Jaakko Juteini

KOOTUT TEOKSET I

Jaakko Juteini

KOOTUT TEOKSET I

Toimittanut Klaus Krohn

Viipurin Suomalainen Kirjallisuusseura

Graafinen suunnittelu: Tarina Thesleff
Taitto: Macgrafix

ISBN 978-952-67216-0-6 (koko teos)
ISBN 978-951-96575-8-5 (osa I)
ISBN 978-951-96575-9-2 (osa II)

Painopaikka: Kirjapaino Oy
Helsinki 2009

Saatteeksi

Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran täytettyä 160 vuotta seura päätti, pääasiassa prof. Jaakko Paavolaisen aloitteesta, että sen velvollisuus perustajajäsentänsä Jaakko Juteinia (Jakob Judén, 1781–1855) kohtaan on julkaista uudelleen hänen alkuperäiset teoksensa. Juteinin teoksia ei ole ollut saatavissa 150 vuoteen, paitsi satunnaisesti antikvariaateista. Nyt syntyneet Kootut teokset I-II on painettu nykyihmiselle ymmärrettävämmälle kirjasimelle kuin mitä fraktuura on. Moni aikalaisemme ei tiedä mikä voima, luovuus ja ilo Juteinissa piili kun hän vuodesta 1804 julkaisi runoja, lauluja, sananlaskuja, näytelmiä, tarinoita ja aforismeja, niin kaikkia kirjallisuuden lajeja, ollen ensimmäinen suomalainen ammattikirjailija. Hänen teoksensa Anteckningar af Tankar uti Warianta Ämnen on ainoa polttoroviotuomion saanut kirja Suomessa. Tätä 1827 ilmestynyttä teosta pidettiin kirkon vastaisena mielipiteiltään. Juteini lopulta vapautettiin syytteistä, mutta polttaminen oli jo ehditty tehdä ja vain muutama kappale jäi muistoksi. Myös tämän alkuperäiskappaleen näköispainoksen on seura julkaissut tänä talvena.

Täyden arvonpalautuksen sai Juteini Helsingin Yliopiston 200-vuotisjuhlapromootiossa tultuaan promovoiduksi kunniatohtoriksi v.1840.

Helsingissä 5.3.2009
Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran
esimies Aarni Krohn

Sisällys

Esipuhe 7
Liisi Huhtala: Aamun mies: Jaakko Juteini (1781–1855) 10
Edesmenneen muistoxexi (Åbo Tidning 31.3.1804) 19
Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa (1810) 21
Liitteitä Juteinin hakemukseen Hallituskonseljin
kielenkääntäjän virkaan (1810) 35
Suomalaisten Laulu Suurelle-Ruhtinaallensa
(Åbo Allmänna Tidning 19.1.1813) 40
Muisto-Patsas Suomessa Aleksanderille I Keisarille
ja Suurelle Ruhtinaalle (1815) 41
Uusia Sanan Laskuja (1815) 49
Anmärkningar uti finska skaldekonsten (1816) 57
Huomautuksia suomalaisesta runotaiteesta
(Anmärkningar uti finska skaldekonsten -teoksen suomennos) 69
Kritik öfver lån-bokstäfverna uti finska språket (1816) 79
Lasten Kirja (1816) 89
Lyhyt Neuwo Lapsen Opettajalle (1816) 101
Pila-Kirjoituksia (1816) 109
Suomalainen, elli Runo Ahkeruudesta Suomessa (1816) 121
Waikutuksia Suomalaisen sydämessä (1816) 133
Wenäläinen elli Runo Pohjan Sodasta (1816) 141
Ajan Wiete, elli Moninainen Runo-kokous (1817) 151
Jak. Juteinin Wilpittömiä Kirjoituksia (1817) 167
Lausumisia, ja muita Wakaisia Runo-Kirjoituksia (1817) 175
Perhe-Kunda (1817) 185
Pila Pahoista Hengistä (1817) 201
Puhe Lapsen kaswatuksesta (1817) 209
Tutkindo Kuolewaisuudesta (1817) 217
Tutkinnon Aineita (1817) 223
Uusia Sanan Laskuja. Toinen Parannettu ja lisätty ulos-ando (1817) 233
Försök till utredande af finska språkets grammatik (1818) 241
Walittuja Suomalaisten Sanan laskuja (1818) 291
Huwitus-Sanomia (1819) 327
Kummituksia, elli Luonnollisia Aawis-Juttuja Walistuksen lisäksi (1819) 339
Lähtö-Laulu (1819) 351
Neuwo-Kirja (1819) 367
Huilun Humina (1820) 379
Nimi-Päiwä, elli Hywä Elämä Howissa (1824) 395
Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt 1824 405
Jak. Juteinin Runon Tähteitä (1826) 421
Kissan Poika (1826) 437
Sangari Sionissa (1826) 445
Wiisauden Waellus Maan päällä (1826) 459
Loppuviitteet 469

Esipuhe

Jaakko Heikinpoika (synt. 1781) Juutilan talosta, Hattulan pitäjän Rahkoilan kylästä, sai vuonna 1793 Hämeenlinnan triviaalikouluun mentyään nimekseen Jacob Judén. Tuolla nimellä hän julkaisi ruotsinkieliset teoksensa, mutta suomenkieliseksi kirjailijanimekseen hän omaksui nimen Jaakko Juteini. Juteinin kirjallinen tuotanto alkoi vuonna 1804, jolloin hän Turun Akatemiassa opiskellessaan julkaisi H.G. Porthanin muistoksi runon *Edesmenneen muistoxexi* (Åbo Tidning 31.3.1804). Elämäntyönsä kirjailijana Juteini suoritti Viipurissa, jonne hän siirtyi maistraatin sihteeriksi vuonna 1813. Tuotanto käsitti useita runoteoksia, kaksi näytelmää, sananlaskukokoelmia sekä filosofisia ja kasvatusopillisia teoksia. Viimeiset Juteinin julkaisemat teokset ilmestyivät vuonna 1844, mutta tuonkin jälkeen hän muokkasi vanhoja tekstejään ja kirjoitti joitain uusiakin, jotka ilmestyivät hänen poikansa Joel Jacobin toimesta Juteinin kuoleman (1855) jälkeen vuosina 1856–1858 (Juteinin Kirjoja I-IX). Vuoden 1858 jälkeen Juteinin kirjoituksia on julkaistu harvakseltaan, yleensä pienessä mittakaavassa erinäisissä kokoomateoksissa.

Tutkimuksia Juteinin kirjallisesta toiminnasta on ilmestynyt monissa artikkeleissa sekä kahdessa monografiassa, Kuuno A. TalviOjan teoksessa *Jaakko Juteini ja hänen kirjallinen toimintansa*[i], sekä Jouko Teperin teoksessa *Arvon mekin ansaitsemme. Jaakko Juteinin aatemaailman eräät päälinjat*[ii]. Näitä molempia on käytetty apuna koottujen teosten suunnittelussa ja toimitusperiaatteita määriteltäessä.

Jaakko Juteinin kootut teokset koostuvat kahdesta osasta. Ensimmäinen osa kattaa vuodet 1804–1826 ja toinen osa vuodet 1827–1858. Lähtökohtana on ollut julkaista kaikkien Juteinin kirjoittamien ja toimittamien, vuosina 1804–1858 painettujen teosten, kirjojen, vihkojen ja lehtikirjoitusten ensipainokset. Tätä perusperiaatetta on kuitenkin täytynyt soveltaa suhteellisen luovasti, sillä Juteinilla oli tapana julkaista vanhoja kirjoituksiaan uusien seassa, runo- ja muissa kirjoituskokoelmissaan, eikä näitä kaikkia olisi tarkoituksenmukaista painattaa tässä yhteydessä useampaan kertaan. Näin ollen osa runokokoelmista ja eräistä muista teoksista on julkaistu vanhasta aineksesta karsittuina. Lisäksi jotkin vuosina 1856–1858 julkaistujen valittujen teosten (Juteinin Kirjoja I-IX) väliotsikoiden yhteydessä ilmestyneistä otsikottomista runonpätkistä on täytynyt tyylisyistä jättää pois, vaikka olisivatkin olleet ensi kertaa julkaistuja. Niissä tapauksissa, joissa kokonaisuuden tai teoksen merkittävyyden kannalta on katsottu tarpeelliseksi julkaista useampia versioita, on asiasta huomautettu alaviitteessä. Osa ruotsinkielisistä teoksista on alkuperäisten versioiden lisäksi julkaistu suomeksi käännettyinä. Painettujen teosten lisäksi on otettu mukaan kirjoituksia, jotka Juteini liitti vuonna 1810 hakemukseensa hallituskonseljin kielenkääntäjän virkaan. Näiden joukossa on mm. hyvin tunnetun *Laulu Suomessa* -laulun (”Arvon mekin ansaitsemme…”) ensimmäinen versio nimeltään *Suomen Laulu*. Lisäksi on katsottu tärkeäksi julkaista Juteinin vastine Viipurin kämnerioikeudelle, jossa häntä vastaan vuonna 1827 nostettiin syyte *Anteckningar af Tankar uti Warianta Ämnen* -kirjassa esitettyjen kristinuskon kannalta harhaoppisten mielipiteiden vuoksi.

---

[i] Talvioja, Kuuno A. Jaakko Juteini ja hänen kirjallinen toimintansa. I Heinola 1915.

[ii] Teperi, Jouko. Arvon mekin ansaitsemme. Jaakko Juteinin aatemaailman eräät päälinjat. Forssa 1972. Suomen historiallinen seura (Historiallisia tutkimuksia 85).

Juteinilla oli vain hyvin harvoin tapana painattaa kirjoituksiaan useammin kuin kerran saman vuoden aikana, joten ongelmia varhaisimpien versioiden valinnassa ei yleensä ole ollut. Poikkeuksena ovat eräät vuosien 1819 ja 1844 julkaisut. Vuonna 1819, teoksessa *Lähtö-Laulu, elli Hywästi-Jättö Wäinämöiselle,* julkaistu *Sowindo-Laulu* ilmestyi samana vuonna myös teoksessa *Uusia Lauluja, Perustus-kielellä.* Tämä ei kuitenkaan tuota suurta ongelmaa; molempien versioiden ollessa samoja (joitain kirjoitusasun eroja lukuun ottamatta), on valittu *Lähtö-Laulu* -teoksessa ilmestynyt versio. Tämä valinta on perusteltu myös siksi, että teoksessa *Uusia Lauluja* kaikki muut laulut ovat todistettavasti uusia versioita vanhoista lauluista. Vuonna 1844 Juteini julkaisi kaksi laajempaa teosta, *Lauseita Jak. Juteinin Kirjoista* sekä *Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä,* joiden runoja, lauluja ja sananlaskuja ilmestyi samana vuonna myös muutamissa 22:sta kahdeksan sivun mittaisesta vihkosta ns. arkkikirjallisuutta. *Lauseita* -teoksen esipuheessa Juteini mainitsi, että teos sisältää pääasiassa vanhoja tuotteita. Näin ollen on mahdollista, että teoksessa julkaistu *Laulu Suomelle* ilmestyi ensimmäisen kerran arkkikirjallisuusvihkossa n:o 2 samana vuonna, sillä aikaisemmistakaan teoksista sitä ei ole löytynyt. Toimittajan valinta osui tässä tapauksessa *Lauseita* -teoksen versioon (joka on sama kuin arkkikirjallisuusvihkossa), koska sen julkaiseminen yhdessä *Lauseita* -teoksen esipuheen kanssa tuntui tarkoituksenmukaisemmalta. Myös osa *Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä* -teoksen sananlaskuista ja runoista ilmestyi arkkikirjallisuusvihkoissa. Näiden kohdalla päätettiin niin ikään olla julkaisematta arkkikirjallisuusvihkoissa hajallaan olleita versioita, vaikka teosten keskinäisestä julkaisujärjestyksestä ei olekaan varmuutta.

Teokset on julkaistu mahdollisimman tarkasti alkuperäisiä vastaavassa muodossa. Alun perin fraktuuralla painetut tekstit on translitteroitu nykyaikaiselle kirjasintyypille ja niiden ulkoasua on joissain tapauksissa muokattu, esim. kursivoinneilla, mutta muulla tavoin niiden tekstiä ei ole modernisoitu. Alkuperäinen rivitys ja tavutus on säilytetty, paitsi proosateoksissa, mikäli tekstin leveys on ollut käytettyyn palstaleveyteen nähden liian suuri. Alkuperäiset tittelisivut on jäljennetty kunkin teoksen alkuun. *Jak. Juteinin Kirjojen* (Juteinin Kirjoja I-IX) kohdalla on yhdistetty ykkössivun (ns. likatitteli) ja varsinaisen tittelisivun tiedot. Ensimmäisten sivujen jälkeen tulevat sisällysluettelot on useissa tapauksissa jäljennetty alkuperäisistä teoksista. Monesti ne on siirretty teosten lopusta, muokattuina vastaamaan alkuperäisiä luetteloita paremmin kirjoitusten otsikkoja. Sisällysluetteloihin on merkitty kursiivilla sellaiset kirjoitukset, jotka olivat jo ilmestyneet aiemmissa julkaisuissa, ja joita näin ollen ei ole otettu mukaan koottuihin teoksiin. Koottujen teosten toisen osan loppuun sijoitetusta lähdeluettelosta selviää Juteinin koko tuotanto. Siihen on merkitty kirjojen ja erillisten kirjoitusten julkaisuhistoria sekä huomiot historian aikana tapahtuneista muutoksista pääpiirteissään. Tiedot erillisten otsikottomien runojen, sananlaskujen ja kaskujen julkaisuhistoriasta löytyvät alaviitteistä.

Teksteistä löydetyt painovirheet on korjattu. Tällöin tekstin alkuperäinen muoto on merkitty loppuviitteeseen. Joidenkin teosten lopussa olleita luetteloita jo painamisen jälkeen havaituista virheistä ei ole otettu mukaan koottuihin teoksiin, mutta niissä mainitut korjaukset on tehty, ja huomautus asiasta on laitettu loppuviitteeseen. Kaikki loppuviitteet on merkitty arabialaisin numeroin. Alaviitteittä sitä vastoin on kahdenlaisia: Juteinin omat, jotka on merkitty asteriskilla, ja toimittajan, lähinnä tekstien eri versioihin liittyvät, jotka on merkitty roomalaisin numeroin. Jotkut pienemmät tekstien keskelle sijoitetut huomautukset ovat hakasuluissa.

Juteinin käyttämien sanojen merkitystä saattaa nykylukijan joskus olla vaikea ymmärtää. Pikaista apua varten koottujen teosten toisen osan loppuun on sijoitettu Maija Moilasen selitykset vaikeasti ymmärrettäville sanoille.

Teosten toimittaminen julkaisukuntoon ei olisi onnistunut ilman motivoituneita avustajia, jotka ansaitsevat kiitokset. Toimitus- ja tutkimustyössä avustivat Johanna Eerikäinen, Heidi Heikkinen, Kaarina Krohn, Eini Moilanen, Maija Moilanen ja Sari Savunen. Lisäksi haluan kiittää professori Liisi Huhtalaa, joka kirjoitti Juteinin kirjallisesta tuotannosta ja aatemaailmasta kertovan luvun *Aamun mies* sekä Rauno Ekholmia, joka suomensi teokset *Anmärkningar uti Finska Skaldekonsten* ja *Anteckningar af Tankar uti Warianta Ämnen* sekä Juteinin vastineen häntä vastaan Viipurin kämnerioikeudessa nostettuihin syytteisiin.

Klaus Krohn

Aamun mies: Jaakko Juteini (1781–1855)

”Mies on tullut, mies on mennyt! / Ah, kuin rintan ahdistuupi!” Näin arvostavasti aloittaa Jaakko Juteini muistorunonsa H. G. Porthanin kuoltua vuonna 1804. Porthan oli hänelle valistuksen mies, joka tiesi ja taisi ja jolle kansakunta syystä oli kiitollinen.

”Edesmenneen muistoxexi” -runo käynnisti tuotannon, jonka laajuus ja monipuolisuus yhä ihmetyttää. Kun Juteini aloitti, suomen kielen kirjallista käyttöä vasta harjoiteltiin; kaunokirjallisuus oli yleensä ruotsinkielistä, tiede latinaksi. Se vähä kaunokirjallisuus, jota suomeksi ylipäänsä oli olemassa, oli kovin vaatimatonta, uskonnollista ja kasvattavaa. Juteinilla ei siis ollut turvanaan viljeltynyttä kirjallista traditiota. Ei myöskään tukiorganisaatioita: kun Suomalaisen Kirjallisuuden Seura perustettiin 1831, Juteini oli jo julkaissut keskeisen tuotantonsa, ja kun suomenkielinen kirjallisuus 1860-luvulla lähti mittavampaan vauhtiin, hän oli jo kuollut. Hän raivasi yksin pystymetsään.

Juteinilla oli kaksi kummia: Porthan ja F. M. Franzén, molemmat hänen opettajiaan Turun akatemiassa. Porthanissa valistusajan aatteet tiivistyivät, ja hänen oppilaittensa kautta ne levisivät muuhun Suomeen. Porthanin perinnölle uskollista Juteinia on luonnehdittu myöhästyneeksi valistuskirjailijaksi. Valistus tarkoitti, Immanuel Kantin sanoin, ihmiskunnan vapauttamista sen itsensä aiheuttamasta lapsuuden tilasta. Juteinikin uskoi järkeen ja kasvatukseen, kritikoi ja opetti. Esimerkiksi kertomus *Nimi-päivä, elli hyvä elämä hovissa* (1824) oli esipuheensa mukaan laadittu hartaudesta järkeä ja hyvyyttä kohtaan, minkä ansiosta sen pitäisi vaikuttaa hyvää.”Lukia tunnustakoon vaikutuksen.”

Franzén puolestaan välitti Turkuun romantiikan vaikutteita. Ne jäivät Juteinille valistusajattelua vieraammiksi, vaikka hän romantiikan tapaan korostikin kielellä olevan paitsi välineen merkitys myös arvoa itsenään. Suomen kieli oli hänen mielestään kielistä kaunein. Häntä seurasivat ja ihailivat 1800-luvun itseoppineet talonpoikaisrunoilijat, jotka hänen laillaan korostivat suomen kieltä, opettivat ja kasvattivat. Ruotsinkielisistä kansallisromantikoista, jotka vaikuttivat ensin Turussa, sitten Helsingissä, Juteini pysytteli etäällä, jo maantieteellisesti: vuodesta 1813 hän toimi Viipurissa, niin sanotun Vanhan Suomen pääkaupungissa, jossa valistuksen traditiot pysyivät pitempään kuin läntisessä Suomessa. Hänen työtään yhteisen Suomen hyväksi kuitenkin arvostettiin: kun yliopisto vietti vuonna 1840 Helsingissä kaksisataavuotisjuhliaan, Juteini sai kunniatohtorin arvon.

Valistuksen ja romantiikan suhdetta Juteini on itse pohtinut kirjoituskokoelmassaan *Anteckningar af tankar uti varianta ämnen* (1827). Hän kannatti järjen ja tunteen tasapainoa: mielikuvitusrunous, joka irtautuu järjestä ja aistikokemuksesta, lähenee mahdotonta, mutta runous vailla innostusta on kuin kiusatun kanan yritystä kiekua. Uusi, sentimentaalinen – siis romanttinen – runous perustui Juteinin mielestä ilmaisuvoimaisiin kuviin, kun taas aiempi runous oli maalailevampaa. Hän itse edusti pääasiassa varhempaa kantaa, vaikka uudentyyppinen kuvakielisyyskään ei ollut hänelle täysin vierasta.

Tärkeä esikuva Juteinille oli saksalainen Jean Paul, joka yhdisti teoksissaan taivaallisen ja maallisen, koska – sanoo Juteini – taivaallinen käy meille selväksi vasta, kun se sekoittuu maalliseen, ”niin kuin taivaan sade maan multaan”. Jean Paul myös liikkui lajista toiseen. Juteinikin julkaisi niin filosofisia kirjoituksia, kieliopin ja aapisen kuin pila- ja haamukertomuksia, sananlaskuja, puheita, virsiä ja aforismeja sekä käytösoppaan. Hänen kaunokirjallinen tuotantonsa käsittää runoja, kertomuksia ja näytelmiä. Monella alalla, muun muassa suomenkielisessä näytelmäkirjallisuudessa, hän oli meillä ensimmäinen.

Filosofiset ja kieli- ja runousopilliset kirjoituksensa hän julkaisi ruotsiksi, kaiken muun suomeksi.

Entisen isäntämaan Ruotsin kirjallisuudesta Juteinia lähinnä olivat Anna Maria Lenngrenin satiiriset runot säätyläisten elämästä ja Carl Michael Bellmanin seuralaulut, joissa elämän nautinnot ja kuolema vääjäämättä liittyvät yhteen. Aito valistusajan kasvatti Juteini oli siinäkin, että hänellä oli silmää kohtuudelle: maallisille iloille ja huumorille. Järkevän käytännöllisyyden lomasta kuuluu kuitenkin paikoin myös henkilökohtainen, tunnustava ääni, jossa on häivähdys romantiikan yksilökeskeisyyttä ja tunnetta.

Arvon mekin ansaitsemme

Juteini tunnetaan parhaiten runostaan ”Arvon mekin ansaitsemme” (Laulu Suomessa). Siitä tuli 1800-luvulla eräänlainen kansalaislaulu, joka kiittää Suomessa olevan mainittavia oppineita, niin sodan kuin rauhan töissä miehuullisia miehiä sekä naisia, jotka ovat kauniita ja siveitä. Valistus on sen mukaan maassamme viritetty, järki hyvä herätetty ja Väinämöisen kanteleita tehdään koko ajan uusia. Runon Suomi-kuva on ihmiskeskeinen ja eroaa näin J. L. Runebergin ”Maamme”-laulusta (1848), joka aidon romanttisesti ylistää luontoa, maisemaa ja köyhyyttä. Siinä missä Juteini kehottaa jatkuvaan ponnisteluun, Runeberg neuvoo tyytymään ja rakastamaan Suomea juuri sen köyhyyden vuoksi. ”Arvon mekin ansaitsemme” -runon kuvista suomalainen mies nimenomaan uudisraivaajana vakiintui kansalliseen kuvastoomme.

Mikä on ”me”, jonka nimissä tekijä puhuu? Runon ensimmäisen version valmistuessa vuonna 1810 Suomi oli juuri nostettu kansakuntien joukkoon ja sitä oltiin siirtämässä Ruotsin alamaisuudesta Venäjän osaksi. Kaikkialla Euroopassa nationalistiset ajatukset olivat nousussa Napoleonin sotien vuoksi ja kansallislauluja sepitettiin; ”Arvon mekin ansaitsemme” olikin varhainen yritys kansallislauluksi. Uudessa poliittisessa tilanteessa Juteini turvasi uuteen isäntään: Aleksanteri I oli hänen runoissaan jalo valistushallitsija, joka – toisin kuin Ruotsin kuninkaat – oli itse suomalainen, koska asui samassa maassa. Eräs näistä ylistysrunoista mukaili Franzénin vuonna 1806 ilmestynyttä runoa Ruotsin kuninkaalle; kuningas on vain vaihdettu keisariksi ja saanut lisää hyviä ominaisuuksia!

Ruotsin ja Venäjän aika erottuvat Juteinin runoissa selvästi toisistaan, edellisen tappioksi. Paitsi keisaria, jota Juteini nimittää Suureksi Ruhtinaaksi, runoissa arvostetaan venäläisiä yleensäkin, mutta samalla muistutetaan, että myös suomalaisilla on ansioita. Jouko Teperi on osoittanut, että ”Arvon mekin ansaitsemme” kääntyi alun perin venäläisten puoleen ja sai vasta myöhemmin, suomalaisuusliikkeen käyttöön yleistyttyään, ruotsalaisia ja suomalaisia vertailevan tulkintansa.

Juteinin isänmaakäsitys oli 1700-lukulainen, dynastinen eli hallitsijan persoonaan sitoutuva. Maamme ei siis ole isänmaa samassa romanttis-kansallisessa mielessä kuin me olemme tottuneet ajattelemaan. Suomi-käsite oli 1800-luvun alkutaitteessa vielä tarkentumaton. Rauhateoissa vuosina 1721 ja 1743 Ruotsi oli menettänyt Venäjälle koko kaakkoisen Suomen Kymijokea myöten. Tämä alue, niin sanottu Vanha Suomi, liitettiin Suomeen vuonna 1812 lähinnä sen vuoksi, että sillä oli vanhastaan vahvat kauppayhteydet balttilais-saksalaiseen Itämeren piiriin. Tänne Juteini siis tuli jäädäkseen vuonna 1813, Viipurin maistraatin sihteeriksi. Vuonna 1812 hän oli jo toiminut väliaikaisena maistraatin sihteerinä Haminassa. Sitä ennen hän oli tutustunut Suomeen aikaansa nähden laajasti: kotipaikka

Hattula ja koulupaikka Hämeenlinna olivat Hämettä; opiskelu vei vuonna 1800 Turkuun ja kotiopettajapestit Nauvoon, Juvalle, Ruokolahdelle ja Elimäelle. Tukholmassa hän kävi vuonna 1810.

Ajatus Venäjään liittymisestä oli itänyt Suomessa jo 1700-luvun puolella, ja vuosien 1808–1809 sodan aikana Etelä-Suomessa toivotettiin jo venäläiset tervetulleiksi, kun pohjoisempana yhä sodittiin näitä vastaan. On arveltu, ettei Juteini vielä syvemmin hahmottanut vuoden 1809 valtiopäivien ja kansakunta-ajattelun merkitystä vaan oli enemmänkin käytännön suomalaisuusmies, jolle kielen ajaminen oli ennen kaikkea yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttamista.

Vanha Suomi oli historialtaan ja kulttuuriltaan erilainen kuin muu Suomi. Siellä vallitsi lahjoitusmaajärjestelmä, joka teki osasta talonpoikia liki maaorjia, ja Viipurissa säätyläiset puhuivat saksaa ja rahvas Suomea. Vuonna 1812 kaupungin liki 3000 asukkaasta suomalaisia oli vajaat 1 300, venäläisiä yli 800, saksaa ja ruotsia puhuvia kumpiakin 400:n nurkilla. Koska ruotsin kielellä ei 1800-luvun alkupuolella ollut alueella yhtä vahvaa asemaa kuin läntisemmässä Suomessa ja koska saksankielinen väestö oli menettämässä aiempia asemiaan, suomen kieli sai helposti tilaa ja kieliriidat olivat lieviä. Ensimmäinen suomenkielinen lehti ilmestyi jo 1830-luvulla, ja Viipurin Suomalainen Kirjallisuuden Seura perustettiin vuonna 1845. Juteini oli molemmissa hankkeissa mukana, ja onkin sanottu, että hänen teoksensa raivasivat suomalaisuusliikkeelle otollisen maaperän Vanhassa Suomessa.

Juteinin käytännöllisenä kieliohjelmana oli saada virkamiehet suomentaitoisiksi. Tätä varten hän muun muassa julkaisi suomen kieliopin ja kritikoi vierasperäisten lainasanojen käyttöä. Hänen runoissaan ivaillaan oppineita, jotka häpeävät taustaansa, ja talonpoikia, jotka herrastellakseen mongertavat epäsuomea. Juteinin mielestä suomi oli kielistä harmonisimpia ja säännöllisimpiä. Se on kansakunnan rautavanne, joka ”yksin yhdistääpi / kansakunnan keskenänsä”, kirjoitti Juteini. Vuonna 1826 hän unelmoi Suomen tulevaisuudesta: ”Minä itken, ikävöitsen / Suomen suuren kunniata, / onnen autuutta omaista.”

Juteinin omaa suomea on pidetty varsin hyvänä. Hän otti siihen aineksia eri murteista, ja vaikka hänellä oli joitakin omia erikoisuuksiaan, esimerkiksi monikon toisen persoonan kehotusmuoto (ottakai), hän vältti liioitteluja, toisin kuin savolainen aikalaisensa C. A. Gottlund. Juteini korosti, että joka murteesta on otettava se, mikä parhaiten sopii kielen luonteeseen ja edistää sen täydellistymistä. Kieltä on puhuttava niin kuin sitä kirjoitetaan, ei kirjoitettava niin kuin puhutaan.

Myös vanha suomalainen kertovan runon mitta, niin sanottu kalevalamitta, oli Juteinille tuttu; se oli 1800-luvun alussa käytössä vielä läntisessäkin Suomessa, ja Porthan oli selventänyt sen sääntöjä. Sen käyttö kuitenkin horjui, myös Juteinilla, jolle läheisemmältä tuntuukin loppusoinnullinen piirilaulumitta. Hän kirjoitti loppusoinnun tuovan runoon harmoniaa. Huomattakoon, että *Kalevala* ilmestyi kansanrunon malliksi vasta vuonna 1835. Juteini viittasi Väinämöiseen, Ilmariseen ja Joukahaiseen jo 1810-luvulla ja arvosti Väinämöistä suomalaisen runon mahti-isänä, mutta muuten hän ei ollut kiinnostunut kansan runoperinteestä eikä traditioista ylipäänsäkään. Siinä kiistassa, jota 1800-luvulla käytiin alkusoinnullisen kalevalamitan ja läntisen riimirunon välillä, Juteini oli läntisen puolella.

Aurassa on arvo isämme maan

Valistunut, itsenäinen talonpoika on Juteinin teoksissa valtakunnan selkäranka, toivo ja tulevaisuus. Ei ihminen synny orjuuteen vaan vapaana maata viljelemään, kirjoittaa hän.

Näytelmään *Perhe-kunda. Pilakirjoitus epäluuloista* (1817) sisältyy parikin laulua, joissa korostetaan demokraattisesti talonpojan arvoa ja merkitystä. Ne kummatkin levisivät 1800-luvulla suosittuina arkkiveisuina ja saivat runsaasti seuraajia. Niissä todetaan, kansainvälisen aihelman mukaisesti, jo Aadamin olleen peltomies. Maanviljelijän osoitetaan ”Peltomiehen laulussa” turvaavan isänmaan toimeentulon ja ansaitsevan siksi kaikkien kunnioituksen:

Työstäni tuleepi hyödytys, huvitus,
Valda-kunnallekin voiman` on vahvistus.
Virkan` on hyvä ja säätyn` on suur`;
Talon-pojaksi mä mainitaan juur`.

Kolme vuotta koulua käynyt Manu palaa näytelmässä viljelemään kotitilaansa, koska maanviljelyyn tarvitaan koulunkäynyttä työvoimaa. Maata viljellään ”ilolla vaan; / aurassa arvo on isämme maan”. Manun puhe ennakoi 1800-luvun kirjallisuudessa myöhemmin suosittua aihelmaa: luku- ja sivistyshaluista, menestyvää talonpoikaa. Näytelmä loppuu ”Talon-pojan lauluun”, joka korostaa, ettei omalla pellolla aura paljon paina. Laulu jatkaa antiikista juontuvaa maaseudun ylistysperinnettä: maanviljelijä on ahkera, hänen vaimonsa on turva talon ja ”kuva valon” ja koko sääty.

Talonpojan merkitykseen ja koulunkäynnin arvoon palataan vuonna 1824 kertomuksessa *Nimi-päivä*. Hovin emäntä järjestää siinä miehelleen nimipäiväkestit, joihin kutsuu säätyläisten ohella myös tilan alustalaiset. Keskustelu koskettelee maataloutta: itsenäisen tilan edullisuutta ja koulutuksen tärkeyttä. Hovin isännän kerrotaan auttavan syyttään pulaan joutuneita alustalaisiaan, mutta ei laiskoja, ja huolehtivan leskistä ja orvoista; orvot opetetaan lukemaan ja kirjoittamaan. Syystä alustalaisten kiitetään olevan kiintyneitä isäntäväkeensä. Lähitorpan vanhan Pietarin kerrotaan jopa vastanneen isännän kasvatuksesta tämän jäätyä varhain isättömäksi. Kertoja puolestaan painottaa hovin esimerkillistä hoitoa: sen metsät ovat kunnossa, ja puutarhassa viljellään vain hyötykasveja.

Juteinin kertomuksessa on samoja aineksia kuin myöhemmin Runebergin runoelmassa *Älgskyttarne* (1832, *Hirvenhiihtäjät*). Molemmissa esitetään esimerkillisenä patriarkaalinen kartanoidylli, jossa heikoimmistakin huolehditaan ja jossa alustalaiset ovat uskollisia. Molemmissa on myös sota- ja metsästysaihelma: Juteinilla hovin isäntä pelastaa metsästysretkellään karhun kidasta entisen sotakumppaninsa Hurtin, joka oli aikoinaan sodassa pelastanut hänet itsensä. Toisin kuin Runeberg, jolla miehuus, metsästys ja sota kietoutuvat toisiinsa, Juteini näkee sodan suurena onnettomuutena esimerkiksi ”Sotalaulussa” (1824). Juteinille yleiseen tapaan *Nimi-Päivä* päättyy maljannostoon valistukselle ja hallitsijalle.

Muut säätyläiset kuvataan *Nimi-Päivässä* kopeiksi ja ymmärtämättömiksi; heistä kansaa on turha kouluttaa, ja heiltä puuttuu kokonaan se luontainen arvokkuus, jota on talonpojilla. Juteinin runoissa herroista pahimpia ovat laiskat ja lahjottavat tuomarit, mutta häävejä eivät ole muutkaan. Vertauskuvallisessa kertomuksessa *Viisauden vaellus maan päällä* (1826) personoitua Viisautta, siis järkeä ja valistusta, vainotaan joka paikassa, koska

se julistaa tasa-arvoa. Sen mielestä kelmit ovat kelmejä ylhäisinäkin. Lopuksi Viisaus haastetaan oikeuteen, koska sen pelätään houkuttavan kansaa kapinaan. Oikeudenkäynnissä tuomarina toimii Tyhmyys ja syyttäjänä Vääryys. Personoitu Viisaus esiintyy jo Raamatussa, mutta lajityyppinä tällainen filosofinen kertomus oli erityisesti valistusajan suosikki. Juteinin moraliteetti päättyy toivomukseen, että ymmärtäisimme ottaa Viisauden vastaan: ”Ilmestyköön siis meillekin valistuksen siunaus Viisauden kautta! Ottakoon jo Viisaus asuntonsa Suomenkin majoihin! Isäni maan kunniaksi toivon minä, että hänet täällä halulla vastaan otetaan.”

Liekkejä Viipurin torilla

Tammikuussa 1829 näyteltiin Turun torilla Viipurissa meillä ainutkertainen näytelmä: Juteinin teoksen *Anteckningar af tankar uti varianta ämnen* sidotut ja sitomattomat kappaleet poltettiin julkisesti. Teoksesta on tallella vain muutama arkistokappale.

Juteinin teosta syytettiin oikean uskontunnustuksen ja puhtaan evankelisen opin vastaisten mielipiteiden esittämisestä. Prosessi oli monivaiheinen: Koska teokselle ei ollut haettu Porvoon tuomiokapitulin painatuslupaa, siitä kanneltiin – nimettömänä – Pietarin salaisen poliisin päällikölle, joka kirjoitti asiasta kenraalikuvernööri Zakrevskille, joka kaikin tavoin pyrki kiristämään sensuuria Suomessa. Viipurin läänin maaherra sai tehtäväkseen takavarikoida teoksen, ja Viipurin kämnerioikeus sakotti sekä Juteinia että kirjanpainaja Cedervalleria ja tuomitsi koko painoksen hävitettäväksi. Seuraava oikeusaste, Turun hovioikeus, puolestaan katsoi, että vastuu oli kokonaan kirjan painajan, ja vapautti Juteinin sakoista, mutta ei teoksen hävittämisestä. Korkein porras, senaatin oikeusosasto, vapautti lopulta Juteinin vuonna 1831, koska tämän ”lausunnot uskonnosta ja kristinopista olivat niin pimeästi ja epäselvästi esitetty”, ettei voinut päättää, mitä hän oikein tarkoitti, varsinkaan kun hän itse vakuutti, ettei ollut aikonut esittää kirkonvastaisia mielipiteitä. Seuraavan teoksensa, joka ilmestyi vasta vuonna 1844, esipuheessa Juteini kertoo polttaneensa oikeusprosessin aikana aiemmat kirjoituksensa, ”murtunein mielin”.

Papisto oli jo aiemmin vastustanut Juteinia. Hänellä oli ikioma Ahlqvistinsa: ilmeisesti vuonna 1818 Virolahden kappalainen Fredrik Johan Ahlqvist laati hänestä kärkevän pilkkakirjoituksen, joka levisi laajalti useina versioina. Juteini sydämistyi niin, että ilmoitti vuonna 1819 julkisesti lopettavansa kirjoittamisen. Pitkä hyvästelyruno *Lähtö-laulu, elli hyvästi jättö Väinämöiselle* vetoaa Väinämöiseen, jotta edes tämä ymmärtäisi halpaa runoilijaveljeään, joka oli arvellut sentään kelpaavansa parempia odoteltaessa. *Anteckningar*-teoksensa esipuheessa (1827) Juteini muistutti julkaisseensa kirjoituksiaan palkatta kaikkien yhteiseksi hyväksi ja olevansa siksi sopiva hullujenhuoneeseen tai säälittäväksi. Ärhäkässä runossaan ”Vainotun testamentti” hän toivoi, että hänet väännettäisiin kuoltuaan vatsalleen, jotta ”viimein vainomiehet, / suutelijat salaa purten, / takapuolen paljahana / suotta saisivat eteensä”. Lopettamispäätöksensä Juteini pyörsi jo vuonna 1820, mutta entisessä terässään hän ei enää ollut.

Anteckningar sisältää kirjoituksia uskonnosta ja filosofiasta. Niiden ruotsinkielisyys osoittaa, että ne on tarkoitettu säätyläislukijoille. Juteini käsittelee niissä muun muassa eettisiä kysymyksiä: hänen mielestään hyvää pitää tehdä sen itsensä vuoksi ja hyvyyden halusta, ei maallisen eikä taivaallisen palkan toivossa. *Nimi-päivä* sanoo samasta asiasta, että järkeä pitää käyttää hyvyyteen eikä kaupankäyntiin Jumalan kanssa – autuus seuraa

sydämen hyvyydestä, ei ostotoimista. Useassa yhteydessä Juteini kehottaa ”hyvän suondoon” niin ihmisten välisissä kuin valtiollisissa toimissa. Hän sisällytti käsitteeseensä järjen, hyvyyden ja lähimmäisenrakkauden, jotka kaikki ihmisen tuli valita vapaaehtoisesti.

Mitä sisälsivät Juteinin paheksutut uskonnolliset kirjoitukset? Lyhyesti: Juteini oli valistusajalle ominainen deisti ja vapaa-ajattelija, jonka mielestä järki ja uskonto eivät olleet keskenään ristiriidassa. Suomessa vaikutti 1700-luvulla saksalaislähtöinen wolffilaisuus, joka painotti kriittistä suhdetta uskontoon ja piti syntiä tietämättömyyden seurauksena. Juteini hyväksyi vain kaikille uskonnoille yhteisen aineksen: jumalan olemassaolon ja sielun kuolemattomuuden. ”Luonnon luomisvoima” -kirjoituksen mukaan juuri se, että olemme olemassa ja luonto toimii tarkoituksenmukaisesti, todistaa, että on Jumala ja kaitselmus. Ei ole olennaista, luotiinko kaikki kerralla vai vähitellen tiettyjen lakien mukaan. Ja vaikka sielun käsittäisikin ruumiin osaksi, elämässämme on oltava jotain syvempää ja jatkuvaa, siis sielu. Juteini vertaa sielua kauniisti vedenpinnan värinään:

> Vaikkapa ihmisen ajatteleva sielu, ilman mitään ylempiä aineksia, olisi vain ruumiin elimellisen rakenteen tuote, kuten kuva peilissä, on jo olemuksemme maan päällä Kaitselmuksen ihmetyö. Olisiko tällöin ainoastaan sen jatkuminen henkimaailmassa mahdotonta? Ei, tuonpuoleisen henkielämän mahdollisuus on ilmeinen sen nojalla, mitä tässä elämässä olemme kokeneet. Luonnon vaikutusten tarkoituksenmukaisuudesta päättelemme järjellisen kaikkeuden syyhyn, ja tästä syystä meitä tyydyttävään vaikutukseen, s. o. ihmeellisen elämän ylempään jatkumiseen. Ruumiin hajotessa kuolemassa sielu näyttää häviävän kuin varjo hämmentyvään vedenkalvoon; mutta kun vesi jälleen on tyyntynyt, muodostuu varjo yhtä selvänä nähtäväksemme. – Niinpä sielukin iäisyydessä kuoleman jälkeen. (Suom. Lauri Hendell.)

Luonto on ihmiselle avoin, kirjoittaa Juteini, mutta myös salattu. Samoin on tulevan laita: meillä ei ole siitä tietoa, mutta kaikki uskonnot toivovat, että kuoleman jälkeen seuraa jotain: ” (olkoon) toivo ankkurimme, joka kiinnittää katseemme ikuisuuteen, elämän rajan toiselle puolelle, jossa jokainen vastaa uskostaan ja korjaa vaelluksensa hedelmän. Älkäämme ainakaan raskauttako nykyistä kohtaloamme sen tähden että meillä on erilaisia käsityksiä tulevasta (suom. Ahti Laine).”

Valistusajattelijoiden tapaan Juteini piti kaikkia uskontoja yhdenvertaisina. Kristinuskon lunastuskäsitys perustui hänestä pelkkään tarinaan, koska kristityt aineellistivat Kristuksen allegorisen uhrikuoleman, ja ehtoollinen oli hänen mielestään jäänne pakanallisista uhrimenoista. Kristusta, ”Sionin sangaria”, hän piti valistuneena opettajana, jonka esikuvaa ihmiset eivät vahingokseen seuranneet. Tässäkin korostuu, että uskonto oli Juteinille ensi sijassa siveysoppia.

Jos ihmisille varataan taivasosuus, kirjoitti Juteini, on se varattava eläimillekin. Eläinten suojelu oli myöhemmin 1800-luvulla tärkeää muun muassa lapsille tarkoitetuissa kirjoissa. Juteini korosti sitä niin *Lyhyessä neuvossa lasten opettajalle* (1816) ja *Puheessa lapsen kasvatuksesta* (1817) kuin *Lasten kirjassa* (1816), joka ajalle ominaisesti oli rakenteeltaan niin sanottu aapiskatekismus. Juteinin aapisesta tosin puuttui katekismus-osio; sen sijaan hän korosti, ettei lapsi saanut turmella itseään, ei vahingoittaa lähimmäisiään eikä kiusata luontokappaleita. Eläinaiheisissa runoissaan Juteini kysyy, miten ihminen itse suhtautuisi,

jos häntä metsästettäisiin, ruoskittaisiin, kuohittaisiin ja teurastettaisiin. Suuttumus eläinten rääkkäämisestä pukeutuu joskus voimakkaisiin kuviin. Niinpä ”Kissan poika” -runon rääkkääjälapset ovat perkeleen perintöä ja saatanan väkeä.

Erityisesti Juteini oli valistuksen miehenä kiukkuinen taikauskolle, joka hänestä häpäisi ihmisyyttä. *Perhe-kunda*-näytelmässä osoitetaan, että kyläläisten pelkäämä Perho-noita on itse asiassa pahainen huijari, joka itsekin katuu tekojaan. Näytelmä korostaa luonnontieteiden merkitystä, ja sen lopuksi toivotaan valistuksen yhä vahvistuvan. Suositussa pikkunäytelmässä *Pila pahoista hengistä* (1817) Kyöpeli ja Wiksari ovat kovin huolissaan siitä, että valistus vie heiltä vaikutusalaa. Piruparat ovat myös tyhmiä: seppä narraa heidät pyssyn piippuun ja posauttaa taivaan tuuliin.

Pois murhepäivä meiltä

Nimi-Päivän valistuneet talonpojat haluavat lohtua jo tässä elämässä eikä vasta seuraavassa. Runoissaan Juteini tavan takaa kehottaa Bellmanin tapaan nauttimaan maallisesta elämästämme, koska taivaallisesta ei ole takeita. Niinpä ”Arvon mekin ansaitsemme” -runon juomalaulumaisessa alkuversiossa suomalaisten ansioksi katsottiin myös kyky juhlia niin, että laulu kuuluu lakkaamatta. ”Laulussa elämän nautinnosta” (1816) toivotetaan pois niin kateus, kauna ja vaino kuin kaikenlainen murhe musta, koska rakkaus on aina olemassa.

> Missä liene muuttumaton olo maamme päällä? / tytyväisyys ombi vasta
> onnen täyte täällä; pois, pois viipykön / murhe-päivä meildä, - / pois, pois
> pysykön / ilo itkun teildä.

Juteinin seuralaulut saattavat olla ylioppilaslaulujen perinnäiseen tapaan hyvinkin riehakkaita ja kuvata, kuinka viina saa veret lämpiämään, mutta ne myös kehottavat kohtuullisuuteen. Kun esimerkiksi ”Juoma-laulu” ylistää vaahtoharjaisen maljan makeutta ja kertoo ”Suomen jalon” suovan poikiensa juoda vaikka ämpäristä, ”Viinasta” muistuttaa heti perään, että ”liemi lijoin nautittaissa” muuttaa miehen mullikaksi ja siivottomaksi siaksi, ”hännättömäin hyljättäväksi, hännällisten häväistykseksi”. Yhtä värikkäästi kuvataan tupakan ja nuuskan vaikutuksia; nuuska sonnittaa miehen naaman.

Sontainen nuuskanaama osoittaa, että Juteiniin vetosi kansanomainen, nykymitoin karkeakin huumori. Hän karnevalisoi mielellään byrokratian, herrat ja säätyläiset. Hänen keräämänsä kansanomaisten juttujen kokoelma *Huvitus-sanomia* (1819) on edelleenkin hupaisaa luettavaa, ehkä elävintä Juteinia. *Pila pahoista hengistä* ilveilee railakkaasti pirujen kustannuksella, *Perhe-kunda* vanhojenpiikojen: ”kurja on ukota / kuin kana kukota”. Näytelmän Hanna kammoksuu miehiä, minkä vuoksi yksi pojista pukeutuu naiseksi. Sukupuolen vaihtaminen ja toiseksi naamioituminen, molemmat kansainvälistä kulkutavaraa, tulivat pysymään suomalaisen huvinäytelmän keinovaroina. Juteini myös aloitti Raamatun kertomusten parodioinnin meillä: runo ”Aatami” (1856;”Kielletystä puusta” 1817) kertoo, kuinka heikko mies otti vahingokseen omenan ”akalda”, ”Eeva”(1856, ”Omenasta” 1817) puolestaan muistuttaa siitä, kuinka naiset moittivat kantaäitinsä ottaneen omenaisen oksan alta mutta ottavat itse oksatkin ”täysin kourin / kahmaloonsa ”.

Juteinin teosten maailma on odotetusti miehinen, ja sukupuolten tehtäväjako on siinä selvä. ”Mies”-runo esimerkiksi toteaa miehen tahdon olevan tammesta, ei hellästä vaah-

dosta. Mallikkaimmillaan miehen ja naisen yhteistyö taloutensa hyväksi on *Nimi-Päivän* hovissa. Joissakin runoissa sen sijaan nainen on kaksikasvoinen: haluaa itse, mutta syyttää miehen vietelleen hänet. ”Hulivilissä” kerrotaan ensin, kuinka ”viekas poika” kehuu viettelijän taitojaan kaksimielisin kuvin: ”olen mestari mun konstissani, / jaksan jauhatella”. Sitten puhuu tyttö:

> Olkon kaikki oma syysi, / jos sun tahtos tapahtuupi. // Kuules, kuinka
> viekasteli / vielä tyttö vieteldynä, / ehk` on sydän syttyneenä, / hengi
> käypi helpommasti; / silmät päässä pyörähtivät, / veri lämbis` rinda-luissa, /
> vieris` suonissa sulasti, / tyttö tuli hembeäksi, / päästi miehen päivä-työhön.
> // Luondo viepi vietteleepi; / katso tyttäres tapoja. / Vältä vaara tilaisuuden;
> /välttämätön ombi vaara / hembeyden hetken alla - -.

1800-luvun alussa vasta totuteltiin ajatukseen, että avioliiton tulee perustua rakkauteen; itse asiassa sitä kampanjoitiin koko 1800-luvun ajan muun muassa kansanomaisissa arkkiveisuissa. Juteinin runoissa rakkaus ei ole mitenkään keskeinen aihe, mutta silloin kun hän siitä puhuu, hän toisaalta ylistää sitä, toisaalta kehottaa siinäkin järkevyyteen. ”Isällinen varoitus naimisessa” muistuttaa, että tyhjää naurava tyttö ”käypi ämmänä äreeksi”. Järkeä pitää käyttää, mutta muistaa toki, että kulta on kylmä kumppaniksi. Parasta ottaa ”vakainen ja visu vaimo, rakas, aina rauhallinen, totinen ja toimellinen”. Jatkossa seuraa pieni pisto: mies muistakoon, ettei hän itsekään ole täydellinen. ”Missä lienee miehen poika / itse ilman vaillisuutta, / ilman virheitä iässä?”

Mieskeskeisessä, naimattomia naisia kohtaan suorastaan pisteliäässä tuotannossa kiinnittää huomion kertomus *Erhetyksen vaikutus elli lapsen murha* (1827), joka kertoo nuoren, tietämättömän tytön halusta, ”luonnollisen rakkauden innosta”, lankeemuksesta ja lapsentaposta. Mallikelpoinen Teresia salaa raskautensa vanhemmiltaan näitä säästääkseen ja puoliksi sekaisena surmaa vastasyntyneensä. Maidon valuessa ”rinnoista takaisin ruumiiseen ja aivoihin” hän mielipuolena huutaa lastaan, ymmärtämättä tappaneensa tämän. Hän näkee kauhu-unia siitä, kuinka hänet suljetaan pois taivaasta, ja kuolee armoa vailla. Vahvatunnelmainen kertomus on Juteinin parhaita, ja myös tässä hän oli ensimmäinen: lapsenmurhasta tuli 1800-luvulla suosittu aihelma, jonka kautta purettiin yhteiskunnan asenteita naisen seksuaalisuuteen. Juteinin kertomus on sikäli erikoinen, että se toisaalta tuomitsee lapsensa tappaneet naiset täyteen kadotukseen, toisaalta eläytyy sensitiivisesti Teresian tuskaan. Muuallakin Juteini puuttui aviottomien lasten asemaan ja kehotti tyttöjä pitämään varansa luonnon houkutusten edessä ja odottamaan ”autuaaseen avioon”. Niinpä ”Kerju-poika”-runossa aviottomasta pojasta kasvaa murhamies.

Äitiys on Juteinin teoksissa pyhää. Tunnettu runo ”Lapsen laulu leskelle” antaa siitä kauniin esimerkin ja näyttää meille, kuinka laaja Juteinin runoilijanrekisteri todella oli.

Hyvästijättö kirjailijalle

Toimelias elämä on paras elämä ja liikkuva vesi raikkainta, kirjoittaa Juteini ajatelmissaan. Aforismit ja sananlaskut olivat yksi hänen kiinnostuksensa kohteista, joiden kirjo ulottuu rokotuksen tärkeydestä ja itsemurhan oikeutuksesta kummitusjuttuihin, opetuksesta ilveisiin, virsistä vitseihin ja moraalifilosofiasta lasten aapiseen. Tekstejään Juteini korjaili lakkaamatta.

Kun Juteinia katsoo nykypäivästä käsin, näkyvät päällimmäisinä suomen kielen merkittävä edistäminen ja kansan sivistäminen. Kirjallisuushistoriallisesti katsottuna korostuu kirjailija, joka käytännössä yksin silloitti Porthanin ja Franzénin ikäpolven ja kansallisten romantikkojen välin. Näkyy myös lajityyppien rohkea kokeilija ja aloittaja, jonka täytyi ainakin johonkin mittaan olla perillä kirjallisuuden kansainvälisistä suuntauksista. Hänen teoksensa voivat vaikuttaa kömpelöiltä nykyisessä katsannossa, mutta aikaansa vasten asetettuna Juteini on melkoisen taitava kirjoittaja. Voi olla, että runoilijaksi hän oli liikaakin valistusmies, opettaja ja kasvattaja, mutta aika tarvitsi hänen käytännöllisyyttään. Harva myöhemminkään on niin hyvin kuin hän kyennyt yhdistämään herättäjän, opettajan, huvittajan ja kapinoijan roolit.

Juteini oli todella monen särmän ihminen: valistusmies, jossa oli hitu romantikkoa; mitä kotoperäisin kirjoittaja, joka oli perillä kansainvälisistä ideoista; uskonasioihin kajoava kapinoitsija, joka halusi säilyttää patriarkaalis-yhteiskunnalliset hierarkiat; moraalifilosofi, joka uskoi järjen ja tiedon kykyyn tuottaa hyvää mutta myös epäili ihmisen tahtoa ottaa vastaan; valtakunnan itälaidan yksinäinen, josta tuli yhdentyvän Suomen runoilija; aloittaja, joka syyttä jäi tasokkaampien jalkoihin. Olisikohan Juteinin uudelleenarvioinnin paikka?

Liisi Huhtala

Åbo Tidning N:o 26. 31.3.1804.

Edesmenneen muistoxexi.(*)

Mies on ollut, mies on mennyt!
Ah! kuin rintan ahdistuupi!
Täst on täynnä tuhannetkin
syystä syngiät sydämmet:
koska kuolema kowasti
kutsui täältä tuonelahan,
miehen kuuluisan kylißä,
kaupungeisa kuuluisamman,
waltakunnissa walitun,
tähden oppinsa tukewan,
ylimmäisen ymmärryxens,
toimens tarkan ja tulisen
ilman järjen järkähdystä.
– Sanall yhdellä sanottu,
puhuin puolella puheella:
eipä wertaista wedetä
joka ajan antimista,
eipä saada sadoissakan
wuotten wuosißa tapaista.
Tämä yxin yhtyänsä
oli kaikki kaikillengin.
Oli siellä, taikka täällä,
aina oikaisi asian;
sekä tiesi, että taisi,
sekä pyysi, että pysty
tehdä tempungin todella
selkiäxi sywimmängin,
warsin wiisalla tawalla.
Aina omians opetti,
ohjais wiellä outojakin,
taidon tielle tasaisesti;
walmisteli wakaisesti,
johdatteli joukottaisin,
ymmärryxen ystäwixi.
Teki työtä työllähintä,
ahkerasti aikanansa.
Tämän tiettäwän totuuden
taitaa Turku todistella;
johon kaukaakin kokoili
muistomerkit mainittawat,
kirjahuonet hywät täytti
kaunihilla kappaleilla;
yli merten, yli maitten
saatti sadat wiisaudetkin,
lukumiehille lujille
Auran Akademiaßa.
Jonga oli isä itze,
itze tuki, itze turwa;
jonga etsi etuu aina
lähteisänsäkin lepohon,
jolt on kowin kaiwattawa
rauhan majoin mentyänsä.
– Näimpä nääntyipi elosta
niinkuin ruoko runneltuna,
töiden tämmöisten tekiä!
Jo on jättänyt hywästi
ylimmäiset alammaiset,
matkustawat mailmaßa. –
– Pois on mennyt Porthanimme!
Eipä pojat Pohjanmaalta,
yli suuren Suomenmaankan,
taida suullansa sanella,
murhettansa mainitakkan,
koska saattawat surulla,
mustan murheensa sumußa,
särjetyillä sydämmillä,

(*) Både som ett sannt offer åt en öfver hela landet saknad lärare, som tillika sjelf war en beskyddare af den snart utdöende Finska skaldekonsten, och som ett fågnande bewis på en poetisk talang, af hwilken framtiden bör kunna hoppas flera lyckliga bemödanden till denna witterhets förmån: torde deße werser, här införde, af Finska läsare med nöje anses, och äfwen af dem tålas, som icke förstå språket, men bifalla allt slags förtjenst och deråt skeende rättwisa.

sielun parhan puetusta,
maaxi jälle maatumahan,
jost on koottu kokohon.–
– Mutt ei muutu nimi maaxi
pojes muistosta pakene:
wuodet tähän woimattomat
owat ajatkin alati;
sill ei kuollut kuolemaßa
sangen hywä sanomansa,
waikka ruumis raukenepi
mustan mullan muotoisexi:
waan se eläpi eloßa
sydämmißä syntyneitten;
ehk on sielu siirtynynnä
tygö ystäwän ylemmän,
tähden töiden taitawitten
kruunattuna kunnialla.
– – – – – – – – – – – – – – – –
Edesmennyt Mestarimme!
oikia opin Isämme!
ole nyt siis onneßasi
Taiwaan iloßa ijäti!

Hämäläinen.

KIRJOITUKSIA

Jak. Juteinilda.

Ensimmäinen Osa.

TURUSSA
Painettu F r e n c k e l l i n Kirjapai-
nossa Wuonna 1810.

Sisällys

Teurastamisesta elli Lahtaamisesta 24
Wainajan muistoksi [i]
Rupulista 25
Wilutaudista (Lystikirjoitus) 25
Nuuskasta (Ylimaan miehelle) 26
Kehoitus tupakkia Polttamaan 27
Wiinasta 27
Lahjain ottamisesta 27
Prowastin Polwianderin muistoksi (Hattulaisille) 28
Nuoren Rouwan haudalla 29
Huokaus Nuorukaisen haudalla 29
Riita 30
Waroitus 30
Putellille 30
Kerjupoika 30
Uutena Wuotena 31
Armeliaisuus 32
Turun uuden Akatemian rakennettua 32
Kysymys 33
Oppineen ystäwän matkaan lähteissä 33
Kiwipiirros (Kirjan muotoisessa Muistopatsaassa) 33
Koetus Kiwipiirrokseen Yliopettajan Porthanin Muistopatsaassa 33

[i] Ks. Åbo Tidning n:o 26 31.3.1804, jossa kirjoitus nimellä ”Edesmenneen muistoxexi”.

Runokirjoituksia.

= = = *Pictoribus atque Poëtis*
Quidlibet audendi semper fuit æqua
potestas.
Scimus, & hanc veniam, petimusque
damusque vicissim.
Horatius.

Teurastamisesta elli Lahtaamisesta.

Koska muinen kowan miehen –
miehen aiwan armottoman
tapas' Luoja tappamassa
tyhmän tawalla eläindä,
näki puukon piirtelewän,
wiildelewän wihaisesti,
raudan terän raatelewan
koko kaulan kauheasti –
kaulan eläimen eläwän,
wapisewan waiwassansa,
tuskassansa tutisewan
kiwun alla katkeramman
haikeasti haawattuna,
weren wuotaissa punaisen
niinkuin kosken kohisewan;
Kohta korkea Jumala
lausui miehelle lujasti,
kosk' ei olleet oman tunnon
korwat auki armottoman
hätähuudossa eläimen:
Ihminen! ilkitapainen,
malta, murhamies! ja muista,
ett' on hengi hänelläkin,
tundo maassa madoillakin,
joit' en pannut piinatakses',
ehkän sääsin sanallani,
sinun hywäkses' sioitin
ynnä oman onnens' tähden.
Miks' et tutki, poikaparka,
laatua eläwän luonnon?
Mitä olle oma mieles'
waiwan waljulla ajalla?
Miks' et pyydä pikaisesti,
helpommasti hengiwiä
eroitella elämästä?(*)
Itse nämät nimitetyt
käskin tomusta kokohon,
kutsuin maasta kulkewiksi –
maasta hengiwät herätin
kaunistukseks' kaiken luonnon,
sinun kruunuksi kuwasin,
ilon nauttian iäisen,
näiden hywäks' haldiaksi,
ihanaksi ihmiseksi,
jos et turmelis' tapojas'
joko tuimilla teoillas',
taikka menoillas' tylyilla.
Mutta palaja pahasta
tehden parannus teoissas'.
Älkös enää olko turma,
kurja käsialoilleni.
Wiellä wiimein päätökseksi
mainitsen muistoksi sulle,
ettän kaikki itse kaitsen,
pilwet, tähdet, Taiwahatkin
woimalla wiisaudella
lain kautta luonollisen;
olen tuomari totinen,
hurskas wiellä huomenakin
kiiwas kaikissa menoissa,
oikeuden osottaja,
jok' en salli sorrettawan
pikkuistakan, pienindäkän
eläwäistä elämässä.
Paha palkka on pahalla,
niinkuin hywäkin hywällä;
sill' ei idä paha siemen
omeniksi ikänänsä,
hywä wersoopi wesaksi,
kandain kauniit kukkaisensa
tuopi hedelmän hywimmän.

(*) Joka taitaa tapahtua, koska teurastettawa ensin otsastansa taindiomaksii lyödään, ennen kuin sitä weitsin lähestytään, ja sitte kohta rindapäästä waldaweri ulos lasketaan.

Rupulista.

Suurin surmaaja sukumme,
päästyänsä wallan päälle,
rusikoitsi Ruotsiakin,(*)
suomi suurta Suomenmaata.
Kuka täällä kotoperän
tiene tämän halwattawan?
mutta kurjaks' kutsutahan,
rupuliksi rumemmaksi,
jok' on kauwan kauhistellut
ihmisiä ilman syytä.
Tämä taimet terweimmätkin
suurest' ihmisen sugusta
niinkuin naatit nahistutti.
Kuori kaiken kauneuden
punertawan poskipäistä
naurusuitten nuorukaisten.
Aina turmeli tuhannet,
sapas' sadat tuonen teille
ihmisistä[1] Isänmaassa.

Mutta, wiellä wihollisen
Herra löytyi laitumella,
wahwa warjelusrupuli,
jok' on taistellut todella
rokon kanssa rohkeasti;
tahtoi kohta kokonansa
poies julman juuritella;
solmis' sanansa sopiwat,
sanoi kowin ja kopeesti:
Sinä riwo rokkotauti
rokkotauti raatelewa!
kuka pahendamaan pannut
on sun Luojan laitoksia?

Kohta witsa wierahalda
heldis' kourista kowembi
peljästyksessä pahassa.

Woittaja saatuans' woiton
moitti wiellä murhamiestä,
nuhteli näillä sanoilla:

Sinä korwesta kotoisin,
peto julma, peljättäwä!
Kuinga monda murhatyötä
olet sinä sisullasi
tehnyt kaikissa kylissä?
kuinga monen mieli karwas
ombi kyllä kaswoistansa,
wiellä kahta karwahambi
jäsenistä jäätyneistä?
Mutta nyt on mulla walda,
sun on waldas' waipuneena;
wastus on jo kyllä wahwa
wasten julmuuttas warottu.
- - - Anna edes armostasi,
itse armoton aneli
seljän kaari kiperänä
niinkuin muutkin murhamiehet
nöyrät kowan nähtyänsä,
anna edes armostasi
koko Häme halduhuni,
taikka puoli Pohjanmaata.

Eipä iäisnä ikänä
alkain aikaini aluusta,
wastas' tähän warjelia –
wahwa warjelus rupuli,
ole sulla sanomista
Suomen maidengan majoissa,
kussa köykäinen ikeeni
ombi wastaan otettuna.

Näin on walda wahwistunut
tämän hywän hyödyttäjän,
jok' on rauhan rakendaja
ihmisille ilman alla
kohta koko maailmassa.

Wilutaudista.

(Lystikirjoitus.)

Hiljain wanha wilutauti,
wiksihuuli, wihtaparta,
roimahousu, homesilmä –
hiljain wanha wilutauti,

(*) Tämä on kirjoitettu Ruotsin wallan aikana.

kyssäselkä, kongonokka,
leukaperäin louskuttaja
kulki kylmänä kesällä.
Pitkin maata matkusteli
äijä hassu hallawana
ynnä pahan puolisonsa,
polttotaudin porottawan.
Tämä paha parikunda,
alati eripurainen,
wiipyi kerran wierahana
kauwan mungin majassani
yli määrän matkamiehen.
Ukko, se ukurasilmä,
kowakoura, kylmäkynsi,
majans' jääksi jähdyttäjä,
jolla oli otsan alla,
ryppykynnöxen rajalla
silmäripseet riippuwaiset
kaharassa kahden puolen
nenän juurta juurewata,
silmät siwulla samerot –
tämä ukko täydellinen,
tämä kuulusa kupiias[2]
niinkuin nyt on nimitetty,
nosti metelin mäellä,
äkeästi ärjästeli,
kauwas karkoitti kotoa
ensin aina emändänsä,
kowin hammastans' kiristi,
parta jäinen, se järisi,
tukka luminen tutisi
hartioilla hajallansa.[3]
Tämä ukko täydellinen
niinkuin nyt on nimitetty,
rawisteli ruhoansa,
että itse isännängin
ruumis tärisi tuwassa,
helisiwät hambahatkin.
- - - Mutt' ei waimot myöden anna
miehen kourissa kowangan.
Niimbä tässäkin todella
tulduansa takaperin,
winosilmä, wipsuhuuli
akka aina woiton otti.
Ämmän posket punehtuvat,
eukko otsansa rypisti,
weti löylyn laupiolle
kylmemmästäkin kiwestä,
ajoi pakaisen pakohon
että wirsut wilahtelit,
josta jälle tuima waiwa,
tauti polttawa powehen
tuli tuwan haldialle,
että kurkkukin kihisi
kieldä kastaissa wetehen;
ruumis poti, rindaa särki,
hiki kiehui karwain päissä
alla päängin porotuksen.

Saan mä neuwoksi sanoa,
mainita muillekin wiellä
kautta oman koetuksen,
kuingan wasta wiimeiseldä
pääsin waiwoista wapaaksi:
minä syötin, minä juotin
heitä häpeemättömiä –
syötin näillä karwaat kaawut,
juotin juomat katkerammat
kohta tuldua tupahan,
annoin maistaa kiinan kuorta,
latkia leiwätä liendä.
- - - Näin on moni muukin ennen
wieras wiipywä paennut
huonon räätin rakettua.

Nuuskasta.

(Ylimaan miehelle.)

Pidä sarwi saatuasi
paksun kauhtanas' powessa.
Nenäs' sonnita sininen,[4]
kanna kärsäs' kätkettynä
kuiwan tupakin tomussa.
Täytä sinä tupakilla
lijat läwet Luojan töissä.
Se on kunnia sinulle,
koska suuret sieramesi
owat liiaksi likaiset,
joista ruskea, rutainen
neste huulilles' heruupi.

Kehoitus tupakkia Polttamaan

Piippu pojan kaunistaapi,
miehen tekee miehekkääksi.
Pidä poikaisen piwossas,
nyrkkisessäs' piippunysä
kotona kuin kylässäkin.
Wietä aikas' weitses' kanssa
lehtisiä leikatessas'.
Anna nenäs, alttarina
olla aina pyhän sauwun.
Mies on muita muhkeambi,
jok' on silmänsä sauwuttanut.
Se on kaunis katsellasi
kuinga onnes', omaisuudes,
sauwuna nyt sakeana,
kymmenessä kiekurassa
kohden pilwiä katoopi.

Wiinasta.

Mitä sanoo sieluparka
julman juomarin powessa?
Lienekö sielua sillä,
joka järkens' jähdyttääpi
wiljan woimalla Jumalan!
Tyhmä olis' totisesti
mies, se janota janoowa,
halpa hailun kandajaksi,
perihullu hulluksikin,
joka wiinoin wiruttelis'
ajatukset aiwustansa –
joka kulkis' kuolasuuna.
waeldais' wahtokitana.

Wiina miehet muhkeammat,
jot' ei määrällä mitata,
muutteleepi mullikoiksi
häwäistykseks' hännällisten,
terweyden turmeleepi,
powen polttaapi sydeksi,
herättääpi haureuden.
Haureus hywän makuinen
aljettaissa ensimmäldä
happaneepi haisewaksi.

Wiinan woima wieksettäwä
sytyttää riettaasti riidat,
yllyttääpi ystäwätkin
riitamiehiksi rumiksi,
katkaiseepi kielen paulat,
päästää sanat saastaisimmat
siiwollisuuden siteistä.
Se on sanalla sanottu:
wiina määrätä mitaten
wiimein waljut willitykset,
häijyt halut herättääpi,
puhkaiseepi pahan sisun,
josta turilot tulewat,
menot turmat, turmelukset,
surmaksi hywän sukumme.

Lahjain ottamisesta.

Harwoin[5] auttaa nöyrä niska,
mutka seljässä mukawa,
sana suussa siiwollinen.

Käden käyden taskusamme,
helisten hywän hopian
owat aldis anomukset.

Raha muuttaa miehen mielen,
lahja liikuttaa sydämen,
ehkä sarwesta sahatun.

Härkä hännin häiläseepi!
talonpojan taluttaissa
selwän silmän tuomarilda.

Woilla pappi woiteleepi
ilon autuuden awaimen,
lukun raswalla lujemman.

Sielun laskeepi sisälle
iänkaikkiseen ilohon,
kosk' on hinda hyppyisissä.

Mies, se kowa Komisarius
kannuittain ja kapoittangin
myypi mielensä mitalla.

Hän suo hyötyä hywästä,
ehkä kieltystä kalusta,
kosk' on kinkku kainalossa.

Komendanttikin kowembi
paiska auki Linnan portit,
kosk' on kulda kukkarossa.

Mutta miehen merkillisen,
mestermannin mainittawan
tehdä täytyypi totuuden.

Eipä wilpillä weriä
juonden kautta juoksutella,
kaulaa katkasta hywängän.

Prowastin Polwianderin muistoksi.

(Hattulaisille.)

Murhe musta Hattulassa
on jo ottanut asunnon
surullisiin sydämiimme;
ilo kaikki on kadonnut –
kadonnut on ilo kaikki,
koska kuoli Kirkkoherra –
kosk' ei kuulu Prowastia
maassa enää eläwien.
Tuonen woima se wäkewä
joka kauwan kalwoi händä
ruumihissa riutuwassa,
sanansaattajans' lähetti,
kuollon, tuiman käskyläisen,
joka kylmällä kädellä,
joka kourilla kowilla
wei jo wiiksohon osansa.

Sielu lähti siirtymähän
kautta sywän kuollon salmen
leweälle laitumelle.
Jos oli Prowastin poika
Kirkkoherra Hattulaisten,
oli itsekin Prowasti –
paras Paimen Pääprowasti,
jalo, kiiwas kirkon töissä,
warsin wahwa järjen tiellä,
tiellä wiisasten walittu,
tarkka taidon asioissa,
teräwä opin teoissa.
Kyll' oli oppia paljon,
taikka taitoja hänellä,
waan ei yhtään ylpeyttä;
alimmainen arwossansa
oli hänelle omainen.
Neuvoi yhtä, neuwoi toista,
kuka neuwoa kyseli.

Ah! jo nyt päättyiwät päiwät,
joista hyödytys jakosi!
Jo nyt leskein lohduttaja,
jo nyt isä orpolasten,
turwa jalo turwattoman
langes' kautta luonnon käskyn.
Wäsyi wiimein wireäkin,
näändyi työtä tekemästä.

Itke siis awun anoja,
jos on itkusta apua.
Neuwon kysyjä napise,
jos sä tunnet nurjat neuwot
tuonen haldian howissa.
Kiitä kansa kaipailewa
händä hywyydensä tähden.
Lausu lapsilles' nimeä,
polwi polwelda pojille,
Opettajas' oiwallisen
Haldianas' Hattulassa.
Herra toimittakon toisen
samanluondoisen siahan!

Nuoren Rouwan(*) haudalla.

Kuules, sisar kuolewainen!
itse maassa matkustawa
tuonen tiellä tiettäwällä.
Kuules kuollon hyminätä –
itkulaulua isoa.
Katsos wartta waljennetta,
hiljain kukkainen kedolla,
kuinga kuiwettui se pian,
kesken laksossa lakastu'.
Warhain waimo, warhain äiti
wäsyi eloon wähitellen
ennen ildaha ikänsä,
jätti taimet jälkehensä,
kuwat Engelin eläwät
äänell' itkemään isolla.
Waan ei kalma karkkamustu,
laita toisaksi lakia –
tuonen käskyjä kowia,
ehkä pienet perilliset
ylendäwät itkusuulla
kätyläisens' korkealle –
kilwassa kaulalle Äidin
sanoen surusanoilla,
huokaillen huolensa alla,
kylwäissänsä kyyneleitä,
joita murhe silmiin syöxi:[6]
Äiti! älä jätä meitä –
älä jätä, armas äiti!
älä itketä Isäämme.

Ah! ah! kuolema kowuuttas',
ettäs eriään elosta
käskit parhaan puolisoista,
awaisit awioliiton
ratki rakasten wälillä,
syöksit kumppanin suruhun,
yksin jääneen ystäwistä,
särjit särjetyn sydämen
powessa pakahtuwassa –
miehen sydämen suloisen,
joka muisti waimon waiwat,
tunsi tässä sydämessä
orwon itkun itkettäwän
kaiwaten kumppaniansa,
joka warjona waelsi,
horjui kalman kallaisena
niiden ystäwäin nojalla,
jotka saatoit sisarensa
rauhan maahan rakastetun.
- - - Mutta ongo meillä syytä
siitä syytellä sinua,
ettäs joutuen jalolle
owen autuuden awasit,
kosk' ei maassa mahdollista
ollut hänelle iloa?

Sielu seuras' kutsumusta
ilon perimään iäisen,
jätti kaapuns' karkehelle –
majans' muinen ihanaisen
tieten tallelle olewan
pugun panduna paremman
siweyden satamassa.

(*) Professorskan Franzén i Åbo.

Huokaus Nuorukaisen haudalla.

Säändö suuri, ihmeellinen,
luonon laki lausuttawa!
Ramba moni kyllä kauwan
saapi horjua surulla
näljässä sauwan nojalla.
Täällä wanha wapisewa
hapenilla harmaillakin
tutiseepi tuskassansa
pääsön toiwossa tulewan.
Taimi wasta wihertäwä
lakastuu jo laksossansa,
muoto muuttuu nuorukaisen
wanhan wäsyneen siwulla.

Mutta koska luonnon käsky
warhain taikka warsin myöhä
täällä waatii täyttämistä,
olkon walmis wanha, nuori
hywäks' ottamaan osansa.

Riita.

Älä weikkoinen walita,
ett' on eripuraisuutta
paljon maailman menoissa.
Totu sitä sallimahan,
jok' ei parkuen parane.
Tääll' on tora, tappelus ja
werenwuoto wälttämätön.
Katsos kananpoikaisia,
katsos lammaslaumojakin,
katsos ämmiä äreitä!
Sapet paisuwat sisällä,
karwat päällä pöyristywät
eläwäisten elämässä.
Nokka tuolla, sarwi täällä
pian on kumppanin kupeessa,
siellä sana sopimaton
sapen särkeepi powessa.

Waroitus.

Karta taiten tilaisuutta
kelwottomiin konnan töihin,
älä yllytä haluas',
halu muuttuupi himoksi,
himo synnin sytyttääpi,
syndi siittää kadotuksen.

Putellille.

Ah! ah! pullo, armas pullo!
Heru paljon pisareita.
Itke syystä, itke syytä
yldäkyllin kyyneleitä
katkerina karpaleina.
Itke surusta, ilosta.
Salli juosta jokes' suonden
järwiksi janoawille.

Kerjupoika.

Miehen toimi, naisen toiwo
kerran tyhmällä tawalla
toinen toisens' tapasiwat.
Isän himo, äidin halu
muinen siittiwät sikiän,
josta kaswoi kerjupoika.

Isä piiloss' on pysynyt,
äiti itse ilmestynyt
tämän lapsen turwattoman.

Poika kulkewa poluilla
pussi pieni kainalossa
tappeli jo toisten kanssa,
pauhas' raitilla rumasti,
näpisteli näljän tähden
kyläin kautta kulkeissansa.

Näin nyt kaswoi kerjupoika,
sydän paisui pahuudesta.
Tästä tuli häijy tapa
luonnon luoksi liitetyksi.

Koska konna kerjäläinen
oli warrelle wenynyt
kansan hywän hartioilla,
petti siellä, petti täällä
aina kauppakumppaninsa,
walhehteli warsin hywin,
pahat wietteli wikohin,
hywät puheella pahensi,
kiros' kowin ja warasti,
wannoi wääriä waloja,
- - - murhas' wiimein monda miestä.

Mutta kaikki muuttelewat
menoansa maailmassa;
tämä meno loppui täällä.
Toisen onnen turmelia
on jo kourissa kowissa.
Wahingoittaja wihainen
kitkuttelee kahleitansa
wangin mustassa majassa,
haisewassa hongelossa,

jossa seinät julman paksut,
rautaristit ikkunoissa
kaukkaakin jo kamoittawat.

Isä piilossa pysynyt!
jok' et huolinut jokaisen
sikiäsi siwullisen
kaswatuksesta kotona.
- - - Katsos kahleissa petoa,
jok' on sinun sikiäsi –
katsos händä kaakin puussa!

Muista tästä mustat tekos',
pahat juones' pimeällä,
joka elät irstaisesti,
olet rietas riwon lailla,
kylwät siemenes' kujille
haureuden hulluudessa.
Muista wiellä wiatonda,
jongas onnen ajallisen
pian tuhlailet pahasti.

Se on kansoilda kirottu,
joka hylkää hedelmänsä
saattain turmaks' turiloksi,
maassa ilon murtajaksi.
Oman tuskansa ohessa
lapsi syystä surkeasti
sadattelee siittäjäänsä,
Hän on kauhistukseks' kansan
ollut peto peljättäwä.
Hän on kelwoton olendo
matelemaan maangin päällä;
mahdottomin maailmassa
toiwojaksi toisen elon
tuolla tuonelan takana.

Uutena Wuotena.

Nyt on alku uuden wuoden,
aika aiwan ihanainen.
Lahjat sulle, Suomen niemi,
pitäis' jalot jaettaman,
uuden wuoden uudet lahjat.
Mutta mistä minä leiwän
otan korwessa käteeni?
wähät owat minun waran'
näitä lahjoja latoa.

"Kukas waatiipi waroja,
saisi muutama sanoa,
"toiwota onnea täyttä,
"laula laulukandeleellas'.

Totta minä toiwottaisin
riemua ja rakkautta;
mutta minun kandeleeni,
etkos wiellä tätä tiedä?
ombi aina ollut huono
kaikumahan kaunihisti.

Lahjat hywät lawealle
olsin minä mielelläni
suonut Suomessa jakaani –
yhtä tuolle, toista tälle,
wähän kullekin waroista.
Pistäsin mä piwon täyden
juopolle järkeä ensin.

Sille, joka siiwotoina
hywän häwäisee sukunsa,
kaksi kouraa kunniata.

Waiwainsa walittajalle,
joka ruikuttaa rumasti,
kapallisen kärsimystä.

Älyä muutaman mitan
tyhmälle talonpojalle,
joka ilman ajatusta
Suomessa seuraapi wiellä
töissä isäinsä tapoja,
waan ei suingan elämässä.

Helmen werralda häpyä
kerjäläisen kepin päähän,
jok' on tuhlaaja tawaran.

Pienen palan puhtautta
toimituksissa tytöille.

Wiisi tuumaa wireyttä
joka laiskan lapaluihin.

Sitte wiellä siweyttä
naulan pari naitawille
lukuks' liioille tawoille.

Syldä seitsemän totuutta
joka walheen walajalle.

Nelikon nöyryyttä niille,
joill' on enin ylpeyttä.

Wiimeks' rahtu rakkautta
olis' tosin tarpeellinen
parikunnille pahoille,
paljon puhdasta hywyyttä
Suomen kansan sydämihin.

Armeliaisuus.

Arwe oli armelias
eläissänsä eläwille;
kerran wapahti wariksen
haukan kynsistä[7] kowista.
Sitte sitoi wapahtaja,
hirtti warpaista wariksen
haawoitetun haikeasti
pitkän seipähän siwulle.
Näin sen pellolle pelooksi
ripustettuna rumasti
nosti linnun naapurille.

Piru kiitti kulkeissansa
händä hywän tapaiseksi,
armeliaaksi alati.

Turun uuden Akatemian rakennettua.

Auran wanha Oppihuone,
aikansa Akatemia,
joka ruokki rinnallansa,
kaswatti kotokylässä
monda poikaa powessansa,
josta lähti monda miestä –
miestä terweillä tawoilla,
eikä wailla wiisautta
kansan hywäksi kotia –
Auran wanha Oppihuone
rupes' wiimein riutumahan;
waan ei lähteet wiisauden
kuiwa koskaan sen ohessa.

Nyt on nurkkakiwillensä
uusi jälle ylennetty,
juuri julkinen rakennus.
Wanha neste woimallinen
ombi uusi uuden luona.

Suomi suurella kululla
laski lujan perustuksen
maansa wiisasten majalle,
Auran reunalle alusti,
lasin karmit kalkutteli,
wuoli kiwestä kowasta,
weti wuoresta pilarit –
powesta Wartiawuoren
pitkät niinkuin hongaparrut,
hiwoi näitä hierrytellen
miesten konstilla kotona,
siwut saatteli sileiksi
niinkuin peilit paistawaiset,
nosti pystyyn nämät parrut
holwikaton kannatteiksi,
kutoi wiellä wesikaton –
takoi waskesta tasaisen.

Auran uusi Oppihuone
näin nyt endisen nojalla
nosti harjansa näköisän,
yli Kaupungin ylensi

Kirkon kuuluisan siwulla,
Tornin korkean tykönä,
jonga huittu halkaiseepi
pilwen patsaatkin sumuiset.

Selwä taito Suomen maassa,
opit oikeat Turussa
saiwat Linnansa lujemman
melkein arwonsa mukaisen.
Siellä saawat Suomalaiset
pojat polwesta paratut
tiedot, taidot tarpeelliset,
wiisaudet, walistukset,
joista jälle jakoaapi
kaste kallis, wirwoittawa
järjen kuiwalle kedolle
Suomen lasten laitumella.

Kysymys.

Mitä sanois' mielipuoli,
hullu hewoisten ajaja,
jospa Luojamme lupaisi
tehdä toisessa elossa
mieheksi monen hewoisen,
hänen hullun hewoiseksi?

Oppineen ystäwän matkaan lähteissä.

Toiwo täytetty iloinen,
onni siunattu, suloinen
seuratkot sinua siellä,
kussas kuljet opin tiellä.

Kiwipiirros.

(Kirjan muotoisessa Muistopatsaassa)

Tämän wanhat Oppiweljet
walmistiwat wainajalle
taidon monen taitajalle,
joka osas' opin jäljet.

Koetus Kiwipiirrokseen Yliopettajan Porthanin Muistopatsaassa.

Porthanille
kaipailewa Suomen kansa
tämän rakkaasti rakensi.

Liitteitä Juteinin hakemuksesta Hallituskonseljin kielenkääntäjän virkaan vuonna 1810.

Sisällys

Keisarille (Fragment af ett längre Stycke kalladt: Suomalainen.) 37
Suomen Laulu[i] 38
Suomen Kansalle, vuonna 1810 39

[i] Tämän laulun ensimmäinen painettu versio nimellä ”Laulu Suomessa” teoksesta ”Suomalainen, elli Runo Ahkeruudesta Suomessa” vuodelta 1816.

Keisarille.

(Fragment af ett längre Stycke kalladt: Suomalainen.)

Pari vuott' on vietettynä
sitte kuin sota suruinen
meitä peljätti pahasti.
Ruotsin valda vaipui meildä,
vanha varjelus pakeni.
Kauhistus povessa kungin,
aivan musta epätieto
onnestamme elämässä
malas' kaikki kauheimmaxi.
Vaara kulki vaunuillansa
pitkin pohjan mandereita,
sekä uhkas' että piexi
vitsallansa verisellä.
Ilo katos' kaikki meildä
isätöinä ollessamme.
- - - Mutta, viellä vaarassakin,
ah! ah! armas Isänmaja!
löytyi lohdutus sinulle,
oli onni orvollakin.
Viellä päivät valkenivat
syngiästä sumustansa,
koska rauha rakettihin,
koska korkein Keisarista
tuli Itse Isäxemme,
Suomen Suurex' Ruhtinaaxi,
jok' on Suomessa sijinnyt,
kasvanut kotokylässä –
Kaupungissa kuulusassa
Suomen lahden liepehellä.
Terve kallis Kaitsiamme –
terve tulduas' tykömme!
Hyvin me havaitsemme
sinun vahvan viisaudesi,
joka tunnet tarpehemme –
hyvin me jo havaitsemme
hyvänsuovan sydämmesi,
joka kaikki kaunistaapi
Itsevaldiaan viraassa
kaikkein onnen kandajana.
- - - Mutta, mitä on hyvyyttä
korkeimmasta kunniasta?
vaivat ovat sangen suuret
arvon kanssa yhdistetyt;
työ on raskas, rasittava
tämän viraan valvojalla.
Kuuliaisuus kiitollinen,
tahto, toimi uskollinen
joka poikamme povessa
huojendakoot helpommaxi
kovan kuorman Haldiamme.
Olkoon ilo omantundos',
muistos' meidän mielessämme,
rakkauskin rinnoissamme
panttina myös palkastasi.
Suomen vahva Suojelia!
itse Isä valistuxen!
orjain Ostaja vapaaxi!
joka olet saanut ohjat –
ohjat onnemme käteesi
ole leskein Lohduttaja,
ole Isä orpolasten,
ole turva turvattoman!
Saata Suomi siunatuxi,
ihanax' ilon majaxi!
Suomen lapset siunailevat
sitte suuria tekojas,
lausuvat lastengin lapset
viisaita neuvojas' viellä –
viellä illalla ikäsi,
koska kaatuu kallis pääsi
vanhuudesta vapiseva –
koska kaatuu kallis pääsi,
heldyvät hopiahiuxes'
- - - kuitengin pysyköön pojes
kauvan tämä karvas hetki!
Vietä ikääsi ilolla,
jossa on nyt joukon toivo,
onni kansan olevaisen,
vapaus vasta tulevan!

Vietä ehtoota elämäs'
maassa varsin monda vuotta
turvana monen tuhannen!
Elä jälkeen elämäskin
Suomalaisten sydämmissä!

Suomen Laulu.

Aine on nyt aivussani
Suomenmaata mainita.
Väinämöinen, veisussani
itse solmet sovita,
ett' se olis' otollinen,
kaikumahan kelvollinen.

Tääll' on leipää tarpehexi
Suomenmaassa suuressa,
ehk' ei elo einehexi
kasva miesten maatessa,
ilman sitä ilo suuri
juhlina on jalo juuri.

Silloin kestiin kutsumata
ovat olven jakoiset,
laulu kuuluu lakkaamata,
posket ovat punaiset.
Veljein malja maistettava
täysi ain' on tarjottava.

Suomalaisten suututtajat
saavat pahan palkkansa,
vihollisix' vihoittajat
syystä kovan surmansa,
koska pyssyt pauhailevat,
tykit liiax' laukeilevat.

Suomen poika pellollansa
miestä monda vastaapi,
korvet kylmät voimallansa
niitux' pellox' perkaapi.
Töissä on hän toimellinen,
onnest' aina osallinen.

Opin teillä oppineita
Suomessa on suuria,
Väinämöisen kandeleita
valmiina on uusia.
Valistus on viritetty,
järki hyvä herätetty.

Suomen tytön poskipäissä
marja pysyy punainen;
hall' ei viivy harmaa näissä,
näit' ei pane pakkainen.
Likat kauniit kukoistuvat,
joihin rinnat rakastuvat.

Kestiss' irtain, iloisena
juo hän joka kannusta,
yxin kannun kumppanina
maistaa harvoin herkusta.
Ain' on ollut Suomalainen
tavoissansa taitavainen.

Suomen Kansalle, vuonna 1810.

Rakkaat Suomalaiset!

Nykyisillä ajoilla on tapahtunut meille suuri tapaus. Jälkeentulevaiset saavat havaita, jos se on Suomalaisille onnexi taikka onnettomuudexi. Hänen Keisarillinen Majesteetinsä Alexanderi I:nen, Joka on Itsevaldias Venäjässä, on voiton kautta saanut Ruotsilda koko Suuren Ruhtinaanmaan Suomen halduunsa. Hän on asettanut sen, aivan rakkaasti meitä kohtaan, korkian ja laupiaan suojeluxensa ale. Se on tosi, meillä oli ennengin hyvä, oikia ja armollinen hallitus, joka vilpittömästi etsi meidän etuamme; ehkä se on myös tosi, niin kauvan kuin meidän kielemme on ylenkatseessa ollut, jonga perustus on kuitengin aivan merkillinen, niin kauvan on myös yhteinen kansa ollut viellä paljon hyvää paitsi; sillä omalla kielellänsä taita kukin kansa parhain täydellisyyttänsä lähestyä. Nyt on meidän kuuluisa Pääkaupungimme, nyt on meidän hyvä ja viisas Haldiamme omassa maassamme. Meillä on siis nyt toivo pikemmin kansain yhteiseen päämaaliin, nimittäin pysyväiseen onneen ehtiä. Mutta missä oli meillä ennen vakuutus tämän onnen rauhallisesta nautinnosta? Totisesti, se oli meillä aina huikendelevainen niin aukian Riikin rajan ohessa, kuin endinen Ruotsin raja Suomessa oli. Se näkyy Suomenniemen rauhallisuuteen välttämättömäxi, että Pohjanlahden pitää oleman rajana Ruotsin ja Venäjän Valtakundain välillä. Historian ja isäimme ilmoitusten kautta on meille kyllä tietty, kuinga kauhistavaisesti meidän maamme ja esivanhembaimme kanssa on muinen meneteldy niissa kapinoissa ja riidoissa, jotka Ruotsin ja Venäjän kesken ovat ajoittain syttyneet maata hävittämään. Koko Suomenmaan yhdistyxen kautta Venäjän Valdakunnan kanssa tulevat toivon jälkeen nämät hirmuisuudet tästäedes meidän pääldämme poistetuixi. Se isäimme verellä punattu maa, joka tähän asti on sodan jaloissa verikangaana ollut, kukoistaa kuitengin viimmein jälkeentulevildamme ilolla viljeldäväxi. Suomen valistuxen auringo saa myös vapaasti kulkea puolipäivään; sillä Alexanderi I:nen on nyt Venäjässä Itsehaldiana, Joka meitä siitä vakuuttaa. Sama Alexanderi on meidängin Valdiaamme, jonga sydän liekitsee rakkaudesta ihmisyyttä kohtaan, Joka on meillekin armonsa niin runsaasti osottanut, että Hän on Itse tullut meille Suurexi Ruhtinaaxi. Tämä Ruhtinas, Jonga valda ulettuu maan ääriin, rakastaa oikeutta ja valvoo alamaistensa onnen ylitse. Hän andaa järjellisiä asetuxia, perustaa Oppihuoneita, ja kallistaa korvansa leskein ja orpolasten valitusääneen. Hän holhoo ihmisyyden arvoa – Hän lunastaa orjat orjuudesta, jotka tähän saakka turvatoina raskaasti huokailivat, mutta nyt siunalevat sitä hetkeä, koska Alexanderi nousi Valdakunnan Keisarilliselle Hallitusistuimelle uskollisten alammaistensa turvaxi ja Isäxi. Hän nousi ihanan valistuxen ja ilon säteitä Isänmaansa hyväxi ja kunniaxi levittämään. Se on myös Sinulle kunnia o! Suomenmaa! tulla Hänen kalliin Valdikkansa kautta suojelluxi ja kutsua Händä Isäxesi, Hänen isällisen hallituxensa alla – se on sinulle suurembi kunnia kuin itse Venäjälle, sillä Hän asuu sinun luonasi Pietarin julkisissa muurissa Suomenlahden rannalla--- rakastakan, kuulkan ja kunnioittakan siis Händä!

Åbo Allmänna Tidning N:o 8. 19.1.1813.

Suomalaisten Laulu Suurelle-Ruhtinaallensa.
(på ton af Folksången).

Eläkön armias,
rakkahin Ruhtinas
rauhallinen!
Josa on onnemme,
josa on ilomme,
turwa ja toiwomme
täydellinen.

Osottain armonsa
wahwisti waldansa
Wartiamme;
lepo on lewinnyt,
walistus wirinnyt,
elatus enännyt,
majoisamme:

Suojelda sodasa,
riemuitkon rauhasa
Suomalainen,
ollen taas uudella
uskollisuudella,
urhollisuudella
alammainen.

O! Luoja laupias,
wahwista woimallas
Ruhtinamme!
Aamuja enännä,
päiwiä pidennä,
waaratkin wähennä
Waldiamme.

Finnarnes Sång till sin Storfurste.
(Werbal Öfwersättning).

Lefwe den milde
älskade Fursten,
den fredlige!
I hwilken wår sällhet,
i hwilken wår glädje,
skudd och hopp
är fullkomligt.

Bewisande sin nåd
befäste han sitt wålde,
wår Beskyddare;
lugnet är utbredt,
upplysningen upptänd,
näringen ökad,
i wåra hyddor.

Bewarad i krig
fröjde sig i fred
(hwarje) Finne;
medan han åter
med ny trohet,
(ny) tapperhet,
är undersåtlig.

O milde Skapare!
stärk med din kraft
wår Furste.
Föröka morgnar,
förlång dagar,
förminska äfwen farorne
för wår Monark.

Muisto-Patsas
Suomessa
ALEKSANDERILLE I
Keisarille
ja
Suurelle Ruhtinaalle.

koetus
Jac. Juteinilda.

T U R U S A, 1815.
Painanut J. C. Frenckell ja Poika.

Sisällys

”Moni mies on menoissansa…” 43
Kiitos-Laulu Rauhan Rakendajalle 47
Laulu Aleksanderille I 47
Suomalaisten Laulu Suurelle Ruhtinaalle[i] 47

[i] Poikkeuksellisesti julkaistaan tämäkin, ensimmäistä kertaa jo vuonna 1813 ilmestynyt runo, sillä se kuuluu oleellisesti teoksen kokonaisuuteen. Ks. Åbo Allmänna Tidning N:o 8. 19.1.1813, jossa kirjoitus nimellä ”Suomalaisten Laulu Suurelle-Ruhtinaallensa. (på ton af Folksången)”.

◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇

Ättlingen af Peters stam,
stödjande på lansen,
Krönt med lager Kransen
freds oliwen räckte fram.

Moni mies on menoissansa
ollut suuri seassamme,
ollut onnen johdattaissa
suuri Sota-sangarikin
muinen miehuuden ajoilla;
mutta koska kuuluisasti
nosti päänsä Pietarista
armas A l e k s a n d e r i m m e,
jok' on onnen johdattaja
kunniansa kangahalla –
nosti päänsä paistawaisen
rauha riemuinen kädessä,
rauta toisessa teräwä,
kohta korkeimman siwulla
suuret sulain pienendyiwät,
pienet kaikki kutistuiwat
arwon patsaalda pyhäldä.
Kungin kunnian säteetkin,
ilmestyneet iäisiksi,
lopettiwat loistehensa
kirkkauden kuumoittaissa,
niin kuin luonnon liikkuessa
tähtein walo taiwahalla
päiwän koittaissa katoopi.

Ehkä mies on mainittawa,
suurin suurtengin seassa;
ehk' ei mikään maassa kestä
kunnialla kumppanina,
johonga ei pysty aika
muisto-merkit murtawainen,
pysty aika, koske kieli
kateuteen kastettuna;
ehk' on ihme ihmisillä,
hämmästyksissä hywätkin
katselewat korkeutta,
jossa suuruudet sukumme
yksin owat yhdistetyt,
sallittakon suomalaisen
olla tulkki tunnollensa
waillisillakin waroilla,
tehdä Patsaan pienemmängin,
wähän woimansa mukaisen
kuuluisalle kunniassa.

Suomi ombi synnyttänyt
Waldiaamme wakaisemman,
Newan randa Ruhtinaamme,
joss' on onni Suomen joukon,
arwo ansaittu Wenäjän
yhdistetty, ylennetty.
Eikös säily sydämissä
Suomen lapsilla lewossa
muisto hänen menoistansa,
jonga sydän, jonga järki
onnen seurassa suloisen,
miekka kaikki murtawainen
kowan onnen kohdatessa
ynnä hänen ylensiwät
yli kaiken korkeuden.
Teräwä on miekan terä,
järjen terä teräwämbi
Waldiaalla Wenäjässä,
joka joukon onnen tähden
wälähytti wäkewästi
miekkaansa merkillistä,
etsi rauhaa raudan kautta,
jot' ei suotu suosiolla;
mieli tunsi myötä-tuulet,
miekka meloi waaran meret
sodan pauhinan seassa.

Waiwutetut walda-kunnat
heräsiwät huolestansa,
muisto wanhan wapauden
jälle jalosti ylensi
heille uuden toiwon tähden,
koska ehti ensimmäinen
A l e k s a n d e r i awuksi
niin kuin Isä ihmisyyden,
turwa sorretun sukumme.

Itse poika Ilmarisen
Napoleon nimeldänsä,
joka kulki kuuliasta
korkeimmaksi käskiäksi,
jonga koulu-kumppanina
ombi sota opin käynyt
synnyttämään Sangaria,
joka woitti Walda-kunnat,
sulki wirrat, särki linnat,
muurit kowat murendeli –
itse poika Ilmarisen
wasta peljästyi pahasti,
koska sulki Suojelia
hänen wainonsa werisen.
Armas A l e k s a n d e r i m m e
tuli tuskassa awuksi,
iski tulda tullessansa
walistamaan Waldioita,
jotka luulit lujan miehen
Punapartin paisuneena
warsin woittamattomaksi,
jonga järki jähtymätön
leimahteli leweälle
niin kuin walkean wahingo.
Armas A l e k s a n d e r i m m e
pienden, suurten sydämissä
arwon hukatun herätti,
koska itse kotonansa
kautta kowan kamppauksen
waati woiton puolellensa,
tuotti lewon, lohdutuksen
Wenäjälle werisenä
waaran mereen waipumassa,
oli suuri onnessansa,
wasta suurin wahingossa.
Eipä waiwu miehen mieli
waaroissansa, waiwoissansa,
kulu kuldakan tulessa,
waan hän kilwen kiildäwäisen
koetelduna kowasti
käänsi käsi-warrellensa,
nosti kruunun kunniaansa.

Itse ilma taiwahalla,
koko luondo kiiwasteli
wasten wanhaa wihollista.
Woitto luopui liitostansa
Muskowassa murretussa,
koska kowin ylpeäksi
tuli kumppani tawoissa.
Elementti erhettynyt
Pohja kylmästä pesästä
kangistutti kamalasti
onnen siiwet oiwalliset,
ett' on jäänyt jäätyneenä
hängin wangiksi Wenäjän,
talwi kunnian kadotti,
niin kuin halla hywän wiljan,
koska miehen merkillisen
pako pandihin osaksi
kautta neuwon kaitsiamme,
joka joudutti pakoa,
ett' ei kansan kiitollisen
aina ehdi ajatuskan
josta jäljillä jalomman
woiton teillä werisillä,
sanomat ne siipi-seljät,
sanan saattajat pikaiset,
usein ennen ajatusta
tuowat toiwon todistukset
sota-kedolda kotia
ilmoitellen ihmisyyden
mainoita mandereella,
joit' ei ole korwa kuullut,
eikä silmä ennen nähnyt
alla kuun ja auringomme.
Jos ei koske miekan kärki,
pysty rauta paljastettu
taikka nuoli tulisembi,
wiimein koskee wiisas neuwo,
joka ehtii edemmäksi.
Onni kirkas ostettuna
kansan kalliilla werellä
kateuden karsahamman
silmät häikäisi häwäisten,
teräs kowa, teroitettu,
kosk' ei huolittu hywästä,
rangaisnut on raateliat
tosin kurjalla tawalla,
tehnyt rauhan rakkahaksi
rinda-luissa Ruhtinasten.

Wenäjä on wiisahasti
säilytetty surman alda,
rakas Suuri Ruhtinaamme
sota-nuolen surkeamman
pojes powestans' siwalsi,
jonga wiskas wäkewästi
wasten rindaa wihollisen
tulistettuna takaisin,
ajoi sodan armottoman,
weren himojan wihaisen
yli rajan rohkeasti,
syöksi surman kotiansa,
woitti wanhan wihollisen,
wuoroin wieraissa waelsi;
kansallekin kuuluisalle
näytti koston - - - kostamata,
andoi armon Pariisille,
oudon sialle omaisen
pani kansan Kuningaaksi;
sitte istutti Isämme
kirkastettu kunnialla
rauhan siemenen suloisen.
Rauhan paiste Pariisista
lewiääpi loppumata
yli maamme ymbäristön,
niin kuin kansain kauhistukset,
sodan, surman kekäleetkin
sieldä kauas singoiliwat.

Isä ombi ihmisyyden
Armas A l e k s a n d e r i m m e,
jonga nimi joka aika
loistaa pitkin piiriämme,
jonga kautta moni kansa
nosti niskans' orjuudesta,
niin kuin wesa wääristynyt
lumen alda autettuna
oksinensa oikeneepi.
Hän on orjat ihmisiksi
yksin jälle ylendänyt
luondo-kappalden lu-usta,
opettanut outojakin
warustamaan wapautta,
itse tundemaan totuuden,
ett' on orjuus iäisesti
järjen häijymbi häwäistys,
kowa kahle kullattukin.

Ehkä elämän merellä
toimen purje täydellinen
kansan Wartian kädessä
seuras' tahdon tarkoitusta
tilaisuuden tuulis-päissä,
ett' on tullut täytetyksi
mahdotongin mielestämme,
hywä, kallis Keisarimme
armelias oli aina
muukalaistengin majoissa;
tiesi jälle taitawasti
lepytellä orpo-lapset,
leskein mielet lohdutella,
mielistyttää waino-miehet
tahtoansa täyttämähän.
Armas A l e k s a n d e r i m m e
wiimein Woiton-Ruhtinaasta
astui Rauhan-Ruhtinaaksi
wapauden, walistuksen
wahwimmaksi wakuudeksi.
Rauhan siemen siunattawa
ombi onnen kynnöksessä
kaswamahan kylwettynä
kautta kallihin Isämme,
jok' on kerran joukkoinensa
lopettanut julmat juonet,
sodan wanginnut werisen,
joka Kaupungit kukisti,
liikutteli Linnain muurit,
poltti kodot paljahaksi,
käänsi nurjin nurkka-kiwet,
ryösti, riisti riiwattuna
maasta kaiken makeuden,
peitti pellot karkehella,
puilla niitut niitettäwät.
Kyllä jo on juoksutettu,
kyll' on wuotanut weriä
pitkin maita, mandereita,
kyll' on nähty kungin kansan
wiatoina witzan alla
kylwelewän kyyneleitä.
Wiel' on märkä maamme piiri

äitein, leskein, orpo-lasten
isoist' itku-pisareista;
paljon pellot punottawat
wiljeliäinsä werestä,
joissa laiho lainehtiwa
muinen hywin hedelmöitsi.

Mutta muistakan ilolla!
armas A l e k s a n d e r i m m e
teettänyt on teräwämmät
murha-raudat murrettuina,
taitettuina tandereelle
Auran(*) kynsiks' ainaisiksi.
Jo on rauhan rakendaja
toiwon taiwahan awannut;
wiisas neuwo Waldiaamme
kerran riidat kauhistukset
karkoitteli kotiansa,
sulki sodan weri-wirrat
rauhan riemuisen majoista.
Wiisas neuwo Waldiaamme
lewon perusti pysywän
surman sortawan sialle,
syöksi maasta sywyytehen
juonet paisuneen pahuuden,
wainon weljesten wälillä.
Wiisas neuwo Waldiaamme
teki wieraaksi wihaisen,
wäärän oman woiton pyynnön
Walda-kundaingin wälillä,
jok' on surman synnyttäjä,
alku kaiken kauhistuksen.

Koska rauhan rakendanut
oli Isä ihmisyyden,
kansat kaikki keskenänsä
yhdistänyt ystäwiksi,
wasta säätti Walda-kunnat,
wanhat Istuimet warusti,
toiwon mukaan kungin kansan
sitte Ruhtinaat sioitti
Istuimille iäisille
rauhan suojassa suloisen,
jossa kaikki kukoistuwat,
walistuskin walkeneepi;
epä-luulon paksut pilwet
kallistuwat, kukistuwat
onneen aamull' autuaalla,
päiwän koittaissa pysywän;
ilot, riemut ilmestywät
waiwan woiteeksi elossa;
siunaukset sadan kansan
langeawat loppumata
Rauhan Ruhtinaan ylitse.

(*) Atran.

Kiitos-Laulu.
Rauhan Rakendajalle.

Sota nosnut surkeambi,
sortawambi
Wallat rundeli rumasti,
surun pilwi pimittäwä,
peljättäwä
meitä kauhisti kowasti.

Mutta, meille korkeimmalda
Kaitsialda
rauha annettiin anottu,
joka särki sodan kilwet,
käänsi pilwet;
jo on kahleissa kirottu.

Siit' on sulle rauhan Suoja,
lewon Luoja
kiitos kaikkuwa kylissä,
kiitos kauan tulkittawa,
tunnettawa
sydämissäkin sywissä.

Laulu
ALEKSANDERILLE I.

Sota särki surullinen
ilon aiwan ihanan,
A l e k s a n d e r armollinen
päätti kansain kapinan.

Walda-kundain wihat, wainot
pakenewat peljäten,
rauha, riemu, elon keinot
ilmeistywät iloiten.

Kansoill' onnen osottaja,
jota joukot kiittäwät,
on nyt sotain sowittaja,
jotka surman siittäwät.

A l e k s a n d e r armollinen
surman ombi surmannut,
aina rakas, rauhallinen
arwon itse ansainnut.

Rauha taikka raudan terä
Wenäjäll' on warjona,
mutta muilla joka erä
pelko, pako tarjona.

Itse Isä ylistetty
osti onnen werellä,
Suomen maassa synnytetty
käytti miehen kädellä.

Koko maa on mainitsewa
suuren suurta nimeä,
jok' on joukot hallitsewa
pitkin maamme piiriä.

Eläkön nyt A l e k s a n d e r,
Woiton, Rauhan Ruhtinas!
Elä, elä A l e k s a n d e r,
woimallisin Waldias!

Suomalaisten Laulu
Suurelle Ruhtinaalle.

Eläkön armias,
rakkahin Ruhtinas
rauhallinen!
jossa on onnemme,
jossa on ilomme,
turwa ja toiwomme
täydellinen!

Osottain armonsa
wahwisti waldansa
Wartiamme;
lepo on lewinnyt,
walistus wirinnyt,
elatus enennyt
majoissamme.

Suojeldu sodassa
riemuitkon rauhassa
Suomalainen,
ollen taas uudella
uskollisuudella,
urhollisudella
alammainen.

O! Luoja laupias,
wahwista woimallas
Ruhtinaamme!
Aamuja enennä,
päiwiä pidennä,
waiwatkin wähennä
Waldiaamme!

Uusia
Sanan Laskuja

Jak. Juteini.

Wiipurissa,
Walmistettu A. C e d e r w a l l e r i n
Kirja-painossa wuonna 1815.

Ensimmäinen Lai.[i]

Aina haukkuu arka koira,
panettelee paha toista.[ii]

Aina koski kohiseepi,
aina ärisee älytön.[iii]

Eipä kerskaa kelpo rikas,
täysi kukkaro kilise.[iv]

Lauman surma laiska pai
men[8],
paha pappi sielun surma.[v]

Sulhaisena ilo suurin,
toiwottaissa onni täysin. [vi]

Harwoin korpit hallistuwat,
harwoin pahat paranewat. [vii]

Herkut ruumiin rundelewat,
kiitos pahendaa paraangin. [viii]

Hywä häijyn oma lapsi,
ruokkii poikaansa petokin. [ix]

Kangea on kuiwa oksa,
tyhmä ylpeä tawoissa. [x]

Karja pellon kaswattaapi,
perhe tawara talossa. [xi]

Konnat pahat kaupoissansa,
koirat riitaiset ruoalla. [xii]

Kohisee kiwinen koski,
wiallinen wihastuupi. [xiii]

---

[i] Kaikki tähän, ja muihin osiin (Lai) painetut, sananlaskut julkaistiin uudestaan Uusien Sanan Laskujen toisessa painoksessa vuonna 1817. Näin ollen tuota tietoa ei ole erikseen merkitty jokaisen sananlaskun alaviitteeseen. Vain yhtä sananlaskua oli toiseen painokseen muokattu niin ratkaisevasti, että sitä voidaan pitää omana sananlaskunaan. Ks. alaviite kyseisen sananlaskun kohdalla.

[ii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[iii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[iv] Ks. edellinen.

[v] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Tosin niin ratkaisevasti muokattuna, että tuota versiota voidaan pitää omana sananlaskunaan, ja näin ollen se on painettu myös kyseisen teoksen yhteydessä. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[vi] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[vii] Ks. edellinen.

[viii] Ks. edellinen.

[ix] Ks. edellinen.

[x] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[xi] Ks. edellinen.

[xii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[xiii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

Kuorma kulkee liikutellen,
sanat sopiwat tawaten.[i]

Kuuset paukkuen palawat,
kehuen kulkewat hullut.[ii]

Kumisee tynnyri tyhjä,
kerskaa tyhmä taidostansa.[iii]

Kello näyttää ajan kulun,
oma otsa wuosi-kunnat.[iv]

Kirjain kautta tyhmä mieskin
wiljeleepi wiisautta,
niin kuin kuukin kirkkauden
saapi auringon säteistä.

Köyhä mies on käsitöinä,
kuiwaa kuusi karsittuna.[v]

Paha luulo petetyllä,
pelko kielens' polttajalla.[vi]

Paha pureepi sanoilla,
koira hambailla kowilla. [vii]

Paha puhe pahan suussa,
nokassa wariksen nimi.[viii]

Pellon mukaan siemen pa-
ras,
luonnon mukaan miehen
wirka.[ix]

Pian näkyy kullan pilkku,
pian wika wiisahalla.[x]

Taidota on mieli tyhmä,
kassi tyhjänä keweä.

Terä miekalla teräwä,
kieli häijyllä kamala.[xi]

Tyhjää jauhain kiwi tylsä,
häpiäksi halpa puhe. [xii]

---

[i] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[ii] Ks. edellinen.

[iii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[iv] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[v] Ks. edellinen.

[vi] Ks. edellinen.

[vii] Ks. edellinen.

[viii] Julkaistu Uusien Sanan Laskujen toisessa painoksessa vuonna 1817 niin ratkaisevasti muokattuna, että tuota myöhempää versiota voidaan pitää omana sananlaskunaan, ja näin ollen se on painettu myös toisen painoksen yhteydessä.

[ix] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[x] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[xi] Ks. edellinen.

[xii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

Toinen Lai.

Onni osa rehellisen,
riemu woitto rauhallisen.[i]

Oppinut tundeepi opit,
wiisas ymmärtää enemmän.[ii]

Unhotetaan onni ollut,
toiwo onneksi totinen.[iii]

Ylen katse köyhän arwo,
raha rikkahan Jumala.[iv]

Lahja ombi lupauskin,
puhe pidetty parembi.[v]

Nauta yksin nautitseepi,
seurass' ihminen iloinen.[vi]

Raha rakas rikkahalla,
watsa parka waiwaisella.[vii]

Rohkealla waaran woitto,
hätäiliä hämmendyypi.[viii]

Rinda suoja sota-miehen,
jaloissa jäniksen onni.[ix]

Hännässä on koiran ilo,
hullu nauraa hambaillansa.[x]

Hyw' on hammas leuka-luussa
paha kielen kandimessa.[xi]

Kaunis kiitos edellämme,
paha takana pahennus.[xii]

Kowa kuolla nuoruudessa,
wanha näändyy waiwatoina.

Kurjat täällä toiwottomat,
tyhmät turhaa toiwowaiset.[xiii]

Kieli kansat yhdistääpi,
walistus wanhatkin uskot.[xiv]

Paha paljon lupailia,
hywä puheensa pitäjä.[xv]

---

[i] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[ii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[iii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[iv] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Tosin niin ratkaisevasti muokattuna, että tuota versiota voidaan pitää omana sananlaskunaan, ja näin ollen se on painettu myös kyseisen teoksen yhteydessä. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[v] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[vi] Ks. edellinen.

[vii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[viii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[ix] Ks. edellinen.

[x] Ks. edellinen.

[xi] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[xii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[xiii] Ks. edellinen.

[xiv] Ks. edellinen.

[xv] Ks. edellinen.

Paha walo warkahalle,
päiwän koitto pettäjälle,
paha walistus pahoille.[i]

Puhtaus on paras lahja,
siin' on wara waiwaisengin.[ii]

Pian paha tapahtuupi,
kauan haawa kirweleepi.[iii]

Taito miehellä tawara,
toimi waimon paras turwa.[iv]

Taidossa kunnia kungin,
waan ei parran pituudessa.[v]

Toimesta tunnetaan mieli,
käytöksistä jalo järki.

Turhat tyhmän kerskaukset;
työ on taidolle todistus.[vi]

Työläs köyhänä koreilla,
raskas ylpeillä rahata.[vii]

Tyhmän täytyypi kehua,
wiisas kelpaa kehumata.[viii]

Wailla wiisas ylpeyttä,
ylpeä tyhmyyttä täynnä.[ix]

Walistus on sielun silmä,
Raamattu sokean sauwa
tunnon teillä kuljettaissa.[x]

Watsa waiwa nälkäisellä,
selkä tyhmän oma tundo.[xi]

---

[i] Ks. edellinen.
[ii] Ks. edellinen.
[iii] Ks. edellinen.
[iv] Ks. edellinen.
[v] Ks. edellinen.
[vi] Ks. edellinen.
[vii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[viii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[ix] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[x] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[xi] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

Kolmas Lai.

Ajatellen arwoansa
kukin paetkon pahuutta.[i]

Autuas on awun saanut,
auttaja on autuaambi.[ii]

Opettajan oman jäljet
owat opille kehoitus.[iii]

Oma waiwa opettaapi
toisen waiwan tundemahan.[iv]

Ei se kesken nälkään kuole,
joka anella osaapi.[v]

Itse ilossa sydämen
on jo hinda hywän työmme.[vi]

Lue kirjat, laula kannet;
tutkimata jääpi järkes
aina waille wiisautta.[vii]

Rehellisen rinda-luissa
rauha pysyy puuttumata.[viii]

Hywä myötänä menoissa
kullainen kohtuuden mitta.[ix]

Kulkein kautta epäilysten
pitkä tie on taiwaasehen.[x]

Kussa rahtu rakkautta,
siinä siunaus lähellä.[xi]

Kielden taito tyhmän miehen
ombi wailla walkeutta
niin kuin näkö tarha-pöllön.[xii]

Parembi kuin kallis kulda
ombi puhdas oma tundo.[xiii]

Puoli-hullu puheissansa
wast' on wiisas maatessansa.[xiv]

Taito näkyy taitawalla
taitawista tawoistansa.[xv]

Toiwo ombi waiwan woide,
onnen lijangin lisääjä.[xvi]

---

[i] Ks. edellinen.

[ii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[iii] Ks. edellinen.

[iv] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[v] Ks. edellinen.

[vi] Ks. edellinen.

[vii] Ks. edellinen.

[viii] Ks. edellinen.

[ix] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[x] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[xi] Ks. edellinen.

[xii] Ks. edellinen.

[xiii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[xiv] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[xv] Ks. edellinen.

[xvi] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Tosin niin ratkaisevasti muokattuna, että tuota versiota voidaan pitää omana sananlaskunaan, ja näin ollen se on painettu myös kyseisen teoksen yhteydessä. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

Terwe ruumis, sielun rauha
tawara on täydellisin.[i]

Tyhmät taikoja pitäwät
luonnon laadun tutkimata.[ii]

Joll' on wähä wiisautta,
ei se tunne tyhmyyttänsä.[iii]

Jolda kunnia katoopi,
se on kaikki kadottanut.[iv]

Joka hillitsee himonsa,
woittaja on waino-miehen.[v]

Joka pitää pitkät sormet,
pitäkön pidemmän seljän.[vi]

Jok' on jalo pellollansa,
sild' ei puutu puhdas leipä.[vii]

---

[i] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[ii] Ks. edellinen.
[iii] Ks. edellinen.
[iv] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[v] Ks. edellinen.
[vi] Ks. edellinen.
[vii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, "Sanan Laskuja" -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

ANMÄRKNINGAR
UTI
FINSKA
SKALDEKONSTEN
AF
JAC. JUDÉN.

Wiborg, 1816.
Tryckt hos And. Cedervaller.

Inledning.

Ändamålet med all Skrift bör vara, att antingen gagna eller oskyldigt roa Läsaren, om de ej alltid kunna ske i förening. Men då genom poesie göres såväl det nyttiga som nöjsamma mera behagligt, så bör man i synnerhet deruti hafva afseende på utförningens mera upphöjda och bildrika gång, samt värdighet uti uttrycken. När man vill behaga, som mäst är syftemålet med poesie, bör man hinna åtminstone öfver medelmåttan. Då Scribenten är utan tvång, eller icke har något allmänt nyttigt att anföra, behöfver Läsaren icke vara nöjd med hvardagssaker; ty vid en högtidlighet, heter det, fordrar man väl mer än blott husmanskost.

Om Finska Poesiens Namn.

Som Finnarnes Runor utgöra en egen national-poesie, och hafva egna bestämda lagar, så svarar ock *Runo* emot poesie i allmänhet af hvarje slag, äfven af obestämdt innehåll, likasom Tyskarnes G e d i c h t. Men under enskild benämning betyder *Runo* den egenteliga Finska poesien, *Wirsi*, en gudelig sång, och *Weisu* eller *Laulu*, en verldslig Visa, bägge sednare af främmande verslag, ehuru *Laulu* annars betyder exequering af all slags sång, likasom *Hyminä*, ett sakta mäst genom näsan sjungande dån eller läte, hvilket ord for de många likheter emellan Grekiska och Finska språken torde äfven vara en derivation af H y m n, som betyder en lofsång.

Om Run-rimmets natur.

Finskan har af sig sjelf få språktecken eller bokstäfver, och språket jemte dess poesie hafva säkert ernått sin första bildning innan några främmande ljud hunnit blifva införde. Flere ord börjas af denna orsak med lika bokstäfver. Derföre är detta språk böjligt till denna art af rim, som det af ålder bekommit, nämligen: att åtminstone tvänne ord uti raden böra hafva lika begynnelse bokstäfver, och det med rätta i början af pedes. Derigenom äro Finnarnes Runor så lätta att bibehållas i minnet, då det ena ordet i hvarje rad liksom fordrar det andra. Härtill saknas ej exempel.

Runan är således Finska språkets vanliga och med dess natur öfverensstämmande versslag, bestående af åtta stafvelser i fyra pedes, hvilket utgör den egenteligen berättande poesien. Den fyrstafviga fyllnaden eller halfva versen, som rimmar med sednare hälften af föregående versen, eller ock med den sista versfoten, om densamma utgöres af ett apart ord, tjenar blott till att gifva

beskrifningen mera eftertryck, och kan nyttjas till variation i Runstyl, som då, vid oregelbundet bruk deraf, får namn af melerad Runa. Följande raden slutas då behagligast med ett trestafvigt ord, till ex.:

Pohjan poika Suomalainen
wasta työllä, toimellansa
taitawalla
waati onnelda osansa.

eller:

Siitä sulle, rauhan luoja,
lewon suoja
kiitos kaikkukon kylissä?

Af denna art är den förträffliga Psalmen: *Etkös ole ihmis-parka* &c. ehuru Auctorn sökt der införa främmande såväl masculina som feminina rim, hvaraf händt, att raden näst fyllnaden består af blott sju stafvelser, hvilket är ett afvikande från Runan.

Med bokstäfvernas likhet till rim, hvad vocalerne beträffar, är man likväl ej, hvarken uti versen eller fyllnaderne, med måttlig bruk deraf, så aldeles nogräknad, till ex.:

Siell' on elo autuaambi
ihimisillä

är icke stötande för örat. Äfven som icke heller:

Katsahtaissa Taiwahalle, der bokstäfvernas likhet blott i pedes eller emellan ett ord och en stafvelse, finnes iakttagen, och bör alltid vara tillåtligare, än att med bättre rim göra meningen tvungen, eller annars utspäda saken med ett onödigt öfverflöd af ord. Denne vers är i anseende till dess rim lika god, om icke bättre, än:

Nyt on meillä onnen päiwä.

Äfven de sednare hälfterne af fingerade eller sammansatta orden kunna derföre nyttjas till rim, utan afseende på deras sammansättning, till ex.:

Kirkko-herra hengellinen.

Fylles versen af blott ett enda ord, då kan det icke vara fråga om rim; men kan det ändå någon gång hända emellan stafvelserna, så är det så mycket bättre, såsom uti:

Tytymättömyydessänsä.

Om Runans mekanik.

Som diftongerne *au, ou, uo, eu, ie, iu, yö, äy* och *öy* låta redan, utom första stafvelsen af alla inländska grundord, i allmänt tal, (*ie* blott uti verba), såsom tvänne aparta vocaler; så skall man alltid nyttja dem sådane äfven uti vers, till ex.: *wapa-us, koko-us, make-us, wieriellä, laupi-us, perä-yttää* och *pöllöys*. NB. *uo* och *yö* äro i detta fall utan exempel i språket. Men skulle de uti något ord finnas, så vore de underkastade samma lagar.

Beständige diftonger äro egenteligen de, som hafva ett i till sednare hälft, hvilka äro följande: *ai, oi, ui, ei, äi, öi* och *yi*; ty *ie* är, utom första stafvelsen, beständig blott uti några främmande ord, såsom: *pitsieri* och *lasierata*. Dock bör man alltid uti vissa ord åtskilja grundstafvelnerna, der grundstafvelse-vocalerne kunde tillsamman utgöra en diftong, eller en lång vocal, till ex.:

La-in kautta luonnollisen
kaikki tuonelaan ko-ota.

Det är en hufvudsaklig regel, att icke börja versen med en mindre vigtig stafvelse än den efterföljande, aldrig sluta med en vigtigare än den föregående. Versen bör i synnerhet slutas med en trochée, då äfven begynnelse-vigten af denna versfot kan räknas till godo, så att den förre stafvelsen med en consonant svarar emot den sednare med tvänne consonanter, en på hvardera sidan om vocalen, såsom uti: *luwallinen*. Så ock kan blott en vocal i början af versfoten svara mot vocalen med dess consonant i slutet af den samma, såsom uti: *ikä* och *paeta*. Således slutas versen aldrig med någon stafvelse, som innehåller antingen en diftong eller en lång vocal, icke heller med en stafvelse, som slutas med tvänne consonanter.

Uti början af raden äger man kanske likväl frihet, att hällre begå ett mindre fel emot regeln, än göra beskrifningen tvungen eller vidlyftig, till ex.:

Anoi weistä wierahalda,

eller:

puhuin kieldä puhtahasti,

låta i detta fall säga sig; ty första stafvelsen af ordet, äfven med en enkel vocal, är af sig sjelf vigtig, så att den nästan kan svara mot den följande, som innehåller en diftong. *Usein* och dylika ord, med blott en bokstaf till första och fyra till sednare stafvelsen, äro dock alltid mindre tjenlige till begynnelse-ord och böra sällan tillåtas.

På ofvan anförde grund kan skönhetens företräde framför en mindre granlaga regel lämpas äfven på de långa vocalerna uti andra stafvelsen, då den första innehåller en diftong, eller det finnes tvänne consonanter emellan de första vocalerna, af hvilka consonanter den föregående hörer till den första stafvelsen, och öker följakteligen begynnelse-vigten, till exempel:

Kaiwaa maata kaiken päiwän,
kyndää pellon pehmeäksi.

Om alla pedes i versen utgjordes af blotta trochéer, skulle versen blifva desto mera välljudande; men uppå de tvänne medlersta hafves intet afseende, allenast versen ej göres tung genom för starka jamber, i synnerhet om äfven den första versfoten vore en tvungen trochée.

Man får icke sluta en åttastafvig vers eller så kallad Runa med ett tre-stafvigt ord, som ej har den första stafvelsen kort, nämligen, att stafvelse-vocalen är enkel med eller utan consonant framföre, men efteråt tåls ingen, som hörer till samma stafvelse, till ex.:

Siell' on humina huiluen,
siellä pirinä pillien,

duga icke; de förorsaka, efter Runtakten en olidlig cacophonie för örat.

Siell' on huiluen humina,
siellä pillien pirinä

kunna deremot nyttjas, (hälst, att dermed sluta meningen) i synnerhet om medlersta stafvelsen i sista ordet är mera vigtig, till ex.:

Wielä wanhana iloinen.

Vigtig är denna stafvelse redan, blott der, emellan de sista stafvelse-vocalerna, finnas tvänne consonanter, till ex.:

Joka joukossa waelsi,

eller:

Kauan wiipyiwät kalassa.

För denna orsak är bruket af en dubbel consonant (ss)[9] uti Locativus Inesse ganska nödvändigt, ehuru det härtills, emot de flesta Provinsers vigtiga uttal, icke varit i skrift vanligt.

Här inbegripes äfven alla femstafviga ord, uti eller utom förening, som i de tre sista stafvelserna hafva detta sistnämnda förhållande. Dock äro femstafviga ord efter ett trestafvigt ej de tjenligaste till Runa, om ock, som nödvändigt fordras, första stafvelsen, som slutar en versfot, vore mycket kort, och den andra, som börjar en annan versfot, ansenligen vigtig, såsom uti: *alammaiselda*; ty vid dessa stafvelser sker ord-afdelningen till trochéer. Om detta vilkor icke fins uti första stafvelsen, så böra de öfrige utgöra tvänne fullkomliga trochéer, såsom uti: *saamattomaksi*.

Annetaan alammaiselle,

och

saatetun saamattomaksi,

äro tämmeligen passande; ty de femstafviga orden kunna här med lätthet afdelas i pedes. Men det sista eller femstafviga ordet uti:

Kussa on kirjoituksia,

passar aldrig uti denna ställning till Run-versen.

Tvänne ord af tre, och ett af två stafvelser, med en kort begynnelse-stafvelse uti andra ordet, äro användbara till Runa, till ex.:

Aamulla suloinen aika.

Första ordet af tre, andra af två, och tredje af tre stafvelser, såsom:

Mainitun ilon majoissa,

och

Hellittäin hywän hedelmän,

låta ock säga sig, men böra nyttjas sällan; ty i denna ställning kommer hvarje ord att söndras, då deras stafvelser skola afdelas till pedes, hvilket gör versen tung, allt efter mängden af de ord, som ej af naturen passa till tonfallet, i synnerhet om förra stafvelsen af det tvåstafviga ordet är vigtigare än uti de anförde verserne. Dessutom passa ordens rim här aldrig till rim för pedes, som är hufvudsaken, och utgör rythmen i versen.

Af det föregående är sluteligen att märkas, det alla ord, som komma att undergå brytning, då de formeras till pedes, böra med rätta vara så beskaffade, att hvarje pes vid ord-brytningen utgör en trochée, hvarigenom öfvergången lättas.

Ord, bestående af två eller fyra stafvelser, äro de tjenligaste och mäst välljudande till Runa. Nyttjas dylika ord uti första och andra raderne, och man då dertill sluter meningen med en tredje rad af ett tvåstafvigt och tvänne trestafviga ord med en vigtig mellanstafvelse uti sista ordet, så blifva verserne icke utan harmonie, till exempel:

Koska Luoja luomisensa
oli päättänyt pyhästi,
kohta koitti onnen päiwä
ihanainen ihmisille,
riemu ruskoitti enemmän.

Med enstafviga ord kan man sällan sluta en vers; deras uttal bör då åtminstone vara ganska kort, såsom: *se, ja* och *jo*, ingalunda såsom: *me, te* och *he*, eller *on* med consonant efter.

Äfven borde undvikas, att uti meningar af närmare sammanhang eller utan något mellantecken börja en vers med lika stafvelse, som den föregående slutas; ty annars blir öfvergången emellan verserne monotonisk. Sådant förhållande, till och med orden emellan, bör i allmänhet afböjas.

Uttryckets styrka förökes derigenom, att man upprepar vid följande versens början det vigtigaste ordet af den föregående, hvilket vanligtvis är det sista, som anses tjenligast dertill, till ex.:

Turha työksi tyhmän sota –
sota surkeus sukumme.

Detta upprepnings-ord kan någon gång vara åtföljdt äfven af ett annat, till ex.:

Sulla on nyt suurin woima –
suurin woima, wahwin walda.

Likaså vinner beskrifningen i styrka och skönhet, då man föreställer samma sak med andra ord eller nya vändningar, till exempel:

Nieli tuulda nälkähänsä,
täytti tyhjällä mahansa.
eller
Käwi, kulki kelpo lailla,
juoksi joutuwan tawalla,
tuuli pyhkis' poski-päitä,
hiukset pitkät harpatessa
löyhyiwät lakin siwuilla.

Härvid äro ock följande uti all skrif-art vanliga omständigheter att iakttaga: 1:0 Då man vill göra berättelsen lifligare, anföres under Präsens redan passerade händelser, hvartill exempel nog finnas. 2:0 För begreppets enkelhet nyttjas ofta Singularis, ehuru meningen syftar på flere eller på hela Genus, till ex.: *Ihminen on siitä laadusta*, hvarmed man menar hela menskligheten. 3:0 För att gifva vigt åt beskrifningen, brukar man äfven då och då formera Pluralis af ord, hvilka egenteligen kunna hafva blott Singularis bemärkelse, till ex.: *iäisyydet, ajat* &c.

För öfrigt böra de genom konst formerade skönheterna, såsom i synnerhet ordets upprepning, nyttjas sällan, blott i högst vigtiga saker; ty genom sin sällsynthet bibehåller skön-

heten bäst sitt värde hos menniskan.

Äger man skicklighet, eller är man lycklig nog, att kunna författa finsk vers (med hvad meter det behagas), som rimmar både i raden och i slutet af raden, så svårt det sednare annars är för de olik-artade finska orden och deras mångfaldiga ändelser; så blir versen desto mera välljudande och lätt att minnas. Likväl, förän man för dessa dubbla rim ville tillåta sig någon obehaglig ord- eller språk-stympning, eller förbigå ett naïvare uttryck, behöfver man ej alttid med slutrim så noga binda sig vid rim uti raden, i synnerhet uti rader af mindre antal stafvelser; och iakttager man detta rim äfven i annan art af poesie än Runa, så kan det sednare, eller rim i ändelsen, efter behag aldeles utelämnas, likasom i andra språk. Men jag måste här tillstå: i sångstycken af flere strofer, bildade efter andra Nationers Sångkonst, är det ganska svårt, och nästan gränsande till omöjlighet, om man ej då och då antingen dödar en sublimare tanke, eller råbråkar språket, att med ändelse-rimmet, och ännu svårare med dem bägge, alldeles noga, utan vridning af ord, afpassa hvarje stafvelse efter metern i alla motsvarande rader, nämligen: att alltid kunna finna till dem lika fallande ord. Så skiljaktiga äro de vanligtvis långa finska orden uti deras stafvelse-vigt. Likväl är det nödigt, att, i synnerhet uti stycken ämnade till sång, välja orden så, att stafvelse-vigten, så mycket möjligt är, öfverensstämmer med sjelfva tonfallet.

Att författa vers med finskt rim i hexameter, torde svårligen låta göra sig, om man ej ville införa åtminstone tre lika begynnande ord, eller ock tvänne aparta rim uti hvarje rad; ty det vanliga antalet af rim kan icke förslå till de mångstafviga raderne uti hexametern.

Om friheten vid Ord-skrifningar i Poesie.

Att uti poesie för mycket stympa språket, förråder Poetens svaga och ouppodlade talent. Men poesiens värde degraderar ingen ting mera, än att tvinga ord uti versen, i synnerhet blott för rimmets skull. Dock äro vissa friheter tillåtliga, genom hvilka man vid svårare tillfällen liksom hjelper sig fram den poetiska banan.

Man skrifver vanligtvis till ex. *härjällä* af *härkä*; men för att sluta versen dermed, kan man äfven skrifva: *härällä*, hvartill orsaken, under titel Om Runans mekanik å pag. 13[i], blifvit anförd.

Vid några böjningar af *murhe* och *murhettia*, i anseende til

[i] Ks. s. 61.

mure och *murehtia*, är det samma förhållande.

Imperfecti tredje person uti Pluralis kan med uteslutning af *wa* syncoperas, såsom: *oliwat* till *olit*. Då förhålla sig de föränderlige consonanterne som uti de föregående personerna, till ex. *waiwuit*, icke *waipuit*, af *waipuiwat*.

Tredje person i Pluralis af Präsens Conjunctivi kan ock med fråge-affixen syncoperas, till ex. *sanoneetko*, i stället för *sanonewatko*. Stafvelsen för affixen blir här alltid lång.

Med bokstäfverna *h*, *t* och *j* åtskiljes ofta en diftong eller en lång vocal till tvänne enkla vocaler, för att fylla antalet af stafvelserna uti versen, till ex. *rakkahin* af *rakkain*, (NB. en diftong afdelas blott med *h*) *armahan* af *armaan*, *Jumalata* af *Jumalaa* och *palaja* af *palaa* – (*palata*). Genom *h* och *j* sker skilnaden uti andra, och genom *t* uti tredje stafvelsen. Dock undvikes vid dylik stafvelse-delning tvänne lika stafvelser; derföre icke: *pahaha* af *pahaa*.

Deremot, för att indraga en öfverflödig stafvelse i versen, utelemnas ofta den sista enkla vocalen af ordet, till och med efter tvänne consonanter. Likväl undvikes, så mycket ske kan, att i sednare fallet blotta dessa consonanter mot consonanten i följande ordet, i synnerhet vid slutet af versfoten, som derigenom kunde ofta förvandlas till en jamb; ty utom sträfheten i poesie, strider detta emot ordens ändelse-lagar i språket, der ordet i dess naturliga ställning aldrig slutas med tvänne consonanter. Men börjas följande ordet i versen med en vocal, så tager samma vocal, under hastig öfvergång, den sista consonanten af föregående ordet liksom i försvar, och närma sig då bägge såsom till en stafvelse, till exempel:

Että olis' otollinen,
tulis' hywän tapaiseksi,
esi-merkiks' elämässä.
Icke gerna
Luwalliseks' luuli työnsä,
eller:
Hywän tapaiseks' tulisi,
och aldrig:
Koki tulla korkeammaks'.

När denna vocal-uteslutning eller stafvelse-förminskning kommer att ske efter tvänne lika consonanter, så utelemnas framför en vocal blott vocalen, men framför en consonant eller något skrif-tecken borde, efter uttalet, rätteligen äfven den närmast stående consonanten följa, (ehuru man sålunda likväl aldrig må sluta en Run-vers) till ex.:

Heill' on onni hembeämbi
ilol' wielä wiljeldäwä.

Uti förra fallet får vigten af en dubbel consonant ej förminskas, hvaraf ljudet liksom smälter ihop med vocalen af följande ordet, och i det sednare kunna de bägge icke höras.

Äfven kan i nödfall en diftong uti tredje person af Imperfectum Indicativi genom uteslutning af *i* vid versens slut upplösas, till ex.:

Sota nousi, nälkä syndy'.

De ifrån främmande språk lånta ord, äfven utom Nomina Propria, torde kanske någon gång kunna tillåtas, att för rimmets skull, ehuru dåligt det blir, börja oförfinskade med tvänne consonanter, till ex.

Kruunattuna kunnialla.

Conjunction *kuin* brukas ofta, ehuru oriktigt, i stället för *joka* och *jotka*, utan afseende på Numerus, till ex. *se kuin*, och *ne kuin*, i stället för *se joka*, och *ne jotka*.

Man begagnar ock stundom Comparativus i stället för Positivus, ehuru meningen är utan jämförelse, hvarigenom uttrycket då får mera upphöjd bemärkelse, och öfversättes med g a n s k a, till ex.

Kuolon kautta kauheamman, genom en ganska förfärlig död.

Affixen *pi* eller *bi* fogas ofta vid tredje person uti Singularis af Präsens Indicativi, för att dermed fylla versen, till exempel: *Sanoopi*, i stället för *sanoo*, och *ombi*, i stället för *on*.

Jospa (utom interjection, *jospa* eller *joska*!), *eipä, niimbä* och *pojes*, nyttjas äfven till versfyllnad i stället för *jos, ei, niin* och *pois*; likasom ock *myöskin* och *myöskän*, i stället för *myös*.

Ehuru flere Nominativer af Singularis annars fordra sitt Verbum med dess Casus i Pluralis, så gäller sådant dock icke alltid i poesie, utan anses meningarne i annat fall för ellipser, till ex.

Outo oli ilo, riemu
eller
ilo, riemu oli outo.

Annars med upprepadt Verbum: *outo oli ilo, outo oli riemu.* På vanlig prosa: *oudot oliwat ilo ja riemu*, eller *ilo ja riemu oliwat oudot*.

Nautitkam', och dylika ord, nyttjas ofta som abreviation af *nautitkan* och *me*.

Uti reciproca bemärkelser eller i stället för en affixerad tredje person, till ex. *rahallansa*, brukas mycket i dagligt tal, och tillåtes följakteligen äfven i vers: *rahallaan*.

Pakeneen, *sanoon* &c. äro äfven tillåtlige såsom abreviationer af *pakenemaan* och *sanomaan*.

Ol'sin, ol'sit, ol'simme och *ol'sittte* äro syncoperade af *olisin, olisit, olisimme* och *olisitte*.

Präsens Participii Passivi *lyhennetty, wähennetty* och *enennetty* &c. låta likadeles syncopera sig till *lyhetty, wähetty* och *enetty*.

Abreviationer af följande slag: *mun, sun, mä, sä, ettän, ettäs, koskan, koskas, josma* och *kuins'* i stället för: *minun, sinun, minä, sinä, että minä, että sinä, koska minä, koska sinä, jos minä,*

och *kuin sinä*, äro i poesie ganska vanliga.

Dessa äro de betydligaste skrift-friheter i poesie, som af Finska Skalder blifvit nyttjade, då man undantager någon gång brukad provincialism, ordens omkastning, några tillbörliga ellipser, och de ord, hvilkas skrifning är obestämd, och kommer an på ens eget behag äfven i prosa, såsom till ex. bruket af Genetivus Pluralis, om den skall deriveras af Accusativus Singularis eller Pluralis, – andra person-affixens ändelse, om där nyttjas *i* eller icke, &c. Men med dessa friheter bör man umgås sparsamt; ty de äro alltid ett fördärf för språket. En språkkunnig Skald behöfver dem föga,

eller betjenar sig af dem så litet, som af hvart och ett annat ondt, blott för att undvika ett större.

Om Sång-Konsten.

Runans melodie med dess variationer är, som allmänt kännes, national, och låter bäst med tvänne stämmor, då man med sednare något högre stämman likasom svarar på den förra. Hvilket sker sålunda, att man alltid upprepar samma vers, såsom:

Tukela on tuonen woima.
svar:
Tukela on tuonen woima.

Äfven kan till ombyte hvarannan rad eller vers som svar upprepas, till ex.

Tukela on tuonen woima,
walda kowa kuolemalla –
walda kowa kuolemalla.

Ville man undvika dessa upprepningar till svar, så kunde hvarannan eller hvar tredje rad bestämmas till detta ändamål, derigenom att raden slutes med ett tre-stafvigt ord, såsom:

Tukela on tuonen woima
synnin orjalle elossa.
eller:
Tukela on tuonen woima
kuolon kowan kolkuttaissa
synnin orjalle elossa.

Skulle bägge dessa sista versslagen ställas uti en viss ordning genom hela stycket, kunde obestämdheten uti den vanliga Run-melodien till någon del undvikas, till ex.

Minä laulan lapsilleni
ihmisyydestä ilolla,
jolle ombi onni suotu,
toiwo, täyte puutostengin,
waiwan woiteeksi warottu.
Ilo, riemu ruskoittiwat
onnen aamulla alussa.
Isä, äiti ensimmäinen,
wanhembamme wakaisimmat,
tunsit onneksi olonsa.

Uti de sista verserna bör takten höjas gradvis, men raskt, eller liksom svigtande (*hetkuttain*), om detta uttryck tillåtes mig, nämligen i den tredje mer än i den andra. Men om strofen utgöres blott af tvänne rader, så behåller den sednare hela vigten.

En vers, hörande till en annan mening än den föregåen-

de, tjenar ej till att svaras med; ty sådant skulle blott förvirra meningen i stället att föröka intrycket af strofen. En enskild vers, utgörande en mening, bör derföre under sång nödvändigt alltid för sig sjelf upprepas.

Om Ordspråk.

Som Finska Ordspråk äro till en del sammansatta med rim, så må det mig tillåtas, att till slut i korthet orda äfven om deras natur.

Ett egenteligt Ordspråk utgör i och för dig sjelf en sats, det är, ett kort påstående jemte dess bevisning, och är vanligtvis af den beskaffenhet, att beviset, som alltid bör vara ett exempel, antingen af djurriket, eller någon fysisk verkan, går förut och likasom banar väg för sjelfva satsen, till ex.

Laho-puu weden wetää,
mies wanha oluen juo.
Kylmä kulda kumppaniksi,
waljut waimon rikkaudet.

Sanasta miestä,
sarwesta härkää.

Mindre egenteligt kan deremot ett Ordspråk kallas, som består antingen af tvänne korta, ofta motsatta, satser, utan bestyrkning, såsom:

Paha waimo toruwainen,
hywä koira haukkuwainen,

eller af blott en sats, med derpå följande bestyrkning, liksom af sakens egen natur, till ex.

Wäärin menee wäärin saatu,
tuhlataan waiwata tullut.
eller:
Teräwä tekewän ase,
tylsä weitsi tyhmän miehen.

Af oegenteligt slag är ett kort påstående, att nyttjas som bekräftelse på ett raisonement, till ex. då frågan är om svårigheten att uträtta, emot lättheten att befalla:
Parembi ajaa kuin wetää.

Jälki-puhe Kirjoittajalle.

Hywä, paitsi hyödytystä,
taikka hupaa huwitusta,
ain' on arwoton asia.

Syötä ahtaat ajatukses
hywin suurilla sanoilla;
aja syöneet ajatukset
kaikki yhteen keskenänsä
paitsi järjen johdatusta,
laiha ombi kynäs lapsi,
waikk' on paksu watsaldansa.

Weljen', waateta wapaasti
kesken saatu, raaja-rikko,
huono, laiha lapsukaises
kiildäwällä kauhtanalla,
kyssä-selkä, kinu-leuka,
pieni-sääri poika-nulkki
ombi sittekin sikiäs.

Mutta anna, armas weljen',
sille sielu hyödytyksen,
hengi hywän huwituksen,
sitte ombi pännäs poika
luettawa, laulettawa.

Huomautuksia suomalaisesta runotaiteesta. Anmärkningar uti finska skaldekonsten -teoksen suomennos[i]

Suomentanut Rauno Ekholm

[i] Ei sisällä alkuperäisen teoksen lopussa suomeksi ilmestynyttä runoa ”Jälki-puhe Kirjoittajalle.”

Johdanto

Kaiken kirjoittamisen tarkoituksena pitää olla joko lukijan hyödyttäminen tai viattomasti huvittaminen, jos sitä ei aina voi tehdä samalla kertaa. Mutta kun runoudella tehdään sekä hyöty että huvi miellyttävämmäksi, pitää siinä erityisesti panna huomio esityksen ylevään ja runsaskuvaiseen kulkuun sekä ilmaisun arvokkuuteen. Kun halutaan miellyttää, mikä enimmäkseen on runouden tavoitteena, pitää yltää ainakin keskitason yläpuolelle. Milloin kirjoittajalla ei ole sisäistä pakkoa tai mitään yleishyödyllistä sanottavaa, silloin lukijan ei tarvitse tyytyä arkipäiväisyyksiin; sillä kuten sanotaan, pidoissa vaaditaan toki enemmän kuin pelkkää kotiruokaa.

Suomalaisen runouden nimestä

Kuten suomalaiset kansanrunot muodostavat oman kansallisrunouden, jolla on omat määrätyt lakinsa, vastaa *runo* yleisesti kaikenlaista, myös sisällöltään vaihtelevaa runoutta, aivan kuten saksalaisten *Gedicht*. Mutta erillisenä nimityksenä *runo* tarkoittaa varsinaista suomalaista runoutta, *virsi* uskonnollista laulua ja *veisu* eli *laulu* maallista viisua, molemmat viimeksi mainitut vieraita runomuotoja, koska *laulu* muuten tarkoittaa kaikenlaisten laulujen esittämistä, samoin kuin *hyminä*, hiljainen enimmäkseen nenän kautta tuleva laulava humina tai ääntely – sana, joka kreikan ja suomen kielen monien yhtäläisyyksien vuoksi saattaa olla myös johdannainen sanasta *hymn*, joka tarkoittaa ylistyslaulua.

Kansanrunon riimin luonteesta

Suomen kielessä on omasta takaa harvoja kirjoitusmerkkejä eli kirjaimia, ja kieli kuten sen runouskin ovat varmasti saaneet alkumuotonsa ennen kuin mitään vieraita äänteitä on ehtinyt tulla mukaan. Monet sanat alkavat tästä syystä samoilla kirjaimilla. Siksi tämä kieli on taipuvainen senlaatuiseen riimiin, jonka se vanhastaan on saanut, nimittäin että ainakin kahden sanan on jokaisella rivillä alettava samoilla kirjaimilla ja erittäinkin runojalkojen alussa. Sen vuoksi suomalaiset kansanrunot on niin helppo painaa mieleen, koska jokaisen rivin jokainen sana ikään kuin vaatii toisen. Tästä on runsaasti esimerkkejä.

Kansanruno on siis suomen kielen tavallinen ja luonteenomainen, kahdeksasta tavusta ja neljästä runojalasta koostuva runomitta, jolle varsinainen kertova runous perustuu. Nelitavuisen täytteen eli puolisäkeen, joka sointuu yhteen edellisen säkeen jälkimmäisen puoliskon kanssa tai myös viimeisen runojalan kanssa, jos se on yksi erillinen sana, tehtävänä on vain korostaa kuvausta ja sitä voidaan käyttää kansanrunotyylin muunnelmana, jota silloin, jos sen käyttö on epäsäännöllistä, kutsutaan sekatyyliksi. Seuraava rivi päättyy silloin mieluiten kolmitavuiseen sanaan, esimerkiksi:

Pohjan poika Suomalainen
wasta työllä, toimellansa
taitavalla
waati onnelda osansa.
tai:
Siitä sulle, rauhan luoja,
lewon suoja
kiitos kaikkukon kylissä?

Tätä tyyppiä on erinomainen virsi: *Etkös ole ihmis-parka &c.*, vaikka tekijä on yrittänyt tuoda siihen vieraita, sekä maskuliinisia että feminiinisiä riimejä, minkä vuoksi puolisäettä seuraavassa rivissä on, kansanrunosta poiketen, vain seitsemän tavua.

Kirjainten samanlaisuudesta, kun kyseessä ovat vokaalit, ei säkeissä tai kohtuullisesti käytetyissä puolisäkeissä olla kuitenkaan aivan yhtä tunnontarkkoja, esimerkiksi:

Siell' on elo autuaambi
ihmisillä

ei loukkaa korvaa. Kuten ei myöskään:

Katsahtaissa Taiwahalle,

jossa kirjainten samanlaisuus on otettu huomioon vain runojaloissa tai yhden sanan ja yhden tavun välillä, ja tämän pitää aina olla luvallisempaa kuin tehdä lauseesta paremmalla riimillä väkinäinen tai muuten laimentaa asiaa tarpeettomalla sanatulvalla. Tämä säe on riimiltään yhtä hyvä, jollei parempi kuin:

Nyt on meillä onnen päiwä.

Myös tekaistujen tai oikeiden yhdyssanojen jälkipuoliskoja voidaan siksi käyttää riimeinä huolimatta niiden rakenteesta, esimerkiksi:

Kirkko-herra hengellinen.

Jos säkeen täyttää vain yksi ainoa sana, ei riimi voi tulla kysymykseen; mutta jos niin silti joskus sattuu tavujen välillä, sitä parempi, kuten:

Tytymättömyydessänsä.

Kansanrunon mekaniikasta

Samalla lailla kuin diftongit *au, ou, uo, eu, ie, iu, yö, äy* ja *öy* kuulostavat, lukuun ottamatta kaikkien kotimaisten perussanojen ensimmäistä tavua, jo jokapäiväisessä puheessa (*ie* vain verbeissä) kahdelta erilliseltä vokaalilta, samalla lailla niitä tulee aina käyttää myös runoissa, esimerkiksi: *wapa-us, koko-us, make-us, wieri-ellä, laupi-us, perä-yttää* ja *pöllö-ys*. Diftongeista *uo* ja *yö* ei ole tässä tapauksessa esimerkkejä kielessä. Jos ne kuitenkin sattuisivat jossakin sanassa olemaan, niitä koskisivat samat lait.

Toistuvia diftongeja ovat varsinaisesti ne, jotka päättyvät i:hin. Niitä ovat seuraavat: *ai, oi, ui, ei, äi, öi* ja *yi*. Sillä *ie* esiintyy, ensimmäistä tavua lukuun ottamatta, vain joissakin vierasperäisissä sanoissa, kuten *pitsieri* ja *lasierata*. Kuitenkin pitää perustavut aina erottaa joissakin sanoissa, joissa perustavuvokaalit voisivat yhdessä muodostaa diftongin tai pitkän vokaalin, esimerkiksi:

La-in kautta luonnollisen
kaikki tuonelaan ko-ota.

Yleissääntö on, ettei säettä aloiteta vähemmän painollisella tavulla kuin seuraava eikä koskaan lopeteta painollisemmalla tavulla kuin edellinen. Säe pitää erityisesti lopettaa trokeella, kun myös tämän runojalan alkupaino voidaan laskea hyväksi, niin että edellinen tavu, jossa on yksi konsonantti, vastaa seuraavaa tavua, jossa on kaksi konsonanttia, yksi vokaalin kummallakin puolella kuten sanassa *luwallinen*. Siten voi myös vain yksi vokaali runojalan alussa vastata vokaalia konsonantteineen saman runojalan lopussa, kuten sanoissa: *ikä* ja *paeta*. Säettä ei siis koskaan lopeteta tavuun, joka sisältää joko diftongin tai pitkän vokaalin, eikä myöskään tavuun, joka päättyy kahteen konsonanttiin.

Rivin alussa voidaan ehkä kuitenkin rikkoa mieluummin vähän sääntöjä kuin tehdä kuvauksesta väkinäinen tai monisanainen. Esimerkiksi:

Anoi weistä wierahalda
tai:
puhuin kieldä puhtahasti

voidaan tässä tapauksessa sanoa; sillä sanan ensimmäinen tavu, vaikka siinä on vain yksi vokaali, on itsessään painollinen, niin että se melkein vastaa seuraavaa, joka sisältää diftongin. *Usein* ja vastaavat sanat, joissa on vain yksi kirjain ensimmäisessä ja neljä seuraavassa tavussa, sopivat kuitenkin aina huonosti aloitussanoiksi ja ovat yleensä vältettäviä.

Edellä esitetyin perustein voidaan kauneuden asettamista vähemmän hienovaraisen säännön edelle soveltaa myös toisen tavun pitkiin vokaaleihin, milloin ensimmäinen tavu sisältää diftongin tai kun ensimmäisten vokaalien välissä on kaksi konsonanttia, joista edellinen kuuluu ensimmäiseen tavuun ja lisää siten alkupainoa, esimerkiksi:

Kaiwaa maata kaiken päiwän,
kyndää pellon pehmeäksi.

Jos kaikki säkeen runojalat olisivat vain trokeita, säkeestä tulisi sitäkin soinnukkaampi. Kahdessa keskimmäisessä sillä ei kuitenkaan ole merkitystä, jollei säettä tehdä raskaaksi liian vahvoilla jambeilla, erityisesti, jos myös ensimmäinen runojalka olisi pakotettu trokee.

Kahdeksantavuista eli niin sanottua kansanrunosäettä ei saa lopettaa kolmitavuisella sanalla, jonka ensimmäinen tavu ei ole lyhyt, nimittäin että tavuvokaali on yksinkertainen, oli sen edessä konsonantti tai ei; sen jälkeen ei kuitenkaan sallita mitään samaan tavuun kuuluvaa. Esimerkiksi:

Siell' on humina huiluen,
siellä pirinä pillien

eivät kelpaa; niistä aiheutuu runopoljennon mukaan sietämätön kakofonia korvalle.

Siell' on huiluen humina,
siellä pillien pirinä

on sen sijaan käyttökelpoinen (mieluiten lopettamassa lauseen), varsinkin jos viimeisen sanan keskimmäinen tavu on painollisempi, esimerkiksi:
Wielä wanhana iloinen.

Painollinen tämä tavu on vain silloin, kun siinä viimeisten tavuvokaalien välillä on kaksi konsonanttia, esimerkiksi:

Joka joukossa waelsi,
tai:
Kauan wiipyiwät kalassa.

Tästä syystä kaksoiskonsonantin käyttö on inessiivissä jokseenkin välttämätön, vaikka se tähän mennessä, vastoin useimpien maakuntien painollista ääntämystä, on kirjoituksessa ollut harvinaista.

Tämä koskee myös kaikkia viisitavuisia sanoja, olivat ne yhdyssanoja tai eivät, joiden kolmessa viimeisessä tavussa on tämä viimeksi mainittu suhde. Viisitavuiset sanat yhden kolmitavuisen jälkeen eivät kuitenkaan ole kovin sopivia kansanrunoon, vaikka, kuten on välttämätöntä, ensimmäinen tavu, joka päättyy runojalkaan, olisi hyvin lyhyt, ja toinen, joka aloittaa seuraavan jalan, olisi huomattavan painollinen, kuten esimerkiksi: *alammaiselda*; sillä näissä tavuissa tapahtuu sanan jakautuminen trokeiksi. Jos tätä edellytystä ei ole ensimmäisessä tavussa, täytyy muiden tavujen muodostaa kaksi täydellistä trokeeta, kuten:

saamattomaksi.
Annetaan alammaiselle,
ja
saatetun saamattomaksi,

ovat jotakuinkin sopivia; sillä viisitavuiset sanat voidaan tässä helposti jakaa runojaloiksi. Mutta viimeinen eli viisitavuinen sana säkeessä:

Kussa on kirjoituksia,

ei koskaan sovi tässä asemassa kansanrunoon.

Kaksi kolmitavuista ja yksi kaksitavuinen sana, kun toisessa sanassa on lyhyt alkutavu, ovat käyttökelpoisia kansanrunossa, esimerkiksi:

Aamulla suloinen aika.

Ensimmäinen kolmitavuinen, toinen kaksitavuinen ja kolmas kolmitavuinen, kuten:

Mainitun ilon majoissa,
ja
Hellittäin hyvän hedelmän,

ovat myös käypiä, mutta niitä on käytettävä

harvoin; sillä tässä asemassa kaikki sanat hajoavat, kun niiden tavut on jaettava runojaloiksi. Tämän johdosta säkeestä tulee raskas aina sen mukaan, miten monet siinä olevat sanat eivät luonnostaan sovi äänenpainoon, varsinkin jos kaksitavuisen sanan ensimmäinen tavu on painollisempi kuin esitetyissä säkeissä. Sanojen riimi ei sitä paitsi sovi tässä koskaan runojalkojen riimiin, joka on pääasia ja luo säkeen poljennon.

Edellä sanotusta huomataan lopuksi, että kaikkien sanojen, joissa tapahtuu hajoaminen, kun ne muutetaan runojaloiksi, täytyy oikeastaan olla sen laatuisia, että jokainen jalka sanan hajotessa muodostaa trokeen, mikä helpottaa siirtymää.

Kaksi- tai nelitavuiset sanat ovat otollisimpia ja sointuvimpia kansanrunoon. Jos tällaisia sanoja käytetään ensimmäisissä ja toisissa riveissä ja lisäksi lopetetaan virke yhden kaksitavuisen ja kahden kolmitavuisen sanan muodostamalla kolmannella rivillä, jonka viimeisessä sanassa on painollinen välitavu, säkeistä tulee harmonisia, esimerkiksi:

Koska Luoja luomisensa
oli päättänyt pyhästi,
kohta koitti onnen päiwä
ihanainen ihmisille,
riemu ruskoitti enemmän.

Säe voidaan harvoin lopettaa yksitavuiseen sanaan; sen ääntämyksen pitää silloin ainakin olla hyvin lyhyt, kuten: *se, ja* ja *jo*, ei missään tapauksessa kuten: *me*, *te* ja *he* tai *on*, joka loppuu konsonanttiin.

Jos lauseet kuuluvat läheisesti yhteen tai ovat ilman välimerkkiä, säettä pitäisi myös välttää aloittamasta samalla tavulla, johon edellinen loppuu; sillä muuten siirtyminen säkeestä toiseen tulee yksitoikkoiseksi. Tällaista tilannetta, jopa sanojen välillä, pitää ylimalkaan karttaa.

Ilmaisun voimaa lisätään toistamalla seuraavan säkeen alussa edellisen säkeen tärkein sana, jolloin sopivimmaksi katsotaan yleensä viimeinen, esimerkiksi:
Turha työksi tyhmän sota –
sota surkeus sukumme.

Tätä toistosanaa voi toisinaan seurata myös toinen, esimerkiksi:
Sulla on nyt suurin woima –
suurin woima, wahwin walda.

Kuvauksen voima ja kauneus paranevat myös, kun sama asia esitetään toisin sanoin tai uusin kääntein, esimerkiksi:

Nieli tuulda nälkähänsä,
täytti tyhjällä mahansa.
tai
Käwi, kulki kelpo lailla,
juoksi joutuwan tavalla,
tuuli pyhkis' poski-päitä,
hiukset pitkät harpatessa
löyhyiwät lakin siwuilla.

Tässä on myös otettava huomioon seuraavat kaikessa kirjoitustaidossa tavalliset seikat: 1:0. Kun halutaan tehdä kertomuksesta eloisampi, kerrotaan preesensissä myös jo menneitä tapahtumia, mistä on riittämiin esimerkkejä. 2:0. Käsitteen yksinkertaistamiseksi käytetään usein yksikköä, vaikka tarkoitetaan monia tai koko sukua, esimerkiksi: *Ihminen on siitä laadusta*, jolla tarkoitetaan koko ihmiskuntaa. 3:0. Kuvauksen korostamiseksi on tapana muodostaa silloin tällöin monikko sanoista, jotka varsinaisesti voivat olla vain yksikkömuodossa, esimerkiksi: *iäisyydet, ajat &c.*

Muuten pitää näitä taiteellisesti muotoiltuja kaunistuksia, kuten erityisesti sanan toistoa, käyttää harvoin, vain erittäin tärkeissä asioissa; sillä juuri harvinaisuudellaan kauneus säilyttää parhaiten arvonsa ihmismielessä.

Jos on tarpeeksi taitava tai onnekas kyetäkseen kirjoittamaan suomalaisia runoja (millä runomitalla tahansa), joissa on riimi sekä säkeen sisällä että lopussa, niin vaikeaa kuin jälkimmäinen suomen kielen erilaisten sanojen ja moninaisten päätteiden vuoksi onkin, tulee runosta sointuvampi ja helpommin muistiin painuva. Jotta näiden kaksinkertaisten riimien vuoksi ei tarvitsisi hyväksyä jotain epämiellyttävää sana- tai kielitypistystä tai jotain naiivimpaa ilmausta, ei loppuriimiä kuitenkaan tarvitse aina sitoa aivan tarkkaan säkeen sisäiseen riimiin, varsinkaan säkeissä, joissa on vähemmän tavuja; ja jos tällaista riimitystä noudatetaan myös muunlaisessa runoudessa kuin kansanrunoissa, voidaan jälkimmäinen eli loppuriimi haluttaessa jättää kokonaan pois kuten muissa kielissä. Mutta minun on myönnettävä: monisäkeistöisissä lauluissa, jotka on tehty muiden kansakuntien laulutaiteen mukaan, on melko vaikeaa ja lähestulkoon mahdotonta välttää silloin tällöin turmelemasta jotain hienompaa ajatusta tai vääristelemästä kieltä, jotta loppuriimit ja vielä hankalammin ne molemmat sopisivat täysin tarkasti, sanoja vääntelemättä, jokaisen tavun mittaan kaikissa vastaavissa säkeissä, toisin sanoen jotta löytäisi niihin aina yhtä painolliset sanat. Niin erilaisia ovat yleensä pitkät suomalaiset sanat tavupainoltaan. Kuitenkin on varsinkin laulettaviksi tarkoitetuissa kappaleissa välttämätöntä valita sanat niin, että tavupaino mahdollisuuksien mukaan sopii yhteen itse sävelkoron kanssa.

Runojen kirjoittaminen suomalaisella riimillä heksametrissä on tuskin mahdollista, jollei haluta käyttää ainakin kolmea samalla lailla alkavaa sanaa tai myös kahta erillistä riimiä joka rivillä; sillä tavallinen riimiluku ei riitä heksametrin monitavuisiin säkeisiin.

Sanojen kirjoittamisen vapaudesta runoudessa

Liiallinen sanojen typistämien paljastaa runoilijan heikon ja kouliutumattoman kyvyn. Mutta mikään ei alenna enempää runouden arvoa kuin sanojen pakottaminen säkeisiin, varsinkin pelkän riimin takia. Sallittuja ovat kuitenkin eräät vapaudet, joilla hankalissa tapauksissa aivan kuin autetaan etenemistä runon polulla.

Tavallisesti kirjoitetaan esimerkiksi *härjällä*, mutta säettä lopetettaessa voidaan kirjoittaa myös *härällä*, mihin peruste on esitetty luvussa Kansanrunon mekaniikasta.

Sama tilanne on taivutusten *murhe/murhetta* ja *mure/murehtia* välillä.

Monikon kolmas persoona voidaan imperfektissä supistaa jättämällä pois *wa*, esimerkiksi *oliwat – olit*. Vaihtelevat konsonantit käyttäytyvät silloin kuten edellisissä persoonissa, esimerkiksi *waiwuit*, ei *waipuit* (*waipuiwat*).

Kysymysliitteellä varustettu monikon kolmas persoona preesensin konjunktiivissa voidaan myös supistaa, esimerkiksi *sanoneetko* (*sanonevatko*). Liitepartikkelia edeltävästä tavusta tulee tällöin aina pitkä.

Kirjaimilla *h, t* ja *j* erotetaan usein diftongi tai pitkä vokaali kahdeksi yksinkertaiseksi vokaaliksi tavujen lukumäärän täyttämiseksi säkeessä, esimerkiksi *rakkahin/rakkain*, (diftongi jaetaan vain *h*:lla), *armahan / armaan*, *Jumalata/ Jumalaa* ja *palaja / palaa* – (*palata*). *H*:lla ja *j*:llä erotus tapahtuu toisessa, *t*:llä kolmannessa tavussa. Tällaista tavunjakoa vältetään kuitenkin kahden samanlaisen tavun välillä, siksi ei: *pahaha/pahaa*.

Ylimääräisen tavun poistamiseksi säkeestä jätetään sen sijaan usein pois sanan viimeinen yksinkertainen vokaali, jopa kahden konsonantin jälkeen. Jälkimmäisessä tapauksessa vältetään kuitenkin sitä, että näiden konsonanttien jälkeen tulee seuraavassa sanassa konsonantti, varsinkin runojalan lopussa, jolloin se voisi usein vaihtua jambiksi; sillä paitsi runouden ankaruutta vastaan tämä sotii myös sanojen lopettamissääntöjä vastaan kielessä, jossa sana ei normaalisti koskaan pääty kahteen konsonanttiin. Mutta jos säkeen seuraava sana alkaa vokaalilla, ottaa tämä vokaali nopeassa siirtymisessä viimeisen konsonantin ikään kuin hoiviinsa, ja silloin molemmat lähestyvät tavallaan tavua, esimerkiksi:

Että olis' otollinen,
tulis' hywän tapaiseksi,
esi-merkiks' elämässä.
Ei mielellään:
Luwalliseks' luuli työnsä,
tai:
Hywän tapaiseks' tulisi,
eikä koskaan:
Koki tulla korkeammaks'.

Kun tämä vokaalin poisto tai tavun vähentäminen tapahtuu kahden samanlaisen konsonantin jälkeen, poistetaan vokaalin edellä vain vokaali, mutta konsonantin tai jonkin kirjoitusmerkin edellä pitäisi, ääntämisen mukaan, oikeastaan myös lähinnä olevan konsonantin seurata mukana (vaikkei siten koskaan saa lopettaa kansanrunosäettä), esimerkiksi:

Heill' on onni hembeämbi
ilol' wielä wiljeldäwä.

Edellisessä tapauksessa ei kaksoiskonsonantin paino saa vähentyä, jolloin äänne sulautuu ikään kuin yhteen seuraavan sanan vokaalin kanssa, jälkimmäisessä taas niitä molempia ei voi kuulla.

Hätätapauksessa voidaan myös kolmannen persoonan imperfektin indikatiivissa hajottaa diftongi poistamalla *i* säkeen lopussa, esimerkiksi:

Sota nousi, nälkä syndy'.

Ulkomaisista kielistä lainatuissa sanoissa, paitsi erisnimissä, voitaneen joskus sallia, että riimin takia, miten kehno siitä tuleekin, aloitetaan säe epäsuomalaisesti kahdella konsonantilla, esimerkiksi:

Kruunattuna kunnialla.

Konjunktiota *kuin* käytetään usein, vaikka virheellisesti, *joka* ja *jotka* sanojen sijasta ottamatta huomioon numerusta, esimerkiksi *se kuin* ja *ne kuin* muotojen *se joka* ja *ne jotka* sijasta.

Toisinaan käytetään myös komparatiivia positiivin sijasta, vaikkei kyseessä ole vertailu, jolloin ilmaisu saa ylevämmän merkityksen ja ruotsinnetaan sanalla *ganska*, esimerkiksi:

Kuolon kautta kauheamman,
genom en ganska förfärlig död.

Liite *pi* tai *bi* lisätään usein kolmannen persoonan yksikön preesensin indikatiiviin säkeen täydentämiseksi, esimerkiksi: *Sanoopi/sanoo* ja *ombi/on.*

Jospa (paitsi interjektiona *jospa* tai *joska!*), *eipä, niimbä* ja *pojes* käytetään niin ikään säkeen täydennyksenä muotojen *jos, ei, niin* ja *pois* sijasta, samoin kuin *myöskin* ja *myöskän* muodon *myös* sijasta.

Vaikka usea yksikön nominatiivi yhdessä muuten vaativat monikkomuotoisen verbin, se ei kuitenkaan aina päde runoudessa, vaan lauseet katsotaan muussa tapauksessa ellipseiksi, esimerkiksi:

Outo oli ilo, riemu
tai
ilo, riemu oli outo.

Muutoin verbin toistolla: *outo oli ilo, outo oli riemu*. Tavallisessa proosassa: *Oudot oliwat*

ilo ja riemu tai *ilo ja riemu oliwat oudot*.

Nautitkam' ja vastaavia sanoja käytetään usein sanojen *nautitkan* ja *me* lyhennyksenä.

Resiprookkimielessä tai kolmannen persoonan omistusliitteen sijasta, esimerkiksi *rahallansa*, käytetään usein arkipuheessa ja sallitaan siksi myös runossa: *rahallaan*.

Pakeneen, sanoon &c. ovat myös sallittuja lyhennyksinä muodoista *pakenemaan* ja *sanomaan*.

Ol'sin, ol'sit, ol'simme ja *ol'sitte* ovat lyhennyksiä muodoista *olisin, olisit, olisimme* ja *olisitte*.

Partisiipin preesensin passiivimuodot *lyhennetty, wähennetty* ja *enennetty* &c. voidaan samoin supistaa muotoon *lyhetty, wähetty* ja *enetty*.

Seuraavanlaiset lyhennelmät: *mun, sun, mä, sä, ettän, ettäs, koskan, koskas, josma* ja *kuins'* muotojen *minun, sinun, minä, sinä, että minä, että sinä, koska minä, koska sinä, jos minä* ja *kuin sinä* sijasta ovat runoudessa varsin tavallisia.

Nämä ovat merkittävimpiä vapauksia, joita suomalaiset runoilijat ovat kirjoittaessaan käyttäneet, jollei lukuun oteta silloin tällöin esiintyviä provinsialismeja, sanojen vaihtelua, joitakin asianmukaisia ellipsejä ja niitä sanoja, joiden kirjoitustapa on epämääräinen ja riippuu kirjoittajan omasta mieltymyksestä myös proosassa, kuten esimerkiksi monikon genetiivin käyttö, onko se johdettava yksikön vai monikon akkusatiivista, – toisen persoonan omistusliitteen loppu, käytetäänkö siinä *i*:tä vai ei, &c. Näitä vapauksia pitää kuitenkin käytellä säästeliäästi, sillä ne ovat aina kielen tärvelyä. Kielitaitoinen runoilija tarvitsee niitä vähän tai käyttää niitä yhtä vähän kuin mitä tahansa pahaa, vain välttääkseen suuremman pahan.

Laulutaiteesta

Kansanrunon sävel muunnelmineen on, kuten yleisesti tiedetään, kansallinen ja kuulostaa parhaalta kahdella äänellä, jolloin jälkimmäinen hiukan korkeampi ääni ikään kuin vastaa edelliselle. Mikä tapahtuu siten, että toistetaan aina sama säe, kuten:

Tukela on tuonen woima.
Vastaus:
Tukela on tuonen woima.

Vaihteeksi voidaan toistaa myös joka toinen rivi eli säe, esimerkiksi:

Tukela on tuonen woima,
walda kowa kuolemalla –
walda kowa kuolemalla.

Jos haluttaisiin välttää nämä vastaustoistot, voitaisiin tähän tarkoitukseen valita joka toinen tai joka kolmas rivi siten, että rivi päätetään kolmitavuiseen sanaan, kuten:

Tukela on tuonen woima
synnin orjalle elossa.
tai:
Tukela on tuonen woima
kuolon kowan kolkuttaissa
synnin orjalle elossa.

Jos molemmat viimeiset säetyypit pannaan tiettyyn järjestykseen koko kappaleessa, voitaisiin tavallisen kansanrunosävelen epämääräisyys osittain välttää, esimerkiksi:

Minä laulan lapsilleni
ihmisyydestä ilolla,
jolle ombi onni suotu,
toiwo, täyte puutostengin,
waiwan woiteeksi warottu.
Ilo, riemu ruskoittivat

onnen aamulla alussa.
Isä, äiti ensimmäinen,
wanhembamme wakaisimmat,
tunsit onneksi olonsa.

Viimeisissä säkeissä tahtia pitää asteittain kohottaa, mutta ripeästi tai ikään kuin hetkuttain, jos tämä ilmaisu sallitaan, nimittäin kolmannessa säkeessä enemmän kuin toisessa. Mutta jos säkeistö on vain kaksirivinen, koko paino jää jälkimmäiselle.

Säkeeseen, joka kuuluu eri lauseeseen kuin edellinen, ei kannata vastata, koska se hämmentäisi vain lausetta sen sijaan että lisäisi säkeistön vaikutusta. Yksittäinen säe, joka muodostaa lauseen, on laulettaessa sen vuoksi välttämättä aina toistettava.

Sananlaskuista

Koska suomalaiset sananlaskut ovat osittain riimillisiä, sallittakoon minun lopuksi sanoa sananen myös niiden luonteesta.

Varsinainen sananlasku on sinänsä väittämä, toisin sanoen lyhyt väite sekä sen todistus, ja yleensä rakenteeltaan sellainen, että todistus, jonka pitää aina olla joko eläinmaailmasta tai jostain fyysisestä vaikutuksesta otettu esimerkki, tulee ensin ja aivan kuin raivaa tietä itse väitteelle, esimerkiksi:

Laho-puu weden wetää,
mies wanha oluen juo.

Kylmä kulda kumppaniksi,
waljut waimon rikkaudet.

Sanasta miestä,
sarwesta härkää.

Vähemmän tyypilliseksi voidaan sen sijaan sanoa sananpartta, jossa on joko kaksi lyhyttä, vastakkaista väitettä ilman vahvistusta, kuten:
Paha waimo toruwainen,
hywä koira haukkuwainen,
tai vain yksi väite ja sitä seuraava, aivan kuin asian luonteeseen kuuluva vahvistus, esimerkiksi:
Wäärin menee wäärin saatu,
tuhlataan waiwata tullut.
tai:
Teräwä tekewän ase,
tylsä weitsi tyhmän miehen.

Epätyypillinen on lyhyt väite, jota käytetään jonkin argumentin vahvistukseksi, esimerkiksi silloin kun kyse on tekemisen vaikeudesta verrattuna käskemisen helppouteen:
Parembi ajaa kuin wetää.

KRITIK
ÖFVER
LÅN-BOKSTÄFVERNA
UTI
FINSKA SPRÅKET
AF
JAC. JUDÉN.

Wiborg, 1816.
Tryckt hos And. Cedervaller.

Bruket är heligt, men missbruket
bör rättas.

Vådliga äro alla reformer såväl i språk- som tanke-systemer, ehuru deras följder kunna ofta vara välgörande. Upphofsmannen till en Reformation dömmes af verlden, icke efter planens bestämdhet, utan efter utgången och följderna deraf, om de ock vore förorsakade genom någon motsatt verkan i anseende till afsigten.

Så är det i miniatur äfven med detta anspråkslösa försök, om denna jämförelse tillåtes mig. Kanske anses det af Allmänheten såsom ett oförlåtligt språk fördärf. Detta vore ej smickrande för mig; men jag har sökt sanningen, i det jag velat utreda Finska språkets urgamla egenhet, om den ock i våra tider ej mera till alla delar vore antaglig. Företaget kan icke vara utan vigt, och fordrar synnerligen i det afseende kännares närmare ompröfning, huruvida de främmande, till Finskan öfverförde bokstäfverne (eller hvilka af dem) verkeligen bidraga till Finska språkets fullkomnande, och om tvänne consonanter i början af orden, ehuru stridande mot språkets natur, äro nödvändiga vid ordlån från främmande språk, såvida den sista consonanten, efter Finska uttalet, då blott borde bibehållas.

Jag tror, att detta behof ligger blott i örat, som är vant vid andra språk utom Finskan; ty om ock några stumma ljud, såsom: *t p r u*, hvarmed man betecknar ett hejdande rop till hästen, och: *h s t*, som är ett gifvet tecken till tystnad, samt: *h m*, att tillkännagifva förundran, vore att anses såsom undantag härutinnan, så äro de dock icke egenteliga ord, och kunna genom inga språktecken uttryckas, utan blott betecknas.

Detta bör ej uttydas, att härigenom vela återföra språket till sin råhet; afsigten är, att gifva det åter dess förlorade natur och egenhet. Här är icke fråga om nödvändigheten af ordlån från främmande språk, hvilket jag icke kan bestrida, utan blott, huru de skola förfinskas, så att de öfverensstämma med språkets natur.

Jag uppkastar här, förrän jag går vidare, en fråga till granskares besvarande: Gifves det ingen egentelig inländsk väg till fullkomlighet för Finska språket, utom den genom utländska tecken och främmande formler? För ovissheten, huru svaret framdeles utfaller, har jag icke vågat lämpa alla resultaterna af denna Kritik å andra af mina försök på Finska språket, än hvad som i slutet häraf exempelvis anföres.

Som Finlands upplysning och dess språkodling varit ifrån början i förfinskade Svenskars eller försvenskade Finnars händer, så hafva de, föga kännare af finska språkets grunder, velat passa eller rättare tvinga detta sällsamma och egna språk efter den svenska formen, och överbopat[10] det samma till en god början med en mängd öfverflödiga och i finskan onaturliga bokstäfver, nämligen med *b, c, d, f, g, x* och *z*, hvilka icke allenast kunna umbäras, utan äfven böra efter finska Orthoëpien (Uttalsläran) alldeles utelemnas; ty århundraden hafva varit otillräckeliga, att i allmänhet vänja finska tungan till deras rätta uttal.

För det andra, har man, utom en stor mängd af sveticismer uti uttrycken, tillskapat och lånt många ord, som emot språkets art begynnas med tvänne consonanter, t. ex. *Krapina, priiskoitus, Prowasti, pränttti,* &c. Det är besynnerligt, att ej någon fallit äfven på den ideen, att förse finskan med genus, som uti de flesta språken utgör en så väsentelig omständighet.

Olikheten emellan finska och svenska språken är märkbar till och med uti bokstäfvernes uttal. En svensk uttalar t. ex. *p* efter en consonant lika skarpt som en finne sitt *pp*, såsom uti: *harpa*, på finska *harppu*. Och en finne uttalat *p* framför *m* nästan lika lindrigt som swensken sitt *b*, t. ex. *wampa*, eller efter svenskan *wamba*, der man sökt förmildra ljudet af *p*, utan afseende derpå, om en finne kan uttala *b* enskildt eller icke, och ej tagit i betänkande, att ljudet af *m* redan af sig sjelf förmildrar den följande consonanten.

På samma sätt förhåller det sig äfven med *d* efter *l* och *n*, och med *g* efter *n*. Man har trott, efter svenska uttalet, att *d* skulle harmoniera mera med *l* och *n* än *t*, och *g* med *n* bättre än *k*; men som redan sagdt är, *l, m* och *n* verka redan af sig sjelfva förmildring å ljudet af den följande consonanten, om den är enkel, som då hör till den följande stafvelsen efter nämnde verkande bokstäfver, till ex. *lampaan, walta, kanto* och *lanka*. Annat är, om de följande eller verkan emottagande bokstäfverne finnas dubbla, såsom uti *lamppu, waltti, wantti* och *lenkku*, då äro de alltid skarpa, samt böra äfven uti de Casus, der consonanterne blifva förenklade, hårdare uttalas, såsom, *lampun, waltin, wantin* och *lenkun*.

När *d*, som härtills i vissa ordböjningar intagit rummet efter *t*, blir enligt grundfinskan aldeles utelemnadt, liksom det redan uti några slags ord skett med *g*, vicarie för *k*, höras diftongerne *uo*, *ie* och *yö* i bägge fallen framför en vokal såsom *uu, ii* och *yy*, till ex. *ruo-an* (*ruuan*) af *ruoka*, *tie-on* (*tiion*) af *tieto*, *lie-on* (*liion*) af *lieko* och

syö-ään (*syyään*) af *syötää*. Men om den nästföljande vocalen i ordet är af samma slag som förra hälften af diftongen, såsom uti *suo-ut* af *suotu*, och *hyö-yllinen* af *hyö-tyä*; så läses allt efter bokstafven.

För öfrigt, om man undantager regeln om ordens begynnelse vigt, och den i alla språk vanliga omständigheten, att man genom accenten eller gifven vigt på något visst ord kan ofta gifva en mening så många förändringar som der gifves ord, är finska prosodien ren och enkel, då stafvelsernas vigt och längd bestämmes genom utsatte bokstäfver.

Uti vissa Casus eller ordens böjningar, der bokstäfver omvexlas, har *d* blifvit nyttjadt emellan tvänne dels lika, dels olika vocaler, samt *g* alltid allenast emellan tvänne lika. Orsaken dertill har kanske varit, att undvika en hop tvetydiga (homonyma) ord, som bristen af desse bokstäfver förorsakat i språket. Man har skrifvit till ex. *kudun* icke *kuun* af *kutu*, *ladon* icke *laon* af *lato*, *kedon* icke *keon* af *keto*, *sugun* icke *suun* af *suku*; ty *kuun* af *kutu* är lika med *kuun* af *kuu*, *laon* af *lato* lika med *laon* af *lako*, *keon* af *keto* lika med *keon* af *keko*, och *suun* af *suku* lika med *suun* af *suu*. Men häldre må man bibehålla några tvetydiga ord, som uppkomma blott under böjningarne efter Casus, och kunna lätteligen förstås af meningen, än betjena sig af bokstäfver, som ej kunna uttalas. Upplands-Finnar, som i dagligt tal icke veta af *d* och *g*, förstå likväl sitt språk utan svårighet, ock tyckas kunna umbära den främmande försigtigheten.

Man har orsak ännu till den invändning, att man åtminstone i skrift måtte bibehålla *d* och *g*, för att uti några tvåstafviga ord icke låta aparta grundstafvelser vid ord-böjningarne eller i vissa Casus, smälta till en enda stafvelse, om ock deras åtskilnad kan af en finne i tal observeras; ty bägge stafvelsernas vocaler kunna ofta, genom mellan-consonantens uteslutning, förenas antingen till en lång vocal eller till en diftong, till ex. *luun* af *luku*, *mäin* af *mäti*. Men svårigheten härutinnan afhjelpes, då man påminner sig den regeln, att orden böra alltid stafveras efter sina grundstafvelser, liksom man redan gjort i *lain* af *laki*, *ruon* af *ruko*, *laaista* Infinitivus af *lakaisen* &c.(*) och grundstafvelserne kunna lätteligen åtskiljas antingen med anledning af ordets böjningar eller af dess slägtord, till ex. *puun* af *puku*, *laillinen* af *laki*, *pietty* af *pitää* o. s. v.

Man kunde väl, i anseende till de långa vocalerne, skrifva dem enkla, och draga öfver dem ett förlängningsstreck, för att undvika deras förblandning

(*) Äfven *t* har uti vissa Verba i tredje stafvelsen blifvit och blir utelemnadt, såsom uti *haluta haluan, koluta koluan, jyrytä jyryän* m.m.

med tvänne i bredd stående enkla vocaler, såsom *pīn* (flinta), till skillnad från *piin* (beck), samt nyttja de vanliga afskiljningspunkterne (diœresis) ofvan på den enkla vocalen, som skulle åstadkomma förvillelse i hänseende till vocalernes obehöriga sammanfogning till en diftong, såsom uti *rüoille* af *ruko*, *kuiülle* af *kuitu*. Men som dylika stafvelse beteckningar äro i sig sjelfva alltid svåra, att under skrifningen iakttaga, och tillökning af tecken på raden bör sorgfälligt undvikas, som vanprydnad för stilen, så kommer detta project att af sig sjelf förfalla. Likväl kan Scribenten, till redighetens vinnande, och för att välja det mindre af tvänne onda, i dylika fall häldre betjena sig af de vanliga stafvelse-tecknen, såsom uti *pi-in*, *ru-oille* ock *kui-ulle*, än låta stafvelserne af okunnigheten förblandas, eller vanställa stilen med punkter ock linier öfver raden.

Man har utan betänkande härtills skrifvit *lain* af *laki, ruon* af *ruko*; men deremot varit mycket grannlaga, att icke skrifva *luun* af *luku*, ehuru afsprånget med utelemnadt *g* är lika stort, och olägenheten i bägge fallen den samma; ty uti *lain* och *ruon* kunna grundstafvelse-vocalerne förblandas till en diftong, och uti *luun* till en lång vocal.

Så ock har man i Verba, utan all stafvelse-skilnad, skrifvit *koota* af *kokoan*, och *taata* af *takaan*, ehuru äfven här de tvänne enkla vocalerne, hörande till särskildta stafvelser, lätteligen kunde tagas för en lång vocal.

Bokstafven *g* höres aldrig i uttalet emellan tvänne vocaler, icke engång i skrift, om den ock finnes der utsatt; den bör derföre, på hvad vilkor som hälst, äfven utan ersättning af stafvelse-tecken, derifrån aflösas. Och *d* höres i samma fall på ett råbråkande sätt allenast i de Provinser, der språket hunnit redan fördärfvas, eller ock uttalas det som *r* eller *t*, till och med som *l* uti åtskillige Socknar öster om Tavastehus. Men till en del af Österbotten, öfra delen af Tavastland, hela Savolax, Karelen och Ingermanland har denna bokstaf i dagligt tal ännu icke hunnit utbreda sig. Till och med i skrift måste *d*, efter nämnde Landskapers dialect, läsas såsom *t*, hvilket senare torde framdeles så i tal som skrift öfver allt kunna antagas, i händelse *d* emellan tvänne vocaler icke aldeles uteslutes, så att man i stället för *meidän* och *pöydän* skulle skrifva och tala, icke *meiän* och *pöyän*, utan *meitän* och *pöytän*.

Att nyttja *c* i stället för *k* uti de språk, der *k* finnes, är en obehörighet, bevislig genom bokstafvens eget ljud.

Något egenteligt ljud för *f* hafva Finnarne icke; de hjelpa sig, äfven i lånta ord, med *w* i stället för *f*, och med *hw* i stäl-

let för *ff*, t: e: *kahwa* och *ahwena* äro finska ord, *wati* och *kahwee* äro lånta från Svenskan.

X och *z* behöfvas aldrig uti Finskan; ty de kunna fullkomligen ersättas, det förra genom *ks*, och det senare genom *ts*; ehuru det heter, att man häldre bör betjena sig af ett tecken, då man deruti kan inbegripa tvänne ljud, än att göra stilen vidlyftig med flere beteckningar. Men som uti hela Finska språket, främmande nomina propria och de finska ord undantagne, som af okunnighet blifvit formerade efter svenskan, icke något ord eller någon stafvelse begynnes med tvänne konsonanter; så lärer man hafva tillräckeligt skäl, att lemna desse bokstäfver till de språk, der de äro mera naturliga.

Det är besynnerligt, att man uti åtskillige främmande språk träffat förening allenast med bokstäfverna *ks* och *ts*, och formerat af dem *x* och *z*. Med samma skäl hade man ju kunnat formera otaliga sådane sammansättningar af alla de bokstäfver, som tillsamman låta uttala sig. För ordningens skull hade man bordt uppfinna aparta betekningar för dem alla, eller utelemna äfven *x* och *z*.

Genom tvänne consonanters införande i början af finska ord skulle språket till en stor del förlora sin egenhet, i synnerhet vore detta ett tillgrepp emot poesien och välljudet; ty det är ju vocalmässighet, och icke en skårrande mängd af consonanter, som utgör den sanna harmonien i språket.

De flesta af dylika ord, som begynnas med tvänne eller flera consonanter, kunna lätteligen förfinskas, då den sista consonanten blott bibehålles, till ex. *peili* icke *speili*, *Rouwa* icke *Frouwa* eller *Prouwa*, *Rowasti* icke *Prowasti* m. m. Allenast ordet *prameus* (bålhet och högfärd), formeradt af oegenteliga Finnar, och derföre mindre brukligt, kan ej gerna förfinskas till *rameus*, som, förmodligen deriveradt af *rampa*, betyder på sina ställen af Finnland kroppens vanmagt, utan borde således ifrån språket aldeles utelemnas, för att derigenom icke gifva anledning till rubbning af språkets egenhet, då *prameus* dessutom finnes något när ersatt genom det mer finska ordet *ylpeys*, som bemärker högfärd och förstås i alla orter af Finnland.

Suomen Kielestä, elli Sana-Armeijan Kokous, Perustus-suomeksi.

Koska minä koulun kautta
olin käynyt opin teillä,
kielten tähen kuljeskellut
koulu-kirjaini läpitse,
tutkistellut tykönäni
mainioita muilla mailla,
käännyin minä mielelläni
koto-kieltä tutkimahan, –
kieltä hywää ja suloista.
Ajatellen, astuskellen

kohen kultaista kotoa
tuli tiellä wastahani
Kenralina korkeana,
Sana-wäen saattajana,
Suomen kieli kiitettäwä
ulko-maille mennessänsä.

Mihin matka? wanha Weljen'!
kysyin minä kulkewalta;
Mihin puustawit menewät?
Mihins saatat sana-joukot?

Tuonne maahan täyellisten
mielin minä matkustella,
wastasi hän wakaisesti;
monet kielet muukalaiset
owat menneet ohitseni.

Mutta, miksi tätä tietä
sinä wiisaana waellat?
moitin minä Suomen kieltä;
Suomen suu on tottumaton
miesten muonaan muukalaisten.
Wiimein wierasten seassa
sekoittelet Sana-joukkos
paljon wieraalla wäellä.
Tau-it pahat, tarttuwaiset
siellä sukus turmelewat,
sanat muita sileämmät.
Käännä kohta, kallis Weljen',
koko seura kotiansa;
etkös luule ehtiwäsi
Suomen kautta suoremmasti,
kautta oman puhees parren
kauas kielten kunniahan?
Mutta jos jo outojakin
olis' sanaisi seassa,
aika-miesten Armeijassa,
waateta ne wälttämätä
Suomen puhtaalla pu-ulla.

Aiwan tosi, armas weljen',
sanoi tähän Suomen kieli;
muukalainen ompi outo,
wieras, Suomen waatteissakin.
Jo on seura sekoitettu
nytkin wieraalla wäellä,
jo on joukko saastutettu
paljon wirheillä, wioilla.
Mutta wiiwy tässä wielä,
sinä, Suomen rakastaja,
mainitseepi ukko uljas;
minä mielin pitää kohta
wäen kanssa kokouksen,
ennen kuin mä käännän jälle
koko seuran koto-maille,
puhtauteen puheen parren.
Empä minä mielelläni
ota outoja mukaani,
jotk' ei ole omistetut,
eikä sowi Suomen puku
päälle peitteeksi wikainsa.

Koska tarwe kokouksen
wäen kanssa wirhellisen,
wirheissäkin woimallisen,
oli minun mielestäni,
suostuin minä miehen työhön,
toimitukseen toimellisen.

Sana-joukot julkisemmat,
kohta kutsutaan kokohon.
Ensin marsiwat eteemme
kautta N o m i n a n komannon
Jalka-miehet miehuulliset.
Sitte tuotti tutkiamme
R o n o m i n a Reserwinsä.
Heitä seuras' Hewos-wäki,
jota W e r p a johatteli.
Wielä wiimeksi tuliwat
miehet muutkin merkilliset,
apu-sanat(*) Armeijassa.
Niin kuin laineet laiho-pellon
kulki kukin Tiwisjoni,
riensi joka Rykymentti,
käwit kaikki Komppaniat
lujan tutkinnon läpitse.
Yksin, kaksin koko seura

(*) Partiklar.

toinen toisensa perässä
lähetettiin Lääkärille
ylös tykö Ymmärryksen,
joka tosin taitawasti
kiwut kirjaansa kokoili
puustawien puhuwaisten,
wirheet suuren Sana-wäen.
Sitte Lääkäri lähetti
koko kirjan Kenralille,
jossa sekä wieras joukko
että wirheet oman wäen
olit oikein merkittyinä.

Tohtori on totisesti
tehnyt meille tiettäwäksi,
että miehet eksytetyt,
pehmeät ja paisutetut,
joill' on joukko täytettynä,
b, c, d, g, f (ähwä), x (äksä)
owat ouot, muukalaiset,
sopimattomat sekaamme.
z (zeta), nainen seurassamme,
Sana-wäen saastuttaja,
myös on häijy, hyljättäwä.
Moni sana Suomen kielen
ompi Ruotsin rupulissa
taikka muissa tarttumissa.

Kokousta kurkistellen
olen minä omin silmin
nähnyt sanat saastutetut,
joit' en jaksa luetella,
ehkän tunsin monen miehen.
Sana moni saastutettu
pian toki paraneepi
toimen kautta Tohtorien,
niin kuin nytkin Prowastista,
koska kohta päästä wirhe,
liika pojes leikatahan,
suora tulee Suomalainen,
aiwan rohkea Rowasti.

Koska sana-kokouksen
luja Kenrali lopetti,
minä wielä waipuneena
ajatuksissa alati
kelpo mieheks' kiitin häntä;
mutta suuri Suomalainen
katkais' puheen kielestäni,
hylkäs' huulteni hunajan,
niin kuin kaikki kelpo miehet,
joill' on arwo itsestänsä.

Sitte mainitsee minulle
Suomen kieli suruisena:
Kyllä minä kokouksen
olen oikean pitänyt;
mutta kuka, kulta weljen',
liene luja luonnostansa,
joka olis' apunani,
joka taitais' johatella
sanat jälle Suomen tielle
kautta oppimme omaisen,
perustella puheen parret
kansan jalon kunniaksi,
walistuksemme waroksi?
– – jo on kuollut K a n a n t e r i,
pois on mennyt P o r t h a n i m m e.

Älä sure, Suomen kieli!
sanoin minä miehuuella,
ehkä epäilyksen tähen
murhe munkin mielessäni;
joskus jalot johattajat,
parantajat puheen parren,
ilmestywät Isän maassa.

Lasten Kirja.

Koetus

Jak. Juteinilda.

Wiipurissa,
Walmistettu A. Cederwallerin Kirja-
painossa wuonna 1816.

◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇

Kuuliaisuus on Lapsen kunnia.

A O U E I Ä Ö Y
L M N R S H K P T J W
ällä ämmä ännä ärrä ässä ho ko pe te je we

a o u e i ä ö y
l m n r s h k p t j w.

aa oo uu ee ii ää öö yy

ai au oi ou ui uo ei eu
ie iu äi äy öi öy yi yö.

Al	ol	ul	el	il	äl	öl	yl
am	om	um	em	im	äm	öm	ym
an	on	un	en	in	än	ön	yn
ar	or	ur	er	ir	är	ör	yr
as	os	us	es	is	äs	ös	ys
ah	oh	uh	eh	ih	äh	öh	yh
ak	ok	uk	ek	ik	äk	ök	yk
ap	op	up	ep	ip	äp	öp	yp
at	ot	ut	et	it	ät	öt	yt.

La	lo	lu	le	li	lä	lö	ly
ma	mo	mu	me	mi	mä	mö	my
na	no	nu	ne	ni	nä	nö	ny
ra	ro	ru	re	ri	rä	rö	ry
sa	so	su	se	si	sä	sö	sy
ha	ho	hu	he	hi	hä	hö	hy
ka	ko	ku	ke	ki	kä	kö	ky
pa	po	pu	pe	pi	pä	pö	py
ta	to	tu	te	ti	tä	tö	ty
ja	jo	ju	je	ji	jä	jö	jy
wa	wo	wu	we	wi	wä	wö	wy.

Ny-kyi-set suu-ret puus-ta-wit.

A O U E I Ä Ö Y
L M N R S H K G
ällä ämmä ännä ärrä ässä ho ko ge

P B T D J W
pe be te de je we

Ny-kyi-set pie-net puus-ta-wit.

a o u e i ä ö y

l m n r ſ [= s.] s h k g p b t d j w.

Al-ku lu-ke-mi-seen.

Lap-si on pie-ni ih-mi-nen, jol-la on eh-to se-kä hy-wään et-tä pa-haan. Hy-wäs-tä on hä-nel-le on-ni, ja pa-has-ta wa-hin-go.

Ih-mi-nen on wa-paa o-len-do maan pääl-lä, jol-la on sie-lu ja ruu-mis. Ruu-mis e-lää ja kuo-lee, mut-ta sie-lu on jär-jel-linen hen-gi, jo-ta ei kuo-le-ma kä-si-tä.

Maa on kaik-kein e-lä-wäin, se-kä suur-ten et-tä pien-den, yh-tei-nen a-sun-paik-ka; mut-ta ih-mi-sen oi-ke-a ko-to on Tai-waas-sa, jon-ne ym-mär-rys ja kir-jat mei-tä neu-wo-wat.

Tai-was mer-kit-see py-sy-
wäis-tä i-lo-a ja au-tuut-ta.
Tai-waan pe-ril-li-set o-wat ne,
jot-ka tääl-lä nuh-tee-toi-na e-
lä-wät ja hy-wyyt-tä ra-kas-ta-
wat Ju-ma-lan mie-len jäl-ken.

Ju-ma-la on kor-kein hy-wyys,
jo-ka on pe-rus-ta-nut maan ja
wal-mis-ta-nut au-rin-gon. Hän
on ra-ken-da-nut ko-ko luon-
non e-lä-wäin hy-wäk-si ja ih-
mis-ten on-nek-si, jos-ta seu-raa
hä-nel-le mää-rä-tön kun-ni-a.

Ru-ko-us.

Mei-dän I-säm-me, jo-ka o-
let tai-waas-sa, py-hi-tet-ty ol-
koon si-nun ni-mes, lä-hes-ty-kön
si-nun wal-da-kun-das, tapah-
tu-kon si-nun tah-tos niin maas-
sa kuin tai-waas-sa. An-na
meil-le mei-dän jo-ka-päi-wäi-
nen lei-päm-me, ja an-na meil-
le mei-dän syn-dim-me andek-
si, niin kuin me-kin wel-wol-li-
sil-lem-me an-dek-si an-nam-me.
Ä-lä saa-ta mei-tä kiu-sa-uk-seen,
waan pe-las-ta mei-tä pa-has-
ta; sil-lä[11] si-nun on wal-da-kun-
da, woi-ma ja kun-nia i-än-
kaik-ki-ses-ti, Amen!

Kol-me ko-waa kiel-do-a.

En-sim-mäi-nen kiel-do.
Ä-lä tur-me-le it-se-äs.

Toi-nen kiel-do.
Ä-lä wa-hin-goit-se lä-him-
mäis-täs.

Kol-mas kiel-do.
Ä-lä kiu-saa luon-do-kap-pa-
lei-ta.

Kol-me kal-lis-ta käs-ky-ä.

En-sim-mäi-nen käs-ky.
Seu-raa oi-ke-ut-ta.

Toi-nen käs-ky.
Ra-kas-ta hy-wyyt-tä.

Kol-mas käs-ky.
Pal-we-le to-tuut-ta.

Kiel-lon pe-rus-tus.

Jul-mat saa-wat jul-man lo-pun,
ru-man pal-kan raa-te-li-at,
jot-ka tuo-wat tur-me-luk-sen,
tus-kan luo-duil-le li-sää-wät.

Käs-kyn pe-rus-tus.

Tur-ha om-bi työm-me ar-wo,
hal-pa käs-kyn kuu-le-mi-nen,
jos ei ha-lu, hy-wän suon-do,
sie-hen lii-sää siu-na-us-ta.

Luon-nol-li-nen la-ki.

Suo ja tee si-tä toi-sel-le,
mi-tä si-nä soi-sit it-sel-les ta-
pah-tu-wan.

Neu-wo.

Jo-ka ei tun-ne hy-wän ar-
wo-a, ja mi-tä hä-nen toi-sel-le
te-ke-män pi-tää, a-ja-tel-kon
it-sen-sä toi-sen ti-lai-suu-teen,
et-tä hä-nen sil-män-sä au-ke-ni-si-wat.[12]

Au-tuu-den pe-rus-tus.

O-man tun-non to-dis-tais-sa
hy-wä au-tuu-den a-waa-pi,
jo-ta ja-lot har-joit-ta-wat
hy-wän suon-nos-ta su-las-ta,
pait-si pal-kan ai-woi-tus-ta,
pait-si pel-koa po-wes-sa.

Tut-kin-non ai-nei-ta.

Li-sä-tä toi-sen on-ne-a on
hy-wä, wä-hen-dää hä-nen wai-
wan-sa on pa-rem-bi.

Ei se o-le kos-kaan on-ne-ton,
jo-ka kär-si-ä ja o-saan-sa ty-
ty-ä tai-taa.

Toi-mi ja re-hel-li-syys o-wat
ai-na hyö-dyl-li-set; toi-mi li-
sää lei-wän, ja re-hel-li-syys
kun-ni-an.

Jo-ka wä-hem-män tie-tää,
se e-nem-män tur-huut-ta us-
koo ja tai-ka-uk-siin luot-taa.

Hy-wän te-ki-ää hy-wät ra-
kas-ta-wat; ra-kas-ta-kon siis
jo-kai-nen e-nem-min Ju-ma-laa
ja wan-hem-bi-an-sa.

Jo-ka luot-taa Ju-ma-laan,
ja toi-woo tois-ta e-lä-mää, ei
se wa-hin-goit-se sie-lu-an-sa.

Sa-nan Las-ku-ja.

Ka-te-us on sie-lun sur-ma[13],
ruos-te rau-dan tur-me-lee-pi.

Läm-min lai-hon kas-wat-taa-pi,
hy-wän suon-do sie-lun ar-won.

Her-kut hei-kok-si te-ke-wät,
kii-tos pet-tää mo-nen mie-len.

Ah-ke-ruus on on-nen al-ku,
työ ja toi-mi kun-ni-ak-si.

Wai-wa li-sää wii-sa-ut-ta,
sii-nä sit-kis-tyy te-räs-kin.

Lu-pa-us on lu-ja sa-na,
to-si puh-das mie-hen pu-he.

Wii-sa-us on tun-non waa-ka,
jol-la pun-ni-taan pu-heet-kin.

Työs-tä tu-lee ter-we-yt-tä,
työl-lä hil-li-tään hi-mot-kin.

Jo-ka huk-kaa hy-wän ar-won,
se on on-nen-sa hu-kan-nut.

Alku itse-harjoitukseen lukemisessa.

Äänelliset puustawit.
a o u e i ä ö y.

Äänettömat puustawit.
l m n r ſ [=s.] s h k g p b t d j w.

Pitkä-äänelliset puustawit.
aa oo uu ee ii ää öö yy.

Kaksi-äänelliset puustawit.
ai au oi ou ui uo ei eu.
ie iu äi äy öi öy yi yö.

Latinaiset puustawit.
A O U E I Ä Ö Y
L M N R S H K G P B T D J W
a o u e i ä ö y
l m n r ſ [= s.] s h k g p b t d j v.

Juttuja.

Ensimmäinen Juttu.

Kerju-poika itki muinen näljän tähden aiwan katkerasti, huutain Taiwaasta apua. Toinen kerjäläis-lapsi, joka kohtasi hänen itkemässä, kysyi häneldä: Mitäs itket? Ah! minun on nälkä, wastasi hän; en minä ole koko tänä päiwänä saanut leipää maistaa. Minun on myös nälkä, sanoi toinen, mutta sinun taitaa olla enemmän, koskas niin kowasti itket. – – Se, ota puoli tästä palaisesta, jonga minä äsken saanut olen.

Auta aina turvatonda,
anna wähästä wähäiſen;
andimes ja lahjas arvon
hyvän ſuondo ſuurendaapi.

Toinen Juttu.

Ramba ja sokea kohtasiwat kerran toinen toisensa. Sokea luuli rammasta johdattajan saawansa, ja pyysi händä itseänsä taluttamaan; mutta ramba wastasi: En taida minä waiwainen poika itsekän käydä, wielä wähemmän sinua johdattaa. Mutta, sinulla näkyy olewan terwe ruumis, – – kanna sinä minua, minä tahdon sinulle tien neuwoa. Sokea otti ramman selkäänsä, ja nyt kulkiwat he kahden, joka yhdelle heistä olisi mahdoton ollut.

Ystävyys ja ykſi mieli
maasſa paljon matkaan ſaavat.

Kolmas Juttu.

Koska hywä ja järjellinen nuorukainen näki kerran tyhmän lapsen tylysti rewäisewän toisen siiwen pieneldä perhoiselda, sanoi hän kohta: Mitä warten sinä wiatonda eläwäistä niin julmasti raatelet? Mitäs luulisit, jos jokuu sinun kätes taikka jalkas pois tembaisi? Parembi on eläwäisengin kohta kuolettaa, kuin händä kauan kiusata. Mutta sallikan näidengin elää, koska ei ole tarwe heitä kuoletella.

Tunnoton on turmelia
toiſen onnen tällä maalla,
tyhmä, jok' ei tunne ſitä,
että Luoja he on luonut
tänne yhdestä tomusta.

Neljäs Juttu.

Talon isännällä oli muinen pari siiwollista poikaa, jotka hän pani Pitäjän Kouluun. Siellä lukiwat he yhdessä ja sanoiwat useasti keskenänsä: joka ahkerasti lukee, se wiisaaksi tulee. Muutaman ajan perästä tuli heistä myös kaksi kelpo miestä, juuri rehellistä ja ymmärtäwäistä talon-poikaa, jotka ei kellekän wääryyttä tehneet, waan luottiwat ahkeruuteensa ja turwasiwat Jumalaan, joka siunasi he ylen paldisuudella naapuriengin hywäksi.

Ahkeruus on lapſen arvo,
työ ja toimi vanhan turva;
vitſa palkka pahain lasten,
joista vaivaiſet venyvät.

W i i d e s J u t t u.

Kaksi miestä löysiwät muinen tiellä yhdessä kulkeissansa kaksi-peräisen nahkaisen raha-kukkaron. Nyt tahtoi kumbikin sen yksinänsä omistaa. He nostiwat tästä riidan ja meniwät Oikeuteen. Yksi sanoi: minä sen tieldä ylös otin, ja toinen: minä sen ensin näin. Tämän jälkeen päätti Tuomari, että kukkaro piti heidän wälillänsä keskeldä poikki leikattaman, koska ei sille omistajaa tullut, ja rahat, mitä kukkarossa oli, jäiwät la-in kustannuksiin. Jutun kandajain palkat saiwat riita-miehet wielä kumbikin omasta kukkarostansa sowittaa.

Rumat ovat riita-miehet,
köyhät la-in käveliät;
turhan riidan turha voitto
jääpi jutun kandajalle.

K u u d e s J u t t u.

Endisellä pojalla oliwat rikkaat wanhemmat. Hän ajatteli sen tähden: ”Mitä minun tarwitse työtä tehdä, taikka jotakin opetella; minulla on rikas isä, ja minä saan yksinäni periä kaiken hänen omaisuudensa.” Eikä hän opetellutkan mitään kelwollista. Wanhemmat kuoliwat wiimein, poika rupesi tuhlaten elämään, ja loppu perindöä paloi tuli-palossa. Nyt täytyi hänen lähteä wierasta palwelemaan. Mutta osasi tulla kowalle isännälle, joka teetti hänellä paljon raskasta työtä, ja andoi wähän ruokaa. Hän murhetti, hän itki nyt yksinäisyydessä tämän onnettomuuden ylitse. Wiimein tuli hän kowan murheen kautta heikko-mieliseksi, ja eli Kirkon waiwaisena monda wuotta.

Nälkä, laiskan näännyttäjä,
tuskan tuopi tuhlajalle;
pian kuluu peri-kalu,
pian toimeta tavara.

S e i t s e m ä s J u t t u.

Wähäinen ja ainoa poika pyysi muinen isäldänsä lupaa, saada ottaa yhden kerjussa kulkewaisen pienen pojan kumppaniksensa. Isä sanoi: mitä sinä sen laisella miehellä teet? Millä sinä hända ruokit ja waatetat? Mutta poika wastasi: en minä ole koskaan woinut syödä kaikkia ruokaa, kuin äiti minulle andaa; jos minä tästä-lähin syön wähemmän, niin siinä on kyllä meille molemmille, ja waatteeksi annan minä hänelle toisen kirkko-jakkuni. Isä ei woinut enää olla wasten poikansa kaunista rukousta, waan andoi luwan tähän kiitettäwään hywään työhön, ruokki ja waatetti itse molemmat. Lapset kaswoiwat nyt yhdessä, ja iloitsiwat keskenänsä, niin kuin kaksi rakasta ystäwää, isännän pojan kuolemaan asti, jonga wuoro ensin ja warhain tuli. Sen jälkeen omisti isändä ainoan poikansa ystäwän, sen siweyden, ahkeruuden ja toimen tähden, perindömaansa perilliseksi.

Se on ilo ihmiſelle
tehdä toiſelle hyvyyttä.
Suokan aina ſydämestä
ylen-paldinen palamme
huonon, nälkäiſen hyväkſi.

Laulu.

Lapsella on lewollinen
aika luona isänsä,
olo aiwan onnellinen,
hupa helmass' äitinsä.
Niin kuin kaikki kukoistuwat
kedoillamme kewällä,
lapset kaswain kaunistuwat
iloisella iällä.
Muista aina arwoasi,
wältä, lapsi, wääryyttä,
muista omaa onneasi,
harjoittele hywyyttä.
Tutki itse, käännä kuulos
neuwon puoleen nuorena,
tukahuta turha luulos,
ole wiisas wanhana.
Kärsi waiwan waikutusta,
lapsukainen, laulellen,
etsi hywää huwitusta,
ole aina iloinen.
Joka jalon hywän-suonnon
ystäwä on elossa,
sill' on rauha oman tunnon
wiimein majan muutossa.

Nummerot
elli
Luku-merkit.

1 yksi.
2 kaksi.
3 kolme.
4 neljä.
5 wiisi.
6 kuusi.
7 seitsemän.
8 kahdeksan.
9 yhdeksän.
10 kymmenen.
50 wiisi kymmendä.
100 sata.
500 wiisi sataa.
1000 tuhat.
1000,000 tuhannen tuhatta.

Kirjoitus-merkit.

, eroitus-merkki.
; wäli-merkki.
. päätös-merkki.
: seuraus-merkki.
? kysymys-merkki.
! liikutus-merkki.
” lainna-merkki.
’ pois jättö-merkki.
( ) sulkiat.
– – ajatus-merkkiä.
. . . . taukous-merkkiä.
- yhdistys-merkki.
- tawaus-merkki.[14]
:,: kertaus-merkki.
§ jako-merkki.

123’456,789.
Sata kaksi kymmendä kolme (kertaa) tuhannen tuhatta, neljä sataa wiisi kymmendä kuusi tuhatta, seitsemän sataa kahdeksan kymmendä yhdeksän.

Luku-laskun Taulu.

2 kertaa 2 on 4
2 - - 3 - 6
2 - - 4 - 8
2 - - 5 - 10
2 - - 6 - 12
2 - - 7 - 14
2 - - 8 - 16
2 - - 9 - 18
2 - - 10 - 20

3 kertaa 3 on 9
3 - - 4 - 12
3 - - 5 - 15
3 - - 6 - 18
3 - - 7 - 21
3 - - 8 - 24
3 - - 9 - 27
3 - - 10 - 30

4 kertaa 4 on 16
4 - - 5 - 20
4 - - 6 - 24
4 - - 7 - 28
4 - - 8 - 32
4 - - 9 - 36
4 - - 10 - 40

5 kertaa 5 on 25
5 - - 6 - 30
5 - - 7 - 35
5 - - 8 - 40
5 - - 9 - 45
5 - - 10 - 50

6 kertaa 6 on 36
6 - - 7 - 42
6 - - 8 - 48
6 - - 9 - 54
6 - - 10 - 60

7 kertaa 7 on 49
7 - - 8 - 56
7 - - 9 - 63
7 - - 10 - 70

8 kertaa 8 on 64
8 - - 9 - 72
8 - - 10 - 80

9 kertaa 9 on 81
9 - - 10 - 90

10 kertaa 10 on 100
10 - 100 - 1000

1000 kertaa 1000
on 1000,000

Jälki-puhe.

Paitsi lukemisen harjoitusta on aiwoitus tämän Kirjaisen kanssa, että lapsen sydän tulisi taiwutetuksi hywyyteen; sillä hywyyden siemen pitää warhain kylwettämän. Jos tämä Kirjainen sen tähden Maa kunnassa jotakin hywyyttä waikuttaa, niin on minun aiwoitukseni täytetty ja waiwani kyllä palkittu. Se on tullut usein sanotuksi, waan harwoin suuremmalla hartaudella ihmisyyttä kohtaan.

Koska lapsi jo osaa selkeästi Kirjaa lukea, ja hänen ymmärryksensä on ruwennut wahwistumaan, sitte on wasta oikean Autuuden Opin kanssa aljettawa, että hän itse ymmärtäisi mitä hänen uskoman pitää, että hänen uskonsa perustus löytyisi tiedossa ja tunnossa, waan ei epä-luulossa.

Lyhyt Neuwo
Lapsen Opettajalle.

Jak. Juteini

Wiipurissa,
Painettu A. Cederwallerin Kirja-
painossa wuonna 1816.

Alku.

Ei tarwitse lukemista lapsen kanssa kowin warhain alkaa, jos ei lapsella siehen erinomaista halua ja taipumusta ole, ja sittekin pitää sitä ensimmäldä wähitellen ja huwitukseksi tehtämän; sillä aiwan nuorukainen on tähän työhön, koska se on päälle pandu ja rasittawainen, pikaisesti kylläyndywä. Se on melkein wälttämätön parhaangin Opettajan johdatuksen alla. Ei taito ole lapselle niin hyödyllinen kuin tahto ja halu taitoon.

O p e t u k s e n j ä r j e s t y s.

E n s i k s i, pitää lapselle puustawien nimet selkeässä järjestyksessä, niin kuin huwitukseksi, ulkoa opetettaman, joita on Suomen kielessä omasta kohden 19, mutta g, b, d ja pienen s kanssa 23, nimittäin: a, o, u, e, i, ä, ö, y, l, m, n, r, ſ [=s.], s, h, k, g, p, b, t, d, j, w.

Wieraista kielistä lainnattuja puustawia on yhteen 7, suuria: B, C, D, F, G, X, Z, ja pieniä: b, c, d, f, g, x, z, joita ei suuresti, eikä ensingän pitäisi Suomessa kaiwattaman; sillä ne owat rasitukseksi kielelle, ehkä b, d ja g, niin kuin wähemmän rasittawaiset, owat minuldakin endisen tawan jälkeen säilytetyt, koska d kuitengin nykyisen kirjoituksen mukaan t (teen) muutoksissa useasti tarwitaan, niin kuin: p ö y t ä, p ö y d ä n, joka on perustus-suomeksi: p ö y t ä, p ö y ä n. Wiimeisiä (b, d, g) ei taida peri-suomalainen tässä, eikä yksittäin koskaan selkeästi ulos sanoa, ehkä niihin muiden puustawien seurassa, l, m ja n jäljessä, jotka itsestänsä niiden äänen pehmittäwät, kieli joksikin tai-puu, niin kuin näissä sanoissa: kangi, parembi, silda ja kando. Muutoin perustus-suomeksi: kanki, parempi, silta ja kanto. Mutta f ja ff owat warsin wieraat äänensäkin puolesta, joita ei Suomalainen taida muutoin kuin we taikka ähwä ulos sanoa, niin kuin: w a t i ja k a h w e e. Ei c ole myös Suomen puustawi, eikä ole ensingän tarpeellinen, koska s taikka k löytyy. Oudoiksi näkywät myöskin x ja z, jotka owat kokoon pannut kahdesta puustawista kumbikin, (edellisessä kuuluu ks ja jälkeisessä ts); sillä ei koko Suomen kielessä koskaan, ei sanain eikä tawaustengan alussa, kaksi äänetöndä puustawia yhteen sowi.

T o i s e k s i, näytetään wasta lapselle puustawien muoto ja tunnusmerkit, sekä omain että wierasten, sitte kuin nimet jo muistossa owat. Tämä järjestys on tarpeellinen, että ei lapsi tottuisi puustawia kirjassa tundo-merkitä luettelemaan, jonga kautta tarkkaus niiden eroituksessa tulisi wähennetyksi. Ihminen käsittää ja oppii myös parhain yhden asian erällänsä.

Puustawit opetetaan lapselle kirjasta ensin wähissä osissa, sitte kaikki yhteen, wuorottain alusta loppuun ja lopusta alkuun.

K o l m a n n e k s i, aljetaan pää-asia, ja tawataan kappaleittain muutama siwu, joissa tawaus-merkit owat, sillä tawalla, että ennen nimitetyt tawaukset kerrotaan yhteen-sanomisella joka erä kuin uusi tawaus tykö tulee. Esimerkiksi: l o - p e t, l o p e t - t a, l o p e t t a - ja l o p e t t a j a. Tämä tawaamisen järjestys on keweä, lijatengin pitkissä sanoissa.

Sen jälkeen luetaan joka siwu selkeästi yhteen ennen kuin tawaamisessa edemmäksi mielitään; sillä tawattu sana taitaan tässä pikemmin yhteen sanottaa, kuin yhteen sanomaton muualla tawattaa, ja yhteen sanottu sana muistossa on jo kuin aittaan ko-ottu wilja elli riista.

N e l j ä n n e k s i, koska lapsi näin on tullut tutuksi asiassa, ja omangin koettelemisensa kautta walmistetuksi tawaamisessa neuwoja käsittämään, annetaan hänelle wasta tieto puustawien luonnosta, että äänellisillä on oma ääni nimenä, ja äänettömät saawat nimensä äänellisten awulla. Tämä on alku tawaus-oppiin.

Pitkä-äänelliset ja kaksi-äänelliset puustawit seljitetään myös, niin kuin ne Lasten Kirjassa eroitetut owat, jotka pitää yhdessä ulos sanottaman.

Nyt muistutetaan, että yksi äänellisistä puustawista tarwitaan joka tawauksessa, olkon se äänellinen, pitkäänellinen taikka kaksi-äänellinen. Esim: a, a a, a i, elli l a, l a a, l a i.

Kuitengan ei tawata kaksi-äänellisiä puustawia, au, ou, eu, ie, iu, äy, öy ja yö(*) muualla yhteen kuin ensimmäisessä perustus-sanan tawauksessa. Esim: k a u n i s, k i i t o s - l a u l u. Muissa tawauksissa, olkon se yhdistetyissä taikka yhdistämättömissä Suomen sanoissa, ei se koskaan tapahdu. Esim: m a n a - u s, e r i - t a w a - u s. Mutta lainnatuissa sanoissa, paitsi wieraita nimiä (esim: D a n i e l), tulee ie aina yhteen tawattawaksi, niin kuin: S i h - t i e - r i ja l a - s i e - r a - t a.

Ainoastansa ai, oi, ui, ei, äi, öi ja yi, joissa on i wiimeisenä puustawina, luetaan joka paikassa yhteen. Esim: a i-k a, j o u-t u i, a h-k e-r o i l-l e.

Itse tawattaissa on merkittäwä, että yksi äänettömistä puustawista kahden äänellisen wälillä seuraa jälkeistä tawausta, niin kuin: i - s ä, paitsi sanain yhdistyksissä, koska kukin sana erinänsä tawataan, niin kuin: m i e s - i h m i n e n. Muutoin ei aljeta äänellisellä puustawilla koskaan tawausta keskellä sanaa, jos ei kahta yhtä perää seuraa, esim: r a - on.

Kaksi äänetöndä jaetaan tasan tawausten wälillä, niin kuin: p o l - w i.

Koska s k ja s t, joissa on kaksi äänetöndä puustawia, owat wieraat Suomen sanain alussa, nin pitää ne tawauksissakin kahden äänellisen wälillä toinen toisestansa eroitettaman, niin kuin: k o s - k a, w a s - t a. Mutta jos wiimeinen äänellinen puustawi sanassa tulee toisen äänellisen tähden seuraawaisessa sanassa pois jätetyksi, niin kuin runokirjoituksissa useasti tarpeellinen on, niin pitää muualla sopimattomaingin puustawien tässä yhteen sopiman. Esim:
kosk' ei käänny onnen pyörä.

Kolmesta äänettömästä puustawista seuraa kaksi edellista tawausta, niin kuin: k a r k -k u, joka suomen sanoissa ei taidakan toisin olla, koska kaksi yhden nimistä puustawia, niin kuin asia itse waatii, toinen toisestansa aina eroitetaan, ja koska ei koko Suomen kielessä, niin kuin ennen sanottu on, aljeta sanaa eikä tawausta kahdella äänettömällä puustawilla, jos ei wieraissa elli

(*) uo ja yö löytywät ainoastansa ensimmäisessä tawauksessa.

lainnatuissa taikka muutoin taitamattomasti kokoon pannuissa sanoissa. Tarkemmasti sanottu: ei se ole lainnatuissakan sanoissa, paitsi wieraita nimiä, wälttämättömästi tarpeelle; sillä mitä suomeen lainnataan taikka lisätään, se pitää suomeksi Kirjoitettaman, muutoin kaswaa siitä kielen sekoitus.

Kaksi äänellistä puustawia, jotka yhdessä kaksi äänelliseksi taikka pitkääänelliseksi sopisiwat, pitää perustustawausten ja muiden suku-sanain jälkeen eroitettaman. Esim: l a - i n, jonga alkusana on l a k i, ja k o-o t a, jonga sukusana on k o k o a n.

Kolme äänellistä puustawia, joista ensimmäiset pitkä-äänelliseksi, taikka ensimmäinen elli wiimeinen keskimmäisen kanssa kaksi-äänelliseksi sopisiwat, pitää myös perustus-tawausten jälkeen tawattaman, niin kuin: s u - u i l l e, jonga alku-sana on s u k u; r u - o i l l e, jonga alku sana on r u k o; r u o - i l l e jonga alku-sana on r u o k a.

W i i d e n n e k s i, tawataan ja yhteen sanotaan muutama tawaus-merkitön lehti, että ne taitaan selkeästi yhteen luettaa, ennen kuin ne siksensä jätetään. Tämä järjestys on seurattawa niin kauan kuin yhteen lukeminen rupee käymään joksikin huokeasti. Täydellisyys seuraa sitte itsestänsä ahkeruuden kautta.

Tawaaminen ja yhteen lukeminen owat itsestänsä melkein yhtä; edellisessä eroitetaan puustawit ja tawaukset toinen toisestansa nimityksellä, jälkeisessä silmänäöllä. Edellinen on tarpeellinen sille, joka ei wielä pikaisella silmä-näöllä taida puustawista tawausta eikä tawauksista sanaa kokoon panna, jonga tarwitsee niin tarkasti katsoa puustawin puoleen, että ei hän ennen nimitettyä enää näekän, eikä joudu seuraawaistakan silmäämään.

Puheessa ja yhteen luettaissa kuuluwat i e ja u o äänellisen puustawin edellä melkein kuin i i ja u u. Esim: l i e o n ja r u o a n, joihin alku-sanat owat l i e k o ja r u o k a. Samalla tawalla luetaan y ö niin kuin y y, jos d kielestä pois jätettäisi. Esim: s y ö ä ä n, jonga alku-sana on s y ö ä, muutoin s y ö d ä. Mutta jos seuraavainen äänellinen puustawi sanassa on samasta laista kuin edellinengin etuisessa kaksiäänellisessä, luetaan kukin oikein luonnollensa, niin kuin: l u o u t ja h y ö y l l i n e n, muutoin l u o d u t ja h y ö d y l l i n e n, jos d on pysywäinen.

K u u d e n n e k s i, annetaan lapselle tieto nummeroista elli luku-merkistä.

S e i t s e m ä n n e k s i, koska selkeästi, äändä meiningin mukaan taiwuttain, lukea mielitään, on tieto tawallisista kirjoitus-merkistäkin sangen hyödyllinen, jotka owat:

, E r o i t u s - m e r k k i, jolla sanat meiningissä eroitetaan, ja jossa tehdään wähäinen pisätys.

; W ä l i - m e r k k i. Tässä pisätetään enemmän, ja ääni alennetaan. Tätä tarwitaan meiningien wälissä, enemmittäin koska s i l l ä seuraa taikka seuraaman pitäisi. Niin myös joskus koska m u t t a seuraa.

. P ä ä t ö s - m e r k k i, jossa ääni kokonansa alennetaan ja wähän huoataan.

: S e u r a u s - m e r k k i, jossa lukeminen, melkein äänen alendamata, wähän pisätetään, ja taas sen jälkeen samaan ääneen, ehkä usein, meiningin mukaan, toisella nuotilla, aljetaan.

? K y s y m y s - m e r k k i, joka pitäisi oikeudella meiningin alkuun, waan ei loppuun, asetettaman, että meiningin laatu kohta silmiin langeisi, ja ääni sen jälkeen taiwutettaisi.

! L i i k u t u s - m e r k k i. Ei tämä ole kuitengan kaukana alusta, ehkä tawallisuus waatii wäärin tämängin sanain jälkeen.

” L a i n n a u s m e r k k i. Koska muiden sanoja matkitaan.

’ P o i s j ä t t ö - m e r k k i, jota wärsyissä tarwitaan, koska wiimeinen äänellinen puustawi sanassa pois jätetään.

( ) S u l k i a t, joilla joku liika sana meiningissä, taikka lyhyt meiningi pidemmässä suljetaan.

––– A j a t u s - m e r k k i ä. Koska ei kaikkia kirjoiteta mitä ajatellaan, waan annetaan lukian arwata, niin se näillä merkitään.

. . . . T a u k o u s - m e r k k i ä. Näitä tarwitaan, koska sanat äkistäin lopetetaan, ehkä meiningi wielä kestäisi.

- Y h d i s t y s-m e r k k i, jolla tekosanat yhdistetään.

- T a w a u s - m e r k k i[15], jolla tawaukset toinen toisestansa eroitetaan.

:,: K e r t a u s - m e r k k i. Tätä tarwitaan ainoastansa Lauluissa, koska joku merkillinen sana, taikka koko rati ja wersy toistain lauletaan.

§ J a k o - m e r k k i, jolla kappaleet ja asian haarat Lu-usta eroitetaan.

Sama ääni kuin luettaissa on kirjoitus-merkin edellä ollut, pitää enemmästi sen jälkeengin seuraaman. Niin matalalla taikka korkealla äänellä kuin meiningi lopetetaan, pitää toinen jälle aljettaman, jos ei muutoin jollekulle sanalle taikka meiningille äänen kautta erinomaista waikutusta anneta.

K a h d e k s a n n e k s i, on waroitus, että selkeyttä aina etsitään, että wähän aikaa, woiman jälkeen, ahkerasti ja hywin luetaan; koska wähä alussa hywin osataan, niin paljokin wiimein paremmin myötää.

Alkawan lukeissa pitää lukemisen enemmästi Opettajan kuullen tapahtuman, että ei hän tottuisi huolimattomasti ja wäärin lukemaan, taikka salaisesti laiskottelemaan.

Mitä lapselle tehtäwäksi määrätään, sen pitää tuleman tarkkaudella täytetyksi. Sen tähden ei pidä händä mahdottomuudella wäsytettämän, että ei hänen halunsa heldyisi, ja tarkkaudensa tylsäksi tulisi.

Tämä on nyt sanottu opettamisesta kirjan sisäldä lukemiseen. Muuksi neuwoksi ja opiksi on sitte huokea lasta opettaa, koska hän kerran sisäldä lukemiseen tottunut on.

Y h d e k s ä n n e k s i, ei haita lyhyt neuwo äänellisten puustawien luonnosta keskenänsä. a, o, u kutsutaan kowa-äänellisiksi, e, i keski-äänellisiksi, ja ä, ö, y pehmeä-äänellisiksi puustawiksi.

Eroitusta näiden wälillä ei tarwitse sen tietää, joka ei kirjoittaa ja uusia sanoja kokoon panna mieli. Mutta koska kirjoitus-konsti on aiwan hyödyllinen, ja moni talon-poikakin on jo ruwennut sitä harjoittelemaan, niin ei ole neuwo turha tässäkän asiassa.

Laki näiden puustawien kanssa on, että ei kowa ja pehmeä-äänelliset puustawit yhdessäkän perustus-sanassa yhteen sowi, mutta keski-äänelliset sopiwat molembain kanssa. Esim: p u h e, p i h a, t e k e m ä, s i k i ä, ja niin edes päin.

Kuitengin, jos kahdessa ensimmäisessä tawauksessa, yhdistämättömissä sanoissa, owat keski-äänelliset puustawit, niin pitää kolmannessakin, ja seuraawaisissa tawauksissa, tawallisuuden jälkeen oleman joko keski taikka pehmeä-äänellisen puustawin, niin kuin: p i t e l e n, p i l l i ä, p i t e l i ä ja p i t e l e m i n e n. Tästä eroitetaan kuitengin: n e l i k o, t i i r i k k a, p i i r i k k a ja l i p i l a a r i, niin myös yhdistetyiksi näyttäwäiset sanat: e s i k o i n e n, o r i k o i n e n, e r i p u r a i s u u s, e r i p u r a i n e n, e r i n o m a i n e n, e r i n o m a t t a i n, e s i w a l d a ja e s i m i e s.[16]

Jos moni-tawauksisessa sanassa on jälle ensimmäisessä taikka toisessa tawauksessa kowa äänellinen puustawi, niin ei saa seuraawaisissakan pehmeä-äänellisiä, waan keski ja kowa-äänellisiä, löytyä. Esim: kulkeminen, puhelia, liikuttelewa ja huikendelewainen.

Kaikki muut sanat, joissa tämä puustawien sekoitus löytyy, jotka owatkin kuka tiesi kaikki wieraita, luetaan niin kuin yhdistetyiksi taikka tekosanoiksi, esim: t e s t a m e n t t i ä ja m a h o m e t t i l ä i n e n, ehkä ne kuitengin kokonansa yhteen kirjotetaan.

K y m m e n e n n e k s i, on muistettawa, että suuret puustawit tarwitaan ainoastansa meiningiä, nimiä ja muita suuria sanoja aljettaissa, ja pieni s tawauksia ja erinomattain sanoja lopetettaissa.

P ä ä t ö k s e k s i, on Kirjoituksen Oppi lapselle aiwan hyödyllinen, jonga minä toiste, seuraawaisessa muodossa, mielin waskessa ulos andaa, ja L a s t e n K i r j a n kanssa yhdistää, jos Kirja on muutoin otollinen maa-kunnassa:

A. O. U. E. I. Ä. Ö. Y.

L. M. N. R. S. H. K. G.

P. B. T. D. J. W.

a. o. u. e. i. ä. ö. y.

l. m. n. r. ſ. [=s.] s. h. k. g.

p. b. t. d. j. w.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

Kirjoitukſen kallis konsti
aljettu on Aaſiasſa
warsin wanhalla ajalla.
Puustawimme puhuwaiſet
ilmeistyiwät Itä-maalla
waikuttamaan walkeutta
elon retkillä enemmän.

Näiden kautta koetukſet,
opit, neuwot onnekſemme
owat muistosſa monella;
epä-luulon, erhetykſen
yötkin kerran katoawat,
wiiſauden, walistukſen
päiwä koittaapi pyhästi.

Pila–
Kirjoituksia.

Jak. Juteini.

Wiipurissa,
Painettu A. Cederwallerin
tykönä wuonna 1816.

Sisällys

Kieldo panettelemisesta 111
Luojan teoista 111
Lääkitykset 111
Eripuraisuudesta[i]
Armeliaisuus[ii]
Kieldo 111
Kysymys[iii]
Tutkinnon perustus 111
Lahjain ottamisesta[iv]
Perukista 112
Uutena wuotena[v]
Nuuskasta. (Yli-maan miehelle.)[vi]
Kehoitus tupakkaa polttamaan[vii]
Wiinasta[viii]
Kysymys ja wastaus 112
Perän kuulutus 112
Juttu ylpeydestä turhan taidon ylitse 112
Maa-ilman turmeluksesta 113
Haksi-rikko unessa 114
Kieli-lakkarit 115
Nuorasta 116
Palwelian lähtö-runo pahasta paikasta. 116
Tapaus. 116
Almusta 117
Pahennus ja kiitos 117
Kukkarosta. 118
Sielun paimenen wiran toimituksesta 118
Lahjain jaosta 118
Juoma-rahan ja lahjan eroitus 118
Juoma-Laulu 119
Kesti Laulu 119

---

[i] Ks. ”Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa.”, vuodelta 1810, jossa runo on nimellä ”Riita”.
[ii] Ks. ”Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa.”, vuodelta 1810.
[iii] Ks. ”Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa.”, vuodelta 1810.
[iv] Ks. ”Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa.”, vuodelta 1810.
[v] Ks. ”Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa.”, vuodelta 1810.
[vi] Ks. ”Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa.”, vuodelta 1810.
[vii] Ks. ”Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa.”, vuodelta 1810, jossa runo on nimellä ”Kehoitus tupakkia Polttamaan.”
[viii] Ks. ”Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa.”, vuodelta 1810.

Kieldo panettelemisesta.

Älä poikan' panettele
Wirka-miestä wikain tähden,
ett' ei osaa Opettaja
itse tietä taiwaasehen,
ett' on isä oikeuden
Tuomarikin toisinansa
wäännettynä wääryytehen;
harwoin sinä suutarilla
näet kengät kelwolliset,
puukon sepällä parahan.

Luojan teoista.

Luojan teot täydelliset
owat nähdyt nuhteetoina
aina paikkansa pitäwän;
mutta minun mielestäni,
jos on syytä syndisellä
Luojan töitä liikutella,
olis' uudistus useingin
tarpehelle tällä maalla.
Kyllä saisi monen miehen
liittää sorkat lapa-luihin,
jotka itse ilmoittawat
luondo-kappaletten luonnon
tawoissansa, teoissansa
mielen puutteessa pahassa.

Lääkitykset.

Ett' ei taudit tarttuwaiset,
lujat luonnossa, tawoissa,
lewiäisi loppumata
su-un syndisen seassa,
itse Tohtori totinen,
Luoja, paras parandaja,
ombi kolmessa osassa
määrännyt metikamentit,
lähettänyt lääkitykset
toinen toistansa paremmat.
Nämät owat nimeldänsä,
ensin: köyhyys, toinen: tauti,
kolmas: kuolo kolkuttawa.
Köyhyys estää ylpeyden,
tauti tuottaa tunnon lahjan,
kuolo kuolemattomuuden.

Kieldo.

Älä kysy, kulda weljen':
mikä siinä syynä liene,
että miehet merkilliset,
wiiden woittajat wihaiset,
joskus yöllä yksinänsä
luona ruumiin rauhallisen
wärisewät woimatoina?
sillä työläs tyhjän kanssa
tapella on taitawangin,
lyödä kuolleen kuoliaksi.

Tutkinnon perustus.

Koska korkeinda hywyyttä
rakastetaan runsahasti,
koska sitä seuratahan
aina töissä ja tawoissa,
jok' on rakkain rinnassamme;
siis on Jumala jokaisen
kungin töistä tunnettawa:
Hän on hurskas hurskahalla,
hywän-suowalla suloinen.
Mutta mikä liene isä
walehen ja warkauden,
petollisuuden pahimman?
Kuingas luulet, lukiani?
Tutki tämän perustusta!

Perukista.

Menot, muodot muuttelewat
itseänsä ihmisillä;
tapa hywä, tapa huono
aina waatii waihetusta.
Pojes owat perukitkin
lämmittämästä lakea,
peittämästä paljas-päitä.
Mutta tukit muuttumata
suotta säilywät alati,
koska owat korkealla,
niska-luilla lujain miesten,
päinä ylpeitten, isoisten,
niin kuin tyhjät tornin nupit.

Kysymys ja wastaus.

Mikä siinä syynä liene,
että moni mieletöinä
kerskaa, kehuu nuoruudesta,
itse lyhendää ikänsä,
leikkaa päästä lewotoina
wuoden, pari, wiisi, kuusi,
kuka tiesi kymmenengin?

Welka, welka, kaima kulda!
maksettawa maa-ilmalle;
työläs ombi tunnustella
aina welka wanhendunut,
kosk' ei ole ko-ottuna
tämän maksoksi tawara,
kosk' on wuosien waroista
taito jäänyt takaperin,
ikä ehtinyt edemmä.

Perän kuulutus.

Kautta tämän kuulutuksen
julistetaan jokaiselle,
että kunnia karannut
ombi suurten sydämistä,
wahwa taito taitawilda,
Tuomarilda oma tundo,
rikkahilda armas rinda,
rehellisyys rinda-luista
meikäläistengin menoissa.
Näin on siis nyt käsky käypä
pitkin suurta Suomen maata,
että kukin kuulustelis'
missä konnat kohdattaisi,
saattais' kohta karkujamet,
pauloin panduina kowasti,
luoksi lujain isändäinsä.

Juttu ylpeydestä turhan taidon ylitse.

Pari penikkaa jaloa,
karwa-hassut hännättömät,
kaksi karhua kesällä
toinen toisensa tapaawat.

Yksi aljuna alati
oli näistä ollut ennen
pesä-pojasta peräti.
Tämä taisi tepastella
käyden kahdella jalalla
tanssin mukaan tasaisesti.

Röykkä tästä röyhistellen
täytti kautta kerskauksen
taidon paikat puuttuwaiset.
Karhu ylpeillen yleti,
kunniata kurkoitteli
tähden wierasten tapainsa;
karhun tawat taitawammat
piti tyhmä tunnotoina,
niin kuin moni mieli-puoli
hylkää hywät koto-konstit,
hylkää koto-kielensäkin

Mutt' ei toinengan totellut,
tämän pehmeitä puheita;
karhun poika karwaisembi
awas' kauhean kitansa:

Mitäs, mullikka, mutiset
isoitellen ilkeästi?
kuului korwesta rähinä
karhun kielellä kiroillen;
mitäs matkahan hywyyttä
olet saattanut su-ulles
kautta konsties kotia?
Näytä ensin etusuudes,
taitos, tekos toimelliset,
joist' on hyödytys hywille
taikka parannus pahoille,
sitt' en minä siiwotoina
kiellä kunniaa sinulda.
Arwo ombi anomata
hyödyttäjällä hywällä.

Maa-ilman turmeluksesta.

Ennen oli elämämme
hywä ja huwittawainen;
nyt on tullut turmelluksi
koko maa-ilma menoissa.

Ennen joksikin jalosti,
ilman järjen johdatusta,
yksi toisen totuudesta
äänen woimalla wakuutti;
nyt ei kuulu korwissamme
muuta kuin se: mingä tähden?
mingä tähden? mingä tähden?
leuka-peräin puutumata.
Tästä nähdään neuwot nurjat,
wammat walistuksestakin;
mist' on sillä siepattawa,
taikka selwä sembä tähden
joka totuuden tueksi,
jos ei estä uskon kilpi
kysymystä kelwotonda?

Ennen esi-isillämme
oli usko oiwallinen;
ukot uskoiwat asian,
oli tosi taikka walhe.
Silloin uskottiin sanoma
joko joskus tapahtunut
taikka tapahtumatongin,
joko maassa mahdollinen
taikka tosin mahdotongin.
Nyt on usko upotettu
epäilykseen elämässä;
ei nyt wiekkaan waimon miestä
luulla lastensa isäksi.
Ei nyt luulla luiskaria
wirassansa wakaiseksi,
totiseksi Tuomaria,
eikä Pappia pyhäksi.

Sielun paimen siunattawa
kandoi muinen pitkän kaawun,
ett' ei ensingän näkynyt
suden händä häilywäinen;
mutta nyt on liewe lyhyt,
lyhyt saarnakin suloinen.

Muinen moni miehuudella
teki paulat tunnollensa,
esti julmat järjen nuolet,
epäilykset, erhetykset
uskon kilwellä kowalla;
nyt ei paina tunnon paulat,
ajatusta ahdisteta.
Muinen ratkaistiin rahalla
sielu synnin sitehistä;
nyt on pitkäkin parannus
harwoin hywä, otollinen,
koska wiisaus, walistus
kajahtelee korwissamme.

Muinen oman woiton pyyndö
harjoitettaissa hywyyttä
wanhat Taiwaaseen talutti;
nyt on sula hywän-suondo
aina autuuden perustus,
ehkä harwa elämässä
tälle työnsä rakendaapi.

Maallisesta mammonasta,
aina hyörien hywyyttä,
kukin ottaapi osansa,
kukin puoldansa pitääpi

huolden kyllä huomenesta.
Lihan hauraassa himossa,
leiwän pyynnössä lewota
noudattaa nyt kaikki kansa
kukin omaa onneansa.
Puolin kuuluu puhuttawan,
että isännän, emännän
saapi kuolema kituwan,
mutt' ei Pappi mullikkaansa.

Niin kuin koira kalikkahan
usein wieraan wiskatessa
hambain hyökkyää kowasti,
niimbä syndinen sokea,
paha lammas laumassamme,
panettelee paimendansa,
koska Herra hengellinen,
karkoittaisi kansan tyhmän
mammonata maistamasta,
estäis' ehdon syndisiä
opettajansa osalda.

Haksi-rikko unessa.

Muinen minä matkustelin
unessani ulko-mailla,
kuljeskelin kaupan tähden
merillä ja mandereilla;
ostin yhtä, ostin toista
tuomisiksi tuodakseni
koto-wäelle kyläldä.

Mutta, katsos kauhistusta!
tuulen posket pullistuwat,
meri musta walkeneepi;
kowan myrskyn kohinassa
minä seilasin selällä,
Itä-merellä isolla;
allot yldyiwät yreiksi,
wesi-harjut waelsiwat
kuohuwina kulkeissansa
toinen toisensa perässä.
Laiwa nousi, laiwa laski,
nousi pilwiin pitkä masto,
watsa syöksi sywyytehen.
Laiwa waipui wiimeiseldä
aldo-wuorien wälillä,
wesi täytti suuren watsan.
– Oli onni itselläni,
että pääsin paattiseeni,
ehdin kuiwana karille
meri-miesteni muassa.

Siinä silmän' surkeiliwat,
koska kallis tawarani
kaikki wajosi wetehen.
– – Sinne menit siweydet,
laine nieli laupiudet,
siinä kunnia katosi,
oikeuskin oiwallinen,
retket hywät, rehelliset,
– – suru estää sanomasta
näitä kaikkia nimeldä.

Mutta, mitän walittelen?
tuoll' on pussi pullahtanut
weden päälle wettymätä.
Pakka pakalda tuleepi
yksi siellä, toinen täällä
allon alda silmihini.
Laiwa mahtanut on mennä
rikki ilmassa rajussa.

Koska tuulen tywennessä
allot suuret aleniwat,
wesi seljällä silisi,
juoksin minä jullahani,
waadin weneeseen wäkeni,
poimin pakat paattiseeni,
jotka uiwat yksin kaksin.
– – Ohho! onni ombi wiekas,
huikendelewainen warsin;
puoli tästä tawarasta,
osa keweä kalusta,
(jota minä mukahani
otin peloksi pahoille)
– – tora-pussit, riita-pakat,
lahjain otot luwattomat,
petokset ja pahennukset,

kiusan teot tunnottomat
ainoastans' yleniwät.

Koskan wiimein koto-maille,
purje-tuulen puhaldaissa,
ehdin myrskystä merellä,
haksi-rikon haaskioilla,
Tulli-Herrat, tuimat miehet,
wielä wiimein nekin weiwät,
weiwät kieltynä kaluna,
liikain tapainsa lisäksi,
kurjuudeksi kulkewille.
Mutta minä ihmettelen,
ettän monen muungin luona
samat tawat saastaisimmat
herätessäni hawaitsin,
jotka tosin joutuisasti
lewisiwät kansan kesken
kieldo-tawaran tawalla.

Kieli-lakkarit.

Kieli-lakkarit kawalat,
miehet, naiset naurettawat,
(tämä wirk' on waimoillekin
uskottuna useasti)
kieli-lakkarit kawalat
kerran tupaansa tuliwat
taiten tutkimaan tapoja
lähimmäistensä lähisten.

Ilo olis' iloks' ollut
pahain muita pahendaissa;
mutta mikä murhan hetki
saatti sinne sengin miehen,
yhden hullun huliwilin,
jot' ei ennen joukon pääksi,
Oldermanniksi otettu,
ehkä oliwat hänellä
huulet hywin höpisewät,
kielikin kuin haawan lehti.

Tämä täynnä juoniansa
tuli tupaan rohkeasti
pilkka-kirwes kainalossa.
Kielen kandaja kamala
kullekin nyt kuiskutteli,
waikenemaan waroitellen,
kuinga kielet kumppanien
heitä häwäisneet oliwat.
Kumppanillens' kukin jälle
teki tämän tiettäwäksi,
ehkä ehdolla samalla.

Niin kuin allot ylenewät
myrskyn kautta kauheasti,
niimbä nousi ruma riita,
kowa kapina, meteli
kautta tämän kuiskutuksen.

Nyt ei sanaa silitellä,
eikä punnita puheita
seurassamme sekaisessa,
kansan kielewän seassa.
Silmät tuimat tulistuwat,
sanat häijyt, saastaisimmat
suuhun kuohuwat kidasta.
Sormet nyrkiks' solmittuina
kohta kowin singoilewat
niin kuin warsissa wasarat.
Suoritetut solmistansa
sormet wiimein wihaisesti
kallot kowat paljastawat,
Tukka löyhyy tuskan alla,
suungin pielet poski-päissä
muotoansa muuttelewat,
leipä-luut ne loistawaiset
ikenissä irwistäwät.

Siellä sarwiset siwutkin,
selkä-ruoto seipähästä
wääristettiin wäännettäissä;
seljät mutkassa monessa,
yhden köyryssä kowasti,
toisen painettu pahasti
tunsiwat jo turmeluksen;
kelwottomat konttasiwat
kaikki yhdessä kasassa.

Wasta woiman waipuessa
loppui riita, rauha tuli;
rewittynä, runnelduna
käändyi kukin kotiansa
woiton wirttä weisattaissa
kukon lailla kannustetun.

Nuorasta.

Harwa paha paatunutkin
ombi maassa mainittawa,
joss' ei nuorasta jokainen
aina löydä apuansa;
tällä kuormat köytetähän,
ett' ei hukkahan hajoile;
nälkä nuoran pätkäisellä
wähennetään watsassamme
kiristettäissä kupeita;
tämän kautta tyhmä mieskin,
joka tuhlaa tawaransa,
pääsee awun anomata
pian pitkästä pahasta,
kosk' on pannut paulan mutkan
kahden kerran kaulahansa.

Palwelian lähtö-runo pahasta paikasta.

Ohho! onnea suloista,
ettän wielä wapauden
perin waiwaini perästä.
Juokse, harppaa, hewoiseni,
hikes höyryssä wisusti,
maata mittaa kawioillas;
kuka tiesi minä taidan
päiwät unhottaa pimeät
edemmäksi ehtineenä
isännästä ilkeästä.

Ah! mun armas ystäwäni,
jonga minun jälkeheni
myöskin täytyy leiwän tähden
itse uhrata elämäs
toisen tyhmemmän hywäksi,
ota kanssas kärsimystä
Herran Howiin huolettoman,
jolla sorkissa, jaloissa,
eroitus on eläimistä;
härjällä on neljä niitä,
kaksi itse isännällä;
muutoin ombi nähty näillä
yksi mieli menoissansa.
Puutos hywän hywän-suonnon
ombi ollut molemmilla.
Saparo on suora wielä
Herralla kuin härjälläkin,
ehkä kandaa edellinen,
ylpeämbi, ynseämbi,
näistä hännän niskassansa
tähden suuremman sukunsa.

Tapaus.

Muinen yksin yhtyäni
kuljin minä kaiken päiwän,
kuljin wielä kuutamolla
walon kuwan waikuttaissa;
wäsyin wiimein kulkemasta,
polwen näändyiwät polulla.

Ehkä oli ensimmäinen
kylä suuren Herran Howi,
waan ei maja matka-miehen,
suotiin toki, tulduani,
siinä muurien sisällä
yksin yötä wiipywäni
warrellani wäsyneellä.

Mutta, yöllä äkillinen
nousi jyty nopeasti,
ryty rindani rewäisi,
minä peljästyin pahasti.
Yksi huusi, toinen huokas',
kolmas käwi, neljäs konttas',
wiides hirskui wiekastellen.

Mitä ombi tämä meno,
mikä merkki mainioille?
kysyin minä muutamalda.

Etkös tiedä, tyhmä wieras,
oli wastaus wihainen,
mikä hätä Herrallamme
ombi paljon parkuwalla;
Armo ombi aiwan sairas.
Howi tundee tämän tuskan,
muurit kohta murenewat,
wuoret hi-estä hikoowat,
kosk' on Herra kontillansa,
itse meidän Isändämme,
walwoissansa waiwan alla
Rouwans' kanssa riemuisesti,
saanut tikun sormehensa,
sängyn tolpasta säröisen.

Heitä Herras helwettihin,
anna maata matka-miehen,
älä perhettä peloita!
sanoin minä sadatellen,
otin pussin olalleni,
kepin nurkasta käteeni,
pyrjin pojes pimeällä,
wirstan warjossa waelsin
ilman kuuta kumppanina,
joka jätti matka-miehen.

Tulduani tietä myöden
huonon tolpparin tupahan
minä wasta lewon löysin,
maistin unen makeutta
siehen saakka suloisesti,
että päiwä purppuralla
punas' porttinsa idässä,
rusko walkeneen rupesi –
aamu-rusko riemullinen,
ehkä oli isändäni
aamu-puhtehen alussa,
kirwes-wartta weistäissänsä,
lyönyt reijän reitehensä,
luungin telannut terällä.

Almusta.

Mahtaneko minullekin,
paitsi palkkaani wirassa,
almuakin annettaman?
kysyi Lukkari lujasti
lukialda läksyänsä
huoneen taulussa hywässä.

Kohta lukia kokoopi
ajatuksens' awaralda
wastatansa wakaisesti:
Kerran kuulin Kirkko-herran
tästä saarnaawan todella,
selkeästi sanottuna
ombi taulussakin tässä,
ett' ei suuta sidottaman
pidä härjän hännällisen
riihen työssä raskahassa;
Herra! wieläpä wähemmän
saapi härjän hännättömän,
joka ammuupi alati,
suuta sulkea siteellä.

Pahennus ja kiitos.

Kalle moitti kaiken päiwän,
kateutta kandaissansa,
Matin taitawan tekoja,
Mutta Matti kiitti händä
muille monella tawalla.
Yksi muistutti Matille;
kuinga sinä händä kiität,
joka soimaa sadatellen,
paljon pahendaa sinua?
Matti mainitsi hänelle
solmituilla sanoillansa:
ei se paha paljon haita;
minulla on miehen arwo
aina muita moittamata;
mutta huonoa monesti
tarwitseepi totisesti
kaunistella kiitoksella.

Kukkarosta.

Muinen kuuli mieli-puoli
tyhmän joukon juttelewan,
ett' on moni ennen löynnyt
kukkaroita kulkeissansa.
Kohta lähti kulkemahan
pitkin teitä puoli-hullu
rahan hukatun himossa.
Mitä tästä tapahtuupi?
Tyhjä palkka tyhmän juoksun.
Wielä miehen wahingoksi
oma kukkaro katoopi.
Nälkä tuli tarwe waati
tyhmän käändymään takaisin.

Oppi.

Älä kulje kullan tähden
tyhmän turhilla poluilla,
älkä hae harha-teildä
onnen wiekast' olendoa,
ett' ets endistä kadota.

Sielun paimenen wiran toimituksesta.

Papin saarnassa sanellen,
joka tutkiipi tosia
kaukaa hengen kiikarilla,
ain' on warressa wasara –
la-in wasara lujembi,
koston miekka katsottuna.
Mutta koska koston woima
itsens' ilmoittaa ajassa
tuskaunduneen tykönä,
kohta kirkon palwelian,
sielun wartian wakaisen
täytyy lyödä laupiasti
warren päästä wasaransa,
kastaa kielensä metehen,
tunnon rauhan tuskan alla
jalon kaikille jaella.

Lahjain jaosta.

Lahjat, ei ne lahjoitetut
ole täällä tasaisesti
mielen mukaan joka miehen;
yhdellä on ylpeyttä,
toinen wailla wiisautta.
Köyhä parkuu puutostansa,
rikas riistaansa kehuupi.
Mitä muuta maa-ilmassa
tasa-jakoon tainne tulla
paitsi tyhmyyttä tawoissa?
sitä nyt on sillä, tällä
joka säädyssä sekaisin.

Juoma-rahan ja lahjan eroitus.

Lahjain jako laulussani,
jutussani juoma-raha
on nyt aineeksi otettu.
Lahja ennen annetahan,
wasta jälken juoma-raha
etusuutta etsittäissä.
Se on selwä juoma-raha,
mitä jakaa jalo wieras
pahennukseks' palkollisten.
Se on juuri juoma-raha,
mitä saawat huonot Herrat
pahain töiden palkkioksi,
turmelukseksi tapainsa.
Mutta se on lahja, lapset,
juoma-raha julkisembi,
jolla tyhmät Tuomarimme
oikeudest' ostetahan,
wietellähän wääryyteengin.
Se on lahja, lapsukaiset,
jolla julki-syndisetkin
Herran luona hengellisen
pahat työnsä parandawat,
itse Taiwaangin awaawat.

Juoma-Laulu.

Juoma janon sammuttaa,
janotakin juoda saa
kuiwa-kaulainen.
Poika-joukko, laula, juo;
kallis ombi kannu tuo
wahto-harjainen.

Olut onnen wahwistaa,
kannu kestin kaunistaa
hurratessamme.
Riemu rinnat ylendää,
waiwammekin wähendää
lorutessamme.

Kyllä joskus seura suo,
että poika-joukko juo
ämbäristäkin.
Älä näänny, naapurin,
laula, laula towerin,
näändyneenäkin.

Kesti Laulu.

Nautitse, Naapurin, ilolla aina
elämän autuutta enendäin,
maljasta hunaja huulilles paina
waiwangin tundoa wähendäin.

Päiwämme julkiset, juhliksi pannut,
wiettäkän riemua rakastain;
pöydäld' ei puutu nyt kinkut ei kannut
iloa elämän ennustain.

Kannusta pojes on kaadettu kalja
kunniaa oluen kuuluttain.
Kannata käsilläs makea malja
olutta huulilles heruttain.

Unhota, ystäwän', murheetkin mustat
pikarit, pokaalit pyllistäin;
kuoleta kannuhun tuimatkin tuskat,
oluell' upota wähittäin.

Sauwamme nojalla, seuramme tähden
juokan me tynnyrit tyhjendäin;
juokan näin julkisen tytöngin nähden
sydämet seurassa yhdistäin.

Suomalainen,
elli
Runo Ahkeruudesta
Suomessa.

Jak. Juteini.

Wiipurissa,
Walmistettu A. Cederwallerin Kirja-
painossa wuonna 1816.

Sisällys

”Suku kunda suomalainen…” 123
Laulu Suomessa[i] [”Arvon mekin ansaitsemme…”] 131

[i] Ks. myös Liitteet Juteinin hakemukseen Hallituskonseljin kielenkääntäjän virkaan, vuodelta 1810. Juteini liitti hakemukseensa ”Suomen Laulu” -nimisen käsikirjoituksen, joka on ensimmäinen tiedossa oleva versio tästä Juteinin tunnetusta laulusta.

◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇

Suku kunda suomalainen
ombi onneensa herännyt
lämbymillä laitumilla,
iän syngeän sylissä;
tullut ulos tyhjyydestä
lailla kungin Kansa-kunnan,
jotka aikansa alussa
ensin kaitsiwat kedoilla
lapsiansa, laumojansa,
niin kuin wanhain wahwa luulo,
ajan tieto todistaapi.

Koska aika kartuttanut
oli kansat kaswawaiset,
ahdistanut asun-paikat
luonnon lämbymän lähellä,
ombi tarwe yhden osan,
muutettaissa meri-maille,
ländeen, itään lewittäissä,
tulla kohden Kainuakin.

Seuran kauan katsellessa
luonnon suuren laweutta,
awaruutta autionda
sinisenä siwuillansa,
yksi luuli, toinen tiesi
wiljeldäwäks' olla wielä
maata pohjan puolessakin.

Luja oli tämä luulo,
tieto aiwan täydellinen,
johon jalo Suomen Kansa
ombi ollut todistaja.
Wielä peldoa wenyypi
weden alda, alloistakin,
niitut uudet ylenewät,
jost' on meillä esi-merkki
meren rannoilla monilla;
kauan on jo kaswaneena
laiho laiwangin sialla.

Mutta kuka kuljeskelle,
sanoi kansa keskenänsä,
kohden Otawan kotoa,
wiljelemään woimallansa
lumisia laitumia
pohjan kylmillä kedoilla?
Maa on siellä sangen saita,
wilu kowin koskewainen,
pitkä talwella pimeys;
siellä nälkä näännyttääpi,
hallan kanssa kamalamman
riita nouseepi rumasti.
Nälkä hirmun näköisenä,
peto pedongin parissa,
ombi onnen wihollinen
metsän mustan sywyydessä.
Halla wiljan häwittäjä,
näljän julman juoksulainen,
ombi wiekas ja wihainen.

Muiden kanssa keskustellen
Suomalainen sorkeambi
ajatteli arwoansa,
tunsi luondonsa lujaksi;
kielen kautta kiitettäwän
itsestänsä ilmoittaapi
nämät sileät sanansa:
Minä lähden liikkehelle
kohden kylmää Otawata,
syngeyttä suuren metsän;
työllä näljän näännyttelen,
työllä hallangin häwitän.
Tosin talwella pimeys
pohjan maita peitteleepi,
jonga kanssa walon kuwat,
rewon tulet rohkeasti
taistelewat taiwahalla;
waan on siellä waloakin,
jonga pidennän päreillä.
Kesällä on päiwä pitkä,
Suomen lämbymä suloinen;
illassa on aamun alku,
walo wiipyypi alati
auringongin aletessa.

Suuri suku ihmisyyden,
koko kansa ihmetteli
mieldä miehen suomalaisen,
pulskeutta puheen parren
asioita ajaissansa,
rohkeutta rinda-luissa
merkillisihin menohin;
tuotti onnen toiwotukset
waellukseen weljellensä.

Aika kuluu kulkewainen,
ero-päiwä ilmestyypi
koska käändyi luonnon pyörä;
seura mieli matkallensa,
lähti liikkeelle halulla.
Kansan kieli-kumppanina
keskenänsä kuljeskellen
moni suku, moni seura
otti Ungeriin olonsa,
moni kautta Kuurin maangin
tuli Wiroon wiljaisehen,
ehti myöskin Estin maahan,
maassa Ingerin iloitsi.
Kyllä maissa mainituissa
oli einettä eloksi,
mutta miehet miehewämmät,
Newan rannoilla runoillen,
tarkoittawat tandereille
yli wirrangin wäkewän;
tehden teitä kulkeissansa
lewiäwät lapsinensa
Suomalaiset Suomen maahan,
jossa mäet murretahan,
metsät kaatuwat käsissä.
Warhain owat onnen lahjat,
elon keinot enennetyt
Suomen suurissa majoissa,
joissa ahkeruus asuupi,
wapauskin wallitseepi
iloksemme iät, päiwät.

Kuitengan ei kestä kauan
ilo, riemu rinda-päillä
wihollisen wäijymätä;
nälkä, häijy häwittäjä,
joka turwas' talwehemme,
kansan onnea kadehti;
ilma käänsi kato-wuodet
Suomen kautta kulkemahan.

Kyllä suuri Suomalainen
oli työssä toimellinen,
wihollisen wastukseksi
ahkeruudensa asetti;
turwaksensa, tarpeeksensa
kaiwoi soista mustan malmin;
kautta pätsin kuumendawan,
ahjon angaran awulla
weteläksi wellottuna
siitä rautansa silitti,
teki kowan teräksensä,
jolla kansan tarwe-kalut
warhain owat walmistetut;
puut ja kalliot kowatkin
muuttelewat muotoansa,
itse rauta, tehty teräs,
kaikki myöndywät menoissa.
Mutta koska kansa maansa
kyndi, kylwi kaswamahan,
kohta nälkä, kylmän kautta,
hallan häijyn lähettääpi
turmelemaan tuhansien
wilja-pellot wainioilla.

Halla, pahan harjoittaja,
ilkeydestä iloitsi,
pehtaroitsi pesässänsä
korwen kylmemmän sisällä;
sieldä nousi surman hengi
sauwun lailla salaisesti;
pedon pahimman tawalla
syöksi yöllä Suomen päälle,
hywät hedelmät häwitti;
oli paha ollessansa,
paetessansa pahembi;
tuotti tuskan tulduansa,
jätti jälkeensä wahingon.

Tosin täytyi toimellisten
laihon, leiwän puuttehessa
männyn kuoria kokoilla,
syödä wehka-wellingiä

pettu-leipänsä lisäksi,
joka oli outo ruoka
rawinnoksi ruumihissa,
warsin huono wastukseksi
näljän kurjan kowuudelle,
joka aiwan angarasti
käwi päälle pakkaisella,
tarhat, aitat tyhjendeli;
mutt' ei tunne Suomen miehet
epäilystä elämässä;
tottuneina tyhjyyteengin,
puna-posket puutoksissa,
kukin itset kohdastansa
täytti tytywäisyydellä
onnen osan waillisengin.
Kowin soti Suomalainen
aina työllä, toimellansa
näljän kanssa näändymätä.

Kahden kauan keskenänsä
woiton tähden taistellessa,
riensi talwi, näljän turwa,
paksu ukko pohjaisesta,
Suomalaista sortamahan;
lumi-lakki, puikko-parta,
talwi, angara aroille,
wiluisille wihaisembi,
hautas' hedelmät lumella,
peitti kannella kalatkin,
koski kaswoin, kylmäs' kynttä,
paukkui nurkissa pihalla.
Mutta kesä kaunihimbi,
wiitta päällä ruohon-päinen,
panda päässä kukkaisista,
oli Suomen suojelia,
hautoi pakkaiset pahatkin;
järwen jäätä pehmitellen,
lunda liemeksi sulaten,
teki talwen tuskaiseksi,
joka hi-estä hikoili;
päiwä poltti ukon päätä,
wesi wirsuissa purisi;
suwi tuli siunattawa
meille awuksi merestä,
ajoi talwen taka-perin,
lisäs' leipämme waroja.

Sitte woiton saatuansa
wasta Suomi waromahan
rupes' rauhaansa jalosti
wasten wanhaa wihollista,
jok' on nälkä nimeldänsä.
Työllä walmistaa wäkewä
kaskiksensa metsät kylmät,
niitut perkaa pelloksensa,
suot ja korwet kylmemmätkin
leiwän awuksi awaapi;
toimen kanssa taitawasti
osas' kaiwella ojatkin,
jotka pojes juoksuttawat,
wiewät wirtaan hallan woiman.

Tällä lailla työnsä kautta
oli Suomi suuren arwon
saanut kansahin seassa.
Tällä lailla toimen kautta
ombi nälkä näännytetty,
häwitetään hallan pesät,
joka soissa salaisesti
mieli alati asua;
ahkeruus ja työ ja toimi
johdattawat kaiken kansan
kohden yldä-kylläisyytä
toiwon siiwillä suloisen.

Ehk' on nälkä koston nähnyt
suljettuna Suomen maasta,
jonga jalo Suomalainen
työllä peljätti pakohon,
epäilyksellä ewästi
kituwana kulkemahan
erä-maihin edemmäksi,
eipä kulje kurjuus wielä
kokonansa kotiansa;
halla usein häwytöinä,
aina yösillä ajoilla,
pellot paneepi pahasti,
turmeleepi täyden laihon
monen murheeksi majoissa.

Tukela on totisesti
peldo-miehen perheinensä
nähdä aamun aljettaissa,

punoittaissa päiwän portin,
toiwon turhaksi tulewan;
nähdä lasten lewätessä,
kuinga halla hirmuisesti
huurtehessa harmahana
ombi yönä yhtenäkin
wienyt eineet, elatukset,
kadottanut kauheasti
maasta makean rawinnon,
jota warten joka päiwä
aljettu on ahkerasti,
wuosi wietetty hi-essä.

Kyllä peldo kiitollinen
olis' onnen lahjoittanut,
waiwat palkinnut wakaasti,
mutta hallan haaskatessa
wuoden warat wainioilla,
hywät puidengin hedelmät,
ehti nälkä erä-maista,
Tapiolasta takaisin.
Wielä wainonsa lisäksi,
hallan kanssa kuljeskellen,
teki nälkä lujan liiton
kanssa petoen pahinden
sekä suurten että pienden;
kungin watsaan kulkeneena
yllytteli yhtä, toista
wainoamaan wihaisesti
Suomen miestä miehuullista,
waikuttamaan wahingoita,
murha-töitä täyttämähän
Suomen eläinden seassa.

Karhu karjat turmeleepi,
murtaa miehildä hewoiset,
susi surmaa lammas-laumat.
Wielä muiden mukaisena
arka, juoksewa jäniskin
kalwoi puita kuiwamahan,
laihon oraatkin lyhensi.
Hiiri leipää hiwutteli,
hakkas' waatteita wilussa;
kauhtanat ja willa-waipat
lewotoina läwisteli,
laski lämbymän läpitse.
Kyhkyläinen, kurja lindu,
paitsi muita mainitani,
kynnöksestä kylwettyinä
kokos' siemenet kupuunsa.

Waan ei nälkä, wanha wieras,
halla, waarat, wahingotkan,
saata Suomeen epäilystä;
parannellen pahat juonet,
wahingoita wastustellen
miehet maata wiljelewät,
waimot waatteita kutowat,
laulain pirtin lattialla
lapset tekewät lapetta.
Rakkaus se riemullinen
lämmittääpi rinda-luita.
Weisu kuuluu Wäinämöisen
Suomen kansan kunniaksi,
kaikkuu kandele iloksi,
josta rinnat rohwaistuina
saawat uutta uljautta;
pohjan tähti taiwahalla,
tandereella pohjan poika,
ei ne jäädy, järkähtele.

Weisun alla Wäinämöisen,
laulun kautta kandelella,
sydän pehmisi petoen,
jotka kukin korwiansa
kuroittiwat kuulemahan
miehen soittoa suloista,
unhottiwat murhan menot
koska kandele kumisi.
Mutta jos ei joka peto
taukoa jo tappamasta,
muuta murha-menoansa,
koska puutkin keskenänsä,
kiwet suuret kallioilla
itse liikkuiwat ilosta
kautta soiton suloisimman,
kyllä loukku likistääpi,
kiristetään kindurilla
karhun kämmenet kowatkin;
susi raudoissa rumasti
käpälänsä katkaiseepi;
jänis wedetään wipuhun

kaulastansa kamalasti;
hiiri lepää laudan alla
kitisewä kuollessansa;
linnun pelko liikkuwainen,
pandu pellon wartiaksi,
karkoittaapi kyhkyläiset
pahan juoniset pakohon.

Woiton waatii wiimeiseldä
Suomalainen susilda ja
karhuildakin kauheimmilda,
jotka soisit joutuwansa
mustembahan Mehtolaansa,
Tapiolahan takaisin;
mutta turkit muutetahan
täällä toisen hartioille
wasten wierahan wilua,
joka häijyn hambahatkin,
muinen rumat raateliat,
lasten koreiksi kokoopi.

Koska kaikki konnain juonet
owat tulleet turmelluiksi,
eikä yksin yhtyänsä
tohdi nälkä tänne tulla,
luuli wielä wihollinen
Suomen suuren woittawansa
sodan sortawan awulla,
jonga itse Ilmarinen
Suomen kansaa koetellen
andoi hänen halduhunsa.

Sota, alku surkeuden,
wihan, wainon waikuttaja,
ombi ruma raatelia,
jolla owat julmat kaswot,
tuli tuiskuu sieramista,
surma silmistä näkyypi.
Sota kaikki sortawainen,
joll' on kauhistus kädessä,
niin kuin kekäle säteinen,
jota juosten rawistaapi
päällä Suomengin suloisen,
kadottaapi tulen kautta
majat maahan murrettuina,
pellot polkeepi pahasti;
jäljet sywät jättäissänsä
weri purskuupi punainen.

Suomalainen surman alla
wasta arwonsa ylensi;
waaran kaswoin katsellessa
hänen luondonsa lujeni;
yksi warjeli wahingot
kilpi, keihäs käännettynä
kansan suojaksi kädessä,
toinen touko-pelloldakin
otti nuijan olallensa,
jolla soti Suomalainen,
sulki sodan majoistansa,
poisti maastansa pahuuden.

Lewon alla Suomi leiwän
jälle kaswatti jalosti,
rakendeli riemuisesti
mitä hätä häwittänyt
oli turmalla tawalla.
Itse wanha Wäinämöinen
lepytteli lapsiansa,
kehoitteli kandeleella
sekä sotaan että työhön
onnen, elämän eduksi;
lisäs' aina lohdutellen
kärsimystä kowuudessa,
tyhjässä tytywäisyyttä.
Ukko lauloi lapsillensa
riemun alla rakkahasti,
käyrä polwilla kumisi;
kiristeli kiitoksella
kandeleessa kielet kaikki
kungin hywän kunniaksi,
jota harjoitti jokainen.
Kieldä sormin soitellessa,
Isän laulaissa lujasti
tukka päässä tutiseepi,
parta järisee jalombi,
wieriääpi willa-waipan
päälle paljon kyyneleitä, –
Ukko itkeepi ilosta.

Waan ei wielä waiwat lopu,
suoda Suomelle lepoa;
usein tuskat tunnetahan,
nälkä nähdään wierahana.
Aika ajalda monesti
karkas' sota Suomen päälle
naapurinsa, näljän, kanssa,
murhas' miehet, poltti majat,
surmas' suotta lapsukaiset,
wainos' waimoja häwyllä.
– – Näistä kuwat kauheammat,
muiston taulut murheelliset,
owat perheillä perindö.
Sota waati wainollansa
riidan wierasten wälille,
määräs' Suomen sota-maaksi.
Miehet miehiin liitettyinä
keihäs' kullakin kädessä
läheniwät lekiöissä
kohden riita-kumppania;
wastasuksin wihaisina
suotta kilwan surmasiwat
joukot toinen toisiansa.
Pauhattaissa pasuunoilla
tykit julmat jylisewät,
pyssyt paukkuwat kedoilla,
että Ukko Ilmarinen
ihmetellen itseksensä
istui pilwen patsahalle
kuuldelemaan kurkistellen
maassa miesten meteliä,
koska sota surkeambi
syöksi tulda, turmelusta,
täristellen tuhansille,
sauwu pöllys' sakeana,
nousi pilwihin nokinen.

Suomalainen säilyttääpi
aina onnensa olennon
rinnallansa rautaisella,
ahkeruudensa awulla.
Kerran olis', kuka tiesi,
hängin wiimein wäsytetty,
waiwutettu woimatoina
kumartumaan kuorman alle,
niin kuin oksat, paksut puutkin,
lumen alla alenewat,
waipuwat ja wääristywät;
mutta rauha rakastettu,
joll' on riemu rinda-paillä
lihawana lewossansa,
ahdistuksen woitti aina,
tuli tuskassa awuksi,
esti sodan sortawaisen
Suomen maata sullomasta,
andoi aikaa ja apua
haawat woidella weriset.
Suomi rauhassa rakensi
mit' on sorrettu sodassa;
ahkeruus jo jälle autti
menot kaikki kohdallensa,
lepo mielet lepytteli.

Sota häpes' hämmendynyt,
koska kowan uljauden,
ahkeruuden awaramman,
tunsi alati asuwan
sydämessä Suomalaisen,
joka rauhaa rakastaapi,
woiton kutsuu weljeksensä.
Eipä tiedä tuskan tuoja,
sota, alku surkeuden,
millä lailla Suomen saisi
alenemaan arwostansa,
niin kuin liitto näljän kanssa
oli päätetty pahasti.
Koetellen konstiansa
waati sota suuttuneena
wiimein wanhan Ilmarisen
pilwein luona puolellensa,
joka julmasti jyristi,
räjähteli rumemmasti,
koska liekki leimahteli
ilman sumuisen seassa.
Ilmarinen iski tulda,
ukko uhkaili kowasti;
tulen nuolet tulisemmat
maahan, mereen singoiliwat;
tuli tuulessa wirinnyt
poltti kirkot korkeammat,
poltti majatkin monesti.

Mutt' ei murhe murtawainen
särje mieldä Suomen miehen,
ehkä luondo lewotoina
woimallansa wahingoitsi;
waan hän jälle jalommasti
kaikki kauniisti rakensi.
Wiimein ombi wiisas neuwo
ilmestynyt ihmisille,
tullut tiedoksi monelle,
kuinga ilmassa isäisen,
ukkoisemme uhatessa
wähennetään nuolen woima,
waikuttamata wahingon
maahan käännetään katoista.
Itse kowa Ilmarinen
leppynyt on lembeäksi
kautta Suomen kiiwauden;
Ukko isä uljauden,
joka tuulet johdattaapi,
korkeudet kannatellen
itse pilwiä pitääpi,
ihmetteli iloisesti
korkealla kotonansa
miesten miehuutta jaloa,
taitoakin toimellista
kansan kaikissa menoissa.

Sodan isä Ilmarinen,
raju, luja luonnostansa,
joka yksin joutilaana
turmeluksen toisinansa
huwitukseksi hawaitsi,
tutki itse tykönänsä
asioita awaralda.
Paksun pilwen patsahalla
Ukko istui ajatellen:
Ongo Suomessa olendo
aina kowan kiiwauden?
Maalla ombi sitä ollut;
mutta mikä miesten mieli
liene mendäissä merelle?
mik' on meno sangarilla
allon harjoilla ajellen?

Ukko, töitä tutkistellen
päällä ison Itä-meren,
korkeuden katon alla,
osas' nähdä Näkin märjän
päänsä alloist' ylendäwän.
Näkin posket pullistuiwat,
pärähtiwät paksut huulet,
wesi sumus' sieramista;
walo näytti partaa wasten
siinä seitsemän wäriä
taiwaan kaaren kuwaisia.

Lainaa mulle wanha waldas,
kuului alhalle anomus,
iso ääni Ilmarisen, –
lainaa mulle wanha waldas,
woimas wesillä wäkewä,
ettän kerran koettaisin
mik' on luondo Suomen miehen
metelissä merelläkin.

(*)Saatuansa Suomen lahden
tätä warten waldahansa,
Ilmarinen iloisena,
niin kuin lapsi lahjan saanut,
laski kohta Laiwa-Linnat
kahden wahwan Walda-kunnan
ulos wäljälle wedelle.

Siitä saatuna sanoma,
ett' on wainoja wesillä,
wieras meidän merellämme,
jok' on pyhä, niin kuin peldo,
kansan oma kynnettäwä,
Ruhtinaamme rohkeambi,
woiton halun waikutellen
meri-miesten sydämissä,
ilme andoi aiwoituksen,
ett' on meri estettäwä
wihollisen wallan alda,

(*) I saknad af original händelse till följande målning af en Sjöbatalj, behagade läsaren anse den blott som fyllnad till taflan.

Suomen arwo ansaittuna
pelastettawa pahasta.

Miehet kohta miehuudella
lewittäwät liinat kaikki,
seilit ilmaan sowittawat,
touwit terwatut, tukewat,
niin kuin kielet kandeleessa,
kiristäwät keskenänsä,
joissa tuulet juoksewaiset
niin kuin huilut huminalla
woiton wirttä weisailewat.

Laiwat suuret, siipi-seljät,
waot walkoiset wetäwät
pitkin merta purjehtien,
aldo pieksee rinda-päitä
luowattaissa lainehilla.
Linnat puiset, liikkuwaiset
halkaisewat allon harjat
watsa-kedellä kowalla.

Koska wiimein wiholliset
toinen toisensa tapaawat,
kohta nousee kauheasti
sota, surma surkeambi;
sauwun paksun pöllytessä
malmi mylwiipi merellä,
lähettelee leimahdellen
kuolemia kidastansa
wierahalle wieressänsä;
laistot Laiwoista kowista
singoilewat särjettyinä,
laudat lastuina säristen
lendelewät lainehille,
mastot kaatuwat merehen,
wesi kuohuu werisenä
Laiwa-Linnahin siwuilla.

Rehellisin Ruhtinoista
woitti wiimein wihollisen
Suomen suureksi hywäksi,
Ilmarisen ihmeheksi,
joka muutti mielellänsä
wihat, wainot suosioksi;
rauha tehtiin riemullinen,
lepo lewisi merille.
Eipä enää wainon tähden
laiwat laineita likistä;
kaupan tähden kyndelewät
aina aldoja alukset,
joita Saksat juoksuttawat,
waan ei Ukko Ilmarinen,
joka pilwissä pysyypi.

Ehk' on arwo ansiolla
säilytetty Suomen maassa,
leipä lisätty lewossa,
nälkä näyttää kamalasti
wielä wainonsa wihaisen,
koettaapi konstin kautta
tuoda Suomeen turmeluksen,
jot' ei jaksa woimallansa.
Konna pitää kokousta
ynnä julman juopumuksen,
kahain käytösten parissa.
Pahat tawat paatuwaiset
yhdistywät ilkeästi
turmelemaan tunnon lahjat
häpiäksi kansa-kunnan;
muukalaisten mukaisina
menot mustat muilda mailda
tänne tungewat salaakin.
Mutt' ei tainneet tyhmyytehen
Suomen miehet mielistyä,
eikä tottua tapohin
wasten järjen johdatusta.
Harwa suostui Suomen maassa
willityksiin wihollisten,
harwat täällä horjahtiwat
turmelukseen tunnon tieldä.

Koska nälkä konstit, juonet
oli kaikki koetellut
eikä erhetykseen tainnut
saattaa monda Suomalaista,
kateuden kalwawaisen
tunsi wielä tykönänsä,
wainos' Suomea wilulla;
käski hallan kesän alla,
kosk' on waara waikeambi,
Suomalaista sortamahan.

Suomalainen syöksi näljän
tosin työllä, toimellansa
majoistansa Lapin maahan
kylmän kanssa kitumahan;
Suomalaisen sukulainen,
Lappalainen lapsinensa
karkoittaapi kulkiamen
wiimein wilun kukkuloille,
jään ja kiwen kappaleita
kalwelemaan kallioilla
pohjan pakkaisten parissa,
jost' ei jaksa jäätyneenä
kauas maahan kuljeskella;
mutta halla, häwittäjä,
jok' on näljän juoksulainen,
joka kulkee kesälläkin
yöllä yöttyrin tawalla,
surman tuopi Suomen päälle
petoksella pesästänsä,
turmeleepi toisinansa
wielä hywät wilja-pellot;
waan ei koskaan wainollansa
woita suurta Suomalaista,
joll' on rinda rehellinen
ruumihissa rautaisessa,
sydän palawa powessa
kohden kaikkea hywyyttä,
joka rauhan, riemun alla
ahkeruuden arwonansa
pyhitettynä pitääpi.

Laulu Suomessa.

Arwon mekin ansaitsemme
Suomen maassa suuressa,
ehk' ei riennä riemuksemme
laiho miesten maatessa;
leipä kaswaa kyndäjälle,
onni työnsä täyttäjälle.

Suomen poika pellollansa
työtä tehdä jaksaapi,
korwet kylmät woimallansa
pelloksensa perkaapi;
rauhass' on hän riemullinen,
mies sodassa miehuullinen.

Opin teillä oppineita
Suomessa on suuria,
Wäinämöisen kandeleita
täällä tehdään uusia;
walistus on wiritetty,
järki hywä herätetty.

Suomen tytön poski-päihin
weri waatii kukkaiset,
hall' ei pysty harmaa näihin,
näit' ei pane pakkaiset;
luonnossa on lembeyttä,
sydämessä siweyttä.

Waikutuksia
Suomalaisen sydämessä.

JAK. JUTEINI.

Wiipurissa,
Painettu A. Cederwallerin tykönä
wuonna 1816.

Sisällys

Aleksanderille I. Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle Suomen Kansalda. 135
Suomalaisille 136
Turun uuden Akatemian rakennuksesta[i]
Runo-niekoille elli Runolaisille Suomessa. Kirjoitettu leiwättömyydessä. 137
Laulu Elämän nautinnosta. 139

[i] Ks. ”Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa.”, vuodelta 1810, jossa runo on nimellä ”Turun uuden Akatemian rakennettua”.

Aleksanderille I. Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle Suomen Kansalda.(*)

Rakas Suuri Ruhtinaamme,
Suomen wahwa suojelia!
joka istut Istuimella
wanha Waldikka kädessäs,
niin kuin wielä wihertäwä
palmu wuoren patsahalla!
sadat kansat kiitoksella
lausuwat sun laupiuttas,
joka sytytät sydämet
aina uhri-alttarina
palamahan puuttumata,
joka jo, kuin auringoinen,
puoli-päiwään ehtineenä,
annat armos ja hywyydes
wielä wuotaa Suomen päälle.

Walistuksen waikuttaja,
rakendaja rauhan, riemun!
maassa kaikki kansa-kunnat
owat sinulle omaiset;
sinä Suomea rakastat,
ilahutat ihmisyyttä;
sinä syöksit wainon hengen
epä-luulon erä-maihin
muukalaistengin majoista.

Isä koko ihmisyyden!
jolla owat kansain ohjat
kaikki yhdessä kädessä,
perä-mela Suomen maangin
onnen merta meloissamme
kohden satamaa suloista,
sinä woitit wasta-tuulen,
joka oli wanhat Wallat
haksi-rikkoon hukuttanut,
wältit mustat waaran myrskyt,
koska wahwat Walda-kunnat
kukin selkäns' kumarsiwat
turmelian tika-puiksi
Wenäjätä wainotessa.

Woittajana wihollisen
saatoit sinä lohdutuksen
koko kansalles kotia,
muutit Suomen suloisesti
ilon maaksi ihanaksi,
jossas wielä wahwistanut
olet lakimme lujasti,
warustanut wapauden
pysywäiseksi pyhästi.

Suomen lapset lepytetyt,
unhotellen wanhat waarat,
sodan jäljet surkeatkin,
sinua nyt siunailewat;
sydämissä syttyneissä
kiitos-uhrimme kyteepi;
lasten lastengin hyminä
kuuluwa on kunniakses,
koska kaatuu kallis pääsi
wanhuudesta waljenneena,
heldywät hopea-hiukses.
– – Kuitengin! pimeä päiwä
pojes pysykön ajasta;
kauan wiipykön kamala
hetki tämä tuonelassa
elämäskin ehtoholla.

Sinä, joka jalommasti
olet leskein lohduttaja,
olet isä orpo-lasten,
olet turwa tuhansille!
wietä ikääsi ilolla,
jossa on nyt joukon toiwo,
onni kansan olewaisen,
tuki wasta tulewangin.

(*) I anledning af Hans Keiserliga Majestäts Nådiga Kungrörelse, dat. den 9 (21) Februarii 1816.

Menestykön menos, neuwos,
wartiana Walda-kunnan,
kaikkein onnen kandajana!
Tunne tundos todistukset
harjoitetusta hywästä
eritessäs elämästä!
Elä jälken elämäskin
Suomalaisten sydämissä!

Suomalaisille.

Nyt on käyty Ruotsin koulu,
nähty aika armollinen
Wenäjängin wallan alla.
Aina kullakin ajalla
ombi sulla, Suomalainen,
osa arwon ansiossa.
Sinä näytit Naapurilles,
Wenäjälle wäkewälle,
että mies on miehuullinen
sotimahan Suomessakin,
maansa wakaa warjelia;
näytä jälle nykyiselle
Waldiaallas wiisahalle,
jok' on saanut suojatansa
armon siiwillä sinungin,
sekä sinun että Suomen,
lapset, lesket lohdutella, –
näytä, ett' on Esiwalda
saanut sinuss' alammaisen
urhollisen, uskollisen,
jok' ei ole orja ollut,
arka waaran asioissa,
niin kuin wanha Saksan sota,
moni surkea sanoma
tästä wielä todistawat.

Kansa aina kiitettäwä!
anna arwo lapsilleskin,
jongas olet omaisildas
polwi polwelda perinyt;
maksa arwost' ansaitusta
wanha welka wanhemmilles,
esi-isilles isoille.

Älä sure, Suomalainen,
yli kärsityn kowuuden
muilla mustilla ajoilla;
onni, ilo ihanainen,
karkoitetut kulkuwille,
kerran tulewat takaisin;
eipä riemu rinnoillemme
ole wielä wierastunut,
ehkä sota surmallansa
meitä muinen peljätteli,
musta tietämättömyyskin
olostamme, onnestamme
maalas' kaikki kauheimmaksi;
aika ajalda monesti
syöksi waara wihaisena,
niin kuin peto pesästänsä,
täyttämähän murha-töitä
Suomen suruisen majoissa,
kulki kurjalla tawalla
pitkin pohjan mandereita,
sekä uhkas' että pieksi
witsallansa werisellä.
– – Mutta, muista lohdutusta,
muista, ettäs murha-raudan
auras kynneksi asetat,
kosk' on lepo lahjoitettu
meille murheemme perästä,
jotka sodan sortawaisen
astin lautana asuimme.
Nälkä, taudit tarttuwaiset,
sodan saastaiset sikiät,
peljätettiin pesihinsä
kautta rauhan rakkahamman;
sota kahleissa kirottu
talutettiin taka-perin
Suomen maasta siunatusta.
Pellot punatut werellä
wielä kyllä wihertäwät,
kaswawat ja kukoistuwat
lewon tuldua tykömme,
enenewät elon keinot,
wiisauskin wiriääpi.

Isän maani mainittawa!
wanhat unhota wahingot,
murheelliset mustat päiwät;

Haldiasi hywyydessä
löytywä on lohdutukses.
Kansain kalliilla isällä,
jong' on maja mandereellas,
Linna Lahtes liepehellä,
paljon ombi oikeutta,
josta wääryys wäriseepi,
lembeyttä lapsillensa
Suomessakin suloisessa,
jossa syttywät sydämet
händä kohtan kiitolliset.

Warhain owat waljenneina
päiwät Suomessa suruiset;
toiwo koittaa korkealle
kaiken hywän kyllyydestä,
että walkenee enemmän
aika toinen tulewainen
syngeästä sumustansa.

Runo-niekoille elli Runo-laisille Suomessa. Kirjoitettu leiwättömyydessä.

Muinen wanha Wäinämöinen,
Esi-isämme iloinen,
joka waloi wiisautta,
sanan laskuja lateli,
joka lauloi lapsillensa,
soitti suurta kandeletta,
ylennettiin isildämme
juuri Laulu-jumalaksi,
turwaks' toisten Runolaisten,
awuks' ahtaissa menoissa.

Mutta mikä siinä syynä
liene, laulu-kumppanini,
ett' ei enää auta meitä
itse wanha Wäinämöinen?
Köyhtynyt on, kuka tiesi,
kandeletten Kuningaskin.
Näin on suurten suuri nimi,
arwo, ehkä ansaittukin,
waiwaisena warsin turha.
Mit' on mainio-nimestä
wallata ja woimatoina?
mitä köyhän kunniasta?
Pilkka arwo huonon Herran
nälkä palkka palwelian.

Mitä wanha Wäinämöinen
lahjoittane laulajalle,
paitsi hengen huwitusta,
wärsyn siwun silitystä,
paitsi kuiwaa kunniata?
Waan ei kelpaa kunniakan
täällä ruumiin rawinnoksi;
nälkä sotii Suomen maassa
wasten lahjaa Wäinämöisen.

Onneta on Runolainen
nähty täällä taistelewan
kanssa puutosten pahinden,
köyhtyneenä kuiwettuwan
suurten kunnian säteissä;
sillä miehet mutka-seljät,
orjat oman woiton pyynnön,
kumarrellen kokoilewat
onnen yksin osaksensa.
Määrätön on monen mitta,
pussi pohjaton kädessä.
Nämät nousewat jalosti
Isän maata muistamata,
niin kuin kotkat korkealle,
että edemmä näkewät
missä ombi mammonata,
wirka syöttinä suloinen;
missä Waunu Walda-kunnan
wedettäwä wiekkahasti
onnen yhteisen ohitse
kohden omaa kotoansa;
missä raha rakkahambi,
kulda maata kulkewainen,
kiini saatawa salaakin.
Näöksi ruumiissa näillä,
niin kuin ikkunan kuwatkin
muurin kylkeen maalattuina,
owat lahjat luonnolliset,
waan ei weljeinsä hywäksi,
eikä kansan kunniaksi.

Monen miehen mielettömän
pää on wailla wiisautta,
täynnä tyhmyyden tomua,
rinda paljon paisuneena
ylpeyden tuulda täynnä.
Hyödytys ja hywän suondo
owat heille oudot lahjat,
turhat tunnoissa, tawoissa;
kelpo miehen kengässäkin
ombi enemmän hywyyttä
kuin on konnan sydämessä.

Miehet maassa muukalaiset
järjen pilkkana pitäwät,
hulluutena hywän suonnon,
itse äitinsä, isänsä
kielen hylkääwät hywänkin.
– Mutta, näin on maa-ilmassa
aina heikkous hawaittu,
mielettömyys tyhmäin luona;
kuka katsoo auringohon
irwistämätä ikänä?
sit' ei salli huonot silmät.
Niin kuin huilun huminassa
koirat ulwowat kowasti,
niimbä pahat panetellen
pahaksuwat paatuneina,
koska kaikkuu kaunihimbi
Suomen kieli suloisesti.

Työläs ombi tyhmän miehen
tutkistella tunnon töitä,
työlähämbi tunnotoina,
järjen tyhjällä tupella
runon neuwohon ruweta.
Kateus on kalwawainen
kärme kuitengin powessa,
joka aina juonillansa
raateleepi rakkauden,
kulkeuteen karkoittaapi
hywän suomuuden suloisen,
syöksee suusta, sydämestä
pahennuksen paisuwaisen
koto-kielengin ylitse.

Moni julma juonillansa
turmeleepi toisen siiwet,
joka lendäis' löyhytellen
tykö wanhan Wäinämöisen
opetusta ottamahan,
sulloo, särkee kandeleengin,
kerju-kepin kumppaniksi
wielä karsiipi kätehen.

Rakastetut Runolaiset!
wanha on jo Wäinämöinen
taistelemaan tyhmäin kanssa
onnen tähden tuttawainsa.
Kylmä ombi konnan sydän,
kuurot owat tyhmän korwat
kuuldelemaan kandeletta
Laulu-jumalan jalomman.
Sydän wailla suloisuutta
jääpi aina jäätyneeksi
weisussakin Wäinämöisen,
ehkä muinen maamme päällä,
laulun kauas kuuluessa,
metsän pedot pahimmatkin,
murha-töihin mieldywäiset,
taukosiwat tappamasta,
koska käyrä kajahteli,
suuri kandele kumisi.
Kieldä sormin soitettaissa
karhu nousi konnustansa
korwiansa kallistellen
kuuldelemaan kuminata.
Händä lierui häijymmängin
Wäinämöisen weisatessa,
kiwet, kannot keskenänsä
maassa liikkuiwat monesti.

Rakastetut Runolaiset!
ruunu teille runon tähden
taitetahan tappuroista,
wielä wäännetään okainen
panda päähän paistawaangin.
Särkekäi siis suruisina
hywät, pauhaawat pasuunat,
kumisewat kandeleenne,
runot hyljätkäi hywätkin.
Turhaan olen tunnotoina

kauan minä kandeleeni
kieliä jo kuluttanut,
palweluksen palkatoina
tullut täällä tundemahan.
Tallella on totisesti
tämä teillekin osaksi.
Tämä tie on tiettäwästi
lewein leiwättömyytehen;
harwa löytyy tällä tiellä
näändyneenä nautinnosta.
Kyllä minä köyhyydessä
olen kolmesti kokenut
leipää kohden kuroitella,
kolmesti myös olen minä
tika-puilda pudotettu.

Mutta jos te Isän maalle,
itse onneta elossa,
mielitte onneksi olla,
perustatte puheen parren,
kielen kalliin kaunistatte
walistukseks' Walda-kunnan,
kulkekai siis kunniaanne
järjen kautta korkealle,
kumauttain kalloanne
korkeuteen kiildäwähän;
kielellänsä kukin kansa
walistuksen wirittääpi,
wasta walistus wirinnyt
lämmittääpi rinda-luumme,
niin kuin päiwä puolellansa
luonnon kaiken lämmittääpi.
– – Runoile siis, Runolainen,
kiristele kielet kaikki
kandeleessas kaunihissa.
Soita, laula, Suomalainen,
ehkäs itse nälkään näännyt,
kaadut kandelees siwulle;
palkattomat päiwä-työsi,
huwitukses hyödyllinen,
owat onneks' ihmisille.

Kyllä wiimein katoawat
pahat juonet paatunetten,
kateuskin kuiwettuupi;
hywä kaswaa kaunihisti
kerran sortajain sialla.
Näin on nähty hywän juuri
muinen paisuwan pahasta;
katsos! konnat kaswattawat
itse ilkeydellänsä
pellot kunnian pyhimmän.
Eipä jaksa epä-luulon
tuulet sammuttaa sumulla
walistuksen walkeata,
waan se siitä wiriääpi,
että loiste lewinneenä
ylendyen yhdistyypi
kanssa walon kirkkahamman
tuolla taiwasten takana.

L a u l u
Elämän nautinnosta.

Luonnon suuren lapsukaiset awa-
ruuden alla,
nautitkamme elämätä iloll' iha-
nalla;
pois, pois karwaus,
wältä, weljen', huolet, –
pois, pois walitus,
taita tuskan nuolet.

Rakkaus on tuskan alla rinnas-
samme täällä
aina niin kuin päiwän paiste syksyi-
sellä säällä;
pois, pois wihainen
wälildämme waino, –
pois, pois salainen
kateuskin kaino.

Ilon aamu autuas on nytkin alka-
wainen,
riemun päiwä ruskottaapi kaunis,koitta-
wainen;
pois, pois turmelus,
hywin hywä käytä, –
pois, pois huokaus,
toiwoll' onni täytä.

Hywä, niin kuin kuutamolla kuljes-
kellessamme,
ombi toiwo, sielun walo, waellukses-
samme;
pois, pois epäilys
erhetyksen yöstä, –
pois, pois pimeys
tunnosta ja työstä.

Kyllä kalma ennustaapi, ettäs olet
mulda,
että kaikki katoaapi kauneus ja
kulda;
pois, pois kuitengin
kuolon pelko peitä
pois, pois pikemmin
murhe musta heitä.

Missä liene muuttumaton olo maamme
päällä?
tytywäisyys ombi wasta onnen täyte
täällä;
pois, pois wiipykön
murhe-päiwä meildä, –
pois, pois pysykön
itku ilon teildä.

Wenäläinen
elli
Runo Pohjan Sodasta,
Aljettu Wenäjässä
ja
Päätetty Parisissa
Yhteiseksi Rauhaksi.

Jak. Juteini.

Wiipurissa,
Walmistettu A. Cederwallerin Kirja-
painossa wuonna 1816.

Sisällys

”Myrskyinen on maamme piiri…” 143
Walitus-laulu sodan ylitse. 150

◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇

Myrskyinen on maamme piiri,
täynnä sodan surkeutta,
aiwan rietas ajan pyörä,
ratas wanha riendäwäinen
merkittynä murha-töillä.
Wuosi wuoden liitoksesta
waipunut on werisenä
maasta mereen iäisyyden,
onnen auringo alennut,
– – weri-wirrat wahdossansa
höyryäwät hyytymätä
wielä kapinan kedoilla,
koska wainon waikuttaissa,
pauhun alla peljättäwän
ihmis-raukat raateliwat
surkeasti sukuansa,
josta jälle uudistuiwat
tulen tuiskut, turmelukset,
sodan myrskyt murheelliset
tuskaisissa tunnoissamme.

Sota, weren wuodattaja,
ruma, täynnä turmelusta,
riendänyt on riiwattuna,
wyötettynä wääryydellä
rundelemaan rauhan, riemun,
kukistamaan Walda-kunnat.
Kapina on kuljeskellut
kauan maissa muukalaisten,
kauan meteli merillä.
– – Mutta, mit' on mainittawa
metelistä pitkin merta,
murha-töistä muilla mailla?
sieldä singos' silmillemme,
Pohjan maangin mandereille
sodan kekäle säteinen;(*)
sota nousi, surma syndy'
werta Wenäjän himoiten.

(*) säkeinen.

Näitä surman sanomia,
menon julman mainioita
mielin minä muistutella
weljilleni Wenäjässä
Suomalaisten suosiolla,
niin kuin muisto mieleen tuopi,
sydän tulkitsee sanoiksi;
sillä suuressa sodassa
oli onni molemmilla
Isän yhteisen iloksi.

Sowita nyt laulun solmet,
itse wanha Wäinämöinen!
itse siwut silittele
runossakin rohkeassa,
johon sodan jylinästä
ombi nuotti otettuna;
käytä soitto kandeleeni,
käytä sulka kädessäni,
niin kuin weljen Wenäläinen
käytti miekan kiildäwäisen,
koska welwollisuus waati
warjelemaan wäkewästi
Walda-kunnan wapautta.

Hiljain kirkas toiwon tähti,
armo A l e k s a n d e r i m m e
koitti kansoille Wenäjän,
pilwet syngeät, sumuiset
waiwuit warjoon unhotuksen;
laulellen lumengin maissa
töistä toisinans' wapaana
lepäs' kukin leiwän luona
ynnä yldä-kylläisyyden;
rauha leikiten lewitti
riemun siiwet rinnoillemme;
järjen walo walistuskin
loistawainen lembeästi
aamu-ruskonsa ylensi.
Waan ei suonut wainon hengi
lewon aina lepäilewän
wilja-pellolla Wenäjän,
joll' ei wielä wieras jalka
ole käynyt kostamata.
Eipä tainnut mieli miehen,
Napoleon nimeldänsä,

joll' on ollut onni, woitto
werisinä weljeksinä,
olla täällä tytywäinen
sadan woiton saallisihin;
miehen tahdon tarkoitusta,
onnen, woiton wietellessä,
awaruuskin ahdistaapi.

Wihollinen wäkewänä
Kansat woitetut kokoili
pitkin maita, mandereita,
rupes' rumalla tawalla
kuljettamaan kauhistusta
Wenäjängin wahingoksi.
Kansat kulkiwat ikeessä
niin kuin teuraat tarhoistansa;
wainon julman waikuttaissa
kaswoi joukko kauheaksi
niin kuin luja lumi-pallo
wuoren pääldä wieritessä,
taikka aldo tuulen alla
kuohuwainen kulkeissansa
meren suurella selällä.

Onnen majat owat kaikki
mustat, maalatut mureella,
koska kuolema kitansa
awas' jälle awarasti,
leuat hirmuiset lewitti,
näytti kielen kolmi-haaran –
näytti nälkäisen sywyyden,
josta sumu surkeuden,
sodan sauwu pöllyääpi.
Nyt on surma syndyneenä,
kaswaneena kauheaksi
weren himoja wihainen;
sota uhkaa angarasti
paidat punata werellä
kautta karaistun teräksen,
raudan kautta raatelewan.
Muinen tehdyt murhan teot
muiston tauluun maalattuina
selkiäwät sumustansa
sodan liekin leimahtaissa.
Waaran myrskyn waikuttaissa
unhotuksen paksu pölly
katoaapi kansain luona,
surman teot surkeammat
muilla mustilla ajoilla,
waeldawat warjostansa
kaswattamaan kauhistusta.
Wanha weri wuodatettu
näin on sula silmissämme,
höyryääpi hyytymätä
sodan jäljissä sywissä;
haawat muinen hirwiämmät
owat puoli-paranneina
jälle rewityt rumasti.
Kansoilla on kaukanakin
kylwön aika kyyneleitten;
katseldaissa kauhistusta
silmä-läwet lewitetyt
jääwät auki jäätyneinä,
weri wärisee powessa,
niin kuin luondo lewotoina,
koska kowa Ilmarinen
jylinällä jyristääpi.

Kuitengan ei kauhistunut
wielä wahwa Wenäläinen,
eikä kuohu kyyneleitä
silmä-lähteistä sywistä,
ehk' on suuri surman liekki
ruskottamahan ruwennut,
sota nosnut nopeasti
niin kuin myrskykin merellä.
Pohjan poika miehuullinen,
jok' on waaroissa wakainen,
waiwoissansa wahwistuupi,
tuskiss' uljaaksi tuleepi.
Wenäläinen walwowainen,
jok' ei tuulen tywenässä
jätä melaansa merelle,
waaran suuren waikuttaissa
wasta woimasta isoili.
Wihoitettuna wäkewä
jalo-peura pöyristellen
aina kaula-karwojansa
rohkeasti rawistaapi.
Kotka nousi kiirehesti
pääldä poikainsa, pesästä,
wihollisen wastukseksi;

Walda-kunda woimallinen
näytti kowan kiiwauden,
että kansat kauhistuiwat,
jotka toisen käskyn kautta
turmeluksehen tuliwat.
Tundein woiman tykönänsä
waeldaapi Wenäläinen
wasten wahwaa wihollista,
Walda-kundain woittajata,
ett' ei ehtis' ylendyä
yli rajan rauta-jalka,
pääsis' waino wihollisen
yli paikan pyhitetyn, –
ett' ei sota sortais', särkis',
onnen kaiken kukistaja,
mit' on rauhassa rakettu,
eikä sotkis' ilman syytä
wilja-peldoja Wenäjän.

Mutta weljen', Wenäläinen!
murhe muistuu mieleheni:
waarat owat wieressämme
meillä elämän merellä;
myrskyinen on myötäinengin
tämän maa-ilman menoissa;
huikendelewaisuus wanha
meill' on maassa pysywäisin;
wiekas ombi toiwo wielä,
onnen pyörä pyöriwäinen,
ilo aiwan petollinen.
– – Jo on wieras wainollansa
rauhan poistanut rajalda,
Punapartti paljoudet
syösnyt surmaksi sekaamme,
tuonut Wenäjään tuhannet.
Tästä sanomat suruiset,
lendäwäiset leweälle,
tiedon kauas kuljettawat;
korwan kalwon kolkuttaja
ääni kuuluu kumisewa,
huuto humisee perässä,
ett' on waara wallan saanut,
pääsnyt pauloista wahingo,
jotka juosten jouduttawat
surman Muskowan sisälle,
niin kuin tuuli tuli-palon
kuljettaapi kaupungissa, –
niin kuin tauti turmelewa
tuskan syöksee sydämehen
potewaisessa powessa.

Äänen, huudon huminassa
miehet aiwan miehuulliset
riendäwät jo rohkeasti
näännyttämään nurjat neuwot;
aldis andain omaisuudet
koko kansa kiirehtiipi
opettamaan oudoillekin
rakkautta rauhan töihin
kyllä kurjalla tawalla;
yksi wuodattaa werensä,
toinen tarjoo tawaransa
Walda-kunnan wakuudeksi.

Wihollisen wainotessa
joukkojamme julmemmasti
langes' Wenäjään wahingo
niin kuin wirta wieriäwä
upottamaan uljahatkin;
häijymmät kuin heinä-sirkat
ennen Ekyptin kedoilla,
lewis' maahan lekiöitä.
Eipä löydy lohdutusta,
eikä muuta ehtoakan
Sota-wäelle Wenäjän,
paitsi kahta kelwotonda:
joko paeta jalosti,
taikka tyhmästi upota.

Ehk' ei karta kuolemaakan
Walda-kundaa wartioiten
wanha, kiiwas Wenäläinen,
wiisas mieli miehen luona
walitsemahan nyt waati
ensimmäisen ehdostansa,
että ehtis' wieras wirta,
woiman lainne wihollisen
wähendymään wieritessä,
lewitessä loppumahan.
Syystä kulkiwat sotien
miehet kohden majojansa
aina pyssyen pyryssä,

tulen tuiskussa punaisen.
Joka jälki jätettynä
wihollisen wallan alle
oli myöskin ostettuna
warsiin paljolla werellä.
Majain luoksi lähestyen
rinda sulaa rautainengin;
uusi uljaus palawa
woiton pyynnön waikuttaapi
Pohjan wartiain powessa.

Wasta tunsi wihollinen
Muskowassa murretussa
woiton kerran kamalaksi.
Tehdyt säteet teräksestä
tirskahtiwat taka-perin
Pohjan kilwestä kowasta,
joss' on määrä merkittynä
Walda-kundain woittajalle.

Seiso siis jo, Napoleon,
älä astu edemmäksi;
auringos on alla puolen,
onnes päiwä pimeneepi.
Anna ylen aiwoitukses
wallitsemaan Waldioita,
koko maata kaitsemahan;
raju-ilmassa rumassa
kaada mereen mastot kaikki
woittos laiwan waipuwaisen,
souda kunnias kotia.

Muskowa on murrettuna,
hywä Kaupungi häwäisty!
kuului ääni kumisewa,
huuto korwissa humisi
yli koko ymbäristön.

Äänen yhtä yllyttäissä,
toisen korwaa kolkuttaissa
kukin kiiwastui kowasti;
weri läikkyi lämbymänä
powessa nyt paisuwassa,
halu syttyi sydämessä,
poltti poikain sormen päissä
saada syöstä kauhistuksen
wihollisen wierahaksi.
Kotka kauan kärsiwäinen,
weristetty, wihoitettu,
tunsi wasta tykönänsä
koston kowat waikutukset.

Sota-joukot johdatetut
uudeld' urhollisuudelda
waaran eteen waeldawat,
joihin kansa kiitollinen
alla toiwon täytettäwän
aina luottaapi lujasti.
Pojat parwissa parahat
rinnain riendäwät jalosti
rinnoilla kuin kallioilla,
joihinga ei pelko pysty,
sodan pauhinan sekahan.
Peldo-mieskin miekatoina
raudan aurasta rewäisi,
suostui yhteen surman työhön;
rohwaistuilla rinda-luilla
lähti hängin liikkehelle
niin kuin leijoni lewolda.
Woiton halu, woiman tundo
peittää waaran waikutukset
pojes silmistä sodassa.
Kansa pitää pyhän uskon
wartiana Walda-kunnan:
että muisto isän majan,
palawana powessamme,
polttawa on pahat juonet
sitä wasten walmistetut.

Waikea on Wenäläisen
suoda wanhan waino-miehen
luona Muskowan lepääwän,
iloitsewan ilkeästi
maassansa ja majoissansa,
itse haudoilla isäinsä.
Päiwän pilwisen sumusta
toiwo lensi lohdullinen
kohden woiton kunniata.
Miekka wyölle wyötettynä,
keihäs kauhea kädessä
isä poikaansa opetti,
ett' on weri wuodatettu

Walda-kunnan woiton tähden
kunniaksi K e i s a r i l l e,
kansan onneksi kotoisen.

Allot kauas kuljetetut
myrskyn kautta kauheamman
pakoittawat paikkahansa,
jälle tahtowat takaisin.
Eipä auta neuwo aina,
kestä woima woittawangan;
kaikki kaatuwat kasahan,
jotk' ei wältä joukkoamme
taikka armoa anele.
Wenäjä on woimallansa,
talwen angaran awulla
wihollisen weristetyn
taka-perin peljättänyt;
jäljet hangelle jätetyt,
murheelliset muisto-merkit,
nähtiin kiireestä kowasta,
– – weri wuoti talwi-teille,
lumi muutti muotons' wanhan.
Waan ei wielä wihollinen
muuta lujaa luondoansa,
ehk' on woima wähennetty,
sodan liekissä sulattu.
Muisto woittoen weristen
kehoittaapi kiiwauden,
toiwo woiman wahwistaapi.
Wielä Leipsin laitumella
Kansa-kunnat koettiwat
kukin riita-kumppaninsa
woiman wiimeistä waraakin;
woitto taikka kurja kuolo
oli ehdoksi otettu.
Sota-kedolla karaistu
murha-miekka wälähteli,
tulen liekki turmelewa
leimahteli loppumata
sauwun sakean seassa;
malmi musta kidastansa
jylinällä, jyskinällä
surman surkean lähetti
kauhistuksen kumppaniksi,
että wuoret wärisiwät,
tärisiwät tandereetkin,
pilwet paksut pyörtyneinä,
jotka sauwusta sakoilit,
halkeiliwat, hajoiliwat
taiwas-lakea lähellä;
kuolot kulkiwat kamalat
kahda-käsin kiljuwina,
sodan myrskyn murha-nuolet
sinne, tänne singoiliwat
niin kuin rakeet raju-ilman.
Tuolla jalka jatkamaton
lensi kauas lyhettynä,
täällä katkes' käsi-warsi
miekka kiildäwä kädessä.
Huuto, parku pauhattaissa
haawoitetun hirmuisesti
läpi sauwun lewiääpi,
ääni täyttää awaruuden;
ruma kuuluu ruikutuskin
monialda metelissä,
jossa huowit ja hewoiset
kuollen kuorsuwat jaloissa.
Tuhansien taistellessa
lakealla laitumella
terät wälkkywät teräwät,
raudat niin kuin rewon tulet.
Keihäs-metsät kauheammat
toinen toistansa läheten
joukot jalot wähendäwät;
miehet, ehkä miehuulliset,
kaatuwat kuin heinän korret.
Nurmet peitetään punaiset
nukkuneilla niskoillensa,
moni lepää leuoillansa
(yhden kallo kahtiana,
toisen sanda sieramissa)
surmattuna, sullottuna
weren sotketun sekahan.

Murhe-päiwän paetessa,
kätkettäissä walon kaswot,
kosk' ei enää auringoinen
julkee katsella kowuutta,
jätti sota jälkehensä
kasket keihäistä kowista;
sota-asetten seassa
ruumiit oliwat rumasti

rewittyinä, runnelduina
aiwan korkeissa kasoissa,
weri liikkui lainnehissa
kyllä höyryten kedoilla;
pellot, niitut punoittawat
wielä werestä hikoillen.

Wenäläinen, woittawainen
kansa-kundain kumppanina
tutkisteli tykönänsä
kiiwautta kowan miehen
näändywänä nähdessänsä.
Wiel' on woima haawoitetun
jalo-peuran peljättäwä,
kaatuneenakin kamala;
kamala on karhu wielä
kuollessansa kuusistossa.
Wenäläinen woittajana
ihmetteli isoutta
wihollisen woitetungin
wuoron jälkeen waipumassa,
jonga wallan wahwat tolpat,
paksut, korkeat pilarit,
kunniansa kannatteina
kallistuiwat, kukistuiwat.

Ehkä oli oma onni
Wenäläisen wakuutettu,
waiwutettu wieras waino,
parhaan tähden pysywäisen
wielä miehet miehuulliset
unhottawat uljahasti
kaikki waarat ja wahingot,
jännittäwät joutsen jäykän
kansa-kundain kaukaistengin
wapaudeks' waaran alda.
Miehet aiwan miehuulliset,
pannen pantiksi halulla
weren wiimeisen pisaran,
taistelewat taitawasti
wielä weljeinsä hywäksi,
surullisten Saksalaisten,
jotka kaikki kadottiwat
haksi-rikossa rumassa.

Kosk' ei wielä wihollinen
anna myöden miehuudelle,
eikä salli suosiolla
kahleisihin koskettawan,
joiss' on saalliina satoja,
Wenäläinen woittajana,
joka tukes' turwatonda,
itkewäistä ihmisyyttä
horjuwana huolen alla,
särki kahlehet kowatkin,
paulat murteli pahimmat,
joita wanhat Walda-kunnat
kandoiwat arwota kauan.
A l e k s a n d e r ' armiaambi
rakastettu Ruhtinoilda,
ihmisyydellä ilona,
joka woitti woittajangin,
lahjoitteli lembeästi
wapauden wainotuille;
johdatteli joukkojansa
kohden suurta Kaupungia(*)
sammuttamaan sodan tulet,
ett' ei enää julmat juonet,
wainon henget waeldaisi
sieldä meitä sortamahan,
wuodattamaan waikeasti
Kansa-kundain kyyneleitä.
Waldiaamme Wenäjässä,
lopettaja wanhan wainon,
rauhan istutti ilolla
luoksi lewon riemullisen,
jonga suojassa suloiset
lohdutukset lendelewät
murhe-päiwäimme perästä.
Rauha, niin kuin aamu-rusko
walistuksen walkenewan,
tuotti tiedon onnestamme,
walon engeli wakainen
yli merten, yli maiden
suuret siipensä lewitti.

(*) Paris.

Lepo yhteinen lopetti
wasta mainiot Wenäjän,
koska kansa kunniansa
oli arwoon ylendänyt,
jonga perustus ei petä,
eikä nulja nurkka-kiwi.
Wanhuudesta Wenäläinen
ombi ollut ensimmäinen
waaroissa ja waiwoissakin
kuuliainen kunnialle.
Eipä lahja, eikä uhka,
eipä petos, eikä pelko
liiwastumaan laita miestä
retkillä rehellisyyden.
Wanha weri wieriääpi
wielä suonissa sulasti;
rinda täynnä rohkeutta
waaran kautta wahwistuupi,
sydämessä syttyneessä
uusi uljaus herääpi.

Näin on nähty nykyinengin
Sota-wäki Wenäjässä,
lähtein kilwassa kotoa,
kiistelewän keskenänsä
kunniasta kamalasta,
saada sotimaan ruweta,
mennä meteliin halulla,
kohden kitaa kuolemangin,
koska oli kansan onni
waarahan jo waipumassa,
hätä, häwäistys lähellä.

Kyllä waati weljistämme
sota Tuonelaan tuhannet,
jossa kukin kuljeskellen,
muistellessa miehuuttansa,
ombi tosin tytywäinen
kunniaansa kiildäwähän
suurten isäinsä seassa;
mutta muista, Wenäläinen!
joka wielä wiljeskelet
kansain luona kunniata,
muista, koskas kuljet jälle
surkeuden, surman tieldä
lewon mettä maistamahan,
että arwet awarammat
ruumihissas rewityssä
owat merkit miehuudesta,
muille muistoksi menoistas.
Sinun kauttas kansa-kunnat
owat wanhan wapauden
jälle perineet jalosti,
sinun kauttas kansa-kunnat
kahlehensa katkaisiwat,
jotka murtuiwat muruiksi.

Koska rauha riemullinen
ombi kauas karkoittanut
sodan, wainon waikutukset,
ystäwyys jo yhdistääpi
Kansa-kunnat keskenänsä;
lewon engelit lepääwät
Walda-kundahin wälillä
wapauden wartioina;
konstit, opit keskenänsä
(walistuksen suuret soitot
kungin wahwassa kädessä)
johdattawat joka maahan
onnen lahjat laweammat
ihmisyydelle iloksi.

Walitus-laulu sodan ylitse.

O! sota, surma suuri,
kauhistus kanhela,
ett' julma olet juuri,
todistaa tuonela.

Ei käy, ei käänny kielen
tunnustaan tuskassa,
kuinga on karwas mielen
murheessa mustassa.

Turhasti tuiskuu tulda
kapinan kangaalla,
werellä musta mulda
punataan parhaalla.

Ei maksa miesten murha
wainojan waiwoja;
sandahan työ on turha
kaiwella kaiwoja.

Yks' woittaa yhden kerran
taas toinen wuoronsa,
ja saawat saman werran
kuolossa kuoppaansa.

Ajan Wiete,
elli
Moninainen Runo-kokous.

Jak. Juteini.

Wiipurissa,
Ulos annettu And. Cederwallerin
Kirja-painosta, wuonna 1817.

Sisällys

Rupulista[i]
Kolme aikaa 153
Kerjupoika[ii]
Waroitus[iii]
Tohtorista elli Lääkäristä 153
Näkö Tika-puista 154
Sana-sota 154
Kasteesta 155
Kiiwauden Waikutus 156
Muuraisista 156
Kiwi-piirros Häpy-patsaassa Suomen Oppineille. 157
Pahat sikiät 157
Lohdutus 158
Matka-miehistä 158
Kewän tulosta 158
Wilu-taudista[iv]
Imatran Koski 158
Kateus 159
Kuoharista elli Salwajasta 159
Isällinen waroitus naimisessa 160
Weljellinen waroitus naimisessa 161
Kaipaus ja lohdutus 161
Putellille[v]
Hiljain naineille 162
Toiwotus nuorelle waimolle 162
Nimi-päiwän lahja 162
Omenasta 162
Kielletystä puusta 162
Hauta-piirros Korpin kuwassa, Orhin muisto-patsaana. 163
Huliwili 163
Pojan Laulu Tytöllensä 164
Laulu Rakkaudesta 164
Naima-Laulu 165
Kewä-Laulu 165
Isän ja Pojan Laulu 165
Jälki-puhe 166

---

[i] Ks. ”Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa.”, vuodelta 1810.
[ii] Ks. ”Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa.”, vuodelta 1810.
[iii] Ks. ”Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa.”, vuodelta 1810.
[iv] Ks. ”Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa.”, vuodelta 1810, jossa runo on nimellä ”Wilutaudista. (Lystikirjoitus.)”.
[v] Ks. ”Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa.”, vuodelta 1810.

Kolme aikaa.

Kolme aikaa, kuolewaiset!
ombi meillä merkittynä
Suomalaistengin seassa:
Ensimmäisen aljettaissa,
ehkä wailla walkeutta,
esi-isämme oliwat
rohkeat ja rehelliset,
kiitettäwät käytöksissä!
werellä ja woimallansa
suojeliwat sukuansa,
wapautta warjeliwat,
koska Suomen koko seura
piti onnen yhteisenä.

Sitte tuli toinen aika –
aika muita awarambi,
jossa Suomen joka sääty
etsi omaa etuansa,
hylkäs' toisen hywän onnen –
hylkäs' kansan kunniangin.[17]
Moni wailla miehen mieldä
ylen katsoi koto-kielen
walistuksen wahingoksi.
Ensin, ehkä wähitellen,
turmelduiwat tawat täällä,
wiimein yldyi yhteiseksi
kansan kauhea häwäistys.
Tuhlattua tawaransa,
pahan menon palkkioksi,
yksi kerjää köyhyydessä,
kontillansa toinen tuolla,
kuola-suuna kuljeskellen,
ehkä ihmisen näköinen,
kyndää maata kärsällänsä
riemun tähden ruokottoman,
wiinan katkeran kiroissa,
kosk' on mieli päästä mennyt,
sorkat ansainnut alensa.
Turha taito tyhmän miehen
kumiseepi korwissamme
tyhjän tynnyrin tawalla.
Pappi, niin kuin kirkon kello,
käskee kansan pyhyytehen,
ehkä itse ulos jääpi.
Oikeuden osottaja,
tuomarimme tunnotoina
Laki-Kirjan kannen päällä
wielä lahjoja lukeepi.
Sota-mieskin mieletöinä
rauhan alla rohkeasti
olka-päitäns' ylendääpi,
ehkä waaran waikuttaissa
sydän rinnasta sywälle
– – – housuin asti aleneepi,
etsii pöksyissä pyhyyttä,
jonn' ei joutuis' joka nuoli,
pääsis' pelkokan perässä.

Aika kolmas olis' kyllä
tuolla wielä tulemassa,
suwi suuren hywän suonnen,
walistuksen waikuttama,
mutta menot muistuttawat,
juonet niin kuin nykyisetkin,
ett' ei ehdi toinen aika
lähemmäksi loppuansa,
ehkä loppui ensimmäinen.

Tohtorista elli Lääkäristä.

Kerran paha poltto-tauti
miehen kalloa kiwisti,
itse Tohtorin isomman;
potewana pohmelossa
luuli Lääkäri lewoton
kauheasti kituwansa
läwistettynä läpitse
rauta-kangella kowalla.

Nytpä wasta waiwan alla
herra huomaitsi tapansa,
muisti wanhat murha-työnsä,
kuinga ennen eläwäiset
kautta hänen kowuudensa

waiwat kärsiwät wihaiset
neulan warsissa wawisten.

Mutta koska tuonen tieldä,
kuolon kourain hellitessä,
palas' Lääkäri paraten,
kohta lupasi lujasti,
wielä wahwisti walalla,
ett' ei enää eläwäistä
kuoletella kurjuudella,
eroitella ehdollansa
jäseniä jäsenistä;
waan hän muitakin manasi,
waroitteli wakaisesti,
että kukin kuolettaja
hengen pian hellittäisi
hywin helpolla tawalla,
koska lisäks' koetusten,
terweyden tarpeheksi
ruumis toisen turwattoman
tutkittawaksi tuleepi.

Näkö Tika-puista.

Awaruudess' ajatusten
näkyi minun näössäni
kerran kolme tika-puuta
paljoakin pidembätä
niitä, jotka näytettihin
jalon Jakopin unessa, –
engä minä Engeliä
nähnyt näillä lendelewän;
kolme pitkää tika-puuta
näkyi minun näössäni,
joissa oli jatkettuna
yhden päässä toisen alku.

Ensimmäisen puola-puilla
olit huonot häpiässä,
ilkeämmät ihmisistä;
pitkin toisen puola-puita
ylembänä yksin kaksin
lauma luondo-kappaleita;
kolmannella kunniassa
istuit ihmiset jalommat.

Ongo tässä oikeutta?
muutama jo muistuttaapi.
Kuk' on ales asettanut
suuren osan su-ustamme,
alle joukon järjettömän?
Kuk' on tehnyt tika-puutkin?

Min' en tiedä, mingä tähden
ombi tämä tapahtunut,
taikka kuka työn on tehnyt,
mutta sen mä tiedän tosin,
että sukus enemmästi
tuhlannut on tunnotoina
arwons' tyhmillä tawoilla,
ehdon töillä elämässä;
suku joukon järjettömän
aina arwonsa pitääpi.

Näön seljitys.

Härkä on siis hännällinen
korkeambi kunniassa,
ihmis parkoja parembi,
jotka tapans' turmelewat.

Sana-sota.

Hei! o! hywät ystäwäni!
mikä ääni ombi maassa,
mikä meteli mäellä?
– – Ohho! outoa näköä!
silmä-läpen' lewiäwät,
laudat kulkewat kasahan,
koska suuret sota-joukot
lyöwät toinen toisiansa,
niin kuin laineet luowattaissa
laiwan kanssa kamppailewat.

Woi! te, wanhat weri-koirat!
mistä murhaawa sisunne
ombi kiukkunsa ko-onnut?
Kuss' on sota sortawainen,
sieldä siunaus katoopi;
nälkä, kuolo kauhistawa
owat tämän leikin loppu.
Ongo tämä otollista
wielä walistus-ajoilla?
ehkä muinen esi-isät,
kosk' ei löytynyt lakia,
eikä toden tekiätä
Walda-kundahin wälillä,
ostit usein oikeuden
wiattomalla werellä.

Mutta, kuka liene kukin
riita-miehistä rajuista,
jotka tässä taistelewat?
– – Jopa minä sota-joukot
näen neljän Walda-kunnan,
kaksi kullakin taholla:
j ä r k i ja myös h y w ä n s u o n d o
sielujamme suojelewat;
wäärä oman w o i t o n p y y n d ö,
hullu h e k u m a siwulla
teloittawat tunnon lahjat.
– – Jo nyt joukko h y w ä n-s u o n n o n,
aiwan arka hengellensä,
karkoitetaan kangahalle
w o i t o n p y y n n ö l d ä pahalda.
Järki juosten hengittäwä
myös jo näändywän näkyypi
häijyn h e k u m a n parissa
– – kolme kymmendä kowuutta!
paljon j ä r k i pakeneepi,
kowin kihoittaa h e k u m a,
h y w ä n - s u o n d o hyppääwäinen
kauas siirtyy silmissäni
w o i t o n p y y n n ö n waikuttaissa.
– Ohho! sodan surkeutta;
wanha mies on wangittuna,
j ä r k i hallussa h e k u m a n;
woiman kautta w o i t o n p y y n n ö n
h y w ä n - s u o n d o siunattawa
karkoitettiin kulkuwille
sydämistä syndisien.

Kasteesta.

Kyllä olis' kynäisellä
syytä wiiwoja wedellä,
mutt' ei tahdo murheellinen
pännän käyttäjä kädellä
saada suustansa sanoja
asiata ajaaksensa.

Koska talwen Tammi-kuussa
kirwoitettiin äidin kohtu,
syndyi ihmisen sikiä,
tuli poika Pohjan maalle;
wiheldäissä tuulen wiuhan,
pahan pakkaisen parissa
piti poika päästettämän
kohta sekaan seura-kunnan
kautta kastehen pyhimmän.
Tuskin eloon ehtineenä
kapalossa kitisewä
lapsi tuodaan Temppelihin,
kirkon kylmemmän sisälle.
– Mutta, mitä tapahtuupi?
pienellä on hengi hellä,
lapsi kuolee kastettaisa,
Papin pyhästi sanellen:
Pakene sä, paha hengi,
siirry pojes sikiästä!

Waikka wailla hengeäkin
oli powi poikaisella,
Pappi ruumiin runsahasti
siunas' kuitengin sanalla,
että kirkko kumahteli,
risti rinnan kädellänsä,
kallon wedellä walatti.

Nyt on kysymys kowembi
wastattawa wakaisesti
tarkemmalda tutkialda
kuin on tämän kirjoittaja:

Kennen syy ja syndi liene,
ett' on lapsi lakastunut
warhain waipunut elosta?
Kyllän luulen, lukiani,
että warsi wahwistunut
olis' paljoa parembi
kuljetella kummildamme
kylmän kasteen alaiseksi
kowan pakkaisen parissa.

Kiiwauden Waikutus.

Kerran tapas' kulkewainen
pienen pojan pitkänänsä
peldo-portin wartiana.
Mistä tie on kirkon tykö?
kysyi täldä kulkewainen.
– Poik' ei puhunut sanaakan:
Mistä tie on kirkon tykö
tiuskas' kulkewa kowemmin.
– Poika waikeni[18] wakaasti.

Pileami pani aasin
kepin kautta puhumahan,
ajatteli itseksensä
kiiwastunut kulkewainen,
engös minä mahda, lurjus,
saada sinulda sanaakan;
paiskas' pojan polwillensa,
hautoi hartiat kepillä.
hosui lasta, että hengi
jätti ruumiin jähtymähän.

Wasta kuuli kulkewainen
perässä päin puhuttawan,
ett' on jokuu julmuudessa
mykän murhannut rumasti.

Oppi

Älä päätä pikaisesti,
tunnotoina, tutkimata,
arwon päälle asioita.

Muuraisista.

Täss' on juttu juteldawa
muuraisista metsissämme,
joill' on watsa warren päässä.
Sekainen on suku tämä,
niin kuin kansa keskenänsä;
täss' on suuri-sukuisia,
joill' on walda wanhuudesta,
aiwan monda meikäläistä.
Suurill' owat suuret howit
kuusistoissa, kangahilla
warsin wapaina weroista;
mutta sääty meikäläinen
ombi toisten onnen tähden
kaiken kuorman kandajana,
usein wailla wapautta.

Mutka-seljät muurahaiset,
wääristyneet waiwassansa,
anomuksen alhaisimman
kautta kurjan käsi-kirjan,
täynnä wanhaa walitusta,
Waldiaallensa wetäwät.

Käsi-kirja kieletöngin
jutteli nyt julkisesti
suruisilla sanoillansa:
Hywä, korkea Kuningas!
Majesteeti mahdollisin!
werraton on sinun waldas,
armos sitä awarambi.
Tässä miehet meikäläiset
polwillansa portahallas
walittawat kirjan kautta
yli kärsityn kowuuden.
Kauan ombi meitä kyllä
yksin kuormaa kuljetettu,
pimeydessä pidetty,
kauan ombi meillä kyllä
työtä teetetty howissa,
jossa tawat turmelduwat;
maata omaa olis' hywä
kungin wiljellä kotona,
maasta maksella weronsa,
ehkä haldiat howissa

edes tuowat tunnotoina
turhat syynsä tällä lailla:
kautta kowan raskauden
joukko pauloissa pysyypi;
walistus on waarallinen
kansan luona kelwottoman;
puutos tulis' totisesti
kartanoissa, Kaupungissa,
nälkä meille näännyttäwä,
jos nyt joukossa jokainen
olis' osansa isändä;
suku, seura meikäläinen
lewiäisi loppumata,
että puuttuisit pesissä
kuiwat kuusen neulaisetkin.

Ongo syytä asiassa,
tässä turhassa jutussa?
tasan täällä wedettäissä
ombi kuorma Walda-kunnan
wasta kaikille keweä;
wasta walistus wirinnyt
ombi onnen sytyttäjä.
Kyll' on kangailla kalua,
kyll' on muonaa metsissämme;
työllä eine enetähän
werot maksetaan wäellä;
kumbi kahdest' on parembi
Walda-kunnassa wapaassa,
kuiwa neula kuusistossa
taikka muurainen mäellä?
Se on toki selwä sana
kautta kyllän koetuksen:
jossa joukko suureneepi
mit' on maassa mahdollista,
siinä maa on mainittawa,
siitä syndyypi walistus,
wiisauskin wiriääpi
töissä, konstissa kotona.

Wiisas, hywä Haldiamme!
nämät owat suuret syymme,
joilla me nyt meikäläiset
tässä etsimme apua,
– – auta meitä armos kautta,
koskas hywämme hawaitset!
Nöyrät, nopsat palwelias,
alammaises alhaisimmat,
kuusen neulaisten kokojat.

Kiwi-piirros Häpy-patsaassa Suomen Oppineille.

Suomen kansa aiwan kauan
rawinnut on rakkahasti
omiakin oppineita
pohjaisessa powessansa;
mutta miehet muukalaiset,
lihawina lewossansa,
oman onnen kalwehessa,
hylkäsiwät koto-kielen
walistuksen wahingoksi,
häpiäksi kansa-kunnan,
jok' on tyhmästi jätetty
epä-luulon erä-maahan;
ehkä ombi oppineilla,
menon tähden mielettömän,
itse häijymbi häwäistys,
tämän patsahan tasainen.

Pahat sikiät.

Kuka liene kauheambi,
ilkeämbi itsestänsä,
kuin on kärmehen sikiä,
kuin on riita, ruma poika, –
poika oman woiton pyynnön,
joka syöpi siittäjänsä;
kuin on tyttö kurjetoina,
hellä, hembeä hekuma,
joka warhain wanhembansa
riemun kautta raateleepi?

Lohdutus.

Mopsi petti monda miestä,
wannoi wäärin ja warasti;
joutui wiimein wika-päänä
kannustamaan kaakin-puuta
kowin kurjalla tawalla.

Kärsi, kärsi! kulda poikan'!
lohduttaapi lastans' äiti
seljän takana turulla;
kärsit muinen pyhät miehet,
kärsi Ristus risti-puussa.

Poika potkasi emänsä
kanda-päällä kyljellensä,
soimas' wanhembaa sanalla:
sinun syysi, surmattawa!
ombi surmahan sikiäs,
joka turmelit tapani,
säästit witsan waikutusta;
rakkaudes raatelewa
onnen lapseldas lyhensi.

Matka-miehistä.

Neljä miestä matkustaapi
täällä edes ja takaisin,
meren puolet, Pohjan maatkin
kaikki kulkewat läpitse.
Kewät kulkee kaunihisti
meri-mailda Suomen maahan
kukkais-kimppu kainalossa,
hywän lemun lewittääpi
joka paikkaan perässänsä.
Suwi jäljessä suloinen
wiitta päällä ruohon päinen
terwehtämään tulee meitä;
tullessansa tuopi lahjat,
toiset lupaa lähteissänsä.
Syksy Pohjasta palaten
wasten kesää waeldaapi
palkitsemaan päiwä-työmme,
kesän kauniin hywyydestä
osat jakelee jalommat.
Wiimein tulee talwi maahan,
kylmä-takki kainulainen,
jok' on wanha ja wihainen;
hän on wieras wiipywämbi
matkallansa Suomen maassa.

Kewän tulosta.

Metsän lapset laulawaiset
puiden oksilla puhuwat,
ilmoittawat iloansa,
koska tulee taka-perin
kewä kaikille suloinen.
Eikös ihmiset enemmän,
joill' on jalo järjen lahja,
mahtais' mainita hywyyttä,
laupiutta suuren Luojan
syttyneillä sydämillä.

Linnut warhain wisertäwät,
että tukka tutiseepi,
koko luondo leikitseepi,
koska armas aamu rusko
tiedon andaa aikaiselda,
että walon waikuttaja,
lämmittäjä luonnon kaiken,
päiwän kuldainen Kuningas,
suopi kauan korkealla
katseldawan kaswojansa,
joista siunanus jakoopi.
Lembeässä loistehessa
kukkaisetkin kedollamme
silmä-lautans' lewittäwät,
joita joukko mesiäisten
sydämestä suuteleepi.

Imatran Koski.

Kauas kuuluupi kohina
Wuoksen wirran wahto-harjan,
kauas kauhean Imatran.

Lähembänä wirran luona
korwat tukitaan kohulla,
sumu sakea peseepi
wielä kaswot katselian.
Pilwi nousee paksu aina
wirran reunoille wihaisen
kosken kowan wieritessä,
jossa näkyy joka aika,
päiwän paistaissa wetehen,
Taiwaan kaaren kappaleita.

Näin on laatu Ruoko-lahden
kosken kowaks' kutsuttawan,
jong' on Saimi synnyttäjä,
imettäjä iän, päiwän.
Tämä ombi weden wuoto,
tämä liemen liikuttaja.
Wesi waeldaa[19] wetelä
kahden kallion wälillä.
Siinä liemi lewotoina
kiehuu, kuohuu kulkeissansa,
hyppää niin kuin lammas-lauma
ojan ylitse awaran.
Wahto walkoinen kasoissa
löyhähtelee leweälle,
niin kuin kuiwa willa-kasa
piesten pitkillä kepillä.
Wesi tuoksuu tuskissansa
paiskeldaissa pyörtyneenä
kowain kiwein hartioille,
juuri niin kuin jauho-laari
tuulen poskein puhaldaissa.

Muisto-merkit monet wielä
owat kauan kalliolla,
reijät reunalla Imatran,
josta wesi muinen wieris',
kuukus' liemi kuohuwainen.
Nyt on wirta woimallansa
tehnyt tiensä sywemmälle
poikki kallion kowemman,
jäljet jättänyt awarat,
toinen toistansa sywemmät,
ihmeiks' aina ihmisille,
maassa muistoksi ikänsä.

Kateus.

Rakkauden raatelia
kateus on kartettawa;
mutta missä, millä lailla
wältetään sen wäärät juonet,
wihat, wainot, willitykset?

Osan kanssa kuunihimman
ombi hywä huwitella
seuran korkean seassa,
luona alhaisten asua;
mutta wertaisten wälillä
häijy herääpi kateus.

Hirwi juoksee hongistossa
oksan sarween sattumata,
hirwen pensaissa hypäten
owat oksat matalalla;
mutta wiita waatii wasta
hirwen hiljaa kulkemahan,
ett' ei taitu suuret sarwet.

Kuoharista elli Salwajasta.

Ah! ett' aiwan andais' myöden,
kielen' liikkuis' kerkeästi,
ettän toisin taitawasti
edes unen warsin uuden,
jonga näki, jonga tunsi
itse kuohari K u h a i n e n.

Mutta, mit' on huokaildawa
kauan toinda, taipumusta?
asia on aljettawa
jutun juonehen ruweten.

Tämä kuohari k u h a i n e n
teki kerran kaiken päiwän
wirkans' työtä wireästi
weitsen werisen terällä,
suolas', poltti sywät haawat.

Koska warjo wenyneeksi
tuli päiwän paetessa,
kohta kuohari K u h a i n e n
luunsa laskee wuotehelle
unen helmaan uupumahan.
Tässä meidän Mestarimme
rupes' näkemään näköjä.
Ukko luuli unessansa
muuttuneensa mullikaksi,
waikka wielä miehen mieli
pysyi aiwussa alati.

Koska luulon laitumella
kulki sonnina Kuhainen,
näki unen uudet majat,
tunsi tyhmät asujamet,
hawaitsi hän häijyläisten
keskustuksen korwissansa,
ett' on sonni salwettawa.
Nyt on walweilla wawistus
koko ruumiissa Kuhaisen
alla pahan peljästyksen.

Äijä wiedään ähkywäinen
miesten woimalla mäelle.
Yksi köydellä kowasti
niwoi sorkat sonnin alla,
toinen weti, kolmas wäänsi
mullin kowin mylwiwäisen
kyljellensä karkehelle.
Tämä raukka rehki tässä,
tämä paisui ja puhalsi.
Lijan tuskansa lisäksi
näki wielä weitsi suussa
itse konnan kuoharingin
pussi-seljän putkahtawan[20]
taka jalkainsa takaisten.
Tuimasti jo tunsi puukon,
raudan wiildäwän rumasti
ennen ehjässä ihossa.

Kerran kuohari Kuhainen
wielä woimansa kokoopi,
tembaa tuskassa kowasti,
– – niini-nuora nikeldyypi,
– köysi katkes' kappaleiksi,
sonni raukka salwettawa
pääsi pauloista pakohon.
Mulli mittaa mieluisesti
maita, soita sorkillansa,
selkä liikkuu lainehissa.
– – Mutta, mieli-hywäksensä
mies nyt heräsi hädästä,
löysi itsensä lewolla
warsin wirheetä, wiata,
ehkä kieris' kyljen alle
hiki kuuma karpaleissa
koko ruumiista K u h a i s e n.

Ah! nyt armasta iloa,
että itsens' ihmisenä
ukko pauloista paennut
wielä wiimeingin hawaitsi.
Ukko pauloista paennut
teki liiton tunnon kanssa,
ett' ei enää tyhmän lailla
olla toisen turmelia,
surma muiden miehuudelle.

Isällinen waroitus naimisessa.

Ota poikani opikses
wanhan huulilda waroitus.
Koska weres wieriäwä
lämbiääpi rinda-luissas,
koskas menet kosimahan,
koskas waimoa walitset,
silmäs woitele sokeat
rakkauden riemun alla
järjen öljyllä jalolla.
Älä ryhdy rahan tähden
pahan elkisen parihin;
kylmä kulda kumppaniksi,
walju waimoksi hopia,
se on Suomen sanan lasku.
Rakkaus ja terwe ruumis
tawara on täydellisin
kumppanilla keskenänsä.

Paha naitaa naurawainen,
paha ämmäksi äreä.
Älytön on äändä wailla,
hullu paljon puhuwainen,
ilkeä iso toruja.

Harwat saawat mieldä myöden
waimon taitawan tawoissa;
yks' on Herrain halailema,
toinen turhasti korea,
kolmas weltto wahwaan työhön.

Hywä olis' wisu waimo,
hywän-suowa, siiwollinen,
taitawa ja toimellinen,
laadullinen joka laissa;
mutta, miss' on mesi-leipä
tehty wehka-taikinasta?
Ongo wielä wirheetöndä
ollut maassa olendoa?

Karta siis, mun sikiäni,
wiat suuret wiisahasti,
waan ei wirheitä wähiä,
joiss' on osa ihmisyyden.

Tän mä panen päätökseksi
wielä lauluni lukuksi:
Autuas awio-kunda,
jossa luonnot luonnistawat.

Weljellinen waroitus naimisessa.

Weljen' hywä ja wakainen!
perustele puhtahalla
awiolla onnes alku,
etsi myöskin ystäwyyttä
kuldas luona kaunihimman;
tällä patsaalla pysyypi
rakkaudes rakennuksen
nurkka-kiwi kohdallansa;
muutoin ombi onnes hetki
halpa, huikendelewainen.
Pian rakkaus palaapi,
onni jääpi jähtymähän,
jos ei ystäwyys jalombi
siehen lisäile sytettä.

Muinen mielistyin minäkin
tytön poween pohmelossa,
minä riemulla rakastin.
– – Ohho! aikaa autuasta
hetkilläni huwituksen.
Sulka päästä suuren siiwen
Engelimme ensimmäisen
olis' tässä tarpehelle
sitä sulle tulkitani
mitän tunsin tykönäni,
koskan kuldani siwulla
käsi kädessä käwelin,
koska suuni andoi suuta,
huulen' huulila lepäsit,
sydän suli powessani.
Mutta kuin ei meillä ollut
yhdistäwää ystäwyyttä,
aiwan warhain armahani
hylkäs' minun, mieldyi muihin.
– – Missä liene korpin kynä
tätä jälle tunnustaani.
Rindan' oli sangen sairas,
powen' olis' pakahtunut,
sydän muuttunut sydeksi,
jos ei olis' muita ollut
mulla tallella tytöistä,
joill' on rinda rakkahambi,
aamu-rusko poski-päillä.

Kaipaus ja lohdutus.

Eritessä ystäwäisen,
tytön minuun tytywäisen
ihmisellisesti
tunsin totisesti
sydämessä suruisessa
kowan kaipauksen;
mutta maljan pohjaisessa
löysin lohdutuksen.

Hiljain naineille.

Sulle suon ja toiwottelen
minä, paras pari-kunda,
wähän unda,
paljon iloa iässä.

Wanhendukai waiwatoina,
hedelmöitkäi hekumassa
rakkahassa
onnen suojassa suloisen.

Että ikään wäsymätä
lastennekin lapset sitte
näkisitte
leiwän wieressä lepääwän.

Toiwotus nuorelle waimolle.

Koskan kuitengin sinulle
taidan toiwottaa wapaasti,
ehk' et sitä ennen suonut,
sekä lasten siunausta
että iän enennystä,
siis mä toiwotan sinulle
wuotta wuosien perästä,
paljon lapsia paraita,
lijaks' leipää lapsillesi.

Nimi-päiwän lahja.

O! mun kulda-omenani,
mesi-marja mandereella,
jonga nimi joka hetki
ombi huuldeni huwitus.
Nimi-päiwänä paraana
minä wakaan waroituksen
soisin lahjaksi sinulle:
Älä luota luulos kautta
kauneutees katsannossa,
älkä ihanaan ihoosi;
weri jääksi jähtywäinen
suonissa on seisahtawa,
puna-posket lakastuwat,
iho maassa mätäneepi;
se on sinun siweydes,
jok' ei jähdy, jok' ei jäädy,
eikä mullassa mätäne.

Omenasta.

Naiset Ewan ensimmäisen
elämästä
paljon moitellen puhuwat,
että mieldyi äiti parka
omenahan,
sitä hartaasti hypisti;
Mutt' ei tutki tyttäremme
tapojansa
itse tarkalla tawalla;
moni kokoo täysin kourin
kahmaloonsa
nytkin oksat ja omenat.

Kielletystä puusta.

Ei ol' ihme Adamista
endisestä,
jota syyttelee jokainen,
että haukkas' hembeästi
hedelmästä
ottain kielletyn omenan;
tämä tapa ombi meillä
wanha wielä;
harwa[21] hillitsee himonsa.
Jos nyt jokuu waimon wesan
waarallisen
panis' ehdoksi eteemme,
määräis' tytön, mesi-marjan
merkillisen,
puuksi kieltyksi pojille,
kyllä näkis' kaikki kansa
kohdastansa
luonnon näändywän lujangin.

Hauta-piirros
Korpin kuwassa,
Orhin muisto-patsaana.

Tässä makaa maan powessa,
tämän korpin kuwan alla
hywä hewoisten walaja,
orhi aiwan oiwallinen,
hirnuwainen wanhanakin,
karjas kaikilla ajoilla,
joka autti tamma-joukot
lihan lijasta himosta.

Huliwili.

Huliwili, wiekas poika,
monen konstin koettaja,
kulki muinen kuutamolla,
etsi, tapas' etsittäwän,
talon tyttären iloisen,
ihanaisen istumassa
kamionsa kynnyksellä,
koska isändä, emändä
oli uupunut uneensa.
Huliwili händä ensin
terwehtääpi tuttawasti.

Sanat syttyiwät sanoista,
jutut juurtuiwat jutuista,
siitä kaswoi kanssa-puhe.

Ehkä suli sydän-weri,
rinda naitawan naputti,
ruwenneena rohkeaksi
tyttö kuitengin kysyypi:
kukas olet, kulkewainen?

Tähän wastaa wakaisena
Huliwili wiekkahasti:
Huliwili, hywä nimi,
ombi mainittu minulla,
minä olen oiwallinen
päiwä-töiden tekiäksi,
minä olen merkillinen
mestari mun konstissani,
joka jaksan jauhatella,
olen suutarin sukua,
kaiwon kaiwoja sywemmän,
minä taidan takoakin
waikka tyhjän watsan päällä,
– – anna työtä tehdäkseni;
työ on taitoni todistus.

Tyttö.
Mene mestari kotias;
konstis owat kelwottomat.
Älä miellytä minua,
Huliwili, hullun töihin;
sekä isän' että äitin'
siitä mulle suuttuisiwat.

Huliwili.
Ei ne kuule kumbainengan,
joska taitawan tawalla,
sulle ruupeen räätäriksi.
Ongos uutta ommellani,
taikka waate ennen tehty
ratkottawa riemuisesti?

Tyttö.
Tyhmä se on taitawaksi,
joka ratkoo joutilaana,
työnsä lijaksi lisääpi.

Huliwili.
Liika ombi opetukses;
wielä tässäkin wirassa
olen itse Oldermanni,
elän neulani nenällä.
Wanha waate ehjänäkin
ombi ensin ratkottawa,
sauma siellä, toinen täällä,
ett' on ommella parembi,
tehdä ahtaan awaraksi.
En mä kaipaa kynttilääkän
pimeyttä poistamahan.
– – Mit' on työtä tehtäwäksi?
Eikös ole ystäwäisen'
edes paitas paikattawa?

Tyttö.

Kauan pitää pijan paita,
jonga paikka pahendaisi.

Huliwili.

Paikka ehjässä pysyypi,
ehjä pitää paikattuna.

Tyttö.

Wietteliä, willitsiä!
kuka sinun sillä lailla
ombi käyttänyt opissa?

Huliwili.

Luondo käski, nuoruus käytti,
olen kuullut kumbaistakin.

Tyttö.

Olkon kaikki oma syysi,
jos sun tahtos tapahtuupi.

Kuules, kuinga wiekasteli
wielä tyttö wieteldynä,
ehk' on sydän syttyneenä,
hengi käypi helpommasti;
silmät päässä pyörähtiwät,
weri lämbis' rinda-luissa,
wieris' suonissa sulasti,
tyttö tuli hembeäksi,
päästi miehen päiwä-työhön.

Luondo wiepi wietteleepi;
katso tyttäres tapoja.
Wältä waara tilaisuuden;
wälttämätön ombi waara
hembeyden hetken alla;
neula on jo neljän pijan
paidan paikannut monesti.

Pojan Laulu Tytöllensä.

Tule tänne, tule tänne, tyttö toiwowainen,
onnen aika ombi meillä aiwan ihanainen;
rind' on rakas minulla,
sydän sula sinulla.

Ikäwä on yksinänsä olo maamme päällä,
kumppanita kuljeskellen turha kaikki täällä;
tule tänne, tuttawan',
jota ratki rakastan.

Sydämessä suloisessa, armas ystäwäisen,
kannan minä sinun kuwas kauan kestäwäisen;
rindas on kuin rakkaus,
nimes huulden huwitus.

Minun majan ombi tuolla tosin matalainen,
mutta sydämen' on täällä warsin sulawainen;
mesi-marjat kaswawat
majan luona makeat.

Koiwistokin siellä kaunis ombi kaswawainen,
jossa ilo aldis meille ain' on ihanainen;
onnen wesat wenywät
lumessakin leweät.

Laulu Rakkaudesta.

Elämä on ihanainen aina yhdessä;
rinda rakastawa,
riemu ruskottawa
kumppanina käwelewät käsi kädessä.

Luondo luodut yhdistääpi tällä tawalla;
lindu lendäwäinen,
rakas, riendäwäinen
kohta löytää kumppaninsa koiwun oksalla.

Suloinen on Suomen maakin rakkaudelle;
lumi, jää ja hyhmä,
Tammi-kuungin kylmä
ei ne ole esteheksi ystäwyydelle.

Kosk' on kulda, kaunis tyttö, kumppani-
namme,
lämmin lumessakin,
ilo itkussakin
ombi alla Otawangin rakastaissamme.

Naima-Laulu.

Metsän lindu laulawainen,
suloisesti soittawainen,
opetus on oksalla
rakastamaan riemulla.
Poika opin ottawainen,
tyttö miestä toiwowainen
yhdistäwät itsensä
kumppaniksi keskensä.
Rinda-luiden lämmitessä,
weren sulan wieritessä
matalakin majainen
suojana on suloinen.
Ehkä talwi tandereilla
haldia on haljenneilla,
rakkaus on rinnassa,
palawana powessa.
Riemuitessa nuoren rinnan
owi auki onnen linnan
ombi wielä wanhassa
toiwon yrtti-tarhassa.
Ystäwyys on yksinänsä
kumppanilla keskenänsä
aina elon enennys,
onni-päiwän pidennys.

Kewä-Laulu.

Aika on armas, Suomikin suloinen,
lohdutukseksi sullekin suruinen.
Heitä pojes murhe musta,
taiwas tarjoo huwitusta;
riemun päiwät pidennä,
huolen hetket lyhennä.

Onni on runsas kaikilla kewäillä,
waikutus wahwa auringon säteillä;
kosk' on walo koittawainen,
lämmittäwä, loistawainen,
riemun päiwät pidennä,
huolen hetket lyhennä.

Lakastuksesta luondo on palannut,
kewä jo kaunis autuuden awannut.
Kuules, käki kukkuaapi,
katsos, keto kukoistaapi;
riemun päiwät pidennä,
huolen hetket lyhennä.

Luojalle luonnon ihanan, awaran,
isälle ilon, tuojalle tawaran,
kanna kiitos kunnialla,
harpun, huilun huminalla;
riemun päiwät pidennä,
huolen hetket lyhennä.

Isän ja Pojan Laulu.

Poika. Mistä Suomi leiwän saa,
kuin on kylmä koko maa?
Isä ukkoisen'!

Isä. Kyllä peldo meille tuo,
mitä joukko syö ja juo,
Pekko poikaisen'!

Poika. Kukas hallan häwittää,
joka wiljan wähendää?
Isä ukkoisen'!

Isä. Luondo ilman lämmittää,
työmme pellon pehmittää,
Pekko poikaisen'!

Poika. Raskas yksin ombi työ,
suuri perhe paljon syö,
Isä ukkoisen'!

Isä. Perhe talon perustaa,
raskas työ sen rakendaa,
Pekko poikaisen'!

Poika. Wäsyttääpi wahwa työ,
peljättääpi talwen yö
Isä ukkoisen'!

Isä. Työssä woima wahwistuu,
yöllä rinda rakastuu,
Pekko poikaisen'!

Jälki-puhe.

Mitäs luulet, lukiani,
lapsistani,
runoistani rakkahista
alla ahtahan pukunsa,
kosk' on kaapu hyödytyksen
huwituksen
heillä halpa ja lyhytkin
puutostensa peittehenä?
Mitäs luulet, laulajani,
lapsistani,
jotka minä joutilaana
käskin maata kulkemahan
itse rinnalla isoisten?
Ehk' ei enää huonon arwo
enetyksi
tule suurengan siwulla,
jos ei tämä jokaisella
ole omassa powessa.
Älä hylkää huoletoina
koto-kielen koulussakan
käytettyjä
runo-poikia[22] poluilla.
Suojellaamba sukulainen
saamatongin
ihmisildäkin isoilda,
miks' ei kieldä mahdollista,
miehuullista,
jok' on weljemme wakainen?
jok' on kaunis katseldawa,
kuulleldawa
unhotuksengin tomussa.
Eihän omaisillens' outo
ole petokan pesässä.
Minä ol'sin mielelläni
kehtohonsa kuolettanut
kohdastansa
monen näistä nuija-päistä,
poika-nulkista pahimmat;
mutta kuka murha-töitä
tehdä tainne
sikiöidensä seassa,
kosk' on lapsen katsojana,
kaitsiana
oma rakkaus olewa?

Jak. Juteinin

Wilpittömiä Kirjoituksia.

Wiipurissa.
Painettu A. Cederwallerin Kirja-
painossa wuonna 1817.

Sisällys

Huokaus Jumalalle 169
Walistuksesta 169
Jumalan armosta 169
Saarna-Wirsi 169
Rukouksen jälkeen 170
Rukous Esiwallan edestä 170
Siunaus Esiwallan ylitse 170
Tytywäisyydestä. Lauletaan kuin: Hädäsän' huudan Herraa. 170
Järjestä ja Tyhmyydestä. Lauletaan kuin: Ah! mik' ombi elom' tääl'. 171
Tyhmästä 171
Tuomarille. Lauletaan kuin: Miksis wiiwyt kauan ulkon'. 171
Katumus –Wirsi. Lauletaan kuin: Ah! Herra, älä wihasas. 172
Kuolemasta 172
Lähimmäisen kuollessa 172
Hautaus –Wirsi. Lauletaan kuin: Mun silmän', käten' nostan. 172
Sielusta. Lauletaan kuin: O! hywä Jumala. 173
Päätös-Wirsi Kirkossa. 173
Luojan kunniaksi 173

Huokaus Jumalalle.

Herra, luoja kaiken luonnon,
Taiwastengin tekiä!
sytyttäjä hywän suonnon
pitkin maamme piiriä!

Suuri sull' on Walda-kunda,
woima sitä suurembi.
Olkon kukin kansa-kunda
puolestansa parembi.

Ehk' ei jaksa järjen walo
olendoas ymmärtää,
teoissas on tieto jalo;
kukin käskys käsittää.

Salli kungin omas olla
rakkauden riemussa,
seurata nyt suosiolla
käskyjäsi kilwassa!

Walistuksesta.

Isä iän-kaikkinen
mustat päiwät poistakon,
sanan walo wakainen
kansain luona loistakon!

Että wiimein wiisaus
wähendäisi wääryyden,
riemullinen rakkaus
herättäisi hywyyden.

Jumalan armosta.

Walkeuden walmistaja
iloksemme iäisen,
rakas luonnon rakendaja
siunatun ja suloisen!
armos ombi awara
täällä turwa, tawara.

Waikuttaissa wäkewyydes
warjot owat wuoretkin,
loistehessa lembeydes
pimeä on päiwäkin;
aina armos awara
ombi turwa, tawara.

Turha olen totisesti
tulkitsemaan tosia;
ole sinä suloisesti
tunnon, kielen kaitsia;
sillä armos awara
ombi turwa, tawara.

Salli kautta sanas walon
pimeydet poistettaa,
walistuksen woiman jalon[23]
wiisautta wahwistaa,
koska armos awara
ombi turwa, tawara.

Saarna-Wirsi.

Lauletaan kuin: Kuul' Jumal
rukouksemme.

O! kaikkein korkein Jumala,
kuin taiwaat, tähdet kaitset,
ann' armos olla minulla,
wahwista saarnaawaiset,
ett' aina rohkeet olisit
ja iloll' aina astuisit
pyhyyttä puhumahan.

Sä tunnet kungin turhuuden,
turwaksi tule mulle,
ett' puheen poistais'[24] pahuuden,
kunnian saattais' sulle,
ja wiimein ilon iäisen,
sen suuren lahjan, suloisen,
sun seura-kundas saisi.

Rukouksen jälkeen.

Hywäks' ota huokaukset,
alammaiset anomukset!
Kuule, Herra, huutomme,
täytä, Isä, toiwomme!

Älä hylkää horjuwaista,
langennetta lapsukaista,
Käännä kaswos kohdemme!
ole kallis kilpemme!

Rukous Esiwallan edestä.

Luoja suuri, toiwon tuoja Taiwahasta,
joss' on onnemme olewa!
muista meitä armostasi awarasta,
ole turwamme tukewa!

Auta aina Walda-kunnan Waldiasta,
säästä, säilytä Isämme,
Auta aina riemuksemme Ruhtinasta,
ole tuskassa tukemme!

Täytä toimi Wirka-miehen walwowaisen
kaiken kansamme seassa!
salli jalon Sota-joukon, suomalaisen,
wiimeks' seisowan sodassa!

Siunaus Esiwallan ylitse.

Siunaa sääty, suuri Luoja!
Esimiehen ensimmäisen,
siunaa Ruhtinas suloinen!

Siunaa paras puolisoista,
Kumppanikin Keisarimme,
siunaa onnella, ilolla!

Siunaa Howin Heimolaiset
etsiwäiset etuamme,
siunaa holhojat sukumme!

Tytywäisyydestä.

Lauletaan kuin: Hädäsän' huudan Herraa.

Tyhjyyden Luoja täytti
aineilla alussa,
neuwonsa meille näytti
luotuen laadussa,
kaunisti kaiken luonnon
onneksemm' Armias,
herätti hywän suonnon
lapsillens' Laupias.

Ah! miksis alhaisena
korkeita kadehdit,
et nauti iloisena,
waan osaas wäheksit?
Juurruta onnen jywä
tytywäisyydessä,
kaikill' on osa hywä
täydellisyydessä.

Työläs on ollut täällä
sun onnes enendää,
ja mulda maamme päällä
Engeliks' ylendää.
Wähästä wähä juuri
wiimein myös waaditaan,
suuresta tili suuri
tarkasti tahdotaan.

Järjestä ja Tyhmyydestä.

Lauletaan kuin: Ah! mik' ombi elom' tääl'.

Joll' on järki wakawa,
tundo, mieli taitawa,
wääryydet se wälttelee,
pahat juonet poistelee.

Tyhmyydessä tunnoton,
töillä häijy, huoleton,
harjoittaapi hulluutta,
paatuneena pahuutta.

Tyhmyys monen turmelee,
heikko mieli häwäisee,
ylpeyteen yllyttää,
hekumalla häwittää.

Tyhmä takaa taitonsa
luullen täydeks' luulonsa,
wiisas tietää taitawan
wielä paljo puuttuwan.

Järkes, weljen', walaise
silmäs siinä awaise,
jossa silmin sokiat
esi-isäs oliwat.

Tyhmästä.

Tyhmä hylkää hyödyttäwän,
wahingonsa walitseepi,
paljon pantiksi paneepi
rikan raiskatun edestä.

Tyhmä täällä toisen onnen
turhan tähden turmeleepi,
tähden mammonan monesti,
joka kuolossa katoopi.

Tosin owat tawaratkin
pidettäwät pyhyydessä,
jotka onneksi omainsa
Luoja laupias lähetti.
Waan ei niitä wahingoksi
pidä wäärin wiljeldämän,
ett' ei elämän hywyydet
muuttuis' maa-ilman mureeksi.

Tuomarille.

Lauletaan kuin: Miksis wiiwyt kauan ulkon'.

Totinen on Tuomarista
    koko säädyn kunnia,
wäärä wiran walwojista
    kamala ja kauhia.
Älä töissä tunnota
arwoasi unhota,
    älkä katso korkeutta,
    uhkajangan uljautta.

Oikeudet osawasti
    ostamata osota,
tutki todet taitawasti,
    ratko riidat rahata,
pahat kurit kurita,
pojes julmat juurita,
    wiattoman paula päästä,
    syy-päätäkin usein säästä.

Lahjat kaikki luwattomat
    torju pojes puolestas;
elon keinot kelwottomat
    tuowat tuskan kotias,
owat sielun soimaus,
kauhistawa kirous.
    Walwo wirkas wakaisesti,
    täytä laki tasaisesti.

Katumus-Wirsi.

Lauletaan kuin: Ah! Herra,
älä wihasas.

O! Herra, hurskas Waldias!
ei armos aina kestä.
Ah! mutta, auta, Armias!
syndistä wielä säästä.
Me neuwos, jälkes jätimme,
sielumme surmaan syöksimme
hekuman hulluudessa.

Endinen elomm' ilkeä
peljättää pahoin juuri;
kauhistys synnin syngeä
on tuska sangen suuri.
Me kyyneleillä kastamme
nyt ruman, riettaan rindamme
tuskassa oman tunnon.

Et waadi sinä, wakainen,
kuitengan kyyneleitä,
waan apus ombi ainainen
etsittäiss' elon teitä.
Wältettää soisit wääryyden,
itkun ja waiwan iäisen;
ain' armas ombi mieles.

Ah! kosk' on tullut turmelus,
koska on murhe musta,
parannus, pyhä waellus
lainnatkon lohdutusta,
ja olkon toiwo onnemme,
ja usko turwa, tukemme,
elämän ehtoholla.

Kuolemasta.

O! kuolo, kuinga kamala,
o! kuinga tuima, tukala
on miekkas eläwille,
ja käskys kuolewille.

Kuolema kowa kolkuttaa,
waiwoilla usein waroittaa
sydändä surutonda,
hullusti huoletonda.

Matkustain ei kuin matoinen,
harjoita hywää, ihminen,
ett' elos ombi ilo,
ja kuolossas on elo.

Se kuolo, kuin on hirwiä
sille, kuin seuraa syndiä,
se ombi owi ilon
perästä pyhän elon.

Lähimmäisen kuollessa.

Muistakan me, matka-miehet,
waeldajat tuonen tiellä,
lähimmäisen lähtemistä;
kyllä monda matkustaapi
tätä tietä tiettäwätä.
Kerran tulee kungin wuoro
mennä tuonelan majohin,
kerran kuuluu korwissamme:
Heitä siehen säätys sauwa,
lähde tekemään tiliä,
tunnon kowan todistaissa,
toimituksistas, teoistas.

Hautaus-Wirsi.

Lauletaan kuin: Mun silmän', käten'
nostan.

O! Isä, muista meitä,
koska me kuljemme
waeldaan tuonen tietä,
päiwämme päätämme,
ett' aina wahwa usko
rohwaisis' rindamme,
ilmestyis' aamu-rusko

tuonelaan tullemme.
Ajatel' ihmis parka,
kuin kuolo kolkuttaa:
ei säily uljas, arka;
maa warhain wajottaa.
Weljeäs (sisartas) saatat wielä
maan poween maatumaan,
ehk' itse olet tiellä
myös sinne seuraamaan.

Ylendäin uskon kilwet
kuoleman kangaalla,
murretaan murheen pilwet
toiwomme taiwaalla.
Ain' anna hywän suonnon
sydämes sytyttää,
ann' oikeuden tunnon
ain' arwos säilyttää.

Sielusta.

Lauletaan kuin: O! hywä Jumala.

Päiwämme pakenee,
mustenee maa-ilmassa,
ruumiimme raukenee
kurjasti kuolemassa;
waan sielu wakainen
elämään ennättää,
jos itsens' ihminen
synnildä säilyttää.

Autuas olomme
ja sielun rauha suuri!
teitä me toiwomme;
toiwoss' on onnen juuri.
Kyll' kuolo kamala
kerran me käsittää,
waan ei woi tuonela
hengeä häwittää.

Wältä siis wiisaasti,
ihminen, ilkeyttä,
harjoita hartaasti
luoduille lembeyttä;
näin tuskan tulisen
ennätät estämään,
näin ilon iäisen
pääset myös perimään.

Päätös-Wirsi Kirkossa.

Rakas, suuri Rakendaja
luonnon kaiken, liikkuwan!
Luoja, lahjain lahjoittaja,
wielä taiwaan tulewan!

Suo, ett' sanas siemen pyhä
kandais' kalliin hedelmän!
Suo, ett' siunauskin hywä
olis' kaste elämän!

Päätettyä pyhän työmme
siunaa meitä majoissam'!
siunaa päiwät, siunaa yömme,
uskon kilpi kuollessam'!

Luojan kunniaksi.

Wiisauden, woiman Herra!
itse kunnian Kuningas!
iäisyydet owat ikäs,
awaruudet asun majas,
kaikki, kaikki käsi-alas.
Luondo suuri lapsinensa
lausuwa on laupiuttas
päiwä päiwäldä pyhästi.
Ylistetty yhteisesti,
kiitos kaikkukon sinulle
aina, iäisesti; amen!

Lausumisia,
ja muita
Wakaisia Runo-Kirjoituksia.

Jak. Juteini.

Wiipurissa.
Painettu And. Cederwallerin tykönä,
wuonna 1817.

Sisällys

Lausuminen Yli-Opettajan Porthanin muistoksi [i]
Lausuminen Pää-Rowastin Polwianderin muistoksi. (Hattulaisille) [ii]
Lausuminen Nuoren Rouwan haudalla [iii]
Lapsukaisen kuolemasta 177
Huokaus Nuorukaisen haudalla [iv]
Ruumiin haudalla 177
Näkö Wiimeisestä Tuomiosta 177
Uusi Luominen 179
Mainio Teurastamisesta [v]
Kehto-Laulu. Ulos-weto onnettoman elämänsä kirjoituksesta 183
Lapsen Laulu Leskelle, Isän kuoldua 183

---

[i] Ks. Åbo Tidning n:o 26 31.3.1804, jossa kirjoitus nimellä ”Edesmenneen muistoxexi”.
[ii] Ks. ”Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa.”, vuodelta 1810, jossa runo on nimellä ”Prowastin Polwianderin muistoksi. (Hattulaisille.)”
[iii] Ks. ”Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa.”, vuodelta 1810, jossa runo on nimellä ”Nuoren Rouwan haudalla”
[iv] Ks. ”Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa.”, vuodelta 1810.
[v] Ks. ”Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa.”, vuodelta 1810, jossa runo on nimellä ”Teurastamisesta elli Lahtaamisesta”

Lapsukaisen kuolemasta.

Tukela on tuonen woima,
malda kowa kuolemalla,
jok' ei säästä suurta, piendä;
luondo lakastuu käsissä.

Isän toiwo, äidin turwa,
ilon periä iäisen
eris' hiljain elämästä,
teki pian pitkän matkan –
matkan maa-ilman läpitse,
täytti wuoronsa warahin.
Lapsi on nyt lakastunut,
wesa waljennut wähäinen,
joka tuskin tulduansa
ehti silmänsä awata.

Mutta, mitän walittelen,
tyhmä, tytymättömänä;
sillä maasta matkustaja
woitti kuolon kuolemassa,
kulki kautta mustan majan
walda-kundaan walkeuden.
Näimbä kuuluu, kuolewaiset,
ääni tuolda tuonelasta:
tule pojes tuttawani,
tule paitsi turmelusta;
tääldä tie on taiwaasehen,
jossa onnes odottaapi.
Jätä siehen sielus kaapu,
anna muotos murendua;
tuoll' on olo täydellinen,
puku tallella parembi.
Ehdi etsimään iloa
koto-maillas korkealla,
jossa toiwot täytetähän.

Ruumiin haudalla.

Täss' on osa olendomme
aiwan mustassa majassa;
hauta kaikki hukuttaapi.

Tänne kurja kerjäläinen
kaatuu keppinsä nojalda,
tänne waipuu Waldiaskin.

Eipä luista eroitusta
löytä ruumiimme lahoissa,
kuka on Kuningas ollut.

Waldikat ja kerju-kepit,
kaikki yhdessä kasassa,
löytään wiimein wieressämme.

Näkö Wiimeisestä Tuomiosta.

Menot owat moninaiset,
tapaukset tawalliset.
Mikä liene maa-ilmassa
pysywäinen puuttumata?
Itse uudistus iloinen
ombi alku lakastuksen
aina luonnon laitumella.
Tämä näkö tunnustaapi,
kuinga ehtoolla elämän
alenewa auringoinen
kätki kaswot kiildäwäiset,
sulki loistawat säteensä,
walo sammui silmissäni.
Koko luondo liikkuwainen,
huikennellen hukkumassa
muuttui mustaksi sumuksi
yli maamme ymbäristön,
yöt ja päiwät yhdistyiwät,
kuukin warjossa waelsi.
Ilman woima iski tulda,
kowin Ukkoinen kolisti,
jyrisi ja jyskytteli
kotonansa korkealla,

wieritteli wihaisesti
kukkuloita kukkuloilda
pilwen patsasten takana;
leimahdellen lewotoina
liekki singoili säteinen,
raju-ilma räjähteli;
maa ja kalliot kowatkin
haukoitellen hirmuisesti
hajoiliwat haljenneina;
jytinällä, jyminällä
wuoret maahan wajoiliwat,
jonga perustus pakeni,
wesi kuohui kallioille,
allot wuorina waelsit,
elementit eroitetut
kaikki kiehuiwat sekaisin.
Luoja pyörät pyöriwäiset,
rattaat suuret rakennusten
sormi-päällänsä pisätti;
torwi Taiwahan kajahti,
pauhas ylhällä pasuuna,
josta tuiskus' tuulis-päinä
läpi sauwun sanat nämät:
maasta noskai, matka-miehet,
ansionne alkamahan;
aamu on jo iäisyyden!
Koska maassa makaawaiset
olit heränneet humuhun,
tuoni tomun tuoksuessa
lähettääpi lendäwäiset,
parwet suuret powestansa,
lukemattomat lekiöt,
tuomiolle tuonelasta.
Koska oli korkealle
kansa kulkenut sekaisin,
koko luondo lakastuwa
raukenemahan ruwennut,
istui Herra istuimelle,
patsahalle paistawalle
tuolla Taiwasten takana.
Eipä kysy kaikki-walda:
mik' on sulla, sielu parka,
ollut muinen usko maassa?
waan Wanhurskas kyseleepi,
itse tieten tapaukset:
mitä hywää harjoittanut,
mitä pahuutta paennut
olet ennen elämässäs?
Ongo ollut, ihmis raukka,
hywän-suondoa sinulla
harjoitellessas hywyyttä?
Toiwot, tahdot, tarkoitukset
owat siemen sydämessä
sielun peldoon sioitettu,
istutettu itämähän,
kukoistus on tehty työnne,
oma onnenne hedelmä.
Oman woiton pyynnön peldo
kartuttaapi kato-wuodet
elämästä erittäissä,
hywä, puhdas hywän-suondo
laihon kandaa lainehtiwan.
Kansa kulkeepi ylemmä
ihmetellen itseksensä
tätä totista puhetta,
uutta uskon kappaletta.
Oman tunnon kirja kungin
riippui rinnoilla awattu.
Katsos, moni käsillänsä
kätki kaswonsa suruiset
tähden töidensä häweten;
sillä pahan palwelusta
oli moni mieletöinä
harha-teillä harjoittanut.
Ohho! wielä olendoja,
paisuneita pahuudesta,
joilla oli oman tunnon
rietas synnin rikisteri,
waiwa waikea powessa,
kowa onni olka-päillä,
kirouskin kumppanina,
näiden polwet notkeasti
tutisiwat tuskan alla.
Wasta tuomio tuleepi,
laki lausutaan lujasti.
Herran ääni helinällä
wasta kuului kowemmasti:
Se on suotu suloisesti
tiedoksi tundohon kungin,
mist' on ilo, mistä itku
työstä tieten täytetystä,
– – katsokai kirjoinne itse!

Sinä, jolla ombi ollut
rinda täynnä rakkautta,
hywän suondo sydämessäs, –
sinä, joka sidot haawat
kussas tähän tilan löysit,
estit tuskat elämästä,
lapsen werhotit wihajas
ilman hindoja ilolla,
ota ylhälle asundos
iän-kaikkiseen ilohon.
Mutta sinä synnin juuri,
katumisen kalwettawa,
joka hylkäsit hywyyden,
tuskan tieteskin lisäjä
olka-päille orpo-lasten,
kurja luondo-kappaleille,
– – missäs löydät lohdutuksen?
armon andaisin sinulle,
waan ei armahd' oma tundos.

Kuules kauheita sanoja,
itkun alkua iäistä!
Sana ombi sanottuna,
– – moni kiljahti kiwusta.

Siinä, silmän räpähtäissä
eris' Kansa kahtialle;
yksi osa, jolla oli
suuri ilo sydämessä,
nousi kohden kirkautta,
jossa hiljainen hyminä
kuului Herran kunniaksi,
toinen waiwahan wajosi,
lähes luolaha pahuuden,
surkeutta sywyydessä,
jossa rumat ruikuttiwat
oman tunnon tuskan alla,
kirskui hammasten kiristys.
Täällä koitti kirkas päiwä,
jonne joutui paras joukko
siunausten seuratessa,
tuolla tuskainen pimeys
oli pesä pahuudelle,
jonne painuiwat pahimmat
porulla ja pauhinalla.

Uusi Luominen.

Awaruudess' ajatusten
useasti minä unda
näen, niin kuin naapuritkin.
Mutta nykyinen näköni
oli outo, merkittynä
maassa mahdottomuudella;
minä luulin, lukiani,
ohho! ihmettä isoa,
luulin Luojaks' olendoni,
rakennukset rattainensa,
pyörät kulkein pyöriwäiset
rakendelin rohkeasti
oman tahtoni tawalla.

Mutta koska moni olis'
tämän tyhmyydeks' lukenut
nähdä näitä nukuksissa,
päätin minä merkillisen
näön wasta walwoissani.

Mitä sitte merkitseepi,
saisi lukia sanoa,
uni nähty nukkumata?

Älä huoli ja hätäile
koko jutun kuulemata;
näkön' taitaa, kuka tiesi,
kautta selwän seljityksen
jotakin merkitä maassa,
niin kuin näkö turhembikin
tehdään usein tämän kautta
johtajaksi luonnon juoksun,
salaisuuden sanomaksi.
Kyllä minun mielestäni
tämä näyttää tarkoittawan
napisewain naukumista,
jotk' ei ole onnehensa
tytywäiset tällä maalla.

Mutta, miksi minä mielin
tulla tulkiksi unille?
tulkitkon ne taitawasti,
jolla owat jalot lahjat
tutkistella turhuuttakin.

Sit' on mulla siinä kyllä,
että näön nähnyt olen;
sillä sanoo sanan lasku:
wiiden wiran walwojalla
kuus' on nälkää naapurina.

Minä luulin, lukiani,
että yksin yhtyäni
awaruudess' astuskelin,
ajan wietteeksi waelsin;
– – muista, awaruus ja aika
owat itsestäns' iäiset.

Koskan näin nyt kuljeskelin
päällä tyhjyyden pimeän,
rupes' silmän' siindämähän
kolme sanaa kiildäwäistä,
niin kuin tehtyä tulesta.
Minä riensin riemuisesti
kohden kirkkaita sanoja,
jotka näiksi nyt näkyiwät:
T a h t o s T o r w e h e n p u h a l l a.
Mutta, ah! mun ihmettäni,
koskan torwen tyhjyydessä
löysin uiden itseksensä,
sarat kiildäwät siwussa.
Minä tutkin torweani,
tutkin selkeitä sanoja, –
torween tahtoni puhalsin;
minä mielin walkeutta
pimeyttä poistamahan,
– – kohta walkeus walaisi
awaruuden ilokseni,
aamu tuli täydellinen.

Wielä minun mielen teki
torweani tutkimahan,
tahdoin tehdä maa-ilmangin,
ehkä endisen mukaisen,
joka muistui mieleheni, –
torween tahtoni puhalsin,
– – katsos, kaikki tapahtuupi,
minä seisoin itse maassa.

Rohwaistuna runsahasti
kautta näiden koetusten,
tahdoin minä taitawasti
luoda luondo-kappaleetkin
onnellisiks' olennoiksi,
torween tahtoni puhalsin, –
– – kaikki tuli täytetyksi.

Täydelliseks' minä tässä
luulin luonnon rakennuksen,
tähän luomisen lopetin.
En mä tunne, engä tiedä
mingä muotoiset eläwät,
mingä tahtoiset tawoissa
tulit tähtiin taiwahalla,
mutta minun Jumalani
armahtakon aina niitä
syndisiä sikiöitä,
jotka minä maasta löysin!
Päiwän walon wiritessä
kateuden karsas silmä
kohta aukenee kirottu;
moni toisen onnen tähden,
itse unhottain osansa,
napisi jo niskotellen.
Tytymättömyydessänsä
yksi äänensä ylensi:
Luoja luonnon äärettömän,
eläwäingin elämässä!
miksi kieldänyt minulda
olet sinä onnen suuren,
jotas jakelit monelle?
taikka ongo tarkoitukses
tehdä toisessa elossa,
palkkioksi pahan päiwän,
onnen minulle osaksi;
sinä näet selkeästi,
joka jatkoit jäseneni,
joka hengeni herätit,
että mull' on onnen tahto,
halu iäiseen ilohon;
– – tahto ombi täytettäwä,
halu enemmän, hywällä.

Ehkän ensin häpeilläni
olin Luojan' ollessani,
tämän suuren nimen tähden,
(sillä torweni sisällä

oli kaikki kunniani)
minä kuitengin kopeillen,
niin kuin moni huono herra,
wallan saatua wähängin,
sanoin suurella tawalla:
Tahtos, halus täyttäminen
silloin näytetään sinulle,
koskas kuljet tuonelahan.
Tydy onneesi ilolla
toiwon alla toisen elon.
Älä usko älytöinä,
että saawat eläwäiset
kaikki tarpeet tahdollensa.
Onnen halu ombi aina
poika oman woiton pyynnön,
jok' ei merkitse mitäkän.
Itse oman woiton pyyndö
ombi suotu olennoille
elon ylös pidännöksi,
waan ei onnen ansioksi.
Mitä wanhaa waatimusta
liene, lewoton, sinulla?
ainoastans' sulla aina
ombi onnea enemmän
kuin on waiwaa waikeata,
taikka warsin tasaisesti
yksi määrä molemmista.
Mitä sinä saanut olet,
se on armosta sinulla.
Sinä olit onnellinen,
koskas kohtasit wähemmän
muilla mielestäs hywyyttä,
olet paljon puuttuwainen,
koskas kohtahat enemmän.
Muista, ett' on eläwillä,
sinullakin osa suuri.
Yksi ombi yhtä saanut,
toinen toista hywäksensä
aina kukin ansiota.
Yhden lahja luonnollinen
toisen lahjalla tukena
ylendääpi yhteiseksi
hyödytykseksi hywyydet.
Ehk' en minä elämähän
tainnut tehdä Engeliä
mullan mustasta tomusta,
luondo toki täytettämän
piti, waikka wähemmängin
onnellisill' olennoilla.
Tiedä ett' on otollinen
onnen lahja laihembikin.

Mutta, miksi maa-ilmahan
olet sinä olennoille
itse waiwoja walanut,
kysyi tämä kinu-leuka
lorutellen loppumata;
wika-päänä, wiatoina
tarjona on tuska täällä
aina yhdellä tawalla;
wielä usein waiwan kautta
liha luusta eriääpi,
jäsen heldyy jäsenestä.

Ehkä nyt jo närkästymän
piti minun pikaisesti
tähden tämän puheen parren,
tahdoin minä tasaisesti
wielä wastata hänelle,
koskan kohtasin todella
tässä wähän wiisautta.
Minä muistutin hänelle:
Luonnon laki, jok' on luja
niin kuin raudasta rakettu,
taikka tehty teräksestä,
ombi työläs turmellani,
työläs turmelematoina
mielden mukaan muutellani;
eikä ole otollinen
meno mahdoton minulle;
sillä kuka tienne, tainne
tehdä tulda pimeäksi,
wettä waatia walosta?
Tässä luonnossa lujassa
owat waiwat itsestänsä
luomatakin mullan luona.
Mutta, muista lohdutusta,
kuolo sulkee waiwain wirrat,
ennen kuin ne elämässä
saawat paisua peräti,
yli reunainsa yletä.
Maa-ilmass' on makeutta

enemmän kuin karwautta;
tundos ombi totisesti
siehen suloinen todistus.
Pahan kautta kallis hywä
maassa heikko-mielisildä
wielä tulee tunnetuksi,
hywän arwo enetyksi.
Myös on monen waiwan päässä
hywän juuri jatkettuna,
waikkas waadit älytöinä,
että käwis' luonnon kello
sinun tahtosi tawalla,
josta kaswais' kohdastansa
onnettomuus olka-päilles.

Aineen luona asuwaiset,
mullan majoista kotoisin!
puutostenne parkuminen,
rukousten ruikutukset,
ei ne koske korwihini.
Luojan laki ombi luja,
luonnon kello kestäwäinen
käypi kyllä käändämätä,
wetämätä, wäändämätä;
seuratkai sen waikutusta,
osoitusta oikeata.
Täst' on teillä tarkka waari
otettawa osawasti,
että waiwat wälttäisitte,
waiwat wälttämättömätkin
kaikki hywäks' käyttäisitte.
Näin te taidatte tawoilla
waarat warjella monesti,
paljon tosin pahastakin
wielä wiljellä hywyyttä.

Päätökseksi, poika parka,
pue päälles paksu paita
tehty tytywäisyydestä;
tytywäisyys ombi täyte
wasta onnen wiljemmängin.
Käännä käsi-warrellesi
kilpi kärsiwällisyyden
onnes suojaksi suloisen.

Ota pojes omas kaikki,
laske minua lepohon!
sanoi saastainen sikiä
wäärä-suuna wihaisesti;
kosk' et poistele pahuutta,
en mä huoli hywästäkän.

Häwytön ja häijy hengi!
sanoin minä sadatellen,
kiiwastuneena kiroillen
tämän tyhmyyden ylitse.
Tuota minä torwellani
päähän kolhaisin kowasti,
tartuin kiini kiiwahasti
niska-luihin lewottoman,
wiskasin sen wihassani
syngeyteen sywyydessä,
rangaistukseksi rumalle,
waroitukseks' weljillensä.
Tämä syöksi surman alla
surkeasti suuren äänen,
hätä-huudon hirmuisimman,
että ilma armon tullen
wastas' poruun waikeasti.
Kiljahtaissa kelwottoman
luojan korwat kumahtiwat,
näkö siirtyi silmistäni,
minä huutohon heräsin
ajatuksista isoista;
alenduen arwostani
kohta palasin kotia
pännän pätkä kourassani,
joka taisi torwi olla,
huokaelin hiljaisesti
luoksi itse suuren Luojan,
jolla ombi joka hetki
tyhmäin kanssa tekemistä.

Se on onni olennoilla,
ett' on Luoja wanhan luonnon
luotuansa laupiaambi,
miestä pitkä-mielisembi,
joka, tyhmä, joutilaana
torween tahtonsa puhalsi.

Kehto-Laulu. Ulos-weto onnettoman elämänsä kirjoituksesta.

Isäni iloksi, äitini toiwoksi,
sikisin minäkin, maa-ilmaan;
lewäten wa-ussa, wanhemman turwaksi
minua kaikilda kutsutaan.

Ah! mutta wanhana wanhemmat menoni
muistawat, – waipuwat murheeseen;
tunnoton kiitoskin pahensi poweni,
weti mun wiimehin wääryyteen.

Sanaini ollessa sowittamattomat
minulda andeeksi anottiin;
turhatkin puheeni, punnitsemattomat,
ne sanan laskuiksi sanottiin.

Lahja mun tekoni tehtyä luwattu,
minulle ansiot' annetaan.
Wikani, monesti wieraalda hawaittu,
pahingin puheella parataan.

Jos minä lapsuuden leikissä riitelin,
syyttömäks' kuitengin kutsuttiin;
syyn minä syy-päänä päälдäni poistelin,
wiaton tähteni witsottiin.

Tunnoton tahtoni, turmeldu tapani,
isosi ilkeytt' alkamaan;
paatumus powessa, pahennus suussani,
rupesi rumaksi paisumaan.

Wanhembi! sulle on muistutus minussa,
tunnota hywyyskin turmelee;
määrätön hembeys ilossa, itkussa,
rakkahan hedelmäs raatelee.

Lapsen Laulu Leskelle, Isän kuoldua.

Älä itke, äitini,
älä, äiti kulda,
ett' on kuollut isäni,
puoliso myös sulda.

Älä muista murhetta;
tuoll' on kirkas taiwas.
Poikas torjuu puutetta,
wähendää sun waiwas.

Kätyläiset lapsella
wielä wahwistuwat,
miehuus, woima warrella
kerran kukoistuwat.

Anna ajan ehtiä,
huoles minä maksan;
leipä paisuu lewiä,
koskan kyndää jaksan.

Perhe-Kunda.
Pila-Kirjoitus
Epä-Luuloista,
Kolmessa Osassa,
JAK. JUTEINILDA.

Wiipurissa.
Painettu A. Cederwallerin Kirja-
painossa wuonna 1817.

Personat elli Asian omaiset.

I s ä n d ä.
E m ä n d ä.
A n t t i, wanhin poika.
M a n u, sen jälkeinen, joka Pitäjän Koulua käwi.
J o n a s, nuorin poika.
A n n a, tytär.
M a t t i, palkollinen.
H a n n a, wanha piika, koturina talossa.
A u n e, wanha leski kylästä.
P e r h o, wanha Kylän paimen.
Päiwä-wäkeä heinän teossa.
Muutama naapurin mies.

Jos ei epä-luulot aina wahingoita, owat ne kuitengin alati ihmisyyden häwäistys.

Ensimmäinen Osa.

Yksi Näyttö

Lehti-majassa talon pihalla.

E m ä n d ä.
(Toimittain illallista.
Kauamba wäki nyt niitulla wiipyykin. Lauwandaina saisi työn warhemmingin päättää.

H a n n a.
(Istuessansa penkillä.
Ahneus wetää, ahneus wetää. Se wika on tämängin talon isännällä. Raamattu kieldää huolen pitämisen huomenesta; mutta joka jo kesällä ahnehtii talwen waraksi, se mahtaa olla kadotuksen alainen; jokaisella päiwällä on suru itsestänsä.

E m ä n d ä.
Huomenesta huolen pitäminen on meille jo toisin seljitetty. Ei tarwitse määrättömästi murhehtia elämän tähden; sillä kowa murhe tekee ihmisen woimattomaksi työhön ja[25] haluttomaksi toimituksiin; mutta ahkeruus on ihmisen welwollisuus, ja toimi hänen kunniansa; ja jos ei talonpoika pitäisi ensingän huolda huomenesta ja tulewaisista ajoista, niin nälkä ja onnettomuus asuisiwat aina hänen kynnyksellänsä.

H a n n a.
(Hyräillen itseksensä ei ole tätä kuulewanansa.
Wiisasten neuwo wieriipi,
rukous köyhän ruokkiipi;
Elias ennen linnuilda
sai ruoan runsaan korpilda;
Lesken jauhot lisättiin,
öljy syöty säästettiin.

Woi sen tähden maa-ilmaa! kuinga se päiwä päiwäldä, hetki hetkeldä pahenee.

E m ä n d ä.
Ei ole siis tähän aikaan enää luotettawa korppiengan andeliaisuuteen; kyllä nykyiset korpit syöwät itse mitä he saawatkin.

J o n a s.
(Juosten lehti-majaan.
Äiti, äiti! jo wäki näkyy tulewan kotia, isä edellä ja kaikki muut perässä.

E m ä n d ä.
Wai niin, poikaiseni, wai jo näkyy tulewan. Tule nyt sinä noutamaan leipää aitasta, että he saawat kohta ruoalla istua, minä menen kuori-piimää tuomaan, koska nyt on ensimmäinen heinä-päiwä.

J o n a s.
Ai, Äiti! jos Manu olisi Koulusta kotona, niin saisi hängin nyt niitulla olla.

E m ä n d ä.
Kyllä on wielä aikaa sitte kuin hän kotia tulee.

J o n a s.
Koskas Manu tulee kotia?

E m ä n d ä.
Minä luulen näinä päiwinä, jonga isäs paremmin tietää. (Menewät yhdessä ulos lehtimajasta.

(Matin ja Antin laulu kuuluu.)

H a n n a.
(Itseksensä.
Pois lähden minäkin tästä. Jo taas kuuluu Matin, huliwilin, ääni.

M a t t i.
(Laulain kaukana.
En kerskaa mä sukuni suuruudesta,
waan weisailen wapaasti miehuudesta.
Työstäni tuleepi hyödytys, huwitus,
Walda-kunnallekin woiman' on wahwistus.
Wirkan' on hywä ja säätyn' on suur';
Talon-pojaksi mä mainitaan juur' :,:

A n t t i.
(Toistain.
Wirkan' on hywä ja säätyn' on suur';
Talon-pojaksi mä mainitaan juur'.

M a t t i.
Me arwomme wiisailda ansaitsemme
ain' ahkeruudella ja järjellämme.
Poikamme puhtaina, pestyillä poskilla,
harmaalla jakulla, harjatuil' hiuksilla
waatiwat tyttäret toiwohon päin,
lisäten riemua rinnoissa näin :,:

A n t t i.
Waatiwat tyttäret toiwohon päin,
lisäten riemua rinnoissa näin.

M a t t i.
Kuin korkeat kaipaawat kokousta,
ja etsiwät hullusti huwitusta,
silloin me töitämme toimella täytämme,
aljetun päiwämme riemulla päätämme
wiljellen maatamme ilolla waan;
aurassa arwo on isämme maan :,:

A n t t i.
Wiljellen maatamme ilolla waan;
aurassa arwo on isämme maan.

M a t t i.
O! tyhmät, kuin luulewat kunniansa
ain' waluwan arwosta wanhembansa,
sukunsa iängin suurena pitäwät,
isäinsä kunnian isoillen käyttäwät;
mun sukun' Aatamist' alkunsa sai,
mä nauran siis muille ja olen wai :,:

A n t t i.
Mun sukun' Aatamist' alkunsa sai,
mä nauran siis muille ja olen wai.

(Emändä tuo woita ja Jonas leipää pöydälle juuri kuin heinä-wäki wiikate olalla ja harawa kädessä kotia ehtii.)

J o n a s.
(Tarttuu isänsä käteen.
Isä! minä päiwänä Manu koulusta kotia tulee?

I s ä n d ä.
Minä tuon hänen huomena kirkosta tullessani.

J o n a s.
(Hypäten toisella jalallansa.
Hu, heija! hywä, hywä, Isä kulda!

E m ä n d ä.

Ruoka on jo laitettuna. Istukai päin pöytään, että wieraat kotia ehtiwät.

(Wäki asettaa itsensä pöydän ymbärille, sitte kuin he owat heinä-aseensa pois panneet.)

Toinen Osa.

Edellinen Näyttö

Sunnundaina jälkeen puolen päiwän lehti-majassa.

I s ä n d ä.

(Manulle perhe-kunnan läsnä ollessa.

Nyt olet sinä, rakas poikani, käynyt koulua kolme wuotta. Opettajas sanoo sinulla olewan sekä hywän muiston että käsityksen. Jos sinä mielit sen tähden tulla Herraksi, niin tahdon minä sinua korkeissakin kouluissa käyttää; minä toiwon sinusta ahkeruuden ja siweyden kautta tulewan kelpo miehen.

M a n u.

Ei, Isä! sallikai minun walitani isäini sääty. Minä luulen talon-poikana parhain taitawani hyödyttää Isän-maata; sillä työhön on minulla suurin halu. Siinä on myös Koulu-mestari minulle jo monda hywää neuwoa andanut.

I s ä n d ä.

Se on tosi, miestä tässäkin säädyssä tarwitaan. Se olisi hywä, että järjellisiä peldomiehiäkin löytyisi,[26] jotka olisiwat muille esi-merkiksi; sillä tämä sääty on kuitengin Walda-kundain perustus, ehkä se tyhmildä on tähän asti tullut ylen katsotuksi.

M a n u.

Jaa, jos peldo-miehet owat tähän asti tulleet ylen katsotuiksi, niin on se suuresti ollut myös heidän oma syynsä; he owat häwäisneet itsensä epä-luuloillansa, he owat pitäneet taikauksia, luottaneet noitain elli pettäjäin wiekkauteen, ja uskoneet turhia hengiä maa-ilmassa. Kuitengin sanoi Koulu-mestari, että Suomessa on ollut wähin sen laisia heikko-uskoisia, waan enemmän niitä, jotka owat muita palkan edestä uskottaneet.

I s ä n d ä.

Niin aina on se ennen ollut. Tietäjät pettiwät heikko-mielisiä, ja nauroiwat heidän tyhmyydensä ylitse; sillä kukin tunsi itse woimattomuudensa. Mutta, kitos Jumalan! nyt owat sen laiset pettäjätkin wähendyneet, koska ihmiset enemmän luonnon waikutuksia tutkiwat, koska walistuksen päiwä on ruwennut koittamaan, jonga edessä tyhmyys wärisee.

M a t t i.

(Pilalla.)

No, no! älkäi wielä niin päättäkö. Mitäs Kylän Perho ja wanha Aune tähän sanoisiwat?

A n n a.

Aune näkyi äsken tulewan Hannan tykö tupaan, mutta Perho on wielä Karjan kanssa metsässä.

M a n u.

Käykäs huwituksen wuoksi heitä terwehtämään, ennen kuin ilda lähenee. Matti ja Anna, tulkai te kanssani.

M a t t i.

Ei se käy laatuun; Hanna pelkää mieswäkeä, lijotengin aika miehiä.

A n t t i.

Usko waan että pelkää, ehkä hän on pelkääwänänsä; hän tahtoo sen kautta näyttää, että hän hylkää miehet, koska ei kukaan ole hänestä ennen huolinut.

M a n u.
(Annalle.

Lainnaa sinä, Anna, waattees Matille. Minua ei taida hän wielä peljätä.

A n n a.

Hywin kyllä?

M a t t i.

Aiwan hywä.

(Anna menee ulos, kandaa waatteet lehti-majaan, ja Matti pukee ne päällensä.)

M a n u.

No, nyt saa mennä tupaan.

(He menewät kolmisin.)

Jälkeinen Näyttö

talon tuwassa.

(Hanna laulaa wiimeisiä wärsyjä wirrestänsä, ja Aune ennustaa kortilla pöydän päässä, eikä tunne kumbikan enää Manua kaswoistonsa.)

H a n n a.

Lihan himo, leiwän pyyndö
luonnon lapset willitsee,
kunnia ja pellon kyndö
onnen orjat hallitsee.
Naiset miestä mieliwät,
yljät heitä etsiwät.
Kukin katsoo parastansa,
eikä tunne tarpeitansa.
Häijy hengi juonillansa
pyhän pijan piirittää,
moniasti matkoillansa
halut, himot herättää.
Piru . . . .

(Anna, Manu ja Matti tulewat tupaan.)

A u n e.
(Jättäin kortit paikoillensa.

Terwe tulduanne, nuorukaiset, meitäkin terwehtämään.

H a n n a.

Hm, o! niitä kalliita sanoja kuin siinäkin wirressä on. Ottakai waari, tyttö raukat, pyhyyden harjoituksista; perkele wäijyy ja käy teidängin ymbärillänne niin kuin kiljuwa jalo-peura. Wälttäkäi naimistakin; sillä siinä on haureuden alku, haureudessa on huoruus, ja huoruutta harjoittajain ei pidä ikänänsä Taiwaan Walda-kundaa näkemän.

M a t t i.
(Naisen äänellä.

Mutta mihingä ihmisen suku-kunda sitte joutuisi, jos ej täällä kukaan naisi?

H a n n a.

Ei tarwitse turhia kysellä. Naimattomilla on enemmän lapsia kuin naineilla Taiwaan Walda-kunnassa.

M a t t i.

Ongohan siellä eroitusta yksinäisten ja awio-lasten wälillä?

H a n n a.

Mitä minä ja moni muu jumalinen, moni hengellinen ihminen olemme hywäksi hawainneet, siinä ei tarwitse maa-ilman lasten pitkin puhua, epäillä ja kysellä; sillä me olemme astiamme pyhänä pitäneet, ja pirun juonet wälttäneet, joka etsii meitä wahingoittaa.

M a n u.

Minä luulen että ei pirulla ole ihmisen ylitse mitään waldaa; sillä Jumala on meidän turwamme. Mitä tarwinne wielä Jumalan meitä pahan hengen kautta rasittaa? kyllä hänellä on muitakin witsoja, kyllä hän syndisen löytää. Koulu-mestari on myös sanonut: peljätkön se piruja, taikka muita hengiä, joka niitä nähnyt on, ja joka heidän waikutuksensa tundee; minulla ei ole siehen tarwetta. Ruumiitonda hengeä, ja aineetonda tulda, ei ole wielä maan päällä hawaittu.

H a n n a.

Eikö siis piruja olekan maa-ilmassa? Ai, poika parka! niin kuin petoja metsässä, niin kuin sandaa meressä. Woi! maa-ilmaa pahennusten tähden, koska Opettajat sen itse pahendawat. Woi! sitä jumalatonda Koulumestaria.

M a t t i.

(Naisen äänellä.

Jumalatonda? – – – hm! sanokai perkeletöndä; sillä hän luulee, että paha hengi on jo walistuksen kautta ajettu pois maan päältä; mutta Jumala on kaikilla, ja pysyy iänkaikkisesti. Kuitengin taitaan kaiken lainen pahuus täälläkin perkeleeksi kutsuttaa, niin kuin paha oma tundokin helwetiksi, joka on tosin useasti polttawambi kuin huono helwetti.

A u n e.

(Pannen kätensä ristiin.

Ohho, ohho! maa-ilmaa. Usko puuttuu jo ihmisildä. Mutta joka ei usko se kadotetaan. Uskon kautta taitaan wuoretkin siirrettää, koska se oikein wahwa on.

M a t t i.

(Naisen äänellä.

Älkäi huoliko niin wahwasta uskosta; sen laisella uskolla taitaisi jokuu tekin waikka wuoheksi uskoa.

A u n e.

Suu kiini pilkasta! Paratkon Jumala, ei löydy näillä wiimeisillä ajoilla enää uskoa maan päällä? Nyt kielletään pois tontut, maan haldiat ja pahat henget. Mutta, joka kieldää minun ihmisten edessä, sanoo Wapahtaja, sen kiellän minä taiwaallisen Isäni edessä.

M a n u.

No, no, Aune! jopa te sywälle Raamattuun menette; ei tässä Wapahtajasta puhetta ollutkan. Jos me kiellämme pirun taikka piru me, se on meille yhtä kaikki. Jos sen laisia hengiä löytyy maan päällä taikka ei, se on myös meille yhtä kaikki.

A u n e.

So, Junkkari! epä-uskon sikiä! wai on se yhtä kaikki. Eikö ne tee toisinansa hywää, toisinansa pahaa ihmisille. Esi-merkiksi tonttu, joka kandaa yhdelle rahaa toiselle sondaa nurkat ja pielet täyteen. Minä tahdon tässä ilmoittaa yhden tapauksen maan haldiasta, sitte kuin minä seljitän (osottain korttiin) tämän ennustuksen sinulle, Anna.

A n n a.

Minustakos te nyt ennustitte?

A u n e.

Jos ei juuri sinusta, kuitengin weljestäs Manusta, jota minä tiedän sinun rakastawas ja kotia toiwowas. Hänen kotia tulonsa näkyi nyt selkeästi kortissa.

M a t t i.

(Naisen äänellä.

Nyt on aika Koulu-poikain kesäksi kotia päästä. Mutta koskas kortit näyttäwät hänen kotia tulonsa?

A u n e.

Jos ei tämän wiikon lopussa, kuitengin toisen alussa. – – – (Katsoo korttiin) Ei hän wielä kotia ajattelekan.

M a n u.

Hm, ha, ha! Woima on pois teidän konstistanne; minä olen jo kotona.

A u n e.

(Häpeillänsä.

No, no! yksi kortti taisi sekaundua. Terwe tulduas kotia, Manu poika. Jos minä olisin wiinaan katsonut, niin olisi paremmin käynyt.

M a t t i.

(Naisen äänellä.

Niin kaiketi, olisittehan saaneet kuitengin wiinan ryypätänne.

A u n e.

Ei wiinasta mitään. Asia on kuitengin suora; Manu on kotona sekä tämän wiikon lopussa että toisen aluussa, niin kuin kortit ennustiwat.

M a t t i.

(Naisen äänellä.

Niin aina muutkin ennustajat asiansa suorittawat. Jos ei tapaus käy aina ennustuksen jälkeen, niin sowitetaan ennustus tapauksen mukaan. Seljitys tässä asian ajaa.

M a n u.

Siinäpä koko ennustuksen konsti ongin; muuta waikutusta on järjellisen ihmisen työläs kortista taikka wiina-pikarista uskoa. Se usko on jo itsestänsä joksikin jähtynyt.

A u n e.

Hei, hei! hywät ystäwät, andakai minullekin suun wuoro. Tässä saan minä lupaukseni[27] jälkeen ilmoittaa teille yhden näön, jonga minä omin silmin nähnyt olen: Maan haldia tuli kerran harmaa jakku päällä ja karwa-lakki päässä pitkin maan tietä kylään käsin. Minä ilmoitin tämän näön kohta naapurin emännälle, joka juuri silloin sopi tien poikki ylös tulemaan. Mutta se uskoton, kirottu waimo naurahti minulle, ja päätti Maan haldian Ali-talon isännäksi, jonga hän sanoi Pappilasta kotia tulleen. Jos minulla olisi tämä keppi ollut (rawistain sauwaansa) kyllä minä olisin hänelle Ali-talon isännän näyttänyt. Hän sanoi wielä päälliseksi: pitäkäi uskonne, sallikai muille sitä samaa.

A n n a.

Ettekös te olisi saaneet kysyä tätä asiaa itse Ali-talon isännäldä?

A u n e.

Wai kysyä! eikö se olisi ollut epäilys ja sota totuutta wastaan?

M a n u.

Olkon tämä ihmeellinen näkö ololansa. Mutta se olisi suurembi ihme ollut, jos te olisitte sauwallanne saaneet kumppaninne uskomaan; sillä niin kuin sokean on mahdoton nähdä, niin on uskottomangin totuuden opetukseta työläs uskoa. Ei näköä käskyllä anneta, eikä uskomaan wäkisin saada.

A u n e.

Suu kiini, poika nulkki! Oletko sinä wanhain opettaja?

M a n u.

Kyllä ennustajat ja Maan haldian näkiät opetusta tarwitsisiwat.

A u n e.

Että maan haldia on, sen tietäwät kaikki, jotka hänen uskowat.

H a n n a.

Ja että ennustus-merkit taikka aiheet käywät tapausten edellä, se on monelda ennen kyllä hawaittu.

A u n e.

Mitä aiheisiin tulee, taitaisin minä niistäkin teille paljon jutella. Minä otan waan tuli-palon, joka Mikkolan pirtin poltti, esi-

merkiksi. Tämän tapauksen puhuin minä muinen Piiparille, ja Piipari pani minun sanani nuotille. Koska nyt tänä runo on täynnä Jumalan kunniaa ja hengellistä totuutta, niin pyydän minä sinua, Hanna, laulu-kumppanikseni, niin kuin ennengin tätä hengellistä Runoa laulaissamme.

H a n n a.

Miksi ei, mielellä hywällä, että nämät nuorukaisetkin, jotka myös jo tunduwat olewan turmeluksen reunalla, tulisiwat totuuden tundemaan.

M a t t i.

(Iskee silmää kumppanillensa ja sanoo hiljaa:

Piipari on sen runon pilkalla Kirjoittanut, että Aunen piti itse tyhmyydensä hawaitseman.

(Aune laulaa ja Hanna kertoi joka wärsyn, niin kuin runoja lauletaan.

Mik' on määrätty osaksi
waimon lapselle wa-ussa,
sit' ei wältä wiisauskan.
Tuli-palon tuiman tähden
kutisi mun silmä-kulman,
aihe tunsi tapauksen.
Eipä estä ukon naula,
eikä siunaus suloinen
pirttiä nyt palamasta.
Nyt on unen' arwattawa
päiwän koitosta punaisen.
Näin on kissan naukiminen,
wanguminen wahingoksi
tullut kerran täytetyksi.
Eikös ole elämässä
menot aiwan merkilliset?
Kuinga taisi tapahtua
tämä juuri tänä wuonna,
talwen alla Tammi-kuussa,
mainioksi maanandaina,
jos ei käsi Kaikki-wallan
olis' ollut liekin luona?

A u n e.

Kaikki on Jumala päättänyt näin tapahtumaan, ja säättänyt unet ja aiheet edellä käymään.

H a n n a.

Niin kyllä, niin kyllä!

M a t t i.

(Naisen äänellä.

Aiwan tosi. Esi-merkiksi: koska jokuu syndyy elämään, siitä seuraa, että hän myös totisesti kerran kuolee.

M a n u.

(Nauru-suulla.

Tämä on tosi. Mutta mitäs te taikauksiin sanoisitte? Taikain tekiäin hallussa on sekä aiheet että tapaukset.

A u n e.

Jaa, taikauksissa on uskon kautta suuri woima, ehkä syndiset ne tyhmästi unhottawat, ja jääwät tällä tawalla paljon tietoa paitsi. Esi-merkiksi: jos jokuu pahan suopa silmää lindu-miehen metsään lähteissä, ei se sieldä sillä erällä lindua tuo. Jos Parikunnat wihjillä ollessansa seisowat erinänsä toinen toisestansa, että paha silmä wäliin sopii, ei niillä ole ikänänsä rakkautta.

M a t t i.

(Pilkalla ja naisen äänellä.

Ja koska häissä kekäleellä owen päälliseen lyödään, niin on siitä onni ja siunaus sille pari-kunnalle kaikessa elämässänsä, ehkä köyhän Mikkolan isännän talo paloi, koska te tätä konstia hänen pirtissänsä koetitte.

A u n e.

Älä sinä siitä huoli! En minä sitä ehdolla tehnyt. Se oli tapaturma, että kipinät kekäleestä kattoon singoiliwat, ja sytyttiwät sammaleet yöllä palamaan. Mutta Jumalan säännön jälkeen tapaturmatkin ja kaikki

tapahtuwat, olkon se tuli-palo, warkaus, petos, murha ja niin edes päin, paitsi mitä paha hengi matkaan saattaa.

H a n n a.

Niin kyllä, ystäwä kulda. Jumalan tahdosta tulee kaikki mitä maassa tapahtuu, ainoastansa haureus ja naiminen owat pahan hengen[28] yllytys.

M a t t i.

(Kiiwastuu ja nousee ylös penkildä.

Nyt en jaksa minä enää kuullella teidän tyhmyyttänne, te Jumalan pilkkajat! Yksi teistä lopettaisi kokonansa ihmisen sukukunnan pyhyydellänsä, toinen häwäisee sen tyhmyydellänsä, ja molemmat päätätte te pahuudengin Jumalan käsi-alaksi. Pahuuden harjoitus on aina wasten Jumalan tahtoa. Mutta ihmiselle on alussa annettu ehto sekä hywään että pahaan. Sen tähden saa hän nyt joko onneksensa taikka wahingoksensa seurata wapaata tahtoansa.

Ei ole Luoja kellekän wahingoa määrännyt. Joka taitaisi itsensä aina oikein käyttää, ja wälttää turmelewaiset luonnon waikutukset, se pääsisi melkein wapaaksi waiwoista ja wahingoista. Kuitengin on maailmassa nytkin enemmän nautindoa kuin waiwoja; täällä on enemmän hywää kuin pahaa.

A u n e.

(Nyökyttäin päätänsä.

Ah, ah!

H a n n a.

Mitä tämä merkinne?

M a t t i.

(Ottain liinan päästänsä.

Minä olen Matti, ja minä tahdon näyttää teille mitä Matti matkaan saattaa.

A u n e.

Ai, woi! käykän pois, Hanna; se nainen on perkeleeldä riiwattu.

H a n n a.

(Juosten owea kohden.

Joko se on Matti taikka perkele naisen haamussa.

M a t t i.

Mengäi sen huomaan ja halduun! taikausten pitäjät ja ihmisyyden häwäisiät! Ah! kuinga suureksi paisuwat ihmisen epäluulot, koska ei sywemmäldä tutkita asiain perustusta ja luonnon laatua.

Luonnossa on tosin waikutuksia, joidenga perustus näkyy meille wielä syngeäksi. Esimerkiksi: Kuinga ilma sään muutoksissa kiwulloisten ihmisten tykönä, waiwoja ruumiissa ja unia sielussa waikuttaa. Mutta nämät aihetten ja unden seljitykset, nämät taikausten teot häwäisewät kokonansa meidän järkemme. Päättää wielä pahuudengin Jumalan käsi-alaksi! – – Mistä on se tyhmyys tullut ihmiselle?

M a n u.

Koulu-mestari on sanonut sen suuresti myös tulewan siitä, että harwoin tapaus maa-ilmassa hyödytyksetä tapahtuu, olkon tapaus hywä taikka paha. Koska nyt kipinä hywää saa pahastakin alkunsa, jos ei muutoin niin waroitukseksi, niin päättää tyhmä kohta pahangin Jumalan teoksi, ehkä se taitaisi usein tapahtumata paras olla, ja on aina wahingoksi, jos ei ihminen ymmärrä sitä oikein hywäksensä käyttää.

M a t t i.

Se olisi hywä pahan elkisille, saada päättää kaikki Jumalan päähän. Kuka mahtaisi heitä sitte maallisestikan rangaista ja pahuudesta estää, koska he olisiwat wäli-kappaleet Jumalan kädessä, ja wiattomat pahuuteensa.

A n n a.
Jokos mennään jälle lehti-majaan?

M a n u.
Saa mennä.

(He menewät.)

Kolmas Osa.

Yksi Näyttö

Lehti-majassa.

(Muutama naapurin Mies on nyt myös tullut lehti-majaan, jotka istuwat Isännän ja Emännän kanssa penkillä, ja Jonas juoksendelee lattialla, koska Matti, Manu ja Anna jälle sisälle tulewat, joita wieraat terwehtelewät.

I s ä n d ä.
Kauamba siellä wiiwyitte?

M a t t i.
(Riisuu Annan waatteet pääldänsä.
Puhe wie ajan, Isändä, ehkä sen paljoudesta ei hywyyttä ole.

I s ä n d ä.
Tule nyt Manu terwehtämään naapurin miehiä.

(Manu menee, ja andaa kättä mies miehelle, mainiten: Jumalan terweisiä!)

E m ä n d ä.
(Manulle.
Mitäs luulit siitä seurasta kuin tuwassa oli? Oliko siellä jotakin wiisautta opikses.

M a n u.
Aiwan paljon, Äiti kulda! sillä tyhmäin seurassa opitaan myös wiisautta, koska heidän menoansa ja käytöksiänsä waroitukseksi tutkitaan.

I s ä n d ä.
Oikein, poikani!

M a n u.
Siellä oliwat yhdessä sekä tyhmyys että epä-luulot, niin kuin ne ainakin yhdessä kulkewat.

I s ä n d ä.
Hanna ja Aune luuliwat kuka tiesi pahan hengen olewan taas liikkeellä, jonga päähän he kaikki kelmin kurit päättäwät.

M a t t i.
Joko se on Matti taikka perkele, sanoiwat he ulos juostessansa, koska minä itseni Matiksi ilmoitin.

I s ä n d ä.
Engös minä sitä arwannut.

M a t t i.
Ei heidän joukostansa puuttunut muuta kuin noita, joka tyhmyyden ja epä-luulon wieressä hywin elää; sillä pettäjällä owat aina hywät päiwät heikko-mielisten parissa.

I s ä n d ä.
Ei taida noitakan kaukana olla; wanha Perho, tämän kylän nykyinen paimen, on sitä wirkaa muinen kuuluisasti walwonut. Moni tyhmä on kauan luottanut hänen lorituksiinsa; sillä lukemisessa on hänen noitumisensa enemmittäin ollut.

M a n u.
Eikös Isä muista ulkoa jotakuta lukua? Ne olisiwat hupaiset kuullella.

I s ä n d ä.

Muistan minä muutaman. Ajan wietteeksi saan minä niistä pari lukea, siehen asti kuin Perho itse kotia ehtii; hän on meillä wuorollansa. – – Olkon sitte ensin ukon naulasta:

Puikko pilwistä pudonnut,
kiwi-kirwes Taiwahasta,
joka särjet suuret hongat,
tornit kukistat kasahan,
älä salli sauwustansa
liekin maassa lewottoman
ylendywän ylpeäksi.
Anna tyhmän, tunnottoman
palweliana pysyä,
waan ei herraksi wenyä.

Sen laiset naulat owat mustan karwaisia kiwen kappaleita, joita tyhmät muinen luuliwat ukon pilwistä maahan singoilewan, ja joilla piti olleen woima tuli-palot sammuttaa, koska palawa huone niillä piiritettiin. Ne owat teroitettuja kowia kiwen kappaleita, joita kuka tiesi muinen kirweinä pidettiin, koska ei wielä rauta-kaluja ollut.

Y k s i n a a p u r i n m i e h i s t ä.

Kärsimystä tarwittiin kiwi-kirweellä puuta nyrhettäissä.

I s ä n d ä.

Mikäs autti, kuin ei parembaa ollut. Tarpeet oliwat silloin myös wähemmät.

P e r h o.

(Tulee kontti seljässä ja sauwa kädessä lehti-majaan.

Hywää ildaa, ystäwät!

K o k o S e u r a.

Suokon Jumala!

I s ä n d ä.

Terwe tulduas, Perho! täällä sinua jo kaiwattiingin.

P e r h o.

(Ottain kontin seljästänsä, jonga hän asettaa sauwansa kanssa nurkkaan.

Tässä minä olen. Ongo teillä minulle jotakin sanomista?

M a n u.

Ei mitään muuta, waan että te olisitte hywä ja lukisitte meille muutamia noitalukuja.

P e r h o.

Hei, Manu! Terwe tulduas taas meidängin seuraamme.

M a n u.

Paljon kiitoksia, hywä Perho!

P e r h o.

Sinun tähtes tahdon minä lukea; sillä sinä olet hywä poika, ehkä jo kuka tiesi peräti wiisas niitä lukuja kuuldelemaan. (Joksikin hiljaa Manulle.) Mutta ensin wiinan ryyppy, sitte luen minä waikka kaiken ildaa.

I s ä n d ä.

(Joka tämän siwulda kuuli.

Ei ole wiinaa, mutta olutta pitää saamas niin paljon kuin nahkas wetää. Olut on myös terweellisembää kuin wiina.

P e r h o.

No, yhtä kaikki.

I s ä n d ä.

(Emännälle.

Menes, Waimo parka, tuomaan olutta kellarista, että wieraatkin saawat suutansa kastaa.

E m ä n d ä.

(Lähtein liikkeelle.

Kohta, kohta.

P e r h o.

Mingä laisia lukuja tahdot sinä, Manu, minua lukemaan?

M a n u.

Lukekai mitä itse tahdotte; ei sillä wäliä ole.

P e r h o.

Olkon sitte ensin wiinasta.

Wiina, wiisaan willitsiä,
turmelia terweyden!
ennusta nyt ennen tietyt,
arwattawat asiamme;
Jähdyttele järjen woima,
että kukin kuolewainen
luulis' turhuudet tosiksi.

(Emändä kandaa Olutkannun Isännälle.)

I s ä n d ä.

(Ennen kuin hän juo.

Saakais tästä, Naapurit!

N a a p u r i n M i e h e t.

Kiitoksia paljon, hywä Isändä!

(Kannu kulkee mies mieheldä Perholle.)

P e r h o.

(Kannu kädessä.

Teidän muistoksenne, Isändä ja Emändä! Sinun muistokses, Manu!

K o l m i s i n.

Kiitoksia paljon!

(Perho juo ja Matti laulaa nurkassa.)

Kannu kaatuu ukon suuhun,
olut laskee laho-puuhun,
niin kuin tyhjään tynnyriin.

P e r h o.

Oikein Matti! ha, ha, ha! – – Nyt jälle lukemaan, taikka jos suwaitsette, niin minäkin laulan.

I s ä n d ä.

Laula, laula!

P e r h o.

Olkon nyt warkaasta.

Sinä waras waiwattawa,
hirtettäwä hirmuisesti!
tuo se tawara takaisin
mitäs salaa saanut olet,
wienyt wäärin wierahalda,
taikka minä tahdon sinun
panna parkumaan pihalle,
haukkumaan kuin kahle-koiran,
kalwelemaan kapuloita.

Woin saamisesta luen minä teille, Emändä.

Muutu pian piimän kuori
kirnussa raswaksi kaikki,
raswa woiksi ruskeaksi,
koska mändä koliseepi.
Tule Para! paras Para!
kerä-pää ja keppi-sääri
kehrä-warsillas käwellen,
piekse piimä sakeaksi,
saata pieningin pisara
woiksi hyytymään hywäksi.

E m ä n d ä.

Hyi, Perho! etkös häpeä sen laisia lukuja lukeissas. Eikö ne juurruta ja lewitä epäluuloja heikko-mielisten tykönä, ja saata heitä luottamaan turhuuden epä-jumaliin? – – Perho, Perho! älä waella niin huolettomasti harha-teillä. Kyllä sinun juones tunnetaan…

P e r h o.
(Hämmästyksissä.

Älkäi, Emändä kulda, koko salaisuutta ilmoittako. Pahennukseksi en ole minä niitä koskaan aiwonut lukea.

E m ä n d ä.

Pahennus seuraa kyllä itsestänsä, koska järjettömästi huwitustakin etsitään, ja tyhmyyttä lisätään.

M a t t i.

Tässä muistuu minun mieleeni yksi luku, jota isä-wainajani aina luki, koska hän noitain elli pettäjäin kanssa puheisiin joutui. Se kuuluu näin:

Mist' on noita mieldä saanut
arwatansa asioita?
Saastutettuja sanoja
tyhmät tyhmille lukewat
haisewilla huulillansa
toiwon turhangin lisäksi.
Häijyt hengildä kysywät
ilmoitusta itsellensä,
itse arwaawat asian
heikko-mielisten menoista.
Mutta, muistakai pikemmin,
muistakai jo, muukalaiset,
pahat pettäjät sukumme!
ett' on tili tehtäwänä
töistä, puheista pahoista
koston päiwänä kowana.

P e r h o.
(Toistain itseksensä.

Ett' on tili tehtäwänä
töistä, puheista pahoista
koston päiwänä kowana.

(Istuu wähäiselle tuolille, ja laskee päänsä kämmenellensä. Kaikki käändäwät itsensä Perhoon päin, joka istuu ajatuksissansa, mutta rupee wiimein puhumaan.)

Se on tosi, minä olen pahoin tehnyt, minä olen monda pettänyt. O, oman woiton pyyndö! mihingä sinä ihmisen wiettelet, koska ei järjestä ja oikeudesta waaria oteta. O, ihmisyys! joka wielä epä-luulon kaapua kannat, kuinga suuri on sinun heikkoudes. Kuinga tyhmästi sallit sinä itses pimitettää. Jos yksi kymmenestä minungin ennustuksistani toteen käwi, eipä muuta tarwittu minua tietäjänä ja noitana pitämään.

Mutta: muistakai jo, muukalaiset,
pahat pettäjät sukumme,
ett' on tili tehtäwänä
töistä, puheista pahoista
koston päiwänä kowana.

Ohho! minun wanhat jäseneni wapisewat. *(Nousee wesissä silmin ylös.)* En jaksa minä enää oman tundoni tähden olla teidän seurassanne. *(Ottain sauwan nurkasta käteensä ja kontin käsi-warrellensa.)* Minä menen pois itkemään – – jääkäi hywästi!

(Joka Mies on wai, ja katsoo Perhoon päin.)

I s ä n d ä.

Matin yksi luku on woimallisembi kuin Perhon kymmenen. Autuas se hetki, koska syndiset parannuksen tekewät! Ei Perho ole kuitengan ollut muutoin paha ukko, ehkä hän ajattelemattomasti on tehnyt itsensä tietäjäksi, koska hän sen kautta on tullut tyhmildä hywin palkituksi, joka petollisuus nyt polttaa hänen omaa tundoansa.

A n t t i.

Nyt on aika tietäjän parannusta tehdä, kuin ei kukaan enää usko hänen juoniansa, kuin itse tietäjäkin pilana pidetään.

I s ä n d ä.

Se on tosi, epä-luulot katoawat. Se on kuitengin hywä, että parannus wiimeingin seuraa.

Y k s i n a a p u r i n M i e h i s t ä.

Kiitos olkoon wiisaille miehille, jotka owat walistuksen sytyttäneet! Nyt annetaan lapsillekin neuwoja ja tietoja, joita ei muinen wanhatkan käsittäneet; nyt opetetaan julkisesti asioita, joita ei ennen ajatellakan sallittu.

I s ä n d ä.

Juokai, Miehet! että minäkin saan. – – Juokai walistuksen ja S u u r e n R u h t i n a a n maljaa.

M a t t i.

(Juotaissa.

Wahwistukon walistus!

K o k o S e u r a.

(Juotaissa.

Eläkön R u h t i n a s!

(Kannu kulkee mies mieheldä Matille, joka kannu kädessä alkaa Talonpojan Laulun, ja koko Seura laulaa hänen kanssansa.)

(Lauletaan kuin: Ecce novum gaudium etc.)

Talon-poika taitawa
elon etsinnöissä,
ole aina alkawa
päiwät pellon töissä;
näissä woimas näytä,
kaikki hywin käytä,
aina työsi täytä
urhollisesti.

Ei omalla pellolla
aura paljon paina;
mies on itse ilolla
ahkera siell' aina.
Waimo, kuwa walon,
ombi turwa talon,
ruokkii joukon jalon
toimellisesti.

Tämä sääty suuri on,
suuri Suomen kansa,
eikä ole osaton
perhe pellollansa;
itse täytän aitan,
leiwän paksun laitan,
toisellekin taitan
riemullisesti.

Juhla jalo johdattaa
kestin keskellemme,
olut-kannu kuljettaa
riemun rinnoillemme.
Työ on alku elon,
ihanaisen ilon,
juotawangin jalon
herkullisesti.

Tawara on tallella
tämän säädyn tiellä;
siis on syytä suojella
wapautta wielä,
sydämellä, suulla,
menollakin muulla
K e i s a r i a kuulla
uskollisesti.

Pila Pahoista Hengistä, Kolmessa Kanssa-puheessa, Uskon Wahwistukseksi.

Jak. Juteini.

Wiipurissa,
Ulos annettu And. Cederwallerin
Kirja-painosta wuonna 1817.

◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇

Personat elli Asian omaiset.

Wiksari, paha hengi.
Kyöpeli, myös.
Rautawa, Pitäjän Seppä, jonga tykö pahat henget maan päälle tulduansa joutuiwat.

Ensimmäinen Kanssa-puhe

Helwetissä.

Wiksari.
(Itseksensä.)

Minä haluaisin taas lähteä maa-ilmaan ihmisengin suku-kundaa terwehtämään. Beljalin woima on nyt ruwennut ihmeellisesti wähendymään, johonga syy on täällä arwaamaton. Kuka tiesi joku Lääkäri maassa tietäisi neuwon tätäkin halpaus-tautia wastaan. Koko hänen Waldakundansa on myös jo häwiämässä; ei nyt enää Pakanoitakan Helwettiin tuomita. Josma saisin kelpo matka-kumppanin – – – hm, mutta ajat muuttuwat Helwetissäkin; Piruilla on tosin wielä Sangarin nimi, waan jäniksen sydän. Kyöpeli olisi ollut tietty mies, joka jo ennengin on siellä waeldanut, mutta hän on hukkunut seurastamme . . . . (näkee Kyöpelin[29] kaukana) Kukas tuo sarwi-pää tuolla kaukana sieluen seassa tulisena hehkuu? sillä näyttää olewan wielä joksikin Pirun luondo. (Kulkee lähemmäksi) Kah, Kyöpeli! mutta onduu, eikä liehakoitse syndisten kanssa. (Mennen tökö.) Kuingas jaksat, Piru parka, tässä heldeessä?

Kyöpeli.

Hywin kyllä, niin kuin kekäle tulessa; mutta melkein kuuma täällä tahtoo olla. – – – Täälläpä sinäkin, wanha Weljeni, näihin aikoin waellat.

Wiksari.

Missäs, kussas kuin kotonani. Mutta missä olet sinä itses uuwuttanut? ja kuka Paawi on sinun raaja-rikoksi saattanut? Niimbä sinun selkäskin on wäärä kuin kysymys-merkki, ja händäs suora kuin kyynärö-puu.

Kyöpeli.

Näitä on minulle tapahtunut sitte kuin minä sinusta muinen Saksan maalla erisin.

Wiksari.

Pidä hywänäs mitäs ansainnut olet – – – kuitengin, leikki siansa saa, kotonsa koira löytää. No, sitte on kappale aikaa kulunut kuin me wiimein yhdessä olimme. Tekisikö mieles taas matkustamaan maata kohden? Eikös jo saisi mennä jälle wiloittelemaan? Siellä on myös meillä monda sukulaista, joidenga luonnon pää-omaisuudet owat, niin kuin meilläkin, kateus lähimmäisen onnen ylitse, ja ilo toisen wahingosta.

Kyöpeli.

Kuingahan liene? Mutta kyllä siellä wiimein oli kurja elämä sukulaistengin seassa.

Wiksari.

Älä huoli yhtäkän. Minä luulen, että ihmisen sukukunda on jo tullut walistetuksi, kuitengin enemmän kuin Lutheruksen aikana, joka meitä kowasti wainosi.

Kyöpeli.

Se on tosi. Ei sinä aikana luonnon waikutuksiakan tutkittaissa aiwua waiwattu. Silloin wainosi ihminen ihmistäkin uskonsa tähden, ja kaikki wihasiwat armottelemata perkelettä. Juuri tähän aikaan aloin

minä julman welhon taikka noidan kautta kärsimiseni Tontun luolassa, Hiton linnan waiheella, joka nyt Kyöpelin wuoreksi kutsutaan. Noita – – – tässä minun sappeni paisuu, oli myös tuttu Tontun kanssa, jonga tykönä minä useasti kestiä käwin. Tämä noita elli welho, joka oli minun pahin wihamieheni, tuli kerran Tontun pois ollessa luolaan, lumottu köysi kädessä ja silmät nurjin päässä? Woi kuitengin! Minä olisin tehnyt itseni näkymättömäksi, mutta ei ollut enää aikaa. Hirsi-puu oli jo mielessäni; mutta hän pani ainoastansa nuoran mutkan polweeni ja suutitsi päät kallion rakoon lukein pitkiä noita-lukuja, jotka wielä minun rindaani karmiwat. En minä ensimmäisiä sanoja hänen lorustansa ymmärtänyt, engä enää muistakan, mutta wiimeiset kuuluiwat näin:

Pysy paula palmikoittu
kowan kallion raossa,
kestä köysi kolmi-säinen,
jost' on mutka murha-miehen,
karwaisen kuin kahle-koiran,
polwi-luuhun lumottuna!
Älä laske liikkehelle,
päästä pindeestä Pirua,
jolla owat julmat kynnet,
tora-hambaat suuret suussa,
sarwet paksut, händä pitkä.

Ei Maan-haldia, ei Tonttukan, joka oli kuuluisa woimansa puolesta, woinut minua tästä pelastaa. Jos se welho olisi Helwettiin joutunut, kyllä olisin minä opettanut hänen noitumaan; minä olisin keittänyt händä Helwetin kattilassa, ja korwendanut tulikiwen sauhussa. Ei ollut minun kuitengan niin kauan hätää kuin Tontut, Maan-haldiat ja muut Männingäiset elossa oliwat. Mutta sitte kuin ne kaikki ihmisten uskon kautta katosiwat, niin oli minulla aika ikäwä ja watsa tyhjä. Ei auttanut minua poru ei parku, ei huuto eikä huokaus. Wielä tuo kuiwa-nokka kuolemakin poikkesi useasti paljasta pilkkaa tekemään. Tämä irwi-hammas astuu luolan owelle ja sanoo: wieläkö iso koira kahleissa on? Ongo nälkä? tekisikö mieles silitellä ryppyjä watsastas. – – – (Purten hammasta.) Jos olisi lähemmäksi tullut, minä olisin silmä-läwetkin päästä repinyt. No, ei se hirmu, joka on luomisen kirous, katoa niin kauan kuin maa seisoo; ei woi ihminen händä tyhjyyteen uskoa; hän tarwitsee hirsi-puuta, jossa miehen poika ei ole wielä koskaan potkinut, eikä koirakan roikkunut.

Koska minä nyt näin kyllä kauan olin tuskaa kärsinyt, tuli kuitengin wiimein yksi wiisas wuorta tutkimaan, jossa Tontun luola oli, ja tapasi minun wangiudessa. Hän naurahti kerran ja kehjitti kohta uskollansa kirouksen woiman nuorasta. Minä pääsin wallalleni ja olin iloinen, että ei hän myös uskonut minua iän-kaikkiseen tyhjyyteen.

W i k s a r i.

Ai, ai! Nyt on syy Beljalin halpaustautiin arwattawa. Usko hywä, usko pahakin, epäilys meitä enemmän kiusaa. Jos ei waan Ukko joukkoinensa tyhjään raukeisi ja koko Walda-kunda wiimein häwiäisi. – – – Sitä suurembi on minulla halu matkaan lähteä. Sanos nyt suorasti, jos sinä tahdot minulle matka-kumppaniksi tulla.

K y ö p e l i.

Tulisin kyllä mielelläni, waan ei enää jalkaisin; sillä tämä minun polweni tuli noidan nuorassa kowin waiwatuksi. Jos saisimme lainnata pari Helwetin Sota-kaurista; niillä kelpaisi lennättää wasta-maatakin ihmisten kotoa kohden.

W i k s a r i.

Pitäisi mar Beljalin, joka itse kahleissa istuu, ne meille lainnaaman; ei hän meille muutakan matka-kustannusta maksa.

K y ö p e l i.

Wasta wielä silläkin ehdolla tulen minä sinun kanssas, että en me maan päällä ilmoita ensingän omaa kieldämme, waan että me niin kuin nytkin puhumme aina tätä edes-takaista ihmisen kieldä, ja sanomme: hywä, totuus, rakkaus ja niin edes-päin, sen siaan kuin me omalla kielellämme, taikka pirun puheella, sanomme: paha, walhe ja wiha. Älkän sekoittako siellä koskaan molembia kieliä puheeseemme; sillä mitkä riidat ja kapinat owat maassa ennengin sanain ja kielen murteen tähden nousneet! Ihmiset luulewat me, heidän puheensa jälkeen, pahemmiksi ja ilkeimmiksi kuin me olemme, koska me kutsumme heidän hywänsä pahaksi ja pahansa hywäksi.

W i k s a r i.

Se on tosi. Pahuus ja Perkele on yhtä heidän mielestänsä. He sanowat kyllä: ei nimi miestä pahenna, jos ei mies nimeä. Kuitengin owat he luulleet me, meidän nimemme tähden, syypäiksi kaikkeen pahuuteen heidän keskellänsä, ehkä syy on ollut joko heidän tyhmyydessänsä, totutuissa tawoissansa, taikka muiden wiettelewäisissä esi-merkissä.

K y ö p e l i.

Tässä muistuu minun mieleeni, kuinga yksi riiwattu ajoi kerran, minun läsnä ollessani, hewoisensa wetelään suohon, jossa se wiimein peräti waipui – – – kohta huutaa hän korkealla äänellä: jo sen Perkele wei? Ja minä olin kuitengin wiaton kuin äsken syndynyt lapsi.

W i k s a r i.[30]

Hm, hä, hm! niin se on maa-ilmassa; syytön saa siellä monesti syyn kandaa; pieni pahan-tekiä hirtetään, suuri on usein hirttäjänä. Mutta, aika kuluu, jos ennen kukon laulua mielitään maassa oldaa.

K y ö p e l i.

Endäs Pukit?

W i k s a r i.

Kah, Paawi! Jahka minä juoksen Beljalin tykö. *(Lähtee[31] juoksemaan.)*

K y ö p e l i.

(Itseksensä.)

Saa nähdä jos kauriita lähtee, kyllä tällä polwella nyt hiljaa jalkaisingin kulkisi. Mutta, jos kauriit saadaan, se on sitä parembi. – – – *(Wiksarille, joka wihaisena takaisin tulee.)* Missäs Pukit – – – ?

W i k s a r i.

Ei ollut ukko mielissänsä; ei nyt kahlekoiran händä ensingän lierunut, jolla hän mieli-suosionsa ilmoittaa.

K y ö p e l i.

O! sarwisen sikiä! Mikä nyt jälle kuonoon pisti?

W i k s a r i.

Hän pelasi korttia Rikkaan Miehen kanssa, ja waiwainsa wälillä teki Rikas Mies hänen kolme kertaa mylly-matiksi.

K y ö p e l i.

Niin, ihminen on monesti tarkembi kuin itse Perkele, erinomattoin täällä, jossa ei rikkaus ja hekuma händä enää sekoita.

W i k s a r i.

Kyllä on meidängin Isändä muutoin wiekas, ehkä hän pelissä usein woitetaan. Muistatkos kuinga Engeli Mikaeli hänen muinen Sota-pelissä löylytti?

K y ö p e l i.

Muistan kyllä, muistan kyllä; silloin oli tuska joka hengellä.

W i k s a r i.

Lähde nyt, Welji kulda, jalkaisin liikkeelle, jos polwes suingin myöden andaa, koska kauriita turhasti säästetään.

K y ö p e l i.

Lähdetään warhemmin, kuljetaan hiljemmin. Ei meidän tarwitse nyt jalkaisin matkalla niin tehdä, kuin huonot herrat maan päällä, jotka tyhmyydessä aikansa wiettäwät, ja sitte kerskaten wieraan hewoisen turmelewat.

W i k s a r i.

Oikein Weljeni! tehdään lähtöä. – – – Ei sitte muuta kuin matkalle (He lähtewät).

Toinen Kanssa-puhe

I l m a s s a.

W i k s a r i.

Uh! ilma on joksikin kylmä tottumattomalle.

K y ö p e l i.

Jos ehdittäisi pian maahan, että päästäisi tuleen lämmittelemään.

W i k s a r i.

Jaa, joka tietäisi missä ihmisiä asuu, että tulda saataisi.

K y ö p e l i.

Kuka tiesi he wastaawat, jos minä huuhuan – – – hu-huh! ha-hu-huh! – – – Ei kuulu ketään. He makaawat raskaasti.

W i k s a r i.

Mennään waan rohkeasti eteenpäin; kyllähän jokuu ennen kukon laulua tawataan, ehkä meidän matkamme on joksikin myöhästynyt.

R a u t a w a.

(Herätessänsä[32] wuoteella, omassa majassansa.)

Hei! Kuka se niin huutaa? Kowa se ääni on härjängin mylwinäksi – – – – (Lähtee ulos tuwasta).

Pirut tulewat kello yhden ja kahden wälillä yöllä täydessä muodossansa Sepän pihalle että maa järähtää.

Kolmas Kanssa-puhe

R a u t a w a n p i h a l l a.

W i k s a r i.

Jo ensimmäinen temppu tehtynä on.

K y ö p e l i.

Temppu tehtynä, seitsemän tekemätä.

R a u t a w a.

(Nähdessänsä Perkeleet pihalla.

Hui! Hirmuja! (Putoo istuallensa peljästyksestä, mutta nousee jälle ylös ja rohwaisee itsänsä siunauksilla ja ristillä.)

W i k s a r i.

(Sepälle).

Mikä mies sinä olet?

R a u t a w a.

Pitäjän Seppä, wapa-sukuinen Herra – – – Herra, Pää-perkele!

K y ö p e l i.

(Seisoen taembana).

Se hywä, se hywä. (Hiljaa Wiksarille). Rukoile ahjoon päiwä-siaa.

W i k s a r i.

(Sepälle ja iskein silmää Kyöpelille).

Wai niin, wai Pitäjän Seppä. Kyllä jo taitaa kappale yöstä olla kuluneena.

R a u t a w a.

Kukko laulaa kohta, minun luuloni jälkeen, ensimmäisen hetken.

W i k s a r i.

Kyllä kaiketi se niin ongin. – – – Meidän waellus-aikamme maan päällä on ainoastansa puoli-yöstä kukon lauluun joka wuoro-kausi.

R a u t a w a.

Niin aina sanotaan olewan.

W i k s a r i.

Saisimmekos me luwan lewätä sinun ahjossas tulewaan puoli-yöhön asti, koska aika on jo niin kulunut.

R a u t a w a.

Hui, hai! Et te, hywät Herrat, minun pajaanikan mahdu.

K y ö p e l i.

Hm! Kyllä me muutamme itsemme niin pieniksi kuins tahdot.

R a u t a w a.

Mutta minun ahjoni on wielä kuuma eiläiseldä. (Hiljaa itseksensä) Jos menisiwät sen huomaan ja halduun!

W i k s a r i.

Kuuma eiläiseldä? Sitä parembi; en me ole tottuneet kylmään elämään.

R a u t a w a.

(Kynsästen korwansa taustaa).

Pitäkäi sitte hywänänne. – – – Minä menen edellä paikkoja siwoamaan, jos Herrat tahtowat tässä wähän wiipyä. *(Hän menee).*

W i k s a r i.

Mene, mene, Weikkoinen!

(Pahat henget keskenänsä Sepän pihalla).

K y ö p e l i.

Muistakan nyt waan puhua taitawasti ihmisen kieldä; kylläpä näyttä tämäkin kiiwaaksi mieheksi; kyllä on tälläkin karmias ja karsas katsando.

W i k s a r i.

Ei hätää ole. Kaswot owat tosin monesti sydämen tulkki, waan ei aina tapain todistus.

R a u t a w a.

(Pajassa itseksensä.)

Kyllä näiden Junkkarien juonet tunnetaan: Ah! jos nyt olisi minulla pari kelpo paja-miestä; en mar minä kauan heitä kaunistelisi. – – – Mutta, jos minä woisin saada he, lupauksensa jälkeen, muuttamaan itsensä niin pieniksi, että he mahtuisiwat kulkemaan oran läwestä, koska minä he pajaan lasken, että minä saisin saatanat säkkiin – – – kyllän sitte osaisin wasaraa liikuttaa. – – – Totta minä konstia koetan; lienekö wiattoman walhekan hädän edestä kieltty, koska se syyttömän wahingoittamata tapahtua taitaa? Tällä tawalla tohtii ihminen kuka tiesi wäärälläkin mammonalla hyödytystä etsiä?

(Ukko lykkää naulan kannan awaimen reikään, että ei awaimen kielen pitänyt lukkuun sopiman; wetää owen kiini perässänsä; iskee tulen ahjoon ja pistää oran kuumenemaan; pitelee wielä tyhjää sysi-säkkiä, mutta hawaitsee pohjassa pari läpeä; – – – näkee siinä samassa kewäärin nurkassa, ja sanoo:

Ah! jos minä saisin he menemään kewäärin piippuun. – – – Hangittu, täytetty, käykön syteen taikka saween! (Kaataa kourallisen ruutia pyssyyn).

W i k s a r i.
(Kyöpelille kukon laulaissa.
Jo Kukko parkuu! Rengasta tarwitsisi jokainen haljennut sarwi.

K y ö p e l i.
Ei haita mitään; juoskan perässä pajaan. (Pirut juoksewat).

R a u t a w a.
(Huuta juuri silloin pajassa:
Ho, hoi! Herrat, hoi!

W i k s a r i.
Hoi, hä! tässä ollaan owen takana.

R a u t a w a.
(Pajassa).
Andakai andeeksi, hywät Herrat, että minä huutamaan rupesin, koska en päässnyt oikein kutsumaan; tuuli paiskasi owen lukkuun, eikä tätä saa sisä-puolelda auki. – – – Kiertäkäi awainda, Herraiseni! – – – wäändäkäi, wäändäkäi! se on joksikin kangea lukku.

K y ö p e l i.
Kyllä, kyllä – – – kyllä wäännetään.

W i k s a r i.
(Wäändäin awainda hambaat irwissä).
Häh, Saksan saatana! – – – ei tätä saa – – – jo awain katkesi.

R a u t a w a.
Mitäs sitte tehdään? – – – Odottakai wähän aikaa, minä poltan raudalla läwen oween, jos Herrat tahtowat lupauksensa jälkeen tehdä itsensä pieniksi ja tulla siitä sisälle.

K y ö p e l i.
Joudu pian, Ystäwäiseni, joudu pian!

R a u t a w a.
Niin kuin liekki, hywät Herrat!
(Sieppaa oran ahjosta yhteen ja kewäärin nurkasta toiseen käteensä, poltta läwen owen ja asettaa kewäärin suun läwelle).
Kah niin! nyt on walmis.

W i k s a r i.
(Kyöpelille).
Minä menen edellä, tule sinä perässäni. *(Wetäin itsensä pyssyn piippuun).* Tämä mies taitaa olla pyssy-seppäkin, koska ruudin hajsu wastaan tulee. – – – Pitkäpä tämä reikä – – – paksupa tämä owi on.

K y ö p e l i.
(Jäljessä).
Paksu aina tunduu olewan.

R a u t a w a.
(Kuullen molembain äänen piipussa, laukaisee kewäärinsä).

Puh – pou!

P i r u t.
(Kaukana pajasta.).
Ai, woi! woi hirmua! O! kirkas tuli ja leimaus! *(Tuulissa pilwissä pois mennessänsä)* Tulkon tänne murha-miesten pesään tuhannen tuhatta Paawia, waan en me, waiwaiset henget!

P u h e
Lapsen kaswatuksesta.

Siweys ja
Jumalan tundo
onnen tuowat.

Jak. Juteini.

W i i p u r i s s a.
Painettu A. C e d e r w a l l e r i n Kirja-
painossa wuonna 1817.

Sisällys

”Ongo Ihminen taipuwainen ainoastansa pahaan…” 211
Muutama tutkinnon aine Lapsen kaswatuksessa. 215

Ongo Ihminen taipuwainen ainoastansa pahaan, taikka löytyykö hänestä myös jotakin hywyyttä?

Ei ihminen ole peräti paljas ilkeyden siemen; hänen luonnossansa on myös monen hywän omaisuuden juuri. Kuinga taitaisiwat lapsukaiset muutoin olla niin puhtaat, esimerkiksi, wiekkauden saastaisuudesta, ennen kuin he maa-ilmalda owat tulleet turmelluiksi? Mingä tähden hawaitaan heidän tykönänsä niin paljon hywän suomuutta ja taipuwaisuutta ystäwälliseen rakkauteen? Mingä tähden ei taida ensimmäinen askele wääryyteen olla ihmiselle niin keweä kuin toinengin, elli miksi täytyy sen, joka ensimmäisen kerran aiwoo petosta harjoittaa, juuri niin kuin ratkaista itsensä rehellisyyden siteistä? Mistä tulisi tämä wasta-hakoisuus hänen sydämeensä, jos ei hänessä hywyyttä olisi? mistä tämä outo kamoitus, kuin hän silloin tykönänsä hawaitsee? Ihmisyys on wielä häpeillänsä ilkeyden tähden. Ihmisyys taitaa wielä hywiä töitä tutkiessansa hiljaisuudessa wuodattaa kiitollisuuden kyyneleitä.

”Ihminen on siis melkein wapaa kaikest pahasta”, kuuluu jokuu pilkalla sanowan. – – – Häwystä täytyy minun waijeta. Ihmisellä on monda hywää omaisuutta; mutta nämät hywät omaisuudet taitaan wäärin käytettää, niin kuin kaikki muukin hywä maailmassa. Oman woiton pyyndö, joka on perustus meidän olendomme pysywäisyyteen maan päällä, järjen johdattamata wetää se me wääryyteen; hillitsemätä kuohuu siitä lähteestä kateus ja waino ihmisyyden häpiäksi.

”Mutta, jokuu syy mahtaa kuitengin löytyä, joka andaa alun tähän wäärin käyttämiseen”, kuulen minä wielä muistettawan. Jaa, se on tosi; se tulee ihmisen heikosta mielestä. Jolla on wähän wiisautta, se ei tunne hekuman waarallisuutta, ei se taida walita hywiä esi-merkkiä seuratansa, niin kauan kuin tottumus on tullut työläästi wastaan seisottawaksi tawaksi. Hembeys on myös ihmisellä kohta lapsuudesta, mutta wiisautta opitaan wähitellen ahkeruuden ja tarkan tutkinnon kautta. Ei tyhmä taida ajatella itseänsä toisen tilaisuuteen; hän näkee wääryydessä ainoastansa oman hyödytyksensä. Ei hän tunne edellä, kuinga welwollisuuttensa laimiin lyöjän sydändä kerran rasitetaan lewottomuudella. Ei hän huomaitse saastaisuuden häpiällisyyttä, eikä sitä raskasta oman tunnon tuskaa, kuin syndiä wiimein seuraa; sillä jos hän tämän täydellisesti tundisi, ei luottaisi hän tehtäwään parannukseensa, eikä muihin tietämättömiin pelastuksen neuwoin; jos hän näkisi, mitä peljättäwää pimeyttä, mitä kauhistawaa sywyyttä kohden hän pyrkii, niin riendäisi hän totisesti aiwoituksestansa, ja wapisisi joka askeleella synnin tietä polkeissansa.

Järki pitää sen tähden walistettaman, se pitää walistettaman johdatus-tähdeksi tahdolle ihmisen waelluksen alla, että en me luondo-kappaletten wertaisina, oikeuden unhotuksessa, ja huolimatoina hywyydestä, eläisi; sillä oikeus on ihmisen arwo, ja hywyys hänen kunniansa.

Onnellinen on elämä sen mukaan kuin ihminen täydellisyyttänsä lähenee. Warhain lähdettyä edemmäksi tälläkin tiellä ehditään. Tässä tarkoituksessa aiwon minä tänä päiwänä, lapsukaisten onnen ja ihmisyyden arwon tähden, edes tuoda muutaman neuwon lapsen kaswatuksessa.

Se on kohta itsestänsä tiettäwä, että lapsille, koska he ajatuksellansa jotakin käsittämään rupeawat, ennen kaikkia annetaan tieto Jumalasta ja hänen hywistä töistänsä, että he tottuisiwat aikaisin kiitollisuudessa hänen kaswoensa edessä waeldamaan, josta laupius ja hywät työt lähimmäistä kohtaan todistusta kandawat.

Lapsen ruumiillisista tarpeista ja terweydestä ei tarwitse minun myös pitkin puhua; jokainen järjellinen ihminen on sen itse kyllä hawaitsewa, että tarwetten täyttäminen ja puhtaus kaikissa, mitä mahdollista on, owat ruumiin terweys ja sielun wirwoitus; että ylen-paldisuus ihmisen turmelee, ja kohtuus kaikissa kaikki woittaa. Mutta lasten wiattomuuden wartioitsemisessa, tapain taiwuttamisessa ja järjen walistuksessa on suurembi tarkkaus ja wäsymätön huolen pito tarpeelle. Ei siinä ole kyllä, että wanhemmat ja lapsen kaswattajat walwowat lasten ylitse; heidän tulee myös ahkeruudella pitää waari omista menoistansa, että ei he omilla käytöksillänsä, oman tyhmyydensä kautta waiwaansa tyhjäksi tekisi, ja täytyisi wiimein omia wikojansa lasten tykönä witsalla parandaa. Johdattajan omain esi-merkkien pitää aina kehoittaman johdatettawaa opetuksen ja neuwon halulliseen seuraamiseen. Muutoin, älkön syyttäkö hän muita kuin itseänsä, jos hänen itse kukistuwainen waiwansa raukee tyhjään; älkön paheksiko hän muita kuin itseänsä, jos kowa-korwaisuus ja ylen-katse kohtaawat hänen sydämellisiä waroituksiansa.

Se on ensin tarpeellista, että lapset taiwutetaan pienyydestä kuuliaisuuteen ja siwolliseen nöyryyteen.

Joka ei ole tottunut näihin lapsuudesta, se on onneton olendo; witsa pitää wesana wäännettämän, muutoin se kangistuu kaswaissansa. Kuinga työläs eikö mahda kuuliaisuus sille olla, joka on saanut irtaisuudessa ja käskiänä kaswaa, jonga järjettömän tahdon wanhemmat rakkaudensa sokeudessa owat tehneet muille la-iksi. Koska hän kerran astuu maa-ilman yhteyteen, täytyy hänen kohta muuttaman paatuneet tapansa, muutoin kohtaa händä wasten käyminen joka askeleella.

Lasten mieldä mahdetaan tosin noudettaa, koska he siwollisuudella jotakin anelewat, waan ei koskaan kowilla sanoilla. Ei heidän kiiwaan walituksensa pidä ikänänsä liikuttaman wanhemman sydändä turmelewaiseen armeliaisuuteen, koska heidän irtain tahtonsa joskus estetään, taikka heille käskyjä annetaan. Ei heildä saa kuitengan waatia ylellisyyttä, ei heille saa andaa järjettömiä käskyjä; niiden täyttäminen on wasten ihmisen luondoa, ja tuowat lapselle siemenen tottelemattomuuteen. Irtaisuus pitää estettämän, waan ei kuitengan kaikkea wapautta heildä kiellettämän; he owat ihmisiä, heidän luondonsa waatii wapautta; he etsiwät sitä kuitengin salaisuudessa, joka andaisi alun ulko-kullaisuuteen ja silmäin palwelukseen. Ei heildä pidä waadittaman mahdottomuutta; mutta mitä myös tehtäwäksi määrätään, siinä ei mahda wiekkaus eikä uppiniskaisuus estää käskyn wilpitöndä täyttämistä.

Sitte pitää lapset kaswatettaman totuudessa ja oikeudessa.

Me kuulemme alati walitettawan walheen ja wääryyden ylitse. Mingä tähden pitäisi meidän siis kuljettaman näitä wikoja jälkeen tulewaistakin sukua rasittamaan? Jokainen on welwollinen poistamaan näitä ilkeitä wikoja lasten tykö. Jokaisen pitää ahkeruudella estämän wiattomia sydämiä

wiekkauden ja petoksen, walheen ja wääryyden myrkystä, jotka owat ihmisyyden häwäistys ja elämän kirous. He saawat elämässä itse kyllä hawaita sen onnettoman wälttämättömyyden, että ei aina puhua niin kuin he ajattelewat, eikä tehdä niin kuin he hywäksi luulewat. Ei heitä pidä kaswatettaman silmäin palwelioiksi, waan ihmisiksi, jotka rehellisyydessä waeldawat, jotka ei järkähdä totuudesta, koska heidän welwollisuudensa sitä waatii. Se on kaikilda tiettäwä, että ei yksikän wilpitön, yksikän rehellinen ihminen ole ikänänsä katunut, että hän on ollut wiekkauden ylen katsoja, walheen ja wääryyden sortaja. Itse pahan elkistengin täytyy händä sydämessänsä kunnioittaa, ehkä ei he synnin sokeudessa osaa hänen jälkiänsä seurata.

Sen jälkeen pitää siitä wisu waari otettaman, että lasten sydämissä löytyy hywän suomuus ja laupius kaikkia olendoja kohtaan.

Heille pitää annettaman wahwa tieto siitä, että ei ihminen luonnostansa ole ihmistä ylembi, waan että heidän alkunsa ja loppunsa on yksi, ja heidän onnensa yhteinen maan päällä. Eroitus heidän wälillänsä on ainoastansa ulkonaisessa elämässä, wiroissa ja toimituksissa, mutta oikea arwo sydämen siweydessä. Ei lapsen pidä sallittaman huonoakan ylen-katseella kohtaawan, ei käskewän kowuudella, ennen kuin hän itse on tottunut kuuliaisuuteen, waan sen siaan neuwottaman toisen apu ja hywät työt aina arwossa pitämään, ja hywän tekiälle kiitollinen olemaan.

Tässä owat lapsen kaswattajan omat esi-merkit erinomattain suuresti tarpeelliset. Turhaan opettawat wanhemmat sikiöillensä hywän suomuuden ja kiitollisuuden lakia, jos ei he itse tahdo sitä täyttää, koska lapset hawaitsewat heidän ynseydellä itse kohtaawan lähimmäistänsä, ja kainosti puhuwan hywän tekiöistänsä.

Ei siinä ole kyllä, eteen asettaa lapsille hywän suonnon ihanaisuuden, heille pitää myös näytettämän ne monen laiset puutokset ja tuskat, joidenga alla niin monda ihmisen olendoa elämässä raskaasti huokaisee. Heitä pitä toisinansa johdatettaman waiwaisten ja wiheliäisten murheellisiin, mutta wiisautta jakawaisiin asun-majoin, että he itse täysin silmin tulisiwat tundemaan, kuinga monen raaja-rikon ja saamattoman täytyy, näljästä näändyneenä, ryysyissä ja rääpäleissä, huoata kowalla lepo-sialla kangeata ruumistansa. Ei heitä pidä säästettämän näistä liikuttawaisista päälle-katsannoista. Älkön suojelko yksikän heidän sydämiänsä näiden tutkindoen waikutuksista. Älkön peljätkö[33] äiti, että hänen ruumiinsa hedelmän sydän tulee tämän kautta särjetyksi, että hänen kyyneleensa armeliaisuudesta wuotawat, jotka todistawat hywän suomuudesta – – – iloitkai, wanhemmat! koska te nämät kyyneleet lastenne silmissä hawaitsette; ne owat ihmisyyden kunnia. Puettakai sanalla ja käytöksillänne kaikki julmuus luondo-kappaleitakin kohtaan kauhistuksella heidän silmäinsä edessä, että ei he eläwäistengän kärsimistä mitätöinä pitäisi, ja paatuneilla sydämillä joskus näiden waiwalla huwitustansa perustaisi.

Sitä likin tulee johdattajain totuttaa lapsia työhön ja toimellisuuteen.

Heidän pitää saaman hawaita, kuinga paljon halu ja ahkeruus eteen ottamiset huojendawat, kuinga suuren arwon me niiden kautta ihmisildä ansaitsemme, ja wielä, kuinga hywät päiwät aina seuraawat ahkeruutta.

Jos tämä muistutus istutetaan sywälle

lasten sydämiin, jos kaswattajat kehoittawat heitä esi-merkillänsä ahkeruuteen, jos he totutetaan alkamaan työn ajallansa ja täyttämään sen tarkkaudella, niin saawat he wiimein halun työhön ja toimellisuuteen, ja laiskuus muuttuu heille waiwaksi. Tämän kautta tulewat he estetyiksi turmelewaisesta hekumasta, jonga itse nuoruuden hembeys, työtä paitsi, wiettelewäisyyden haamulla puettaa; tämän kautta saatetaan he paljoa hyödyllisemmiksi alammaisiksi Walda-kunnassa, ja warjellaan totisesti paremmin puutoksesta ja köyhyydestä elämässänsä, kuin jos heille jätettäisi kahden kertaiset perinnöt, mutta myös toiset tawat, ja toiset taipumukset.

Päätökseksi on myös urhollisuus wasten käymisestä, ja kärsiwällisyys waiwoista ihmiselle sangen hyödyllinen.

Joka on lewoton waiwoissa, ja lohduttamaton wahingoissa, jonga sydän wärisee, koska hän elämän tappuroissa waeldaa, peljäten joka askeleella kombastuwansa, hänen onnensa on huikendelewainen maan päällä. Ainoastansa rohkea wälttämättömissä waaroissa, ja kärsiwäinen waiwoissa, taitaa olla rauhoitettu sydämessänsä wasten käymisten alloissakin. Mutta meidän pitää warhain ja wähissä tapauksissa tuleman totutetuiksi tähän miehuullisuuteen, jos me iällisyydessä kowan onnen kohtauksia wastaan taidamme tässä turwan löytää.

Älkäi salliko sen tähden, te wanhemmat, rakkaudenne estää lapsianne kaikista raskaista ja waiwalloisista askareista; sen kautta saatetaan he ainoastansa saamattomiksi ja waiwoin tottumattomiksi. Ja koska jokuu wähäinen wahingo heitä kohtaa, älkäi siitä suuresti huoliko; sillä sen teildä mitätöinä pitäminen huojendaa heidän mielikarwaudensa. Wähäinen wahingo on heille myös niin kuin waroitus suurembia karttamaan. Muistuttakai heille, että ihminen taitaa wasten käymisistäkin sydämensä pehmitykseksi hywyyttä oppia; niiden kautta tulee ihminen tarkemmaksi waaroja wälttämään, ja totutetuksi wälttämättömiä kärsiwällisyyden kilwellä urhollisesti kohtaamaan.

Nämät owat ne tawat ja taipumukset, jotka erinomattain pitää sywälle wajoitettaman lasten sydämiin, että he niin kuin oikeat autuuden perilliset kandaisiwat kerran täydellisyyden hedelmiä?

Koska wanhemmat ja lapsen kaswattajat ensin tekewät jälkensä mahdollisiksi johdatettawilda seurattaa, taitawat he hywän suomuudella lapsia kohtaan puoleensa wetää heidän rakkaudensa, ja yksi-wakaisuudella käytöksissänsä pitää itsensä arwossa heidän silmäinsä edessä, jonga kautta lasten sydämet neuwoilla ja waroituksilla keweästi hywyyteen taiwutetaan. – – – Jaa, sinä isä! jonga miehuullinen katsando herättää lapsellisen pelon heidän tykönänsä, ja sinä äiti! jonga lembeys sytyttää rakkauden heidän sydämissänsä, te taidatte parhain estää heidän wiattomuudensa turmeluksesta. Teidän welwollisuudenne on siis, wäsymättömällä huolen pidolla walwoa heidän sydämensä puhtauden ylitse. Te taidatte enemmän kuin muut lisätä heidän ja jälkeen tulewaistenne onnea maan päällä, te taidatte enemmän kuin muut, paitsi omaa iloanne, enendää Walda-kunnan[34] ja ihmisyyden kunniaa. Jonga tähden te myös olette, jos te tämän tarkkaudella täytätte enemmän muita arwossa pidettäwät. Teidän sydämellisten neuwoenne ja hywäin esi-merkkienne kautta tottuwat teidän sikiänne kuuliaisuuteen ja rehellisyyteen waelluksessansa; he löytäwät wiimein ilonsa hywyydessä ja kunniansa armeliaisuudessa; ahkeruus ja järjestys toimituksissa muuttuwat heille kerran tawaksi; he

tulewat waaroissa urhollisiksi ja waiwoissa kärsiwällisiksi.

Näillä kalliilla omaisuuksilla warustettuina, kuinga hywinä ja onnellisina eikö he jo täällä taida wiettää elämäänsä. Nämät omaisuudet juljistawat onnen lahjat, näitä seuraa tytywäisyys, jos onnikin olisi huikendelewainen. O! wanhembi, kuinga iloisella mielellä etkö sinä kerran taida lähettää hedelmääsi kansain sekaan, maa-ilman läpitse iänkaikkisuutta kohden waeldamaan, koska sinä tiedät näiden omaisuutten olewan hänen uskolliset matka-kumppaninsa: Ei sinun tarwitse sydämessäs epäilyksessä kysyä, jos siunausten lohdullinen hyminä seuraa händä wiimein kuolemattomuuteen, taikka jos oman tunnon kostoa huutawa soimaus ja kirouksen myrskyt pauhaawat silloin hänen korwissansa, koska tuonen woima hänen elämänsä päättää. Kuinga wakuutetulla sydämellä etkö sinä kerran taida astua Wanhurskauden istuimen eteen, ja sanoa uskalluksella: katso, tässä olen minä ja lapset, jotkas minulle annoit. Woimani jälkeen olen minä ahkeroinnut johdattaa heitä siweyden ja oikeuden, hywyyden ja autuuden teillä.

Muutama tutkinnon aine Lapsen kaswatuksessa.

Jonga esi-merkit owat lapsen seurata uskotut, sen pitää lapsen rakkauden puoleensa wetämän. Tämä on suuri kehoitus käskyn seuraamiseen, mutta waarallinen, jos esi-merkit wäärät owat.

Lasten pitää saaman itse koetella kaikkia, mikä kohtuullinen on, että he omain koetustensa kautta wiisaiksi tulisiwat, ja wiisaus sywemmälle juurtuisi.

Kaikki kilwan teko turmelee lasten sydämet; woittaja tulee ylpeäksi, ja woitettu kadottaa tarpeellisen arwon tunnostansa. Työ tapahtukon siis aina hyödytyksensä tähden.

Palkata lasta siweyteen, joka on hänen welwollisuudensa, on opettaa händä myymään hywät työnsä. Siitä siweyttä opitaan, koska hywä hywäksi, ja paha pahaksi itsestänsä näytetään.

Kehoittaa lasta hywyyteen, ja sen tähden händä ylellisesti kiittää, niin kuin hän sen itsestänsä tehnyt olisi, on tehdä hänen wiekkaaksi ja silmäin palweliaksi.

Kylläynnyttää lasta neuwoilla ja waroituksilla, on tehdä hänen kowa-korwaiseksi. Waroituksen pitää sen tähden harwoin ja hartaasti tapahtuman.

Joka ilmoittaa lapselle, että hän olisi sen ja sen lahjan saanut, jos ei sitä ja sitä ihmistä olisi ollut, joka sen sai, se yllyttää händä kateuteen, jos ei hän myös ilmoita, että toinen sen paremmin ansainnut on.

Sallia lapsen itsekin syy-päänä walittaa toisen ylitse, on opetus hawaitsemaan oikeuden ainoastansa siinä, missä hän näkee oman hyödytyksensä.

Näpistelemiseen on ihminen oikeuden tunnota ja walistukseta aiwan taipuwainen. Jos siis lapsi näpistelemisen tähden muutama erä huolimattomasti neuwomata ja rangaisemata jätetään, ei muuta oppia warkauteen tarwita. Anna lapselle mieli-tekoon, mutta estä ja kowista näpistelemisestä.

Sildä elli sen kautta, jonga lapsi pitää hywän tekiänänsä, on hän kuritettawa, että hän tietäisi kurituksen ei wihasta, waan hywän suonnosta tapahtuwan.

Ei lasta pidä nuhdeldaman ennen kuin hän wikansa hawaita taitaa, eikä rangaistaman ennen kuin hänelle ilmoitetaan, mingä tähden ilkeys sen ansaitsee, nimittäin, ihmisyyden, eläwäisten ja hänen oman onnettomuudensa esteeksi.

Saman lainen kohtaus, waiwa taikka wahingo, kuin lapsen pahuus muille waikuttaa, on soweliain ja parandawaisin rangaistukseksi. Esi-merkiksi: joka on huonomman ylen katsoja, se pitää itse ylen katsottaman; tottelematon pitää huolimattomuudella hänen anomisissansa rangaistaman; joka on julma eläwille taikka ihmisille, sitä ei pidä armahdettaman. Mutta jos ei käskyn täyttäminen taikka kiellon kuuleminen aina salli wiiwytystä, silloin witsaa tarwitaan. Ja koska sitä tarwitaan, pitää kurituksen kohtuullisesti kowalla kädellä tapahtuman, waan ei lasta siehen wähitellen totutettaman.

Ei rangaistuksen pidä rangaisian eikä rangaistawangan kiukun alla tapahtuman. Molembain weren pitää ensin asettuman; muutoin ei tunne rangaistawa rangaistuksen ansioa, eikä rangaisia sen kohtuullisuutta.

Jos lasten kanssa aina taitawasti menetellään, jos he estetään wääräin esi-merkkien turmeluksesta, jos wiettelewäiset tilaisuudetkin wältetään, niin he wähän kuritusta kaipaawat.

Wanhemmat ja lapset kärsiwät täällä useasti toinen toisensa wikain ja syiden tähden, mutta toisessa elämässä kukin omainsa: wanhembi, että hän huolimatoina lapsensa wäärin kaswatti, ja lapsi, että hän ehdolla itsensä pahoin käytti.

Tutkindo
Kuolewaisuudesta.

Elämän toiwo
Kuolemangin
woittaa.

Jak. Juteini.

Wiipurissa.
Painettu A. Cederwallerin Kirja-
painossa wuonna 1817.

◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇

Kaikkein peljättäwäisin tapaus, kuin maan piirissä, elämän retkillä waellettaissa, kohtaa ihmisen suku-kundaa, on kuolema; ei löydy yhtäkän, joka meitä enemmän liikuttaa, joka meitä enemmän kauhistaa, kuin tämä raskas hetki; ei yhtäkän, jota me mieluisemmasti pakenisimme, ja jota me kuitengin wähemmän taidamme wälttää. Kuolema taitaan tosin useasti wähän aikaa wiiwytettää, händä taitaan wähän aikaa wastaan seisottaa, waan ei koskaan woitettaa – – – ei koskaan! Kuoleman kawala miekka on kerran langettawa niin hywin ylhäisen kuin alhaisengin, niin rikkaan kuin köyhängin, niin hywin miehuudesta kukoistawaisen nuorukaisen kuin iällisyydestä harmaa-päängin, joka sauwansa nojalla horjuu – – – kaikki, kaikki lakastuwat hänen angaran kätensä alla. Kuolewaisuus on elämän wainoja maan päällä. Kaikkein kappaldengin täytyy wiimein wuoronsa jälkeen tomuksi raueta, josta he owat alkunsa saaneet. Luonnon Walda-kunnassa jättää yksi toiselle siansa, ja kadonneen woima uudistetaan uuteen lakastumiseen.

Koska me, itse kuolewaiset, tätä ajattelemme, koska me muistamme, että ihminen, joka syndyy elämään, lähenee päiwä päiwäldä kuolemaa, koska me tutkimme tuonelan syngeää asun-majaa, niin en taida me muuta kuin hämmästyä, ei taida meidän sydämemme muuta kuin tulla täytetyksi lewottomuudella; sillä järjettömät luondo-kappaleetkin, jotka ei tiedä kuolemasta, kandawat kuitengin jotakin luonnossansa, joka waaran aikana waikuttaa kamoituksen ja wäristyksen heidän tykönänsä. Mikä ihme on siis, että ihmistä, jolla myös on luonnollinen ruumis, rasitetaan samoilda waikutuksilda. Mutta koska me jälle muistamme, että ihminen on järjellinen olendo, joka odottaa kuolemattomuutta, joka kuolee elämän toiwossa, joka kuoleman kautta tulee muutetuksi huikendelewaisuuden myrskyistä lewon ja autuuden satamaan, niin mahtaa iäisyyden läheneminen ainoastansa wahwistaa kärsiwällisyyttä, kärsiwällisyys huojendaa nykyisen elämän tuskaa, ja kuoleman karwaus paeta näin hänen mielestänsä. Ei hänen pidä kauhistuman, koska hän saa hawaita, että meidän ruumiimme, joilla Luoja on puettanut meidän kuolemattomat sielumme, owat meille waan niin kuin lainna maan powesta, joka meildä kerran, yhdeldä warhemmin, toiselda myöhemmin, jälle takaisin waaditaan; mutta ne owat meille lainna maan powesta, että me täällä näiden lainnattuen ruumisten kautta mahtaisimme walmistaa itsemme toiseen pysywäisembään ja autuaallisembaan elämään, koska me wiimein tomusta pois kutsutaan.

Jumala on siis itse asettanut kuoleman kamoituksen ihmisen sydämeen, sen tähden, että meidän pitäisi karttaman kuolemaa siehen asti, kuin hän itse tahtoo kutsua meitä maailmasta, koska hänen tarkoituksensa meidän kanssamme on tullut täytetyksi. Mutta hän on lahjoittanut meille myös suloisen autuuden toiwon, joka niin kuin walkeuden engeli lohduttaa meitä, ja wahwistaa sydämiä kuoleman karwautta wastaan, koska tuonen woima kolkuttaa; meille on lahjoitettu autuuden toiwo, niin kuin aamu-tähti, meidän tietämme walaisemaan, niin kauan kuin itse elämän auringo nousee, ja iäisyys meidän eteemme awataan.

Ei pidä sen tähden kuolemaa noudatettaman, eikä murheella ja wäristyksellä peljättämän; ei elämää pidä ylen katsottaman, eikä enemmän kaikkia rakastettaman; waan tehkön kukin täällä itsensä täydellisemmäksi ja mahdollisemmaksi runsaambaan nautindoon ilon ja riemun Walda-kunnassa.

Mutta sille ihmiselle, joka wiettää aikansa hembeyden helmassa, joka on niin harras maa-ilmalle, että hän taiwaan unhottaa, että hän juowuksissa hekumasta juoksee ohitse taiwaan owen, että hän uupuneena synnin uneen jättää osansa Luojan hywyydessä omistamata – – – sille ihmiselle, sanon minä, koska hän kerran kuoleman uhkausten kautta herätetään, owat nämät uhkaukset niin kuin ukkoisen jylinä hänen korwissansa; sillä hän on toiwotoina iänkaikkisuudessa. Kuolema on hänelle niin kuin angara wihollinen, joka ryöwää häneldä sielun ja ruumiin omaisuuden. Jaa, hän on kuolemansa hetkellä surkuteldawambi kuin luondo-kappale, jolle sekä haudan pimeys että iäisyyden pituus owat tietämättömät.

Katsos ihmisen onnettomuutta elämän harha-teillä kuoleman lähenemistä muistellessansa, katsos tätä onnettomuutta lähemmäldä, ehkä syndinen pahuutta harjoittaissansa on näin ajatellut: ei tästä kukaan tiedä, en minä tämän kautta joudu häpiään engä muuhun maalliseen rangaistukseen. Oman tunnon sanotaan tosin pahat työt wiimein rangaisewan; mutta minulla on wielä kyllä aikaa elämäni parandaa. – – – Työ tulee täytetyksi – – – hembeys ja hekuma lisääwät tunnon sokeutta; mutta kuoleman lähenemisen muistutus – – – yksi järjellinen ajatus – – – ja hänen oma tundonsa herää. Hän mahtaa silloin upottaa itsensä maallisen nautinnon ylen-paldisuuteen, kuoleman muisto on kuitengin hänen mielessänsä; hän mahtaa paeta maan sywyteen, kalwawa oma tundo on hänen sielläkin löytäwä, jonga Luoja on säättänyt tuomariksi ihmisen poween, se seuraa händä wainollansa, se huutaa waikenemata hänen rinnassansa, että ei hän taida olla pysywäinen Wanhurskauden pyhäin kaswoen edessä, se seuraa hänen lewotonda sieluansa tuonelaan, koska armon aika loppunut on.

Mitä mahdamme me siis sanoa julkisesta synnin orjasta, joka hylkää oikeuden, ja unhottaa Jumalan kaikki-tietäwäisyyden? Mitä mahdamme me sanoa siitä, kuolewaisuutta[35] muistellessansa, joka hekuman tähden autuudensa aldis andanut on, joka on uhrannut enemmän osan iästänsä pahuudelle ja synnille, joka päiwä päiwäldä lisää kuormaa, jota hänen kerran itse kandaman pitää? Mitä mahdamme me sanoa siitä, joka oman woiton pyynnöstä on ollut walmis wahingoittamaan lähimmäistänsä; joka on kadehtinut kanssaweljeinsä onnea, ja iloinnut heidän onnettomuudessansa; joka on hyljännyt järjen walon, että hänen työnsä pimeydellä peitettäisi; joka on ylen katsonut weljellisen rakkauden, että hän oman tunnon uhkauksita saisi pettää, häwäistä ja sotkea wiattomuuden jalkainsa alle; joka on tahtonut tukahuttaa oman tundonsa waikutukset, että hän liikutukseta saisi omistaa leskein ja orpo-lasten omaisuuden, sorretun ja hätäyndyneen wiimeisen tawaran? Mingä lainen liene hänen tilaisuudensa, koska kuolema hänen rindaansa kolkuttaa? En taida me muuta ajatella, waan että se mahtaa olla kauhistawainen, kauhistawainen! koska kaikki hänen salaisetkin wäärät työnsä muistuwat uhkauksella, niin kuin pitkäisen leimaus jylinällä, hänen mieleensä, jotka nyt niin kuin tuliset nuolet hänen ennen paatuneen sydämensä joka taholda läpitse tungewat. Kaikki ne raskaat huokaukset, jotka hänen wääryydensä tähden muinen yleniwät korkeuteen, kaikki tietäwän ja wanhurskaan Tuomarin oikeudesta loistawan istuimen eteen, jonga säteet ulettuwat maan matoisillekin, owat nyt niin kuin myrkyllinen sumu hänen silmissänsä,[36] ja langeawat kirouksina hänen päällensä. Peljäten näkee hän elämänsä haksi-rikossa walittawaisten kyyneletten, jotka hänen kauttansa owat tulleet wuodatetuiksi, aldoina wieriäwän upottamaan händä. Näin koston hirmuinen waino hänen ymbäri pii-

rittää, koska kuolema uhkaa iän-kaikkisen sywyyden hänen eteensä awata. – – – O! kuitengin. Tuomarin sydän sulaa armeliaisuudesta; unhottain wanhurskaudensa andaisi Jumala armon syndiselle, mutta oma tundo huutaa angarasti kostoa.

En taida minä enembää suullani sanoa pahan elkisen tilaisuudesta kuolewaisuutta muistellessansa. Ahdistus on hänen silloin käsittäwä. Julmat owat ajatuksetkin tästä onnettomuudesta, joka ei wähene unhotuksessa, waan kaswaa synnin saastaisuudessa; synnin kirous on kerran jos ei tässä niin toisessa elämässä iän-kaikkisesti liekitsewäiseksi tuleksi wiriäwä. Silloin herää paatuneengin oma tundo, ja muuttuu pimeyden hengeksi, joka wainoo hänen sieluansa, tätä surkeasti onnetonda sielua, kuin synnin raskaan kuorman alla painuu sywyyden pimeyteen, jonga kita on ammollansa händä nielemään; – – – mutta, käändäkän jo ajatuksemme näistä murheellisista tutkinnoista, näistä hirmuisista päälle-katsannoista; kauhistus saattaa minun erhetykseen. O! ei mahda yhtäkän ihmisen lasta löytyä, joka näin tunnon sokeudessa andaisi itsensä wieteldää hekuman turhuudelda ja wääräldä woitolda.

Meidän sydämemme tarwitsee tässä lepoa ja lohdutusta. Mutta missä me kuoleman karwautta wastaan lohdutuksen löytänemme? Itkulla tänne synnytään ja tuskalla tääldä pois muutetaan. Älkän kuitengan epäilkö tunnossamme; nämät owat maalliset rasitukset, joidenga wälillä ihminen saa monda suloistakin hetkeä nautita, ja taiwaassa on meillä wielä itse autuuden perindö tallella. Käykän sen tähden lyhykäisesti tutkimaan taiwaan perillisen ja rehellisyydessä waeldaneen ihmisen rauhoitettua sydändä kuolewaisuutta muistellessansa; noudattakon muutama silmän räpäys oikeutta ja hywyyttä rakastawaa kuoleman kolkutusten ajalla, joka alkain nuoruudesta on ahkeroinnut täyttää Luojansa käskyjä, ja wilpittömästi seurata oman tundonsa lakia järjen ja hywän-suonnon johdatuksen alla; joka on ollut harras Jumalalle hamasta siitä hetkestä hän ensimmäisen kerran kuuli rakasten wanhembainsa huulilda lausuttawan taiwaallisen Isänsä suloista nimeä, ja kiitollisuudella mainittawan Luojan armotöitä, jonga lahjoja hän on tytywäisyydessä ja autuuden toiwossa ilolla wiljellyt.

Mitä taitawat siis kuoleman kolkutukset matkaan saattaa sen sydämessä, jolla on toiwo autuudesta, niin kuin ihanainen ja wähittäin walkenewa aamu-rusko, joka auringon lähenemisen ilmoittaa; jolla on turwa Jumalassa, niin kuin wahwa muuri kuoleman päälle-karkausta wastaan? Hän on wälttänyt pahaa, ei silmiä palwellen, waan totuudella pahan ilkeyden tähden; hän on seurannut hywää, ei kunnian eikä muun oman woiton pyynnössä, ei kerskatansa, waan kiitollisuudessa Jumalan tykö, ja hywän suomuudessa lähimmäistänsä kohtaan. Jonga tähden hänen sielunsa on myös wahwasti haarniskoittuna urhollisuudella kuoleman teräwäin nuolden edessä seisomaan.

Hywyyttä harjoittaneen ilo on suuri siitä, että hän on wälttänyt pahaa niin paljon kuin hän on tainnut, ja seurannut hywää niin paljon kuin hän on woinut; mutta mitä suuremmaksi eikö tämä ilo nouse, koska hän huomaitsee, että elämän ilda ja autuuden aamu yhdistywät kuolemassa, niin kuin kesällä yön hämärä ja päiwän koitto; koska hän tietää olewansa osallisen taiwaallisen Isänsä armosta toisessakin elämässä. Ei hän wärise tuonelan syngeää waldakundaa lähetessänsä, jonga kautta on tie määrätty kuolemattomuuteen. Kaikki murheellinen meno pakenee hänen mielestänsä, niin kuin warjo auringon säteitten edellä, koska hän, ylendäin ajatuksensa korkeuteen, saa hawaita, että itse walkeuden Isä armon silmillä hänen

puoleensa katsahtaa. Hän mahtaa olla silloin joko Ruhtinaan Howissa, taikka waiwaisen asun-majassa, hän mahtaa olla puetettuna joko ryysyissä ja räpäleissä, taikka silkissä ja kullassa, silloin on kuolema, joka rasittaa luotuja maan päällä, ja hirwittää pahan elkisiä, se on hänelle ilolla wastaan otettawa wieras, joka tuo sanoman iäisen päiwän koitosta. Hän kohtaa kuolemaa, joka on tuonelan käskyläinen, niin kuin matkustawaiset johdattajaansa, jotka wieraasta maasta kerran haluten muuttawat oikeaan isän maahan.

Koska hän ikänsä ehtoolla andaa ajatuksensa juosta koko jälkeen jääneen elämänsä läpitse, niin ei kuulu siellä yhtäkän koston huutoa, ei näy siellä yhtäkän wieteldyä wiattomuutta, jonga hembeyden hän olisi wäärin käyttänyt. Ei hänen tarwitse peljätä, että orpo-lasten walitus karkoittaa haudasta hänen rauhansa, että leskein huokaukset kiroawat hänen luunsa mullassa, että wiheliäisten kyyneleet rasittawat händä; waan sen siaan ilmestyy siellä monda, joidenga rakkauden, kiitollisuuden ja kaipauksen kyyneleet langeawat siunauksella, niin kuin wirwoittawainen aamu-kaste, hänen hautansa päälle.

Ei löydy siis yhtäkän, joka taitaisi händä pidättää mieluisesti maa-ilmaa hywästi jättämästä, tätä maa-ilmaa, jossa elämä on huikendelewainen, jossa ihmisen olendo on kuin warjo, ja nautindo kuin unen näkö, tätä maa-ilmaa, jossa wasten-käymiset kulkewat niin kuin meren allot. – – – Mutta, eritä uskollisista ja rakkaista ystäwistä. Jaa, se on tosi, työläs on eritä niistä, joidenga seurassa me olemme wiettäneet monda iloista hetkeä sielumme wirwoitukseksi, jotka owat lohduttaneet meitä murheen päiwinä, ja ojendaneet kätensä meidän awuksemme. Mutta myös tämä rakkauden raskas waikutus, tämä oikean ystäwyyden tundo-merkki ystäwäin eritessä tulee huokeaksi, koska he muistawat, että kuolema on yhteinen tie, jota tosin yksi myöhemmin, toinen warhemmin waeldaa, waan ei tule kuitengan peräti eroitetuiksi toinen toisestansa; sillä wähän ajan perästä saawat he taiwaan waldakunnassa kukin ystäwänsä jälle ilolla tawata, jossa he, niin kuin uudet alammaiset Armon Istuimen edessä taiwaallisilda olennoilda wastaan otetaan, jotka ihmetellen iloitsewat, että maakin on tainnut kandaa niin täydellisiä hedelmiä.

Tutkinnon Aineita.

Jak. Juteini.

Wiipurissa.
Painettu A. Cederwallerin Kirja-painossa
wuonna 1817.

Tutkistele tunnon kanssa[37]
asioita awaralda
epä-luulon esteheksi;
eipä wahwistu walehet,
todet tutkien pahene.

Sielu on käsittämätön käsityksen woima ihmisen luonnossa, jonga ruumista lähimmät omaisuudet owat: muisto ja luulo, pääomaisuudet: ymmärrys ja tahto.

Ihmisen ulkonaisilla wäli-kappaleilla, jotka owat kuulo, näkö, haisto, maisto ja tundo, hawaitaan luonnon waikutukset. Näin hawaitut luonnon waikutukset herättäwät, muiston ja luulon awulla, tämän ymmärryksen ja tahdon, joista edellinen on niin kuin jälkeisen tien neuwoja.

Ihmisen ehdolliset omaisuudet(*) owat hywän suondo ja oman woiton pyyndö (oman hyödytyksen halu). Kaikki muut sekä hywät että pahat omaisuudet saawat näistä, oikein taikka wäärin käyttämisen kautta, alkunsa. Edellinen on hyödyllinen lähimmäiselle, jälkeinen itselle. Näiden yhteinen sikiä on oikeuden tundo, joka yhdistettynä ymmärryksen kanssa järjeksi kutsutaan.

Kohtuullisesta oman woiton pyynnöstä ilmestyy ahkeruus ja toimellisuus, hywän suomuudesta awullisuus ja weljellinen rakkaus; mutta paljosta oman woiton pyynnöstä kuohuu wääryys, ja aiwan paljosta hywän suomuudesta turmelewainen rakkaus, esimerkiksi: monen wanhemman lastansa kohtaan.

(*) Menniskans moraliska egenskaper.

Hywän suonnon puutteessa kaswaa paljosta oman woiton pyynnöstä, sukumme häwäistykseksi, kateus, joka yllyttää useasti iloongin toisen wahingon ylitse. Mutta warsin wailla oman woiton pyyndöä olisi työläs itseänsä elättää.

Toisen kautta ehdolla estetty oman woiton pyyndö sytyttää wihan ja koston pyynnön, ja olendoen, semmengin wiattomain waiwan kautta turmeldu hywän suondo waikuttaa armeliaisuuden.

Koston pyynnöstä, jota wahingoittaja pelkää, on tawaran ja hengen suojelus, ja armeliaisuudessa pikainen awullisuus. Mutta koston pyyndöä, joka itsestänsä on luondo-kappaleen omaisuus, ei tarwita, koska oikeuden tundo on kansan seassa walistuksen kautta wahwistettu, ja laki, joka pahat työt rangaisee, täydelliseksi tehty.

Oikeuden tundo, joka oman tunnon herättää, kandaa kohtuullisuuden waakaa ihmisyyden jäljessä. Muutoin on koston pyyndö kauhistawainen, ja muuttuu wainoksi.

Luojan asetuksista luonnossa arwataan joksikin hänen omaisuudensa; sillä työ todistaa tekiästä; mutta hänen olendonsa on meildä käsittämätön.

Tahtoa siis tutkia Jumalan olendoa lähemmäldä, on turha; se on niin turha, kuin etsiä awaruuden laweutta ja iäisyyden pituutta. Ei tunne ihminen omaa sieluansakan, waan ainoastansa sen omaisuudet, ja niiden waikutukset.

Työläs on myös tutkia aineen ja elämän alkua, taikka jos, ja koska, ja kuinga aine maa-ilmassa luotu on. Jumala on ollut iän-kaikkisuudesta, jonne ei ihmisen ajatus uletu. Kuka tainne siis tietää, koska luon-

nollisetkin olennot owat hywyyttä nautitsemaan herätetyt? Wai, eikö Jumala ole aina hywä ollutkan?

Koska me tutkimme Jumalan wiisautta, hawaitsemme me, että ihmisellä pitää oleman wapaa ehto kaikissa harjoituksissa, nimittäin hywässä ja pahassa; sillä mikä wiisaus olisi se, andaa ihmiselle tiedon sekä pahasta että hywästä, tunnon sekä oikeudesta että wääryydestä, ja kieldää häneldä wapaan tahdon waelluksessansa? Mihin tämä tundo siis tarpeellinen olisi?

Ei ihmisellä olisi tahdon wapautta, jos hän edellä käsin elämänsä juoksun tietäisi, taikka jos se Jumalalda määrätty olisi; sillä ennen tiettynä ja Jumalalda määrättynä olisi tapaus kaiketi wälttämätön, josta ei auta toiseen tapausten juoksuun paeta, ja wältettynä ei se ennen tietty, eikä Jumalalda määrätty olla taida.

Tahdon wapaus on siis ainoastansa ennen tietämättömyyden alla, ja ehdon tapauksissa ihmiselle mahdollinen, ja suuri ennen tieto näkyy meille waaralliseksi kuolewaisuudessa; sillä jos ei ihminen taitaisi ennen tiettyä wahingoa wälttää, olisi hän suurella tiedolla onnettomambi kuin tietämättömyydessä. Kauhistus on waiwan lisä. Mutta ei itse kuolemakan ole raskas sille, joka ei kauhistua tiedä. Moni jälkeen kuolemangin hyödyllinen työ tulee nyt pitkän elämän toiwossa täytetyksi, joka muutoin, kuka tiesi, tulisi laimiin lyödyksi.

Ei ihminen synny orjuuteen, waan wapaana maata wiljelemään. Mutta että yhteisen hyödytyksen tähden yksikuulee, toinen käskee, se enendää yksinäistäkin onnea maan päällä, ja waatii, että itse käskiängin pitää yhteistä lakia kuuleman; muutoin on hän kelwoton käskiäksi.

Ei Walda-kunda ole Ruhtinaan omaisuus, niin kuin tawara omistajansa; sillä ei tawara omistajaansa, niin kuin alammaiset Hallitsiansa, itse walitse. Sen tähden ei saa Ruhtinas waldaansa wäärin käyttää, jolla ehdolla se hänelle uskottu on.

Mingä tähden ei hywä työ itselle ole niin suuresta arwosta kuin lähimmäistäkin kohtaan? Sen tähden, että hywä työ toiselle tapahtuu hywän suonnosta, mutta itselle oman woiton pyynnöstä. Sen tähden, että ei oman woiton pyyndö ole koskaan nautindo itsestänsä, mutta hywän suondoa seuraa aina sydämellinen huwitus ja hengen wirwoitus, ehkä itse hywä työ wasta oikean ilon lahjoittaa.

Ei niiden welwollisuutten täyttämisellä, joihin laki waatii, autuutta peritä; ehdon welwollisuuden täyttämistä autuus seuraa. La-in welwollisuus on, esimerkiksi: maksaa welkansa, ehdon welwollisuus: hätäyndynettä holhota. Mutta laimiin lyötyinä owat molemmat koston alaiset, niin kuin oma tundo todistaa,

Ei taida yksikän luotu meildä hywyyttä waatia, jos ei hän taida waatia sitä Jumalalda, joka meille siehen woiman andanut on. Mutta kiitollisuuden tähden Luojaa kohtaan, jos me hänen hywyyttänsä nautita tahdomme, on sekä pahan wälttäminen että hywän täyttäminen joka tilaisuudessa meidän welwollisuudemme, koska se paitsi omaa suurembaa wahingoa tapahtua taitaa, ja missä se mahdollista on; sillä ei meildä koskaan mahdottomuutta waadita.

Jumalan hywyydestä hawaitsemme me, että hän on armosta, waan ei tilin teoksi, lahjoittanut meille kaikkea hywää; sillä joka makson edestä hyödyttää, ei se ole wielä hywän tekiä. Mutta hywä työ waatii itsestänsä kiitollisuuden; muutoin on hywyyden

nautitsia pahan elkinen, jonga oma tundo rangaisee.

Kiitollisuuteen on siis jokainen hywän tekiän waatimata welwollinen, ja waatien kiitollisuutta on hywä työ arwoton Jumalan ja ihmisten edessä. Hywän harjoitus muuttuisi näin kaupaksi, ja hywän työn maksettua olisi kiitollisuuden welwollisuus loppunut.

Ehkä kiitollisuuden welwollisuus, Jumalan lukemattomain lahjain tähden, waatii meildä kaikkea hywää, mitä me taidamme matkaan saattaa, niin myötänänsä tuo kuitengin niiden oikein käyttäminen aina joko ruumiin taikka sielun nautinnon, niin kuin wäärin käyttäminengin joko ruumiin taikka sielun waiwan; sillä hywä hywästä, paha pahasta seuraa itsestänsä.

Silloin me jo kiitollisuudemme Jumalaa kohtaan osotamme, koska me lähimmäisellemme hywää suomme. Hywä työ on itse todistus näihin molembiin.

Jos ei Jumalaa olisi, jonga nyt tyhmälläkin aina on suurembi syy uskoa kuin kieldää, koska hän ymbärillensä katselee, ja ajatuksensa korkeuteen ylendää, niin ei löytyisi kiitollisuuttakan händä kohtaan, eikä welwollisuutta ainaiseen hywän harjoitukseen. Mutta toisen wahingoittaminen, jonga oma tundo kaiketi kostaa, on aina luwaton; sillä oikeuden perustus on iän-kaikkinen.

Ehkä elämä kuoleman kautta peräti sammuisi, on rehellisyys täällä kuitengin aina kunnioitettawa, ja hywyys arwossa pidettäwä, jotka meitä alati hyödyttäwät. Mutta jos toinengin elämä, tämän jälkeen, sieluille walkenee, niin on hywyydessä totisesti autuuden perindö.

Waiwa ruumiissa on luonnollisen pahan, ja waiwa omassa tunnossa hengellisen pahan ilmoittaja, joka meitä niistä waroittaa.

Pahuus rangaisee harjoittajansa, oman tunnon tuomion jälkeen, niin kuin luondokin elli luonnon laki rikkojansa. Niin tiettäwä ja wälttämätön kuin se on, koska jokuu leikkaa sormeensa, että hän saa haawan ja waiwan, niin wastaan seisomaton on myös, koska me ehdolla wahingoitamme joko itseämme taikka lähimmäistä, joko lähimmäistämme taikka luondo-kappaletta, että meitä kerran kohtaa oman tunnon tuska. Oikeuden ja luonnon lakia ei rikota rangaisemata. Samalla tawalla on se hywängin kanssa; siitä on tytywäisyys, rauha ja ilo sydämessä aina ilmestywä.

Se on tyhmyys toiwoa maa-ilman loppua, ennen kuin Jumalan hywyys loppuu, joka on suuri, ja kehoittaa meitä kuolemassakin toisen elämän toiwoon.

Niin kuin oman woiton pyyndö ja halu nautindoon wiettelewät täällä monen tytymättömyyteen, niin wiettelewät ne ihmisen usein turhiin luuloingin tilaisuudestansa toisella puolella elämän rajaa.

Ei ole meillä syytä odottaa, eikä taida meidän ymmerryksemme käsittää muuta autuutta, koska toinen elämä meille awataan, paitsi iloa hywäin töiden muistossa; en tunne me myös muuta sielun rasitusta, kuin oman tunnon waiwat pahain töiden tuskaisessa häpiässä. Näistä on meillä esi-maku jo tässäkin elämässä, hywän taikka pahan aiwoituksemme jälkeen.

Wiattomain lasten ja heidän wertaisensa autuus toisessa elämässä, jotka ei ole täällä ehtineet hywän suomuudesta hywyyttä harjoittamaan, taitaa, meidän luulomme jälkeen, löytyä ainoastansa halussa hywyyteen, ja ilossa toisten autuuden ylitse, ynnä rakkaudessa Jumalaa kohtaan.

Jos ei hywän suomuus ja rakkaus lähimmäistä kohtaan, koska me hywyyttä har-

joitamme, ole niin suuri, että me holhoisimme händä, ehkä ei meille siitä mitäkän hyödytystä elli etusuutta olisi, niin on se työ mitätön autuuteen; sillä mistäs me siellä iloitsisimme, jos ei siitä, että me wiattoman pelastaneet, ja hätäyndynettä holhonneet olemme?

Ei hywän harjoittajan waiwan, waan hywän suonnon suuruuden ja puhtauden jälkeen, on kunnian ruunu perittäwä; muutoin olisi ihminen töissänsä Jumalaa korkeambi, jos Jumala paljaalla tahdolla, mutta ihminen suurella työllä, hywyyden perustaa.

Niin kuin se on mahdotonda, että ihminen taitaa elämässänsä aina oman woiton pyynnötä waeldaa, niin on myös waan se hywä työ, taikka se osa hywästä työstä ihmiselle sielun hywäksi, mitä hywän suonnosta ja rakkaudesta tapahtunut on.

Koettelemus sen ilmoittaa, että ei pahaa työtä itkulla ja katumisella makseta; waan ainoastansa pitkän parannuksen kautta, ja rakkauden hywillä töillä oman tunnon miekka tylsenee, ja synnin tuska liewiää.

Maa-ilman humussa ja nautinnon hourassa tukahutetaan usein oman tunnon waikutukset; mutta toisessa elämässä, jossa ei enää maallisesti nautita, on sen kytö kuitengin wiriäwä, joka ei sammu synnin saastaisuudessa.

Sielu taitaa muistaa ruumiitoinakin iän-kaikkisuudessa sekä hywät että pahat työnsä tällä maalla, niin kuin täällä, käden katkaistua, sormen koetteleminen yhtä hywin muistetaan.

Jos Jumala sata kertaa minun syndini andeeksi andaisi, mutta minä tietäisin työni kuitengin olewan ilkeyden hänen edessänsä, ja muistaisin, että minä kanssa-luotujani wahingoittanut olen, niin en taitaisi minä olla autuas; ei salli sitä oma tundo, joka on tuomarina powessamme.

Paha työ taitaan minulle andeeksi annettaa, waan en taida minä lähimmäiseni kärsimistä unhottaa, niin kauan kuin minun olendoni on pysywäinen; en taida minä itse sitä itselleni andeeksi andaa.

Se olisi keweämbi Jumalalle tehdä kiwet ja kalliot autu-iksi, kuin pahan elkisen ihmisen; jälkeiseldä pitäisi ensin synnin muisto pois otettaman, ennen kuin hän taitaa autuutta nautita, edellisildä puuttuu waan nautindo.

Ei lopu syndisen mieli-karwaus pahain töidensä ylitse, jos ei Jumala kokonansa kadota elli tyhjäksi tee hänen olendoansa, jonga tosin Jumalan armo, woittain wanhurskauden, taitaisi waikuttaa. Mutta ongo tämä tyhjäksi teko mahdollista? Mistä laadusta liene sielun olendo? Wiriääkö sen kipinä luonnon lain jälkeen, niin kuin waikutus aineen sopiwaisesta yhdistyksestä olennossa? taikka ongo se jossakin yhteydessä Jumalan hengen kanssa? Kerralla kysytty: ongo se koskaan sammutettawa? Tämä on ainoastansa Jumalan tiettäwä, ei ihmisen tutkittawa. – – Karta siis, o! ihminen, harha-teitä.

Ei esi-wallan rangaistus ole synnin ansio; tämän tarkoitus on waan, jos ei aina parandaa, kuitengin estää pahan tekiää enemmästä wahingoittamisesta, ja peljättää muita pahuudesta.

Koska Jumala on andanut koston miekan ihmisen käteen pahuuden esteeksi maan piiristä, ja asettanut kungin omaan tundoon oikean sekä palkan että koston woiman, taitaan hän tämängin tähden aina tuomion langettajaksi, hywän pakkajaksi ja pahan kostajaksi kutsuttaa; hän loi ihmisen wapaaksi olennoksi maan päälle, ehkä hän tiesi hywän hywästä, ja pahan pahasta seuraawan.

Heikkouden erhetykset, ehkä ei ne itsestänsä, enemmän kuin muutkan tapaturmat, ole rangaistuksen alaiset, muuttuwat ehdon synniksi, koska niihin jälkeengin päin suostutaan, taikka ei niiden palkinnosta huolda pidetä; sillä niistä puuttui ennen ainoastansa paha aiwoitus.

Joka tekee wasten parembaa tietoansa, olkon oikein taikka wäärin, se on syndinen; sillä paha tarkoitus on aina koston alainen.

Joka tahtoisi, waan ei taida, wahingoittaa, se on ilkeä, niin kuin wahingoittajakin, waikka wähemmän rangaistawa. Samalla tawalla sekin, joka tahtoisi, waan ei taida hyödyttää, on aina rakastettawa, niin kuin hyödyttäjäkin, ehkä jälkeisen palkindo suurembi on.

Suurinda hywän tekiää me enemmin rakastamme; sen tähden on Jumala meildä enemmin rakastettawa.

Ei Jumala taida wihastua; sillä wiha on waiwa, ja Jumala kaikki-wiisas.

Ymmärrys waikenee, koska me kysymme: ongo Jumalalla iloa itsessänsä? Mutta joka on niin monda kertaa tuhannen tuhansien hywän tekiä, ja todistus niin monen onneen, sen autuus mahtaa olla määrätön; sillä hywä myötänänsä tuo itsestänsä autuuden.

Jumalan tarkoitus maa-ilman luomisen kanssa on, meidän luulomme jälkeen, ollut ainoastansa eläwäin onni, josta seuraa hänelle iän-kaikkinen kunnia. – – Wai, taitaneko Jumalakin olla oman woiton pyytäjä? Lienekö hän kaikki oman kunniansa tähden maa-ilmaan luonut? Mutta näin ei löytyisi hänessä hywyyttä, eikä hywyydetä autuutta.

Me päätämme Jumalan hywyydestä ja wiisaudesta hänen wanhurskauteensa, ja hänen wanhurskaudestansa, että kuoleman täytyy awuksi ehtiä, ennen kuin luodut taitawat täällä tulla kärsimään enemmän kuin he owat nautinneet, taikka joskus tulewat nautitsemaan. Tällä uskolla taidamme me tuskissa luondoamme wahwistaa, ja lohduttaa itseämme, koska luotukin luotua raatelee, joka näyttää niin kuin he olisiwat toinen toisensa hyödytykseksi maan päällä.

Jos toisen kahdesta kuoleman pitää, niin on se oikeudella se, joka täällä wähemmän nautita taitaa; mutta erinomattain[38] on sen hengi säilytettäwä, joka enemmän hyödyttää.

Useat wahingot tapahtuwat täällä luonnon waikutuksista. Jos sen tähden se, joka on walmis napisemaan Luojaa wastaan, tutkii ensin luonnon laatua, niin hän aiwan monda niistä wälttää; sillä Jumala on andanut ihmiselle wapaan tahdon, ja määrännyt luonnolle juoksunsa, jota ei hänen tarwitse, niin kuin huonoa tundi-kelloa, aika ajalda edes ja takaisin käytellä.

Ei löydy luonnollista pahaa, josta ei taida myös, joko enemmän taikka wähemmän, hywyyttä seurata, eikä hywää, jonga kautta ei myös jotakin pahuutta tohtisi ilmestyä. Sen tähden on se niin wähä-näköisildä olennoilda, kuin ihminen, työläs päättää, mikä tapaus on hywäksi, mikä pahaksi yhteisessä elämässä. Pienikin tapaus saattaa ihmisen useasti kokonansa toiseen elämän juoksuun.

Mistä hywä taikka paha seuraa, on meille tosin tietämätön, waan ei, mikä hywä taikka paha on. Sen tähden tulee meidän seurata sitä, mikä meille hywäksi näkyy, että ei meidän aiwoituksemme paha olisi, jonga jälkeen me tuomitaan. Wähembi wälttämättömistä pahoista, niin kuin suurembikin ehdollisista hywistä, on myös aina walittawa.

Koska ihminen harwoin tietää, mistä maallisesta etusuudesta hywä, mistä paha, mistä onni ja mistä wahingo seuraa, niin taitaa hän usein toiwotuksissansa ja rukouksissansa anoa sitä Jumalalda, mikä wahingollinen on, ja wetäisi näin päällensä onnettomuuden, jos anomus tulisi täytetyksi. Jumala tietää itse parhain mikä meille on tarpeellinen. Ei tarwitse meidän sukumme siis, oman woiton pyynnön wiettelyksen jälkeen, suuresti anoa ja rukoilla, waan enemmän kiittää, ylistää ja kunnioittaa Jumalaa.

Ei meidängän luondomme ole peräti heikoksi kutsuttawa, ehkä meidän täydellisyydemme Jumalan täydellisyyden suhteen on paljoa puuttuwainen. Jokaisella luodulla on oma täydellisyys, mitä kungin luonnon jälkeen on mahdollista, ja yhteiseksi hywäksi tarpeellinen, jos ei he itse täydellisyyttänsä wäärin käytä. Ainoastansa Jumalalla on täydellinen täydellisyys, johon ei tomu ollut ylennettäwä; muutoin olisi Jumala, hywyydensä tähden, kaikki olennot waikka wertaisiksensa luonut. Maa on nyt täytetty monen laisilla olennoilla, joita kaikkia ei se yhtenä laina, elatuksengan tähden, olisi tainnut kandaa.

Ihminen on kaiketi tarpeellisilla wälikappaleilla warustettu, ja moninaisilla lahjoilla kaunistettu; se on kuitengin tietämätön, mitä hänelle wielä toisessa elämässä tainne ilmestyä; sillä mistäs tietäisi hän nyt korwatoina kuulosta, näöstä silmätöinä, ja niin edes päin.

Se on tyhmä, joka pahuutta harjoittaa; aina se hänen täydellisyydensä turmelee, ja onnensa wähendää; Sen kautta tulee wiimein toisengin elämän autuus hukutetuksi. Se on sitäkin tyhmembi, joka toisen elämän peräti kieldää, niin kuin sama woima, joka on me ensimmäisen kerran elämään kutsunut, ei taitaisi meitä enää toista kertaa herättää.

Joka toiwoo autuutta, ja mielii lepoa wiljellä, se kylwäkön hywyyttä hywän suomuudessa ja rakkaudessa, waan ei pelossa, ei oman woiton pyynnössä, eikä paljaassa autuuden toiwossa; sillä ei hywyydetä sydämessä ole autuus ensingän mahdollinen.

Pahan wälttäminen saa tapahtua[39] mistä syystä kukin tahtoo, mutta hywän täyttämisen pitää tapahtuman hywän suonnosta kanssa-luotuja kohtaan, jos siitä iäisyydessä etusuutta on.

Se on pyhä ahneus, koska hywyyttä harjoitetaan, että Jumala sen jälle tuhannen kertaisesti palkitsisi. Mutta ongo se otollista hengellisesti ahneudessa ja oman woiton pyynnössä waeldaa, koska se usein maallisestikin ruma on.

Kunniallisembi kuolla kuin kerjätä, kunniallisembi kerjätä kuin warastaa; sillä puhtaus on kalliimbi kuin häpiä, ja kuolo parembi kuin sekä itseä että muita rasittawainen ja toiwoton elämä.

Ei salli oikeus yhdengän wahingoittamista monengan hyödytykseksi; ei se salli pienindäkän toiselda luwattomasti otettawan, ei suurimmassa tarpeessakan. Jos työkin olisi wielä joskus itsestänsä, erinomaisten syiden tähden, wähemmän rangaistuksen alainen, on se kuitengin, yhteisen turmeluksen poistamiseksi, aina kowalla esimerkillä estettäwä.

Walhe on ilkeä petos lähimmäistä kohtaan, joka useasti wahingoittaa, ja wahingoittamatakin aina oman arwon turmelee; sillä joka itse hädässäkin walheeseen turwaa, se ottaa pakonsa sonda-kasaan.

Ei itse taitamattomuuskan[40] ole niin suuri häpiä kuin taitamaton puhe; sillä sen kautta ilmoitetaan sekä taitamattomuus että tyhmyys.

Ansiosta onneton on useasti surkuteldawambi kuin wiattomasti kärsiwä, ehkä jälkeistä enemmän surkutellaan; sillä edellisellä on myös paha oma tundo waiwan lisänä.

Suoda ja tehdä hywää wiha-miehelle, on kyllä mahdollinen welwollisuus, rakastaa händä, on mahdotonda ja wasten ihmisen luondoa; sillä ei ihminen taida sitä rakastaa, jota ei hän hywäksi luule, ja harwoin wihamies hywäksi luullaan.

Se on joko ilkeä taikka tyhmä, joka lähimmäistänsä wihalla sadattelee; ilkeä, jos hän tekee tätä häwäisten händä, tyhmä, jos hän luulee tällä tawalla hänen parandawansa.

Muilda ennen kärsitty waiwa, joka on sen kautta niin kuin tutuksi tullut, kehoittaa meitä tosin useasti rohkeambaan kärsiwällisyyteen; mutta se on heikko ihminen, joka wasta toisen onnettomuutta tutkiessansa hawaitsee oman onnensa; tyhmä, joka toisen onnen tähden on tytymätön osaansa; ja ilkeä, joka löytää lohdutuksen waiwassansa, koska hän toisengin tuskassa näkee.

Parembi on useasti toiwo kuin nautindo; sillä kaipaus seuraa nautindoa, mutta toiwo ilahuttaa täyttämätäkin.

Se olisi onneton, joka saisi kaikki mitä hän toiwoo maan päällä, jolla ei olisi enää mitäkän toiwottawaa; sillä toiwossa on täällä suurin autuus, ja toiwota ollaan onnettomat.

Puutokset owat tarpeelliset ihmisen täydellisyyteen maan päällä; sillä kuka tekisi työtä, jos ei ensin puutosten esteeksi, ehkä sen kautta wiimein konstit, opit ja wiisaus herätetään? ja kuka taitaisi työtöinä ikäwyyden, turmeluksen ja onnettomuuden wälttää.

Koska Kansain huikendelewaisuus tapausten ratasta pyörittää, turmelee ylen-paldisuus elämässä wähitellen tawat, tapain turmelus siittää köyhyyden ja waiwaisuuden; mutta köyhyys waatii työhön ja toimellisuuteen, toimellisuus opettaa säästäin elämään, säästäin eläminen tuottaa hywät päiwät, hywät päiwät totuttawat ylen-paldisuuteen, ylen-paldisuus turmelee jälle tawat, ja niin edes päin ajasta aikaan, jos ei järjelliset Asetukset aikanansa turmelusta wiiwytä ja estä.

Pahassa on wiimein pahan loppu itsestänsä. Koska turmelus jossakussa asiassa on tullut korkeimmallensa, silloin on asian uudistus ja parannus lähellä; sillä koska wanha puu rupee lahomaan, niin wesa juuresta kaswaa. Tästä syystä andaa hywän wäärin käyttäminengin useasti itse aluun oikein käyttämiseen. Näin on wääräkin mammona usein hyödyllinen maan päällä.

Ei langennetta lähimmäistä pidä kowasti tuomittaman, ennen kuin tarkasti tietään, kuinga hän oikealda tieldä horjahti, ja mihin hän kombastui; sillä luonnot, waikutukset ja tilaisuudet owat moninaiset.

Ei kaikki yhtä asiaa yhdä päin tutki; ei ole luonnossakan wielä kahta täydellisesti yhtäläistä kappaletta hawaittu. Tästä ne monet luulot ja uskot maa-ilmassa.

Jota tyhmembi ihminen, jonga on keweämbi uskoa kuin tutkia, sitä enemmän se ihmeitä ja ennustuksia näkee; sillä ei hän tunne luonnon juoksua; ja joka ei sitä tarpeeksi tunne, se päättää pikaisesti tapauksen hengeingin waikutukseksi, jotka hänen luulossansa löytywät. Näin on pikainen päätös kelwoton asioissa, joissa ei ymmärrys eikä luonnon waikutukset kohta seljitystä anna.

Jutut owat usein petolliset, mutta järjen perustus alati pysyy. Kumbi on siis meil-

dä uskottawambi, järki taikka ilmoitus, jos ei ne aina yhtä pitäisi? Järki tulee meille kohdastansa Luojalda, mutta jutut ja ilmoitukset ihmisten kautta.

Perustamaton usko ja sokean näkö owat yhdestä laadusta; yksi luulee uskowansa, toinen näkewänsä mitä heille ilmoitetaan. Tämä on epä-luulo.

Jos en me ole niin wakuutetut siitä, mitä me sanomme uskowamme, että me olisimme walmiit kaiken onnemme kanssa astumaan totuuden waakaan, ja hukkumaan, jos ei meidän tietomme tosi olisi, niin ei ole se usko, waan luulo.

Se on tyhmä, joka sanoo: en me tarwitse ymmärrystä, waan uskoa, autuudemme opissa, koska meillä on pyhä Raamattu. Engö me tarwinne silmiä, ehkä meillä on auringo?

Seurata oikeutta, rakastaa hywyyttä, ja palwella totuutta, on ainoa perustus yhteiseen onneen maan päällä.

Luottain Jumalan hywyyteen toiwoa toista elämää, on wakuuttawainen autuuden oppi, ja iloinen lohdutus tämän elämän huikendelewaisuudessa; sillä joka on me tänne luonut, se tahtoo ja taitaa kyllä meille toisengin elämän lahjoittaa.

Tytywäisyys hywässä, kärsiwällisyys pahassa, ja turwa Jumalassa, owat wiisaan wäli-kappaleet onnelliseen elämään ja lewolliseen kuolemaan.

Uusia
Sanan Laskuja.

Toinen
Parannettu ja lisätty ulos-ando

Jak. Juteinilda.

Wiipurissa.
Painettu And. Cederwallerin Kirja-
painossa wuonna 1817.

Ensimmäinen Lai.[i]

Aamu-rusko päiwän alku,
toiwo alku autuutehen.[ii]

Aina loistaa auringoinen,
wiisas waikuttaa hywyyttä.[iii]

Opetus on aina hywä,
kulda aina kelwollinen,
pahoildakin perittynä.[iv]

Ystäwä on murheessamme,
niin kuin luonnon lämmittäjä,
päiwän paiste pakkaisella.[v]

Nariseepi paha pyörä,
saita suotta walittaapi.[vi]

Mereen wirta wieriääpi,
syndi kohden kadotusta.[vii]

Myrkky maistaissa makea,
syndi tehtäissä suloinen.[viii]

Sateinen on syksy-ilma,
tapa wanhalla torainen.[ix]

Kissan selkää silittäissä
händä noudee häwyttömän,
kiitoksesta kaunihista
tulee tyhmä ylpeäksi.

Koi on waatteen kuluttaja,
welka Howin häwittäjä.[x]

Kiwet waipuwat wetehen,
kadotukseen pahat kaikki.[xi]

Kärsimys on luja lahja,
niin kuin pystyinen pilari,
joka katot kannattaapi,
waan ei kestä kallellansa.

---

[i] Tähän ja muihin osiin (Lai) on painettu ainoastaan sellaiset sananlaskut, joita Juteini ei ollut julkaissut ennen vuotta 1817. Uusien Sanan Laskujen ensimmäisen painoksen (1815) sananlaskut on näin ollen karsittu. Tosin yhtä sananlaskua on muokattu tähän toiseen painokseen niin ratkaisevasti, että sitä voidaan pitää omana sananlaskunaan, ja näin ollen painettu myös tähän. Ks. alaviite kyseisen sananlaskun kohdalla.

[ii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[iii] Ks. edellinen.

[iv] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[v] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Tosin niin ratkaisevasti muokattuna, että tuota versiota voidaan pitää omana sananlaskunaan, ja näin ollen se on painettu myös kyseisen teoksen yhteydessä. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[vi] Ks. edellinen.

[vii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[viii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Tosin niin ratkaisevasti muokattuna, että tuota versiota voidaan pitää omana sananlaskunaan, ja näin ollen se on painettu myös kyseisen teoksen yhteydessä. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[ix] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

[x] Ks. edellinen.

[xi] Ks. edellinen.

Kyllä pilwet pakenewat,
muuttuwat murheengin päiwät.[i]

Kylmä ombi muurin kylki,
ylpeän ystäwyys kaino.[ii]

Paljo paisuu lumi-pallo
wuoren pääldä wieritessä,
niimbä syndi suureneepi
aina tiellä turmeluksen.

Paljo wuotaa seulan pohja,
pöllö puhuu salaisuudet.[iii]

Paha arka paimeneksi,
päällys-mieheksi pahembi.[iv]

Paha ombi pisto-puhe,
peljättäwä pedon hammas.[v]

Pelin onnen wiekas woitto
koi on miehen kukkarossa,
joka syöpi sitehengin.

Pian kulkee kellon ääni,
paha sanoma pikemmin.[vi]

Pilkkuinen on auringokin,
wirheitä on wiisaillakin. [vii]

Piki tarttuu pideltäissä,
syndi seurassa pahassa.[viii]

---

[i] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[ii] Ks. edellinen.
[iii] Ks. edellinen.
[iv] Ks. edellinen.
[v] Ks. edellinen.
[vi] Ks. edellinen.
[vii] Ks. edellinen.
[viii] Ks. edellinen.

Poutainen on kewä-päiwä,
ikä nuorella iloinen.[ix]

Tuuli lisää laiwan juoksun,
halu huojendaa tekomme.[x]

Turha puhe tyhmän suussa,
nokassa wariksen nimi.[xi]

Tyhmä kehuu tekojansa,
waris waakkuu nimeänsä.[xii]

Tyhjä pää on ylpeällä,
niin kuin tornin waski-nuppi.[xiii]

Warsa wetää nytkytellen,
lapsi lukeepi tawaten.[xiv]

Wedeksi lumi sulaapi,
tyhjään raukee turha kiitos.

[ix] Ks. edellinen.
[x] Ks. edellinen.
[xi] Tämän sananlaskun ensimmäinen versio on Julkaistu aiemmin Uusien Sanan Laskujen ensimmäisessä painoksessa vuonna 1815. Sitä on kuitenkin muokattu tähän toiseen painokseen niin ratkaisevasti, että sitä voidaan pitää omana sananlaskunaan. Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[xii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[xiii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Tosin niin ratkaisevasti muokattuna, että tuota versiota voidaan pitää omana sananlaskunaan, ja näin ollen se on painettu myös kyseisen teoksen yhteydessä. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[xiv] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.

Toinen Lai.

Ajatus on aina hywä,
aikanansa puhe paras.[i]

Opiksi on kowa onni,
wiisaudeksi wahingo.[ii]

Iloinen on isän syli,
äidin helma hembeämbi.[iii]

Ylpeys on tyhmän tapa,
häwyttömyys häijyn luondo.[iv]

Laiskat lainnalla eläwät,
miehet työllä, toimellansa.[v]

Luja ombi tyhmän luulo,
mutta tosi wiisaan tieto.[vi]

Suuri sia sowinnolla,
ahdas riitaisten asundo.[vii]

Herää moni humalasta,
waan ei herää hulluudesta.[viii]

Hywä ombi suora selkä,
työhön taipuwa parembi.[ix]

Kauan kestääpi siweys,
mutta kauneus katoopi.[x]

Kauan kestää tunnon tuska,
haawa paranee pikemmin.[xi]

Koiwun oksa konnan palkka,
nuora pettäjän perindö.[xii]

Kunnia on köyhälläkin,
alhaisengin arwo kallis.[xiii]

Köyhä mies on makaawainen,
laiha liikkuwa hewoinen.[xiv]

Paha pelkääpi lakia,
hywä jutussa hywässä
tunnotonda tuomaria.[xv]

Pojassa paras tawara,
taidossa pojan perindö.[xvi]

Pitkä tundi toisen työssä,
päiwä puuttuupi omassa.[xvii]

---

[i] Ks. edellinen.
[ii] Ks. edellinen.
[iii] Ks. edellinen.
[iv] Ks. edellinen.
[v] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[vi] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[vii] Ks. edellinen.
[viii] Ks. edellinen.
[ix] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[x] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[xi] Ks. edellinen.
[xii] Ks. edellinen.
[xiii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[xiv] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[xv] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[xvi] Ks. edellinen.
[xvii] Ks. edellinen.

Pouta tulee pilwein päältä,
ilo taiwaasta tykömme.[i]

Pyöriessä onnen pyörän,
ratas hullun raateleepi,
wiisas wälttää waaran paikat.[ii]

Taito tunnetaan tawoista,
tawat kyllä käytöksistä.[iii]

Waara woittaa epäiliän,
waan ei woita rohkeata.[iv]

Waarallinen hullun walda,
paha warkaalla wapaus.[v]

Walittain ei waiwa lopu,
itku estä kuolemata.[vi]

Wiina järjen willitseepi,
wiha tunnon turmeleepi.[vii]

[i] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Tosin niin ratkaisevasti muokattuna, että tuota versiota voidaan pitää omana sananlaskunaan, ja näin ollen se on painettu myös kyseisen teoksen yhteydessä. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[ii] Ks. edellinen.
[iii] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[iv] Ks. edellinen.
[v] Ks. edellinen.
[vi] Ks. edellinen.
[vii] Ks. edellinen.

Kolmas Lai.

Oma tundo ombi meillä
walwoin sielun wartiana,
mutta maaten murtajana [viii]

Eipä nauru naista naita,
eikä kaunista ketäkän.

Ilo työnsä täyttäjällä,
mäen päälle pääsnehellä.[ix]

Laiskuus ombi lemmon luola,
jossa syndi sikiääpi.[x]

Lewon lisää lohdutuskin,
ehk’ ei pahuutta paranna.

Lyhyt ombi lauman laki,
kosk’ on karhu tuomarina.[xi]

Nuoran mutka on sen neuwo,
jolda puuttuu johdattaja,
tundo, taikka uskon oppi.

Sala saatu ystäwäldä
pyhänä on pidettäwä
wielä wiha-miehenäkin.[xii]

Silloin ombi laki luja,
kosk’ on kansan sydämessä
järki jutun kandajana,
oma tundo tuomarina.

[viii] Ks. edellinen.
[ix] Ks. edellinen.
[x] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[xi] Julkaistu myös seuraavasti: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844, ”Sanan Laskuja” -osa. Lisäksi: Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alku-osa.
[xii] Ks. edellinen.

Hywä työ on tunnossamme
halpa hywän suomuudeta.[i]

Koska wirka walwotaan,
silloin arwo ansaitaan.[ii]

Kilpi kärsiwällisyyden
ombi turwa tuskan alla.

Paha elon erhetykset
tutkimata tuomitseepi.[iii]

Pian tutkindo pikainen
wäärän tuomion wetääpi.[iv]

Päiwään päiwästä lykäten
jääpi työmme täyttämätä.[v]

Toisen nauru naurattaapi,
itku itkettää monesti,
ilman syytä sydämessä.[vi]

Totuus ombi tunnon woide,
ehkä ensin kirweleepi.[vii]

Tunnustain on paha työkin
jälle puoli parannettu.[viii]

Turha toiwo taiwaasehen,
paitsi taiwahan tapoja.[ix]

---

[i] Ks. edellinen.
[ii] Ks. edellinen.
[iii] Ks. edellinen.
[iv] Ks. edellinen.
[v] Ks. edellinen.
[vi] Ks. edellinen.
[vii] Ks. edellinen.
[viii] Ks. edellinen.
[ix] Ks. edellinen.

FÖRSÖK
TILL
UTREDANDE
AF
FINSKA SPRÅKETS
GRAMMATIK.

JAC. JUDÉN.

W I B O R G,
Tryckt hos AND. CEDERWALLER, 1818.

Innehåll[i]

Inledning pag.	243
Om Bokstäfverna	244
Om Vocal-Läran	245
Om Consonanternas omvexling	245
Om Declinationerna	246
Om Pronomen	252
Om Räkne-Ord	256
Om Adjectivum	257
Om Verbum	259
Om Verba Neutra och Reciproca	264
Om Verbum Auxiliare	264
Verbum Negativum	266
Om Participium	267
Om Affixerna	267
Utredningar i Blandade Ämnen	269
Några Reglor till Syntaxen	286
Anmärkningar uti Finska Skaldekonsten[ii]	
Kritik öfver Lån-Bokstäfverna uti Finska Språket[iii]	
Tillägg	290

[i] Alkuperäisessä teoksessa sisällysluettelo sijaitsi teoksen lopussa. Tässä editiossa luettelo on hieman muokattuna siirretty alkuun.

[ii] Tämä luku ilmestyi erillisenä teoksena jo vuonna 1816. Tuon teoksen loppuun oli liitetty runo nimeltään ”Jälki-puhe Kirjoittajalle”, joka puuttuu tästä vuoden 1818 versiosta.

[iii] Tämä luku ilmestyi erillisenä teoksena jo vuonna 1816.

Suloinen on Suomen kieli,
kaunis kansan puheen parsi,
joka käypi keweästi,
pulskeasti, puhtahasti,
niin kuin weisu Wäinämöisen,
wisertäwän linnun laulu.

Grammatici certant,
et adhuc sub judice lis est.
HORATIUS.

INLEDNING

Det ligger utom planen af närvarande försök, att vela framställa innehållet och bestämma gränsorne af Språkets och Grammatikens vanliga delar, såvida bestämnigarne af dem finnas redan genom många grammatikaliska arbeten så utredde och definierade, att det allenast beror på författaren af en Grammaire, i hvilket språk det vara må, att dem efter ändamålet upptaga och begagna. Hvarföre jag, till undvikande af vidlyftighet, sådant, med mera dylikt, här utelemnat, och, med förbigående af redan bekanta distinctioner, sökt endast leda läsarens uppmärksamhet på förut mindre granskade föremål, rörande Finska Grammatiken, utom hvilkas förutgångne närmare utredning ett arbete i detta granlaga ämne alltid bär ofullständighetens stempel. Ehuru Finlands Folk utgör en särskild Nation, som ifrån urminnes tider bildat sig ett eget kraftfullt språk, har likväl dess sentimentela odling, genom modersmålets vanvårdande, länge uteblifvit; ty landets språk, som för hvarje Nation är upplysningens uttolkare och resenär till fullkomligheten, har hos oss varit glömdt och vanvårdadt, så att detta språk icke allenast stannat vid den grad af kultur, som det fordom, vid landets införlifvande med Svenska Kronan, innehaft, utan varit äfven, innan föreningen med Kejsaredömet Ryssland, nära att förlora sin egenhet. Blygsel öfver Finska national - andan hindrar mig att vidröra orsakerna, hvilka gifvit näring åt fördomen, samt underhållit och förökat det oförlåtliga förakt, som egna landsmän, täflande med fremmande, och till obotelig skada för landets upplysning och sanna väl, i secler hyst för deras modersmål, för detta modersmål, som ianseende till dess yttre bildning och inre harmonie, mera efter egen art uppodladt, svårligen kunde af något annat språk öfverträffas, hvartill bevisning, med förbigående af andra egenheter och fördelar, kan med lånad uppmärksamhet lätteligen upptäckas, icke mindre uti consonanternas bestämda allmänna enkelhet, så väl i början som i slutet af alla finska ord, såsom ock i början af stafvelserna, än i det alldeles egna finska vocal-förhållande, som enligt det finaste välljud så förvånande bestämmer vocalernas ordning, att ljudet af majores och minores aldrig i ordet sammanstöter, hvilket Vocal-läran skall framåt närmare utreda.

För att kunna sätta finska odlingens hjul i en mera välgörande rörelse, är det nödvändigt, att landets språk, som är det rätta medlet dertill, från glömskan upphjelpes. Om ock finskan tros aldrig kunna upphinna den vettenskapliga bildningen och förfiningen, förtjenar detta språk likväl, att för dess sällsamhet i enkelhet och välljud, till sin första renhet återföras, och efter egna gifna grunder åtminstone så långt upparbetas och riktas, att äfven högre och renade begrepp kunde derigenom vår icke obetydliga allmänhet bibringas, och ett stort hinder för Nationens framsteg i odling sålunda upphäfvas. Menframför allt, för att upphinna detta ändamål, är det en angelägenhet, att enligt de ännu för handen varande grunder, genom nyttiga och intressanta skrifters utspridande, brin-

ga språket till öfverensstämmelse med sig sjelf och enhet hos Nationen, hvarigenom dialecterne hopsmälta, och ett helt, väl riktadt språk i skrift och tal sluteligen uppkommer. Det heter väl: man bör skrifva, såsom man talar språket. Men som derigenom skulle tillskapas likaså många språk, som det nu finnas särskilta dialecter; så måste af hvarje dialect i landet allenast det begagnas, som mäst öfverensstämmer med språkets natur, och kan lända till dess fullkomnande. Så att man hellre har anledning att säga: att man bör tala ett språk, såsom man skrifver det. I annat fall kunde det ock hända i något land, der man blyges för sitt modersmål, att några otjenliga ord, antingen fremmande eller af okunnighet sammansatta, skulle med bruket småningom insmyga sig i språket, och der åstadkomma corruption i dess grundlagar, om ej dylikt ofog, genom en allmän öfverenskommelse i skrift, af kännare hindras och förebygges.

OM BOKSTÄFVERNA.

För att uttrycka alla egna och egenteliga grund-ljud i finska språket, äro blott 19 språktecken eller bokstäfver behöfliga; men med de sedermera genom fremmandt inflytande autoriserade bokstäfverna *b, d* och *g*, som med någorlunda fog kunna bibehållas, äro de 22 till antalet(*), hvilkas ställning borde med rätta vara mera analogisk än den vanliga. Det synes naturligast, att ställa vocalerna främst, som äro lättast att uttala, dernäst de consonanter, som begynnas med en vocal, och sist de, som begynnas med consonanter, hvarvid äfven på vocalernas ordnind och slägtskap bör hafvas afseende. Af vocalerna för sig sjelfva, torde vocales majores förtjena första rummet, medel-vocalerna det andra, och vocales minores det tredje; t. ex.

a o u e i ä ö y l m n
r ſ [= s.] (s) h k g p b t d j w.

Som vocales minores *ä* och *ö* äro formerade af *ae* och *oe*, så borde äfven *y* som är formeradt af *ue*, för analogiens skull, betecknas på lika sätt, om dylika tecken ofvan i raden ej vore besvärliga under skrifningen, och vanställande för stilen. Man bör derföre anse det för en fördel, att man i detta afseende ei behöfver tecknet på *u*, då man i dess ställe funnit på bokstafven *y*. Skulle man ännu kunna uppfinna och antaga några enkla tecjen äfven för *ä* och *ö*, så vore det en säker fördel för stilens renhet.

Att skrifva de långa vocalerna enkla, med blott ett förlängninstecken öfver desamma, vore, kortheten oberäknad, under pronunciation af stor vigt, i synnerhet för dem, som icke äro kännare af grundorden och ordens grundstafvelser, utan kunna lättteligen taga tvänne aparta vocaler till en lång vocal, t.e. uti *kalaaika* (om sammansatta ord skulle skrifvas utan mellanstreck) och *koota*, som böra stafvas *kala-aika* och *ko-ota* Men för anförde orsaker, angående stilens renhet, torde sådant icke kunna tillåtas. Hvarföre man nu i förra hallet bör betjena sig af ett mellanstreck, och i sednare fallet söka genom vanliga stafvelsetecken afskilja grund-vocalerna.

Diftonger uti finskan äro 16: *ai au, oi ou, ui uo, ei eu, ie iu, äi äy, öi öy, yi yö*. Af dessa kunna *ai, oi, ui, ei, äi, öi* och *yi*, med i till sednade hälft, kallas beständige diftonger, emedan de alltid bibehålla sin natur, undantagande uti några fremmande nomina propria, såsom: *Esaias*. De öfriga kunna deremot med skäl heta obeständiga, utom *ie* i andra stafvelsen uti några af fremmande språk förfinskade ord, såsom uti:

(*) Närmare utredning häröfver finnes uti Kritiken öfver Lån-bokstäfverna i Finska Språket.

Sihtieri, marsierata m.m; ty de äro diftonger allenast i första stafvelsen af alla grundord, såväl utom som uti sammansättningar, t. e: *kaula, kello-kaula.* Men utom första stafvelsen, äfven i fremmande nomina propria, afdelas diftongens vocaler till tvenne aparta stafvelser, utan afseende på stavelsernas mängd i ordet, t. e. *kaipa-us, ruko-us, kanane-us, kieri-ellä*, så ock efter andra stafvelsen uti *Sihtierien* m. fl.

Utaf obeständiga diftonger kunna likväl *uo* och *yö* undantagas; ty de äro underkastade denna benämning blott derföre, att de vore sådane, om de i språket, utom första stafvelsen, skulle någon gång förefalla.

OM VOCAL-LÄRAN.

Vocalernas förhållande till hvarandra är uti Finskan ganska märkvärdigt. *A, o* och *u*, som kallas vocales majores, kunna icke utan disharmonie, stå tillsamman uti ett ord med vocales minores *ä, ö* och *y*, med mindre orden äro förenade, såsom *käsi-kirja.* Men medelvocalerne *e* och *i* sämjas med begge de föregående sorterna af vocaler i ordet t. e. *lukema* och *tekemä.* Dock, om uti de två första stafvelserna i ett osammansatt ord finnas medel-vocaler, så bör uti den tredje finnas äfven, antingen en medel-vocal eller en vocal minor, såsom *likenen* och *tekiä*, undantagande *nelikko, kiwikko, tiirikka, piirikka, hiirikka, hillikka* och dylika ord med *kk* framför den sista vocalen i Nominativus. *Esikoinen, erikoinen, eripuraisuus, eripurainen, erinomainen*(*)*, erinomattain,* och *lipilaari* höra väl äfven till dessa undantag, men de likna dock sammansatta ord; ty t. e. *esi* och *eri* nyttjas äfven till andra sammansättningar, såsom: *esi-walda, esi-mies,* och *eri-ruoka.* Som nu likväl de sednare delarne af de anförde exemplen hafva, utom förening, för sig sjelfva ännu mindre betydelse än de förra *esi* och *eri,* kunna de sammansättning sålunda liknande orden, fastän ofta emot regeln om tvenne föregående mindre vocalers förhållande till den tredje vocalen i ordet, skrifvas tillsamman.

Om uti ett flerstafvigt ord i första eller andra stafvelsen finnes en vocal major, så får, hvad redan anmärkt är, uti samma ord derefter icke finnas någon vocal minor, t. e. *puhelia, liikutettu. liikuttelewa, kapittelia* och *huikendelewainen.* Likaså är det i motsatt förhållande med vocales minores, såsom uti *käweliä,*icke *käwelia.*

Alla andra ord, der vocalerne råkat i collision, hvilka ord förmodeligen äro fremmande, kunna, om de ock vore egna, räknas till sammansatta; ty de låta uti finska öron nästan som sådana, t. e. *testamenttiä, majesteetiä, upsieriä, mahomettiläinen* m. m. ehuru de böra skrifvas som ett ord, det de till sina derivationer ock verkeligen äro.

OM CONSONANTERNAS OMVEXLING.

Under ordens böjningar utelemnas eller ombytes, fördubblas eller förenklas ofta consonanterne, hvilka alla, utom *h*, som enskildt aldrig förändras, äro i detta afseende vexel-consonanter. Denna föränderlighet märkes naturligast, antingen emellan Nominativus och Genetivus, eller Præsens Indicativi och Infinitivi, nästan i lika förhållande.

M omvexlas med *b*, såsom uti *lammas lambaan,* och *ammuta ambuan.*
N med *l* framför *l*, såsom uti *luwallinen* af *luwan* och *linen*, eller *sellainen* af *sen* och

(*) *Erinomainen* tyckes vara en sammasättning af *erinäinen* och *omainen.*

lainen. NB. om de sednare skrifvas tillsamman.

N med *m* och *t* eller *d*, såsom uti *sydän sydämen, kinnas kintaan* eller *kindaan, wanne wanteen* eller *wandeen*.

N med *m* framför *m* och *p* eller *b*, såsom uti *sanomme* af *sanon* och *me, karwaampi* eller *karwaambi karwaamman* af *karwaan*.

R med *k*, såsom uti *waras warkaan*.

R med *t*, såsom uti *warras wartaan*, och *warrota wartoan*.

S med *l*, såsom uti *jälsi jällen* (eller rättare: *jälttä jältän*) som betyder safva i Savolax. Exemplet är kanske det enda af denne art.

S med *r*, såsom uti *warsi warren*.

S med *ks*, såsom uti *aidas aidaksen, hius hiuksen*.

S med *d*, såsom *käsi käden*.

K för sig sjelf, såsom uti *toe tokeen, laki lain, halko halon*, och *halkoa halon*(*).

K (oriktigt) med *g*, såsom uti *luku lugun*, rättare *luku lu-un*.

K med *kk*; såsom *lääke* eller *lääket lääkkeen* och *hakata hakkaan*.

Kk med *k*, såsom uti *wiikko wiikon* och *lenkku lenkun*.

Ks med *hd*, såsom uti *kaksi kahden*. Enskildt är h oföränderligt.

K med *j*, såsom uti *järki järjen*, och *särkeä särjen*.

K för sig sjelf återtagen, såsom *rae rakeen, karata karkaan, ma-ata makaan*.

P med[41] *pp*, såsom uti *saapas saappaan, lape lappeen*.

Pp med *p*, såsom uti *liippu liipun, ryyppiä ryypin*.

P med *w*, såsom uti *lapa lawan, kaapu kaawun*, och *luopua luowun*.

B med *m*, såsom uti *parembi paremman*.

T för sig sjelf, såsom uti *haluta haluan*.

T med *n*, inom och utom abreviation, såsom uti *wuonna*, abreviaton af *wuotena, luwannut* af Verbum *luwata*.

T med *r*, såsom uti *parta parran*.

T med *tt*, såsom uti *waate waatteen, laatata laattaan*.

Tt med *t*, såsom uti *hattu hatun, lanttu lantun*, och *saattaa saatan*.

T med *d*, såsom uti *mato madon*, och *soutaa soudan*.

D för sig sjelf, såsom uti *saada saan*.

D med *t*, såsom uti *side siteen, pohdin pohtimen*.

D med *l* och *n*, såsom uti *walda wallan, lindu linnun*.

J med *k*, såsom uti *pyhje pyhkeen*.

W med *p*, såsom uti *warwas warpaan, tarwe tarpeen*.

Sådant är consonanternas förhållande till hvarandra, efter den nya ordningen med bökstäfverna, hvaruti likväl kunde ske någon ändring, i händelse ännu *g*, *b* och *d* skulle från språket förkastas.

Kk kan uti trestafviga ord förenklas till *k*, som t. e. uti *kalikka kalikan*; men *k* alldrig uteslutas, såsom uti *neliko nelikon*, hvilket sednare likväl torde ock rättare skrifvas *nelikko nelikon*.

Uti *sydän, hedelmä* och *aidas*, med andra dylika ord, bibehålles *d* oföränderligt genom alla böjningar.

OM DECLINATIONERNA[42].

Uti Finska Språkläran kan med skäl antagas Tre Declinationer, till hvilka alla efter Casus böjliga ord, vare sig Substantiva eller Adjectiva, lätteligen kunna lämpas, och

(*) Uti *ruis* tyckes ock *k* vara utelemnadt, emedan Gen. deraf är *rukiin*, hvarföre *ruis* kan äfven anses bestå af tvenne särkilta stafvelser, *ru* och *is*.

med afseende å ändelserna af Nomitavus, Genetivus och Accusativus Partialis, samt öfriga derivationerna af desamma, fullkomligen bestämmas, så mycket mera, som umbärandet af Genus, hvilket i finskan icke existerar, lättar svårigheten, så väl härvid, som i allmänhet vid lärandet af detta språk i jemförelse mot andra; ty då fråga om kön, vid ord som äro gemensamma för båda könen, i finskan någon gång förefaller, bestämmes sådant genom det förutgående slägt-ordet, t. e. *mies ihminen, waimo ihminen, walakka* eller *ruuna hewoinen, tamma hewoinen.*

Till den Första Declinationen höra alla de ord, som utan vidare förändring bekomma en tillsats[43] af vanliga och alltid lika ändelse-bokstäfver vid hvarje Casus, då Nominativus slutas antingen på en kortt[44] eller lång vocal, såsom *kala kalan kalalle, keli kelin kelille, tuonela tuonelan tuonelalle, nepaa nepaan nepaalle*.

Efter den Andra böjas alla de uti andra stafvelsen föränderliga ord, som genom denna föränderlighet antingen förlora eller omvexla eller blott förmildra en skarpare consonant, eller ock förenkla tvenne Nominativi consonanter i Genetivus, och hvilka alla äro tvåstafviga, samt lyktas alltid på en vocal, såsom *rako raon, mäki mäen, lakki lakin, parta parran, pöytä pöydän.*

Den Tredje upptager alla öfriga ord af hvad ändelse(*) och stafvelse antal som helst, som utan förmildring, antingen förändra eller förhärda en consonant, eller ock omvexla dels vocal och dels consonant, ja ofta begge, eller annars få någon tillökning i Genetivus, och sluta Accusativus Partialis i Singularis på *ta tä*(**) eller *da dä*, men förminska aldrig bokstaf i förstnämnde Casus, såsom *käsi käden kättä, warras wartaan warrasta, side siteen sidettä, wiikate wiikatten wiikatetta, kuusi kuusen kuusta, ihminen ihmisen ihmistä, hirsi hirren hirttä, sydän sydämen sydändä* och *kynnys kynnyksen kynnystä*. Äfven alla de af Substantiva formerade Diminutiva, de må nyttjas antingen såsom Substantiver, eller Adjectiver i Positivus Gradus, höra till denna Declination, t. e. *linduinen* af *lindu*. *Linduinen* liten fogel, *linduinen metsä* fogelrik skog.

Utom en i alla Declinationer vid Dativus Pluralis och de Casus som deraf härstamma, vanlig förändring af Nominativi sista *a* till *oi* eller *i, o* till *oi, u* till *ui,* (*i* blir *j*), *ä* till *öi* eller *i, ö* till *öi, y* till *yi*, och af Genitivi *aa* till *ai, e* till *i, ee* till *ei*(***), deriveras uti Första Declination alla Casus af Nominativus, uti Andra dels af Nominativus och dels af Genetivus sålunda, att af Nominativus uppkomma Accusativus Partialis, Vocativus, Nuncupativus och Penetrativus i Singularis, och de öfrige Casus af Genetivus. I Pluralis hafva Nuncupativus och Penetrativus samma derivation som i Singularis, men Genetivus deriveras af Accusativus Partialis i Singularis, och Nominativus med alla de öfriga Casus af Genetivus Singularis. Uti Tredje Declination sker

(*) Som i denna Declination kan vara endast på *e* och *i* eller någon af consonanterna.

(**) Uti trestafviga ord på *a* eller *ä* blir väl Accusativi långa slutvocal åtminstone i poesie ofta afsöndrad genom *t*, t. e. *humalaa humalata, ikäwää ikäwätä,* men kan från denna regel lätteligen åtskiljas.

(***) Till närmare utredning häraf kan följande exempel observeras: *kala kaloille, pakana pakanoille, taitawa taitawille, konna konnille, talo taloille, kannu kannuille, pappi papille, käpälä käpälöille, sileä sileille, kylä kylille, pölle pöllöille, tyyny tyy nyille, teuras teuraan teuraille, siipi siiwen siiwille, kannus kannuksen kannuksille, kynnys kynnyk*-sen kynnyksille, kappale kappaleen kappaleille.

härledningarne[45] af Nominativus, Genetivus och Accusativus Partialis, ibland hvilka Nominativus endast såvida förblir hufvudordet, att Accusativus Partialis har deraf ofta eller i en del ord sin upprinnelse, såsom *mies miestä*, och af Accusativus Partialis i Singularis uppkommer Genetivus Pluralis såsom *miesten,* men af Genetivus Singularis härstammar[46] i detta och de flesta ord, som böjas efter denna Declination, alla de andre Casus i begge Numeris, undantagande Vocativus, som alltid är lik Nominativus, och skilnaden finnes endast i bruket af desamma. Ett besynnerligt och mera invecklad fall med ord, som lyktas på *i*, kan här närmare tagas till exempel, der de fleste Casus i Pluralis deriveras af Nominativus Singularis, och de flesta Casus i Singularis, af Genetivus, samt Genetivus Pluralis, lika i alla Declinationer, af Accusativus Partialis i Singularis.

Nom. *wirsi*:	Genet: *wirren*:	Ac. Part. *wirttä:*
wirsille	*wirrelle*	*wirtten*[47].
wirsiä	– –	
wirsistä	*wirrestä*	
wirsissä		*wirressä*
wirsillä		*wirrellä*
wirsildä		*wirreldä*
wirsitä		*wirretä*
wirsiksi		*wirreksi*
wirsinä	med omvex-	*wirtenä*
wirsiin	ling af bokstaf	*wirteen*[48]
wirsin	Nomin. Plur.	*wirret.*

Till kännares ompröfning förtjenar att närmare observeras, att Genetivus Pluralis, som ofta formeras äfven af Accusativus Partialis i Pluralis, härledes naturligast, såsom först förekommande i ett ord, af samma Casus i Singularis, t. e. af *miestä* blir *miesten,* icke *miehien* af *miehiä*, af *nuijaa nuijain*, icke af *nuijia nuijien*, med mindre ordet är enstafvigt, eller slutas på en lång eller tvenne enkla vocaler, då denna formation alltid göres af Pluralis, t. e. *puu puuta puita puiden* eller *puitten, wapaa wapaata wapaita wapaitten, korea koreaa koreita koreitten.*

Förenämnde derivationer af Casus kunna närmare observeras af sjelfva Declinations exemplen, som synas ock utreda, att allenast Nominativus af Första Declination, Nominativus och Genetivus af Andra, och af Tredje, Nominativus, Genetivus och Accusativus Partialis i Singularis behöfva uti ett Lexicon upptagas, då uti Grammairen göres nödiga anmärkningar om de sig något skiljande ändelserna, såsom ibland andra uti Accusativus Partialis i Singularis, och Genetivus Pluralis, i synnerhet hvad enstafviga ord och ord med lång slutstafvelse beträffar, såsom *suo suota soiden (soitten)*, *lai laita (laija) laiden (laitten)* och *wapaa wapaata wapaitten.* Såsom ock, att det dubbla *tt* i Accusativus Part. är alltid enkel i Nuncupat. t. e. *wirttä, wirtenä* af *wirsi*.

Ibland de misstag, som af mindre aktsamhet hos finska författare uppkommit, är bruket af åtskilliga Casus i Pluralis uti de ord, som lykta sin Nominativus Singularis på *i* och Nominativus Pluralis på *it*, t. e. *pappi papit.* Deraf vill man emot alla derivationer och öfriga förhållanden i språket formera *pappein papeille pappeja* m. m. som böra vara *pappien papille* och *pappia;* ty Accusativus Partialis i Singularis är ju *pappia*, och deraf formeras Genetivus Pluralis *pappien*, då deremot *pappein* ej en gång kan uppkomma af Accusativus Partialis i Pluralis, i hvilket fall det borde heta *pappejen*. För öfrigt kan det anses för en regel, att ändelsen *ia* eller *iä* uti Accusativus Partialis i Singularis, blir i Genetivus Pluralis *ien*, och *ea* eller *eä* blir *ein,* samt *a* eller *ä* blir *en*, t. e. *lakia lakien, pilwiä pilwien, sappea sappein* (men af Pluralis *sappijen*), *rekeä rekein, hakoa hakoen* (men af Pluralis *hakojen*), *näköä näköen* (men af Pluralis *näköjen*). Såsom ursäkt för nämnde missbruk kunde väl anföras, att man derigenom i så beskaffade ord vill

undvika det equivoca i Numerus af vissa Casus; men om sådant skall ske på reglornas och språk-egenhetens bekostnad, så är det nog dyrköpt, och kan likväl emellan Casus, utom många andra fall, likaså litet i finskan som i andra språk undvikas, men förstås lätteligen af sjelfva meningen. T. e. Nominativus och Vocativus, Genetivus och Accusativus Totalis i Singularis, Locativus Superesse med Possessivus och Mediativus, samt Nominativus och Accusativus Totalis i Pluralis äro ju sin emellan alltid lika, ja ofta äfven Accusativus Partialis och Negativus i sistnämnde Numerus, såsom *kappaleita,* likasom ock Descriptiverne, hvilka ej hafva någon åtskilnad i Numerus, t. e. *hän meni päin tuleen, he meniwät päin tuleen.*

Exempel till

DECLINATIONERNA.

	Första.	Andra.	Tredje.
	Singularis.		
Nominativus.	*tuoli*	*pöytä*	*warwas*
Genetivus.	*tuolin*	*pöydän*	*warpaan*
Dativus.	*tuolille*	*pöydälle*	*warpaalle*
Accusativus Par-[49] tialis.	*tuolia*	*pöytää*	*warwasta*
Accusativus To-[50] talis.	*tuolin*	*pöydän*	*warpaan*
Vocativus.	*tuoli*	*pöytä*	*warwas*
Ablativus.	*tuolista*	*pöydästä*	*warpaasta*
Locativus Inesse.	*tuolissa*	*pöydässä*	*warpaassa*
Locativus Su-[51] peresse.	*tuolilla*	*pöydällä*	*warpaalla*
Possessivus.	*tuolilla*	*pöydällä*	*warpaalla*
Mediativus.	*tuolilla*	*pöydällä*	*warpaalla*
Privativus.	*tuolilda*	*pöydäldä*	*warpaalda*
Negativus.	*tuolita*	*pöydätä*	*warpaata*
Mutativus.	*tuoliksi*	*pöydäksi*	*warpaaksi*
Nuncupativus.	*tuolina*	*pöytänä*	*warpaana*
Penetrativus.	*tuoliin*	*pöytään*	*warpaaseen*
Descriptivus.	*tuolin*	*pöydin*	*warpain.*

Pluralis.

Nominativus.	*tuolit*	*pöydät*	*warpaat*
Genetivus.	*tuolien*	*pöytäin*	*warwasten*
Dativus.	*tuolille*	*pöydille*	*warpaille*
Accus. Partialis.	*tuolia*	*pöytiä*	*warpaita*
Accus. Totalis.	*tuolit*	*pöydät*	*warpaat*
Vocativus.	*tuolit*	*pöydät*	*warpaat*
Ablativus.	*tuolista*	*pöydistä*	*warpaista*
Locat. Inesse.	*tuolissa*	*pöydissä*	*warpaissa*
Locat. Superesse.	*tuolilla*	*pöydillä*	*warpailla*
Possessivus.	*tuolilla*	*pöydillä*	*warpailla*
Mediativus.	*tuolilla*	*pöydillä*	*warpailla*
Privativus.	*tuolilda*	*pöydildä*	*warpailda*
Negativus.	*tuolita*	*pöyditä*	*warpaita*
Mutativus.	*tuoliksi*	*pöydiksi*	*warpaiksi*
Nuncupativus.	*tuolina*	*pöytinä*	*warpaina*
Penetrativus.	*tuoliin*	*pöytiin*	*warpaisiin*
Desriptivus.	*tuolin*	*pöydin*	*warpain.*

Exempel till CASUS.

Nominativus	*tuoli on matala*
Genetivus	*tuolin jalka*
Dativus	*tuolille panna*
Accus. Partialis	*tuolia tehdä*
Accus. Totalis	*tuolin särkeä*
Vocativus	*Ah! tuoli raukka*
Ablativus	*tuolista puhua*
Locat. Inesse	*tuolissa on wika*
Locat. Superesse	*tuolilla istua*
Possessivus	*tuolilla on neljä jalkaa*
Mediativus	*tuolilla lyödä*
Privativus	*tuolilda ottaa*
Negativus	*tuolita olla*
Mutativus	*tuoliksi tehdä*
Nuncupativus	*tuolina pitää*
Penetrativus	*tuoliin hakata*
Descriptivus	*tuoliin (kirwein) päälle käydä*

Den ovanliga mängd af Casus i finskan torde förefalla mången besynnerlig, ja äfven i första påseendet besvärlig för fremmande; men när man betänker, att bruket af många præpositioner och partiklar, som i andra språk, ofta med variation, verka på Casus, i finskan medelst ordets olika ändelser alldeles undvikes, så kan lärandet af dessa ändelser anses deremot för en lätt möda, utan att beräkna den nai'vité och kraftfullhet språket äfven i detta hänseende äger.

Ehuru Vocativus alltid är till utseende lik Nominativus, torde denna Casus likväl vara tillåtelig att i Finskan observeras, der skilnaden emellan flere andra Casus af lika ändelser kan blott af meningen, liksom vid Vocativus, igenkännas; ty Nominativus innehåller alltid den verkande bemärkelsen i meningen, då Vocativus deremot har ett passivt, förhållande.

Locativus Superesse finnes allenast uti sådana ord, som beteckna föremål, på hvilkas yta något kan hvila.

Det märkes tydligen vid ordböjningarna, att Descriptivus uppkommer af Pluraralis, men nyttjas äfven singulariter. Denne Casus[52] kan icke heller nyttjas vid alla ord, såsom *peldo, heinä* &c. hvilka antingen äro omöjliga att röras, eller annars otjenliga till handtering.

Enstafviga Substantiva, med en diftong, undantagande *mies*, böja sig irregulariter, börjande från Genetivus eller Dativus Pluralis, och tyckas först derifrån derivera sina Diminutiva och Adjectiva, som äro alltid lika, t. e. *suo, yö, tie* m. m. förändra sina diftonger i Pluralis till *oi, öi* och *ei*. Således derifrån *soinen, öinen* &c.

Enstafviga ord, jemte *sunnundai* och dylika namn på dagar, få tillökning af ett *h* i sista stafvelsen af Penetrativus, hvilken stafvelse då emot vanligheten blir kort, t. e. *puu puuhun puihin, pää päähän päihin,* och *sunnundai sunnundaihin.*

Deremot alla de ord af olika stafvelse antal, som hafva sista stafvelsen lång i Genetivus, få en tillökning af *seen* i Penetrativus, då Genetivi *n* uteslutes-, såsom *warras wartaan wartaaseen.*

Pronomina och alla uti Nominativus Singularis enstafviga (*mies* undantaget) eller lång-slut-stafviga ord derivera sin Genetivus Pluralis af Accusativus Partialis i Pluralis, t. e. *joita joiden, meitä meidän, luita luiden* eller *luitten,* och *nepaita nepaitten.*

De ord som sluta sig i Accusativus Partialis Singularis på *ia* eller *iä*, sluta sig i Genetivus Pluralis på *ien*, såsom *lakia lakien, pihtiä pihtien;* men de ord som sluta sig i samma Casus på *ea* eller *eä* (rättare än *ee*) sluta sig i Genetivus Pluralis på *ein,* såsom *solkea solkein, pilweä pilwein,* samt hafva äfven i andra Casus helt olika böjelseformer, än de föregående. Likasom de ord, hvilka i samma Accusativus slutas på *aa* eller *ää*, hafva slut-stafvelsen i Genetivus Pluralis på *ain* eller *äin, kalaa kalain* och *silmää silmäin.* Deremot de ord, som slutas på *oa* eller *öä* i Accusativus, slutas i Genetivus Pluralis på *oen* eller *öen*, såsom *taloa taloen* och *näköä näköen. Taloo* och *näköö* äro endast genom missbruk uppkomna provincialismer, såsom ock *taloin* och *näköin*, uti hvilka sednare ord, utom likheten med Descriptivus, i hänseende till den Casus, hvaraf de hänleda sig, en förminskning i antaler af stafvelser skulle uppkomma, hvilket i detta fall är ovanligt.

Slut-vocalen *a* i Nominativus Singularis af tvåstafviga och likvocaliga Substantiva eller Adjectiva, bytes alltid till *oi*, börjande från och med Dativus Pluralis, (undantagande Accusativus Partialis, der *i* blir *j*, samt Accusativus Totalis och Vocativus, hvilka alltid

deriveras af, eller äro lik Nominativus) t. e. *matka matkoille, paha pahoille.* Lika förhållande är det med tre eller flerstafviga ord af samma ändelse, der Accusativus Partialis i något fall, äfven med andra ändelser, ej utgör något undantag, t. e. *pakana pakanoille pakanoita.* Men efter *e* bytes *a* till *i*, såsom *makea makeille.* Så och bytes *ä* efter vocalen *i* till *öi*, och efter *e* till *i,* såsom *tekiä tekiöille, sileä sileille*, samt efter en consonant[53] till *i*, såsom *tähkä tähille.* Deremot i alla tvåstafviga Substantiva, som hafva olika vocales majores uti stafvelserna, samt andra ord med *ä* till slut-vocal, bytes *a* och *ä* alltid till *i,* såsom *kotka kotkille, nuija nuijille* och *leipä leiwille, syndymä syndymille*. Vid Adjectiva och Participia är förhållandet lika med dessa förändringar efter de förefallande ordens beskaffenhet, då Adjectivernas och Participiernas slut *a* alltid bytes till *i* uti Dativus Pluralis, t. e. *satoisa satoisille, kowa kowille, sywä sywille, tekemä tekemille.*

Vid alla de ord, der Nominativus slutas på en consonant ske dessa förändringar efter Genetivus sålunda, att dess lånda *aa* bytes till *ai* och *ee* till *ei*, såsom *taiwas taiwaan taiwaille, karwas karwaan karwaille, kirwes kirween kirweille, oppinut oppineen oppineille.* Här undantages likväl *autuas autuaan autuille.*

Uti ord, som hafva Nominativi slut-stafvelse lång, eller ordet är enstafvigt, förvandlas Nominativi *aa* i Dativus Pluralis till *ai, uu* till *ui,* och *ää* till *äi,* t. e. *wakaa wakaille, puu puille* och *pää päille.*

Vid alla öfriga ord, som afvika från dessa bestämningar, bytes Genetivi sista *e* till *i* uti Dativus Pluralis, t. e. *käsi käden, käsille,* hvilket i dessutom alltid följer efter Nominativi sista vocal, major eller minor, såsom uti *karkku karkuille* och *liikkiö liikkiöille.*

För öfrigt bör ibland annat observeras, att alla ord, som lyktas på vocalen *e* eller consonanterne *s* och *t*, hafva en lång-slutstafvig Genetivus, t. e. *sade sateen, armas armaan, syönyt syöneen,* om ej annars någon tillökning af en stafvelse i stället för *s* och *t* uti Genetivus uppkommer, såsom *kannus kannuksen* och *lyhyt lyhyen.*

OM PRONOMEN.

Af Pronomina böra de flesta finnas i Grammairen upptagna, ty deras Casus äro för mycker afvikande ifrån de allmänna derivations reglorna, t. e. *tämä tähän,* i Pluralis *nämät näiden näihin, minä minun,* i Pluralis *me meidän meihin,* eller *tuo noi, se sille, ne niille, kuka kennen* &c.

Tämä tämän blir abrevieradt vid alla Casus, börjande från Dativus Singularis, t. e. *tälle tätä*, &c. undantagande Nominativus Pluralis *nämät,* som sällan abrevieras till *nä,* äfvensom *tä* och *tän,* abreviationer af *tämä* och *tämän*, äro mindre brukliga.

Exempel.

Singularis.

Nominativus	*Minä*	*Sinä*	*Hän*
Genetivus	*minun*	*sinun*	*hänen*
Dativus	*minulle*	*sinulle*	*hänelle*
Accus. Partialis	*minua*	*sinua*	*händä*
Accus. Totalis	*minun*	*sinun*	*hänen*
Vocativus	*minä*	*sinä*	*hän*
Ablativus	*minusta*	*sinusta*	*hänestä*
Locat. Inesse	*minussa*	*sinussa*	*hänessä*
Locat. Superesse	caret		
Possessivus	*minulla*	*sinulla*	*hänellä*
Mediativus	*minulla*	*sinulla*	*hänellä*
Privativus	*minulda*	*sinulda*	*häneldä*
Negativus	*minuta*	*sinuta*	*hänetä*
Mutativus	*minuksi*	*sinuksi*	*häneksi*
Nuncupativus	*minuna*	*sinuna*	*hänenä*
Penetrativus	*minuun*	*sinuun*	*häneen*
Descriptivus	caret		

Pluralis.

Nominativus	*Me*	*Te*	*He*
Genetivus	*meidän*	*teidän*	*heidän*
Dativus	*meille*	*teille*	*heille*
Accus. Partialis	*meitä*	*teitä*	*heitä*
Accus. Totalis	*me*	*te*	*he*
Vocativus	*me*	*te*	*he*
Ablativus	*meistä*	*teistä*	*heistä*
Locat. Inesse	*meissä*	*teissä*	*heissä*
Locat. Superesse	caret		
Possessivus	*meillä*	*teillä*	*heillä*
Mediativus	*meillä*	*teillä*	*heillä*
Privativus	*meildä*	*teildä*	*heildä*
Negativus	*meitä*	*teitä*	*heitä*
Mutativus	*meiksi*	*teiksi*	*heiksi*
Nuncupativus	*meinä*	*teinä*	*heinä*
Penetrativus	*meihin*	*teihin*	*heihin*
Descriptivus	caret.		

Singularis.

Nominat.	*Se*	*Joka*	*Tämä*	*Tuo*
Genet.	*sen*	*jonga*	*tämän*	*tuon*
Dat.	*sille*	*jolle*	*tälle*	*tuolle*
Ac. Part.	*sitä*	*jota*	*tätä*	*tuota*
Ac. Tot.	*sen*	*jonga*	*tämän*	*tuon*
Vocat.	*se*	*joka*	*tämä*	*tuo*
Ablat.	*siitä*	*josta*	*tästä*	*tuosta*
Loc. Inesse	*siinä*	*jossa*	*tässä*	*tuossa*
Loc. Super.	*sillä*	*jolla*	*tällä*	*tuolla*
Possess.	*sillä*	*jolla*	*tällä*	*tuolla*
Mediat.	*sillä*	*jolla*	*tällä*	*tuolla*
Privat.	*sildä*	*jolda*	*täldä*	*tuolda*
Negat.	*sitä* &c. men brukas icke.			
Mutat.	*siksi*	*joksi*	*täksi*	*tuoksi*
Nuncupat.	*sinä*	*jona*	*tänä*	*tuona*
Penetrat.	*siihen*	*johon*	*tähän*	*tuohon*
Descript.	caret.			

Pluralis.

Nom.	*Ne*	*Jotka*	*Nämät*	*Noi*
Gen.	*niiden*	*joidenga*	*näiden*	*noiden*
Dat.	*niille*	*joille*	*näille*	*noille*
A. P.	*niitä*	*joita*	*näitä*	*noita*
A. T.	*ne*	*jotka*	*nämät*	*noi*
Voc.	*ne*	*jotka*	*nämät*	*noi*
Abl.	*niistä*	*joista*	*näistä*	*noista*
L. I.	*niissä*	*joissa*	*näissä*	*noissa*
L. S.	*niillä*	*joilla*	*näillä*	*noilla*
Poss.	*niillä*	*joilla*	*näillä*	*noilla*
Med.	*niillä*	*joilla*	*näillä*	*noilla*
Priv.	*niildä*	*joilda*	*näildä*	*noilda*
Neg.	*niitä* &c. men brukas icke.			
Mut.	*niiksi*	*joiksi*	*näiksi*	*noiksi*
Nun.	*niinä*	*joina*	*näinä*	*noina*
Pen.	*niihin*	*joihin*	*näihin*	*noihin*
Des.	caret	——	*näin*	*noin.*

Singularis.

Nom.	*Itse*		*Kuka*	*Mikä*
Gen.	*itsen*		*kennen*	*mingä*
Dat.	*itselle*	*kennelle*	*kelle kulle*	*mille*
A. P.	*itseä*		*ketä kuta*	*mitä*
A. T.	*itsen*		*kennen*	*mingä*
Voc.	*itse*		*kuka*	*mikä*
Abl.	*itsestä*	*kennestä*	*kestä kusta*	*mistä*
L. I.	*itsessä*	*kennessä*	*kessä kussa*	*missä*
L. S.	*itsellä*	*kennellä*	*kellä kulla*	*millä*
Poss.	*itsellä*	*kennellä*	*kellä kulla*	*millä*
Med.	*itsellä*	*kennellä*	*kellä kulla*	*millä*
Priv.	*itseldä*	*keneldä*	*keldä*	*mildä*
Neg.	*itsetä*		caret	
Mut.	*itseksi*	*kenneksi*	*keksi*	*miksi*
Nun.	*itsenä*	*kennenä*	*kenä kuna*	*minä*
Pen.	*itseen*		*kuhun*	*mihin*
Des.	caret		*kuten*	*miten*

Pluralis.

Nom.	caret	*ketkä*	*kutka*	*mitkä*

alla de öfriga böjelserna saknas.

Uti *joku* böjas begge stafvelserne efter Casus, såsom *jongun, jollekulle, jotakuta* &c. Pluralis *jotkut joidenkuiden joillekuille* &c. Likaså uti *jombikumbi* böjas begge hälfterne af ordet efter andra Declination, såsom *jommankumman jommallekummalle* m. m. *Jokainen,* hvar och en, och *kumbainen,* som med affixen *ka* eller *ga* betyder: hvilkendera, och med *kin* eller *gin:* hvardera, äro ej afvikande från Tredje Declination, liksom ock *moni monen* böjas efter samma Declination, men *muutama muutaman* och *sama saman* efter den Första.

Mimmoinen, semmoinen, tämmöinen och *tuommoinen* äro, med iakttagande af Vocal-Läran, formerade af Pronomina *mingä, sen, tämän* och *tuon* samt Adjectivum *muotoinen,* likasom man ock skrifver *sellainen* och *tuollainen,* sammansatta af *sen* och *lainen* samt *tuo* och *lainen.* Men alla dessa ord kunna efter behag, och kanske beqvämare, skrifvas åtskilda, då alla Pronomina och Adjectiva blifva[54] från hvarannan afsöndrade, och höra hvardera till sitt slag.

OM RÄKNE-ORD.

Vid räkne-orden är att märka, att de så kallade Cardinalia böjas efter de Declinationer, hvartill deras Genetiver och öfriga ändelser gifva anledning, men alla Ordinalia böjas efter den Tredje Declination.

Cardinala äro:	Ordinalia äro:
1. Yksi yhden	*ensimmäinen ensimmäisen*
2. kaksi kahden	*toinen toisen*
3. kolme kolmen	*kolmas kolmannen*
4. neljä neljän	*neljäs neljännen*
5. wiisi wiiden	*wiides wiidennen*
6. kuusi kuuden	*kuudes kuudennen*
7. (seitsemä) seitsemän	*seitsemäs seitsemännen*
8. (kahdeksa) kahdeksan	*kahdeksas kahdeksannen*
9. (yhdeksä) yhdeksen	*yhdeksäs yhdeksännen*
10. (kymmen) kymmenen	*kymmenes kymmenennen*
11. yksi toista kymmendä	*yksitoista kymmenes*
12. kaksitoista kymmendä	*kaksitoista kymmenes*
13. kolmetoista kymmendä[55]	*kolmetoista kymmenes*
14. neljätoista kymmendä	*neljätoista kymmenes*
15. wiisitoista kymmendä	*wiisitoista kymmenes*
20. kaksi kymmendä	*kaksi kymmenes*
50. wiisi kymmendä	*wiisi kymmenes*
100. sata sadan	*sadannes sadannennen*
1000. tuhat tuhannen	*tuhannes tuhannennen*
100,000 sata tuhatta[56]	*sadannes tuhannes*
1000,000 tuhannen tuhatta	*tuhannen tuhannes.*

Det är en besynnerlighet i finska språket, att ibland Nomina Cardinalia af det ena ordet brukas Nominativus, och af det andra Genetivus eller rättare Accusativus Totalis under lika förhållande, t. e. *yksi, kaksi, kolme, neljä, wiisi, kuusi, sata* och *tuhat* äro Nominativer, men deremot äro *seitsemän, kahdeksan, yhdeksän* och *kymmenen* Accusativer af *seitsemä, kahdeksa, yhdeksä* och *kymmen.* De förstnämnde räkne-ord nyttjas ofta såsom Adjectiver i lika Casus, såväl med Substantiva som med de sist anförde Cardinalia (förvandlade till Substantiva), räknandet må ske enskildt eller liksom hoptals af enheter, t. e. *yksi mies, yhden miehen, yhdet länget, kahdet suitset, kolmet hywät ohjakset* (*)*, yksi seitsemä, kahden seitsemän, kolmelle seitsemälle* &c.

Här kan jemväl observeras, att vid Nomina Cardinalia, utom *yksi,* alla Nominativer eller Totala Accusativer, som härvid äro alltid lika, fordra sina Substantiva i Accusativus Partialis, t. e. *tuossa on kaksi miestä, hän woitti kolme miestä, tässä on neljä seitsemää.* Äfven ensamt stående är *yksi* i detta afseende ett undantag från andra Cardinalia, som hafva Nominativus och Accusativus Totalalis lika, hvilket kan ses af följande exempel: *hän sai yhden, hän sai kaksi.*

Descriptiverne *yksin kaksin kolmin* m. m. en två tre på en gång, eller Adverbia *yksittäin kaksittain kolmittain,* en två tre i sänder, böra ej förblandas med *yksin kahden kolmisin* och *neljisin,* allena, två tre och fyra tillsamman. Dessa sista gå ej längre än till fyra. *Kahden kesken* och *kolmen kesken* (längre brukas de icke) hafva ännu en apart bemärkelse, såsom[57]: på tu man hand, på tre man hand, eller: två emellan och tre emellan.

(*) Uti vissa talesätt förekomma ock annars ofta tvenne bredevid hvarandra stående Adjectiver till ett Substantivum, såsom *uudet mustat sukat.*

Adverbia *ensin* och *ensiksi* äro abreviationer af Nomen Ordinale *ensimmäinen* och *ensimmäiseksi.*

Sadannessa är en förkortning af *sadannennessa,* som härstammar af *sadannes sadannennen.* Men *kymmenennessä* och *tuhannennessa,* eller något annat Nomen Ordinale, få ej abrevieras till *kymmenessä* och *tuhannessa,* som äro Cardinalia, och komma af *kymmen kymmenen* och *tuhat tuhannen.*

Uti *tuhat tuhannen,* och alla numerala Nomina, såväl af Cardinalia som Ordinalia, bytes första *n* uti *nen,* som är Genetivi ändelse, i Nuncupativus och Penetrativus till *t* eller *d*, såsom *tuhandena* och *tuhandeen,* ehuru de efter den vanliga ordningen borde blifva *tuhannena* och *tuhuneen.* Samma förhållande är det i Nominativus, Genetivus och Descriptivus, då person-affixen tillkommer, t. e. *tuhandeni* och *tuhandineni* icke *tuhanneni* och *tuhannineni.*

OM ADJECTIVUM.

Till större lätthets och redighets vinnande vid efterslåendet kunde af Adjectiva hvarje Gradus för sig sjelf, efter den alfabetiska ordningen, och med observerad Declination, lik ett Nomen Substantivum, uti ett Lexicon upptagas. Äfven de vanliga Casus böra af Positivus antecknas, hvilken Gradus rättar sig, enligt ordets beskaffenhet, antingen efter Första, Andra eller Tredje Declination. Men Comparativus rättar sig, med vanlig omvexling af *m* och *b*, alltid och allenast efter den Andra, samt Superlativus efter den Tredje, på enahanda sätt vid alla Adjectiva, undantagande *paras* (af *hywä*), som bör behandlas i ett Lexicon, i anseende till dess Casus, såsom ett Substantivum eller en Positivus; ty Adjectivum *hywä parembi paras* är irregulare.

Den omständighet är vid Superlativus likväl märkbar, att trenne Casus, nämligen Accusativus Partialis, Nuncupativus och Penetrativus i hvardera Numerus, hafva väl sina egna ändelser, men, liksom förledd af Comparativus, har man ock bildat dem efter sistnämnde Gradus, i hvilket fall Superlativus böjes fullkomligen och utan undantag efter andra Declination.

Exempel.

Singul.	Posit.	Comparat.	Superlat.[58]
Nominat.	*kowa*	*kowembi*	*kowin*
Genet.	*kowan*	*kowemman*	*kowimman*
Dat.	*kowalle*	*kowemmalle*	*kowimmalle*
Ac. Part.	*kowaa*	*kowembaa*	*kowinda*
			kowimbaa
Ac. Tot.	*kowan*	*kowemman*	*kowimman*
Vocat.	*kowa*	*kowembi*	*kowin*
Ablat.	*kowasta*	*kowemmasta*	*kowimmasta*
Loc. Inesse	*kowassa*	*kowemmassa*	*kowimmassa*
Loc. Sup.	*kowalla*	*kowemmalla*	*kowimmalla*
Possess.	*kowalla*	*kowemmalla*	*kowimmalla*
Mediat.	*kowalla*	*kowemmalla*	*kowimmalla*
Privat.	*kowalda*	*kowemmalda*	*kowimmalda*
Negat.	*kowata*	*kowemmata*	*kowimmata*
Mutat.	*kowaksi*	*kowemmaksi*	*kowimmaksi*
Nuncupat.	*kowana*	*kowembana*	*kowimmana*
			kowimbana
Penetrat.	*kowaan*	*kowembaan*	*kowimmaan*
			kowimbaan
Descript.	*kowin*	*kowemmin*	*kowimmin.*

Pluralis.

Nominat.	*kowat*	*kowemmat*	*kowimmat*
Genet.	*kowain*	*kowembain*	*kowinden*
			kowimbain
Dat .	*kowille*	*kowemmille*	*kowimmille*
Ac. Part.	*kowia*	*kowembia*	*kowimmia*
			kowimbia
Ac. Tot.	*kowat*	*kowemmat*	*kowimmat*
Vocat.	*kowat*	*kowemmat*	*kowimmat*
Ablat.	*kowista*	*kowemmista*	*kowimmista*
Loc. Inesse	*kowissa*	*kowemmissa*	*kowimmissa*
Loc. Sup.	*kowilla*	*kowemmilla*	*kowimmilla*

Possess.	*kowilla*	*kowemmilla*	*kowimmilla*
Mediat.	*kowilla*	*kowemmilla*	*kowimmilla*
Privat.	*kowilda*	*kowemmilda*	*kowimmilda*
Negat.	*kowita*	*kowemmita*	*kowimmita*
Mutat.	*kowiksi*	*kowemmiksi*	*kowimmiksi*
Nuncupat.	*kowina*	*kowembina*	*kowimmina*
			kowimbina
Penetrat.	*kowiin*	*kowembiin*	*kowimmiin*
			kowimbiin
Descript.	*kowin*	*kowemmin*	*kowimmin.*

Efter Comparativus och Superlativus-kunde Positivus, åtminstone inom parenthes, i ett Lexicon, såsom stamord till de samma, alltid bifogas.

Descriptivus Positivi är till sin ändelse alltid lika med Nominativus Superlativi, såsom af *sywä sywin,* af *raskas raskain,* undantagande *paras* af *hywä*, hvaraf Descriptivus är *hywin.*

Descriptivus af hvarje Gradus nyttjas äfven såsom Adverbium, t. e. *kowin kowemmin kowimmin.* Dock nyttjas det af Superlativus mera sällan.

Comparativus deriveras i regulära Adjectiva af Genetivus Singularis vid Gradus Positivus, t. e. *karwas karwaan,* Comparativus *karwaambi.* För öfrigt hafva en del Adjectiver äfven sina Diminutiver, ehuru mera afvikande än de finnas bland Substantiva, t. e. af *lyhyt, lyhykäinen,* af *kaunis, kaunukainen,* och af *pieni, pienoinen* eller *pienykäinen.*

Af ett eget slag Adjectiva äro *pienehkö,* något för smal, *suurehko*, något för stor, *leweähkö,* något för bred, med deras Diminutiva *pienehköinen, suurehkoinen* och *leweähköinen.*

OM VERBUM.

Ett fullständigt Verbum har i Finskan fyra hufvud Classer, bestående hvar och en af Activum och Passivum, hvilka alla med vanliga consonant-förändringar och någon skillnas i slutböjelser, conjugeras efter den första Classen.

I:o Verbum Primitivum.

Activum *hakata*
Passivum *hakattaa.*

2:o Verbum Frequentativum eller Diminutivum.

Activum *hakkailla*
Passivum *hakkaildaa.*

3:o Verbum Mediativum.

Activum *hakkauttaa*
Passivum *hakkautettaa.*

4:o Werbum Frequentative eller Diminutive Mediativum.

Activum *hakkautella*
Passivum *hakkauteldaa.*

Tempora finnas uti ett Verbum Finitum blott tvenne, Præsens och Imperfectum; ty Perfectum och Plusquamperfectum formeras i Activum af Præteritum 1. Participii, och i Passivum af Præsens Participii, samt Verbum Auxiliare *olla*, t. e. Indicative i Activum: *hän on hakannut, hän oli hakannut,* conjunctive: *lienekö hän hakannut, hän olisi hakannut.* Så ock uti Passivum: *hän on hakattu, hän oli hakattu, lienekö hän (händä) hakattu, hän (händä) olisi hakattu.* Likaså formeras Futurum med tillhjelp af vissa Verba, hvilka följakteligen brukas såsom Auxiliaria, af Præsens eller Futurum Infinitivi; af Præsens med *täytyä,* tulla &c. och af Futurum med *pitää,* t. e.

sen täytyy hakata,
sen tulee hakata,
sen pitää hakkaaman.

Som Præsens Indicativi icke kan alltid beqvämligen och på enahanda sätt deriveras af Præsens Infinitivi; så böra de begge, äfven vid Activum af slägt Verba(*), det är vid de tre öfriga Classerne, i ett Lexicon upptagas (af hvilka alla Tempora med, efter ordets beskaffenhet, regelbundna variationer kunna härledas), om man annars icke vill öfverhopa språket antingen med en öfverflödig mängd af Conjugationer, eller ett besvärande antal af undantag och tillsattser, utan hellre betjena sig blott af en enda Conjugation, hvartill något Verbum Primitivum bör tagas till exempel; ty variation emellan Præsentis Indicativi och Infinitivi ändelser är i finskan mångfalldig, som kan ses af följande:

Seisoa seison, kaatua kaadun, rakastaa rakastan, leipoa leiwon, hengittää hengitän, rukoilla rukoilen, wietellä wiettelen, kumartaa kumarran, wawista wapisen, purta puren, haluta haluan, pudota putoan, arwata arwaan, parata paranen, lewätä lepään, hypätä hyppään, raueta raukean eller *raukenen, waljeta walkenen, juljeta julkean, maata eller ma-ata makaan, käändää käännän, juosta juoksen, piestä pieksen, hangita hangitsen, nähdä näen, juoda juon* eller *juoan, tehdä teen, lämmitä lämbiän, siitä* rättare *si-itä sikiän.*

Conjugations exempel.

ACTIVUM.

Indicat. Præsens.	**Conjunct. Præsens.**
Singularis.	Singularis.
Minä hakkaan	*Hakannen* (**)
sinä hakkaat	*hakannet*
hän hakkaa	*hakanne.*
Pluralis.	Pluralis.
Me hakkaamme	*Hakannemme*
te hakkaatte	*hakannette*
he hakkaawat	*hakanneet* (abreviation af *hakannewat.*)

(*) Uti Passivum är denna derivation eller formation af Præsens Indicativi alltid lika, genom tillsättning af *n* efter Infinitivi alltid dubbla slut-vocal, hvilket *n* deremot i Activum, då ordet lyktas på tvenne vocaler, utesluter den sednare vocalen; men vid andra Verba intager detta *n* sin plats med större förändring af Infinitivi bokstäfver.

(**) Hela detta Tempus brukas med fråge-affixen *ko* eller *go, kö* eller *gö,* jemte Pronomen personale, t. e. *hakannengo minä, hakannetko sinä* etc. Tredje person i Pluralis blir här mäst alltid abrevierad, och får då en lång slutstafvelse, såsom *tulleetko he,* icke *tullewatko he, menneetkö he,* icke *mennewätkö he.*

Imperfectum.	**Imperfectum.**
Singularis. *Minä hakkasin* *sinä hakkasit* *hän hakkasi.*	Singularis. *Minä hakkaisin* *sinä hakkaisit* *hän hakkaisi.*
Pluralis. *Me hakkasimme* *te hakkasitte* *he hakkasiwat.*	Pluralis. *Me hakkaisimme* *te hakkaisitte* *he hakkaisiwat.*

BEJAKANDE IMPERATIVUS.

Indicative.	**Conjunctive.**
Singularis. *Hakkaa sinä.* *Hakatkon hän.*	Singularis. *Hakkaas* (förtroligare eller hotande *hakkaapas*) *sinä.*
Pluralis. *Hakatkan me* *hakatkai* eller *hakatkat te* *hakatkot he.*	Pluralis. *Hakatkas me* *hakatkais* eller *hakatkaipas te.*

NEKANDE IMPERATIVUS.

Indicative.	**Conjunctive.**
Singularis. *Älä hakkaa* *älkön hakatko.*	Singularis. *Äläs hakkaa* (varnande) *älkös hakatko.*
Pluralis. *Älkän hakatko* *älkäi* eller *älkät hakatko* *älköt hakatko.*	Pluralis. *Älkäs hakatko* *älkäis (älkäipäs) hakatko.*

Infinitivus.

Præsens *hakata.*
Imperfectum *hakkaawan (sanotaan hakkaawan).*
Præteritum *hakanneen (sanotaan hakanneen).*
Futurum *hakkaaman,* med Verbum Auxiliare
pitää.

Supinum *hakataksi* (*)
Gerundium 1 *hakkaamaan.* Penetrat.
— — 2 *hakkaamasta.* Ablat.
— — 3 *hakkaamassa.* Loc. Inesse.
— — 4 *hakkaamalla*(**). Loc.
Super.
— — 5 *hakkaamalda*(***). Privat.
— — 6 *hakkaamata.* Negat.
— — 7 *hakkaawana.*(****). Nuncup.

Participium.

Præsens 1 *hakaten.*
2 *hakatessa* Loc. Inesse.
Participium commune *hakattua* (genast efter det man huggit), är egenteligen Perfectum Participii Passivi, men kan efter meningens beskaffenhet hafva äfven icke mindre activ än neutral bemärkelse, såväl i fram-

---

(*) Har Mutativi ändelse och nyttjas med person-affix, såsom *hän wie hakataksensa*, men ersättes ofta för korthetens skull med Præsens Infinitivi, t. e. *wie hakatansa.*

(**) Brukas blott i förening med person-affixen, t. e. *minä olen nukkumallani, puu on kaatumallansa.*

(***) T. e. *lähti hakkaamalda juoksemaan, kaatui istualdansa* etc.

(****) Förekommer ock allenast i förening med person-affixen, såsom: *hän on hakkawanansa.* Detta kunde ock vara Nuncup. af Futurum Participii, *hakkawa hakkawana.*

farna som tillkommande fall.

Præteritum	1 *hakannut,*	Böjas efter Casus, och nyttjas liksom
— —	2 *hakkaama*	första Gradus af Adjectivum, ofta äfven såsom Substantivum.[58]

Futurum *hakkaawa.* Häraf uppkommer Nuncupativus *hakkaawana*, som är lik Gerund. 7; men med bifogad person-affix får det sednare en från *hakkawa* afvikande bemärkelse, t. e. *hän on hakkaawanansa,* han låds hugga, eller han ställer sig såsom huggande.

Passivum.

Indicat. Præsens.	**Conjunct. Præs.**
Singularis.	Singularis.
Minä hakataan	*Hakattanen*
sinä hakataan	*hakattanet*
hän hakataan.	*hakattane.*
Pluralis.	Pluralis.
Me hakataan.	Lika med Singularis.
te hakataan	
he hakataan.	
Imperfectum.	**Imperfectum.**
Singularis.	Singularis.
Minä hakattiin	*Minä hakattaisi*
sinä hakattiin	*sinä hakattaisi*
hän hakattiin	*hän hakattaisi.*
Pluralis.	Pluralis.
Me hakattiin.	*Me hakattaisi*
te hakattiin	*te hakattaisi*
he hakattiin.	*he hakattaisi.*

Imperativus.

Indicative.	**Conjunctive.**
Singularis.	
Hakattakon minä	caret.
hakattakon sinä	
hakattakon hän.	
Pluralis.	
Hakattakon me	
hakattakon te	
hakattakon he.	

Infinitivus.

Præsens 1 *hakattaa*
— — 2 *hakattaissa.* Loc. Inesse.
Imperfectum *hakattawan*
Futurum *hakattaman*
Supinum *hakattaaksi.* Mutat. (för att huggas) hvilket ock kan umbäras och genom Præsens Infinitivi ersättas.

Participium.

Præsens *hakattu.*
Perfectum *hakattua* (genast efter det man blifvit huggen).
Futurum *hakattawa.*

Imperfectum Indicativi deriveras af Præsens, person af person, t. e. *soudan soudat soutaa, soudin soudit souti, lupaan lupasin* af *luwata,* och *hallitsen hallitsin* af *hallita.* Likväl händer det uti några vissa Verba, att *d* och *t* i Præsens Indicativi bytes till *s* i Imperfectum, t. e. *tiedän tiedät tietää, tiesin tiesit tiesi, kaadan kaadat kaataa, kaasin kaasit kaasi,* äfven *kaadoin kaadoit kaatoi.*

Præsens Conjunctivi härstammar af Præsens Infinitivi, och brukas mäst frågande, t. e. *nähdä nähnengö, soutaa soutanengo,* och *häwetä häwennengö.* NB. Der *ta* eller *tä* finnes i Infinitivi sista stafvelse, förvandlas det till *n* framför de conjunctiva ändelserna *nen, net, ne, me, te* och *neet,* t. e. *luwata luwannengo;* annars blir hela denna stafvelse utelemnad, om den utgöres allenast af en kort vocal, t. e. *sallia sallinengo.*

Uti Verba Passiva och alla de ord, som sluta sig i Præsens Infinitivi på en lång eller tvenne enkla vocaler, deriveras Imperfectum Conjunctivi af Præsens Infinitivi, t. e. *koettaa koettaisi, kiitettää kiitettäisi, luopua luopuisi, purjehtia purjehtisi.* De två sednare exempel kunde beqvämligen deriveras äfven af tredje person uti Imperfectum Indicativi.

Alla öfriga Verba hänleda sitt Imperfectum Conjunctivi af Imperfectum Indicativi, t. e. *salasin salaisin, kätkin kätkisin, halkaisin halkaisisin.* Härifrån undantagas likväl de Verba, som sluta sig i Infinitivus på *ta* eller *tä,* men bekomma ingen lång slut-stafvelse eller annars *tse* uti Præsens Indicativi (såsom *manaan* af *manata, walitsen* af *walita*). De derivera sitt Imperfectum Conjunctivi jemväl af Præsens Indicativi, t. e. *solmian soimiaisin* af *solmita, selkiän selkiäisin* af *seljitä.*

Huru för öfrigt Imperativer och Verba Infinita derivera sig, antingen af Præsens Indicativi eller Infinitivi, kan märkas utaf exemplet till Conjugation.

Uti tredje person blifver Infinitivi consonant, som ofta i första och andra person förändras, alltid återtagen, t. e. *ehdin ehdit ehtii* af *ehtiä, kuljen kuljet kulkee* af *kulkea.*

Ifrån Participium commune vid Activum vore öfvergången till Passivum ganska beqväm, om det ej vore liksom gemensamt för begge dessa genera af Verba. Denna öfvergång måste således närmare undersökas.

Verba som omvexla med någon Infinitivi consonant uti första och andra personerna af Præsens och Imperfectum Indicativi, men återtaga densamma i tredje person, derivera sitt Passivum, jemte de andra Slägt-Verba, af första eller andra person i Præsens Indicativi, t. e.

soudan soudat soutaa af *soutaa*
Passivum *soudettaa*
Diminutivum *soudella.*
Mediativum *soudattaa*
Diminutive Mediativum *soudatella.*

De Verba, som sluta sig i Præsens Infinitivi på *ta* eller *tä,* derivera sitt Passivum af Præsens Infinitivi, såsom *ko-ota kootaa,* men sina öfriga Slägt-Verba, der de finnas, af Præsens Indicativi, t. e. af *kokoan* uppkommer *kokoilla kokouttaa* &c. Härifrån undantages likväl sådana ord, som kunna hafva af Slägt-Verba allenast Mediativum och Diminutive Mediativum, hvilka böjas lik Passivum Primitivum, t. e. *hallituttaa hallitutella* af *hallita hallittaa, ojaistuttaa ojaistutella* af *ojaista ojaistaa.* Här deriveras både Passivum och Slägt-Verba af Præsens Infinitivi.

Uti alla öfriga Verba kan Passivum, jemte Mediativum och begge Diminutiverna, hänledas såväl af Præsens Indicativi som Infinitivi, t. e. af *kallistaa kallistan,*

Passivum *kallistettaa*
Diminutivum *kallistella*
Mediativum *kallistuttaa*
Diminutive Mediativum *kallistutella.*

Efter dessa tre sista derivations classer kunde Verba indelas kanske i tre Conjugationer. Men då man annars kan någorlunda få reda uppå ordens derivationer, så äro många Conjugationer mindre nödiga, och blott besvärande i Grammairen.

Utaf Præsens Infinitivi Passivi hänledas alla Modi och Tempora i ett Passivum, dock sålunda, att Infinitivi tvenne lika consonanter alltid förenklas, eller en enkel consonant undergår förmildring, eller annan förändring, i Præsens Indicativi, t. e. *hakattaa hakataan, saataa saadaan, hakkaildaa hakkaillaan.*

Om verba neutra och reciproca.

Verba Neutra Primitiva hafva aldrig Passivum, såsom *kaswaa, kuiwaa, kestää* &c.(*) Men Mediativum och Diminutivum deraf, då de finnas, hafva alla Passivi böjelser, t. e. *kaswattaa, kaswatettaa, kaswatella, kaswateldaa.*

Verba Reciproca deremot hafva äfven Passivum Primitivum, hvars Infinitivus är alltid lik Infinitivus af Activum Mediativum, ehuru bemärkelserna äro olika, t. e. *juopua juowuttaa, wihastua wihastuttaa, pysyä pysyttää, säilyä säilyttää.*

Utaf åtskilliga Verba reciproca formeras egna Adverbia, som hafva ändelser af vissa Casus, nämligen: Penetrativus, Locativus inesse och Ablativus, t. e. *juowuksiin, juowuksissa* och *juowuksista, tainnuksiin, tainnuksissa* och *tainnuksista, pyörryksiin, pyörryksissä* och *pyörryksistä, wäsyksiin, wäsyksissä* och *wäsyksistä, näännyksiin, näännyksissä* och *näännyksistä* m. m.

(*) Passivum kunde likväl till dessa och dylika Verba tillskapas, såsom *kaswettaa, kuiwettaa* och *kestettää;* men ännu äro de mindre vanliga i språket.

Jag har gifvit dessa Verba aparta rubriker, icke efter betydelsernas utan böjningarnas olikhet. Ingendera af dem har första Diminutivum.

Om verbum auxiliare.

Ett egenteligt Verbum Auxiliare är blott *olla* (dock icke beständigt, såsom utgörande ofta ett eget verbum i meningen, t. e. *hän on mies*), ehuru *pitää* (alltid med Futurum Infinitivi Activi), *täytyä, tulla* och *tarwita* m. m. äfven brukas dertill, och betyda då alla: måsta[60] eller böra, om ock deras bemärkelse annars är: hålla, blifva, fylla, komma och behöfva, t. e. *pitää menemän, täytyy mennä, tulee mennä* och *tarwitsee mennä.* Till och med *sopia, auttaa, kelwata* &c. nyttjas ofta såsom Auxiliaria, likväl med bibehållande af deras vanliga bemärkelser, t. e. *sopii tulla, auttaa mennä, kelpaa kulkea.*

Alla Verba äro, såsom Auxiliaria, defectiva; de hafva af Modis allenast Indicativus och Conjunctivus, jemte Præteritum 1. Participii, hvarvid *olla* sättes som Auxiliare till ett annat Verbun Auxiliare, och af personerna hafva de blott den tredje i Singularis af hvarje tempus, som bibehålles lika genom alla personerna, t. e. Indicativus Præsens *minun pitää, sinun pitää, hänen pitää, meidän pitää, teidän pitää, heidän pitää menemän*, Imperfectum *minun piti tekemän,* Conjunctivus Præsens *pitänekö minun tekemän,* Imperfectum *minun pitäisi tekmän,* Præteritum Participii *minun on pitänyt tekemän.*

Vid det föregående är att observeras, det person-affixen kunde vid Futurum genom alla personerna bifogas, t. e. *minun pitää tekemäni, sinun pitää tekemäs, hänen pitää tekemänsä, meidän pitää tekemämme* &c. Men emedan personen finnes här redan utsatt, och

det tillagnande i meningen ej heller så starkt åsyftas, torde affixen, såsom en dubbelhet, här väl kunna umbäras, så mycket hellre som sådant icke varit allmänt brukligt, och orden derigenom betydligen förlängas. För öfrigt, der person egenteligen icke åsyftas, der är icke heller fråga om affixen, t. e. *sen pitää tekemän* eller *miehen pitää menemän.*

Samma förhållande är det ock med Imperfectum Infinitivi, i anseende till person-affixen, som kunde sättas till hvarje person, såsom *minun sanotaan tekewäni, sinun sanotaan tekewäs, hänen sanotaan tekewänsä.*

I negativa bemärkelser hafva Verba Auxiliaria allenast Præsens Indicativi, Imperfectum Conjunctivi och Præterimum 1. Participii, t. e.[61] *ei minun pidä tekemän, ei minun pitäisi tekemän, ei minun pitänyt tekemän.* NB. till Negativum formeras alltid, äfven utom Auxiliare, i Præsens ett eget oföränderligt Verbum sålunda, att sista consonanten af ordets första eller andra person i Activum, och consonanten med näststående vocalen i Passivum utelemnas, t. e. *ei ole* af *olen, ei pidä* af *pidän, ei salpaa* af *salpaan* (*salwata*), *ei salwata* af *salwataan.*

Som Verbum *olla* conjugeras mycket irregulariter, så förtjenar det sin egen plats, och bör i Grammairen fulleligen utföras, hvilket jag äfven här upptager.

Indicativus Præs.	**Conjunctivus Præs.**
Singularis.	Singularis.
Minä olen	*Lienen (ollen)*(*)
sinä olet	*lienet (ollet)*
hän on.	*liene (olle).*
Pluralis.	Pluralis.
Me olemme	*Lienemme (ollemme)*
te olette	*lienette (ollette)*
he owat.	*lieneet* (af *lienewät)*
	olleet.
Imperfectum.	**Imperfectum.**
Singularis.	Singularis.
Minä olin	*Minä olisin*
sinä olit	*sinä olisit*
hän oli.	*hän olisi.*
Pluralis.	Pluralis.
Me olimme	*Me olisimme*
te olitte	*te olisitte*
he oliwat.	*he olisiwat.*

(*) *Lienen* är irregulare, och *ollen* regulare, ehuru det förra är allmännare, så i tal som skrift.

Imperativus.

Indicative.	**Conjunctive.**
Singularis.	Singularis.[62]
Ole sinä	*Oles (olepas).*
olkon hän.	— — —
Pluralis.	Pluralis.
Olkan me	*Olkas*
olkai eller *olkat te*	*olkais (olkaipas).*
olkot he.	

Infinitivus.

Præsens *olla.*
Imperfectum *olewan.*
Præteritum *olleen.*
Futurum *oleman.*
Supinum *ollaksi* (mindre brukligt).

Gerundia.

Gerundium 1. *olemaan.*
— — 2. *olemasta.*
Gerundium 3. *olemassa.*
— — 4. *olemalla*
— — 5. *olemalda* brukas icke.[63]
— — 6. *olemata.*
— — 7. *olewana.*

Participium.

Præsens 1. *ollen.*
— — 2. *ollessa.*
Participium commune *oldua.*
Præteritum 1. *ollut.*
— — 2. *olema.*
Futurum *olewa.*

PASSIVUM.

Indicativus Præsens.	**Conjunctivus Præsens.**
Ollaan.	*Oldane.*
Imperfectum.	Imperfectum
oldiin	*oldaisi.*

Imperativus.

Indicative *oldakon.*	Conjunctive caret.

Infinitivus.

Præsens 1. *oldaa.*
— — 2. *oldaissa.*
Imperfectum *oldawan.*
Futurum *oldaman.*

Participium.

Præsens *oldu*
Perfectum *oldua*
Futurum *oldawa.*

VERBUM NEGATIVUM.

Indicativus.	**Conjunctivus.**
Singularis.	caret.
En minä	
et sinä	
ei hän.	
Pluralis.	
En me	
et te	
ei he.	

IMPERATIVUS.

Indicative.	**Conjunctive.**
Singularis.	Singularis.
Älä sinä	*Äläs (äläpäs),* varnande: *älkös.*
älkön hän	
Pluralis.	Pluralis.
Älkän me	*Älkäs*
älkäi eller *älkät te*	*älkäis (älkäipäs).*
älköt he.	

Eiwät är icke brukligt, således böra icke heller *emme* och *ette* tillåtas, ehuru *en* och *me*, i bredd med hvarandra, låta i ett hastigt tal som *emme,* likaså *en* och *minä* som *emminä.*

Om man undantager andra personen i Singularis både vid Indicativus och Conjunctivus, likväl ej den varnande andra Person i conjunctiv bemärkelse, så utesluta alla

öfriga personerna uti Imperativus af ett Verbum Negativum sista consonanten i tredje person af den Indicativa Imperativus vid hufvud Verbum i meningen, då detta Verbum slutas med *ko* eller *go* (*), *kö* eller *gö,* t. e. *älkön tulko, älkän wiipykö, älkäi mengö* &c. Se exemplet till Conjugation.

OM PARTICIPIUM.

Ibland Participia, som äro i slägtskap med Adjectiva, och nyttjas ofta, (undantagande Præsens och Participium commune), som sådana, böjas Præteritum Participii Activi, och Futurerna i alla Participier, NB. såsom Adjectiver, äfven efter Grader, t. e. *oppinut oppineembi oppinein, tekewä tekewämbi tekewin,* och *hyljättäwä hyljättäwämbi hyljättäwin.*

OM AFFIXERNA.

Affixer, som ock kallas suffixer, äro enclitica och endast partiklar i språket, som utom vidhängning till verkeliga ord i och för sig sjelfva aldrig hafva någon betydelse, men i förening bemärka de personer, conjunctioner, frågor m. m.

N, s (si), nsa eller *nsä* äro Singularis ändelser, och
me, ne, nsa eller *nsä* höra till Pluralis. De bifogas till mångahanda ord, och utmärka person, samt kunna derföre kalla person-affixer.

En del af Finska Författare har behagat förkorta dem i Singularis till *n, s* och *ns,* såsom ock den sista ändelsen i Pluralis till *ns*, ehuru det är endast andra person i Singularis, som utan olägenhet kan tåla denna förkortning, och brukas allmänt såväl i skrift som tal. Men i första person skulle nämnde förkortning ofta förorsaka confusion i meningen, t. e. *minä olin herran kanssa,* är helt annat än, *minä olin herrani kanssa.* Och tredje personerna skulle genom person-affixens förkortning till *ns* slutas med tvenne consonanter, hvilket faller tungt för finska öron, och är utan exempel i språket, om icke såsom poetisk frihet, i synnerhet framför en vocal.

Person-affixerne kunna fogas vid alla Substantiva, vid Pronomen *itse,* vid Adjectiva, då de föreställa Substantiva, vid de fletsa ändelserna af Verba Infinita (**), till och med vid de flesta Postpositionerna. Men de tre första Gerundia, Futurum Participii Activi, Infinitivi ändelser i Passivum, och Præsens Participii Passivi, jemte dess Futurum, tåla aldrig denna affix, NB. om ej Participia nyttjas såsom Substantiva, då affixen efter vanligheten kan intaga sin plats, t. e. *ei se ole minun tehtäwäni.*

Person-affixen svrar emot Pronomen personale; ty när person eller Pronomen står en gång i början af meningen utsatt, eller meningen annars är gifven, behöfver hvarken person eller Pronomen mera upprepas, utan blott affixen vid Substantivum bifogas, t. e. *mies wei hewoisensa ja kuormansa, hänen jalkansa jaksaa ja kätensä kestää, kateus on sukumme häwäistys.*

Äfven kan det genom ordens omkastning hända, att affixen vid sitt Substantivum kommer att stå före sjelfva person,

(*) Med *go* finner jag detta fall vara utan exempel i språket, ehuru jag det för ordningens skull anfört.

(**) När en person-affix skall fogas vid Supinum, bör i meningen liksom ett visst ändamål åsyftas, då att i finskan uteslutes, t. e. *hän otti tehdäksensä,* han åtog sig att göra det.

t. e. *taitoni jälkeen minä sen tein,* annars: *minä tein sen taitoni jälkeen.*

När en person-affix nyttjas vid sådana ord, som ändra consonant i Casus, blir alltid den dubbla eller annars i ordet förekommande skarpare consonanten bibehållen, t. e. *lakki lakin lakkini, pöytä pöydän pöytäni, side siteen siteeni, warwas warpaan warpaani.* Äfvensom consonanten, hvilken omvexlar med Nominativi consonanter, af hvad slag de vara må, blir skarp framför affixen, t. e. *käsi käden käteni, kaksi kahden kahteni.* Om ock ingen consonant i Nominativus finnes, eller om den blir i Genetivus utesluten, uppkommer eller återtages den likväl alltid framför affixen, hvilket gäller blott om *k* (och *t,* efter grund-finskan) t. e. *nie nikeen nikeeni, jalka jalan jalkani.*

Denna affix står egenteligen icke med Nominativus i Singularis, utan Nominativus måste först få Genetivi eller Accusativi Totalis utseende, hvaraf händer, att Nom. Gen. och Accus. Totalis af Singularis blifva i detta fall lika, t. e. *warwas warpaan warpaani, weitsi weitsen weitseni.* Uti sådana ord, der Nominativi *t* och *k* omvexla, kunde affixen sägas stå äfven vid Nominativus, såvida den skarpare vexel-consonanten återtages alltid för person-affixen, t. e. *lauta laudan lautani, lako laon lakoni, palkka palkan palkkani.*

Consonanten *n* i första person-affixen bibehålles äfven i de två första personerna i Pluralis, för att derigenom öka uttalets vigt, då *n* för *m* bytes till *m,* t. e. *leipäni leipämme leipänne.* Af samma skäl bibehålles ock Superlativi *n* i Nominativus, då ändelsen *man* i Genetivus tillägges, t. e. *suurin suurimman.* Äfven vid Verba iakttages en dylik consonant fördubbling, såsom *sanon sanomme sanotte.*

Vid Descriptivus föregår alltid ett *e* affixen, såsom *leipä leiwän leipineni,* (denna Casus med person-affix tål aldrig Adjectivum) och Mutativi sista i förvandlas i samma fall till *e*, såsom[64] *oma omaksi omakseni.*

En person-affix utesluter ock alltid sista consonanten af de ord, som dermed förenas, t. e. *sanat sanani, ajatukset ajatukseni.*

Att tredje person-affixen måtte vara *nsa* eller *nsä,* och icke blott *sa* eller *sä,* bestyrkes i synnerhet genom med person-affix försedda oböjliga ord, som sluta sig på en vocal, t. e. *sanottua sonottuansa, mennessä mennessänsä.*

Kin eller *gin,* är en bejaknings affix, som betyder: ock, t. e. *kalassakin, kalangin.*

Kan eller *gan, kän* eller *gän,* en nekande affix, och bemärker med Negativus: ock icke, eller: icke en gång, t. e. *ei kalassakan, ei kalangan.* Begge dessa sistnämnde affixer kunna fogas äfven efter person-affixen, t. e. *kalassanikin* och *kalassanikan.*

Ka eller *gä,* betyder första gången: hvarken, andra gången: eller, och nyttjas vid Verbum Negativum, t. e. *etkä sinä, eikä hän.* Vore ock affixen borta i förra fallet, blir meningen i alla fall densamma, t. e. *en minä, etkä sinä*, i synnerhet brukas uti *älä tule, älkä* (af *äläkä*) *mene,* affixen blott vid det sednare Negativum, hvarvid sista vocalen uteslutes, och kan då äfven öfversättas med: icke, samt:ock icke, såsom *älä mene sinne, älkä tule tänne,* gå icke dit, och kom ock icke hit.

Ko eller *go, kö* eller *gö,* äro fråge-affixer; men tvifvelaktigt frågande tillsättes ännu ett *s,* t. e. *kalako, ongo, eikö, ongos, eikös.* På lika sätt förhåller det sig med Pronomen interrogativum *kuka* och *kukas.*

Han eller *hän,* svarar allenast mot: ju, men iföreningmedfråge-affixenemot:månne, och utmärker då en högre grad af tvifvelsmål än *kos* eller *gos, kös* eller *gös,* t. e. *onhan eihän, ongohan eiköhän.*

Pa eller *ba, pä* eller *bä,* nyttjas mest discoursvis, och svarar äfven emot: ju, t. e. *olipa, eipä, olimba, embä.*

Pi (icke Comparativi ändelse) har alldeles ingen bemärkelse, och nyttjas vanligast blott i poesie vid tredje person i Singularis, för att dermed fylla versen, t. e. *meneepi* i stället för *menee.*

Ma eller *mä,* är egenteligen ingen affix, utan blott en abreviation af *minä,* då *a* och *ä* rättas efter de öfriga vocalerna i ordet (se Vocal-läran), t. e. *maallama elän, kyllämä tiedän.*

N och i synnerhet *s,* nyttjes efter några oböjliga ord, och äro äfven abreviationer af *minä* och *sinä,* t. e. *koskan,* af *koska* och *minä, koskas,* af *koska* och *sinä.*

Beträffande de öfriga Språkets delar, såsom Adverbium, Præposition och Postposition, Conjunction samt Interjection, är ej något af betydenhet att särskildt anmärkas, såvida de bestå af bestämda ord eller partiklar, och kunna lätteligen med deras få böjelser uti Grammatiken i sin behöriga ordning alla upptagas, likväl med undantag af de Adverbier, som kunna formeras af Genetivus vid hvarje Adjectivum, hvilken formation sker alltid på enahanda sätt, och är så allmän, att Grammairen med dylika Adverbier ej bör belastas, utan blott till deras förhållande observeras. Det blir t. e. *pahasti* af *paha pahan, soweliaasti* af *sowelias soweliaan, kangeasti* af *kankea kangean, luwallisesti* af *luwallinen luwallisen* och *luwattomasti* af *luwaton luwattoman.*

UTREDNINGAR I BLANDADE ÄMNEN.

Ibland de ord, som i alla språk först uppkommit, äro sannolikast Interjectionerne, dernäst kanske en del Verba, samt de Substantiva och Adjectiva, som äro mäst onomatopoëtica. Men att alltid vela bestämma, hvilketdera af tvenne primitiva slägtord har förstfödslo-rätten, t. e. *rakkaus* eller *rakastaa,* vore en fåfäng möda.

Om man formerat Verba af Substantiva, så formerar man ock tvenne slags Substantiva af Verba, t. e. af *kilwoitus - - kilwoittaa,* af *kilwoittaa - - kilwoittaminen* och *kilwoittaja,* af *kilwoitella* eller *kilwoittelen - - kilwoitteleminen* och *kilwoittelia.*

När dessa af Verba deriverade Substantiva härstamma antingen af Infinitivus eller någon person af Præsens Indicativi, är i första påseende svårt att bringa under bestämda reglor, som kan synas af följande: *salwata salpaan salpaja, soutaa soudan soutaja, sanoa sanon sanoja,* och *tehdä teen tekiä.* För hvilken obestämdhets skull man tagit sig frihet, att i några Substantiva skrifva vissa stafvelser korta, som efter sina derivationer af Verba borde vara långa, såvida man gerna vill förminska, hvad görligt är, antalet af långa vocaler i språket. Likväl, om saken närmare betraktas, och mängden af de Verba, som kunna derivera sina Substantiva, såväl af Præsens Indicativi som Infinitivi, lemnas i sednare fallet utan afseende, så är derivationen af Præsens Indicativi den allmänna regeln, som egenteligen sker af tredje person i Singularis, der ingen af de i Verbum förefallande hårda consonanter uteslutas, utan mycket mera äfven de enkla fördubblas eller annars ombytas.

Exempel.

Kaataa, hän kaataa kaataja kaataminen, kaswattaa, hän kaswattaa kaswattaminen, (kaswatus är grund-Substantivum, härtill, som ej hörer under regeln),

ta-ata, hän takaa takaus och *takaaminen, luwata, hän lupaa lupaus, myödätä, hän myötää myötääminen, hywäillä, hän hywäilee hywäileminen, wietellä, hän wiettelee wietteleminen.*

Exempel af de Verba, som blifva enstafviga i Singularis af Præsens Indicativi.

Juoda, hän juo juoja juominen, saada, hän saa saaja saaminen, myydä, hän myy myyjä myyminen.

Substantiva deriveras någon gång till ock med af Adverbier, såsom *lähimmäinen* och *alimmainen* af *lähin lähimmän* och *alin alimman,* som äro Superlativer till *lähes* och *ales.*

De Diminutiva och Adjectiva, som uppkomma af Substantiva, och som äro alltid lika, formeras med de hårdare consonanterne i ordet, och bekomma ett i efter den sista Substantivi vocalen, som då i händelse den är dubbel, blir förenklad, och utgör en diftong, samt bibehålles äfven vid Adverbia, hvilka uti vissa ord formeras åter af de formerade Adjectiva, t. e.

puu puinen lindu linnun linduinen, sade sateen sateinen, nälkä nälkäinen nälkäisesti.

Ofvanstående och dylika Adjectiva och Diminutiva, som sluta sig på en vocal, derivera, med bibehållande af det skarpare consonant ljudet, sitt Adjectivum antingen af Nominativus eller Genetivus, efter de förefallande consonant förändringarne, men af Genetivus alla de, som slutas med en consonant, t. e. *ratas rattaan rattainen, warras wartaan wartainen wartaallinen, seiwäs seipään seipäinen.* Deremot de Substantiva, hvaraf tvenne Adjectiva kunna formeras, derivera det ena Adjectivum, som är likt Diminutivum, af Nomintivus, och det andra af Genetivus, t. e. *kappa kapan, kappainen kapallinen, warpu warwun, warpuinen warwullinen.* Denna sednare regel gäller naturligtvis äfven om de Substantiva, hvilka hafva allenast det sednare Adjectivum, t. e. *lupa luwan luwallinen.*

Äfven af Adjectivum *autuas autuaan* formeras blott det så kallade andra Adjectivum, *autuaallinen,* på samma sätt som af *taiwas taiwaan taiwaallinen;* ty *autuinen* och *taiwainen* äro icke brukliga.

Icke allenast för det fylligare uttalet, utan äfven för likheten med ett Diminutivum, bör *pakkainen,* frost, köld, åtminstone i skrift, hafva företräde framför *pakkanen,* som kan anses för blott abreviation af det förra.

Som Accusativus Partialis lyktas mäst, antingen på *a* eller *ä,* och alltför stor mängd af långa vocaler är dessutom obehaglig i ett språk, så bör man preferera *taloa rekeä* m. m. framför *taloo rekee*; så ock i Nominativus vid vissa Adjectiva, t. e. *korea siweä* framför *koree siwee.*

Ehuru *koria* och *siwiä* äro brukliga i många dialecter, så torde dock äfven i anseende härtill *korea* och *siweä* hafva företräde, såvida böjningarne i Pluralis, ifrån Dativus börjande, skulle af de förra blifva mycket ovanliga vid Adjectiva, såsom: *korioille* och *siwiöille.* Bojningen af *koria* och *siwiä,* som tyckes vara ett missbruk, har ock derföre inritat sig mäst i Singularis, hvilket missbruk kan ock observeras, då man påminner sig Slägt-Substantiverne *koreus* och *siweys,* samt Verbum *koreilla.*

Här skulle icke heller Descriptivus Positivi och Nominativus Superlativi blifva lika, hvilket likväl är ett allmänt fall vid regulära Adjectiva. Den förra vore *korioin siwiöin,* den sednare *koriain siwiäin.*

Deremot kan af *korea siweä,* då *a* eller *ä,* som vanligt är, förvandlas till *i,* ganska analogiskt deriveras *koreille korein, siweille siwein,* liksom af *taitawa* blir *taitawille taitawin,* af *tekewä - - tekewille tekewin,* af *tylsä - - tylsille tylsin.*

Annat förhållande är det med Adjectiva, som slutas på *s,* såsom *laupias*; de kunna declineras och compareras utan onaturliga vridningar i Casus, t. e. *laupiaille laupiain,* liksom *runsas runsaille runsain.*

Ett annat slag af Adjectivum är t. e. *huolimaton huolimattoman,* som tyckes vara formeradt af Negativus *huolimata* och *on,* och borde, enligt det allmänna bruket i tal, prefereras framför *huolimatoin,* med en tyngre slutstafvelse, hvaraf Genetivus med rätta torde blifva *huolimattoiman,* hvilket är obrukligt.

Man skrifver och talar likväl för korthetens skull i Nuncupativus *huolimatoina,* i stället för *huolimattomana,* som i alla fall är den rätta Nuncupativus häraf; ty dessa slags Adjectiva böjas efter Tredje Declination, der Nuncupativus deriveras icke af Nominativus, utan af Genetivus. Men som *huolimatoina* har ingen skilnad på Numerus, så kan det deriveras, såsom abreviation, äfven af Pluralis *huolimattomina.*

Vid Superlativa är att observeras, hvilket ock förut under rubrik Om Adjectivum anmärkt blifvit, att man skrifver t. e. *kowimmana* och *kowimmaan,* rättare än *kowimbana* &c., som är ett missbruk, hvartill Comparativus kan förleda den okunnige, men är lätt att märkas[65], då man jemför *kowembi* och *kowin* med sina Declinationer.

För att kunna bestämma skilnaden emellan Genetiverne af vissa slags Substantiva, är det nödigt, att hafva deras Nominativer bestämde. Derföre, då sista stafvelsen i Nominativus är lång och slutas med *s,* eller sista vocalerne i ordet bestå af *e u*, slutas Genetivus alltid på *den,* t. e. *pahuus pahuuden, pyhyys pyhyyden, koreus koreuden, siweys siweyden,* undantagande *pahuus pahuuksen*, då det bemärker hin onde, och *koreus koreuksen,* då det betyder någon grannlåt, samt Nomina Propria, såsom, *Mateus Mateuksen.* Men är sista vocalen kort, och står emellan tvenne consonanter, eller utgöres af vocalerne *ä y,* så slutas Genetivus på *ksen,* t. e. *kehoitus kehoituksen, kysymys kysymyksen, räpäys räpäyksen, läikkäys läikkäyksen.* Allenast uti ord, som slutas med bokstäfverne *a u* och *s,* är Genetivi ändelse obestämd, men iakttages af vana lika för hvart ord i hvarje Landskap, t. e. *kohtaus kohtauksen, puhtaus puhtauden, wastaus wastauksen, sairaus sairauden.*

Dessa sista och dylika ord hafva, i anseende till *ks,* med och ifrån Dativus Pluralis lika böjelse, och sakna Descriptivus.

Negativus Pluralis af några trestafviga ord, såsom *humala humaloita, lapio lapioita, tekiä tekiöitä,* hafva genom missbruk vunnit burskap, såsom Accus. Partialis i Pluralis, hos en stor del af allmänheten; ty *humaloja,*[66] *lapioja* och *tekiöjä* äro egenteliga Accusativer till dessa ord, likasom äfven *kaloja* och *rahoja,* icke *kaloita* och *rahoita.*

Vid Imperfectum Indicativi slutar sig tredje person i Singularis alltid på *i.* Derföre bör det heta *sanoin sanoit sanoi, tahdoin tahdoit tahtoi, halkaisin halkaisit halkaisi,* icke *sano, tahto, halkais* eller *halkas.*

Uti tredje person i Singularis af Imperfectum Conjunctivi får icke heller, såväl för analogien med de öfriga personerna, som för

välljudets skull i språket, den sista vocalen utelemnas, t. e. *kumartaisin kumartaisit kumartaisi,* icke *kumartais.*

Kokoan af *ko-ota, halkean* af *haljeta, häpeän* af *häwetä* m. m. äro mera välljudande och äfven efter Indicativus regelmässigare än *kokoon, halkeen* och *häpeen.* Uti tredje person i Singularis af Præsens Indicativi behöfver man derföre icke nödvändigt skrifva *kokoaa, halkeaa* och *häpeää,* utan blott *kokoo, halkee* och *häpee;* ty sista stafvelsen blir här i alla fall lång, hvarföre man bör gifva det kortare ordet företräde[67].

Præsens Indicativi af *waljeta, paeta, lietä* m. m. är endast *walkenen, pakenen* och *likenen,* men af *raueta* och *haljeta* äro såväl *raukenen* och *halkenen* som *raukean* och *halkean* brukliga.

Att skrifva sista stafvelsen uti tredje person Singularis af Præsens Indicativi kort, vore lättare vid skrifningen, behagligare för örat, och mera öfverensstämmande med de öfriga personerna så i Singularis som Pluralis; men först strider det allmänna bruket deremot, och för det andra, skulle denna person, genom förkortning i sista stafvelsen, blifva ofta lika med samma person i en negativ bemärkelse, såsom *hän sano,* med *ei hän sano,* om ej någon consonant förändring då och då gör härvid skilnad, t. e. *hän souta,* ej *hän souda.* Denna tredje person blefve i detta fall lika äfven med andra person af Imperativus Indicativi, då ej någon consonant förändring förefaller, såsom *sano sinä, hän sano,* liksom det sker uti Verba, som hafva denna tredje stafvelse lång i alla personerna af Præsens Indicativi, t. e. *halaa sinä, hän halaa.* Detta sista förhållande kunde tjena till anledning, att vid i fråga varande hänseende[68] icke vara så granlaga med några equivoca ord, i synnerhet, som Negativum ej åtföljer alltid sitt Verbum, och personerne äro för öfrigt uti Indicativus och Imperativus i detta fall icke de samma; men det är likväl, vid närmare pröfning, ej billigt, att öka det onda för dess existence.

De ord, som slutas i Nominativus Singularis antingen på medel-vocalen *e* eller med någon consonant, utan särdeles consonantförändring, hafva en lång slut-stafvelse i Genetivus, t. e. *puhe puheen, side siteen, kirwes kirween, ruis rukiin, tullut tulleen.* Härifrån undantages i förra fallet räkneordet *kolme kolmen,* Substantivum *kaase kaasen* och Nomen proprium *Aune Aunen,* och i sednare fallet de ord, som få mer än vanlig tillökning i Genetivus, t. e. *kannus kannuksen, koiras koiraksen, sydän sydämen, tuhat tuhannen, lyhyt lyhyen, hywyys hywyyden, kuusan kuusamen* och *wasen* eller *wasembi wasemman,* lilväl utan Comparativi bemärkelse.

Det synes såväl utaf ord-formeringar som ord-föreningar, att *kolme kolmen* borde med rätta vara *kolmi kolmen,* likasom *solmi solmen,* t. e. *kolminainen* och *kolmi-säinen* eller *kolmijalka.*

En del Substantiva är af den beskaffenhet, att de byta Nominativi sista *i* till *e* uti Genetivus, och bibehålla det sedan vid alla de Casus, som äro lika förhållande med Genetivus eller deriveras deraf, t. e. *käsi käden, mäki mäen* &c. Således äfven *äiti äiden* (eller *äidin*), *taldi tallen* m.m. icke *äite* och *talde,* af hvilka Genetivus borde blifva *äitteen* och *taldeen,* liksom af *waate* blir *waatteen,* och af *wanne wandeen.*

För det eftertryckliga och manliga uttalets skull, som en vigtig stafvelse, näst för den sista, förorsakar, i synnerhet då man med dylika ord sluter Run-versen, har man anledning, att enligt de flesta Provinsers språkbruk, skrifva t. e. *kanssa* (med) icke *kansa, kuwassa* icke *kuwasa, kuwalla* icke *kuwala* m. m. hvarigenom man äfven undviker likheten af dessa Casus, i förra fallet, med No-

minativus af vissa Substantiva och Adjectiva, såsom *osa, wisa, kasa, suiwasa* (vidrig), *satoisa, kuluisa* m. m. och i sednare fallet, med Nomina Propria, såsom namn på Socknar, Byar och Gårdar, t. e. *Hollola, Pappila, Piipala, Lindula.* Dessutom blir Postposition *kanssa* derigenom skild från Substantivum *kansa.*

Få språk i verlden torde finnas, der man af Substantiva kan tillskapa Nomina Propria, med en sådan lätthet och af lika behaglighet, som uti finskan, hvilket, utom andra vanliga formationer, sker medelst tillsättning, antingen af ändelsen *la,* eller *inen,* eller ock blott *nen,* i synnerhet då Substantivum slutas på *i,* såsom af *lindu Lindula Linduinen,* eller såsom det ock brukas *Lindunen, talli Tallila Tallinen.* Härvid förtjenar att observeras, att de Nomina Propria, som sluta sig på *inen* eller *nen,* äro efter Savolax's och de dermed, i anseende till dialecten, beslägtade Provinsers språkbruk mest tillnamn, och de förra, på *la,* endast namn på lägenheter, hvarpå uti det öfriga Finland ej göres någon skillnad.

Såvida *lattia* (golf) torde vara brukligt på lika så många orter i Finland som *laattia,* så kan man, för beqvämlighetens skull, hellre autorisera det förra.

Så är ock ingen orsak för handen, hvarföre man skulle skrifva *haaksi,* och icke hellre *haksi,* hvartill Genetivus *hahden* är naturligare än till det förra. *Haksi hahden* bör för det allmännare bruket prefereras, äfven framför *hahti.* På samma sätt är det med *laksi lahden* och *laaksi lahti.*

Vissa förenade eller sammansatta Substantiva nyttjas ofta, i synnerhet i poësie, såsom Adjectiva, (eller i stället för Adjectiva) till andra Substantiva, t. e. *hera-silmä hewoinen, wirrat kaikki wahto-harjat* &c. i stället för *hera-silmäinen* och *wahto-harjaiset wirrat.*

Ord-föreningar äro uti finskan mångahanda; de formeras af Substantiva, Pronomina, Adjectiva, Participia (dels som Adjectiva och dels som Substantiva), till och med af Adverbia, Postpositioner, och För-orden *esi, eri, ali* m. m. hvilka kunna anses för abreviationer af *ensimmäinen, erinäinen* och *alinen,* t. e. *kala-mies, talon-poika, itse-haldia, itse-päinen, paksu-huuli, keweä-mielinen, ylenpaldisuus, kaikki-wiisas, hywin-tehnyt, poikkipuolin, kanssa-puhe, esi-mies, eri-ruoka* och *ali-puoli,*

Dessa föreningar böra ske mera sällan af Genetivus; ty redan bemärkelsen af denna Casus liksom fordrar, att orden skola stå skilda i vanlig ordning.

De förenade ordens grund-ord kunna sammanbindas med ett föreningsstreck(*), men icke alldeles hopfogas, dels för att icke handla emot Vocal-läran, som uti ord-föreningar lätt kunde hända, och dels för att undvika ordens längd, som, redan enkla, äro i allmänhet nog långa.

Likväl böra naturligtvis, som ock i Vocal-läran sagt är, sådana ord, af hvilka ingendera, utom föreningen, har någon egentelig betydelse, alltid skrifvas tillsamman, såsom *esikoinen, erinomainen* och *alinomainen,* så mycket hellre, som deras sammansättning är tvifvelsmål underkastad, näml. de kunde, som sådana, äfven vara grundord, ehuru emot språkets allmänna natur af okunnighet formerade.

Föreningar af Adverbia med Substantiva och Verba böra ej tillåtas, ehuru de

---

(*) Föreningen med vanligt stafvelse-tecken af de sammansatta orden skulle ofta göra olägenhet vid öfvergången ifrån raderna, då sådant kunde lätteligen anses för ett verkeligt stafvelse-tecken.

hos somlige Auctorer varit vanliga, utan kunna orden alltid skrifvas skilda, såsom: *ylös pano, ales meno, ulos puhua, edes mennä* &c.

Ord-föreningar ske någon gång äfven af andra Casus utom Nominativus och Genetivus, då de förvandlas till Adverbia, t. e. *edellä-käsin, perässä-päin* &c.

Adverbium *mieli-taiten* är sammansatt af Substantivum och Præsens Participii Activi.

Uti *nais-wäki, kerjäläis-lapsi, tuulis-pää, jäis-puikko* m. m. anses ock de förra orden för Nominativer, och stå i stället för *nainen, kerjäläinen, tuulinen* och *jäinen,* ehuru de härstamma af Genetivus, med uteslutande af *en.*

Föreningar ske mest af tvenne ord, ehuru tre-ordiga sammansättningar icke heller äro alldeles ovanliga, såsom *eri-tawaus-merkki, pois-jättö-puu* och *talon-poika-joukko.*

Uti förenade ord böjes blott det sednare eller sista (af böjliga orden) efter Casus, men den mesta begynnelse-vigten finnes alltid på det första. Likväl, hvad böjningen efter Casus beträffar, är *woita-leipää,* af *woileipä,* ett undantag från denna regel.

Yhtäläinen och *kahtalainen* behöfva ej anses såsom förenade ord; de äro genom hopsmältning af *yksi, kaksi* och *lai,* eller rättare af *yhtä, kahta* och *lainen,* formerade till hela Adjectiva, då *ä,* enligt Vocal-läran, efter de öfriga vocalernas beskaffenhet i ordet intager stället för *a.*

Att vid ord-föreningar bifoga person-affixen till det föregående ordet, är att upphäfva föreningen; ty det affixerade ordet får då fullkomligen Genetivi bemärkelse, t. e. *metsäni mies, isäni maa* och *taloni poika.* Annan mening uppkommer, då affixen står vid sednare ordet, såsom: *metsä-mieheni, isänmaani* och *talon-poikani.*

Uti andra stafvelsen af alla tvåstafviga ord blifver *k* vanligtvis i Genetivus och alla de Casus, som deraf deriveras, antingen alldeles utelemnadt eller förenkladt, om det är dubbelt, såsom uti *lako laon, mäki mäen, ikä iän, piki pi-in, wäkä wä-än, jalka jalan, wirka wiran, hankki hankin, lenkku lenkun.* Men emellan en consonant och en medel-vocal, eller vocal minor *ä* (*) förvandlas Nominativi *k* till *j,* eller Nominativi *j* till *k* uti Genetivus, t. e. *solki soljen, paljin palkimen, kärki kärjen, selkä seljän* och *märkä märjän.* De två sista och andra dylika ord talas och skrifvas likväl ofta i Genetivus, *selän* och *märän.*

Likaså förvandlas *k* till *j* efter diftongen *ei,* såsom *reikä reijän.*

K framför de på i sig slutande diftongerne i allmänhet, och långa vocalen *ii,* borde lyda samma lag, (såsom *aika aijan, liika liijan*), om ej orden derigenom skulle få antingen utseende eller ljud emot bruket; hvarföre sådant numera kan lämpas till följande regel: Som uttalet tillåter och vanan har stadfäst, att ett *i,* hörande till en diftong *(ei* undantagen), såsom ock hälften af *ii* bytes framför *k* till *j,* då *k* alldeles utelemnas; så böra dylika ord skrifvas såsom: *poika pojan, piika pijan* m.m.

K emellan obestämda bokstafver i Nominativus blir fördubbladt i Genetivus, t. e. *kirkas kirkkaan, rakas rakkaan.*

(*) Icke *ö* eller *y,* såsom uti *särkö särön, hylky hylyn.*

Waras warkaan, rae rakeen, ies ikeen, äes äkeen, och *ni-e nikeen* äro af de få bekanta exempel i språket, der *k* tillsättes i Genetivus, utan gifven anledning i Nominativus.

Af missbruk, och utan kännedom af språket, har mången talt och skrifvit: *pelwon* af *pelko, jalwoin* af *jalka* &c. i stället för *pelon* och *jaloin*; ty enligt vanlig ordning, bytes *k* aldrig till *w* uti finska språket.

För öfrigt, då *ii* undantages, står *k* oföränderligt i alla Casus, såväl före som efter en lång vocal, såsom *wakaa wakaan* och *waaka waakan.* Så blir ock *g* framför *n* oföränderligt, om det ej genom den egna finska bokstafven *k* från språket alldeles uteslutes, t. e. *lingo lingon* &c.

Sådant förhållande som *k* har i Nomina uti Nominativus och Genetivus, är det underkastadt äfven i Verba uti Infinitivus och Præsens Indicativi med deras derivationer, t. e. *lukea luen, nykiä ny-in, li-etä likenen, si-itä sikiän, polkea poljen, seljitä selkiän, haljeta halkean* eller *halkenen, pyrkiä pyrjin* (icke *pyriin* eller *pyrin*), *parkua parun, halkoa halon, ta-ata takaan* m. m.

Consonant omvexlingen borde med rätta iakttagas äfven vid alla slägt ord, så att man skulle skrifva t. e. *juljistus* och *juljistaa* af *julkinen,* icke *juliistus* eller *julistus* och *juliistaa* eller *julistaa, seljitys* och *seljittää* af *selkiän,* icke *seliitys* eller *selitys* och *seliittää* eller *selittää.*

Likasom Genetivus[69] Pluralis deriveras af Accusativus Partialis i Singularis, som alltid slutar sig på *a* eller *ä, aa* eller *ää,* så deriveras ock Præsens Participii Activi af Præsens Infinitivi, som slutar sig på samma sätt, t. e.

taloa taloen,	*sanoa sanoen,*
solkea solkein,	*hakea hakein,*
rekeä rekein,	*käskeä käskein,*
kalaa kalain,	*kastaa kastain,*
härkää härkäin,	*kestää kestäin.*

Adverbium *waari* nyttjas som Nominativus, *waarin* och *waaria* såsom Accussativer, efter meningens totala eller partiala beskaffenhet, t. e. *ota waari, hän otti waarin, hän pitää waaria.*

Comparativene *wiljemmän wiljemmäldä,* o.s.v. med, enligt Vocal-läran, förändrade bokstäfver, äro abreviationer af *wiljaisemman* och *wiljaisemmalda,* som äro rätta Comparativer till *wiljainen,* Adjectivum af *wilja.*

Ehuru Futurum Participii[70] Activi, likasom Passivi, brukas äfven såsom Adjectiva med vanlig böjelse efter Casus, formeras af dem likväl, med tillsats af *inen,* andra egenteliga Adjectiva, t. e. af *rakastawa rakastawainen,* af *rakastettawa* (mera sällan) *rakastettawainen.* Dessa Futurer, såsom sådana, böja sig aldrig efter Casus, och hafva derföre allenast Nominativus i hvardera Numerus.

Så ock har man af Futurum *woiwa* formerat ett Adjectivum *woipa,* som likväl aldrig compareras, t. e. *hän on kyllä woipa, kaikki-woipa Jumala.* Af *syöwä* härstammar äfven Substantivum *syöpä,* som betyder kräftan (frätsår).

Då man är i behof att förfinska fremmande ord, som börjas med tvenne eller flere consonanter, bibehålles blott den sista af dem, nämligen den som står närmast vocalen, undantagande ljudet af *sch,* hvilket uttryckes med blott *s*; ty uti finskan börjas aldrig något ord eller någon stafvelse med två consonanter. Af spegel blir således *peili,* af marchera *marsierata* o. s. v.

Killingi är formeradt af skilling redan den tiden, då *sk* framför *e, i* och *y* ännu icke lästes i Svenskan som *sch*, utan som *sk,* hvaraf blott *k* i finskan blifvit bibehållen.

Vocalerne o och ö, inuti lånta ord, då de äro långa i fremmande språk, förvandlas i finskan vanligtvis till *uo* och *yö,* såsom stol *tuoli,* röfvare *ryöwäri.* Äfvenså förvandlas ett långt e uti första stafvelsen till *ei,* såsom: kegel *keili,* segla *seilata,* och uti andra stafvelsen, med obestämd vocal i den första, äfven till *ei,* såsom petscher *pitsieri.* Men i Verba blifver detta långa[71] e uti sista fallet alltid förvandladt till *ie,* såsom: glasera *lasierata.*

Så ock bytes bokstäfverne c, g och k framför t uti finskan till *h,* t. e. *Rehtori, lahti, wahti* m. m. af Rector, slagt och vakt.

Det är mera öfverensstämmande med finska Vocal-läran, nämligen, för att icke råka i collision med större och mindre vocalerna uti ett ord, att låna *Rehtori, Assessori* och dylika ord från Latinet än ifrån Fransyskan. Hvarvid bör observeras, att de förfinskade orden slutas vanligast med *i;* ty språkets natur fordrar, att äfven lån-orden skola ändas på en vocal, liksom de flesta af egna.

Convention, och dylika fremmande ord, förfinskas deremot bäst efter Svenskan, såväl till skrifsättet som uttalet. Således *konwentsioni,* icke *konwentsio* efter latinets conventio. NB. här står *n* framför *t* oföränderligt, Äfven division kan beqvämligen förfinskas till *tiwisjoni,* Commissarius till *Komisarjus* o. s. v.

Verba, som lånas från fremmande språk, bekomma i allmänhet, efter sista vocalen, stafvelsen *ta* eller *tä* till slut-stafvelse, t. e. *piinata* af pina, *wärwätä* af värfva m. m.

Alla Verba af denna beskaffenhet, nämligen de, som hafva vocalerna uti de tvenne sista stafvelserna lika, hafva andra stafvelsen lång i Præsens Indicativi, såsom *luwata lupaan lupaat* &c.

När en del Verba, eller hvilka af dem, egenteligen skola sluta sig i Præsens Indicativi på *tsen,* dertill kan ej någon regel utan många[72] undantag bestämmas; ty ehuru Infinitivi ändelser äro hos dem lika, böjes dock Præsens Indicativi ofta alldeles olika, t. e.

lukita lukitsen,
hillitä hillitsen,
ahkeroita ahkeroitsen,
wieritä wieriän,
hirwitä hirwiän,
pyhjitä pyhkiän.

Vid besrifningar nyttjas efter Pronomen *sen* och räkne-orden *yhden, kahden* &c. mest *lainen* af *lai,* men efter hvar och en annan Genetivus *kallainen,* t. e. *sen lainen, yhden lainen, ihmisen kallainen, hänen kallaisensa.*

När bokstäfverne *kk, pp* och *tt* uti något ord förefalla, få de vid de omvexlande consonant-förändringarne aldrig alldeles utelemnas, och aldrig bytas till *g, b* och *d,* icke engång framför *l, m* och *n,* utan blott förenklas till *k, p* och *t,* t. e. *lenkki lenkin, tamppi tampin, waltti waltin, lanttu lantun, hanke hankkeen, palte paltteen, pinttua pintun, talttua taltun.* Om ock fremmande Verba skulle uti finskan införas, äro de från denna regel icke undantagne, t. e. *ruukata ruukkaan* af bruka, *lunkata lunkkaan* af lunka.

Äfven uti dagars namn i veckan blir ljudet af *t* efter *n* nästan oföränderligt[73], såvida ordet vid *t* liksom afdelas, eller låter som sammansatt, t. e. *sunnuntai sunnuntaina.*

En negation i finskan står mest och beqvämligast i början af meningen, och har derföre den fördelen med sig, att meningens åsyftning kan genast observeras, t. e. *ei hänellä ole waldaa,* eller *ei ole hänellä waldaa.*

Det bör ej räknas finska språket till last, att dess flesta ord äro långa eller mångstafviga; ty sådant härrör ofta deraf, att en del Præpositioner, jemte några Conjunctioner, blifva i finskan, dels som ändelser till Casus, dels som affixer, med sjelfva orden införlifvade, t. e. *leiwälle* åt brödet, *leiwässä* uti brödet, *leiwästä* utaf brödet &c. *hewoiseta* utan häst, *hewoisetakin* äfven utan häst, *hewoisetanikin* äfven utan min häst. *Ajattelemattomuudessansakin,* (förmodligen ett af de längsta ord i något kändt språk[74]), har i Svensk öfversättning ej mindre antal af stafvelser, såsom: äfven, eller: till och med uti sin obetänksamhet, eller oeftertänksamhet.

Det är rättare, att skrifva *oma tundo, oman tunnon* &c. än att förena dessa ord till *oma-tundo*; ty Adjectivum får ej förenas med sitt Substantivum, och[75] att *oma* är här ett verkligt Adjectivum till *tundo,* kan observeras af dess böjningar efter Casus, som vid föreningar ej tillåtes med det föregående ordet.

Adjectivum *oma* har för sin absoluta bemärkelse allenast Positivus Gradus.

En enkel slut-vocal vid ett ord, som inom en mening stöter till en initial vocal af det följande ordet, höres föga eller sällan, då talet går flytande och fort. Likväl gifves det fall, som ej tyckas kunna bringas under några allmänna reglor, utan der begge i fråga varande vocaler måste tydligen höras, om man annars vill undvika ovanliga ordstympningar och tvetydigheter, såsom: *kann', karkk', maksett' papp'* &c. af *kannu, karkku, maksettu* och *pappi* eller *pappa.* Vidare skulle t. e. *kala on* och *kalu on* genom vocal-uteslutning göras synonyma, och innehålla en svår tvetydlighet.

Således kan denna vocal utan olägenhet i skrift icke allmänt utelemnas; så mycket mindre som en kan uttala orden fort, och den andra långsammare. Dessutom blefve olägenheten äfven i det afseendet kännbar, att många ord skulle derigenom komma att slutas med tvenne consonanter, hvilket vore alldeles emot språkets natur, t. e.[76] *kurk'* af *kurki, omans'* af *omansa, turkk'* af *turkki,* eller att tvenne lika consonanter i ordet ej skulle, enligt Stafningsläran, kunna hänföras till sina stafvelse-vocaler, såsom *mutt'* af *mutta.* Ville man likväl utesluta sista vocalen i ett oböjligt ord framför negationerna *en, et* och *ei,* hvilka stå vanligen närmast till hvarandra, och uttalas, med uteslutning af vocalen, nästan som ett ord, då borde den uteslutna vocalen åtminstone utmärkas med en apostrof, såsom: *ett' en*, *kosk' et* och *ehk' ei.* Men att låta en negation, med ett oböjligt ord alldeles sammansmälta, vore att corrumpera stafningsläran, då man formerade stafvelser af bokstäfver, hörande till aparta ord, t. e. *mut-tei* af *mutta* och *ei.*

En dubbel consonant, som finnes emellan sista stafvelserna af Præsens Infinitivi, är alltid enkel uti Verbi Slägt-Substantivum, som följakteligen närmar sig mest Præsens Indicativi, så att alla dylika Substantiva deriveras af sistnämnde Modus, t. e:
tappelus af *tappelen,* icke *tapellus* af *tapella, teroitus* af *teroitan,* icke *teroittus* af *teroittaa, warjelus* af *warjelen,* icke *warjellus* af *warjella, wiettelys* af *wiettelen,* icke *wietellys* af *wietellä.*

Om det gifves Adverbia, som böja sig efter Adjectivi Grader, näml. efter Positivus och Comparativus, såsom *rumasti* och *rumemmasti,* så gifves det ock Adverbia, som böja sig mer och mindre efter Casus, t. e.

siellä sieldä, tuonne tuolla tuossa tuolda, ulos ulkona m. m. *Wiimeksi* kan vara såväl Mutativus af *wiimein,* som abreviation af *wiimeinen wiimeiseksi*(*).

Dertill gifvas ock exempel, att Adverbia kunna böjas såväl efter Casus som Grader t. e. efter Casus: *lähes lähelle, lähellä läheldä* och *läsnä, ales alhalle alhalla* och *alhalda, ylös ylhälle ylhällä* och *ylhäldä.* Efter Grader: *lähes lähemmäksi lähemmästi* och *lähimmästi, ales alemmaksi alemmasti* och *alimmasti, ylös ylemmäksi ylemmästi* och *ylimmästi.*

Lähinen lähisen, alinen alisen och *ylinen ylisen* äro Slägt-Adjectiva till föregående Adverbia; men i Comparativi och Superlativi Grader nyttjas de abrevierade, såsom *lähembi lähin, alembi alin* och *ylembi ylin,* med vanliga ändelser efter Casus. I annor händelse, om icke ofvan anförde Adjectiva derföre anses, saknas här Gradus Positivus.

Vissa böjelser, såsom *kaukaa* och *kaukana,* gifva det tillkänna, att första Adverbium härtill bör vara *kauas,* icke[77] *kauwas*; ty *k* och *w* omvexla aldrig med hvarannan.

Kauas säges om afstånd och *kauan* om tid, af hvilka det sednare har i Positivus, Mutativus *kauaksi,* och hela Comparativus *kauembi,* hvilket då nyttjas blott som Adjectivum. Men det förra, som är ett Adverbium Irregulare, har af Comparativus allenast Mutativus *edemmäksi* och Nuncupativus *edembänä. Edemmä* är en abreviation af *edemmäksi.* Dylika abreviationer äro bland Adverbia ganska vanliga, t. e. *yllemmä, alemma, sinnemmä, tännemmä* &c.

(*) *Juowuksiinjuowuksisajuowuksista,tainnuksiin tainnuksissa tainnuksista,* och *pyörryksiin pyörryksissä pyörryksistä* m. m. kunna anses såsom med Substantiva beslägtade Adverbier.

Då partikeln *niin* betyder i en mening: sålunda, är det att anses för ett Adverbium, men annars, då i meningen föreställes en följd, och *niin* betyder blott: så, är det en Conjunction, och borde skrifvas kort, såsom *nin.*

Julki, kelpo och *aika* äro oböjliga Adjectiva, samt stå alltid oföränderliga vid sina Substantiva, t. e. *julki syndinen, kelpo mies* och *aika ihminen.* Men *julkinen, kelwollinen* och *ajallinen* äro härvid egenteliga Adjectiva.

Paljas-pää, i förening, och med vigten på första ordet, som är ett Adjectivum, betyder skallig, hårlös, men *paljas pää,* med vigten på Substantivum, bemärker, blott hufvudet, och då är *paljas* allenast en partikel.

Att skrifva *parhaan* &c. i stället för *paraan* af paras, är väl någon gång vanligt, men mindre consequent; såvida *h* icke hörer till vexel-consonanterna. Med *warhain,* har det ett annat förhållande; ty *warhain* är liksom ett oberoende ord, och har ingen consonant-förändring med sig; det kan derföre efter behag skrifvas antingen *warhain* (Adjectivum *warhainen*) eller *warain* (Adjectivum *warainen*). Det förra är vigtigare, det sednare lättare att uttalas.

Som *hywä parembi paras* är ett Adjectivum irregulare, så blir ock Genetivus af *paras* rättare *paraan,* än *paraamman.* Det sednare är blott en efterhärmning af Superlativus vid regulära Adjectiva.

Pronomen *se* och räkne-ordet *yksi,* hvilka ofta af okunnighet och efter Svenska artiklarne en och den, blifvit äfven i finskan på lika sätt nyttjade, böra mest vara i meningarna utelemnade, t. e. en engel är han icke, *ei hän engeli ole,* den gode älskar det goda, *hywä hywää rakastaa.* Men då Substantivum skall utmärkas, får dess Pro-

nomen Adjectivum icke utelemnas, såsom uti *sillä miehellä on rahaa,* eller om meningen är numeral, då bör sådant genom räkneordet betecknas, såsom: *ei sitä yksi mies woita, jo hänellä on yksi kala.*

Niin yksi kuin toinengin, är väl brukligt, men icke riktigt; ty *yksi* är cardinale och *toinen* ordinale. I Svenskan, som säkert gifvit anledning till detta finska talesätt, säges äfven: såväl den ena som den andra, icke: såväl den första som den andra, med mindre antalet är flere än tvenne. *Niin toinen kuin toinengin,* och *toinen toistansa* heter det rätt på gammal finska. Det sednare talesättet är ock ännu allmänt brukligt.

Alla Verba, som formeras af de på *e* sig slutande Nomina, bekomma ett *h* efter detta *e,* t. e.

af *wanne wannehtia,*
märe märehtiä,
kade kadehtia,

således blir äfven af *waate waatehtia (waatettaa), mure murehtia,* eller *murhe murhehtia,* icke *murhettia,* ehuru äfven det är ofta brukligt.

Dessa nyss anförda och dylika Verba hafva icke Diminutivum eller Frequentativum. Verba, formerade af *ihme* och *walhe* tåla deremot icke gerna Primitivum *ihmehtiä* och *walhehtia,* utan hafva vanligast i dess ställe blott Diminutivum *ihmehdellä* och *walhehdella* (*walehdella* uppkommer af *wale*) eller *ihmetellä* och *walhetella,* som ock äro brukliga.

Man kan hellre skrifva och tala, som ock vanligast är, *itse, watsa, witsa* &c. än *itte, watta* och *witta,* för att icke gifva anledning till confusion i Genetivus med ord af dylik beskaffenhet i Nominativus, hvilka alltid förlora ett *t* i Genetivus, t. e. *hattu hatun;* ty de förra göra det, efter det allmänna bruket, icke. *Itte, witta* och *watta* hafva *itten, wittan* och *wattan* till Genetiver.

Så äfven uti Verba, hellre *katsoa katson,* än *kattoa katton*; ty Verba, som annars hafva *tt* i Præsens Infiinitivi, förlora det ena *t* i Præsens Indicativi, såsom *sattua satun.*

De Nomina, som sluta sig i Nominativus på *i,* hafva från Dativus framåt de flesta Casus i hvardera Numerus lika, såsom *kiiski, pikari, keppi* m. m.

Så ock de Verba, som sluta sig i Infinitivus på *ia* eller *iä,* såsom *purjehtia, ehtiä* &c. hafva första och andra personerna i begge Numeris af Præsens och Imperfectum Indicativi lika, t. e. *minä ehdin* och *sinä ehdit.*

De Nomina, som sluta sig i Nominativus på *i,* kunde, till undvikande af tvetydig Numerus, från Genetivus eller Dativus Pluralis framåt skrifvas, såsom *kiiskein kiiskeille, pikarein pikareille, keppein kepeille,* och Verba, som lyktas på *ia* eller *iä,* hafva till åtskilnad af Tempus, diftongen *ei* till sista vocal i Singularis af Imperfectum Indicativi, t. e. *purjehdei* och *ehdei,* hvilket är brukligt på många orter i Åbo Län; men det vore, att göra dessa ord irregulära, – – det vore, att vela bota det onda genom ett ännu större ondt. Singularis och Pluralis äro i dessa fall icke så alldeles svåra att efter meningen åtskilja, så att man ej derföre bör vanskapa språket.

Passiva *kielttää, souttaa, taittaa* (icke *taittaa,* bryta), *kaattaa, tiettää, löyttää* &c. äro brukliga, ehuru kanske onödiga abreviationer, af *kiellettä, soudettaa, taidettaa, kaadetta, tiedettää* och *löydettää*; ty fördelen af en abreviation blir ringa, då ordets utseende eller välljud derigenom icke vinner, om icke abreviationernas mängd af samma slag rättfärdigade sig sjelf. Men man abrevierar ju icke heller *tapettaa* till *taptaa,* eller *pidettää*

till *piettää,* som likväl ej vore opassligare än de förra.

I stället för *t* står, efter nuvarande språkbruket, framför *n* alltid *d,* som då ofta i vissa böjningar efter Casus förvandlas till *n,* såsom uti *kando kannon.* Af denna anledning skrifves t. e. abreviationen af *wuotena wuonna,* och af *tietänyt tiennyt,* då *t* i medlersta stafvelsen bytes till *n,* och vocalen dervid uteslutes(*). Annars vore *wuona* och *tienyt* mycket beqvämare abreviationer af *wuotena* och *tietänyt,* då en hel stafvelse skulle utelemnas, ehuru *wuonna* och *tiennyt* äro vigtigare till uttal.

Man skrifver och talar för behagligare uttals skull *haloittaa,* Diminutivem caret, *haloituttaa* och *haloitutella* af *halkoa halon,* ehuru de efter derivationen borde skrifvas *halottaa* &c.

Verba Primitiva, som sluta sig på *la* såsom *kuolla, ajatella* m. m. hafva icke Diminutivum; ty de hafva redan förut en diminutiv ändelse.

Genom obehörigt bruk af Nuncupativus vid Participia, i stället för Nominativus, som är vanligt efter Savolaxska dialecten, uppkommer ofta confusion i meningen, t. e. *Se on teroitettuna Seppälässä,* den ligger vässad å Seppälä, är helt annat än: *se on teroitettu Seppälässä.* den har blifvit vässad i *Seppälä.*

Adverbia *koskaan* och *kukaan* äro beständiga abreviationer[78] af *koskakan* och *kukakan*; men Pronomina *mitään* af *mitäkän, mistään* af *mistäkän, kustaan* af *kustakan, ei ikään* af *ei ikänäkän,* och *jotain* af *jotakin* kunna i poesie till sina stafvelser åter upplösas. Deremot gifves det några andra Pronomina, som med affixerne *kin* och *kän* icke gerna tåla abreviation, såsom *sitäkän, kutakin* &c.

Infinitivus Præsens till *napisen* bör vara *nawista,* icke *napista,* liksom till *wapisen wawista,* icke *wapista*; ty *p* och *w* äro sin emellan vexel-consonanter.

Af Pronomen *jokainen* uppkommer Genetivus *jokaisen,* aldrig *jokaitsen,* som ofta uti finskan förekommer; ty *n* omvexlas aldrig med *ts.*

Som *ainoo,* eller rättare *ainoa,* är brukligare än *ainua*; så bör äfven *ainoastansa* hafva företräde framför *ainuastansa.*

Nomen Adjectivum *lyhyt lyhyen* och Nomen Cardinale *tuhat tuhannen*[79] äro de rätta och vanliga, icke *lyhy* och *tuha,* af hvilka alldeles obrukliga böjelser skulle uppkomma. Ordinale till *tuhat* är *tuhannes tuhannennen.*

Bättre är att i språket autorisera *tuo tuon* &c. än *toi ton*; ty Genetivus till det förra deriveras regulariter af Nominativus, då Genetivus till det sednare är irregulär, och borde vara *toin,* Dativus *toille,* Mutativus *toiksi* &c. men de äro lika ovanliga som *ton, tolle* och *toksi.*

Likasom man skrifver *aiwoitus,* icke *aikoitus,* så bör man ock skrifva *aiwoa aiwon,* icke *aikoa.*

(*) NB. *nut* eller *nyt* är en detta Participium alltid åtföljande ändelse, utan afseende på ord och bokstäfver deruti, då af Præsens Infinitivi sista enkla vocalen, såsom uti *sanoa sanonut*, hälften af en lång vocal, såsom uti *soutaa soutanut,* och stafvelserna *ta* eller *da, tä* eller *dä,* såsom uti *luwata luwannut, saada saanut, häwetä häwennyt, syödä syönyt,* framför ändelsen *nut* eller *nyt* antingen alldeles utelemnas, eller *t,* der det finnes, före den sista vocalen bytes till *n.*

Toisna päiwänä är en abreviation af *toisena päiwänä,* och *tänäpänä* eller *tänäpän* af *tänä päiwänä.* Det sista är ihopsmält till ett enda ord; ty *pän* eller *pänä* har allena ingen betydelse, utan föreställer då blott en ändelse.

Man har anledning att skrifva *sydämen* af *sydän,* icke *sydämmen,* likasom man skrifver *kuusan kuusamen, särwin särpimen,* &c. icke *kuusammen* och *särpimmen.*

Nominativus till *weljen* bör efter vanliga derivations lagar vara *welji,* icke *weli* eller *welii.*

Af *kappale, askele* och *kyynele* nyttjas ofta till Accusativus Partialis *kappalda, askelda* och *kyyneldä* (häraf Genetivus Pluralis *kappalden, askelden* och *kyynelden*) såsom abreviationer af *kappaletta, askeletta* och *kyynelettä.*

Enää är en abreviation af *enembää,* som är Accusativus Partialis, och får derföre icke skrifvas *enä.*

Iän-kaikkinen är sammansatt af *iän,* Genetivus till *ikä,* och *kaikki,* med Adjectivi ändelse *nen. Iän-kaikkisuus* är Substantivum och *iän-kaikkisesti* Adverbium härvid. Men *iäinen, iäisyys* och *iäisesti* äro, med nödig tillsats, formerade blott af *iän. Ikäinen,* af *ikä,* som betyder åldrig, bör härifrån noga åtskiljas.

Adjectiva, som uppkomma af de Substantiva, hvilkas slut-vocal är *e,* formeras af Genetivus, som då alltid är långstafvig. Derföre *tarpeellinen, ihmeellinen* &c. af *tarwe tarpeen* och *ihme ihmeen,* icke *tarpellinen* och *ihmellinen,* ehuru de annars kunde vara beqvämare till allmänt bruk.

Som egenteliga betydelsen af Præpositionen *warten* är: för, skull, och af Præpositionen eller Postpositionen *wasten*: vid, emot, i mindre conträrt förhållande än *wastaan*; så böra de uti det allmänna bruket noga åtskiljas, t. e. *sitä warten minä tulin, se on panduna seinää wasten, hän löi wasten seinää, hän meni wihollista wastaan.*

Wastoin, som är i slägtskap med *wastaan* och *wasten,* är ett beständigt Adverbium, och bör med dem ej förblandas.

Vid Adjectiva nyttjas Descriptivus ofta som Adverbium, t. e. *hywin, pahoin* m. m. och af Descriptivus vid Substantiva, såsom *ajoin, joukoin* och *kapoin,* formeras Adverbia *ajoittain, joukoittan* och *kapoittain,* eller *joukottain* och *kapottain.* Till och med *ajoittaisin, joukoittaisin* och *kapoittaisin,* eller *joukottaisin* och *kapottaisin,* äro ofta brukliga, ehuru de mindre likna Descriptivus än de förra, som dessutom äro kortare.

Dessa slag af Adverbia kunna formeras af alla Substantiva, men blott af ett enda Adjectivum *wähä*; deraf *wähittäin* eller *wehitellen.* Men ett Verbum Frequentativum kan af flere Adjectiva tillskapas, såsom *pahoitella* af *paha, wähitellä* af *wähä, karwastella* af *karwas* m. m.

Utom det, att Descriptivus vid Adjectiva nyttjas ofta som Adverbium, formeras af Genetivus ännu ett annat Adverbium, såsom af *armias armiaan* uppkommer *armiaasti,* af *ihmeellinen ihmeellisen* på samma sätt *ihmeellisesti.*

För denna nära slägtskap emellan Adverbier och Descriptivus bör man skrifva *silloin, milloin* &c. icke *sillon* och *millon.*

Af Adjectivum *pitkä* bör Comparativus ej bli *pidembi,* utan *pitkembi* eller *pitembi,* likasom af *katko* blir *katkombi,* af *tarkka tarkembi,*

då ett *k* utelemnas; ty man har få exempel derpå, att tvenne consonanter på en gång blifva uteslutne.

Mutativus af *kuolia* nyttjas ock som Adverbium, t. e. *hän löi miehen kuoliaksi.*

Ehuru *juomari,* drinkare, är ett Substantivum, nyttjas det likväl ofta som Adjectivum, t. e. *juomari mies, juomarin miehen.*

Irralla, som nyttjas blott med personaffixerna, i synnerhet med *nsa,* såsom *irrallansa,* deriveras antingen af Adjectivum *irtain irtaimen,* eller Adverbium *irti,* icke *irki*; ty *k* omvexlar aldrig med *r.*

Elli, som är formeradt af eller, brukas mest emellan ord och meningar af lika syftemål, men *taikka,* då betydelserne äro olika, t. e. *Luoja elli Jumala, kiwi taikka kando.* I frågande bemärkelser nyttjas ofta äfven *wai* i stället för *taikka,* t. e. *oliko hän, wai olitko sinä?*

Af *elli* och negationerna *en, et* och *ei* tillskapas orden *ellen, ellet, ellei,* af lika betydelse med *jos en, jos et* och *jos ei.*

Likasom af *kätkyt* blir *kätkyen kätkyttä,* så blir äfven af *olut oluen olutta,* hvilket är rättare än *olwi olwen,* som tyckes hafva uppkommit af *oluen,* då *u* af okunnighet blifvit läst för *w.* Dessutom är *olwea,* Accusativus Partialis till *olwi olwen,* icke brukligt, utan i dess ställe *oltta,* som tydligen är en abreviation af *ollutta.*

Utaf Pronomina hafva vanligast *tämä* och *tuo* Descriptivus, nämligen *näin* och *noin,* hvilka nyttjas blott som Adverbia. Vid declinerandet af dessa Pronomina märkes otvifvelaktigt, att Descriptivus uppkommer af Pluralis, ehuru vid bruket deraf finnes ingen skilnad på Numerus.

Adverbium *hiljain* betyder - - nyligen, och är Descriptivus af *hiljaa,* men då det betyder - - stilla eller sakta, skrifves det blott *hiljan,* t. e. *hiljain hän tuli,* han kom nyligen, *ole hiljan,* var stilla.

Det är alltid ett fel, att skrifva *alallaan, omallaan* m. m. i stället för *alallansa* och *omallansa,* med mindre man anser de förra som abreviationer af de sednare; ty *nsa* eller *nsä* är den enda allmänt antagliga affixen till tredje person.

Det är kanske onödigt att till finskan införa ordet *pasierata,* då man har *käwellä,* Diminutivum af *käydä.*

Nurjin, Descriptivus af *nurja,* äger företräde framför *nurin* och *nuriin,* som hafva ingen derivations grund.

Af *alla* och *alda* märkes tydligen, att Dativus af samma Postposition bör vara med rätta *alle,* icke *ale,* ännu mindre *ala,* som tillika vore tvetydigt med *ala,* stället, hörande under något. *Ali,* abreviation af *alinen,* är ett helt annat ord, och nyttjas blott i föreningar, t. e. *ali-puoli.* Af samma slag äro abreviationerna *yli* och *päälli,* af *ylinen* och *päällinen,* samt nyttjas på lika sätt.

Jos betyder blott: om, men *joska* och *jospa*: ah om! De sednare hafva derjemte förenad en önskan, samt kunna derföre anses för Interjectioner.

Följande ord: *mar, endä* eller *endäs* och *jahka* tyckas ej höra under någon rubrik af Partes Orationis, hvarföre de torde kunna anses för blotta Partiklar. Af dessa har *mar* med *on* en jakande, och med *ei* en nekande bemärkelse, såsom bestyrkning i en sak. *Endä,* och conjunctive *endäs,* är en frågande invändning, såsom *endä sinä* och *endäs sinä.* Och *jahka* har en ämnande betydelse, t. e. *jahka minä menen.*

Substantivum till *haluta* är *halu,* åtrå och lust, derföre är det orätt, att med *haluta* förblanda *halata,* hvilket sednare egenteligen betyder, halsa eller taga om halsen.

Mitätön, formeradt af *mitä* och vanlig Adjectivi tillsats *tön,* då Casus Negativus af *mikä* icke finnes, bör nyttjas heller än *mitäätön* af *mitään* och *tön*; ty *mitään* är en abreviation af Accusativus Partialis *mitä* och affixen *kän,* och således sjelf utan burskap i språket.

Emedan *awio* betyder äktenskap, så svarar *awio-käsky* eller *awio-sääty* mot äktenskaps-stånd, icke *awios-käsky* och *awios-sääty*; ty *awios* är icke finska, och bör derföre icke heller nyttjas vid ordföreningar, med mindre man anser det härstamma, som abreviation, af det mindre brukliga Adjectivum *awioinen awioisen.* Men då borde deraf rätteligen blifva *awiois* icke *awios.*

Jota pikemmin sitä parembi, eller *sitä parembi jota pikemmin,* är en riktig finsk term, icke *sitä pikemmin jota paremmin,* som ofta orätt brukas.

Af Substantivum *onni* kunde lätteligen formeras ett i finskan saknade Verbum *onneksia,* hvilket skulle svara emot lyckönska, gratulera, t. e. *minä onneksin sinua.*

Verbum *läkähyttää* är syncoperadt af *läkähdyttää,* som deriverar sig af *läkähdyn.*

Alammainen, undersåte, som är formeradt af *alembi alemman,* är rättare än *alamainen,* hvaraf ljuder höres såsom en sammansättning af *ala* och *mainen,* lågländ mark till betydelse.

Som uti egentliga Finskan fattas ordet Förstinna, men *Ruhtinas,* Förste, är befintligt; så kunde *Ruhtina,* såsom fœmininum deraf, i språket autoriseras.

Talon-poika, sanan lasku och *niin muodoin* vore, om de ock skulle skrifvas tillsamman, undantag från den allmänna regeln, enligt hvilken *n* framför *p* eller *b, l* och *m,* vid ordföreningar, bytes till *m l* och *m,* såsom uti *oppineembi* af *oppineen* och Comparativi ändelse *bi, sellainen* af *se sen* och *lai lainen,* samt *olemme* af *olen* och ändelsen *me*; ty det skilda uttalet vid ofvan anförde ord är ganska märkbart.

Joskus, någon gång, är för ordets korthet tjenligare att nyttjas än *joskussa. Jossakussa,* af *jokuu,* bör ej härmed förblandas.

Bättre är, att autorisera i språket *kaikkuam* gifva echo, än *kaikua*; ty det sednare vore ett Verbum impersonale, som hade blott tredje person af hvardera Numerus vid hvarje Tempus. Sådana anomala Verba äro ej vanliga i Finskan, med mindre de stå som auxiliaria till andra Verba.

Paljon, då det står såsom Adverbium, tyckes vara en abreviation af *paljoin,* som är Descriptivus af *paljo. Paljoin* är således det rätta, ehuru mindre brukliga, Adverbium; ty *paljo paljon paljolle* &c. är att anses såsom ett Adjectivum, dervid äfven, ehuru irregulariter, Comparativus och Superlativus *enembi* och *enin* äro för handen. Med *wähän,* såsom Adverbium eller Adjectivum, är det samma förhållande. Lik andra Adjectiva kunna dessa ord nyttjas äfven som Substantiva, t. e. *siellä on wähä (paljo) puita, hän toi wähän (paljon) puita.* Med verkeligt Substantivum i meningen heter det äfven *siellä on koko kasa puita, hän toi koko kasan puita.*

Man har ej anledning, att skrifva *wiellä,* utan *wielä,* ehuru *siellä* skrifves med dubbelt *l*; ty det förra har ingen bemärkelse af

Casus, men väl det sednare, som äfven har Casus Privativus *sieldä.*

Adverbia *sinne, tänne* och *tuonne* äro nära beslägtade med Locat. Superesse i samma ord *siellä, täällä* och *tuolla,* samt Privativus *sieldä, tääldä* och *tuolda,* ehuru deras ändelse ej kan till någon Casus hänföras.

Då tredje persons affix nyttjas vid något ord, utan afseende på sjelfva person, öfversättes densamma i Svenskan med: sin, t. e. *lähimmäistänsä wihata on paha,* det är illa att hata sin nästa.

Likaså kan den vid Passiva eller annars vid tvenne Verba Activa inneslutna person öfversättas ofta med: man, då Passivum får Activi bemärkelse, t. e. *siellä eletään,* der lefver man (der lefves), *ei saa tehdä,* man får icke göra.

Comparativus af såväl Adjectiva som Adverbia, som står utan sin jemförelse Casus (det händer blott i poësie), får i svenskan en tillsats af: mycket eller ganska, t. e. *se on wieras werisembi, raatelewa rumemmasti,* det är en ganska blodig fiende, som misshandlar mycket grymt.

Isännän muistoksi, och dylika talesätt, öfversättas: till värdens åminnelse, men: *isännälle muistoksi,* till minnes eller påminnelse för värden.

Årtalet och datum kunde uti finskan skrifvas jemväl sålunda: *Turussa Tammi-kuun 10 päiwä, wuonna 1818,* eller för korthetens skull: *Turussa 10 päiwä Tammi-kuuta, wuonna 1818,* eller ock: *Turussa 10 päiwä Tammi-kuuta 1818,* eller ännu kortare: *Turussa 10 Tammi-kuuta 1818,* i stället för: *Turussa sinä 10 päiwänä Tammi-kuussa, wuonna 1818*; ty *sinä* är här i synnerhet en öfverflödig tillsats, såvida finskan icke äger artiklar.

Omaisuus svarar såväl mot förmögenhet eller rikedom, som mot egenskap hos menniskor och djur.

Epä-usko betyder, vantro; *epä-luulo,* fördom; och *epä-tieto,* ovisshet. Dessa ord äro formerade af *usko, luulo, tieto* och *epäilys* eller *epäillä*; ty *epä* äger allena ingen betydelse.

Med Adjectivum *ihanainen* betecknas blott utseende, och med *suloinen* behag och njutning, äfven den inre, eller själens njutning. För hörseln, lukten och smaken har man uti finskan intet estetiskt Adjectivum.

Osoittaja, visare, pekare, bör ej förblandas med *osottaja,* som låter en något vederfaras.

Keli betyder vinterföre, och *tila* före i allmänhet. Häraf uppkommer i finskan tvenne särskilda ord, *keli-rikko* och *tila-rikko,* hvilka öfversättas i svenskan blott med: menföre.

Kuolema betyder sjelfva döden, *kuolewaisuus,* dödlighet, *kuolo,* i stället för *kuoleminen,* betecknar döendet, och *kalma,* likaktighet, ehuru med de tvenne sista orden betecknas ofta i figurligt skrifsätt sjelfva döden, lika med *kuolema. Tuonela* är ett tillstånd efter döden, och *Tuoni* en beherrskare såväl öfver *tuonela* som *kalma.* Men *Jumala* är sjelfva Hufvud Beherrskaren och Herre öfver allt det som existerar. *Autuus* kallas ett sällt, och *kadotus,* förstörelse eller försvinnandet, ett osällt tillstånd i *tuonela.*

Af alla de olika namn på fähus uti finskan, såsom: *nawetta, pihatto, ometta* och *lääwä,* är kanske *nawetta* det tjenligaste till autorisering i språket; ty det tyckes derivera sig af *nauta,* fä.

Tulkitsia, translator, har äfven uti finskan en högre bemärkelse, än blott *tulkki,* tolk.

Adverbium *edes* har tvenne betydelser, nemligen: fram, och åtminstone, t. e. *hän meni edes kuin mies,* och *anna hänelle edes leiwän palainen rawinnoksi.* I sednare bemärkelsen nyttjas *edes* i dagligt tal mest i abreviation och efter Savolaxska dialecten *ees.*

Ehuru *kuhunga* och *kuhungin* härstamma hvardera af *kuhun* uti *kuka kennen,* hafva de likväl helt olika bemärkelser; det förra betyder: hvart, och det sednare: till hvart och ett.

Iki oma, som är ett vanligt talesätt, torde vara en abreviation af *ikäinen oma,* och betyder: alldeles egen.

Följande benämningar på mark och jord kunna i en viss ordning alla bibehållas, t. e.
rinda-maa, bröst mark,
sydän maa, utmark,
taka-maa, djupare utmark,
erä-maa, ödemark.

Substantivum *hengi,* som egenteligen betyder: ande, svarar ock emot person i andra språk; ty *persona* är uti finskan ännu ett mindre autoriseradt ord.

Siis betyder: då, såsom en följd af det föregående, men bemärkelsen af *sitte* är utan vidare omständighet blott: då eller sedan, t. e. *tee siis niin, sitte kuin asia tietty on.*

Adverbium *aina* betyder: alltid; men *alati* betyder: alltid, mera continuerande, eller såsom man säger: allt jemt.

Ymmärrys betyder: förstånd; *tundo* (i moraliskt hänseende): billighets känsla; och *järki*: förnuft, som närmare bestämmer skilnaden emellan rätt och orätt.

Adjectivum *mahdollinen* öfversättes i svenskan både med värdig och möjlig, samt *mahdoton* med ovärdig och omöjlig.

Ja niin edes päin, som kan betecknas med *j. n. e.* är öfversättning af: ock så vidare. Men svårare är att öfversätta: med mera, om ej *paitsi muuta mainita (p. m. m.)* skulle afhjelpa saken.

Finska Hushållnings Sällskapet, hade kunnat bäst öfversättas med: *Suomen Toimi-Seura*; ty *toimi* syftar på hushållning i vidsträckare bemärkelse än *huoneen hallitus.*

Bruka, nyttja, öfversättes i finskan med *pitää,* t. e. jag brukar eller nyttjar min egen råck, *minä pidän omaa takkiani,* och bruka, sköta, öfversättes med *ruokota,* t. e. han brukar eller sköter sin jord, *hän ruokkoo maatansa*; men bruka, pläga, måste antingen circumloqueras eller annars i vissa fall inbegripas i meningen, t. e. det brukas icke, *ei se ole tawallista,* han brukar fara ofta till Staden, *hän waeldaa usein Kaupungissa.* För att kunna efterhärma Svenskan, har man i detta sednare fall sökt förfinska svenska ordet bruka, till *ruukata ruukkaan.*

Finskan är väl i saknad af egenteliga benämningen på dygd, men man har i dess ställe betjent sig af *hywyys,* godhet, hvilket ock till stor del tyckes svara mot ändamålet; ty en verkelig godhet förutsätter oegennytta, och sträcker sig utöfver blotta plikten, eller de så kallade fullkomliga skyldigheterna, som äfven den allmänna lagen påbjuder, – – – hvad annat kan väl äfven den ädlaste bemärkelse af dygd påsyfta? Motsatsen af dygd är i finskan ock blott *pahuus.* Likväl har man i sednare tider, i likhet med *wäwy wäwyn, lowi lowen,* som hafva sitt *w* i andra stafvelsen oföränderligt genom alla Casus, börjat autorisera *awu awun* såsom dygd, hvaraf Diminutivum och Adjectivum kan blifva *awuinen,* samt kanske

Verbum *awuita awuitsen,* utöfva dygs, som äfven kan hafva Passivum *awuittaa awuitaan,* liksom *hawaita hawaitsen* har *hawaittaa hawaitaan.* Af *awu awun,* kunde jemväl formeras ett annat Verbum *awuta awuan,* med Passivum *awuttaa awutaan,* och Frequentativum eller Diminutivum *awutella awuttelen,* samt Passivum deraf *awuteldaa awutellaan* (Mediativum caret), om dervid den betänkligheten icke skulle möta, att consonanten *w* är föränderligt uti egenteliga finska Verba, der detta *w* står emella tvenne enkla vocaler, såsom uti *wawista wapisen,* darra, *tawata tapaan*; icke så uti *tawata tawaan,* som uppkommit af det svenska ordet: stafva, eller *wahwistaa wahwistan,* som har en consonant framför det annars föränderliga *w,* så ock uti Infinitivus en lång slutvocal.

De mest förefallande Interjectioner i finskan äro följande: *ai! aijai! o! oi! oijoi! ui! uijui! ah! ahah,* (annat än *ah ah)! ahhah! oh! ohoh! ohhoh! no! noh! nonoh! seh! hää* (frågande Interjection)? *ho! hoh! hohhoh! hui! hei! hyi! kah! jaa! jaaja! joska* eller *jospa! woi! woiwoi! häh* och *ähäh!* hvarmed hämndekänsla uttryckes.

NÅGRA REGLOR TILL SYNTAXEN.

Adjectivum rättar sig efter sitt Substantivum uti Numerus och Casus, t. e. *hywä mies, hywän miehen.*

Tvenne Substantiva, som under vördnads betygelse syfta på ett föremål, fordra lika Casus, lik ett Adjectivum och Substantivum, så att till och med person-affixen fogas blott vid det sednare, t. e. *Herra Jumala, Herran Jumalan, Herran Jumalani.*

Af tvenne eller flere Substantiva, som syfta på olika föremål, sättes alla de föregående i Genetivus på frågan: hvilkens, t. e. *miehen poika, miehen pojan hewoinen, miehen pojan hewoisen warsa.*

Af tvenne Nomina propria uti en mening står det föregående oföränderligt i Nominativus, t. e. *Tuomas Piiparin, Henrikki Kolmannelle. Kolmas* står här såsom ett Nomen proprium. Från denna regel undantages, såsom alltid stående i lika Casus, *Jesus Christus,* för den vördnad vi tillegne detta namn.

På frågan svaras med samma Casus, ehuru ofta af olika Numerus, med samma Modus och Tempus, som frågan innehåller, t. e. *ongo Herra kotona? kotona on. Ketä te etsitte? Herroja. Mitä isändä tekisi? isändä tekisi työtä.* Dock svaras ofta för korthetens skull äfven med blott *on, ei, jo, niin,* &c.

På Penetrativus af Pronomen Interrogativum *mikä,* kan svaras såväl med Dativus som Penetrativus, t. e. *mihin hän sen pani? maahan, pöydälle.*

På frågan hvarest och när, svaras ofta antingen med Nuncupativus eller någondera af Locativerne, t. e. *missä? kotona, kylässä, täällä* eller *siellä; koska? eilän, tänä päiwänä,* eller *huomena.*

Då fråga är om någon quantité, tid eller längd, sättes hufvud-ordet i Accusativus Partialis, t. e. *kappale leipää, kolme päiwää, wirsta matkaa.*

På frågan, hvarmed? svaras med Mediativus, t. e. *hän ajoi hewoisella;* ty *kanssa,* som betyder, med i följe, och *ynnä,* med tillsamman, äro i detta fall ej tjenliga dertill.

På frågan, af, eller i stället för Ablativus, nyttjas ofta Accusativus Partialis, med Nominativus eller Accusativus Totalis förut; Nominativus, då Verbum utgöres af *olla,* något Passivum och Neutrum eller Reciprocum, t. e. *loppu kalaa on tässä, loppu kalaa jätettiin sinne, loppu kalaa jäi sinne,* men annars med Accusativus Totalis, såsom *hän jätti lopun kalaa sinne.* Samma Casus följer på denna fråga äfven med Adverbium, t. e. *paljon* (abreviation af *paljoin*) *rahaa, hywin riistaa, hirmuisesti petoja.* Uti denna regel inbegripas äfven, utom *yksi,* alla räkne-ord, utan afseende på Verba, t. e. *kaksi kymmendä,* det är: två af tie-tal. Annars följer efter vanligheten Ablativus på nämnde fråga, likasom ock på frågorne hvarom och hvarifrån? såsom *wanhuudesta pää walkenee, mistä hän puhui? saarnasta, mistä hän tuli? kirkosta.*

Då tvenne Substantiva nyttjas tilltalande, såsom compliment, står hufvud Substantivum oföränderligt, t. e. *ystäwä kulda, ystäwä kullat.*

Med *kaikki* rättar sig Verbi och Adjectivi Numerus blott efter Subjecternas antal i meningen; ty *kaikki* ändrar sig i Nominativus icke, t. e. *kaikki on hywä, kaikki owat hywät.*

Som *meidä* och *teidä* äro verkeliga Substantiva, samt kunna öfversättas med: vårt hem och edert hem, ehuru de härstamma af Pronomen *meidän* och *teidän,* så får personaffixen vid deras Med-Substantiva aldrig bifogas, med mindre *meidän* och *teidän* stå som Pronomina. *Meidän isändä* har således en helt annan mening, än *meidän isändämme.*

Alla enkla räkne-ord, jemte Adjectivum *moni,* som har allenast Positivus Gradus, nyttjas alltid i Singularis vid sina Substantiva, men derpå följande Pronomen som är å dem syftande, står i Pluralis, t. e. *kymmenen hewoisen kanssa, jotka* &c. *tässä on monda miestä, jotka* &c. Annat förhållande är det med *kymmenet* och *monet* m. m. som innehålla större antal af enheter.

Comparativus regerar Accusativus Partialis, om ej Conjunction *kuin* i vissa fall (då Comparativus och dess Casus ej följa på hvarannan) fordrar orden omkring sig i samma Casus med Comparativus, t. e. *parembi minua, useambi päiwä kuin wuosi.* Men Superlativus regerar Ablativus Pluralis, t. e. *paras miehistä.* Men *kaikkein,* Genetivus Pluralis af *kaikki,* får Superlativus ännu en högre betydelse, hvilket nästan onödigtvis vunnit burskap i språket, t. e. *kaikkein paras.*

Då någon jemförelse, utom Comparativus, äger rum, står jemförelse ordet i Accusativus Partialis, t. e. *yhtä hywin, yhtä suloinen, kahta paremmin.*

Flere Nominativer af Singularis fordra sitt Verbum i Pluralis, hvarigenom upprepning af Verba och andra ord undvikes, t. e. *Herra ja Rouwa owat tulleet, niin sanoiwat isändä ja emändä.* Annars kunde det ock heta: *Herra on tullut ja Rouwa on tullut.*

Accusativus Partialis i Pluralis, eller flere af samma Casus i Singularis, fordra alltid sitt Verbum i Singularis, t. e. *sinne meni kyllä miehiä, siellä on merta ja maata.*

Bejakande och nekande affixerne ställas blott vid sista ordet i samma mening, t. e. *niin se on hywän kuin pahangin kanssa, ei se ole hywä ei pahakan.* Annars kan ock sägas: *ei se ole hywä eikä paha.*

Om af tvenne eller flere Pronomina Substantiva i en mening det ena utgör första person, antingen af Singularis eller Pluralis, så sättes Verbum äfven i första person af Pluralis, t. e. *minä sinä ja hän olimme siellä, minä ja he olimme siellä, he te ja me olimme siellä.*

Så förhålla sig ock andra personerna till de tredje, nämligen, att Verbum till dem står alltid i andra person af Pluralis, t. e. *sinä ja hän menitte sinne, sinä ja he menitte sinne, he ja te menitte sinne.*

För öfrigt rättar sig Verbum i förenämnde fall efter det sist stående Pronomen Substantivum, som utgör person till Verbum, t. e. *koska minä teitä taikka te minua terwehtämään tulette,* eller *koska te minua taikka minä teitä terwehtämään tulen.*

Då flere Pronomina Substantiva eller personer följa på hvarandra i en mening, nyttjas vid påföljande ordet den person-affix, som hör till sista person i meningen, t. e. *se lisää minun sinun ja hänen onneansa, hänen ja minun kanssani, minun ja sinun kanssas.*

När åter ett Pronomen Substantivum, jemte något ord, som redan har person-affix, förekommer, tåla de följande orden i samma mening ej denna affix, t. e. *te lisäätte heidän ja jälkeenne tulewain onnea,* eller *heidän ja jälkeen tulewainne onnea.*

Hufvud Casus till Verba Activa är Accusativus, antingen Partialis eller Totalis, allt efter meningens totala eller partiala beskaffenhet, utom till Verbum auxiliare *olla,* som fordrar Nominativus i stället för Accusativus Totalis, t. e. *hän tekee työtä, hän teki työn, se on hywä, se on hywää.* De öfriga Casus, som i andra Språk regeras af Præpositioner, följa i finskan på sina vissa frågor dem förutan, t. e. på frågan, hvarmed? svaras med Mediativus, såsom *millä? omallani. Kanssa* nyttjas blott såsom med i följe, och regerar alltid Accusativus Totalis, t. e. *minä menen miehen kanssa.*

Conjunction *että* inbegripes redan af sig sjelf i Præsens Infinitivi ändelse, och bör derföre aldrig, utom i negativa bemärkelser, dervid utsättas, t. e. *se on hywä hywin puhua,* icke *se on hywä että hywin puhua.* Men med negation: *se on hywä, että ei kaikkia puhua.*

När tvenne Verba, Activa eller Passiva, i en mening förekomma, af hvilka det förra bemärker någon verkan af menniskans sinnes egenskaper, och har sin person i Nominativus, om den annars ej är i Passivum inbegripen, och öfversättese då med – man, så måste det sednare, med uteslutande af att, efter meningens beskaffenhet, stå antingen uti Imperfectum eller Præteritum Infinitivi, då person dertill, om den är för handen, sättes i Accusativus Totalis, t. e. *minä luulen hänen tulewan, me luulimme hänen tulleen, se muistetaan olewan, arwataan olleen, hän kuuli puhuttawan, nähdään kuljettawan.*

Då person och Casus till Verbum utgöra liksom en gemensam Casus för tvenne Verba i meningen, af hvilka det ena är Neutrum eller något Passivum, och det andra Imperfectum Infinitivi, antingen af Activum eller Passivum, så står denne Casus i Accusativus Partialis, t. e. *sitä näkyi olewan, niitä luullaan hakattawan.*

Verbum finitum af Passivum, och Verbum *olla* (icke som auxiliare), då meningen af det sednare utmärker något tillstånd, i hvilket fall dess person står i Genetivus, samt alla Verba Auxiliaria, ändra aldrig person, utan blott Tempora, t. e. *kirja luetaan, kirjat luettiin, hänen on wilu, heidän on wilu, hänen täytyy tulla, heidän täytyi tulla.*

Person till Verbum Auxiliare *olla,* i likhet med vanliga Verba Activa, är Nominativus, t. e. *hän on tehnyt, hän on luwannut tehdä.* Men alla öfriga Verba, då de brukas som Auxiliaria, fordra personen i Accusativus Totalis, t. e. *minun tarwitsee tulla, miehen sopii mennä, hänen sanotaan tekewän, sinun pitää tekemän.*

Med Verbum, antingen finitum eller infinitum, och Imperfectum Infinitivi, står person till det förstnämnde Verbum i Nominativus, och person till Imperfectum i Accusativus Totalis, men Casus till dem är som vanligt Accusativus Partialis, t. e. vid *luulla puhuwan: minä luulin hänen puhuwan pahaa.*

Med ett Passivum i meningen står person till Verbum Auxiliare antingen i Nominativus (i stället för Accus. Totalis med Activum) eller Accusativus Partialis, t. e. *hän pitää hakattaman, händä pitää hakattaman, hän tarwitsee käskettää, händä tarwitsee käskettää.*

Verbum *olla* rättar sin Numerus med Casus Possessivus, som esse med Dativus i latinet, icke efter person, utan efter tinget, och öfversättes då i Svenskan med: hafva, t. e. *rahat owat hänellä,* eller *hänellä owat rahat,* icke *rahat on hänellä; heillä on raha,* icke *heillä owat raha.*

Uti negativa bemärkelser blir Numerus vid Verbum oföränderlig, då Præsens af Verbum alltid har utseende af andra person i Singularis uti den Indicativa Imperativus, t. e. *ei hän mene, ei he mene, ei hänen tarwinnut mennä, ei heidän tarwinnut mennä, ei hänen ole tarwinnut tehdä, ei heidän ole tarwinnut tehdä.*

Då något Participium ensamt, eller liksom Adjectivum till Personen af Verbum *olla* förekommer, har negation ej sin vanliga verkan på Participium, utan allenast på *olla,* der det finnes utsatt, t. e. *ei hän sanonut, ei he sanoneet, ei hän ole sanonut, ei he ole sanoneet, ei hän ole tekewä, ei he ole tekewät.*

Verbum Passivum i en negativ bemärkelse fordrar alltid Accusativus Partialis, t. e. *ei händä hakata, ei händä hakattu, ei händä hakattaisi.* Uti: *ei hän ole hakattu,* eller: *ei he ole hakatut,* utgör *ole* Verbum, der negation ej tillåter att ändra Numerus, och *hakattu* eller *hakatut* är att anses som Adjectivum till Pronomen Substantivum *hän* eller *he.*

Med *paksu, pitkä, leweä* och *korkea,* såsom mathematiska dimensioner, sättes ordet, som bestämmer något mått, i Accusativus Partialis, t. e. *sormea paksu, tuumaa pitkä, kyynärää leweä* och *syldä korkea.*[80] Men med de af abstracta Substantiva *paksuus, pituus, lewyys* (annars *leweys), suuruus, korkuus* (annars *korkeus*) och *wahwuus,* så ock af några andra Substantiva, såsom *mitta, tapa* och *lai,* samt af Postpositionen *werta* deriverade Adjectiva följer Genetivus eller, som är det samma, Accusativus Totalis, t. e. *sormen paksui-nen, kyynärän pituinen* &c.

Utom tredje person så i Singularis som Pluralis, regera de öfriga personerna af den Indicativa Imperativus i Activum, och Verbum Passivum, Nominativus i stället för den vanliga Accusativus Totalis, som meningen föreställer, t. e. *syö leipä, syökän leipä, leipä syötiin* &c. Detta är sagt blott om Singularis, ty Pluralis har alltid Nominativus och Accusativus Totalis lika,

När en negation går förut och affirmation följer efter i samma mening, blir det gemensamma Verbum till dem af negativt utseende, t. e. *ei taito, waan tahto taitoon, ole lapselle hyödyllinen.* Men med affirmation förut blir ock Verbum affirmativt, såsom: *tahto oppiin, waan ei taito, on lapselle hyödyllinen.*

Præposition *hamaan hamaasta* rättar sig uti Casus såsom ett Adjectivum efter sitt Substantivum, till ex. *hamaan loppuun asti, hamaasta aluusta ruweten.*

Præpositionerne *ilman, pitkin,* och *keskelle keskellä keskeldä* (härstammande af Substantivum[81] *keski kesken*), samt Adver-

bia *lähes* och *liki,* då de nyttjas såsom Præpositioner, så ock Postpositionerne *jälkeen* (efter), *kohden* (åt), *kohtaan* (erga), *wastaan* (contra), *warten* (för skull), *myöden, waille wailla,* jemte *wasten* (stödjande emot, jemväl såsom contra), *sitte, paitsi* och *ennen,* hvilka nyttjas både som Præpositioner och Postpositioner, sättas med Accusativus Partialis, t. e. *ilman sitä, pitkin puuta, keskelle maalia, lähes* och *liki maata, wiikkoa jälkeen* &c.

Alla öfriga Postpositioner, såsom *wastaan* (icke i fientlig afsigt, ej heller såsom Adverbium, t. e. *ota wastaan*), *wastassa* (på frågan hvarest), *jälkeen jäljessä* (efter, i följe), *puoleen, asti, saakka, tähden, suhteen, werta werralle werralda, luoksi luona, tykö tykönä tyköä, alle alla alda, päälle päällä päällä, nojalle nojalle nojalda, kautta, wuoksi, läpitse, ylitse, alitse, ohitse, siwutte* eller *siwuitse, edellä edessä edestä, takaa takana, perään perässä, kanssa, kesken* (betyder som Adverbium ogjordt eller ofärdigt) och *myötä,* jemte Præpositionen *ynnä,* fordra Accusativus Totalis, t. e. *karjan wastaan, karjan wastassa, joulun jälkeen, joulun jäljessä* &c.

Då Postpositionerne *läpitse, ylitse* och *alitse* nyttjas som Præpositioner, skrifvas de blott *läpi, yli* och *ali,* t. e. *hän katsoi läpi sormeinsa, se lensi yli meren, se meni ali kätten.*

Ehuru Postpositionen *tähden* regerar Accusativus Totalis, står likväl *itse,* som Casus dertill, alltid oföränderligt, t. e. *itse tähtensä,* icke *itsensä tähden.*

En del af såväl Præpositioner som Postpositioner nyttjas äfven såsom Adverbia, t. e. *ole ilman, mene myötä, kuka siellä ennen oli?*

Conjunction *ja* sammanbinder lika Casus, äfven af olika Numerus, lika Modi och Tempora; *minä ja sinä, mies ja hewoiset, tulla ja mennä, minä tulen ja he menewät.* Uti *minä tulin ja minä menen* sammanbinder *ja* icke Verba utan Pronomina. *Minä tulin ja menen jälle* är en ellips, der sednare *minä* är uteslutet.

På lika sätt förhålla sig äfven några andra Conjunctioner, såsom *kuin* efter Adverbierne *niin, silloin, sitte* &c. eller efter Comparativa bemärkelser, så ock *että* efter Conjunctionen *sekä,* och *niin* efter Conjunctionerna *koska* och *jos,* t. e. *niin, silloin,* eller *sitte minä kuin muutkin, parembi woida kuin wäsyä, pikemmin aletaan kuin yletään, sekä minä että sinä, sekä hän söi että joi, koska se on tosi niin on tämä walhe, jos siinä on totta niin on walhettakin.*

De Interjectioner, som verka på Casus, fordra, efter meningens beskaffenhet, antingen Vocativus eller Accusativus Partialis, t. e. *ah armas elämä, ah armasta elämää! woi kurja kuolema, woi kurjaa kuolemaa!*

TILLÄGG.

Nepaa, och dylika ord, (alla enstafviga ord inberäknade) med en lång slut-vocal, som å pag. 14, raden 7 [Ks. s. 247], enligt dess ändelser i Genetivus och Dativus, finnes anfördt, äfven såsom exempel till första Declination, torde kanske beqvämare, och till undvikande af onödiga anmärkningar om Casus, efter dess Accusativus Partialis och några andra ändelser, lämpas till den tredje, då således en lätt ändring vid bestämmelsen af ord till första och tredje Declination uppstår.

När affixen *han* eller *hän,* hvaraf betydelsen är: ju, kommer att sättas till *ma* eller *mä,* som genom abreviation och omskapning efter det föregående ordets vocaler, af Pronomen personale *minä,* förvandlas till en affix, öfversättes den samma med: åtminstone, t. e. *onhan se ollut,* det har ju varit, *menemmähän tuota katsomaan,* jag går åtminstone att bese det.

Walittuja Suomalaisten

Sanan laskuja,

Jotka on kokoillut ja ulos andanut
Jak. Juteini.

Wiipurissa
Painettu And. Cederwallerin Kirja-
painossa wuonna 1818.

Niinkuin auringon säteet,
jotka poltto-lasilla kootaan,
sytyttäwät aineen, niin on wiisauskin,
Sanan Laskuin waikuttamaan
suljettuna, woimallinen.

A.

Aatto juhlista jalombi.

Ah! endinen aikani, nykyinen mieleni.

Ahkeruus pahan onnen woittaa, ahkeruus unengin estää.

Ah! kullaista kotoa, jos on ruokaa niukemmalda, niin on unda wiljemmäldä.

Ahneus wiisaangin pettää.

Ahwen armas tuorehelda, särki säästössä parembi.

Aika autuas kotona, ukko kurja kulkemassa.

Aika tuopi tyynän meren, aika wuotawan wenehen.

Aika wanhin, awaruus suurin.

Ajallansa työn teko, hetkellänsä hywä ilo.

Aika hiiren haukoitella, kuin on kissan kidassa.

Aina kala wedessä, ehk' ei aina apajalla.

Aina siehen korsi jää, kussa kuorma kaatuu.[82]

Aina syötäwä kuluu, pidettäwä pahenee.

Aina uusi hembeämbi, ehkä endinen parembi.

Ain' on aikaa wireällä, kiire laiskalla kotona, jos ei muutoin niin makoolle.

Alaisin raudan, juoma miehen koettelee.

Alku työn kaunistaa, lopussa kiitos seisoo.

Andaa hywä wähästäkin, ei paha paljostakan.

Anna kättä köyhän miehen; köyhällä on lämmin koura.

Anna pahalle paljon waldaa, ottaa se itse enemmän.

Annettu luwattu lahja.

Ansaittu anottu ruoka, syöty leikattu pala.

Apuna ahongin kyndö, lisänä mahongin maito.

Arka hengensä pitää.

Arka händä peljätkön, waan ei jalo paetko.

Aseessa työn teendö, miehessä pellon kyndö.

Asia niinkuin ajetaan, laki niinkuin luetaan.

Asioissa mieldä tarwitaan, hakkaa hullukin halkoja.

Auta Jesus köyhää miestä, rikas ridoingin elää.

Auta miestä mäessä, älä mäen alla.

Auta minua aitan päälle, kyllän itse maahan pääsen.

Auta sitä, joka awun tundee.

Autuaalda woi putoo, waiwaisen maito kaatuu.

Autuasta takaa, waiwaista otsaan onni potkii.

Autuas wahingosta wiisaaksi tulee.

E.

Ehtoo karjan, yö perheen kokoo.

Ei aika miestä odota, jos ei mies aikaa.

Ei ajettu tie ruohotu.

Ei anna mammona maata, eikä lekkeri lewätä.

Ei auta linnun lendää, sitte kuin siiwet leikataan.

Ei endisellä kauwan eletä, jos ei wuodet waraa lisää.

Ei ennen saadulla kauwan eletä, jos ei Jumala wastaista anna.

Ei epä-luulo ole tiedon wertainen.

Ei halla haosta lähde, kaste kalwesta katoa päiwän Perttulin perästä.

Ei haukku haawaa tee, jos ei puulla päähän lyödä.

Ei haukkuwa koira jänistä saa.

Ei hepo häitä kiitä, jouhi-händä juomingia.

Ei hewoinen tiellä liho.

Ei hinda hewoista koroita.

Ei huolda häwyttömällä, työtä maansa myyneellä.

Ei huoralla häpyä ole.

Ei hulluus häwiämästä kiellä.

Ei hywin syöden säästetä, eikä säästäin hywin eletä.

Ei hywyys kiellä kuolemasta, pahuus kauwan elämästä.

Ei hywä hylkynä ole.

Ei hywä hylyksi joudu, eikä wiisas waiwaiseksi.

Ei hywääkän hewoista saa yli woimansa ajaa.

Ei hywäkän Lääkäri joka reikää lääkitse.

Ei hywä sana haawoita.

Ei hywä sana woidetta tarwitse.

Ei häijyllä häpyä ole.

Ei härkä Linnasta palaa, lammas lautamieheldäkän.

Ei hätä häwetä anna, kiire kauwan kiinnitellä.

Ei hätä lakia lue.

Ei itku hädästä päästä, parku päiwistä pahoista.

Ei juosten jauheta, köyhyyttä jaloin jätetä.

Ei kaikkia waiwoja pundariin panna, eikä kaikkia karwaisia korweta.

Ei kaikki kuldaa kuin kiildää, eikä hopiaa kuin hohtaa.

Ei kaikki taudit ole kuolemaksi.

Ei kaikki waiwat watiin tule.

Ei kaksi suurta yhteen säkkiin mahdu.

Ei kalua saaden rikkaaksi tulla, waan säästäin.

Ei kalu kylässä parane.

Ei karhua witsalla lyömistä ole.

Ei karja niin katoa, kuin paimenet puhuwat.

Ei karwas nauris ensin mätäne.

Ei kauhalla mieldä päähän ajeta, waan waiwalla.

Ei kaunista kanneta, jos ei kallista anneta.

Ei kenkki-hewoisen hammasta katsota.

Ei ketään kukkaro kaulassa hirtetä.

Ei Kirkko niin täynnä, ett'ei Pappi mahdu.

Ei kirwes kiween pysty, napakaira kallioon.

Ei kirwestä yhdeldä puolelda hiwota.

Ei koiraa karwaan katsomista ole, waan kuonoon.

Ei koiraa luu satu.

Ei kolmi-säinen köysi kesken katkea, ystäwiä yhdessä woiteta.

Ei korppi kiroin kuole, lapsi torasta pahene.

Ei kukko käskein laula, wiisas waatien puhu.

Ei korppi korpin silmää puhkaise.

Ei kuningaskan kuldaa syö.

Ei käeten kuolla, eikä uhaten eletä.

Ei käskiä wäsy.

Ei köyhyyttä jalalla jätetä.

Ei lainan ottajalda kalu puutu.

Ei laiska onneansa tunne.

Ei lapsi isätä synny, työ tekiätä tapahdu.

Ei liika lihoita, jos ei kohtuus elätä.

Ei lapsi lakoon kuole.

Ei lapsi wiinaa eikä warsa kauroja tarwitse.

Ei luja lutise, eikä wakaa wapise.

Ei leipää leikin syödä, kakkua naurain kalweta.

Ei lämmin luuta särje, rakkaus riitoja salli.

Ei merta jäänä soudeta, eikä wedestä kastumata päästä.

Ei läpi paina, jos ei lämmitäkän.

Ei maan tie ruohotu.

Ei maaten markat tule, istuen isot hopiat.

Ei matkassa majaa ole.

Ei mene Matti hirteen.

Ei mies merta syö, ehk' ei tyhjälläkän elä.

Ei mies nimellä elä, waan wiralla.

Ei naurismaan kautta wäärä ole.

Ei niin hywää, ett'ei parembaa ole.

Ei niin kauwan lapsesta murhetta ole kuin hän poikkipuolin penkillä pysyy.

Ei niin pahaa, ett' ei joku kiitä, eikä niin hywää, ett' ei joku laita.

Ei niin päätä ett' ei wähää mieldä.

Ei niin pikkuista pilaa, ett'ei totta toinen puoli.

Ei niin pitkää päiwää, ettei ehtoota perästä.

Ei niin wanhaa, joka ei luule wuotta eläwänsä; eikä niin nuorta, joka ei luule wanhaksi tulewansa.

Ei nimi miestä pahenna, jos ei mies nimeä.

Ei nurkka leipää lisää.

Ei ole aittaan asiaa, kosk' on suossa suuruspala, leipä männyssä mäellä.

Ei ole hullu joka anoo, waan joka andaa.

Ei ole kuwussa, ehkä nokassa.

Ei ole kädessä kärppä pinossa.

Ei ole seppää selwembätä, taitawambaa takojata, kuin on taiwahan takoja, kaiken luonnon kalkuttaja.

Ei omena puusta kauwas putoa.

Ei panenda-mieli päässä pysy, eikä kannanda-wesi kaiwossa.

Ei perhe sakeeta soimaa, eikä paksua pakene.

Ei perindö-kalu pesää tee, panenda-mieli päässä pysy.

Ei pidot parane, jos ei wieraat wähene.

Ei pikaisuus menesty asioissa.

Ei puheen paljoudesta, eikä kirjan suuruudesta.

Ei puheet puhuen lopu, wirret laulain wähene.

Ei puu yhdellä lyömisellä kaadu.

Eipä anna murhe maata, waara leikillä lewätä.

Ei päiwä paista, ennen kuin nousee.

Ei päätöndä kalaa, eikä luutonda lihaa.

Ei riidasta rahoja ole.

Ei riko mieli miehen päätä, raha ratko kukkaroa, tee terweys pahaa, lyötä suuta wehna-leipä.

Ei räkkää herkkua watsan täysi.

Ei saa purjetta ylemmäksi wetää kuin wenhe sallii.

Ei saa pääldä tähteitä tehdä.

Ei salli sawinen peldo sukan wartta walkeata, miestä werkaista waolla.

Ei sanoma sauwaa tarwitse.

Ei sanoma siiwitä lennä, puhumata kauwas kuulu.

Ei saunasta kastumata päästä.

Ei se eksy joka kysyy, ei se kadu joka katsoo.

Ei se katsellen katoa, eikä kuiwa kurkistellen.

Ei se koira orawaa tuo, joka wäkisin metsään wiedään.

Ei lyö joka uhkaa, eikä pure joka haukkuu.

Ei se mahda metsään mennä, joka pelkää joka puun päällensä katuwan.

Ei sen kieli ole puurossa palanut, joka ämmäin kanssa toruu.

Ei sen mieli mettä keitä, jok' on suuressa surussa.

Ei sen päätä pestä, joka ei itse saunassa ole.

Ei se ole hädässä ollut, jok' ei toista auta.

Ei se ole ihmeitä nähnyt, jok' on nähnyt juopuneita.

Ei se ole koiralda purtu, joka on lailda woitettu.

Ei se ole waiwata, jok' ei ole syndymätä.

Ei se ole pila jota pilataan, waan se joka itsensä pilaksi tekee.

Ei se parkuen parane, eikä huutain huokene.

Ei se pääse kuolemata, jok' ei ole syndymätä.

Ei se sikaan tule, joka sukuunsa tulee.

Ei se tahdo andaa, joka kysyy.

Ei se wuohi toista auta, joka itse haapaa kalwaa.

Ei siitä sauwu nouse, jossa ei tulda ole.

Ei sika syytä wingu, lapsi waiwata walita.

Ei silakka suolassa mätäne.

Ei sillä ole tuskaa uidessa, jonga päätä kannatetaan.

Ei sitä häwetä saa, jota ei parata woi.

Ei sitä mieli tee, jota ei silmä näe.

Ei sodat sanomita ole, kowat ilmat mainioita.

Ei suotta kuolla, ehkä suotta sairastetaan.

Ei susi koiran kuolemaa itke.

Ei syndywä siaa etsi, kuolewa paikkaa walitse.

Ei syödyssä syömistä, nahkaa ennen nyljetyssä.

Ei syöpä laihdu, eikä tekewä köyhdy.

Ei syöttiläs tiedä mitä elätti winguu.

Ei sääksen ääni Taiwaaseen kuulu.

Ei taito takkana ole.

Ei talwi mene takansa katsomata.

Ei tappi janoon kuole.

Ei taskulla tapaa, kukkarolla kunniata, olkon tyhjä taikka täysi.

Ei tiedä wiisaatkan waimot, missä miehet mellastawat.

Ei tora haawaa tee.

Ei tuki suowaa alenna, wara wenhettä kaada.

Ei tuonikan tyhjästä ota, tuuli jääldä kaljamalda.

Ei tule lindu liikkumata, kala jalan kastamata.

Ei tuli kylläynny, eikä tuhlaja rikastu.

Ei tyhjästä tytyä, walehesta watsan täyttä.

Ei tyhjä säkki pystyssä pysy.

Ei työ miestä häwäise, taito tapoja pahenna.

Ei työt tehden lopu, wirrat wuotain wähene.

Ei unda weroista wiedä, makoota maan otoista.

Ei uni maaten lopu, nälkä nauriita syöden.

Ei waiwaisen eloon paljoa tarwita.

Ei wanha koira tyhjää hauku.

Ei wanha rakkaus kesken ruostu.

Ei wanhasta säästäingän ole.

Ei wanha wiata kuole.

Ei waris kiroin kuole, korppi kuiwiin sanoin.

Ei warkaan waloista ole.

Ei wasikka rukoillen elä, eikä korppi kiroin kuole.

Ei watsa nuolden täydy.

Ei watsa welkaa salli; nälkä näännyttää hywängin.

Ei wedestä kastumata, eikä welasta maksamata päästä.

Ei wesi hullua hukuta, ennen wiepi wiisahamman.

Ei wesi kassissa pysy, taito päässä tyhmän miehen.

Ei wettä wihalla juoda, kaljaa kateudella.

Ei wieriäwä kiwi karwoitu, mies kulkewa rikastu.

Ei wihoin wihille saada, eikä wäkisin wäwyksi, ylen mielin ystäwäksi.

Ei wiljaa waiwata saada, kalaa jalan kastamata.

Ei witsa luuta särje.

Ei woimaa pundarilla jaeta, mieldä kauhalla mitata.

Ei wuohen wiemisestä, kuin hän lypsettää kotia tulee.

Ei yhden kaunis kaikkein kaunis.

Ei ystäwyys yksin puolin pysy.

Ei tohdi torpan kukko tassia talon kanoja.

Ei yö niin pitkä ett'ei päiwää perässä.

Eloon on eläwän mieli wielä haudan wierelläkin.

Elä maalla maan tawalla, taikka mene maalda pois.

Elää koira yhden talon, kuolee koira kahden kodon.

Elää niinkuin märkä puu palaa.

Elää toukkakin puun raossa.

Enembi on wähembikin, musta mulli walkeambi, mielin kielin puhuttaissa.

Ennen kurki kuolee, kuin suo sulaa.

Ennen lehmätä kesällä kuin akata jouluna.

Ennen lyhyt rikan maasta ottaa kuin pitkä tähden Taiwaasta.

Ennen puu taittuu kuin Taiwaaseen ulettuu.

Ennen wettä weljeldä kuin welliä wieraalda.

Ennen wirsta wäärää kuin waaksa waaraa.

Ensimmäinen hetki hirressäkin pahin on.

Eteensä eläwä ajattelee, takansa kuollut katselee.

H.

Halaus halun lisää, suun ando hywän sowinnon.

Halla hanhen (pois mennesä) siiwen alla, talwi joutsenen takana.

Halla hiljain kylwäneellä, nälkä siemenen syöjällä.

Halla matalan meren kylmää, wähä köyhän juowutta.

Halpa köyhän kalu on.

Halpa waimo haldiaton, awoi pieletön weräjä.

Halpa waimo lapseton, paha hännätön hewoinen.

Hambaissa koiran ase.

Harwoin Helundai tähätön, harwoin Juhannes jywätön.

Harwoin hywänä, kauwan pahana, iän päiwän ilkeänä.

Harwoin miniätä kiitetään, harwoin wuohta siunataan.

Harwoin nähden harakkakin kaunis on.

Harwoin wiisas wihastuu, harwa siitä ihastuu.

Haukkuu huonokin koira hywän koiran kahleissa.

Haukkuu paha koira hywänäkin pidettäissä.

Hellä purtu, arka lyöty.

Hellät työttömän kädet, arat armoin kaswatetun.

Hepo hellä warsallensa, ukko hellä akallensa, waimo warsin lapsillensa.

Herroilla herrain koirat, hännättömät, hailuttomat.

Hewoisessa hengi miehen, waimossa talon pidändö.

Hewoistansa hullu kiitti, mielipuoli poikiansa.

Hiki hellän, lämmin laiskan, pakkainen pahan miehen.

Hiki hywän hewoisen, wahto warsan kunnia.

Hiki laiskan syödessä, wilu työtä tehdessä.

Hiljaa tehty hywin tehty.

Hullu huolensa puhuupi huolen tundemattomalle.

Hulluilla herrat kyndäwät.

Hullukin hywän tundee, maun maistaapi sokea.

Hullun ajatukset owat hajalla, kuin akanat tuulessa.

Hullun aika hangitessa menee.

Hullun ewäs ensin syödään.

Hullu paljon työtä tekee, elää wiisas wähemmälläkin.

Hullu pilaan suutuu, wiisas wastaa puolestansa.

Hullu puuroa puree, hullu kalwettua kalwaa.

Hullu saapaa wihaa, siitä saa saamatongin.

Hullu suuna, houkka päänä, mieletön kitana kaikki.

Hullu wasikan kanssa kilpaa juoksee.

Hullu wirtensä tyyni laulaa, hullu kaiken taitonsa ilmoittaa, hullu walheelle nauraa.

Humala mielen ottaa, Jumala mielen andaa.

Humalassa hullut kaikki, pahat paljo juotuansa.

Huoli heikoksi tekeepi, murhe muita mustemmaksi.

Huora luulee kaikki sisariksensa, waras kaikki weljiksensä.

Huoran itku, warkaan wala, juopuneen Jumalan kiitos, ei ne merkitse mitäkän.

Huorat hulluksi tekewät, sala-waimot waiwaiseksi.

Huowaa wariskin wasta-tuuleen, mies woittaa wahingonsa.

Hupa aika ystäwäin seassa.

Hupa Howissa elämä, waikka päälle waarallinen.

Huuto hätäisen kumppani.

Hyw' on lapsen lasna alla, kuin on wanhembi warona.

Hyw' on olla hymbyrällä, kaunis kamburajalalla; ei sitä sotaan wiedä, eikä tahdota tappeluun.

Hywä akka aikanansa, ehkä toruu toisinansa.

Hywä hyljätään pahoilda, paha kaikilda ylen katsotaan.

Hywä hywällä saadaan, sokealla silmäpuoli.

Hywä hywästi elää, kaunis kuolla kunnialla.

Hywä hywään sopii, suosio leiwän lisää.

Hywä joukossa Jumala, onni kaunis kumppanina.

Hywä kaikkiin sopii.

Hywä kello kauwas kuuluu, paha sanoma edemmä.

Hywä kiitetyn mieli, wetelä kiitoksen liemi.

Hywä kukin kuolduansa, ehkä paha eläissänsä.

Hywä kuollut, kaunis kadonnut, ehkä eläwä parembi.

Hywä kyllä, hullu kyndää, jättää kyynärän waon wäliä.

Hywä lapsi itse witsan tuo, ei paha hosuengan parane.

Hywä lapsi laiskan waimon, wiiwyttelewä wireän.

Hywän pinon tykönä on hywä lastuja poimia.

Hywä on rikkaana olla, terweenä kauwan elää.

Hywä on toisen housuilla tuleen istua.

Hywä puusta puhua, mäen päällä mällötellä.

Hywä suossa suuri jalka, kirkossa kepeä kengä.

Hywä suulas, paha kielas, wait olewa paras on.

Hywä sydän huoraksi saattaa, wapaa tahto warkaaksi.

Hywä syönettä syöttää, oppinetta opettaa.

Hywä taitawan laulaa.

Hywä tapa tappeluksessa; se lyö joka ennättää.

Hywä tiessä ystäwä, reppu reessä parembi.

Hywät pijat, kauniit tyttäret; mistä pahat waimot tulewat?

Hywä Tuomas Joulun tuopi, hiiwa-nuutti hiiwan saapi.

Hywä tyynä tyttö-lapsi, raisuna orihewoinen.

Hywä wanhan waeldaa hywän nuoremman nojalla.

Hywä wirka warkahalla, mutta kaulalle kamala.

Händänä hywä hewoinen, paha piika palmikoina.

Häpeä hewon purema, häpeämbi waimon lyömä.

Häpeä häistä lähteissä juoda joelda wettä.

Hätä käskee härjän juosta, pakko paimenen paeta.

Hätäyndynyt hullu on, waan ei mies wahingossa.

Häwiää kylän käwiä.

Höyhenistänsä lindu, tawoistansa mies tunnetaan.

I.

Idän ilmat ilkeämmät, pohjan pakkaiset pahimmat.

Idästä isot sateet, pohjaisesta poudat pitkät.

Idästä kesä, idästä talwi, idästä hywä wuoden wilja.

Ihmisille wahingot tulewat, ei kiwille eikä kannoille.

Ikä yksi ihmisellä, monda aikaa iässä.

Ikäwä odottajan aika, päiwä pitkä saalliitoina.

Ilda-rusko selwä ilma, aamu-rusko pilwipäiwä.

Illan wirkku, aamun torkka, se tapa talon häwittää.

Illoin ilmat kiitetähän, huomenin hywät emännät.

Ilo köyhän kuolemasta, pilkka waiwaisen pidosta.

Istualda rikas puhuu.

Isännän askeleet pellon sonnittawat.

Isännän silmä hewoisen lihoittaa.

Itku pitkästä ilosta, nikka kauwan nauramasta.

Itse kiitän itseäni, itse mä tapani tunnen.

Itsestänsä ihminen asian arwaa.

Itsestänsä paha Pappi saarnaa.

J.

Jakajan osa wähin on.

Jatka jauhoja Jumala, kyllä kaiwo wettä andaa.

Joka ainoansa andaa, se itsensä häwittää.

Joka endistä kiittää, se nykyistä moittaa.

Joka endistä kiittää, wastaista toiwoo.

Joka hylkää hywän wellin, syö se kaalin syljetyngin.

Joka kaikki makeat maistaa, kyllä se karwaat kakaisee.

Joka kaikki pyhät pitää, se kaikki näljät näkee.

Joka kerran keksitään, sitä aina arwataan.

Joka kurituksetа kaswaa, se kunniata kuolee.

Joka leiwillä alkaa, se lusikalla lopettaa.

Joka paljon lupaa, se wähän andaa.

Joka paljon saa, se enemmän pyytää.

Joka pelissä rikastuu, se tawoissa köyhtyy.

Joka pian uskoo, se pian petetään.

Joka piikana toruu, se waimona tappelee.

Joka pitää keweän käden, pitäkön raskaan kukkaron.

Joka pitää suuren suun, pitäkön leweän seljän.

Joka päiwä lämmin leipä, joka päiwä leiwän loppu.

Joka sutta pakoo, sitä karhu kohtaa.

Joka syytä suuttuu, se lahjata leppyy.

Joka säästää saatuansa, sill' on ottaa tarwittaissa.

Joka säästää saatuansa, sill' on tarpeessa tawara.

Joka taajan kylwää, se laajan leikkaa.

Joka talosta tie Turkuun menee.

Joka tyynällä makaa, se tuulella soutaa.

Joko kulda kukkarossa, taikka sanda sieramissa.

Jok' on julma juhdallensa, se on walju waimollensa.

Jok' on laiska lauwandaina, se on musta sunnundaina.

Jok' on nuorena nopea, se on walpas wanhanakin.

Jok' on ylen ylpee, kyllä sen nälkä nylkee.

Jo laki lainehtii, koska tuomari pikaria pitelee.

Jolla on leweä lanne, se tarwitsee suuret housut.

Joll' on paikka paikan päällä, sill' on markka markan päällä.

Joll' on raunio rahoja, sill' on suowa ystäwiä.

Jonga lehmä lähteessä, sen käsi sarwessa.

Jonga wiina wiiwyttää, sitä sika imettää.

Jonne kakku kannetaan, sieldä toista toiwotaan.

Jo se aikaa kuoli, joka itseänsä laitti.

Jos ei kylmää Kynttilänä, taikka pauka Paawalina, kyllä kylmääpi kesällä.

Jos ei papu ole warhain waossa, ei se pouka pohtimessa.

Jos kalikkaan sattuu, niin koiraangin koskee.

Jos kettu kuolee, kyllä händä jää.

Jos on koiria, kyllä on kapuloitakin.

Jos on mies wähä, kyllä on laki luja.

Jos on wirsussa waraa, kyllä on tielläkin tilaa.

Jos takki tawat ilmoittelis, puhuis paita pellawainen; harwoin naitais neitsykäinen, miest' ei monda uskottaisi.

Jota enemmän kissan selkää silitetään, sitä enemmän se händäänsä nostaa.

Jota enemmän sondaa liikutetaan, sitä enemmän höyryää.

Jotain juomarille tapahtuu; joko kissat kengät syöwät, taikka kintaat katoawat.

Jota kandaja parembi, sitä juttu julkisembi.

Jota useambi keittäjä, sitä wetelämbi liemi.

Joulu juhlista paras, Pappi paras wierahista.

Jouten syönyt sairastaa, jouten joutilas lepää.

Jumala andaa andajalle, andaja tasan paneepi.

Jumalalla onnen ohjat, Luojalla lykyn awaimet, waan ei kateen kainalossa, pahan suowan sormen päässä.

Jumalan kanssa on paras kauppaa tehdä.

Jumala warjele kannuksia kanan jaloista, kukon suusta hambaita.

Juodaan joki-wedetkin, kosk'ei läsnä lähdewettä.

Juoman Jouluna pitää, lihaa syömän laskiaisna.

Juopuwat oluen juojat, waipuwat walhetteliat, kielen kandajat katoowat.

Juosten matka joutusambi, ehkä käyden keweämbi.

Juuressa heinän sato on.

Jywillä sika lihoo, waimo laiska taikinalla.

Jälki jääneen neuwoo, umbi eksyttää hywängin.

Järki miehen, terä weitsen kunnia.

Jätetty tehdä taitaan, ei haaskattu.

Jääwät hywätkin, naidaan pahatkin.

K.

Kaali minun kaimani, wellingi weljeni, puuro paras ystäwäni.

Kaatuu kerran kituwa puu, kuolee kauwan sairastanut.

Kahden kauppa, kolmannen korwapuusti.

Kaksi sairaalla tapaa, joko kuolee taikka paranee.

Kaksi tietä tiineellä, joko luo taikka kandaa.

Kaksi weistä warkahalla, tyhjä tuppi toisen wyöllä.

Kahden kerran köysikin wahwa on.

Kaikissa näissä ollaan, sanoi akka, kuin kuoppaan kulki.

Kaikki kauniit kotona, ihanat isän majassa, kempit kirkko-waatteissansa.

Kaikkia muuta mies katuu, waan ei nuorena naimistansa, eikä warhain nousemistansa.

Kaikki karhun tundewat, ei karhu ketään tunne.

Kaikki köyhät hiljaiset, kaikki rikkaat kopeat.

Kaksi on yhden hywängin Herra.

Kaksin täällä kaikki owat, kaksin aidan seipähätkin.

Kaksittain kaikki paras; kaksi orrella pysyy.

Kaljalla työt tehdään, oluella pidot pidetään.

Kalwetaan luu lihawangin, syödään liha laihemmangin.

Karja kirjawa kedolla, ihmisen ikä kirjawambi.

Kaste-kortta kaukaa etsitään, apilas aidan wiereen jätetään.

Kaswaa kiwinen peldo, waan ei kaswa kakkarainen.

Kaswaa rupinengin porsas, waan ei karwoitu.

Kaswot pijan puhe-miehet.

Katso koiraa kuonoon ei karwaan.

Katti kaiken saalliinsa syö, köyry-selkä sittekin on.

Kaunis kaakku pääldä nähden, akanainen alda puolen.

Kaunis nuori, wiisas wanha.

Kauroilla otetaan, kannuksilla ajetaan.

Kauroja (kylwetään) kakarin suuhun, käen suuhun herneitä.

Kauwas hywä sanoma kuuluu, paha paljoa edemmä.

Kauwas wiisas näkee, edemmäksi ajattelee.

Keitä munaa, et saa liendä, neuwo hullua, ei saa mieldä.

Kennen tuoppi, sen tupakka.

Kerta wiisas petetään, waan ei toista.

Kesä tulee keikutellen, talwi suuta wääristellen.

Kesti kestiä waatii, häät hywät ristiäisiä.

Keweät leskengin kengät miestä toista toiwoessa.

Kewättä kynttilästä, syksyä Uolewista.

Kielellänsä lindukin laulaa.

Kiitä kiwistä maata, laita landa-sawea.

Kipinästä maa kytee, tora tappelun tekee.

Kirkon kirwes ja rauta-lapio köyhän welan maksaa.

Kirwes hywä kierteestä, wiikate murenewasta.

Kissa kiitoksella elää, koira pään silityksellä.

Kissan ilo on hiiren itku.

Kissan tullessa tupahan, hiiret reikihin menewät.

Kohtuus paras kustakin, kohtuus hywä makkarastakin.

Koira kopea kotona, waan ei wiisas wieraallensa.

Koira käski händäänsä, händä käski karwojansa, karwat wasta kahisiwat.

Koirat kutsuen tulewat, hywät wieraat kutsumata. (Ystäwän tykö, waan ei kestiin).

Kokenut kaikki tietää, waiwainen kaikkia kokee.

Kolmannesta kowasta pahakin palaa.

Kolmea ei tule uskoa: wenhettä wesille, hewoista tielle, waimoa aitan wartiaksi.

Kolme miestä pienessäkin paatissa tarwitaan:
yksi syö, toinen soutaa, kolmas perä-puikkoa pitää.

Kombastuu hewoinen kulkeissansa, saati ihminen puheissansa.

Koska kissa karhuksi pääsee, kaitse silloin karja-laumas.

Koska tippui tynnyrini, ystäwitä yldä kyllä; tynnyrini tyhjettyä, ystäwät' ei yhtäkän.

Koskee se käteen jos lyötäwäängin.

Kosk' on miekka hullun wyöllä, silloin werta wuodatetaan.

Koto-kauppa paras kauppa.

Koukun sauwu hengi mulla, maito-welli suurin surma, sanoi akka kuin sauwulla waiwattiin.

Kowa kaikkiin koskee, ei pehmeä puoliingan.

Kowalle on koira luotu, kiwillekin makaa-maan.

Kowat kourat kuolemalla, pihdit sepällä pidemmät.

Kuin ei Wappuna waossa (herne ja papu), niin ei pouka pohtimessa.

Kuin hullu markkinoille tulee, niin Saksa rahaa saa.

Kuin kauhalla aljettaan niin lusikata lope-tetaan.

Kuin kowan näkee, niin koiraskin munii.

Kuin käteen niin kärsään.

Kuin on kaukana, niin ammuu, kuin on likellä, niin puskee, se on tapa pahan härjän.

Kuin on kuusen kaataja, kyll' on oksan ottaja.

Kuningas kurjakin kotonansa.

Kuin tulee aljetuksi, kyllä tulee kuluneeksi.

Kuin warkaat riitelewät, niin talon-poika hewoisensa saa.

Kuka koiran hännän nostaa, jos ei hän itse.

Kuka koto-warkaan katsoo.

Kuka solmes' kanan munan, kiersi köyttä ruumenista.

Kuluu päiwä pilwessäkin, menee aika murheessakin.

Kunnia hywä tawara, hywä wieras wilja-wuosi.

Kuolden koira tapansa heittää, ei paha koira kuolduakan.

Kunniaksi sonnilla suuret sarwet, waan nenä miehellä.

Kunnia sille, jolle kunnia tulee.

Kuolema on kuuro ja sokea; ei se kuule eikä näe, koska händä rukoillaan.

Kuolewat kuningaatkin, waipuwat waldiaatkin, saati minä poloinen poika.

Kurja mies aseetoina.

Kurki laiskan pellon sonnittaa.

Kussa haaska, sinne korpit kokounduwat.

Kussa kakku leiwotaan, siinä toista toiwotaan.

Kussa peura pehtaroitsee, siinä karwa katkeaapi.

Kussa työ tehdään, siinä ruoka syödään.

Kuu kiurusta kesään, puoli kuuta peippoissesta, wästäräkistä wähäisen.

Kuuluisa rikkaan tauti, ei köyhän kuolemakan.

Kuuro päiwää kuluupi, laiskan kauwan kengiessä.

Kuwaisensa pojan kukkokin tekee.

Kuwa syömätä elää, waan ei ihminen.

Kyll' on työtä tekewällä, wettä kyllä soutajalla.

Kyllä aika tawaran kuluttaa, jos lisääkin.

Kyllä eläwä palawansa tundee.

Kyllä härkä händänsä tarwitsee, jos ei ennen niin kesällä.

Kyllä ikä tawaran kokoo, waan ei tawara ikää lisää.

Kyllä jalka kengän sioittaa, wirka miehen opettaa.

Kyllä kaksikin sammakkoa kaiwoon mahtuu.

Kyllä kesä kuiwaa, jos kesä kastelee.

Kyllä koira haawansa nuolee.

Kyllä koira koiran tundee.

Kyllä koira päänsä silittäjän tundee.

Kyllä kuiva rikka hännästä heldyy.

Kyllä kuollut paikkansa pitää.

Kyllä laiskalla pyhiä on.

Kyllä luu lihan kaswattaa, peldo palkitsee wahingon.

Kyllä maalla wiisaita on, kuin merellä wahingo tulee.

Kyllä makaawalla unda on.

Kyllä matalakin kando kuorman kaataa.

Kyllä matka kuormaa lisää, tuska waiwoja walaa.

Kyllä mäki welkansa maksaa.

Kyllä on näkiöitä jos tekiöitäkin.

Kyllä on päiwiä idässä, ehtoita lännessä.

Kyllä on rikkautta, kussa rakkautta.

Kyllä on yötä Uolewista, päiwää Paawalista.

Kyllä ori tamman potkimisen tundee.

Kyllä pahalla katsojalla warkaita on.

Kyllä Pispalla Pappia on.

Kyllä rukki ruokaa tuo, kehrä-warsi keittämistä.

Kyllä sen päiwä kuiwaa, jonga yö kastelee.

Kyllä se oras tunduu, josta hywä laiho tulee.

Kyllä se syitä löytää, joka lasta piestä tahtoo.

Kyllä sowindo siaa andaa.

Kyllä susi poikansa ulwomaan opettaa.

Kyllä susi syitä saa lammas-laumaa raadellansa.

Kyllä terwekin kuolee, sairaskin paranee.

Kyllä tuulet tulewat, kuin mä wenheen wesille saan.

Kyllä tyhjä puolensa pitää.

Kyllä tyynässä wedessä niin paljon kaloja on kuin juoksewassakin.

Kyllä wanhalla wikoja on.

Kyllä woilla wieraita saa, oluella ystäwiä.

Kyllä wuosi weronsa wie, ajastaika andimensa.

Kylmä kulda kumppaniksi, waljut waimon rikkaudet.

Kylmät talwen lämbymätkin, lämbymät kesän wilutkin.

Kylä siellä kussa kukko, haukkuu koira korwessakin.

Kynsistänsä kotka syö, sormistansa suomalainen.

Kädestä kärsään köyhän saallis.

Käki tuo suwen sanoman, pääsky päiwän lämbymän.

Kärsiwä kaikki woittaa.

Kärsi kowaa pehmeän toiwossa.

Käyden kylään kerkiää, juosten tielle jäädään.

Käy wiisaskin wipuhun, hullu huhtoo siwutte.

Köyhä saa sammakolda sahtia, orawalda ohria.

Köyhä toiwoo rikastuwansa, rikas pelkää häwiäwänsä.

Köyhyys toran taloon tuottaa.

Köyhyyttänsä köyhä werassa käy, ryysyillänsä rikas koreilee.

L.

Laari langat kehrää, aitta kangahat kutoopi.

Ladossa heinä lapoolla on.

Lahjat lain lumowat, raswa pyörän pyörittääpi.

Laho-puu weden wetää, mies wanha oluen juo.

Lainaa kalus kylälle, sohi sormellas kotona.

Laiska lapsille parembi, ruma työhön rohkeambi.

Lalli etsi lakkiansa, lallin lakki pään laella.

Lapsella on lapsen mieli, tyhmällä on tyhmä kieli.

Lapsena on lapsi Kuningaankin poika.

Lapsi ombi laiskan turwa, wireääkin wiiwyttääpi.

Laulaa lapsi syötyänsä, itkee ilman olduansa.

Laulunsa jälkeen lindu, tapainsa jälkeen ihminen nimitetään.

Leikki siansa saa, kotonsa koira löytää.

Leuoistansa lehmä lypsää, ruoalla työ tehdään.

Lieheällä lesken mieli miehen toisen toiwossa.

Lihainen kieli leikkaa luisen kaulan.

Lihan uusi lihoittaa, kalan uusi kuolettaa.

Liika waiwa wieraista.

Lijan liikkuwa näkee muiden ihmisten menoisa.

Liikkuu tuppi Linnan työssä, olka-pää omassa työssä.

Liki nälkäinen täi puree.

Lippu liinaa, lappu lautaa on osa ihmisellä kuolemassa.

Lisänä rikka rokassa, sisän-lisko taikinassa.

Luondo huoraksi saattaa, oma tahto warkaaksi.

Lupaus hywä, ando parembi.

Lupa leikkiä puhua, ehk' ei tarwe irwistellä.

Lupa kysyä, waikk' ei waraa ostaa.

Luu lihan jakajalle, huora pijan walitsialle.

Luu lihan kaswattaa, peldo talon rakendaa.

Luuta liki liha makeambi.

Lyhyet owat walheen jäljet.

Lyöden lapset rakkahammat, hautoen pajukin parembi.

Lyö sikaa, pese porsasta, yhdellä lailla ne winguwat.

Lähimmäistänsä lehmäkin nuolee.

Lähtemään wieras tullut on.

Lähtemätä saa olla, waan ei wiipymätä.

Lämmin hywä kesälläkin, ruoka wiljawuosinakin.

Lännen tuulet länseämmät, idän pakkaiset pahimmat.

Läsnä leipä taikinassa, läsnä piika kaswamassa.

Lästä naiminen parembi, kaukaa hewoisen kauppa.

Löytää hywäkin wertaisensa.

M.

Maahan katsoo maattu piika, ylös puhdas puna-poski.

Maa kaswaa maatessakin, peldo pehtaroitessakin.

Maalda mies pois saadaan, waan ei tawoildansa.

Maallansa mies paljo maksaa.

Maan tie köyhtyneen, kirkon nurkka nukkuneen.

Maa naittaa pahatkin pijat, isän peldo ilkeätkin.

Maan tähden tyhmätkin, pellon tähden pahatkin naidaan.

Maa omansa perii.

Menemätä saa olla, waan ei wiipymätä.

Meni pyytä pyytämään, koppelo (metsäs) kotona katosi.

Merellä on matka suora, mutta maalla mukawambi.

Merellä silmät, metsässä korwat tarwitaan.

Mesi-marja mielittäissä, omena otettaissa, waan wotsa wihjittynä.

Mieldä kerjätessäkin tarwitaan, ett' ei kahdesti yhteen porttiin mennä.

Mieli harras työn tekee, ei woima wäkewängän.

Mies luotu liikkuwaksi, waimo pirtin wartiaksi.

Mies makaa, onni walwoo.

Mies se, joka mielensä hillitsee.

Mies se, joka puheensa pitää.

Mies syö, mies saa, miehelle andaa Jumala.

Miestä myöden miekka wyöllä, kilpi kandajan mukahan.

Miestä toiwon pojastani, pian syö, pikemmin kengii.

Mies wieras wian näkee talon toisen tyttäressä.

Mies woitettukin on.

Milloin paha härkä puskee, milloin nuolee.

Minä herra, sinä herra; kuka meistä kontin kandaa?

Minä muita, muut minua palkata panettelewat.

Missä Miehiä, siellä mieliä.

Missäs harakka, jos ei sian tappajaisissa.

Missäs koira wanhenee, jos ei juostessansa.

Missäs köyhä häwiää, jos ei toiwossa rikkaaksi tulewansa?

Mistä hoikka, siitä poikki.

Mitä kukko noukahtaa, se kanaan kajahtaa.

Mitä miehen mustuudesta, makkaran kiperyydestä.

Mitä nuori oppii, sen hän muistaa wanhanakin.

Mitä on lehmän lypsystä, joka maitonsa kaataa.

Mitä pitkästä iästä, harjoittamata hywyyttä.

Monda juonda juopuneella, sekä itkee että nauraa.

Monda ojaa pienykäistä suuren kosken kaswattawat.

Monda tuima näitä saa, sanoi sondiainen, kuin päin seinää lensi.

Moni muualla mulko-silmä, kotonansa kyyny-silmä.

Moni wanhaksi pyytää, mutt' ei pääse puoletkan.

Muita moni naittelee, itse naisi naittajakin.

Munan tuo, kanan wie.

Muodoksi molemmat silmät, ajaa asian yhdelläkin.

Murhe tuottaa mustan muodon, pahat päiwät parran pitkän, halu harmahan hapenan.

Muu maa mustikka, oma maa mansikka.

Muunoin liendä leiwän kanssa, muunoin leiwätä lihaa.

Mykkä wiisas, hullu wäkewä.

N.

Naiman nuorena pitää, ett' on wara wanhanakin.

Naitua naiset lihowat.

Naisesta naurawasta, orhista onduwasta, miehestä makaawasta warjele tuli punainen!

Narriks' tulee narrattawa, pilkaksi pilan tekiä.

Naitaissa kalua kyllä, killingiä kihlattaissa.

Naura, naura! ei naurain mieldä päähäs tule.

Nauretaan naineita, itketään kuolleita wuosikausi kumbiakin.

Nauris-maan kautta tie oikein on.

Nauru köyhän kuolemasta, pilkka waiwaisen pidosta.

Neuwo tuhmaa, ei saa mieldä; keitä munaa, ei tule liendä.

Neuwolla työt tehdään, ei wäen paljoudella.

Niinkuin metsässä huuhutaan, niin metsä kaikkuu; niinkuin tyhmälle puhutaan, niin tyhmä wastaa.

Niin köyhä elää kuin märkä palaa.

Niin monda mieldä kuin päätä.

Niin owat pahnat kuin eläimetkin.

Niin wissi kuin wiisi sormea.

Niin pitkä niini puussa, kuin on pitkä itse puukin.

Niin puhutaan kuin juodakin saadaan.

Niittu pellon emä on.

Niitä kaloja saadaan kuin ongitaangin.

Noista wiisas wirren teki, hullun pitkistä puheista.

Nosta koira kaiwosta, saat wettä silmilles.

Nosta konna mättähälle, niin se niskaas hyppää.

Nuolee petokin poikaansa.

Nuoruus hulluus, wiisaus wanhuus.

Näkywät eläwän silmät, ei kuolleen koskaan.

Nälkä kahleisiin saattaa.

Nälkä leiwän särwin on.

Nälkä perheelle toran tuottaa.

Nälkä ruoan paras suola.

Nälkä syömätä tulee, wilu päiwän paistamata.

Nälkä warhain syöneen, halla myöhä kylwäneen.

O.

Odottain aika joutuu.

Odottain kala ongeen tulee.

Ohho! sanoi outo olutta; kannun joi, kaksi oksensi.

Oksana paha puu, harjana hywä hewoinen.

Ole miesnä miesten luona, sutena koirain seassa.

Olin nuori, notkui miekka, waiwuin wanhaksi, kalkkui sauwa.

Ollaan wuosi onnetakin, waan ei leiwätä.

Olut ei tiedä juojaansa ammeessa, eikä piika wiejäänsä waa-ussa.

Oluella onni hywä, juodaan janotakin; ei pijalla pahembi, naidaan kokematakin.

Oluessa ollessani, kalua minulla kyllä; olut päästä olkenee, kohta kalukin katoopi.

Oma kungin kaunis, sammakangin nuijapäänsä.

Oma lapsi lapsukainen, toisen lapsi lastukainen.

Oma osa ensimmäinen, toisen osa takimmainen.

Oma sika, oma papu, oman herran hernemaa.

Oma suu tikan pojan surma.

Omat maat makuisimmat, omat metsät mieluisimmat.

On herra herrallakin, jos ei muita niin Jumala.

On hywä wähäkin, on palakin leipää.

On kekri köyhälläkin, joulu-juhla waiwaisella, laskiainen laiskallakin.

On niitä syöty, ehk' ei saatu, sanoi hämäläinen silakoita.

On onni orwollakin, waiwaisellakin Jumala.

On ottaakin, jättääkin hywän miehen naurismaassa.

On pukillakin parta, waan ei miehen mieldä.

On sillä jäljet, waan ei jänistä.

Opiksemme ikä pitkä, wiisaudeksi waiwa kaikki.

Oppinut oluen juopi, oppimaton oksendaapi.

Oraassa on laihon alku, pojassa miehen mukaman.

Orawan leipä, sonnin sahti, miehen wakoon wäsyttäwät.

Ota siitä kussa on, pane siehen kuin tarwitaan.

Otteilla otetaan, kannuksilla ajetaan.

Oudoista omat tulewat, hywät weljet wierahista.

P.

Paha laiskan parta-weitsi; weden wie, karwan jättää.

Paha lapsi lasna kauwan, warsana häijy hewoinen.

Paha lehmä kiulunsa kaataa.

Paha lindu pesänsä hieroo.

Pahalla sialla on monda syytä, milloin maa kylmä, milloin kärsä kipeä.

Paha maansa myyjä, pahembi siemenensä syöjä.

Paha mies makaawainen, waimo paljon naurawainen, paha wuotawa wenekin.

Paha mies parratoina, paha pitkän parran kanssa.

Paha nahatoinda nylkeä.

Paha nimen panee, hywä nimen kandaa.

Paha on paljas-pään kanssa hius-nuottaa wetää.

Paha on purewa koira, waimo wihainen kamala.

Paha työ, pahembi palkka.

Paha waimo toruwainen, hywä koira haukkuwainen.

Pah' on olla palkollisna, paha palkan maksajana.

Paljo hywästä annetaan enemmän se maksaa.

Paljo kuluu korkeana, paha huonona pysyä.

Paljon pahassa työtä, iso waiwa ilkeästä.

Paljon waiwaa wanhetessa, wanhana paha elää.

Paljosta on hywä tiliä tehdä.

Palo-kärki paljon puita hakkaa, mutta wähän pinoja tekee.

Pane paha matkaan, mene itse myötä.

Pane pukki kaalimaan wartiaksi, poika piikain paimeneksi.

Pantti oman kotia tuo.

Paraassa wiewän silmä, enemmässä ennättäwän.

Parembi ajaa kuin wetää.

Parembi andaa kuin ottaa.

Parembi armo kuin uhkaus.

Parembi hywän neuwo kuin pahan työ.

Parembi katsoa kuin katua.

Parembi kerran kuin ei koskaan.

Parembi kerran kyllin kuin aina niukkaa.

Parembi Kuningas kuuluwissa kuin näkywissä.

Parembi kunniaa kourallinen kuin häpiää helmallinen.

Parembi kuolla kuin kerjätä.

Parembi lehmä lypsää kuin tappaa.

Parembi leipä kuin kulda näljässä.

Parembi löytty kuin warastettu.

Parembi myydä kuin ostaa.

Parembi naurawa kuin itkewä.

Parembi oja tukkia kuin joki.

Parembi oma olkinengin kuin wieras willainen.

Parembi omalla maalla juoda wettä tuohisesta, kuin wieraalla maalla juoda tuopista olutta.

Parembi paha walheena kuin totena.

Parembi paikka waatteessa kuin rikka leiwässä.

Parembi palainen leipää kuin kappale kuldaa kato-wuonna.

Parembi puoli kädessä kuin kaikkia odottaa.

Parembi pyy piwossa kuin kaksi oksalla.

Parembi päälle kuin waille.

Parembi päätä palwella kuin händää.

Parembi reppu reessä kuin ystäwä tiessä.

Parembi rikkaan ruoka jäämään, kuin köyhän watsa repeämään.

Parembi rukiinen waimo kuin tamppuinen Rouwa.

Parembi ryppy kengässä kuin rakko warpaassa.

Parembi syönettä syöttä, kuin kuolletta kostuttaa.

Parembi tyhjä kukkaro kuin lainnattu raha.

Parembi warhain suurustaa, kuin kaiken päiwän syömätä olla.

Parembi wähä annettu kuin paljo luwattu.

Parembi wähä waatteessa kuin kaikki watsassa.

Parta-weitsi pahan miehen, wahdon wie, karwan jättää.

Pata kattillaa soimaa, yhden mustat molemmat.

Pelko koira paljo haukkuu, pauhaa mies peljästynyt.

Perso wieras warhain nousee.

Perästä huonon torujan suuhun sanat tulewat.

Pettää paha puheensa, syö koira oksennuksensa.

Pian heikko hengästyy, wäsyy wähä-wäkinen.

Pian kypsi kerkiää emännän hywän kädessä.

Pian on syöty saatu riista, ajettu hywä he-woinen.

Pian on souttu soukka salmi, mitattu matala meri, lyhy mieli liikutettu.

Pian pitkä lyhetään, kauwan lyhyttä jatketaan.

Pidot pijoista tulewat, hywät neuwot neit-sy-istä.

Pidä silloin pussis auki kuin porsasta taritaan.

Pieni pala watsan täyte, suuri pala suun re-wäisee.

Pimeä isätön pirtti, ehkä päiwä paistakohon.

Pitkä yö kylässä on.

Pohjaton papin säkki on.

Pois tungiot pirtistä, pois tyttäret talosta.

Pojall' owat isän tawat, äiden eljet tyttärellä.

Poudaksi kuun kehä, sateheksi päiwän sappi.

Pouta pilwien perästä, ilo seuraa itkuakin.

Puhdas kuin pesty kekäle.

Puheista puheet tulewat, kipinästä maat kytewät.

Puhuwan suuhun sanat tulewat.

Puhu miestä kaiken päiwän, älä nimeä sano.

Puhuttu puhe, ammuttu nuoli.

Puilla minä portit suljen, suljen suuretkin weräjät; mutta millän suita suljen?

Puoli orpo isätön, koko orpo äidetön.

Purewata peljätään, ei liehakoitsewata.

Puulla puusti kostetaan, halolla raudangin haawa.

Puulla toinen mies toisen asian ajaa.

Puuro hywä ruoka, kunnia hywä tapa.

Puussa toisen kipu on, ei se pahan sydändä särje.

Puuta myöden siirto juoksee, äiden tawat tyttärellä owat.

Päin härkä pahaan säähän, perin tuulessa hewoinen.

Päiwä jatketaan päreillä, weisuilla wähät oluet.

Päähän piikaa katsotaan, jalkoin jaloa miestä.

Päältä tunnen päiwä-kunnan, silmistä hywän sikiän.

Pääsnyt kuollut wuorostansa.

Päästä pino aljetahan, hywä asia alusta.

R.

Raha mielen muuttaa, tarwe kunnian pettää.

Rahtu lähtee lujastakin, kuin händä kalwetaan.

Raswainen on rauhan pata, waikka wettä kiehukon.

Rata maansa myyneellä, tien wieri wäsyneellä.

Reki warsan waatii, talo miehen tastii.

Riidoiksi waimon warat, miehelle mendyänsä.

Riista rikkahan pihalla, kaali köyhän kartanolla.

Rikas pääsee rahallansa, köyhä selkänahallansa.

Rikkaat maita riitelewät, köyhät unda kiittelewät.

Rikki pieletön weräjä, halpa lapsi haldiaton.

Riita rikkaatkin häwittää.

Riita, tora kahden kesken, suuta, kättä toisten nähden; se on isoisten elämä.

Rohkea ruokansa saa, kehno nälkään kuolee.

Routa porsaan kotia ajaa, tarwe miehen naimaan waatii.

Ruma työhön rohkeambi, kaunis katsoo karwaansa.

Ruma työlle rohkeambi, kaunis katsella parembi.

Ruoka muodon, waate warren kaunistaa.

Ruoassa työn alku.

Ruskia on repo kuollessakin.

Ryskääwät waimotkin siitä, kuin pijat raiskattaan.

S.

Saallis miehen yllyttää paljoakin pyytämään.

Saaneella sia on, ei ansainneella.

Saanut saappaat pitää, käy köyhä kengätäkin.

Saita leipiä lukeepi, arinalla arweleepi.

Saiwaria täi munii, pahoja pahat tekewät.

Sakoisambi sawi kuin sanda hiekkapellolla.

Sanasta miestä, sarwesta härkää.

Sanat sanasta tulewat, kypenästä maat kytewät.

Saa tyhjän pyytämätäkin, kowan onnen ostamatakin.

Sataapi sawinen pilwi, lehmä lypsääpi lihawa.

Satain suwet tulewat.

Sateheksi päiwän sappi, poudaksi kuun kehä.

Sauwa maita paljon käypi, sanat paljoa enemmän.

Se ensin jauhattaa, joka ensin myllyyn tulee.

Sekalainen kerjäläisen säkki.

Sekalainen seurakunda.

Se kissaa kiittää, jolla ei muuta eläindä ole.

Se koira wingahtaa, johon kalikka koskee.

Selkää silittäin kissa händäänsä nostaa, kiittäin tyhmä ylpeäksi tulee.

Se nimen sanoo, jonga lapsi on.

Sen käsi alinna, jonga hewoinen suossa.

Sen on laki oikeambi, jolla kandaja parembi.

Sen tietää kuin kuwussa on, ei sitä kuin nokassa.

Sentähden seppä pihdit pitää, ett' ei sormet pala.

Se on huono lindu, joka ei woi höyheniänsä kandaa.

Se on tehty kuin tehty, lapsi tyttären watsaan; tyrät tekiän nahkaan!

Seppä syöpi selwän leiwän, selwemmän sepän emändä.

Se saa walitun waimon, joka nai jätetyn pijan.

Se siinä on wäkeä kuin näköäkin.

Se ystäwä on kuin hädässä auttaa.

Sian tiedän kussan synnyin, paikan tiedän kussan paisuin, en tiedä kussa kuoleman pitää.

Siellä tuli kussa sauwu, siellä työ kussa sanoma.

Sika paistaa kylkeänsä, koira kuonoansa, paha waimo reisiänsä.

Siinä leipä syödään, jossa työ tehdään.

Siinä näkiä, kussa tekiä.

Siinä paha, kussa mainitaan.

Siinä wasta kyllä on, josta tähteitä jääpi.

Siitä härkä syö kuin hän wetääkin.

Siitä köysi jatketaan kuin katkee.

Siitä siasta kiini pidetään, joka aidan raossa löytään.

Siitä ylitse mennään, mistä aita matalin on.

Sika muistaa syömisen, waan ei lyömistä.

Sikiäwät työn tekiät, laiskat itse lakastuwat.

Sileät sowinnon jäljet.

Silitä taikka pese sikaa, yhdellä tawalla se winguu.

Silloin itkin ilman syytä, silloin waiwata walitin, koskan itkin isäni sylissä, huolin äiteni helmassa.

Silloin kala kiiskistä, koska mies mielettömästä.

Silloin köyhä keittää kuin kattilan saa.

Silloin lindu laihimmallansa, kuin pojat pienimmällänsä.

Silloin paras lakata, kuin leikki korkeimmallansa on.

Silloin seppä takoo, kuin rauta kuumana on.

Silloin sika säkkiin kuin päin on.

Silloin taitawa työn tekee, kuin taitamaton hangitsee.

Silloin takoman pitää kuin rauta kuuma on.

Sillä juttu julkisembi, jolla kandaja jalombi.

Sillä woitto, kellä kunnia.

Sinne mieletön menee, kuin järjetön käskee.

Sinne waaja waipuu, kuin nuija waatii.

Sinulla woitto, minulla kunnia.

Sitte wasta tali nähdään, kuin watsa awataan.

Sitä Jumala ruokkii, joka maata kuokkii.

Sitä koira kodoksensa kutsuu, missä yön lepää.

Sitä saadaan kuin ongitaangin.

Siweys arwon saa.

Siweys maan perii, rakkaus lain täyttää.

Siweä sika säkin naapuri.

Soimansa jälkeen lindu nimitetään.

Sopii kaksi pataa yhdelle tulelle, waan ei sowi neitsyttä kahta yhden yljän wuotehelle.

Sota-miehen waimo, kala-miehen koira.

Sota sortaa, rauha rakendaa.

Suden koira kelwotongin, miehen piika wanhanakin.

Sukujansa suuret naiwat.

Suloinen suwella kuolla, lämmin lähteä kesällä.

Suojaksi syksyiset tuulet, talwen jatkoksi kewäiset.

Suoja suuresta lumesta, pakkainen pyryn perästä.

Suolainen ja sakea on köyhän makea.

Suo siellä, wetelä täällä, huonon miehen menoissa.

Surkea surma silmin nähden, kuolema käsin pidellen.

Surma hepo suitsita, wahingoksi waimon walda.

Suru sian siirtäjällä, murhe majan muuttajalla.

Suru sillä, jolla sulha, sillä waiwa, jolla waimo, sillä kaksi, jolla lapsi.

Suu hywän tundee, kieli makean maistaa.

Suun ando p - s - n pesti.

Suun' itki, sydämen' nauroi, koska kuoli kumppanini, waipui waippani alainen.

Suu mettä lupaa, sydän myrkkyä oksendaa.

Suu pannaan säkin mukaan, koska leipä loppuu.

Suuri pala suun rewäisee, pienet näljän näännyttäwät.

Suuri sata saataissa, pieni ulos annettaissa.

Suurus-pala silloin tällöin, murkina kuin muistetaan, ilda tulee itsestänsä.

Suurus suuhun, mieldä päähän, talon työhön taitawasti.

Suussa juomarin mitta on.

Suussa wieraan koto; wieras elää anomisella.

Suustansa lehmä lypsää, waan ei sarwistansa.

Suusta röykkä köyhä mies, ruumihilda ruikamoinen.

Suu särjellä kuin sorwallakin.

Suweksi syksyinen rusko, taka-talweksi kewäinen.

Sydämen kyllyydestä suu puhuu.

Sywälle kala kokee, parastansa mies etsii.

Syy pahaa peljätä.

Syy-pää sakon wetää, hätäinen huoran naipi.

Syy sydessä, syy sepässä.

Syödessä laiskan nälkä tulee, wilu työtä tehdessä.

Syö koira kahleensa, pettää paha walansa.

Syö koira oksennuksensa, ottaa konna andimensa.

Syö koira oksennuksensa, pettää paha walansa.

Syö susi luetungin lambaan.

Syö susi nepaansakin.

Syö syöjä paljokin, ehkä elää wähemmälläkin.

Syötä wieraita sanoilla, siksi kuin keitos kerkiää.

Syötä wieraita sanoilla, niin ei kulu laarin kulma.

Syötäwä kuluu, pidettäwä pahenee.

Syö wähä, juo wähä, osta weitsi wyölles, tarwe-kalu kumppanikses.

Säkkiinsä päin Pappikin saarnaa.

Söisi kissakin kalaa, waan ei kastais' käpäläänsä.

T.

Takana Joulun talwi kaikki.

Tallelle wanha panee, waan ei muista.

Talon-poika tarkka töille, oppinut on sanain seppä.

Talo työlle, wieras tielle, juhlan pidetyn perästä.

Tapaa karhukin jäniksen, jos ei muualla niin kattilassa.

Tapa endinen taluu, wirka endinen wetää.

Tapaturmainen wieras saa tapaturmaiset räätit.

Tapaturma miehen surma.

Tapa warren kaunistaa, ei karwan kauneus.

Tasa-jako näljän tappaa.

Tasan naiset taipaleella, tasan matkoissa ewäät.

Tattari taloon tuottaa, tattari talottomaksi.

Tautina hywä pala takana on.

Tawallansa talo elää, puilla pirtti lämbiää.

Tawoistansa mies, höyhenistänsä lindu tunnetaan.

Tee hywin taikka pahoin, edestäs kaikki löydät.

Tee niinkuin käsketään, älä niinkuin hywä on.

Tee säkki saadessas, kylläs sauwan aina saat.

Tehden työt lewiäwät, tekemätä soukistuwat.

Tehty on aljettu työ, ajatellen aika menee.

Tekiän käteen kaikki tulee.

Terwe nuori syötyänsä, wanha yön maattuansa.

Teräwä tekewän ase, tylsä weitsi tyhmän miehen.

Tiellä kissat, tiellä koirat pahan waimon leipoessa.

Tiellä laiska riihessä.

Tihiä werkko miehen onni, surma kaikille kaloille.

Tikka kirjawa metsässä, ihmisen ikä kirjawambi.

Toimi talon pitää, ei wäen paljous.

Toinen päiwä, toinen neuwo.

Toinen saamaan, toinen syömään.

Toinen tupa, toinen tapa.

Toisen housuilla on hywä tuleen istua.

Toisen waiwaisen wahingo, toisen onni autuaan.

Toisin kuuro kuulee, toisin sokea soutaa.

Toisin tyhmä luulee, toisin merellä tuulee.

Toista karhu ajattelee, toista karhun tappaja.

Toiwoessa aika kuluu.

Toiwoen hywät tulewat, peljäten pahat kulkewat.

Toiwotaan wetten takaa, waan ei toiwota tuonelasta.

Tottunut työn tekee, tottumaton tuskaunduu.

Totuus ei pala tulessakan.

Tulee häiriö hywällekin, tapaturma taitawallekin.

Tulee mies meren takainen, waan ei tule turpeen alda.

Tulee sudengin wesi silmään, kuin kuoppaan joutuu.

Tulee wahingo wiisaallekin.

Tundekai mullista mies; hywällä hywät, huonolla huonot härjät.

Tuosta tunnen tyhmän miehen; nykäpuukko, nyrhi-kirwes.

Tupa tehty miesten tulla, talli seisoa hewoisten.

Tuppi huowilla tupana, miekan kärki auran kynsi.

Tuppurainen, tappurainen on takaus-mies.

Turkki tuulella parembi, nahka-wate wastaisella.

Turkit tuulella hywät, pälssit hywät pakkaisella.

Tuska neuwon muistaa.

Tuulee tuwan takana, ei tuwassa tunnukan.

Tyhjä neuwo neulan tiestä, nälkä naskalin siasta riutuwassa Kaupungissa.

Tyhmä ahne tytymätön; sill' on puutos puuttumaton.

Tyhmä kauwas käkee, ennen kuin lopun näkee.

Tyhmän sydän aina suussa, wiisaan suu sydämessä(*).

Tyhmät tyhjää naurawat.

Tyynessä kala kutee, hywät tawat hiljaisella.

Tyyristä syödään, ei tyhjää.

Työ kowangin onnen woittaa.

Työläs koiran suusta luuta ottaa.

Työläs on wanhasta kongaria tehdä.

Työläs on tyhjää jakaa.

Työläs leski lepytellä, kauwan-nainut nauratella.

Työnsä muotoinen kelpo mies on.

Työstä työhön morsianda, unesta unehen lasta.

Työ tekiäänsä kiittää.

(*) Se on: tyhmä puhuu kaikki mitä hän ajattelee, wiisas ajattelee ja tietää mitä hän puhuu.

Työtä kuolewa tekeepi, maalda lähtewä makaapi.

Täi eläwässä, mato kuolleessa.

Täi miehessä, kirppu koirassa.

Täytyy köyhän kärsiä, waan ei walittaa.

U.

Unda täynä makaawan watsa, wiljaa wireän watsa.

Uni-silmä sippurassa, wiina-silmä killin kallin.

Unhotettu wanha welka.

Useambi päiwä kuin makkara.

Usein köyhä tarwitsee.

Uudella sika lihoo, waimo laiska taikinalla.

Uusi luuta uunin puhdistaa.

Uusi welka wanhanakin.

W.

Wahingosta wiisaaksi tullaan, ehk' ei rikkaaksi.

Waiwainen lindu, jok' ei höyheniänsä kandaa jaksa.

Waiwainen waiwaisen naipi; siitä saadaan pussi-seljät, siitä waiwaiset wenywät.

Waiwaisella waimo kaunis, hullulla hywä hewoinen, herras-miehen naapurina.

Waiwaiselle armon tullen, rikkaalle rahan edestä.

Waiwaisen kala toisen miehen kassissa on.

Waiwaisen onni edellä käypi.

Waiwa suuri wanhettaissa, waiwa wanhana eläissä.

Wakka kandensa, mies wirkansa walitsee.

Wala warkaan miekka.

Walheella owat lyhyet jäljet.

Walkeus nauraa pimeyden töitä.

Wamba warpaassa, kipu keskellä sydändä.

Wanha määrä Pappilassa, kuus' sikaa, seitsemän liikkiöä.

Wanhuus on sairaus.

Warain myllyyn, myöhä kyytiin.

Waras luulee kaikki weljiksensä, huora kaikki sisariksensa.

Waras wei warkaalda, sai ilman-saaneelda.

Waras wireätä kiittää, huora laiskaa laittaa.

Waris huutaa illalla hywää ilmaa huomeneksi; waris huutaa aamulla pahaa säätä päiwäksi.

Waski kulda köyhän miehen, tina waiwaisen hopia.

Wasta aika sataa, kuin heinät ladossa owat.

Watsa opettaa lappalaisen ambuamaan.

Watsassa on orjan mieli, waan ei wierahan warassa, eikä pellon siemenessä.

Weitsi tyhmän jakajan käteen jää.

Welji welkaa tehtäissä, koira, konna maksettaissa.

Wellingi welan tekee, kaali kartanon pitää.

Wetelä kiitoksen liemi, arwo ansaittu parembi.

Wetelä on weljen weri, wieraan weri wetelämbi.

Wetelä weri waraksi, turha kiitos kunniaksi.

Wieras weikkoa parembi, emän lasta laupiaambi.

Wie sika Saksaan, tuo sika Saksasta, sika sika aina on.

Wiha wiepi wiljan maasta, kateus kalan merestä.

Wiidesti wiriä käypi, kerralla laiska wäsyy.

Wiina wiisaat willitseepi, wäkewildä woiman wiepi.

Wiina willihin tekeepi, olut tuopi toisen mielen.

Wiisas kawalan pettää, hullu wiisaan willitsee.

Wiisi wirkaa, kuusi nälkää.

Wilja wieraita kokoopi.

Wilja woittaa wiisahangin, tauti tappaa taitawangin.

Willainen isällä witsa, äiden witsa willaisembi.

Willainen on äiden witsa, isän ruoska rundelewa, witsa wierahan werinen.

Wilu wiljan kaswattaa, lämmin terän tuottaa.

Wilu-wuosi wilja-wuosi.

Wireys wahingon palkitsee.

Wireällä osaa wiisi, laiskalla yksi, paha sekin.

Wireä wanhembi laiskoja lapsia kaswattaa.

Witsa lapsen wiisaaksi, watsa lapsen warkaaksi tekee.

Wuohen woi, waimon tawara ei ole tarpeelle talossa.

Wuohi waiwaisen eläin, hellä waimo wanhan miehen.

Wuoroin wieraissa käydään.

Wuosi wanhan wanhendaa, kaksi lapsen kaswattaa.

Wuosi wiepi wuoden waran, päiwä-kunda päiwä-palkan.

Wuotta myöden lindu soipi, kewättä kala kuteepi.

Wähäisestä waimo kaunis, suuresta sotahewoinen.

Wäli wäätyllä witsalla, wäli wäändämättömällä.

Wähä elättää, tyhjä kuolettaa.

Wähä hywä, tyhjä paha.

Wähäinen lindu munii wähäisen munan.

Wähällä hullun mieli noutaan.

Wähä miehen mustuudesta, kuin on mieldä muutoin päässä.

Wähän mieldä hullun päässä, ei sengän siaa.

Wähän waiwoista waraa, waan enemmän wiisautta.

Wähässä juopunut laulaa.

Wähässä wahingo tulee, pikaisesti pijan rikko.

Wähä warjosta waraa, tyhjä turwa toisen takana.

Wäwystä wähän waraa, tyhjä turwa tyttärestä, miniästä mieli karwas.

Wäärin menee wäärin saatu, tuhlataan waiwata tullut.

Y.

Yhdet kaikki yhdeksässä, waan yksi mieli miehen päässä tarwitaan.

Yhteen päin sudetkin ulwowat.

Yhtä paljon mieldä on kiiskillä, kuin walaskalallakin.

Yhtä pitkät yhden jäljet, yhdet tawat tyttärillä.

Yhtä sutten silmäin wäli, yhtä warasten ajatus.

Yksi hullu taitaa enemmän kysyä, kuin yhdeksän wiisasta wastata.

Yksi lammas wettä määkii, koko karsina janoopi.

Yksi mieli ystäwillä, ehkä päät erinäiset.

Yksin päiwin ikäkin kuluu.

Yksin ylkä paras on, kaksin molemmat katoowat.

Yksi pahan tekee, kymmeneen se koskee.

Yksi porsaistakin pahin on.

Yksi sanoo ystäwällensä, ystäwä koko kylälle.

Yksi suu, kaksi korwaa; sentähden pitää enemmän kuuleman kuin puhuman.

Yksi syndi warkaalla, yhdeksän luulialla.

Yksi talon työ, joko syö taikka makaa.

Yksi tie, kaksi asiaa.

Yksi tie tuonelahan, yksi iäiseen ilohon.

Yksittäin pijat naidaan, yksittäin lambaatkin luetaan.

Yksi walhettelia saa yhdeksän matkaan.

Ylen-katse lapsen itkettää, ei osan wähyys.

Ylen köyhä katsotaan, portahalle astutaan.

Ylpeys langeamaan saataa.

Yöllä yköt lendelewät, hämärällä häijyt linnut, pahat naiset pimeällä.

Ä.

Äiti andaa nisän lapselle, waan ei mieldä päähän.

Äiti heitti, isä heitti, heitti minun heimolainen; waan ei heitä Herra Jesus, hylkää hywä Jumala.

Älkös pyhänä naiko, juhlan aikana ajelko; silloin pää on palmikoissa niin häijyn kuin hywängin naisen.

Älyä ämmätkin[83] tarwitsewat, jos ei muutoin niin leipoessa.

Älä ennen hyppää kuin oja tulee.

Älä ennen karsinaa tee kuins wasikan saat.

Älä ennen löydä kuin katoo.

Älä ennen nuole kuin tipahtaa.

Älä ennen wanhaa moita, kuins uuden tawat tunnet.

Älä hulluun wieldäs waiheta.

Älä hywästä hywästy, älkä pahasta pahastu ensimmäisellä erällä.

Älä itke ilman syytä, älä waiwata walita.

Älä juokse juhlan alla naiman teillä naapurissa; silloin on siweä kukin, puhdas piika ruokotongin.

Älä kaikkia korwenna kuin karwainen on.

Älä kerjäläisen powesta leipää etsi.

Älä lyö lyödyn mieldä, särje suruisen sydändä.

Älä mene syhymätä saunaan, asiata ansaan.

Älä nosta kiweä kuorman päälle.

Älä wähääkän ylen katso.

Älä wanhaa koiraa kauwan pilkkaa; se puree luuhun saakka.

Ämmät ähkyen eläwät, kuuset paukkuen palawat.

Äree ämmä leipoessa, kiukkuinen kirnutessa, oltta pannessa äkäinen.

Äyri äyristä karttuu, jywä jywästä kaswaa.

Jälki-puhe.

Suuri kokous Sanan Laskuja on tässä unhotuksen pimeyteen waipumasta pelastettuna, ja Suomalaisille huwitukseksi ja hyödytykseksi nyt walkeuteen edes tuotuna. Näiden seassa löytyy monda hywää waroitusta, monda hywin perustettua wertausta, ja muita ihanaisia wiisauden neuwoja, lyhykäisesti suloisilla sanoilla suljettuina, niin että ne julkisesti todistawat sekä Suomalaisten walppaasta järjen woimasta, että Suomen kielen merkillisestä taipuwaisuudesta, muutamilla sanoilla paljo käsittämään. Palawalla rakkaudella Isän maata kohtaan, joka on minun waiwani huwitukseksi muuttanut, olen minä nämät Sanan Laskut ahkeruudella kokoillut, walinnut ja järjestykseen asetellut. Kuitengin taitaa wielä monda löytyä, jotka ei ole minun tietooni tulleet, taikka owat toisilla sanoilla, kungin maan paikan puheen parren jälkeen, tawalliset. Muutamia paino-wirheitä on niiden sekaan myös sekä sanoissa että järjestyksessä epä-huomiosta joutunut, ehkä ne owat pienet, eikä saata lukiaa erhetykseen. Sen tähden, jos Seura-kundain Opettajat ja muut wiisaat miehet maa-kunnassa, jotka Isän maata rakastawat ja Suomen kielen ymmärtäwät, tahtoisiwat toiste minulle suosionsa osottaa, ja ei ainoastansa ilmoittaa kaikki ne wirheet ja puutokset, kuin he tässä taitawat hawaita, waan myös lähettää minulle kaikki ne Sanan Laskut, kuin he tundewat, ja tietäwät tästä wielä puuttuwan, mutta joissa joku merkillinen ajatus, neuwo ja wiisaus säilytettynä löytyy; niin tahdon minä ne kiitollisuudella wastaan ottaa, endisten kanssa järjestykseen sowittella, ja tämän kokouksen Kirja-painosta joskus toistain ulos andaa, että kaikki hywä, mitä Suomelle kunniaksi luetaan, ilme tulisi, ja hedelmän kandaisi. Ainoastansa tällä tawalla, monen miehen toimen, awun ja ahkeruuden kautta, on wasta täydellisyys tässäkin asiassa mahdollinen, niin kuin muissakin yhteisissä menoissa, joissa yhden woima on useasti paljoa puuttuwainen, eikä hänen paraskan työnsä taida kaikille yhtäläisesti kelwata, ja jokaiselle otollinen olla; sillä asian haarat, koettelemukset, tottumiset ja ihmisten luonnot owat aina enemmin ja wähemmin erinäiset, niin kuin kaikki kappaleetkin maan päällä.

Wiipurissa 10 päiwä Kesä-kuuta, wuonna 1818.

Huwitus-Sanomia,

jotka on kokoillut

Jak. Juteini.

Wiipurissa
And. Cederwallerin Kirja-painosta
annettu wuonna 1819.

Ajallansa aljettuna,
ennen liikaa lopetettu,
hywä ombi huwituskin,
sielun wirwoitus suloinen.

Mingä tähden on teillä harmaa pää ja kuitengin musta parta? Kysyi muinen Kuningas wanhalda ukolda. Sen tähden, armollisin Kuningas, wastasi ukko, että minun hiukseni owat kahta kymmendä wuotta wanhemmat kuin minun partani.[i]

Mies sanoi toiselle, joka kehui oppiansa: jos minä tietäisin kaikki mitä et sinä wielä tiedä, olisin minä oppinein mies maan päällä.[ii]

Kerran maalasi Pappi, saarnatessansa kowalla pakkaisella, helwetin armottoman kylmäksi. Saarnan jälkeen kysyi häneldä joku: mingä tähden sinä tänäpän Helwetin kylmäksi päätit, joka kuitengin kuumaksi sanotaan? Sen tähden, wastasi Pappi, että ei Seura-kunda haluasi sinne lämmittelemään.[iii]

Kuingas jaksat elää, kysyttiin kerran wanhalda juomarilda, kuin ei sinulla enää hambaita ole? Kiitos Jumalan, wastasi ukko, ei wiinaa purta tarwitse.[iv]

Oppineelle, joka istui ja luki tuwassansa, ilmoitettiin tuli-palo, ja sanottiin, että walkea on talossa wallallansa; mutta hän wastasi wakaisesti: sanokai waimolleni; en minä kerkiä talon toimituksiin.[v]

Koska wiisas mies oli merellä kowassa myrskyssä muutaman ylen annetun kanssa, jotka hädässä rupesiwat rukoilemaan Jumalaa, sanoi hän, heille: olkai wai, kelmit! että ei Jumala tietäisi teidän täällä olewanne, muutoin ollaan kaikki hukassa.[vi]

Howi-narri kutsui muinen Kuningaan kala-kestiin meren rannalle. Kuningas tuli määrätyllä ajalla hänen tykönsä. Koska hän oli saattanut Kuningaan meren rannalle, rupesi hän nauramaan ja sanoi: Armollisin Herra! syökäi nyt ensin tämä liemi, osoittain wettä, kyllä sitte kalat löydätte.[vii]

Koska iällinen mies oli Kuningaan käskyn jälkeen kowan syyn tähden wangiudessa, andoi hän hiuksensa ja partansa pitkäksi kaswaa. Parran ajelia tuli kerran hänen tykönsä ja pyysi leikata hänen hiuksensa ja ajella hänen partansa; mutta mies sanoi: Minulla ja Kuningaalla on riita minun päästäni; en minä tahdo pääni tähden kustannuksiin mennä, ennen kuin minä wissiin tiedän, jos se on minun taikka Kuningaan.[viii]

---

[i] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin arkkikirjallisuusvihko N:o 18, 1844., ja Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[ii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin arkkikirjallisuusvihko N:o 18, 1844., ja Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[iii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[iv] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin arkkikirjallisuusvihko N:o 18, 1844., ja Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[v] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[vi] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[vii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[viii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

Mies kerskasi muinen ja sanoi: minä tiedän konstin, kuinga wiisaita lapsia tehdään. Se on hywä, sanoi toinen, mutta kuitengin paha, että ei sitä jo isäs tiennyt.[i]

Kerran kysyttiin mieheldä, mingä tähden hän oli nainut niin wähäisen waimon. Mies wastasi: pahoista pitää wähin walittaman.[ii]

Juomarilla Herralla oli Kaupungissa juomari Palwelia, jotka kerran kotia tulduansa jäiwät molemmat porstuaan makaamaan, koska ei he kumbikan osanneet enää owea awata. Herätessänsä aamulla sanoi Herra Palwiallensa: kuules, junkkari! meidän pitää tästä lähin wuoroin juowuksissa oleman, että ei enää tarwitse porstuassa lewätä. Ei, Herra! wastasi Palwelia, en minä siehen kauppaan mene; koskas minun wuoroni sitte tulisi; sillä te olette aina humalassa.[iii]

Sokealla oli 50 Riksiä rahaa, jotka hän kaiwoi maahan tallelle. Mutta naapuri, joka sen salaa näki, meni ja otti pois sokean[84] rahat. Sokea, koska hän wiimein hawaitsi rahain pois olewan, arweli naapuriansa syy-pääksi ja meni hänen tykönsä neuwoa kysymään, mitä hänen piti tekemän rahansa kanssa, jota hän sanoi olewan itsellänsä 150 Riksiä. 50 Riksiä olen minä jo haudannut, sanoi hän, minä mielin panna kaikki samaan paikkaan. Koska naapuri sokeasta erisi, wei hän kohta, koko summan toiwossa, rahat paikallensa. Sokea tuli ja löysi[85] rahansa, eikä tahtonut enää sitä haudata.[iv]

Kuningaan kuljeskellen yksinänsä, ajoi hänen kuskinsa, wälttäin pahaa paikkaa tiellä, waunut talon-pojan oras-pellolle. Talon-poika, joka itse läsnä oli, eikä tiennyt Kuningaasta, tarttui kohta hewoisten suitsiin ja lupasi waunun pyörät kirweellä rikki hakata, jos ei hewoisia kohta pitänyt takaisin käännettämän. Kaksi palweliaa rupesi händä tästä kiiwaasti moittamaan ja walittiwat asian Kuningaalle, mutta Kuningas, koska hän syyn kuulla sai, nuhteli palwelioitansa ja lähetti talon-pojalle rahaa sowinnoksi, käski Kuskiansa käändämään tielle ja sanoi: Talon-poika tekee oikein, että hän omaansa warjelee, ja ei Kuningaskan saa händä wahingoittaa.

Meri-mies, joka ei koskaan ollut hewoisen seljässä ajanut[86], waan merta myöden kuljeskellut, sai kerran laiskan hewoisen, jota ei hän saanut paikasta liikkumaan. Hän otti pyhje-liinansa, kietoi kulman sormeensa ja nosti ilmaan häilymään, näin sanoen: ohho! wasta-tuuli; ei auta hewoista syyttää.[v]

Kirkko-herra sai lehmän ja otti ruumiin saarna-palkan emännän kuoleman jälkeen, – käski kuitengin Apulaistansa ruumiin saarnaa pitämään. Koska nyt tämä akka oli ollut paha eläissänsä, walitsi Apulainen suuttuneena nämät sanat saarnansa aineeksi: kaksi sai, ja kaksi ei saaneetkan; Kirkko-herra sai lehmän, perkele sielun, mutta minä ja lukkari ilman jäimme.[vi]

---

[i] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin arkkikirjallisuusvihko N:o 18, 1844., ja Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[ii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[iii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[iv] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[v] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[vi] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

Seurassa juteldiin kerran, kuinga kallis tawara pikuus on. Jaa, mainitsi yksi, mutta se mahtaa olla työläs tallella pitää, johonga joka miehellä awain on.

Koska Herra tuli oppineen Kuwa-maalarin tykö, jolla oli aiwan rumia lapsia, sanoi hän Maalarille: kuinga olette te, joka olette niin ylistetty kuwain Maalaja, tainneet tehdä niin rumia lapsia? Se tulee siitä, wastasi Maalari, että minä teen kuwat päiwällä, mutta lapsia yöllä.

Mies käwi kerran awendoon; siinä samassa kulki akka hänen siwuitsensa, jota hän rukoili itseänsä auttamaan. Mutta akka wastasi: etpä sinäkän ole minua koskaan auttanut. Sano edes siellä kylässä, jonnes menet, rukoili mies, että minä olen täällä hengen waarassa. Kiitoksia paljon, wastasi akka, en minä ole ennengän kieliä kandanut.[i]

Wanha ja kuuro mies weisteli kerran kirwes-wartta, koska hän näki matkustawaisen tykönsä tulewan. Ho, ho, ajatteli ukko, nyt tulee hän minulda jotakin kyselemään, minun pitää waroman itseäni wastauksiin. Ensin tohtii hän kysyä: mitäs teet? johon minä wastaan: kirwes-wartta. Sitte kysyy hän: paljoko tästä tulee kylään? johon minä wastaan: ei muuta kuin wähän matkaa. Sen jälkeen kysyy hän, jos hän saa lainnata minun weneeni, mutta minä wastaan: se on rikki ja wuotaa kowasti. Wielä kysyy hän, jos minä tahdon andaa hänelle hewoiseni kyytiin; johonga wastataan: Herrat owat sen turmiolle ajaneet. – Nyt lähenee wieras: Hywää päiwää! sanoo hän. Kirwes-wartta, wastaa ukko. Sekö sinua riiwaa? tiuskaa wieras. Ei muuta kuin wähän matkaa, wastaa ukko. Missä sinun waimos on? kysyy wieras. Se on rikki ja wuotta kowasti, wastaa ukko. Wieras kysyy wielä: missäs sinun tyttäres on? Ukko wastaa: Herrat owat sen turmiolle ajaneet.[ii]

Luku-sioissa käski Pappi poikaa lukemaan seitsemättä käskyä. Poika luki: ei sinun pidä warastaman. Mikä se on? kysyi Pappi. Se on isäni karwa-lakki, sanoi poika, joka lakki kädessä seisoi Papin edessä ja luuli Papin sitä kysywän, en löytänyt omaani tänne lähteissäni.[iii]

Rouwa lahjoitti pijallensa 10 Riksiä rahaa, että hän piti paremmin naitaman. Sen jälkeen sai hän myös, ehkä huonon, sulhaisen. Sama Rouwa kysyi häneldä, mingä tähden hän niin huonoon sulhaiseen on suostunut, jolle piika wastasi: kuingas hywä kymmenellä Riksillä saaman pitäisi.[iv]

Endiseen aikaan, koska wihollisen Kuningas tuli kerran wieraassa maassa Kirkkoon, jossa oli 12 hopeista[87] Apostolin kuwaa, sanoi hän heille: Hywät Herrat! mitä te täällä seisotte? Teidän pitää menemän ulos kaikkeen maa-ilmaan, niin kuin teitä käsketty on. Sen jälkeen otti hän kuwat, andoi tehdä rahoiksi ja lähetti ne ymbäri kulkemaan.[v]

Nuori mies tunnusti syndiänsä Papin edessä. Muiden wähäin rikosten seassa sanoi hän myös olleensa naapurin Puu-tar-

---

[i] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[ii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[iii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[iv] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[v] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

hassa linnun pesää etsimässä, jossa jo poikaiset oliwat. Otitkos poikaiset? kysyi Pappi. En, wastasi mies, ne oliwat wielä pienet; mutta Lauwandaina mielin minä ne ottaa. Pappi, joka myös linduja rakasti, meni Perjandaina ja otti poikaiset itsellensä. Mies arwasi kyllä kuka linnun poikaiset wei, mutta ei rohjennut tästä mitään puhua. Muutaman ajan perästä tuli hän jälle Papin eteen tunnustamaan syndiänsä ja ilmoitti myös, että hän rakkaudesta oli suostunut aiwan ihanaiseen tyttöön, joka myös händä suuresti rakasti. Kuinga wanha hän on? kysyi Pappi. 17, wastasi mies.[88] Sanos minulle missä hän asuu, mainitsi Pappi. Minä kiitän nöyrimmästi, hywä lindu-mies, wastasi toinen, en minä anna kahta kertaa itseäni pettää.[i]

Pispalda kysyttiin muinen, mingä tähden hän teki niin nuoria pappia Seurakundain opetajiksi. Se on parembi, wastasi hän, että peldo warsoilla kynnetään, kuin että se hewoisten puutteessa kyndämätä jätetään.[ii]

Kaksi ystäwää tapasiwat kerran monen ajan perästä toinen toisensa. Kuingas jaksat elää? sanoi yksi toiselle. Ei aiwan hywin, wastasi ystäwä; sillä minä olen jo nainut, sitte kuin minä sinun wiimeksi näin. Toinen: hywähän se on. Ensimmäinen: Ei niingän hywä; minä sain pahan waimon. T. Se on pahembi asia. E. Ei niingän paha; sillä minä sain paljon rahaa hänen kanssansa. T. Hywä, se on kuitengin lohdutus. E. Ei niingän; sillä minä ostin rahalla eläimiä ja lambaita, jotka minulda rutto-tautiin kuoliwat. T. Se oli aiwan paha. E. Ei niingän paha; sillä nahat jäiwät, jotka minä wein markkinoille ja sain rahaa, panin rahat peliin ja woitin pelissä suuren summan. T. No, sitte olet sinä kuitengin rikas mies. E. Ei sinne päingän; sillä minun taloni paloi ynnä rahain kanssa. T. O! se oli suuri wahingo. E. Ei niingän suuri; sillä minun paha waimoni hukkui myös samalla erällä.[iii]

Talon-poika löi kerran lapiolla kuoliaksi naapurinsa koiran, jonga tähden hän pyytettiin elli haastettiin Oikeuteen. Mingä tähden sinä naapuris koiran kuoliaksi löit? kysyi Tuomari. Sen tähden, että se puri minua, wastasi talon-poika. Miksi et sinä händä edes warrella rangaisnut? sanoi jälle Tuomari. Eipä hängän minua hännällänsä purrut, wastasi talon-poika.[iv]

Poika putosi kerran Kirkon parwesta Herran päälle, josta Herra suuttui ja sanoi pojalle: Katso, junkkari, toiste etees kennen päälle sinä putoat.[v]

Tuomari, joka tuomitessansa warasta näki että se oli hänen endinen Koulu-kumppaninsa, kysyi warkaalda, missä sen ja sen hänen wanhoista kamraatistansa oleman piti, jotka oliwat niin rohkeita poikia. Herra Pää-Tuomari! wastasi waras, ne owat jo kaikki hirtetyt paitsi minua ja teitä.[vi]

Upsieri kehui, että hän sodassa omalla kädellänsä oli lyönyt jalat poikki yhdeldä wiholliselda. Miksi et sinä ennen päätä

---

[i] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[ii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[iii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[iv] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin arkkikirjallisuusvihko N:o 18, 1844., ja Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[v] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[vi] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

poikki lyönyt? sanoi toinen. Se oli jo ennen poikki lyötynä, wastasi hän.[i]

Jutun Kandaja, joka ihmisten riitain kautta oli rikkaaksi tullut, testamenttierasi kaiken omaisuudensa hulluille, ja sanoi: hulluilda minä sen saanutkin olen.[ii]

Sulttaani tuli kerran toiselda Sulttaanilda sodassa wangiksi otetuksi ja suljetuksi ahtaaseen torniin. Koska hänen nälkä tuli, lähetettiin hänelle kappale lihaa, jota hänen piti uunissa paistaman; mutta siinä samassa tuli koira ja wei koko kappaleen, jonga ylitse Sulttaani naurahti. Wahtimies kysyi häneldä, kuinga hän wielä niin onnettomassa tilaisuudessa taisi nauraa. Mitäs taidan minä muuta tehdä, wastasi hän; aamulla ei piisannut sata Kameilia kuljettamaan minun kyökki-tawaraani, ja nyt wei koira yksinänsä kaiken minun ruoka-aineeni.[iii]

Joukossa juteldiin muinen hywästä muistosta, jossa yksi sanoi wielä muistawansa äitensä morsius-waatteissa. Joka olikin tosi; sillä hän oli warhain syndynyt.[iv]

Koska Kuningas näki warkaan pistäwän kappansa alle suuren kalan, jonga händä kapan liepeen alda hywin näkyi, sanoi hän warkaalle: kuules mies! laita itselles pidembi kappa, taikka warasta wähembiä kaloja.[v]

Koska Lendo-mies kerran ilmaan lensi, laski hän itsensä ales talon-pojan niitulle. Talon-poika, joka enemmän suuttui heinänsä lamauksen ylitse kuin ihmetteli tätä lennon konstia, särki ilma-pallon ja olisi Herran piesnyt, jos ei Herra olisi andanut hänelle Kymmenen tukaatin welka-kirjaa. Talon-poika tuli tästä pyytetyksi lakiin, jossa hän itsensä hywin pelasti. Kaikki mitä ilmasta putoo, sanoi hän, se on sen oma, jonga maan päälle se langee; ilma-pallon minä särjin, mutta Herra lunasti itsensä wapaaksi kymmenellä tukaatilla, jotka hänen tämän welka-kirjan jälkeen maksaman pitää. Lendo-mies maksoi ja kiitti talon-pojan wiisautta.

Kuningaan Howissa menetti yksi Herra itsensä pahasti talon-poikaa kohtaan. Koska Kuningas tämän kuulla sai, kielsi hän salaisesti täldä Herralda leiwän pöydässä, ja käski andamaan hänelle ainoastansa lihaa ja Saksan wiinaa. Herra walitti kohta Kuningaalle, että ei hänelle leipää annettu, joka kuitengin on paras aine ihmisen rawinnoksi. Koska leipä on meidän paras ruoka-aineemme, wastaa hänelle Kuningas kiiwaasti, mingä tähden sinä siis niitä pahoin kohtaat, jotka sen meille toimittawat[vi]

Nuori mies rakastui muinen tyttöön ja tyttö suostui myös häneen. Mutta tytön wanhemmat naittiwat hänen kuitengin wasten tahtoa toiselle, jonga ylitse hän rupesi niin suuresti murhettimaan, että hän tuli kipeäksi, kuoli ja haudattiin. Hänen endinen ystäwänsä sai salaa Holwi-haudan awaimen ja meni händä wielä hywästi jättämään, awaa arkun ja ottaa hänen syliinsä, joka liikuttelemisesta heräsi, ja oli

---

[i] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin arkkikirjallisuusvihko N:o 18, 1844., ja Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[ii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[iii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[iv] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[v] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[vi] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

niin muodoin ollut ainoastansa ulko-kuollut. Mies wie kohta saalliinsa ilolla kotia, toimittaa hänen hiljaisuudessa terweeksi ja karkaawat sitte yhdessä ulko-maalle.

Koska muutama wuosi kului, tuliwat he jälle takaisin waimon wanhembia perimään; mutta tästä nousi riita; endinen mies waati takaisin waimoansa, nykyinen koko perindöä. Laki tuomitsi yhden osan perinnöstä ensimmäiselle ja waimon jälkimmäiselle miehelle. [i]

Kuningas tapasi rengi-pojan työssänsä, jolla oli kaunis katsando. Kuningas kysyi häneldä: mikä sinun nimes on ja millä sinä itseäs elätät? Poika, joka ei händä Kuningaaksi tiennyt, sanoi nimensä ja wastasi: Minä olen tässä renginä ja ansaitsen niin paljon kuin Kuningaskin. Kuingas paljon Kuningas ansaitsee? Kysyi Kuningas jälle. Niin paljon kuin hän tarwitsee, sanoi poika, ja niin paljon minäkin ansaitsen. Tämä rohkea wastaus oli Kuningaan mieleen. Kuningas otti hänen tykönsä, kaswatti mieheksi, ja osotti hänelle paljon hywyyttä. [ii]

Endinen wiisas, Diogenes nimeldä, hylkäsi kaiken herkullisen elämän. Hän waatetti itsensä huonosti ja asui paljaan taiwaan alla suuressa tynnyrissä, josta toinen pää auki oli. Aleksanderi, endinen Ruhtinas, suuri nimeldä, tuli kerran hänen tykönsä, ja sanoi hänelle: Diogenes! anos minulda jotakin, minä tahdon sen sinulle andaa. Mutta Diogenes wastasi: O, Ruhtinas! en minä mitään tarwitse, engä tahdo sinulda muuta rukoilla, waan ettäs astut pois edestäni, että päiwä saa minungin päälleni paistaa. Jos en minä olisi Aleksanderi, sanoi Ruhtinas, soisin minä olewani Diogeneksen. [iii]

Toisi-silmä Pappi nai korean waimon, mutta hawaitsi kohta, että ei hänellä ollut enää piikuutta, jonga tähden Pappi händä nuhteli. Mitä sinä minua sen tähden nuhtelet, sanoi waimo, eihän sinullakan ole toista silmää. Riita-Kummpaniani nuoruudessa minä siehen kiitän, wastasi Pappi. Ja minä kiitän ystäwiäni siehen mitä minulle nuoruudesa tapahtunut on, sanoi waimo. [iv]

Kowassa myrskyssä merellä andoi Kapteini käskyn, että jokaisen piti wiskaaman jotakin huonombaa tawaraansa mereen, että ei koko laiwan sywässä lastissa hukkuman pitänyt. Yksi joukosta wiskasi sinne waimonsa. [v]

Mustalais-joukko piti muinen asundaa Kartanon torpassa ja warasti Kartanosta suuren sian torpan wäen kanssa syödäksensä. Kartanossa tiettiin kyllä, että torpassa oli mustalaisia, joista ei endiseldäkän paras sanoma ymbäri kuulunut, ja lähetettiin Pehtoori torppaan sikaa etsimään. Mutta koska ne mustalaiset, jotka lähellä Kartanoa wahtia pitiwät, näkiwät Pehtoorin torppaan käsin menewän, oikaisi yksi heistä kohta edellä sinne ja toinen meni Pehtoorin puheille, händä tiellä wiiwyttämään. Koska sana Pehtoorin tulosta torppaan ehti, asetettiin tapettu sika kohta pöydälle ja lewitettiin suuri waippa sian päälle. Kaikki mustalaiset, kuin torpassa oliwat, istuiwat Pehtoorin tullessa wesissä silmin

---

[i] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[ii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[iii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[iv] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[v] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

pöydän ymbärillä ja sanoiwat rakkaan sukulaisensa yöllä kuolleen, joka nyt lepäsi tässä pöydällä waipan alla. Pehtoori etsii sikaa joka paikasta muualla, waan ei pöydäldä; mutta ei mitään löytänyt. Kartanon wahingon päälliseksi lähti wielä yksi mustalaisista rukoilemaan Kartanosta hewoista, jolla tämä ruumis piti hautaan wietämän. Kartanon isändä, joka oli hywä-sydämellinen Herra, lainnasi heille hewoisensa, ja mustalaiset weiwät sitä tietä sekä sian että hewoisen. [i]

Wapa-sukuinen nuorukainen lähetettiin muinen Ministeriksi wieraaseen Howiin, jossa hänelle oma Ministeri kerran pilalla sanoi: Teidän maassanne mahtaa olla aiwan wähän wiisaita aika-miehiä, koska parraton nuorukainen Ministeriksi lähetetään. Johonga hän wastasi: jos minun lähettäjäni olisi tiennyt, että te luulette wiisauden parrassa olewan, niin olisi hän lähettänyt tänne kasa-pukin minun siaani. [ii]

Palwelia ilmoitti isännällensä, että hiiri oli syönyt reijän hänen saappaaseensa, joka oli totisesti kamala ennustus. Kamalambi olisi se ollut, sanoi isändä, jos saapas olisi hiiren syönyt. [iii]

Miehellä oli muinen juoppo waimo, jolla oli se paha tapa, pikarista aina kaiki ryypätä. Mies ei saanut händä milläkän tawalla tästä luopumaan. Hän teetti kerran hopiaisen pikarin ja andoi juottaa Jesuksen kuwan sisä-puolelle pohjaan, että waimon piti tästä ryypätessänsä Jesuksen muistaman ja tämän kautta wähittäin tapansa hillitsemän. Waan ei. Koska mies händä siitä nuhteli ja sanoi: etkös tunne kuwaa, joka pikarin pohjassa on? Waimo wastasi: tunnen kyllä; minä tahdon usein katsella Jesustani. Ahaa, ajatteli mies, kyllä minä tiedän paremman neuwon. Ukko wie pikarin Hopia-sepälle ja andaa panna pirun kuwan Jesuksen kuwan siaan, että akan piti pirua pelkäämän ja sen tähden ei pikarin pohjaa tyhjendämän, niin kauan kuin tämä pelko olisi tawaksi muuttunut. – – Mutta akka kallisti kuitengin aina pikarin kumoon. Mies kiiwastui wiimein ja sanoi: etkös pelkää piruakan, joka pohjassa istuu? Ole wai, ukko parka! wastasi waimo; en minä jätä pirulle yhtäkän pisaraa. [iv]

Pappi, joka Apulainen oli, ja Upsieri kinasiwat kerran asiasta keskenänsä. Uppsieri suuttui wiimein ja andoi Papille korwa-puustin, muistuttain hänelle: jos joku lyö teitä korwalle, niin käändäkäi toinen eteen, sanoo Raamattu. Mutta ei Pappi huolinut enää toisesta korwa-puustista, waan rupesi rangaisemaan Kumppaniansa ja sanoi: samalla mitalla kuin te mittaatte, pitää teillekin mitattaman, se on myös Raamatussa. Siinä samassa tuli Kirkkoherra kammariin, joka jo ulkona jyryn kuuli, ja kysyi: mitä nyt teette? Me seljitämme Raamattua, wastasi Apulainen.[v]

Koska hywin rakennettu silda suuressa Kaupungissa walmiiksi saatiin ja syyniä pidettiin, tuli myös talon-poika sitä katselemaan. Mestari kysyi häneldä pilkalla, mitä hän sillasta luulee. O ja,

---

[i] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[ii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin arkkikirjallisuusvihko N:o 18, 1844., ja Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[iii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin arkkikirjallisuusvihko N:o 18, 1844., ja Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[iv] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[v] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

kelpaa kyllä, sanoi talon-poika. Se oli hywä, että sen poikki wirran teitte; jos sitä olisitte pitkin päin tekemään ruwenneet, ei se olisi wielä walmis. Tämän wiisaan wastauksen tähden kutsuttiin talon-poikakin syynikestiin.[i]

Talon-poika osteskeli muinen silmä-lasia, ja koettaa lukea kirjaa yhdellä ja toisella parilla, mutta sanoo aina: ei nämät kelpaa. Kuka tiesi et sinä osaakan lukea, sanoi Saksa wiimein. Hm! wastasi ostaja, jos minä lukea osaisin, mitä minä sitte silmä-lasilla tekisin.[ii]

Ruhtinas meni kerran suurena juhlana wangi-huoneeseen, jongun wangin juhlan muistoksi wapauttamaan. Hän kyselee siellä yhdeldä ja toiselda, mitä pahaa kukin oli tehnyt, mutta jokainen wastaa, että he oliwat wiattomat. Kuitengin tapasi hän yhden, joka wapaasti tunnusti rikoksensa. Ajakai pois tämä kelmi näiden rehellisten miesten joukosta, sanoi Kuningas Herroillensa, muutoin hän wiimein turmelee heidän rehellisyydensä. Sillä tawalla sai tämä wangi wapauden.[iii]

Sota-aikana kewäillä tuli Sota-joukko talon-pojan pellolle, johonga hän oli her-neitä kylwänyt. Talon-poika, joka mielipahoissa peldoansa katsomaan tuli ja näki Sota-wäen sen turmelewan, sanoi hän: hei! herneitä minä kylwin – – – helwetistäkö tähän sotamiehiä kaswanut on?[iv]

Herra ja Mamselli kinasiwat ja närkästyiwät kerran keskenänsä. Herra soimasi wiimein Mamsillia huoraksi, joka olikin aiwan awullinen nainen. Mamselli andoi tämän tähden kutsua Herran Oikeuteen, jossa hän tuomittiin Oikeuden edessä andeeksi anomiseen. Mutta Herra kysyi ensin Oikeudelda, mitä siitä piti sakkoa oleman, jos joku[89] sanoisi huoraa Mamselliksi. Ei siitä sakkoa ole, wastasi Tuomari. Jonga jälkeen Herra sanoi: no, andakai sitte andeeksi hywä Mamselli, että minä teidän mielenne rikkonut olen.[v]

Suuri ja lihawa Pappi waelsi kerran joksikin myöhä Kaupungia kohden, ja kysyi talon-pojalda, joka Kaupungista hänen wastaansa tuli: luuletkos minun wielä Kaupungin portista sisälle pääsewäni? Aiwan hywin, Herra! wastasi talon-poika; pääsin minä siitä aamulla heinäkuormangin kanssa, joka suurembi oli.[vi]

Muinen saarnasi Pappi niistä miehistä, jotka käwiwät Jesuksen kanssa Emaukseen. Saarnan aikana tuli akka kirkkoon, joka kirkkoon lähteissänsä myi wasikan kahdelle miehelle, jonga kaupan kautta hän näin myöhä Jumalan palwelukseen ehti. Akan owesta sisälle tullessa osasi Pappi kysyä: kutka oliwat ne kaksi miestä? (jotka meniwät Emaukseen) Ne oliwat lahtarit, hywä Herra! wastasi akka, joka luuli Papin häneldä kysywän. Pidä suus kiini, akka! tiuskasi Pappi, ne oliwat Jesuksen Opetus-lapset.[vii]

---

[i] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin arkkikirjallisuusvihko N:o 18, 1844., ja Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[ii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin arkkikirjallisuusvihko N:o 18, 1844., ja Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[iii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[iv] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[vi] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[vii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[viii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

Lapsen läsnä ollessa puhuttiin kerran sen suuresta ymmärryksestä. Mutta yksi wanha mies seurassa sanoi: kowin wiisaille lapsille tulee wanhana wähän mieldä? Johon lapsi wastasi: teillä on mahtanut lapsena olla warsin paljon ymmärrystä. [i]

Rakkari, joka pahan työn tähden seisoi Oikeuden edessä, sanoi Tuomarille: Jos ei armot auta, ottakai minun wirkani.

Herra, joka kauan oli kotoa pois ollut, tapasi tullessansa jälle koto-maille talon-pojan, kotoisin samoilda paikoilda; täldä kyseli hän asioita, ja sanoi myös: wieläkö siellä niin monda narria on kuin ennen? Ei enää, sanoi talon-poika, sitte kuin te pois läksitte. [ii]

Mistä sinä elät? kysyi rikas köyhäldä. Siehen on työläs wastata, sanoi köyhä. Mutta jos te olisitte kysyneet: mistä sinä kuolet? niin olisin minä wastannut: näljästä.[iii]

Kaksi miestä tuliwat kerran tiellä wastasuksin; yksi sanoi: en minä konnalle tietä anna; toinen wastasi: mutta minä annan, ja meni tieldä pois.[iv]

Papin saarnatessa nukkui mies kirkossa lähellä Saarna-tuolia. Kaksi akkaa rupesiwat sen ylitse keskenänsä puhumaan. Älkäi puhuko niin kowin, akat! sanoi Pappi; muutoin te sen nukkuneen herätätte. [v]

Kuningas tapasi muinen ylpeän ja köyhän[90] miehen, jonga hän palkolliseksi luuli, ja kysyi häneldä: kuka sinun isändäs on? Itse minä, wastasi mies ylpeästi, joka ei Kuningasta tundenut. Ah! sinulla on tuhma isändä, sanoi Kuningas, ja käänsi selkänsä. [vi]

Pappi ripitti muinen köyhän ja heikon sairaan, jolla oli kaksi piendä lasta, ja pyysi hänen perindöänsä. Mitäs minulla köyhällä on teille jäämään? sanoi sairas. Anna minulle molemmat lapses, sanoi Pappi. Pappi otti molemmat lapset mukaansa, ja kaswatti he tykönänsä rehellisiksi ihmisiksi. [vii]

Kaupungin turulla rupesi Herra työmiestä pahoin puhuttelemaan, josta mies kiiwastui ja sanoi: Haistakai minun takapuoleni! Herra suuttui tästä, ja tahtoi miestä rangaista. Mies otti paon, ja Herra ajoi händä takaa. Toinen Herra, joka wastaan tuli, kysyi häneldä: Mihingäs juokset? Ah! wastasi hän, tuo koira! käski minua taka-puoldansa haistamaan. No, sanoi toinen, eihän siehen niin kiirettä liene, ennättäisi tuon wähemmälläkin.[viii]

Kuningas tuli kerran matkassa seuransa edellä posti-paikkaan, jossa ei händä tunnettu. Hän meni huoneeseen, kutsui wettä, ja rupesi partaansa ajelemaan. Yksi Kuningaan odottaja meni hänen tykön-

---

[i] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[ii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[iii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[iv] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[v] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[vi] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin arkkikirjallisuusvihko N:o 18, 1844., ja Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[vii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[viii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin arkkikirjallisuusvihko N:o 18, 1844., ja Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

sä, ja kyseli: Koskas Kuningas tulee? Kuljetteko te hänen seurassansa? taikka oletteko te hänellä palweluksessa? Olen, wastasi Kuningas, minä ajelen nyt hänen partaansa.[i]

Kartanon koira puri kerran Torpparin lambaan kuoliaksi. Torppari meni kohta tätä asiaa Isännällensä walittamaan, ja sanoi hätäisesti: Minun koirani tappoi teidän lambaanne, – – – kuka sen nyt maksaa? Kukas muu kuin sinä, lurjus! wastasi Isändä kiiwaudella. Ei, armollinen Herra! toisti Torppari, se oli teidän koiranne, joka minun lambaani tappoi. Jaa, se on eri asia, wastasi Isändä huoletoina.[ii]

---

[i] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin arkkikirjallisuusvihko N:o 18, 1844., ja Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

[ii] Kappale ilmestyi myöhemmin: Juteinin Kirjoja IX, 1858, ”Tarinoita” -osassa.

Kummituksia,
elli
Luonnollisia Aawis-Juttuja,
Walistuksen lisäksi.
Lyhykäisesti ja wapaasti Saksan
Kielestä Suomeksi tulkitut

J. J - - - da.

Wiipurissa
And. Cederwallerin Kirja-painosta
annettu wuonna 1819.

Tutkimata tunnottomat
aina aawiita näkewät;
Kummitusten kuwailiat
luonon lujan waikutukset
pian ihmeinä pitäwät.

Rakendaja H e i n e k k i Saksan maalla lähti kerran wirkansa toimitusten tähden ulos Kaupungista, jossa hän asui, mutta unhotti kotia tarpeellisen kalun, jonga perään hän lähetti palweliansa, joka hiljain palwelukseen otettu oli, ja andoi hänelle kammarin awaimen. Tämä kiirehtii niin paljon kuin hän jaksaa, awaa kammarin owen – – – mutta, O! kauhistus! hän näkee isändänsä, jonga hän maan tielle jätti, istuwan pöydän tykönä ja wakaisesti lukewan kirjaa. Palwelia meni takaperin ulos owesta ja langesi peljästyksestä porstuan lattialle, jossa kotowäki hänen hawaitsi, kandoi hänen sängyyn, eikä tiennyt mitä hänelle tapahtunut oli. Wasta tunnin perästä rupesi hän wirkoamaan ja puhumaan.

Herra, jolle odotus maan tiellä pitkäksi tuli, lähti myös kotia, ja kysyi siellä, missä hänen palweliansa on. Se on kipeänä sängyssä, wastattiin hänelle. Hän meni itse palweliansa tykö, ja kysyi: mikä sinua waiwaa? O! Kaikki-waldias, huusi palwelia, koska hän Herransa näki, oletteko te se Herra kuin maan tielle jäi, taikka se kuin kammarissa istuu? Minä luulen, sanoi Herra läsnä olewille, hän on tullut hulluksi.

Herra huomaitsi wasta, että se oli hänen kuwansa, joka palwelian peljätti, jonga hän oli andanut tehdä waksista ruumiinsa suuruuden jälkeen, ja jonga hän oli asettanut kammariin pöydän tykö kirja kädessä istumaan. Koska ei tämä palwelia ollut ennen sen laisia kuwia nähnyt, luuli hän Herransa aawistelewan ja peljästyi tästä niin kowasti kuin sanottu on.

Suuressa Kartanossa piti Pehtoorin naiman Tupa-neitsyen. Koska hän nyt yöllä meni salaisesti morsiandansa terwehtämään, otti hän lakanan elli raidin olkapäillensä, että, jos joku hänen hawaitsisi, luulisi hänen aawiiksi, ja niin muodoin ei hänestä perä-puheita kuuluisi. Morsian hellitti jo illalla lasin ha-at, josta sulhaisen piti sisälle tuleman, jätti myös owet lukitsemata niissä huoneissa, joidenga läpitse hän tulisi kulkemaan, joissa ei kukaan siehen aikaan asunut. Sulhainen, sukassa käydessänsä suuren salin läpitse, kuuli hiljaisen kuiskutuksen, jota ei hän miksikän pannut, ehkä se händä wähän kauhisti sen tähden, että hän luuli nyt olewansa luwattomilla askareilla. Hän seisahti kuuldelemaan, waan ei kuullut enää mitäkän. Mutta siinä samassa näki hän yhden ikkunan salissa auki olewan, ja koska hän tarkemmasti katsoi, näki hän ihmisen haamun seisowan ulko-puolella ikkunaa, joka myös rupesi sisälle astuman. Nyt oli Pehtoorin wahwa luondo tarpeelle, että ei hän kokonansa peljästynyt. Hän wapisi tosin wasten tahtoansa, mutta rohwaisi itsensä ja piti tämän ainoastansa turhana luulona. Hän kuuli jälle hiiskumisen ja kuiskutuksen; wiimeiseldä pääti hän tykönänsä, että ei se ollut aawis, waan joku waras, kuin tahtoi sisään tulla, jota warten hän oli tikapuut yrtti-tarhassa seinää wasten pystyyn asettanut.

Taas kuuli Pehtoori kuiskutettawan: No,[91] mitä siellä nyt on, etkös mene sisälle? Mies, joka tika-puilla oli, wastasi: warjele Jumala! siellä on tonttu; en to-

tisesti menekän edellä sinne. Pehtoori, joka ihastui tästä uskosta, weti itsensä ikkunan pieleen. Kohta tuli toinen rohkeambi mies ylös pitkin tika-puita, ja kuroitti päänsä hiljaa ikkunasta sisälle. Mutta Pehtoori laski kohta kowalla nyrkillä kurkoittajaa kaswoin. – Waras putosi ales ja huusi: woi, woi! Toinen mainitsi alhaalla: engös minä sitä sanonut: uskotteko nyt, että siellä tonttu on? Yksi otti pudonneen kumppanin selkäänsä, ja warkaat kiirehtiwät joka mies pojes.

Pehtoori, jonga mieli ei sillä erällä enää edemmäksi tehnyt, iloitsi itseksensä, että hän sillä tawalla warkaat karkoittanut oli, sulki salin ikkunan ja riensi omaan kamioonsa.

Wähäisessa Kaupungissa oli jumalinen akka, joka käwi ahkerasti kirkossa. Yhden kerran heräsi hän yöllä, hänen oman puheensa jälkeen, ja luuli jo aamun olewan, puki päällensä ja meni kirkkoon niin kuin ennengin; näki myös walkean jo kirkossa loistawan. Tulduansa sisälle kirkon owesta hawaitsi hän wielä joka pengin tyhjänä olewan. Walkea loisti himeästi, mutta ei hän tiennyt, mistä se walo tuli; sillä kynttilät ruunuissa ja seinissä oliwat wielä kaikki sytyttämätä. Nummeroen siassa näki hän taulussa ainoastansa muutaman wäärän wiiwan. Sillä hetkellä kuului paljon kansan sorina, ja kohta oli suuri kongi täynnä walkeita haamuja. Hän mieli juosta ulos, mutta haamut oliwat jo joka taholla hänen ymbärillänsä. Nämät kalman kallaiset ja home-silmät haamut istuiwat penkkiin ja rupesiwat liikuttelemaan huuliansa, niin kuin he olisiwat laulaneet; mutta heidän äänensä oli ainoastansa hiljainen hyminä. Tämän hyminän elli laulun päätettyä katosiwat he jälle niin kuin tuulispää olisi he pois puhaldanut. Nyt wasta pääsi akka pois ja kiirehti wawisten kirkosta kotiansa. Wasta kuului kello lyöwän kaksi jälkeen puolen yön. Sitte riisui akka waatteensa ja pani jälle sängyyn maata.

Toisena yönä näki hän taas walkean kirkossa, meni sinne niin kuin wasten tahtoansa, sillä hän tiesi että se wielä aiwan warhaista oli, näki siellä haamuja niin kuin ennengin, tuli kotia ja meni jälle makaamaan. Mutta herätessänsä aamulla tunsi hän ruumiinsa heikoksi. Kolmandena yönä näki hän näköjä melkein niin kuin ennengin, ja aamulla oli poltto-tauti hänen ruumiissansa, että hän oli lähellä kuolemaa. Tohtori kutsuttiin kohta sairaan tykö, jolle hän ilmoitti mitä ihmeitä hän nähnyt oli. Muutama sanoi, että ne oliwat perkeleen koetuksia ja kiusauksia, joka Jumalan lapsia useasti waiwaa. Mutta Tohtori wastasi, että ei perkeleen ole ollut tähän ensingän syytä, waan että kaikki nämät näöt tuliwat lähenewän taudin hourauksesta, ja että ne oliwat ainoastansa unia.

Akka nukkui Tohtorin läsnä ollessa sikeästi uneen. Mutta äkistäin rupesi hän wapisemaan ja isosti itkemään, niin kuin hän olisi willityksi tullut; heräsi wiimein unestansa ja rupesi moittamaan läsnä olewia, että he hänen jälle kirkkoon laskiwat. Wäki ihmetteli suuresti itseksensä, mutta Tohtori awasi sairaan suonen ja paransi hänen muutaman ajan perästä hywäin lääkitysten kautta.

Paawilaisen Herran Howissa Saksan maalla oli muinen wanha ja jumalinen Leski-Rouwa, jolla ei ollut muuta tekemistä kuin syöttää ja kaitsea Howin Koiria, Riikin-kukkoja ja Marakattia. Koska tämä Rouwa wiimeiseldä kuoli ja hautaus-päiwä sisälle langesi, saatettiin hän kunniallisesti hautaan. Saatto-wäki tuli takaisin ja

rupesi tawallisuuden jälkeen kestin waroja nautitsemaan. – Mutta, mitä tapahtuupi: Tupa-neitsy menee asialle siehen kammariin, jossa kuollut oli ollut ja asunut, näkee kuolleen, joka hiljain haudattiin, lepääwän sängyssä, ja juoksee porulla wierasten joukkoon, ilmoittain mitä hän nähnyt oli.

Rohkeammat wieraista meniwät hämmästyksissä ja ihmetellen omin silmin katsomaan ja tutkimaan Tupa-neitsyen ilmoitusta. – – Ai! mikä kauhistus; täällä makaa Rouwa waipan alla kirkko-myssy päässä, mutta kaswot oliwat pahan näköisemmät kuin ennen. Wieraat kiipesiwät ulos kammarista niin pian kuin kukin ehti.[92]

Nyt ei auttanut muu juoni, waan kaikkein pyhäin miesten ja Pappien, jotka läsnä oliwat, piti menemän händä manaamaan. He meniwät joukossa, paras edellä, ja manasiwat mitä jaksoiwat. Mutta ei piru Rouwan haamussa tästä suuresti huolinut, waan katsoi wihaisesti manajain silmiin. Mutta koska, Paawilaisten uskon jälkeen, hänen päällensä pyhää wettä wiskattiin, rupesi hän kiireesti ylös nousemaan – – – nyt näkyiwät selkeästi karwaiset, pitkä-kynsiset kädet – – – manajat toinen toisensa päällitse owesta ulos, se mies joka ensin pääsi. Wähän ajan perästä tulee Howin Marakatti samasta huoneesta manajain jäljessä myös ulos – – Pito-wäki pyrskähti nauramaan ja manajat häpesiwät.

Joku oli wiskannut Rouwan myssyn seinästä pään aluselle sängyyn; marakatti, joka suuresti kaipasi tätä hywää syöttäjäänsä, meni hänen kammariinsa etsimään händä, mutta koska ei Rouwaa siellä löytynyt, meni hän sängyyn makaamaan, ja kuin silloin oli kylmä aika, tungi hän itsensä peiton alle, joka sopi sille kohdalle kuin Rouwan myssy oli. Tämä oli alku tähän kauhistukseen.

Syksyiseen aikaan nähtiin kylässä useasti aawiin kuljeskelewan, josta ei milläkän tawalla selkoa saatu. Ne, jotka händä ahdisteliwat, saiwat usein kowan koston. Enemmästi käwi hän aina yhdessä talossa ja peljätteli useasti sen talon asuwaisia. Wiimein tuli matkustawainen Herra, joka ei aawiita uskonut, kylään, ja hänelle ilmoitettiin myös tämä aawisteleminen. Herra naurahti ja lupasi ensimmäisenä yönä, jos aawis liikkeillä on, tästä tiedon andaa, jos se on hengellinen taikka luonnollinen aawis. Tämä Herra lähtee illalla myöhä sapelin ja pistoolien kanssa niille paikoille, joissa aawis tawallisesti waelsi, ja asetti wielä muutaman wahwan miehen seiwästen kanssa nurkkiin waroksensa, jos tarwe olisi tullut.

Aawis tulee liikkeelle, joka ei Herran juonista mitään tiennyt, pitkä raiti hartioilla; lähenee samaa taloa, jossa hän ennengin käynyt oli; mutta Herra seisoo kujalla wastassa, eikä pakene, ehkä aawis kyllä oudolla tawalla itseänsä käändelee ja uhkaa. Herra oikaisee pistoolin rindaa kohden ja sanoo: pysy paikallas, taikka laukee! huutaa myös miehet kokoon. Aawis, joka oli nuori mies, heitti kohta pois kaapunsa, rupesi rukoilemaan,[93] ja tunnusti koko asian, mingä tähden hän oli aawistelemaan ruwennut, nimittäin: että ei händä pitänyt hawaittaman, koska hän morsiamensa tykönä rakkauden ja naimisen asioilla kuljeskeli.

Wanhaan aikaan tapahtui Pariisissa, että nainen kuoli kohta lapsen wuoteensa jälkeen. Hän pyörtyi ensin muutaman kerran ja wiimein näkyi hän kokonansa ylen andawan hengensä.[94] Ruumis lähetettin kohta

Leikkaus-huoneeseen tutkittawaksi, mikä tähän pikaiseen kuolemaan piti syyn oleman. Yksi Tutentti, joka myös Tohtoriksi aiwoi, asui tässä lähellä, että hänen kammarinsa seinä oli myös Leikkaus-huoneen seinänä. Sydän yön aikana heräsi hän walitukseen, joka Leikkaus-huoneesta kuului. Tutentti, joka ei juuri aawistelemisia uskonut, ei pannut tätä miksikän, waan piti sen turhana unen luulona. Mutta wähän ajan perästä, ennen kuin hän nukkua ehti, kuuli hän jälle saman ruikutuksen, joka kuului niin kuin apua rukoilewan. Sen jälkeen rupesi Leikkaus-huoneessa kolkuttamaan, niin kuin nyrkillä olisi pöytään hakannut. Nyt wasta rupesi Tutentti kauhistumaan, mieli juosta turwaa etsimään ja muillekin tätä ihmettä ilmoittamaan, mutta ei rohjennut enää sängystä, wielä wähemmän kammarista ulos lähteä, waan weti peiton yli päänsä ja päätti siinä päiwän koittoa odottaa. Kohta kuin päiwä walkeni, meni Tutentti Yli-Opettajan elli Leikaus-huoneen Päämiehen tykö ilmoittamaan tätä tapausta.

Opettaja arwasi kohta että joku ruumiista Leikkaus-huoneessa oli kuolleista herännyt, joka ei wielä ollut täydellisesti kuollut, waan jongun ruumiin puuduttawaisen taudin kautta niin kangistunut, että hän on jo kuolleeksi luuldu, ja sen tähden ennen aikaansa Leikkaus-huoneeseen lähetetty. Hän paheksi myös sitä heikko-uskoista Tutenttiä, että ei hän kohta riendänyt sen onnettoman ja walittawaisen ihmisen awuksi. Lähti nyt itse, niin pian kuin mahdollista oli, Leikkaus-huoneeseen, ehkä jo myöhä. Tämä onneton walittaja oli nyt nainen, joka päiwää ennen oli puoli alastoina siehen talwella kylmään huoneeseen tuotu. Yöllä oli hänen ruumiinsa puutuminen helpottanut ja hänen onneton hengensä wielä jatketuksi tullut. Hän ei tiennyt itse missä hän oli, hän walitti, hän huusi ja rukoili apua, mutta järjettömyys esti häneldä awun ja pelastuksen. Hän ajatteli nyt, että ei kennengän pitänyt hänen, woimattomuuden tähden, heikkoa äändänsä kuuleman, sen tähden weti hän itsensä pöydän nojalle seisomaan, ja rupesi nyrkillänsä pöytää kolkuttamaan. – Apua ei kuulunut kussaan, waan hänen täytyi nyt kyllä surkeasti pöydän nojalle watsallansa wasta oikein wilusta kuolla, jossa Yli-Opettaja hänen aamulla mielikarwaudella tapasi.

Joukko Tutenttiä Kaupungissa piti kerran puoli yöhön asti keskenänsä kestiä. Koska nyt tuli puhe myös Kummituksista ja aawiista, sanoi yksi heistä: niitä en minä ensingän woi uskoa, ja mitä lyötte wetoa, minä menen kohta luu-tarhasta teille pääkallon tuomaan. Ei rohjenneet muut kuin yksi ainoa hänen kanssansa tästä wetoa lyödä. Koska weto lyöty oli, lähti pää-kallon tuoja kohta matkaan; mutta Kumppani riensi myös toista tietä edellä luu-huoneeseen, ja istui siellä nurkkaan. Pää-kallon tuoja tulee ja rupee pimeässä luiden seasta kalloa etsimään. Koska hän yhden löysi ja rupesi sen kanssa pois juoksemaan, huusi ääni nurkasta: älä wie sitä! Miksi ei? kysyi Tutentti. Se on isäni, wastasi ääni. Tutentti laski sen pois, ja löysi[95] toisen luukasasta; mutta ääni huusi: älä koske siehen! Kennengäs se on? sanoi Tutentti puoli kauhistuksissa. Se on weljeni, wastasi ääni. Tutentti heitti tämängin pois ja sai kolmannen kouriinsa. Ääni tiuskaa jälle pahalla tawalla: anna olla mies! se on minun, ja rupesi luita kalistelemaan, niin kuin hän olisi liikkeelle lähtenyt. Olkon waikka saatanan, sanoi Tutentti, ja lähti juoksemaan kotia pää-kallon kanssa. Nyt mennään, Tutentti edellä, ja Toinen perässä, niin paljon kuin jalalda päästään. Tutentti ehti juuri kammariin toisten tykö, ennen kuin aawis hänen kiini sai, ja sanoi hengittäin: tuossa on kallo, wiskaten sen pöydälle, mutta männingäinen on myös koh-

ta jäljessäni. Männingäinen tuli kiroten, ja jokainen tahtoi nauruun pakahtua, paitsi sitä, joka pää-kallon toi, joka kowasti hengitti, ja suuresti ihmetteli, siehen asti kuin hän asian seljityksen kuulla sai.

Tutentti Saksan maalla kuoli muinen lyhyen sairauden jälkeen Akatemiassa ollessansa. Koska hänen kotonsa oli kaukana, piti hänen Kumppaniensa ja ystäwäinsä saattaman händä kuitengin kunnialla hautaan. Muutama hetki ennen hänen hautaamistansa, koska ruumis oli käärittynä taikka kääri-liinoin puetettu, kynttilät arkun ymbärille asetetut, ja muutoin kaikki hywin rakennettuna, tapahtui ruumiin katsojain ulkona ollessa kuollin-huoneessa kowa kolina, jotka sen ulkonakin kuuliwat. Koska he nyt huoneeseen tuliwat, näkiwät he ihmeellä, että lähin kynttilän jalka ruumiin tykönä oli maahan lykättynä, ehkä ei huoneessa mitään eläwää näkynyt. Mutta, nyt oli kamoitus täydellinen; he luuliwat myös ruumiin kättänsä liikuttawan. Kauhistuksella saiwat he kohta täydellisesti nähdä, että ruumis liikutteli käsiänsä, ja kuuliwat hänen myös hiljaa hymisewän. Muutama seisoi niin kuin seinä ruumiin edessä, jota ei he lähestyä rohjenneet, siunailiwat itseänsä, eikä tienneet mitä heidän tästä piti ajatteleman. Sen jälkeen kuuliwat läsnä olewaiset kuolleen joksikin selkeästi sanowan: älkäi peljätkö! minussa on hengi; suokai minun wielä elää! Ymmärtäwäisemmät päättiwät wiimein, että hän mahtoi olla ulkokuollut, joka nyt on hengensä takaisin saanut, ja tarwitsi niin muodoin pikaista apua.

Heikko sairas, joka kolmatta päiwää oli kuolleena ollut, parani wähitellen ja eli wielä monda wuotta kuuluisana miehenä.

Suuri Herra oli muinen ulko-kuollut, koska hänen sukulaisensa andoiwat hänen leikkauksen alle, saadansa tietää syyn hänen kuolemaansa, joka aiwan pikaisesti tapahtui. Leikkaja oli jo täydessä toimessa ruumista awaamaan. Koska nyt rinda puhaistiin, heräsi Herra äkistäin unestansa, ja tarttui leikkajan käteen kiini, joka weistä rindaan pisti. Leikkaja peljästyi suuresti, ennen kuin hän asian huomaitsi. Mutta, walitettawasti oli weitsi aiwan sywälle mennyt. Herran täytyi wasta, tietämättömyyden tähden, kuolla tällä hirmuisella tawalla.

Pariisin Raati-huoneessa piti wanhaan aikaan tuomittaman mies rangaistuksen alaiseksi, joka sanottiin olewan liitossa perkeleen kanssa. Koska nyt Tuomarit kokounduiwat, ja juttu eteen otettiin, tapahtui suuri jyry uunin piipussa. Onnettomuudeksi sopi myös pelli olemaan auki wedettynä. Moni luuli kohta, että perkeleen piti sen kautta tuleman awuksi ystäwällensä. Tuomarit kiipesiwät takana silmin owea kohden, ja näkiwät ulos juostessansa – o! iänkaikkisuus! kuinga tuhka ja kartu ryöppyi uunissa, josta paha hengi rupesi ulos kyngyämään. Mutta yksi Tuomari raukka, jonga pitkä kappa käwi kiini naulan kandaan penkin syrjässä, kombastui pitkää pituuttansa lattialle ja kaatuessansaloukkasiarmottomastinenänsä, josta weri wuotamaan rupesi. Tässä lepäsi hän nyt puoli pyörtyneenä, ja luuli itsensä jo perkeleen muonaksi. Koska hän päänsä ylös nosti, näki hän mustan perkeleen kynnet ristissä wielä seisowan uunin edessä, ja hiiluwilla silmillä puoleensa katselewan. Tuomari oli nyt pitkänänsä lattialla, eikä rohjennut jäsendänsä järkähyttää, niin kauan kuin myös se tuskasta wapisewa perkele saineella äänellä kysyy häneldä: Ah! hywä Herra! sanokais, missä minä olen? Nyt wasta sai Tuomari enemmän rohkeutta sydämeensä, nousi ylös, pyhkisi werisen ne-

nänsä, ja astui lähemmäksi tätä hywää perkelettä. Katsoissansa tarkemmin pirun silmiin, tunsi hän kohta miehen, joka oli hiljain oppiin otettu korsteini-weijari, joka suuressa Raati-huoneen rakennuksessa muita siwu-korsteinia peratessansa putosi tapaturmaisesti pitkin wäljää Raati-huoneen uunin piippua aina pesään elli uuniin asti.

Wähäisessä Kaupungissa nähtin joku kerta aawisten yöllä ruumiita kannikselewan. Mutta ihmeellistä: yhtenä yönä tapahtui, että he kulkiwat ulos portista, ehkä Kirkko-piha oli keskellä Kaupungia. Kandajat oliwat mustissa, mutta saatto-joukossa oli jokaisella raiti hartioilla, ja sen korkean ruumiin arkun päällä musta waippa lewitettynä. Tätä ihmettä ei woinut paraskan käsittää, että aawiit nyt kulkiwat pois kirkosta, ehkä he ennen aina oliwat kirkoon käsin kulkeneet. Tämä tapaus päätettiin nyt merkitsewän jotain suurta wahingoa kaupungille taikka Kirkolle. Aamulla hawattiin myös, että ennustus Kirkolle oli toteen käynyt; sillä warkaat oliwat yöllä warastaneet mitä kirkossa kelpaawaa oli, sekä hopiat, messu-waatteet, että raha-arkun. Muutaman päiwän perästä löyttiin ruumiin paarit ja raha-arkku särjettynä metsässä Kaupungin portin takana.

Jokainen arwaa kyllä itse mitkä nämät aawiit oliwat, jotka ruumiita yöllä kannikseliwat.

Wiinin Kaupungissa Saksan maalla tapahtui wuonna 1797, koska haudan kaiwaja Kirkko-pihassa ruumiin hautaa kaiwoi, että hän kuuli hiljaisen töminän, mutta ei tiennyt missä käsin se oli. Hän rupesi jälle kaiwamaan, ja sai haudan jo melkein walmiiksi, kuin jälle jyskinä kuului. Nyt hawaitsi hän sen olewan ruumis-kamiossa, jonne kolme ruumista hautaamista warten oli tuotuna. Hän menee kohta ruumis-kamioon ja kuulee kuinga yhdessä arkussa nyt taas kolmannen kerran kantta wasten jyskytti. Hän awaa arkun, rumis nousi ylös ja siunasi kuolemasta pelastajaansa. Haudan kaiwaja holhosi händä ja toimitti hänen terweyteen.

Nuori Herra kerskasi muinen kumppaniensa seurassa, että ei hän tainnut kummituksia uskoa eikä peljätä, ja jos ei heidän pitänyt tätä uskoman, lupasi hän ensimmäisennä yönä mennä holwi-hautaan kirkko-pihassa. Toiset sanowat hänen mieheksi, jos hänen sen tekemän piti, toimittiwat hänelle myös holwi-haudan awaimen ja andoiwat kahwelin, jonga hänen piti lyömän merkiksi jongun arkun kandeen, josta aamulla hawaittaisi, että hän siellä yöllä käynyt on.

Hän lähtee sydän yön aikana kirkkopihaan, awaa holwi-haudan ja lyö kahwelinsa ensimmäisen arkun kandeen. Mutta, kuin hänen piti takaisin käändymän, tunsi hän niin kuin joku olisi äkistäin hänen jakkunsa liepestä temmannut, jonga ylitse hän peljästyi ja pyörtyi kauhistuksesta haudan owelle. Koska hän nyt kauan wiipyi, rupesiwat kumppanit pelkäämään, että hänelle on mahtanut joku wahingo tapahtua. He menewät ja löytäwät kumppaninsa niin kuin kuolleena holwi-haudan owella. Nämät nostawat hänen ylös, jonga suu huutaissansa oli auki jäänyt, ja kauhistus näkyi wielä selkeästi hänen kaswoillansa. He weiwät hänen kotia, kutsuiwat Lääkärin, ja saiwat hänen kuitengin wiimeiseldä wielä hengiin, ja kuollon tieldä palaundumaan. Mutta hänen puheensa parsi tuli turmelluksi, että hän puhui ängyttäin kaiken ikänsä.

Koska hän nyt wirkosi, ilmoitti hän kuinga hän kahwelin arkun kandeen löi, ja kuinga joku siinä samassa tembasi hänen jakkunsa liepeestä, jonga tähden hän niin kowasti peljästyi.

Kumppanit, koska he tämän kuuliwat, meniwät toisena päiwänä holwi-hautaan, tiedustamaan mikä siellä oli kamraatiin kiini tarttunut, ja missä kahwelin oleman piti. Owea awatessansa näkiwät he kohta kahwelin pystyssä ensimmäisen arkun kannessa, jonga juuressa he myös löysiwät kappaleen Kumppaninsa jakun liepeestä. Nyt oli asia suora ja arwattawa, hänen jakkunsa liewe oli sopinut häilähtämään arkun päälle koska hän kahwelin kiini löi, – ja tässä oli koko syy wahingoon.

Lääkäri meni kerran Kaupungista lystäilemään sille paikalle, jossa endiseen aikaan oli sota ollut, ja näki ruumiin pääkallon nousewan ylös maasta talon-pojan kyndäissä pellollansa samalla paikalla. Hän otti tämän käteensä ja hawaitsi ymbyriäisen luodin läwen melkein keskellä otsaa, jonga tähden hän otti sen tullessansa kotia, ja asetti kammarinsa pöydälle.

Piika, joka Lääkärin pois ollessa käwi hänen sängyänsä korjaamassa, paheksi händä, että hän sen laista kappaletta pöydällänsä piti, ja sanoi erinomattain ildaisilla ajoilla sitä pelkääwänsä. Hän sanoi myös wiimeisenä ildana hawainneensa, että pääkallo itseänsä wähän liikutti. Mutta Herra wastasi, että se oli turha luulo. Sinä päiwänä meni hän jälle käwelemään, ja tapasi kotia tuldua piikansa sairaana, joka jo kuitengin oli wähän wironnut peljästyksestänsä. Nyt imoitti piika Herral-lensa kauhistuksella, kuinga pää-kallo rupesi itse liikkumaan pöydällä, koska hän sängyä korjaamassa oli, putosi wiimein maahan ja kierisi pitkin lattia händä kohden.

Lääkäri ihmetteli itseksensä, eikä tiennyt kuinga hänen tämä tapaus piti seljittämän. Hän meni kammariinsa, löysi pää-kallon lattialla, pijan sanan jälkeen, ja asetti sen jälle pöydälle.

Hän istui nyt kammarissa tutkistellen tätä asiaa. Mutta siinä samassa rupesi pää-kallo jälle liikkumaan, ja kuukusi lattialle. Nyt näki hän itse hämmästyksellä, että piika oli totta puhunut. Hän otti kuitengin kallon wielä käteensä, ja tutkisteli mikä tähän liikkumiseen piti syyn oleman. Hän käändelee pää-kalloa käsissänsä, – kuulee jotakin sen sisällä rapisewan, – hän kändelee ja kurkistelee, – wiimein loirahti niin kuin hiiren händä luodin läwelle.

Hän sai hyppyisillänsä tästä kiini, ja rupesi ulos käsin wetämään. Nyt kuului hiiren kitinästä, mikä hengi pää-kallossa oli. Hän meni kohta pää-kallon kanssa pijan tykö, ja näytti naurain mikä se oli kuin siehen hengen pani.

Hiiri, joka luodin läwestä oli itsensä sisälle tungenut, ei tainnut enää, luun säröen tähden, kuin luoti mennessänsä oli ymbäri läwen syrjiä sisä-puolelle nostanut, itse takaisin tulla, waan saattoi nyt sen ymbyriäisen pää-kallon, kuljeskellessansa aiwuen holoissa, näin ihmeellisesti liikku-maan.

Hiiri otettiin ulos reijästä, ja piika ei peljännyt enää suuresti tätä pää-kalloa.

Ratsas-mies tapasi kerran ilda-puolella päiwää tiellä kulkeissansa jalka-miehen, ja kuin ei hänellä ollut erinomaista kiirettä, niin ajoi hän hiljaa ja jutteli jalka-mie-

hen kanssa kaupungia kohden kulkeissansa. Nyt oli jo joksikin pimeä koska he teilauspaikkaa läheniwät, jossa myös nyt oli yksi hirtettynä. Kumbikin teki toinen toisensa tähden itsensä rohkeaksi, ja rupesiwat puhumaan pilkkaa hirtetystä. Mutta kuin he melkein sen kohdalle tuliwat, kawahti hewoinen, eikä tahtonut siwuitse mennä, waan nousi pystyyn ja kuorsui. Kumppanit hämmästyiwät kukin sydämessänsä, ehkä ei he rohjenneet siitä mitään toinen toisellensa ilmoittaa; sillä he häpesiwät heikko-uskoiseksi itseänsä näyttää. He päättiwät kuitengin, niin kuin se olikin, että hewoinen pelkäsi sitä ilmassa riippuwaa ihmistä. Näyttäin urhollisuudensa sanoi jalka-mies hirsi-puun siwuitse päästyänsä: Kuules, naapuri ilmassa! leikkaa nuora poikki, ja tule pois Kaupungiin. Kohta kuului kauhistukseksi rautain ja wiljain kalina hirsi-puun tykynä, niin kuin joku wangi olisi liikkeelle lähtenyt. Mutta se oli wielä kauhistawaisembi – – sieldä kuului myös kolkka ääni, joka wastasi: odota wähän, minä tulen kohta. – – – Jumala warjele! nyt ei ollut enää aikaa odottaa. Arka hewoinen peljästyi nyt wielä enemmän tästä rautain kalinasta, ja pelkurin ratsas-miehen kannukset ei tainneet myös kaukana kupeista olla. Sanalla sanottu: se lensi niin kuin tuulis-pää.

Onneton jalka-mies, ratsas-mieheldä jätettynä, luuli nyt olewan wiimeisen päiwänsä (niin kuin se olikin); sillä hän kuuli juostessansa kuinga hirtetty riensi hänen perässänsä; hän luuli perkeleellisen hengen joka askeleella lyöwän kyndensä hänen niskaansa. Hän juoksi mitä hän jaksoi, ehti wiimein Tulli-tupaan, ennen kuin hirtetty hänen kiini sai. Mutta hän oli turmellut itsensä sekä pelolla että juoksulla, kaatui lattialle, weri purskahti ulos suusta ja sieramista, ja hän ylen andoi hengensä.

Ne, jotka Tullissa oliwat, arwasiwat jo sekä ratsas-miehen puheesta että jalka-miehen tuskasta, jotka edellä tuliwat, melkein koko asian, koska kolmaskin mies tuli wiimein kalinalla Tullin läpitse – – – ja se oli – wanha seppä elli patain paikkaja, joka pienillä rattailla kuljetti tarwe-kalujansa ja raudan kappaleita padan paikoiksi. Hän oli pisättänyt huokaamaan tien wiereen lähelle hirsi-puuta, koska ne toiset siwuitse kulkiwat. Mutta kuin hän heidän puheistansa hawaitsi heidän rohkeudensa, andoi hän myös hirtetyn puolesta heille wastauksen, joka näin suuren ja onnettoman kauhistuksen matkaan saatti.

Kartanossa maalla, jossa Mamselli Tupa-neitsyensä kanssa asui, tapahtui yöllä, heidän maatessansa, kammarin uunin piipussa kowa rahina, johonga he heräsiwät. He kuuliwat tämän rahinan tulewan ylhäältä käsin alemmaksi ja alemmaksi. Tupa-neitsy päätti kohta pahalaisen, joka niitä teitä kulkee, sen kautta sisälle tulewan. Pelli oli myös auki, niin kuin kesäisellä ajalla tawallinen on. Wiimein kuului niin kuin pieni lapsi olisi lattialla hypännyt ja käsiänsä paukuttanut; Mutta huone oli pimeä, jonga tähden ei he mitään nähneet; sillä he pitiwät ikkunansa luukut joka yö suljettuina.

Mamselli käski neitsyttänsä menemään wäkeä awuksi huutamaan; mutta neitsy oli jo hupussa waipan alla, eikä andanut itseänsä wieteldää pahalaisen kynsiin, joka nyt täydellisesti hyppeli pitkin lattiaa. Mamselli rohwaisi luondonsa, ja meni itse niin kuin lindu owesta ulos, että ei pahalaisen pitänyt jaloista kiini saaman.

Koko joukko wäkeä tulee kohta walkea kädessä Mamsellin kanssa ja tarpeellisilla

aseilla warustettuna kammariin – – – musta, karwa-jalkainen ja hiilu-silmä perkele istui täällä keskellä lattiaa, pitkät kynnet jaloissa ja wäärä nenä päässä, paukuttain nokkaansa.

Pieni oli tämä pahalainen aika-perkeleeksi, mutta suuri kyllä tarha-pöllöksi, joka yöllä tapaturmaisesti oli uunin piippuun pudonnut, ja ales tulessansa itsensä noennut.

Herra jutteli muinen, koska tontuista ja aawiista puhe tuli: Kerran jouduin minä matka-tiellä kesäisellä ajalla yhden ystäwäni tykö yöksi Howiin; mutta kuin hänellä sopi silloin olemaan paljon kunniasukuisia wieraita, anoi hän minulda andeeksi, että hänen nyt täytyi panna minun yö-sialle suureen saliin wanhassa alihuoneessa, johonga minä olin kyllä tytywäinen.

Koska ilda-ruolla oldaissa tuli myös puhe tontuista ja niiden olo-paikoista, sanoi isändä pilalla: Älkäi, hywät ystäwät, tänä ildana tontuista puhuko; sillä tämän Herran, osoittain minua, täytyy wierasten paljouden tähden ottaa yö-sian wanhaan ali-huoneeseen. Johonga minä wastasin, että ei tonttuen ole minun kanssani hywä olla, erinomattain, jos ei he taida tehdä itseänsä näkymättömiksi.

Tundia jälkeen ruoalda päästyä johdatti yksi Howin palwelioista minun yösialle, weti saappani ja kiirehti jälle pois muihin toimituksiin.

Tämä sali oli suuri, ja kumisi tyhjyydestä, jossa myös luukut, rikkiömäin lasien tähden kiini oliwat. Nyt ajattelin minä itsekseni: jos suingin tonttuja maassa löytyy, niin on tässä totisesti heidän pesänsä. Minä rohwaisin kuitengin itseni, riisuin waatteeni ja menin owea lukitsemaan, – mutta ei owessa ollut lukkua eikä salpaa. Minä asetin kuitengin wanhan selkä-tuolin owen teljeksi, että ei tuulen pitänyt yöllä sitä auki puhaldaman, sammutin kynttilän ja menin hiljaisuudessa makaamaan.

Yöllä rupesi porstuassa kolisemaan, johonga minä heräsin; millä ajalla, sitä en minä pimeässä tiennyt. Wähää jälkeen paukahti salin owi paari kertaa angarasti, joka lensi auki. Nyt muistuiwat illalliset tontun jutut mieleeni, ja sydämeni rupesi ahkerammasti tytkyttämän; sillä warkaat ei jouhtuneet minun mieleeni, jotka harwoin tällä jyryllä kulkewat. Kohta kuului myös, niin kuin joku olisi puu-jaloilla pitkin lattiaa koputellen käwellyt. Tämä kopina lähenee wiimein sängyä, ehkä minä kyllä kowin uhkasin. Tonttu rupee jo näpistelemään tyynyn kulmaa – – – minä sängyystä ylös asetta turwakseni etsimään! mutta Kuroittaissani saapas-puuta sängyn alda, jonga minä myös löysin, laskee tonttu taka-puoleeni, että minä suulleni langesin. Minä nousin pikaisesti ylös lattialda ja hosuin ymbärilleni saapas-puulla, warjellen tonttua päälldäni. Ahkerasti tonttua torjuessani tuli wäärä sarwi toiseen kouraani, ja tonttu päästi pahan porun; sillä saapas-puu koski häneen kowalda kädeldä. Äänestä tundui kohta mikä tämä tonttu oli – – – se oli Howin talli-pukki. Minä wedin wielä pari kertaa tonttua lapoin, ajoin hänen ulos, ja telkesin jälle owen; panin sitte maata, ja makasin rauhallisesti aamuun asti.

Aamulla ylös nostua tuliwat wasta kelmin kurit ilme. Koska isändä tontun juttuja puhuttaissa illalla kuuli minun rohkeudeni ja kerskaukseni, andoi hän yöllä laskea puskewan talli-pukin irrallensa, jonga

hän tiesi tulewan minua terwehtämään; sillä se oli tottunut käymään tässä wanhassa salissa kauroja syömässä. Tämä puski salin owen auki, kuin sanottu on, joka nyt oli hänen tiellänsä suljettuna.

Kartanosta Kaupungissa muutti kerran hyyry-mies majaa, joka oli asunut yli-kerrassa. Myöhäisyyden tähden jäi kuitengin wielä muutamia kaluja toiseen päiwään noutamata.

Perheen maatessa paraassa unessansa kuului ylhäällä niin kuin joku olisi kowasti lyönyt lattiaan, johon wäki heräsi. Kohta sen jälkeen rupesi siellä kolisemaan, niin kuin kaluja olisi pitkin lattiaa wedetty.

Isändä luuli huoneessansa warkaita olewan, ehkä hän ihmetteli, kuinga he nyt niin rohkeasti itsensä menettiwät, tieten kuitengin ihmisten alhalla asuwan. Isändä sytyttää kynttilän ja menee ylös katsomaan mingä siellä oleman piti – – mutta ihmeellä sai hän owesta sisälle tulduansa nähdä, kuinga laatikka kulki itseksensä kumossa pitkin lattia. Hän menee lähemmäksi, käändää laatikan oikein – – O, katsos! tääldä nousi kartanon kissa istuallensa, ja katseli kiitollisesti isändänsä silmiin.

Talon kissa oli mennyt illalla ylös hyyry-miehen läksiäisille, mutta tuli tapaturmaisesti yöksi sinne suljetuksi, jossa hän ikäwyyden taikka ruoan tähden hyppäsi pöydälle, ja pudotti laatikan lattiaan, jonga alle hän itse jäi.

Tässä on seljitys sekä lattiaan lyömiseen että kolinaan, joka perheen herätti.

Lähtö-Laulu,
elli
Hywästi-Jättö
Wäinämöiselle.

JAK. JUTEINILDA.

Annettu
Wiipurissa A. Cederwallerin
Kirja-painosta wuonna 1819.

Sisällys

”Wiisas Wanha Wäinämöinen...” 353
Sowindo-Laulu 361
Min Öfwertygelse, eller Reflexion om Fritänkeri. [i] 362

[i] Juteini muokkasi tätä kirjoitusta myöhemmin, ja liitti sen vuonna 1827 ” Betraktelse om Fritänkeri” -nimisenä teokseensa ”Anteckningar af Tankar uti Warianta Ämnen”, joka on julkaistu tässä editiossa suomennoksen kanssa.

◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇

– – – Pictoribus atque poëtis
quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.
Scimus, at hanc veniam petimusque damus-
que vicissim.
HORATIUS.

Wiisas, wanha W ä i n ä m ö i n e n,
runon isä riemullinen –
riemullinen, rehellinen,
laulun kuuluisa latoja!
joka muistat ajan mitat, –
muistat meret kynnetyiksi,
sarka-jaot sauwotuiksi; –
itse kynsit kylmät meret,
itse sauwoit sarka-jaot.
Korkeus on sinun kotos
Otawaisen olka-päillä,
awaruus on asun-majas
kiildäwässä kartanossa,
tähtein takana tulisten,
jonne järki juostessansa
kolme kertaa kombastuupi.
Ahdistunut ajatuksen
kallistuupi kauhtanalles,
pyllähtääpi pyörtyneenä
jalkais juureen nöyryydessä,
koska minä meikäläinen
hänen, hywästi jätöksi,
tässä lendämään lähetän
kohden sinun kunniatas,
kirkkauttas korkealla.

Jää siis, wanha W ä i n ä m ö i n e n,
jää nyt julkinen hywästi!
Minä olen kauan kyllä
suotta palwellut sinua,
sekä onnen, omaisuuden,
että arwon elämässä
aldis andanut halulla;
pois on ollut palkan pyyndö
palawasta powestani,
pois on palkkakin jätetty.

Lausuessa laupiuttas,
isouttas ihmetellen,
luulin minä maani miesten,
laulun puutteessa paremman,
ottawan otolliseksi
kandeleeni kumaukset,
höräykset huonommatkin;
mutta wasta minä muistan,
hawaitsen jo harha-tiellä,
että kansa keskenänsä
ombi kaino onnellensa
Suomen seulotun majoissa,
joissa yksi toisen tiellä,
sääty säädyn wahingoksi
etsii omaa etuansa,
hylkää yhteisen hywyyden.

Kansa kylmä-kiskoisena
ylen katsoo koto-kielen,
puheen parren puhtahamman,
johon jääpi suljettuna
joukon wiisaus, walistus,
niin kuin sato siemenehen,
laiho juurtuwa jywähän.

Missä taikka millä lailla
ombi Suomi siemenensä,
kielen siemenen kotoisen
kaswon kautta kartuttanut,
silitellen sanat suuret
kaunistellut kandeleelle
kunniaksi luonnon luojan,
kirkkauden kiitokseksi,
mainitamme mainioita
kaiken kansamme seassa.

Kalliolle kallis kieli,
siemen kielen suloisimman
kylwetty on kuiwamahan,
katoamaan kansan luona,
muuttumahan muistossamme
muiden kielden mukaiseksi,
että Suomen suuret sanat

owat oudot omaisille,
wierahat ja wirheelliset,
joit' ei tunne tuttawatkan
murteen tähden moninaisen,
tähden turmellun näkönsä.

Katsos, moni h u o n o H e r r a
häpeääpi häwytöinä
taitoansa tawallista,
että osaa oikeasti,
niin kuin moni meikäläinen,
kieldä kaunista puhua.
Moni tyhmä talon-poika,
suuta wäärin wäännistellen,
tahtoo olla taitawambi
muita miehiä kylässä,
kiskoo kielensä kapulan
poikki puolin poskillensa,
että saisi puheen parren
käändymähän karkeaksi,
sanat selwät saastumahan
wendo-wierasten wioilla.

Wiisas, wanha W ä i n ä m ö i n e n,
Laulu-Jumala jalombi!
näin on laatu Suomen lasten,
tapa, tundo turmelduna.
Kerran tosin katoaapi
sekä kieli että kansa,
jos et' auta armos kautta,
tule turwaksi pikemmin,
herätä Herraingin luona
rakkautta rehellistä
kohden kieldä kallihinda,
kohden kansaamme kotoista.
Woimas kautta, W ä i n ä m ö i n e n!
tulisesta taiwahasta
luja waikutus lähetä,
niin kuin nuoli I l m a r i s e n(*),
herättämään huolettomat
muukalaiset tällä maalla,
oman kansan kaswattamat,
unhotuksensa unesta,
pelastamaan paatuneetkin
oman onnen orjuudesta,
että aina ja enemmin
kukin etsis' yhteyttä,
hyödytystä ja hywyyttä,
eikä hylkäis' hywää kieldä,
miesten kieldä miehuullista –
miehuullista, merkillistä,
kansan wäli-kappaletta
walistukseen waeldaissa.
Miss' on kieli keweämbi,
sopiwambi, suloisembi,
kuin on kieli Suomen kansan?
ehk' ei konnat, kaihi-silmät,
tunne päiwää paistehesta,
eikä sanain sileyttä
niiden nuotista hawaitse;
kalwehessa kulkewalla
silmä-terät owat oudot,
kirkkautta katsellessa
näkö pimenee peräti.

Totisesti toinen aika,
toinen meno, toinen mieli
oli muinen Suomen maassa
ennen esi-isillämme,
koskas, wanha W ä i n ä m ö i n e n!
Walda-kunnassas waelsit
willa-waippa hartioillas,
kallis kandele kädessäs,
jotas aina joka kerta
kumautit kuuluisasti,
koska oli kansan luona
joko ilo taikka itku;
sinä lauloit laupiaasti,
lepytellen lohduttelit,
ilon enensit elossa.
Aina laulaissas lujasti
leukas liikkui lembeästi,
pääs ja partas järisiwät,
paadet paukkuiwat kowemmat
kallioilla kaljamilla,
randa-kiwet rakoiliwat,

(*) I l m a r i n e n föreställes i Finska Mythologien såsom luftens, åskans och windarnas beherrskare.

kajahteli ilman kansi,
pohjan porttikin tärisi.
Hyödytyksen, hywän tähden
soitit sinä kandeletta,
ilahutit ihmisyyttä,
itkit itsekin ilosta,
että kyllä kyyneleitä,
linnun munan muotoisia,
kaseammat karpaloita,
wieris' silmistäs sinungin,
wuoti maahan mandereelle
läpi wiiden willa-waipan,
kautta sarka-kauhtanasi,
niin kuin kallis aamu-kaste
runon kuiwalle kedolle.
Silloin kansan kowemmangin,
kuullellessa kandelettas,
suli sydän suosioksi,
mieli muutettiin medeksi;
itse wedengin Emändä
riensi randaan riemuisesti,
rinnoin ruohoille rojahti,
linnut siiwin sipsuttiwat
yli pääs ja ymbärilläs,
kurkotellen, kotkotellen
nokka kotkangin norisi,
pirahteli pienen linnun;
meren peikot, metsän pedot,
murha-töihin mieldywäiset,
taukosiwat tappamasta,
raatelemasta rumasti.
Kondiot ja karwa-hassut –
karwa-hassut hallawammat,
kaikki pedot pahimmatkin,
kallistellen korwiansa,
kuroittiwat kurjan kaulan,
kita auki kiskottuna,
josta walui weri wielä,
kuuldelemaan kuminata,
sitä soittoa suloista,
jok' on tuotu taiwahasta
lisäilemään lohdutusta,
kutsuttu korkeudesta
enendämään iloamme.
Silloin soiton helinässä,
tassutellen tasaisesti,
kouri maata korwen poika
koweroilla kämmenillä,
käyden taka-käpälöillä
karhu aidalle kawahti.
Silloin kannot ja kiwetkin
tepersiwät tandereella,
lehdet puissa liehuttiwat,
oikeniwat oksat wäärät,
ruohot maassa riemastuiwat,
liikkui luondokin ilosta.

Minä muistan murehella
tässä töitä nuoruudeni,
muistan huonot huwitukset,
tutkin omaa turhuuttani,
heikkouttani häpeän,
koska minä kandeleessa,
kowan käyräni siwulla,
monda kieldä katkennetta
wasta huolella hawaitsen,
tunnen tyhjän tykönäni,
tunnen puutokset teoissa.

Wiisas, wanha W ä i n ä m ö i n e n!
Anna andeeksi minulle,
ettän olen useasti
korwiasi kolkutellut
kowin karkeilla runoilla,
joiden piti pätsin kautta,
sauhun paksun pöllytessä,
noustessa nokisen pilwen,
poltto-uhrina palaman.
Anna andeeksi minulle,
ettän olen uuden uhrin,
kuka tiesi kelwottoman,
lähtö-laulun lewotoina
tuonut tässäkin sinulle,
että ombi ääni outo
haljenneessa huilussani,
koko kandele säröinen;
– – – ehkä sinä suosiolla
kohtaat huonon heikkoutta,
koskas tahdon totiseksi,
halun hywäksi hawaitset.

Halu ombi mulla ollut,
tahto kauas tarkoittawa
yli woimani wähäisen,
että wielä wiimeiseldä,
laulamasta lähteissäni
lewon kalweeseen kotia,
sydän potkii powessani,
rinda palaa palkeheta,
waatii wielä wiipymähän
merelläkin myrskyisellä,
runon retkillä minua.
Mutta minä muistan kyllä
wielä wanhan wasta-tuulen,
muistan leikin leiwättömän;
minä tiedän mielessäni,
tunnen muutoksen menoissa,
ett' ei herää hengettömät,
ett' ei kiwet eikä kannot
kandeleen ja laulun kautta
siirry enää sioildansa,
nouse kouko konnustansa,
pesästänsä halli-parta,
liiku luolasta petomme.
Waan sen siaan sydän-muna
ombi muuttunut omaisten
kallioksi kowemmaksi,
jot' ei suosio sulata,
eikä leikkaa lembeyskän.
Kauan ombi kansan kieli
walistuksen wahingoksi
maassa hyljätty monelda.
Moni hengen huwitukset,
laulun ilot, runon riemut,
pitänyt on pilkkanansa,
ylen katsonut kotonsa.
Ei ne huoli hywyydestä,
etsi yhteistä etua,
jotka owat onnen orjat –
orjat oman woiton pyynnön,
ei ne muiden murehessa
tunne mitään mielessänsä,
toisen ilosta ihastu,
ei ne tiedä tuonelasta,
eikä toiwo elämätä,
aiwo autuutta periä,
jos ei ole siellä suuret
majat täynnä mammonata,
taiwas rakettu rahoista.

Katsos, näin on, kallis Ukko!
laatu Suomen laitumella;
jo on jälkes unhotettu,
neuwos nähdään hyljättynä.
Siehen aikaan, koska sinä
itse maassa matkustelit,
kuljettelit kandeletta,
soitit suolla, soitit maalla,
mandereilla ja merillä,
oli esteenä edessäs
joskus nuori J o u k k a w a i n e n(*);
mutta nyt on muukalaisten
joukko lijaksi lisätty,
suurendunut Suomen maassa,
joka osan omaisilda,
mäen päälle päästyänsä,
wierittääpi wiekkahasti
kohden omaa kotoansa,
kiertää onnen, niin kuin karja
laihon kielellä kitaansa.

Jospa muinen J o u k k a w a i n e n,
tullen tiellä wastahasi,
kerran kohtasi sinua,
luuli lujalla puheella
sinun tieldä siirtäwänsä,
kuitengin hän kunniangin
sulle oikean osotti,
poikkes' kohta pojes tieldä,
koskas moitit mieletöndä,
poika-miestä parratonda.
Mutta nyt on musta pilwi
pimittänyt toiwon tähden,
päiwän peittänyt sumulla.
Runo-niekat rohkeatkin,
kunniahan kuljeskellen,

(*) Nuori Joukkawainen war son till en Jätte med samma namn, som täflade med Wäinämöinen, likasom äfwen sonen, hwilken wid ett tillfälle, då de möttes på wägen, wille sätta Wäinämöises kunskaper på prof. –

pyhin palwellen sinua,
hawaitsewat häwyttömät
J o u k k a w a i s e t joka tiellä
estehenä edessänsä.
Jos ei näistä jokaisella
ole kyllä kawaluutta
ongimahan onneansa,
owat heillä heimolaiset
waiwaisilla wartioina,
jotk' ei jätä järkeäkän
seulomata, sortamata,
sortamata, sullomata,
waan he wiimein wainollansa
kukistawat kuuluisangin
pojes onnen tika-puilda,
ales arwon patsahalda;
– – – ehk' ei jaksa julmat juonet,
kaikki kawaluus kirottu,
ottaa omaa arwoamme,
kuin on kullakin powessa,
rehellisen rinda-luissa,
niin kuin kulda kalliossa;
sit' ei onni enendele,
eikä wahingot wähennä,
liikuttele lijat lahjat,
pyörittele puutoksetkan; –
pohjan tähti taiwahalla
aina paikkansa pitääpi.

Mitä siis minäkän huolin
kansan ylen katsannosta,
waino-miesten wääryydestä,
sala-puriain sanoista;
usein ulwowat penikat
kulkuisengin kiminässä,
huilun soitossa heleän.
Tämä tosin toiwon kautta
mettä liisää mieleheni,
ettän kielen kandeleessa,
sormillani soitellessa,
olen joskussa osannut.

Ohho! kowaa kateutta,
joka rinnat raateleepi,
powet polttaapi läpitse;
tämä saastainen sikiä,
mato musta mullan alda,
helwetissä herätetty,
ombi oudon pahendajan
yllyttänyt ynseäksi,
rinnan täyttänyt rumasti(*).
Salaisuuden suojan alla,
nimittämätä nimensä,
rietas aiwan rohkeasti,
silmät kierot killillänsä,
pullistaapi poskiansa,
myrkky kuohuupi kidasta.
Kaukaa haukkuu huono koira,
salaa pelkuri pureepi;
näin on nytkin pahendaja
salaisesti, saastaisesti,
panetellut paatuneena
sekä pila-puheitani
epä-luulon esteheksi,
että töitä tarkembia
huwitukseksi hywille.
Kieli-lakkari lewoton
pimeästä pesästänsä
kiukun kanssa kiiwahamman
pappein puolesta puhuupi,
wainon miekka mielessänsä,
huulillansa koston huuto
ammuu armongin owelda
kirousta pääni päälle,
ehkä minä menoissani
annan arwon Sionille,
siunaan sielun wartioita,
itse palwelen pyhyyttä,
rakastan rehellisyyttä
joka säädyssä sekaisin,
olkon armon opettaja,
taikka la-in tulkitsia;
waan en katso konnain luona
korkeutta kunniaksi,
kutsu petosta pyhäksi;

(*) Här syftas på en, full af bitterhet och den oförsonligaste hätskhet emot mig gäsande pasquille, som den anonyme författaren, under mißförstånd och förtydningar, genom kringskickade manuscripter lönnligen sökt utsprida.

sydämeni suomalainen
hywän suonnosta suulaapi
kohden hywää kaiken kansan,
Suomen onnea suloista.

Kyllä minä, kuka tiesi,
pilkan piikillä monesti
olen pistellyt pahoja,
tuonut naurun turhuudelle,
waaran suuren wääryydelle
epä-luuloen lopuksi,
jost' on alku arwattawa
walitukseen waikeahan
tähden tämän sanan-laskun:
Kah, se koira kiljahtaapi,
johon koskeepi kalikka.

Walittaja outo ombi
nimetöinä niskoitellut,
tarkoittanut taulussansa
mustaks' maalata menoni,
kiiwastellen kiukussansa
wäändää wääräks' oikeutta,
kiertää kielet kandeleessa,
joita minä joutilaana
soitin suotta nuoruudessa
paitsi pahan aiwoitusta,
huwituksessa hupaillen.
Mutta, jos ei hywää muuta
ole tästä ilmestynyt,
onhan oudon walittajan
kita awara awattu
edes kerran koto-kieldä
tulkitsemaan tuskassansa,
niin kuin rajun ratsastajan,
B i l e a m i n Pethorissa(*)
aasi alkoi puhumahan
witsan taikka kepin kautta,
kautta kannuksen kupeissa.

Päätökseksi pata parka
kowin soimaa kattilata,
mustan muotoiset molemmat;
näimbä minun moittajani,
waino-mieheni wihainen,
myriseepi mieletöinä,
unhottaapi oman työnsä,
toisen toinda kiroileepi;
puhuu totta puolueksi,
luullen turhaks' luonnon lahjan,
tylsäks' kynän kädessäni,
jonga minä tiedän, tunnen,
itse täydeksi todeksi.
Kuitengan ei koston pyyndö
säästä hengen heikkoutta,
sula wihan waikuttaja
pahendajani powessa,
waan se anoopi asetta,
kosk' ei kestä pännän keihäs,
waatii la-in wasarata
kolhaisemaan kalloani;
kutsuu päälle hellän pääni
uhkauksell' uljahalla
itse isäisen jylinän,
käskee kurjalla tawalla
ukon nuolet, kiwi-naulat,
lyömään mieleni limaksi,
kappaleiksi kandeleeni.

Mihin minä myrskyn alla
poika poloinen pakenen,
mihin käännän kandeleeni,
wiskaan käyräni wisaisen?
ett' ei sitä surma särkis',
rumat rundelis' peräti,
hukuttaisi huoletoina
sitte siwutkin säröiset;
sillä minä soisin wielä,
joka riemua rakastan,
soisin wielä wanhanakin,
että toiste tulewaiset
lapset siitä löytäisiwät,
leikki-kalunsa lisäksi,
edes naulat niweräiset –
naulat, nappulat lumessa.
Minä panen mielelläni
pantiks' pääni – pahan tähden;
rangaistakon runoissani,
mik' on mennyt mieldä wasten

(*) 4 Mos. Kirj. 22.

siwollisuuden siwuitse(*),
palkittakon paremmasti,
mik' on oikehin osattu.
Koston miekka karaistuna,
palkka tarjona parembi,
ei se pelkoa perusta,
eikä muuta mieldänikän;
sillä työni ombi tehty
kaikki hywyyden halussa.
En mä kadu engä itke,
ettän olen uhrin tehnyt
ajasta ja onnestani
äidin kielen alttarille,
itse muistoksi isäimme.

Mutta mitä mieletöinä
minä suoten surkuttelen,
wähä-näköinen walitan?
Jopa sinä julkisesti,
itse wanha W ä i n ä m ö i n e n!
olet awun ajatellut,
herättänyt hywän suonnon,
joka, niin kuin päiwän koitto,
onnen armas aamu-rusko,
paistaa meille P i e t a r i s t a.
Siellä rinda R u m ä n t s o w i n(**),
tosin täynnä rakkautta
kohtaan suurta Suomen maata,
meille waroo walistusta
kautta kielemme omaisen;
hywän suondo suuren Herran,
wirittäissä wiisautta,
säteileepi Suomehengin,
niin kuin teräs tulisena
ahjon liekistä otettu.

Armas aika aljettuna,
riemun rusko rinnoillamme,
walon leimaus lähellä,
ilmoittawat iäisyyttä
kaiken hywän kyllyydestä
Suomen sukuen seassa.
R u m ä n t s o w i rakastettu,
koroitettu kunniahan,
kautta wahwan wiisauden
ombi arwomme hawainnut;
R u m ä n t s o w i rakastettu
etelässä, itä-mailla
etsii jälkiä isäimme,
niin kuin wakaa Wirolainen,
M e r k e l i se merkillinen,
N y y s i rakas Saksalainen(***),
ombi oikein osoitellut,
hywin arwellut asian.

Riennä, wanha W ä i n ä m ö i n e n!
lastes luoksi laulawaisten,
riennä riemulla tykömme;
anna kättä kelpo miehen,
olkon oma, taikka wieras,
joka tuleepi tykömme;
maista mettä weljen maljan
kanssa wiisaan W e n ä l ä i s e n,
ynnä ystäwäs jalomman.
Astu ales W ä i n ä m ö i n e n!
tule taiwaasta takaisin,
taikka pilwen patsahalla,
korkeuden katon alla,
kumauta kandelettas
kunniaksi K e i s a r i l l e,
joka kansat kaukaisetkin
yhdisteli ystäwiksi,

(*) Ja, det har wäl kunnat hända, att antingen en sårad känsla, eller någon gladare moment, wid ett löjligt tillfälle, drifwit mig öfwer den betänksamma försigtigheten, men ingalunda till brottslighet. –

(**) Denne wördnadswärde man, Hans Erlaucht, Riks Cancelleren, Herr Grefwe Rumänzow har sträckt sin omsorg för upplysningen ända till de förgätne Finnarne, och låter nu i Åbo utarbeta ett Lexicon på finska språket.

(***) Begge deße författare äro män af utmärkt förtjenst för Finska Historien, och äga rätt till Finnarnes tacksamhet, hwarå landets infödingar härtills föga, eller få af dem, kunna göra anspråk. –

joka ombi onnen portin
meille armaasti awannut.
Runo-niekat rohkeammat
kansan keskellä kehoita,
näytä heille hywät neuwot,
nuotti oikea osoita
kiitos-weisuun wiisahalle,
R u h t i n a a l l e rakkahalle,
salli tulkita sanoiksi
kiitollisuus kaswawainen
sydämissä Suomalaisten,
joka yhtä onnen kanssa
eneneepi elämässä
aina ALEKSANDERILLE,
joka nyt jo tulen lailla
wirinnyt on walkeaksi
kipinästä kirkkahasta,
lämmittääpi, liekitseepi,
leimahtelee liekitessä
ylös taiwahan tasalle.

Mingä riemun rinnassani,
hembeästi heränneenä,
mingä muutoksen minäkin
huolen perästä hawaitsen?
Juonet kiukun, kawaluuden,
unhotus on upottanut
pojes muistosta mereensä.
Taulu menon murheellisen
waipunut on warjohonsa,
kaikki surkeus kadonnut.[96]
Ah! jo powen ahdistuupi
riemun runsaasta mitasta,
mesi läikkyy mielessäni
niin kuin kuurnassa hunaja,
wanha särjetty sydämen
palaa[(*)] niin kuin pahnat kuiwat.
Tämä muutos menestywä,
toiwo uusi tunnossani,
että walo wiriääpi
kerran wanhasta kydöstä,
niin kuin aamun auringoinen
illan ruskosta itääpi,
tahtoo runon taipaleella
wielä wiipymään minua,
joss' ei enää kurki kuole;
sillä suo on sulaneena.
Mutta kuin en minä kyllä
ole hupaa hembeyttä
Runo-niekan Neitoisilla
koskaan kohtaani hawainnut,
engä jaksa juoksennella,
wanhana ja wäsyneenä,
nuorten Neitoisten perässä,
laske, wanha W ä i n ä m ö i n e n!
laske minua lepohon.
Minä kannan kandeleeni
tässä sinun suojahasi,
willa-waippas liepehelle,
sarka-kauhtanas siwulle.

Jää nyt hywin, hywä Ukko,
wiisas, wanha W ä i n ä m ö i n e n,
laulun isä lembeämbi,
runon riemuinen Jumala!
Aina uusilla ajoilla,
wuosi-satain wieritessä,
ajan pyörän pyöriessä,
lahjoittele laupiaasti
runojalle rohkeutta,
rakkautta rinda-luihin
kansallemme keskenänsä;
sytyttele sydämissä
sekä suurten että pienden,
hywän-suondo sulawainen
kohden koko Suomen maata,
kohden kansan kunniata,
kohden kaikkea hywyyttä! ! !

(*) I sanning är denna starka jamb, som äfwen förut i detta arbete, wid samma wersfot, par gångor förefallit, icke wälljudande; men torde likwäl förlåtas, då mißbruket dermed ej öfwergår till wana.

S o w i n d o - L a u l u.

Rauhan, riemun runsas walo
olkon meillä osana,
kosk' on sodan, surman palo
kadonnut ja kaukana, –
wirittäkön wiisautta,
wahwistakon wapautta
nyt ja aina edespäin,
elon keinot enendäin.

Sowinnoll' on suloisuutta,
riita rinnat raatelee;
weljen', wältä kawaluutta,
waino tunnon turmelee.
Jätä wihat, heitä wainot,
heitä riidat, rumat, kainot,
syngeyteen sywyyden,
pimeyteen pahuuden.

Ah! ett' olis' onnen tiellä
suosiohon Suomessa
aina portit auti wielä
säätyemme seassa;
sillä kerran korkeudet,
luonnon pohjat, laweudet,
niin kuin ne nyt näkywät,
silmistämme siirtywät.

Rinda, hywän rakastaja,
jossa pyhyys palaapi,
ombi onnen ammendaja,
hyödytystä halaapi.
Sowindo on hywä hetki,
rehellisyys paras retki,
joka iloon johdattaa,
wanhanakin wirwoittaa.

Walistuksen wiritessä
paetkon jo pahennus,
hywän suondo, syttyessä,
olkon tunnon ojennus,
että käwis' koittawainen
ylös päiwä paistawainen
iloksemme iäti,
autuudeksi alati.

Suosiossa maa ja mulda
lisää onnen laihoa.
I l m a r i n e n! iske tulda,
wälähytä waloa.
Soita, soita, W ä i n ä m ö i n e n!
jo nyt lepy, J o u k k a w a i n e n!
käyden käsi kädessä
ystäwyyteen yhdessä.

Min Öfwertygelse, eller Reflexion om Fritänkeri(*).

Ordet fritänkare, innebär en widsträcktare bemärkelse, än mången, som beskyller sin nästa derföre, och de fleste, som eftersträfwa att wara det, wanligen kunna med sitt inskränkta begrepp omfatta, dem klokheten bjuder, att rätta sig efter färdiga systemer, och hellre tro, än resonnera. En man kan icke kallas fritänkare, om han saknar sjelfständighet i begreppet, om han ej är underbygd med filosofie, och upplifwad af moral-känsla. Han bör kunna tänka sundt och fritt, – – sundt efter grundade anledningar, och fritt efter redlig öfwertygelse; i annat fall är han antingen en tanklös usling, som snart blottar sin förledda enfaldighet, eller en Charlatan, som genom deß såkallade fritänkeri antingen will synas framför hopen, eller drifwes dertill af andra egennyttiga motiwer; såsom, för att sålunda söka säkerhet emot answarigheten för sin omoraliska wandel, den han, sträfwande efter sinnlig njutning, welat gifwa friare lopp och stör-re tygellöshet, deri han tyckes finna sin babariska – men bedrägliga sällhet. Hwarföre ock ämnet till betraktelser, för dylika föraktliga egoister, består mest deruti, att bestrida några i särskilta Religioner förekommande – ofta tillfälliga bisanningar och blotta allusioner, utan att en gång till dem kunna uppgifwa motsatsen, ännu mindre, att förete andra grunder till renare principer, än dem de wela förkasta. Men detta småhetskrämeri, med inbillade öfwertygelser, är så löst och twifwelaktigt, att småtänkaren, som wågat sig utöfwer sin fattningskrets, inom sig alltid är osäker om sanningen, och om ej förr, så på sotesängen, fruktar han för sitt mißtag, med deraf uppkommande följder, då täckelset för ewigheten genom den annalkande döden upplyftes. – Den redlige fritänkaren deremot, som är, icke blott forskare, utan ock filosof, intagen af brinnande känsla för moralité och sanning, samt understödd af erfarenhet och kunskaps förråd, bygger sin öfwertygelse äfwen om det osynliga, som är utom erfarenheten, på fastare grunder, eller, i brist af fulla skäl och gällande orsaker till den sökte angelägna wißheten, fäster sin inre tillfredsställelse wid den förmodan, som är bewisligast, och länder menniskan till största fördel. Då han således ock i de för menskliga inbillningen mest aflägsnade föremål, om upphof och ewighet, der bewisning är omöjlig, der menskliga slutsatser förwirras och upphöra, kommer sluteligen att med häpenhet stanna wid tingens ursprung, och förwånad betraktar oändligheten af tid och rymd, ser man honom derifrån återwända – om ej med begreppets – dock med känslans öfwertygelse om Allmaktens existence, som af wåra undersökningar annorlunda icke kan upphinnas; ty ett menskligt förnuft är för swagt, att kunna omfatta den oändlige, hwaraf wi endast genom deß underbara werkningar kunna formera oß någon abstract idee, och slute af werket till upphofsmannen, hwars godhet är oß en borgen för wårt wäl, och leder till förhoppningar ifrån det timmeliga till det ewiga, ifrån den obegripliga naturen till den ännu obegripligare ande-werlden. Den som en gång danat oß, kan också uppehålla wår själ, och sådant torde, efter hoppet, ingå uti deß wisa planer. Likwäl ser twiflaren, med öfwerspänning af sin tankekraft, fästad wid idealet af mathematisk sanning, som här icke tål tillämpning, sig ej hindrad att kunna inwända: antingen existerar det ingen ewig fortsättning af

(*) Uppsatt i anledning af beskyllningarna uti pasquillen, som här förut omnämnes.

lifwet, eller finnes den försyn, hwilken nu för ett swagt slägte, som på jorden offrar honom sin dyrkan, höljes i owißhetens chaos, alldeles likgiltig om detta slägte och deß moraliska lycksalighet, emedan han, utom naturskenerna, som genom sina förwandlings exempel icke fullkomligen tillfredsställa forskarens begär efter wißhet, ej låter sin allmakt directe, eller genom sinnens erfarenhet, werka hos menniskan en bestämd öfwertygelse om det tillkommande lifwet, utan har lemnat henne, ett kortsynt kreatur, i labyrinten emellan förmodan och mißtag, då likwäl den moraliska lycksaligheten, genom wißheten af denna wigtiga sanning, skulle närmare befästas, och wara mindre underkastad wacklande gißningar på jorden. – Denna inwändning är djerf, men icke afgörande, ännu mindre tillfredsställande för menskligheten. Saken är af wigt, och motsatsen af twiflarens inkast icke lätt, att genom bewisning utreda. Redlige och djupsinnige forskare af det tillkommande hafwa ofta i detta hänseende efterletat sanningens ursprung, förfelat ändamålet, och lemnat i sticket ett sinneslugn, hwaraf saknaden med annalkandet åt dödligheten bli wit allt kännbarare, wid det de sluteligen på sitt undersökningsfält insett bewisningens omöjlighet, och funnit äfwen slusatsen af jordens olika fördelar till en jemnare fördelning i ewigheten wara opålitlig, då de jemfört moral-lycksaligheten, der dygden utgör sin egen belöning, med den werldsliga och fysiska, som uppkommer genom tillfälligheter, och blir olika af samma grund, som det ena djuret är starkare, det andra swagare, det ena trädet längre än det andra. Sjelfwa samwetets känslolöshet hos wißa menniskor, emedan lasten annars har sitt straff i följe, grundar sig på lika orsak, som då oxen utan känsla ihjälstångar den andra. Dygden har sin egen beldning, som förringas genom pretensioner eller ockrande afsigter, för lidandet är satt en gräns i döden, så att det aldrig torde hinna öfwerwäga lifwets fördelar, och djuret kan, i moraliskt hänseende, icke straffas för sin wåldsamhet. Anledningen till lifwets nödwändiga fortsättning wore således endast den till ånger wäckta syndarens plåga i minnet af sina handlingar, – – orsak för en ilskefull Daemon, men ej för barmhertighetens Gud, hwars nåd, segrande öfwer rättfärdigheten, wille låta den afskywärde ewigt förswinna från warelsernas antal, om sådant ej strider emot sakernas allmänna ordning, hans obegripliga planer och själens wäsende. – Här stannar forskarens oroliga blick emellan möjlighet och saknad bewisning i willrådighet, omgifwen ännu af samma mörker, deri han samlat efter wißhet, och der förnuftet förlorar sig uti en för tanken, liksom rymden i naturen, sig allt mer och mer utbredande widd. Filosofen deremot är lugn i alla tidskiften. Twiflarens inwändning och forskarens slutkonst i ett ämne af så förwånande beskaffenhet, som ofta, ända till förwillelse, syßelsatt grubblande tänkare, kunna likwäl ej bringa den wise ur sin fattning. Han behöfwer absolut wißhet blott i skilnaden emellan godt och ondt, rätt och orätt. Den hos alla jordens folkskag så naturliga aningen om förestående lugn och sällhet efter tidens stormar, utgör då en öfwerwigt, som skall bereda hans på Allmaktens godhet grundade öfwertygelse om det ewiga lifwet, och känslan för det goda leda honom widare på banan af den rena moralen, hwars wärde förswinner genom den af egennyttans trälar förwäntade essentiela belöningen i ewigheten, och hwaraf klarheten fördunklas i handlingens utöfning af annan bewekelsegrund än wälwiljan. – – – Se der en helig ljusning för det menskliga begreppet, se der en kraft, som höjer oß ifrån stoftet. Kanske just för moralens ädelhet i wåra handlingar, och wälwiljans renhet i deras syf-

temål, denna wälwiljans renhet, hwarförutan ingen salighet är möjlig, har den Allwise för oß ersatt wißheten om ett fortfarande lif efter detta med endast ljufwa förhoppningar derom, och sålunda upphöjt moralen öfwer sinnligheten, på det man ej må köpslaga med sina goda gerningar, bestämt skilnaden synbarare emellan wälwiljans frukt, som är saligheten, och egoismens njutningar, som upphöra tillika med orsakerna till sjelfwa njutningen redan här i lifwet. – Den som är upplifwad af wälwiljan, så att han, äfwen utan afseende på belöning, kan utöfwa[97] godt blott för det goda, och har förmåga att inse storheten af förenämnde wisa inrättning, hans själ swäfwar öfwer den sinnliga erfarenhetens inskränkta synkrets, hwaröfwer det annars icke blifwit tillåtit att skåda. Han kan under ljufwa förhoppningar med lugnt sinne föreställa sig idealet af rättfärdighetens domstol, som likwäl är förbarmande mot de swaga. Han kan i den för menniskan mest kritiska punkt, som är döden, med förtröstan nalkas sitt öde i ewigheten, då han på ena sidan icke beswåras af pretensioner till oförtjent njutning, och på den andra finner sin anspråkslösa tröst i afsigten af sina redliga handlingar, hwilande på principer, derifrån han hwarken för fruktan eller fördelar kunnat afwika. Han grundar sitt instundande öde på hoppet, der owißheten gör öfwertygelsen wacklande, och finner sig sålunda tillfredsställd i saker, som genom omöjligheter förblifwa fördålde för menskliga undersökningar, och kunna icke klarna för wår blick genom blotta antagningar och tro; ty att tro positift, utan gällande anledning och förutgående undersökning, är en fördom, som kan lugna allenast enfalden, likasom, att neka absolut utan bewisning, är dumhet och öfwerdåd, då man i deßa fall med blindhet förbigår alla förnuft-skäl, och söker stöd i maktspråk, förgätande, att der endast anledningar till ett wißt förhållande äro för handen, der stannar all filosofisk öfwertygelse blott i förmodan, starkare – ända till antagning, eller swagare – ända till twifwelsmål, allt efter de sig företeende anledningar. Begge deßa omständigheter, att sålunda tro eller neka, äro nesliga för tänkande warelser, och finner hwar och en, med en sundare blick åt filosofiens rymd, och tanken fästad wid mensklighetens bästa, det alltid wara rådligast, att i dylika fall, der undersökning är omöjlig och fruktlös, men som likwäl röra menniskans ewiga wäl, låta sin öfwertygelse följa känslans tydning, eller åtminstone hysa sin mening inom sig med stillatigande, och, på det man för olika begrepp om wårt tillkommande öde icke må förderfwa det närwarande, lära sig, att hos sin nästa hellre tåla äfwen några mindre skadliga fördomar, än söka ombyta dem mot andra af owißare följder, och derföre aldrig af annan orsak, än begär till reel och willfarelsen öfwerwägande nyttig sanning, gifwa anledning till afwikande från de allmännare erkända grundsatserna, som ej motstrida moraliteten och sunda förnuftet, i synnerhet i Religionerna, hwilka, hwar och en på sitt sätt, tillbjuda tröst åt menniskoslägtet, och deri äfwen fördom, af brist på utredd sanning, hos mängden uppklarnad filosofie, och sunda samhålls lagar, ofta är förmonligare för den allmänna ordningen, än om samma fördom, i saknad af sanningens ljus, icke existerade. Äfwen mången enskild menniska, som genom resonnement förlorat sina med modersmjölken insupna principer utur ögnasigte, har förgäfwes letat wägen till sällhet, och sökt tillfredsställelse i sina nya – sednare lånta maximer. Få kunna äga sinnesstyrka, eller djerfhet nog till försakelse, sedan de, ehuru emot mera authentika bewisningsgrunder för motsatsen, ytligen filosoferat sig förbi möjligheten af all andelig tillwarel-

se, för att, för begäret och åtrå till sällhet, finna sig tranquilliserade i föreställningen om blotta materien och den allt till omwexling bildande natur-kraften, som i detta fall, genom tillfälligheter och i tidens ewighet sammanstötande werkningar, äfwen skulle frambragt skapelser af ändamålslik och sig sjelf producerande beskaffenhet, då ock den begripande själen hos menniskan, utan alla högre beståndsdelar, wore blott en werkan af kroppens organiska sammansättning, utwidgad genom erfarenhet, och wisande sig endast såsom bilden i en spegel, eller skuggan i wattnet, som tillika med deß orsaker åter förswinner.

Forskare och Filosofer! öfwertygelserna äro skiljaktiga, efter sakernas olika sidor, som stå oß tillwända; tusende skryta af, att hafwa funnit det rätta, ehuru sanningen i hwarje sak är blott en, men willfarelserna mångahanda. Må derföre tolerancen stifta fred emellan stridiga grundsatser, som sönderslita försonligheten, redligheten wid wåra undersökningar wara den enda ledstjernan till öfwertygelse, och hoppet det ankare, som fäster wår synpunkt i ewighetens haf, på andra sidan om lifwets gräns, der hwar och en answarar för sin tro, och skördar frukten af sin wandel.

Neuwo-Kirja,
elli
Lyhykäinen Oppi
Hywiin ja Siiwollisiin
Ihmisten Tapoin;
Nuoruudelle.

Toinen Paino,
jonga on
parannettuna toimittanut
Wanha Suomalainen.

Wiipurissa
And. Cederwallerin Kirja-painosta
annettu wuonna 1819.

Sisällys

Esi-Puhe. 369
I. Luku. Ihmisen ajatuksista. 369
2. Luku. Hywän tapaisista puheista. 370
3. Luku. Hywän tapaisista käytöksistä. 372
4. Luku. Hywistä ja siiwollisista ihmisen tawoista kaiken laisissa tiloissa. 373
5. Luku. Hywistä käytöksistä wieras-pidoissa elli kestissä ja muissa seuroissa. 374
6. Luku. Hywistä ja siiwollisista ihmisen tawoista kuljettaissa ja matkoissa. 376
Päätös. 377

Hywät tawat todistawat
miehen arwosta alati,
niin kuin taiwas tähtein kautta
näyttää korkean näkönsä.

Esi-Puhe.

Paras ja soweliain aika kuin ihmisellä on, niin kuin kaikkea muutakin hywää, erinomattain hywiä ja siiwollisia ihmisten tapoja oppia, on nuoruuden ikä.

Wanhembana, sitte kuin wiat ja kelwottomat tawat owat pitkällisen tottumisen kautta saaneet juurtua, langee se, niin kuin itse kukin omasta koettelemisestansa hywin tietää, työlääksi niitä pois heittää, ja muihin parembiin harjaundua. Mutta nuoruuden iällä käypi se keweästi ja waiwata. Silloin owat silmät, kaswot, kädet, jalat ja kaikki muut jäsenet wielä taipuwaiset ja notkeat hywiin tapoin tottumaan. Silloin taitawat sydämet, ajatukset, puheet, käytökset ja työt wielä helposti hywän tapaisiksi tulla harjoitetuiksi.

Mutta kuin harwoin taitaan muutakan hywää opettamata oppia, niin on se myös tässäkin asiassa.

Kanssa-käyminen muiden hywän tapaisten ihmisten seassa on tosin tässä heille paras Koulu. Siinä on kaikki se, mitä nuorten tulee tapain siiwollisuudesta opetella, juuri kuin eläwäldä heidän silmäinsä edessä. – Siinä siwussa on kuitengin hywä ja tarpeellinen, että nuoret muutoingin tulewat neuwotuiksi tietämään, mitä wikoja heidän tulee wälttää, ja sitä wastaan, mitkä ne hywät tawat owat, joita heidän pitää oppiman, ja kaikessa kanssa-käymisessä muistaman.

Jos niin on, että joku suu-sanalla taitaa heitä siehen neuwoa, niin on se paras. Muutoin on semmoinen kirja heille tarpeellinen, jossa opetetaan, kuinga ihmesten hywän-tapaisesti elämän pitää. Sitä kirjaa pitää nuorten wireästi lueskeleman, ja sen niin kuin Katekismuksen muistoonsa paneman. Mutta että sellainen johdatus hywiin ja siiwollisiin tapoin Suomessakin löytyisi ja aina käsillä olisi, on tämä kirjainen kokoon pandu ja nuorukaisille ojennukseksi ulos annettu.

I. Luku.

Ihmisen ajatuksista.

Mistä pitää ihmisen ajatuksissansa waari ottaman?

Wälttämän niin ajattelemattomuutta kuin pahojakin ajatuksia, ja wääriä luuloja muista ihmisistä.

Ongo siis ajattelemattomuus puheissa ja muissa eteen ottamisissa ruma?

Joka keweä-mielisesti ja ajatukseta puhuu ja tekee mitä milloingin päähän kajahtaa, se ei taida wälttää sitä, että muut pitäwät hänen tyhmänä ihmisenä.

Joka on paha muita ihmisiä syyttömästi luulemaan, mingä lainen ihminen se on?

Juuri pahan tapainen; sillä itsestänsä moni toisen pahaksi päättää.

Paha luulee myös, koska pahoista puhutaan, ja puhe häneen wähängin sopii, sen aina hänen osansa olewan.

Hywä luulee enemmästi hywää, ja paha pahaa lähimmäisestänsä.

2. Luku.
Hywän tapaisista puheista.

Mingä kallainen hywän tapainen puhe on?

Ääni keskinkertainen; puheen laatu tasainen; sanat siiwolliset; määrä kohtuullinen; ulos toimitus lyhykäinen; asiat toimelliset, ja niin edes päin.

Lijaksi ujoinen, matala ja hiljainen, taikka lijaksi iso ja korkea ääni puheissa; mingä lainen se on?

Molemmat rumat. Ruma, kuin ääni on niin matala ja hiljainen, että se, jota puhutellaan, työläästi sen kuulee. Ruma myös, kuin ääni on korkea, juuri kuin ne, joita puhutellaan, kuurot olisiwat.

Kuinga pitää puheen laadun oleman tasaisen?

Ei kowin teräwän elli typerän, eikä lijaksi pitkän ja wenykkään.

Mingä kallainen ihminen se on, joka on siiwoton sanoissa?

Taitamaton ja törkeä. Hywän tapaiset ihmiset ei anna koskaan, paljoa wähemmän niiden kuullen, joita heidän tulee kunnioittaa, yhtäkän siiwotonda sanaa suustansa kuulua. Jos heidän myös jotakuta semmoista sanaa wälttämättömästi joskus mainita täytyy, niin tekewät he sen häwyllä, ja sanowat aina edellä elli kohta jälkeen: luwalla sanoen, taikka: teidän suosiollanne.

Mingä kallainen se ihminen on, joka ei koskaan taida suutansa kiini pitää, waan on alinomaisessa tyhjässä puheen pärinässä?

Tyhjän päiwäinen ja lipilaarinen ihminen, jota järjelliset ihmiset ei kuullella kehtaa. Toisinansa puhua, kuin tarwe waatii, ja toisinansa olla ääneti, on kaunis.

Kuinga pitää puheen ulos toimituksen oleman?[98]

Lyhykäisen. Joka on aina pitkä-puheinen, ja yhtä asiaa niin kauan jarmuttaa, että ei siehen ikänänsä tahdo loppua tulla, sitä on juuri tukela kuullella. Mitäs ajattelet ja sanoa tahdot, sano lyhyeldä; sillä se on wiisaille otollinen.

Samalla muotoa langee järjelliselle ihmiselle juuri ikäwäksi sitä kuullella, kuin yksi ja sama asia tulee monda kertaa matkituksi ja kerroituksi. Kuins asian kerran sanonut olet, niin anna sen olla sillänsä, ja älä sitä enää sitte monitellen kerro.

Mitkä ajatukset muilla ihmisillä owat siitä, joka turhia, hulluja ja järjettömiä juttuja rakastaa?

Ne ajatukset, että hän itsekin on turha ja järjetön ihminen.

Niiden sekaan, joilla tyhjiä ja hulluja puheita on, owat myös ne luettawat, jotka ymmärrystänsä, tietoansa, taitoansa, toindansa, kaluansa, toimituksiansa ja omaisiansa muille kehuwat ja ylistäwät.

Mingä kallaisen pitää hywän tapaisen ihmisen puheissansa halwembain kanssa oleman?

Lembeän ja puheliaan, sekä yhden että toisen kanssa.

Koska joku halwembiansa ylpeästi ja isoitellen puhuttelee, lijotengin kuin ei hän itsekän ole paljoa parembi, se on sangen ruma; mutta sitä wastaan näyttää se kauniilda, kuin se tapahtuu lembeydellä ja ystäwällisesti.

Kuin korkeammat aiwan wähän halwemmillensa puhuwat, mildäkä se näyttää?

Se näyttää myös rumalda, juuri kuin he olisiwat ylpeät ja isoittelewaiset, ja hal-

wembansa ylen katsoisiwat; mutta kaunis on se, kuin he heidän kanssansa, koska tila on, jotakin ystäwällisesti puhuwat. Waan sille, joka on luonnostansa harwapuheinen, ei pidä sitä kuitengan wiaksi luettaman.

Koska joku korkeambi useambain halwembainsa kanssa yhtä aikaa joutuu puheeseen, ketä hänen heistä pitä puhutteleman?

Ei ainoastansa yhtä, waan käändämän itsensä puheessa nyt yhden nyt toisen puoleen heistä; mutta enemmitten kuitengin puhutteleman sitä, joka järjellisembi on.

Kuinga pitää ihmisen puheissansa wertaisten kanssa oleman?

Ystäwällisen, myöndywäisen ja siweän.

Ystäwällisyys on ihmisten kaikkein kauniimmista tawoista; sen tähden, joka hywän tapainen ihminen olla tahtoo, hän ei saa olla sitä paitsi.

Mingä lainen ihminen se on, joka ei ole puheissa wertaistensa kanssa myöndywäinen?

Joka ei koskaan tahdo muille myöden andaa, ja heidän puheisiinsa tytyä, se on pahan tapainen ihminen.

Kuinga pitää ihmisen puheissa siweän oleman?

Ei puhuman tyhmyyttä; ei pyytämän, että hänellä pitää aina enemmän muita sanomista oleman; ei koskaan näyttämän uppiniskaisuutta siinä, että hän tahtoo asiat paremmin kuin muut tietää ja ymmärtää; ei muita, erinomattain korkeambia ja wanhembia, tyhmästi ojendeleman, ei heidän puheitansa, kuin ei totuus ja tarwe waadi, takaisin ajaman ja tyhjäksi tekemän, joka on kaikki ruma taitamattomuus.

Tämä siweys waatii myös, että kumppanit ei ota sanaa toinen toistensa suusta, elli kesken langee toisen puheeseen, waan odottawat niin kauan, kuin toinen ensin on saanut ajatuksensa ilmoittaa.

Kuinga pitää korkeambia hywän tapaisesti puhuteldaman?

Nöyrästi, lyhyeldä, ja heidän läsnä ollessansa muita halwembia wähän ja hiljaa.

Halwembain pitää korkeambia puhutellessansa sekä sanoilla että käytöksillä nöyryyden heille näyttämän.

Sanoilla osittain siinä, että ei he heitä, juuri niin kuin wertaisiansa, rohkeasti puhuttele, waan nöyrällä ja hiljaisella äänellä. Ja siitä on, niin kuin myös muulloin, leikki-puheissakin heidän kanssansa waari otettawa. Korkea ääni ja rohkea puheen parsi on erinomattain Korkeambain kanssa paha taitamattomuus; ja osittain siinä, että he aina, kuin puheessa niin sopii, korkeammillensa andawat ne kunnianimet, kuin heille maan tawan jälkeen tulewat. Tämän nöyryyden pitää myös lasten puheissa wanhembiansa kohtaan osottaman. Se kuuluu taitawain ihmisten korwissa juuri rumalda, kuin lapset wanhembiansa tylysti puhuttelewat. Wanhembain welwollisuus on myös, että he kohta lapsuudesta opettawat lapsensa heitä kunnioittamaan ja kauniisti puhuttelemaan.

Käytöksissä ja puheissa pitää jokaisen osottaman nöyryyden osittain siinä, että he aina, kuin korkeammat tulewat heidän puheillensa, nousewat seisoalle; osittain siinä, että he, ulkonakin heitä puhutellessansa, ottawat lakin päästänsä.

Se näyttää myös rumalda, ja on nöyryyttä wastaan, kuin halwemmat korkeambia puhutellessansa seisowat heidän edessänsä yhdellä jalalla ulombana kuin toisella, taikka kuin he silloin nojaawat kyynärä-päätä pöytää taikka seinää wastaan.

Nöyryyden osotukset puheissa ja käytöksissä korkeambain kanssa ei saa kuitengan olla lijalliset ja ylen alhaiset, niin kuin esimerkiksi, joka sanaan kumarrella.

Mildä se kuuluu, kuin halwemmat korkeammille pitkäldä ja isosti asioitansa ilmoittawat?

Niin rumalda, että sitä on häpiä kuullella. Kuin korkeammat sinulda jotakin kysywät, taikka sinä heille jotakin sanot, puhu asias niin lyhyeldä kuins taidat.

Pitääkö halwembain myös keskenänsä wähän ja hiljaa puhuman, koska korkeambia saapuilla on?

Kuin halwemmat silloin kowin, rohkeasti ja paljon wälillänsä puhuwat, niin kuuluu se juuri rumalda. Ja waikka ei useambaa kuin yksi ainoa korkeambi, jolle he owat welka-päät kunnian osottamaan, olisi saapuilla, mutta halwembia koko huone täynnä, niin tekewät he kuitengin taitamattomasti, jos he silloin isoa ja rohkeata puhetta pitäwät.

Mitä tässä halwemmille sanottu on, sen pitää myös nuorten, koska he wanhoja puhuttelewat, muistossa pitämän.

3. Luku.

Hywän tapaisista käytöksistä.

Mingä kallaiset pitää hywän tapaisten käytösten oleman?

Katsannon oikean, lembeän ja iloisen; liikunnon päässä, silmissä, käsissä, jaloissa ja koko ruumiissa wakaisen.

Mitä katsannossa on waariin otettawa?

Katsoa muiden ihmisten päälle karsailla, puolilla elli muistelewaisilla taikka wihaisilla silmillä; warkain, yli olkain, kowin kiindeästi elli kauan yhtä perää katsella on kaikki ruma. Oikea, lembewä, rehellinen ja kohtuullisesti iloinen päälle katsando, silloin kuin katsoa tulee, on sitä wastaan kaunis.

Mitkä ne wiat owat, joita hywän tapaisen ihmisen liikunnossa wälttämän pitää?

Päätä ja silmiä, ilman tarwetta, usein, nopeasti ja keweä-mielisesti sinne ja tänne liikuttaa ja pyöritellä; jalkoja istuessa heilutella; käsiä ja jalkoja usein sinne ja tänne wiskellä elli muutella, taikka niillä tyhjästi paukutella; olka-päitä nostella ja wäännellä; seisoessa taikka käydessä kowin nopeasti pyörähdellä ja liikkua, owat kaikki tyhjän-päiwäiset tawat; mutta kaunis, kuin liikundo on taitawa ja tasainen.

Mitä käytöksissä on wielä waariin otettawa?

Että ei ne ole siiwottomat, ylpeät ja pahendawaiset.

Mitkä siiwottomat käytökset owat?

Semmoiset owat nämät seuraawaiset: muiden seurassa ollessa haukotella äänewästi ja isosti, ja kuin ei se, joka haukottelee, tiedä kättä suunsa eteen panna; puhua haukotellessa; suun taikka sieranden kautta niin kowin hengittää, että se muille kuuluu; niistää nenäänsä kowin ja pärskynällä; paljain sormin kaiwaa nenää taikka suuta; aiwastaissa taikka yskiessä kowin räyskyä; ryökiä muiden kuullen; sylkeä muiden eteen, taikka kauas tyköänsä; pitää ylös yskittyä sylkeä suussansa, taikka, joka wielä ilkeämbi on, niellä takaisin; korkeambain läsnä ollessa isosti ja äänewästi nauraa, laulella ja wihellellä, ehkä se ulkonakin huoneesta tapahtuisi; andaa kyntensä, juuri kuin haukan kynnet, pitkiksi kaswaa; pitää käsiä sen laisissa paikoissa,

jotka häpiällisiksi seurassa luetaan. Jolla näitä ja muita semmoisia siiwottomia tapoja on, se on kyllä ilkeä ihminen.

Mingä laisiksi teeskellyt, isoittelewaiset ja ylpeät käytökset näyttäwät?

Niin rumiksi, että ei järjelliset ihmiset woi niitä silmäinsä edessä nähdä. Luonnolliset, nöyrät ja siweät käytökset owat sitä wastaan kauniit.

Mingä kallaiset pahendawaiset käytökset owat?

Ne owat pahan kurisen ihmisen tundo-merkit, Semmoisia owat tyhmät leikkikäytökset jumalisissa asioissa, silmäin iskeminen seuroissa, muiden naurattaminen wakaisissa menoissa, ja niin edes päin.

4. Luku.

Hywistä ja siiwollisista ihmisen tawoista kaiken laisissa tiloissa.

Mitä pitää hywän tapaisen ihmisen tekemän, koska hän muiden huoneeseen wieraaksi menee?

Hänen tulee silloin ottaa waarin welwollisuudestansa, osittain sinne mennessä, osittain siellä ollessa, ja osittain sieldä lähteissä.

Mikä on tämä welwollisuus, koska hän muiden tykö menee?

Säätyänsä myöden siiwolliset waatteet päällensä pukea; kätensä ja kaswonsa puhdistaa, sitte kuin siiwottomat pitkät kynnet pois leikatut owat, niin myös päänsä harjata, koska hiukset ensin owat kohtuullisesti lyhetyt, että ei hän sisälle tulisi niin kuin kewäinen karhu. Sitä likin pitää wieraan korkeamman huoneeseen mennessä lakin jo owen takana päästänsä pois ottaman; awaaman owen, ei kowin rohkeasti ja leweäldä, waan hiljaa, ja ainoastansa sen werran, että hän hywin sisälle mahtuu, eikä myös lyömän owea kowin perässänsä kiini; sisälle tulduansa terwehtäissä kumartaman sitä enemmän ja nöyremmästi, jota korkeambi se on, jonga tykö hän tulee, – ei kuitengan orjallisella tawalla, waan wakaisella rohkeudella.

Kuinga pitää hänen muiden tykönä ollessansa itsensä käyttämän?

Korkeambain huoneessa pidättämän owen suuhun, mutta wertaisten ja halwembain tykönä keski lattian paikoille, niin kauan kuin händä käsketään peremmä, taikka istumaan; ja kuin händä kerran taikka kahdesti käsketty on, niin älkön andako itseänsä useambaa kertaa käskeä.

Korkeamman kanssa istuissas, älä pane jalkojas ristiin, eikä kauas elli pitkälle ulos tuolista. Älä myös istu selkäkenossa, taikka heiluttele itseäs tuolilla edes ja takaisin; se näyttää kaikki aiwan rumalda.

Niin tekee myös se taitamattomasti, joka korkeambain tykönä ollessansa katselee itseänsä peiliin, taikka ottaa jotakuta kalua käteensä katsellaksensa.

Jos sillä, jongas tykö menet, tiedät olewan wirkansa puolesta paljon tekemistä, taikka paljon wieraita hänen tykönänsä kulkewan, ja tulewan niildä usein wiiwytetyksi, taikka jos hän on paljon sinua korkeambi, niin älä wiiwyttele kauan hänen tykönänsä, waan aja asias nopeasti. Kuitengin, jos sinä olet hänen tuttawansa, ja hän itse tahtoo sinua tykönänsä wiiwyttelemään, niin wiiwy heti aikaa.

Korkeamman persoonan tyköä, jongas kanssa olet tuttawuudessa, älä ole aiwan kauan pois, älä myös mene kowin usein hänen tykönsä.

Mikä pois lähteissä on waariin otettawa?

Ne samat hywät ja siiwolliset tawat kuin sisällekin tullessa, waan ei ylen alhainen meno, eikä ahkera kumarteleminen ole kelwollinen.

Mitä pitää hywän tapaisen ihmisen tekemän, koska joku hänen tykönsä tulee?

Silloin osittain wieraan tullessa, osittain tykönänsä ollessa ja osittain pois mennesä welwollisuudestansa waari ottaman.

Mitä on hänen welwollisuudensa wieraan tullessa?

Kuin wieras, joka on halwembi taikka hänen wertaisensa, tulee sisälle, niin pitää hänen kohta nouseman ylös ja ottaman ystäwällisesti wastaan; mutta jos hän tietää jongun korkeamman olewan tulossa, niin waatii welwollisuus, mennä ulos owesta händä wastaan, awata hänelle owen ja andaa edellänsä mennä sisälle. Huoneen, johonga wieras tulee wiedyksi, pitää[99] itse kungin säädyn ja tilan jälkeen oleman puhtaan ja siiwotun.

Kuinga pitää hänen, kuin wieras on hänen tykönänsä, itsensä käyttämän?

Jos hän suo wieraan wähängin aikaa tykönänsä wiiwyttelewän, niin älkön andako hänen kauan seisoa, waan pangon hänelle kohta tuolin, jos ei penkkiä ole, ja käskekön händä istumaan, halwemmat jotakin peremmä owesta, wertaiset ja korkeammat ylimmäiseen paikkaan huoneessa.

Hänen pitää myös neuwoman lapsiansa ja wäkeänsä, että ei he silloin, kuin hänellä wieraita on, naura ja tiusku wälillänsä: opettakon heitä muutoingin kauniisti, siiwollisesti ja yhdessä kohden olemaan; sillä se on aiwan ruma kuin he silloin naurawat, hirskuwat taikka muuta itsewaldaista menoa pitäwät.

Warokon myös, että ei hän huoneessansa wieraan aikana ole myrryinen, ja juuri kuin wihoissansa, eikä lapsillensa taikka muulle wäellensä wihoittele, waan olkon erinomattain silloin kaikille ystäwällinen ja leppiäs.

Ystäwällistä puhetta wieraan kanssa rakastawat kaikki ihmiset; mutta sen kanssa ei tahdo kukaan mielellänsä olla, joka on wieraallensa kaino, ja ei hänelle mitäkän puhu.

Joka wieraansa kanssa joutuu omista asioistansa puhumaan, älkön niistä ilman tarwetta paljon puhuko. Ei pidä hänen myös köyhyyttänsä ja muita waiwojansa wieraalle kowin walittaman, jos ei wieras ole hänen erinomainen hywä tuttawansa ja ystäwänsä.

Muiden ihmisten asioita wieraalda paljon kysellä, tiedustella ja tutkia, ja niistä suurta huolda pitää, on wiekkaan ja pahan elkisen ihmisen tapa.

Mitä pitää hänen tekemän kuin wieras pois lähtee?

Jos wieras on wertainen taikka korkeambi, pitää hän saatettaman ulos owesta, taikka edemmä, sen jälkeen kuin hän on korkea ja kunnioitettawa; mutta hal-wemman saa toisinansa jo owelda hywästi jätellä.

5. Luku.

Hywistä käytöksistä wieraspidoissa elli kestissä ja muissa seuroissa.

Missä hywät käytökset näissä näytetään?

Taas osittain kestiin ja muihin seuroin mendäissä, osittain siellä oldaissa, ja osittain sieldä pois lähdettäissä

Mitkä ne hywät käytökset owat, joista kestissä ja muissa seuroissa on waari otettawa?

Kestiin ei pidä kennengän kutsumata menemän; sillä se on ruma ja häpiällinen.

Kuins kutsuttu olet, laita niin, ettäs oikealla ja määrätyllä ajalla Pito-taloon elli muuhun seuraan tulet, että ei sinua odottaa tarwitse.

Sisälle tulduas, älä istu ennen kuin muut korkeammat ensin istuneet owat; älä myös, jos he owat paljon sinua korkeammat, sittekän kohta istu, ennen kuin sinua käsketään.

Kuinga pitää sen, joka tahtoo tulla hywän tapaisena ihmisenä pidetyksi, pidoissa ja muissa seuroissa ollessansa, itsensä käyttämän?

Jos hän on ruoan laittamisen päällä elli sitä sisälle kandamassa, niin ottakon ennen kaikkea puhtaudesta ja siiwosta waarin, esimerkiksi: että ei hän ruokaa sisälle kandaissansa pidä niin astiasta kiini, että sormet ruokaan koskewat.

Korkeambain kanssa ruoalla ollesas, älä rupea koskaan ensimmäisenä syömään, waan odota niin kauan kuin he ensin alkawat.

Lusikalla jotakin syödessäs, älä ota sitä kowin täyteen, wielä wähemmän kukkura päähän. Samalla muotoa, älä pane muulloingan kowin suuria paloja suuhus, älkä ennen, kuins endisen suustas syönyt olet. Ei mahda myös kukaan liemi-ruokaa lusikasta aiwan hätäisesti ja horitellen sisäänsä latkia.

Koskas lusikalla jotakuta wasta-alkuista ruokaa syömään rupeat, niin odota, että lusikka Passarilda puhdistetaan taikka muutetaan. Samalla muotoa pyhji aina ensin suus, koskas ruoalla ollessas juoda mielit, erinomattain yhteisestä astiasta.

Se tekee aiwan törkeästi, joka peukalon ja weitsen wälissä liemestä lihaa eteensä ottaa. Siiwollisuus waatii, ettäs sen kahwelilla, weitsellä taikka lusikalla teet.

Warokon myös, joka lihaa taikka muuta syötäwää leikkaa, taikka muille ulos jakaa, että ei hän sitä sormin pitele, eikä kädestänsä toiselle tarjoa.

Joka paraita paljoa waliten toiselda puolelda watia ja muiden edestä kappaleita etsii, taikka ymbäri watia päällisin puolin makeamman osan pois kuorii, se tekee rumasti, ja on törkeä ihminen.

Juoda silloin kun ruoka suussa on; juoda paljon kerralla; ruoka-suussa puhua; syödessänsä sian tawoin maskuttaa; ruoalla ollessa suuta elli hambaita kaiwella, on kaikki ruma.

Koskas seurassa ollessas jotakin muille annat, taikka muilda wastaan otat, älä sitä ikänänsä tee wasemmalla kädellä, waan oikealla, ja wähän kumartain.

Ennen on jo mainittu, että se muissakin tiloissa on siiwoton taitamattomuus, kowin niistää ja pärskyä, ryökiä, rykiä, ja sylkeä suussansa pitää, taikka ylös ryittyä jälle takaisin niellä; mutta wielä sitäkin ilkeämbi ja sydändä käändelewäisembi on se ruoalla oldaissa; ja ei pidä kennengän, joka ei tahdo tulla siiwotoina pidetyksi, sitä tekemän.

Ruoalla ollessa ei pidä kennengän kowin, paljoa wähemmän kaikkein yhteen ääneen puhuman, waan puheen pitää silloin matalasti tapahtuman, ei kuitengan korwaan kuiskutellen; sillä se on aina ruma tapa, ja saattaa muut useasti pahaan luuloon. Niin ei pidä myös semmoisia asioita, jotka owat sydändä käändelewäiset, silloin mainittaman.

Waro myös, että et sinä syö pidembään kuin muutkan, waan koskas näet muiden taukoawan niin taukoa sinäkin.

Mitä puheesta ruoalla oldaissa sanottu on, se on sitte ruoalda päästyäkin waariin otettawa. Se langee siiwollisten ja taitawain ihmisten korwille sangen tuskal-

liseksi, koska joku muiden seurassa aiwan suurta äändä pitää, taikka koska wieraat, juuri kuin juopuneet, kaikin yhteen ääneen puhuwat, ja keskenänsä rähisewät.

Samalla muotoa pitää halwembain, seuroissa ja pidoissa ollessansa, hywin waroman, että ei he korkeambain läsnä ollessa paljon liiku, ja käwele sinne ja tänne, waan heidän pitää silloin, jos ei asiat toisin waadi, yhdessä kohden istuman taikka seisoman; ei kuitengan warsin liikkumattomasti niin kuin seipäät; sillä se on korkeambaingin läsnä ollessa, niin kuin kowin rohkea käweleminengin, aiwan ruma.

Niin tulee myös halwembain sen laisissa tiloissa waroa, että ei he astu parembainsa editse, koska he tarwitsewat heidän siwuitsensa mennä, waan kulkewat taka-puolelda, jos se muutoin esteetä mahdollinen on.

Se tekee myös taitamattomasti, joka nimitetyissä tiloissa menee istumaan parembiansa ylemmä. Samalla muotoa, joka talwella tungee parembainsa eteen uunin tykö, taikka kokonansa asettaa itsensä seljin muihin walkian eteen lämmittelemään.

Kaiken nimitetyn kunnian, kuin halwembain korkeambia kohtaan osottaa tulee, pitää myös nuorten wanhoille näyttämän, jotka ikänsä tähden kunnioitettawat owat. Juopumus on ruma ja ilkeä aina muulloingin, mutta pidoissa ja kestissä wielä sitäkin rumembi ja ilkeämbi, joissa niin monda silmää näkemässä on. Ajattele perään, mikä häpiä se on, koska joku juo ja särwää niin että hänen järkensä sammuu, ja taito tyhmyydeksi muuttuu, jonga tähden järjelliset ihmiset pitäwät hänen tunnotoina ja siiwotoina pöllönä. Ja jota useammat ne owat, jotka semmoisissa tiloissa taitawat siitä pahennuksen ottaa, sitä suurembi rikos on juopumisen harjoitus.

Mikä wierasten welwollisuus on, koska he seurasta taikka pidoista pois lähtewät?

Että ei he kauan wiiwyttele, koska pidot loppuwat, waan menewät taikaisin pois, silloin kuin muutkin heidän wertaisensa lähtewät.

6. Luku.

Hywistä ja siiwollisista ihmisen tawoista kuljettaissa ja matkoissa.

Mitkä ne welwollisuudet owat, kuin hywän tapaisilda ihmisildä kuljettaissa waaditaan?

Että he matka-kumppaniansa ja muita, sekä tulewia että menewiä, kauniisti, kunnialla ja hywällä suosiolla kohtaawat, ja laittawat niin, että ei he, lijoitengin korkeambain tykö, matkasta ajattomalla ajalla tule.

Kuinga pitää kulkewaisen toisiansa kunnialla kohtaaman?

Jos he joutuwat käwelemään, niin käwelkön wertainen wertaisen korwassa, toisinansa oikealla toisinansa wasemmalla puolella; mutta korkeammalle pitää aina oikea käsi jätettämän, ja käykön se, joka halwembi on, wähän jälki puolessa.

Ratsastamisessa on se sama waariin otettawa, paitsi sitä, että jälkimmäiset, semmoisissa paikoissa, joissa wettä ja likaa on, jättäwät itsensä niin paljon jälkeen, että ei wesi eikä lika toisten päälle roisku.

Kuin he reellä kulkewat, niin pitää halwembain ajaman jäljessä, jos ei tarwe toisin waadi.

Kuinga pitää muita, sekä menewiä että wastaan tulewia kohdattaman?

Halwemmille ja wertaisille pitää annettaman wähinnäkin puoli tietä, suuremmille enemmän, siwuitse mennessä. Edellä menewäisten welwollisuus on myös, koska heitä on paljon joukossa, ja he näkewät jongun, lijoitengin korkeamman, taik-

ka sen, jolla kiire on, jäljessä tulewan, että he pidättäwät niin kauan, ja ajawat wähän tien siwuun, kuin hän heidän ohitsensa pääsee.

Mistä on matkoista tuldua, lijoitengin korkeambain tykö, waari otettawa?

Erinomattain tundemattomain pitää laittaman niin, että he aikaisin tulewat, waan muutoin oleman pois, taikka jättämän itsensä toiseen päiwään. Mutta jos ne, jotka owat tuttawat, ystäwät ja wertaiset, toisinansa joutuwat myöhemmin toistensa tykö tulemaan, se ei haita niin suuresti.

Päätös.

Tässä on nyt, rakkaat nuorukaiset, teille lyhykäisesti eteen asetettuna, mitä wikojateidän ajatuksissa, puheissa, käytöksissä ja töissä wälttämän, ja mitä hywiä tapoja teidän sitä wastaan niissä muistaman ja harjoittaman pitää.

Teille on tässä tie hywiin ja siiwollisiin ihmisten tapoin eteenne wiitattuna, jota minä nyt päätökseksi waroitan teitä uskollisesti seuraamaan.

Ottakai aina siiwollisuudesta waari, ja olkai wakuutetut siitä, että, waikka ne asiat, joihinga teitä tässä neuwotaan, näkywät olewan wähät, owat ne kuitengin tarpeelliset yhteisessä elämässä.

Joilla siiwottomat ja törkeät tawat löytywät, owat hywille ihmisille kanssa-käymisessä aina tukelat, ja tulewat muilda, niin kuin taitamattomat pöllöt, ylen katsotuiksi ja häwyttömyydensä tähden hyljätyiksi.

Ne sitä wastaan, jotka hywille ja kauniille ihmisten tawoille tottuneet owat, tulewat samain kaunisten tapainsa tähden muilda hywän tapaisilda ihmisildä sekä rakastetuiksi että kunniassa pidetyiksi.

Minä luotan sen tähden siehen, että te rakkaat Nuorukaiset, jo itse kyllä ymmärrätte, kuinga hyödyllinen se teille on, että te ahkeroitsette hywän tapaisiksi ihmisiksi tulla.

Huilun Humina,
elli
Takaisin Tulo
Wäinämöisen Hywästi
Jätöstä.

JAK. JUTEINI.

Wiipurissa,
Annettu And. Cederwallerin Kirja-
painosta wuonna 1820.

Sisällys

”Suomen pojat, pohjan miehet,…” 381
Elämän Muoto. 393

◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇

Waikuttamaan walistusta
oma kieli ombi kallis –
armas paiste auringosta,
wieras kieli walo kuusta.

Suomen pojat, pohjan miehet,
jalot, jotka palwelette
wiisautta W ä i n ä m ö i s e n!
joiden järki yleneepi
yli ajan, awaruuden,
kotkan lailla lendämässä –
lendämässä lotkotellen
kohden kirkasta totuutta.
Teitä minä terwehtelen
lähtö-laulun päätettyä(*),
terwehtelen tulduani
kandeletta kandamasta
kauas kandeleen Isälle,
joka yksin joutilaana,
Ukko wanha unhotettu,
matkustelee tähti-tietä,
L i n n u n - r a t a a ratkuksensa.
Teille sanon minä: terwe!
lausun Ukon laupiutta
tulduani taka-perin
hywän hywästi jätöstä.

Tuolda laulun laitumelda
kotiani kuljeskellen,
ajatuksilla ajellen,
jotka huonot huokasiwat
kolme kertaa korkealla,
ehdin minä majalleni
määrättömän matkan päästä,
pääsin kerran pilwein kautta,
läpi sumun sakeamman,
aiwan monen ahdistuksen,
jälle kotoni kedolle,
jossa minä jouten ollen,
kuin ei ollut kandeletta,
löysin pillin pensahassa,
huilun hiertelin pajusta.
Tällä kohta tuorehelda
mielin minä hyräellen
kansan hywän kalwehessa
wielä leikitä lewossa,
andain juosta ajatusten
tääldä yli turmeluksen
tykö ajan tulewaisen
toiwon siiwillä suloisen,
niin kuin Noa arkistansa
laski linnun lendäwäisen
kuulustamaan kuiwaa maata.

Tulduani taka-perin
tuskaiselda taipaleelda,
ajatellen asioita
edembänä elämässä
Suomen suuresta hywästä,
tahdoin minä tunnolleni
suotta suoda huwitusta
paju-pilliini puhellen,
muistutella sitä muille,
jot' en enää itse jaksa
tehdä tahtoni tawalla,
eikä ole endinengän
työni mieleni mukainen.
Paju-pillin pirinällä,
huminalla huonon huilun,
kuin ei ole kandeletta,
mielin minä matalasti
hyminällä hiljaisella
tässä tulkita totuutta,
ehkä olis' tosi turha,
leikki leiwätön minulle,
moni muistutus katoisi,
niin kuin katoo kellon ääni
kimisewä korwistamme,
moni waroitus wajoisi,
niin kuin hanhen höyhenistä
wesi wieriää merehen.

(*) Har afseende på Lähtö-Laulu, elli Hyw[ä]sti Jättö Wäinämöiselle, ett af mig näst för detta författadt Poem.

Pohjan pellon wiljeliät,
taisteliat talwen kanssa!
jotka alati asutte
alla tähden taiwahalla(*)
paikassansa pysywäisen,
paistawaisen päänne päällä
kylmän Otawan ohessa!
meillä ombi monda miestä
ollut muinen – ombi nytkin
kuuluisana kunniassa,
waan ei sulawaa sydändä;
kautta wähän wertauksen
ombi meillä ollut monda
tämän tähden kallaisena,
joka paistaa yöt ja päiwät,
waan ei lämmitä walolla.
Kaukana on kallis tähti,
niin kuin sydän Suomalaisen
kaukana on kotoansa,
kylmä omalle kylälle.
Olkon kuitengin omainen
tähti pohjan taiwahalla,
kirkas kildäwäin seassa,
meille kaunis esi-kuwa,
esi-merkki elämässä;
olkai töissä, tawoissanne,
tämän tähden wertaisina,
olkai paisteessa paremmat, –
lämmittäkäi lujat luonnot,
sytyttäkäi kansan sydän
kohden hywyyttä kotoista,
jota ennen esi-isät
palweliwat pyhyydessä, –
waikuttakai wiisautta,
että olis' onnen päiwä
aina meille armahambi,
walistuksen walkenewan
aamu-rusko riemuisembi,
meno puhdas mielessämme
niin kuin lumi laitumella.

Synnyttäkäi, Suomalaiset!
kansan kieli kaunihimbi,
urhollinen uudestansa, –
uudistakai unhotettu
wäli-kappale kotoinen
kunniahan kuljettaissa.
Waari ota, walwowainen,
ajasta ja asiasta,
niin kuin wiisas waeldaja
ilman merkistä merellä.
Aika ajoista nykyinen
ombi kaunis kesä-ilda,
josta alkaa armas päiwä,
auringoinen warjon alda
wiimein ilmestyy iloinen.
Walistuksen waljetessa
kokoonduwat korkeatkin
yhteyteen kansa-kunnan,
niin kuin kukot orreldansa
maata kohden kotkottawat
päiwän koittaissa punaisen;
arwostansa alenewat
ylpeät ja ynseätkin,
jotka muinen mieletöinä,
järjen päiwän pimennessä,
kiirehtiwät kilwoitellen
saada suureksi sukunsa,
wäärän tunnon waikuttaissa
nousta orjain olka-päille,
niin kuin kana kaakottawa,
kurkoitellen korkealle,
ylös illalla kokeepi.
Älä salli, Suomalainen,
tundoas ja tarkoitustas
heikkouden häwäisewän,
onneas ja ansiotas
turmeldawan tyhmyydeldä.
Rukoillessas Ruhtinasta
hylkää huonot etusuudet,
ano ainaista hywyyttä.
Muista itse miehuuttasi,
ota waari wakuudesta
ajallansa autuaalla.
Katsos, koska kallis hetki,
tilaisuuden tuulen löyhkä
kerran kulkeepi ohitse,
sitte ombi toimi työläs –
toimi työläs, neuwo turha,

(*) Nimittäin: Pohjan tähden.

niin kuin uhri uskowaisten
turha ombi tuonelassa.
Rakkahamman Ruhtinaamme,
Keisarimme korkeamman
hallitus on armon aika
taiwahasta tarittuna
Suomen maalle säilywälle.
A l e k s a n d e r' armollinen
ombi hywä haldiamme,
wartiamme wakaisembi,
joka sodat sowitellen
rauhan riemuisen rakensi,
sulki weret wuotamasta,
kuiwas' kyyneleet suruisten.
Waldiaamme woimallisin,
aina auringon tapainen,
kansan luona kulkemassa
paistaa pienihin majoingin.
Itse kylwäjä ilomme
käypi usein katsomassa
onnen kauniita oraita
pitkin suurta Suomen maata,
jossa laiho lainehtiwa –
kiitos kaswaapi hänelle,
rinnat täynnä rakkautta
palawat kuin poltto-uhrit
kohden kallista Isäämme.

Ahkeroitkai, armon lapset,
walmistella waroksenne
kansan kaukaista etua
oman onnen täytteheksi,
arwon yhteisen aluksi;
muutoin turha ombi taito,
kukistuwa kaikki työmme,
itse ilomme ikäwä.
Kautta mieli-karwauden
kerran muistaa kuolewainen
haudan partaalla heräten –
muistaa kyllä murehella
wasta maahan waipuessa
tämän tiettäwän totuuden.
Halpa ombi arwo aina
paitsi tunnon tawaroita,
paitsi rinnan rakkautta,
paitsi palawaa sydändä, –
halwembi on meno miehen,
ansioton ahkeruuskin,
jok' ei ole joukon tähden
kansa-kunnalle hywäksi;
oman onnen tarkoitusta
ombi kyllä karjallakin, –
omba halu härjälläkin
kohden ruokaansa rakasta.

Oma arwo ombi kallis,
toisen hyödytys hupainen,
joita wailla waiwaisena –
onnetoina kukin kansa
ombi niin kuin orpo-lapsi.
Orwot owat Suomalaiset,
jos ei palwele poloiset
wiisautta W ä i n ä m ö i s e n,
seuraa jalon johdatusta,
opetusta oikeata
kukin hywyyden halulla.
Orpo olen myöskin minä
wäsytetty waiwan kautta,
erinneenä, eksyneenä
Jumalasta julkisesta,
W ä i n ä m ö i s e s t ä wakaasta,
jonga luona lohdullinen
meno löytyy loppumata,
juodaan mettä, mahalata
kallihista kaukalosta,
järjen maljasta jalosta, –
jonne minä mielitellen
soisin jälle joutuwani,
waan en jaksa woimatoina
tulla enää Isän tykö(*),
päästä pilwen pienderälle,
pienderäldä patsahalle
lähes Laulajan kotoa,
joss' on lepo leiwätöngin
itsestänsä ihanainen;
siell' on aina onnen pouta,
huwitusten päiwän paiste,

(*) Det will säga, den upphöjande kraften och inre njutande känslan wid snilleöfningar hafwa hos författaren aftagit.

siellä itketään ilosta,
niin kuin itse Isä suuri,
sormin soittain kandeletta,
näytti muinen esi-merkin,
koska wuoti kyyneleensä
silmä-lähteistä sywistä –
kaseammat karpaloita,
pyyngin munaa pyleämmät,
paljon wesi-pisareita
rippui silmä-ripsehissä,
kiildäwinä kieriellen
pirahteli parrallensa,
parraldansa polwi-päille,
maahan polwilda putoili
läpi wiiden willa-waipan,
kautta sarka-kauhtanaingin
mainioksi Suomen maalle,
joka siitä siunauksen
ombi saanut osaksensa,
niin kuin keto kuiwettunut
aamu-kasteesta kesällä.

Suomen pojat, pohjan miehet,
jalot, jotka palwelette
wiisautta W ä n ä m ö i s e n!
se on suuri esi-merkki,
että itkeepi Isänne!
– – murtukon jo kylmä mieli,
läpi syttyköt sydämet!
Waikuttakai walistusta,
olkai hartahat hywälle,
wahwistakai wapautta,
olkai ahkerat awuissa.
Tytywäisyys tykönänne,
walon engeli wakainen,
wartioitsee sitte wielä
teitä tuonelan owella, –
toiwo, toinen engelistä,
lendelee ja leikitseepi
siellä silmäinne edessä.
Mutta miehen mulko-silmän,
yksin, täynnä ynseyttä,
yli kansan katsellessa
kohden omaa osuuttansa,
ombi osa katkerambi
onnen pyynnön orjuudesta
matkan päähän päästyänsä,
jossa parwet, julmat joukot
oman tunnon turiloita
yldä kyllin ymbärrillä
hörisewät hirmuisesti,
niin kuin parmat pistäwäiset,
kiiliäiset kamalammat,
karjan seassa kedolla.

Onnea ei ole muuta
puhdasta ja pysywäistä
paitsi alkawaa awuista,
herännettä hywyydestä,
joka itse ilmoittaapi
hedelmänsä helmassamme,
mutta katoo kauemmaksi
kilwoittelian käsistä.
Warjon lailla waeldaapi
onni etsiän edellä,
monen miehen menoissansa[100]
erhetykseen eksyttääpi,
että täytyy tykönänsä
kandaa tuskan kärmehitä
wiimein paljaassa powessa.
Harha-tiellä huwituskin
ahdistuupi pelwon alla,
muuttuu murheeksi lopulda;
tiellä tietämättömällä,
matkustaissa erä-maita
aina huoli hirwittäwä
riemun rundelee pahasti.
Saastaisuudet salaisemmat,
pahat juonet peitetytkin
wiimeiseldä wäristäwät,
niin kuin karit kamoittawat
pimeällä pilwi-säällä
aallon harjoilla ajellen.
Niin kuin tauti turmelewa
ombi laiskuus onnellemme,
häijyn laiskuuden hedelmä
ikäwyys se itse häijy
parkuu omaa pahuuttansa,
potkii äitinsä powessa.
Kaikki turhuus katoaapi
ylhäisildä, alhaisilda,
tuopi siaan tunnon waiwan,

joka rinnat raateleepi,
waikuttaapi waikeasti
majaisessa murtuneessa,
hohtawaisessa Howissa.
Moni tylsä-mielisenä,
wailla työtä, wiisautta,
noudattaapi näändymätä
lepoansa lewotoina,
huwitusta huolen alla,
tundein tyhjän tykönänsä
etsii tyhjyyttä enemmän,
koettelee kortillakin
hetket lijat lyhennellä,
etsii pelin erhetystä
pitkän päiwänsä lopuksi,
waan ei löydy lohdutusta,
kortin lehdissä lepoa;
suru asuu sydämessä,
murhe murtaa rinda-luita
jälle pelingin perästä,
jossa aika joutilasten
kulutetaan kunniata,
petetähän woiton pyyndö,
jossa miehet mielettömät
pöydän yhden ymbärillä
liki toisiin liitettyinä
kauhealla katsannolla
odottawat onneansa,
mutta onni muuttuwainen,
wiekas, niin kuin repo wanha,
tuopi wiimein turmeluksen
onnen siaan surkeasti –
tehden toiwosta wahingon.
Moni luulee löytäwänsä
onnen osan autuaamman
hekumassa hembeässä,
jossa rahat, rikkaudet,
työllä ansaittu tawara,
kulda, jot' ei pätsi kuuma,
tuli tuima kuluttele,
niin kuin tuuleen tuhlatahan,
jossa terweys jalongin,
pikaisesti paras hywä
häwitetään häpiällä,
jossa paatumus pahembi
tukahuttaa oman tunnon
hywät tawat turmeleepi,
rinnan riettaaksi tekeepi.
Katsos, tuoll' on tuskan alla
murhe monen poski-päillä,
jalkain edessä epäilys.
Kaswot kuiwat keldaisina,
painuneina silmät päähän,
otsa onneton rypyissä
kyndö-pellon kallaisena,
owat täydet todistukset
miesten miehuuden lopusta.

Paljon ombi paatumusta
Suomen seurangin seassa,
jota syndi synnyttääpi,
imettääpi ilki-walda.
Pahennuksen musta mato,
kansan hywää kalwamassa,
likeneepi luuta kohden,
ytimehen yrittääpi.
Ah! sä armas isän maja!
kuingas lisäät liikutuksen,
kamoituksen, kauhistuksen
lewottomaan luondohomme,
pöyristyksen karwan päihin,
koska muistuu mielehemme
turmiotkin tulewaiset.
Ohho! hiljaa, hitaisesti,
niin kuin soiwat suru-urwut,
käypi huiluni humina,
koska tuodaan turiloita
Suomen maata sortamahan,
luoksi syndywän sukumme.
Ylpeydet, ilkeydet,
wääryydet ja wiekkaudet
käywät kärmetten tawalla
sydämihin salaisesti,
joissa juonet sikiäwät
niin kuin petoja pesissä.
Juopumisen julmat menot,
harjoitukset haureuden,
petokset ja koston pyynnöt,
kateus ja kauhistukset,
wihat, wainot wallan saawat
niin kuin koirat kahleistansa,
ett' ei tunneta totuutta,

eikä weljein etusuutta;
wiha tunnon wääristääpi,
katsannongin kauhistaapi,
niin kuin näkö pimeällä
muodot mustiksi tekeepi;
kateuden karsas silmä
ombi nurja näkö-lasi,
joka ylös ja alaisin
näyttää kappaleet näölle.

Herätkäi jo, huolettomat!
peljästykäi pikaisesti
tästä kurjasta kuwasta,
niin kuin suonet sätkähtäwät
weri wärähtää powessa
paljain jaloin pensahassa
kärmeen päälle käydessänne.
Kawahtakon kaikki kansa
kawaluutta kauheata.
Palatkai jo paatuneetkin
tietä pahaa polkemasta
ilkeydenne ikeessä;
sillä häijyn hauta-piirros
ombi kirous kamala.

Pohjan pojat, Suomalaiset,
miehet yksi-mielisemmät,
rehelliset retkillänne,
majoissanne miehuulliset!
teissä ombi kansan onni,
turwa toiste tulewaisen.
Yksi mieli menestywä
ombi wahwuus Walda-kunnan,
arwon ahkeruus jakaapi;
jokein wesi wuotawainen,
yhtä kohden kulkemassa,
woiman wirralle lisääpi.
Tehkön yksi yhtä työtä,
toimittakon toinen toista,
mitä kukin käsittänyt
ombi outoa, omaista;
siitä yhteinen ylistys
sikiääpi siunattawa
Walda-kunnassa wapaassa,
jossa ombi jokaisella,
alhaisella, ylhäisellä,
arwo ansion mukainen.
Kukoistaapi pieni puukin,
hedelmöitsee heinän korsi,
halpakin on hyödyllinen
tuki suuremman siwulla,
ehkä joskus elämässä
ylpeämmän ylen-katse
warjois' händä wieressänsä.
Wisaus on warjossakin
aina kaunis kunniaksi,
hywä loistaa halpanakin,
ehk' ei pääsis' päiwän paiste
lämmittämään lakeansa.
Wesa maassa menestyypi,
laiho liikkuu lainehissa,
koska usein korkealla
taittuu lujan tammen latwa,
tornin nuppi tuulis-päissä.
Pensas kaswaa pähkinöitä,
marja lyötään manderella,
koska owat hongan oksat
kuiwat wuoren kukkulalla.
Ylpeys on ylhäisengin
mato turha tungiossa.
Riemuton on rikkauskin,
onni paljon pyöriwäinen,
pikaisesti pyörän-päältä
pyörän alle painutahan;
kaatuessa korkealda
myös on langeemus lujembi.
Pahennus se paatuwainen
sekä suuret että pienet
säädyt aina saastuttaapi,
häwittääpi, häwäiseepi,
eripuraisuus enemmän
kalwaa kansan kunniata;
moni suuri saastaisena
on kuin pihkainen petäjä,
moni pieni pistäwäinen
niin kuin kuiwanut katawa,
oksa orjan tappurasta
hywän seuramme seassa.
Mutta hywyyttä haluten
kautta kauniin yhteyden
jokaisella joukossamme
owat kalliit omaisuudet,

waikuttamaan wäkewästi
Walda-kunnan kunniata,
etusuutta elämässä
lasten lastengin iloksi.
Kautta lujain liitostensa
pyörän kengät kuljettaissa
wuoroin waunun kannattawat,
ylös yhdessä pitäwät.
Sitä wastaan särjetähän
waunu hewoisten wetäissä –
toinen tuonne, toinen tänne,
kukin tahtonsa tawalla.
Yhteys se ylendääpi
kansan arwon korkealle,
ahkeruus se autteleepi
pojes puutosten pakeilda,
työ ja toimi onnen tuowat,
leiwän lisääwät lewossa.

Tosin ombi toisinansa
kautta sodan, kautta kylmän,
kärsittynä kowuuttakin
Suomen lasten laitumella;
mutta meno miehuullinen
woittaa waiwat, wahingotkin,
niin kuin lohi weden woiman
wasta-wirtaan waeldaissa.
Miehuus aina mielessämme,
sydämessä hywän-suondo,
lahjoittaapi lohdutusta,
kärsimystä kowuudessa,
ilahuttaa itseämme
muutettaissa murheen alda
jälle toiwohon takaisin.
Wasta tie on wuoren päälle,
kaita onnen kukkulalle,
mutta halu huojendaapi
kuormat hurskaan hartioilla,
työmme tekeepi iloksi.
Yhdistetty yksi mieli
matkaan saapi mainiotkin –
mainiotkin mahdottomat.
Keskenänsä kansa-kunda
kannattaapi kunnialla
Walda-kunnan wapautta,
tosin niin kuin Temppelissä
katon kandawat pilarit(*).

W ä i n ä m ö i n e n, wanha Ukko,
rehellinen, riemullinen,
ombi muinen opettanut
tätä miehuutta monelle.
Tähden kansan kaswawaisen,
tähden kirkkahan totuuden,
miehuulliset mieluisesti
kansan hywää kartuttiwat,
unhottiwat oman onnen,
joka ynnä yhteyden
aina kaswaa arwon kanssa
yli woiton yksinäisen,
puusta heldywän hedelmän.
Wanha Ukko W ä i n ä m ö i n e n
ombi kyllä opettanut
tätä miehuutta monelle
kautta laulun lembeämmän,
josta hiljainen hyminä
wielä kuuluu korwissamme
runon suurissa sanoissa.
– – Ajatelkai arwoanne,
waari ottakai, wakaiset!
Tämä hiljainen hyminä
herätys on hengellemme,
jossa walo wälähtääpi,
niin kuin liekki limpsiöstä
iskettäissä ilmestyypi,
niin kuin iskis' Ilmarinen
tulda säällä sumuisella.
Toiwon tuli tunnossamme,

(*) Enigheten och lika syftemål i allmänna förhållanden hos Nationerna utweckla sig till en förwånande kraft, likasom jemnheten af den gemensamma bördan magiskt lättar sjelfwa tyngden, delad på indiwiduerna. Då deremot på andras bekostnad tillskapade företräden, som förnärma natur-rätten, sluteligen wid stigande upplysning, då orättwisan allmännare inses och förtrycket djupare kännes, uppreta sinnena till jäsning, likt ett brusande haf, som ej kan lugnas, innan orsaken till stormen är förswunnen och luften åter jemnas.

niin kuin merkkinä merellä,
osottaapi oikealle
tielle tietämättömäldä,
tuopi tuulen myrskyn alda
laiwan laineista kotia.

Waikka kandele on wanha
W ä i n ä m ö i s e n waipan alla
ollut kauan kätkettynä,
siinä aiwan selwä ääni,
nuotti alati asuupi;
sill' ei taiwaan tawaroita
murra ilmat, iäisyydet,
ajat pitkätkän pahenna.
Käyrä, kieldä liikutellen,
kajahtelee kumahdellen,
humiseepi huokeasti,
koska pilwet pakenewat,
Suomen päiwä selkiääpi
wiimein wieraasta sumusta.
Kandele on aina kallis,
tawaramme taiwaallinen,
jolla ilmoitetaan ilo,
makoitetaan murhe maassa,
niin kuin lapsi laulettaissa
wälein nukkuupi wakuunsa, –
jolla uutta uljautta
miehet mieleensä lisääwät,
rohwaisewat rinda-luunsa,
koska työhön tekiätä,
taikka sotaan sangaria
täällä tarwitaan wakaista.

W ä i n ä m ö i s e n weisatessa
kuuluisasti, korkeasti,
muinen liikkui luondo kaikki,
hengettömät heräsiwät,
kylmät syttyiwät sydämet.
Waeldajat tuonen tiellä,
nukkuneetkin nurmen alda
tahdoit tulla taka-perin
uudistamaan elämänsä
wasten luonnongin lakia.
Kuolon portilda poloiset,
harmaa-päätkin haluisesti
katseliwat kotiansa,
niin kuin päiwän pimennessä
alenewa auringoinen
sätehensä sammuwaiset
wielä wiskaapi takaisin.
Katsos, kuinga kaunis meno
koko luonnon liikuttaapi;
eipä maksa maa-ilmatkan
sielun hywää huwitusta,
riemu-huoneen rakennukset
yhtä hetkeä iloista.
Huwitus on hengellinen
kalliimbi kuin kaikki kulda,
päiwä pyhää elämätä,
rahtu weljein rakkautta,
helmi hywän harjoitusta
paljon taiwaita parembi.

Suomen pojat, pohjan miehet,
jalot työssä, toimessanne,
aina hartaat hywyydelle!
iloitkai siis suosiossa,
joka ombi onnen alku,
armon osa autuaambi,
taiwas tarjona elossa.
Ylendäkäi yhdistellen
huwitus ja hyödytykset
niin kuin wanha W ä i n ä m ö i n e n,
Esi-isänne iloinen,
joka soittain sormillansa,
laulain waloi wiisautta, –
tehden riemun rinda-päille
tuotti tunnoille waloa.
Täytettyä täällä työnsä,
tiensä pyhän päätettyä,
kulkeissansa ilman kautta
kirkkauden kunniahan,
korkeuden kukkuloille,
wiskas' waipan W ä i n ä m ö i n e n,
willaisemman, walkeamman
walaisemaan warjousta
pohjan pimeän perällä,
josta tulit rewon-tulet
waipan liipin liehuessa.
Suoden merkin suosiosta,
yhteyttä yritellen
wiskas' wielä wyönsä meille,

sekä meille että muille,
josta tuli taiwaan kaari
wärin seitsemän sekainen,
niin kuin wyössä W ä i n ä m ö i s e n
oli raitojen rakennus(*).

Pohjan pojat, Suomalaiset!
ylendäkäi yhdistellen
huwitukset, hyödytykset
kansan kuuluisan seassa.
Welwollisuus waatii teitä,
joilla owat lujat lahjat
taiwahasta tarittuina,
walwomahan wartioiten
joukon yhteisen ylitse.
Muinen oli minullakin
huwituksen halu harras,
mutta, ohho! muistutusta!
hyödytykseen wähä woima.
Taito, tahdon täyttäjänä,
puuttui minun menoissani
laulun tiellä tuskaisella,
jossa minä joka aika,
onnen outo poika-puoli,
wasta-mäkeä waelsin,
panin pantiksi iloni
monda kertaa köyhyydelle,
kalkuttelin kansan tähden
kauha-puuni kandeleeksi.
Mutta, waikka wahingoksi
käwi mulle käyrän konsti,
kurjuudeksi Suomen kieli,
kuitengin se kallis kieli
aina minun mielessäni
ombi niin kuin onnettoman
isän luona lapsukainen,
jonga syndymä suloinen
hengen äidildä hukutti.

Wiimein, ehkä wiiwytellen,
käännyin minä kulkemasta
runon tietä tappuraista,
koska risat rääpäleissä
tappeliwat tarpeen kanssa,
takin liewe tasaamata
reisilläni roikkuwainen
puhui puutosten tulosta,
köyhyys kulki niin kuin koira
juoksewainen jäljessäni,
koki purta kanda-päätä –
purta poikki pohjettani,
jonga tähden täytyi minun
laulun tieldä luopuani,
kosk' en woinut wäsyneenä
händä jätellä jalalla.
Luopuneena laulun tieldä
kannoin minä kandeleeni
luoksi wanhan W ä i n ä m ö i s e n,
joka lahjani lahosta
tunsi kyllä turhuudeni,
tiesi käyrän kitkuwaisen
olewan oma-tekoisen;
mutta meno aina armas
kielsi pojes kiiwauden
kaswoildansa kaunihilda,
suloisista silmistänsä.
Wanha wakuutti minua,
ettän olen oikein tehnyt,
koskan taukosin teoista,
joissa taito taitawangin,
mieli miehen merkillisen
ombi woimaksi wähäinen.
Sitte sanoi hywän suoden,
lausui Ukko laupiaasti,
jok' ei ennen elämässä
tainnut totuutta salata:
J o l l' o n l a h j a j o u k o n l u o n a,
t e h k ö n l a h j a s t a t i l i n s ä, –
j o l l' o n w a r a m u i t a w a r t e n,
s i i t ä l a s k e k o n l u k u n s a;
m u t t a ä l k ö t ä l y ä n s ä
l u u l k o t ä y d e k s i l u j a t k a n
p a i t s i p y y n d ö ä h y w y y d e n.
Koska tundui tunnossani
ihmisille ilman alla

(*) Till förestående nog utwäfwande imagination om norrsken och regnboge finnes wäl ingen anledning i Finska Mythologien, men torde dock tillåtas, såsom poetisk skapelse af en ny idee.

tämä outoa olewan,
otin minä mieluisesti
wastaan nämät waroitukset
tuomisiksi tuodakseni
kumppanilleni kotia, –
muistin tiellä tullessani,
että ynnä ymmärryksen,
järjen walon waikuttaissa,
taidon, tunnon taipuessa,
ombi täällä tarpehelle
wielä taiwaan tawarasta
hywän pyyndö pyhitetty;
jolda puuttuu puhdas rinda,
halu hywän hyödytyksen,
sydän palawa powessa,
älkön turhaan ängötelkö
arwon kirkkaan asioita,
pyhän taiwahan totuutta;
saastainen kuin sade-wesi,
läpi sonnan siilattuna,
ombi hyödytys hänellä.

Mikä liene muinen ollut
laatu minun laulullani,
mikä tawara minulla?
sen mä tiedän totisesti,
että onni elämäni,
nuoruudeni armas aika,
ikä hywä hedelmätä
kulunut on kurjuudessa
luona käyräni lumisen.
Minä soitin sokeana
wahingoita wälttämätä,
niin kuin mehto metsistössä,
itse nukkunut iloonsa.
Wasta waaraan waipuneena,
leiwättömyyttä lähellä,
tunsin minä turhuudeni.
Kowa onni kolkuttawa
awas' luolat ahdistuksen
sitte silmäini edessä,
tuskan tuli polttawainen
wasta näköni walaisi,
silmä-laudat langesiwat,
kallistuiwat kahden puolen,
niin kuin liekin leimahtaissa
warjo walolla katoopi,
pakenewat poudan tullen
pilwet piirimme siwuille.
Kyllä wieras ylen-katse,
kylmä kohtaus kotona
tunnustaapi totuudesta,
mitä muinen waino-miehet,
juoden wihaa niin kuin wettä,
jutteliwat julmuudessa
typeröistä teoistani.
Wirhe näkyy wierahalle
enemmän kuin ystäwälle,
ehkä näköön näiden miesten,
molembaingin moniasti,
luottaminen ombi liika;
nämät, niin kuin näkö-torwen
päistä yksi pienendääpi –
toinen suotta suurendaapi,
toisin kyllä todistawat,
toisin arwaawat asian.
Waroitus on wiisahalda
aina paljoa parembi
kuin on tyhmän turha kiitos;
parembi on pahna-leipä –
pettu-leipä petäjästä,
kuin on mesi myrkyllinen.

Huwituksen' oli halpa,
huono kuiwa kandeleeni,
joka pölkystä petäjän
wäännellen ja wieritellen,
käännellen ja kalkutellen
käwi käyrän mukaiseksi,
kandeleeksi kädessäni,
minä kuitengin monesti
alla pahan ahdistuksen
sillä kolhaisin kowasti
päähän itse ikäwyyttä,
soittain kieldä sormillani
ajoin murheengin mäelle.
Näimbä harpun helinällä
häwisiwät pahat henget
muinen S a u l i n g i n sisäldä.
Siinä löysin lohdutuksen
tunnolleni toisinansa,
koska luonnon laitoksia

raju-ilmat rundeliwat,
luojan luodut keskenänsä
turmeliwat toisiansa,
ihmis-raukat raateliwat
sekä omaa sukuansa
että muita eläwiä
pitkin tätä piiriämme,
jossa elo jongun erän
ombi onnessa iloinen,
toisen erän totisesti
juuri niin kuin julma hauta,
riemuton ja raadollinen,
pesä petoen pahinden.
Siinä löysin lohdutuksen,
koska näkyi äidin kieldä
sorrettawan Suomen maassa,
joka täällä turmelduna –
turmelduna tarttumilda
on jo ramba, raaja-rikko,
puheen parsi paisumissa
niin kuin Latsarus lepääpi.
Siinä löysin lohdutuksen
ilki-wallan wallitessa,
koska konna korkealle
kansan hywän hartioille
nousi wääryyden nojalla,
taikka kulki kunniahan
juonden kautta juostessansa,
waeldaissa wäärää tietä
miehen oikean ohitse.
Sitä pitelin pilalla,
soitin silloin naurahdellen,
koska moni mieldä wailla,
ylpeyden yllyttäissä,
häijyn tyhmyyden tilassa
oli, niin kuin musta mato
pimeällä paistawainen,
laho maassa loistawainen,
merkillinen mielestänsä,
ehkä walon waikuttaissa
tuskin hawaitaan tomussa.

Mutta, koskan murheen alla
tukahuttain tuskan tulda
ilahutin itseäni,
tuotin minä, kuka tiesi,
kautta äänen kandeleessa
waiwan muille weljilleni,
joill' on hellä korwan kalwo
kuuldelemaan kolkutusta –
kolkutusta, kitkutusta –
kitkutusta, kitinätä
käyrän kolholla kowalla.
Laulun liikaa waikeutta,
kiiwautta kirjoitusten,
anon minä andeheksi,
kautta runoni rukoilen;
sillä wesi wuotawainen
saapi mullasta makunsa,
kirjoituksen kallis aine
miehen mielestä pukunsa.
Ongos ihme, että itse,
waiwattuna wahingoilda,
minun mielen' murheellinen
maalannut on mustaisella,
nirisee ja nariseepi
niin kuin nahka hierottaissa,
kulkemassa kuiwa pyörä.

Suomen pojat, pohjan miehet,
jalot, jotka palwelette
wiisautta W ä i n ä m ö i s e n,
joilla owat onneksemme
lahjat Luojalda jalommat
waikuttamaan wiisautta
elon retkillä enemmän!
uudistakai unhotettu
käyrä muinen kuuluwainen,
wanha, wuolittu wisasta,
pahka-puusta paukuteldu,
hongan kyljestä hakattu,
taikka tehty taitawasti
meri-hirmun leuka-luista,
kalan luista kalkuteldu.
Silitellen Suomen kieldä
kaunistelkai kandeleenne
kalliimmaksi kalan luista,
paremmaksi pahka-puista,
wanhaa, hongaista, wisaista.
Soikot siimat toisinansa
lepytellen, lohdutellen,
toisinansa, kuin on tarwe,

käyrä kuulukon kowemmin,
että tunnot tärähtäwät,
kumahtawat kuurot korwat.
Kuuluttakai äidin kieldä,
puheen-partta puhtahana
yli koko ymbäristön,
että kieli kelwollinen,
oma hywä heimolainen,
olis' tuttu Tuomarille,
Oppi-huoneissa osattu.
Mitä auttaapi menomme,
työ ja toimi tunnollinen,
kuin ei kielellä omalla
opeteta oikeutta,
walistusta waikuteta?
se on sortuwa asia,
siemen sandaan kylwettynä,
joka kuiwaapi kesällä.

Akatemia awara
ombi meillä muukalainen,
Koulut wierahat kotona,
Laki luja umbinainen (*).
Tällä lailla tohtis' olla
wihollinen wartiamme,
kuuro tehty Tuomariksi,
mykkä panduna Papiksi.
Anna Akatemiassa
aina wirkaan aiwowaisen
tutkistella tunnon töitä,
käydä läpi koetusten
oman kielengin opissa,
ett' ei enää mykkä-miestä,
wahingoksi Walda-kunnan,
kansan luoksi lähetetä,
joka, liika leiwän syöjä,
olis' häijy heinä-sirkka
maalda endisen E g y p t i n.
Kauan ombi ollut meillä –
uupuneilla – unhotuksen
warjo este walistuksen,
epä-luulon paksu pilwi
äidin kielen kätkiänä
niin kuin musta murhe-waippa,
peitto ruumiin arkun päällä.

Niin kuin kuldaa kallioissa,
rikkautta raunioissa,
ombi miellä oppineita
A u r a n A k a t e m i a s s a,
joill' on arwo ansaittuna,
kiildäwänä kiitos suuri;
mutta kuinga meikäläinen,
elo-waunun wetäjänä,
saane kuorman kalwehessa
lohdutuksen loistehesta?
Waikka olis' wuoren watsa
täynnä kullan kappaleita,
täynnä kalliita kiwiä,
tietämättömyydessämme
halpa ombi hinda niillä,
arwo salainen sywässä.

Wieraan kielen kylmä walo
hallainen on omaisille,
oman kielen lämmin loiste
waikuttaapi walistusta,
kansan hywää kartuttaapi,
niin kuin lämmin laihollekin
terän ruokaisen tekeepi.
Kieli, kansan rauta-wanne,
omaisuus on onnellisin;
kieli yksi yhdistääpi
kansa-kunnat keskenänsä,
yhteys on wahwa wyöksi
Walda-kunnalle wapaalle,
jossa säädyt sekaisetkin
sowinnossa, suosiossa

(*) För att småningom upphjelpa finska språket, som ännu är fattigt för Wettenskaper, wore det nödigt, att deß odling wid Finlands Lärosäten med mera allmänt intereße omfattades, och för att engång bilda det äfwen till juridiska afhandlingar, borde det wara Finnarne obetagit, att t. e. wid Landets Instancer få göra sina skrifteliga andraganden jemwäl på Nationens modersmål, som är deß heligaste egendom och öfwergår i arf till efterwerlden. – – Skole wi då längre wanwårda de tillkommande generationernas så dyrbara tillhörighet?

walistukseen waeldawat
toinen toisensa nojalla,
odottawat onneansa
yhden päiwän paistehesta,
niin kuin wärit, walon kuwat
taiwaan kaaren kappaleissa,
kirkkauden, kauneuden,
saawat auringon säteistä.

Elämän Muoto(*).

Itku ombi osa meillä,
maja musta mullassa,
erhetykset elon teillä,
elo turha tuskassa
kiildäwäkin kullassa.

Itkein lapsi ilmestyypi
mammonata maistamaan,
huolden wanha hämmendyypi
tuonen laksoon lahomaan,
murtumaan ja maatumaan.

Wahwuus, walda woimallisen
ombi hellä heikkous,
tunnon peiliin tuskallisen
langee luonnon surkeus
niin kuin kurja kuwaus.

Murhe muodot murtawainen
menoansa muuttelee,
hekumakin hehkuwainen
turhuudella turmelee,
ihmis-raukat rundelee.

Surma kaikki sorteleepi,
wiipyy haudan wierellä,
kuolon kitaan kokoileepi
yhden toisen edellä
kauhealla kädellä.

Kalliotkin katoawat,
kiwet muldaan murtuwat,
tuulet mullan tuoksuttawat,
puut ne kerran kaatuwat,
jotka maassa maatuwat.

Luojan woiman waikuttaissa
luonnot kaikki liikkuwat,
tahtoansa tunnustaissa
taiwahat ne taipuwat,
wuoret maahan waipuwat.

Niin kuin waate wanhenduupi,
kuiwaa maassa kukkainen;
niin kuin lehti lakastuupi,
näändyy itse ihminen,
waeldawa warjoinen.

Mutta, toiwo muistuttaapi
laupiutta Luojalla,
laupius se lohduttaapi
aina armon awulla,
elon toisen edulla.

Wiisauden waikuttaja,
wäkewyyden waldias,
taiwastengin taiwuttaja,
Ruhtinasten Ruhtinas,
ombi isä armias.

Eipä siemen sielun hywän
huku meildä haudassa,
waan, kuin itu jalon jywän,
menestyypi mullassa,
tuleunduu taiwaassa.

Warokon siis wakaisesti
itse kukin käändymään,
riendäkön jo riemuisesti
parannukseen pyhimbään,
uskon uuteen elämään.

(*) Försök i anledning af en här förut å pag. 40 [s. 390-391] förefallen idee om lifwet, om detta lif, som blottar för wåra sinnen så många anledningar till grämelse, hwaremot menniskan finner lugn för sitt upprörda hjerta endast i förträstan på Skaparens godhet och rättwisa försyn.

Ehkä olis' onnetoina
osas täällä angara,
älä ole toiwotoina, –
taiwas ombi awara,
riemu taiwaan tawara.

Rakas, älä ruikuttele
waiwain yli wanhana,
toiwoon itses totuttele,
pidä tuska turhana,
raju-ilma rauhana.

Pyydä pyhin kuljeskella,
ehkä päiwäs pimenee;
anna kuolon kolkutella, –
wiimein warjo walkenee,
autuus etees aukenee.

Tuolla riemun taiwahalla
toiwon tähdet loistawat,
kirkkauden kukkulalla
aina pyhät paistawat,
onnen mettä maistawat.

N i m i - P ä i w ä,

elli

Hywä Elämä Howissa,

jonga on kirjoittanut joutilaana
JAK. JUTEINI.

W i i p u r i s s a,
A n d. C e d e r w a l l e r i n Kirja-painosta
wuonna 1824.

Sisällys

Esi-puhe. 397
”Iloisessa paikassa Suomen maassa,…” 397
Työ- ja Ilo-Laulu. 403
Sota-Laulu. 404

Esi-puhe.

Mikä ei tule sydämestä, ei se koske sydämeen. Tämä Nimi-päiwä on tehty hartaudesta järkeä ja hywyyttä kohtaan, tämän pitäisi sen tähden jotakin hywää waikuttaman; waan ei se ole minun asiani – – – tunnustakon lukia waikutuksen.

Riemu ja rawindo,
suloinen sowindo
syndywät työstä ja tunnosta meille.

Iloisessa paikassa Suomen maassa, saaristoisen meren rannalla ja kalaisen kymin waiheella oli Howi, hywin rakennettu, woimakas ja hywässä huudossa yli koko kulma-kunnan.

Maantie käwi länsi-pohjan puolelda Howia korkean ja kallion sekaisen wuori-seinän siwuitse, ja toisella puollella oliwat pellot ja niitut, joita Kymin haarat, sileästi mereen wuotawaiset wirrat, höyry-nesteellänsä wirwoittiwat, ja jotka wuosittain runsaan hedelmän kandoiwat.

Halko- ja hirsi-metsätkin oliwat Howin ymbärillä niin kuin kauniit Puutarhat, ja itse Puu-tarha, Rawindosarkoinensa, oli werraton kuin Paratiisi, ei Ulko-maan hedelmättömillä puilla, waan menestywäisillä kaswannoilla ja ruoka-aineilla täytetty. Huwitus ja hyödytys oliwat tässä yhdistettyinä.

Howissa eliwät sekä Isändä että Alusta hywästi ja hywässä suosiossa. Isändä rakasti oikeutta ja toimea, Alusta ahkeruutta ja siiwollista elämää. Siitä syndyi siunaus hätäyndyneengin hywäksi ja orpoen onneksi.

Siehen aikaan Kesä-kuussa, kuin ulko-työt owat helpommallansa, lähestyi Isännän nimi-päiwä, jonga sananlasku oli: ei ihminen ole luotu ainoastansa elämään, waan myös suloiseen nautindoon ihmisten kesken.

Howin Emändä, jonga lembeys ja ystäwällinen käytös alhaisiakin kohtaan oli werraton, niin kuin Isännängin hywyys, wiisaus ja rehellisyys, tahtoi Puolisonsa nimi-päiwää iloisesti wiettää, jonga tähden hän, Isännän tietämätä, hänelle hywäksi huomioksi,(*) walmisti kestin ja kutsui wieraita, andoi myös koko Alustan sekä Taloen että Torppain isännät ja emännät kutsua Howiin päiwälliselle tätä juhlaa wiettämään.

Wieraat kokounduiwat, mutta Isändä, joka ei kestistä tietänyt, oli mennyt metsään käwelemään pyssy olalla, eikä joutunut kotia päiwälliselle. Händä odotellaan, hänestä haastetaan ja händä kiitellään joka asian haarassa. Paawali, wanha Torppari, mainitsi: Tämä Herra on hywä, eikä wertaista löydy. Minä wanha mies olen maa-ilmaa koetellut ja taidan sen sanoa. Kuka sillä tawalla kuin hän holhoo ja auttaa Alustaansa? Se on tosi, terweitä köyhiä ei hän rakasta, eikä niitä, joiden enemmästi on oma syy köyhyyteensä; mutta wiheliäisille on hän awullinen ja orpolasten isä. Tuolla te, sanoi hän, osoittain sormellansa ikkunasta lapsia kohden, jotka kartanolla juhla-waatteissa leikitsiwät, itse näette lapsi-joukon, isättömän

---

(*) Huomio: *surprise*, ett oförmodadt warseblifwande.

ja äidittömän, jota hän Howissansa kaswattaa, ja andaa opettaa sekä rehellisyyteen että kiitollisuuteen Jumalaa ja ihmisiä kohtaan.

Mutta mitä warten, sanoi yksi Herroista, andaa hän opettaa heitä kirjoitus-konstiin ja luku-laskuun? hän kaswattaa heitä kuitengin työ-miehiksi, waan ei Herroiksi, ja Herran sekainen työ-mies on ilkeämbi kuin leiwätön Herra, joka työtä häweten on nälkäinen.

Paawali wastasi: ne konstit owat tarpeelliset työ-miehillekin, hywä Herra! Opeteldaissa niitä ei suuri aika turhaan wiety, waan sen jälkeen töissä ja toimituksissa niiden kautta paljon aikaa lyhennetään, koska asiat ja neuwot kirjoituksen awulla waiwata muistossa pysywät ja räkningit lukulaskuissa pikaisesti päätetään. Rehellisyys ihmisiä ja kiitollisuus Jumalaa kohtaan on myös werraton asia.

Ennen minä, sanoi toinen Herra pilalla, olisin lähettänyt tuongin poikajoukon, kuin tuolla koirain kanssa leikitsee, paimeniksi ja lamburiksi, ennen kuin minä heitä Howissa syöttäisin ja heille ruoka-lukuja opettaisin, jotka owat wanhan aikaisia juttuja.

Talon-poika, rehellinen mies, Israeli nimeldä, joka händä lähin seisoi, ja pilan ymmärsi, wastasi: Herra, jos on ruoka-luku wanhan aikainen, niin on ruokakin wielä wanhembi, ja kiitos Jumalalle rawinnon edestä on suloinen tapa, joka sieluakin wirwoitta. Hywät Herrat! te olette wiisaita miehiä, mutta ei kaikki teidän tapanne sowi meikäläisille; me tarwitsemme lohdutusta elämässäkin, te etsitte sitä wasta tuonelassa.

Oikein sanottu, Israeli, huusi moni Herroista, ja Talon-pojat hieroiwat lakkiansa kämmenden wälissä katsoen ystäwällisesti Israelin puoleen.

Siinä samassa tuli Emändä kyökistä saliin, joka oli suuri huone ja jossa wieraat näin jutteliwat keskenänsä. Ottain wastaan ruoka-aineita Palwelioilda ja Pijoilda, ja laitellen niitä pöydälle, sanoi Emändä surullisesti: hywät wieraat, me olemme kauan Isändää odotelleet, Jumala tiesi mitä on tainut tapahtua hänelle metsässä; ei hän ole koskaan näin kauan päiwällisetä wiipynyt, ja minä tein pahoin, että en minä wierasten tuloa hänellen ennen illmoittanut.

Jumala warjelkon wahingosta! huokasiwat meikäläiset sydämestä. Hän on ensimmäinen, kuului ääni joukosta, ja te, hywä Emändä, olette toinen, joille ylhäiset ja alhaiset kaikki suowat onnea ja pitkää ikää. Hän opettaa meidän poikamme, te meidän tyttäremme työn-tekiöiksi, siweyteen ja rehelliseen elämään.

Minä kiitän sekä Isännän että omasta puolestani, wastasi Emändä, ja sanoi wielä: aika kieldää hywiä töitä matkimasta, ja nälkä waatii ruumiin rawindoa. Istukai päin pöytään, hywät Ystäwät, korkeat ja alhaiset, miehet ja waimot; ottakai tila missä sopiwan löydätte.

Mutta nyt tapahtui, koska kukin meikäläisistäkin aiwan siiwollisesti paikkaansa etsi, että wanha Paawali jäi tilata seisomaan. No, Paawali, sanoi Emändä, mitä sinä ymbärilles katselet? Wanhat jalkani wiiwyttiwät minua, ei tässä näy enää tyhjää tilaa, wastasi Paawali. Emändä kutsui Paawalia wiereensä istumaan ja Isännän istuimella aterioitsemaan, koska Isäändää ei wielä kotia kuulunut.

Tästä nousi seurawainen kanssa-puhe aterian aluksi.

Paawali. Hywä Emändä! kuingas sopii minun siellä wapa-sukuisten ja korkeitten keskellä istua, joka on kunniapaikka? Kyllä minulle täällä alembanakin wertaisteni seassa tilaa tehdään; andawat ne minulle tilan työssäkin.

Emendä. Joka ottaa tilan työssä, sille annetaan tila kunniassa. Rehellisyys on itsestänsä kunnia, waan ei korkeus. Tule ylös istumaan, ja pidä tunnin werta Isännän wirkaa pöydässä; sinä olet sitä kauan pellolla pitänyt.

Paawali. En ole minä hywälle käskylle kuulematon ollut. (Hän astuu nöyrästi rohkealla siweydellä ylemmä ja istuu Isännän tuolille.

Emändä. Tämä leipä, osottain kädellänsä leipä-koria, on sinun ahkeruudes ja toimes kautta Jumalan siunauksella kaswanut.

Paawali. Jumala on lahjoittanut Isännälle mieldä ja minulle woimaa, ja on totisesti siunannut runsaasti kaikki eteen ottamiset. Se on waan eroitus, että Isännän järki ja hywyys päiwä päiwäldä enenee, ja minun woimani päiwä päiwäldä wähenee; hänen syndyessänsä olin minä jo aika-mies, ehkä me molemmat olemme tämän Howin maalla ensimäisen päiwän paisteen nähneet.

Emändä. Ja, ja, sinä olet kauan elänyt, etkä ole aikaas turhaan wiettänyt. Suokon Taiwaan Isä, että kungin elämä olisi niin lohdullinen!

Paawali. Kiitos Jumalan! minä olen tytywäinen; minä wanhenen ja teen liittoa kuoleman kanssa, että hän minun helposti muuttaisi toiseen Howiin, toisin töihin. Kyllä tässäkin wielä työtä kestäisi, mutta minun puutuwaiset jäseneni ei ole endisen mukaiset.

Emändä. Kyllä Isändä on sinun endisestä menostas paljon hywää jutellut. Sinun[101] rehellinen elämä-kertas ja liukas liikundos muistuwat useasti hänen mieleensä, ja joka erä kuin hän wielä näkee sinun wäsyneenä työstä palaten, lupaa hän sinua wanhana holhota, niin kuin sinä händä nuorena holhosit, koska hänen isänsä kuoleman kautta warhain pois kutsuttiin.

Paawali. Woi, Emändä kulda niitä aikoja! (hän pyhkii wesi-pisareet silmistänsä) sydän hyppelee ilosta powessani, kuin minä niitä aikoja muistelen. Hän rakasti minua niin kuin isäänsä, ja minä olisin juosnut tuleen hänen edestänsä.

Emändä. Sinä teit Howillekin hywää ylitse welwollisuuden, jota ei kukaan woinut sinulda waatia.

Paawali. Minun Torppani tila oli lähin Howia, minun sopi siis pitää huolen Howin töistä ja toimituksista; sillä tässä Howissa ei ole minun elämäni aikana Pehtooria ollut, ja nyt pitää Herra itse hywästi Pehtoorin wirkaa.

Aika wietettin näin puheessa, syötäissä ja juotaissa. Tässä mainittiin yhden wiisautta, moitettin toisen tyhmyyttä ja wiskattiin koukku-sana kouku-sanaa wastaan.

Kuin tuli puhe maan wiljelemisestä, sanoi yksi Herroista: koko tämä Howi kaswaa riistaa ja on hywässä toimessa. Jos ei huonoja Howia nähtäisi, olisin minä[102] pikainen päättämään, että kaikki

maa pitäisi tehtämän Alustoiksi Herroille, jotka owat oppineet, ja taitawat pitää paremman huolen niitun ja pellon ruokosta, ja opettawat Talon-poikansa järjellisembään wiljelemiseen.

Ai, hywä Herra! wastaisi tähän perindö-mies toisesta kylästä, joka myös ystäwyyden wuoksi oli kestiin kutsuttu, ja joka oli muinen ollut renginä tässä Howissa, – ei sillä tawalla pellon kyndö parane, eikä peldo-miehen arwo enene. Ei missään ole työ niin hupa kuin omalla pellolla, ja siunaus on runsas hupaisesta työstä.

Jos talon-pojalla omallakin maallansa on wielä useasti wähemmän wiisautta toimituksissa, niin on hänellä kuitengin enemmän halua työhön, joka hänelle wapaasti hedelmöitsee ja perustaa lastensa lastengin onnen maa-ilmassa.

Se on sen tähden parembi, niin kuin tämän Howin hywä Isändä jo on alkanut, että talon-poikaisetkin lapset kohtuullisesti koulutetaan ja opetetaan talon työt toimella ja järjestyksessä täyttämään, ja itse huonettengin rakennukset ymmäryksellä, wähemmällä kulungilla ja puun haaskiolla walmistamaan, niin että ne owat terweelliset asua, kauniit silmälle ja hywin sopiwaiset talon toimitukseen, waan ei niin kuin monessa maan paikassa nykyiseen aikaan yksin kaksin mökki sinne mökki tänne ahtaisiin ja likaisiin paikkoin huonosti rakennettu.

Perindö-mies! sanoi Emändä, se on kaikki totta. Hywät Herrat ja Ystäwät! te kuulette, hän on itse Isändä maallansa; ja joka ei uskoisi hänen puhettansa, niin on totuus löytywä hänen pellollansa ja rakennuksissansa. Minä olisin siis pikainen päätämään, jos ei myös tyhmiä Talon-poikia nähtäisi, että kaikki maa pitäisi oleman Työ-miesten hallussa, jotka sitä itse wiljelewät. Ei se peldoa tarwitse, joka ei itse kyndää osaa, ja jos jokuu Herra tahtoisi maata omistella, opetelkon itsensä työtä tekemään; muutoin ei ole hän Talon-pojan wertainen maan wiljelemisessä. Herrat! owat wirka-miehiä, waan ei pellon kyndäjöitä, ja jos ei ole wirkaa joka miehelle, mengöt tähteet takaisin siehen säätyyn, joka he kaikki elättää; työssä ei kukaan nälkään kuole. Minun puolisoni sanoo useasti: ei ole surkeambata maan päällä, kuin nälkäisen Herran ylpeys ja herraisen Talon-pojan tyhmyys.

Paawali, joka istui ajatuksissansa, nousi nyt seisomaan ja mainitsi hartaalla äänellä: Emändä, korkeasti kunnioitettawa Emändä! wiisaus waluu teidän huulildanne. Te olette tänä päiwänä osottaneet minulle kunnian, ja andaneet minulle Isännän wallan; sallikai, että me meikäläiset juomme teille ja Isännälle rakkaan muisto-maljan.

Ei ainoastansa he, waan kaikki me, sanoi yksi Herroista Emännälle, ennen kuin hän joutui kieldoon suunsa awata. Nyt täytettin kohta pikarit oluella pitkin koko pöytää ja juotiin seisoalla, koska kolme iloista hurrausta tärisiwät salin seinillä.

Tähän päättyi päiwällinen ja kaikki[103] oliwat iloiset aterian jälkeen hywän rawinnon nautittua.

Mutta ilo nousi korkeammalle ja kaikki hyppäsiwät riemusta, koska sanottiin, että Isändä jo käypi pellon läpitse kotoa kohden. Wieraat meniwät kartanolle händä wastaan ottamaan. Emändä wiipyi wielä askareissa, ja tuli wasta ulos juuri kuin Isändä murheellisena kartanolle ehti, meni händä koh-

den ja sanoi: nyt on sinun nimi-päiwäs, ja tässä owat hywät wieraat; minä aiwoin tehdä sinulle iloisen huomion, waan tein pahoin, kuin en minä asiaa ennen pois lähtöäsi aamulla ilmoittanut. Nämät kutsutut ja kutsumattomat wieraat owat kaikki sinun ystäwiäs.

Isändä kiitti Emändäänsä ja sanoi hartaasti kaikille: terwe tuldua!

Hän näytti itsensä iloiseksi, mutta murhe lepäsi hänen kaswoillansa, jonga Emändä ja wieraatkin kohta hawaitsiwat. Kuitengan ei tahtonut yksikän näin pikaisesti syytä kysyä.

Isändä, andain pyssynsä palwelialle, joka läsnä seisoi, sanoi itse: tämä ase on tänä päiwänä puoli toista hengeä pelastanut.

Sekä Emändä että wieraat ihmetteliwät tätä outoa kaksi-haaraista puhetta, ”puoli toista hengeä pelastanut”, ja mitä sen merkitsemän piti.

Isändä seljitti kohta asian lyhykäisesti seurawaisella tawalla: älkäi ihmetelkö, Ystäwät, se on pelastanut minun hengeni ja wanhan Hurtin puoli-hengeä; pyssylläni pelastin minä hänen puolikuolleena karhun kourista. Hurtti on endinen ulos palwellut raju Sota-mies, joka muinen oli minun kanssani palweluksessa, ja on nyt asunut waimoinensa kahden pienen lapsensa kanssa minun alustallani sydän maassa. Hänen hywä ja ahkera waimonsa on kuollut näihin aikoin, ja minä tahdoin mennä händä lohduttamaan, erinomattain, kuin hänen pienet lapsensa myös owat molemmat olleet tauti-wuoteessa. Minä lähenen hänen asundo-tilaansa, mutta wähän matkan päässä siitä rupesi kuulumaan ensin eläimen karjuminen, sitte karhun rähinä, ja wiimein ihmisen hirmuinen woiwotus ja apu-huuto. Minä riennän lähemmä mitä jalalda pääsen pyssyn hana ylös wedettynä, ehdin paikalle – – o, Jumala armahda! lehmä on rewittynä siwulla, ja Hurtti karhun alla huutaa apua Jumalan ja Jesuksen tähden. Minä oikaisen pyssyn ja ambuan karhun korwista läpitse, joka niin onnesti, että karhu kaatui seljällensä, eikä kauan huokunut hengeänsä. Minä menen luoksi, Hurtti on jo pyörtyneenä haawoissansa. Minä tuon wettä hatullani lähellä olewaisesta lähteestä ja wirwoitan händä. Minä tutkin ja sidoin hänen haawansa, jota warten täytyi riisua ja repiä paitani risoiksi. Hän jäi metsään kuusen juurelle lepäämään, ja minä kiirehdin toiseen kylään, joka oli Howia lähembänä, lähetin miehiä reellä ja hewoisilla händä noutamaan, käskein sairasta tänne Howiin kuljettamaan, jossa on minulla lääkityksiä händä parandaa, ja lapset tuodaan hänen kanssansa.

Hurtti oli metsässä niini-puita etsimässä, ei kaukana Asunnostansa, koska karhu syöksi hänen lehmänsä päälle. Hän juoksi awuksi kirwes kädessä, löi karhua kohden kirweellä, se painoi päänsä, kirwes lensi ylitse haawoitain kuitengin karhun, ja warsi katkesi Hurtin kouriin. Nyt oli karhu kiukussa, syöksi haawoittajansa päälle, sai kiini olkapäähän ja puri kaulan wasemmalda siwulda läpitse ennen kuin Hurtti sai karhun poski-karwoista korwain alda kiini, niin että hän esti kidan ja hambaat enembää wahingoittamasta, mutta hän kombastui puun juuriin ja raatelia repi wielä kynsillänsä minun lähestyissäni. Tämä on surkea sanoma ja oli kauhea katsella, – – – mutta olkan iloiset; Jumala on johdattanut minua hätäisen awuksi, ja minä olen maksanut Hurtille wanhan welkani. Hän taitaa olla lap-

sinensa kohta täällä; waan minun on nälkä ja olen rawinnon ansainnut.

Isändä meni nyt päiwälliselle, ja wieraat jutteliwat keskenänsä, erinomattain tästä hirmuisesta tapauksesta, kiitellen Isännän miehuutta, rohkeutta ja suloista sydändä, joka näin oman hengensäkin waaralla toista auttoi; mutta seuran ilo tuli tämän tapauksen kautta wähennetyksi; yksi seisoi, toinen istui portailla, rappuisilla, ja missä muutoin kartanolla tilaa oli, matkien Isändää ja Hurttia, semmengin Isännän uljautta, joka ei raatelewaa petoakan peljännyt. He muistiwat yhden tähän sopiwaisen sanan-laskun: ei waara auttajaa peloita; waan ei kukaan arwannut wanhan welan maksoa Hurtille.

Yksi Herroista jutteli: he owat molemmat olleet sota-miehet, molemmat kowasti haawoitetut sodassa, jotakin on mahtanut tapahtua heidän keskensä niihin aikoin; muuta welkaa ei ole mahdollinen ajatella heidän wälillänsä. Isändä on jo muutoingin Hurtille paljon hywyyttä osottanut, sekä nyt että ennen, koska Hurtti palweli samassa Komppaniassa, jonga Kapteini Isändä oli. Se on tosi, tämä Isändä tekee pienengin syyn suureksi, koska hywiä töitä palkitaan, eikä kehu töitänsä, niin kuin moni mieli-puoli niitä wielä walheellakin silittelee, taikka, joka wielä ilkeämbi on, moittaa toista itseänsä kiittäin. Tämä wahwistaa wanhan totuuden: Ei narrin mielestä kukaan händä wiisaudessa woita. Toinen tapa on tällä miehellä, joka yksinkertaisuudella yksinkertaisuutta neuwoo, ja on wiisas wiisasten seassa. Minä muistan tässä nämätkin hänen merkilliset sanansa: Järki pitää järjellisesti käytettämän ja hywyyttä harjoitettaman, ei palkan etsinnössä, waan hywyyden halussa; sillä kaupan teko ei käy laatuun Jumalan kanssa, eikä autuutta ostolla ansaita, se seura sydämen suloisuutta.

Hurtti on myös ollut rehellinen ja uljas sota-mies, suuri ja wäkewä, ei hängän paljon kerskaa. Hän on hywä muassa, mutta Jumala wastasta warjelkon. Kyllä on hänestä saatu nähdä ja kuulla asioita muinoisessa sodassa. Karhu on hänen kuitengin wiimein woittanut, ehkä hänellä itsellä oli kyllä karhun woima ja rinda rohkea kuin jalopeuralla.

Isändä, joka ensin puki paidan päällensä sen risoiksi rewityn siaan, oli joutuisasti aterioinnut, ja tuli myös ulos seuran keskelle Kartanolla. Tässä lensi kysymys kysymyksen päälle Isännän korwiin. Wanha welka oli kungin mielessä, joka tarwitsi seljitystä, ja jokainen odotteli Isännäldä wähän pitkembää puhetta Hurtin elämästä. Moni rukoili häneldä näitä tietoja.

No, kuulkai sitte, hywät Ystäwät, sanoi Isändä ja alkoi puheensa: Hurtti on endinen haawoista parandanut elli kappaleista toistain kokoon pandu sotamies, niin kuin te melkein kaikki tiedätte. Me olemme yhdessä sotaa käyneet ja olemme molemmat katselleet läheldä kuoleman silmiin. Kerran tapahtui, että Sota-joukot elli Armeijat joutuiwat rinda-suin toinen toistansa wastaan. Sota oli werinen ja kauhea, ja tappelus kesti monda tundia, – – – minä lepäsin jo haawoitettuna nurmella – – – wihollisen miekka, toistain nostettuna ja kärki minua kohden, oli walmis andamaan minulle wimeisen lähetyksen iänkaikkisuuteen, – – – mutta siinä silmän räpäyksessä syöksi Hurtti, lendäin niin kuin nuoli lähelle, ja halkaisi sapellilansa wihollisen hatuttoman pään kahtiaksi,

että puoliskat kaatuiwat olka-päille ennen kuin ruumis maahan langesi. Sitte tembaisi hän minun syliinsä ja kandoi pois hewoisten ja miesten jaloista Armeijan taka Lääkärien holhota, itse juoksi hän takaisin Komppaniaan esimerkillänsä ja werellänsä woittoa ostamaan, joka wiimein paljolla werellä kauheasti lunastettiin. Jumala säästi kuitengin hänen hengensä, mutta ruumis oli haawoilla täytetty. (Hän pyhkii pisareita silmistänsä ja koko seura, moni kätkein kaswonsa, hötkää isossa äänessä.) Nyt, hywät Ystäwät, olengo minä maksanut wanhan welkani? Seura waikeni, eikä saanut kukaan sanaa suustansa.

Isändä olisi wielä haastellut, mutta nyt tuodaan Hurtti reessä puoli-kuolleena ja yldä werisenä kartanolle, ja lapset itkein juoksewat siwulla. Kaikki katselewat sairasta, ja Isändä sanoo: näin werisenä tuotiin hän muinen takaisin sodasta, koska hän ensin minun pelastanut oli. Nyt owat myös haawat sywät, mutta miehellä näkyy olewan wielä woimaa. Isändä astuu lähemmä sairasta, ja puhuu hänelle. Sairas, joka wielä kuulee ja näkee, ei woi enää wastata, waan ottaa hiljaa Isännän käden kämmendensä wäliin sormet ylennettyinä taiwasta kohden, katsoo hänen puoleensa ja katsoo lastensa päälle.

Isändä ymmärsi asian, ja sanoi lohdullisella äänellä, jota ei matkien tulkita tainne: mene Herran huomaan! lapset owat minun. Se on kallis perindö sinulda, josta minun pitää tilin tekemän Jumalan ja ihmisten edessä.

Hurtti hellitti Isännän käden, sulki silmänsä, awasi ne jälle taiwasta kohden, ja nukkui kohta niin kuin hiljaiseen uneen. – – –

Jumala olkon hänen sielullensa armollinen! sanoiwat ja ajatteliwat läsnä olewaiset itse kukin puolestansa.

Työ- ja Ilo-Laulu.

Nälkä nähdään ilkeällä,
riemu työnsä täyttäjällä.[104]

Itku ombi ihmisellä
syndymässä syndisellä;
mutta ilo ihanainen
itkusta on alkawainen.

Joko hywät huwitukset
taikka työt ja toimitukset
owat aina alkehessa
päiwän walon waljetessa.

Huwitusten huminasta,
työstä aiwan ahkerasta
kukin kandaa kotiansa
todistuksen tunnossansa.

Mutta mikä pysywämbi
liene ilo lembeämbi:
huwitusten hywä hetki
taikka työmme rakas retki?

Huwitusta harjoitellen,
työtä hywää tutkistellen,
huwitus on työksi halpa,
työ on onni, synnin salpa.

Työmme tarkan täytettyä,
päiwän hywin päätettyä,
juotawana waikk' on wesi,
mieli ombi niin kuin mesi.

Kehnot owat keikutukset,
huonot kaikki huwitukset,
koska työ on wailla wielä,
täyttämätä miehen tiellä.

Iloinen on miehen mieli,
juljistaa sen joka kieli,
koska työ on täytettynä,
päiwä-kausi päätettynä.

Missä toimi taitawambi,
siellä halu hartahambi
työstä työhön terwehenä,
mesi mielen särpimenä.

Katsos, päiwä paistawainen,
koko luondo liikkuwainen
aina pysyy pyörimässä,
wäändämätä wierymässä.

Näimbä warhain walmis meillä
olkon kukin toimen teillä;
muutoin ombi muttuwainen
meno, riemu riutuwainen.

Sota-Laulu.

Halpa ombi hengi miehen
paenneena paikastansa,
wangiuteen waipuneena,
waan ei sullotun sodassa,

Ah, auta Isä armias!
liewitä Luoja laupias!
surkea sota aina;
sodassa suotta surmataan.
ja hirmuisesti hukataan
lembeän armos laina.

Waan jos on sotaan waatimus,
ja kurja käypi kutsumus
majasta majaan wielä, –
jos waarassa on wapaus,
niin olkon tämä tapaus
woitoksi waaran tiellä.

Riemuinen, rakas rauhassa,
waan kowa, kylmä sodassa
on sydän Suomalaisen.
Hurskaasti hywät sotiwat,
ja wihollisen woittawat
pelwosta pakowaisen.

Ei orjallinen olendo,
arwolle surman awendo,
kuin onnen päiwä koita.
Ei waino eikä wiettelys,
ei wihollisen willitys
rautaista rindaa woitta.

Ei woita wieras miekalla,
ei wäkewällä wallalla,
kuin sotii koko kansa, –
kuin suojaa kukin suojelee,
ja wapautta warjelee –
oikeaa, omahansa.

Jos wapaus on waarassa,
ja wieras wiipyy majassa,
weriä wuotaa woipi.
Kilwassa käywät naapurit,
karttuwat Suomen sangarit,
kuin sota-torwi soipi.

Hartaus hywään Haldiaan,
ja muisto jalon Isän-maan
on isäin indo meillä, –
on indo rakas rauhassa,
waan wieraan surma sodassa,
werisen wainon teillä.

Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt 1824.

Wiburgs Wochenblatt -lehden liitteessä ilmestyneet

Jaakko Juteinin kirjoitukset[i]

N:o 9. 28.2.1824	Lähetys-Kirja hekumaiselle Tytölle.	406
N:o 10. 6.3.1824	Elämän waikeudesta.	407
N:o 11. 13.3.1824	Haudan Kaiwajan Laulu.	407
N:o 11. 13.3.1824	Ensimmäinen Rikos.	407
N:o 12. 20.3.1824	Luotuen Arwo.	407
N:o 14. 3.4.1824	Kirkko-tarha.	408
N:o 14. 3.4.1824	Tähdein syndy.	409
N:o 15. 10.4.1824	Neuwoksi elämässä.	409
N:o 15. 10.4.1824	Herran Siunaus. Runoksi muutettu.	409
N:o 22. 29.5.1824	Ystäwyyden Muisto-merkki Appellöwille, Meri-Kapteini, kuollut rutto-tautiin Hawanassa 1819.	409
N:o 23. 5.6.1824	Äidin helma.	410
N:o 24. 12.6.1824	Sairaan Laulu.	411
N:o 25. 19.6.1824	Hauta-Piirroksia.	411
N:o 25. 19.6.1824	Napoleon hauta.	412
N:o 27. 3.7.1824	Luonnon kurjuus Luojata.	412
N:o 29. 17.7.1824	Luondo hywä lapsillensa.	413
N:o 31. 31.7.1824	Kellon lyöminen.	413
N:o 31. 31.7.1824	Ahneelle wanhalle.	414
N:o 34. 21.8.1824	Ihmisen arwo.	414
N:o 36. 4.9.1824	Äidin hartaus.	414
N:o 36. 4.9.1824	Sanan laskuja.	415
N:o 38. 18.9.1824	Hupauksia.	415
N:o 40. 2.10.1824	Laulu Ruhtinoille.	416
N:o 43. 23.10.1824	Wiheliäisen Laulu.	416
N:o 46. 13.11.1824	Mieli maan-kulkeudessa.	416
N:o 48. 27.11.1824	Elämän juoksu.	417
N:o 50. 11.12.1824	Wiinan syndy.	417
N:o 51. 18.12.1824	Hautajaiset.	418
N:o 52. 24.12.1824	Wainotun Testamentti.	418
N:o 52. 24.12.1824	Tutkinnon aineita.	419

[i] Tähän on painettu ainoastaan sellaiset kirjoitukset, joita Juteini ei ollut julkaissut ennen vuotta 1824. Tarkemmat tiedot Juteinin lehtikirjoituksista löytyvät lähdeluettelosta.

Lähetys-Kirja hekumaiselle Tytölle.

Älä kanna kauneutta,
Tyttö raukka, turmioon;
kanna rindas rakkautta
autuaaseen awioon.

Wältä himon hirwiöitä,
ehk' on kaunis kamio;
surkeambi surman töitä
ombi tunnon turmio.

Itse luonnon lembeyskin
warhain nuoren wiettelee,
hirmuisesti hembeyskin
riemun kautta rundelee.

Wiattomuus wieteldynä
martahana matelee,
sydän sula särjettynä
toiwotoina tuskailee.

Tuskan tuopi meno turma,
arwon aina turmeelee,
ombi myöskin onnen surma,
rinnan rakkaan raatelee.

Harjoitellen haureutta
riemuisessa rinnassa
wiljellään jo waikeutta
hekumangin helmassa.

Moni tuhlaa tuskaksensa
tunnon, toiwon, tawaran.
itse waatii wainoksensa
ahdistuksen awaran.

Oma-tundo onnetonda
polttaa wiimein powessa,
eikä auta armotonda
hekumakan huolessa.

Mitkä miehet mielettömät
paisuttawat pahuuden?
julmat, julmat, järjettömät
näännyttäwät nuoruuden.

Heikkoutta hämmendäissä
rietas ombi rakkaus,
hembeyttä häwäistäissä
kauhistaapi kirous.

Mustembi on murha-työtä
wiattaman vietellys,
syngeämbi syksy-yötä
wietteliän willitys.

Ohho! Tyttö oiwallinen,
minä muistan syndymäs;
leikillinen, lewollinen
oli ennen elämäs.

Luondos riensi rakkautta –
rakkautta, riemua,
sinä surman surkeutta,
haureutta hirmua.

Luoja ombi sinun luonut
nauru-suuna nautindoon,
mutta turmelus on tuonut,
syösnyt synnin awendoon.[105]

Kytö riemun, rakkauden,
palawana powessas,
oli syndy surkeuden
ohjatoina ollessas.

Itke, itke ilkeyttä,
heikkouttas häpeä;
onnen tietä, terweyttä
on jo työläs etsiä.

Sinä kannoit kauneutta,
Tyttö raukka, turmioon,
waan et rindas rakkautta
autuaaseen awioon.

J-i.

Elämän waikeudesta.

Elämä on turha,
maa-ilmassa murha
heikon, wahwan hengen häwittää.
Pelko wielä waiwan
enendääpi aiwan,
koska kuolo wiimein käsittää.

Maa on tuonen touko,
jossa kuolon kouko
rundeleepi raajat rumasti;
elon erhetykset,
waiwan wiiwytykset
murtelewat mielen monesti.

Kyllä saadaan kuulla
surkeasti suulla
waiwan tähden waliteldawan,
päiwällä ja yöllä
tuskaisella työllä
riemutoina ruikuteldawan.

Mikä liene luku,
kuinga kukin suku
raateleepi toinen toistansa?
Pois on hywän-suondo;
itse luja luondo
kukistaapi käsi-alansa.

Eipä estä kulda –
kulda, maassa mulda,
itse Waldioita waiwoista.
Eipä auta karku,
eikä piinan parku
kuolon kowan, hirmun kourista.

Ohho! julma juuri
surkeus on suuri,
koska waiwa luissa lewiää,
jäsen jäsenestä,
ydin ytimestä
tuskan helwetissä heldiää.

J-i.

Haudan Kaiwajan Laulu.

Katsos, mitän kaiwan tässä,
waeldaja wakainen!
ehtoholla elämässä
tuonen tie on tasainen.

Tässä kaikki katoaapi,
kuin on elon eroitus,
tämä tawat tasoittaapi
ollen wiisaan waroitus.

Tuossa kallo korkeangin,
kurjan kallon siwulla,
murtuu niin kuin martahangin
kuollehena kiwulla.

Kitumasta kaatuneena
rikas tänne riennetään
maatumahan murtuneena
köyhän kanssa keskenään.

Yksi ombi meno maassa,
koska päiwät päätetään,
aamu yksi autuaassa
elämässä ehditään.

Ensimmäinen Rikos.

Rietas rikos ensimmäinen
turmeleepi tunnon lahjan.
Wiattomuus, juhla-waate,
saastutetaan synnin kautta;
saastuneena on se halpa,
eikä säästäin säilytellä.

J – i.

Luotuen Arwo.

Katsos, ilman kannen alla
kaikkialla
kaunistuwat kaswannot;
moninaiset muodossansa,
menossansa
owat luonnon olennot.

Ehkäs mielit mainiolla
yksin olla,
ihmis-raukka, iäinen,
eläwillä erittäisin
yksittäisin
ombi arwo yhteinen.

Tämän näyttää näkö, kuulo,
tundo, luulo,
aika alinomainen;
mitä toiste tuonelassa
tulewassa
nähdä saat, on salainen.

Ilmeinen on ihmisillä,
eläwillä
sama syndy, kuolema,
waan ei wielä tunnettuna,
tutkittuna
tuonen suuri satama.

Ehkä kuollaan kamalasti,
kauheasti
elämästä eksytään,
kuka tiesi kuolemassa
kamalassa
suloisesti synnytään.

Mitä maassa puuttuu[106] meildä
eksyneildä,
taiwahassa täytetään;
waikk' on moni wailla mieldä,
wailla kieldä,
siellä lahja lisätään.

Pidä siis jo, sielu parka,
tundo arka,
kanna sydän suloinen.
Älä kohtaa kowuudella,
kurjuudella
toista, maassa matoinen.

Älä kiusaa kituwaista,
kuolewaista
luonnon lasta leikillä;
turhallakin tundo sywä,
arwo hywä
ombi Luojan lähellä.

Heimolainen helwetistä
hirwiästä
ilon tundee ilkeän,
koska piina pilkallinen
pitkällinen
suotta surmaa eläwän!
J-i.

Kirkko-tarha.

Harwoin wälillä syndymän, haudan
muistan muuta kuin kuollin-laudan;
tänne itkulla ihminen syndyy,
tääldä itkulla takaisin käändyy.

Mutta tuskamme palkitsee toiwo,
jossa waikenee elämän woiwo.
Etsi elämän merellä lautaa,
jollas julkenet lähetä hautaa.

Jos on kuolema elämän kouko,
Kirkko-tarha on taiwahan touko.
Kalma riutuwan ruumiimme kandaa
tänne, tääldä sen takaisin andaa.

Tähän loukataan elämän laiwat,
tässä loppuwat tuskat ja waiwat;
kautta kuoleman tuonelaan tullaan,
ääni Luojalda laupias kuullaan.

Maahan murtuwat ihmisen raajat,
muisto-merkit ja ristit ja waajat,
mutta murtunut olendo woittaa,
koska autuuden auringo koittaa.

Waikka kandakon waldikan, sauwan,
eipä warjossa wiiwytä kauwan;
Luoja uudistain luotunsa nostaa,
kaikki tekomme palkitsee, kosttaa.

Tähdein syndy.

Koska muinen Kaikki-walda
astui kerran alemmaksi
luoksi ajan, awaruuden,
eroitellen elementit
teki luonnon liikkuwaisen,
itse takoi ilman ääret,
silloin säteet singoiliwat
lawealla laitumella,
tulisina tähdet suuret,
pyörät kulkein pyöriwäiset
tirskahtiwat taiwahalle,
jotka wielä walaisewat
ilman piirin pielettömän,
luonnon kaiken kannettoman,
perustuksen pohjattoman.

J-i.

Neuwoksi elämässä.

Riemuinen on rakkaus,
huolen woide huwitus;
mutta tunnon turmeldaissa
ombi tuska tarjona,
hembeyttä harjoittaissa
onni waipuu warjona.

Hembeys ja hekuma
on kuin koski kiehuwa;
tämä nielee terweyden
aina polwi polwelda,
syöksee syndiin ihmisyyden
tuomittuna tunnolda.

Wältä warhain, ihminen,
synnin paula saastainen;
synnin ilo itsestänsä
kadotukseen katoaa,
niin kuin wirta wieritensä
meren alloin hajoaa.

Mutta hywä huwitus
ombi awuun kehoitus;
aina awun harjoittajan
ombi onni awara,
wakaisesti waeldajan
taiwas osa, tawara.

Herran Siunaus.

Runoksi muutettu.

Herra suokon siunausta,
lohdutusta,
suloisesti suojelkon!
walistakon walollansa,
neuwollansa,
armostansa auttakon!
Käännä kaswos, Kaikki-walda!
korkealda
meitä kohden koittamaan!
riennä lepo rauhallinen,
riemullinen,
autuaasti alkamaan!

J-i.

Ystäwyyden Muisto-merkki A p p e l l ö w i l l e,

Meri-Kapteini,
kuollut rutto-tautiin
Hawanassa 1819.

Usko onnen ankkuri,
toiwo taiwaan komppassi,
hauta paras hamina.

Ystäwyys on yllyttänyt,
kiitollisuus kiirehtänyt
walmistamaan muisto-merkin
syndyneelle Suomen-maassa,
meri-miehelle jalolle,
jota, kulkein kauembana,
alla auringon tulisen,
kohtas kowa rutto-tauti; –
ystäwyys on yllyttänyt
wielä murheessa minua
kitkuttamaan kandeletta
suru-nuotilla nuristen.

Kyllä oli oiwallinen
aikanansa A p p e l l ö w i,
rehellinen retkillänsä
aina hywyyden halussa.
Maisti wielä muutossakin
kuollon kautta elämähän
hywän-suonnon suloisuutta.
Tawarasta tallellansa
tehden jalon testamentin,
kirkoille ja köyhillekin,
orpo-lapsille osaksi,
wiljeli hän wiisahasti
autuudensa alkawaisen
esi-makua elossa.

Wainajamme oli walpas
meri-miesten mainioissa,
miehuullinen merkillinen
waikuttaissa tuulen wallan
weden taiwahan wälillä.
Onni myrskyn muutoksissa,
poistajana waaran puuskat,
oli miehellä omainen.
Waara wiekas, wahingoinen,
kita auki ammollansa,
kieli kolmi-haaraisena
kiertelewä niin kuin kärme
lewiöillä leuka-luilla,
wailla saalista waelsi,
ehkä, niin kuin pahat pedot
hiwowaiset hambaitansa,
kari-kiwet kallioilla
alda allon kuohuwaisen
uhkasiwat uljautta.

Tuulis-päät ja meren myrskyt
waelsiwat wahingota
laiwan lendäwän siwuitse,
joka wettä wahdollista
kuohutteli kuonollansa
allon harjoilla ajellen,
pohjallansa, pyrstöllänsä
weti halki weden pinnan,
että mustat meri-hirmut
paljahina pyörtehissä
nähtiin otaa odottawan.

Laiwa lensi lainehilla,
syöksi usein sywyytehen,
nousi pilwien pakeille,
waan ei mieli miehen päässä,
rinda täynnä rohkeutta,
muuta wielä miehuuttansa.
Itse pelko peljästynyt,
outo, pojes paenneena
oli siitä sydämestä,
jok' ei waaroissa wawisnut.

Ehkä oli elementti
wetelä ja wahingoinen,
seilattaissa sywää merta
waara siwuilla waelsi,
mies on toki mandereella
wiimein löytänyt leponsa, –
mies on maalla A m e r i k a n
H a w a n a s s a haudattuna;
mutta sielu säilytetty
muutti taiwaan taipaleille,
jossa jalot myötä-tuulet
puhaldawat puuttumata,
onnen pyhä päiwän paiste –
päiwän paiste pysywäinen
lämmittääpi lohduttaapi –
lohduttaapi myöskin meitä
mustan murheemme perästä.

J-i.

Äidin helma.

Sywembää ei salaisuutta
itse sywyys synnytä,
suurembaa ei suloisuutta
koko luondo käsitä,
kuin on kungin syndymä,
äidin helma hembeä.

Mitä tundee rakas rinda
synnyttäissä sikiän,
siinä halpa ombi hinda –
hinda kullan kiildäwän;
äidin helma hembeä
lapselle on lembeä.

Mutta kuka kuolewainen
tutkii riemun täytyyttä?
kuin on lapsi kuuliainen,
harjoittaja hywyyttä;
siit' on sydän suloinen,
äidin rinda riemuinen.

Sikiä! kuin kadotusta,
tuskaa etsit tunnolles,
warhain kokoot kirousta,
kauhistusta kallolles;
hylkää äitis hartaus,
riemu, toiwo, rakkaus.

Sitte walmis waipumahan
olet syndiin syngiään,
paatuneena painumahan
helwettiingin hirwiään,
jossa tunnon todistus
ombi tuskan tulistus.

J-i.

Sairaan Laulu.

Woi! kuin on kaikki kamala
ja elo ahdas aiwan;
tuonengin tie on tukala,
kuin tunnen tuskan, waiwan.

Ei elämässä yksikän
woi auttaa woimatonda.
Ei lohdutusta löydykän;
murhetta muistan monda.

Waan koskan, kurja, moitellen
näin soimaan surkeutta,
kurjuutta kärsin epäillen,
ja waiwan waikeutta,

Niin löytää lahjat ymmärrys,
suloiset sydämessä,
kuin owat toiwo, kärsimys,
waiwangin wiipyessä.

Ne engeliksi elämään
on suonut Luoja luonnon,
ja lohdutusta lisäämään
seurassa hywän-suonnon.

Siis kannan minä kuormani,
taiwasta toiwon wielä;
jos wäsyy täällä woimani,
niin löytyy lepo siellä.

J-i.

Hauta-Piirroksia.

Ottakai wastahan kutsumus warhain,
koska on aika ja parannus parhain.[i]

Waeldaja wakainen!
wiiwy tässä, tutki tätä,
tähän loppui tuskan hätä;
taiwaan tie on tasainen.[ii]

Maatuu ruumis, murtuu jywä;
mutta sielu, siemen hywä,
tarkoittaapi taiwaaseen.[iii]

Raajat täällä raukenewat,
tuolla taiwaat aukenewat
sielun eteen säilyneen.[iv]

---

[i] Myöhemmin seuraavasti: Runon Tähteitä 1826, Sanan-Saattaja Wiipurista N:o 10. 8.3 1834., Arkkikirjallisuuvihko N:o 4, 1844, ja Juteinin Kirjoja V, Hauta-piirroksia –luku, 1857.

[ii] Myöhemmin seuraavasti: Runon Tähteitä 1826, Sanan-Saattaja Wiipurista N:o 10. 8.3 1834., Arkkikirjallisuuvihko N:o 4, 1844, ja Juteinin Kirjoja V, Hauta-piirroksia –luku, 1857.

[iii] Myöhemmin seuraavasti: Runon Tähteitä 1826, Sanan-Saattaja Wiipurista N:o 10. 8.3 1834.

[iv] Myöhemmin julkaistu: Runon Tähteitä 1826, Sanan-Saattaja Wiipurista N:o 10. 8.3 1834.

Napoleon hauta.

Uupui uljas, waipui walda;
waan ei waiwu muisto miehen.
Mainiot ne näillä mailla
owat raskaat rauhassakin;
mutta hauta H e l e n a s s a
tätä wastaan ombi waaka,
ett' ei wäärin wäännettäisi
koko maata kallellensa.
J-i.

Luonnon kurjuus Luojata.

Ongo Luoja tehnyt luonnon
kaunistetun kaswannoilla,
ongo Luoja, olenoilla
täällä täyttänyt tekonsa?
taikka ongo tapa-turma,
laki luonnon luomattoman,
onnen meille osottanut
itse waiheella wahingon?

Kysymys on keweämbi,
kuin on wiisaan wastattawa
järjen woimalla jalongin.
Mutta tundo, Luojan laitos,
todistaapi Luojan töistä,
waikuttaapi wakuutusta
isän iäisen olosta.

Jos on luondo luomatoina
itsestänsä ikä-welji
awaruudelle, ajalle,
paitsi järjen jännitystä,
suloisuutta hywän suonnon;
tapa-turman tapaukset
siinä oikein, siinä wäärin
muuttelewat muotoansa;
kauan wäärin waikuttawat,
kerran oikeingin osaawat.
- - - Oikein, wäärin waikuttawat,
ohho! waaroja wahingon.

Mitä wielä mainitsemme?
mitä maksaa maa ja taiwas
ilman järjen jännitystä,
suloisuutta hywän suonnon?

Jos on onni nykyinengin
tapa-turmainen tapaus,
turwattomat totisesti
owat luonnossa olennot,
jotka taitaa tapa-turma
maan ja luonnon muutoksissa
syöstä myöskin surkeasti
pätsiin kiron, kiusauksen,
huolen hirmuisen kitahan,
eikä wälein wapauta
kuka tiesi kuolemakan,
kurja, mutta kiusan loppu,
heitä tuskansa tulesta.

Tässä, tätä ajatellen
jäseneni järisewät,
weri wärisee powessa.
Tietämättömyydessänsä
tapa-turman taipaleella
ombi moni onnellinen
wielä tässäkin tilassa,
waan ei yhtään wakuutusta,
takausta taiwahasta
löydy wältteeksi wahingon;
joka hetki hirwitäwä
muutos ombi mahdollinen,
tuskan helwetti tulossa.

Katsos luonnon kamaluutta,
kuin ei järjen jännitystä,
eikä hywyyttä hawaita!
Käännä kaswoos, minne käännät,
aina näet armotoina
murhan töitä täytettäwän,
alla kowan kauhistuksen
kamppaildawan kuolon kanssa,
saalliin kanssa kuolewaisen
kiljahdellen kiwussansa

lemmon lailla leikittäwän.(*)
Toki lembo leikitsiä,
jonga luondo luomatoina –
luondo, kurja lapsillensa,
itse määräs' murhajaksi,
ombi (wuoroin onnetoina
toisen saallis surmattawa)
syytön surkeaan menoonsa.

Kukas olet, kuolewainen!
joka näet Luojan neuwon
johdattawan luonnon juoksun,
etsi eloon lohdutusta
järkes woiman waikuttaissa;
etsi ensin kärsimystä,
koe sitte suloisella
taiwas toiwolla awata,
muutoin wäsyy wiisauskin,
sydän pakahtuu powessa,
koska nähdään kituwaisen,
surkeasti surman alla,
löytäwän nyt lohdutuksen
wasta kuoleman kidassa.
J-i.

Luondo hywä lapsillensa.

Luondo, äiti lembeämbi,
mesi-rinda, rakastettu,
ombi siunattu, suloinen,
kohta kungin syndymässä
lepyttelee lapsiansa
täällä tytymään osaansa.

Luonnon hywän lembeämmän
riemuisilla rinda-päillä,
hembeässä helmassansa,
lapset warhain leikitsewät
suloisessa suosiossa,
koska wuotain wieriääpi
weri suonissa sulasti

(*) Tämä on Tiikerin luondoisten petoen tapa, jotka leikitsewät saalliinsa kanssa, ennen kuin he sen tappawat.

Ensin alku elämässä
ihmisyydengin iloisen
wietetähän wiatoina,
kulutetaan leikin kanssa
ilon, nuoruuden iällä.
Sitte awaa toinen aika,
jok' on täynnä toimitusta,
uuden elämän eteemme.
Opiksi ja onneksemme
karttuu kaswain tieto, taito,
woima wahwistuu enemmän.
Elon keinot enenewät,
aika wiettyy ahkerassa
työssä, toimessa hupainen.

Koska kerran hawaitsemme,
että luonnon lakastuwan
woittaa tuoni wiimeiseldä,
ilon sekoittaa surulla, –
että waan me wierahana
tällä maalla mandereella
wähän wiiwymme elossa;
murheen pilwen poisteheksi
kohta langee uusi lahja
korkeudesta kotoisin,
lepyttäjä, lohduttaja,
päiwän koiton kallaisena
langee päällemme pyhästi.
Tämä lahja ombi toiwo,
osottaja oikealle
taiwaan tielle tasaiselle,
rauhan riemuisen majoille.
Lahjain täyte ombi toiwo,
ihanaisin itsestänsä,
walon engeli wakainen.
J-i.

Kellon lyöminen.[107]

Koskas kuulet kellon lyöwän,
ajattele silloin aina
surman sortain ikäs syöwän,
joka ombi luonnon laina.
Kuolon kello lyöpi kerran,
kutsuu orjan, kutsuu Herran.

Tuonen woima tällä lailla
waatii kaikki kotiansa,
ehkä wielä olis' wailla
moni onnen osiansa;
kello käypi estämätä,
wetämätä, wäändämätä.

Aika kiwet, kalliotkin
särkee maahan murtuwaiset;
kalma näändää korkeatkin
Linnoissansa loistawaiset,
luut ne lujat hajoittaapi,
säädyt yhteen sekoittaapi.

Ahneelle wanhalle.

Etkös, wanha, wäsy wielä
tuonen tiellä
synnin kuormaa kuljettaissas
oman woiton olka-päillä
kohden kuoleman kotoa?
Kerran kaikki katoaapi,
hajoaapi,
onnellinen olendoskin
myrkkyisenä murtuneepi
tuolla matoisten majassa.
J-i.

Ihmisen arwo.

Ihminen on aiwan
yli ilon, waiwan,
jolla toiwo ombi tunnossa;
luotu lakastuwa
ombi Luojan kuwa,
jos on rakkautta rinnassa.

kuullen kuikutukset,
rumat ruikutukset,
eikö potki sydän powessas?
Eikö löydä luondos,
sula hywän-suondos
toisen tuskaa itse tunnossas?

Tämä tundo juuri
arwo ombi suuri,
ihanaisin ihmisyydelle;
täällä, paitsi tätä,
olet elämätä,
ilkeyskin iäisyydelle.

Petäjän on pinda
raatelian rinda,
iloawa, koska itketään,
joka jäätyneeksi,
kylmä-kiskoiseksi [108]
jääpi, koska täällä kärsitään.

Tämä julma tapa
on kuin kiwen rapa,
jot' ei toisen tuska läwäise.
Eikös elon tiellä
meno walju wielä
itse ihmisyyttä häwäise.
J-i.

Äidin hartaus.

Kalliimbaa ei korwalla kuulla,
suloisembaa mainita suulla,
kuin on äidin rakkaus,
hedelmälle hartaus.

Ajatelkan ihmettä aina;
hartaus on Luojalda laina
sekä riemu-rinnassa
että murheen muodossa.

Wertausta tähän ei tuoda,
jos ei sitä Taiwaasta suoda:
äidin hywän hartaus
on kuin Luojan laupius.

Sanan laskuja.

Taipuu oksa omenainen,
nöyrtyy wiisas nuorukainen.[i]

Tyhmät owat tyhmän tawat;
noki nousee weden päälle.[ii]

Pahuus paisuu tyhmyydessä,
warjo päiwän waipuessa.[iii]

J-i.

Hupauksia.

Niin se on naitaissa,
kuin se on kuoldaissa:
toiwolla autuus aljetaan.[iv]

Ei se auta ahneutta,
koskas katsot kauneutta.[v]

Silloin ei elämä mitäkän maksa,
koska ei ihminen iloita jaksa.[vi]

Niin kuin niitut aidattomat,
owat siskot siiwottomat.[vii]

Joka hame hellän wipu,
kuitengan ei rinnan kipu.[viii]

Toiwo wielä wilkistelee,
ehkä päiwä pilwittelee.

Miehen mieli on siteessä
waljun waimonsa ikeessä.[ix]

Harwoin on naitawa huoleta,
ehkä ei rakkaus kuoleta.

Ota waari waimostas,
muutoin loppuu laaristas.

Morsian monin kosittu
on kuin olut laimistunut.[x]

Jolla monda morsianda,
wailla waimoa alati.[xi]

J-i.

---

[i] Myöhemmin seuraavasti: Runon Tähteitä 1826, ,"Sanan laskuja" -luku, Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, "Sanan Laskuja" -luku, 1844, Arkkikirjallisuusvihko N:o 12, 1844, Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alkuosan sananlaskuissa.

[ii] Myöhemmin seuraavasti: Runon Tähteitä 1826, "Sanan laskuja" -luku, Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, "Sanan Laskuja" -luku, 1844, Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alkuosan sananlaskuissa.

[iii] Myöhemmin seuraavasti: Runon Tähteitä 1826, "Sanan laskuja" -luku, Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, "Sanan Laskuja" -luku, 1844, Juteinin Kirjoja VIII, 1858, alkuosan sananlaskuissa.

[iv] Myöhemmin seuraavasti: Runon Tähteitä 1826, "Hupauksia" -luku, Arkkikirjallisuusvihko N:o 11, 1844, Juteinin Kirjoja VII, " Hupailemia"-luku, 1858.

[v] Myöhemmin seuraavasti: Runon Tähteitä 1826., "Hupauksia" -luku.

[vi] Myöhemmin seuraavasti: Runon Tähteitä 1826. "Hupauksia" -luku.

[vii] Myöhemmin seuraavasti: Runon Tähteitä 1826, ,"Hupauksia" -luku, Arkkikirjallisuusvihko N:o 11, 1844, Juteinin Kirjoja VII, "Hupailemia" -luku, 1858.

[viii] Myöhemmin seuraavasti: Runon Tähteitä 1826, ,"Hupauksia" -luku, Arkkikirjallisuusvihko N:o 11, 1844, Juteinin Kirjoja VII, "Hupailemia" -luku, 1858.

[ix] Myöhemmin seuraavasti: Runon Tähteitä 1826, ,"Hupauksia" -luku, Arkkikirjallisuusvihko N:o 11, 1844, Juteinin Kirjoja VII, "Hupailemia" -luku, 1858.

[x] Myöhemmin seuraavasti: Runon Tähteitä 1826, ,"Hupauksia" -luku, Arkkikirjallisuusvihko N:o 11, 1844, Juteinin Kirjoja VII, "Hupailemia" -luku, 1858.

[xi] Myöhemmin seuraavasti: Runon Tähteitä 1826, ,"Hupauksia" -luku, Arkkikirjallisuusvihko N:o 11, 1844, Juteinin Kirjoja VII, "Hupailemia" -luku, 1858.

Laulu Ruhtinoille.

Wailla järjen walistusta,
waikutusta
walda ombi wahingo.
Ruhtinoista rauhallinen,
rehellinen
on kuin kirkas auringo.

Rakastettu Ruhtinoista,
Waldioista!
anna tulla tunnolles,
ettäs onnen osottaja,
ammendaja
olet kansa-kunnalles.

Jolla wirka woimallisin,
oiwallisin,
sillä tili tarkembi.
Walda suuri Waldioilla,
Ruhtinoilla,
sitä huoli suurembi.

Käskiällä korkealla,
kuuluisalla
ombi edes-wastaus;
kuulialla kurjallakin,
kuurollakin
töistä tunnon todistus.

J-i.

Wiheliäisen Laulu.

Onneton ombi olomme
elämän - erä maassa,
ikäwä itse ilomme
majassa murtuwassa.
Näin kyyneleitä kylwetään,
waiwoja wielä wiljellään
murheen ja tuskan tiellä.

Ei kirkas ole kotoni,
ei hohtawana haamun';
eineetä ombi ehtooni,
leiwätä alaan aamun.
Nyt halwattuna harhailen
ja tuonen helmaan hajoilen
huokaillen horjumasta.

Kuin martahana matelen
tuskassa turmelduna,
apua etsin, anelen
murheelda murrettuna,
ei ainoakan armahda[109],
ei walituskan wapahda
köyhää ja kurjaa miestä.

Se tunnetaan waan tuskalda
elämään eksyneenä,
ja wirwoitetaan waiwalda
näljässä näändyneenä.
Näin waiwan julma waikutus
on uusi tuskan tulistus
hirmuisen huolen alla.

J-i.

Mieli maan-kulkeudessa.

Nuoruudessa nurjat tawat,
halut, himot hembeämmät –
hembeämmät, haureammat
ahdistawat mieldä aina,
ahdistawat, ajelewat
mielen maata kulkemahan –
kulkemahan kurjuudessa.
Menollansa muukalaiset
kaikki ilman kaitsiata,
holhojata, hoitajata
wiimein murtawat majansa.

Miehen tawat mielettömän,
paulattomat patuneina,
paisuwat ja pahenewat,
oma-tundo turmelduupi –
turmelduupi terweyskin;
tuskan kärme kihisewä
kiertelewä kielellänsä
koko kolmi-haraisella
pistelee jo kanda-päitä,
myrkky luissa lewiääpi,
weri wieriää hitaasti.

Palaitessa miehen mielen,
moniasti kyllä myöhä,
tuskaisena taka-perin,
ombi maja murrettuna,
runnelduna ruumis raukka,
jota mieli murheellinen
itkein, wasta isändänä,
parannellen paikkaileepi,
säästeleepi säilytellen
mit' on hekuma hukannut.
Waan ei jaksa wiisauskan,
mieli tulleena takaisin
riutunetta rakennella,
jok' on tullut turmelluksi
kautta hellän hembeyden,
hekuman ja haureuden
synnin saastaisen kiroissa.
J-i.

Elämän juoksu.

Syndymä on ihmisellä suloinen ja suuri,
jonga kautta kuljetahan tuonen tielle juuri;
mutta maassa matkustus,
wanhan, nuoren waellus
muotoansa muutellen harhailee.

Itku ombi ensimmäinen elämängin tiellä,
harhaukset, huokaukset wuoroilewat wielä;
riemuttoman ruikutus,
tuskallinen turmelus
surkeasti sydändä liikutta.

Harwoin ombi onnellinen meno muuttu-
wainen,
harwoin täällä täydellinen lahja loppuwai-
nen;
wasta tyhmän tunnossa
onnellisuus olossa,
ehkä halpa wiisaalle, hawaitaan.

Mutta myös on muistettawa hämmästys
ja huoli,
koska wielä wiatongin kauheasti kuoli,
joka murha-miekalla,
tuskalla ja tulella
wiiwyitellen waiwoissa piinattiin.

Kuka tätä kauhistusta tutkistella tainne
ilman ett' ei sydän-weri wärise kuin laine?
surkea on surmaus,
pois on lepo, lohdutus.
Tästä sydän särjetty tuskailee,

Kolme lahjaa kuitengin ne häwittäwät huo-
let,
lohduttawat, lepyttäwät, taittain tuskan
nuolet:
kallis k ä r s i m ä l l i s y s,
kaunis k a n s s a - k ä r s i m y s
t o i w o, joka taiwaita tarkoittaa.
J-i.

Wiinan syndy.

Koska H i t t o kadehtia,
hawaittessa onnen osat
ihmisyyden ihanaisen,
tahtoi tuoda turmelusta,
tahtoi häwäistä tapamme,
tiesi wiekas wiinan woiman
wiisautta willitsewän,
tukuhuttain tunnon lahjat
turmelewan terweyden.
Mutta mistä H i t t o hiiwan,
mistä liemen liikutusta
saane käytettä saolle?
K a l e w a t ne kyllä kauan
juoksit yli ymbäristön,
pitkin piiriä waelsit;
waan ei hiiwoja hawaittu.
H i t t o wiimein wihaisena,
jumalaton julmistunut,
käski kaikki K a l e w a n s a
kautta suuren uhka-sakon
hiiwan etsimään hänelle.
— — — —
Kauhistuneet K a l e w a t ne
käwit, juoksit jälle kauan
niin kuin orjat onnettomat
Waldiaansa wihan tähden,

waelsiwat waiwattuina
– kuka tiesi turhin kyllä,
jos ei olis peto-joukko
weren wuotawan himossa
tehnyt turmaa tappelua
kanssa suuren sika-lauman,
että wahto waluneena
kuonon, kärsän kuorsuessa
oli kaswanut kasoiksi.
K a l e w a t ne kelmit, konnat,
kohta siitä kokoiliwat
hiiwan hirwiän H i t o l l e.

Näin on wiina walmistettu,
katkera ja karwas liemi,
joka juoden jannottaapi,
näänyttääpi nautittaissa,
wäärin käyttäin waiwuttaapi –
waiwuttaapi, walmistaapi
tunnon saman tapaiseksi
kuin on wahto waluneena
saatu suusta sika-lauman
taikka pedoilda peritty.

J-i.

Hautajaiset.

Kahtalaiset kuolemassa
owat hywät hautajaiset,
mutta murhe yhtäläinen.
Itkettäissä ihmisyyttä
kautta kuolon kadonnetta
sukulaiset suruisina,
puku päällä murheellinen,
iloittawat itseänsä
hywän perinnön halussa.
Haudattaissa hewoisia,
taikka koiraa kuopattaissa,
suru-wäki surkeambi,
korppi-parwi parkuwainen,
puku päällä murheellinen,
ilahuttaa itseänsä
hywän haaskansa halussa,
etsii wielä wainajata
haudan partaalla hypellen.

J-i.

Wainotun Testamentti.

Josma köyhdyn, josma kuolen
kautta wihan, kautta wainon,
en mä tahdo tawatoina
olla koston kandajana,
tuima tuonelan owella.
Olkon tehty testamentti
warhain wainojain osaksi:
Koskan kuolen kurjuudessa,
sielu siirtyy majastansa
wainon alda wapahana,
wäännettäkön watsallensa
ruumis jäänyt jähtymähän,
että wiimein waino-miehet,
suuteliat salaa purten,
taka-puolen paljahana
suotta saisiwat eteensä.

Tutkinnon aineita.

Wiisaus ihmisellä ei ole wielä oikea arwo, se on waan suurin wäli-kappale, jolla arwo ansaitaan, hywän harjoituksen kautta.

Suuri ymmärrys ja taito miehellä owat niin kuin kilisewä kulda ja helisewä hopia, joilla taitaan hywää ja pahaa matkaan saatettaa.

Niin kuin ei ihminen näe kaswojansa muutoin kuin peilissä, niin tunnetaan myös harwoin omat wiat käytöksissä muutoin kuin toisten esimerkkiä tutkittaissa.

Kestin-käwiät, jotka toinen toisensa waiwaiseksi syöwät, owat niin kuin aasit ja hewoiset, jotka toinen toisensa harjaa suosiossa kopsuttelewat, että jouhet harwenewat.[i]

J-i.

---

[i] Tämä viimeisen kappaleen kirjoitelma ilmestyi myöhemmin osana laajempaa koostetta nimeltään: ”Runon aineita”, Juteinin Kirjoja IV, 1857.

Jak. Juteinin

Runon Tähteitä.

Wiipurissa
A. Cederwallerin Kirja-painosta, 1826.

Suomen kieli kilisewä
Wäinämöisen wäellä,
hohtawainen, helisewä
kansan jalon keskellä,
ombi kaunis kuulleldawa,
lapsildakin lauleldawa;
Suomen kielen kumina
on kuin huilun humina.

A i n e e t.[i]

Esipuhe Runon Tähteille. 425
Epäilys ja toiwo Suomessa. 427
Markkinat. 429
Markkina-Laulu. 432
Lähetys-Kirja hekumaiselle Tytölle.[ii]
Elämän waikeudesta.[iii]
Haudan Kaiwajan Laulu.[iv]
Ensimmäinen Rikos.[v]
Tuonela. 432
Luotuen Arwo.[vi]
Kirkko-tarha.[vii]
Tähtein syndy.[viii]
Neuwoksi elämässä.[ix]
Herran Siunaus. Runoksi muutettu.[x]
Elämän muoto.[xi]
Toiwo.[xii]
Muisto-merkki Appellöwille, Meri-Kapteini,

---

[i] Tämä on alkuperäisen teoksen sisällysluettelo, joka on muokattu vastaamaan runojen otsikoita, ja johon toimittaja on lisännyt sivunumerot.
[ii] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 9. 28.2.1824.
[iii] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 10. 6.3.1824
[iv] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 11. 13.3.1824
[v] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 11. 13.3.1824
[vi] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 12. 20.3.1824
[vii] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 14. 3.4.1824
[viii] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 14. 3.4.1824
[ix] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 15. 10.4.1824
[x] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 15. 10.4.1824
[xi] Ks. ”Huilun Humina, elli Takaisin Tulo Wäinämöisen Hywästi Jätöstä” (1820), jossa runo nimellä ”Elämän Muoto”.
[xii] Ks. ”Huilun Humina, elli Takaisin Tulo Wäinämöisen Hywästi Jätöstä” (1820), jossa runo on osa ”Elämän Muoto” nimistä runoa.

kuollut rutto-tautiin Hawanassa 1819.[i]
Äidin helma.[ii]
Sairaan Laulu.[iii]
Hauta-Piirroksia.[iv]
Napoleon hauta.[v]
Luonnon kurjuus Luojata.[vi]
Luondo hywä lapsillensa.[vii]
Kellon lyöminen.[viii]
Ahneelle wanhalle.[ix]
Ihmisen arwo.[x]
Kateus. 433
Hupauksia.[xi]
Äidin hartaus.[xii]
Sanan laskuja.[xii]
Laulu Ruhtinoille.[xiv]
Wiheliäisen Laulu.[xv]
Mieli maan-kulkeudessa.[xvi]
Elämän juoksu.[xvii]
Lewottomuus. 433
Wiinan syndy.[xviii]
Hautajaiset.[xix]
Synnistä. 433
Uuden wuoden lahja Wiipurilaisille. 433
Oma murha. 434

---

[i] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 22. 29.5.1824. Siinä runo nimellä Ystäwyyden Muisto-merkki Appellöwille, Meri-Kapteini, kuollut rutto-tautiin Hawanassa 1819.
[ii] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 23. 5.6.1824.
[iii] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 24. 12.6.1824.
[iv] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 25. 19.6.1824.
[v] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 25. 19.6.1824.
[vi] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 27. 3.7.1824.
[vii] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 29. 17.7.1824.
[viii] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 31. 31.7.1824.
[ix] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 31. 31.7.1824.
[x] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 34. 21.8.1824.
[xi] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 38. 18.9.1824.
[xii] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 36. 4.9.1824.
[xiii] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 36. 4.9.1824.
[xiv] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 40. 2.10.1824.
[xv] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 43. 23.10.1824.
[xvi] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 46. 13.11.1824.
[xvii] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 48. 27.11.1824.
[xviii] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 50. 11.12.1824.
[xix] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 51. 18.12.1824.

Wainotun Testamentti.[i]
Tutkinnon aineita.[ii]
Awio-liitto. 434
Tarina. 435

[i] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 52. 24.12.1824.
[ii] Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 52. 24.12.1824.

Esipuhe Runon Tähteille.

Aiwan usein esipuhe
ombi turha tulkitsia
miehen tyhmille teoille;
esipuhe, jälki-juttu
ei ne wirheitä wähennä.
Mutta myös on esipuhe
niin kuin awain ajatusten
miehen puhtaalle powelle.
Jota wastaan wäärä luulo
tiirikka on tungettaissa
sala-teitä temppeliimme –
temppeliimme tarkoitusten –
tarkoitusten ja totuuden.

Näin on tässä tarpehelle
esipuhe puolestani,
joka jätin W ä i n ä m ö i s e n,
isän iloisen hywästi,
ehkän laulun lohdutusta
etsin toistain tunnolleni.
Älä anna ajatuksen
tästä wielä wäärin luulla, –
älä luule, Lukiani,
ettän olen ehdon tehnyt
julman juomarin tawalla.
Juomaratti rawistunut,
karsinoinnut kaulastanssa,
jano polttawa powessa,
aiwan lujan lupauksen
joskus tekee tunnossansa,
juopi sitte julmemmasti.
Näin on wesi wuotawainen
suljettuna, säästettynä,
wiimein porttinsa puhaisnut.
Minä luowuin laulun tieldä
aiwan turhan työni tähden,
tähden woimani wähäisen.
Katsos, kehno kandeleeni
naulalle on nostettuna
kuun ja päiwän kuiwamahan,
niin kuin näkee kansa-kunda[110]
L ä h t ö - L a u l u s t a lähemmin[(*)].
Hedelmäni owat heikot,
runo-lapset aiwan laihat,
raaja-rikot poika-raukat;
eikä anna aika myöden,
lewotoina leiwän tähden,
niitä kauan nuoleskella,
niin kuin penikkaa pesässä.
Riemutoina runon tiellä
hartaus on häwinneenä
kohtaan näitä nuija-päitä.
Wailla ombi indo wanha,
engä etsi etusuutta
orjan-tappuran okaista.
Minä makaan martahana,
ehkä yöllä epäilyksen
ikäwyys, se itkewäinen
herättelee hengeäni,
niin kuin tauti, tunnon waiwa
siirtää silmistä unemme;
aina ajaa lapsen itku
äidin laiskangin lewolda.

Minä itken, ikäwöitsen
Suomen suuren kunniata,
onnen autuutta omaista;
sillä ehkä eriäisi
maasta kuukin kuumoittawa,
kylmettyisi päiwän kylki,
eipä kylmety elossa
sydämeni Suomalainen
kohden isäini kotoa.
Hartaus, se huolessakin
waatii wielä runo-niekan
runon retkille takaisin.
Woimatoina, wäsyneenä,
kurjanakin kuljen minä
tiellä wanhan W ä i n ä m ö i s e n,
itken itse yllytellen
oman hengen heikkoutta,
taikka narrin tapaisena

(*) Ett af mig år 1819 utgifwet Poem.

nauran toisen tyhmyydelle,
olen hölmöille hupainen.

Olkon miesten merkillisten
hywän kandeleen kumaus
korwan kalwon kolkuttaja,
haawoittaja halwan tunnon,
olkot järjen jännitykset
walmistukseksi walolle;
minä soitan sokeana
ilman iloista asetta,
niin kuin mehto metsistössä,
lorutellen, lirutellen
paju-pilliä puhallan,
hyräelen huulillani
suotta mieli-suosioksi,
taikka huudan hölö-suuna
waroitusta wääryydelle
elon myrskyisen merellä.

Kyllä wanha W ä i n ä m ö i n e n,
aina sula sydämestä,
ehkä kiiwas käytöksissä,
kielsi muinen kiljumasta,
missä meno hiljaisembi
hywän waikuttaa wälemmin,
waan ei särje sääsken ääni
korwan kalwoa K a l e w a n,
eikä ehdi norja nokka
karhun karwaisen iholle.
Kylmembi kuin muurin kylki –
kylki kallion kowemman
ombi rinda riiwatuilla
kohden Suomea suloista.
Orjat oman woiton pyynnön
lukewat kuin lumottuina
hyödytyksen häpiäksi
kautta kielemme omaisen.
Ei ne maista makeutta
miehuuttamme muistettaissa,
waan ne owat wahingoksi
Isän-maahan istutetut
niin kuin ohrake oraassa.

Koska kansa paatuneena
synnin porttoa syleillen
nukkuu huoleta häwyssä,
eipä silloin liene liika
taiwaan torwi tunnoillemme,
järjen ämyri jalombi.
Wiisauden wäläykset,
niin kuin isku I l m a r i s e n,
tuokot tunnoille totuutta.
Lyököt järjen leimaukset
kaswoille jo kawaluuden
wakaisuutta wainottaissa,
niin kuin muinen taiwaan tuli
Saulin silmille sähähti.
Tarpeellinen totisesti
waikuttamaan waroitusta
ombi liekin leimahtaissa
itse jylinä isäisen.

Kyllä wanha W ä i n ä m ö i n e n
kielsi muinen kiljumasta,
manas' hiljaiseen menohon;
waan ei tiennyt wanha Ukko
mitä täällä tapahtuman
piti päiwäinsä perästä.
Järjen kautta kunnialla
woitti hurskas W ä i n ä m ö i n e n
nurjan nuoren J o u k k a w a i s e n,
Kalewista kauheamman,
ylpeän ja ynseämmän,
woitti kaikissa kokeissa.
Mutta nyt on muukalaisten
joukko liiaksi lisätty,
syndi tullut syngeäksi
kansan paatuneen pakeilla.

Jospa olis' J o u k k a w a i s e n
woittaja nyt wielä täällä,
kiirehesti, kiiwahasti
itse Ukko oiwallinen
päätä kohden kandeleella
kyllä kolhaisis' kowasti,
että säröt säpäleistä
lendämällä epä-luulon
silmä-teriin sirahtaisit –
kaihin puhaisten pahimman.

Kuin on tundo toisi-silmä,
ymmärryksen ylös-walo
wielä hirmuinen hämärä,
silloin syndyy surkeasti
sulan suosion sekoitus.
Hämärässä hirwiässä
kansa tulee kauheaksi,
niin kuin S i m s o n i sokea.
Tundo, wailla walistusta,
näkö, niin kuin Tontun silmä,
pahan päässä pyöriwäinen,
ei se katso kahden puolen
asioita arwattaissa,
toisen hyötyä hawaitse.
Oman woiton pyyndö ombi
elon epä-jumalana,
koska puuttuu puhdas rinda,
walistuksen waikuttama,
kohden onnen korkeutta,
kohden yhteistä kotoa.
Kussa laki laimistunut
ombi wäärä ehdon waaka,
siellä kuorma keweäkin
paljoin painaa olka-päitä,
niin kuin rautainen rasitus;
sillä se on surman alku –
alku orjuuden okaisen,
joka ombi kansakunnan
häijy, tuskainen häwäistys.
– – Olkon, ehkä onnetoina,
autiona armas luondo,
waan ei ruumis orja, raawas,
hengi weljelle weroinen.
Eipä indo ikehessä
waadi töitä wapauden –
waadi miehuutta menoissa,
eikä ole orjain maassa
kansa karjaansa parembi.
Wasta mieli wapaan miehen
ombi Suomelle omainen.

Epäilys ja toiwo Suomessa.

Suomen kieli, kallis kiwi,
ombi wielä aiwan outo
karheana kalliossa;
mutta wasta walkeneepi
kautta kielen kaunistetun
oma, wakainen walistus,
niin kuin kiwen kallihimman
siwut, tahot silitetyt,
ääret wasta äilehtiwät.

Koska oli outo kieli
saanut wallan Suomen maassa,
wieras indo waiwuttanut
koko olennon omaisen,
silloin tungi turiloita
sydämehen Suomalaisen
kalwamahan kunniaamme,
että kansa eksyneenä
ylen katsoi koto-kielen,
luopui suotta luonnostanssa,
hylkäs' onnensa omaisen,
ehkä piti ennen tätä
kuun ja tähtein taiwahalla
putoileman paistehesta,
ales waipuman walosta.
Koska oli Ruotsin kieli
saanut wallan Suomen maassa,
että oli oman kielen
indo warjoon waipuneena,
silloin syndyi epäilyskin
olostamme omaisesta,
syndyi, kaswoi sydämissä
surkeasti suuremmaksi,
niin kuin paisuu lumi-pallo
wuoren päältä wieritessä,
laaksoon langeten sywälle,
niin kuin tauti turmelewa
sairaan luissa lewiääpi,
eikä enää wiimeiseldä
hourassansa hirmuisessa
tunne waiwaansa wihaista.

Kuka tiesi kuinga suuri
olis' kaswanut K a l e w a
epäilyksestä eteemme,
jos ei olis' onni tuonut
itse apua idästä;
joka aamu auringoinen
sieldä lisää lohdutusta.
Mitä oli mainittawa
A l e k s a n d e r, isä armas,
kansakundain kaiwattawa,
meille lahjaksi luwannut,
sen on hänen Seuraajansa
Isäin suurten Istuimelle,
N i k o l a u s, toiwon tähti,
Newan luona loistawainen,
warhain jälle wahwistanut
Suomen suureksi iloksi.
Armo A l e k s a n d e r i l d a
muutettu on onneksemme
N i k o l a u k s e n nimelle,
niin kuin ennen Eliaskin,
taiwaan tielle tulduansa,
ylähäldä ystäwälle
kalliin kaapunsa lähetti.
Epäilyksen erhetykset,
pimeyteen painuneina,
wielä waipuwat sywemmä.
Oma wapaa waldakunda
ombi suotu Suomen maasta
lain suojassa suloisen.
Olkon myöskin oma kieli
kansan wäli-kappaleena
walistukselle wakuutus.
Eihän olo orjallinen
kielen wieraan kitinässä
walmistele walistusta,
eikä edestakaisesti
waadi kukaan wapauden
töitä orjuuden tawoista;
eihän ennen siemendänsä
maassa laihokan menesty.
Wasta kansa wapahana,
walistuksen waljetessa,
saapi uuden uljauden, –
saapi hywyteen halua.

N i k o l a u s, nousnut tähti,
Newan luona loistawainen,
epäilyksen erhetykset
meildä poisteli pakohon.
Tästä riemumme rajalda
toiwo lensi löyhytellen
ylös, kohden korkeutta,
pilwen patsasten ylitse, –
lensi sanaa saattamahan
luoksi wanhan W ä i n ä m ö i s e n
onnen syndyneen olosta.
– – Mutta mustan epäilyksen
pimeästä pesästänsä
kuului huuto aiwan kurja
toiwon jäljessä järisten.
Tämä huuto huolewaisen
jatkaa wielä waikeutta,
kumiseepi korwissamme
näillä surkeilla sanoilla:
"Toiwo, wiekas towerini!
warhain lennät leimahdellen
kohden taiwaan kirkkautta,
katso kedolle takaisin!
kansa jääpi jäätyneeksi
wielä waiheella Otawan.
– Lennä maassa matalalla,
jos ei ole miesten mieli,
niin kuin lämmin päiwän paiste,
aina aldis loistamahan
kohden yhteistä kotoa,
jos ei ole onnen tiellä
wielä hywään hartautta.
– Lennä maassa matalalla,
kuin ei ole Opettajat
oman kielen oppineita,
jotka wasta waikuttawat
walistusta wiljemmäldä,
tulda iskewät iäistä, –
jotka wasta johdattawat
sana-seurat suomalaiset,
puhuwaiset puustawimme,
niin kuin mustat muurahaiset,
syömään synnin kärmehitä
pojes kansangin powelda,
kalwain kaikki murtamahan
mik' on hywille häwäistys.

– Lennä maassa matalalla,
jos ei pure puustawikan,
koske sanan kowa hammas
luuhun lujaan epä-luulon
kallioksi kaswaneena,
kuin on sydän kansakunnan
sulamata suljettuna
wielä hywyyden halulle,
turmelduna tunnon lahja
kautta myrkyn wäärän woiton,
kuin on korwa lukittuna
neuwon jalon jylinälle,
järjen silmä sammuneena
tuli-palossa pahuuden.
– Lennä maassa matalalla,
kuin on kansa korwatoina,
sydämetä, silmätöinä
oman maansa mainioille,
huoletoina, niin kuin honga,
juuret poikki potkittuina,
eikä ehdi ikänänsä
turmeluksen tuulis-päissä
korkeuteen oman onnen,
josta kaunis katsellamme
olis' aikaa autuasta,
maata mettyneen näköistä.
– Lennä maassa matalalla,
koska luulee kansakunda,
joll' on wielä wieras indo,
walistuksen walkenewan
kautta menon muukalaisen, –
koska kestää keskellämme
onnen päiwä pimeänä, –
koska owat kurjuudeksi
suuret ilman Suomen kieldä,
meikäläiset mieldä wailla,
epä-luulot, erhetykset
säilyttäwät seassansa
paremmin kuin pahat henget,
sika-laumaan laskettuina,
muinen säilyiwät meressä.
Suotta waippa W ä i n ä m ö i s e n,
wapauden lämmin waate
ombi hellän hartioilla.
Muukalaisille on maassa
taiwaan kaari turha merkki
yhteyden ylistetyn,
panda suosion suloisen,
ehkä kyllä kuumoittawat
siinä seitsemän wäriä
Läänin seitsemän siteenä.

Jos ei ole oma kieli,
oma armas auringoinen
wäli-kappale walolle,
walo ombi kylmä, outo,
niin kuin kuusta kuumoittawa.
Jos ei ole oma kieli
wäli-kappale walolle,
laki luja kungin turwa,
oman indonsa ojennus,
parembi on tarha-pöllön
olla istuin oksallansa
kuin on wiisaalla waellus.
Rehellisyys näin on nähty
onnen esteenä elossa;
orjan nimi, käyrä niska
ilman kallon koskemata
owen ahtaangin osaawat.

Toiwo, wiekas towerini!
joka lennät löyhytellen,
yksin ylenet lumesta,
wältä wielä W ä i n ä m ö i s t ä,
tule taiwaasta takaisin;
kansa jäänyt jäätyneeksi
ombi hänelle häwäistys.
Koskas kuulet Kouluissamme,
taikka lain tulkinnoissa
oudon kielen kitisewän
– – naura nationaliteelle,
”wirsku wieraille sanoille!

Markkinat.

Tullen, mennen, tiedä ties,
ostain, myyden, ole mies.

Esiwalda walwowainen,
waikuttaja woimallinen,
onnen osain lisääjänä,
andajana asetusten,

määrännyt on markkinatkin,
jotka määrä-päiwän päällä
kansat kokounnuttawat
joko kedolle Kylässä,
taikka Kaupungin turulle.

Näin nyt neuwo Esiwallan
etsinyt on etusuutta,
keweyttä kaupan teon
kansain kaukaisten wälillä.
Rehelliset retkillänsä,
yksi yhtä, toinen toista,
myytäwäksi markkinoilla,
tuowat tänne tullessansa;
ostettuna omallansa,
yksi yhtä, toinen toista
kuljettaapi kotiansa
tääldä tarpeen täytteheksi,
elon hyötyisen hywäksi.

Mutta missä liene lahja
ilman synnin sekoitusta,
wäärin käytösten wikoja?
Himo synnin, saastaisuuden
on kuin jano juomarilla,
willitseepi niin kuin wiina,
joka juoden janottaapi,
tuopi turmion iäisen.
Kussa wilja wihertäwä
kaswamassa kukoistaapi,
siellä owat ohrakkeetkin
sortamassa siunausta,
juuri-madot murtawaiset
matelewat mullan alla,
wahingoittain waarallinen
halla häwittää hedelmät,
ett' on suulla, sydämellä,
silmälläkin surkeutta
kyllä maailman menoissa.

Näin on maassa markkinoilla
kansa wiljaan werrattawa.
Syndi ombi ohrakkeena
saastaisessa sydämessä,
josta surma sikiääpi.
Juopumus on juuri-mato,
onnen osain murtajana,
kukistaja kunniangin.
Wihat, wainot, wiekkaudet
haaskailewat, niin kuin halla,
siweyden, sielun laihon.

Katselia kauhistunut,
tutkimassa tunnon kautta
tätä markkinain menoa,
silmä-näön surkeamman
tuskin tundeepi todeksi;
huokeambi ombi hetki
unen nurjan näkiällä
herätessänsä hädästä.
Katsos, kurja, rähisewä
kansa kulkee kahda-käsin,
niin kuin maassa muurahaiset,
waan ei mieldä muurahaisen,
arwoa ja ahkeruutta
ole onneksi menoissa.
Huuto, parku, pauhu suuri
ahdistawat awaruutta,
pisättäwät pilwein juoksun,
kiroukset kumajawat
taiwas-laelda takaisin.
Wiekkaudet, warkaudet,
petokset ja pahat juonet
owat niin kuin myrkky maasta
kaikki tänne kokoilduina,
waiwuttamaan wakaisuutta,
että kuiwaapi ketokin.

Seiso, itke, ihmettele,
katselia, kauhistusta;
ainetta on aldis kyllä,
joka särkeepi sydändäs.
Yhdellä on onnen siemen,
wiattomuus wietäwänä
niin kuin lammas lahtarille,
toinen kandaa kunniansa
myytäwäksi markkinoille.
Wiina wihaan yllyttääpi;
torat, riidat, tappelukset,
surmat siitä sikiäwät.
Juomaratti raadollinen
ombi waras waiwaisena,

taikka köyhä kurjuudessa
aina wahingon alainen.

Katsos, kuinga käytetähän
tunnotoina, tuhmuudessa
kanssa luondo-kappaleengin.
Tuolla härän taluttaja,
mies on mullikan mukainen,
ehkä julma juonissansa
kohtaan toista tunnotonda,
welji-puoldansa wakaista.
Walistus on outo, wailla
molemmilla mielessänsä, –
nämät owat onnetoina
jääneet järjetä molemmat;
mutta mies on menoissansa
syndisembi sydämestä,
kurja kanssa-olennoille,
eikä wasta wertaistansa
nähdä neljällä jalalla.

Takin risain tuuletellen
löyhyy tukka takkurainen
armotoina ajettaissa.
Mielettömät markkinoilla,
hosumassa hewoisia,
ratsastawat rauhatoina –
rauhatoina, riettahasti,
niin kuin puoli perkeleinä;
kynnet, tehdyt teräksestä
kannuksina kanda-päissä,
owat tähän todistukset,
werta okaista waluupi.
Mutta mitä miehet täällä
ensin alkawat ajassa,
se on tosin täytettäwä
tuolla toisessa elossa,
kussa heitä kurjat henget
kannustawat kauheasti
karwaisilla kanda-päillä –
joka karwa kannuksena.

Wielä paitsi parannusta,
iloittaissa ilkeästi
syndis-raukat raatelewat
Luojan luondo-kappaleita,
Herran lahjoja hywiä,
eikä huoli hourassansa
armottomat ajatella,
että kautta kauhistusten
hukutetaan Herran armo,
jota turhaan tuskan alla
sitte anotaan awuksi.

Luoja ombi lahjoittanut
awuksemme askareissa
waeldajan woimallisen,
hywän, hiljaisen hewoisen,
joka kyllä käskiänsä
woisi myrskätä wihassa,
waan on wakaa, lewollinen,
hellä hiljaa hallittaissa;
mutta, niin kuin muukalaiset,
tunnottomat turmelewat
armo-lahjan Laupiaalda,
kiusailewat, kannustawat
kuiwaneitakin kupeita.
Wiattomat wika-päildä
saawat kärsiä kipua.
Ratsastajan raadellessa,
hosuttaissa hirmuisesti
kautta kirotun kätensä,
liha luista lakastuupi.
Hewois-raukka hengästynyt
huokaileepi, waan ei huuda
koston angaran kowuutta;
mutta Herra huokauksen
itse kuulee korkealla, –
se on selwembi sanaakin.
– Kuiwakon jo kurja käsi,
jok' on tuskan tuottajana;
nielkön maakin mandereelda
pojes julmuuden janojat,
ett' ei wielä nyt Wanhurskas
lopettaisi laupiutta,
sulkis' armonsa säteitä, –
ett' ei syöksis' syndisiä
maailmasta markkinoille
kadotuksen kauheamman,
jossa julmat ratsastajat,
tulisella tandereella,
kostain heitä kannustawat,

armota nyt ajettaissa
kohden itkua iäistä.

Markkina-Laulu.

Kunnia on kaswawainen,
kuin on miehuus menoissa,
walhe, wääryys waipuwainen,
kuin on totuus tunnoissa.

Pettämätä maamme päällä
olkon myyjä, ostaja;
oma-tundo ombi täällä
kowa synnin kostaja.

Oikeus on onni meillä,
kanssa-weljein wakuutus,
majoissa ja matka-teillä
wahwa, luja luottamus.

Peto puree kahleitansa,
rietas rikkoo walansa;
waan ei wakaa puhettansa,
mies, se muistaa sanansa.

Mies ei luowu liitostansa,
ehkä taiwas taipukon,
tukahuta tundoansa,
ehkä wahwuus waipukon.

Retkillänsä rehellisen
waellus on wakainen;
rinda-luissa rauhallisen
tundo asuu tasainen.

Hywän-suondo sydämessä
arwon aina enendää,
wääryys, waikka peittehessä,
onnen wiimein wähendää.

Wiekkaus, se mato musta,
lohi-kärme kamala,
waatii synnin waikutusta,
tunnoille on tukala.

Mutta miehen waeldaissa
oikeus on indonsa,
majastansa matkustaissa
tuopi mukaan tundonsa.

Rehellinen retkillänsä
walmistaapi wakuuden;
waaka, mitta mielessänsä
kohta tundee kohtuuden.

Koska miestä menoissansa
indo seuraa suloinen,
kunnialla Suomen kansa
händä kohtaa kotoinen.

Näimbä aina ansiosta
arwo paras peritään,
jota raha-rauniosta
täällä turhaan etsitään.

Tuonela.

Waldakunda warsin suuri
ombi Tuonela tasainen,
jossa säädyt suosiossa
epä-luulon estämätä
wasta wainota asuwat.
Siell' on kuolo Kuningaana,
ihmisyydengin isändä,
jok' ei säästä suurta, piendä,
eikä pidä eroitusta
orjain, herrain, heimolaisten,
wihollistengin wälillä.
Näin on kuolo Kuningaana
oikeuden osottaja,
ehkä angara aroille.
Matkustajat maailmassa
wasta saawat woiton suuren
kautta kowan kamppauksen.
Waiwat owat waikeammat
Tuonen sanan-saattajoina.
Tehden tietä kuolemalle
taudit kowat kurjuudella
rasittawat ruumistamme,
ehkä owat etusuudet
erittäissä elämästä

aiwan suuret ja suloiset;
sillä kuolo kamoittawa
wasta päättää waiwat kaikki,
eroittaapi elämästä
ruumiin kerran riutuwaisen,
maalle määrääpi osansa,
saattaa sielun säilytetyn
kotiansa korkealle,
Luojan helmaan laupiaamman,
jonga neuwosta jalosta,
suloisesta suosiosta
maa ja taiwas totisesti
owat onnemme aluksi
yhdistetyt ihmisessä

Kateus.

Kateus on kauhistawa,
häijy sielulle häwäistys.
Joka sitä säilyttääpi
syndisessä sydämessä,
se on saatanan omainen.
Woima Kaikkiwaldiaangin
paljon puuttuu parandaissa
tätä synnin saastaisuutta
itse taiwaangin ilossa;
sillä silmä kateuden
katseleepi karsahasti[111]
kirkkautta korkealla,
tuskan tundee tykönänsä
aina sitä suuremmaksi,
jota autuus awarambi
ombi siellä olennoilla.

Lewottomuus.

Kussa olo onnellinen
maassa olla mahtane?
missä rauha riemullinen,
missä lepo löytyne?

Onnen osaa etsittäissä
lepo itse lyhenee,
etusuuteen ehdittäissä
toiseen toiwo wiettelee.

Kuinga tainne tuonelakan
lahjoitella lepoa,
kuin ei estä kuolemakan
elon toisen toiwoa?

Synnistä.

Syndi ombi sielun welka,
joka waatii waroksensa
oman tunnon takausta,
josta isot interessit,
kanssa suuren kapitalin
punnitahan – – perkeleelle.

Uuden wuoden lahja Wiipurilaisille.

Asujamet aiwan hywät,
miehet wiisaat Wiipurissa!
suokat toinen toisellenne
aina armon siunausta,
ollen iloiset ilossa;
suokat nytkin, suloisesti
uutta wuotta aljettaissa,
lahjat Herran laupiuden,
toiwotukset totisemmat
toinen toisenne hywäksi.
Mutta älköt älytöinä,
woiton pyynnön wietellessä,
konnat kulkeko kaduilla;
sillä siitä lewiäwät
turmelukset tarttuwaiset,
kaswaa Kaupungin häwäistys.

Uusi wuosi wirwoittawa
ombi surkea, suruinen,
koska kansa häwytöinä,
riettahasti rahan tähden,
kylwää kylmät toiwotukset
kalliolle kaswamahan,
niin kuin pilkaten pyhyyttä.

Sinä, joka wielä wältät
synnin kärmettä salaista,
sulje portit, pihti-pielet,

woiton pyynnölle pahalle,
joka ajan autuaamman,
iloittawan ihmisyyttä,
tahtoo häijysti häwäistä.

Warhain, aamun waljetessa,
käyrä-niskat käwelewät
rahan riettaassa himossa,
taikka suurten suosiota
kumarrellen kerjäilewät
peitteheksi pahain juonden,
taitamattomain tapainsa.

Wiina waatii wahto-kuonot,
juomaritkin järjettömät
tuomaan turhat toiwotukset
herätteeksi hellän mielen,
josta etu ensimmäinen
waan on andajan wahingo,
toinen tapain, terweyden
waiwutusta waikuttaapi
julman juomarin powessa.

Laiskat, kelmit, kerjäläiset
liikkuwat nyt lendämällä,
owat ahkerat owissa.
Syndisissä sydämissä
uudistetaan uunna wuonna
kylwö turmion tulewan;
häwytöinä, huoletoina
lapset owat oppimassa
lisäystä laiskuudelle,
kerjun käymisen wikoja;
wiat, kaswain lasten kanssa,
paisuttawat pahennusta,
saastaisuutta, surkeutta
koko Kaupungin ylitse.
Tyhmät tawat, niin kuin tauti,
turmelewat tunnon lahjan,
josta kaswaapi kirous.

Oma murha.

Ei se heitä hengeänsä
murhan kautta mielettömän,
joka hywää hyödytystä
maassa mielii waikutella
kansan onneksi omaisen.
Olkon mieli murha-miehen
harjoittaissa hirmuisuutta
tappohonsa taipuwainen,
waan ei rinda rehellisen,
jossa halu hywän-suonnon
ombi palawa pyhästi.

Awio-liitto.

Ihanainen on awios-käsky, jossa keskinäinen ystäwyys liiton perustaa, jossa rinnat rakkautta huokuwat. Erinomattain hiljain naineet, joidenga silmät koin tähden tawalla wilkuttawat toinen toistansa kohtaan, nautitsewat elämän suloisuutta, jonga metinen malja on onnella täytetty.

Toiwon ylenewä auringo ennustaa heille autuutta, jonga aamu-rusko jo lewittää suloiset siipeensä parikunnan ylitse. Engelit, ne autuaat taiwaan asujamet, ihmettelewät, ja ihmetellen iloitsewat, että maangin piirissä niin kalliit hedelmät tuleunduwat.

Me kuulemme kuitengin waliteldawan, että palawakin rakkaus on warhain sammunut, alussa loistawa silmistä, niin kuin tulipalo ikkunoista syttyneessä huoneessa, että suosio harwoin wiipyy awioliitossa, tosin tehty rakkauden päiwän-paisteessa; waan kuin ei ollut ystäwyyden lämmindä lepo-kamiossa, niin riidan halla on suosion häwittänyt, ja lembeys on kiukuksi muuttunut.

Älkän kuitengan walittako onnettomuutta. Huikendelewaisuus on maailman meno. Syksy ja talwi seuraawat kewät-

tä ja kesää. Älkän wielä walittako, ehkä rakkauden aamu-kaste hyytyisi wiimein awios-käskyn jääksi, ja riidan pakkaiset paukkuisiwat perhekunnan korwissa. Ei maassa mitään hyödytyksetä tapahdu. Tämäkin tapaus on useasti hywä, niin kuin ukkoisen woima pilwissä, joka puhdistaa ilman liioista aineista. – – Rakkaus riidassa, teräs tulessa koetellaan.

Tarina.

Sateen aikana metsässä meni Pyssy-mies warjoon kuusen alle, ja hän näki oksissa linduisen lendelewän hytykäisten perässä, hawaitsemata, että lindu-haukka tahtoi händä keksiä. Pyssy-mies ei pitänyt lindua raateliana, waan haukan, jonga hän ambusi. Haukka putosi ales, ja tapausta seurasi sade pisareita, jotka langesiwat oksista ambujan päälle. Hän ajatteli wasta: miksi en minä andanut haukan elää, niin olisi monda hytykäistä saanut olla rauhassa, ja olisin pääsnyt itse kastumata.

Ei ole aina haukan tapaisengan miehen kukistaminen hyödyllinen.

Kissan Poika.

Jak. Juteinilda.

Wiipurissa,
A. Cederwallerin Kirja-painosta
wuonna 1826.

Sisällys

Esipuhe. 439
”Aine ombi aiwan raskas…” 439
Lisäys. 442
Huokaus. 444

Esipuhe.

Tämä aika ombi täynnä
mainioita maailmassa,
jotka joka Laulajalle
kautta runon korkeangin
aineet andawat jalommat;
mutta minä, meikäläinen,
otan aineen alhaisemman,
wähän woimani mukaisen:
aiwan pieni, arwotoina,
laulan minä loukkahassa
kissan pienestä pojasta.

Heikommatkin hengiwäiset,
epä-pienet eläwäiset,
owat Herran heimolaiset,
Luojan suuren sukulaiset,
käsi-alat kaikkiwallan.

Aine ombi aiwan raskas
minulla nyt mielessäni,
muisto warsin murheellinen
kissan pienestä pojasta,
joka kerran kurjuudessa,
alla surman, surkeuden,
kohden Luojaansa kitisi.

Silmätöinä syndyneenä,
nälkäisenä naukuwainen,
tuli tämä turwatoina
mandereelle maailmassa,
joutui kohta julman joukon,
lasten leikki-tawaraksi,
jotka hirmut huoletoina,
riemussansa riettahassa,
rundeliwat pienet raajat,
ilman tunnon ilmoitusta,
että kaikki julmat juonet,
kaikki piinat pitkälliset,
owat perkeleen perindö,
että rumat raateliat,
waiwan, tuskan waikuttajat,
owat saatanan omaiset.

Kuin ei ole oman tunnon,
hywän-suonon, suloisuuden
hengi wielä heränneenä
syndisien sydämissä,
silloin itse ihmisyyskin
ombi kurja – – kuin kirous.
Kyllä tulee tyhmyydessä,
heikon mielen malttamata,
meille monda erhetystä,
joissa Luojan Laupiutta
toiwoo tundo tuskaisena;
kohtas' hetki hirmuisuuden,
niin kuin kohtaa kowa hetki
waimon lastakin wa-ussa.
Näin on täällä tietämätön,
mihin wiskaa wieras onni
syndisengin syndymässä,
joko helmaan hywän äidin
taikka syliin surkeuden,
joko onnen omaiseksi
taikka waiheelle wahingon.
– – Ajatelkot tätä aina
ihmis-raukat riemussakin,
muistakot jo maailmassa
tietämätöndä tilaansa.
Joskus ombi onnen meri
sileänä silmissämme,
joskus jälle julma myrsky
muuttaa mustaksi elomme.

Silmättömän syndymässä,
kitinässä kissan pienen,
oli joukko joutilaita,
paljo lapsia pahoja.
Lohdutus on luullaksemme
kansa-kunnan kunniaksi,
ett' ei olleet oudot lapset
waimon kohdusta kotoisin;
paha hengi puettanut
oli häijyt omaisensa

lasten haamulla hywällä.
Nämät ensin eläwäistä
raateliwat riettahasti,
potkiwat ja paiskeliwat,
wiskeliwät wuorottaisin
kahda-käsin keskenänsä
toinen toistansa osaillen.
Wiimein iloon wäsyneenä,
ottain kiini käpälöistä,
wikahutit kissan raajat
kiwi-raunion rakohon.

Kissan poika kituwainen,
syyttömästi sullottuna,
mutta missä mieli-taiten
kaswatetaan kauhistusta,
siellä kaswaa kadotuskin,
sieldä kowan koston tuli
langee päälle paatunetten,
jotka waiwat, waikeudet
luonnon lapsille lisääwät.

Tässä täytyy suru-suulla,
itku-silmin ihmetellä,
kuinga ombi kansa kylmä,
kansan kylmän lapsukaiset
usein julmat juonissansa,
hirmun teoille haluiset,
josta waara wanhemmille
kadotuksen kauheamman
ombi tuskainen tulossa.
Kaikki lasten kaswattajat,
johdattajat joukon suuren,
Kaitsiatkin kansakunnan,
wiimein edes-wastauksen
saawat tilinsä teossa;
sillä kuka kuolewainen
hylkää hywät liikutukset,
estää lasten laupiuden,
kuin on waiwaa, waikeutta
eläwäisillä elossa,
taikka joka julmuudessa
wielä lisää lijan tuskan,
wietteleepi wiattomat
esimerkillä menonsa,
se on Herran hurskauden
hämmendäjä, häwäisiä,
waan ei armonsa alainen, –
se on ota helwetille,
kadotuksen, kauhistuksen,
onnettomuuden omainen.

Ehk' ei ollut onni suuri
sokeana syndyneellä,
kissan pienellä pojalla,
näkemätä naukuwaista
runnelduna rumemmasti,
ruikuttelee rauniossa
Wanhurskaalle walitusta,
napiseepi naukumalla
kohden Luojaansa kowasti.
Ääni kuului aiwan kurja,
kamala ja kauhistawa,
joka särki sydämiä,
joka korwia kiwisti;
sillä ei hän silmätöinä
nähnyt muuta murha-miestä,
waan se luuli suuren Luojan
syyksi surkean tilansa.

Mutta, kuinga taikka kennen
ombi edes-wastattawa
napisewa naukuminen,
joka ombi outo, täynnä
surkeuden soimausta,
häwäistystä hurskauden,
pilkka taiwaalle pyhälle?
Koska, missä kostettawa
ombi kiusa onnettoman,
sortawainen, sotiwainen
kohden Herramme hywyyttä?
Sallinetko sitä tundo
syyksi itse surmattulle?
taikka ongo tuomiolla,
koston liekin leimahtaissa,
lewottomain lasten tuska
wasta julmuuden waroitus?
lasten, jotka lainnasiwat
hywän haamunsa pirulle,
joille jälle wiimeisellä

tuomiolla tulewalla
piru lainnaapi pukunsa.(*)

Kissan poika kitisewä
luuli kaikki Luojan syyksi,
eikä tiennyt että täällä
perkele on peitettynä
monen sydämen sisällä;
ihmisyys on ilkeänä
heimolainen helwetille
kautta kauhean menonsa.
Tuska waati walituksen
suusta aiwan syyttömästä,
surma tuotti soimaukset
kissan kiusatun kidasta.
Hänen hylkää kuolemakin,
eikä lähde hengi luja
runnelluista raajoistansa,
eikä waiwakan wähene.
Sadatellen surkeutta,
hurskautta häwäistäissä –
maa ja taiwas tärisiwät,
wapisiwat wuoret wahwat,
tuulen henget huokailiwat,
luondo hämmästyi häwyllä;
mutta kita kadotuksen
oli riemusta rewennyt,
awattuna ammollensa,
walmis niin kuin nielemähän
omat kirotut otansa.

Koska pieni kissan poika
oli syytön silmätöinä,
niin ei woinut koston woima
syöstä sitä sywyytehen,
sillä syy on häijyn hengen
lasten haamussa hawaittu;
syy on täällä synnin orjan,
ihmisyyden, jota itki
J e s u s kyllä katkerasti.
– – kuule, kansa kuolewainen,
kurja kylmä-kiskoisena!
Jos on wielä Wapahtajan
itku ilman waikutusta,
syndisien sydämissä,
niin on turha kaikki toiwo,
kaikki lohdutus lopussa.
– – Herrättäkön Herra hurskas
synnin uneen uupuneita
ehkä woimalla wihansa!
Wihan siaan wiimein sitte
suokon armon sieluillemme,
kuin on kautta parannuksen
puhdistettu rietas rinda!
Sytyttäkön hywän-suonnon
wielä woiteeksi elomme!
muutoin owat onnettomat
Adamin ja Ewan lapset,
sielut syndisen sukumme.

En mä tiedä, engä tunne
salaisuutta aiwan suurta,
mitä warten waiwat, tuskat,
käywät kuoleman edellä; –
en mä tiedä, engä tunne,
mingä wakaan wastauksen
andoi Luoja armollinen
kissan pojan kitinälle;
mutta se on mahdollista
kaikki-wiisaan wakuudelle,
ett' on Luoja lembeästi
lähettänyt lohdutuksen
kissan kurjalle pojalle,
joka wiimein, wäsyneenä,
näändyi, nukkui naukumasta,
uupui iäiseen uneensa.

(*) Denna idée torde ej wara behaglig för den hårdhjertade och lastfulle, men det wore billigt, att menniskohamnen, efter uppgift af Moses: Guds beläte, afkläddes de fördömde, liksom adelskap wid degraderingar.

Lisäys.

Älä surmaa sukuas,
älkä lainnaa älytöinä,
huoletoina, häwytöinä
pirun halduun haamuas.

Silmin nähden ombi surma,
kuolo kyllä kamoittawa;
mutta tehty tuttawaksi
kautta waiwan, kärsimisen,
on se kaikille omainen.
Tämä ombi turwa, onni,
koska waiwa, yli woiman,
rasittaapi raajojamme.
Tämä lisää lohdutusta
tuonen tielle tullessamme,
jonga kautta kuljettaissa
wasta saamme suloisesti
ilon periä iäisen.

Näin on täällä tawallinen
luonnon woima waikuttawa,
jot' ei estetä elossa;
mutta wasta mustat juonet
waiwat lijaksi lisääwät,
owat onnen menettäjät,
pilkka Luojalle pyhälle.
Kurjat menot owat kyllä
kohtaan luondokappaleita
aina murheemme alaiset.
Tyhmyys ombi tunnotoina
alku julmuuden janolle;
se on emä erhetysten,
imettäjä ilkeyden,
luonnon lahjoille häwäistys.
Mutta, muistain ihmisyyttä, –
kuka ilman kyyneleitä
tainne täällä ajatella
murha-miesten menetystä
oman sukunsa seassa:
kuinga wihan, wainon indo,
woiton pyyndö, wäärä usko,
muuttain maamme helwetiksi,
wiettelewät werisesti
päiwä-työhön perkeleelle,
turmioita täyttämähän
ilkeydelle iloksi.

Kauhea on julmuus kaikki
wihollistengin wälillä,
mutta wielä wiatoina
lasten piina pitkällinen
ombi sitä surkeambi,
täyte tuskan ja pahuuden.
Weri kiehuu kiiwahasti,
wapisewat walda-suonet,
sydän pakahtuu powessa,
jospa muistoon johdatamme
töitä tyhmän turmeluksen
armottomilla ajoilla.
Ihmisyys on itkewäinen
kyllä waiwoissa wawisnut,
josta rinda raukeneepi
wielä wieraangin powessa.

Kautta murhan kauheamman
surmattuna Suomessakin
Äiti martaana makaapi,
lapsi wiereen wiskattuna
werta nieleepi nisistä,(*)
taikka ensin temmattuna,
Äidin rinnoilda rewitty,
pahemmat kuin metsän pedot,
miehet surmaawat sikiän.
Teroitetun tangon päähän
lapsi kurja koroitettu(**)
parkuu armoa, apua.
Äiti kuulee kiljumisen, –
kiljumisen, kirkumisen,
josta huimaa hulluus päätä;
äiti huutaa hullunakin
laupiutta Luojan tähden,
kautta Jesuksen kowasti;
pyörtyy, näändyy nähdessänsä

(*) En wid Wiborg 1823 inträffad werkelig händelse.
(**) Se Finlands Annaler om begångna grymheter under fordna omenskliga krig. Att förtiga Turkarnas wildsinthet äfwen i wåra dagar.

sikiänsä surman alla,
kuolee kurjassa tilassa.
Yllytellen yksinänsä
lapsi turhaan laupiutta
huutaa petoen parissa;
luondo ombi näillä luja,
suden sappi sydämenä,
rinda waskessa walettu.

Lapsi kauan kärsimässä,
waipuessa wähitellen
aina seipääseen sywemmä,
kitiseepi kiljahdellen
murha-miesten muuttumata,
ehkä silloin sulamahan
oli syytä sydämillä, –
syytä kiwillä kowilla.
Turhaan orpo onnetoina
huutaa hartaalla tawalla:
Auta Äiti, armas Äiti!
joka autoit ennen aina,
kuulit huutoni hädässä.
Wiimein luulee wierahaksi
Äidin luonnon lembeämmän;
yksin ylen annettuna
luulee rinnan rakkahamman,
nurmelle jo nukkuneena,
maassa muuttuneen kiweksi.

Jälkeen ruman ruikutuksen,
kituwaisen, kuolewaisen
ääni wiimein waikeneepi,
lapsi näändyy lakastunut
tuonen helmaan tuskassansa,
pääsee piinasta wapaaksi;
mutta weri wiattoman
maasta huutaa hirmuisesti
koston angaran kowuutta
kirotuille kiusan tähden,
jotk' ei säästä sieluillensa
tulewaisen tuskan alla
armon nestettä ajassa.

Woi, woi! kuinga kuolewaiset
kansat, pedot keskenänsä
raatelewat rauhatoina
sekä omaa sukuansa,
että muita eläwiä;
ei ne säästä suurta, piendä,
wika-päätä, wiatonda,
eikä estä kiusausta
tuskaisessakan tilassa.
Katsos, häijyt koroittawat
kauhistusta kuolewalle,
tuowat tuskat helwetistä, –
tuowat liekille lisäksi,
ehkä owat onnettoman
eritessä elämästä
kamppaukset kuolon kanssa
itse ilman enennystä
täysi-mittaiset todella;
sillä kuolo ombi karwas,
lähdön hetki hirwittäwä,
eikä pilkalla pitäisi
koskaan wäärin käytettämän
sitä hetkeä suruista.

Ah, ah, kuolo! karwas kuolo!
kiusan suhteen olet sinä
itse woide waiwoissamme;
sinä olet siunattawa,
joka päästät piinan alda,
olet lohdutus lopussa.
Eipä jaksa julmain juonet
tehdä piinaa pitkemmäksi,
kuin on laki luonnollinen
kautta kuolon kamalangin
alussa jo asettanut,
esteen määrännyt etehen.
Tuonelaan ei tule tuskat,
pääse waiwat perässämme;
siellä alkaa sieluillemme
wasta lepo lohdullinen,
päiwä nousee pysywäinen,
taiwas awataan eteemme.

Huokaus.

Luoja, joka laweuden,
korkeuden kannatat,
olet Herra hurskauden,
mutta meitä armahdat!
auta wielä armias,
Lohduttaja laupias![112]
sytytä jo sieluissamme
järjen lämmin leimaus,
että palaa powessamme
hywän-suondo, hartaus,
rauhallinen rakkaus!

Sangari Sionissa,
elli
Walistuksen Woitto
Pimeyden Wallan
ylitse

Jak. Juteini.

Wiipurissa,
A. Cederwallerin Kirja-painosta 1826.

Sisällys

Esipuhe 447
”Sangari on Sionissa…” 447
Lisäys, Tutkinnoksi Uskon laadusta Autuuden Opissa. 456
Päätös. 458

Esipuhe.

Koetuksen tehnyt tässä
olen suomeksi omaisen.
Tutki tätä, kansa kallis,
mittaa puutokset minulle.
Hylkää liika lisättynä,
ota oppia hywästä.
Sangari on Sionissa
aine riemuinen runolla,
hywän-suondo Sangarilla
esimerkkinä elossa.
Hän on wielä waaroissakin –
waaroissakin, waiwoissakin,
alla tuskan, ahdistuksen,
hukkuessa hurskahana
ollut meille onnen alku.
Itkein yli ihmisyyden
rinda raukeni hänellä;
palawa kuin poltto-uhri
ombi rakkaus opissa.
Siitä saawat lohdutusta
maassa kaikki kansakunnat,
niin kuin[113] luondo lämmitystä
saapi auringon säteistä.
– Kuolewainen! kuingas wielä
woinet palwella pahuutta?
Jos ei saata hywän-suondo
täällä syttymään sydändäs,
rakkauden lämmin loiste
muuta sieluas sulaksi,
waan on kylmä, wäärä, kurja,
kanssa-weljille wahingo, –
sitte olet onnetoina
Herran edessä häwäistys;
syytä sitte syndymääskin,
liika luonnossa olendo!
Wasta harras hywän-suondo,
Luojan hengestä herännyt,
säilyttääpi sieluillemme
armon, autuuden hedelmät.
Rakkauteen rauenneena,
wailla palkan waatimusta,
hurskas halajaa hywyyttä;
Konnat koston pelwossakin
wielä paatuwat pahassa.

Ole sielu otollinen
Sangarille Sionissa,
sitte olet onnellinen
tuolla toiwon taiwahissa.

Sangari on Sionissa
heränneenä hengellinen,
jok' ei werta wuodattanut,
eikä julmuutta janonnut;
waan on onnen walmistanut
kylwetyistä kyyneleistä,
murheen muuttanut iloksi.
Rakendaja sielun rauhan
ombi tullut turwaksemme,
ilmoittanut ihmisille
armon Autuuden Opissa;
siinä waluu wirwoittawa
rakkauden runsas lähde,
sula hywyyden säteissä;
toiwo, taiwaan aamu-rusko,
siinä walkenee waloksi.
Hengen woiman waikuttaissa
parannusta paatuneille
ombi onnen perustaja
kukistanut kirouksen,
syösnyt sywyyteen pahuuden.
Taistelia taiwaallinen
wastaan synnin syngeyttä,
eläilystä epä-uskon,
opettamaan ombi tullut
armon tietä autuutehen, –
tietä taiwaan ja totuuden.
Sangari se Sionista
kehoittaapi kansan mieldä
pakenemaan pahuudesta
parannuksella pyhällä, –
riendämään jo riemuisesti
synnin säältä syngeältä
walkeuteen walistuksen, –
käändymään jo kiirehesti

pojes retkildä rumilda, –
waeldamaan wakaisesti
ylpeyden, ynseyden
mailda nöyryyden majoille,
oman woiton wallan alda
rakkauden, rauhan luoksi
Kristi-weljesten wälillä, –
palajamaan peljästyen
epäilysten, erhetysten
hirmuisesta hämärästä,
warjostansa wiluisesta
lohdutuksen lämbymälle,
toiwon loisteelle takaisin.
Toiwo ombi onnen alku,
walo taiwahan walosta.
Toiwon sanomat suloiset
wirwoittawat wirheellistä,
niin kuin ennen E l i a s t a
korpit korwessa rawitsit.

Rauhan Ruhtinas suloinen,
J e s u s syndyi synnitöinä,
wiatoina, wirheetöinä.
Syndymästä saiwat tiedon
kohta paimenet kedolla.
Itä-maalda ihmetellen
sitte tietäjät tuliwat
luoksi lapsen lausuttawan,
ehkä seimeessä eläinden.
Syttyneillä sydämillä
tunsit miehet Messiaksen,
jota wiimein wiisahatkin,
Kuningaatkin kumartawat.
J e s u s syndyi synnitöinä,
wiatoina, wirheetöinä,
walistukseen aina walmis
niin kuin kukkainen kedolla,
joka lehtens' lewittääpi
päiwän kirkkaan paistehelle,
armaan auringon säteille.
J e s u s sulki sydämensä
synnin saastaisen himoille,
niin kuin kukka hämärässä
waatii lehtensä lähemmä.
Lapsi kaswain kaunistuwa
ombi onnemme wakuutus;
sillä lapsista suloisin,
käytöksissä kuuliainen,
harras hywyyteen halulla,
andoi warhain waroituksen,
esimerkin ensimmäisen,
kuinga kansain kaikki lapset
saawat onnesta osansa,
kuinga lapset kuuliaiset
taiwaan täyttäwät ilolla.
Walistuksen, wiisauden
walmistaja wahwistunut
waikuttaapi waroitusten
kautta hywyyden hedelmät;
wiimein tunnon todistaissa
autuus alkaapi hywästä,
jota jalot harjoittawat
hartaudella hywällä,
paitsi palkan pyytämistä,
hinnan himoa salaista.
Tästä paisui wainon walda
pahan elkisten powessa,
jotka hywäin hurskautta
kadehtiwat kauheasti,
järjen waloa wihaawat.
Hämärässä harjoittawat
häijyt pahuutta, petosta,
mutta tawat tunnottomat,
wääryydet ja wiekkaudet
tukahtuwat walon tullen.

Ennustettu oli ennen
Messias jo maailmalle,
walon Waldias wakainen,
niin kuin riendä aamu-rusko
aina auringon edellä.
Nyt on tullut päiwän paiste,
saatu riemu Ruhtinaasta,
nähty kunnian Kuningas.
Tästä kyllä kauhistuiwat
kadehtiat korkeatkin,
hämmästyypi H e r o d e s k i n
pahan hengen paisuttaissa
hänen rindaansa rumasti;
sillä hiki helwetissä
oli tullut totuudesta,
walistuksesta waristus.

Surmatansa syndynettä,
kuin on syndymä salattu,
kautta murhan kauheamman
häwittämään käski hirmu
kansan pienet poika-lapset;
weri wuoti wiatoina,
huuto yli hirmuisuuden
särki korwat ja sydämet.
Aiwan warhain ahdistusta
kärsi lapsi lausuttawa
kulkeissansa kurjuudessa;
mutta alla murehengin
lähenepi lohduttaja
walistuksen walkeutta,
niin kuin yöllä auringoinen
kulkee kohden nousuansa,
eikä jaksa nurjat neuwot
helwetin ja H e r o d e k s e n
wihoin lasta wainottaissa
händä häwittää elosta.
Wihat, wainot, julmat juonet,
murhan menot, mustat myrskyt
waelsiwat waaratoina
lapsen siunatun siwuitse,
jonga tundo tukistuupi
hywän-suonnosta sulasta.
J e s u s nähtiin nuorenakin
taistelewan Temppelissä
tähden iäisen totuuden.
Sielu warhain walmistunut
warhain tutki wiisautta,
löysi hywässä halunsa.
Kaswain J e s u s kaunistuupi,
wahwistuupi Wapahtaja
sydän täynnä suloisuutta
kohden kansaa kaukaistakin,
kohden koko ihmisyyttä.
Armon oppi autuaambi,
walo, tullut taiwahasta,
lewiääpi lembeästi
niin kuin armas aamu-rusko,
walkenee ja walaiseepi
niin kuin päiwä paistawainen,
joka luonnon lämmittääpi,
että herääwät hedelmät.
J e s u s ombi tullut tänne
wirwoittamaan wirheelliset,
parandamaan paatuneetkin
kautta opin onnellisen,
joka ombi aamu-kaste
tunnon kuiwalla kedolla.

Koska J e s u s kansan luona
matkusteli mandereella,
puhui julki Jumalasta,
andoi opin autuudesta,
tunnon tyhmängin walaisi,
niin kuin kärme kihisewä
kaswoi silloin kateuskin,
wihan, wainon waikuttaja
oman woiton orjain luona,
kansan pettäjäin powessa.
Itse wiekas wihollinen
pätsin tuskaisen tulessa
syöksi pöllyn syngeämmän
saastaisesta sywyydestä,
täytti synnillä sukumme,
juuri niin kuin jytinällä
tuli-wuori turmelewa
laawan kuuman lewitessä
polttain peittää mandereita,
kadottaapi Kaupungitkin,
taiwaan pimittää tuhalla.
Pahat henget helwetistä,
täynnä saastaista sisua,
nousiwat jo nokisina
luolan liekistä ylemmä.
Wapahtajan wietteheksi
tarjosiwat tawaroita,
riemua ja rikkautta,
waldaisuutta warsin suurta,
kunniangin koroitusta,
että luopuis' liitostansa
Isän kanssa korkealla,
että waipuisi walistus,
että piirin pilkallisen
aina peittäisi pimeys.
Mutta kuin ei kurjat henget,
kärmeet kulkein kanda-päillä,
woinet estä elämästä
wainollansa walistusta,
eikä hedelmää hywyyden,

ehkä powet paisuneina
wihan myrkkyä waluiwat,
lewottomat lekiöissä,
niin kuin suuret susi-joukot
lammas-laumojen seassa,
wainosiwat waikeasti
siunattuja sikiöitä,
joita kohtaan joka hetki
J e s u s lausui laupiutta.
Lapset wielä wiattomat
olit hänelle omaiset,
siunaukseen sytyttiwät
hywän, suloisen sydämen.
Tieten täynnä rakkauden
mettä mielen J e s u k s e l l a, –
tieten suuren hywän-suonnon
kohtaan koko ihmisyyttä,
ehkä syndistä sukua,
kadehtiat kaikki juonet
häwittämään herättiwät
alkua jo autuudesta,
itse siemendä ilomme,
jok' on riemu rakkauden,
halu hywyyteen wakainen.
Lembeys on lämmittäjä
kylmä-kiskoisen sydämen,
hywän-suondo sulattaapi
wihan, wainon waikutukset,
niin kuin rauta raatelewa
pehmitetään pätsin kautta.
Hywän-suonnon sywyydessä
kohden kanssa-olendoja,
kohden wielä waino-miestä,
lyötään autuuden awaimet.

J e s u s opin oikeamman
waikutuksen wahwistaapi
töillä täyden rakkauden.
Esikuwa ombi kallis
opin oikian todistus.
Sydän suloinen hänellä
ombi sula, armas aina
kohden syndistä sukua.
Wapahtaja warjeleepi
waipumasta wahingoihin,
sairaat tekee terwehiksi,
saattaa sokeille näkönsä,
parandelee pausumista,
kutsuu kuollehet elohon,
ilman palkan pyytämistä,
ilman kielen kiitostakin,
kunniata kuulemata.
Walistuksen Waldakunnan
itse korkea Kuningas,
paras, jalkain peson kautta,
näytti merkin nöyryydestä,
kuwauksen käytöksissä,
josta muisto mielessämme
aina pysymän pitäisi.
Tämä kaikki oli kyllä
tuska tunnoissa pahoilla.
Tätä wastaan wainon henget
ylpeyteen yllyttiwät,
woiton pyynnön waikutukset,
halut, himot hirwiämmät
herättiwät helläin luona,
niin kuin kullaan kuhisewan
pesä pahain höriläisten,
koska siihen kosketahan.
Halut, himot haawoittawat
synnin okailla sukumme,
turmelewat tunnon lahjan
kautta myrkyn murhallisen
synnin kärmehen kidasta.
Henget riettaat riiwasiwat,
sekoittiwat selwän järjen,
tungit tundohon sisälle,
niin kuin M a r k u s mainitseepi
miehen riiwatun menosta.(*)
Mutta koska kohtas' J e s u s
surman henget suljettuina
ruumihissa runnellussa,
raukan riiwatun sisällä,
käski kowin, ajoi konnat
pojes ruumiista poloisen.
Tästä häijyt hämmästyiwät,
peljästyiwät pahat henget;
juuri niin kuin julmat miehet,
nöyrät warsin woitettuina,

(*) Mark. 5. 13.

rukoilemaan rupesiwat
päästä sisään sika-lauman,
jota kaitsettiin kedolla.
J e s u s jalo, joka tiesi
mitä tästä tapahtuman
piti hengille pahoille,
andoi myöden anomuksen,
andoi luwan liekiöille.
Paisuneena pahain kautta,
aiwan tiineessä tilassa,
sika-lauma syöksi kohta
röhinällä, rähinällä
meren sywyyden sisälle,
jähdyttämään jäseniä
tulisessa tuskassansa,
jonga kautta kuumenneena
meri kiehui kiertehissä,
kuohui kattilan tawalla.
Siellä uiwat uikutellen
pahat henget parkuwaiset
surman alla sywyydessä,
ulwowat ja uhkasiwat
koston julman J e s u k s e l l e.

Kautta kauniin opetuksen
J e s u s aina julkisesti
waikutteli walistusta,
huojennellen huokaukset
ojendeli orjain mielet,
johdatteli joukot suuret
helwetingin harha-tieldä,
tutki taiwahan totuutta;
käski kansan käändymähän
pojes synnistä[114] pahasta,
lähenemään laupiutta
kautta sulan hywän-suonnon;
kielsi uhrit uljauden,
näytti nöyryyden hywäksi.
Puhdistellen pyhän paikan
teki työtä Temppelissä,
karkoitellen kaupan teon
syöksi sieldä synnin orjat,
ajoi ulos uhrin myyjät,
kansan pettäjät kawalat;
käänsi kansan uskomasta
erhetystä epä-luulon,
neuwoi, näytti, johdatteli
tutkimaan ja tundemahan
hywän-suonnon suloisuutta,
awas' silmät ja sydämen.
Olis' warhain onnen tiellä
tehnyt owen awaraksi, –
mutta muutos läheneepi,
este walmistuu eteensä;
pirut owat pelastetut
weden wetelän hädästä.
Autettuina allon alda,
waino wanha ombi heillä
jano julma sammumata,
jossa julmassa janossa
konnat saiwat kumppaniksi
ylimmäiset ystäwänsä,
Fariseet ja wäärät Papit,
Lewiittaat, ne lewottomat,
kurjat Kirjan-oppineetkin,
joiden sieluen sisällä
löysit paikan pysywäisen.
B e l j a l i se istui itse
yksin Papin ylimmäisen
kowan K a i f a k s e n powessa.
Näin on kiukku kirouksen
aina pääsnyt wallan päälle,
kuin on parannus paossa.
Kautta liiton kauheamman
hirmut järjen jähdyttiwät,
willitsiwät wielä tunnon,
että syndyi synnin himo
paatuneilla pahuudessa,
että moni mieletöinä
luuli kautta kurjan menon,
kautta mustan murha-työngin
taiwaasehen tulewansa,
palkan saawansa pahasta.
Waan ei ilman wahingoita
harjoiteta hirmuisuutta,
eikä kostota kowuutta.
Julma meno Judalaisten
oli suuri weren welka,
jong' on J e r u s a l e m i l l e
T i t u s maksanut takaisin.

J e s u s Jerusalemia,
tulewaisen tuskan tähden,
häwityksensä hädässä,
itki kyllä katkerasti, –
itki yli ilkeyden
kaswaneena kauheaksi
kaiken maailman menoissa.
Waan ei ole wielä waiwa
tunnossansa täytettynä;
opetettawa omainen,
Judas julma, juonikainen,
ilkeä I s k a r i o t i,
petettynä perkeleeldä,
pettäin pyhän Opettajan,
salaisesti, saastaisesti
myypi murhaan Mestarinsa.
Waan ei ole wielä waiwa
tunnossansa täytettynä;
Wapahtaja wiatoina
ombi oudossa tilassa,
aiwan ylen annettuna
ihmisildä ja Isäldä.
J e s u s tuli tuskan tähden
Yrtti-tarhaan, yksinänsä
tutkistelemaan totuutta.
Armahtaja ajatellen
Isän hywän hurskautta,
lain korkean kowuutta,
wasta tunsi waikeuden, –
muistellessa maailmata,
synnin, surman surkeutta,
kirousta, kauhistusta,
werta hikoili wakainen;
sillä synnin raskaudet,
niin kuin wuoret, waikuttiwat
rasitusta rinnassansa.
J e s u s tuli tuskan alla
rukoilemaan rauhoitusta,
ahdistuksessa apua;
mutta apu armaan Isän
oli suotu syndisille.
Oppi waati wahwistusta
taiwaallisella tawalla.
Juonden kautta Judalaiset
waiwuttiwat Wapahtajan,
pilkattaissa, piinattaissa,
riippuwana ristin päällä
hukuttiwat hirmuisesti
Opettajansa omaisen,
kuolettiwat Kuningaansa
kruunattuna kurjuudella,
panda päähän wäännettynä
orjan tappuran okaista.
Waan ei hurskas haawoissakan,
werisesti wainottuna,
huuda kostoa kowille;
itse waatii Isäldänsä
koston siaan siunausta.
Armon opin opettaja,
armota ja alastoina,
raateliain riemuitessa,
muistuttaapi murhan alla
kuinga kuoldaman pitääpi.
Wielä korwiin korkealda
sanat kuuluwat suloiset:
Isä! anna andeheksi;
ei he tunne tekoansa.
Wiimein waipui Wapahtajan
kallo pyhä kallellensa.
Ohho! tyhmät, tunnottomat,
kuin ei tundeneet totuutta.
Herran hurskaan kuolemassa
itse armas auringoinen
peitti kirkkaan paistehensa,
ilma, pilwet pimeniwät,
niin kuin musta murheen kaapu,
luonnon liikutti järistys,
että luuldiin langeawan
perustusten paikoildansa,
taiwaan, tähtein raukenewan
kaikki tyhjäksi tomuksi.
Wasta hengen waeldaissa
tuonen laajan laitumille
kuolo ruumiin rasitetun
teki tuskasta wapaaksi,
hauta peitti haawoitetut
raajat, runnellut jäsenet.

Mutta kuin nyt kuollehista
nousi J e s u s nopeasti,
koska koitti kolmas päiwä,
oli oppi perustettu

wahwembi kuin S i i n a i n wuori,
jost' on laki lahjoitettu.
Laki luja langettaapi
tähden täytetyn rikoksen
helmassakin heikkouden,
mutta meitä lohduttaapi
Ewangeljumi enemmän.
Armo on nyt awarambi
Siinain käskyjä kowia;
kautta pyhän parannuksen
ombi owi awoimena
sinne sieluen edessä.
Saanut woiton, saanut wallan
yli taiwaan yli tuonen,
J e s u s jalo Sangarina
ilmoitellen itseänsä,
wahwistellen waldahansa
astui ales helwettiingin,
jossa oli julman joukon
tuska wasta täydellinen.
Kurjuudessa kuumassakin
wiholliset wapisiwat,
niin kuin täällä Tammi-kuussa
weri wärisee powessa.
Helwetti on hirwittäwä,
pieletöinä, pohjatoina,
suuri, kauhea kadotus,
täynnä synnin saastaisuutta,
tuskan hikeä tulista.
Tästä höyry hirmuisuuden
nousi kuuma kiekuroissa,
pyllös' sauhu sakeambi,
tuli-kiwinen, käryinen.
Portti aina awoimena
suuri nyt on suljettuna,
on nyt lukussa lumottu.
Tässä owat täytettyinä
kaikki kanawat tulella.
J e s u s, jot' ei synnin syystä
wiha woita, pätsi polta,
astui luolaa lähemmäksi,
niin kuin muinen meren päällä
käwi kanawain ylitse,
joissa lewis' tulen liekki
kahden puolen punaisena,
niin kuin wesi wetelämbi
muinen M o s e k s e n edessä.
Synnin wallan waiwuttaja,
joka poisti pahat juonet,
Sangarina Sionissa,
päästyänsä pätsin luoksi
särki portin suljettuna,
otti woiman wiekkahilda,
kosti wainojat kowasti,
kiersi kahleet B e l j a l i l l e,
ett' ei ilmassa ikänä
walheen isä waipuneena
pääse pauloista wapaaksi.

Wiipyessä woiton Herran
wielä mustassa majassa,
helwetissä hirwiässä –
ah, ah, tätä ahdistusta!
jäsenensä järisewät
sielu parkain piinan tähden,
sydän paisuu pakahtuwa
tuskan paikkaa tutkimassa.
Onnettomain osa täällä
ombi waiwa ja wawistus.
Huuto, parku pauhinalla,
kowa hammasten kiristys
tungee ynnä tulen liekin
kohden korwaa ja sydändä.
Kimarrellen kiwun tähden
kauhistus on kaswoissakin,
murhan muoto maalattuna.
Helwetissä hirwiässä
synnin kautta surkeutta –
surkeutta, saastaisuutta
oli kauan kaswaneena
wuosi-tuhanden wälillä.
Sywyydessä syngeässä,
pohjattomuuden perällä
surkeuteen suljettuina
kanssa kärmetten tulisten
joukot julki juonikaiset,
seurat sala-syndisiä
ruikuttiwat rumemmasti
kiljahdellen kiwussansa
oman tunnon tuskan alla.
Itku olis' onni wielä,
waan ei kuohu silmä-kulmat

pisareita piinassakan.
Tulen kautta owat kaikki
kuiwaneina kyyneleetkin,
hirmuisessa helwetissä
on nyt lohdutus lopussa.
Tappamata tunnon tauti
kiduttaapi kuumuudessa,
koston liekissä kowassa. –
Woi, woi, tätä waikeutta!
tämän kurjan kuwauksen,
joka päätä pyörryttääpi,
tässä päättämän pitääpi.
– Pirut, itse piinan alla,
wielä wirskuwat wihassa,
iloitsewat ilkeästi
yli kansan kadotuksen,
yli yhteisen wahingon.
Näin on pilkka piinattaissa
heimolainen helwetille,
näin on ilo itkettäissä
kadotukseen kaatawainen
juuri niin kuin weden napa
laiwat meren lainehilda
kiertäin nieleepi kitaansa.
Syndi painaa sywyytehen
puhki paksun mandereengin,
wanhan wahwuuden läpitse.
– Herra, hurskasten Jumala!
ongo tämä otollista,
mahdollista maailmassa?
Ongo monda onnetonda
wielä syndisten seassa?
Eihän enää synnin walda
liene surmana sydänden.
Tämän tähden Sangarimme
ombi tullut totuudella
poistelemaan pahennusta,
osottamaan onnen tietä
walistuksensa walolla,
että wiimein wapahtaisi
synnin alda Sioninsa,
johdattaisi kaikki kansat
luoksi autuuden awoimen.

J e s u s jälle sywyydestä,
pätsin heldeestä palaiten,
Sangarina Sionissa,
astui ylös autuutehen,
kulki kohden korkeutta
luoksi iäisen Isänsä,
jonga hywä, hurskas sydän,
leppyneenä lembeäksi,
oli suosioon sulanut.
Taiwaan ääret äilehtiwät,
kuumoittiwat korkeudet
armon auringon säteistä.
Niin kuin tähdet taiwahalla
siellä autuaat asuiwat.
– Tässä tundo hämmästyypi,
tässä wäsyy woima kaikki
tätä tulkita sanoilla.
Polwet norjat notkistuwat,
sydän raukenee sulattu.
Kirkkautta, kunniata
loisti wastaan Wapahtajan
tullen taiwahan owelle.
Isän Engelit iloiset
terwehtelit tulduansa
Sangaria Sionista,
lukemattomat lekiöt,
polwillansa portahilla,
ilo-huudolla isolla,
otit wastaan Wapahtajan,
ihmettelit ihme-töitä
tuolla syndisten seassa,
jossa J e s u s rakkauden
kylwänyt on kaswamahan
kohden taiwaan kirkkautta,
wietellyt ja wirheelliset
tuonut armohon takaisin.
– Riemuitkot nyt kaikki kansat
yli woiton Wapahtajan.
Pyhästi on perustettu
maassa rauhan asun-maja,
walistuksen waldakunda,
josta pakenee pimeys.
Nöyryyttäköt niska-luunsa
pakanatkin paatumata,
kuin on onnessa osansa.
Wiaton on wirwoitettu –
wirwoitettu, wakuutettu,
peri-syndi poljettuna;

hurskaus on hartahasti
armo-helmansa awannut.
Pohjattoman, pielettömän
syngeyden sywyydessä
kadotuksen lohi-kärme
turhaan odottaa otaansa.
Kirous on kukistettu,
taiwas awattu eteemme;
eikä ole epäilystä
tulla tielle oikealle,
jota warten walistuksen
J e s u s walmisti waroksi,
jonga loiste lopettaapi
epä-luulon erhetykset,
niin kuin armas auringoinen
puoli-päiwän paistehella
kauas karkoittaa hämärän.
Walistus on waljenneena,
että isät epä-uskon,
niin kuin täällä tarha-pöllöt
päiwän walon waljetessa,
owat silmistä sokeina.

Sielu! walwo wakaisesti
yli tahtos tarkoitusten,
etsi elämän pyhyyttä.
Anna rindas alttarilla
rakkauden, rauhan uhrin
pysyä jo palawana.
Älä wiskaa wirheellistä
kowan tuomion kiwellä;
kuka tiesi kurja weljes,
alla synnin sairauden,
tarwitseepi taudissansa
lähimmäisen lääkitystä,
että erkanee pahasta.
Älä suingan älytöinä
sorra toisten taiwahita,
lohdutustansa lopeta,
wäki-wallan wääryydellä
kurjan uskoa kukista.
Walaistakon wäärät luulot,
opin paikat pimeätkin
lämbymällä loistehella
Wapahtajamme walosta.
Autuaat ne ammendawat
siitä sulaa rakkautta,
maistain maassa taiwaallisen
mannan suloista makua.
Kylmä käskyn kuuleminen
ombi kuolo Kristuksessa,
mutta meno hartauden
tuopi tunnoille elämän.
Siirtäin wuoret sioildansa,
wailla olis' usko wielä
paitsi pyhää rakkautta,
hywän-suondoa suloista.
Hartaus on hengellinen
opin oikean perustus.
Uskowainen! uusi oppi
iloksi on ilmestynyt,
joka lisää lohdutusta,
riendää riemua iäistä.
Hywän-suondo suojelkohon
sinun sieluas wakaista,
rakkaus se riemullinen
sytyttäkön sydändäsi
aina aldiksi awuille,
ettäs olet otollinen
Sangarille Sionissa,
joka awas' armon owen
awaraksi autuutehen
tällä ehdolla elossa.
Heikkonakin horjahtanut
käänny warhain, ole walmis
parannukseen pahuudesta,
kuin on aldis armon aika,
ettäs lewon, lääkityksen,
synnin hawoissa hawaitset.
Seuraa opin osoitusta,
walkeutta Wapahtajan;
se on loiste laupiuden,
josta syttykön sydämes.
Etsi maassa elämälles
esikuwa kukkaisesta,
joka päiwän paistehella
myöndyy auringon mukahan.
Uhraa wäki wähäinengin
harjoitukseen hartauden;
wirheellinen, woimatongin
woipi halaita hywyyttä.
Hurskaan rinda rauhoitettu

ombi woimata wäkewä,
ombi wahwa waaroissakin,
niin kuin muistat myrskyn alla
Herran hahdessa lewolla.
Köyhyys, kurjuus ei ne estä
koskaan sielun korkeutta,
hywän-suondoa sydämen;
köyhyydessä, kurjuudessa
J e s u s walmisti walonsa,
woitti woimat pimeyden;
wasta warsin alastoina
täytti täällä suuren työnsä –
työnsä lewon, lohdutuksen,
osti onnemme werellä.

Lisäys, Tutkinnoksi Uskon laadusta Autuuden Opissa.

Uskon opit ulkonaiset
tuowat toiwon onnesta,
menoissansa moninaiset,
harhaillengin – hourasta
tarkoittawat taiwasta;
waan ei katso Kaikkiwalda
uskon ulko-laatua,
Herra hurskas korkealda
tutkii tunnon indoa,
sielun hywän-suondoa.

Jokaisella kansalla maan päällä on jokuu tundo Jumalasta. Ihmiset palwelewat händä moninaisen muodon alla, ja löytäwät hänessä lohdutuksen. Hänen olendonsa on tosin meille käsittämätön, ja tieto hänestä on sekainen meidän tunnoissamme sen suhteen kuin händä epä-luulon hämärällä taikka järjen walistuksella tutkitaan. Mutta me näemme suuret teot luonnossa, ja tunnemme niiden waikutukset; me hawaitsemme hywän tarkoituksen olewan alkuna näillä teoilla, jota ei hengetön luondo itsestänsä waikuta. Tästä ilmestyy meidän sydämissämme lohdullinen wakuutus Jumalan olennosta, joka on elämän lähde, joka ei salli järjen ja hywän-suonnon hukkuwan, waan on määrännyt ihmiselle pää-maaliksi ylenewäisen täydellisyyden hywyydessä - - hywyydessä, josta seuraa hänelle autuus, joka hywyydetä ei ole mahdollinen. Tämä pää-maali on tosin wielä kaukana meistä, eikä ole täällä kokonansa ehdittäwä; mutta me tulemme siihen walmistetuiksi, niin että me jo täälläkin hywän tunnemme ja hywyyttä rakastamme[115]. Muutoin, ilman tulewaista autuutta, olisi tämä walmistus turha, turha meidän tundomme hywästä ja pahasta. Järki ja omatundo olisiwat meille siis usein rasitukseksi. Pois, pois, nämät harhaukset; miksi olisi tämä turha, kuin ei muutakan turhuutta ihmisen olennossa hawaita? Missä on alku, siellä on syy alkuun, ja kaikki alku tarkoittaa päätöstänsä. Sydämissä on hywyyden siemen kylwettynä; se kaswaa ja hedelmöitsee hywässä aiwoituksessa ja hartaudessa hywyyteen. Eikö tästä siis koskaan laihoa wiljeldäisi? Totisesti on se wiljeldäwä, mutta wasta kylwäjän wanhurskauden luona täydellisyyden waldakunnassa.

Näin walkenee suloinen toiwo autuaammasta olosta elämän lopussa; näin wahwistuu usko Jumalasta ja autuudesta. Mitä täällä puuttuu, se siellä täytetään. Onnen halu lisää wielä autuuden toiwoa, ja toiwo, joka on kuin walkeuden engeli, johdattaa uskoa maailman hämärän läpitse kohden taiwaan kirkkautta; sillä se ihmeellinen woima, joka on herättänyt ihmisen maan päälle, woipi kyllä wahwistaa heikon olennon pysywäisemmäksi toisessa elämässä.

Tällä tawalla owat alkaneet kansain autuuden opit, joilla kaikilla on yksi onnen tarkoitus, mutta wäli-kappaleet siihen owat heillä erinäiset, heidän walistuksensa määrän suhteen, ja harwat owat löytäneet oikean perustuksen uskollensa. Lähemmin tutkittawa on siis:

Uskon laatu Autuuden Opissa.

Suloinen on kaiketi autuuden opin tunnustus maan päällä; mutta oikean opin tunnus-merkki on: hartaus hywyyteen, ja rakkaus lähimmäistä kohtaan. Tästä ulos lähtein taitaa ihminen wasta hawaita pää-maalinsa, joka on: hengen walistus, ja täydellisyys hywyydessä. Tämä on se pää-maali, jota etsien ihmisen arwo kirkastuu ja ylenee yli kaiken luonnollisen wertauksen; sillä hengen walistus on kirkkaambi kuin auringo, ja täydellisyys hywyydessä ylembi kuin korkeudet. Mikä muu, kuin hartaus hywyyteen, herättää sydämissä oikeuden tunnon, ja neuwoo meille jo warhain luonnon yhteistä lakia, että me poistamme sitä lähimmäiseldä, mitä me itse wahingona wältämme, että me suomme sitä toiselle, mitä me toiwomme itsellemme tapahtuwan. Eikö tämä liene se osoitus Luojalda, joka meitä johdattaa autuuden tielle, lisäten ihmisyyden onnea maangin päällä. Tundo oikeudesta ja hywästä, järki ja hywän-suondo ei ole luonnon aineista kotoisin; ne owat meille taiwaasta lahjoitetut, johdattamaan meitä taiwaaseen.

Näin me jo tulemme ymmärtämään, mikä on autuuden oppi, ja mikä on uskon laatu autuuden opissa, – ei historiallinen kylmässä tunnossa, waan hywyyden hartaudella lämmitetty wahwistain luottamusta Jumalaan; sillä wasta tämä hartaus waikuttaa ihmisen täydellisyyttä, ja saattaa hänen Jumalan suosioon. Jumala on itse korkein hywyys, joka halajaa kaikkein autuutta, ja oikea autuuden oppi on Jumalan suosion etsindö hywyyden kautta, sydämen halulla, töillä ja tarkoituksilla. Hartaus hywyyteen, ja rakkaus lähimmäistä kohtaan owat wäli-kappaleet ja tunnus-merkit Jumalan suosioon, ja tämä suosio on meille wahwin wakuutus autuudesta. Jolla on hartautta hywyyteen, ja rakkautta lähimmäistä kohtaan, älkön epäilkö Jumalan suosiosta; hän luottakon tähän perustukseen, mikä autuuden opin ulkonainen tunnustus hänellä olla mahtane; sillä hänellä owat uskon hedelmät.

Jumalan suosio on merkillinen sana, jota mainittaissa pimeyden portit tärisewät, ja taiwas walkenee meidän silmissämme. Etsittäissä Jumalan suosioa hywyyden kautta, on ihmisen arwo ylenewä. Tästä alkaa se walistus, joka lämmittäin loistaa kansain kesken, ehkä uskon ulkonaiset tunnustukset olisiwat heillä erinäiset. He rakastawat ja hyödyttäwät palkatoinakin toinen toistansa. Joka on puhdas sydämessä, se halajaa hywyyttä, ja osottaa hywän-suondonsa kaikkia kohtaan. Hän armahtaa luondokappaleitakin, jotka tuskan tundewat; hän armahtaa ja auttaa, ehkä Jumala ja ihmiset hänen työnsä unhottaisiwat.

Joka ei ole tästä laadusta, jolla ei ole hywyyden halua sydämessä, – älkön toiwoko autuutta; ei se ole hänelle mahdollinen. Joka ei ole tästä laadusta, ja sanoo Jumalan uskowansa, hän on ilkeys Jumalan edessä. Joka ei ole tästä laadusta, joka ei tunne rakkautta lähimmäistä kohtaan, ja kutsuu itsensä Kristityksi, hän on pettäjä Kristi-kunnassa. Jokaisesta sanasta, kuin Ewangeliumin opin Perustaja on meille ilmoittanut, loistaa rakkaus ja puhdas hywän-suondo, – hywän-suondo waino-miehiäkin kohtaan.

Syndinen! kuingas rohkenet käändää kaswos korkeuteen, ja sanoa sinulla uskon olewan, kuin ei sinulla ole uskon hedelmiä? Älä luule wanhurskautta walheella pettäwäs. Etkös tunne wertausta Raamatussa, että puu tunnetaan hedelmistänsä. Puhukon ihminen Engelien kielellä; olkon hänellä kaikki tieto, kaikki usko, että hän wuoret siirtäisi, mainitsee

pyhä P a a w a l i, se on kuitengin kaikki turha ilman rakkauden lämmindä sydämessä. Jaa, rakkaus on hywyyden puhtain lähde, ja hywyydessä on autuuden ehto, joka oman woiton pyynnön tarkoituksilla häwitetään. Ei sillä ole rakkautta lähimmäistä kohtaan, joka kaupitsee hywiä töitänsä Jumalalle, joka harjoittaa hywyyttä palkan toiwossa, ja wälttää pahuutta ainoastansa rangaistuksen tähden. Hän pyrkii kohden taiwasta niin kuin markkinoille, ja kandaa raskasta kuormaa hengellisyydengin oman woiton pyynnössä, joka on häwäistys taiwaan perillisille. Hän tallaisi wiheliäisyyden päälle, jos hän siitä taiwaaseen ulettuisi, – hän polkisi oman woiton tähden lähimmäisensä wahingoon, ja palwelisi perkelettäkin, jos se woisi hänelle autuuden awata, – hän uhraisi taiwaan helwetille; sillä ei hän etsi hywyyttä, waan onnea; ei hän karta syndiä, waan synnin rangaistusta. Jos se olisi mahdollista, hän ryöwäisi autuuden itsellensä, niin kuin Raamattu ilmoittaa pimeyden engelistä, sotien Jumalaa wastaan. Woiton pyyndö oikeudeta ja hywyydetä on niin kuin wene wäkewässä wirrassa; ylös käsin soudettaissa, wuoto nielee sen aina ja aina alemmaksi, ja wetää wiimein awoimeen kitaansa.

Pitäkän siis aina tarkka waari oikeasta uskosta autuuden opissa, joka hawaitaan hywyydessä, hartaudessa ja rakkaudessa, joka saattaa meitä Jumalan suosioon. Historiallinen usko tämän suhteen on niin kuin warjo walkeutta wastaan, elli kuun walo auringon paistaissa. Mikä on wielä pimeä taiwaan tiellä, sen walaiskon toiwo meidän sydämissämme. Rakkaus ja ilo harjoitetusta hywästä owat meille esimaku autuudesta, ja toiwo on iäisyyden ensimmäinen päiwän koitto. Taiwaallinen walo selkiää näin meidän tunnoissamme. Älkän sammuttako tyhmyydellä sen loistetta. Tämä on se oikea järjen walistus, joka andaa arwon ihmiselle. Ymmärrys, oppi ja taito owat halwemmat; ne owat waan wälikappaleet järjen walistukselle. Tämä on se walkeuden päiwän paiste, joka lämmittäin walaisee maan piiriä, ja walmistaa meitä taiwaaseen, niin kuin auringon lämmin maan hedelmät tuleunnuttaa.

Päätös.

Kauhistukset kadottawat
maasta meden makean,
häijyt tawat hukuttawat
autuudengin awaran.
Wasta järjen waljetessa
pahat juonet poistetaan,
hywän-suonnon hallitessa
armon taiwas awataan.
Kuinga muutoin kurja mieli
tulle armon ansioon,
kuin on sydän, kuin on kieli
sulamata suosioon?

Wiisauden Waellus
Maan päällä.

Jak. Juteinin
Kirjoittama.

Wiipurissa
A. Cederwallerin Kirja-painosta
wuonna 1826.

Sisällys

Esipuhe. 461
”Arweldaissa ihmisyyden alkua, luullaan…” 461
Laulu Wiisaudesta 468

Esipuhe.

Tämä kirjoitus oli minulda ensin runoksi aiwottu; mutta ajatus lensi kowin kiireesti, jolle Wäinämöisen kaapu olisi rasitus ollut. Ainetta lähemmin tutkien, ei tarwittu tässä runon liehuwaista pukua, engä tahtonut minä Wiisautta, hekumaisen naisen mukaan, turhalla koreudella kaunistella; sillä hän on kaunis itsestänsä wakaisessa waatteessa.

Pää on wailla wiisautta,
wailla rinda rakkautta,
kussa walda wääryyden
häwittääpi hywyyden.

Arweldaissa ihmisyyden alkua, luullaan itäisen lämbymän maan olleen Paradiisin paikkana, johon Luoja ihmisen alussa asetti.

Koska nyt Wiisaus on kallis omaisuus ihmisellä, jolla hän itsensä arwoon ylendää, ja jota paitsi hän on waan luondo-kappaleen wertainen, niin luullaan myös Wiisauden siellä alkunsa saaneen, ehkä kaikki maat, kylmät ja lämbymät, owat hänelle yhtäläiset, eikä tarwitse muuta kuin sydämen lämmindä ja hartautta hywyyteen.

Me tiedämme, että järki ja ymmärrys owat wiisauden omaisuudet, jotka myös owat ihmisyyden hywät heimolaiset ja hyödyttäjät. Tästä wahwistuu enemmän luulo, että jos ihminen on saanut alkunsa itä-maalla, on Wiisaudengin syndy siellä etsittäwä. Koska ja missä erinäisessä maan paikassa oli tämä hywä tapaus, ei ole luulokan meille lähemmin ilmoittanut, eikä liene suuresti tarpeellinen tieto; omakin alku on ihmiselle tietämätön.

Muutamat arwelewat ihmisen ja Wiisauden olewan kaksoiset, ehkä aiwan erinäiset luonnostansa. Wiisaus on ajattelewainen ja wakainen, ihminen hellä-mielinen ja huikendelewainen, monesti wäärä ja hitainen hywyyteen.

Useat kieldäwät taas tämän arwelemisen, ja päättäwät kokonansa, että ihminen on maasta ja Wiisaus taiwaasta kotoisin, että wiisaus on lähetetty niin kuin walkeuden engeli johdattamaan ihmistä oikealle tielle, waeldain maailman myrskyistä kohden tuonelan rauhallista majaa, jonga kautta on tie taiwaaseen. Hän johdattaa ihmistä hämäräisen ajan läpitse autuuden kirkkauteen, niin kuin Moses johdatti Israelin kansaa korwen kautta Kaanaan maahan.

Tämä päätös on kyllä kaunis ja toden mukainen; mutta meille on se yhtä paljo, jos Wiisaus on maasta taikka taiwaasta kotoisin; hän on kuitengen ihmisyyden hywäntekiä ja ystäwä, ehkä ihminen, joka on mullasta kotoisin, ei aina luota häneen, eikä anna itseänsä johdattettaa Wiisaudelda, jonga pää-maali on useasti edembänä kuin ihmisen ymmärrys woi käsittää. Mieluisemmasti seuraawat ihmiset wiekkautta, walhetta ja hekumaa, sen tähden, että ne owat kohta alusta makeat, niin kuin myrkky, ja ulkoa kullatut kiildäwinä heidän silmissänsä. Tästä nurjasta menosta tulewat harhaukset ihmisen sukukundaan.

Turhaan on siis Wiisaus kauan ollut maan päällä, koska ihmisyys händä kainoilee, eikä ole wielä tottunut hänen seuraansa; – jaa, hän on useasti wainon alainen Waldakunnissa. Wiisaus on sen

tähden kurjasti kulkemassa ymbäri maan piiriä. Harwoin hän itsensä julkisesti näyttää. Hän on muinen itsensä näyttänyt; mutta hänelle on pahoin käynyt; hän on wäärän tuomion kautta langetettu maan kulkeuteen.

Hywä Lukia, jos tahdot lähemmin tietää hänen waelluksensa ja käytöksensä maan päällä, niin seuraa minua ajatuksellas eteen käsin. En minä tahdo pitkillä puheilla sinua ikäwöittää, älkä sinä luulko puhettani opetuksen mukaiseksi; – muutoin sinä nukut sanan kuuliana, niin kuin syndinen Seurakunda saarnattaissa. Lyhyesti on asia suorembi, niin kuin ojennus-tie pikemmin matkan päähän saattaa. En tahdo minä sinua walheen wäärillä teillä juoksutellen wäsyttää.

Ulkomailla kulkeissansa oli Wiisaus joutunut ajatusten Waldakundaan, jonga olema-paikka tähän aikaan on tietämätön. Mutta Ruhtinasta ei ollut siinä maassa, waan sitä hallittiin raskaan moni-waldaisuuden alla kowain miesten kautta. Kaikki hywät awut oliwat hänen seurassansa huojendamassa eteen-ottamisia, ja ilahuttamassa händä; sillä kuka wiisauden oikein tundee, ei se luowu hänestä tuskaisessakan elämässä, waan rakastaa händä kuolemaan asti. Näistä awuista andoi hän arwon erinomattain walistukselle, niin kuin tien neuwojalle kaikille muille awuille. Hywyys ja rakkaus oliwat hänelle aiwan hartaat, jotka huojendawat elämän waikeudet. Sanalla sanottu: kaikki awut oliwat hänelle omaiset.

Epä-luuloinen pimeys oli wielä maailman rasituksena. Maakunnan Hallituksessa oli monda jäsendä, jotka palweliwat epä-luuloa, niin kuin Baalin papit Puu-Jumalaansa. Wiisauden elämä-kerta oli tosin kaunis ja hyödyllinen; mutta rohkean neuwonsa kautta saattoi hän itsensä luuloon, että hän on waarallinen Hallitukselle. Walistuksen loistaissa taitaisi kansa tulla näkemään oman hywänsä, hawaitsemaan oikeuden, jota hän on wailla[116] ja wääryyden, jolla händä rasitetaan.

Wiisaus tutki ja opetti luonnon yhteistä lakia; hän sanoi oikeuden olewan yhteisen maan päällä, niin kuin Herran armon taiwaassa, josta ei wiheliäistäkän ulos suljeta. Oikeus olkon runsas, mainitsi hän, ja kaikille ulettuwa, niin kuin wesi ja ilma taiwaan alla. Joka kieldää oikeuden lähimmäiseldänsä oman woiton tähden, joko omistain itsellensä taikka myyden toiselle, – joka lahjain kautta andaa wäändää itsensä wääryyteen, se on peto ihmisten kesken, jota pitäisi yhteisellä neuwolla maasta pois juuritettaman, niin kuin sudet ja karhut jahti-werkoilla häwitetään.

Kaikki ihmiset owat Jumalan luotuja. Syndymä ja sääty ei tee heille eroitusta hengensä arwon puolesta. Wirat ja toimitukset owat heillä wasta erinäiset. Suuret ja pienet, kuuliat ja käskiät owat tarpeelliset Waldakunnassa. Joka wirkansa oikein walwoo, ja toimituksensa täyttää, olkon ammatti korkea taikka alhainen, se on suuri arwossa ja kuuluisa kunniassa. Kelmit jääwät kälmiksi ylhäisinäkin. Kiildäkön tornin nuppi korkealla, se on kuitengin sisäldä tyhjä ja pimeä.

Oikea Tuomio-Istuin on kuin auringo, jonga säteet paistawat yhtäläisesti ymbäristölle; ylhäiset ja alhaiset, köyhät ja rikkaat, hywät ja huonot saawat siitä waloa ja lämmitystä. Wiaton olkon wakuutettu Oikeudessa, niin kuin Jumalan kaswoen edessä, ja wääryys wäriskön kullallakin peitettynä. Monda muuta neuwoa ja opetusta oli wiisaus lewittänyt kansakunnassa, josta hedelmäinen laiho oli jo alkanut tuleundumaan, – autuas aika oli jo walkenemallansa.

Kyllä on jo arwattawa, mitä wäärät Hallitus-Miehet ajatteliwat näin hywistä neuwoista ja opetuksista. He näkiwät waldansa waarassa. Heitä oli kyllä monda wiisautta wastaan, waan ei woineet warjella pelkoa puolestansa. Nämät miehet oliwat nimeldänsä:

Syndi ja Oman woiton pyyndö, molemmat wanhaa ja waldaista sukua, joilla on ollut monda orjaa Adamista alkain.

Ylpeys, Tyhmyys ja Epäluulo, jotka owat olleet alhaista säätyä, mutta nyt korkeassa arwossa, erinomattain oman luulonsa jälkeen.

Hekuma, Wiekkaus, Wääryys, Waino ja monda muuta heidän wertaistansa, oliwat ylennetyt erinäisistä säädyistä erinäisten omaisuuttensa kautta. Ahneuskin oli rikkaudensa tähden joutunut kunnia-siaan.

Nämät pitiwät neuwoa keskenänsä, kuinga he Wiisauden hukuttaisiwat. He olisiwat hänen kyllä itse tuomiotakin surmanneet, mutta pelkäsiwät kansan kapinaa; sillä yhteisen kansan seassa, joka säädyssä, oli Wiisaudella monda ystäwää, jotka händä sydämessänsä rakastiwat, ja suuressa arwossa pitiwät, ehkä ei he rohjenneet hänelle ilmeistä kunniaa osottaa. Hallituksen jäsenet päättiwät sen tähden asettaa erinäisen Oikeuden wiisautta tuomitsemaan. Tyhmyys näistä, joka oli monin kerroin wirka-weljeinsä suosion ansainnut, säätettiin Tuomariksi tähän Oikeuteen.

Tämä oli Tyhmyydelle uusi arwo, jonga tähden händä kunnioitettiin, niin kuin konnat narria kunnioittawat, ja omaksi hywäksensä kiittäin ylistäwät, erinomattain Wiekkaus suuteli händä sydämellisesti. Hän oli ollut meikäläisenä kaikkein kumartaja, waan nyt, korkeassa säädyssä, ylpeä, ja warsin ynseä alhaisia kohtaan. Sukulaisia ja wanhoja ystäwiänsä ei hän ensingän tundenut.

Asia oli jo näin aljettuna, mutta Tuomarin walitsemisessa oli tapahtunut pieni erhetys, joka wasta jälkeen käsin muistettiin. Tyhmyys oli heikko-näköinen ja arka silmistänsä walkeudessa istumaan. Tämä oli läsnä Wiisautta hänelle waikeus; sillä wiisaus andoi walon itsestänsä. Wirhettä wirheelä parannellen, sidottiin Tuomarin silmät, – ei sillä ehdolla, että oikeus personan katsomata oli tapahtuwa, waan sen tähden, että ei wiisauden loiste Tyhmyyttä hämmendäissi.

Lain istundo rupesi lähestymään, niin kuin me kohta nähdä saamme. Mutta jos ei menetys tämän rikos-asian kanssa ole kaikin paikoin tawallisesti laillinen, niin on se siitä arwattawa, että Tyhmyys on tässä Tuomarina, jonga tahto lain sortaa, ja Wääryys Päälle-kandajana, joka oman anomuksensa jälkeen siihen määrättiin, ja oli salainen neuwon andaja Tyhmyydelle. Eikä tässä lain järjestystä katsottu, eikä tuomittu miestä lain jälkeen, waan laki muutettiin miehen mukaan.

Nyt kokounduiwat Linnassa suureen saliin Oikeuden jäsenet, Tuomari ja hänen Raatinsa, elli Lautamiehet, jotka Tuomari oman mielensä jälkeen oli itse walinnut, että päätös yksimielisesti langetettaisi. Lauta-miesten nimet ja sääty owat unhotuksessa; sillä kirjat owat häwinneet Tuomarilda, joka ei tarkkaudesta suuresti huolinut, joka muutoingin rakasti enemmän lahjoja kuin oikeutta, ja otti useasti makson edellä päin, waan jätti kirjat walmistamata, jota esimerkkiä laiskat ja kelmit wieläkin seuraawat.

Kuin nyt Wiisautta sisään kutsuttiin, riensi Wääryys oikealle kädelle kunnian tähden, niin kuin kelwottomat aina turhaa kunniaa kilwoitellen etsiwät. Mutta Wiisaus lähenee Laki-pöytää siiwollisella rohkeudella ja walistetuilla kaswoilla, samaten kuin muinen Wapahtaja Pilatuksen Tuomio-Istuinda. Hän tundee arwonsa, eikä tarwitse sitä ennätellen etsiä. Paikan kunnia on hänelle halpa; hän kunnioittaa itse paikkansa.

Kaksi päälle-luotettawa wierasta miestä elli todistajaa oli myös warottuna, jotka seisoiwat esihuoneessa ja odottiwat sisään kutsumusta todistamaan wiisautta wastaan, ja sanomaan: amen! joka päällekandeeseen. Nämät oliwat nimeldänsä: w a l h e ja w a l a p a t t o i s u u s. Ilman sitä oli Tuomari Päälle-kandajan Wääryyden salaisen neuwon jälkeen, päättänyt kiusauksen kautta waatia tuomittawaa tunnustukseen, niin kuin sillä hämäräisellä ja julmala ajalla wielä tapa oli; sillä kymmenengin wiatonda sai silloin hukkua yhtä syypäätä etsittäissä. Mutta kaikkia näitä ei tarwittu; sillä wiisaus andoi rohkean wastauksen joka kysymykseen, joko seljittäin taikka tunnustain päälle-kandeet.

Monda kowaa syytä tuotiin wiisautta wastaan. Mutta ne kauheat päälle-kandeet oliwat niin perustamattomat, että Tyhmyyskin sen hawaitsi, ja monda siitä laadusta, että niiden toteen näyttämisen kautta olisi itse Tuomari tullut poljetuksi. Esimerkiksi: että Tyhmyyden ja Wiisauden wälillä oli wanha riita, että Wiisaus kaikella tawalla on tahtonut ja tahtoo Tyhmyyttä wahingoittaa. Näin jätettiin todistajat wielä kuulemata, ja etsittiin enemmän syitä asiassa.

Ensiksi, sanottiin Wiisauden kansan willitsewän kapinaan, ja kapinan kautta weren wuodattamiseen. Tuomari waikeni; sillä Tyhmyys tiesi tämän olewan oman käsi-alansa.

Toiseksi. Wisaus on werrannut oikeuden auringoon, joka paistaa ja lämmittää yhtäläisesti ymbärillensä, eikä tee eroitusta rikasten ja köyhäin, ylhäisten ja alhaisten, suuri-sukuisten ja meikäläisten wälillä. Jumalan ja Lain edessä on hän sanonut ihmisten olewan yhden wertaiset. Pahat luetaan siinä pahoiksi ja hywät hywiksi, ilman säädyn eroitusta. Syyt owat suuret Wiisautta wastaan, sanoi Päällekandaja. Eikö tämä ole waarallinen oppi yhtäläisyyteen onnessa ja arwossa, joka ylendää orjangin isändänsä wertaiseksi Jumalan edessä. Ei auringon wertaus sowi oikeuteen; oikeus on niin kuin sala-lyhty, jonga walon Tuomarit oman tahtonsa jälkeen yhden ja toisen silmiin paistaa andawat.

Mitäs wastaat tähän? Wiisaus, kysyi Tuomari.

Jos ei toisin liene, wastasi Wiisaus, niin käändykön päiwängin walo yhdelle taholle paistamaan, kuin waan kaikki konnat warjoon jääwät. Tätä wastausta ei Tyhmyys ymmärtänyt, waan ei kuitengan tahtonut seljitystä kysyä, peittäin heikon ymmärryksensä.

Kolmanneksi, on Wiisaus maininnut, että järjen walistus on ihmisen paras johdattaja maan päällä; tämän kautta jokainen onnen ja tytywäisyyden löytää. Silmin nähden pikemmin wahingo wältetään kuin sokeana. – – Mahdotonda, mahdotonda! tiuskasi Tuomari kiiwastuneena, joka luuli hänestä pilkkaa tehtäwän, sen tähden, että hän istui sidotuilla silmillä, eikä andanut Wiisauden enää wastata puolestansa, waan tembasi siteen silmistänsä.

Tuomari kiiwastui, niin kuin tyhmyyden tapa on. Hän julmistui kaswoildan-

sa, eikä tarwittu enembiä syitä, eikä todistuksia Wiisautta langettamaan. Asianomaiset wiitattiin astumaan ulos, ja Wiisaus tuomittiin kohta maan kulkeuteen. Appelleringiä ei ollut, ja tuomio täytettiin samana päiwänä. Wiisaus ulos ajettiin Kaupungista waeldamaan wieraisiin Waldakundiin, ja hywät awut muuttiwat pois maasta hänen perässänsä, niin kuin pääskyiset täältä talwen tullen.

Tuomari ja Päälle-kandaja, ynnä muiden waino-miesten, iloitsiwat nyt keskenänsä työnsä täytettyä, eikä tienneet mitä he tehneet oliwat, niin kuin muinen Judalaiset, koska he Wapahtajan ristiin naulitsiwat. Arwattawa on, että koko Waldakunda wiisaudeta, sitte kuin kaikki kansa oli langennut turmelukseen, tuli wiimein häwitetyksi, niin kuin Jerusalemi Tituksen kautta häwitettiin.

Tuomion langettaminen ei ollut kuitengan aiwan hirmuinen, eikä waarallinen. Kiittäkämme joskus tyhmyyttä ja pikaisuutta, jotka epä-huomiosta owat meille hyödylliset. Jos ei Wiisautta olisi ajettu maan kulkeuteen, kuka tiesi olisi hän wielä mielekin kokonansa tundematon. Jos tyhmyys olisi mielensä malttanut, olisi hän tainnut tuomita Wiisauden eläwäldä ristiin naulittaa, taikka Turkkilaisten tawalla seiwästettää, elli jollakulla muulla kauhealla tawalla hukutettaa. Mutta tyhmyys ei woi aina täyttää aiwoitustansa. Apostolit Petrus ja Paulus ristiin naulittiin jaloistansa ales käsin riippumaan, että rangaistuksen piti hirmuisemman oleman; waan sen kautta he pikemmin kuoliwat ja kiusauksesta pääsiwät, koska weri ruumiista päähän waipui.

Kaikki kauhistus ja ilkeys owat tosin tyhmyyden omaisuudet, waan ei hän ymmärrä käyttää niitä tahtonsa mukaan, ei hän aina osaa wirkaansa oikein walwoa. Mutta koska tyhmyys julmuuden innolda wietellään, silloin hän syyttömällekin angaran tuomion langettaa, jonga täytettäissä maa ja helwetti yhdistetään. Ei se liikuta händä, eikä hän tunne rangaistuksen sopimattomuutta, ehkä onnetonda omalla selkä-ruodollansa hosuttaisi, ehkä ruumis niskaluihin asti pois piiskattaisi.

Wiisaus pääsi kuitengin wähemmällä, kuka tiesi erinomattain siitä syystä, että Ajatusten Waldakunnassa ei kuolemmasta tietty; siellä sai elää joka tahtoi, ehkä pää olisi ollut poikki hakattuna. Ajatukset eläwät päätöinäkin, niin kuin moni mies tyhjälläkin päällä. Wiisaus tuomittiin waan maan kulkeuteen, ilman perään ajatusta, että hän kulkeissansa wielä nousee suureen kunniaan.

Näin on alkanut Wiisauden waellus maan päällä. Händä wainotaan wielä monessa maan paikassa; mutta hän pitää jo kuitengin puolensa ystäwäin awulla. Hän on tosin useasti waipumallansa; mutta leimahtelee jälle, niin kuin tuli taiwasta kohden, kussa hän wähäisengin hawaitsee ihmisten ystäwyyttä, joka siihen ainetta lisää, eikä woi pimeyden walda händä enää häwittää.

Wiisaus kulki nyt ajatuksissansa koko matkan tietä myöden. Händä kohtasi Narri ensimmäisenä, joka waelsi kotia käsin toisesta Waldakunnasta, jossa hän oli käynyt ostamassa kunnia-nimeä; sillä kaikki kotoinen oli hänelle halpa ja kelwoton. Wiisaus ylensi kaswonsa ja terwehti händä. Narri ei tundenut Wiisautta, ehkä ymmärrys loisti hänen silmistänsä, niin kuin ikkunoista walo huoneessa, waan alkoi puheen hänen kanssansa meikäläisen tawalla, kysellen huolimattomasti ilman wastausta koto-asioita, ja kuinga Wiisaus siellä nyt jaksane, joka muinen oli händä paljon wahingoittanut. Hywin kyl-

lä, wastasi Wiisaus wiimeiseen kysymykseen, ennen kuin Narri ehti uutta alkamaan, minä olen ajettuna maan-kulkeuteen. Tästä lewisiwät Narrin silmät, joka ei kuitengan ollut paha sydämessä. Hän surkutteli Wiisautta kumarrellen, ja sanoi wanhan wihan hänen puolestansa jo olewan unhotuksessa. Kehui omaa arwoansa, juljisti ostetun kunnia-nimensä, näytteli kalliita tawaroita ja kiitti oppiansa. Wiisaus tätä wastaan oli niin kuin sywä wirta, koska matalat kosket kohisewat. Kerskaten sanoi Narri wielä, jolla oli liukas puheen parsi, eikä andanut Wiisaudelle suun wuoroa: Jos minä olisin kotona ollut, ei sinua olisi maan-kulkeuteen tuomittu. Hallituksessa on minulla monda hywää ystäwää.

Ei se olisi mitään auttanut, wastasi Wiisaus, joka tunsi linnun höyhenistänsä. Engä minä ihmettele tuomiotani; sillä se oli jo ennen tutkindoa päätetty. Oletkos koskaan kuullut, että tuomittawa on wapautettu, koska Tuomarit ja Päälle-kandajat yhtä pitäwät. – – – Katsoo[117] lähemmin Narrin silmiin, ja sanoo: Aha! jos minä sinun oikein tunnen, olet sinä Narri nimeldä. Ei sinusta ole puolen pitäjää; sillä sinä olet huikendelewainen, niin kuin wiiri ilmassa, joka näyttää sinne, mihin tuuli waatii.

Tästä närkästyi Narri Wiisautta wastaan, ja rupesi händä pisto-sanoilla moittelemaan. Jos sinä olisit, sanoi hän, pois heittänyt nuhteet ja kiiwauden Tyhmyyttä ja Wääryyttä wastaan, et olisi nyt maan tiellä. Mutta oma suu on tikan pojan surma. Miksi sinä aina wiattomuutta ja totuutta suojelet? Etkös muista historiaa Danielista jalopeuran luolassa. Hän meni useasti syhymätä saunaan. Kuka käski händä ajamaan Susannan asiaa Lain-Oppineita wastaan, taikka hylkäämään yhteisen Epä-jumalan, palwellen omaa Jumalansa. Ei auta aina rehellisyyskän eikä Jumalan palwelus. Mitä on se sinua hyödyttänyt, ettäs sodit yksinäs koko maailman kanssa?

Jos ei minua, niin muita, wastasi Wiisaus lyhyesti, mielipahaisena Narrin taitamattoman puheen ylitse. Tee itses muiden mukaiseksi, muistutti Narri wielä, niin muut sinua hädäsä auttawat. Kussa sika wingaisee, sinne riendää koko lauma röhinällä. Hywin kyllä sinulda mainittu, wastasi Wisaus, sukuansa sudetkin auttawat; mutta minä en tahdo apua personan, waan asian tähden. Parembi on olla yksinänsä puhtaana, kuin ilkeyden yhteydessä. – – Jää hywästi, ja sano terweisiä koto-mailles. Nyt käänsi Wiisaus Narrille selkänsä, ja kulki edemmäksi tietä myöden.

Narri katseli pitkään hänen peräänsä, ja luuli itsensä Wiisautta wiisaammaksi, niin kuin jokaisen narrin tapa on; sillä tietämättömyydessänsä luulewat he kaikki tietäwänsä, eikä tunne mitä heildä puuttuu.

Toista ajatteli Wiisaus Narrin menosta. Hän itki ensin hiljaisuudessa ihmisyyden ylitse, jonga luona löytyy monda tämän Narrin wertaista. Sitte muisteli hän pahan-elkisten juonia maan päällä, jotka ilkeydessä eläwät ja oman woiton tähden owat walmiit wahingoittamaan lähimmäistänsä, ei säästäin wiattomuuttakan. Korkeutta ja turhaa kunniaa etsien uhraawat hullut omaisuudensa, ja andawat aldis autuudengin mammonan makeudelle, ehkä se wiimein myrkyksi muuttukon. Useassa säädyssä owat narrit waan pilkan alaiset, mutta myös monessa murheella muistettawat. Tuomarin wirka tunnottomilla, – tässä ajatteli Wiisaus omaa asiaansa, ja mitä hänelle tapahtunut oli, – on aiwan waarallinen, niin kuin partaweitsi lapsen kädessä; ei he ratko riitaa lain jälkeen, waan

haawoittawat oikeuden, ja poikki leikkaawat tutkinnon johdatukset. Tuomari, joka on heikko ja kaikkein ystäwä, wäännetään pikemmin wääryyteen kuin taitamaton; taitamaton Tuomari on yksinänsä syy wäärään tuomioon, mutta heikolla on siihen niin monda syytä kuin kelmiä hänen ymbärillänsä.

Wiisaus on wielä kulkemassa, eikä tiedä mihingä hän päänsä kallistane. Tiellä kohtaa händä yksi ja toinen niin kuin hourasta heränneenä. Yksi etsi ystäwyyttä, toinen rikkautta, kolmas kunniaa ja niin edespäin, waan ei Wiisaudesta kukaan huolinut. Muutamain enemmän ymmärtäwäisten kanssa andoi hän itsensä puheisiin, ja neuwoi heitä etsimään ei turhuutta, waan oikeaa ihmisen arwoa, joka ansaitaan kussakin säädyssä työllä, toimella ja rehellisellä elämällä. Suurin osa kuuldeli händä hölmöen tawalla, suu awoimena enemmän kuin korwat, eikä ymmärtäneet opetusta. Wiisaus waeldaa sen tähden aina edemmäksi, kohtaa kulkewaisia, ja andaa heille tien siiwollisella tawalla, ei niin kuin tyhmät miehet, jotka tien-andoakin riitelewät.

Wisaus matkustaa Waldakunnasta Waldakundaan, waelda Ruhtinasten Howissa ja meikäläisten majoissa, kulkee seuroissa, poikkee tien warsiin, käy Akatemioissa, Kouluissa ja Kirkoissa. Hän löytää monda ystäwää, niin kuin monda waino-miestäkin. Edelliset rakastiwat ja jälkeiset wihasiwat Wiisautta, molemmat sen tähden, että hän piti ystäwyyttä ja kanssa-käymistä walistuksen kanssa, joka walaisee hywille tien hywyyteen, ja paljastaa pettäjäin pahuuden heille häpiäksi. Walistus näyttää kaikkille oikean arwonsa rehellisessä tilassa, jotka ei sitte salli itseänsä häwäistäwän, petettäwän ja turmeldawan. He owat kuuliaiset alammaiset, he rakastawat Ruhtinasta ja täyttäwät welwollisuudensa omasta innosta, luottain Lakiin ja Jumalan armoon.

Ilmestykön siis meillekin walistuksen siunaus Wiisauden kautta! Ottakon jo Wiisaus asundonsa[118] Suomengin majoin! Isäni maan kunniaksi toiwon minä, että hän täällä halulla wastaan otetaan. Tämän tähden on minun yksin-kertainen neuwoni kansalle yhteisesti, ja jokaiselle säädylle erittäisin, että me wähitellen walmistamme Wiisaudelle pysywäisen paikan meidän sieluissamme, että me kutsumme ja kokoilemme tänne hänen edellänsä kaikkinaiset awut, jotka hänelle rakkaat owat, ja ulos ajamme kelwottomuuden, pahuuden ja ilkeyden. Kyllä sitte Wiisaus ja walistus pohjan perällekin tien löytäwät; he sanotaan jo olewan tänne käsin kulkemassa. Joutukamme siis walmistuksen kanssa. Ei se ole mahdollista niin kalliita wieraita wastaan ottaa, ennen kuin walmistus tapahtunut on. Hywän wieraan tulemiseen majatkin puhdistetaan; eikö sitä enemmän mahdettaisi sydämiä puhdistettaa Wiisaudelle ja walistukselle. Tehkämme heidän tuloonsa kunnia-portit meidän tunnoissamme. Ei Wiisaus tahdo sitä meildä enembää kuin hywä Ruhtinas alammaisildansa, eikä tarwitse enembää kuin Jumala meidän hywiä töitämme; mutta ne owat meille oman onnemme läpi-käytäwät, niiden kautta tulewat tänne hywät etusuudet lastemme lapsillekin moneen polween.

Laulu Wiisaudesta.

Wiisauden wallitessa,
hallitessa
elämä on etuinen.
Hywän-suonnon suuruudesta
suloisesta
alkaa aika awuinen.

Awut owat onnen tiellä
nytkin wielä
kansan hywän hyödytys;
mutta wiisaus on wasta
Jumalasta,
yksin awuin yhdistys.

Koska hengi hurskauden,
wiisauden
woima meissä waikuttaa,
silloin sulan hartauden,
rakkauden
lämmin meitä lohduttaa.

Wiisauden pyhä walo,
järki jalo,
walistusta wahwistaa,
walistus, se woimallansa,
woitollansa
wasta onnen wakuuttaa.

Loppuviitteet

[1] Alkuperäisessä tekstissä lukee *ihmisiistä*.
[2] Alkuperäisessä tekstissä kirjaimien *u* ja *p* välissä on jokin kirjain, joka on yliviivattu.
[3] Alkuperäisessä tekstissä lukee *hajallanssa*.
[4] Alkuperäisessä tekstissä pilkun paikalla (*sininen,*) piste. Tämä on tulkittu virheeksi.
[5] Alkuperäisessä tekstissä lukee *harwain*.
[6] Sanan *syöxi* 1. kirjain on alkuperäisessä tekstissä vajaa, todennäköisesti se on *s*.
[7] Alkuperäisessä tekstissä lukee *kynsista*.
[8] Alkuperäisessä tekstissä lukee *pamen*.
[9] Alkuperäisessä fraktuuratekstissä sulkujen sisällä olevista *s*-kirjaimista jälkimmäinen on pitkä s, joka muistuttaa hieman *f*-kirjainta.
[10] Alkuperäisessä tekstissä lukee överbopa.
[11] Sanaan *sil-lä* on lisätty siihen kuuluva tavuviiva.
[12] Kahden viimeisen tavun väliin on sanassa au-ke-ni-si-wat lisätty siihen kuuluva tavuviiva. Myös rivin alun *et-tä sanaan* on lisätty siihen kuuluva tavuviiva.
[13] Sanaan *surma* on lisätty siihen todennäköisesti kuuluva tavuviiva.
[14] Alkuperäisessä tekstissä käytetty tavausmerkki muistuttaa modernia yhtäläisyysmerkkiä.
[15] Alkuperäisessä tekstissä käytetty tavausmerkki muistuttaa modernia yhtäläisyysmerkkiä.
[16] Lyhyt Neuwo Lapsen Opettajalle -kirjasta on ilmeisesti ainakin kaksi eri versiota vuodelta 1816. Pienempien eroavaisuuksien lisäksi toisesta niistä puuttuu kokonaan tämän kappaleen viimeinen virke: *Tästä eroitetaan kuitengin: neliko, tiirikka, piirikka ja lipilaari, niin myös yhdistetyiksi näyttäwäiset sanat: esikoinen, orikoinen, eripuraisuus, eripurainen, erinomainen, erinomattain, esiwalda ja esimies*.
[17] Alkuperäisessä tekstissä lukee *kunninangin*.
[18] Alkuperäisessä tekstissä lukee *waikeeni*.
[19] Alkuperäisessä tekstissä lukee *waelda*.
[20] Alkuperäisessä tekstissä lukee *putkah tawan*.
[21] Sanan *harwa* 3. kirjain on epäselvä, vajaa, todennäköisesti *r*.
[22] Sanan 4. viimeinen kirjain on epäselvä, todennäköisesti *i*.
[23] Sana *jalon* on alkuperäisessä tekstissä painettu *jolon*.
[24] Sanan *poistais'* heittomerkki on alkuperäisessä tekstissä väärinpäin ja kirjaimen alakulmassa.
[25] Alkuperäisessä tekstissä lukee *jo*.
[26] Alkuperäisessä tekstissä lukee *töytyisi*.
[27] Alkuperäisessä tekstissä lukee *lee-paukseni*, mutta vaikuttaa siltä, kuin *ee*-kirjainten päälle olisi painettu *u*, joka on vähän suurempikokoinen kuin leipätekstin kirjaimet.
[28] Alkuperäisessä tekstissä lukee *hengn*.
[29] Alkuperäisessä tekstissä lukee *Kuöpelin*.
[30] Alkuperäisessä tekstissä lukee *W i k s a r i-*.
[31] Alkuperäisessä tekstissä lukee *Lehtee*.
[32] Alkuperäisessä tekstissä lukee *Härätessänsä*.
[33] Alkuperäisessä tekstissä lukee *pekjätkö*.
[34] Alkuperäisessä tekstissä lukee *Wadakunnan*.
[35] Alkuperäisessä tekstissä lukee *kuolewaisuuttaa*.
[36] Alkuperäisessä tekstissä lukee *silmissänsa*.
[37] Alkuperäisessä tekstissä viimeinen kirjain on hyvin epäselvästi painettu.
[38] Sanan viimeinen kirjain näyttäisi alkuperäisessä tekstissä olevan joko *u* tai väärin päin painettu *n*.
[39] Alkuperäisessä tekstissä lukee *tapuhtua*.
[40] Sanan viimeinen kirjain on alkuperäisessä tekstissä vajaa.
[41] Alkuperäisessä tekstissä lukee *mad*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla *Rättelser*-otsikon alla.
[42] Alkuperäisessä tekstissä lukee *DECLINATIONFRNA*.
[43] Alkuperäisessä tekstissä lukee *tillsatts*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[44] Alkuperäisessä tekstissä lukee *korrt*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teok-

sen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[45] Alkuperäisessä tekstissä lukee *härleningarne*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[46] Sanan *härstammar* 2. kirjain on alkuperäisessä tekstissä epäselvä. Kirjaimen alaosa on a, ja sen päällä on joko 1 piste tai tahra.
[47] Alkuperäisessä tekstissä lukee *wirten*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[48] Alkuperäisessä tekstissä sanoja *wirtenä* ja *wirteen* yhdistää kaari, joka on sanojen edessä.
[49] Alkuperäisessä tekstissä tästä kohdasta alkaa kaari, joka päättyy seuraavan rivin alareunaan.
[50] Alkuperäisessä tekstissä tästä kohdasta alkaa kaari, joka päättyy seuraavan rivin alareunaan.
[51] Alkuperäisessä tekstissä tästä kohdasta alkaa kaari, joka päättyy seuraavan rivin alareunaan.
[52] Alkuperäisessä tekstissä lukee *Cassus*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[53] Sanaan *consonant* on lisätty 1. tavuun *n*-kirjain, joka puuttuu alkuperäisestä tekstistä.
[54] Alkuperäisessä tekstissä lukee *alifva*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[55] Alkuperäisessä tekstissä sanan *kymmendä* toinen kirjain on *ä*.
[56] Alkuperäisessä tekstissä lukee *tuhata*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[57] Alkuperäisessä tekstissä lukee *säsom*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[58] Taulukon viimeisen Superlat.-sarakkeen jotkin rivit on alkuperäisessä tekstissä yhdistetty kaarella samaksi kohdaksi. Kaaret ovat sarakkeen vasemmassa laidassa. Yhdistetyt kohdat ovat seuraavat: *kowinda kowimbaa, kowimmana kowimbana, kowimmaan kowimbaan, kowinden kowimbain, kowimmia kowimbia, kowimmina kowimbina, kowimmiin kowimbiin.*
[59] Selityksen *Böjas efter Casus, och nytt-jas liksom första Gradus af Adjectivum, ofta äfven såsom Substantivum* vasemmassa reunassa on alkuperäisessä tekstissä yhdyskaari.
[60] Alkuperäisessä tekstissä lukee *måste*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[61] Alkuperäisessä tekstissä lyhenteen *t. e.* 1. piste on pilkku.
[62] Alkuperäisessä tekstissä lukee *Singularas*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[63] Kohtien *4. (olemalla)* ja *5. (olemalda)* tekstit on alkuperäisessä tekstissä yhdistetty aaltosululla, joka on tekstien lopussa, ja sulkumerkin jälkeen tulee merkin kärjen kohdalle selitys *brukas icke*.
[64] Alkuperäisessä tekstissä sanan *såsom* 2. kirjain on *ä*.
[65] Alkuperäisessä tekstissä sanan *märkas* *ä*-kirjain on viallinen, siinä on vain 1 piste päällä.
[66] Alkuperäisessä tekstissä ei ole pilkkua tässä kohdassa.
[67] Alkuperäisessä tekstissä sanan *företräde* *ä*-kirjain on viallinen, siinä on vain 1 piste päällä.
[68] Alkuperäisessä tekstissä lukee *hänsende*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[69] Alkuperäisessä tekstissä sanasta *Genetivus* puuttuu 2. tavun *e*-kirjain.
[70] Alkuperäisessä tekstissä sanasta *Participii* puuttuu *r*-kirjain.
[71] Alkuperäisessä tekstissä lukee *langa*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[72] Alkuperäisessä tekstissä sanan *många* toinen kirjain on epäselvä. Näyttäisi siltä, ettei kirjaimen päällä ole palloa vaan että kirjain olisi pelkkä *a*.
[73] Alkuperäisessä tekstissä sanan *oföränderligt*

ä-kirjain on viallinen, siinä on vain 1 piste päällä.
[74] Alkuperäisessä tekstissä lukee *spräk*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[75] Alkuperäisessä tekstissä sanassa *och* on iso alkukirjain.
[76] Alkuperäisessä tekstistä lyhenteestä *t. e.* puuttuu ensimmäinen piste.
[77] Alkuperäisessä tekstissä lukee *ocke*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[78] Alkuperäisessä tekstissä lukee *abrevationer*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[79] Alkuperäisessä tekstissä lukee *kuhannen*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[80] Alkuperäisessä tekstissä tästä kohdasta puuttuu piste.
[81] Alkuperäisessä tekstissä lukee *Substantiuvm*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[82] Alkuperäisessä tekstissä lukee *katuu*.
[83] Alkuperäisessä tekstissä lukee *ammätkin*.
[84] Alkuperäisessä tekstissä lukee *sakean*.
[85] Alkuperäisessä tekstissä lukee *läysi*.
[86] Alkuperäisessä tekstissä lukee *ojanut*.
[87] Alkuperäisessä tekstissä lukee *kopeista*.
[88] Alkuperäisessä tekstissä virkkeen lopusta puuttuu piste, mutta tähän se on lisätty.
[89] Alkuperäisessä tekstissä lukee *jokuu*.
[90] Alkuperäisessä tekstissä lukee *käyhän*.
[91] Alkuperäisessä tekstissä lukee *Mo*.
[92] Alkuperäisessä tekstissä virkkeen lopussa on kaksi pistettä.
[93] Alkuperäisessä tekstissä lukee *rukilemaan*.
[94] Alkuperäisessä tekstissä lukee *hengänsä*.
[95] Alkuperäisessä tekstissä lukee *lyösi*.
[96] Alkuperäisessä tekstissä lukee *kadonnnt*.
[97] Sanan *utöfwa* kaksi keskimmäistä kirjainta ovat alkuperäisessä tekstissä hyvin epäselviä, ne näkyvät vain osittain.
[98] *oleman*-sanan *m*-kirjain on alkuperäisessä tekstissä hyvin epäselvä. *m*:n asemesta tekstissä saattaa lukea *w*, eli sana voi siis mahdollisesti olla *olewan*. Muissa vastaavanlaisissa kohdissa on kuitenkin käytetty *oleman*-sanaa, ja siksi myös tässä.
[99] Sanan *pitää* keskimmäinen kirjain *t* on alkuperäisessä tekstissä hyvin epäselvä.
[100] Sanan *menoissansa* viimeinen kirjain on alkuperäisessä tekstissä o.
[101] Alkuperäisessä tekstissä sanan *sinun* toiseksi viimeinen kirjain on joko *n* tai sitten *u*, joka on painettu nurinpäin.
[102] Alkuperäisessä tekstissä lukee *mimä*.
[103] Sanasta *kaikki* puuttuu alkuperäisessä tekstissä ensimmäisen tavun *i*.
[104] Alkuperäisessä tekstissä lukee *täytttäjällä*.
[105] Alkuperäisessä tekstissä lukee *awenndoon*.
[106] Alkuperäisessä tekstissä lukee *puutttuu*.
[107] Alkuperäisessä tekstissä lukee *”Kellon kyöminen”*.
[108] Alkuperäisessä tekstissä lukee *kyllmäkiskoiseksi*.
[109] Alkuperäisessä tekstissä: *ei ainoakana rmahda*.
[110] Alkuperäisestä tekstistä poiketen sanaan *kansa-kunda* on lisätty yhdysmerkki, koska kaikissa muissa saman runon yhdyssanoissa on yhdysmerkki.
[111] *karsahasti*-sanan viimeinen kirjain on alkuperäisessä tekstissä hyvin epäselvä.
[112] Alkuperäisessä tekstistä sanasta *laupias* puuttuu suurin osa toisesta ja kolmannesta kirjaimesta.
[113] Alkuperäisessä tekstissä on sanan *kuin* toinen kirjain joko *n* tai väärinpäin painettu *u*.
[114] Alkuperäisessä tekstissä sanan *synnistä* toinen kirjain on *u*.
[115] Alkuperäisestä tekstistä puuttuu piste.
[116] *on* –sana lisätty alkuperäiseen tekstiin jälkikäteen (mahd. painamisen jälkeen) rivin ylle.
[117] Alkuperäisessä tekstissä sanan *katsoo* toinen kirjain on *o*.
[118] Alkuperäisessä tekstissä lukee *osundonsa*.

Jaakko Juteini

KOOTUT TEOKSET II

Jaakko Juteini

KOOTUT TEOKSET II

Toimittanut Klaus Krohn

Viipurin Suomalainen Kirjallisuusseura

Graafinen suunnittelu: Tarina Thesleff
Taitto: Macgrafix

ISBN 978-952-67216-0-6 (koko teos)
ISBN 978-951-96575-8-5 (osa I)
ISBN 978-951-96575-9-2 (osa II)

Painopaikka: Kirjapaino Oy
Helsinki 2009

Sisällys

Anteckningar af Tankar uti Warianta Ämnen (1827) ... 7
Muistiinpanoja vaihtelevista aiheista
(Anteckningar af Tankar uti Warianta Ämnen -teoksen suomennos) ... 39
Juteinin vastine Viipurin kämnerioikeudelle 25.9.1827 ... 69
Juteinin vastineen suomennos ... 73
Erhetyksen Waikutus elli Lapsen Murha (1827) ... 77
Awiisin Alku-sanat (Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt 29.12.1832) ... 85
Sanan Saattaja Wiipurissa 1833 – 1841 ... 86
Lauseita Jak. Juteinin Kirjoista (1844) ... 107
Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä (1844) ... 111
Juteinin arkkikirjallisuus (1844) ... 165
Jak. Juteinin Kirjoja. Ensimmäinen Osa.
Kandeleen Kaksoiset elli Laulu ja Runo-Kokous (1856) ... 179
Jak. Juteinin Kirjoja. Toinen Osa. Leikki-Lauluja ja Pila-Puheita (1856) ... 183
Jak. Juteinin Kirjoja. Kolmas Osa. Runo-Wihko (1856) ... 189
Jak. Juteinin Kirjoja. Neljäs Osa. Jak. Juteinin Huwitus-Kirja (1857) ... 207
Jak. Juteinin Kirjoja. Wiides Osa. Kirja Wakaisissa Aineissa ja Piirroksia (1857) ... 213
Jak. Juteinin Kirjoja. Kuudes Osa. Kynä-Kokeita ja Kirja-Kokous (1858) ... 235
Jak. Juteinin Kirjoja. Seitsemäs Osa. Ajatuksia ja Hupailemia (1858) ... 239
Jak. Juteinin Kirjoja. Yhdeksäs ja wiimeinen Osa.
Tarina ja Kummitus-Kirja. Suomalaisten Walittuja Sanan Laskuja (1858) ... 307
Saatteeksi sananselityksiin ... 345
Sananselityksiä ... 349
Lähdeluettelo ... 379
Jaakko Juteinin painettu kirjallinen tuotanto 1804 – 1858 ... 379
Loppuviitteet ... 430

Anteckningar af Tankar
uti
Warianta Ämnen

af

Jac. Judén.

W i b o r g,
hos And. Cederwaller år 1827.

I n n e h å l l.[i]

Tänke-Språk. 9
Om Grundsatser i Moral-filosofien. 11
Christendomens hänwisning genom bättring till Guds barmhertighet. 12
Förnuft och Religion. 16
Religion och Seremonierna. 17
Om synders förlåtelse. 19
En blick å Historien. 20
Om ordet t r o. 21
Det Öfvernaturliga. 22
Betraktelse om Fritänkeri.[ii] 22
Naturens Daningskraft. 25
Utkast till Afhandling om Sjelfmord. 26
Om wåld emot djuren. 29
Om Wälgörenhet. 29
Contraster i Prädicater. 30
Om Spelare af profession. 30
Tankar om Poesie. 30
Om Finska Språket. 31
Apologie för de såkallade blöta bokstäfwarna uti Finska Språket. 32
Om Rimmslut uti finsk Poesie. 33
Hund-hädanfärd, eller Schattes död. 33

---

[i] Tämä on teoksen alkuperäinen sisällysluettelon mukaan tehty luettelo, johon toimittaja on lisännyt sivunumerot.

[ii] Edelleen muokattu versio ”Min Öfwertygelse, eller Reflexion om Fritänkeri” -kirjoituksesta, teoksessa ” Lähtö-Laulu, elli Hyvästi-Jättö Wäinämöiselle” vuodelta 1819.

Företal.

Deßa uppsatser äro mina wid lediga stunder antecknade ideer, den tid jag uppsagt Wäinämöinen min lydnad. Ehuru min afsigt då warit, att med allone afstå ifrån en otacksam eller kanske mina krafter öfwerstigande författare besattning, har jag likwäl icke ägt styrka nog, att wara ståndaktig uti min föresats, emedan jag icke kunnat förqwäfwa nöjet wid tankarnas syßelsättning och deras antecknande, intill deß jag återwändt till modersmålet, som jag ansett för min egentliga werkningskrets, och der jag trott mitt litterära tidsfördrif hafwa jemwäl någon allmännare god werkan, om ej directe, åtminstone såsom anledning dertill, som ofta äfwen genom mißtag kan winnas.

Detta författare nöje, med sina mißtag och många förödmjukelser, tillämnade att nedslå mitt sinne, har derjemte icke aflupit utan kostnader för mig, hwarföre min ihårdighet af mången torde anses med åtlöje[1]. Men då ödet gynnat mig med en plats i Samhället, der förtjensten fördelaktigt balancerat med det dagliga behofwet, har jag ansett för en owilkorlig skyldighet, att med öfwerskottet söka gagna det Allmänna. Har sådant mißlyckats mig, eller har jag warit för swag till ett så stort wärf, så är jag åtminstone icke owärdig - - - Dårhuset och medlidande.

Tänke-Språk.

Sanningen är ett helgadt Tempel, och förnuftet är sanningens fackla, hwarförutan intet redigt begrepp uti deß helgedom intränger.

Förnuftet är en gåfwa ifrån höjden, som endast af dåren föraktas. Seende kunna wi fara wilse, men ingalunda finna wägen bättre med tillslutna ögon.

Menskligheten förseelser härröra oftare af swaghet än elakhet. Den fallne bör derföre hällre ursäktas och beklagas, än fördömmas.

Menniskans animaliska lif har likhet i wanskligheten med löfwen på trädet. Om wåren och sommaren afflitas de med swårighet; wid erhållen mognad om hösten affalla de genom sin egen tyngd.

Om menniskan uti sitt handlingssätt will likna Gud, som är osynlig, böra de goda gerningarna utan begär att synas och utan stolthet utöfwas.

Den rikedom är af mycket wärde, som utmärker sin ägare, icke genom prakt och högmod, utan genom stiftande af nytta dermed.

Den som icke älskar dygden och upplysningen, han leker blindbock med sitt öde, och will i mörkret ertappa den inbillade lycksaligheten.

Ingen rikhaltighet för menniskan kan jemföras med tiden; deraf slösas mycket bort, men en ewighet återstår, sådan som den i lifwet förberedes.

Det werksamma[2] lifwet är det bästa lif; rörligt watten är alltid friskast.

Eldens werkan röjes genom ämnet, och själens genom kroppens organism. Elden och själen äro således i nära samband med materien.

Af egennytta hastar menniskan till laster, likasom swinet söker swalka uti

gytjan. Sålunda nedfölade äro de wederstyggelige uti wår åsyn.

Många ibland menniskorna äro narrar, och anses så af hwarannan; men få kunna tro det om sig sjelfwa.

Den klokaste af männer är den som minst felar, och endast en dåre kan anse sig infallible.

Högmod i själen liknar wattusot i kroppen, begge wanställande genom swullnad.

Dåren högmodas öfwer sina kunskaper derföre, att han med förnöjelse betraktar endast det han wet, men förgäter det som mera år – – det han icke wet.

Genom smicker tillwäxer den swages fåfänga, likasom ohyran frodas uti orenlighet.

En anonym författare liknas en masquerad person. Han är sålunda mera fri uti sitt förhållande; men bör wara answarig för öfwerdriften, när masquen afklädes.

Otjenliga uttryck uti alfwarsamma ämnen äro anstötliga såsom klappersten på allmän farwäg; banan ändras genom dem icke, men de gifwa knuffar åt den farande.

Hätskhet emellan parter uti rättegång liknar argheten hos hundar; de wisa hwarannan tänderna, utan att saken derigenom afgöres.

Den som genom titlar finner sin fåfänga tillfredställd, han liknar den lätt förnöjda gästen, som kan hållas munter, och afspisas utan kostsamma tillställningar.

Fåfängan är en sort dragningskraft, som förbinder medelståndets narrar wid den förnämas beswärliga glans, lik planeterna wid folen, som dels förbränner deras yta, och dels befordrar ohyran på desamma.

Den frie man, hwilken så lågt nedsätter menskligheten wärde, att han söker beprisa träldomens fördelar, är sjelf qualificerad att wara träl, och saknar ej widare än en egennyttig ägare, för att närmare erfara fördelen af en wilkorlig behandling och sålunda afhängig lycksalighet.

Uti ett land, der ståndsrättigheter på medborgerlig bekostnad ännu skyddas, der liknar Samhället wagnen, som af mäktiga hästar, med kuskar af egennytta, slites åt olika håll efter olika intressen.

Ryktbara Hjeltar ibland Nationerna äro, i jemförelse med andra nyttiga Medbörgare i Statem, såsom Torn i Städerna; de falla först i ögonen, men äro ofta uppförde endast till prydnad.

Passionerna hos menniskan äro i lika förhållande till förnuftet, som Ministrarne till en Regent; de regera ofta äfwen Regenten.

Stora och kraftfulla Regenter äro lik solen, som sprider ljus och wärma i naturen. De swage likna månan, emedan de erhålla sin glans endast af Thronen.

Forntidens öfwertygelse om Satans herskande wälde öfwer menniskorna, samt de emellan dem och honom afslutade contracter, är för nutiden ett åtlöje. Satan wore ock enfaldig, om han wille inlåta sig i slika upptåg, emedan menniskan står under wår Herres förmynderskap, och alla menliga öfwerenskommelser med en pupill gälla inte.

Äfwen wid de mäst rörande tillfällen blir råheten känslolös, och bringas till deltagande endast genom framställning af eget lidande. Likaså hos egoister, som hafwa sin moral mera i magen än i hjertat, kan samwetet wäckas endast genom ryggen.

Likar till sinnesart styras bäst af likar. Derföre, enär nu menniskan undfått herrawälde öfwer djuren, röjer hon jemwäl sig hafwa fått i mer och mindre grad en släng af djurarternas olika natur; hon är grymm eller medlidsam, wild eller saktmodig, oförskräckt eller bakslug o. s. w. –

I det menniskan skryter af sitt företräde framför djuren, borde hon söka dämpa hos sig uppsåtet uti wåld, grymhet och list, hwartill endast wilddjuren äga benägenhet, som dock är mindre omoralisk.

Genom wiljans frihet skiljer sig menniskan ifrån djurens instinkt; men denna instinkt är afwundswärd emot den mißbrukade friheten.

Menniskan är lik en spegel uti sitt wäsende. Kroppen omgifwer själen, liksom ramen sammanhåller och bewarar glaset. Spegeln afbildar föremålen, och själen emottager intryck af erfarenheten. Det klara och jemna glaset liknar den sundt tänkande menniskan. Concawa och conwexa glas likna fantaster, som antingen förstora eller förringa föremålen. Ett dunkelt glas kan tillämpas ett dumhufwud, och ett föndradt eller annars skimrande, förwirringen i förnuftet.

Lagens princip är: rättwisa utan mannamån. Den Lag, som ej bestämmer ömsesides skyldigheter Medborgare emellan, är en orimlighet, och den som, till hån för menskilga rättigheter, söker tillwälla sig ett wilkorligt behandlingssätt öfwer sin nästa, han förswagar Samhällets säkerhet, i det han retar den lidande till wåld och lika wilkorligt förfarande.

Flyttfogeln iakttager sin instinkt, att wid winterns annalkande sträfwa till ett warmare klimat. Hwarföre skulle då menniskan förqwäfwa sin åtrå till ett sällare lif efter döden? Den förres syftning swiker ju icke. Skulle wäl hoppets ledning för menniskan wara mindre säker?

Om Grundsatser i Moralfilosofien.

Den moral-filosofiska princip, att utöfwa det goda endast såsom warande godt, dygd, utan annan bewekelsegrund och åsigt än såsom dygd, är för den sinnliga menniskan abstract och ifrån Gud isolerande.

Att stifta godt af egennytta, till winnande af salighet, är wanhedrande för dygden och en motstridighet till ändamålet, ehuru äfwen då icke utan nytta för werlden.

Närmandet till Gud uti sann harmonie emellan tro och handling, alltid sträfwande till förädling och fullkomlighet, så att förnuftet upplyses och hjertat wärmes af en lågande wälwilja – – – se der den rätta och säkra grunden för all dygd, som är wärdig en himmelens arfwinge och winner Guds wälbehag.

Denna höga grundsats finnes uti Christi Lära utwecklad. Redan de äldre Filosofernas moral-princip war härmed deri öfwerensstämmande, att egennyttan icke kunde läggas till grund för en dygdig handling; men de hade icke upphunnit

den moralska höjd, den klarhet, som Christus uppdagat uti wälwilja och kärlek.

Äfwenså dunkel war idéen om tillwinnandet af Guds nåd och wälbehag. Offret ansågs då för ett medel dertill. Christus kom och afskaffade offrandet, – – han yrkade i sådant afseende bättring och hjertats förädling, sträfwande städse allt högre uti moralisk fullkomlighet, – – och de wise hafwa insett sanningen deraf.

Christendomens hänwisning genom bättring till Guds barmhertighet.

Menniskan blef skapad fri på jorden, med anlag till det goda, jemte lemnadt tillfälle äfwen till afwikelse. Eget wal emellan godt och ondt skulle bestämma hennes moraliska wärde. Sådan är hon i denne dag, fri till den ytterlighet, att friheten och det goda kunna af henne mißbrukas.

Uti mißbruk består således menniskans hufwudsakliga felaktighet. Deraf härrör det onda, genom uppsåtligheten förökadt till styggelse. Till och med egennyttan, den mäst lifwande passion hos menniskan, nödwändig till warelsernas existence, är i sig sjelf ännu ingen last, men blir det genom mißbruk och orättwisa.

Allwisligen har derföre den store Skaparen, i anseende till denna passions förledande egenskap, till hämmande af deß öfwerdrift, utstakat en motwigt uti följderna af mißbruk och det rätta ändamålsenliga förhållandet, af godt och ondt, af dygden och lasten, för att sålunda stadga menniskans fria wilja till beredande af hennes fullkomlighet och den deraf härrörande lycksaligheten.

Jemwäl de öfriga passionerna uti mennisko-hjertat äro paßad-windar på lifwets ocean. Med fästad uppmärksamhet å desamma föra de oß till målet. Genom oaktsamhet, eller utbrustna till härjande stormar, förqwäfwa de förnuftet och mißleda till förderfwets klippor.

Uti ett sådant fritt förhållande, med eget handlingssätt, befinner sig nu menniskan. Twånget skulle hafwa tillintetgjort hennes stigande moraliska wärde, och det owilkorliga beroendets jernarm nedsatt henne i parallel med djur och plantor.

Menniskan är således till, för att sjelf upparbeta sig till högre förhållanden, till moralisk bildning och fullkomlighet. Målet är henne föresatt, men uphinnandet liknar Sisyphs mödosamma sträfwande med hälln, swår att till höjden uppvältra. Allestädes möter oß det underbara och stridiga uti menniskans förhållande. Begåfwad med begrepp om fullkomlighet uti föreställningen, är hon bristfällig i werkligheten, ofta begråtande sin swaghet. Wi warseblifwa dygden endast i föresatsen och afsigten med handlingen. Menniskan känner wägen till sin förädling genom den moraliska åsyftningen, utan att kunna ernå fullkomligheten här i lifwet; ty uti utöfningen kan den swaga menniskan icke annat än ofta brista emot skyldigheten.

Den utöfwande fullkomligheten är sålunda en stridighet emot den menskliga förmågan. Men den rena föresatsen i det goda, känsla för dygden, medför redan ett moraliskt wärde och är en upphöjande egenskap, hwaraf handlingen föreställer blott ett aftryck. Denna egenskap är ett utsäde i mennisko-hjertat, som först i ewigheten kan hinna till mognad.

Menniskans owillkorliga och med möjligheten öfwerensstämmande åliggande i timmeligheten består då endast i afsky för lasten ända till undwikande, och kärlek till dygden äfwen der, hwarest utöfningen är i strid med swagheten, då känslan för dygd bör upprätthålla det moraliska sinnet, för att icke öfwerwäldigas af synden, men tillkämpa sig en lysande seger, till winnande af allt högre och högre förädling, såsom förberedelse till ewigheten, der då saligheten, lik ljuset af lågan, blir en följd efter Allgodhetens och Barmhertighetens syftemål med ett swagt, men moraliskt wäsen.

Enär nu swaghet är menniskan hårdt widlådande, och fallet derföre mindre undwikeligt. Enär jemwäl åtrån till dygd och god afsigt i handlingen, den enda menskliga fullkomligheten här i lifwet, ofta kallsinnigt åsidosättas, och menniskan, hwilken ingalunda will eftertänka saligheten, om ock orättwisa och brott skulle brännmärka deß jordiska wandel, icke finner sig beståndande hos Gud, det högsta idealet af all fullkomlighet, icke kunna utstå redogörelsen inför Rättfärdighetens Domstol, – – – hwad blir då hennes tillflygt? hwad will hon tillgripa i denna labyrint af stridigheter, för att undkomma faran, då lifwets strömdrag förer oß hwarje ögonblick häftigare till ett wådligt öde? Forntidens offer och späkning, först till utplånande af brottsligheten, jemte det förtjenta straffet, och sedan widare till förwärfwande af himmelens wälsignelse, äro numera för mycket materiela för tidens anda. Offerblodet kan icke fördunkla samwetets spegel, icke dölja syndens styggelse uti det wrånga sinnet, för att i lånad masque träda inför Herran. – – – Här förwirras tanken, hisnande för owißheten, såsom för en ryslig afgrund. Hoppet är förloradt för lastens anhängare, – förtwiflan intränger genom alla sinnen. Wansinnige irrande uti syndens ödemarker, förgås de af elände. Icke engång den af swaghet felaktige, liknande ett i skogen förwilladt barn, som gråtande ropar efter wägwisare, icke engång den ångerfulle är säker om räddning, då ewighetens dunkelhet inbryter. Qwalets låga röjes genom det bristande ögat, såsom wådelden genom fenstret uti den instörtande hyddan.

Sådant synes ny menniskoslägtets jämmerfulla tillstånd med en hemsk utsigt åt ewigheten, jämmerfullare än fördom Judarnas wid Christi ankomst, dignande under förtryck och offrens bördor. Men trösten är kommen; wi se Frelsaren Jesus Christus, framträda med bebådelse om barmhertighet hos Gud genom bättring hos menniskorna. – Gnistrande uppflammar åter hoppet. Den förtwiflande menskligheten upplifwas, såsom naturen wid wårens annalkande. Christus har räddat menniskan, det förwillade barnet, och återfört henne uti Nådens moderliga sköte. Han har höjt försoningens fana, med Ewangelii kallelse till efterföljd, hugswalande för det betryckta hjertat, såsom i sjönöd utropet: land, land! för de räddning sökande. Tröstande, såsom morgon rodnaden efter nattens mörker, fröjdefull, lik wårsolen, och strålande af gudomlighet, är Christi Lära uppenbarad på jorden. Inbördes kärlek, med åtrå till dygden och wördnad för Gud, utgör der målet, dit Christne skola sträfwa. Derifrån sprides ljus och wärma, werkande fruktbart på förnuft och hjerta, så att tron blir lefwande hos menniskan, likasom fröet uti jorden wäckes till lif genom solens wärmande strålar. – – – En himmelsk ljusning uppgår härwid uti wåra sinnen, hoppets ledstjerna, hänwisande genom bättring till Guds barmhertighet, ett tröstefullt mål, såsom B e t l e h e m för de wise från Österlandet. Apostlarnas hänryck-

ning wid ljuset från höjden, då hos dem wäcktes en ny anda, och de skådade sanningens klarhet, förnyas på jorden genom Ewangelii budskap, salighetens morgonsol, som skall upplysa werlden, och hwars milda sken redan upphunnit äfwen wåra ögon, derest wi icke äro slagne med blindhet, sänkte i herskande fördomar, såsom folket uti Israel, för hwilket Christus med kraft, men förjäfwes, predikade hjertats förädling, lågande wälwilja och menniskokärlek, försonande sinnelag till och med emot owänner och förföljare, wisande menniskorna wägen till den sanna moral-fullkomligheten och Guds wälbehag.

Utan att fördömma den menskliga swagheten, yrkade Christus städse den fallnes upprättelse. Han lärde sättet att nalkas Gud förutan offerblod; han förwandlade offrandet till hjertats förbättring – äskande kärlek till dygden i den grad, att deß werkan bordt yttra sig äfwen i den dolda handlingen. Men han blef icke hörd, han förföljdes. De som honom hörde, de förwillades; ty salighets läran grundades då icke på wälwilja och dygd, utan war ett belönings system, liknande mera intereße räkning än salighets lära. Wälgörningar utöfwades af speculation, icke af wälwilja, än mindre af kärlek; de dyraste offer skulle öppna de högsta himlarna.

Wid så inskränkta moral-principer war Christi lära en dunkelhet äfwen för de wälsinnade. Med föreskrift af wälwilja och menniskokärlek yrkade Christus afskaffandet af de blodiga offren, såsom otjenliga till winnande af Guds nåd. Han förklarade det rena hjertat Gud mera tacknämligt än alla offer. Men, wanans makt[3] beherskar swagheten och fördomen står i förbund med fåkunnigheten. De första Christne kunde icke med allone förgäta offrandet, hwarmed de welat muta rättfärdigheten. Afskaffandet af offer war dem en wälgerning; men sinnligheten war dermed icke tillfredsställd. De hafwa materialiserat offrets allegorie i Christi död till underpant för den förmenta försoningen genom offerblod, utan afseende å efterföljd af läran, som wisar wägen till Gud genom bättring. De hafwa eftersatt förbättringen och sökt qwittera synden genom Frelsarens förtjenst såsom pris för alla laster. Så äfwen de följande Christne; i stället för en gudomlig Medlare genom den saliggörande läran, och förgätande Skriftens allegorie om det sista stora offret, en allegorie, som torde warit nödwändig för de swaga sinnen i den ännu späda församlingen, hafwa de gjort Christus endast till ett lekamligt offer, till utplånande äfwen af deras uppsåtligaste synder uti ett förhärdadt tillstånd. Jemwäl wår samtid är ej fri från denna swåra tillwitelse. Menniskorna söka frelsning, men icke bot och bättring, icke dygden. Wid tillwällandet af jordiska fördelar förgäta de himmelen; de afsky icke lasten; de skulle tillbedja helwetet, om de derigenom kunde förwärfwa sig saligheten.

Har man någonsin gröfre wåldfört en sublimare lära, för att i fördomar, dårskaper och brott insöfwa den tanklösa menskligheten! Länge nog har man låtit henne förledas af det bedrägliga hoppet om bättring ännu på dödsbädden. Hwilken orimlighet! Huru kan den länge inrotade styggelsen, lastens ogräs, på en gång uppryckas? Ännu mer, huru kan dygden så hastigt planteras och få rotfäste uti ett förhärdadt hjerta? Hälleberget öfwergår icke fort till fruktbarhet. Här röjes osäkerheten af den sena förbättringen. All nödtwungen dygd förswinner, då ewigheten dagas, likasom lösa, för tillfället gjorda uppställningar af de härligaste wärter uti solwärman snart förwisna.

Omgifwen af syndens töcken, med ett till laster benäget hjerta, huru kan menniskan ett ögonblick afbida en stråle från barmhertighetens sol, eller någonsin tillwinna sig Guds wälbehag, utan att göra honom till sin medbrottsling? – – – Rys, förwillade mensklighet! Så länge du blir kall, utan skonsamhet emot djur och menniskor, egennyttig ända till bedräglighet, så länge är din religion en hädelse emot Gud. Med ett förqwäft moral-sinne är menniskan owärdig sitt namn och sitt beläte; saligheten är henne en omöjlighet.

Om wi icke äro intagne af sanning och rättwisa uti wår werkningskrets, af wälwilja och kärlek inbördes, så äro wi icke Christne och hafwe ingen arfwedel i himmelen; deß portar äro tillslutne för egennyttans offer utan hjertats deltagande. Jordiska fördelar kunna stundom genom förställning och lånt skepelse tillwinnas, – himmelen aldrig, aldrig saligheten, emedan wälwilja och kärlek dertill owilkorligen förutsättas. Det har kostat werlden möda och blodsutgjutelse, att afwika från denna grund, att i mysterier inweckla och i fientliga sekter indela läran om försoning, läran, som bjuder fred på jorden och wälwilja hos menniskorna.

Wille Jesus Christus åter i wåra dagar blifwa synlig på jorden, han skulle häpna öfwer så många irrbloß, förwånas öfwer tidens ännu kalla upplysning utan kärlek, såsom nordskens flammor utan wärma; han skulle icke igenkänna sin lära, som är wanställd; han skulle utgjuta tårar öfwer förderfwet, liksom fordom öfwer J e r u s a l e m. Ja, Christne! förlåten mig detta hårda uttryck: enligt råhetens till förwillelse urartade grundsatser om bättring, tro och salighet kunde han lätteligen nu som förr anklagas af ilskan och dömmas af fördomen. Sölad af laster, mörk och blodig stannar uti Historien wålnaden äfwen af wårt flyende tidehwarf.

I betraktande af werldens moraliska förfall, och förderfwets förbannelse, som låg tungt öfwer Adams efterkommande, sökte Frelsaren upprätta ett andeligt rike, ett heligt samfund, dit alla dygd-älskande blefwo kallade, han sökte bättring på jorden, för att utwerka barmhertighet i himmelen. Men hopen förstod honom icke. Han har med lifwet fått umgälla detta sitt ädla företag. Apostlarne sjelfwe hade swårt att fatta denna stora plan, denna totala omskapning af moral-systemet. Kärleken skulle segra öfwer hatet, bättringen öfwer förderfwet, fördomens mörker förswinna, och sanningens ljus upptändas till ledande af menniskoslägtet till deß bestämmelse, den moraliska fullkomligheten, med deraf härrörande förmåner i tid och ewighet. Werket war likwäl påbörjadt, om ock menniskorna först efter år-tusenden skulle kunna satta det höga och sanna deri, för att återwända ifrån willostig till den rätta banan i salighets läran, der allt andas wälwilja och kärlek, och hwarigenom menniskan endast kan närmas deß upphof, Gud, all kärleks rena ursprung, som omgifwes af salighetens och himlarnas härlighet, derifrån afståndet för den kärlekslöse blir ett swalg efter oliksstämmigheten af deß wäsen med den sanna moral-känslan.

Icke må wårt sinne i hårdhet öfwerträffa hälleberget, som wi dock se förwittra och småningom upplösas till fruktbar jord. Nej, måtte bättring snart följa och wåra hjertan upplåga i wälwilja! Fröjde sig menskligheten öfwer sin återwunna upprättelse, lik den ifrån förtwiflan förloßade modren, som ser sitt barn räddas från undergång! Höjden af hennes erkänsla wid räddningens ögonblick, – Daniels lofsång i Lejonkulan, ware

wår wäckelse till tacksamhet inför Barmhertighetens Thron, tacksamhet, brinnande uti en werksam efterföljd af läran, som upplyser wägen till saligheten!

Förnuft och Religion.

Förnuftet är en stråle af Gudomens ljusning, hwarigenom sanningarna äfwen uti Religions saker kunna skönjas och pröfwas, och Religion är ett uttryck af en förtröstande wördnad för Gud, försinnligad genom det yttre bruket och ceremonierna, hörande till olika uppfinningar af menniskorna; hwarföre de ock wisa sig olika hos olika folkslag, men andan är en. Detta försinnligande bör uppwäcka känslan, och först uti denna känsla lågar den sanna Gudsdyrkan.

Sålunda upplyst genom förnuftet och uppwärmd af känslan har menniskan uppbyggelse af Religionen. Sålunda blir Religion wälgörande, lik solen i naturen. I annat fall, der egennyttan är synbar under Religionens täckmantel, har Gudsdyrkan urartat sig till sällhets speculation, och är derföre ingen Religion; ty endast känslan är deß anda och förnuftet deß ljus.

Tron om legender och naturwidriga traditioner äro jemwäl wida skilda ifrån Religionen; de äro irriga begrepp om werkeliga eller blott inbillade tilldragelser, dem oförnuftet och fördomen, eller egennyttan och bedrägeriet i de mörka tidehwarfwen, med wanställande af werkligheter, framalstrat, och dem menniskornas benägenhet för det orimliga, att tro det de icke förstå, intill wåra dagar bewarat. En historisk sanning liknar ofta kycklingen, utkläckt ifrån ägget; efter framkomsten paßa de icke mera i sina former. Händelser inom wåra egna omgifningar äro sällan öfwerensstämmande med den flygande berättelsen, som hwar och en omskapar efter sitt fattade ideal för tilldragelsen.

Äfwen uti traditionen fordrar den historiska wißheten åtminstone natur-enlighet, och är derföre trowärdig blott såwida, att hon icke strider emot erfarenheten och sunda förnuftet, det förnuft, som är oß gifwet till en ledstjerna genom lifwet. Utan deß wälgörande werkan skulle wi famla utij ett fördersligt mörker, saknande begrepp om sanning, plikt och rättighet. Förnuftets ljus upplyser för oß sanningarnas helgedom. Och der förnuftet förwillas uti obegriplighet äfwen i frågan om det tillkommande, der höjes öfwertygelsen till målet på hoppets wingar. Förnuftet liknar mannen och hoppet en tämd fogel, som han låter flyga högre än han sjelf kan uppkomma.

Utan ledning af förnuftet, törstande efter sällhet och förutseende, har menniskan fallit till swärmeri och fördomar. Med inbillningens stormwind har hon rusat förbi underpanten för det oß ännu bristande uti wißheten, det allt ersätttande ljufwa hoppet, som är sällhetens morgonstjerna.

Återkommen till hoppet, kan menniskan umbära förutseendet. Tröstad af Religionen, äger hon lugn för det tillkommande. Förtröstande wördnad för Gud, känsla för sanning och pligt, samt wälwilja i handlingen – – – se der den sanna öfwer allt gällande Religionen, som är wår ledare ifrån förderfwet, såsom Engeln för L o t h ifrån S o d o m. Lifwets tröst utbreder sig deraf öfwer menskligheten, lik morgondaggen öfwer ett förtorkadt felt.

Religion och Ceremonierna.

Allt folk på jorden har bildat sig idée om Gud, skapelse och odödlighet, och hwarje menniska har af naturen urskiljning af godt och ondt. Stiftelse af Religion upphöjer själen till omfattande af det moraliskt sköna och rätta.

Religion, såwidt dermed förstås sättet till den Högstes dyrkan, är wäl mångahanda i werlden; men andakten, som utgör själen deri, är likwäl alltid en, lik den allmänna moral-känslan, som gör menniskohjertat warmare, för att med tillgifwenhet offra sin dyrkan rättfärdighetens Gud, som är föremålet för all wår wördnad. Han behöfwer wäl icke denna dyrkan, denna andakt; endast för oß sinnliga warelser är känslans försinnligande ofta af god werkan. Sättet dertill är mindre maktpåliggande, och olika emot förnuftet icke stridande ceremonier, att winna dyrkan af stoftets barn, kunna icke wara anstötliga för den högsta wisheten, för werldarnas Skapare, emedan med denna dyrkan åsyftas endast wårt eget wäl på jorden, hwilket rimmeligen icke kan ernås på fullkomligen enahanda sätt för alla folkslag och i alla klimat, likaså litet, som jorden allestädes kan hafwa enahanda odling och bära lika frukter.

Ho kan derföre hysa sinne för den förwända föreställning, utom andaktens samband, om Religionernas yttre förening, det är öfwerallt lika ceremonier uti Gudsdyrkan, då t. e. sederna i ett enda landskap, wanorna hos hwarje enskilt menniska äro så skiljaktiga? En till yttre bruket uniwersal Religion torde möta lika swårighet med en uniwersal Monarkie. Deras upprättande wore swårt, men förfallet säkert; de skulle snart återgå till ett naturligare förhållande efter Nationernas olika seder och lynne, likasom det uppdrifna hafwet efter stormen återtager sin jemwigt.

Betraktande grunden widare till olika trosbekännelser, som menniskan, i jemförelse med sin egen, är benägen att öfwerse, inse wi syftemålet allmännast wara menniskoslägtets timmeliga och ewiga wäl medelst upplifwandet af wårt moralsinne, och finna hufwudsakliga skiljaktigheten endast uti ceremonierna och det yttre bruket ibland menniskorna, som sjelfwa, efter olika omständigheter, icke kunna wara hwarannan fullkomligen lika hwarken i tänkesätt eller seder; de äro ju skiljaktiga äfwen till färgen och anletes bildning. Ett deremot wisadt förakt wore derföre en grof elakhet, foster af ett inkränkt begrepp hos menniskan, som anser sig sjelf för ett ideal för sina omdömmen, och fina omdömmen för orubbliga sanningar, om de ock wore grundade endast på mystiska dogmer, deri mißtag lätteligen inträffar.

Om någon är öfwertygad om sanningen af sin för andra oskadliga princip, den han ej dem påtrugar, bör denna öfwertygelse, som är hans heligaste egendom, icke lida öfwerwåld af yttre makten, då wi ej önske, att sådant äfwen skall wederfaras oß af andra, som äro oß öfwermägtige. Endast wälwilja och sanningens ljus böra leda den wilsefarne till rätta.

Wißerligen kunna yttre bruk, wid bristande ciwilisation, till wår grämelse, ofta wara hårda, ja äfwen grymma. De böra likwäl helst genom meddelad upplysning undergå mildring, och menniskorna äfwen deri med tålsamhet och saktmod närmas till förnuftenlighet och det gemensamma syftemålet, den moraliska fullkomligheten, likasom de närma sig hwarannan i hufwudsaken, den derpå grundade lycksaligheten, som hwar och en efter sitt fattade

ideal derom med ljuf förhoppning åtrår och längtande eftersträfwar.

Endast der förwandlas Religionen, med deß ceremonier, till en skadlig fördom, då deß bekännare eftersträfwa målet, men förkasta medlet, – älska lycksaligheten, men förakta moralen och dygden. Den bästa ibland Religionerna igenkännes af deß werkan till menniskoslägtets förädling och fullkomnande, och den Religion, som hänwisar menniskan till himmelen, utan afseende på själens förädling, hwarförutan himmelriket förfelas, bär stempeln af råhet, eller jordisk egennytta hos deß handhafware, sjelf ett medel för afgrunden till menskligheten förderf.

Jemte begrepp om det högsta Wäsendet, eller rättare en inre öfwertygande känsla derom, framstrålar Religionen hos alla folkslag, gryr i deß morgon, wärmer och lyser klart wid middagen. Hwad annat än denna öfwertygande känsla utgör hufwudgrunden för all Religions lära, om ock ingen fullkomlig bewisning för begreppet om Gud wore här möjlig.––– Men för oß ligger i öppen dag, med märkbar ändamålsenlighet i de minsta werkningarna, hela den underbara naturen, hwars upphof wi, annorlunda än genom en förnuftig orsak, genom Guds allwishet och allmakt, icke kunna begripa, utan att tillskrifwa naturen sin egen danande kraft, med deri förborgad ändamålsenlighet uti bildningen, hwilket wi ännu mindre kunna omfatta. Månne icke dagens ljus gör oß öfwertygade om solens tillwarelse? Är icke werlden en uppenbarelse om Gud? Lägg härtill känslans hänwisning, – och tron stöder sig på hälleberget.

Gudaktighets öfningar hafwa existerat och existera öfwer hela jorden, deri dogmatiken hörer till det mekaniska systemet, och blir olika efter olika behof och förhållanden, samt derå grundade olika åsigter och önskningar jemwäl i ewigheten, der den tillkommande sällheten till det mästa föreställes och bildas efter de käraste njutningarna i lifwet. Jemför härmed det materiela förhållandet, då t. e. Söderlänningen uti sitt warma klilmat söker swalkande beskuggning, förnöje wi oß af solens wärma, – och endast wanwettet kan härwid tadla den naturenliga åtgärden.

Annat är förhållandet med andan af Religionen, med den rena tillgifwenligheten för alla wäsendens upphof. Den andeliga åsyftningen uti Religion kan med stigande upplysning hos alla folkslag ledas till ett gemensamt hufwudmål: den renade principen om moralisk fullkomlighet, dit allas sträfwande bör syfta, om ordet R e l i g i o n icke skall mißbrukas. Derföre har Religions toleransen, äfwen innan denna höjd af upplysning kunnat ernås, blifwit ansedd för den gryende upplysningens säkra kännemärke och bör af förnuftiga warelser alltid med wärma omfattas. En omild dom, innan anledningen till nästans handling blifwit utgrundad, härflyter af det råa sinnet. Den upplyste efterletar först källan till handlingen, och då leder sanningens ljus honom till rätta. Wattnet är ju klart af naturen, men grumlas af mångahanda orsaker. Så ock det menskliga hjertat. Den wälgörande solen, som öfwerallt, öfwer de goda och onda, sprider ljus och wärma i naturen, ware oß ett härligt mönster till wårt förhållande ibland medmenniskorna.

Menniskor! I ären bröder, och förnuftet har enahanda yttrings-symptomer i alla werldens delar, ehuru sättet och graderne kunna wara olika. Wisen derföre saktmodighet äfwen emot de förwillade, som torde hysa samma uppriktiga öfwer-

tygelse om eder. Söken upfylla det yppersta af Natur-Rättens, Moralens och Religionens bud: Älska din nästa såsom dig sjelf! det är: hwad du önskar för dig, unna och befordra det äfwen för din like; hwad du afskyr, afsky det ock för andra.

Om synders förlåtelse.

Enär menniskorna förlåta hwarannan, är det att efterskänka en fruktad hämd för liden oförrätt, och derföre kan man wara lugnad till sinnes efter erhållen tillgift och förnyad wänskap. Men hwilken säkerhet är för handen, att i ewigheten och hos Gud den uppsåtliga orättwisan och gemena skändligheten någonsin kan förlåtas, så länge det förflutna icke förgätes? och det förflutna kan föga förgåtas, förän med upphörandet af wår tillwarelse; ty lasten, likasom dygden, har sin wedergällning uti åminnelsen af uppsåtet i handlingen. Ja efter skedd moralisk sinnes förändring kan Gud skänka syndaren sin mildhet och sitt wälbehag för deß upptände afsky för lasten och wärma för dygden; men utplånandet – döfwandet af åtankan wid det framfarna är för den lastfulle sjelf ingen tänkbat möjlighet, utan tillintetgörelse af deß olyckliga warelse.

Likwäl kan syndaren liknas wid en resande; ju längre han sträfwar framåt på dygdens bana, ju mindre blir det lemnade afskywärda målet för hans tillbaka kastade blick, om det ock[4] aldrig skulle fullkomligen förswinna och utplånas.

Gud är rättfärdig, men hans rättfärdighet kan, i enlighet med sig sjelf och den ewiga rättwisan, swårligen tillämpas den swaga menskligheten annorlunda, än att hans barmhertighet och faderssinne upptager i nåd den ångerfulle[5], som sig förbättrar, som afskyr det onda af känsla för dygden, och i Guds kärlek söker befrämja det goda.

Den syndare, som upphunnit denna moraliska höjd, kunna wi icke fördömma. Om han ock för sin förbättring, som är en absolut skyldighet, likaså litet som dygden sjelf och Englarne i himmelen icke kan förtjena belöning, kan han likwäl nu med mera sinneslugn öfwer sitt ewiga öde, än uti ett lasfullt tillstånd, nalkas Gud, – han kan sålunda blifwa mera wärdig Guds nåd. Menniskan är swag, men Gud är barmhertig, endast wi söke bättringen. I annat fall drabbar oß werkan af hans rättfärdighet.

Gud är barmhertig, en huld fader älskar ju äfwen ett sjukt barn, som är honom af hjertat tillgifwet, – huru mycket mera älskar icke Gud en af passionens yrsla förwillad, men genom ånger och bättring omwänd syndare. Om ock deß genom uppsåtliga synder förwärfwade sjukdom swårligen i all ewighet kan botas, är dock deß kärlek till Gud och känsla för dygden ett balsam uti syndens rötsår.

Syndaren bör likwäl icke i förstockad förlitan häruppå uppskjuta sin bättring; ju djupare får, ju swårare bot, och ärren blifwa derefter allt mer och mer outplånliga.

Om utplånandet af den betänkliga följd, som menniskan genom sin brottsliga wandel är underkastad, finnas åtskilliga finare och gröfre hjelpemedel, efter särskilda Religioner och Sekter, af menniskor uttänkta. Af sådan beskaffenhet är, då den ena tror synden kunna försonas genom späkning, den andra genom bönen, den tredje genom offer, den fjerde genom skärselden och så widare. Men den tillförlitliga principen i detta hänseende är bot och bättring; ty då menni-

skan bättrat sin wandel och gjort sitt hjerta böjdt till dygden, deri Gud finner wälbehag, bör hon lita till detta wälbehag och öfwerlemna den stridiga frågan om synders förlåtelse och utplånandet af det framfarna till Guds eget afgörande emellan hans ytterst fullkomliga egenskaper: rättfärdighet och barmhertighet.

Huru har ock menniskan någonsin wågat decidera denna wigtiga sak emellan Gud och henne? En förmätenhet, osäker speculation, öfwerstigande all mensklig förmåga.(*) Det tillkommer Gud, att wara domare; söke menniskan sin förädling och fullkomlighet. Den som icke är böjd till det goda, han är redan dömd och skiljd ifrån gemenskapen med Gud, som är godhetens och salighetens ursprung.

Uti Christi sublima lära finna wi den oförfalskade sanningen, angående menniskornas ewiga wäl. Han yrkar bot och bättring hos syndare, wälwilja och kärlek wid utöfningen af dygd, om Gud deri skall finna wälbehag, - - - och detta wälbehag är grunden till wår ewiga salighet. Alla uttänkta systemer om försoning och tillståndet i egiwheten äro ett intet utan wälwilja och kärlek. Detta har Christus lärt, detta är den christna Religionens höga anda, uttydd i sin renhet enkel och dyrkanswård.

(*) Likaså äro Guds allwetenhet och försyn, hwarpå man grundat idéen om prädestination, för höga att af oß afgörande bedömmas. Föreställningen om menniskans frihet, med ett förut bestämdt öde, swäfwar för oß ännu i dunkelhet. Urmakaren gör klockan, och ordnar deß gång. Men kunna wäl wilkorliga rubbningar och en deraf härrörande mißwisning höra till uträkningen? Till Urmakaren sware wi: nej; men Guds rådslag begripa wi icke.

Bättring åligger menniskan, förlåtelsen tillhör Gud såsom en andans hemlighet, ehuru menniskorna sökt materialisera densamma äfwen för sitt begrepp, men förwillat sig till aflatskrämeri, utan att tidens upplysning ännu förmått med allone skingra molnen. Fordom såldes syndernas förlåtelse, nu syndas oupphörligen under förhoppning att gratis ernå lika förmån. Wi böra derföre, med förbigående af alla till Christendomen lämpade spitsfundigheter och irriga tillsatser, återwända[6] till den oförfalskade källan af wälwilja och kärlek, till den rena principen om dygd, som sprider ljus, wärma och salighet.

En blick å Historien.

Den historiska sanningen är nöjsam uti wetandet, ländande jemwäl såsom exempel antingen till warning eller till efterföljd uti wår egen wandel, men stödes till sina facta icke af mera absolut säkerhet, än berättelserna om samtidens händelser, hwilka, åtminstone uti detail, ofta äro warierande, och i samma mån mindre tillförlitliga såsom sanning. Allt hwad som afwiker ifrån sinnens erfarenhet, wäcker genast mißtankar om wißheten; ehuru jemwäl af det owißa kan dragas nytta, då sådant ofta beror mera af åsyftningen än wißheten derwid.

Äfwen uti Religionen är det egentligen icke Historien, som upplifwar sinnet, utan de deri afhandlade högre sanningarna, hwilka harmoniera med känslan, tryggade om sin bewisning uti hwarje ädelt bröst. Denna bewisning, som sålunda för alla tider är tillgånglig bör stempeln af sanning uti manandet till plikternas uppfyllande af wälwilja och kärlek.

Det är derföre icke den torra bewisningen af facta uti Religions Historien,

icke Religions Stiftarens biografie, som utgör hufwudmålet, utan den gudomliga ifrån Historien åtskilda sanningen och den derigenom öppnade utwäg till en högre åsigt wid menniskans moraliska och religiösa eftersträfwanden. Det är andan af Religionen, som hänrycker själen, och länder menskligheten allestädes till uppbyggelse.

Sålunda äger Traditionen sannolikhet och Historien trowärdighet endast såwida de gillas af det sunda förnuftet. Stridande emot sinnens erfarenhet, likna de gißningar, och äro skapelser af inbillningen, i följd af menniskornas benägenhet dertill efter deras olika åsigter och fattade meningar, hwaraf exempel dagligen upptäckas. Hufwudsakligast böra Helgonens förmenta underwerk åtskiljas ifrån Historien, emedan genom dem i sjelfwa werket åsyftas endast höjden af Helgonens förtjenst om det moraliska goda, då deras till efterföljd ställda dygd tillägges en öfwernaturlig kraft till menskligheten båtnad.

Derföre, och i anseende till de möjliga irringarna, är historien osäker att läggas till grund för läran om menniskornas ewiga salighet. Grunden dertill är oß närmare uti wår egen känsla. Wåra moraliska egenskaper, som höra till Försynens underwerk, och icke härröra af någon slump i naturen, såwida moralen sjelf icke deraf härstammar, äro werkan af en högre kraft, åsyftande ett högre ändamål, som är lycksaligheten, hwilken lycksalighet hoppet, icke utan anledning, låter fortfara och fullkomnas i ewigheten.

Om ordet tro.

Få ord finnas i menniskornas språk af mera wigt, och likwäl af mera warierande betydelse än t r o.

T r o, i historiskt hänseende, är en öfwertygelse, grundad å erfarenhet eller traditioner. Denna tro är tillförlitlig endast genom öfwerensstämmelsen med möjligheten af det paßerade.

T r o, som genom närwarande tillgånglig bewisning utgör ens öfwertygelse, är mera absolut, är kunskap, emedan hwar och en äger pröfwa densamma.

T r o, i religiöst hänseende, finnes uti själens innerliga tillgifwenhet och förtröstande wördnad för Gud, och en lefwande wißhet om hans wälbehag med den förbättrade menniskans moraliska tillstånd och uppriktiga framsträfwande uti det goda, äfwen under strid med swårigheterna derwid. Sådan tro är wår tröst i lifwets chaos. Deraf uppgår hoppet, lik solen utur morgontöcknet.

Den religiösa tillgifwenheten synes redan i äldre tider hafwa blifwit i Christenheten betecknad med t r o, emedan den, som hyste denna tillgifwenhet, antog jemwäl den historiska sanningen.

T r o, såsom antagandet af det öfwernaturliga, afmåladt uti inbillningen, utgör werkan af en sannolik ansedd förmodan, men närmar sig till fördom, ju mera widsträckt och grundlöst des område utwidgas.

Föröfrigt ges det ännu en t r o, en öfwertygelse, härledd af känslans tydning. Men detta gäller endast i moraliskt hänseende, och är af Försynen inplantad hos menniskan, för att klarare och hastigare skönja rätt och plikt uti hennes förhållande. Känslan upplifwar förnuftet medelst hjertats wärma för det goda, och förmår menniskan, att uti wälwilja och kärlek eftersträfwa dygd och den moraliska fullkomligheten, påbegyndt[7] i tiden och fortsatt i

odödligheten, som samma känsla anar, och hoppet förutsätter. Denna förutsättning härrör jemwäl ofta af egennytta och begär till njutnig, hwarwid då den moraliska wärman afkyles, och saligheten liknar ens egen skugga, den han efterjagande will gripa, men aldrig kan ernå.

Det Öfwernaturliga.

Det öfwernaturliga, eller som det hellre borde heta, det undernaturliga, emedan det förra äfwen angår Gud och alla högre föremål, men det senare består endast uti inbillningar under naturens och slutkonstens wanliga ordning, – det öfwernaturliga ligger utom kretsen af menniskans erfarenhet. Likwäl liksom skådande genom inbillningens prisma, ser hon skimringar af ljus i ande-werlden, och är benägen, att skapa mystiska systemer äfwen af det obegripliga, – kanske ofta af den öfwerwägande bewekelsegrund, att det är lättare tro en orimlighet, än undersöka werkligheten. Sålunda torde wi ock hafwa wåra spökelse-historier och legender.

Denna benägenhet, att formera fixa ideer af blotta möjligheter, och antaga inbillningar för orubbliga sanningar, förleder menniskans öfwertygelse, äfwen om tillståndet efter döden, till wantro, som hon finner mera tillfredsställa sina egennyttiga åsigter, än endast hoppet, eller den på skäl grundade bewisningen.

Möjligheten af det öfwernaturliga inbillningsfostret kan stundom swårligen bestridas, än mindre werkligheten deraf bewisas. Det beror således endast på antagandet eller förkastandet af det man - - icke förstår.

Den som hyser någon aktning för det sunda förnuftet, och ej förledes af egennyttans törst till en öfwernaturlig njutning och sällhet, han lemnar det förborgade och för menniskan obegripeliga *in statu quo*, intill deß den Allwise funnit godt utwidga wår synkrets och stärka fattningsgåfwan till erfarande af sanning, då han låter oß blicka i ljusare regioner. Emedlertid har Gud gifwit oß den moraliska känslan, i stället för absolut bewisning, och det ljufwa hoppet till stöd för en wacklande tro. Följande deßa ledstjernor skola wi aldrig förfela syftemålet, som är oß förelagdt[8]. Skulle ock förnuftet genom förledning af egennytta och tanklös öfwerdrift uti inbillningen göras osäker till efterföljd, så leder oß den stilla känslan dock till rätta, och hoppet står på fast grund.

Betraktelse om Fritänkeri.(*)

De ifrån den allmänna öfwertygelsen i det mystiska af Religionen afwikande ideerna betecknas wanligen med benämning af f r i t ä n k e r i, men ordet f r i t ä n k a r e, då tankens frihet ej öfwerskrider det sunda förnuftets gränsor och bewisningens allmänna regel, innebär en sublimare bemärkelse, än mången, som eftersträfwar att wara det, kan med sitt inskränkta begrepp omfatta; ty den rätta fritänkarens syftemål uti deß forskningar är endast sanning till menskligheten fördel. Ädelmod och tankekraft utgöra således den sanna fritänkarens kännemärke, emedan tanklösheten snart blottar sin förledda enfaldighet, och Charlatanens förställning röjes genom deß inre willrådighet. Ur[9] tankarnas werld, stor, gränslös, såsom rymden i naturen, förwillas den swage utan ledare. För honom äro alltid de med moders mjölken insupna principerna ge-

(*) Omarbetning af en år 1819 i sammanhang med L ä h t ö - L a u l u tryckt uppsats.

nom wanan mera tillfredsställande, än deß senare lånta maximer. All tillgjord sjelfständighet, med inbillad öfwertygelse, är så lös och twifwelaktig, att småtänkaren, som wågat sig utöfwer sin sattningskrets, inom sig alltid är osäker om sin förfäktade sanning, och om ej förr, så på sotesängen fruktar han för sitt mißtag, med deraf uppkommande följder, då täckelset för ewigheten genom den annalkande döden upplyftes.

Den redlige fritänkaren röjes genom uppriktighet och ett upplifwadt sinne för moralité och sanning. Då hans tanke ledes till de för menskliga inbillningen mest aflägsnade, men alltid oß närmast intresserande föremål: u p p h o f och e w i g h e t, der all bewisning upphörer, der menskliga slutsatser, såsom utan stöd af erfarenhet, äro wacklande och forskaren med häpenhet stannar emellan deßa twenne oändligheter, ser man honom förwånad, men ej förwirrad, återwända, - - - han återwänder, om ej med begreppets, dock med känslans öfwertygelse om ursprung och fortfarande, om Allmaktens tillwarelse, som af wåra undersökningar annorlunda icke kan upphinnas; ty ett menskligt förstånd är för swagt, att kunna omfatta den oändlige, hwaraf wi endast genom deß underbara werkingar tilltro oß kunna formera oß någon abstract idee, och sluta af ändamålsenligheten i werkningen till en förnuftig orsak, af werket till upphofsmannen, hwars röjda godhet är oß en borgen för wårt wäl, och leder till förhoppningar ifrån det timmeliga till det ewiga, ifrån den obegripliga naturen till den ännu obegripligare ande-werlden. Den som engång danat oß, kan ock uppehålla wår själ, och sådant torde, efter hoppet, ingå uti deß wisa planer.

Äfwen djupsinnige forskare uti andans hemligheter och det tillkommande hafwa, utan känslans öfwertygelse, förjäfwes efterletat sanningens ursprung, och tillsatt sinneslugnet, hwaraf saknaden med annalkandet åt dödligheten blifwit allt kännbarare, då de slutligen på sitt undersökningsfält insett bewisningens otillräcklighet. Slutsatsen af olika jordiska fördelar till en jemnare fördelning i ewigheten är ej tillförlitlig i betraktande af moral-lycksaligheten, der dygden utgör sin egen belöning, och har ingen widare fordran derföre, hwilken fordran ock skulle betaga dygden deß belönande wärde. Lyckans gunst, werdsliga och fysiska fördelar uppkomma genom tillfälligheter, och blifwa olika af samma grund, som det ena djuret är organiseradt förmånligare än det andra, utan att någon egalisering deri förestår.

Dygden har sin egen belöning, som förringas genom pretensioner och ockrande afsigter. För lidandet är satt en gräns i döden, så att det aldrig torde hinna öfwerwäga lifwets åtnjutna fördelar, hwarigenom således nödwändigheten af lifwets fortfarande, i anseende till den förwentade ersättningen efter döden, af sig sjelf förfaller. Jemwäl den anledning till ett fortfarande lif, som till lastens bestraffning förutsättes, utan att låta den afskywärde ewigt förswinna ifrån warelsernas antal(*), grundar sig på ensidiga suppositioner af menniskan, emedan hon icke kan inse förhållandet emellan Guds rättfärdighet och barmhertighet.

Återkommer till den anande känslan, behöfwer menniskan absolut wißhet blott i skilnaden emellan godt och ondt, rätt och orätt. Den hos alla folkslag så naturliga förhoppningen om förestående lugn efter tidens stormar utgör då en öfwerwigt,

(*) Finska ordet kadotus betecknar dettaslags fördömmelse.

som skall stärka hennes öfwertygelse om det ewiga lifwet, och böjelsen för det goda leda henne widare på banan af den rena moralen, hwars wärde förswinner genom den af egennyttans trålar fordrade belöningen i ewigheten, och hwaraf klarheten fördunklas i handlingens utöfning af annan bewekelsegrund än wälwiljan. - - - Se der en helig ljusning för det menskliga begreppet, se der en kraft, som upphöjer oß ifrån stoftet. Kanske just för denna moralens ädelhet i wåra handlingar, och wälwiljans renhet i deras syftemål, denna wälwiljans renhet, hwarförutan ingen salighet är möjlig, har den Allwise för oß ersatt wißheten om ett fortfarande lif efter detta med endast ljufwa förhoppningar derom, och sålunda upphöjt moralen öfwer sinnligheten, på det man ej må köpslaga med sina goda gerningar, bestämt skilnaden synbarare emellan wälwiljans frukt, som är saligheten, och egoismens njutningar, som upphöra tillika med orsakerna till sjelfwa njutningen redan här i lifwet. Den försmak af himmel wi äga i dygden, stärkes genom det upplifwande hoppet till större moralisk båtnad, än genom den absoluta wißheten, som först i ewigheten skall uppklarna.

Genom inseendet af deßa fördelar wederlägges förebråelsen emot Försynen, som ej låter sin allmakt directe genom sinnens erfarenhet werka hos menniskan en bestämd öfwertygelse om det tillkommande, utan lemnat henne, ett kortsynt kreatur, wacklande emellan förmodan och mißtag. Denna förebråelse wederlägges just genom owißheten om belöning för dygden, emedan egennyttans inwerkan derwid är förminskad, och menniskans moraliska wärde upphöjdt, då hon äfwen utan wißhet om egen fördel, är dygden tillgifwen.

Dem som är upplifwad af wälwiljan, så att han, äfwen utan afseende på belöning, kan utöfwa det goda, och har förmåga att inse storheten af förenämnde wisa inrättning, hans själ swäfwar öfwer sinnlighetens inskränkta synkrets. Han kan under ljufwa förhoppningar med lugnt sinne föreställa sig idealet af rättfärdighetens domstol, inför hwilken de swage hafwa sin tillflygt uti barmhertigheten. Han kan i den för menniskan mest kritiska punkt, som är döden, med förtröstan nalkas sitt öde i ewigheten, då han på ena sidan icke beswäras af pretensioner till oförtjent njutning, och på den andra finner sin anspråkslösa tröst i afsigten af sina redliga handlingar, härrörde af grundsats, derifrån han hwarken för fruktan eller fördelar kunnat afwika. Han emotser sitt instundande öde uti hoppet, emedan bewisningens öfwertygelse är wacklande, och finner sig sålunda tillfredsställd i saker, som blifwit fördålde för alla menskliga undersökningat, och kunna icke klarna för wår blick genom blotta antagningar och tro.

Forskare och Filosofer! öfwertygelserna äro ofta skiljaktiga, likasom förmågan[10] och sättet att ifrån olika sidor betrakta sanningen, som hwar och en tror sig hafwa funnit, men som i hwarje sak är blott en, deremot willfarelserna mångahanda. Må derföre toleransen stifta fred emellan stridiga grundsatser, som sönderslita försonligheten. Må redligheten wid wåra undersökningar wara för oß en ledstjerna wid sträfwandet till öfwertygelse, och hoppet det ankare, som fäster wår synpunkt i ewigheten, på andra sidan om lifwets gräns, der hwar och en answarar för sin tro, och skördar frukten af sin wandel. För olika begrepp om wårt tillkommande öde må wi åtminstone icke förswåra det närwarande.

Naturens Daningskraft.

Uti den beundranswärda naturen finnas öfwerallt djur efter tillredelsen af den materie, hwaraf de sig lifnära. De äro för blotta ögat ofta omärkbara, men likwäl organiska warelser. Maskarne i mjölet, kräken i förrutnad ost och bläckmögel äro af denna beskaffenhet. Sättet till deras alstring är oß för öfrigt okändt. Wi känna i allmänhet icke djurens upphof uti den alstrande naturen; men åtminstone deßa nämnda hafwa icke alltid existerat, och existera icke, i händelse tillredelsen af mjöl, ost och bläck skulle upphöra. Efter sin beskaffenhet har den flesta materie sina egna infödingar.

Månne icke detta kunde gifwa anledning till den förmodan, att äfwen större djur, enligt Allmaktens i sin wishet naturen tillegnade ändamålsenligt danande kraft, under många förändringar och jordens oberäkneliga ålder, uppkommit af den materie, som warit tjenlig och af Försynen utsedd, att dem framalstra. Hwartill äfwen de öfriga Werldskropparnas, t. e. solens mera fördelaktiga werkan, än den närwarande, kunnat bidraga.

Djurproductioner hafwa för wåra ögon märkbart icke förefallit; men de hafwa tillförene kunnat förefalla efter samma naturlag, som ännu lifwar omförmäldte kräk. Af deßa productioner i naturen hafwa wäl många arter, antingen för deras ofullkomligare organism, brist på näring m. m. eller genom allmänna förstörelser, kunnat åter förswinna, men ock många, genom bättre inträffade omständigheter och mera bibehållande egenskaper, blifwit conserwerade och förökta till generationer, intill deß ofta äfwen[11] generationerna genom naturhwälfningar funnit sin undergång, hwaraf sannolikheten winner mycken styrka genom de uti jordens sköte och äfwen i stenarter upptäckta qwarlefworna af animaliska warelser, ehuru menniskan, sjelf underkastad samma natur-hwälfningar, swårligen kunnat inhemta eller bibehålla någon erfarenhet om djurens och menniskoslägtets ursprung. Dylika skapelser torde deßutom uti den fortfarande tiden hafwa så sällan förefallit, att Historien, ifrån en formations period till en annan, genom omwexlingar af nationer och språk, samt andra förändringar förlorat sig i mörker derom.

Naturen är för oß öppen, men obegriplig; hemlighetens Sigill är påtryckt deß danande kraft. Den förborgade ändamålsenligheten är underbar i wäxten, underbarare uti djurens lifwade organism. Wi warseblifwa werkningarna, men grundorsakerans kännedom är Gud förbehållen.

Förestående framställning förtjenar wißerligen den wettgiriges eftersinnande, och disharmonierar ingalunda med principen om Religion och odödlighet. Ändamålsenligheten uti naturens werkningar är oß alltid en borgen för öfwertygelsen om Guds tillwarelse. Om skapelsen skett,[12] på en gång genom Skaparens maktspråk, eller småningom efter gifna lagar, sådant förändrar icke menniskornas plikter och förhållande till Gud, eller rubbar hoppet om ett lif efter detta.

Om ock den tänkande själen hos menniskan, utan alla högre beståndsdelar, wore blott en werkan af kroppens organiska sammansättning, såsom bilden i en spegel, är wår tillwarelse på jorden redan ett Försynens underwerk. Skulle då endast fortsättningen deraf wara för honom en omöjlighet i andewerlden? Nej, möjligheten der är klar af hwad wi här erfarit. Af ändamålsenligheten uti naturens werkningar sluta wi till en förnuftig allt tings orsak, och af denna orsak till

en oß tillfredsställande werkan, det är: en högre fortsättning af det underbara lifwet. Wid kroppens upplösning genom döden tyckes själen förswinna, liksom skuggan uti det upprörda wattnet; men när wattnet åter lugnat, formeras skuggan lika tydlig för wåra ögon. – Så äfwen själen i ewigheten efter dödens härjning.

Utkast till Afhandling om Sjelfmord.

Är lifwet oß en skänk, eller ett lån af werldens Skapare? Såsom skänk wore det utan answarighet uti menniskans fria disposition, och såsom lån kunde det återlemnas, då wi ej mera finna oß hafwa fördel deraf.

Uppå deßa grunder skulle i sjelfmord ingen brottslighet upptäckas, emedan försakelsen af det för oß likgiltiga, eller skadliga, icke kan tilläggas straffbarhet. Men otillbörligheten deraf blir märkbar, när man antager, att lifwet är hwarken lån eller skänk enskilt för indiwiden, och endast till egoismens förnöjande, utan för hela menskligheten, till deß fullkomnande och lycksalighet.

Indiwiden utgör en länk i den stora kedjan, och derföre får denna länk, till men för systemet, egenwilligt icke afbrytas. Skaparen har gifwit oß lifwet, lik ljuset af solen, som med gemensam werkan af sina strålar upplifwar och förskönar natuturen. Försynen har förelagt ett wißt mål för menniskoslägtet, det är den moraliska fullkomligheten, hwilken fullkomlighet, såsom ett medel till en större sällhet, bör efterkräfwas, och hwartill hwarje menniska, jemte egen förkofran, är pliktig att efter sin förmåga bidraga. Hwilken som nu i ett eller annat hänseende gör afbrott deruti, och hindrar den moraliska winningen, han skadar sig och andra, han felar emot den föresatta planen och allmänna ordningen i det stora hela. Följakteligen och i sammanhang med öfwertygelsen om Guds försyn har hwarje menniska sin anwista post, sin bestämmelse på jorden. Wid afwikelsen derifrån är subordinationen bruten och brottsligheten uppenbar.

Då wi med fästad blick å menniskans moraliska fullkomnande upphöja tankan till den allgode Försynen, emot hwilken wi äro tacksamhet skyldige, och för denna tacksamhet pliktige till utöfwande af allt godt efter wår förmåga, i enlighet med den hos oß inneboende moral-känslan, försättes menniskan i ett högre förhållande i anseende till wilkoret för lifwets fortsättande. Då lefwer hon icke för sig allena, utan är ett werktyg i Försynens hand.

Om nu menniskan sålunda anser sig af skyldighet till Gud pliktig till utöfwande äfwen af det ringaste goda, hwad man finner rätt och bäst wara, och hwad man tilläfwentyrs i framtiden ännu kunde uträtta, eller på något om ock owißt sätt wara helst en passiv anledning till en möjlig moralisk förkofran, – och när kan wäl sådant anses omöjligt? då bör menniskan owilkorligen i alla lifwets omständigheter och tidskiften låta sitt lif efter naturens ordning fortfara, och heller digna under den pålagda bördan, än genom sjelfmord nedkasta densamma. Men derjemte lika owilkorligen beflita sig om, att wid alla möjliga tillfällen iakttaga och utöfwa det goda, dertill anwända sina krafter, sin tid och sin förmögenhet.(*) I an-

(*) Likwäl utan att mißbruk derigenom befordras, eller att ett större gagn för mindre uppoffras.

nat fall, om sådant försummas, är hon lik sjelfspillingen, den der sin plikt förgäter och illa anwänder det lif, som hon så sorgfälligt och pliktmässigt söker underhålla, ehuru den ena skyldigheten är likaså absolut som den andra. Hwad är[13] sjelfwa lifwet, då man uraktlåter det wilkor, hwaremot man detsamma erhållit? Således, den som förgäter detta wilkor, kan med lika skäl, medelst uppoffringen af lifwet afwika från sin bestämmelse. Det senare felet är ej olikt det förra, men fordrar mera kraft i utförandet. Det ena wilkoret är likaså heligt som det andra; consequencen äskar noga iakttagande af hwardera. Kan eller will menniskan det icke, – då blir hon ett widunder i naturen, en contrast i skapelsen.

Således är det endast den dygdige, hwars begagnande af lifwet icke strider emot skyldigheten att bibehålla detsamma, utan de stå alltid, åtminstone efter wiljan och afsigten, i öfwerensstämmelse med hwarannan. Denna harmonie emellan tillwarelse och handling utgör menniskans moraliska wärde, och upphöjer henne öfwer naturen, öfwer alla sinnliga njutningar och plågor. Ifrån denna höjd, och i detta wördnad wäckande tillstånd, kan menniskan lugn åskåda lifwets händelser, såsom ifrån en fast klippa wågorna i det brusande hafwet, samt wara nöjd med det henne förwäntande ewiga öde, då icke egennyttan, utan plikten och ädelmodet ledt hennes moraliskt fria handlingar här i lifwet.

Med inwerkan af öfwertygelsen om Guds försyn är skyldigheten för menniskan absolut att bibehålla lifwet. Men då hon betraktas ifrån en isolerad synpunkt, såsom endast sjelf ändamål med sin tillwarelse, är denna skyldighet inskränkt blott till Natur-Rättens föreskrift, hwarwid slutkonsten ofta saknar gällande skäl emot sjelfmord. Äfwen den antagna moralgrundsatsen: Att menniskan icke kan weta, hwilken nytta för werlden hon äfwen genom sin uselhet ännu kunde föranleda, hwarföre lifwet, med åsidosättande af egen fördel, bör till det längsta bibehållas, finnes icke wälgrundad, när man besinnar owißheten, hwad ondt och hwilken förargelse genom denna tillwarelse jemwäl kunde åstadkommas, såwida ofta det till utseendet förmånliga kan till deß werkan hafwa skadliga följder twärtemot den moraliska åsyftningen. Hwilken dödlig kan upplösa denna mörka gåta, och hwilken kan i förhand bestämma det werkligen skadliga eller nyttiga uti ett menskligt företag? Det wore enfalldigt, att bygga på osäkra möjligheter, som äro[14] nära gränsande till omöjligheterna. Derföre bör menniskan bedöma hwarje sak endast efter deß närmast synbara följder, och handla enligt rättwisan utan afseende på aflägsnare än icke märkbara werkningarna deraf; ty dem kan hon blott förmoda, aldrig utgrunda, och endast efter afsigten i den moraliska handlingen blir menniskan derföre ansedd.

Widare förebäres wanligen emot sjelfmord: Att man icke bör förstöra sin organiska sammansättning, emedan man sjelf icke gifwit sig lifwet, och således icke heller wela hindra ödets och naturens lopp, om lifwet ock wore plågsamt, längre eller kortare. Men då borde ju menniskan äfwen i allt annat rätta sig endast efter naturen, det är: aldrig söka motsätta sig naturens werkningar, aldrig ledera deß alster, lefwande eller liflösa, hwarigenom någon organism, den hon icke sjelf omedelbarligen genom egen kraft frambragt, skulle lida men. Således icke heller förwandla den näring naturen henne tillbjuder, icke uppleta och tillreda läkemedel, som finnas i naturen förborgade m. m. Menniskan wore sålunda, äfwen utan skadande af deß känsliga medwarelser, icke

berättigad, att söka och befordra sitt bästa, som hon för sådant anser. - - Jag frågar, om icke äfwen detta inkast förefaller nog wacklande?

Resultat.

Enligt naturens lag är det för menniskan en kär plikt att lefwa. Förbrytelse deremot är en naturwidrighet. Men då yttre omständigheter werka obehagligt på det menskliga sinnet, och göra denna plikt wacklande, bör det owilkorliga beroendet af lifwet sökas i ett högre förhållande, i anseende till Gud och hand försyn.

Anmärkningar.

Att sjelf afhända sig lifwet är, utom den moraliska förbrytelsen derwid, jemwäl högst naturstridigt, och ibland djuren oerhördt, så länge de äro i besittning af deras medskapade instinkt, åhåga för lifwet, och de sinnen, hwarmed naturen begåfwat dem; ty efter naturens ordning är intet sin egen förstörare, utan står allt i detta hänseende uti ett passivt förhållande. Men ibland menniskorna, hwilka icke sällan afslita förbindelsen till lifwet, kan sådant sig tilldraga, någon gång af uppsåt, wanligast af swårmodighet och passionernas öfwerswallning, hwarwid då wiljan är underordnad de exalterade lidelserna, och hwarigenom wåldswerkaren å sitt lif är mera beklaganswärd än straffbar. Wansinnigheten, upphäfwer all brottslighet derwid. Sjelfmord, såsom en naturstridighet, kan likwäl aldrig gillas, utan högst, efter sig företeende omständigheter, beklagande mer och mindre ursäktas. Lagens stränghet finnes härwid wara öfwerflödig, emedan exemplet i detta fall swärligen retar till efterföljd, och straffet drabbar icke den sannskyldiga.

Förefallande anledningar till sjelfmord kunna wara mångahanda, men utförandet deraf uppgifwes i allmänhet härröra af feghet: att man icke är sitt öde öfwermäktig, att man icke äger styrka nog, att under lidandets stund upprätthålla sig, utan söker undanfly swårigheterna genom döden. Detta är lätt att påstå, men ej alltid lätt att utreda, emedan skildnaden uti swårigheten emellan lidandet och döden beror mycket på ens fattade öfwertygelse derom. Mången trotsar döden af liten orsak. Enligt anecdoten hängde sig Engelsmannen, endast till bestyrkande af sitt påstående om lättheten af detta dödssätt. Mången dör af swag räddhåga hellre än han lider, mången lider af samma orsak hellre än han dör. Men huru kan t. e. den i allmänhet feghet tillwitas, som genom amputation låter från sin kropp afskilja en skadad lemm? Det är ju wanligen försagdheten, som af rädsla hellre will lida småningom, då deremot den frimodige, äfwen genom uppoffringen af det alltid kära lifwet, han må anse deß gräns wara utstakad antingen wid döden eller utöfwer densamma, på engång bär hela tyngden af swårigheten. Han will kanske ej heller falla werlden beswärlig genom egen olycka; han will lida, men ej förorsaka lidande. Kan detta handlingssätt kallas feghet? då blir stråtröfwaren en hjelte, som hellre will underhålla sitt lif genom stölder, rån och mord, än uppoffra det antingen genom swält eller någon annan medelbar åtgärd.

Principen om sjelfmördares allmänna feghet wederlägges ock derigenom, att qwinnor, hwilka i allmänhet äro begåfwade med mildare naturell, och lida mera af försagdhet än mannen, förledas sällan af sitt mod till ytterligheten af sjelfmord.

Om wåld emot djuren.

Ideen, att endast menniskorna kunna fortsätta lifwet i ewigheten, är ensidig, och liknar den utnötta principen, att Frälsegods böra besittas blott af Adelsmän. Det förra beror ju af Gud, och det senare af Monarker och Lagstiftningar.

Om fortsättningen äfwen af djurens underbara lif, med i ewigheten begåfwadt moral-sinne, och deraf följande förkofran i fullkomlighet, blefwe ansedd möjlig, torde mången obetänksam ändra sitt förhållande emot dem på jorden, emedan föreställningen om ett framdeles tilläfwentyrs inträffande möte hos Gud kunde wäcka den slumrande känslan, och menniskan lifligare erinras, att der wärnlösheten är lemnad utan förswar, der kräfwer den stränga rättwisan en owilkorlig hämnd för wåldet, om annars Gud och ewighet kunna förutsättas.

Märkbar är den råa kallsinnighet äfwen ibland den såkallade bildade klaßen af menniskor, hwarmed de, till sin barbariska förnöjelse, wid jagt och dylika tillfällen, låta djur stympas och qwäljas, – hwilket är ett bedröfligt tecken, att den moraliska bildningen ännu saknas.

”Laß ab, laß ab von dieser Spur!
Entweihe Gottes Freistatt nicht!
Zum Himmel ächzt[15] *die Kreatur,*
”Und heischt von Gott dein Strafgericht.
Bürger.

Endast för behof och en - - olycksalig nödwändighet kan wåldet emot de wärnlösa djuren rimmeligen ursäktas, – förnöjelse derwid är en fasanswärd otillbörlighet, och jemwäl wid denna nödwändighet blir tillfredsställelsen bristfällig hos den känsligare menniskan.

Då man nu, ehuru rysande för qwalet, ofta lifnärer sig på sina lidande medwarelsers bekostnad, synes det, såsom förnuftet skulle waknat endast för att inse orättwisan, men icke att undwika densamma.

Om Wälgörenhet.

Den som söker befordra mensklighetens bästa genom utdelandet af allmosor, blir ofta wilseförd, och skadar det hela. Fattigdom är en öfwerswämmande sjö, som i tid bör ledas till arbetsamhetens kanaler. Den som gifwer utan insigt af behofwet och nyttan, han förminskar den allmänna omtankan, och afböjer menniskorna ifrån flit och ordentlighet. Lättheten att warda hulpen, är ett säkert frö till armodet. Laster och tiggerier hafwa i wißt hänseende likhet med wådelden i en Stad, hwarwid släckningen werkar bäst i ursprunget.

Gifwaren af allmosa liknar Sånings-mannen. Det är icke nog att utså; man måste ock tillse uti hwad jordmån utsädet kastas. Den glädje, att weta sig hafwa gjort sin skyldighet med planteringen, är icke swarande emot fröjden, att se frukterna deraf.

Till förekommande af sedeförderf och fattigdom, bör menniskan ifrån barndomen upplysas om sitt wärde, och ledas till arbetsslit, men hufwudsakligast, attbehöfwa mindre än förwärfwa. Bringas hon likwäl genom olyckor till elände, då är hjelpen icke illa anwänd. All räddning, som ej tål uppskof, är en owilkorlig skyldighet. Bärgning i eldswåda och hjelp i nöden förnekas endast af mensklighetens fiender.

Contraster i Prädicater.

V o n är en partikel i Grammatiken, och nyttjas ofta äfwen hos oß såsom prädicat framför adliga namn, härstämmande ifrån Tyskan, hwilket fordom hade afseende å det af Adelsmannen besittande Godset. Men nu, då Egendomar besittas i mängd af icke adliga, och många adlige äro dem förutan, synes ett slikt prädicat wara öfwerflödigt.

Äfwenså äro de Swenska epitheterna: W ä l b o r e n, ända till h ö g w ä l b o r e n för adliga, och ädel, ända till h ö g ä d e l för borgerliga eller ofrälse icke nog distinguerande, såwida en adlig kan wara ofärdig och nog illa buren, deremot en borgerlig wälburen. Likaså en Adelsman ädel, och en ofrälse mindre ädel. - - Se der mißbruket i synnerhet af detta sista sköna adjectiwum, som borde gemensamt tillhöra alla stånd. Det är en obegriplighet, när och af hwad anledning det ofrälse ståndet fått tillbyta sig detta egentligen adliga epithet.

Om Spelare af profession.

Att warda Spelare af profession, är att ingå compagnieskap i handel med den dumma Hazarden, hwilken låter sig leda af den bedrägliga lyckan, som deßutom är blind, och kan således lättare förfela än träffa målet.

Man är icke förlorad, om man någon gång i sällskapslifwet lider skeppsbrott med egna waror, det är: spelar med egna penningar; men den som söker borgen hos Procentaren R i s q u e, för att tillwinna sig egodelar, eller för att på engång från olyckans haf uppdyka det förlorade, och derföre pantsätter sin och de sinas timmeliga wälfärd, han är qwalificeraf för Dårhuset.

Innan man blir Spelare af profession, eller slösare i allmänhet, må man åtminstone gifwa akt på wåra numera aftagande skogar, och till sin wälfärd efterse, om der slutligen kan erhållas någon duglig tiggarestaf, som då i tid bör utkoras.

Tankar om Poesie.

Själen upplyst af förnuftets gloria, och känslan warm för det sanna, ädla, höga, - - se der hufwud-premißerna till en lycklig poesie.

Snillets flygt är förmågan wid anwändandet af ämnet, och består i en större eller mindre medfödd liflighet uti inbillningen.

Känslan är poesiens hänryckande andakt och förnuftet deß Öfwersteprest, som wårdar ceremonien derwid. Rimmet och metern höra till det mekaniska uti konsten.

Förjäfwes söker poeten ära[16] och ryktbarhet, om förnuft och känsla icke finnas hos honom förenade. De höra till poesiens natur-produkter, lik gedigen ädel metall uti bergets sköte. Lycklig den poet, å hwars lott ett slikt synd kunnat falla. De fleste arbeta uti ett otacksamt poesiens bergwerk. Det nödtwungna bemödandet uti skaldekonst saknar den naturliga hållningen, och liknar hönans galande uti frampinandet.

Enär de poetiska anlagen äro förutsatta, utför då ideen, genom bilder försinnligad,(*) med sanning, kraft, wärma, – och din poesie skall icke mißlyckas. Likwäl bör ämnets wal

(*) Träffande bilder och uttrycksfulla liknelser utmärka den nyare mera sentimentela poesien. De gamle sökte fullkomligheten i allmänhet uti målande beskrifningar.

derwid wara ändamålsenligt. Icke kan man beqwämligen ikläda en alfwarsam, filosofiskt eller mathematisk sanning den bildrikt målande poesiens blomsterprydda mantel, om man ej will göra henne till carricatur ibland sanningar.

Hufwudsakligen det högre syftemålet, till menniskoslägtets gagn och förädling, hörer till poesiens område, der förnuft och känsla leda sanningen liksom till en brännpunkt, för att sålunda föröka deß werkan; ty blott inbillningens poesie liknar ett Caleidoscop, der omwexlande bilder och skimrande färgfigurer icke kunna skänka någon waraktig fägnad, emedan denna skimring är ändamålslös.

Det förnuftenligt nyttiga och nöjsamma uti poesie bibehåller alltid sitt wärde, så länge förnuftiga menniskor existera på jorden. Endast då kunde det förfalla, när inbillningen öfwerallt i werlden wore exalterad, såsom uti ett Dårhus.

Den exalterade inbillningen, som sträfwar att slita sig ifrån förnuft och sinnens erfarenhet, närmar sig till orimlighet, och liknar barnet, som will hoppa öfwer sin egen skugga.

Den fogel, som alltid will flyga i höjden, utan näring ifrån jorden, skall snart utmattad nedfalla. Så äfwen inbillningens poesie, utan stöd och näring af förnuftet. Allenast inbillning i poesie är wilseförande, såsom swärmeri uti Religion.

Allt himmelskt, säger Jean Paul, blifwer först då när det förblandas med det jordiska, liksom himmelens regn med jorden, för oß klart och uppfriskande.

Om Finska Språket.

Det är ett för all nationalité mendre fördelaktigt öde, som Finska Nationen warit underkastad ända ifrån deß historiska tillwarelse. Innan denna Nation kunnat upphinna någon grad af utbildning, war hon redan söndrad och inkräktad af fremmade Makter, dem kännedomen af Finska Nationens egenheter och språk icke intreßerat, och Finnarne sjelfwe hafwa bidragit till denna glömska.

Först i senare tider har någon omtanka, rörande oß, men, med undantag af en och annans berömdwärda nit, ännu icke hos oß, uppwaknat. En Tysk Författare, den berömde, numera aflidne Profeßor Ryys, har skänkt oß wår första Historia, då Finnarne af okunnighet ännu förakta till och med sitt modersmål, såsom ett träd, det de tro icke kunna bära någon god frukt, emedan de icke förstå ansa och uderhjelpa detsamma, utan i deß ställe har man sökt derpå inympa fremmande telningar, de der tidigare förderfwa den utdöende stammen; ty så egen och heterogen ståt finskan emot alla af oß kända tungomål, och likwäl kan ibland dem föga något enda uppgifwas, som till sin grund wore mera harmoniskt och regelbundet än finskan, och det såwäl i anseende till vocal-förhållanden, med deras liksom sammansmältande accorder uti ljudet, som consonanternas allmänna enkelhet få i början som i slutet af ord och stafwelser, hwilket allt lätteligen kan inhemtas redan af språkets yttre structur, utan all grammatikalisk underbyggnad. Men hwad kan en ädelsten derföre, att han hwilar oupptäckt och oslipad i gruset? Hwad rår ett wärnlöst barn för deß wårdlösade eller förwända uppfostran.

Enkel war wißerligen modellen af W ä i n ä m ö i n e n s Kandele, såsom en

sinnebild af wårt enkla och wälljudande språk. Det hade tillkommit Nationen, att lyßna till wälljudet, och med bibehållande af originalitén upparbeta språket till sjelfständighet. Men denna sjelfständighet i språket begrafdes – ty wärr! under ruinerna af Nationens egen sjelfständighet.

Efter föreningen med Kejsaredömet Ryßland hafwa wäl deß store Monarker upprest Finlands nationalité, såsom murarne till ett Tempel; men infödingarna[17] weta icke begagna fördelen deraf: administrationen deri liknar ännu den fordom jemwäl hos oß öfliga catholska liturgien på ett fremmande tungomål.

Swenskan utgör för närwarande wårt litterära språk. Wi likna sålunda arbetarena på en fremmande jord. Afkastningen har i ringa mån tillfallit Nationen. Språket är en nations heligaste tillhörighet; språket är upplysningens fackla, som hos oß ännu icke blifwit antänd.

Apologie för de såkallade blöta bokstäfwerna uti Finska Språket.

De blöta bokstäfwerna uti finskan b, d och g, hwilka anses ursprungligen der icke hafwa existerat, och finnas ännu för weka för den finska tungan, torde egentligen icke höra till språket, utan äro genom utländsk inflytelse tillkomna. Af nämnde bokstäfwer har man likwäl i den nyare ortografien welat alldeles utesluta b och g, men deremot, wid consonant förändringar, bibehållit d, ehuru man för consequencen bordt antingen bibehålla eller förkasta dem alla. Det är bekant, att de, efter den uppländska dialecten möjligen kunna umbäras, d äfwen uti berörde consonant förändringar i Casus och Tempora, der man icke welat lemna platsen tom, då t bortfaller, t.e. uti p ö y d ä n af p ö y t ä, s o u d a n af s o u t a a, som i högfinskan uttalas p ö y ä n, s o u a n. Sannerligen besynnerligt, att man will bibehålla d uti fall, der det af finnar egentligen icke kan uttalas, och uteslutit detsamma just i en local, som lär oß deß rätta lena ljud, nemligen efter consonanterna l och n, hwilkas ljud, liksom sammansmäldt med t, lindrar skarpheten af det sistnämnda, så att ljudet af d som intagit rummet i stället för t, får åtminstone något få när sin naturliga lenhet, t. e. uti w a l d a och l i n d u.

Då nu detta förmildrade ljud sålunda engång finnes i språket, och man eftersträfwar att jemwäl twunget bibehålla det derwid, hwarföre skulle det då liksom af caprice uteslutas ifrån deß mera naturliga ställe efter l och n, der finnarne någorlunda kunna uttrycka deß lenhet, eller åtminstone wänjas dertill, så att uttalet deraf, äfwen isoleradt, och wid omwexlingar af t till d, kan blifwa drägligt, såsom uti l a u d a n af l a u t a.

Fåfängt är för öfrigt att, efter wißa dialecters mißbruk, söka bibringa d ett blandadt ljud af d och r; sådant skulle icke harmoniera med språkets enkelhet, i anseende till consonanterna, emedan ljudet af twenne consonanter uti finskan aldrig tillsamman förefaller. Enär d med wanlig lenhet uttalas, blir denna fintlighet mera öfwerflödig.

Om nu således d allmänneligen kunde återwinna sin plats efter l och n, så fordrar consequencen, att b efter m, såsom uti w a m b a, och g efter n, såsom uti l a n g a, hwilka bokstäfwer i detta fall stå i lika förhållande med d efter l och n, äfwen skola upptagas i språket, och sålunda alla få burskap deri. Likwäl, der t, p ock k uti någon böjning af ordet fördubblade förekomma, warda de uti de för-

mildrande böjingarna, i enlighet med det i slikt fall skarpare uttalet, endast förenklade, utan afseende å den föregående consonanten, t. e. l a n t t u, l a n t u n, l o n k a t a, l o n k k a a n. Prof på oumbärligheten af t.e. g, kan jemwäl obserweras uti första Årgången af Turun Wiikko-Sanomat, der uti anecdoten om en i Kyrkan från penninge hofwen nedfallen liten klocka ljudet deraf onomatopoetiskt efterhärmas af Klockaren med munnen medelst p i n g i n p i n g i n, ehuru g, efter dåwarande Redacteurens skrifsätt, icke hörde till språket. – Sålunda återtager naturen sin rätt äfwen wid förnekandet deraf.

Ja hemställer för öfrigt till granskares pröfning det till finhet ledande och derföre uti deriwationerna lätteligen mißtag underkastade bruket af k efter n uti Nominativus och Infinitiwus, med förwandling deraf till g i Genetiwus och Präsens Indicatiwi samt deras deriwationer. Såsom exempel anföres:

Henki hengen, wanki wangin, lanka langan, tanko tangon, onkia ongin, wonkua wongun. Den wanliga anologien uti wißa consonant förwandlingar tjenar wäl härwid till stöd, men kan swårligen göras till regel, emedan många andra ord finnas, der detta förhållande hwarken behöfwer eller bör iakttagas, t. e. tarha tarhan, kallo kallon, killun killua.

Om rimslut uti finsk poesie.

Påståendet, som någon gång låtit sig höras, att rimslut uti finsk poesie icke är finska språkets egenhet, är likaså orimligt, som att påstå, att uti finskan icke finnas ord af lika ändelser. Om de, i jemförelse med många andra språk, finnas der i mindre grad, för mindre mängd af ord, uti hwilka partiklarna ofta inbegripas, och hwilken omständighet ganska naturligt minskar ordens antal och föröker deras längd, är rimmet i finskan derföre ännu ingen onaturlighet. Det finnes ju exempel af rimmad poesie äfwen på wårt modermål. Finska poesiens hufwudsakliga kraf är wäl rytm och allitteration; men att wela utesluta derifrån slutrimmets prydnad och harmonie, med påstående, att sådant icke är af finskt ursprung, wore ej olikt den owisa åtgärden, att förkasta all uppfinning utom Finlands område. Äfwen slutrim öker wälljudet, synnerligen uti Sångstycken, ehuru nödwändigheten i något språk owilkorligen sådant icke kräfwer, emedan den rimmande konsten kan wara umbärlig tillika med den poetiska afhandlingen, som kunde helt simpelt på profa utföras. Men poesie hörer till de wackra, fria konsterna, och allt uppfunnet harmoniskt behag derwid utgör deß mognande fullkomlighet.

Hund-Hädanfärd, eller Schattes Död, Författad i samtal emellan Hundens ägare och hans hjerta.

Företal.

Att sluta till Afhandlingens wärde af en prålande[18] titel, wore icke olikt, att wärdera förrådet uti en byggnad endast efter storleken af dörren. Huru mycket skulle icke då ett lider gälla emot wisthuset. Likwäl torde rubriken till detta lilla försök[19] förefalla mången motbjudande, likasom händelsen är ringa; men ämnet tillbjuder en moralisk åsigt, som för menniskornas wanligen känslolösa förhållande emot djuren icke torde sakna allt intreße, åtminstone icke bordt lemnas obegagnad. Det är menniskan owärdigt, att qwalfullt behandla sina medwarelser på jorden. Äfwen skadedjur förtjena wårt medlidande, – och djefwulen sjelf bör rättwisa wederfaras.

Raatelian rangaistusta
waatii kosto wihainen;
kowin huutaa kirousta
toisen hätä tuskainen.

Ä g a r e n. Mitt hjerta! Du hyser smärta öfwer döden af en osjälig warelse, som wäl war oskyldig, men beswärlig för sin omgifning. Det war ju endast ett kräk, som tillsatte lifwet. Nödwändigheten påkallade deß död. Du kan derföre lugna swallningen af din upprörda känsla.

H j e r t a t. Det hårda afböjandet af ett ringa omak kallar du nödwändighet, och anser kräket utan språk-organ för ett underordnadt ting, hwaremot förbundet om plikter wore upplöst. Men wet, äfwen qwidandet är en klagan till Gud. Du förstår ej förebråelsen, men en suck ifrån hjertat är tydligare inför den Högste, än alla werldars regelbunda språk.

Ä g a r e n. Aldrig har jag med likgiltighet ansett de wärnlösas lidande. Qwalet är alltid ohyggligt, ohygligast, när det härrör af wår lättsinnighet, – det är helwetiskt, om wi finna nöje derwid. Annat war här förhållandet. Utan plågor och förkänsla war lilla Schattes död, och det lätta dödssättet bör icke beklagas. Han lefde utan plikter och dog utan tankar.

H j e r t a t. Såg du icke tankan lysa bakom kristallen af Schattes klara öga, afwaktande blott, att få frambryta och communicera sig med ditt begrepp, men war stängd med stumhetens rigel. War han ej tacksam, war han ej wänlig?

Ä g a r e n. Detta allt röjde likwäl tankekraft. Blott en drömbild liknade deß mörka fattning, som ej tål någon moralisk uttydning.

H j e r t a t. Ditt kalla förnuft gaf då icke akt uppå det tillgifna wäsende, hwarmed det lilla kräket sökte utforska din bjudande eller befallande wilja äfwen uti din åtbörd och dina miner; ljudet af din mun war honom begripligt.

Ä g a r e n. Likwäl war denna deß tillgifwenhet icke annat än foster af egennytta, en följd af begär till föda, som han derigenom sökte sig tillwinna.

H j e r t a t. Der fanns ju då någon uträkning. Då war ju Schatte icke tanklös. Wet du wäl, hwarföre jorden wärmes af solen, eller hwad som beweker månan att åtfölja jorden på deß wandring kring solen?

Ä g a r e n. De äro werkningar af natur-krafter, hwilkas grund-orsaker af menniskan icke kunna förklaras.

H j e r t a t. Lika litet torde du kunna förklara din wälwilja till Schatte, och Schattes tillgifwenhet för dig, som dock betyda mer än solens wärma och jordens dragningskraft, – deras werkningar oberäknade. Planeterna hålla sig till solen af nödwändighet. Utan medwetenhet hwälfwer sig äfwen wår jord omkring den lysande maßan. Således icke engång af den utaf dig tadlade egennytta, emedan derigenom endast ohyran frodas uppå deß egen yta. Schatte deremot följde dig medwetande, äfwen då ej något war att förwenta.

Ä g a r e n. Jag tadlar ej den billiga, med orättwisa icke förenade egennyttan. Attraction sammanhåller werldskropparna, och egennyttan är nödwändig i djurriket till warelsernas existence. Men jag påstår: egennyttan är ingen ädel driffjäder i moraliskt hänseende, sådan som äfwen Schattes wisade wänskapliga till-

gifwenhet. En slik moral äger närmare gemenskap med magen än med hjertat.

H j e r t a t. Ja, egennyttan har wäl kunnat gifwa första anledningen till denna tillgifwenhet, som sedermera öfwergick till wänskap; – men uti wänskap röjes ju något moral-anlag. Schatte wille hellre lida döden, än skiljas ifrån sin wälgörare. Efter någon tids skilsmäßa war fröjden öfwer återseendet obeskriflig, och uti denna fröjd röjdes symptomer af känsla, som hos menniskan upplifwar moralen.

Ä g a r e n. Af dunkelhet öfwerhöljes alltid moral-sinnet hos djuren. Der finnes ej förnuft, ej språk, ej någon communication till widare utbildning. En lätt död, förr eller senare, är för dem derföre den största wälgerning, det lyckligaste dem kan wederfaras, ehuru sådant icke alltid öfwerensstämmer med ett blödigare sinnelag, och torde utan behof och nödwändighet, aldraminst på ett smärtsamt sätt, aldrig befordras af andra än halfwildar, och endast djeflarne finna nöje derwid.

H j e r t a t. Utan att kunna förebrå dig, kan jag än mindre gilla den swåra nödwändigheten, inbillad eller werkelig. Du har din domare i samwetet. Men jag fasar ännu för din hårdhet, då du icke aktat känslans manande röst, som jag kanske försent uppwäckte från slumret. Din häftighet och i häftigheten fattade beslut, samt känslolöst utförande af beslutet, kan ju sålunda lätteligen förleda dig till mißgerning.

Ä g a r e n. Jag inser djupet[20], hwarföre du mig warnar. Det skall lända mig till rättelse. Men för närwarande är din warning endast sårande, emedan det är försent, att återtaga handlingen. Hwar finnes numera skäl till ursäkt? Äfwen en gråsten kan förgyllas, men en dålig handling icke ursäktas. Ett fel af swaghet förwandlas till uppsåtlig förbrytelse genom förwarandet af detsamma. Min nuwarande sinnesstämning hade säkert skonat Schattes lif, åtminstone uppskjutit executionen; ty menniskan bör lära sig fördraga äfwen obehagligheter i förhoppning om bättre förhållanden.

H j e r t a t. Lycklig den som kan hoppas; hoppet ersätter förutseendet. Jag finner dig rörd, och borde nu wara tillfredsställd. Då du återkommit till dig sjelf, äro mina påminnelser öfwerflödiga. Hellre, då du finner dig hafwa felat, borde jag ursäkta; då du förtwiflar, borde jag trösta, såsom en huld maka sin af manlig djerfhet olyckliga hälft. Kanske war döden det lyckligaste, som Schatte kunde wederfaras. Men se, jag kan icke förgäta stunden, då du tillredde mordanstalten för det kräk, som sittande åstundade erhålla denna anstalt för sig till en leksak, som wanan lärt det att af din hand med gladt språng emottaga, – och denna leksak, förswårad genom tillsatt tyngd, war medlet, för att några ögonblick derefter sänka det oskyldiga kräket i wattnets djup. Hwad döfwade då din wanliga ömhet, och hwad fördröjde min påminnelse till dig?

Ä g a r e n. I strid med mig sjelf och den oböjliga nödwändigheten tillkom en bister harm deröfwer, att wara ägare till ett kräk, som war orsaken till oro för mig och äfwen för andra inom min omgifning. Harmen gaf seger åt nödwändigheten, och denna nödwändighet påkallade en execution, hwarföre naturen ryser. I slika fall, wid anfallet å djurens lif, antingen för skadlighet eller till wår egen fördel, gifwes i hela werlden ingen annan ursäkt för menskligheten, än denna olycksaliga nödwändighet. Är nödwändig-

heten werkelig, tröste sig då menniskan. Är förhållandet motsatt, – finner hon nöje wid andras lidande, så darra natur och helfwete, om det finnes en hämnande Gud.

H j e r t a t. Just denna af dig åberopade nödwändighet är ett spjut, som wid grymma tillfällen genombårar det känsliga sinnet, och förnuftet är ofta nog wacklande, att meddela tröst wid bedömmandet deraf.

Ä g a r e n. Till wår tröst låg wid Schattes dödssätt ingen grymhet till grund; executionen war här utan dödsaning för den lidande så utförd, att endast ett ögonblick utgjorde gränsen emellan lifwet och döden, – sannerligen ett afwundswärdt öde[21] wid de lefwandes skilsmäßa ifrån lifwet, som är oundwiklig uti deß olika – mäst förfärande skepnader.

H j e r t a t. Blanda icke widare de förskräckande färgorna uti din målning. Jag kan ursäkta, men icke förgäta din handling. Tiden skall likwäl läka mitt sår, och tillika med den småningom förswinnande saknaden lugna swall-ningen af min smärta. Döden, hwilken synes de lefwande så hiskelig, är dock den enda såkra hamn i lifwets stormar, plågor och elände.

Ä g a r e n. Hjerta! du förtjenar högaktning. Lycklig den menniska, som äger dig oförderfwadt till följeslagare genom lifwet. Din rena känsla harmonierar med förnuftets öfwertygelse. Af känslans och förnyftets accorder uppkommer ett ljufligt förhållande. Låt oß förgäta det framfarna; låt oß framdeles, der förnuftet ej förmår upplysa och redigt framställa det rätta och sanna, leda deß stråle till känslan, för att erhålla wärma för plikten, och ljuset skall då af sig sjelft för oß uppflamma, lik blixten, som tändes i det mörka molnet.

H j e r t a t. Jag är i förwandtskap med känslan och känner henne. Man bör ej sorglöst förlita sig på denna känsla. Urartad till häftighet, kan hon lika lätt föra wilse, som hon lugnad är en wäckelse till plikten i lifwets chaos, der jemwäl förnuftet, som är mensklighetens säkraste ledstjerna, ofta förwillas. Detta förnuft, som är själens compaß, bringas icke sällan till mißwisning genom passionens och egennyttans dragningskraft.

Ä g a r e n. Förnuftet och känslan böra åtfölja och understödja hwarannan. Af deras öfwerensstämmelse beror den menskliga lycksaligheten. Förnuftet har ljus och känslan wärma; de böra werka gemensamt till denna lycksalighet.

H j e r t a t. Sådan war äfwen min mening derom. Allena är förnuftet kallt, och leder långsamt till plikten genom bewisning. Känslan ensam är öfwerwallande, och medför då en förderflig werkan. När bubblorna från djupet beledsagade Schattes med ångest utflåsta anda, och fradgande på wattnet liksom frågade: hwad rätt har menniskan till mord? då öfwerwåldigades jag af känslan, då war jag på wägen att synda emot Gud och hans försyn, som lemnat wärnlösheten utan förswar, den swage till en lekboll uti den starkares hand. Jag förgat hans förborgade rådslag med dödens härjelse, hans outgrundeliga plan med skapelsen till förödelse, och detta allt till förberedelse af den kommande ewigheten. Derom tiger förnuftet, men känslan anar någonting högre än blott det jordiska, och hoppet lärer menniskan söka allusioner dertill uti naturens werkningar, för att nära denna ljufwa aning. Förnöjd ser hon lampan wid utslocknandet klarare flamma. Hon ser regndroppan från luften nedfalla, för att förfinad högre uppstiga. Hon ser ock frödet[22] uti jorden öfwergå i förruttnelse, för att ånyo härligt uppblomstra.

Ä g a r e n. Underbar är menniskan till sin sammansättning; anda och jord finnas uti henne förenade; himmel och helwete förwärfwas genom deß handlingssätt. Äfwen känslan är en wäckelse till plikten, och en förledare till mißgerningar. Lugn är hon ädel och wärmande, såsom den stilla lågan; men utbrusten till paßionens mißfoster, är hon härjande, lik wådelden. Känslan är ofta öfwerilande, en frukt af swaghet; derföre bör hon icke blindt följas. Men hon är alltid uppriktig; hon stärker hoppet och skingrar[23] dunkelheten emellan förnuftet och det tillkommande. Der förnuftet stannar med sin bewisning, der upphöjer oß ännu känslan[24] på hoppets wingar.

Afsky förtjenar den som föraktar känslans tydning för sitt förhållande äfwen emot de osjäliga djuren på jorden, – afskywärd, lifwets förbannelse, är den som föraktar både förnuft och känsla. Afgrundens ande har flyttat i deß lekamen, och der utträngt den ädlare mennisko-själen, såsom sparfwarne om sommaren tillröfwa sig swalbon. Uti den känslolöses förhärdade sinne hafwa lasterna tryggare tillhåll, än djeflarne fordom i swinahjorden, som af känslighetens oro störtade sig uti hafwets wågor.

Muistiinpanoja vaihtelevista aiheista.

Anteckningar af Tankar uti Warianta Ämnen
-teoksen suomennos

Suomentanut Rauno Ekholm.

Sisällys

Mietelmiä 41
Moraalifilosofian periaatteista 44
Kristinuskon viittaama tie parannuksen kautta Jumalan armeliaisuuteen 44
Järki ja uskonto 48
Uskonto ja seremoniat 49
Syntien anteeksiantamisesta 50
Katsaus historiaan 52
Sanasta usko 53
Yliluonnollinen 53
Mietteitä vapaa-ajattelusta 54
Luonnon luomisvoima 56
Luonnos tutkielmaksi itsemurhasta 57
Eläinten rääkkäämisestä 60
Hyväntekeväisyydestä 60
Ristiriitaisia puhuttelusanoja 61
Ammattipelaajista 61
Ajatuksia runoudesta 61
Suomen kielestä 62
Suomen kielen niin sanottujen pehmeiden kirjainten puolustus 63
Loppusoinnusta suomalaisessa runoudessa 64
Koiran poismeno eli Varjon kuolema 64

Esipuhe

Nämä kirjoitelmat ovat joutohetkinä muistiinpantuja ajatuksia ajalta, jolloin olin lakannut olemasta kuuliainen Väinämöiselle. Vaikka aikomukseni oli luopua lopullisesti epäkiitollisesta tai ehkä yli voimieni käyvästä kirjailijantoimesta, en ollut kyllin vahva pitääkseni kiinni päätöksestäni. En ole voinut tukahduttaa ajatuksilla askartelun ja niiden muistiin merkitsemisen tuottamaa iloa ennen paluutani äidinkieleen, jota olen pitänyt varsinaisena työsarkanani ja jossa olen uskonut kirjallisella ajankulullani olevan myös yleisempää hyvää vaikutusta, jollei suoranaisesti niin ainakin välillisesti siihen, mikä usein myös erehdyksen kautta voidaan saavuttaa.

Tämä kirjoittamishalu erehdyksineen ja monine nöyryytyksineen, joiden tarkoituksena on ollut masentaa mieleni, on aiheuttanut myös kustannuksia, minkä vuoksi uutteruuteni lienee monista tuntunut naurettavalta. Mutta kun kohtalo on suonut minulle yhteiskunnassa paikan, jossa tulot ovat suotuisasti tasapainossa jokapäiväisten tarpeiden kanssa, olen katsonut ehdottomaksi velvollisuudekseni käyttää ylijäämää yleiseksi hyväksi. Jos olen siinä epäonnistunut tai ollut liian vajavainen niin suureen tehtävään, olen ainakin – houruinhuoneen ja säälin arvoinen.

Mietelmiä

Totuus on pyhä temppeli, ja järki on totuuden soihtu, jota ilman mikään kelvollinen käsitys ei sen pyhäkköön tunkeudu.

Järki on korkeuden suoma lahja, jota vain tyhmyri halveksii. Näkevinä voimme joutua harhaan, mutta silmät ummessa emme suinkaan löydä tietä paremmin.

Ihmiskunnan hairahdukset johtuvat useammin heikkoudesta kuin pahasta tahdosta. Langenneelle pitää siksi mieluummin antaa anteeksi ja sääliä häntä kuin tuomita hänet.

Ihmisen animaalinen elämä on epävakaisuudessaan puiden lehtien kaltaista. Keväällä ja kesällä niitä on vaikea repäistä irti; syksyllä kypsyttyään ne varisevat omalla painollaan.

Jos ihminen haluaa toimissaan muistuttaa Jumalaa, joka on näkymätön, pitää hyviä tekoja tehdä huomiota tavoittelematta ja ylpeilemättä.

Se rikkaus on arvokasta, joka ei ilmene omistajansa loistossa ja pöyhkeydessä, vaan hänen sillä tuottamassaan hyödyssä.

Joka ei rakasta hyvettä ja valistusta, on sokkosilla kohtalonsa kanssa ja haluaa pimeydessä tavoittaa kuvitellun autuuden.

Mitään ihmisen rikkautta ei voi verrata aikaan; paljon siitä haaskataan, mutta ikuisuus jää jäljelle, sellaisena, miksi se elämässä valmistellaan.

Toimelias elämä on parasta elämää; virtaava vesi on aina raikkainta.

Tulen vaikutus paljastuu aineessa, sielun vaikutus ihmisen elimistössä. Tuli ja sielu ovat siis läheisessä yhteydessä materiaan.

Itsekkyys ajaa ihmistä paheisiin, samalla lailla kuin sika etsii vilvoitusta liejusta. Siten ryvettyneinä ne ovat iljettäviä silmissämme.

Monet ihmiset ovat narreja ja toistensa narreina pitämiä; mutta harvat uskovat itse kuuluvansa heihin.

Viisain ihmisistä on se, joka vähiten hairahtuu; vain hölmö voi pitää itseään erehtymättömänä.

Ylpeys sielussa muistuttaa vesipöhöä ruumiissa, molemmat turvottavat muodottomaksi.

Typerys ylpeilee tiedoillaan, koska hän tyytyväisenä näkee vain sen minkä tietää, mutta unohtaa sen, mitä on enemmän – sen, mitä hän ei tiedä.

Heikon turhamaisuus kasvaa imartelusta, samalla lailla kuin syöpäläiset rehottavat liassa.

Anonyymi kirjailija on kuin naamioitu henkilö. Hän voi käyttäytyä vapaammin, mutta hänen on vastattava tekosistaan, kun naamio riisutaan.

Sopimattomat ilmaisut vakavissa asioissa häiritsevät kuten mukulakivet yleisellä tiellä; ne eivät vaikuta menoon, mutta matkaaja tuntee töyssyt.

Osapuolten kiivaus oikeudenkäynnissä muistuttaa koirien ärhentelyä; ne näyttävät toisilleen hampaita asian ratkeamatta puoleen tai toiseen.

Se, jonka turhamaisuutta tittelit tyydyttävät, muistuttaa vähään tyytyvää vierasta, joka voidaan pitää hyväntuulisena ja toimittaa tiehensä ilman kalliita kestejä.

Turhamaisuus on jonkinlainen vetovoima, joka kytkee keskisäädyn hölmöt ylhäisön hankalaan loistoon kuten planeetat aurinkoon, joka toisaalta polttaa niiden pintaa, toisaalta siunaa ne syöpäläisillä.

Vapaa ihminen, joka katsoo ihmisarvon niin alhaiseksi, että ylistää orjuuden etuja, on itse sovelias orjaksi; hän ei tarvitse muuta kuin itsekkään omistajan kokeakseen lähemmin ehdollisen kohtelun ja siten riippuvaisen autuuden edut.

Maassa, jossa säätyoikeuksia kansalaisten kustannuksella yhä suojellaan, muistuttaa yhteiskunta vaunuja, joita mahtavat hevoset itsekkyyden kuskien ohjaamina kiskovat eri suuntiin eri intressien mukaan.

Kansakuntien maineikkaat sankarit vastaavat, valtioiden muihin hyödyllisiin kansalaisiin verrattuina, torneja kaupungeissa; ne pistävät ensimmäisinä silmään, mutta on usein pystytetty vain koristeeksi.

Ihmisten intohimot suhtautuvat järkeen kuten ministerit hallitsijaan; he hallitsevat usein myös hallitsijaa.

Suuret ja voimakkaat hallitsijat ovat kuin aurinko, joka levittää valoa ja lämpöä luontoon. Heikot hallitsijat muistuttavat kuuta, koska he saavat loistonsa vain valtaistuimesta.

Muinaiset uskomukset Paholaisen hallitsevasta vallasta ihmiseen ja ihmisten ja paholaisen välillä solmituista sopimuksista ovat nykyisin naurettavia. Paholainen olisikin typerä, jos ryhtyisi sellaisiin metkuihin, koska ihminen on meidän Herramme holhouksen alainen eivätkä mitkään haitalliset sopimukset holhokin kanssa ole päteviä.

Raakaluonteinen pysyy liikuttavimmissakin tilanteissa tunteettomana, vain omia kärsimyksiä esittäessään hän tuntee osanottoa. Sama koskee egoisteja, joiden moraali on enemmän mahassa kuin sydämessä; heidän omatuntonsa voidaan saada jomottamaan vain selän kautta.

Samanluonteisia hallitsevat parhaiten samanluonteiset. Koska ihmiselle nyt on suotu ylivalta eläimiin, hän näyttää siksi saaneen enemmän tai vähemmän myös eläinlajien eri luonteenpiirteitä; hän on julma tai sääliväinen, hurja tai sävyisä, peloton tai ovela jne.

Samalla kun ihminen kerskuu olevansa eläimiä parempi, hänen pitäisi yrittää hillitä alttiuttaan väkivaltaan, julmuuteen ja viekkauteen, joihin vain petoeläimillä on taipumus – kuitenkin vähemmän moraaliton.

Tahdon vapaudessaan ihminen poikkeaa eläinten vaistosta; tämä vaisto on kuitenkin kadehdittava väärin käytetyn vapauden rinnalla.

Ihminen on olemukseltaan kuin peili. Ruumis ympäröi sielua, kuten kehys rajoittaa ja suojelee lasia. Peili heijastaa esineitä, ja sielu vastaanottaa vaikutteita kokemuksista. Kirkas ja tasainen lasi muistuttaa terveesti ajattelevaa ihmistä. Kupera ja kovera lasi muistuttavat haaveilijaa, joka suurentelee tai pienentelee asioita. Tummaa lasia voidaan soveltaa typerykseen ja säröytynyttä tai muuten välkkyvää mielenvikaiseen.

Lain periaate on: oikeudenmukaisuutta henkilöön katsomatta. Laki, joka ei säädä kansalaisten keskinäisiä velvollisuuksia toisiaan kohtaan, on mahdottomuus, ja se, joka ihmisoikeuksia pilkaten koettaa anastaa itselleen ehdollisen menettelytavan lähimmäistään kohtaan, heikentää yhteiskunnan turvallisuutta, koska hän lietsoo kärsivän väkivaltaan ja yhtä ehdolliseen menettelyyn.

Muuttolintu noudattaa vaistoaan pyrkiessään talven lähestyessä lämpimämpään ilmanalaan. Miksi sitten ihminen tukahduttaisi kaipuunsa autuaampaan elämään kuoleman jälkeen? Edellisen pyrkimyshän ei petä. Olisiko toivon johdatus ihmiselle sitten vähemmän varma?

Moraalifilosofian periaatteista

Se moraalifilosofinen periaate, että on tehtävä hyvää vain hyvänä, hyveenä, ilman muita perusteita ja näkökohtia kuin hyve sinänsä, on maalliselle ihmiselle abstrakti ja Jumalasta eristävä.

Tehdä hyvää omanvoitonpyynnöstä autuuden saavuttamiseksi on hyveen häpäisemistä ja ristiriidassa päämäärän kanssa, jos kohta ei silloinkaan hyödytöntä maailmalle.

Jumalan lähestyminen niin, että usko ja teot ovat aidossa sopusoinnussa, pyrkien aina jalostumiseen ja täydellisyyteen, niin että järkeä valaisee ja sydäntä lämmittää palava hyvä tahto – kas siinä kaiken hyveen oikea ja varma perusta, joka on taivaan perillisen arvoinen ja voittaa Jumalan suosion.

Tämä korkea periaate on kehitetty Kristuksen opissa. Jo vanhempien filosofien moraaliperiaate oli sen kanssa sikäli yhtäpitävä, ettei omanvoitonpyyntöä voitu ottaa hyveellisen toiminnan perustaksi; mutta he eivät yltäneet siihen moraaliseen korkeuteen, siihen selkeyteen, jonka Kristus on ilmaissut hyvässä tahdossa ja rakkaudessa.

Yhtä hämärä oli käsitys Jumalan armon ja suosion voittamisesta. Uhraamista pidettiin silloin yhtenä keinona siihen. Kristus tuli ja lakkautti uhraamisen – hän vaati sen sijaan parannusta ja sydämen jalostumista, pyrkimistä aina yhä korkeampaan moraaliseen täydellisyyteen – ja viisaat ovat tajunneet siihen sisältyvän totuuden.

Kristinuskon viittaama tie parannuksen kautta Jumalan armeliaisuuteen

Ihminen luotiin vapaaksi maan päälle, taipuvaiseksi hyvään, mutta myös alttiiksi siitä poikkeamiseen. Hänen oma valintansa hyvän ja pahan välillä määräisi hänen siveellisen arvonsa. Sellainen hän on tänäkin päivänä, siinä määrin vapaa, että voi käyttää väärin vapautta ja hyvyyttä.

Väärinkäytöksissä on siis ihmisen pääasiallinen viallisuus. Niistä juontuu pahuus, tahallisena iljettäväksi kasvava. Edes omanvoitonpyyntö, ihmisen voimakkain intohimo, välttämätön olioiden olemassaololle, ei itsessään ole pahe, mutta väärinkäyttö ja epäoikeudenmukaisuus tekevät siitä vahingollisen.

Suuri Luoja on siksi ottanut huomioon tämän intohimon viettelevän laadun ja kaikkiviisaudessaan asettanut sen ylettömyyksien estämiseksi vastapainon, väärinkäytösten ja oikean tarkoituksenmukaisuuden, hyvän ja pahan, hyveen ja paheen seuraukset, säädelläkseen siten ihmisen vapaata tahtoa ja valmistellakseen häntä täydellisyyteen ja sen myötä koituvaan autuuteen.

Myös ihmissydämen muut intohimot ovat pasaatituulia elämän valtamerellä. Tiukasti

valvottuina ne vievät meidät päämäärään. Hallitsemattomina tai riehuviksi myrskyiksi puhjenneina ne tukahduttavat järjen ja johtavat perikadon karikoille.

Tällaisessa vapaassa olotilassa, omine toimintatapoineen, ihminen nyt on. Pakko olisi tehnyt tyhjäksi hänen kasvavan siveellisen arvonsa, ja ehdottoman riippuvuuden rautainen käsivarsi olisi alentanut hänet samalle tasolle eläinten ja kasvien kanssa.

Ihminen on siis olemassa kehittääkseen itse itseään korkeammalle tasolle, moraaliseen sivistykseen ja täydellisyyteen. Päämäärä on hänelle asetettu, mutta perille pääsy muistuttaa Sisyfoksen vaivalloista uurastusta kivenjärkäleen vierittämiseksi huipulle. Kaikkialla kohtaamme tämän ihmisen olotilan merkillisyyden ja ristiriitaisuuden. Mielessään hän tajuaa täydellisyyden käsitteen, mutta on todellisuudessa vajavainen, usein heikkouttaan sureva. Me otamme hyveestä vaarin vain tekojemme aikomuksessa ja tarkoituksessa. Ihminen tuntee tien jalostumiseensa siveellisen kilvoittelun kautta, mutta ei pysty saavuttamaan täydellisyyttä tässä elämässä; sillä kilvoittelussa ei heikko ihminen voi usein muuta kuin pettää velvollisuutensa.

Tavoiteltu täydellisyys on siten ristiriidassa ihmiskyvyn kanssa. Mutta pelkkä pyrkimys hyvään, hyveen taju, tuo jo muassaan siveellisen arvon ja on kohottava ominaisuus, josta teot antavat vain heijastuman. Tämä ominaisuus on ihmissydämessä siemen, joka vasta iäisyydessä voi saavuttaa kypsyyden.

Ihmisen ehdoton ja mahdollisuuksien mukainen tehtävä ajallisuudessa käsittää siis vain paheen kammoamisen ja kaihtamisen ja rakkauden hyveeseen sielläkin, missä kilvoittelu on ristiriidassa heikkouden kanssa. Tällöin hyveen tajun on ylläpidettävä siveellistä mielenlaatua, ettei se antautuisi synnin valtaan, vaan taistelisi loistavaan voittoon jalostuakseen yhä korkeammalle valmisteluna iankaikkisuuteen, jossa sitten autuus, liekin valon lailla, koittaa Kaikkihyvän ja Armeliaisuuden heikkoa mutta moraalista olentoa koskevien tarkoitusperien mukaisesti.

Koska heikkous nyt kiinteästi liittyy ihmiseen ja lankeamista siksi on vaikea välttää, koska pyrkimys hyveeseen ja hyvä aikomus teoissa, ainoa inhimillinen täydellisyys tässä elämässä, usein piittaamattomasti sivuutetaan ja ihminen, joka ei suinkaan halua miettiä autuutta, vaikka epäoikeudenmukaisuus ja rikollisuus leimaisivat hänen maallista vaellustaan, on menettänyt yhteyden Jumalaan, täydellisyyden korkeimpaan ihanteeseen, eikä voi selviytyä tilinteosta Oikeudenmukaisuuden tuomioistuimen edessä – mikä on silloin hänen turvansa? Mihin hän tarttuu tässä ristiriitaisuuksien labyrintissä välttääkseen vaaran, kun elämän virranvuolle vie meitä joka hetki kiivaammin kohti hirveää kohtaloa? Entisajan uhrit ja kidutukset, ensin rikollisuuden poistamiseksi ja ansaittuna rangaistuksena, sitten taivaan siunauksen hankkimiseksi, ovat nykyisin liian ruumiillisia ajan hengelle. Uhriveri ei voi himmentää omantunnon peiliä, ei kätkeä synnin kauhistusta vääristyneessä mielessä, astuakseen valepuvussa Herran eteen. – Tässä hämmentyy ajatus, tuntee epätietoisena huimausta kuin pelottavan kuilun partaalla. Toivo on mennyt paheen ystäviltä – epätoivo tunkeutuu kaikkien mieleen. Harhaillen järjettöminä synnin erämaissa he menehtyvät kurjuuteen. Ei edes heikkoudesta hairahtunut, joka metsään eksyneen lapsen lailla itkien huutaa opastajaa, ei edes katuva ole varma pelastuksesta, kun iäisyyden pimeys lankeaa. Tuskan liekki paljastuu murtuvan silmän läpi kuin vahingonvalkea sortuneen majan ikkunasta.

Tältä näyttää nyt ihmissuvun murheellinen tila kauhistuttavine näköaloineen iäisyyteen: murheellisemmalta kuin muinoin juutalaisten, kun he Kristuksen saapuessa olivat nääntymässä sorron ja uhrien taakkojen alle. Mutta lohdutus on tullut; näemme Vapahtajan Jeesuksen Kristuksen tuovan ilmoituksen Jumalan armeliaisuudesta, jos ihmiset tekevät pa-

rannuksen. Säkenöiden leimahtaa taas toivo. Epätoivoinen ihmiskunta virkoaa kuten luonto kevään koittaessa. Kristus on pelastanut ihmisen, eksyneen lapsen, ja palauttanut hänet Armon äidilliseen syliin. Hän on kohottanut sovinnon lipun evankeliumin kutsulla seurata, virkistäen masentunutta sielua kuten merihädässä huuto ”maata, maata!” pelastusta etsiviä. Lohduttavana kuin aamurusko yön pimeyden jälkeen, riemullisena kuin kevätaurinko ja jumaluutta säteilevänä on Kristuksen oppi ilmestynyt maan päälle. Keskinäinen rakkaus, pyrkimys hyveeseen ja Jumalan kunnioitus muodostavat sen päämäärän, johon kristityn tulee ponnistella. Siitä leviää valoa ja lämpöä, joka vaikuttaa hedelmöittävästi järkeen ja sydämeen, niin että usko tulee eläväksi ihmisessä, samalla lailla kuin siemen maassa herää eloon auringon lämmittävissä säteissä. – – – Taivaallinen sarastus koittaa täten mielessämme, toivon johtotähti, joka opastaa parannuksen kautta Jumalan armeliaisuuteen, lohdullinen päämäärä, kuten Betlehem itämaiden viisaille. Apostolien haltioituminen korkeudesta tulevasta valosta, kun heissä heräsi uusi henki ja he näkivät totuuden kirkkauden, uudistuu maan päällä evankeliumin sanomalla autuuden aamuauringosta, joka valaisee maailman ja jonka lempeä kajo on jo ehtinyt myös meidän silmiimme, ellemme ole sokeudella lyötyjä, vallitseviin ennakkoluuloihin vajonneita kuten Israelin kansa, jolle Kristus voimallisesti mutta turhaan saarnasi sydämen jalostusta, harrasta hyväntahtoisuutta ja ihmisrakkautta, sovittavaa mielenlaatua jopa vihollisia ja vainoajia kohtaan, osoittaen ihmisille tien aitoon siveelliseen täydellisyyteen ja Jumalan suosioon.

Tuomitsematta inhimillistä heikkoutta Kristus vaati aina langenneen auttamista jaloilleen. Hän opetti tavan lähestyä Jumalaa ilman uhriverta; hän vaihtoi uhraamisen sydämen parannukseksi – vaatien hyveen rakastamista niin paljon, että sen vaikutus ilmenisi myös salatuissa teoissa. Mutta häntä ei kuultu, häntä vainottiin. Ne, jotka kuulivat, harhautuivat; sillä autuudenoppi ei perustunut silloin hyväntahtoisuuteen ja hyveeseen, vaan oli palkkiojärjestelmä, joka muistutti enemmän korkojen laskemista kuin autuudenoppia. Hyvänte-keväisyyttä harjoitettiin laskelmoiden, ei hyvästä tahdosta, vielä vähemmän rakkaudesta; kalleimmat uhraukset avaisivat taivaan korkeimmat portit.

Näin rajoitetuin moraaliperustein Kristuksen oppi oli hämärä myös myötämielisille. Hyvän tahdon ja ihmisrakkauden määräyksellä Kristus vaati veriuhrien poistamista sopimattomina Jumalan armon saavuttamiselle. Hän selitti puhtaan sydämen kaikkia uhreja otollisemmaksi Jumalalle. Mutta tottumuksen voima hallitsee heikkoutta, ja ennakkoluulot ovat liitossa tietämättömyyden kanssa. Ensimmäiset kristityt eivät voineet kokonaan unohtaa uhrausta, jolla he olivat halunneet lahjoa vanhurskauden. Uhrauksesta luopuminen oli heille hyvä teko; mutta se ei tyydyttänyt havainnollisuuden tarvetta. He ovat aineellistaneet Kristuksen kuolemasta uhrin allegorian uhriverellä muka saavutetun sovituksen vakuudeksi välittämättä noudattaa oppia, joka osoittaa parannuksenteolla tien Jumalan luo. He ovat syrjäyttäneet parannuksen ja koettaneet kuitata synnin katsoen Vapahtajan ansion koskevan kaikkia paheita. Niin myös seuraavat kristityt – sen sijaan että Kristus olisi ollut heille autuaaksitekevän opin jumalallinen Välittäjä, he unohtivat Raamatun vertauskuvan viimeisestä suuresta uhrista, allegorian, joka lienee ollut välttämätön heikoille mielille vielä hauraassa seurakunnassa, ja tekivät Jeesuksesta vain ruumiillisen uhrin myös tahallisimpien, paatuneessa tilassa tehtyjen syntiensä pois pyyhkimiseksi. Myöskään meidän aikamme ei ole vapaa tästä raskaasta syytöksestä. Ihmiset etsivät vapahdusta, mutta eivät katumusta ja parannusta, eivät hyvettä. Vallatessaan maallisia etuja he unohtavat taivaan; he eivät kammoa pahetta; he palvoisivat helvettiä, jos voisivat siten ansaita autuuden.

Onko koskaan karkeammin loukattu ylevämpää oppia ajattelemattoman ihmiskunnan

tuudittamiseksi ennakkoluuloihin, hulluuksiin ja rikoksiin! Tarpeeksi kauan sitä on saanut vietellä petollinen toive parannuksesta vielä kuolinvuoteella. Mikä järjettömyys! Miten voidaan kauan juurtunut vitsaus, paheen rikkaruoho, yhdellä kertaa tempaista maasta? Kaiken kukkuraksi, miten voidaan hyve niin nopeasti istuttaa ja saada juurtumaan paatuneeseen sydämeen? Kallio ei muutu tuota pikaa hedelmälliseksi. Tässä paljastuu myöhäisen parannuksen epävarmuus. Kaikki pakon sanelema hyve katoaa iankaikkisuuden sarastaessa, samalla lailla kuin irralliset, mitä ihanimmista kasveista tilapäisesti tehdyt kukkalaitteet kuihtuvat pian auringossa.

Miten voi synnin usvan ympäröimä, sydämeltään paheeseen taipuvainen ihminen hetkeäkään odottaa armollisuuden auringon sädettä tai konsanaan voittaa Jumalan suosiota tekemättä hänestä rikostoveriaan? – Vapise, eksynyt ihmiskunta! Niin kauan kuin pysyt kylmänä, säälimättä eläimiä ja ihmisiä, omaa etuasi katsovana aina petollisuuteen saakka, niin kauan sinun uskontosi on Jumalan pilkkaamista. Moraalintajunsa tukahduttanut ihminen ei ole nimensä ja kuvansa arvoinen; autuus on hänelle mahdoton.

Jolleivät totuus ja oikeudenmukaisuus, keskinäinen hyvä tahto ja rakkaus johda toimiamme, me emme ole kristittyjä eikä meillä ole mitään perintöosuutta taivaassa; sen portit ovat suljetut sydämettömiltä itsekkyyden uhreilta. Maallisia etuja voidaan joskus teeskentelyllä ja lainahöyhenissä saavuttaa – taivasta ei koskaan, autuutta ei koskaan, koska se edellyttää ehdottomasti hyvää tahtoa ja rakkautta. Maailmalle on maksanut vaivaa ja verenvuodatusta poiketa tästä perustasta, kehitellä mysteereiksi ja jakaa vihamielisiksi lahkoiksi sovitusoppi, joka tarjoaa rauhan maan päällä ja hyvän tahdon ihmisten kesken.

Jos Jeesus Kristus haluaisi meidän päivinämme tulla taas näkyväksi maan päällä, hän hämmästyisi näin monia virvatulia, ihmettelisi ajan vielä kylmää, rakkaudetonta valistusta, joka on kuin revontulten lämmötöntä loimua; hän ei tunnistaisi oppiaan, joka on vääristelty; hän vuodattaisi kyyneliä turmeluksen takia, kuten muinoin Jerusalemin takia. Niin, kristityt, suokaa minulle anteeksi tämä kova ilmaus: raakuuden harhateille rappeutuneiden parannuksen, uskon ja autuuden periaatteiden mukaan hän voisi helposti nyt kuten ennenkin joutua ilkeämielisyyden syyttämäksi ja ennakkoluulojen tuomitsemaksi. Paheiden ryvettämänä, synkkänä ja verisenä jää historiaan myös meidän katoavan aikakautemme haamu.

Havaitessaan maailman moraalisen rappion ja turmeluksen kirouksen, joka lepäsi raskaana Adamin jälkeläisten yllä, Vapahtaja yritti pystyttää hengellisen valtakunnan, pyhän yhteisön, jonne kaikki hyvettä rakastavat kutsuttiin, hän etsi parannusta maan päällä armon saamiseksi taivaassa. Mutta ihmisjoukot eivät ymmärtäneet häntä. Hän sai hengellään maksaa tämän jalon tehtävän. Jopa apostolien oli vaikea käsittää tätä suurta suunnitelmaa, tätä totaalista moraalijärjestelmän uudistamista. Rakkauden tuli voittaa viha, parannuksen turmelus, ennakkoluulojen pimeyden hälvetä ja totuuden valon syttyä johtamaan ihmiskunta määränpäähänsä, siveelliseen täydellisyyteen siitä koituvine etuineen ajassa ja iankaikkisuudessa. Työ oli kuitenkin aloitettu, jos kohta ihmiset vasta vuosituhansien jälkeen voisivat käsittää sen ylevyyden ja totuuden ja palaisivat harhapoluilta oikealle tielle autuudenopissa, jossa kaikki huokuu hyvää tahtoa ja rakkautta ja jonka kautta ihminen ainoastaan voi lähestyä luojaansa, Jumalaa, kaiken rakkauden puhdasta lähdettä, jota ympäröi autuuden ja taivaiden ihanuus, rakkaudettomalle yhtä etäinen kuin hänen luonteensa ja aidon moraalintajun välisen epäsuhdan kuilu.

Älköön mielemme kovuudessa voittako kalliota, jonka me kuitenkin näemme rapautuvan ja vähitellen murenevan hedelmälliseksi maaksi. Ei, seuratkoon parannus pian ja

leimahtakoon sydämemme hyvän tahdon liekkiin! Iloitkoon ihmiskunta uudestisyntymisestä kuten epätoivosta vapautettu äiti, joka näkee lapsensa pelastuvan tuholta! Hänen syvä kiitollisuutensa pelastuksen hetkellä – Danielin ylistyslaulu leijonaluolassa – olkoon meidän herätyksemme kiitollisuuteen armon valtaistuimen edessä, kiitollisuuteen, joka kumpuaa tietä autuuteen valaisevan opin ahkerasta seuraamisesta!

Järki ja uskonto

Järki on Jumalan valon säde, jonka avulla totuudet myös uskonnon asioissa voidaan havaita ja koetella, ja uskonto on ilmaus luottavaisesta Jumalan kunnioituksesta. Aistein tajuttavaksi sen ovat tehneet ulkonaiset tavat ja seremoniat, jotka ovat ihmisten erilaisia keksintöjä; sen vuoksi ne ovatkin erilaisia eri kansojen keskuudessa, mutta henki on sama. Niiden tulee herättää tunne, ja vasta tässä tunteessa syttyy aito jumalanpalvelus.

Tällä lailla järjen valaisemana ja tunteen lämmittämänä ihminen saa ylennystä uskonnosta. Tällä lailla uskonto vaikuttaa hyvää tekevästi kuten aurinko luonnossa. Muussa tapauksessa, jos omanvoitonpyyntö näkyy uskonnon verhon alta, jumalanpalvelus on rappeutunut autuuden havitteluksi eikä siksi ole mitään uskontoa; sillä vain tunne on uskonnon henki ja järki sen valo.

Usko legendoihin ja luonnonvastaisiin perinteisiin poikkeaa niin ikään suuresti uskonnosta; ne ovat harhakäsityksiä todellisista tai vain kuvitelluista tapahtumista, joita järjettömyys ja ennakkoluulot, tai omanvoitonpyyntö ja petkutus pimeinä aikakausina, ovat todellisuutta vääristellen tuottaneet ja joita ihmisten taipumus mielettömyyteen, uskomaan se mitä eivät ymmärrä, on säilyttänyt meidän päiviimme saakka. Historiallinen totuus muistuttaa usein munasta kuoriutunutta kananpoikaa; ulos tultuaan ne eivät sovi enää entisiin kuoriinsa. Oman ympäristömme tapahtumat pitävät harvoin yhtä sen vauhdikkaan kertomuksen kanssa, jonka itse kukin luo tapahtumasta sepittämänsä ihannekuvan mukaan.

Myös perinteessä vaatii historiallinen luotettavuus ainakin luonnonmukaisuutta ja on sen vuoksi uskottava vain, mikäli se ei sodi kokemusta ja tervettä järkeä vastaan, sitä järkeä, joka meille on annettu johtotähdeksi elämän halki. Ilman sen hyvää tekevää vaikutusta hapuilisimme turmiollisessa pimeydessä vailla käsitystä totuudesta, velvollisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta. Järjen valo valaisee meille totuuksien pyhäkön. Ja missä järki eksyy käsittämättömyyteen myös pohtiessaan tulevaa, siinä kohoaa usko päämäärään toivon siiville. Järki muistuttaa miestä ja toivo kesytettyä lintua, jonka hän antaa lentää korkeammalle kuin hän itse voi päästä.

Ilman järjen johdatusta on autuutta ja ennalta näkemistä janoava ihminen vajonnut haaveiluun ja harhaluuloihin. Mielikuvituksen myrskytuuli on kiidättänyt hänet ohi sen vakuuden, joka meillä on vielä puutteellisessa varmuudessamme, kaiken korvaavan suloisen toivon, joka on autuuden aamutähti.

Toivonsa taas löytäneenä ihminen voi tulla toimeen ilman ennalta näkemistä. Uskonnon lohduttamana hän suhtautuu rauhallisesti tulevaan. Luottavainen Jumalan kunnioitus, totuuden ja velvollisuuden taju ja hyvä tahto teoissa – kas siinä aito kaikkialla pätevä uskonto, joka johdattaa meidät pois turmiosta kuten enkeli Lootin Sodomasta. Elämän lohtu lankeaa siitä ihmiskunnan ylle kuten aamukaste kuivuneelle niitylle.

Uskonto ja seremoniat

Kaikki maapallon kansat ovat muodostaneet itselleen käsityksiä Jumalasta, luomisesta ja kuolemattomuudesta, ja jokaisella ihmisellä on luontainen kyky erottaa hyvä ja paha. Uskonnon perustaminen kohottaa sielun käsittämään moraalisesti kauniin ja oikean.

Uskonto, mikäli sillä ymmärretään Korkeimman palvomista, on tosin monenlaista maailmassa; mutta hartaus, joka muodostaa sen sielun, on kuitenkin aina sama, samoin kuin yleinen moraalintaju, joka lämmittää ihmissydämen omistamaan rakastavasti palvontansa vanhurskauden Jumalalle, kaiken kunnioituksemme kohteelle. Jumala ei tosin tarvitse tätä palvontaa, tätä hartautta; vain meille aistiolennoille on tunteen konkretisoinnilla usein hyvä vaikutus. Tapa, jolla se tehdään, on vähemmän tärkeä, eivätkä erilaiset, järkeä vastaan sotimattomat seremoniat tomun lasten palvonnan herättämiseksi voi loukata korkeinta viisautta, maailmojen Luojaa, koska tällä palvonnalla pyritään vain omaan maanpäälliseen hyväämme, mikä ei ymmärrettävästi voi tapahtua täysin samalla tavalla kaikilla kansoilla ja kaikissa ilmastoissa, yhtä vähän kuin maanviljelys voi kaikkialla olla samanlaista ja tuottaa samoja hedelmiä.

Kuka voi siksi, hartauden yhteyttä lukuun ottamatta, ylläpitää nurinkurista käsitystä uskontojen ulkonaisesta yhtenäisyydestä, toisin sanoen kaikkialla samanlaisista jumalanpalvelumenoista, kun esimerkiksi tavat yhdessä ainoassa maakunnassa, jokaisen yksittäisen ihmisen tottumukset ovat niin erilaisia? Ulkonaisilta menoiltaan universaalinen uskonto kohtaisi varmaan samanlaisia vaikeuksia kuin universaalinen monarkia. Niiden perustaminen olisi vaikeaa, mutta tuho varmaa; ne palautuisivat pian luonnollisempaan, kansakuntien erilaisten tapojen ja luonteenlaadun mukaiseen olotilaan, aivan kuten kuohuva meri myrskyn jälkeen palautuu tasapainoonsa.

Jos tarkastelemme edelleen niitä erilaisia uskontunnustuksia, jotka ihminen omaansa verraten on taipuvainen sivuuttamaan, oivallamme, että tavoitteena yleisimmin on ihmissuvun ajallinen ja ikuinen hyvä moraalintajuamme kohentamalla, ja löydämme pääasiallisia eroja vain seremonioissa ja ulkonaisissa tavoissa, koska ihmiset erilaisten olojensa vuoksi eivät voi olla täydelleen toistensa kaltaisia sen enempää ajattelutavaltaan kuin tottumuksiltaan; hehän ovat erilaisia myös väriltään ja kasvonmuodoltaan. Heitä kohtaan osoitettu halveksunta olisi siksi karkeaa ilkeyttä, peräisin sellaisen ihmisen loukkaavasta käsityksestä, joka pitää itseään ihannekuvana arvioissaan ja käsityksiään järkkymättöminä totuuksina, vaikka ne pohjautuisivat vain mystillisiin, erehdyksille helposti alttiisiin dogmeihin.

Jos joku on vakuuttunut toisille vaarattomien periaatteidensa totuudesta tyrkyttämättä niitä heille, ei tämän vakaumuksen, joka on hänen pyhin omaisuutensa, tule kärsiä ulkonaisen vallan sorrosta, koska emme halua toisten, meitä mahtavampien, kohtelevan myöskään meitä samalla lailla. Vain hyvän tahdon ja totuuden valon pitää johdattaa eksynyt oikeaan.

Ulkonainen käytäntö voi tosin kehittymättömässä kulttuurissa olla harmiksemme usein kovaa, jopa julmaa. Sen lieventymisen pitää kuitenkin mieluiten tapahtua annetun valistuksen kautta, ja ihmisiä on tässäkin lähennettävä kärsivällisesti ja sävyisästi järjellisyyteen ja yhteiseen tavoitteeseen, moraaliseen täydellisyyteen, samalla lailla kuin he lähestyvät toisiaan pääasiassa, tähän täydellisyyteen perustuvassa autuudessa, jota itse kukin käsittämänsä ihannekuvan mukaan valoisasti toivoen halaa ja kaihoten tavoittelee.

Vain silloin uskonto seremonioineen muuttuu vahingolliseksi hurskasteluksi, kun sen tunnustajat pyrkivät päämäärään, mutta hylkäävät keinot – rakastavat autuutta, mutta halveksivat moraalia ja hyvettä. Parhaan uskonnon tuntee sen vaikutuksesta ihmissuvun

jalostumiseen ja täydellistymiseen. Jos uskonto sen sijaan viitoittaa ihmiselle tien taivaaseen ottamatta huomioon sielun jalostamista, jota ilman taivaan valtakunta jää saavuttamatta, sen harjoittajissa on raakuuden tai maallisen itsekkyyden leima, ihmiskunnan kadotuksen kuiluun johtava piirre.

Korkeimman olennon käsite, tai oikeammin vakuuttunut sisäinen tunne siitä, säteilee kaikkien kansojen uskonnosta, sarastaa sen aamunkoitteessa, lämmittää ja valaisee kirkkaasti keskipäivällä. Mikä muu kuin tämä vakuuttunut tunne on kaikkien uskonoppien pääperuste, vaikkei mikään täydellinen Jumala-käsitteen todistelu tässä olekaan mahdollinen. – Mutta edessämme leviää täydessä päivänvalossa, pienimmissäkin vaikutuksissaan silmin nähden tarkoituksenmukaisena koko ihmeellinen luonto, jonka syntyä me, paitsi järkevän syyn, Jumalan kaikkiviisauden ja kaikkivaltiuden pohjalta, emme voi ymmärtää muuten kuin olettamalla, että luonnolla on oma luova voimansa ja siihen kätkeytyvä tarkoituksenmukaisuus luomistyössä, mitä meidän on vielä vaikeampi käsittää. Eikö päivänvalo saa meitä vakuuttumaan auringon olemassaolosta? Eikö maailma ole Jumalan ilmentymä? Lisätkää tähän tunteen opastus – ja usko nojaa kallioon.

Jumalisuuden harjoitusta on ollut ja on kaikkialla maailmassa, missä dogmatiikka kuuluu kaavamaiseen järjestelmään, ja se ilmenee erilaisena erilaisten tarpeiden ja olojen mukaan, samoin kuin siihen perustuvat erilaiset käsitykset ja toiveet myös iankaikkisuudesta, jossa tuleva autuus enimmäkseen kuvitellaan ja hahmotellaan elämän rakkaimpien nautintojen mukaisesti. Verratkaa tässä aineellisia oloja, kun esimerkiksi etelämaalainen lämpimässä ilmastossaan etsiytyy vilvoittavaan varjoon ja me taas nautimme auringon lämmöstä – vain mielenvikainen voi tässä moittia luonnonmukaista menettelyä.

Toisenlainen on suhde uskonnon henkeen, puhtaaseen kiintymykseen kaikkien olentojen alkuperään. Uskonnon hengellinen pyrkimys voidaan valistuksen lisääntyessä johtaa kaikkien kansojen parissa yhteiseen päämäärään: kirkastettuun periaatteeseen siveellisestä täydellisyydestä, johon kaikkien ponnistelun tulee tähdätä, jottei sanaa *uskonto* käytettäisi väärin. Siksi uskonnon suvaitsevaisuutta, myös ennen kuin tämä valistuksen taso on saavutettu, on pidetty orastavan valistuksen varmana tuntomerkkinä, johon kaikkien järkevien ihmisten on lämpimästi suhtauduttava. Ankara tuomio, ennen kuin lähimmäisen teon vaikutin on selvitetty, on lähtöisin raa'asta mielestä. Valistunut etsii ensin teon alkulähteen, ja silloin totuuden valo johdattaa hänet oikeaan. Vesihän on luonnostaan kirkasta, mutta samentuu monenlaisista syistä. Niin myös ihmissydän. Hyvää tekevä aurinko, joka kaikkialla niin hyville kuin pahoillekin levittää valoa ja lämpöä luonnossa, olisi oivallinen malli meidän suhtautumisellemme lähimmäisiin.

Ihmiset! Te olette veljiä, ja järjellä on samanlaiset ilmenemismuodot maailman joka kolkassa, vaikka tavat ja asteet voivat olla erilaisia. Osoittakaa siksi lempeyttä myös harhautuneille, joilla pitäisi olla sama vilpitön vakaumus teistä. Koettakaa täyttää luonnonoikeuden, moraalin ja uskonnon verrattomin käsky: *Rakasta lähimmäistäsi kuten itseäsi*. Se tarkoittaa: mitä haluat itsellesi, suo ja vaadi se myös kaltaisellesi; mitä inhoat, inhoa sitä myös muiden osalta.

Syntien anteeksiantamisesta

Kun ihmiset antavat anteeksi toisilleen, taka-ajatuksena on pelko kärsityn epäoikeudenmukaisuuden kostosta, ja siksi voidaan anteeksisaamisen ja uudistetun ystävyyden jälkeen olla rauhallisin mielin. Mutta mitä takeita on siitä, että tahallinen epäoikeudenmukaisuus ja

häpeällinen alhaisuus voidaan iankaikkisuudessa ja Jumalan taholta koskaan antaa anteeksi niin kauan kuin mennyttä ei unohdeta? Ja mennyttä voidaan tuskin unohtaa ennen kuin olemassaolomme on päättynyt; sillä pahe, kuten hyvekin, saa palkkansa teon muistetun tarkoituksen mukaan. Jumala voi toki syntisen siveellisen mielenlaadun muututtua suoda hänelle lempeytensä ja suosionsa hänen herättyään kaihtamaan pahetta ja rakastamaan hyvettä; mutta pois pyyhkiminen – menneen muiston tukahduttaminen – on paheelliselle itselleen täysin mahdotonta ilman onnettoman olennon tuhoa.

Syntistä voidaan kuitenkin verrata matkalaiseen; mitä pitemmälle hän ponnistelee hyveen polulla, sitä vähäisemmältä näyttää menneisyyden kauhistuttava asia hänen silmäillessään taaksepäin, joskaan se ei koskaan täydellisesti katoa ja pyyhkiydy pois.

Jumala on oikeudenmukainen, mutta hänen oikeudenmukaisuuttaan voi, sen itsensä ja ikuisen oikeamielisyyden mukaisesti, tuskin soveltaa heikkoon ihmiskuntaan muuten, kuin että hän armeliaisuudessaan ja isällisyydessään ottaa armoihinsa katuvan, joka tekee parannuksen, joka hyveen tajussaan kaihtaa pahaa ja joka Jumalan rakkaudessa yrittää edistää hyvää.

Syntistä, joka on saavuttanut tämän siveellisen tason, emme voi tuomita. Vaikkei hän parannuksestaan, joka on ehdoton velvollisuus, voikaan ansaita palkkiota, sen enempää kuin hyve sinänsä ja taivaan enkelit, hän voi nyt kuitenkin – ikuisen kohtalonsa suhteen rauhallisemmin mielin kuin paheellisessa tilassa – lähestyä Jumalaa; hänestä voi siten tulla enemmän Jumalan armon arvoinen. Ihminen on heikko, mutta Jumala on armelias, kunhan vain etsimme parannusta. Muutoin meihin kohdistuu hänen oikeudenmukaisuutensa vaikutus.

Jumala on armelias, rakastaahan lempeä isä myös sairasta lasta, joka on häneen sydämestään kiintynyt – miten paljon enemmän rakastaakaan Jumala intohimon huumassa hairahtanutta, mutta katumuksen ja parannuksen käännyttämää syntistä. Vaikka hänen tahallisilla synneillä hankittua sairauttaan voidaan tuskin milloinkaan parantaa, on hänen rakkautensa Jumalaan ja hyveen tajunsa balsamia synnin mätähaavoille.

Syntisen ei kuitenkaan tule tähän jääräpäisesti uskoen lykätä parannustaan; mitä syvemmät haavat, sitä vaikeammat parantaa ja sitä pysyvämpiä niiden jättämät arvet.

Niiden vakavien seurausten poistamiseksi, joille alttiiksi ihmisen rikollinen elämäntapa on hänet saattanut, on kaikenkarvaisia hienompia ja karkeampia apukeinoja, joita erityiset ihmisten keksimät uskonnot ja lahkot tarjoavat. Tällaisia ovat, että yhden mielestä synti voidaan sovittaa kidutuksella, toisen rukoilulla, kolmannen uhrauksella, neljännen kiirastulessa ja niin edelleen. Mutta luotettava periaate tässä suhteessa on katumus ja parannus; sillä kun ihminen on parantanut tapansa ja taivuttanut sydämensä hyveeseen, mikä on Jumalalle otollista, tulee hänen luottaa Jumalan suosioon ja jättää kiistanalainen kysymys syntien anteeksiantamisesta ja menneen pois pyyhkimisestä Jumalan itsensä ratkaistavaksi tämän täydellisimpien ominaisuuksien, *oikeudenmukaisuuden* ja *armeliaisuuden*, pohjalta.

Miten onkaan ihminen koskaan uskaltanut ratkaista tämän tärkeän asian Jumalan ja itsensä välillä? Ylimielisyyttä, epävarmaa spekulointia, joka ylittää kaiken inhimillisen kyvyn.(*) Jumalalle kuuluu olla tuomari; etsiköön ihminen jalostumistaan ja täydellisyyttään. Joka

---

(*) Samoin ovat Jumalan kaikkitietävyys ja kaitselmus, joille predestinaatio-oppi on perustettu, liian suuria ratkaisevasti arvioitaviksi. Käsitys ihmisen vapaudesta, ennalta määrättyine kohtaloineen, häälyy mielessämme yhä hämäränä. Kelloseppä tekee kellon ja säätää sen käynnin. Mutta voivatko ehdolliset asiat kuulua laskelmiin? Kellosepälle vastaamme ei; mutta Jumalan tahtoa emme käsitä.

ei ole taipuvainen hyvään, on jo tuomittu ja erotettu Jumalan yhteydestä, Jumalan joka on hyvyyden ja autuuden alkuperä.

Kristuksen ylevästä opista löydämme väärentämättömän totuuden ihmisten ikuisesta hyvästä. Hän vaatii katumusta ja parannusta syntiseltä, hyvää tahtoa ja rakkautta hyveen harjoittamisessa, jotta se voittaisi Jumalan suosion – ja tämä suosio on iankaikkisen autuutemme perusta. Kaikki keksityt järjestelmät sovituksesta ja autuuden tilasta ovat tyhjänpäiväisiä ilman hyvää tahtoa ja rakkautta. Tämän Kristus on opettanut, tämä on kristinuskon ylevä henki, tulkittuna puhtaudessaan yksinkertainen ja kunnioituksen arvoinen.

Parannus kuuluu ihmiselle, anteeksianto Jumalalle hengen salaisuutena, vaikka ihmiset ovat koettaneet aineellistaa sen myös omaksi käsitteekseen, mutta harhautuneet anekauppaan ajan valistuksen oltua vielä kykenemätön hälventämään kokonaan pilviä. Ennen myytiin syntien anteeksiantoa, nyt tehdään lakkaamatta syntiä toivossa saada ilmaiseksi sama etu. Meidän on siksi sivuutettava kaikki kristinuskoon sovelletut saivartelut ja harhaanjohtavat lisäykset ja palattava hyvän tahdon ja rakkauden väärentämättömään lähteeseen, hyveen puhtaaseen periaatteeseen, joka levittää valoa, lämpöä ja autuutta.

Katsaus historiaan

Historiallinen totuus on hauska tietää ja käy samalla joko varoittavasta tai noudatettavasta esimerkistä omassa toiminnassamme, mutta sillä ei tosiseikkojensa tueksi ole sen ehdottomampaa varmuutta kuin kunkin aikakauden tapahtumia kuvaavilla kertomuksilla, jotka ainakin yksityiskohdissa eroavat usein toisistaan ja ovat todenperäisyydeltään sikäli vähemmän luotettavia. Kaikki aistihavainnoista poikkeava herättää uskottavuudeltaan heti epäluuloja; vaikka kyseessä silloin usein on pikemmin tarkoitus kuin totuudenmukaisuus.

Myöskään uskonnossa mieltä ei oikeastaan elähdytä historia, vaan ne siinä käsitellyt korkeammat totuudet, jotka ovat sopusoinnussa tunteen kanssa, vankasti todistettuina jokaisessa jalossa rinnassa. Tämä todistus, joka siten on kaikkina aikoina saatavilla, kantaa totuuden leimaa kehottaessaan velvollisuuksien täyttämiseen hyvästä tahdosta ja rakkaudesta.

Siksi ylimpänä päämääränä ei ole uskonnonhistorian kuivien tosiseikkojen todistelu, ei uskonnon perustajien elämäkerta, vaan jumalallinen, historiasta erillinen totuus ja sen avaama tie korkeampaan käsitykseen ihmisen siveellisistä ja uskonnollisista pyrkimyksistä. Uskonnon henki on se, joka haltioittaa sielua ja koituu kaikkialla ihmiskunnan ylennykseksi.

Siten perinne on todenmukaista ja historia uskottavaa vain sikäli kuin terve järki ne hyväksyy. Ristiriidassa aistihavaintojen kanssa ne ovat lähinnä arvailuja ja mielikuvituksen luomuksia, joihin ihmiset erilaisten käsitystensä ja pinttyneiden mielipiteittensä mukaisesti ovat taipuvaisia, kuten joka päivä on nähtävissä. Pyhimysten oletetut ihmeteot pitää pääosaltaan erottaa historiasta, koska niillä itse asiassa tarkoitetaan vain pyhimysten siveellisten ansioiden korkeutta, kun heidän esikuvaksi asetettuun hyveellisyyteensä lisätään yliluonnollinen voima ihmiskunnan parannukseksi.

Sen vuoksi historia on mahdollisten erehdysten vuoksi epäluotettava perusta opille ihmisten iankaikkisesta autuudesta. Perusta siihen on lähempänä meitä omassa tunteessamme. Moraaliset ominaisuutemme, jotka kuuluvat kaitselmuksen ihmetekoihin eivätkä ole peräisin mistään luonnon oikusta, sikäli kuin itse moraali ei ole peräisin siitä, ovat korkeamman voiman vaikutusta; tämä voima tähtää korkeampaan päämäärään, autuuteen, jonka toivo aiheellisesti antaa jatkua ja täydellistyä iankaikkisuudessa.

Sanasta usko

Harva sana ihmisten kielessä on painavampi ja kuitenkin merkitykseltään vaihtelevampi kuin *usko*.

Usko historiallisessa mielessä on kokemukseen tai perinteisiin pohjautuva vakaumus. Tämä usko on luotettava vain, kun se on yhtäpitävä tapahtumien mahdollisuuden kanssa.

Usko, joka kulloinkin saatavilla olevien todisteiden perusteella muodostaa ihmisen vakaumuksen, on ehdottomampi, tietoa, koska jokaisella on oikeus tarkistaa se.

Usko uskonnollisessa mielessä ilmenee sielun hartaassa kiintymyksessä Jumalaan, luottavassa Jumalan kunnioituksessa ja elävässä varmuudessa Jumalan suosiosta parannuksen tehneen ihmisen siveellistä tilaa ja vilpitöntä hyvään pyrkimystä kohtaan, myös silloin kun hän kamppailee vaikeuksien kanssa. Sellainen usko on lohtumme elämän kaaoksessa. Siitä nousee toivo kuten aurinko aamun usvasta.

Uskonnollinen kiintymys näyttää jo vanhoina aikoina syntyneen kristikunnassa *uskon* myötä, koska se, joka tunsi tätä kiintymystä, omaksui myös historiallisen totuuden.

Usko, joka omaksuu mielikuvituksessa maalaillun yliluonnollisen, luo todennäköisenä pidetyn otaksuman vaikutelman, mutta lähestyy harhaluuloa, mitä enemmän ja perusteettomammin sen aluetta laajennetaan.

Lisäksi on vielä yksi *usko*, vakaumus, joka perustuu tunteen opastukseen. Mutta se koskee ainoastaan siveellisyyttä, ja kaitselmus on istuttanut sen ihmiseen, jotta hän selvemmin ja nopeammin tajuaisi oikeutensa ja velvollisuutensa. Tunne elähdyttää järkeä sydämen kiintymyksellä hyvään ja saa ihmisen hyväntahtoisesti ja hartaasti pyrkimään siveellisyyteen ja moraaliseen täydellisyyteen, mikä on aloitettu ajassa ja mitä jatketaan kuolemattomuudessa, jonka sama tunne aavistaa ja jota toivo edellyttää. Tämä edellytys johtuu usein myös omanvoitonpyynnöstä ja nautinnonhalusta, jolloin moraalinen lämpö jäähtyy ja autuus muistuttaa ihmisen omaa varjoa, johon hän kiihkeästi haluaa tarttua, mutta jota hän ei koskaan voi tavoittaa.

Yliluonnollinen

Yliluonnollinen, tai aliluonnollinen, joksi sitä mieluummin pitäisi sanoa, koska edellinen koskee myös Jumalaa ja kaikkia korkeampia asioita, mutta jälkimmäinen käsittää vain luonnon ja päättelytaidon tavalliseen järjestykseen kuuluvia kuvitelmia – yliluonnollinen on ihmisen kokemuspiirin ulkopuolella. Kuitenkin hän aivan kuin mielikuvituksen prisman läpi katsellen näkee valonpilkahduksia henkimaailmasta ja on taipuvainen luomaan mystillisiä järjestelmiä myös käsittämättömästä – ehkä usein siitä pääasiallisesta syystä, että on helpompi uskoa järjettömyyksiin kuin tutkia todellisuutta. Siten lienemme myös saaneet kummitusjuttumme ja tarumme.

Tämä taipumus kehitellä päähänpinttymiä pelkistä mahdollisuuksista ja pitää kuvitelmia järkkymättöminä totuuksina eksyttää ihmisen vakaumuksen, myös kuolemanjälkeisestä tilasta, taikauskoksi, jonka hän katsoo tyydyttävän paremmin itsekkäitä käsityksiään kuin pelkän toivon tai aiheellisesti perustellun todistelun.

Yliluonnollisen mielikuvitusluomuksen mahdollisuutta voi joskus olla vaikea kiistää, vielä vaikeampi sen paikkansapitävyyttä todistaa. On siis vain joko hyväksyttävä tai hylättävä se, mitä ei ymmärrä.

Joka vähänkin kunnioittaa tervettä järkeä eikä anna itsekkäiden pyyteiden houkutella

itseään yliluonnolliseen nautintoon ja autuuteen, jättää salatun ja ihmiselle käsittämättömän *status quo*ksi, kunnes Kaikkiviisas on katsonut hyväksi laajentaa näköpiiriämme ja vahvistaa käsityskykyämme totuuden kokemiseen sallimalla meidän silmäillä valoisampia alueita. Jumala on kuitenkin antanut meille siveellisyydentajun ehdottoman todistamisen sijasta ja suloisen toivon horjuvan uskon tueksi. Näitä johtotähtiä seuraamalla emme koskaan hukkaa päämäärää, joka meille on asetettu. Jos myös järki itsekkyyden ja riehaantuneen mielikuvituksen viettelemänä tulisi epävarmaksi opastajaksi, johtaa tuo hiljainen tunne meidät kuitenkin oikeaan, ja toivo lepää tukevalla pohjalla.

Mietteitä vapaa-ajattelusta(*)

Ajatuksia, jotka poikkeavat uskonnon mystillisyyttä koskevasta yleisestä vakaumuksesta, kuvataan yleensä nimityksellä *vapaa-ajattelu*, mutta sana *vapaa-ajattelija*, milloin ajatuksen vapaus ei ylitä terveen järjen rajoja ja todistelun yleisiä sääntöjä, sisältää ylevämmän merkityksen kuin moni vapaa-ajattelijaksi tekeytyvä voi rajallisella käsityskyvyllään tajuta; sillä oikean vapaa-ajattelijan tavoitteena on ainoastaan totuuden tutkiminen ihmiskunnan hyväksi. Jalomielisyys ja ajatuksen voima ovat siten todellisen vapaa-ajattelijan tunnusmerkit, koska ajattelemattomuus paljastaa pian harhautuneen typeryytensä ja sisäinen neuvottomuus huijarin vääristelyn. Ajatusten maailma, suuri ja rajaton kuin avaruus luonnossa, hämmentää ilman opastajaa heikon ihmisen. Äidinmaidossa imetyt periaatteet tyydyttävät tottumuksen voimasta häntä aina enemmän kuin myöhemmin lainatut mietelmät. Kaikki teeskennelty itsenäisyys kuviteltuine vakaumuksineen on niin löyhää ja epäilyttävää, että piskuinen ajattelija, joka on uskaltautunut totuuspiirinsä ulkopuolelle, on sisäisesti aina epävarma puolustamastaan totuudesta ja kauhistuu viimeistään tautivuoteella erehdystään ja siitä koituvia seurauksia, kun lähestyvä kuolema kohottaa iäisyyden verhoa.

Oikean vapaa-ajattelijan tuntee vilpittömyydestä ja elähdyttävästä siveellisyyden ja totuuden tajusta. Kun hänen ajatuksensa johtuvat ihmisen mielikuvitukselle kaukaisimpiin, mutta meitä aina mitä läheisimmin kiinnostaviin asioihin – *alkuperään* ja *iankaikkisuuteen* – joissa kaikki todistelu loppuu, joissa ihmisen päätelmät ilman kokemuksen tukea ovat häilyviä ja tutkailija ihmeissään seisahtuu näiden kahden äärettömyyden väliin, hänen nähdään hämmästyneenä, mutta ei hämmentyneenä, kääntyvän takaisin – hän palaa mielessään, jos ei käsityskyvyn niin kuitenkin tunteen luoma, vakaumus alkuperästä ja jatkumisesta, Kaikkivaltiaan olemassaolosta, vakaumus, johon meidän tutkimusmenetelmillämme ei voi muuten päästä. Sillä ihmisjärki on liian vajavainen voidakseen käsittää äärettömän, josta me vain sen ihmeellisten vaikutusten kautta uskomme voivamme muodostaa jonkin abstraktin ajatuksen ja päätyä vaikutuksen tarkoituksenmukaisuudesta järkevään syyhyn, työstä tekijään, jonka paljastunut hyvyys on hyvinvointimme takuu ja johtaa toiveisiin ajallisesta luonnosta vielä käsittämättömämpään henkimaailmaan. Se, mikä kerran on luonut meidät, voi pitää huolta myös sielustamme, ja sellaisen luulisi, kuten toivomme, kuuluvan sen viisaisiin suunnitelmiin.

Myös hengen salaisuuksien ja tulevan syvälliset tutkijat ovat ilman tunteen vakaumusta etsineet turhaan totuuden alkuperää ja menettäneet mielenrauhan, jonka puuttuminen kuoleman lähestyessä on tullut yhä tuntuvammaksi, kun he lopulta ovat oivaltaneet to-

---

(*) Muokattu laitos vuonna 1819 *Lähtö-Laulun* yhteydessä painetusta tutkielmasta.

distelun riittämättömyyden tutkimuskentällään. Johtopäätös erilaisten maallisten etujen tasaisemmasta jaosta iankaikkisuudessa ei ole luotettava, kun kyseessä on moraaliin perustuva autuus, jossa hyve on oma palkkansa ja siksi ilman muita vaatimuksia, koska tällaiset vaatimukset riistäisivät hyveeltä sen palkitsevan arvon. Onnen suosio, maalliset ja ruumiilliset edut, syntyy sattumalta ja on erilaista samasta syystä, kuin toinen eläin on varustettu paremmin kuin toinen ilman että tulossa on mitään tasaamista.

Hyveellä on oma palkkansa, jota vaatimukset ja itsekkäät tarkoitukset pienentävät. Kärsimykselle on asetettu raja kuolemassa, jottei se koskaan ehtisi voittaa elämän nauttimia etuja, minkä vuoksi siis elämän jatkumisen välttämättömyys kuoleman jälkeen odotettuna korvauksena itsestään raukeaa. Myös se peruste elämän jatkumiselle, jota pahan rankaiseminen edellyttää – antamatta ilkimyksen ikiajoiksi kadota olentojen lukumäärästä(*) – pohjautuu yksipuolisiin oletuksiin ihmisestä, koska hän ei voi tajuta Jumalan oikeamielisyyden ja armeliaisuuden välistä suhdetta.

Mieleen palaa aavistuksenomainen tunne, tarvitseeko ihminen ehdotonta varmuutta vain hyvän ja pahan, oikean ja väärän erosta. Kaikille kansoille niin luonnollinen toive tulevasta rauhasta ajan myrskyjen jälkeen muodostaa silloin lisäpainon, joka vahvistaa hänen uskoaan iankaikkiseen elämään, ja taipumus hyvään johdattaa häntä eteenpäin puhtaan moraalin tiellä, moraalin, jonka arvo häviää itsekkyyden orjien velkomaan palkkaan iankaikkisuudessa ja jonka kirkkaus hämärtyy toimittaessa muulta kuin hyvän tahdon pohjalta. – Kas tässä ihmisen käsityskyvyn pyhä aamunkoitto, kas tässä voima, joka kohottaa meidät tomusta. Ehkä juuri tämän tekojemme siveellisen jalouden ja niiden tarkoitusperien puhtaan hyvänsuopuuden vuoksi – tämän puhtaan hyvänsuopuuden, jota ilman mikään autuus ei ole mahdollinen – Kaikkiviisas on korvannut varmuuden tuonpuoleisessa jatkuvasta elämästä vain suloisella toiveella siitä. Siten hän on kohottanut moraalin maallisuuden yläpuolelle, jottei hyvillä teoilla voitaisi käydä kauppaa, ja erottanut selvemmin toisistaan hyvän tahdon hedelmän, joka on autuus, ja itsekkyyden nautinnot, jotka lakkaavat samalla kuin itse nautinnon syytkin jo tässä elämässä. Sitä taivaan esimakua, jonka hyveellisyydessä saamme, voimistaa enemmän elähdyttävä toive suuremmasta moraalisesta parannuksesta kuin ehdoton varmuus, joka vasta iankaikkisuudessa selviää.

Näiden etujen oivaltamisella kumotaan moite, ettei Kaitselmus salli kaikkivaltiutensa suoda ihmisille suoraan aistien välityksellä varmaa uskoa tulevasta, vaan on jättänyt hänet, lyhytnäköisen olennon, horjumaan arvelun ja erehdyksen välillä. Tämän moitteen kumoaa juuri tietämättömyys hyveen palkasta, koska itsekkyyden vaikutus siihen on pienentynyt ja ihmisen moraalinen arvo noussut, kun hän myös ilman varmuutta omasta edustaan on uskollinen hyveelle.

Joka hyvän tahdon elähdyttämänä voi myös palkasta välittämättä tehdä hyvää ja kykenee näkemään edellä mainitun viisaan järjestelmän suuruuden, hänen sielunsa leijailee aistimaailman rajoittuneen näköpiirin yläpuolella. Hän voi suloisin toivein ja levollisin mielin kuvitella ihanteellisen vanhurskauden tuomioistuimen, jonka edessä heikot voivat turvautua armeliaisuuteen. Hän voi ihmisen ratkaisevimpana hetkenä, joka on kuolema, lähestyä luottavaisesti kohtaloaan iankaikkisuudessa, koska häntä eivät toisaalta vaivaa ansaitsemattoman nautinnon vaatimukset ja koska hän toisaalta löytää vaatimattoman lohtunsa kunniallisten tekojensa tarkoituksesta, niiden periaatteiden noudattamisesta, joista

---

(*) Sana *kadotus* tarkoittaa tälläista tuomiota.

hän ei pelosta tai omien etujensa takia ole voinut luopua. Hän odottaa tulevaa kohtaloaan toiveikkaana, koska todistelun vakuuttavuus on horjuva, ja tyytyy siten tyynesti asioihin, jotka ovat pysyneet ihmisten kaikilta tutkimuksilta salassa eivätkä voi kirkastua katseellemme pelkkien otaksumien ja luulojen kautta.

Tutkijat ja filosofit! Vakaumukset ovat usein erilaisia, samoin kuin kyky ja tapa tarkastella eri puolilta totuutta, jonka jokainen uskoo löytäneensä, mutta joka kussakin asiassa on vain yksi, harhaluulot sen sijaan moninaisia. Solmikoon siksi suvaitsevaisuus rauhan ristiriitaisten peruslauseiden kanssa, jotka rikkovat sovinnon. Olkoon vilpittömyys tutkimustemme johtotähti pyrkiessämme vakaumukseen ja toivo se ankkuri, joka vahvistaa näkökantamme iankaikkisuudessa, elämän rajan tuolla puolen, jossa jokainen vastaa uskostaan ja korjaa vaelluksensa hedelmän. Erilaisilla käsityksillä tulevasta kohtalostamme meidän ei pidä ainakaan vaikeuttaa nykyistä.

Luonnon luomisvoima

Ihmeellisessä luonnossa on kaikkialla eläimiä sen ravintoaineen valmistuksen mukaan, jolla ne elättävät itsensä. Ne ovat usein paljaalle silmälle näkymättömiä, mutta kuitenkin orgaanisia eliöitä. Madot jauhossa, toukat pilaantuneessa juustossa, läkkihome ovat sellaisia. Niiden syntymistapa on meille muuten tuntematon. Me emme ylimalkaan tunne eläinten alkuperää luovassa luonnossa; mutta ainakaan nämä mainitut eliöt eivät ole aina olleet olemassa, eivätkä olisi sikäli kuin jauhojen, juuston ja läkin valmistus lakkaisi. Useimmilla aineilla on laatunsa mukaisesti omat asukkinsa.

Eikö tämä voisi antaa aihetta sille otaksumalle, että myös suuremmat eläimet, Kaikkivaltiaan viisaudessaan luonnolle suoman tarkoituksenmukaisen luomisvoiman mukaisesti ja monien muutosten ja maapallon laskemattoman iän aikana, olisivat saaneet alkunsa siitä materiasta, joka on ollut soveliasta ja Kaitselmuksen valitsemaa niiden synnyttämiseksi. Mitä myös muut taivaankappaleet, esimerkiksi auringon nykyistä suotuisampi vaikutus, ovat osaltaan voineet edistää.

Eläinten tuottamista ei meidän silmiemme edessä ole sanottavasti tapahtunut; mutta sitä on aikaisemmin voinut sattua samojen luonnonlakien mukaan, jotka yhä synnyttävät edellä mainittuja olioita. Näistä luonnon tuotoksista ovat tosin monet lajit voineet hävitä, joko epätäydellisen elimistönsä, ravinnonpuutteen ym. tai yleisten katastrofien vuoksi, mutta monet myös, otollisemmissa oloissa ja ominaisuuksiltaan kestävämpinä, säilyä ja lisääntyä sukupolviksi, kunnes usein myös sukupolvet ovat luonnonmullistuksissa kohdanneet tuhonsa. Tämän todennäköisyyttä tukevat vahvasti maan povesta ja myös kivilajeista löydetyt eläinten jäännökset, vaikkei ihminen, joka itse on joutunut alttiiksi samoille luonnonmullistuksille, olekaan voinut hankkia tai säilyttää mitään kokemusperäistä tietoa eläinten ja ihmissuvun alkuperästä. Tällaista luomista lienee sitä paitsi sattunut aikojen kuluessa niin harvoin, että historia on, yhdestä muodostumakaudesta toiseen, kansakuntien ja kielten vaihdosten ja muiden muutosten keskellä, kadottanut ne näkyvistään.

Luonto on meille avoin, mutta käsittämätön; salaisuuden sinetti on painettu sen luovaan voimaan. Salattu tarkoituksenmukaisuus on ihmeellinen kasveissa, ihmeellisempi eläinten elävöittävässä organismissa. Me havaitsemme vaikutukset, mutta perusasioiden tuntemus on pidätetty Jumalalle.

Edellä oleva esitys ansaitsee toki tiedonjanoisen pohdiskelun eikä suinkaan ole ristiriidassa uskonnon ja kuolemattomuuden periaatteiden kanssa. Luonnon vaikutusten tar-

koituksenmukaisuus on meille aina takeena uskossamme Jumalan olemassaoloon. Onko luominen tapahtunut yhdellä kertaa Luojan mahtikäskyllä vai vähitellen annettujen lakien mukaan, se ei muuta ihmisten velvollisuuksia ja suhdetta Jumalaan eikä ole horjuttanut toivoa tuonpuoleisesta elämästä.

Vaikka ihmisen ajatteleva sielu, vailla kaikkia korkeampia ainesosia, olisi vain ruumiin orgaanisen rakenteen vaikutusta kuten peilikuva, jo olemassaolomme maan päällä on Kaitselmuksen ihmetyö. Olisiko silloin sen jatkaminen hänelle mahdotonta henkimaailmassa? Ei, se on selvästi mahdollista täällä kokemamme perusteella. Luonnon vaikutusten tarkoituksenmukaisuudesta päädymme järkevään kaikkien asioiden syyhyn, ja tästä syystä meitä tyydyttävään vaikutukseen, toisin sanoen: ihmeellisen elämän korkeampaan jatkumiseen. Ruumiin hajotessa kuolemassa näyttää sielu katoavan kuten varjo sekoittuneessa vedessä; mutta kun vesi on tyyntynyt, muodostuu varjo taas yhtä selvänä silmiemme eteen. – Niin myös sielu iankaikkisuudessa kuoleman hävityksen jälkeen.

Luonnos tutkielmaksi itsemurhasta

Onko maailman Luoja antanut meille elämän lahjaksi vai lainaksi? Lahjana se olisi vastuuttomasti ihmisen vapaassa käytössä, lainana se voitaisiin palauttaa, kun emme enää usko siitä olevan hyötyä meille.

Näillä perusteilla ei itsemurhasta löytyisi mitään rikollista, koska meille yhdentekevästä tai vahingollisesta luopumista ei voida pitää rangaistavana. Mutta itsemurhan tuomittavuus tulee ilmeiseksi, kun otaksutaan, ettei elämä ole laina eikä lahja ainoastaan yksilölle vaan koko ihmiskunnalle sen auttamiseksi täydellisyyteen ja autuuteen.

Yksilö on lenkki suuressa ketjussa, eikä tätä lenkkiä saa järjestelmän vahingoksi omavaltaisesti murtaa. Luoja on antanut meille elämän kuten auringon valon, joka säteittensä yhteisvaikutuksella elävöittää ja kaunistaa luonnon. Kaitselmus on asettanut ihmissuvulle selvän päämäärän, moraalisen täydellisyyden, johon meidän on suuremman autuuden saavuttamiseksi pyrittävä, ja tähän jokaisen ihmisen on oman edistymisensä ohella kykynsä mukaan osallistuttava. Joka nyt tavalla tai toisella katkaisee ketjun ja estää moraalisen voiton, hän vahingoittaa itseään ja muita ja rikkoo asetettua suunnitelmaa ja koko yleistä järjestystä vastaan. Uskoessamme Jumalan kaitselmukseen jokaisella ihmisellä on näin ollen osoitettu paikkansa ja tehtävänsä maan päällä. Poikkeamalla siitä murretaan kuuliaisuussuhde, ja rikollisuus on ilmeinen.

Kun ihmisen moraalinen täydellistyminen silmissämme kohotamme ajatuksemme kaikkihyvään Kaitselmukseen, jolle olemme kiitollisuudenvelassa ja sen vuoksi velvollisia tekemään hyvää sisäisen moraalintajumme mukaisesti – silloin ihmisen suhde elämän jatkamiseen asettuu korkeammalle tasolle. Silloin hän ei elä vain itseään varten, vaan on työkalu Kaitselmuksen kädessä.

Jos ihminen nyt siis katsoo velvollisuudekseen Jumalaa kohtaan tehdä minkä hyvänsä pienenkin hyvän työn, joka tulevaisuudessa ehkä vielä olisi tehtävissä tai joka jollain vaikka epätietoisella tavalla ainakin välillisesti edistäisi siveellistä kasvua – ja milloin se ei voisi olla mahdollista? – silloin hänen tulee ehdottomasti elämän kaikissa tilanteissa ja käänteissä antaa olemassaolonsa jatkua luonnonjärjestyksen mukaan ja mieluummin horjua asetetun taakan alla kuin itsensä tappamalla heittää elämänsä menemään. Mutta samalla hänen on yhtä ehdottomasti pyrittävä aina edistämään ja tekemään hyvää, käyttämään siihen voi-

mansa, aikansa ja omaisuutensa.(*) Jos tämä laiminlyödään, hän on itsemurhaajan kaltainen, koska hän unohtaa velvollisuutensa ja vaalii huonosti sitä elämää, jota hän huolellisesti ja velvollisuudentuntoisesti yrittää ylläpitää, vaikka toinen velvollisuus on yhtä ehdoton kuin toinenkin. Mitä on itse elämä, jos laiminlyödään se ehto, jota vastaan se on saatu? Joka unohtaa tämän ehdon, voi siis yhtä lailla, uhraamalla elämänsä, luopua tehtävästään. Jälkimmäinen rikkomus ei poikkea edellisestä, mutta vaatii enemmän voimia. Toinen ehto on yhtä pyhä kuin toinenkin; johdonmukaisuus vaatii molempien tarkkaa noudattamista. Jollei ihminen voi tai tahdo sitä – silloin hänestä tulee luonnonoikku, luomisen vastakohta.

Siten vain hyveellisen elämäntapa ei ole ristiriidassa elämän säilyttämisvelvollisuuden kanssa, vaan ne ovat aina, ainakin pyrkimykseltään ja tarkoitukseltaan, sopusoinnussa keskenään. Tämä olemisen ja tekemisen harmonia antaa ihmiselle hänen moraalisen arvonsa ja kohottaa hänet luonnon yläpuolelle, kaikkien aistillisten nautintojen ja vaivojen yläpuolelle. Tästä korkeudesta ja tästä kunnioitusta herättävästä tilasta ihminen voi tyynesti tarkastella elämän tapahtumia, kuten vankalta kalliolta kuohuvan meren hyökyjä, ja tyytyä levollisesti häntä odottavaan iankaikkiseen kohtaloon, koska velvollisuus ja jalomielisyys, ei itsekkyys, ovat johdattaneet hänen siveellisesti puhtaita tekojaan tässä maailmassa.

Kun lähtökohtana on usko Jumalan kaitselmukseen, elämän säilyttäminen on ihmisen ehdoton velvollisuus. Mutta kun ihmistä tarkastellaan erillisestä näkökulmasta, ainoastaan olemassaolonsa itsetarkoituksena, tämä velvollisuus rajoittuu vain luonnonoikeuden säännöksiin, jolloin päteviä syitä itsemurhaa vastaan on usein vaikea löytää. Perusteettomalta vaikuttaa myös oletettu moraaliperiaate, ettei ihminen voi tietää, mitä hyötyä maailmalle hän myös viheliäisyydessään vielä voisi tuottaa, minkä vuoksi elämää on omasta edusta välittämättä ylläpidettävä mahdollisimman kauan. Onhan epävarmaa, mitä pahaa ja mitä harmia tämä olemassaolo myös voisi aiheuttaa, koska näennäisesti edullisella voi usein olla haitallisia vaikutuksia vastoin moraalista tarkoitusta. Kuka kuolevainen voi ratkaista tämän synkän arvoituksen, ja kuka voi etukäteen päättää, mikä ihmisten pyrkimyksissä todella on vahingollista tai hyödyllistä? Olisi typerää nojata epävarmoihin, mahdottomuuksia hipoviin mahdollisuuksiin. Sen vuoksi ihmisen on arvioitava jokainen asia vain sen lähimpien näkyvien seurausten mukaan ja toimittava oikeudenmukaisesti ottamatta huomioon kaukaisempia kuin havaittavia vaikutuksia; sillä ne hän voi vain otaksua, ei koskaan tietää, ja ihmisen arvo määräytyy siksi vain moraalisen toiminnan tarkoituksen mukaan.

Itsemurhaa vastaan esitetään yleensä myös, ettei pidä tuhota orgaanista koostumustaan, koska ei ole itse antanut itselleen elämää, eikä siten myöskään pyrkiä estämään kohtalon ja luonnon kulkua, vaikka elämä olisikin tuskallista. Mutta silloinhan ihmisen tulisi myös kaikessa muussa noudattaa luontoa, toisin sanoen: hänen ei pitäisi koskaan pyrkiä vastustamaan luonnon vaikutuksia, ei koskaan vahingoittaa sen tuotteita, eläviä tai elottomia, ja aiheuttaa vaurioita jollekin organismille, jota hän itse suoranaisesti ei ole omin voimin saanut aikaan. Niinpä hänen ei pitäisi myöskään muuttaa sitä ravintoa, jota luonto hänelle tarjoaa, ei etsiä ja valmistaa lääkeaineita, joita luonto kätkee itseensä, ym. Ihmisellä ei siten, myöskään vahingoittamatta tuntevia luontokappaleita, olisi oikeutta etsiä ja edistää sitä, minkä hän katsoo parhaakseen. – Kysyn, eikö tämäkin välihuomautus vaikuta aika hataralta?

(*) Kuitenkin niin ettei sillä edistetä väärinkäyttöä tai ettei suurempaa hyötyä uhrata pienemmän takia.

Tulos

Luonnonlain mukaan ihmisen rakas velvollisuus on elää. Rikkomus sitä vastaan on luonnonvastaista. Mutta kun ulkoiset olot vaikuttavat epämiellyttävästi ihmismieleen ja saavat tämän velvollisuudentunnon horjumaan, on ehdotonta riippuvuutta elämästä etsittävä korkeammasta suhteesta, Jumalasta ja hänen kaitselmuksestaan.

Huomautuksia

Oman henkensä riistäminen on paitsi moraalinen rikos myös mitä luonnonvastaisinta ja eläinten parissa ennenkuulumatonta, sikäli kuin niillä on tallella luontainen vaistonsa, elämänhalunsa ja ne aistit, jotka luonto on niille suonut; sillä luonnonjärjestyksen mukaan yksikään eliö ei ole oman itsensä tuhoaja, vaan on tässä suhteessa passiivinen. Mutta ihmisten keskuudessa side elämään saatetaan usein katkaista, joskus ehdoin tahdoin, tavallisimmin raskasmielisyyden ja intohimojen vallassa, jolloin tahto on kiihkeiden tunteiden alistama ja elämänsä väkivalloin päättävä siten pikemmin säälittävä kuin rangaistava. Mielenvikaisuus poistaa teosta kaiken rikollisuuden. Itsemurhaa ei luonnonvastaisena voida kuitenkaan koskaan hyväksyä, vaan sitä voidaan pitää asianhaarojen mukaan korkeintaan enemmän tai vähemmän valitettavana ja anteeksiannettavana. Lain ankaruus näyttää tässä tarpeettomalta, koska esimerkki tässä tapauksessa tuskin houkuttelee seuraamaan, eikä rangaistus kohdistu asianomaiseen.

Ilmenneet itsemurhien syyt voivat olla moninaisia, mutta niiden syyksi esitetään yleensä pelkuruus: ettei hallita kohtaloaan, ettei olla tarpeeksi vahvoja selviytymään kärsimyksen hetkestä, vaan yritetään välttää vaikeudet kuolemalla. Näin on helppo sanoa, mutta ei aina helppo osoittaa, koska kärsimyksen ja kuoleman vaikeusero riippuu paljon siitä, millaiseksi asianomainen sen käsittää. Moni uhmaa kuolemaa mitättömästä syystä. Tarinan mukaan eräs englantilainen hirtti itsensä vain vahvistaakseen väitettään tämän kuolintavan helppoudesta. Moni kuolee silkasta arkuudesta mieluummin kuin kärsii, moni kärsii samasta syystä mieluummin kuin kuolee. Mutta miten voidaan ylipäätään syyttää pelkuruudesta esimerkiksi sitä, joka antaa amputaatiossa erottaa ruumiistaan vahingoittuneen jäsenen? Tavallisestihan juuri arka ja pelokas kärsii mieluummin hiljalleen, kun taas rohkea, myös uhraamalla aina rakkaan elämän, jonka rajan hän voi katsoa kulkevan joko kuolemassa tai sen tuolla puolen, kantaa kerralla ahdingon koko painon. Hän ei myöskään ehkä halua rasittaa maailmaa omalla onnettomuudellaan; hän haluaa kärsiä, mutta ei aiheuttaa kärsimystä. Voidaanko tällaista menettelyä sanoa pelkuruudeksi? Silloin maantierosvosta tulee sankari, joka pitää itsensä elossa varkauksilla, ryöstöillä ja murhilla ennemmin kuin uhraa henkensä nälkiintymällä tai jollain muulla välillisellä tavalla.

Käsityksen itsemurhaajan yleisestä pelkuruudesta kumoaa sekin, että naiset, joille ylimalkaan on suotu lempeämpi luonne ja joita arkuus vaivaa miehiä enemmän, tuntevat harvoin houkutusta itsemurhan kaltaiseen äärimmäisyyteen.

Eläinten rääkkäämisestä

Ajatus, että vain ihmiset voivat jatkaa elämää iankaikkisuudessa, on yksipuolinen ja muistuttaa kulunutta väittämää, että vain aatelisten kuuluu omistaa rälssitiloja. Edellinenhän riippuu Jumalasta ja jälkimmäinen monarkeista ja lainsäädännöstä.

Jos oletettaisiin myös eläimillä olevan siveellisyyden tajua ja niiden ihmeellisen elämän jatkuvan iankaikkisuudessa kohti täydellistymistä, kohtelisi varmaan moni ajattelematon niitä eri lailla maan päällä. Mielikuva vastaisuudessa ehkä tapahtuvasta kohtaamisesta Jumalan tykönä voisi herättää uinuvan tunteen ja ihminen elävästi muistaa, että missä turvaton on jätetty puolustamatta, siellä vaatii ankara oikeudenmukaisuus ehdotonta kostoa väkivallasta, jos Jumala ja iankaikkisuus muuten voidaan edellyttää.

Silmään pistävää on myös niin sanotun sivistyneen luokan parissa se julma piittaamattomuus, jolla he metsästyksessä ja vastaavissa tilanteissa sallivat raakalaismaiseksi ilokseen silpoa ja rääkätä eläimiä – surullinen merkki siitä, että moraalinen sivistys yhä puuttuu.

Lass ab, lass ab von dieser Spur!
Entweihe Gottes Freistatt nicht!
Zum Himmel ächzt die Kreatur,
Und heischt von Gott dein Strafgericht.
Bürger

Vain tarpeen ja onnettoman välttämättömyyden pakosta voidaan väkivallan käyttöä eläimiin jotenkuten puolustella – siitä nauttiminen on kauhistuttavaa ja sopimatonta, eikä väkivalta tässä pakkotilanteessakaan ole herkkätunteisemman ihmisen mieleen.

Kun nyt, vaikka tuskaa kavahtaen, elanto hankitaan usein kärsivien luontokappaleiden kustannuksella, vaikuttaa siltä kuin järki olisi havahtunut vain tajuamaan epäoikeudenmukaisuuden, mutta ei välttämään sitä.

Hyväntekeväisyydestä

Joka almuja jakelemalla yrittää edistää ihmiskunnan parasta, erehtyy usein ja tekee vain vahinkoa. Köyhyys on tulviva järvi, joka pitää ajoissa johtaa työteliäisyyden kanaviin. Joka antaa tietämättä tarvetta ja hyötyä, vähentää yleistä huolenpitoa ja vieroittaa ihmiset ahkeruudesta ja kunnollisuudesta. Avun saannin helppous on köyhyyden varma siemen. Paheet ja kerjääminen ovat tietyllä lailla verrattavissa tulipaloon kaupungissa, kummassakin sammutus tehoaa parhaiten syntyvaiheessa.

Almujen antaja muistuttaa kylväjää. Ei riitä että kylvää; on myös katsottava, millaiseen maaperään siemenen heittää. Ilo siitä, että tietää tehneensä velvollisuutensa istutuksessa, ei vastaa sitä riemua, että näkee sen hedelmät.

Tapainturmeluksen ja köyhyyden torjumiseksi ihmiselle on lapsuudesta saakka opetettava hänen arvonsa ja totutettava hänet uutteraan työhön, mutta ennen kaikkea tarvitsemaan vähemmän kuin hankkii. Jos onnettomuudet silti suistavat hänet kurjuuteen, silloin apu ei ole huonosti annettu. Kaikki pelastustyö, joka ei siedä lykkäystä, on ehdoton velvollisuus. Auttamisen tulipalossa ja avun hädässä kieltävät vain ihmiskunnan viholliset.

Ristiriitaisia puhuttelusanoja

Von on kieliopissa apusana, jota meilläkin usein käytetään aatelisnimien edessä, peräisin Saksasta, jossa sillä ennen viitattiin aatelisten omistamiin kartanoihin. Mutta koska kartanoita nyt omistavat monet aatelittomat ja monet aateliset ovat niitä vailla, vaikuttaa tällainen etuliite tarpeettomalta.

Myöskään ruotsin kielen mainesanat *välboren* ja *högvälboren* aatelisille ja *ädel* ja *högädel* porvaristolle tai aatelittomille eivät ole kovin täsmällisiä, sikäli että aatelinen voi olla "illa buren", porvari sen sijaan *välboren*. Samoin kuin aatelinen voi olla jalo ja aateliton vähemmän jalo. Tässä käytetään väärin erityisesti jälkimmäistä kaunista adjektiivia, jonka pitäisi kuulua yhteisesti kaikille säädyille. On käsittämätöntä, milloin ja mistä syystä aateliton sääty on saanut omia itselleen tämän oikeastaan aatelisen epiteetin.

Ammattipelureista

Ammattipeluriksi tulee, kun ottaa liikekumppanikseen tyhmän Hasardin, joka antaa petollisen onnen johdattaa itseään. Onni kun sitä paitsi on sokea ja osuu siten helpommin harhaan kuin maaliin.

Ei ole hukassa, jos joskus seuraelämässä kärsii haaksirikon omilla tavaroillaan, toisin sanoen pelaa omilla rahoillaan; mutta se, joka hakee takuita koronkiskuri *Riskiltä* voittaakseen omaisuuksia tai sukeltaakseen yhdellä kertaa onnettomuuden merestä menettämänsä ja panttaa sen vuoksi oman ja omaistensa maallisen hyvinvoinnin, hän on kypsä houruinhuoneeseen.

Ennen kuin ryhtyy ammattipeluriksi tai ylimalkaan tuhlariksi, kannattaa ainakin katsoa hupenevista metsistämme, löytyisikö sieltä kunnon kerjuusauva, joka silloin on ajoissa valittava.

Ajatuksia runoudesta

Järjen sädekehän valaisema sielu ja herkkä aidon, jalon, korkean tunne – kas siinä onnistuneen runouden perusedellytykset.

Älyn lento on tarpeen aiheen käsittelyssä ja perustuu mielikuvituksen enemmän tai vähemmän synnynnäiseen vilkkauteen.

Tunne on runouden viehättävä hartaushetki ja järki sen seremonioita hoitava ylipappi. Loppusointu ja mitta kuuluvat taiteen mekaaniseen puoleen.

Turhaan etsii runoilija kunniaa ja mainetta, jos järki ja tunne eivät ole hänessä yhdistyneet. Ne kuuluvat runouden luonnontuotteisiin, kuten puhdas metalli vuoren uumenissa. Onnellinen se runoilija, jonka osalle sellainen löytö on sattunut. Useimmat työskentelevät epäkiitollisessa runouden louhoksessa. Pakollinen uurastus runotaiteessa on väkinäistä ja muistuttaa munivan kanan kaakatusta.

Kun runolliset taipumukset ovat olemassa, esitä ajatuksesi silloin kuvina(*), joista on aistittavissa totuutta, voimaa, lämpöä – eikä runoutesi voi epäonnistua. Aiheenvalinnan

---

(*) Sattuvat kuvat ja ilmeikkäät vertaukset ovat ominaisia uudemmalle sentimentaaliselle runoudelle. Vanha runous pyrkii täydellisyyteen yleensä maalailevilla kuvauksilla.

tulee silti olla tarkoituksenmukaista. Vakavaa, filosofista tai matemaattista totuutta ei voi luontevasti pukea kuvallisesti maalailevan runouden kukikkaaseen viittaan, jollei halua tehdä siitä pilakuvaa totuuksien joukossa.

Ensi sijassa korkeampi päämäärä, ihmissuvun hyöty ja jalostuminen, kuuluu runouden alaan, jossa järki ja tunne johtavat totuuden ikään kuin polttopisteeseen lisätäkseen siten sen vaikutusta; sillä pelkkä mielikuvituksen runous muistuttaa kaleidoskooppia, jonka vaihtelevat kuvat ja kimmeltävät värihahmot eivät voi tuottaa pysyvää mielihyvää, koska tämä kimmellys on tarkoituksetonta.

Se, mikä runoudessa on järkevän hyödyllistä ja hauskaa, säilyttää aina arvonsa niin kauan kuin on järkeviä ihmisiä. Vain silloin se voisi lakata vaikuttamasta, jos mielikuvitus kaikkialla maailmassa olisi ylikiihottunutta kuten houruinhuoneessa.

Kiihottunut mielikuvitus, joka pyrkii tempautumaan irti järjestä ja aistikokemuksesta, lähestyy mielettömyyttä ja muistuttaa lasta, joka haluaa hypätä oman varjonsa yli.

Lintu, joka haluaa aina lentää korkealla saamatta ravintoa maan päältä, putoaa pian uupuneena alas. Niin myös mielikuvituksen runous ilman järjen tukea ja ravintoa. Pelkkä mielikuvitus johtaa runoudessa harhaan kuten hurmahenkisyys uskonnossa.

Kaikki taivaallinen, sanoo Jean Paul, ilmenee vasta silloin meille kirkkaana ja virkistävänä, kun siihen sekoittuu maallinen, kuten taivaan sade maahan.

Suomen kielestä

Suomen kansakunta on historiallisen olemassaolonsa alusta saakka ollut alistettu kaikille kansallisuuksille epäsuotuisaan kohtaloon. Jo ennen kuin se oli saavuttanut minkäänlaista sivistyksen astetta, sen olivat jo jakaneet ja vallanneet vieraat vallat, joita Suomen kansan ominaispiirteiden ja kielen tuntemus ei kiinnostanut, ja suomalaiset ovat itse edistäneet tätä unohdusta.

Vasta myöhempinä aikoina on virinnyt jonkinlaista meitä koskevaa harrastusta, mutta – yhden ja toisen kiitettävää tarmoa lukuun ottamatta – ei vielä täällä. Saksalainen kirjailija, kuuluisa, nyttemmin edesmennyt professori Ryys[i] on lahjoittanut meille ensimmäisen historiamme silloin kun suomalaiset vielä tietämättömyydestä halveksivat jopa äidinkieltään, aivan kuin puuta, jonka ei uskota voivan kantaa hedelmää, koska ei ymmärretä vaalia ja hoivata sitä. Sen sijaan on yritetty ympätä siihen vieraita versoja, jotka nopeammin turmelevat kuolevan rungon; sillä niin omalaatuinen ja heterogeeninen on suomen kieli kaikkiin tuntemiimme kieliin nähden, ja kuitenkin niiden joukosta on vaikea mainita yhtä ainutta, joka perustaltaan olisi yhtä harmoninen ja säännöllinen kuin suomi. Tämä koskee sekä vokaalien suhteita, niiden ikään kuin yhteen sulautuvine sointuineen, että konsonanttien yleistä yksinkertaisuutta niin sanojen ja tavujen alussa kuin lopussakin, minkä kaiken voi helposti havaita jo kielen yleisrakenteesta ilman mitään kieliopillisia perustietoja. Mutta mitä voi jalokivi sille, että se lojuu löytymättömänä ja hiomattomana sorassa? Mitä voi turvaton lapsi leväperäiselle ja nurjalle kasvatukselleen?

Väinämöisen Kanteleen malli oli tosiaankin yksinkertainen, kuin sointuvan ja yksinkertaisen kielemme vertauskuva. Kansakunnan olisi tullut kuunnella kaunista sointia ja muokata alkuperäisyyden säilyttäen kieltä itsenäiseksi. Mutta tämä kielen itsenäisyys hau-

---

[i] Christian Friedrich Rühs (1781–1829).

dattiin – valitettavasti! – kansakunnan oman itsenäisyyden raunioihin.

Venäjän keisarikuntaan yhdistymisen jälkeen sen suuret monarkit ovat kyllä kohottaneet Suomen kansakunnaksi, kuten temppelin muurit. Mutta asukkaat eivät osaa käyttää sitä hyväkseen: hallinto muistuttaa edelleen meilläkin muinoin tavallista katolista liturgiaa vieraalla kielellä.

Ruotsi on nykyään kirjakielemme. Me olemme siten kuin työläisiä vieraassa maassa. Tuotto on vain vähän koitunut kansakunnan hyväksi. Kieli on kansakunnan pyhin omaisuus; kieli on valistuksen soihtu, jota meillä ei ole vielä sytytetty.

Suomen kielen niin sanottujen pehmeiden kirjainten puolustus

Suomen kielen pehmeät kirjaimet b, d ja g, joita siinä ei katsota alun perin olleen ja joita pidetään yhä liian pehmeinä suomalaisen kielelle, eivät oikeastaan kuulu kieleen, vaan ovat ulkomaisesta vaikutuksesta tulleita. Uudemmassa oikeinkirjoituksessa on kuitenkin haluttu poistaa mainituista kirjaimista kokonaan b ja g, mutta säilytetty sen sijaan konsonanttivaihteluissa d, vaikka johdonmukaisesti olisi pitänyt joko säilyttää kaikki tai hylätä kaikki. Tunnettua on, että d sisämaan murteiden mukaisesti voidaan ehkä jättää pois myös mainituissa konsonanttivaihteluissa sija- ja aikamuodoissa, joissa ei ole haluttu jättää paikkaa tyhjäksi t:n pudotessa pois, esimerkiksi *pöytä : pöydän*, *soutaa : soudan*, jotka yleiskielessä lausutaan *pöyän*, *souan*. Tosiaan kummallista, että halutaan säilyttää d tapauksissa, joissa suomalaiset eivät oikeastaan pysty sitä ääntämään, ja on jätetty se pois juuri paikoissa, jotka opettavat sen oikean pehmeän ääntämisen, nimittäin konsonanttien l ja n jälkeen, jotka äänteet, ikään kuin yhteen sulautuneina t:n kanssa, lieventävät viimeksi mainitun terävyyttä, niin että d-äänne, joka on tullut t:n sijaan, saa ainakin jotakuinkin luonnollisen pehmeytensä, esimerkiksi sanoissa *valda* ja *lindu*.

Kun tämä pehmentävä äänne nyt kerran on kielessä ja halutaan myös välttämättä säilyttää siinä, miksi se pitäisi sitten aivan kuin oikusta jättää pois luonnollisemmasta paikastaan l:n ja n:n jälkeen, jossa suomalaiset jollakin lailla kykenevät ilmaisemaan sen pehmeyden tai ainakin tottumaan siihen, niin että sen ääntäminen myös erillään ja t:n ja d:n vaihtelussa kuulostaisi siedettävältä, kuten esimerkiksi *lauta : laudan*.

Turhaa on sitä paitsi koettaa eräiden murteiden väärinkäyttöä noudattaen antaa d:lle sekoitettu d- ja r-sointi; sellainen ei konsonanteissa olisi sopusoinnussa kielen yksinkertaisuuden kanssa, koska kahden konsonantin sointi ei suomen kielessä koskaan lankea yhteen. Kun d äännetään tavallisen pehmeästi, tällainen kekseliäisyys on sitäkin turhempaa.

Jos d nyt siis yleisesti voisi saada takaisin paikkansa l:n ja n:n jälkeen, pitäisi johdonmukaisuuden vuoksi b m:n jälkeen, kuten sanassa *vamba*, ja g n:n jälkeen, kuten sanassa *langa*, jotka kirjaimet tässä tapauksessa ovat verrattavissa d:hen l:n ja n:n jälkeen, myös ottaa kieleen ja niille kaikille siis antaa kotipaikkaoikeus siinä. Milloin t, p ja k joissakin taivutusmuodoissa esiintyvät kahdentuneina, ne tulevat pehmentävissä taivutuksissa kuitenkin, tällaisissa tapauksissa terävämmän ääntämisen mukaisesti, vain yksinkertaisiksi edellä olevasta konsonantista riippumatta, esimerkiksi *lanttu*, *lantun*, *lonkata*, *lonkkaan*. Todiste g:n tarpeellisuudesta on nähtävissä myös jutussa, joka on julkaistu Turun Wiikko-Sanomien ensimmäisessä vuosikerrassa: kirkossa oli kolehtihaavista pudonnut lattialle pieni kello, ja lukkari oli matkinut helähdystä onomatopoeettisesti sanoilla *pingin pingin*, vaikkei g silloisen kirjoitustavan mukaan kuulunut toimittajien kielenkäyttöön. – Luonto vaatii siis oikeutensa myös, kun se kielletään.

Jätän sitä paitsi tarkastajien harkittavaksi k:n hienosteluun johtavan ja derivaatoissa siksi erehdyksille alttiin käytön n:n jälkeen nominatiivissa ja infinitiivissä vaihtamalla se g:ksi genetiivissä ja indikatiivin preesensissä sekä niiden johdannaisissa. Esimerkiksi:

Henki : hengen, *vanki : vangin*, *lanka : langan*, *tanko : tangon*, *onkia : ongin, vonkua : vongun*. Eräissä konsonanttivaihteluissa tavallinen yhdenmukaisuus tukee kyllä tätä, mutta siitä voi tuskin tehdä sääntöä, koska on monia muita sanoja, joissa tätä menettelyä ei tarvitse eikä pidä ottaa huomioon, esimerkiksi *tarha : tarhan*, *kallo : kallon*, *killun : killua*.

Loppusoinnusta suomalaisessa runoudessa

Silloin tällöin kuultu väite, ettei loppusointu ole suomen kielen mukainen, on yhtä järjetön kuin väittää, ettei suomen kielessä ole samanloppuisia sanoja. Jos niitä muihin kieliin verrattuna on vähemmän, koska on vähemmän sanoja – joihin partikkelit usein sisältyvät, mikä tietysti vähentää sanojen määrää ja lisää niiden pituutta – ei loppusointu sen vuoksi ole suomen kielessä mikään luonnonvastaisuus. Onhan myös meidän äidinkielellämme esimerkkejä loppusoinnullisista runoista. Suomenkielisen runouden perustekijöitä ovat tosin rytmi ja alkusointu; mutta loppusoinnun koristeellisuudesta ja harmoniasta luopuminen muka alkuperältään epäsuomalaisena olisi yhtä typerää kuin kaikkien paitsi suomalaisten keksintöjen hylkääminen. Myös riimi lisää sointua, varsinkin lauluissa, vaikkeivät kaikki kielet sitä ehdottomasti vaadikaan; sillä riimittelytaito ei ole välttämätön runollisessa käsittelyssä, mikä on helposti osoitettavissa. Mutta runous kuuluu kauniisiin, vapaisiin taiteisiin, ja jokainen keksintö, joka lisää sen harmonista tenhoa, kehittää sitä täydellisyyteen.

Koiran poismeno eli Varjon kuolema.

Sepitetty keskustelu koiran isännän ja hänen sydämensä välillä

Esipuhe

Kirjoitelman arvon päätteleminen pöyhkeästä otsikosta olisi samaa kuin arvioida talon eteishallin kokoa vain oven suuruuden mukaan. Miten helposti liiteri silloin kävisikään aitasta. Tämän pikku yritelmän otsikko saattaa silti vaikuttaa monista vastenmieliseltä, samoin kuin tapahtuma vähäiseltä; mutta aihe tarjoaa ihmisten tavallisesti tunteettomasta suhteesta eläimiin moraalisen näkökulman, joka ei liene vailla kiinnostusta ja jota ei ainakaan olisi pitänyt jättää käyttämättä. Ihmisen on arvotonta tuottaa tuskaa muille maanpäällisille olennoille. Myös tuhoeläimet ansaitsevat säälimme – ja itse paholaista pitää kohdella oikeudenmukaisesti.

Raatelian rangaistusta
waatii kosto wihainen;
kowin huutaa kirousta
toisen hätä tuskainen.

Isäntä. Sydämeni! Sinä tunnet tuskaa sieluttoman olennon kuolemasta, olennon, joka tosin oli viaton, mutta häiriöksi ympäristölleen. Sehän oli vain elukka, joka menetti henkensä. Sen kuolema oli välttämätön. Voit siksi tyynnyttää vellovan tunnekuohusi.
Sydän. Sinä sanot välttämättömäksi vähäisen häiriön raakaa torjumista ja pidät puhekyvytöntä elukkaa alempiarvoisena oliona, jota kohtaan velvollisuudentunto olisi rauennut. Mutta tiedä, myös uikutus on valitus Jumalalle. Sinä et ymmärrä moitetta, mutta sydämen huokaus on Korkeimman edessä selvempi kuin kaiken maailman oikeat kielet.

Isäntä. Minä en ole koskaan suhtautunut välinpitämättömästi turvattoman kärsimykseen. Tuska on aina kauhistuttavaa, kauhistuttavinta, kun se johtuu meidän kevytmielisyydestämme – on pirullista, jos saamme nautintoa siitä. Tässä tilanne oli toinen. Pikku Varjon kuolema oli kivuton ja ennalta aavistamaton, eikä helppoa kuolintapaa pidä valittaa. Se eli ilman velvollisuuksia ja kuoli ilman ajatuksia.

Sydän. Etkö sinä nähnyt ajatuksen väikkyvän Varjon kristallinkirkkaiden silmien takana, odottamassa vain, että saisi murtautua esiin ja olla yhteydessä sinun käsityskykysi kanssa, mutta suljettuna mykkyyden sinetillä. Eikö se ollut kiitollinen, eikö se ollut ystävällinen?

Isäntä. Tämä kaikki osoittaisi kuitenkin ajattelukykyä. Vain haavekuvan kaltainen oli sen hämärä ymmärrys, joka ei kestä mitään moraalista tulkintaa.

Sydän. Sinun kylmä järkesi ei silloin huomannut sitä kiintynyttä ulinaa, jolla se pikku otus yritti tutkistella sinun vaativaa tai käskevää tahtoasi myös sinun eleistäsi ja ilmeistäsi; se ymmärsi sinun ääntäsi.

Isäntä. Kuitenkaan tämä sen kiintymys ei johtunut muusta kuin sen omasta edusta, ravinnontarpeesta, jota se sillä lailla koetti tyydyttää.

Sydän. Silloinhan siinä oli jotain laskelmoitua. Silloinhan Varjo ei ollut ajatukseton. Tiedätkö sinä tarkkaan, miksi aurinko lämmittää maata tai mikä panee kuun seuraamaan maata sen vaelluksella auringon ympäri?

Isäntä. Ne ovat luonnonvoimien vaikutuksia, joiden perussyitä ihminen ei pysty selittämään.

Sydän. Yhtä vähän sinä pystyt selittämään hyväntahtoisuuttasi Varjoa kohtaan ja Varjon kiintymystä sinuun, jotka kuitenkin merkitsevät enemmän kuin auringon lämpö ja maan vetovoima – niiden vaikutuksia lukuun ottamatta. Välttämättömyys sitoo planeetat auringon yhteyteen. Tiedottomasti myös maapallomme kiertää tuota loistavaa massaa. Ei siis edes sinun moittimasi oman edun takia, koska siitä hyvästä vain syöpäläiset rehottavat sen omalla pinnalla. Varjo sen sijaan seurasi sinua tietoisesti, silloinkin kun mitään ei ollut odotettavissa.

Isäntä. Minä en moiti kohtuullista oman edun tavoittelua, johon ei liity epäoikeudenmukaisuutta. Vetovoima pitää maailmankappaleita yhdessä, ja itsekkyys on välttämätöntä eläinkunnassa sen olemassaolon vuoksi. Mutta minä väitän: itsekkyys, johon myös Varjon osoittama ystävällinen kiintymys perustui, ei ole mikään jalo vaikutin moraalisessa mielessä. Sellainen moraali on lähtöisin pikemmin mahasta kuin sydämestä.

Sydän. Niin, itsekkyys on tosin voinut antaa ensimmäisen sysäyksen tähän kiintymykseen, joka myöhemmin muuttui ystävyydeksi – mutta ystävyyshän osoittaa jonkinlaisia moraalin alkeita. Varjo olisi mieluummin kuollut kuin eronnut hyväntekijästään. Jälleennäkemisen ilo jonkin ajan eron jälkeen oli kuvaamaton, ja tässä ilossa oli enteitä tunteesta, joka ihmisessä elävöittää moraalin.

Isäntä. Hämärä verhoaa aina eläinten moraalintajua. Niillä ei ole järkeä, ei kieltä, ei mitään yhteyttä laajempaan sivistykseen. Kivuton kuolema, ennemmin tai myöhemmin, on niille sen vuoksi mitä parhain hyväteko, onnellisinta, mitä niille voi sattua, vaikkei se aina ole lempeämmän mielenlaadun mukaista, eivätkä sitä tarpeettomasti, kaikkein vähiten tuskallisella tavalla, edesauttane muut kuin puolivillit. Ja vain julmurit nauttivat siitä.

Sydän. Voimatta moittia sinua en voi siltikään hyväksyä tätä vaikeaa välttämättömyyttä, kuviteltua tai todellista. Omatunto on sinun tuomarisi. Mutta kauhistun yhä kovuuttasi, kun et välittänyt tunteen vaativasta äänestä, jonka minä ehkä liian myöhään herätin horroksesta. Kiivautesi ja kiihtymyksessä tehty päätöksesi sekä päätöksen tunteeton toteuttaminen, tällaiset piirteethän voivat siten helposti johdattaa sinut ilkitöihin.

Isäntä. Tajuan syöverin, josta minua varoitat. Olkoon se minulle parannukseksi. Mutta juuri nyt varoituksesi on vain loukkaava, koska on myöhäistä tehdä tehtyä tekemättömäksi. Missä on nyt aihe puolusteluun? Harmaakivikin voidaan kullata, mutta huonoa tekoa ei voi kaunistella. Selittely muuttaa heikkoudesta tehdyn virheen tahalliseksi rikokseksi. Nykyisessä mielentilassani olisin varmasti säästänyt Varjon hengen, ainakin lykännyt toimeenpanoa; sillä ihmisen pitää oppia sietämään myös harmeja parempien olojen toivossa.

Sydän. Onnellinen se joka voi toivoa; toivo korvaa kaukonäköisyyden. Huomaan sinun liikuttuneen, ja minun pitäisi olla nyt tyytyväinen. Kun olet taas oma itsesi, minun muistutukseni ovat tarpeettomia. Kun olet havainnut tehneesi väärin, minun pitäisi mieluummin pyytää anteeksi; kun olet epätoivoinen, minun pitäisi lohduttaa sinua kuten lempeä vaimo miehisestä karskiudesta onnetonta puolisoaan. Ehkä kuolema oli onnellisinta, mitä Varjolle saattoi tapahtua. Mutta katso, minä en voi unohtaa hetkeä, jolloin valmistelit murhavehjettä tälle elikolle, joka edessäsi istuen odotti saavansa sen leikkikalukseen, kuten se ilosta hypähtäen oli tottunut kädestäsi saamaan – ja tämä leikkikalu, joka oli varustettu painolla, oli väline, jonka hetkeä myöhemmin piti upottaa tuo viaton olio veden syvyyteen. Mikä tukahdutti silloin tavallisen lempeytesi, ja mikä viivytti minun muistutustani sinulle?

Isäntä. Ristiriitaan itseni ja järkkymättömän välttämättömyyden välillä liittyi lisäksi syvä harmi siitä, että omistin elukan, joka oli aiheuttanut huolta minulle ja myös ympäristölleni. Harmi antoi voiton välttämättömyydelle, ja tämä välttämättömyys vaati surmatyön, jota luonto kauhistuu. Tällaisissa tapauksissa, kun puututaan eläimen henkeen joko vahingollisuuden tai oman edun takia, ei ihmiskunnalle koko maailmassa ole muuta puolustusta kuin tämä onneton välttämättömyys. Jos välttämättömyys on todellinen, tuokoon se lohtua ihmiselle. Jos tilanne on päinvastainen – jos hän tuntee iloa toisten kärsimyksistä – silloin vapisevat luonto ja helvetti, jos kostava Jumala on olemassa.

Sydän. Juuri tämä sinun vetoamasi välttämättömyys on keihäs, joka julmissa tapauksissa lävistää tuntevan mielen, ja järki on usein riittävän horjuva suodakseen lohtua sen arvioinnissa.

Isäntä. Meidän lohduksemme Varjon kuolintavassa ei ollut mitään julmuutta; se pantiin toimeen kärsivän aavistamatta kuolemaansa, niin että vain silmänräpäys erotti elämän ja kuoleman – totisesti kadehdittava kohtalo elävien jättäessä elämän, mikä on väistämätöntä erilaisissa, mitä kauhistuttavimmissa, muodoissaan.

Sydän. Älä sekoita enää enempää hirvittäviä värejä maalaukseesi. Voin antaa anteeksi tekosi, mutta en unohtaa sitä. Aika parantaa kuitenkin haavani, ja vähitellen vaimenevan kaipauksen mukana rauhoittuu tuskani vellonta. Kuolema, joka näyttää elävistä niin kauhealta, on kuitenkin ainoa varma satama elämän myrskyissä, vaivoissa ja kurjuudessa.

Isäntä. Sydän! Sinä ansaitset kunnioitusta. Onnellinen se ihminen, jolla on sinut turmeltumattomana seuralaisena elämän halki. Sinun puhtaan tunteesi ja järjen sointujen harmoniasta syntyy ihana suhde. Unohtakaamme mennyt; suunnatkaamme vastaisuudessa, kun järki ei kykene valaisemaan ja selvästi esittämään oikeaa ja totta, sen säde tunteeseen saadaksemme lämpöä velvollisuuden täyttämiseen, ja valo leimahtaa silloin itsestään silmiemme eteen, aivan kuin synkässä pilvessä syttyvä salama.

Sydän. Olen sukua tunteelle ja tunnen sen. Siihen ei pidä huolettomasti luottaa. Kiivauteen langenneena se voi yhtä helposti johtaa harhaan, kuin se levollisena herättää velvollisuudentunnon elämän kaaoksessa, jossa myös järki, joka on ihmiskunnan varmin johtotähti, usein eksyy. Tämä järki, joka on sielun kompassi, menettää usein suuntansa intohimon ja itsekkyyden vetovoimasta.

Isäntä. Järjen ja tunteen pitää seurata ja tukea toisiaan. Niiden sopusoinnusta riippuu ihmisten autuus. Järjellä on valo ja tunteella lämpö; niiden pitää vaikuttaa yhdessä tämän autuuden hyväksi.

Sydän. Sellainen oli minunkin käsitykseni siitä. Yksin järki on kylmä ja johtaa hitaasti velvollisuudentuntoon todistelun tietä. Tunne yksin on pursuava, ja vaikutukseltaan silloin turmiollinen. Kun kuplat saattoivat syvyydestä Varjon hädissään puhaltamaa ilmaa ja vaahto veden pinnalla ikään kuin kysyi: ”Mikä oikeus ihmisellä on murhata?”, silloin minut valtasi tunne, että minä olin tekemässä syntiä Jumalaa ja hänen kaitselmustaan kohtaan, joka oli jättänyt turvattoman puolustuksetta, heikon leikkikaluksi vahvemman kädessä. Minä unohdin hänen kuoleman hävitystä koskevan salatun tarkoituksensa, hänen tutkimattoman suunnitelmansa luomisesta tuhoon, ja sen, että tämä kaikki oli tulevan autuuden valmistelua. Järki vaikenee siitä, mutta tunne aavistaa jotain pelkkää maallista korkeampaa, ja toivo opettaa ihmistä etsimään luonnon vaikutuksista viittauksia siihen tämän suloisen aavistuksen ruokkimiseksi. Tyytyväisenä hän näkee lampun sammuessaan leimahtavan kirkkaammin. Hän näkee sadepisaran lankeavan ilmasta puhjetakseen uudelleen ihanasti kukkaan.

Isäntä. Ihmeellinen on ihminen kokoonpanoltaan; henki ja maa ovat hänessä yhdistyneet; taivas ja helvetti saavutetaan hänen toiminnallaan. Niin myös tunne herättää

velvollisuudentuntoon ja johtaa ilkitöihin. Levollisena ihminen on jalo ja lämmittävä kuin hiljainen liekki; mutta intohimon epäluomaksi puhjenneena hän aiheuttaa tuhoa kuin vahingonvalkea. Tunne on usein hätiköivä, heikkouden hedelmä; siksi sitä ei pidä sokeasti noudattaa. Mutta se on aina vilpitön; se vahvistaa toivoa ja hälventää hämäryyden järjen ja tulevan väliltä. Missä järki pysähtyy todisteluineen, siinä kohottaa tunne meidät vielä toivon siiville.

Inhoa ansaitsee se, joka halveksii tunteen opastusta suhtautumisessaan myös sieluttomiin eläimiin – kammottava, elämän vitsaus, on se, joka halveksii sekä järkeä että tunnetta. Hornan henki on muuttanut hänen ruumiiseensa ja työntänyt ulos jalomman ihmissielun, samalla lailla kuin varpuset kesällä ryöstävät itselleen pääskysenpesän. Paheilla on tunteettoman paatuneessa mielessä vankempi tyyssija kuin tunteellisuuden meren kuohuihin heittäytyvässä levottomuudessa.

Jaakko Juteinin vastine häntä vastaan Viipurin kämnerioikeudessa syyskuussa 1827 esitettyyn syytteeseen

Syytteessä Juteinin teoksen Anteckningar af Tankar uti Warianta Ämnen katsottiin sisältävän ajatuksia, jotka olivat ristiriidassa oikean uskontunnustuksen ja puhtaan evankelisen opin kanssa. Juteinin vastine ei auttanut, vaan teos tuomittiin takavarikoitavaksi ja tuhottavaksi. Hovioikeudessa Juteini sai myöhemmin vapauttavan tuomion, mutta suurin osa teoksen painoksesta ehdittiin polttaa Viipurissa 8.1.1829.

Kämner Rätten den 25 Sept. 1827.
2 §.
Dictamen till Protocollet[i].

Till bemötande och upplysande af de, enligt Högvällofliga Prokurators Embetets förordnande, utaf Herr Stads Fiscalen Adolph Julius Krogerus vid Loflige Kämner Rätten såsom anklagelse-punkter emot mig anmärkta ställen uti det af mig ifrån trycket utgifna lilla arbete under rubrique: Anteckningar af Tankar uti warianta Ämnen, liksom vore de stridande emot den Christna Lärans grundsatser och dogmer, får jag ödmjukast anföra följande:

Något som strider emot vår Trosbekännelse och den rena Evangeliska Läran eller dess höga anda, tror jag mig aldrig hafva skrifvit, så mycket mindre, som sådant högeligen skulle strida emot min egen öfvertygelse derom. Jag har endast antecknat flygtiga tankar, mäst uti Moralfilosofie, utan att deri vela yttra någon stridighet emot den sanna Religionen, som endast af oförnuftet antastas och Satan sjelf röjde dumhet och högmods anda, då han gaf sig i strid med en högre Makt. Uppenb. B. 12 v. 7.

Jag har icke velat yttra någon Religionsstridighet, och finnes uti någon af mina många smärre skrifter något blott till utseende af denna beskaffenhet, så återkallar jag det högtidligen, och öfverlemnar allt till en alfvarlig vederläggning. Jag hoppas, att ett uppriktigt sinne för misstag icke skall stemplas med brottslighet; ty äfven en god åker kan växa ogräs. Jag har aldrig förklenat det vördnadsvärda uti den allmänna öfvertygelsen, jag har endast sökt antasta och efter min förmåga förebygga missbruk och missförstånd, beifra de oriktiga och skadliga begrepp, som fördomen fattat, för att såmedelst afvända den oförnuftiga säkerheten vid utöfvandet af laster.

Förseelse i handlingen kan möjligen finna sin ursäkt uti den menskliga svagheten. Men att söka försvar för denna svaghet, gör förseelsen oförlåtlig, som derigenom får utseende af uppsåtlighet och försvagar principen om det rätta, hvilket dock alltid bör vara vårt rättesnöre, vårt oryggliga syftemål, om ock förmågan dervid skulle vara bristande; ty det är redan en grad i fullkomlighet, att åtminstone i princip erkänna det rätta och sanna. Att söka utvägar till afvikelse derifrån, är vanhedrande och öppnar banan för lasterna,----och endast egen vinning kan då afhålla eller påskynda brottsligheten.

Ledd af uppriktighet och god afsigt vid författandet af den öfverklagade Brochuren, tror jag mig nu kunna upplösa all den förmenta tvetydighet, som blifvit tillagd de till anklagelse deri anmärkta ställen. Sålunda, då jag pag. 21 [ks. s. 14, 46] talar om offer, som de första

---

[i] Tässä sellaisessa muodossa kuin se on Kuuno A. Talviojan kirjassa ”Jaakko Juteini ja hänen kirjallinen toimintansa” vuodelta 1915.

Christne icke kunde förgäta och som vid Christi ankomst hos Judarne mycket missbrukades, hvilket med uttrycket: ”welat muta rättfärdigheten” åsyftas, menar jag med offrande det materiela och onyttiga, ja skadliga, som Christus sjelf ville afskaffa, och hvaremot han äfven i Templet ifrade. Och sedan Frelsaren uppfyllt sin höga bestämmelse samt uppoffrat sig för menskligheten ansågo, åtminstone efter benämning i Bibeln, desse Christne detta uppoffrande äfven för offer under allegorie af ”Påskalamb”, hvilket var ett offerdjur, och troligen förstodo de fleste af dem således ännu icke hemligheten och höjden af Försoningsverket. Sålunda liknades ju Christi död vid offer, och detta har jag kallat *offrets allegorie*.

Menniskorna hafva redan i hedendomen, i de äldre tidehvarven medelst offrande sökt förebygga brottets följder och ansågo offret för en försoning. Derpå har jag syftat med uttrycket: ”den förmenta försoningen genom offerblod”, och detta var icke ovanligt ännu vid Frelsarens ankomst. Se der det hvad jag menat; men icke har jag framställt Christi förtjenst såsom en missförstådd allegorie, utan sökt skilja en missförstådd allegorie ifrån Christi förtjenst.

För öfrigt torde hela afhandlingen, der dessa utlåtelser förefalla, bära vittne om sitt rena syftemål, ehuru ideerna genom ord här och der kunnat blifva mörkt och på ett mindre vanligt sätt framställde efter den bildning jag till en stor del mig sjelf förvärfvat. Jag har vid lediga stunder anställt forskningar uti hvarjehanda ämnen. Har jag uti allt icke kunnat hinna till klarhet, må sådant uti upplysningens och tolerancens tidehvarf, för en god afsigt, hellre ursäktas än hårdt bedömmas.

Hvad å pag. 37 [ks. s. 19, 50] uti en, om jag så må kalla det, half filosofisk afhandling ”om synders förlåtelse” anföres om den moraliska sinnesförfattningen, så bestrides dermed ingalunda Christi förtjenst. Deraf hade hellre bordt slutas till sådan mening: att sålänge menniskan är förhärdad i synden och föraktar Christi lärdomar, så länge kan hon icke anses vara Frelsaren tillgifven, icke kunna tillräkna sig Guds välbehag, emedan en slik princip vore likaså försmädlig emot Gud som vådlig för menskligheten. Christus anmanade alltid menniskan till bättring och ödmjukhet. Förlåtelsen för Christi skull, som jag icke har afhandlat, är en skänk ifrån höjden, öfverstigande förnuft och filosofie. Men, för att bestyrka mitt påstående om den nödvändiga sinnesförändringen till bättring, får jag här åberopa Aposteln Pauli ord uti Ebr: 10:26: rörande vådligheten för förhärdade syndare: ”0m vi sjelfviljande syndom, sedan vi förstått hafve sanningen, då står oss intet offer igen för synden”.

Uti nyssnämnde afhandling hade ock noten å pag. 40 [ks. s. 20, 51] kunnat anmärkas till anklagelse, emedan jag der anfört att Guds allvetenhet är för hög, att af oss afgörande bedömmas. Svaret derå skulle blifvit: att jag derigenom ingalunda velat förnärma Guds allvetenhet, utan endast hyst misstanka till menniskans förmåga, att kunna omfatta denna hans höga egenskap; ty att tro sig veta hvad Gud vet, är vanvett, emedan menniskan i sådant fall borde vara åtminstone Guds vederlike i vetandet.

Ytterligare å pag. 45 [ks. s. 21, 53], hvad som angår *tro* i religieust hänseende, menar jag tro hos alla folkslag, utan afseende å någon viss Religion eller Sect, och kallar den endast derföre religieus, emedan hvarje folk har tro om Gud, och Gud visserligen är huvudmålet uti all Religion. Och är deras tro uppriktig i anseende till det högsta Väsendet, så måste den bestå uti själens innerliga tillgifvenhet och förtröstande vördnad för detta Väsende, uti en lefvande visshet om hans välbehag till den förbättrade, dygdiga menniskan. Första början till afhandlingen om tro ger ju redan tillkänna, att jag menat tro i allmänhet, då jag säger: ”Få ord finnas i menniskornas språk af mera vigt, och likväl af mera varierande betydelse än tro”. Deremot den sanna tro, som Christendomen förutsätter, och som är högre än den blott

historiska, har jag varit för svag att med ord beskrifva, och torde endast med känslan kunna omfattas. Jag anser derföre för obilligt, att ställas till ansvar äfven för det jag icke vidrört. Slutligen, och hvad som beträffar anförandet å pag. 54 [ks.s. 24, 55] och vidare framåt uti ”Betraktelsen om Fritänkeri”, finnes deri den Christna Religions Läran visserligen icke åsyftad. Denna uppsatts är en filosofisk afhandling, skrifven allenast för att söka beslå alla tiders fritänkare, eller för att åtminstone leda deras håg till dygden, ju renare ju bättre, utan inverkan af all egennytta, som de då böra åsidosätta, om ock vissheten om ett lif efter detta, i anseende till deras vankelmod i bevisningen, för dem ej vore absolut. Hvaremot bevekelsegrunden til det goda uti den Christna Religionen, som jag icke afhandlat, är af den högre beskaffenhet, att den i det sublima öfvergår begreppet om dygd, och genom Christus förenar menniskan med Gud, då moral-principen icke mera beror hvarken af egennytta eller icke egennytta, utan det goda i handlingen blir en följd af den rena tillgifvenheten för himmelens och jordens Beherskare, då ock vissheten om salighet är ådagalagd genom tro och kärlek till Christus, äfvensom tro och kärlek utgöra grunden för all Christlig dygd; ty utan kärlek finnes ingen dygd, och utan en dygdig sinnesförfattning ingen kärlek till Gud och hans Utkorade.

Uti omförmälde afhandling har jag icke velat lära någon Christen hvad han tro skall, än mindre förleda honom uti en så grannlaga punkt; jag har endast för en fritänkare sökt stänga fräckhetens och lastens bana, dit han genom vacklande grundsatser lätteligen kan störta, om ej helst dygden skall afhålla honom ifrån förderfvet. Om han i sin blindhet icke kan begagna Christendomens ljus, är dygden honom dock en ledare genom lifvets chaos, intill dess hans ögon förr eller senare öppnas. Detta öde voro forntidens Filosofer underkastade, innan den Evangeliska Lärans värmande ljusning antändes. Der jag å pag. 54 [ks. s. 24, 55] säger: ”Den som är upplifvad af välviljan, så att han äfven utan belöning kan utöfva det goda, hans själ sväfvar öfver sinnlighetens inskränkta synkrets” m.m.: bör det ingalunda så tagas, som kunde menniskan genom sin dygd sätta sig öfver gudomligheten eller förakta Christi förtjenst; derigenom bleve ju förhållandet upp och nedvändt; genom slikt oförnuft skulle ju äfven dygden förlora sitt värde och menniskans högmod likna Satans vid dess affall. Dygden gör menniskan endast mera förädlad, mera älskansvärd, och liksom qualificerad till sin bestämmelse.

Genom föregående korta och enfalldiga commentarier torde det vara utredt, att jag uti de angifne punkterne af mitt lilla arbete beklagligen blifvit missförstådd, och att de ingenting irrlärigt eller anstötligt innehålla, ehuru de såsom ryckta utur sitt sammanhang derigenom fått ett svårare utseende, hvaremot jag ser mig föranlåten åberopa 5 § uti Kongl: Förordningen af den 26 april 1774, angående Skrif- och Tryckfriheten, der det heter:------ ”må ingen utom dess bokstafliga innehåll på något sätt draga eller förtyda, utan bör alt hvad deremot icke klarligen strider anses lofgifvit att skrifva och trycka”. Anhållande fördenskull jag, att varda frikänd från klagomålet, rörande bokens innehåll i religieust hänseende. I sammanhang hvarmed ock frågan om dess censur af sig sjelf förfaller, emedan den egentligen afhandlar icke den delen af vår Religion, som angår Läran och våra Christendoms Stycken, utan moralen i allmänhet, och företrädesvis den Christna, som förädlad, byggd på välvilja och kärlek, lyser klart framför alla andra systemer deri. Detta har jag nogsamt uttydt pag. 12 [ks. s. 11, 44]: Om grundsatser i moral-filosofien. Och den varma tillgifvenhet, hvarmed jag alltid omfattat denna sköna moral, som jag tror hafva riktat min sinnesstämning, så att jag vågar åberopa all min vidsträckta bekantskap å många orter i landet, att vitsorda om min i menskligt hänseende klanderfria vandel och de grundsatser jag beföljt t.e: under de många år jag befattat mig med barna-undervisning,----denna varma tillgifvenhet säger jag,

har ock förledt mig, att till upphöjande af den filosofiska moralen uti mina forskningar understödja densamma genom den Christna, hvarigenom jag kunnat gifva anledning att bli missförstådd. Finnes jag sålunda felaktig, så äger jag tröst endast uti uppsåtets renhet; ty jag önskar menniskans förädling och fullkomnande redan här i lifvet, för att sålunda förberedas till delaktighet uti Frelsarens förtjenst.

Då Gud begåfvade med förmåga, att kunna inse skilnaden emellan godt och ondt, rätt och orätt, gaf han henne jemväl viljans frihet, för att fullkomna sin moraliska skapelse på jorden. Det beror nu af menniskan, att söka antingen sin vidare utbildning eller sitt förderf; ty det moraliska värdet här i lifvet kan icke skapas, det måste utvecklas. Att likväl, utan välvilja och kärlek, ja, uti ett lastfullt tillstånd trakta efter njutning och salighet, är ej öfverensstämmande med den plan Gud oss förelagt, i det han ställt dygden i förvandtskap med sällheten, emedan det annars kunnat vara för honom en stor lätthet, att göra menniskan genast till en himmelens innevånare.

För öfrigt är bokens innehåll bestående af varianta ämnen, uti korta afhandlingar, i hvilket fall jag ansett censuren öfverflödig, emedan skrifter af dylik beskaffenhet sällan finnas dertill befordrade, ehuru de ganska ofta angå theologiska och religieusa ämnen, liksom mitt ifrågavarande obetydliga arbete, deri jag väl här och der anfört de dyra benämningar Gud, Christus och Religion, som annars kunna ofta förefalla uti den måst profana skrift, men ingalunda motsägande vidrört de gällande dogmerna, än mindre förnedrat mig till ovärdigheten af blasfemie. Jag är hvarken atheist eller Religions föraktare, men jag är ock ingen blind anhängare af andras meningar. Det heter uti 1 Thess: 5: 21: ”Pröfver allting, och behåller det godt är”.

Boken, som sedan blifvit så mycket missförstådd, och derigenom än framdeles kunde gifva anledning till förargelse, ehuru jag å sista sidan, vid rättelserna, icke otydligen gifvit tillkänna, att mistag deri varit möjliga, vill jag icke begära fri ifrån sequestern, som alla redan blifvit verkställd, åtminstone icke annorlunda, än med det förbehåll, att denna förklaring jemväl tryckes och, till undvikande af vidare missförstånd, hvarje exemplar af boken bifogas; ty jag älskar ordning, lugn och sämja så i enskilt som allmänt afseende. Men jag lemnar sådant till vederbörandes godtfinnande och anhåller endast om mitt befriande ifrån allt vidare åtal, och att jemväl Boktryckaren Herr Anders Cederwaller i följd deraf ej måtte något till last räknas, emedan jag, ehuru sjelf utan afsigt och den ringaste aning derom, allena varit upphof till all den obehaglighet, som genom det utgifna arbetet blifvit väckt, och hvars innehåll han icke tilltrott sig att granska och bedömma, utan rättade sig, som vanligt vid utgifvandet af mina öfriga arbeten, mäst på finska språket, det han icke känner, efter min utsago derom, så i anseende till ämnen som deras utförande. Det skulle smärta mig att vara en orsak till hans ofärd, liksom det redan smärtar mig, att genom det anspråkslösa arbetet hafva vållat så mycket besvär för många värdiga Män uti deras Embets befattning; men hvilket jag, under min krossade sinnesstämning, föresatt mig att framdeles undvika medelst undvikande af ett vådligt författare-nöje, som dessutom vid ganska trägna tjenstegöromål, dem jag icke försummat, genom långvarighet redan skadat min helsa och sånär förvandlat mina ögon till blindfenster.

Jac. Judén.

Juteinin vastineen suomennos (Rauno Ekholm)

Mitään uskontunnustuksemme ja puhtaan evankelisen opin tai sen korkean hengen vastaista en usko koskaan kirjoittaneeni, sitäkin vähemmän, koska se olisi suuresti oman vakaumukseni vastaista. Olen vain merkinnyt muistiin hetkellisiä ajatuksia, enimmäkseen moraalifilosofiasta, haluamatta lausua mitään poikkipuolista siitä aidosta uskonnosta, jota vain järjetön arvostelee, paljastihan Saatana itse tyhmyytensä ja pöyhkeytensä ryhtyessään taisteluun korkeamman voiman kanssa. Ilm. 12:7.

En ole halunnut lausua mitään uskonnonvastaista, ja jos jossakin monista vähäisemmistä kirjoitelmistani on edes häivähdys jostain sentapaisesta, peruutan sen juhlallisesti ja jätän kaiken vakavasti harkittavaksi. Toivon, ettei vilpitöntä mieltä erehdyksessä leimata rikolliseksi; sillä hyväkin pelto voi kasvaa rikkaruohoja. En ole koskaan halventanut sitä, mikä yleisessä vakaumuksessa on kunnioitettavaa, olen vain koettanut arvostella ja kykyni mukaan ehkäistä väärinkäyttöä ja väärinkäsityksiä, vastustaa niitä virheellisiä ja vahingollisia käsitteitä, joita harhaluulot ovat synnyttäneet, ja torjua siten sen mielettömän turvallisuudentunteen, jolla paheita harjoitetaan.

Teoissa hairahtumista voi ehkä puolustella inhimillisellä heikkoudella. Mutta tämän heikkouden puolustelu tekee hairahduksesta anteeksiantamattoman; se alkaa silloin vaikuttaa tahalliselta ja heikentää oikeudenmukaisuuden periaatetta, jonka on kuitenkin aina oltava ohjenuoramme, järkkymätön päämäärämme, vaikka emme sitä tavoittamaan pystyisikään; sillä on jo yksi täydellistymisen aste, että ainakin periaatteessa tunnustaa oikean ja toden. Tekosyiden keksiminen tästä päämäärästä poikkeamiseen on häpeällistä ja avaa tien paheille – ja ainoastaan oma etu voi silloin viivyttää tai jouduttaa rikollisuuteen lankeamista.

Vilpittömyys ja hyvä tarkoitus ovat johdattaneet minua kyseistä kirjasta kirjoittaessani, ja uskon nyt voivani hälventää sen otaksutun kaksiselitteisyyden, joka on liitetty syytteessä mainittuihin kohtiin. Niinpä kun sivulla 21 [ks. s. 14, 46] puhun uhraamisesta, jota ensimmäiset kristityt eivät voineet unohtaa ja jota juutalaiset Kristuksen saapuessa paljon väärinkäyttivät, mihin ilmaisulla ”halunneet lahjoa vanhurskauden” viitataan, tarkoitan uhrauksella sitä aineellista ja hyödytöntä, jopa vahingollista, jonka Kristus itse halusi poistaa ja jota vastaan hän myös temppelissä kiivaili. Ja kun Vapahtaja oli täyttänyt korkean tehtävänsä ja uhrautunut ihmiskunnan hyväksi, pitivät nämä ihmiset, ainakin Raamatun nimityksen mukaan, tätä uhrautumista myös uhrina kytkemällä sen vertaukseen ”Pääsiäislampaasta”, joka oli uhrieläin, eivätkä useimmat heistä siis luultavasti vielä ymmärtäneet sovitustyön salaisuutta ja korkeutta. Niinpä Kristuksen kuolemaa verrattiin uhriin, ja tätä olen sanonut ”uhrin allegoriaksi”.

Ihmiset ovat jo pakanuudessa, vanhempina aikakausina, koettaneet uhraamisella ehkäistä rikoksen seuraukset ja pitäneet uhria eräänlaisena sovituksena. Tätä olen tarkoittanut ilmaisulla ”uhriverellä muka saavutetun sovituksen vakuudeksi”, eikä tämä ollut epätavallista vielä Vapahtajan tullessa. Tätä siis olen tarkoittanut; mutta minä en ole esittänyt Kristuksen ansiota väärinymmärrettynä allegoriana, vaan olen koettanut erottaa väärinymmärretyn allegorian Kristuksen ansiosta.

Muutoin todistanee koko tutkielma, jossa nämä lausumat esiintyvät, puhtaasta tarkoitusperästään, vaikka ajatukset siellä täällä ovat voineet jäädä hämäriksi ja epätavallisemmin esitetyiksi sen sivistyksen pohjalta, jonka olen pääasiassa itse hankkinut. Olen joutohetkinä

tutkiskellut kaikenlaisia aiheita. Jollen ole aina voinut yltää selkeyteen, tulkoon se valistuksen ja suvaitsevaisuuden aikakautena ja hyvän tarkoituksen vuoksi mieluummin anteeksi annetuksi kuin ankarasti tuomituksi.

Sillä, mitä sivulla 37 [ks. s. 19, 50], jos niin saan sanoa, puolifilosofisessa tutkielmassa ”syntien anteeksiantamisesta” esitetään siveellisestä mielenlaadusta, ei suinkaan kiistetä Kristuksen ansiota. Siitä olisi mieluummin pitänyt johtua ajatukseen, että niin kauan kuin ihminen on paatunut synnissä ja halveksii Kristuksen oppeja, niin kauan häntä ei voida pitää Vapahtajaan kiintyneenä eikä hän voi laskea hyväkseen Jumalan suosiota, koska sellainen periaate olisi yhtä pilkallinen Jumalaa kohtaan kuin vaarallinen ihmiskunnalle. Kristus kehotti ihmisiä aina parannukseen ja nöyryyteen. Anteeksianto Kristuksen tähden, jota en ole käsitellyt, on korkeudesta tullut, järjen ja filosofian ylittävä lahja. Mutta vahvistaakseni väitettäni mielenmuutoksen ja parannuksen välttämättömyydestä saanen tässä viitata apostoli Paavalin sanoihin, Hepr. 10:26, jotka koskevat paatuneen syntisen vaaroja: ”Sillä jos me tahallamme teemme syntiä, päästyämme totuuden tuntoon, niin ei ole enää uhria meidän syntiemme edestä.”

Edellä mainitusta tutkielmasta olisi myös alaviite sivulla 40 [ks. s. 20, 51] voitu ottaa syytteeseen, olenhan siinä esittänyt, että Jumalan kaikkitietävyys on liian suuri ratkaisevasti arvioitavaksemme. Vastaus siihen olisi ollut, etten ole sillä suinkaan halunnut loukata Jumalan kaikkitietävyyttä, vaan olen ainoastaan suhtautunut epäillen ihmisen kykyyn pystyä tajuamaan hänen korkeaa ominaislaatuaan. Sillä se, että uskoo tietävänsä, mitä Jumala tietää, on järjettömyyttä, koska ihmisen silloin pitäisi tietämykseltään olla ainakin Jumalan vertainen.

Edelleen kun sivulla 45 [ks. s. 21, 53] puhutaan ”uskosta” uskonnollisessa mielessä, viittaan sillä kaikkien kansojen uskoon tarkoittamatta mitään erityistä uskontoa tai lahkoa ja kutsun sitä uskonnolliseksi vain siksi, koska jokaisella kansalla on jumalausko ja jumala varmasti on kaikkien uskontojen päämäärä. Ja jos ihmisten usko korkeimpaan olentoon on vilpitöntä, sen täytyy perustua sielun hartaaseen kiintymykseen ja luottavaiseen kunnioitukseen tätä olentoa kohtaan, elävään varmuuteen hänen suosiostaan parannuksen tehnyttä, hyveellistä ihmistä kohtaan. Ilmoitanhan minä jo kirjoitelman alussa, että tarkoitan uskoa yleensä, kun sanon: ”Harva sana ihmisten kielessä on painavampi ja kuitenkin merkitykseltään vaihtelevampi kuin usko.” Sen sijaan sitä todellista uskoa, jota kristinusko edellyttää ja joka on korkeampaa kuin pelkkä historiallinen usko, olen ollut liian kyvytön sanoin kuvaamaan, ja se lienee ainoastaan tunteella käsitettävissä. Katson siksi kohtuuttomaksi joutua vastaamaan myös siitä, mitä en ole käsitellyt.

Lopuksi siinä, mitä kirjoitelmassa ”Mietteitä vapaa-ajattelusta” sivulta 54 [ks. s. 24, 55] eteenpäin esitetään, ei todellakaan tarkoiteta kristillistä uskonoppia. Tämä kirjoitelma on filosofinen tutkielma, kirjoitettu yksinomaisena pyrkimyksenä ojentaa kaikkien aikojen vapaa-ajattelijoita tai ainakin johdattaa heidän mielensä hyveeseen, mitä puhtaampaan, sitä parempi, vapaana kaikesta oman edun tavoittelusta, joka heidän silloin on jätettävä sivuun, vaikkei heillä häilyvän todistelunsa vuoksi olisikaan ehdotonta varmuutta tuonpuoleisesta elämästä. Sitä vastoin kristinuskossa, jota en ole käsitellyt, vaikutin hyvään on sillä lailla korkeammanlaatuista, että se ylevyydessä ylittää hyveen käsitteen, ja Kristuksen kautta ihminen yhdistyy Jumalaan, jolloin moraaliprinsiippi ei enää riipu itsekkyydestä tai epäitsekkyydestä, vaan tekojen hyvyys on seuraus puhtaasta kiintymyksestä taivaan ja maan Hallitsijaan, jolloin usko ja rakkaus Kristukseen on syrjäyttänyt myös varmuuden autuudesta, samoin kuin usko ja rakkaus muodostavat kaiken kristillisen hyveen perustan; sillä ilman rakkautta ei ole mitään hyvettä eikä ilman hyveellistä mielenlaatua mitään rakkautta Jumalaan ja hänen Valittuihinsa.

Yllä mainitussa tutkielmassa en ole halunnut opettaa kenellekään kristitylle, mitä hänen pitää uskoa, vielä vähemmän johdatella häntä niin arkaluontoisessa asiassa; olen vain yrittänyt sulkea vapaa-ajattelijalta röyhkeyden ja paheen polun, jolle hän horjuvine periaatteineen helposti voi sortua, jollei hyveellisyys estä häntä joutumasta turmioon. Jos hän sokeudessaan ei voi käyttää hyväkseen kristinuskon valoa, opastaa hyveellisyys häntä kuitenkin elämän kaaoksen halki, kunnes hänen silmänsä ennemmin tai myöhemmin avautuvat. Tälle kohtalolle olivat filosofit muinoin alistettuja, ennen kuin evankelisen opin lämmittävä valo syttyi. Kun sivulla 54 [ks. s. 24, 55] sanon ”Joka hyvän tahdon elähdyttämänä voi myös palkasta piittaamatta tehdä hyvää – – –, hänen sielunsa leijailee aistimaailman rajoittuneen näköpiirin yläpuolella” jne., sitä ei suinkaan pidä ymmärtää niin, että ihminen voisi hyveellisyydellään asettua jumaluuden yläpuolelle tai halveksia Kristuksen ansiota; sillä laillahan suhde kääntyisi nurinkuriseksi. Tällaisella järjettömyydellähän myös hyveellisyys menettäisi arvonsa ja ihmisen ylpeys muistuttaisi Paholaisen kopeutta sen luopumuksessa. Hyveellisyys tekee ihmisestä ainoastaan jalostuneemman, rakastettavamman ja ikään kuin kelvollisemman tehtäväänsä.

Edellä olevat lyhyet ja yksinkertaiset huomautukset osoittanevat, että minut on pikku teokseni ilmiannetuissa kohdissa valitettavasti ymmärretty väärin ja etteivät nämä kohdat sisällä mitään harhaoppista tai loukkaavaa, jos kohta ne yhteydestään irrotettuina ovat tulleet vaikeaselkoisemmiksi. Tämän vuoksi minulla on aihetta vedota 26. huhtikuuta 1774 annetun kirjoitus- ja painovapautta koskevan kuninkaallisen asetuksen 5. pykälään, jossa sanotaan: ”– – – älköön kukaan sen kirjaimellista sisältöä millään lailla muuntako tai vääristelkö, vaan on kaikki, mikä ei ole selvästi ristiriidassa sen kanssa, katsottava luvalliseksi kirjoittaa ja painaa”. Anon sen vuoksi vapautusta kirjan sisältöä uskonnollisessa mielessä koskevasta syytteestä. Tällöin myös kysymys kirjan tarkastamatta jättämisestä raukeaa itsestään. Teoksessahan ei varsinaisesti käsitellä sitä uskontomme osaa, joka koskee oppia ja kristinuskon opinkappaleita, vaan yleensä moraalia, erityisesti kristillistä siveellisyyskäsitystä, joka jalostuneena, hyvään tahtoon ja rakkauteen perustuvana loistaa kaikkia muita järjestelmiä kirkkaampana. Tämän olen selvästi lausunut sivulla 12 [ks. s. 11, 44]: ”Moraalifilosofian periaatteista”. Ja se lämmin hartaus, jolla olen aina omaksunut tämän kauniin moraalin, on uskoakseni ohjannut mieltäni, niin että uskallan pyytää laajaa tuttavapiiriäni maan monilla kolkilla todistamaan inhimillisessä mielessä moitteetonta vaellustani ja niitä periaatteita, joita olen noudattanut esim. monivuotisessa työssäni lasten opettajana – tämä lämmin hartaus on saanut minut kohottamaan tutkimusteni filosofisen moraalin tasoa myös kristillisellä moraalilla, minkä vuoksi olen voinut antaa aihetta väärinkäsityksille. Jos minut siis todetaan syylliseksi, minua lohduttaa ainakin tarkoituksen puhtaus; sillä toivon ihmisen jalostumista ja täydellistymistä jo tässä elämässä, jotta siten valmistautuisimme osallisuuteen Vapahtajan ansiosta.

Kun Jumala antoi ihmiselle kyvyn erottaa hyvän ja pahan, oikean ja väärän, hän antoi hänelle myös tahdonvapauden täydellistääkseen moraalisen luomuksensa maan päällä. Ihmisestä itsestään riippuu, valitseeko hän itsensä kehittämisen vai turmion; sillä moraalista arvoa ei voida luoda, se on hankittava. Eläminen ilman hyvää tahtoa ja rakkautta, jopa paheellisessa tilassa nautintoa ja autuutta tavoitellen, ei sovi Jumalan meitä koskevaan suunnitelmaan, jossa hän on yhdistänyt hyveellisyyden autuuteen, koska hänestä muuten olisi ollut liian helppoa tehdä ihmisestä heti taivaan asukas.

Muuten kirja sisältää vaihtelevista aiheista lyhyitä kirjoitelmia, joiden ennakkotarkastuksen olen katsonut tarpeettomaksi. Sitähän ei yleensä vaadita tällaisilta teksteiltä, vaikka

ne usein koskettelevat teologisia ja uskonnollisia asioita, kuten kyseisessä vaatimattomassa työssäni. Olen siellä ja täällä käyttänyt kallisarvoisia nimityksiä Jumala, Kristus ja Uskonto, jotka muuten voivat esiintyä mitä maallisimmissa kirjoituksissa, mutta en ole suinkaan ristiriitaisesti käsitellyt voimassa olevia oppeja, vielä vähemmän alentunut arvottomaan rienaukseen. En ole ateisti enkä uskonnon halveksija, mutta en ole myöskään toisten mielipiteiden sokea kannattaja. Ensimmäisessä kirjeessä tessalonikalaisille sanotaan kohdassa 5:21: " - - - mutta koetelkaa kaikki, pitäkää se, mikä hyvää on."

Kirjaa, joka on ymmärretty näin väärin ja joka siten vastedeskin voisi aiheuttaa pahennusta, vaikka viimeisellä sivulla korjauksissa selvästi ilmoitin virheiden olevan mahdollisia, en halua anoa vapaaksi ilman jaksoja, jotka on jo tehty, en ainakaan muuten kuin sillä edellytyksellä, että myös tämä selitys painetaan ja vastaisten väärinkäsitysten välttämiseksi liitetään kirjan jokaiseen kappaleeseen; sillä minä rakastan järjestystä, rauhaa ja sopua niin yksityisesti kuin yleisesti. Mutta jätän tämän asianomaisten hyväksyttäväksi ja anon vain, että minut vapautetaan kaikista jatkosyytteistä ja ettei myöskään kirjanpainaja Anders Cederwalleria katsota mihinkään syylliseksi. Minä yksin, vaikka tarkoituksetta ja tietämättäni, olen aiheuttanut kaiken sen mielipahan, jonka tämä julkaistu työ on herättänyt – työ, jonka sisältöä hän ei uskonut kykenevänsä tutkimaan ja arvioimaan – se on kirjoitettu enimmäkseen suomen kielellä, jota hän ei osaa – vaan tyytyi kuten muidenkin töitteni kohdalla minun lausuntooni niin aiheista kuin niiden käsittelystä. Minua surettaisi olla syypää hänen onnettomuuteensa, kuten minua jo surettaa, että olen tällä vaatimattomalla työllä aiheuttanut niin paljon vaivaa monille kunnianarvoisille miehille heidän virkatoimissaan. Tämän olen murtunein mielin päättänyt kuitenkin tulevaisuudessa välttää karttamalla vaarallista kirjoitushalua, joka sitä paitsi työteliäiden virkatehtävien ohella, joita en ole halunnut laiminlyödä, on pitkäaikaisena vahingoittanut jo terveyttäni ja muuttanut silmäni melkein valeikkunoiksi.

Erhetyksen Waikutus
elli
Lapsen Murha.

Jak. Juteini.

Wiipurissa,
And. Cederwallerin Kirja-painosta
Wuonna 1827.

Sisällys

Esipuhe. 79
”Ihanaisessa paikassa maalla oli Talo,…” 79
Päätös. 83
Oma-Tundo. 84

Esipuhe.

Tämän kirjaisen olen minä kokoon pannut sitä julmaa ja kauhistawaa murhan syndiä wastaan, johon moni sala-wuoteuteen horjahtanut onneton nainen on uupunut äitinä tuskaisessa tilassansa. Sytyttäin äidin rakkautta kylmissä sydämissä on aiwoitus tämän kanssa: suojelus turwattomille ihmisen sikiöille. Tätä toiwottawaa waikutusta paraiten etsien,[25] olen minä ottanut tässä liikuttawaiseksi esimerkiksi aiwan siiwollisen ja hywin kaswatetun ihmisen herraisesta säädystä, jonga en minä ole kuitengan andanut ehdolla työtänsä täyttää, peljäten ajatuksessakin ehdon hirmuisuutta murhatöissä, erinomattain, koska heikko, turwaton ja wiaton lapsukainen, ihmisyyttä ja luonnollista äidin rakkautta häwäisten, surmataan. Äidin pitäisi oleman hänen ensimmäinen turwansa luonnon lain jälkeen; mutta, o Wanhurskaus! missä on sinun rangaisewa kostos, koska äiti hedelmänsä itse turmelee?

Äiti! ehkä eksyneenä
peittäis sinun salaisuus,
sikiäs on syndyneenä
Herran hywä omaisuus.

Ihanaisessa paikassa maalla oli Talo, hywin rakennettu ja woimakas, jossa asui wähälukuinen perhekunda herraisesta säädystä. Paitsi palkollisia ei ollut Talossa muuta perhettä kuin Isändä ja Emändä ja heidän ainoa kaunis Tyttärensä T e r e s i a nimeldä, jota wanhemmat rakastiwat, ja joka lapsuudesta alkain, hywän opin, hywäin neuwojen ja esimerkkien kautta, oli tullut niin kaswatetuksi, että wiisauden ja sydämen hywyyden piti oleman hänellä panttina elämän onnesta, niin kuin hän itse oli onni ja riemu wanhemmillensa. Hänen nimensä oli kuuluisa yli koko kulmakunnan. Isät ja Äidit niillä paikoilla, jotka neuwoiwat lapsiansa hywyyteen, käskiwät heitä käyttämään itseänsä niin kuin T e r e s i a. Koska hän joskus, erinomattain koulutuksen alla, wiipyi muutaman ajan kotoa pois, niin oli ikäwyys kaikkilla määrätön, niin kuin ilokin, koska händä jälle kotia toiwottiin; sillä hän oli ilo ilossa ja lohdutus murheessa. Jos jollekulle palkollisista tapahtui tapaturmainen wahingo Talon asioissa, niin oli hänessä apu ja turwa Isännän tykönä, joka tosin oli wiisas mies ja hywä sydämestä, waan joksikin kiiwas luonnostansa ja kowa ehdon syitä rangaistaissa, niin että tundematon händä pelkäsi tapaturmissakin, mutta joka hänen oikein tunsi, se rakasti händä ja wältti syitä hartaudesta händä kohtaan. Emännästä ei ole muuta sanomista, waan että hän oli lahjoitettu hywällä ymmärryksellä ja erinomaisella sydämen lembeydellä, jonga tähden hän oli kaikkein rakkauden ja kunnian osotuksen alainen. Hän oli toimekas omissa askareissansa ja miehensä neuwoille awullinen kaikissa asioissa, joka teki heidän elämänsä suloiseksi keskenänsä. Heillä oli myös ilo lapsestansa, joka menestyi heidän silmäinsä edessä, ja, hywillä awuilla kaunistettu, oli jo ehtineenä yli lapsuuden iän.

Mutta, ihmis parka! kuinga lyhyelle on sinun tietos ulettuwa. Tämän suloisuuden juuressa kaswoi orjan tappura, jonga okaat onnen turmeliwat. Tämä ainoa Tytär oli wiaton, eikä tietänyt niistä waaroista, kuin luonnollisen rakkauden indo asettaa nuorukaisten poluille. Hembeys lisää heille rohkeutta syöksemään itsensä rikoksen ansaan, josta ei enää wiat-

tomuuden paratiisin takaisin päästä. Woi kuitengin! että rakkaus, ja kuka tiesi ystäwyyskin, niin kuin kukkaiset orjan tappurassa, peittäwät ne waaralliset okaat, joidenga pitäisi oleman paljaina - - kauhistuksena nuorukaisten silmissä.

Ei tarwita sywembää tutkindoa onnen muutoksesta tässä ennen onnellisessa Talossa. T e r e s i a oli horjahtanut, ja muutaman kuukauden perästä alkoi erinomainen muutos hänen warrellansa, – – hän oli tullut raskaaksi, joka tilaisuus rasitti hänen sydändänsä, että hän luuli powensa pakahtuwan. Murhe ja tämä tilaisuus waiwuttiwat hänen terweydensä, johon ei syytä arwattu. Kaikki raskaus oli kuitengin mitäätön hänen sydämessänsä sen suhteen, että hän oli wanhembainsa mielen rikkonut ja heidän riemunsa tuhlannut. Hän peitti sen tähden tilaisuudensa, wiiwyttäin wielä wanhembainsa rakkautta itseänsä kohtaan, jonga hän tiesi heitä ilahuttawan.

Synnytys-hetki lähenee kuitengin wähitellen. Aika oli iloinen Kesä-kuussa, ja koko luondo uudistui riemua lisäämään. Mutta murhe oli täyttänyt T e r e s i a n sydämen, jolle olisi kuolema ollut lohdullisembi kuin auringon paiste. Ei hän wähäluuloisena tietänyt wielä synnytys-ajasta, eikä rohjennut niitä asioita muildakan kysellä. Hän pelkäsi kuitengin tätä kauheaa hetkeä enemmän kuin wiimeistä tuomioa. Sen tähden, koska hänen wanhembansa nyt aiwoiwat mennä wähäiseen reisuun kolmeksi päiwäksi hywiä ystäwiä terwehtämään, teki hän itsensä kiwulloiseksi, ja etsien syitä rukoili saada tällä erällä kotia jäädä, johon hywät wanhemmat wiimein suostuiwat ja lähtiwät itse matkaan.

Jo kohta toisena päiwänä Wanhembain pois ollessa alkoi särkö T e r e s i a n landeissa, joka muistutti hänelle lähenewäistä surkeaa hetkeä. Kotona ei ollut hänellä tilaa yksinäisyydessä sitä odotella. Hän meni siis yksinänsä metsään, luulonsa jälkeen ei wielä synnyttämään, waan sitä warten sopiwaista paikkaa etsimään ja walmistamaan. Tuskin joutui hän sielä tyhjään niittu-latoon, kuin kowa synnytys-piina kohtasi händä, ja jälkeen puolen päiwän, lewäten epä-tasaisella lattialla, synnytti hän pojan, jonga hän walatti kyyneleillänsä ja painoi sen särjettyä sydändänsä kohden. Lapsi, jossa oli hengi, ilmoitti elämänsä itkulla. Äiti peljästyi – – ja sulki lapsen hengen kädellänsä, luullen jongun metsässä käwelewäisen itkun kuulewan. Äiti hellitti jälle kätensä – – – ai Jesus armahda! lapsi on tukahtunut, eikä enää wirkoa äitinsä helmassa. Äiti pyörtyi taintiomaksi lattialle ja lepäsi pois rauhallisesti surkeimman hetken elämästänsä. Hän wirkosi wiimein pyörtymisestänsä, waan ei muistanut mitä hänelle tapahtunut oli; sillä murhe, kipu ja houraus oliwat turmelleet hänen järkensä, hän oli tullut hulluksi. Luonnollinen Äidin rakkaus waikutti wielä kuitengin hänen rinnassansa. Hän peitti lapsensa kaula-liinalla, ja meni wähällä woimalla niitusta ruohoja repimään pehmitteeksi lattialle, johon hän asetti lapsensa lewolle, niin kuin siinä olisi wielä hengi ollut, ja lepäsi itse tunnotoina sen wieressä toiseen päiwään asti. Kolmandena päiwänä, koska jo nälkäkin rupesi händä hiukaisemaan, lähti hän pyrkimään kotoa kohden, ja sulki puilla ladon owen. Hän ehti puoli-päiwän aikaan kotia, jossa oli huoli ja walitus palkollisten kesken, etsittäissä Talon Tytärtä, joka enemmän kuin wuorokauden oli hukassa ollut. Mutta, o kauhistusta! T e r e s i a on hullu ja puhumaton saastutetuissa waatteissa. Palkolliset holhosiwat händä parhaan ymmärryksensä jälkeen, ja hän toimitettiin lewolle omaan wuoteeseensa, johon hän nukkui

ildaan asti, ja makasi wielä unessa, koska wanhemmat kotia ehtiwät.
Ajattele nyt Lukia wanhembain mieli-karwautta, kuin he wiimein lapsensa tilaisuuden tietää saawat. Tässä puuttuu minulda ymmärryksen juoksu, eikä sowi sitä sanoilla tulkita. Mutta sekin, joka ei wanhembi ole, taitaa tämän kallaisessa tapauksessa arwata surkeuden wanhemman sydämessä, sen todistaa kyyneleet ihmisyyden silmissä. Ei nämät raukat wanhemmat näe kuitengan wielä kauhistuksen sywyyttä, johon heidän ainoa rakas Tyttärensä on syösnyt itsensä ja wetänyt sinne myös wanhembansa, ne wanhemmat, jotka rakastiwat händä enemmän kuin omaa silmä-teräänsä.

Tätä onnetonda sairasta ja mieletöndä ihmistä holhotaan nyt kaikella ahkeruudella, järjellisellä ja hiljaisella tawalla siihen asti kuin Lääkäri, jonga perään oli suurella kiireellä lähetetty, ehtisi tulla Kaupungista. T e r e s i a heräsi unestansa ilda-puoleen ja otti wähän rawindoa, alkoi myös wähäisen puhumaan, mutta puhui ristiin asioita, joita ei kukaan ymmärtänyt, katseli ymbärillensä, kysellen surullisesti, kuka hänen lapsensa wei, ja waati kiiwaasti, että se piti hänelle takaisin annettaman, muutoin se itkee ja kuolee nälkään, sanoi hän. Hän tahtoi itse mennä sitä etsimään. Äiti elli Talon Emändä, joka tämän puheen päälle katsoi tarkemmin tyttärensä puoleen, hawaitsi heti, että T e r e s i a n paita oli rinnoista märkänä niin kuin maidossa. Tämä andoi johdatuksen lähembään tutkindoon, – ja T e r e s i a hawaittiin synnyttäneen lapsen.

Lapsen isästä ei nyt puhetta ollut; sillä asia oli aiwan uusi ja raskas sydämelle; nyt oli kysymys sikiästä eläwänä taikka kuolleena. T e r e s i a l d a, joka oli sairas ja heikkomielinen, ei sitä pitänyt wielä kysyttämän, waan etsittiin ja kuulusteldiin hiljaisuudessa pitkin Talon tiluksia. Kuin ei sitä löydetty, niin kysyttiin T e r e s i a l d a, waan ilman selwää wastausta. Wiimein annettiin hänen pukea päällensä ja mennä itse lastansa etsimään. Tietämätä seurasi Isändä hänen jäljillänsä, ja kaksi palweliaa kulkiwat perässä edembänä. T e r e s i a menee suorasti, takaisin katsomata, niittu-latoa kohden, purkaa owen, eikä tiedä, että Isä on lymyssä ladon takana. Palweliat oliwat pisättäneet edemmäksi metsistöön. T e r e s i a ottaa nyt kuolleen lapsen syliinsä, luullen sen wielä hengissä olewan. Heiluttelee sitä kahda käsin ja laulaa hiljaa: h u s s u s s u l a l l a l l a, h u s s u s s u l a l l a l l a. Nähden eläwäisiä ruumiin päällä, sanoo hän: mengät pois te eläwäiset, älkät minun lastani herättäkö. Isän sydän pakahtuu ladon takansa, eikä woi enää itkuansa pidättää, – se puhkesi ja purskahti isoon ääneen. T e r e s i a hämmästyi ladossa, waan ei tietänyt mistä se ääni tuli. Hän katseli ymbärille seinän raoista, ja kuin ei hän ketäkän nähnyt, sioitti hän lapsensa lewolle, sulki ladon owen ja lähti jälle kotia käwelemään.

Isändä wiittasi palwelioille, jotka kohta luoksi tuliwat, awasi ladon owen, meni sisälle ja löysi kuolleen lapsen peitettynä lattialla Tyttärensä kaula-liinalla. Hän andoi ruumiin palwelioille ja käski kotia kandamaan. Itse riensi hän Tyttärensä perässä ottain waarin jäljistä, ajattelen sen eksywän hourassansa. T e r e s i a tuli edellä kauniisti kotia, ja rukoili saada lewolle mennä; sillä käyminen oli hänen wäsyttänyt heikossa tilassa.

Ennen kuin hän heräsi unesta, oli Lääkäri, joka oli tuttawa Talossa, ehtinyt tulla Kaupungista. Isändä ilmoitti hänelle lyhykäisesti, mikä tapaus oli hä-

nen Tyttärensä järjen turmellut. Hän näyttää Lääkärille sairaan wielä wuoteessa lewolla. Lääkäri katselee kaswoin tätä ihanaista sairasta, ja sanoo Isännälle: ei se ole lapsen murhaja. Olkon syy mikä liene hänen sikiänsä kuolemaan; ei hän ole sitä ehdolla tappanut. Sairas jätettiin makaamaan, ja Lääkäri otti lapsen eri huoneessa[26], ilman laillista käskyä, ulkopuolin tutkiaksensa, jonga hän hawaitsi tukahtuen kuolleeksi, niin kuin Äiti, ehkä hulluudessa, jälkeen käsin mainitsee; sormen siat tunduiwat wielä tarkalle silmälle lapsen poskilla.

Lääkäri, joka oli aiwan oppinut ja wiisas mies, keskusteli Isännän kanssa, ehkä särjetyillä sydämillä, asioista, kuinga ensimmäisellä erhetyksellä owat useasti suuret waikutukset, niin kuin kipinällä tulipaloon. Sitte kuin erhetys kerran tapahtunut on, sitte on työläs sen waikutuksia wälttää, waan ihminen on niin kuin laiwa myrskyssä merellä, joka silmän räpäys odottain haaksi-rikkoa.

T e r e s i a heräsi unesta, ja tahtoi mennä lastansa katsomaan. Isändä ja Lääkäri astuiwat sisälle kammariin. T e r e s i a tunsi Lääkärin ja rukoili hänen kauttansa Isäldä lupaa saada mennä lapsensa tykö, joka muutoin itkee ja kuolee nälkään. Te taidatte uneksia, wastasi Lääkäri, joka tahtoi käändää hänen mielensä lapsesta, ei teillä lasta ensingän ole. On, on kyllä, sanoi T e r e s i a, minulla on kaunis ja hywä lapsi, joka itki waan yhden kerran, mutta kuin minä panin käteni suun eteen, nukkui se makaamaan. Minä menen sitä katsomaan. Lääkäri, joka luuli hywäksi andaa hänelle myöden, ja ei wastustaa heikko-mielisen tahtoa, jonga kautta hän toiwoi muutosta sairaan tilaisuudessa, wiittasi Isännälle, joka ymmärsi asian ja sanoi Tyttärellensä: sinä saat mennä ja minä ja Tohtori tulemme sinun kanssas, me autamme sinua. T e r e s i a lensi ylös wuoteesta kiitollisuudella Isänsä kaulaan sillä tawalla, että Lääkäri pelkäsi turmelusta sairaalle. Mutta hän hellitti ja puhui ristiin. Waatteet puettiin hänen päällensä, ja he lähtiwät kolmisin käwelemään endistä niittu-latoa kohden, josta lapsi oli jo pois tuotuna; sillä Lääkäri tahtoi wakuuttaa T e r e s i a a, että ei hänellä lasta ollutkan, ja luuli sen kautta hänen pikemmin järjelle saattawansa. Waan koska he ehtiwät ladon luoksi, ja T e r e s i a ei löytänyt lastansa, puhkesi hän isoon itkuun, wiskasi itsensä lattialle sillä paikalla kussa hänen lapsensa lepo-sia ollut oli, huusi lastansa kiiwaalla äänellä, – ja nyt oli hiljainen mielipuolisuus muuttunut riiwatuksi hulluudeksi, johon taisi olla syy osittain sielun lewottomuudessa ja osittain maidon waikutuksessa, joka oli lykännyt itsensä rinnoista takaisin ruumiiseen ja aiwuin.

Nyt hawaitsiwat wasta Lääkäri ja Isändä, mingä epä-huomion he tehneet oliwat. Ei he woineet T e r e s i a a muulla neuwolla hallita, waan täytyi sitoa kädet kiini seljän taka kaula-waatteella, jonga Isändä sitä warten hellitti kaulastansa, ja nyt kuljettiwat he händä kotia-käsin taluttain kahden puolen käsi-warsista. Kiljahdellen riiwatussa tilassa tuodaan T e r e s i a kotia. Hän tahtoi riiwattuna itsensä turmella. Kiiwauden lauhduttamisen toiwossa tuotiin lapsengin jo lakastuwainen ja kaswoilda sinistynyt ruumis hänen helmaansa, waan hän ei tundenut sitä, syöksi sen pois puolestansa ja sanoi tiuskaten: wie pois se perkeleen musta sikiä! ei se ole minun; minun lapseni on kaunis kuin Engeli. Lääkäri tarwitsi kaikki neuwonsa liewittämään tätä hirmuista tilaisuutta, joka kuitengin wiimein niin paljo lauhtui, että T e r e s i a n ruumiillinen kamppaus tuli wähää helpommaksi, mutta houra ja sielun lewottomuus ei wä-

henneet. Hän näki hirmuisia näköjä. Hän käwi läpi taiwaat ja helwetit lastansa etsimässä. Hän puhui näköjänsä wäristyksellä, ehkä aiwan sekaisesti. Hänen meininginsä oli kuitengin arwattawa, kuinga hän joutui tuonelaan, ja kuinga hän näki siellä monenlaisia haamuja, erinomattain tapasi hän yhden suuren warjon, jota L u u l o k s i kutsuttiin. Tätä warjoa rukoili hän lastansa etsimään, taikka olemaan hänelle etsinnössä awullinen, johon se oli kohta suostuwainen, ja wei hänen ensin ales helwettiin, jossa nähdyt kuwaukset owat warsin mahdottomat mainita. Ehkä T e r e s i a halulla etsi lastansa, pelkäsi hän sen siellä löytäwänsä. Niin hirwittäwä oli tämä kauhea kadotuksen paikka. Sitte wei warjo hänen ylös taiwasta kohden. Siellä näki hän lapsensa A b r a h a m i n helmassa; hän kiljahti ilosta tämän näön ylitse, että taiwaan ääret kajahtiwat. Warjo katosi ja T e r e s i a syöksi lastansa kohden lewitetyillä käsillä sitä hartaasti wastaan ottamaan; - - - mutta A b r a h a m i ylensi kaswonsa ja katsoi wanhurskauden silmillä hänen puoleensa; T e r e s i a seisahtui, ja suurella jylinällä kuuluiwat kohta nämät sydändä murtawaiset sanat: ”Mene pois, syndinen! sinä olet mahdoton minun kaswoeni edessä, sinä olet mahdoton tätä lasta omistamaan. Se oli sinulle tosin uskottu; sinä olisit siitä ilon ja onnen löytänyt, mutta sinä olet hänen itse murhannut. Nyt on hän wiattomuudessa minun pysywäinen perindöni. Mene sinä takaisin maan päälle esimerkiksi, kauhealla muodolla opettamaan hembeille sisarilles äidin rakkautta sikiöitänsä kohtaan; sinun tuomios ei ole wielä, waan kohta, langetettawa.” Silmän räpäys, ja hän wajosi ales korkeudesta, niin kuin ihminen useasti putoaa unessansa, ja puoli-pyörtyneenä hawaitsi hän itsensä wuoteessa, jossa nyt hänen elämänsä eron hetki lähestyy, eikä tiedä tilaisuudestansa kuoleman jälkeen; sillä hän sanoo syndinsä olewan suuremman kuin Jumalan armon. Ei hän luule koskaan saawansa nähdä murhattua sikiäänsä. Woi surkeutta, woi surkeutta! huusi hän, ja ylen andoi hengensä.

P ä ä t ö s.

Ihminen! jos luulet todella itses wirheistä wapaaksi ja olet pikainen lähimmäistäs tuomitsemaan, wiskaa ensimmäinen kiwi onnettoman päähän, joka ei ole ymmärtänyt eikä woinut wiettelystä ja syndiä wastaan seisoa. Waan jos et ole itsekän täydellinen, niin itke hiljaisuudessa ihmisen heikkouden ylitse. Kuka taitane tutkia ne salaiset siteet, joilla ihminen on pauloitettuna tapausten orjaksi. Hänen pitäisi walwoman heikkoudensa ylitse, niin kuin wartia yöllä tulipalon tähden, ja sammuttaman kohta syndyneet synnin kipinät; muutoin on työläs syndiä woittaa, niin kuin tuli-paloa sammuttaa.

Irstainen synnin orja, ja pahanelkinen ehdon murhaja! joka surmaat sikiäs turwattomassa tilassa. Ajattele sitä hetkeä, koskas murhatun hedelmäs tuonelassa jälle silmätä saat. Luuletkos olewan sinulla rohkeutta kohdata händä Wanhurskauden kaswoen edessä? Riemua ei ole sinulla hänestä missäkän paikassa; taiwaskin olisi näin sinulle helwetin wertainen. Eihän[27] petokan wahingoita sikiäänsä, waan rakastaa ja suojelee sitä omangin hengensä waaralla. Sinä hukutat itse hedelmäs taikka huolimattomuuden ja muun kelwottomuuden kautta sen turmelet, ja olet niin muodoin petoa ilkeämbi. Ota itselles wertaus T e r e s i a s t a. Me luulemme hänen wiattomaksi murhaan. Tapaukset syöksiwät hänen turmelukseen. Lapsi kuoli tapaturmaisesti wasten äitinsä tahtoa. Hän oli hywä ja kaikilda rakastettu ihminen, - - - ilman lohdutusta on hänen elämänsä kuitengin loppunut. Ehdon murhaja! mitä lohdutusta woit sinä

tämän suhteen toiwoa elämäs wiimeisellä retkellä. Ei sinua maailmakan rangaistusten alla surkuttele. Sinä olet niin kuin ulos wiskattuna armon owesta, jota sinä suljettuna, paatuneessa tilassas, turhaan kolkutat.

Oma-Tundo.

Oma-tundo ombi suuri
lahja Luojan laupiuden,
erittäisin eläwistä
suotu sukumme hywäksi.

Hurskauden hywyydestä
ombi töiden todistaja,
wartiamme walwowainen,
tullut taiwaasta tykömme.

Se, se kungin sydämelle
tunnustaapi työnsä arwon,
lohduttaapi, langettaapi,
ennen tuomion tuloa.

Se on taiwas tunnoillemme
tähden työmme tarkoitetun,
taikka tuska täydellinen,
häijyn helwetin mukainen.

Mutta kuka muukalainen
tukahuttaa tunnon lahjan,
se on peto peljättäwä,
surma ihmisten seassa;

lain kowan kostamata,
salaisuuden suojan alla,
on se walmis wahingoihin
synnin julmassa janossa.

Syndi himoo saastaisuutta,
kalwain imee itseänsä,
niin kuin karhu konnussansa
kämmen-päätänsä kewäillä.

Tunnottoman tuhmuudessa
ombi pesä pahain juonden,
niin kuin pedon penikoilla
korwen syngeän sisällä.

Ihmettele, ihmis-raukka,
tunnon sywää turmelusta,
koska kohden sikiäänsä
sydän kowettuu kiweksi;

Koska kuullaan mainittawan,
että riemu äidin rinnan,
lembeyskin luonnollinen
täällä tukahtuu monesti,

tukahtuu ja paatuu paljo
synnin tähden sillä lailla,
että muuttuu murhaiseksi
rinda rakas ja suloinen.

Tässä syytä sywyydellä,
helwetillä hirwiällä,
awattuna, ammollansa,
olis' nielemään otansa;

mutta Herran hurskas mieli
säästää koston kowemmaksi
tuomiolle tullessamme,
tilin wiimeisen teossa.

Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt
N:o 52. 29.12.1832.

Awiisin Alku–sanat.[i]

Kielellänsä lindukin laula

Jokaisen kansan kieli on kungin paras tawara ja kalliin perindö jälkeen tulewaisille. Sen kautta sytytetään Suomessakin järjen walistus lämbymäksi loisteeksi, jossa hyödytys ja hywä elämä meillä menestywät; sen kautta on tie täydellisyyteen onnessa ja hengen walossa. Sitä kohden kilwoitellen on myös Wiipurin Kaupungissa yhdistynyt S a n o m a - S e u r a, jolla on aiwoitus, allekirjoitetun kautta, alkain tulewan wuoden alusta Hänen Keisarillisen Majestetinsä armollisella luwalla ulosandaa, puolen arkin päällä, kerran wiikossa, suomalaisen Awiisin eli Lendo-lehden, S a n a n S a a t t a j a nimeldä, jossa saawat siansa ei ainoastansa[28] otolliset järjen hedelmät ja hengelliset harjoitukset, waan myös tiedot luonnon moninaisista waikutuksista, olkot kappaleet walmistetut joko tawallisella kielellä, taikka runon solmituilla sanoilla. Tähän Lendo-lehteen wastaan otetaan kiitollisuudella Maakunnasta kaikkinaisia hywiä aineita Suomen kielellä. Ainoastansa tutkinnot Uskon Opin perustuksissa ja epä-tietoiset asiat Waldakundain wälillä owat siitä ehdolla eroitetut. Wahingoa wältellen, waan ei woittoa etsien, on tämän Lehden wuosi-kertainen hinda määrätty olemaan kaksi Rublaa ja 50 kopeikkaa Wenäjän Paperi Rahassa, johon wielä tulee luettawaksi wähäinen lisäys, koska Awiisia Postin kautta lähetellään. Wiipurissa 29 päiwä Joulu-Kuuta wuonna 1832.

A n d r e a s C e d e r w a l l e r i,
Kirjan Painaja.

---

[i] Kirjoituksen lopussa on Andreas Cederwallerin allekirjoitus, mutta todennäköisesti kirjoittaja on Jaakko Juteini. Ks. Kuuno A. Talviojan kirja ”Jaakko Juteini ja hänen kirjallinen toimintansa” vuodelta 1915, s. 107.

Sanan Saattaja Wiipurissa 1833–1841

Lehdessä ilmestyneet Jaakko Juteinin kirjoitukset[i]

N:o 8. 23.2.1833	Kirkon Rakennus Helsingin Kaupungissa.	88
N:o 12. 23.3.1833	Herran Rukous.	88
N:o 15. 13.4.1833	Julkinen Jumalan kiitos.	88
N:o 18. 4.5.1833	Usko Jumalaan.	89
N:o 23. 8.6.1833	Wartian yö-huuto kellon lyötyä.	90
N:o 28. 13.7.1833	Maljan Juomingi.	90
N:o 39. 29.9.1833	Kunnian Osotus Wäinämöisen Kuwalle Wanhassa Wiipurissa wuonna 1831.	90
N:o 10. 8.3.1834	Hauta-Piirroksia.	90
N:o 35. 6.9.1834	Hauta-Piirroksia.	91
N:o 51. 27.12.1834	Laki ja Armo-liitto.	91
N:o 1. 3.1.1835	Uuden wuoden lahja.	91
N:o 16. 18.4.1835	Turun ja Oulun Wiikko-Sanomain Muisto. Sanan Saattajalda Wiipurista.	91
N:o 25. 20.6.1835	Tulipalo Wiipurin Linnassa kewäillä wuonna 1834.	92
N:o 32. 8.8.1835	Laulu.	94
N:o 42. 17.10.1835	Lapsen Laulu.	94
N:o 44. 31.10.1835	Leikki-Laulu Saksan wiinasta ja kaljasta.	94
N:o 47. 21.11.1835	Neitoisen Laulu Meri-miehelle.	95
N:o 4. 23.1.1836	Keisarinnalle ALEKSANDRALLE, Tuldua, iloksi Isämme maan, Suomelle onnea osottamaan, ensi-kerran 10. päiwänä kesä-kuuta wuonna 1833.	95
N:o 7. 13.2.1836	Toistain heränneelle Oulun Wiikko-Sanomalle Sanan Saatajalda Wiipurista.	95
N:o 9. 27.2.1836	Wanhan Pijan Laulu.	96
N:o 11. 12.3.1836	Laulu Lasten Kirjassa.	96
N:o 14. 2.4.1836	Mies.	96
N:o 35. 27.8.1836	Laulu Lapselle ja Opettajalle Koulussa.	97
N:o 44. 29.10.1836	Linnun Pesä.	97
N:o 48. 26.11.1836	Suosio.	97
N:o 25. 20.06.1840	Hammas-taudin woiteesta.	98
N:o 41. 10.10.1840	Höyry-laiwa Wiipurissa 1839. ”Wanha suomalainen.”	98
N:o 50. 12.12.1840	Nuija-sota Suomessa. 1597.	100
N:o 51. 19.12.1840	J - - n wanha kynä-weitsi tauluun liitettynä. 1840.	101
N:o 7. 13.2.1841	Löytö-lapsi.	101
N:o 10. 6.3.1841	Hopia-häissä.	102
N:o 14. 3.4.1841	Wanha ystäwä kaukaa ystäwälle.	102

[i] Tähän on painettu pääsääntöisesti vain sellaiset kirjoitukset, joita Juteini ei ollut aiemmin julkaissut.

N:o 22. 29.5.1841	Herran Tohtorin Lönnrotin tuldua Wiipuriin 27 päiwänä Toukokuuta 1841.	102
N:o 23. 5.6.1841	Tuonelasta tulleen tarina Suomen kielestä.	102
N:o 26. 26.6.1841	Elämä.	104
N:o 27. 3.7.1841	Palkollisen laulu.	104
N:o 31. 31.7.1841	Tanssi-laulu.W-s-	104
N:o 48. 27.11.1841	Kiwi-piirros Suomen Kirkolle Wiipurissa 1831. Wanha muiste, koska Suomen Kirkkoa Wiipurissa toistain rakennettaissa 1831 etelä puolella muurin sisään suljettuina ihmisen raajat löydettiin.	105

Kirkon Rakennus Helsingin Kaupungissa.

Kirkko tässä kalliolla
kaunistaapi Kaupungin,
Opin Suoja suosiolla
uudistaapi uskongin.
Hywän suondo, hartaus
siis nyt siitä alkawat;
toiwo, riemu, rakkaus
kansan luona kaswawat.

Toinen.

Herran Huone korkea,
Uskon Oppi oikea
owat kukin kalliolle
perustetut pysymään,
tulewalle tuomiolle
Suomessakin säilymään.

Herran Rukous.

Isä! joka iäisesti
taiwaan täytät ilolla,
täälläkin jo totisesti
muistat meitä armolla.

Pyhän nimes pyhitystä
olkon meillä muistossa,
että saamme enennystä,
uudistusta uskossa

Walmistele Waldakundas
sydämiingin syndisten,
säilyttele Seurakundas,
rauha, riemu ihmisten.

Tapahtukon tahtos meillä
maassa taiwaan tawalla
kulkeissamme käskys teillä
nytkin armon ajalla.

Joka päiwä parhaaksemme
leipä siunaa lewolla,
aina alla puutostemme
täytät tunnot toiwolla.

Armos kautta andeheksi
anna suuret syndimme,
älä käännä kandeheksi
heikkoutta hengemme,

Niin kuin wirheet welwollisten
andeheksi annamme,
kuule ääni kurjallisten;
erhetys on osamme.

Pitkin luonnon laweutta
kauas poista kiusaus,[29]
estä elon waikeutta, –
syndikin on sairaus.

Ole turwa tuskallisten,
wapauta waarasta,
woita waino wihollisten,
päästä meitä pahasta;

Sillä sinä, Kaikkiwalda!
olet hurskas haldia.
Sinulla on woima, walda,
korkeus ja kunnia.

Julkinen Jumalan kiitos.

Luoja! joka jalommasti
autat aina maailmaa,
laihon lailla hartahasti
kansa kohdes kumartaa,
juhla-laulu lausuwainen
Kirkossas on kaikuwainen.

Kilwan kiitos kandakamme
Isän luoksi laupiaan,
riendäkämme riemussamme
tahtoansa tundemaan,
jonga armo, woima, walda,
täytti toiwon awaralda.

Hurskas, hywä Hallitsia!
walmis meitä muistamaan,
Waldiasten Wallitsia!
käännä korwas kuulemaan
äändä kansan kiitollisen,
omaisuudes onnellisen.

Ilo on nyt ilman alla,
mainioita mainitaan,
h a l l e l u j a huminalla
Laupiaalle lausutaan;
Lohduttajan armo-laina
ombi meille aldis aina.

Wiimein walo iäisyyden
armon kautta awataan,
Waldiaalle wäkewyyden
woiton wirttä weisataan.
Pyhä, pyhä taiwahassa!
rauha myöskin maailmassa!

Usko Jumalaan.

Herran töitä tutkistellen
hengi maassa hämmästyy,
armoansa ajatellen
usko, ilo ilmestyy;
sinun, Isä iäinen,
tundee sydän suloinen.

Kaikkiwallan korkeutta
maa ei mahda ymmärtää,
Luojan suuren laupiutta
järjen kautta käsittää;
sinun, Isä iäinen,
tundee sydän suloinen.

Kaiketi on kaikuwainen
korwa tehty kuulemaan,
silmä luotu lukkuwainen
ihme-töitäs tutkimaan;
sinun, Isä iäinen,
tundee sydän suloinen.

Hywän suondo sieluissamme
tekiästä todistaa,
rakkautta rinnoissamme
wakaisesti waikuttaa;
sinun, Isä iäinen,
tundee sydän suloinen.

Rakkaus on riemu suuri,
walmis wainot wälttämään,
Jumalassa on sen juuri,
perustettu pysymään;
sinun, Isä iäinen,
tundee sydän suloinen.

Iloinen on itsellemme
usko jalo Jumalaan;
siitä wielä weljellemme
hartautta hawaitaan;
sinun, Isä iäinen,
tundee sydän suloinen.

Wartian yö–huuto kellon lyötyä.

Warjelkon Jumala, jolla on walda,
Kansa ja Kaupungi waarojan alda!
Kello on kymmenen lyönyt.
Kello on yks'toista lyönyt.
Kello on kaks'toista lyönyt.

Kello on yksi jo lyönyt.		Kello on kaikunut yksi;
Kello on kaksi jo lyönyt.	eli	Kello on kaikunut kaksi;
Kello on kolme jo lyönyt.		Kello on kaikunut kolme;
Kello on neljä jo lyönyt.		Kello on kaikunut neljä.

Maljan Juomingi.

Suomen arwo suuri on,
miehen mieli werraton;
työhön lapsensa laittaa,
tytön nuorena naittaa.

Neito itse iloinen,
sulhaiselle suloinen,
kauan kukkana kestää,
huolet elossa estää.

Wapaus on wakainen
Kansakunnan omainen,
eikä waiwuta waiwaan
alla toiwomme taiwaan.

Työ ja toimi totinen,
isäin indo endinen,
pellon waatiwat woimaan,
saawat kandeleen soimaan.

Arwo wanha ainian
kaswattaapi kunnian;
malja miehille juodaan,
sydän neidoille suodaan.

Kunnian Osotus Wäinämöisen Kuwalle Wanhassa Wiipurissa wuonna 1831.

Wäinämöinen woimallinen,
Runon Isä riemullinen,
rakastettu, rauhallinen!
terwe tullen Wiipuriin,
Karjalinnan Kaupungiin!

Hauta–Piirroksia.

Ottakai wastahan kutsumus warhain,
koska on aika ja parannus parhain.[i]

Katsos, ruumiimme kuolossa näändyy,
mutta hengemme Herralle kääntyy.

Pahasta kuolema ihmisen päästää,
awaten autuuden, sielumme säästää.

Waeldaja wakainen!
wiiwy tässä, tutki tätä,

---

[i] Julkaistu ensimmäisen kerran: Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 25. 19.6.1824.

tähän loppui tuska, hätä;
tuonen tie on tasainen.[i]

Maatuu ruumis, murtuu jywä;
mutta sielu, siemen hywä,
tarkoittaapi taiwaaseen.[ii]

Raajat täällä raukenewat,
tuolla taiwaat aukenewat
sielun eteen säilyneen.[iii]

Hauta–Piirroksia.

Waiwa on nyt woitettuna,
luonnon lainna maksettuna;
lapsi muutti menonsa,
löysi warhain leponsa.

Lapsi on lewossa löytänyt onnen,
tawannut taiwaan,
joka on joutunut kuoleman kautta
helmasta hautaan.[iv]

Wapahana waiwasta
toiwon minä taiwasta;
sinne sielu siirretään,
ruumis maahan riennetään.

Laki ja Armo-liitto.

Ehtiwäiset elämään!
kostain Laki kolkuttaa,
Siinain wuori waikuttaa
wihan alla wiipymään.

Mutta Luojan laupiaan
armo-liitto lohduttaa,
synnin wallan waiwuttaa,
auttain meitä ainiaan.

Uuden wuoden lahja.

Armo-lahjat Laupiaan
owat aldis ainiaan.
Uusi wuosi wiljallinen
olkon jälle onnellinen.

Isä suuri suojelkon,
waaroistakin warjelkon,
saattain meille siunausta,
lepoa ja lohdutusta.

Suokon Herra suosion
aina yli ansion,
että säilyy Seurakunda,
wahwistuupi Waldakunda.

Turun ja Oulun Wiikko-Sanomain Muisto. Sanan Saattajalda Wiipurista.

Menot owat muuttuwaiset,
mutta murhe muuttumata
mielet murtelee majoissa.
Nyt on tuoni Turun, Oulun
arwostansa alendanut,
wienyt Wiikko-Sanomansa.
Katsos, kuinga kiirehesti
lakastuwat lendolehdet,
waiwat warjoon waeldawat
pohjan kylmällä kedolla.
Siitä tosin sikiääpi
sydämissä Suomen miesten
outo, kauhea kamoitus.
Erittäin ja ennen muita
ombi murhetta minulla,
joka hoikka hoiperellen
horjun itse huolen alla,
saattain wielä Wiipurista
sanat lendämään leweelle.

---

[i] Julkaistu ensimmäisen kerran: Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 25. 19.6.1824.
[ii] Julkaistu ensimmäisen kerran: Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 25. 19.6.1824.
[iii] Julkaistu ensimmäisen kerran: Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 25. 19.6.1824.
[iv] Julkaistu myöhemmin: Arkkikirjallisuusvihko N:o 4, Hauta Piirroksia –luku, 1844, sekä Juteinin Kirjoja V,"Lapsille" –luvussa, 1857.

Kuolleet owat kumppanini,
Wiikko-Sanomat wakaiset.
Orpona on Turku, Oulu,
orpo Suomikin suruinen.
Syndymätä saapi olla,
waan ei koskaan kuolemata,
kaikki muldahan meneepi.
Kalma ombi kalwawainen
Luonnon ikuinen isändä.
Esimerkki ennustaapi
päiwän omaa päättämistä,
eron hetkeä elosta.
Mutta kuolla kurjan lailla,
kangistua kamalasti
tuonen tiellä tuskaisella
paitsi hyötyä hywille,
se, se tuopi turiloita,
Kärmehitä käändeleepi
Kohden kowaakin sydändä.
Kansan hywän hyödytystä
tarkoittiwat taitawasti
weljet, wainajat molemmat,
mutta paljon paatumusta,
hämmennystä hämärässä
oli esteenä edessä.
Wieras indo wiiwyttääpi
wielä Suomen wiisautta,
rakkautta riemullista
kohtaan kieldämme kotoista,
kohtaan kansan kunniata,
kohtaan onnea omaista.
Suotta wanha W ä i n ä m ö i n e n,
kumauttain kandeletta,
aamu-ruskon siiwen alda
päiwää koitolle kokeepi.
Lewätköt nyt lewossansa
walistuksen waikuttajat
arwon ansaitun perästä!
Mutta herättäkön Herra
laupiaasti hengen lahjat
järjen töitä täyttämähän
wielä sukumme seassa,
kuin on aika autuaambi,
lohdullinen lapsillemme, –
kuin on wanhain wakuudesta,
miehuudesta, mainioista
saatu pysywä perindö,
että alkaa aamu-rusko,
walkenewa wähitellen,
että walo walistuksen
lewiääpi lembeästi
päiwän paisteeksi paraaksi.
Sitte soipi somemmasti
kandeleemme kaikuwainen,
sitte menon muukalaisen
säkki-pilli pirisewä,
pirisewä, pärisewä,
litistyypi, latistuupi,
niin kuin watsa waiwaisella
ilman einettä elossa.

Tulipalo Wiipurin Linnassa(*) kewäillä wuonna 1834.

Wuosi, hiljaa hihtelewä,
kulkein päätti Huhti-kuuta,
päiwän wiimeisen waelsi,
koska kauan lewättyä
talwen alla taindiona,
taikka heti herättyä
kowin warahin kewäillä,
U k k o i n e n, nyt unda wailla,
ikäwöiten illan suussa,
jyrinällä, järinällä
alkoi yöllä ajamahan,
käytti waunun kolisewan
pitkin pilwen kukkuloita
sumun syngeän seassa,
että ilma iski tulda,
säkeniä sähähteli.
Hetken hywin ajettua,
kuljettua kiirehesti,
joutui ukko joutsinensa,
nuolinensa, nauloinensa
wiimein Wiipurin pakeille,
mutta jossa Jättiläinen

(*) Jonga on rakendanut Ruotsin Wäli-Wallitsia eli Waldiaan lainen Torkeli Nuutin poika wuonna 1293.

Linnan torni tukewambi,
oli esteenä edessä,
niinkuin wanha W ä i n ä m ö i n e n
wasten juonda J o u k k a w a i s e n.
Tässä wahwat wastatuksin
ahdistiwat awaruutta,
kukin tahtoi kumppaninsa
pojes tieldä pakoitella.
Teräwästi, tulisesti
toinen toista tokaiseepi,
osawasti ottelewat
ukot uljahat molemmat,
eikä tiedä tietäwäkän
wielä woiton wäändymistä,
kuin jo U k k o i s e n kupeella
puhjennut on naula-pussi,
reppu tulinen rewennyt,
että, liekin leimahtaissa
pamauksella pahalla,
tapaturma tuotti nuolen,
puikon tulesta punaisen
kohden tornin kukkulata,
rauta-lakkia likelle,
joka oli jalommasti
puilla päähän pystytetty,
jatkain pitkälle pituutta,
korkeutta koroitellen.
Ylähällä yldywäinen
Walkea jo wälähteli,
loiste lewisi punainen,
sitte sauwu sakeana,
kiekuroissa, kukkuroissa
kohden pilwiä kohoili,
tornin suusta syngeästä
loikahteli liekki suuri,
jonga haarat hajallansa,
niinkuin[30] kielet kimarrellen,
wäännellen ja wääristellen,
taisteliwat taiwahalla,
muurin kyljet kuumenduiwat,
tuli tuikki ikkunoista,
tykin reijistä repeili.
Palo aiwan paisuneena
lewotoina leimahdellen,
oli piirin pimeämmän
itse waljeten walaisnut,
eikä auta alahalda
apu, neuwo aikamiesten,
uljauskan urhollisten;
sillä surma syndyneenä,
liemu, Linnan sytyttäjä,
ollen kowin korkealla,
piti kaikki pilkkanansa,
hylki huolengin hädässä.
Naakka-parwet, pauhun kautta
peloitetut pesistänsä,
lendeliwät lewoitoina
pilwein luona paistehessa,
josta tosin, niin kuin tulet
kuwaillen ja kuljeskellen,
siiwet wälkkyiwät walossa.
Kauheasti kaunis näkö!
tuo on tosin tuli-wuori,
iso ahjo I l m a r i s e n.
Katsos lieskan liehutellen
kaiken yötä kamalasti,
pilwet päällä punertuwat,
kuumoittaapi ilman kansi,
torni syöksee sywyydestä,
aukostansa awarasta
kiildäwiä kipinöitä
tuhansittain taiwahalle,
tähtein lukua lisäillen,
josta jälle wajoilewat
mandereelle ja merelle,
niinkuin lumi laitumelle;
waan ei olleet wahingoksi
muille kaupungin majoille,
waikka waimot wapisiwat,
miehet murheessa epäillen
korjailiwat kotojansa,
lapsiansa lohduttiwat.
Mutta nyt on torni tyhjä
niinkuin kirnu karsinoinnut,
amme ammeita isombi,
perin pohjin palaneena
tosin turmion näköinen.
Muuri toki murtumata,
rungo jalon Jättiläisen,
ombi kauan kestämässä
muisto-merkkinä ajalle.

Laulu.

Kyllä on Suomessa luminen luondo,
waan hywän suondo
riemulla rindoja lämmittää.
Kulkekon talwella kylmänä kuukin,
lämmin on luukin,
kuin weri ystäwät yhdistää.

Kesällä leikkiwät linnut ja karjat,
makeat marjat
warsista walmiina taitellaan
Kedolla kestäwät lapset ja laumat,
pellolle aumat
korkeat, laweat laitellaan.

Pienestä pijasta paisuupi nainen,
jaa samallainen
kuin marja kukasta wiljellään.
Miehiksi nousewat poikamme norjat,
suorat ja sorjat,
miehinä miehuutta kiitellään.

Ei ole elämä onnea wailla
Suomengan mailla;
awoina owi on nautindoon.
Naitawan neitoisen lembeä laatu,
simasta saatu,
aina on sulawa suosioon.

Lapsen Laulu.

Lapsi olen laulawainen,
pieni, wielä woimaton,
huwitusta halaawainen,
huikennellen huoleton.

Warjelduna wanhemmilda,
armas, wietän aikoja,
suojelduna suuremmilda
olen wailla waiwoja.

Aina löydän awoimena
äidin helman hupaisen;
isän polwen istuimena
tunnen minä turwaisen.

Eipä äidin rakkautta
waiwatkan woi wähendää,
isän hywän hartautta
elon huolet häwittää.

Kieldo, taikka käskeminen
armas ombi äidildä,
opin, neuwon ottaminen
indoisembi isäldä.

Siis on syytä nuoruudessa
heitä hywin kuulemaan,
wanhemmille wanhuudessa
wielä arwon andamaan.

Leikki-Laulu Saksan wiinasta ja kaljasta.

Pojat! pois nyt kalja tieldä,
Koska wiinaa koitellaan;
kaljan kautta miehen mieldä
moniasti moitellaan.

Janon jähdyttääpi kalja,
mutta leikin lyhendää.
Wasta wiina, weljein malja,
ystäwyyttä ylendää.

Kuinga siis on kaljan laatu?
mitä wiina waikuttaa?
Kotoa on kalja saatu,
Saksa wiinan saawuttaa.

Tosin meitä kalja täällä
hiljallensa hyödyttää,
wiina kiehuu kielen päällä,
sitte päätä pyörryttää.

Neitoisen Laulu Meri-miehelle.

Lainehet loiskuwat,
rannoille roiskuwat.
Missähän kuldani merellä kulkee?
allojen päällä se päiwettyy.
Kaipaus huolella hengeni sulkee,
neitoinen kotona näiwettyy.

Lainehet loiskuwat,
rannoille roiskuwat.
Alloilla aluskin nousee ja waipuu,
tuuli nyt touwia nytkyttää.
Waaroissa waikea tundoni taipuu,
sydän jo sywästi tytkyttää.

Lainehet loiskuwat,
rannoille roiskuwat.
Sumuiset silmäni ei näe laiwaa,
ilmakin muotonsa mustendaa.
Toiwossa toki ei tunneta waiwaa;
rakkaus huoleni huojendaa.

Keisarinnalle ALEKSANDRALLE, Tuldua, iloksi Isämme maan, Suomelle onnea osottamaan, ensi-kerran 10. päiwänä kesä-kuuta wuonna 1833.

Waldakunnan kallis Äiti!
Suomalaisten Suojelia!
terwe, terwe tulduasi,
käytyäsi ensi-kerran
luona kansan kiitollisen
Suomen siunatun majoissa.
Armos, aina lohdullinen,
ombi täällä totisesti
lahja suuren lembeyden.
Riemuisesti rakkautta
sydämissä syttyneissä
poltto-uhrina palaapi,
liekitseepi leimahdellen
kohden suloista sydändäs.
Elä kauan elämässä,
ollen turwa tuhansille,
meille menesty iloksi!

Toistain heränneelle Oulun Wiikko-Sanomalle Sanan Saatajalda Wiipurista.

Kiitos tässä kunnialla
olkon Oulun Weljelleni.
Ensin kiitän ennen muuta,
kiitän suuresti sinua,
ettäs jälle elämähän
olet tullut tuonelasta,
niin kuin haudassa herännyt.
Kiitos, kiitos, Weikkoiseni!
tähden suuren hywän suonnon
suotu Sanan Saattajalle
lehdessäsi lembeässä,
jollas alkanut jalosti
olet wielä wuosi-kerran.
Hukutetun huokumasta
luulin sinun siirtyneeksi
pojes pohjan mandereilda.
Kyllä minä kyyneleitä
wuodattelin wuosi-kauden,
huolen alla huokaellen
kannoin suru-kaapuani
murheen mustassa tilassa.
Mutta nyt on minullakin
mieli sitä suloisembi,
ettäs tulit tuonelasta,
ehdit elämään takaisin.
Kuka tiesi liene lehtes,
kulkewainen korkealla,
tehnyt matkan maatessaskin
luoksi wanhan W ä i n ä m ö i s e n,
käynyt kerran kuulemassa,
tietämässä, tundemassa
tulewaistakin tilaamme,
niin kuin Noach arkistansa
laski linnun lendäwäisen
merkin tuomaan tullessansa,

että wesi waipuneena,
laskeneena, langenneena
oli onneksi hänelle.

Wanhan Pijan Laulu.

Kurja on ukota,
kuin kana kukota.
Aika jo minua ahdistaa,
waan toiwo tundoa wahwistaa.

Kurja on ukota,
kuin kana kukota.
Woi ikä woimani waiwuttaa,
mutta ei tahtoa taiwuttaa.

Kurja on ukota,
kuin kana kukota.
Rakkaus riemua riennättää,
ystäwät yölläkin yhdistää.

Kurja on ukota,
kuin kana kukota.
Sulhainen suosion waikuttaa,
kanalle kukkokin kutkuttaa.

Laulu Lasten Kirjassa.

Kuin on lapsen luondo, mieli
rakas, sula suosioon,
sitte ombi sydän, kieli
sopiwainen sowindoon.

Hywät lapset hyödytystä
enendäwät elämään,
oppi onnen lisäystä
saawuttaapi säilymään.

Neuwo nuoren, oppiwaisen
ymmärrystä ylendää,
laiskan, pahan, paatuwaisen
wiat sitä wähendää.

Mieldä wailla waikeutta,
erhetystä etsitään,
josta jääwät surkeutta
isä, äiti itkemään.

Paras, että puhtautta
wiatoina warjellaan,
riemua ja rakkautta
sydämissä suojellaan.

Tätä suurta suloisuutta
aina täällä tarwitaan;
wanhanakin wakaisuutta
wielä meildä waaditaan.

Mies.

Mies on maassa oiwallinen,
waiwoissakin woimallinen,
koska konna wärisee,
waaroissansa wapisee.

Mies on wiisas wahingoissa,
tuskan alla, turmioissa;
nekin händä hyödyttää,
onni pahan pyörryttää.

Mies ei mieli hoiperrella,
eikä huoli huikennella;
mutta missä tarwitaan,
siellä miestä mainitaan.

Tammesta on miehen tahto,
(waan ei hellä niinkuin wahto)
walmis töitä täyttämään,
oikein onnen käyttämään.

Tutkittaissa tundoansa,
taikka muuta menoansa,
miehen tawat tunnetaan,
joilla arwo ansaitaan.

Miehen jalon, järjellisen,
retkillänsä rehellisen
tie on tietty kunniaan
awun kautta Armiaan.

Laulu Lapselle ja Opettajalle Koulussa.

Lapsi! Kouluun kulje,
sielus aina sulje
Luojan laupiuden sisälle,
ollen tunnon tiellä
wanhanakin wielä
arwo äidille ja isälle.

Tosin tarpeellinen,
mutta murheellinen,
ombi näin nyt ero isästä;
kohta saat jo kuulla,
että itku-suulla
lähtö läheneepi äidistä.

Opin tie on täällä
maamme piirin päällä
lewiäwä lapsukaiselle,
jossa halu hywä,
mieli menestywä
tuowat taidon nuorukaiselle.

Kuules, lapsi kulda;
muista, isäs mulda
haudassakin menos hawaitsee.
Ah! siis käytä aina
hywin luonnon lainna,
josta osa jalo jakoilee.

Muista äidin mieldä,
kuin on onnen tieldä
erhettynyt lapsi lewoton.
Katsos, kuinga kundo,
terweys ja tundo
wanhemmalle wasta ilo on.

Ohho, Opettaja!
joukon johdattaja,
suojaa halduus suotu tawara;
sitte sinun taitos
on, kuin Luojan laitos,
kunniassa aiwan awara.

Ole onnen lisä,
itse lasten isä,
kaswattaissas heitä koulussa,
pyydä puhtautta,
hengen hurskautta
yhdistellä ynnä oppinsa.

Säästä, säilyttele,
taiten taiwuttele
wesa pieni, onnen omainen;
siitä sitte aiwan,
tähden tämän waiwan,
ombi ilos tosin iäinen.

Linnun Pesä.

Isän maja ihmisellä,
syndy-paikka syndisellä
armahaksi arwataan,
kallihiksi katsotaan.

Näin on pesä pienimmällä
linnullakin lendäwällä
paikka pyhä katsottaa,
waan ei suotta sullottaa.

Siinä hängin sikiänsä
säilyttääpi siiwillänsä,
koska waara waikuttaa,
josta kurja kuikuttaa.

Kungin koto kaikkialla
näin on rakas rauhan alla:
syystä sitä suojellaan,
wakaisesti warjellaan.

Suosio.

Suosio on soma
onnen siemen oma,
josta kaswu kaunis ilmestyy;
sillä suloisella
lewon laitumella
kaikki meille hywin menestyy.

Sydän siiwollinen,
rinda riemullinen
sulattawat mielen suosioon;
mutta wiha, waino,
kateuskin kaino
taiwuttawat tunnon turmioon.

Karhu-kondiolla
woipi wielä olla
luondo lembeämbi lausuttaa,
monen muotoisella
karwa-kuonoisella
tapa taitawambi taiwuttaa.

Tunnoton ja tuima,
päästä hullu huima
siis on suotta nurja sowindoon;
sillä kukin kurja,
hirmun hengi, hurja,
waipunut on itse wahingoon.

Hammas-taudin woiteesta.

Waiwa muita waikeambi,
haikeambi hammas-tauti,
musertawa, murtawainen
lewotoina leipä-luita
ompi hywin huojennettu
kautta woiman woitehessa,
josta nyt on jalo neuwo
Lendo-lehden siiwen alla(*)
suotu meille Suomen maassa
tämän taudin tutkiolda;
waan ei ole wielä wiisas
ilmoittanut itseänsä,
Parandaja palkatoina!
suojassakin salaisuuden
suokon Herra siunausta
sinun sielulles iloksi!

Itse Kokenut.

(*) Turun Sanomissa N:o 28 wuonna 1840.

Höyry-laiwa Wiipurissa 1839.

Kaupasta kaswawat enemmän kansalle
elämän keinot,
liikunnon lisäten kuin wesi wäändäwä
ratasta myllyn.

Kauan on laineilla kulkenut lautta,
tuomiset tuulella tuotettiin;
mutta nyt kuuluisan mainion kautta
tulella tulewat tarpeisiin.
Kilwalla waan
kiikutellaan
tawarat tallelle Wiipuriin.

Kah! ilman airoa, purjetta puussa,
laiwa jo lahdella loiskuttaa,
suhisten siiwillä, muodossa muussa
alloja kupeilla kuohuttaa.
Kilwalla waan
kiikutellaan
tawarat tallelle Wiipuriin.

Ihmeistä tundomme täytywät täällä,
kuin näitä kummia katsellaan;
onnea ohjaten kullakin säällä
waarat ja wahingot warjellaan.
Kilwalla waan
kiikutellaan
tawarat tallelle Wiipuriin.

Uusi ja outo on laiwalla laatu,
warilla juoksunsa jouduttaa,
sauwu, se sakea, seiliksi saatu,
pöllyllä pilwiä paisuttaa.
Kilwalla waan
kiikutellaan
tawarat tallelle Wiipuriin.

Waikka on merellä walkea lammas,
wesiä wahtona wierittää,
silloingin sisällä haahdessa hammas
rajusti rattaita pyörittää.
Kilwalla waan
kiikutellaan
tawarat tallelle Wiipuriin.

Irstaiset, wastaiset ilmat ei estä,
eikä woi wenettä wiiwyttää,
sillä jos mastot ei myrskyssä kestä,
höyry nyt hywästi nytkyttää.
Kilwalla waan
kiikutellaan
tawarat tallelle Wiipuriin.

Uurasta (*) ei pidä kaukana kansa,
kuin alus alusta kuljettaa;
liukas on liikundo waeldaissansa,
waiwatkin riemuksi waihettaa.
Kilwalla waan
kiikutellaan
tawarat tallelle Wiipuriin.

Laiwassa laitettu konstilla keino
walkean woimalla waikuttaa;
Rosenjus, Seseman, Hakmanni, Heino
kauppansa kaiketi saawuttaa.
Kilwalla waan
kiikutellaan
tawarat tallelle Wiipuriin.

Wanha suomalainen.

(*) Satama, 12 wirstaa Kaupungista mereen käsin.

Nuija-sota Suomessa. 1597.

Katkomatoinakin sopiwat sanamme
Suomessa lauluun
kuin kiwet suuret ja sileät kirkongin
korkean seinään.

Kylläpä Suomessa wieläkin wenywät
hiekalle hongat,
samaten sukumme juuresta jalosta
kaiketi kaswaa.
Norosta nousewat poikamme pulskeat,
muhkeat miehet,
kuin kowat koiwut ja korwessa korkeat
karsikko-kuuset.
Pohjalan poika on nuorena notkea,
wanhana wahwa,
rauhassa rohkea, sodassa seisowa
waaroja wastaan.
Naitawan neidongin, kukkaisen kuwana,
kauneus kestää,
lisäten linnoissa, majoissa, mökissä
riemua rindoin.
Waan eipä waarata anneta alati
onnessa oldaa;
sanoma satojen wuosien warjosta
kummasti kuuluu:
sota on sortawa rumasti runnellut
raukoilda raajat,
surmaten sullonut, särkenyt, sotkenut
perheildä pellot,
majansa murtanut, poroksi polttanut
aitat ja aumat.
Yhdeksäs Carle ja Sigismund yldyiwät
sotahan silloin,
Ruhtinas Ruotsin ja Puolahan paennut
weljensä poika;
sillä on Sigismund tahtonut tarjota
uupuwan uskon,
jonga hän poikana perinyt Paawilda
oli jo ennen,
lähetti lekiöt, tuhannet tuotellen,
waatien waldaa
Carlelda kowalda, ollessa omana
Suomengin suoja.
Kansa on kuulewa Carlea kiiwasta,
uskoa uutta,
jota jo Lutherus onneksi opetti
muillakin mailla.
Muutama myös oli puolella Puolangin,
omille outo.
Urhollisuudella uljahat sangarit,
kapinan kaswain,
riendäwät retkille sortawan sodangin,
paikalle pauhun;
yhteinen ajatus yllytti alati,
ilmoitti innon
ennen nyt kuolla ja huolella hukkua
kuin orja olla.
Wahwoilla wapaus, rohkeus rinnassa
waikutti wanha,
wihollisellensa kamala, kauhea
wastus ja waara.
Pitäjä puoldansa, joutseta, jännetä,
nuijansa nostaa,
keihästen katkeillen, helisten hetkuwat
pitkätkin piikit,
läheldä lyötyä kurikan kumaus
kuoleman kandaa,
wihasta willitty wastahan seisoja
werehen waipuu.
Ehkä on oudoilla turwana tappawa,
mieleinen miekka,
miekata miehemme muksiwat miehistöt
nuijalla nurmeen.
Näin nuija-sota nyt saanut on nimensä
kapinan kautta,
että se selwästi muistossa monella
wieläkin wiipyy.
Wahwasti sotiwat sangarit Suomessa
wainoa wastaan,
wastahan oppia, wierasta, outoa,
pauloja Paawin.
Kourissa kowissa asehet angarat
täyttäwät työnsä,
metelin mainitun pauhussa pahasti
hengeä huokuu
huowi ja hepakin herwoton, haaskana
sullottu suohon.
Waan sota-wehkehet woittawat[31] warusta-
mattoman miehen;

tuimasti teräkset tekiwät harwaksi
jalongin joukon,
niin että pako ja rangaistus raukoille
palkaksi pandiin.
Carlelle[32] kuitengin lahjoitti Laupias
woiman ja woiton,
että on onneksi ehtinyt lepo ja
waipunut waara, –
ett nyt uskomme Suomengin saaressa
selwänä säilyy.
W – s –.

J – – n wanha kynä-weitsi tauluun liitettynä. 1840.(*)

Kirjoittajan kynä-weitsi,
wirka-welji Wiipurissa,
wuolimalla yli wuotta
kaksi kymmendä ja kuusi
onneksi on teroitellut
hanhen sulkia hänelle.
Wanhat, wailla wiran töitä
lewon löysiwät molemmat.

W – s –

Löytö-lapsi.

Lewotoina löytö-lapsi
itkemähän ilmestyypi,
jonga saatti kahden syndi
yksin tuskan tundewaksi
wailla wartiaa wakaista.
Kohta hengen herätessä
hänelle on onni outo,
syndy syngeä, salainen.
Ei se kuule äidin äändä,
isän iloista puhetta;
isän huoma, äidin helma
suotta suljettiin häneldä.
Luonnon laki, Luojan säändö
näin on häijysti häwäisty.
Heitetylle, hyljätylle
päiwän walo walkeneepi;
mutta elo ombi musta,
synnyttäjän syli kylmä;
sillä luja epä-luulo,
häwyn pelko pettäwäinen
hartauden hajoittaapi,
kaswattaapi kainoutta
oman sikiän sialle.
Suojellen ja säilytellen
penikoita pesässänsä
hengensäkin hädän alla
peto pantiksi paneepi,
waan ei kaikki wanhemmista.
Tuhlattua tunnon lahjan
ensin erhetys tuleepi,
heikkouden syystä sitte
rinda rietas kaswattaapi
ehdon synnin syngeyttä,
että heitetään hedelmä.
Tähden juonen aiwan julman
ei nyt löydä löytö-lapsi
hywän-suonnon suloisuutta,
tunne tänne tulduansa
helleyttä heimolaisten,
rakkautta äidin rinnan,
isän indoa suloista.
Ilkeä, se itkewäisen
sikiänsä siirryttääpi,
häwittääpi häwytöinä.
Surkea kuin surman hetki
ombi meno muukalaisen,
wendolaisen werellensä
tehden oudoksi omaisen.
Mutta eipä muisto siitä
kestä kauan kadonneena;
sillä Herra siirtyneetkin
lähettääpi lähemmäksi,
jotka tuolla tuonelassa
wanhemmille waikeasti
jälle tulewat tutuiksi.
Muista isä, muista äiti
kohtausta kolmannengin!
Kuinga liene kowan luonnon

(*) Tätä weistä on jo mainittu Runossa, joka luetaan näiden Sanomain 27:ssä Nrossa.

laatu lapsen nähdessänsä
tullen tuonelan owelle?
Wailla wanhemman sydändä
kuka woine walhetella
tunnon tuomarin edessä:
Jumalani, Herra hurskas!
minä tulen tuomiolles;
katso, tässä owat kaikki
lapset siunatut sinulda;
anna armoa minulle,
joka heitä johdatellut
olen tundemaan totuutta.

W – s –

Hopia-häissä.

Laatuinen liikkuwan laiwan
on aika armaskin aiwan;
waan wielä woittaa,
kuin toiwo koittaa,
ihminen waarat ja waiwan.

Riemuitkat hopia-häistä;
kuldaiset kaswawat näistä.
Niin kuin nyt näyttää,
te saatte täyttää
eloa enendywäistä.

W – s –

Wanha ystäwä kaukaa ystäwälle.

Ehkä on eromme enennetyllä
iällä ollut jo kestäwä kyllä,
suosio sielumme kiinittää,
ystäwät muistolla yhdistää.

Waikka on waiheilla kuoleman hetki,
ei mene mielestä riemuinen retki;
wiipyen wielä se waikuttaa,
onnea ollutta ilmoittaa.

Kallis on kaiketi kullalla hinta,
kallihin rakas ja kytewä rinda,
jota ei jakseta jähdyttää,
erolla, wuosilla eksyttää.

Sydän on sima ja metinen mieli,
palawa poweni; waan kowa kieli
ei taida sanoja taiwuttaa,
ja sitä sinulle ilmoittaa.

Toiwo on tallella elämän teillä,
että on endinen rakkaus meillä,
sulana suosion säilyttää,
wirwoittawaisena wiiwyttää.

W. – s.

Wiimeisenä Torstaina tuli Tohtori E. Lönnrot matkoiltansa Wenäjän puolelta meidän kaupunkiin ja läksi täältä jälleen tänäpäiwänä Helsinkiin.

Herran Tohtorin Lönnrotin tuldua Wiipuriin 27 päiwänä Toukokuuta 1841.

Matkustaja mandereella,
kandajana kandeletta,
samowainen sauwoinensa
ajatukset, arwoitukset,
sanan laskut, runot, laulut
Suomen koneista kokoillen,
L ö n n r o t i on löytäneenä
tiensä wielä Wiipuriingin,
josta joka Suomalaisen
Karjalangin Kaupungissa
sydän ombi syttyneenä
händä kohtahan kohoillen.

Tuonelasta tulleen tarina Suomen kielestä.

Kansan kieli kaikuwainen
Suomessa on sopiwainen
asioita ajamaan,
laulujakin latomaan.

Kiittäjäldä Suomen kielen,
tuonelasta tulduansa,

tarjona on tarinaksi
tässä satu salaisuuden;
näin hän puhui puolestansa,
lausui puolin laulamalla:

Manalassa matkustellen
olen minä omin silmin
tundemahan tullut tuonen,
nähnyt toiwon täytetyksi.
Mitä meille maailmassa
tulewaista tapahtuupi,
on jo siellä selwemmästi
ennen sitä ennustettu;
sillä se kuin peilin pohja
kuwaileepi kummitellen
tapaukset tandereella,
samaten kuin kuolduansa
kungin tundo, myötä tuotu,
endistäkin elämäänsä.

Kielen kauan hyljätyngin,
martahana Suomen maassa,
kaswatetun kalwehessa
menestystä merkillistä
muistuttelen minä muille;
tunnettuna tuonelassa
on se siellä selwinneenä,
aiwan kaunis kandeleelle,
suora suuri sanoildansa,
jotka käywät keweästi
saatettaissa saapuneita
mainioita mandereella
kunnialle kumppaniksi.

Waan ei suotu walistellen
tuota wielä tiettäwäksi,
koska muutos maailmassa
lewon kautta lähestyypi;
sillä sitä wiiwyttääpi
kina, riita kirja-miesten,
kuin nyt kukin omaistansa,
puhettansa puuttuwaista
tarjoaapi tahtomalla
yksin arwon alaiseksi,
yhteiseksi yritellen.

Murtehita[33] muistutellen,
jotka tuowat tuskan suulle,
korwillekin kolkutusta,
Hämäläinen hämmendääpi
puustawia puheissansa
tehden d – stä r – rän, l – län;
sanoissansa Sawolainen,
ynnä kansan Karjalassa,
poikinensa Pohjan maalla,
ombi warsin wailla d – tä,
b – tä, g – tä pehmikkeenä;
Turkulainen turmeleepi
sanat kaikki katkomalla.

Mutta tuolla tuonelassa
näkö näytti kielen yhden,
kannastansa kaswaneena,
oikenewan omaisille
kuuluisaksi kunnon töissä,
ajettaissa asioita,
sopiwaksi soittajalle
kandeletta kaikuwaista.
Wirheistänsä wiimeiseldä
puhe kerran puhdistuupi,
sanat jäykät, jäätyneetkin
suomenduwat suloisiksi
yli kaiken kansakunnan.
Helisewä, hellä kieli,
soma, niin kuin linnun soitto,
sillä lailla siliääpi
laululleekin lauhkeaksi.
Kautta kielen yhdistyksen
menestywät menot kaikki,
niin kuin kello kokonainen
humiseepi huokeasti,
waan on halpa haljenneena,
säröisenä säriseepi.

W – s –

Elämä.

Toiwossa paistawa onnemme pouta
pienille, suurille pitkistyy;
siinä on sulawa surumme routa,
iloksi nautindo ilmestyy.

Kuitengin määrätä hywäkin herkku
turmion tuotellen waikuttaa.
Muistele tuotakin, tuttawa, serkku;
sehän se waarahan waiwuttaa.

Towerit kunnian kotia tuowat,
kuin kukin nerolla nautitsee.
Reunalla kärpäiset kupista juowat,
wiisaus himotkin hillitsee.

Sana on sanottu, korwilla kuulla;
yksi ja toinen sen ymmärtää:
ei sitä miehille mieleksi luulla,
upoten janoa jähdyttää.

Ei ole wanhangan elämä waiwa,
kuin sitä kunnolla käytellään,
kuin ei hän huolella hautoja kaiwa
ilolle, wielä nyt itsellään.

Riemu on riutuwa kuin meno muukin,
wuosista selkämme wääristyy.
Kerran on kaatuwa kituwa puukin;
waan wesa juurella jäykistyy.

W – s –

Palkollisen laulu.

Jos palkallakin palwelen,
en ole minä orja,
tarkasti työni täyttelen
ja olen nöyrä, norja.

Myös herrat töihin myöndywät
tawalla taidollisten;
palkasta hekin hyötywät
kuin parwi palkollisten.

Siis syystä töille taiwutan
jo tahdon taitawasti,
walittamata waiwutan
huoletkin huokeasti.

Isändä ombi oikea
ja saapi arwon siitä,
emännän laatu lauhkea;
monesti muistan niitä.

Jaa, oikeus ja lauhkeus
onneksi owat kaksi;
ei ruostu niistä rakkaus,
waan sydän on kuin waksi.

W. s.

Tanssi-laulu.

Miesten, naisten merkillisten,
taitawain ja toimellisten
töistä tawat tunnetaan,
arwo heille annetaan.

Mutta myöskin moninaiset
leikit, tanssit taipuwaiset
nuori kansa käsittää,
huolet niillä häwittää.

Siiwottua suojan ääret,
suurten, pienden suorat sääret
tanssatessa tarwitaan,
koska polskat potkitaan.

Wiulu soipi winguwainen,
Piiparikin puoldawainen
puhaldaapi pillillään,
silmät siitä kiillillään.

W – s –

Kiwi-piirros Suomen Kirkolle Wiipurissa 1831.

Koska wanhan Ruotsin walda
autti Suomen Paawin alda,
Manasteri muutettiin,
Temppeliksi teetettiin,
josta Kirkko kaunistettu,
uskolle on uudistettu.

Toinen.

Tämä rauhan rakennus,
wanha niin kuin wapaus,
uskolle on uudistettu,
Kaupungille kaunistettu.

Kolmas.

Tässä Kirkko koroitettu
wanhasta on walmistettu,
jossa usko uudistuu,
oppi wanha wahwistuu.

Wanha muiste, koska Suomen Kirkkoa Wiipurissa toistain rakennettaissa 1831 etelä puolella muurin sisään suljettuina ihmisen raajat löydettiin.

Paawilaisen uskon alla
oli kosto kuolewalla,
joka muinen muurattiin,
Kirkon seinään suljettiin;
synnin syystä surulla,
ihmis raukka itkulla
tuossa tukahutettiin.

W – s –

Lauseita
Jak. Juteinin
Kirjoista.

W i i p u r i s s a.
Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta,
wuonna 1844.

Aineet[i]

Apologie 109
Kiitos-Uhri[ii]
Laulu Suomelle. 110
Muisto-Patsas[iii]
Laulu Rauhan Ruhtinaasta.[iv]
Runo pohjan sodasta[v]
Kiitos-weisu rauhasta[vi]

---

[i] Sisällysluettelo on siirretty teoksen lopusta tähän. Toimittaja on lisännyt viitteet ja muuttanut sivunumerot.
[ii] Ks. vuoden 1816 teos ”Waikutuksia Suomalaisen sydämessä”, jossa runo on nimellä ”Aleksanderille I. Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle Suomen Kansalda.”
[iii] Ks. Juteinin teos ”Muisto-Patsas Suomessa Aleksanderille I Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle” vuodelta 1815.
[iv] Ks. vuoden 1815 teos ”Muisto-Patsas Suomessa Aleksanderille I Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle”, jossa runo on nimellä ”Laulu Aleksanderille I”.
[v] Ks. Juteinin teos ”Wenäläinen elli Runo Pohjan Sodasta, Aljettu Wenäjässä ja Päätetty Parisissa Yhteiseksi Rauhaksi.” vuodelta 1816.
[vi] Ks. vuoden 1815 teos ”Muisto-Patsas Suomessa Aleksanderille I Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle”, jossa runo on nimellä ”Kiitos-Laulu Rauhan Rakendajalle”.

APOLOGIE
för
Återtagen afsägelse från författareyrket.

Hemsökt om hösten år 1827 med en för mig vådlig riktning af angifvelse, som, föranledd af min då utgifne och följande året förbrände Brochure med rubrik: Anteckningar af tankar i varianta ämnen, antydde förbrytelse emot skrif- och tryckfriheten i Finland, har jag i en förkrossad sinnesstämning användt qvarlefvorna jemväl af mina öfriga emellan tjensteomsorger uppkomna ströskrifter till bränneoffer, och låtit undfalla mig afsägelse från författareyrket, hvarigenom jag äfventyrat min välfärd. Men som jag medelst Hans Kejserliga Majestäts nådiga Utslag af den 21 October 1831 blifvit ifrån detta åtal slutligen med allone frikänd, utan att mitt frikännande grundats å sådan förhastad botfärdighet, och jag, vid numera återvunnet lugn, såsom en verkan af den allt helande tiden, vågar anse en fruktlös tystnad, döljandet äfven af ett ringare pund, för ett felsteg; så finner jag mig anmanad, att nu, efter utverkadt afsked ifrån tjensten och derigenom yppad ledighet till tidsfördrif, låta min vingskutne finska Pegasus återse dagsljuset.

Häfvandet af min förenämnde afsägelse torde sålunda vara nog väl motiveradt, då dessutom kärleken till modersmålet uppväger all vidare betänklighet dervid, och härtill ännu kommer känslan af gammal finsk tacksamhet emot en välgörande, redan till evigheten hädangången, men i minnet oförgänglig hög Monark.

De här framställda taflorna, uti hvilka åsyftas uttryck af vördnad och kallas derföre Lauseita, äro icke nygjorde, såsom de af Moses egenhändigt förfärdigade, i stället för dem han sönderslagit, utan till det mesta af qvarlefvor ånyo sammanfogade.

Isän-maani mainioita
indoisena ilmoitellen
olen minä oman onnen
unhotellut useasti,
wirastakin wiimeiseldä
ehdollani erinneenä
palwelen nyt palkatoina
suomen kielen suloisuutta.

Laulu Suomelle.[i]

Endinen aika on Suomelle aiwan
lijaksi lisännyt waaran ja waiwan;
waan nyt on huokea huoletkin woittaa,
kuin onnen auringo armas jo koittaa.

Suomessa säilywät rauha ja riemu,
syttynyt rakkaus, sydämen liemu,
warahin walistus loputa loistaa,
elämän polulda warjoja poistaa.

Taipumus työlle on näändänyt näljän,
täyttänyt aineilla aittamme wäljän;
Pohjolan pojat, ne tottuwat toimeen,
tyttäret työndäwät kudetta loimeen.

Korkean Koulun ja Opiston suuren
tutkinnot tuotawat järjelle juuren,
joka jo toiwolle alkua andaa,
hengelle hedelmät kaiketi kandaa.

Wiisahat ottawat opista waarin,
kyndäjät työllänsä täyttäwät laarin,
kuuluna kunnia keskemme kestää,
tundomme turmiot elosta estää.

---

[i] Juteini totesi esipuheessaan, että teos ei sisällä mitään uutta. Tätä ”Laulu Suomelle” -runoa ei kuitenkaan löydy painettuna ennen vuotta 1844 julkaistuista teoksista. Vuonna 1844 se ilmestyi myös Arkkikirjallisuusvihkossa N:o 2.

Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä.

Jak. Juteini.

Wiipurissa.
Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta,
wuonna 1844.

Aineet.[i]

Sanan laskun koetuksia 113
Runon tähteitä 119

[i] Sisällysluettelo on siirretty teoksen lopusta tähän. Toimittaja on lisännyt viitteet ja muuttanut sivunumerot.

SANAN LASKUJA.[i]

Sanat suorat, suomalaiset
owat somat, sopiwaiset
ajatusta alkamaan,
sanan laskut latomaan.

Ensimmäinen lai.

Aina ylpeys ylinnä
niin kuin wahto weden päällä.[ii]

Anna apu alkawalle,
neuwo nuorelle hywäksi.

Oma tundo tuo on peili,
jossa kuwat kungin töistä
tunnetahan tuonelassa.

Ikä wieroittaa ilosta,
ikä lapsen imemästä.

Älytön äkeä työssä,
koira luita kalwellessa.

Yöllä päiwä päätetähän,
elo kungin kuolemalla.

Lauman waara laiska paimen,
huolettomuus sielun hukka.[iii]

Laki riidat, harja hiukset
suorittawat Suomen maassa.

Mies on pila mieletöinä
niin kuin hepo hännätöinä.

Miehellensä myöndywäinen
waimo on kuin willa-säkki,
johon kowakan ei koske.

Myrkky kielelle makea,
syndi hullulle hupainen.[iv]

Nariseepi paha pyörä,
waiwalloinen walittaapi.[v]

Rauta ruma ruostuneena,
sielu syndinen rumembi.[vi]

Sana ombi sanottuna
niin kuin nuoli ammuttuna.

Syndi synnin synnyttääpi,
tuli lewiää tulesta.[vii]

Syndi syöpi onnen maasta,
halla häwittää hedelmät.

Haittana on huoli häissä,
kiwi kengässä kiwuksi.

---

[i] Tähän ja muihin osiin (Lai) on painettu ainoastaan sellaiset sananlaskut, joita Juteini ei ollut julkaissut ennen vuotta 1844, muut on karsittu. Yhtä lukuun ottamatta nämä sananlaskut, myös alun runo hieman muokattuna, julkaistiin uudestaan vuonna 1858 (Juteinin Kirjoja VIII). Sananlaskun kohdalle, jota tuolloin ei julkaistu, on laitettu asiasta kertova huomautus alaviitteeseen.

[ii] Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12.

[iii] Tämän sananlaskun ensimmäinen versio on Julkaistu Uusien Sanan Laskujen ensimmäisessä painoksessa vuonna 1815. Sitä on kuitenkin muokattu tähän teokseen niin ratkaisevasti, että sitä voidaan pitää omana sananlaskunaan. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12.

[iv] Tämän sananlaskun ensimmäinen versio on Julkaistu Uusien Sanan Laskujen toisessa painoksessa vuonna 1817. Sitä on kuitenkin muokattu tähän teokseen niin ratkaisevasti, että sitä voidaan pitää omana sananlaskunaan.

[v] Ks. edellinen.

[vi] Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12.

[vii] Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12.

Heikko herkuilla elääpi,
hellä kielen kiitoksella.[i]

Hellä ombi heikon mieli,
tyhjä keikkuu keweästi.

Herkut tuowat heikkoutta,
kiitos pettää monen mielen.

Kowa kiwi kiildäwäinen,
rinda kowa rikkahalla.

Kuorma kulkeepi wetäissä,
tahto taidon myödyttääpi.

Kynnen saapi kukin sormi,
waan ei mieldä kaikki miehet.[ii]

Paulatoina paha juoni,
wallan saanut wesi-suoni
syöwät tiensä sywemmälle.

Pila-puhe pistäwäinen
on kuin tuli tuikkiwainen
käristäwä kärjellänsä.

Pouta päällä pilwi-säängin,
toiwo murheengin takana.[iii]

Päiwä päässä pitkän yöngin,
ilo itkungin perästä.

Taito tunnetaan puheista,
kellon ääni kielen kautta
kalahtaissa kahden puolen.

Toiwo ombi tuskan alla
niin kuin luonnon lämmittäjä
päiwän paiste pakkaisella.[iv]

Tunnetaan rewongin retket,
juonet jutun kandajalla.

Työssä kirwes kirkastuupi,
mieli miehellä enemmän.[v]

Tyhmällä on tyhjä kallo
niin kuin tornin waski-nuppi.[vi]

Juhlan aatto ombi armas,
niin kuin onni odottaissa.

Jänis löytään jäljistänsä,
puheistansa puoli-hullu.

Järki miestä johdattaapi,
ohja opettaa hewoista.

Järki kalloa jalombi,
seppä pajaansa parembi.[vii]

Waimo miehen waldiaana
on kuin joskus joutawasti
sian seljässä harakka.

Wettä wuotaapi lumesta,
kiitoksesta kielen liendä.

---

[i] Ks. edellinen.

[ii] Ks. edellinen.

[iii] Tämän sananlaskun ensimmäinen versio on Julkaistu Uusien Sanan Laskujen toisessa painoksessa vuonna 1817. Sitä on kuitenkin muokattu tähän teokseen niin ratkaisevasti, että sitä voidaan pitää omana sananlaskunaan.

[iv] Ks. edellinen.

[v] Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12.

[vi] Alkuperäiseen tekstiin oli ilmeisesti virheellisesti painettu ... päiwän paiste pakkaiselta. Tämän sananlaskun ensimmäinen versio on Julkaistu Uusien Sanan Laskujen toisessa painoksessa vuonna 1817. Sitä on kuitenkin muokattu tähän teokseen niin ratkaisevasti, että sitä voidaan pitää omana sananlaskunaan. Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12.

[vii] Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12.

Wihat, wainot wallittaissa,
tulda suurta sammuttaissa
tarkkautta tarwitaan.

Toinen lai.

Aina pitkä laiskan aika,
aiwan lyhyt ahkeralla.

Arwoksi on otsan arpi,
seljän haawa häpiäksi.[i]

Ahkeralla onni armas,
leipä työnsä täyttäjällä.

Omba sappi särjelläkin,
keihäs kowa kiiskisellä.

Eipä ripu köyhän riista,
tyhjä tipu tynnyristä.[ii]

Esimies edellä käypi,
paimen karjansa perässä.

Ylen-katse köyhän huoli,
raha riemu rikkahalla.[iii]

Lohdutus on loppu työlle,
huoli händä huwituksen.

Murhe muodot muutteleepi,
kaswattaapi harmaat karwat.

Notkea wäännetty witsa,
kangea kurjeton lapsi.

Retki hywä rehellisen,
wailla pelkoa wakaisen.

Riemuitaan rikkahan kanssa,
waan ei köyhän köyry-seljän.

Riutuwa on rikkauskin,
taito tallella pysyypi.[iv]

Rikos ombi aiwan rietas,
paha paatumus enemmän.[v]

Ruma on rikasten riita,
kaunis köyhäingin sowindo.

Sopu saannon saawuttaa,
riita kurja kuluttaa.

Soukat silmät yöttyrillä,
päiwällä pahan näköiset.

Hammas koiralla kamala,
häijyn kieli kamalambi.

Harwa ombi laiskan laiho,
mutta metsä ahkeralla.

Herra heikon omistaapi,
taikka terweeksi tekeepi.

Häwiäwät hellän lapset,
miehen pojat menestywät.

Hywä elämä hywällä,
paljon pelkoa pahalla.

---

[i] Ks. edellinen.

[ii] Ks. edellinen.

[iii] Tämän sananlaskun ensimmäinen versio on Julkaistu Uusien Sanan Laskujen ensimmäisessä painoksessa vuonna 1815. Sitä on kuitenkin muokattu tähän teokseen niin ratkaisevasti, että sitä voidaan pitää omana sananlaskunaan.

[iv] Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Tosin sitä voidaan pitää eri sananlaskuna, vaikka vain yhden sanan ero: ”Kiitos ombi aiwan rietas, / paha paatumus enemmän.”

[v] Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12. Tosin sitä voidaan pitää eri sananlaskuna, vaikka vain yhden sanan ero, ks. teosluettelo: Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä, 1844.

Hywä pelkääpi pahuutta,
paha raukka rangaistusta.

Koira karttaa koipiansa,
karhu taka-karwojansa.

Kowa ombi koiran hammas,
kieli suussa pahan suowan
keihäs pitkä, pistäwäinen.

Kukko alkaa aamu-wirren,
illan lopettaa isändä.

Köyhtyy riidoissa rikaskin,
köyhä käypi köyhemmäksi,
saapi sauwan kolkkuwaisen.

Paha laiska paimeneksi,
waarallinen wartiaksi.

Pian paisuupi pahuutta,
hywä häwiää pikemmin.

Puikko waiwa warpahassa,
sydämessä synnin tundo.

Pyöriessä onnen pyörän,
ratas hölmön raateleepi,
wipuaapi wiisastakin.[i]

Toimessa tarwitaan mieldä,
mutta työssä tarkkautta.

Toiwo ombi waiwan woide,
mielen mustan lohduttaja.

Tuli paras palwelia,
tulen walda waarallinen.[ii]

Tyhjä ombi laiskan laari,
aitta täynnä ahkeralla.[iii]

Walistus on sielun silmä,
epä-luulo eksyttääpi.[iv]

Wiisas wirkku onnessakin,
hölmö hädässä hitainen.

Kolmas lai.

Arwo syndyy ansiosta,
waan ei suurten suosiosta.

Ahneus on aika reikä,
täyttämätön tällä maalla.[v]

Oikeus on outo sana,
suotta suuri miehen suussa,
jos ei syty sydämessä.

Oma ombi tahto kungin,
woima lahja Laupiaalda.[vi]

Oma tundo ombi taula,
jonga syndi sytyttääpi.[vii]

Onnettoman oma tundo
wasta witsalla herääpi.

Eine ombi elätteeksi,
waan ei suotta syötäwäksi.

Ei se etsi oikeutta,
joka katsoo korkeutta
tuomariksi tulduansa.

---

[i] Tämän sananlaskun ensimmäinen versio on Julkaistu Uusien Sanan Laskujen toisessa painoksessa vuonna 1817. Sitä on kuitenkin muokattu tähän teokseen niin ratkaisevasti, että sitä voidaan pitää omana sananlaskunaan.

[ii] Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12.

[iii] Ks. edellinen.

[iv] Ks. edellinen.

[v] Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12.

[vi] Ks. edellinen.

[vii] Ks. edellinen.

Ensin tieto sitte taito
aukenewat ahkeralle.

Laiskalla on laihon puutos,
kowa onni olka-päillä.

Langettua lähimmäisen
auttaja ei syytä siihen
kysy kylmällä tawalla.

Madon ruoka ruumis maassa,
hengi Herralle omainen.

Mitä kanan kannuksista,
kuin ei ole kukon mieldä?

Mitä kukin kylwelee,
sitä wiimein wiljelee.

Rakkaus on rauhan alku, –
alku iäiseen iloongin.

Sala miehen mielessä,
mutta kurjan kielessä.

Selkä wanhan wääristyypi
hautahansa hakemassa.

Silloin läsnä sielun waara,
kuin on mieli onnen orja.

Hellä warsin herkeästi
walittaapi waiwojansa.

Herran pelko perhe-kunnan
onnen oikean lisääpi.[i]

Hirwiä on kungin kuolla
aina alla tunnon tuskan.

Hywä muisto miehen päässä,
mieli muistoa parembi.[ii]

Kaikki hyötyisä hywälle,
paha paatuu hywästäkin.

Kateus on tunnon toukka
sielun saastuneen sisällä.

Kaunis ombi kallon halla,
jos ei jähdy järki alla.

Kieli wiekas ja wihainen
wielä kautta kiitoksengin
tuopi toiselle wahingon.

Kuin on toiwo towerina,
niin on huoli huokeambi.

Kuka koirana elääpi,
saapi koiran kuolemangin.[iii]

Kuolo kaikki kukistaapi,
waan ei arwoa alenna.

Kussa järki jätetään,
siellä hywä hyljätään,

Paha ombi synnin paula,
wasta paatumus pahembi.

Pahendajan kieli kiero,
koukutellen koskewainen
haawan hambaita pureepi.

Paras ombi poistettuna
oma tahto toisen työssä.

Peikko, pahin petturista,
pettäwä on pettäjängin.[iv]

---

[i] Huom. tätä ei julkaistu uudestaan teoksessa Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[ii] Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12.

[iii] Ks. edellinen.

[iv] Ks. edellinen.

Pian peritty kuluupi,
kaikki toimeta katoopi.

Taika ombi tapa tuhman,
emä itse epä-luulon.

Tapa miehellä tasainen
ombi taidon tundo-merkki.

Toiwo waiwan wähendääpi,
lyhendääpi huolen hetket.[i]

Tunnon waiwa, wanha tauti,
ombi ruttoa rumembi.[ii]

Tundo tunnoista parahin,
tuo on tundo Jumalasta.

Tundewalla turhuudensa
on jo alku oiwan arwon.

Jalo Luojaansa luottaa,
Luoja lahjansa tuottaa.

Jolda walda woitetaan,
sitä pian poljetaan.

Joka tahtoo tawaransa
määrän tietää tallellansa,
pojes pysykön pelistä.

Waiwaisella warsin tyhjä
ombi kallo olka-päillä.

Wahwa mieli miehen päässä
ombi turwa tunnollensa.

Wanhalla on wielä mieldä,
ehkä wäki wäheneepi.

Wiinan jano wiimeiseldä
näljän tuottaapi tupaamme.

Wiina wiepi mielen päästä,
rahan rahtuiset powelda.

Wihollinen woitettuna
ombi wangina omainen.

Wälein wäärä woiton pyyndö
tukahuttaa tunnon lahjan,
tuopi turmion iäisen.

---

[i] Tämän sananlaskun ensimmäinen versio on Julkaistu Uusien Sanan Laskujen ensimmäisessä painoksessa vuonna 1815. Sitä on kuitenkin muokattu tähän teokseen niin ratkaisevasti, että sitä voidaan pitää omana sananlaskunaan.

[ii] Vuonna 1844 myös: Arkkikirjallisuusvihko N:o 12.

RUNON TÄHTEITÄ.[i]

Täällä jääpi tähkä, toinen,
korsi pari pellollemme
laihoakin leikattaissa;
näin on tässä tähtehiksi
jäänyt ruupuja runoista;
todet pienet, pilat, neuwot,
wäännettyinä wärsyn päiksi,
owat tungeneet turulle.

Kullakin työllä on tekiä täällä
mullangin päällä:
siitä on huokea huomaita Herran
kaiketi kerran,
tundea maassakin maailman Luojan,
turwan ja suojan.[ii]

Eläwät kaikki ja kaswutkin, pienet ja suuret,
löytywät ihmeitä ilmoittamaan,
waan wasta järjellä wakawat juuret
tekiän, töistänsä tunnustamaan.

Luoja suuri kaiken luonnon
teoistansa tunnetaan,
jolda hengi hywän-suonnon
tundohomme tuotetaan.[iii]

Luonnon kirjan lukialla
järjen silmät siindäwät
kuinga tähdet taiwahalla
kirjaimina kiildäwät.
Ne kuin niitä tutkiwat,
tekiängin tundewat.

Joka järwi jäätä wailla
kuwan andaa auringosta,
waikka waan on auringoinen
yksi aina ylähällä.
Juuri näin nyt Jumalansa
kuwailewat uskokunnat
kukin sielussa sulassa.[iv]

Kuka kuwan Jumalasta
maallisesti maalaileepi,
sillä ombi tuhma tundo
Herran hengestä hywästä.[v]

Eipä miestä mieletöinä,
pitäjänä pirun puolda,
palwelusta pahan hengen,
taida tundo tutkiwainen
luulla Luojansa kuwaksi.

Oikeuden osotusta
ensin etsimän pitääpi,
sitte hywin hyödytystä
sydän suloinen lisääpi.

Joka wäärin wäändeleepi
oikeutta osaksensa,
se on syöjä ihmisyyden,
weri-koira weljellensä.

Oiwat miehet oikeutta
kuulewat kuin Jumalaansa,
peljäten kuin perkelettä
pakenewat pahennusta.

Onnen lahjat osaksemme
Laupiaalda lainataan,
joista wero weljellemme
maailmassa maksetaan.[vi]

---

[i] Suurin osa näistä "Runon Tähteistä" julkaistiin uudestaan vuonna 1858 (Juteinin Kirjoja VIII). Niiden kohdalle, joita ei tuolloin julkaistu, on laitettu asiasta kertova huomautus alaviitteeseen.

[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

[v] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

[vi] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

Kowan onnen kohdatessa
armon tullen autetaan,
turhin hywän tuhlatessa
naapurissa nauretaan.

Oikea ei ole usko
sillä, joka siiwotoina
kainoutta kaswatellen
wielä weljeä wihaapi.

Eipä ole uskon oppi
tullut wielä tundohomme,
kuin ei sille kuuliaiset
olla innolla omalla.

Epä-tieto ennen muinen
uskon perusti pelolla,
mutta walo wasta uusi
rakkaudelle rakensi.

Selwin on se uskon oppi,
joka enin elämässä
waikuttaapi walistusta,
hyödytystä ja hywyyttä.

Luonnossa laki on määrätty meille
eritä elosta tuonelan teille,
jonne me kuolema jouduttaa,
uupuwat olennot uudistaa.

Samaten kuin syndymässä
kuljetaan myös kuolemassa
kohden elämän etuutta.

Ruupuwainen ombi ruumis,
mutta sielu säilywäinen
yrittääpi ylähälle
niin kuin tuli tuikkiwainen,
ehkä tuhka tänne jääpi.[i]

Pesät pienden muurahaisten
owat kärmeille kamoitus,
mutta mustat puustawimme
epä-luuloille enemmän.

Tuomari on tunnotoina
niin kuin seppä silmätöinä;
jos ei rautaan ramahuta,
saapi syytöinä alaisin.

Silloin laki lutisee,
tunnon waaka tutisee,
koska lahjat laitetaan,
tuomarille tuotetaan.

Mies on maassa mainioinen
kuuluisambi kuolemassa
aina niin kuin auringoinen
laweambi laskemassa.[ii]

Meren selkä sileänä
kuwaileepi korkeutta,
meillä suosio suloinen
hywän sydämen sywyyttä.

Syndi surman synnyttääpi,
waan ei laki lausuttawa;
se on waan kuin seilattaissa
kiwi merkitty meressä.[iii]

Wähäinen on miehen mieli,
joka wihastuu wähästä;
sammakko jo sekoittapi
weden wesi-lätäkössä,
waan ei mursu merta suurta.

Tawara on tallella
talon-pojan pellolla,
kulda kallis kuusistossa,
hopiansa hongistossa.

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

Aina työn ja ahkeruuden
kautta nälkä näännetään;
niissä wastus waiwaisuuden
warsin wahwa löydetään.

Kirjain kautta kehno mieskin
wiljeleepi wiisautta,
niin kuin kuukin kirkkauden
saapi auringon säteistä.

Kissan selkää silittäissä
händä nousee häwyttömän,
kiitoksesta kaunihista
yldyy tuhma ylpeäksi.

Kärsimys on luja lahja;
pystyisenä pilarikin
katon painot kannattaapi,
waan ei kestä kallellansa.[i]

Niin kuin paisuu lumi-pallo
wuoren päältä wieritessä,
niimbä syndi suureneepi
aina tiellä turmeluksen.

Kortit owat konnan koukut,
onnen onget waaralliset,
wiewät rahat wierahalle,
tuowat tyhjyyden tykömme.[ii]

Kyllä konna kortin lyöjä,
petollinen pelissänsä,
walmis myös on warkahaksi.[iii]

Tyly, tyhmä ylhäisenä
on kuin tyhjä tornin nuppi
kiildäwänä korkealla,
mutta mustana sisältä.[iv]

Kiwen kowan, tulistetun
wesi jälle jähdyttääpi,
wihan, wainon waikutukset
järjen lahja lauhduttaapi.

Walistuksen waljetessa
wähenewät wäärät luulot,
päiwän päästen korkealle
warjot wasta lyhenewät.[v]

Eipä aina armas rinda
löydy täällä tähden alla;
moniasti maailmassa
tähtiä on taiwas täynnä,
halla alla harmahana.

Rikkaus on riemutoina
ollut muinen muutamalla,
oppi wasta werratoina
tawarana taitawalla.[vi]

Silloin ombi laki luja,
kuin on luona kansakunnan
järki jutun kandajana,
tuomarina oma tundo.

Lähimmäisen lääkitsiä
totinen on Tohtoriksi,
kuin ei tahdo tarwittawan
korkeata konstiansa.

Paha työ on walju wielä
tunnustaingin tunnossamme;
mutta kautta katumuksen
ombi huoli huokeambi,
parannuksessa parembi.

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.
[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.
[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.
[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.
[v] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.
[vi] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

Tosin ombi tornin kuwa
warjon mittainen wedessä,
mullassakin miehen muisto
arwon ansaitun mukainen.

Lapsi, wesa wanhemmasta,
saapi sielun taiwahasta
turmiota tuotawaksi
jälle taiwaaseen takaisin.

Neuwot jalot jakelewat
wiisautta wiljemmäldä,
hyödytystä ja hywyyttä,
pila waroittaa pahasta.

Luondo luja tuomarina
syndyneinä suuret, pienet
tuonelahan tuomitseepi
elon pitkängin perästä.

Ylpeys on yldyneenä
täällä niin kuin tyhjä tähkä
suotta suoran oljen päässä
kohoilewa korkealle.[i]

Onnen osat enenewät
ahkeralla ainiaan,
armo-lahjat lewenewät
Luojan kautta laupiaan.

Käsky syystä syndyneenä,
johdattawa järjen kautta,
keweä on kuuldawaksi;
sen jo wanhat Waldiaatkin
owat tundeneet todeksi.[ii]

Työ on aina aikanansa
täytettäwä ensin täällä,
sitte woipi sielullemme
olla huwitus hupainen.

Taitawasti tarinalla
wiisas riemun wirkistää
aina niin kuin arinalla
lämmin leiwän pöyhistää.[iii]

Miehen jäykkä järki
niin kuin kowa kärki
toimessa ja työssä tunnetaan;
tähden lujan luonnon,
sulan hywän-suonnon
arwo meille aina annetaan.[iv]

Kehnot owat kerskaukset
turhan lahjan tuotettua
niin kuin kanan kaakotukset
nahka-munan munittua.[v]

Irstainen ilo ei mitäkän maksa,
eikä se hyötyä jaella jaksa;
riemu on rietas ja huwitus halpa,
joka ei myös ole synnille salpa.[vi]

Kussa tahto taipuneena
ombi hyödylle hywälle,
wäärä meno waipuneena
siellä siirretään sywälle.

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

[ii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[iii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

[v] Tämä runo ensimmäisen kerran "Runon Tähteitä" teoksessa vuonna 1826. Tuota versiota ei kuitenkaan ole otettu tähän editioon. Ks. tuo ensimmäinen versio teosluettelosta: Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 38. 18.9.1824. Julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

[vi] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

Kurja kuolla nuoruudessa,
wanha näändyy waiwatoina,
putoaa kuin lehti puusta,
laitumelle langeaapi.

Jäljet kungin kunnollisen,
työt ja toimet tunnollisen
tulduanda tuonelaan
muilda wielä muistetaan.[i]

Niille, jotka joutilaina
owat työlle oudot aina
turhin leipä laitetaan,
murkinaksi murretaan.

Jotakin on joutuwalla,
ahkeralla aina saando,
mutta tyhjyys työttömällä,
welka tyhjyyttä wähembi.[ii]

Walwomaan on wanha luotu,
nuori työtä tekemään,
wanhemmalle walda suotu
kuuldawaksi käskemään.

Wiisaus on wiitta oiwa,
johdattawa joka miestä
aina töitä täytettäissä.
Tehden työtä ennen yötä
lepokin on lembeämbi.

Sekä leipä lewiääpi
että arwo eneneepi
aina työssä ahkerassa.
Täytettyä täällä työmme
ombi olomme iloinen.

Onnesta on oma kasku
saatu niin kuin sanan lasku:
se on pyörä pyöriwäinen,
ratas aina riendäwäinen,
kussa ombi kulkewalla
ilo päällä, itku alla;
siinä kilwan kiikutaan,
riemun tähden riiputaan.[iii]

Opit, kirjat oikeammat
hyödyttäwät hywin aina,
sulatellen suloisuutta
mukailewat miehen mieldä
oman hengen hedelmille.

Kuwaillusta kummituksen
katseleepi kansa tuhma
luulon silmillä sokeilla.
Selwembi on järjen silmä
luonnon Luojalda awattu.

Kyllä kullan ymbärillä
tawatahan tanssioita
häwytäkin häärimässä,
niin kuin nähdään kärpäisiä
kupin reunoilla riwissä.
Israelin isot lapset,
koko joukot korwessansa
muistuttawat tuota muille
kautta kulda-wasikkansa,
jonga M o s e s woittawainen
poltti kiukussa poroksi.[iv]

Moniasti mielen käänne
ylen andaa ystäwyyden,
hulluldakin humalassa
pian raiskataan rawindo.

Ilman mieldä miehen päässä,
wailla tunnon walkeutta
mulko-silmän muhkeangin
pulskeus on puuttuwainen;

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.
[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.
[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.
[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

turha ombi tuppi wyöllä
paitsi weistä pystywäistä.

Tunne tuosta meno miesten,
josta haastawat halulla;
karjan kanssa kulkewainen
paimen karjasta puhuupi.

Waikka wäärä wältteleepi
rangaistuksen ruman tulwan,
paistumata ei hän pääse
toiste tuomion tulossa.[i]

Walistuksen walkeutta
pakenewat pahat juonet,
yköt yöllä lendäwäiset
päiwän waloa wakaista.[ii]

Miehenä mennyt ja sikana tullut
kestissä käwiät näin owat hullut.

Miehien kilwalla käänellen muldaa
pellolda periwät kallista kuldaa.

Kerskaten ja kehumalla
esipuhe ensin tehty
kiitokseksi kirjaiselle
muistuttaapi kuinga kukko
siiwin suotta paukutellen,
kaaristellen kaulahansa
laulunsa on laskewainen
warsin wanhalla tawalla.

Wesi-lindu weden luona
saapi syötäwän sywäldä,
wiisas wielä sywemmäldä
tuopi tunnoille totuutta.

Rietas ombi miesten riita,
naisten riita riettahambi.
Sembä tähden ongin selwä,
paras kyllä kymmenesti,
että kanat katselewat
kuinga kukot tappelewat.

Joka aina joutawainen,
jaaritusta jatkawainen
sanomisen saawuttaa,
lorulla se lopettaa.[iii]

Walehesta warsin suuren
linnan, muita muhkeamman,
woipi itse ilmahangin
luulo luja rakennella;
mutta outo on sen muoto,
perustuskin pettäwäinen.

Waikea on walhe kuulla,
waarallinen wasta luulla
siitä syndywän hywyyttä
taikka pysywää pyhyyttä.

Suuret owat luulon siiwet
liehutellen liikkumassa,
joilla lendo lepsutellen
käypi kyllä keweästi.

Syndi, ehkä salainengin,
turmeleepi oman tunnon,
niin kuin toukka tuohen alla
puungin puhki kalweleepi.

Talon-poika on kuin pohja
alla kengän kestäwäisen,
herran sääty, hendo nahka,
pandu siihen päälliseksi;
warsin wailla yhteyttä
rajaksi se ratkeaapi.

---

[i] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

Heiluwa on arwo herran
wailla hyödyn hedelmää;
se, kuin kuusen käpy, kerran
heilumasta heldiää.

Katsos, kussa kirjoittaja
kyyneleitä kylweleepi,
siinä luondo lukiangin
taiten taipuupi hywälle.

Niin kuin miehellä on mieli
asiata ajamaan,
niin on kynälläkin kieli
sitä ilme saattamaan.

Paitsi tulda tunnossansa
kirjoittajan työ on tyhjä;
se on waan kuin kuwa kuollut
saatu sawen walajalda.

Nyrkki-sota, tukka-nuotta
owat siellä aina suotta,
kussa laki luetaan,
tunnon walo tunnetaan.[i]

Turha ombi tukka-nuotta
kanssa pahan paljas-päänä,
turha peli pettäwäinen
kanssa raukan rahatoina.

Kyllä aine aikanansa
muutteleepi muotoansa,
waan ei luowu luomisesta,
luonnon laadun laitoksesta;
sillä siinä uudistuu,
mitä maassa lakastuu.

Yksin puolin puuttuwainen
tuhma tutkiipi totuutta
niin kuin kukko kurkistellen
toisin silmin taiwahalle.

Kukolla on kumma luondo:
laulussakin lauhkeassa[34]
owat poskensa punaiset,
wasten sitä mitä saisi
tulla turhista loruista.[ii]

Kyllä owat kehuwalla
menot maassa matalaiset,
merelläkin matalalla
käywät allot kuohuwaiset.[iii]

Pelko pian pehmittääpi
kowan rinnan riettahalla,
lijaksikin liewittääpi
häijyn itse hädän alla.

Kallot owat kahtalaiset:
sekä suuret että pienet;
waan ei täytä tällä maalla
taito päätä piendä, suurta.

Niin kuin moni muilda mailda
tuopi tänne tiedot wäärät,
niimbä tuhma tunnotoina
ajatuksen asioissa
enendääpi erhetystä.

Mies on hywän hyljätessä
alhaisena arwossansa,
sitte syystä sitehessä
niin kuin koira kahleissansa.

Se wiepi wiimein turmioon,
kuin waino saapi wallan,
on syndi, syynä tuomioon,
ja tuopi tunnon hallan.

Koskas tahdot koetella
keinoakin kerjäläisen,

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

[ii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

pane paino wetäjälle,
istu itse kuorman päälle,
ruoki ruoskalla hewoista.[i]

Laiska-lallun lapsinensa
nälkä sitte näännyttää,
koska hellän hewoisensa
wäen suotta wäsyttää.

Moni tuhma tunnotoina,
leiwän tähden lewotoina
kuorman painot paisuttaa,
hewon hengen hukuttaa.[ii]

Ilkeä on itku hölmön,
muinen julman juhdallensa,
köyhänä nyt köyry-seljän,
joka hengen hewoiselda
runnellen ja ruoskimalla,
kolhimalla päätä kohden
otti oudolla tawalla.

Ruoka niukka, piiska pitkä,
kengä kehno, kuorma raskas
hukuttawat sekä huonon
että hywängin hewoisen.

Kauhea on katseldawa
hepo ruoskan rupulissa,
josta wielä wiimeiseldä
tarttuwa on tunnon tauti
ruoskialle rupuliksi.[iii]

Luojan luondo-kappaleita,
armon kautta kaswaneita
raaka hengi raatelee,
hywän-suondo suojelee.

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

[ii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

Autuaalla armas rinda
ombi muille olennoille;
hirwiäksi käypi hinda
työstä tuskan tuottajoille.

Tuhma, joka tunnustaapi
Jumalansa julkisesti,
waan on wailla hartautta,
hellä hengessä hywyyden.

Tiellä kohden koto-maata
awarassa autuudessa
uskon tähden ulkonaisen
ombi riita aiwan rietas,
niin kuin ei nyt elämässä
ehdittäisi eri-teitä
suuren kaupungin kaduille.

Uskon tähden useasti
toinen toista masendaa,
oman opin sokeasti
siis jo siinä alendaa;
sillä sielun hartautta,
rauhallista rakkautta
usko wahwa waikuttaa,
oppi paras paisuttaa.

Ilman indoa hywyyden,
paitsi pyyndöä pyhyyden
ombi usko uupuneena,
walistuskin waipuneena.[iv]

Kumartain ja kullan kautta
suosion saa ostamalla,
mutta miehen arwon aina
ainoasti ansiolla.

Kyllä konnan koukutukset
aiwan pian arwataan,
rewon retket, juonitukset
tawoistansa tarkataan.

[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

Elon uuden uskojalda,
taikka toisen toiwojalda
taudin nuolet taitetaan,
kuolon woima woitetaan.

Tunnota on tuhmuudessa
pesä juonilla pahoilla
niin kuin pedon penikoilla
kondu korwessa sywässä.[i]

Paha rakastaa pahuutta,
niin kuin karhu kämmendänsä
itse talwella imeepi.

Kehno mies on keinotoina
pääsemätä puutoksesta
niin kuin lapsi langenneena
nousemata, jos ei nosta.

Asioita ajettaissa
oma tundo tuomitkon,
oikeutta osottaissa
waino kaikki waipukon.

Hywä lapsi lauhkeangin
neuwon älyää äkisti,
waan ei paha pauhatengan,
jos ei paita pamahtele.

Lindu siiwin liehutellen
nopea on nousemaan,
miehen alku ajatellen
kunniahan kulkemaan.

Köyhyys ombi kuiwa hiekka,
jossa onnen pieni pyörä
käypi hiljaa ja hitaasti[ii].

Tauti tuopi sanan siitä,
että kuolo kulkewainen,
wanha waeldaa perässä.

Kuningas on kungin turwa,
kukin turwa Kuningaalle
waldakunnassa wapaassa.

Raskas ombi kukin kuorma,
mutta muita raskahambi
ombi ruunu Ruhtinaalla.

Onnen maja ombi auki,
wara walmis jokaiselle
ehtiwäiselle eloonsa.
Katsos, kuinga luonnon Luoja
suonut on jo syndywälle
äidin rindahan rawinnon.[iii]

Himo ombi hiton hiili:
tulisena turmeleepi,
saastuttaapi sammuneena.[iv]

Himo hellä heränneenä
pahennusta paisuttaa,
wahingoita waikuttaa,
samaten kuin syndyneenä
myrsky merta kuohuttaa,
laiwat wahwat waiwuttaa.

Kotka siiwin siirtywäinen
pilwiäkin piirteleepi,
waan ei woita ajatusta
kokemassa korkealle.

Halpa ombi hakialla
onni toisen turwan alla,
mutta arwongin alainen
aina ansio omainen.

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.
[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.
[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.
[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

Hywä onnen hewoisella
ombi ainakin ajella,
mutta pian pudottaapi
ratsastajan rauniohon.[i]

Onni kaunis katsannolda,
leho-silmä leikitessä,
kiiwahasti kiukutellen
muotonsakin mustendaapi.

Kuin on kuolo elon määrä,
mutta meno wielä wäärä,
kerran muutto muistetaan,
tukalaksi tunnetaan.[ii]

Ei se ole wielä wiisas,
joka luopuu Luojastansa
miehen mieldä noudatellen;
se on herran hyljänneenä
palwelewa palkollista.[iii]

Mies itse innolla kyndämässä kestäin,
puutokset pahimmat elämästä estäin,
periwä on pellolda runsasta ruokaa,
jota wailla joutilas huolella huokaa.

Herra on hengelle herättänyt tunnon,
sallinut sielulle käsittäwän kunnon,
alahalla estäwän alkua waiwaan,
ylähällä tietäwän turwan ja taiwaan.

Weljeni! elämä eksymätä wietä,
tallaillen tuskangin tappuraista tietä;
sillä hywä sielunsa surmasta sulkee,
kunnialla maailman läpitse kulkee.

Nuorelle, wanhalle wapaus on woitto
armas kuin auringon korkenewa koitto;
wapauden waiheilla walistus loistaa,
pimeyden warjoja warahin poistaa.

Kahta kaikki kansakunda
hartahasti haluaapi:
rikkautta riemuksensa,
iän iloisen pituutta.

Rikkaus ja liika riista
eiwät onnea enennä;
tawarassa tarpeheksi
on jo onnemme wakuutus;
samaten kuin wirta suuri
joki janon jähdyttääpi.

Hywä, että kaikki kansat
tundisiwat onnen tuulen,
jota wiirit wiisauden
osoittawat oikeasti.

Kaikki, kuin on maasta luotu,
maaksi jälle muutetaan,
elämästä ero suotu
kuolemaksi kutsutaan.[iv]

Turhin täällä tuskaksemme
kuolemakin kuwaillaan;
sillä se on onneksemme
uni, johon uuwutaan.
Katsos, kalma näändäwäinen
ihmiselle ilmestyy,
koska weri wierywäinen
jäsenissä jähmistyy.

Tuskan täällä tundewainen,
kuolemaangin kulkewainen!
älä huoli huokaella,
waiwan tähden walitella;

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

[ii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

[iv] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

kipu liika liewiää,
lepo kerran kerkiää.

Tuonelaan on tulewainen,
kuolewainen kukin luotu,
mutta itse ihmis-parka
huolella on hukkuwainen,
jos ei joudu toiwon tähti
loistamahan lohdutusta.

Ehkä miehen meikäläisen
arwo luullaan alhaiseksi,
kuitengin hän kuolduansa
elämähän ennättääpi
suuri-sukuisen edellä,
koska soiwat kuollin-kellot
wähän warhemmin hänelle.[i]

Kurja, niin kuin häijy haukka,
ristittynä moni raukka
ombi pakanaa pahembi,
aina arwossa alembi.

Kirkas ombi Kristin oppi
niin kuin armas auringoinen,
ehkä pilwet epä-luulon
hämmendäwät hämärällä
lohdullista loistettansa.[ii]

Eipä ole Kristin oppi
saanut siellä sioitusta,
kussa sula hywän-suondo
pois on syndisen powesta.

Ehdolla samoen elämän tiellä
ei hywä keldäkän hyötyä kiellä,
waan soisi lahjaksi kullekin lauman,
onnesta osansa, aitan ja auman,
kanalle sukat ja kukolle kengät,
että ne estäwät tuulengin lengät.

Kynttilöitä ombi kyllä,
maassa miehiä kosolda,
waan ei warsin joka päässä
wielä waikuta walistus.

Salwattaissa salaisuutta
mieli ombi oiwa lukku,
kowa konnan tiirikalle.

Häpiä on koko häijy,
jot' ei juostengan jätellä,
waan se ombi niin kuin warjo
aina siirtywän siwulla.[iii]

Kyllä wiina wiimeiseldä
miehen mieldä käännellessä
wahingoa waikuttaapi,
wiepi wiljangin mukaansa.

Oikea on uskon oppi,
joka herättää hywyyttä,
rawitseepi rakkautta
wendolaistengin wälillä.[iv]

Herran armo ombi aina
runsas ilman ruikutusta,
anomusta onnen orjan;
siis on syytä syndisellä
olla kiini kiitoksessa,
waan ei suotta waikeroita.[v]

Synnin suota sotkettaissa
elon mettä etsitään,
mutta kuolon kolkuttaissa
myrkky kerran keksitään.

Waikea on wainon luondo,
jolla tundo turmellaan,

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

[v] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

mutta sula hywän-suondo
sielussamme siunataan.

Kotokin on kyllä hywä
Luojan töillä lausuttaa,
mutta kirkko paikka pyhä
kiitos-wirttä weisattaa.[i]

Niin kuin nyt auringo aamulla koittaa,
syngeän sumungin walolla woittaa,
niimbä jo toiwokin totinen loistaa,
tuskaisen hämärän tunnosta poistaa.

Paitsi palkan tarkoitusta
työ on täyte hywän tahdon,
uskon hyötyinen hedelmä;
siitä sitte Herran armo
meille autuuden awaapi.

Wasta konnan oma waiwa
weden silmästä wetääpi;
wesi wuotaa puungin päästä,
kuin on tuoreena tulessa.[ii]

Kuollehesta ombi kungin
huoli sitä huokeambi,
waiwatoina wainajasta,
jota perindö parembi.

Tuuli tulen sammuttaapi
pian pienessä päreessä,
halu halpa hassun luona
järjen hellän jähdyttääpi.[iii]

Wasten mieldä waadittuna
nainen miehen naimiseen
on kuin kissa kiskottuna
koiran kanssa kahleeseen.[iv]

Awiota aljettaissa
sormus ombi sopiwainen
merkki suosion suloisen;
sillä se on paitsi päätä
niin kuin ilo ihanainen
parikunnilla parailla.

Ukon ilma, niin kuin uuni,
warsin kowin waristaapi,
mutta muuttuupi wiluksi
saadun satehen perästä,
niimbä kyllä kylmeneepi
monen raukan rakkauskin
häiden juotua jalosti.

Narrilla on naimisessa
rakkautta rahan tähden,
waan ei waristu powessa,
eikä syty sydämessä.

Kyllä keppi-kärjäläinen
almun ainakin tapaapi;
kerjäläistä kepitöinä,
jota häpy hämmendääpi,
nälkä näännyttää enemmän.

Kuingas wäärin kuljettaissa
synnin säällä syngeällä
onnen portti osataan?
oweakin osattaissa
pieleksiä pimeällä
kaksin käsin kahmitaan.

Työläs ombi owen löytö
herkeästi heränneelle
majan syngeän sisällä,
niimbä tainne taiwahangin
owi olla aina outo
synnin hourassa syleillen.

---

[i] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

Joka julma joutawasti
täällä tähden huwituksen
kiusan, surman surkeutta
Luojan luoduille lisääpi,
pestattuna perkeleeldä
on se sielunsa häwäistys.

Niin kuin walo warkahalle
walistus on waara sille,
joka hywän hyljänneenä
epä-luuloista elääpi.

Tundo tuhma ylpeällä
rinnan kyllä riehuttaa,
samaten kuin hengi hellä
rakon paljo paisuttaa.[i]

Muistota on oppiwalla
työläs työnsä huojendaa,
niin kuin wettä wuotawalla
astialla ammendaa.

Mies, joka mieletä oppia ongii,
wettä se seulalla ammendaa;
waan jos hän peldoa toimella tongii,
ainakin huolensa huojendaa.

Oiwa ombi miehen onni
ostettuna omin woimin
Luojan armahan awulla;
hellä, heikko pesä-poika
toisen siipein suojeluksen
alla ahtaasti elääpi.

Missä owat miehet oiwat,
jotka työtä tehdä woiwat,
siellä peldo pehmiää,
josta leipä lewiää.[ii]

Ihmis-parka ilman alla
alahalla!
koskas kuljet kuolemaan,
ehdi elo tuonelassa
tulewassa
toiwon kautta tundemaan.[iii]

Myöskin tuopi tuhma kirja
wiisauden wirkistystä,
samaten kuin saawutettu
sonda laihoa lisääpi.

Pettäjä jo peloittaapi,
waras waikuttaa wahingon,
lurjus suurin lurjuksista
ombi wasta wala-patto.[iv]

Aina awun andajalla
armahalla
tahto hywä tarwitaan;
rahtu hengen hartautta,
rakkautta
siihen wielä waaditaan.

Kussa kukin Lääkäristä
luonnon käskyn käsittää,
siellä kyllä kärsimistä
woipi woide liewittää;
muutoin ruumis muutetaan,
laudallensa laitetaan.

Moni täällä toisen tähden
ombi kärsinyt kowuutta;
koska jalka kombastuupi,
siitä saapi moniasti
nenä nykerö wahingon.

Täydellinen ombi täällä
miehen oppi mielestänsä,

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

[ii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

kuin ei woi sen waillisuutta
alla hattunsa hawaita.[i]

Enin, ehkä oudollainen
neuwo niillä kestää,
joilla järki puuttuwainen
tiedon työssä estää.[ii]

Se on jalo johtajaksi,
warma sielun wartiaksi,
joka huolet huojendaa,
paatuneengin parandaa.

Mies on töistä tunnettawa,
waan ei puolingan puheesta,
waimo wasta arwattawa
hywän kangahan kuteesta.

Pilwi-sää ja päiwän paiste
wuoroilewat joka wuosi,
ilo, murhe ihmisellä
muuttelewat muotoansa.

Pilwi päiwän pimittääpi,
murhe muodon mustendaa,
siksi että ennättääpi
aika huolen huojendaa.

Se kuin saisi käsitellä
tiedot wielä tiettäwästä,
sillä enin elämässä
olis' opin tawaroita.

Kussa liene kunnialla
asundoa alahalla,
jos ei itse ihmis-parka
häpiälle ole arka.

Elämähän ehtiessä
lapsi raukka rasittaapi
äitiänsä ähkywäistä,
ylpeys ja ylen-katse,
saaden synnyn tyhmyydestä,
keikahtawat keweästi
ylös siittäjän siwulle.

Ylpeys on yldyneenä
rietas kyllä rikkahalla,
aiwan ilkeä isolla,
ilkeämbi ihmisellä,
wielä wailla wiisautta,
on se kuitengin opissa.

Ylen suotta ylpeileepi
sekä suuri että pieni;
sillä maassa mätäneepi
sekä honga että sieni.[iii]

Kurja, kuin on ratsastaissa
heitettynä hewoiselle
walda suuri suitsitoina,
kurjembi, kuin miehen mieli
ombi orjana himonsa.[iv]

Himot tuowat hämmennystä
ilkeyttä ihmiselle,
totisesti niin kuin tuulet
sekoittawat weden selwän.

Wihan höyry wiipywäinen
peitteleepi tunnon peilin,
että kohta katoaapi
kuwa kaunis kohtuudesta.

Eipä ole oppinetta
täydellistä tällä maalla;
jolla wielä joutawasti
ombi siitä oma luulo,

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.
[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.
[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.
[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

sillä on jo opin puutos,
tarwe taidon asioissa.[i]

Maasta nauris nawallansa
kaswun kannalle wetääpi,
työllä perhe pelloldansa
leiwän pöydälle lisääpi.[ii]

Toisen toista panetellen
arwo aldis annetaan,
haukkumista harjoitellen
koiran tapa tunnetaan.

Wapaus wakawa alku on uuden
onnen ja riemusta osallisuuden;
siitä nyt siunattu walistus alkaa
johdattamahan jo mieldä ja jalkaa.

Suomea suojellen,
waaroista warjellen
tarwe on turwata miekkahan tuimaan,
waatia wainojat weressä uimaan.

Warjohon arkana arwonsa sulkee
sotia paeten paikastaan,
perälle peilissä kuwakin kulkee,
kuin sitä siirtyen katsellaan.

Ennen köysi katkeaa,
kielen kanda ratkeaa
kuin nyt sana suomalaisen,
kunnialla kulkewaisen.

W ä i n ä m ö i s e n weisatessa,
soitellessa sormillansa
muinen liikkui luondo kaikki;
mutta nyt ei liiku meillä
muu kuin kieli muukalainen.

Wieras kieli woipi olla
amma opin asioissa;
mutta muista! koto-kieli,
niin kuin nisä oman äidin,
tuopi nestettä nerolle.

Kaikki muu on maailmassa
muuttelewa muotoansa
paitsi muistoa pahuuden
taikka hyötyisän hywyyden.

Itse ombi ihmisyyden
jäsen joukossa jokainen;
joka siis nyt siiwotoina
ylen katsoo kanssa-weljen,
se on sortaja sukunsa.

Joka jouten haasteleepi
paljo toisen pahennusta,
ilmoittaapi ilkeyttä
oman sielunsa sisällä.

Miesten mieli yhtywäinen,
koska töitä täytetään,
on kuin köysi kolmi-säinen,
jolla kuorma köytetään.

Joka on jalo ja toimessa tarkka,
sillä on tallella taskussa markka;
toimella puutokset poistellaan,
onnelle ohjakset laitellaan.

Kautta wäärin käyttämisten
paha paisuupi hywästä,
syndi syissä ehdollisten
syngeydestä sywästä.

Kunnolla kulkewan maailman matkat
onni on oiwa;
hänelle kuoleman hetkellä Herran
lohdutus loistaa.

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

[ii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

Sielun selwä silmä, kuulo
suotta meillä suljetaan;
sillä eihän epä-luulo
tiedä tietä tuonelaan.[i]

Pohjan tähti taiwahalla
ei se lennä eikä liiku,
miehen mieli kallon alla
turhan tähden täällä kiiku.

Totisesti tunnon teillä
parembi on mykkä meillä
maailmassa matkustellen
kuin nyt kurja mieldä wailla
haastelewa hassun lailla
pahennusta paapotellen.

Kangea on karjan kieli
maassa pitämään puhetta;
mutta jos nyt joutawasti,
ilkeästi ihmis-kunda
täällä pakitsee pahuutta,
niin on paha pakinoiten
aina eläindä alembi.

Wailla järjen walkeutta
mies ei tunne tuhmuuttansa;
kukin päiwän paistehessa
wasta warjonsa näkeepi.[ii]

Ansiomme ombi ahdas
täytetyistäkin teoista;
sillä sielu ombi aina
welwollinen wakaisesti
täällä täyttämään hywyyttä;
rikos rietas päälliseksi
pahan palkinnon lisääpi.
Tästä syy on syndisellä
aina armoa anella,
koska turha tuonelassa
ombi ansio omainen.

Tällä lailla Laupiaalda
saapi saatawaa rukoilla:
Armahtaja! anna meille
mitä mielestäs suwaitset,
waan ei, täynnä synnin syitä,
oman ansion osuutta.[iii]

Armosta on alku meillä,
armon kautta kaikki lahja;
omat owat ainoasti
syyt ja synnit ihmisellä.[iv]

Ihmis-parka, itsehensä
luulon kautta luottawainen,
ombi saanut heikon sauwan;
ainoasti Herran armo
tuopi meille menestyksen
ahkeruudemme awulla.

Jospa joskus ihmis-kunda
saisi tietää salaisuudet,
jotka Jumala näkeepi,
sitte nauru naapurissa,
wiha, waino, wallan saaden,
kestäisiwät kansan kesken.

Kowat wihan waikutukset
owat omassa powessa,
kowemmat sen kohtaukset
onnettomalle ohessa.

Rakkauden rauhallisen
kautta waino woitetaan,
wielä miekka wihollisen
taitawasti taitetaan.

---

[i] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

Wesa woiman juurillansa
maasta warrelle wetääpi,
poika aina aiwullansa
opin kirjasta kerääpi.

Hullulla on hupa luulo
wielä houra-huonehessa,
että yksin yhtyänsä
järki jäänyt on hänelle.

Kuka on keksinyt kukon ja kellon,
ottanut aikansa onneksi waariin,
sillä on saatawa pehmeän pellon
laihosta wiimehin wiljakin laariin.[i]

Koulu mielen kohendaa,
oppi hywä ojendaa,
saapi tawat taipumaan,
ilki-wallan waipumaan.

Jos on järki jähdytetty
käynehellä kouluansa,
kynnyksellä kylwötetty
on se saunan saatuansa.[ii]

Konstilla on korwa luotu,
silmä sielun ikkunaksi,
järjen walo wasta suotu
ihmis-kunnan kunniaksi.[iii]

Missä miehen pitkä kieli
paljon toista pahendaa,
siellä suotta lyhyt mieli
oman arwon alendaa.

Se on niin kuin siemenensä
söisi kylwäjä kesällä,
koska hellä hekumalla
hywän hyötynsä pilaapi.

Tuhma ostain onneansa
heitti hinnaksi hywyyden,
ehkä hänen etuansa
hywä hyödytti enemmän.

Paha, lurjus palkan tähden
pahan mieldä palwelee,
niin kuin koira leiwän nähden
käskyn kurjan täyttelee.[iv]

Siitä pahan palkinnoksi
häpy häijy peritään,
koska konnan suosioksi
hywä täällä hyljätään.[v]

Erinnyt on ennen muinen
rietas hengi riiwatuista,
riiwatut nyt riettahasti
händä tahtowat takaisin.

Kuin on miehen mieli norja,
synnille ja syille orja,
niin nyt hengi heränneen
Luojan luondo-kappaleen,
ehkä aina awutoina,
woipi olla wiatoina
parembi kuin paatuneen,
synnin suossa saastuneen.

Koska miehen jalo mieli
Herran käskyn käsittää,
sitte se kuin tulen kieli
sydämengin sytyttää.
Siitä syystä walistusta
tunnossamme tarwitaan,
hengen hywän waikutusta
waroksemme waaditaan.

---

[i] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

[v] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

Moni, luja luonnostansa,
aiwan kowin kohdastansa
toisen töitä tuomitsee;
mutta tundo tutkiwainen,
laupiaaksi lauhtuwainen,[35]
himon siihen hillitsee.

Tuoden tuskan, turmiongin
wiina juoden janottaa,
watsan kautta kallohongin
winga siitä waeldaa.

Koska wiina wiepi mielen,
turmeleepi tunnon, kielen,
sitte sielu halpenee,
järjen arwo alenee.

Hullu, ollen humalassa,
ei se elä Jumalassa,
waan on walmis waipumaan,
nuhjuksena nukkumaan.[i]

Auki owat koiran korwat
maatessakin mandereella,
waan ei tuhman oman tunnon
synnin nurmella nuhisten.[ii]

Luottajalla luulohonsa
ombi oma suosionsa,
ehkä oppi onduwainen
puolda ombi puuttuwainen.

Wallan saanut wesi-suoni
tulwan tuoden upottaa,
wäljällänsä wäärä juoni
kansan onnen kadottaa.

Arwon alku on walistus,
joka hengen herättääpi,
wirittääpi wiisautta,
tuopi tundohon totuuden.

Niin kuin händä häijyn koiran
hädän alla aleneepi,
niimbä kowan kohdatessa
monen muhkeus wajoopi.

Sokeana soutawalla
tuulen myrskyssä merellä
waara ombi wahdon alla,
kuolo kulkewa lähellä;
samaten on syndisellä
järjetä nyt jäänehellä
elon myrskyisen meressä
hukka huoldawa edessä.

Kyllä tuima tulistuu,
jumalaton julmistuu,
että wielä wiimeiseksi
käypi häijyn kuwaiseksi.[iii]

Tuli-palon paisuwaisen
tuuli turmaksi tekeepi,
kautta himon kaswawaisen
meille turmio tuleepi.

Sielun rauha, riemu wielä
säilywäiset owat siellä,
kussa toiwo kuumoittaa,
huokaukset huojendaa.

Pedon luondo liewiää,
koska hammas heldiää;
moni muukin masenee,
jolda wäki wähenee.

Wailla järjen waikutusta
sielun silmä suljetaan,
että kohden kadotusta
kurjan lailla kuljetaan.

---

[i] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

[iii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

Waimoldasi waatiwainen
kauan kestäwää hywyyttä!
ole itse oiwan lainen,
etsi wirheissä wähyyttä;
siitä nainen siwenee,
pahastakin paranee.

Moni julma juonillansa
tulistaapi tuskan hiilet
hywälle ja huonommalle,
mutta piru waan pahalle.

Kyllä itse ihmis-parka
kärsimään on aiwan arka,
waikka muita waiwuttaa,
toista siihen totuttaa.

Syystä lapsen syndymässä
awio on niin kuin aita
seisomassa säipäinensä,
joita witsa, joka aika
ymbärillä, yhdistääpi.

Kaksin puolin kaikki riita
ilmestyypi ihmisille,
eikä kestä keskenänsä
ystäwyyskän yksin puolin.

Siweys on side oiwa,
wanne wahwa ystäwyyden,
joka ei nyt, wyötä wailla,
kestä kelmien wälillä.[i]

Itse kuolo ihmisellä
taudin tuskan liewitessä
käypi kerran keweäksi;
erittäissä elämästä
hengi wielä wirkistyypi
niin kuin kytö kynttilässä
loppuwana leimahdellen,
illan suussa päiwä pilwet
purppurallansa punaillen.

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

Huokea on oma huoli,
tylsä tuskan turma nuoli
tulewalla tuonelaan
alla toiwon autuaan;
mutta muista toiwotonda,
olendoa onnetonda,
joka, kurja, kuikuttaa,
runnelduna ruikuttaa.

Suotta oli S i m s o n i l l a
woima jäykkä, waan ei järki,
koska naisen saksen kärki
käwi hiusten hapenilla.
Mieldä wailla waeldaissa
kerran kallo keritään,
wasta järjen waikuttaissa
onnen osat peritään.[ii]

Pisto-puhe pilkallansa
ombi lyömistä lujembi,
itse tosi toisinansa
korwa-puustia kowembi.[iii]

Tutkindo on Tuomarille
tosin hywä toden tähden,
koska tarkoin tuomitaan,
sitä likin Lääkärille
tarpehelle taudin nähden,
että apua arwataan.[iv]

Se on sielumme walistus:
ensin tundea totuuden,
sitte seurata totuutta,
olla oikea menoissa.[v]

[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

[iv] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[v] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

Maa ja taiwas mainioita
owat täynnä tutkittaa,
itse ihme-töitä, joita
luondo meille muistuttaa,
että Herra huomaittaisi,
luonnon Luoja tunnettaisi.

Awaimella askareissa
aitan owi awataan,
kirjan opin kappaleissa
kielden taito tarwitaan.

Ei se auta ajatusta
surkeata suuremmaksi,
ehkä sanat, suotta suuret,
puhalletut pulskehiksi,
kohoittawat kirjan kantta.

Sanat wailla selweyttä
hengen, järjen hedelmissä
tiedon, taidon pimeyttä
merkitsewät meiningissä.

Aina tundo tutkiwainen,
ajatusta auttawainen
wiisautta wirwoittaa,
kielen paulat kirwoittaa.

Loru turha loputoina
ilman järjen jännitystä
kirjassa on liemi liika,
wielä wettä wetelämbi.

Onni ombi ihmisellä
hillimätöinä himoissa
surmaksi kuin suuri purje
tuulen myrskyssä merellä.

Luojaldamme lahja saatu
oma tundo on kuin peili,
jossa muoto muistetaan;
sillä siinä töiden laatu,
tahdon tuuli, innon seili
tuonelassa tunnetaan.

Watsa on kuin waldakunda,
jolle jäsenet jokaiset
täällä wetäwät weronsa,
joka jälle jäsenille
hywän hyötyä jakaapi.
Pää on päällä waldiaana
johdattajana jäsenden.

Aina, niin kuin alammainen
waldakunnassa wapaassa,
hyödyllinen, hywä ombi
joka jäsen ruumihille,
waikka waan nyt peldo-mies'nä
jalka kaikki kannattaapi.

Warsi wahwa kaswannolla
kuwa ombi waldakunnan,
jossa juuret, jossa lehdet
owat oiwat alammaiset,
kukka päässä kuningaana.

Koska tieto miehen tiellä
elämässä enenee,
kyllä sitte kerran siellä
wäärä luulo wähenee.[i]

Etsiwäinen etuansa
riidan kautta riettahasti
saapi takin tappuraisen,
housut läpi hohtawaiset,
mutta sopu saawuttaapi
kungin elämän etuutta.

Missä usko mielewämbi
sydämengin sytyttää,
siellä on se eläwämbi,
sielun arwon säilyttää.

Waiwaiselle laki wasta
oikeutta opettaapi,
koska kowin raippa-witsat

---

[i] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

herätteeksi hengen lahjan
hautelewat hartioita.[i]

Waillinen on waldakunda,
kansakunda siellä kurja,
kussa wielä raippa-witsa
tawoissa on tarpehelle,
uskon opissa ojennus.[ii]

Rahan puutos rasittaapi,
waan ei järjen jännitöinä,
sillä mies on mielehensä
tyhjembäängin tytywäinen
tiedon waillisen tilassa.[iii]

Wäki-walda wäijywäldä,
ynseyskin ylpeäldä
tuskan tullen liewiää,
hädän alla häwiää,
niin kuin pedon, pudoneena
kuoppahan, on kadonneena
himo toista tappamaan,
saalihiksi saattamaan.

Waikeuden waeldaissa
majoissa ja mandereilla
taudit tuowat tuskaisuutta,
jonga wasta wanha kuolo,
lähetetty lääkäriksi,
lohdutellen lopettaapi;
mutta muita waikeambi
tauti, pahin parannella,
ombi tuska oman tunnon.

Tuskallinen oma tundo
ombi tauti tarttuneena
ilkeydestä isosta,
tuli wirheistä wirinnyt.

Kuin on kungin sydämessä
hywän tundo, pahan tieto,
waan ei huoli hywästänsä,
eikä tottele totuutta,
niin on kurja kuolewainen
paha taikka mieli-puoli.[iv]

Kyllä owat kymmenetkin
lahjat meille Laupiaalda
suodut sukumme hywäksi;
waan se, joka walitellen
kiitokseta kitiseepi,
napiseepi naukumalla,
ombi jäänyt järjeldänsä
wielä puolda waillisseksi.

Mitä maassa matelee,
maaksi jälle murenee,
syndinengin syndyneenä
laksohonsa lakastuu,
mutta hengi heränneenä
pysywänä pelastuu.

Kateus on kaswaneena
warsin paha paatuneella,
joka siitä joutawasti
itse waiwansa walaapi.

Kandajalla kateutta
warsin paljon waikeutta
syndynyt on sydämeen,
josta sula hywän-suondo
pakenee, ja paha luondo,
kärme käypi ytimeen.

Se on aina arwon waara,
kuin on kieli kaksi-haara;
miehen mieli,
kelpo kieli

---

[i] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[ii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

kallihiksi katsotaan,
kunniaksi kutsutaan.

Luulo luja paulatoina,
lendämässä lewotoina
suotta kaikki suurendaa,
järjen maassa masendaa.

Liika luulo liehuwainen
awaruutta ajelee,
hourassansa horjuwainen
järjen pian jättelee,
että ombi ohjatoina
sitte warsin wallatoina.

Jos on wasten taikka wailla
luonnon lahja sillä lailla,
että tosin toiwotungin
wiran työ on kurja kungin,
niin on paras paimendaa,
huolen työllä huojendaa.

Wiisas wielä wainottaissa
järjeldänsä jäykistyy,
niin kuin köysi kasteldaissa
jäykemmäksi jännistyy.[i]

Jota kuollut joutawasti
kamiossa kamoittaa,
suotta sitä moniasti
syykin pieni peloittaa;
sille pyyngin pyräys
on kuin outo järäys.

Tuhma, kuullen kummituksen,
ei se anna ajatuksen
tulla tuota tutkimaan,
waan on walmis uskomaan.[ii]

Waino ombi wiatoina
kurjallekin kunniaksi;
Wapahtajan waeldaissa
oli orjan-tappurainen
ruunu päähän rusennettu
paljon kuldaista parembi.[iii]

Taka käsin käändeleepi
peili puustawit sanoissa,
tundo tuhma wäändeleepi
toden toisaksi menoissa.[iv]

Koston pyyndö ombi kohta
luona luondo-kappaleengin
puskewana puolestansa,
mutta itse ihmisyyden
eroitus on eläimistä
oikeuden oiwa tundo,
joka mieldä johdatellen
wiisautta wirwoittaapi,
waikuttaapi walistusta.

Irstaisuutta, ilkeyttä
kungin peittämän pitäisi,
niin kuin kissa kiirehesti
saastaisuudensa salaapi.[v]

Keittämällä kattilassa
piki terwasta tuleepi,
rinnassakin riehuwassa
paha paatumaan rupeepi.[vi]

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

[iv] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[v] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

[vi] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5., mutta ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

Kyllä wielä wiisahalla,
oikeana olewalla
oma tundo tunnetaan;
onnen tiellä onduwalle,
pahalle ja paatuwalle
laki wasta laitetaan.

Ylembi on ylpeyttä
ylpeyden ylen-katse,
rehellinen retki maassa
korkeambi korkeutta.[i]

Loihto-loru, epä-luulo
usealda uskotaan,
oma näkö, oma kuulo
kallis ylen katsotaan.

Usko käypi keweästi,
tutkimus on työlähämbi,
ehkä näin nyt nähtäwästi
tiedon tiellä hyötyisämbi.

Teko-palwelus pyhyyden
ilmoittaapi ilkeyttä,
niin kuin hyljäten hywyyden
paha tunnon pimeyttä.

Missä oma onnen määrä
tunnon wallan waiwuttaa,
siellä woiton pyyndö wäärä
waaran muille waikuttaa.

Koska laiska köyhänäkin
laiskan waimon walitsee,
kaksi kerju-keppiäkin
taipaleella tarwitsee.[ii]

Ensin tyhmä työtä wailla
ikäwyyttä imettää,
sitte wielä sillä lailla
oman hyödyn häwittää.

Uni uusi, walhe wanha,
itse hengen heimolaisten
tuulen tuomat, luulon luomat
näöt nähdyt walwottaissa,
siihen asti owat aina
turhat toden tutkialle,
kuin ei kartu niiden kautta
pahasta jo paloitusta
eikä hyötyä hywälle.[iii]

Unen leikit lewotoina,
nurjat näöt, kummat kuulot,
ollen yöllä ohjatoina,
herättäwät hellät luulot,
joita, waikka walwotaan,
useasti uskotaan.[iv]

Koska kowa luonnon lukku
estäwä on ennen tiedon
tapausten taipaleella,
niin on turha tuhman tahto
saada ilme salaisuudet
taikausten tiirikalla.

Kuka korwin kuuldeleepi,
katseleepi kaksin silmin
oudon woiman waikutusta,
kuwaillusta kummituksen,
waan ei etsi syytä siihen,
uskowa on useasti
itse ihmeitä petoksen.

Hengiä ei heränneenä
taida näkö tawoittaa;
luulo, näitä näyttäneenä,
silmihin ne sioittaa.[v]

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

[v] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjalli-

Wäärin sitä wiisautta
elämässä etsitään,
jolla waiwan waikeutta
luomisessa lisätään.
Tuskan alla weren tilkka
ombi Luojan pyhän pilkka.
Hyöty hywä halpenee,
kussa kiusa enenee.

Wielä waikka wainon alla
hywä muita hyödyttääpi,
niin kuin kuuma rauta raukka
wasarangin waristaapi.[i]

Lahjaksi on kaikki luotu,
sielullekin wielä suotu
toiwon armas aamu-rusko
lohdutusta loistamaan,
walistus ja wahwa usko
juonet pahat poistamaan.

Onnen tielle oikealle
paatumata paetaan,
koska järki korkealle
alahalda autetaan;
paras päiwän paistehella
ombi kungin kuljeskella.

Niin kuin Luoja luomisessa
järkeä ja järjestystä
iloksemme ilmoittaapi,
niimbä ombi niiden kautta,
waikka wielä waillisesti,
hywä meidängin menomme.

Wäärin wanha waiwojansa
waikeasti walittaa,
ehkä tosin elossansa
ikä raajat rasittaa;
sillä lepo lähenee,
koska wäki wähenee.

Walittaja wanhuuttansa
itse tuota ilmoittaapi,
että ehtinyt on mieli
jälle lapsen laatuiseksi.

Kuolewaiset kulkemassa
erin elämän merellä
owat haudan haminassa
toinen toistansa lähellä.

Wailla mieldä miehen päässä
työstä ombi tyhjä hyöty,
samaten kuin sarwistansa
lehmän lypsy turha leikki.[ii]

Käyden wuoren kukkulalle
kumarassa kuljetaan,
kokewana korkealle
nöyrä niska tarwitaan.

Ensin wäärä wiekkahasti
onneansa ongimassa
ombi kyllä kyyry-selkä,
mutta, kerran keksineenä
onnen, sitte siiwotoina
warsin jäykkä warreldansa.[iii]

Hyödyn tähden hyöriwäinen
kelmi ombi kerkeästi
muuttelewa muotoansa;
mutta silmä siindäwäinen
tundewa on rewon retket, –
rewon retket, ketun keinot,
joka, karwan kadotessa,
wielä pindansa pitääpi.

Pila joskus pistäwäinen
niin kuin meillä mehiläinen
waikeutta waikuttaa,
mutta mettä saawuttaa,

---

suusvihkossa N:o 6.

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

sitä wastaan wapsahaisen,
soimu-sanan sortawaisen
puusti sapen puhkaisee,
jälki jäänyt kimailee.

Järki wahwa, walistettu
eroittaapi elämässä
wasta toden walehesta,
niin kuin päiwä paistawainen
warjon eroittaa walosta.[i]

Jos maailma on ahdas aiwan,
niin siirrä toiwos tuonelaan;
näin woitat woimatakin waiwan,
woit olla walmis kuolemaan.[ii]

Kuin Luojahamme luotetaan,
niin murhe maassa murretaan
ahtailla askareilla,
riemulla edes riennetään
ja ilostakin itketään
maailman mandereilla.

Jolla ombi järjen puutos,
joka hetki mielen muutos,
ei se ehdi ikänään
miehen töitä täyttämään.

Mendyämme manalaan,
tullen sieldä tuonelaan,
turha ombi työmme laatu
oman woiton syystä saatu.[iii]

Kohtuuden awulla kaiketi aina
hyödytys hywästä wiljellään,
waan wäärin käytellen luonnongin laina
turmion tuojaksi käännellään.

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

Useasti unhottaa
hylky hywän-tekiänsä,
mutta koira koettaa
nuolla kättä käskiänsä.
Tuosta kyllä tunnetaan,
kulle arwo annetaan.

Ehdon synnin sywät haawat
owat pahat parandaa,
heikot Herran armon saawat,
joita rikos rasittaa.[iv]

Tunnon laki tuomitseepi
kaikki tahdon tarkoitukset
ehdolliset elämässä;
hyödytyskin ombi halpa
ilman indoa hywyyden,
ilkeänä ihmis-parka
paljon petoa pahembi.

Ilkeä on ihmiseksi,
kowa, joka koston tähden
taikka itse iloksensa
toisen raukan raateleepi,
pitkistääpi piinan hetken.

Sokealle ombi souto
waarallinen waeldaissa
kari-kiwien wälillä,
onnen merta melottaissa
wailla järjen walistusta[36]
warsin wahingo lähellä.

Kuin ei karta kainostellen
konna, häwäisten kotonsa,
irstaisuuden ilkeyttä,
koska koiran penikalla,
joskus soaisten siansa,
ombi häpy hännässänsä,
niin on arwon ansiossa
näistä penikka parembi.

[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

Syndi ombi sydämessä
niin kuin sormissa syhelmä,
joka kurja kutkuttaingin
waiwan waikuttaa peräldä.[i]

Syndi ombi sielun welka,
josta isot interessit,
werot warsin waikeatkin
punnitahan - - perkeleelle.[ii]

Onni, kussa oikeutta
miehen mieli palwelee,
rauha, missä rakkautta
sydän sula suojelee.

Tarwe wiekas wietteleepi
riettahasti rikoksiin;
waan nyt wiisas katkaiseepi
työllä paulat puutoksiin.

Waino-miestä waarallista
ombi maassa ollut monda,
waan ei wielä wihollista
kehnombaa ja kelwotonda,
kuin on puutos kahden puolen
paitsi huojennusta huolen.

Peto kandaa karwojansa
ulos käsin käännettyinä,
mutta juonet julman miehen
owat salatut sisällä.[iii]

Wäki-wallan wäärä juoni,
joka tunnot tulistaa,
syöden, niin kuin wesi-suoni,
waldakunnat kukistaa.

Palo-wiina paljon juotu,
turmeleepi tunnon lahjan,
ruumihingin rundeleepi,
alendaapi arwon kaiken.[iv]

Pieni ombi piipun warsi,
reikä pieni pitkin wartta,
mutta tukot tupakoita,
kuormat kulkewat läpitse.

Jos nyt liene liika parta
meillä merkki miehen mielen,
niin on huono huulden höytä
siitä jäännös silmissämme.[v]

Parrattoman poika-nulkin
nenä saanut satulansa
lasi-silmän laitoksista
merkitseepi menetystä
neron, waan ei näön aina.

Tunnolla tuhmalla sortawat sotkein
kundoa kurjat;
terwata kuuta on kuitengin työläs,
waikea warsin.

Ei wielä wiisaus rumaksi ruostu,
waan se on kirkas kuin auringon kylki,
ehkä ei sokeat siihengän suostu;
järkensä jättänyt hullu sen hylki.

Pilkatengin pännällänsä
wiisas wäärät woittelee,
niin kuin hepo hännällänsä
parmat pahat poistelee.[vi]

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

[ii] Tämä runo ensimmäisen kerran vuonna 1826,"Runon Tähteitä" teoksessa nimellä "Synnistä".

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

[iv] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[v] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[vi] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

Esimiesten erhetykset
turmelewat monen tunnon;
pimenemisestä päiwän,
silloin sitä katsellessa,
silmä pian pimiääpi.

Kussa kirkastuwat työllä
auran kynsi, weitsi wyöllä,
siellä leipä lewiää,
näljänhätä häwiää.

Etuansa etsiwäinen
halun työhön hawaitsee,
sääriänsä sääliwäinen
kerju-kepin ansaitsee.

Epä-luulot, kummat kuulla,
wiisahalda woitetaan,
niin kuin aasin leuka-luulla,
pilkalla jo poistetaan.[i]

Meille järki, Luojan laina,
taiwahasta taritaan,
niin kuin kuulle walo aina
auringosta annetaan.

Waelluksen waiwalloisen
kewendääpi kelpo usko,
että toiwo elon toisen
ombi onnen aamu-rusko.[ii]

Onni ombi oudollainen,
muuttelewa muotoansa
niin kuin nainen naurawainen
toro-suuna toisinansa.[iii]

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5., mutta ei uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

Peto, jota peljätään,
raateleepi raajat waan,
syndi, jota syleillään,
saapi sielun hukkumaan.[iv]

Hiwomalla hiwutellen
kiwi kallis kirkastuu,
ahkerasti ajatellen
miehen mieli wiisastuu.

Ihmisten omalla ilkeydellä
riemu ja rakkaus raiskaillaan,
kunnian kukka ja hedelmä hellä
häpiän hallalla haaskaillaan.[v]

Kaiketi on katuwalle,
tunnon tielle tulewalle
hywän-suondo sielun suoja,
auttajana armas Luoja.

Wasten tunnon waatimusta
häijy häwittää hywyyden,
eikä etsi parannusta,
pyydä indoa pyhyyden.

Laki tuolla tuonelassa
tulewassa
täälläkin jo tunnetaan:
että ehdon rikoksille
riettahille
kosto kowa annetaan,
heikolle ja horjuwalle,
huolewalle
armon helma awataan.[vi]

Tahdon wapaus on wanha
ehdon waaka elämässä,
Luojan luja, hurskas hengi

[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

[v] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

[vi] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

wapaudesta wakuutus;
sillä wailla wapautta
liika olis' oma tundo
potewana powessamme
katumusta kannettaissa,
liika wielä wiipywäinen
rinnan riemukin hywästä.

Muutto-lindu lendäwäinen,
ritkuwainen, riendäwäinen
lähemmäksi lämbymää,
muuttoamme muistuttaapi,
iloksemme ilmoittaapi
tosin toista elämää.

Aina tuli ainehista
korkealle kohoilee,
ruumihista ruupuwista
hengi hywä ylenee.

Turhin tuota miestä meillä,
sangariksi sanellaan,
jolda joskus sodan teillä
turwattomat turmellaan;
se on suurin sangarista
kunniassa kuuluwista,
joka lesket lepyttää,
lasten huolet liewittää.

Kuin on mieli menetetty,
uskon kilpi unhotettu,
niin, kuin nuoli myrkytetty,
teräs kowa, teroitettu,
käypi syndi sydämeen
läpi luiden ytimeen.

Eipä Luoja ole luonut
raukkojakan raadeldaa,
eikä eläwäistä suonut
suotta meildä surmattaa.

Joka joskus ehdollansa
wahingoita waikuttaa,
sitä tundo tuskallansa
rauhatoina rasittaa.[i]

Niin kuin H a l l i haukkuwainen,
puolestansa purewainen
ombi tuima oma tundo,
kuin on haawoitettu kundo.

Matkustellen maailmasta,
tullen tuonen wierahaksi,
julkinen on juhla-waate
parannuksen puhdas paita.[ii]

Onneksensa woipi olla
kestissämme kerjäläinen
tappuraisessa takissa,
waan ei sielu siiwotoina,
ruma synnin rupulissa
itse taiwahan ilossa.

Ilkeä on häijyn itku,
ruma almua rukoilla,
niin kuin pahan paatuneena
Herran armoa anella.

Pahalla ja paatuneella,
synnin syistä saastuneella
ombi elo ensin nurja,
sitte kuolo sangen kurja.[iii]

Epä-luulo, turha täällä,
tunnon turmeleepi,
mammonakin maamme päällä
wiepi, wietteleepi
hengen hellän harha-teille

---

[i] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5., mutta ei uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

kurjin kulkemassa,
tuopi wielä tuskan meille
tuolla tuonelassa.[i]

Apuakin annettaissa
ombi taito tarpehelle,
että ei se autetulle
raskauta rasitusta.

Kiitollinen, oiwa ombi
hywä lahjasta hywästä,
niin kuin peldo pehmitetty
jälle joka jywäisestä
kaswattaapi kymmenengin.[ii]

Hellän suusta hembeästi
sana suotta suikahtaa,
lupauskin luiskahtaa,
ehkä siitä enemmästi
sitte walhe siitetään,
petos luoksi liitetään.[iii]

Koska sydän syndisellä
paulatoina pahenee,
niin jo nimi ihmisellä
arwostansa alenee.[iv]

Kyllä luondo lapsiansa
aikanansa armahtaa,
waaroista ja waiwoistansa
kuolon kautta wapahtaa.

Raskaudet rauniongin
kipu meille kierittää,
mutta kalma kalliongin
wiimein pojes wierittää.

Ilman mieldä ihmis-parka
häirähtyypi häpiään
niin kuin kärpäinengin arka
kytewähän kynttilään.[v]

Totisesti toiwon alla
tuonelahan tulewalla
huoli kyllä huokenee,
walituskin waikenee.

Ehdon syy on syndywäinen
kautta tuhman tunnon, kallon,
arwon aina särkewäinen
niin kuin kiwi lasi-pallon.[vi]

Hywän, waikka warsin suuren,
wäärin käytös wähendääpi,
taikka paisuttaa pahaksi;
tuli hywä hyödyttääpi,
tuli waikuttaa wahingon.[vii]

Oma ombi sangarilla
kuolduakin kunniansa,
murha-miehen muisto-merkki
ansaittu, ei aina saatu,
hirwittäwä hirsi-puunsa.

Kuolewaiset! kunnianne
kurja meno kukistaa,
niin kuin halla niitullanne
kukat kaikki kallistaa.[viii]

Riikin-kukko, kurkistaissa
kohden kärnä-koipiansa,
päänsä painaapi alemma,

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.
[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.
[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.
[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.
[v] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.
[vi] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.
[vii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.
[viii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

tundemata tuhmuuttansa
ylpeä sen ylendääpi.

Wiisasten luku on wähäinen wielä,
tuhmista joukkoja jokaisen tiellä.[i]

Wiisaus on wielä työläs
opittawa osawasti,
mutta oppi kehnon keinon
käypi kyllä keweästi.[ii]

S a l o m o ei suingan ollut
warsin wailla wiisautta,
koska taisi taiwahasta
tuota tunnolla rukoilla.[iii]

Yhden isän, yhden äidin,
sekä Luojan että luonnon
lapset owat kaikki luodut,
jonga tähden jokaisella
toista kohden totisesti
säälin säilymän pitäisi.[iv]

Laina ombi Laupiaalda
luotu luondo-kappaletkin;
joka siis sen joutawasti
tunnotoina turmeleepi,
sille tuopi tuonelassa
tilin teko tunnon tuskan.

Luja luondo-kappaleille,
juhdallensa aiwan julma,
kotonansa ombi koira,
häijy itse ihmisille.

Katsellessa kauhistusta,
ilkeyttä ihmisyyden
raatelewan raawastansa
tuskin woipi terwe tundo
arwella ja ajatella,
että owat oudot miehet
muut kuin henget helwetistä
palanneina pauloistansa.

Teon wasten tietoamme,
tundoamme
sydän synniksi lukeepi,
josta tuska tuonelassa
tulewassa
kautta tuomion tuleepi.

Waaja-puuta wasaralla
waaditahan waipumaan,
mutta nuorta neuwomalla
taidon tielle taipumaan.[v]

Oma indo ihmisellä
ombi töitä täytettäissä
niin kuin purje pullollansa
wenhettäkin wetämässä.[vi]

Erinäiset elämässä
owat uskot useasti,
mutta kansat kaikkialla
järki yksi yhdistääpi.

Uskon tunnustus on turha
wielä suulla ja sanoilla,
kuin ei toiwon todistusta
ilmoitella itse töillä,
hedelmillä hywän-suonnon.

Kaswattaja kateutta,
ehkä itse tylsä työssä,
niin kuin nyrhi, nykä-weitsi,

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.
[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.
[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.
[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.
[v] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.
[vi] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

woipi toisen toimitusta
parastakin panetella.

Säädyissämme säätetyissä
owat oiwat suuret, pienet
Luojan pyhän päiwäläiset,
koska kukin kunnialla
jäsenden ja järjen kautta
säilyttäwät säädyn arwon.

Aina käskyn andajalla
taito tarkka tarwitaan,
jos ja koska kuulialla
harhausta hallitaan;
laki, wailla wiisautta,
kaswattaapi karwautta.

Miehen arwo ombi arka,
jota joka poika parka
warahin jo warjelkon,
suurimmasti suojelkon.[i]

Arwo ylin, alimmainen
ombi aina lasin lainen;
pian lasi pirstataan,
arwo hywä hukataan.

Kussa on kunnia kullalla saatu,
siellä on arwolla alhainen laatu.[ii]

Kulda ombi kukkarossa
wielä kuiwa kunniaksi,
kuin ei siitä siunausta
lähde lähimmäisellemme.[iii]

Tosin owat toisinansa
kaswot täällä tunnon taulu,
waan ei köytösten wakuutus
eikä todistus tawoille.

Pian opin puolinaisen
laatu luulon lawendaa,
walo kungin kulkewaisen
silmä-näön suurendaa.

Paettaissa pahennusta
puuttuwa on wielä puoli,
kuin ei hywän harjoitusta
muista mies, ei työstä huoli.

Wäärän woiton wietellessä
häijyn lailla hääritään,
säilymähän sydämessä
synnin kärme kääritään.[iv]

Näytä paha paatuneelle
ihmiselle ilkeäksi;
sillä sitä penikatkin,
saaden nähdä saastaisuuden,
aroistawat aika lailla.

Kiikarilla katseldaissa
toinen silmä suljetaan,
useasti uskottaissa
järki jalo poljetaan.[v]

Epä-luulo, luja aiwan,
pahembi on paisumaa,
kuin ei kärsiäkän waiwan
salli sitä parandaa.

Kukin luotu kuolemaan
tulewa on tuonelaan,
mutta sinne saatetulla
tie on umbi tänne tulla.

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.
[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.
[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.
[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.
[v] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6., mutta ei uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

Synnin syissä laweana
kadotuksen tie on täällä,
mutta aiwan ahtahana
polku pyhä maamme päällä.

Warkahasta ombi warsin
kaksin kertainen wahingo:
hukka toisen tawaralle,
metsän menetys lisäksi.

Waeldaja wailla mieldä
eksyneenä tunnon tieldä
tuopi meille turmelusta,
itse, rietas rikoksissa,
synnin pahan paisumissa,
käypi kohden kadotusta.

Syistä ombi syndisellä
rapu-raukan musta muoto,
mutta puku punertuupi
kadotuksen kattilassa.[i]

Ihme! jos ei ikänänsä
toiwo taiwasta tawanne,
kuin on taiwas taiwutettu
yli, ymbäri jokaisen.

Kuin ei kurja, mieli-puoli
toimesta ja työstä huoli,
hätä hänen häwittää,
kowa onni käsittää.[ii]

Joka syöpi, joka juopi
enemmän kuin toimi tuopi,
sille puutos sikiää,
kuiwa kesti kerkiää.[iii]

Työstä tuopi toimi säästön,
säästö puutoksesta päästön,
että huoli huokenee,
elon riemu enenee.[iv]

Aina ombi ahkeralle,
tarkalle ja taitawalle
työstä suuri suloisuus,
auki onnen awaruus.

Miestä, wailla wiisautta,
halpa mieli hallitsee,
ajatusten ahtautta
meno kehno merkitsee.

Kaikki maassa kaswaneena
murtuwa on jälle maaksi,
hengi Herran tundeneena
autetahan autuaaksi.

Matkan pää on maailmassa
tietty – – tietämättömyys,
mutta kungin kuolemassa
ilmoittaa sen iäisyys.

Ensin on elämä ehtiwä tänne,
kuolema kulkewa perässä päin,
waan sillä wälillä wiljeldäwänne
ombi, o ihmiset! onnikin näin.[v]

Jolla ombi otsan alla
silmät nenänsä siwuilla,
karttakon se kaikkialla
syitä syndisten poluilla.[vi]

Oikeus on warsin wanha,
wanha wäärän woiton pyyndö,

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.
[ii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.
[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.
[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.
[v] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.
[vi] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

joilla sota joka aika
kestäwä on keskenänsä.
Oikeus nyt ohjaileepi
meitä tielle menestyksen,
mutta wäärän woiton pyynnön
tuhka-pussi tuoksuwainen
turmeleepi tunnon silmät.

Asiansa ajajaksi
tuotti Luoja tunnon lahjan
meille maailman menoissa,
mutta mustan, hirmun hengen,
wäärän oman woiton pyynnön
saatti saatana siaansa.

Jos ei ole oikeutta
sydämehen syndyneenä,
niin on wailla walkeutta
järki wielä jähtyneenä.[i]

Kuin ei lyö nyt lämbymästi
sydän syndisen powessa,
niin on tiensä tiettäwästi
ahdas autuuden owessa.

Kyllä kerran kylmä rinda
tuskaksensa tulistuu,
koska syystä synnin hinda
waikeaksi walmistuu.[ii]

Hullun, joka huoletoina
jätti järkensä hywästi,
tukala on tunnotoina
edes pyrkiä pyhästi.[iii]

Wasta-wuorta waikeasti
kunniahan kuljetaan,
häpiähän huokeasti
arwostakin aletaan.[iv]

Eipä työtä elämässä
tehdä ilman todistusta,
koska owat kohta läsnä
Jumala ja oma tundo.[v]

Kaikki julmat juonissansa
Luojan luondo-kappaleille,
hirmut itse ihmisille,
owat orjat häijyn hengen,
uskon tiellä umbi-silmät,
tuhmat tunnon asioissa.[vi]

Ei isän ansio arwoa anna,
kuin itse hullusti huikennellaan,
peritty peldokan laihoa kanna,
jos kyndö kesällä unhotellaan.[vii]

Suku suuri halwenneena,
tullehena turmioon,
on, kuin rauta ruostuneena,
turha arwon ansioon.[viii]

Eipä esiwanhemmasta
synny arwon alaisuus;
järjen walo ombi wasta
suurin wapasukuisuus.

Ilmoitellen irstaisuutta
walat, kirot kielen päällä

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

[ii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[iii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

[v] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

[vi] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

[vii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

[viii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

tunnustawat tuttawuutta
hengen häijyn kanssa täällä.[i]

Walkean walo on edemmä lämmindä
ehtiwä aina,
samaten hywästä sanoma hyötyä
edemmä ehtii.

Luojan luotu onnetoina,
tuskaisena, turwatoina
aina awun itsellensä
ilmoittaapi isällensä.

Autuasta aikanansa
tundo jalo johdattaa,
ennen kuin hän kuolduansa
kaiken onnen kadottaa.[ii]

Herran hengi walwowainen
tuopi meille menestyksen
niin kuin päiwä paistawainen
wielä walon, lämmityksen.[iii]

Suuri suku ihmisyyden
saapi lahjat Laupiaalda
armon lähteestä awoina,
josta wielä wirwoitusta
luopi yksi lusikalla,
toinen kauhalla, kapalla.

Jumalan armo on awara juuri
kuin koko maailman korkeus suuri;
olkaipas, olennot, walmihit waan
ilolla kiitosta ilmoittamaan.

Suurembaa ei ole suotu
ilon syytä ihmiselle
kuin on työstä täytetystä,
hywästä ja hyötyisestä.[iv]

Ihminen on itkewäinen
niin kuin päiwä pilwi-säinen;
mutta murhe muutetaan,
pilwet pian poistetaan.

Ehdon rikos rinnassamme
iän kaiken kauhistaa,
muuttumata muistossamme
tuskaisuutta tulistaa;
mutta kautta katumuksen,
palkinnon ja parannuksen
heikon huoli huokenee,
Herran armo aukenee.

Konnan paatuneen pahassa
seljässä on oma tundo,
jota joskus pehmitellen
woipi woidella kepillä.[v]

Missä ombi miestä kaksi
yhtä työtä täytettäissä,
siinä saapi, niin kuin saksi
käsin sitä käytettäissä,
estehetkin estymään,
mieldä myöden myöndymään.[vi]

Luopuneena tunnon tieldä
miehellä ei ole mieldä;
sillä suotta suden lailla
on hän ahma, aina wailla.

Wähän kyllä wältteleepi
ilkeyttä ihmisyys,

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.
[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.
[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.
[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.
[v] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.
[vi] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

jota wäärin wäändeleepi
tyhjä tytymättömyys.

Kuin suuren syitä suojellaan
ja pienen rikos rangaistaan,
niin laki sitte laimistuu
ja ilki-walda walmistuu.

Tuomarilla tunnotoina,
koska kourat kullataan,
oikeutta ostetaan,
ombi laki ohjatoina.

Otollinen ombi yksi
lahja tuotu tuomarille:
se on selwä tunnon lahja,
waan ei woista walmistettu
eikä waskesta walettu.[i]

Joka miehen mieletöinä
häwittäwät riidat häijyt;
tuli syöpi sytykkeensä
oman loistehen lopuksi.

Raukka, joka rakastaapi
itseänsä ilman mieldä,
ei se taida eikä tahdo
toista rakastaa todella.

Armon toiwo alkawainen
lijat tuskat liewittää,
koska kalma kaatawainen
pienet, suuret piirittää.

Hyljättyä hywän-suonnon
oma arwo alenee,
perittyä pedon luonnon
toisen rauha raukenee.[ii]

Walhe pian waikuttaapi,
että ombi outo muille
toiste pettäjän totuuskin.

Tuulen myrsky tulduansa
tammeakin taiwuttaa,
riita ruma riehullansa
wahwojakin waiwuttaa.[iii]

Tarpehelle tutkittaissa
pää on mieldä mieliwälle,
niin kuin walon walmistaissa
jalka jalo kynttilälle.

Umbi-silmä uskossansa
perin pian petetään,
tutkiwainen tunnossansa
eksymästä estetään.

Alhainen on työmme arwo,
jos ei halun hartautta
aina hywässä hawaita.

Joka tuopi tuskan muille
wasten Jumalan wakuutta,
ei se tiedä tunnon tietä,
eikä hyötyä hywyyden.

Häijyt saawat häwäistyksen,
raateliat pahan palkan
koston kowassa tilassa.

Halu harras, pyytäwäinen
armon kautta autuaaksi
paitsi pyyndöä hywyyden,
ombi halpa, niin kuin niellä
mammonangin maailmassa
kaikki kierrellen kitaansa.

Peldo-mies on mieldä wailla
köyhä kyllä niillä mailla,
kussa kuormin kuljetaan,

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

[ii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

aina teillä ajetaan;
sillä se on ajon laatu:
tielle jääpi tieldä saatu.

Elon keino kehno siellä
ombi, kussa wäärin wielä
pellon hyöty heitetään,
hewon kylki kynnetään.[i]

Kannustajat kauheasti
juhtahansa julmuudella,
ajawaiset angarasti
heikollakin hewoisella,
ilmoittawat ilkeästi,
että ombi enemmästi
heillä kiire helwettiin,
aina kyllä auki niin.[ii]

Wapaus warjeldu wahwana kestää,
jos kukin järjellä juonia estää,
waan joka järkensä wäärästi käyttää,
niin se jo orjaksi itsensä näyttää.

Järki, waikka waillinengin,
ombi ainoa apumme
tunnon teitä tutkittaissa
niin kuin silmä siindäwäinen,
jalo johdatus jokaisen,
matkustaissa mandereella.

Aamu-rusko ajeleepi
walon ehtiwän edellä,
ilda-rusko ilmoittaapi
huomeneksi pouta-päiwän:
siinä sekä syndymässä
että kungin kuolemassa
toiwon kautta totisesti
ombi onnemme kuwaillus.

Elon aamu alkawainen
ehtohota ennustaa,
niin kuin päiwä nousewainen
illan tulon tunnustaa.

Syystä hywän sydämelle
rikkaus on riemun lähde,
ahnehelle aiwan kuiwa
rakas kulda-raunionsa.[iii]

Ahne ilon itseldänsä
halwendaa ja hajoittaa,
tytymättömyydellänsä
kauas onnen karkoittaa.

Tawat tuhmat, juonet julmat
oma hätä häwittää,
niin kuin koski kiwen kulmat,
siwut, ääret silittää.

Kalma yhtä kauhistaapi
tullen tääldä tuonelaan,
toiwo toista lohduttaapi
kuljettaissa kuolemaan.[iv]

Kiitos-itku ilmoittaapi
hywän lähtöä lepoonsa,
koston huuto humajaapi
pahan perässä pakoonsa.

Syystä sydämen hywyyttä
kunniaksi kutsutaan;
sillä sielussa pyhyyttä
ei se laske lauhtumaan;
ei se kulu kuolewalla
eikä huku huolen alla.

Usko wanha uhrillansa
koston peitti konnan tieldä,
oppi uusi ohjallansa

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

[ii] Tämä julkaistu vuonna 1844 myös Arkkikirjallisuusvihkossa N:o 13 nimellä ”Kannustajat”.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

johdattaapi joka mieldä
erhetykset estämään,
wäärät menot wälttämään.

Raskas wailla rakkautta,
hakemata hartautta
saada armon auttawaisen
kautta uskon ulkonaisen.

Armo-liitto awarasti
Luojan luona aljetaan,
rikoksilla riettahasti
pojes jälle poljetaan.[i]

Itkun kautta ihmisellä
huoli kerran huokenee,
niin kuin säällä kesäisellä
sumu ales satelee.

Heikkous on aiwan hellä
itsestänsä ihmisellä,
jonga wasta järjen walda
auttawa on waaran alda.

Ehdon synnin sywä haawa
angara on ajatella;
hengi heikongin on saawa
huollen kyllä huokaella.

Synnin syistä sydämessä
kauhea on katumuskin,
mutta enemmän epäilys
päästä pauloista pahuuden.

Eihän pelko pelastusta
anna aukosta sywyyden;
paras siis on parannusta,
tehdä halussa hywyyden.

Ilahuttain itkewäistä
oma huoli häwiää,
lämmittäjä lähimmäistä
läsnä itse lämbiää.

Rinda rakas opettaapi
toisen hywän tundemaan,
tahto paha taiwuttaapi
mielen sitä sotkemaan.

Tuulen walda woimallansa
waarat monet waikuttaa,
indo paha irrallansa
juonet julmat paisuttaa.

Hiilden liekin liehuwaisen
pesän koukku kohendaa,
miesten riidan riehuwaisen
soimu-sana suurendaa.

Taipuwa on taiten kieli,
kuin on päässä miehen mieli,
waan ei wilppi, wiekkaus
ole wielä wiisaus.

Toista kohden kowa, turma
ombi oman onnen surma,
koska tundo tutkitaan,
tili töistä waaditaan.

Kyllä ombi ohjatoina
suuttuminen syndi suuri,
mutta ilkeys isombi,
waino wasta waikeambi.

Synnin uni useasti
nuoren, wanhan nukuttaa,
mutta, katsos, kauheasti
sielun siinä hukuttaa.[ii]

Joka ei jo elossansa
wältä synnin weräjää,

---

[i] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[ii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

sille myöhä sielussansa
hengen lahja heräjää.

Hirwiä on herätessä
tulen waara tunnettaa,
elon toisen ehtiessä
synnin muoto muistettaa.

Ehkä alku erhetyksen
heikkous on hengessämme,
kuitengin se kungin luona
siihen sitte suostumalla
ehdon syyksi suureneepi.[i]

Sekä hywä että häijy
ombi iso ihmis-kunda;
hywänä hän hyödyttääpi,
waan ei pedot, perkeleetkän
woita händä häijyydessä,
ehdi wainossa edemmä.

Tuhlattaissa tunnon lahjan
halu halpa oman hyödyn
ombi ollut synnin syynä;
sillä sitä muistuttaapi
kapina jo pirun kautta;
mutta paljas paha työmme
ilki-wallan waikuttaissa
häijymbi on häwäistystä,
ilkeyttä ilkeämbi.

Peto paha näljän nähden
muita maassa murtelee,
ihmis-parka turhan tähden
riemuitengin rundelee.[ii]

Olennoille wielä wäärä!
tunne itse tuskan määrä,
ennen kuin sen kuolewalle,
waiwan tulen tundewalle
tahdot tuoda,
suotta suoda.

Eipä julma juonissansa
pedon lailla peuhatessa
tunne tuskan waikeutta
Luojan luondo-kappaleilla,
itkuakan ihmisillä,
waan on outo, warsin wailla
hywän-suonnon suloisuutta,
rinnan riemua parasta.

Ajatellen ahdistusta
pitkin maita, mandereita
sydän särjetään suruinen,
koska huudot, huokaukset,
waikeudet, waiwat, kiusat
ylenewät yöt ja päiwät
maasta, että maailmakin
kohta pakahtuu pahasta.

Pieni ombi pirun walda
täällä wainota wakaista,
mutta miehet mieletöinä
kiusan luoduille lisääwät.[iii]

Koskas tahdot tarpehessa
Luojan luodun lopettaa,
anna mieldäs ainehessa
oman tunnon opettaa,
että paitsi paljoutta
liika tuska liewiää,
wailla kiusan waikeutta
weri maahan[37] wieriää.

Synnissä syndynyt,
pahassa paisunut,
ehdolla eksynyt,
uskossa uupunut,

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

[ii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[iii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

joka ei Jumalan säändöjä säästä,
ei taida taiwahan portille päästä.[i]

Waikuttaissa waikeutta
konnalla on kowa luondo,
kelwollinen kekäleeksi
oman tundonsa tulessa.

Sillä, joka sielussansa
hywän-suonnon suojelee,
rakkaus on rinnassansa,
waiwat muilda warjelee.[ii]

Onnen halu ombi halpa
syyksi sydämen hywyyden,
hywän halu, synnin salpa,
tuopi tundohon[38] pyhyyden.

Joka täällä palkan tähden
työnsä hywän täytteleepi,
ei se taida taiwahassa
siitä saada siunausta.

Koska tahto taipuwainen,
hywä töillä täytetään,
niin jo ilo ihanainen
sielussamme siitetään.
Näin se woipi walmis olla
tulewalla tuomiolla
Herran suuren suosioon,
waan ei wielä ansioon.

Ajattele, armas weikko!
ehkäs olet ollut heikko
täällä töitä täyttämään,
että Luoja kaiken luonnon
tähden henges hywän-suonnon
sielus siirtää elämään.[iii]

Rehellinen retkillänsä
heikoillakin hetkillänsä
ombi hyöriwä hywässä
ja sen pyynnössä pyhässä.

Täynnä hywän hartautta
hengi wasten heikkoutta
taistelewa taitawasti
saapi armon awarasti.[iv]

Siunatut hedelmät säilywät siellä,
kussa nyt rakkaus siemenen suo;
loppu on hyötyisä hywällä tiellä,
pahalla waellus wahingon tuo.

Jywä jalo, juurtuwainen
maasta korren kaswattaa,
powessamme paisuwainen
hywä hyödyn waikuttaa.

Ilman alla ainehessa
woima wanha waikuttaa,
ollen luja luomisessa
paljoudet paisuttaa,
kussa sitte kulutellen
aika kaikki kaaduttaa,
muodot monet murennellen
maaksi jälle maaduttaa.

Pian pyyndö woiton wäärän
ombi waikutus wahingon,
niin kuin wiepi, wietteleepi
syötti surmahan sudengin.[v]

Hassun halu, tuuli turma,
tahdon wäärin taiwuttaa,
mutta himo, myrsky, surma,
wasta järjen waiwuttaa.

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

[ii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

[iv] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[v] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

Hännästänsä hämähäkki
saapi siiman wirumaan,
sydämestä syndi-säkki
pahat juonet paisumaan.

Ilkeys on ihmisellä
tuhmuudessa turwonneena
niin kuin hämähäkkisellä
perä-puoli paisuneena.[i]

Alla hurjan huwituksen
aiwan suotta surmattaissa,
ajettaissa, ammuttaissa
Luojan luondo-kappaleita
piru hirmu, hirskuwainen,
peitettynä pensahassa
irwistellen iloitseepi.[ii]

Joka julma juonissansa
ei nyt sääli eläwää,
ei se luota Luojahansa,
toiwo toista elämää.[iii]

Waikka pappi pahan hengen
karkoittaapi kastehessa,
kuitengin se kurja wieras
monen tunnon turmeleepi,
tiensä tietääpi takaisin.[iv]

Walppauden wanha merkki,
kukon kuwa kirjaisessa
epä-luulon enendääpi,
koska lapsi lahjan sildä
saapi sanotun munaksi.

---

[i] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 10.

Poika! poista pahennusta,
etsi elon parannusta,
että lepo lewiää,
hywän siemen sikiää.[v]

Sekä hywän hyljättäissä
että pahan etsittäissä
oma tundo tuomitsee,
sielun waara wallitsee.

Matkallamme maailmassa
hywä meitä hyödyttää,
tuskaksemme tuonelassa
paha pahan synnyttää.[vi]

Kuin ei ehdi kuolon walda
edemmäksi elämää,
niin ei tunne tuskan alda
pääsnyt hengen hämärää.

Wiisas aina alkuansa
ahkerasti arwelee,
lohdullista loppuansa
ennen muuta muistelee.

Riita nousnut riehuwainen
syöpi sydämen hywyyden,
niin kuin sota sortawainen
rauhan rakkahan hedelmät.

Oppi ombi niin kuin raha,
jonga kautta käytös paha
woipi tuoda turmelusta,
wahingongin waikutusta.

Madon saapi surmaksensa
puusta omena pudonnut,

---

[v] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[vi] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

tunnon toukan tuskaksensa
sydän syndihin wajonnut.

Toruwainen toisinansa
taipuwa on tappeluungin,
waan ei taida tappelulla
osotella oikeutta
eikä toralla totuutta.

Miehen mieli selwä, suora
ombi niin kuin ohjas, nuora
joukkoakin johtamaan,
arwon tielle auttamaan.

Eipä luowu ehdon syissä
sydämestä synnin pilkku,
mutta on kuin musta tilkku
rääpäleissä rewityissä.

Kuin syndi ehdolla synnytetään,
niin tundo tuskalla myrkytetään.

Ero ensin Jumalasta,
sitte musta synnin muisto
näyttäwät jo näillä mailla
kadotuksen kauheaksi.

Hepo hywä rohkeasti
wasta-mäessä wetääpi,
josta opin osawasti
mieskin mielessä pitääpi,
saapi saaliin hääriessä,
woiton wasten-käymisessä.

Mäen alla armahasti
anna hengätä hewoisen,
ettäs pääset paremmasti
päälle pengerän poroisen.[i]

Susi suotta tappawainen
surman suuren waikuttaa,
niimbä juonet jatkawainen
mieskin pahan paisuttaa.[ii]

Joka sortelee sodassa
wihan alla wiatonda,
sillä sydämen siassa
petoa on perin monda.

Sota-mies on mieletöinä
raatelia aiwan raaka,
niin kuin susi, lauman surma,
turwattomat turmeleepi.

Pää on puinen,
luondo luinen
sillä, jolla julma hengi
ombi hiton oiwa rengi.[iii]

Kurja ombi kuollessansa
pahan tehdä parannusta,
kuin ei kuullut kulkeissansa
toisen huonon huokausta,
joka mielen musertaa,
lohdutuksen lopettaa.

Elämän tiellä on tiettynä haara,
oikea onni ja waikea waara:
onni, kuin rakkaus rauhaksi käy,
waara, jos elossa ei sitä näy.

Wailla rinnan rakkautta,
hywän halun hartautta
uskon oppi on ikeessä,
wielä siiwota siteessä.

Laki luonnon, laki tunnon
meille tuowat menestystä,

---

[i] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[ii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[iii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6., mutta ei uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

koska niitä kuulemalla
kaikki käytetään hywäksi.

Tuskan tuopi oma tundo,
jos ei kestä kungin kundo
asioilla, askareilla,
merillä ja mandereilla.[i]

Onnen orjat
owat norjat
etuansa etsimään,
waan nyt nähden
toisen tähden
jäykät töitä täyttämään.

Onnen oiwan etsiwäinen,
palkan pyhän pyytäwäinen
hywäksensä hyödyttääpi,
kaupitansa kaikki wie,
koska kosto peljättääpi,
wäristääpi wäärä tie;
waan ei wailla hartautta
lahjoiteta laupiutta.

Halwasti on hakewainen
hengi Herran laupiutta,
joka händä joutawasti
palkan tähden palweleepi
ilman indoa hywyyden.

Rinda rakas riemastuupi
täällä hywän täyttehestä,
koska työmme tapahtuupi
syttyneestä sydämestä.

Pyydä pyhin parannusta
tehdä terweillä jaloilla;
sillä silmäin palwelusta
ombi polwingin pahoilla.[ii]

Isä jalo joka aika
lapsillansa lauhkeutta,
raittiutta rakastaapi
riemuisissa rinnoissansa.
Niimbä Isä iäinengin
suopi sille suosionsa,
joka, wailla wawistusta,
ombi hywä, ombi oiwa,
harras, kiitokseen haluinen.

Missä mies on puuttuwana
tulewaista tutkimaan,
oppikon se osawana
Luojahansa luottamaan,
joka tuotti tunnollemme
järjen walon waroksemme.

Luonnon lujan waikutukset
monet owat wielä oudot,
joista usein uskojalle
heräjäwät henget turhat.

Salannut on suuri Luoja
meildä monda menetystä,
mutta muista, onnen suoja
pyysi hengen pyhitystä,
johon käski käändymään,
tunnon tielle myöndymään,
jossa owat jokaisella
jäljet järjen loistehella.

Joka järjen jännittää,
woipi kyllä käsittää,
mitä hywä merkitsee,
taikka paha taritsee.[iii]

Walistuksen waljetessa
hywän hyöty arwataan;

---

[i] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[ii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[iii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

sillä sitä palwellessa
armon owi awataan.[i]

Hyödytys ja hywän-suondo
owat taiwahan omaiset,
paatumus ja paha luondo
kurjan helwetin kuwaiset.[ii]

Oikeuden oiwa tundo
ombi lahja Laupiaalda
suotu ihmisen su-ulle;
sitä wailla waan on wielä
itse muoto ihmisyyden
härjän wertainen hänellä.

Tunnotoina tuhmuudessa
wäärin hywä hyljätään,
wasta hengen walwoessa
synnin syitä peljätään.

Älä anna ajatuksen
pahan päästä pauloistansa;
sillä se on siiwotoina
työngin tyhmän siittäwäinen.

Tahdon alla taipuwaisen
Herran käskyt kuulemaan,
synnin halun haisewaisen
sydämestä sulkemaan
woipi kukin kuolewainen
olla toiwon tundewainen
suosiosta suuren Luojan,
armostakin awun suojan.

Mullasta Luoja on ihmisen luonut,
säilywän sielungin hänelle suonut,
että nyt ruumihin ruupu on laina,
hengemme Herralda lahjana aina.

---

[i] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[ii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

Ihmisen tahto on, tarkasti tietää
aikansa alkua elämän tiellä;
waan mihin wastakin mahtane wietää,
tuota hän tarkemmin tutkikon wielä.

Kautta hellän kaswatuksen
lapsen tundo turmellaan,
koska hullun huwituksen
alku sille annellaan,
wielä itse-waldaisuutta
kunniaksi kutsutaan,
ilkeyttä, irstasuutta
lauhkeasti lausutaan.

Ruma on rupinen porsas,
ilkeänä ihmisengin
poika porsasta rumembi.

Kangeana kaswatettu
lapsi, waikka wieroitettu,
käypi kärmeet nielemään,
ilkeyttä imemään.[iii]

Isä moni menoillansa
itkun syitä synnyttää,
perinnöksi pojaldansa
witsat säästäin säilyttää.

Waatien warahin neuwomisella,
käytellen käskynsä kuulemisella
lastansa keinohin kelwollisiin,
käyttäkön itsensä isäkin niin.

Ihmisen ilkeys kauhea kaswaa
ehdolla ensin,
tuskana tunnossa soimulla sortaa
sielua sitte.

Ehdollis'na elämässä!
älä anna A d a m i l l e
suotta syytä synnin kaiken,

[iii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

koskas itse, ihmis-rukka,
siität sitä tieten, taiten.

Isä-puoli, äiti-puoli!
ole orwolle omainen,
pidä siitä siisti huoli,
warsin rakas ja wakainen;
sitte sinä arwon saat,
perit itse ilon maat.

Jos isä ilkeä itsensä peittää,
kuin sille sikiä synnytetään,
äitikin hembeä lapsensa heittää,
murhalla hedelmä häwitetään,
ei heitä Herrakan suo sitte säästää,
taiwasta tarjoten pahasta päästää.

Joka ei Jumalan käskyjä kuule,
Luojansa lakia lujaksi luule,
sille ne selkähän sutkia saa,
että ei niitä nyt unhota maa.[i]

Kauhea on kaakin-puu,
kowin koulu-mestarista,
laki luja, niin kuin luu,
rangaisewa raadollista.

Tuonen tietä tutkittaissa,
tuomiokin tunnettaissa
auki ombi ainaisesti
elo toinen totisesti,
josta paha peljästyy,
hywän ilo ilmestyy.[ii]

Usko jalo Jumalaan,
tulo wielä tuonelaan
waikuttawat waroitusta,
pahastakin paloitusta.[iii]

Tulewalla tuomiolla
mukama on muisto-kirja
Isän iäisen kädessä,
joka siihen kungin sielun
menon ombi merkinneenä
aina A d a m i n ajoista.

Kyllä woipi kymmenesti
häijy hyljätä hywyyden,
waan ei tundo waillinengan
pyydä palkaksi pahuutta,
mutta kowan kohdatessa
sitte armoa anoopi.

Tulesta tuli wiriää
alati ainehessa,
synnistä syndi sikiää
rinnassa riehuisessa.

Aina synnin saapuwaisen
takaus on oma tundo,
jota aiwan angarasti
makson aika ahdistaapi.[iv]

Humalasta herätessä
ombi mieli aiwan musta,
synnin houran häwitessä
tundo täynnä tulistusta.

Kurjan kohta elossansa
oma tundo tuomitsee,
tuonelahan tulduansa
rauhatoina rangaisee.[v]

Kussa wasta kuolon pelko
hengen lahjan herättääpi,

---

[i] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 6.

[ii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[iii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[iv] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 9.

[v] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

siellä pakko parannusta
waikuttaapi waillisesti.

Itse hywä ilollansa,
rakkauskin riemullansa
sen, kuin niitä nautitsee,
parahasti palkitsee.

Ihmisen ilo on hywästä työstä
palkindo itse jo ilmangin alla
kuin harras halaus rakastawalla,
kuin rinnan riemussa sylihin syöstä.

Hywä on hywänä hywängin tähden
aina kuin armahan Luojansa nähden,
jota sen hartaus halulla waan
walmis palkata palwelemaan.

Wiha kauan kestäwäinen
waiwan meille waikuttaa,
syndi siitä syndywäinen
tunnon tuskan saawuttaa.

Etsimätä enennystä
hywässä, ei hywä säily;
joka joessa ei souda,
ylös käsin yrittäissä,
wirta wiepi sen takaisin.

Luojan luoksi kuljettaissa,
lakiansa lausuttaissa
hywä sydän syttykön,
mutta paha peljätkön.[i]

Herran suosio on hinda
meille hywästä menosta;
riemastuupi lapsen rinda
hywän isänsä ilosta.[ii]

Paitsi palkan waatimusta
harjoitettu hartahasti
työmme puhdas kaikin puolin
weron, woiton wehkehistä
armon owen auetessa
hengelle on hedelmäinen;
mutta kanssa Kaikkiwallan
kauppa käypi kamalaksi.

Kuka muu kuin mieli-puoli
armoa on anowainen,
taiwastakin tahtowainen,
ehkä hywästä ei huoli.

Hyljättyä hywän-suonnon
turha ombi tuonelassa
kaikki rauha, kaikki riemu
ehdon syihin eksyneelle,
jota aina joka aika
synnin muoto musertaapi.

Tundein, waikka waiwaksensa,
toisen tuskan omaksensa
hywällä on hywän-suondo
iloksensa ihanain,
wailla hywän waikutusta,
ilman tunnon ilmoitusta,
perittynä pedon luondo
kamala ja kauheain.

Jos on henges häwytöinä
täällä täynnä hirmuisuutta,
älä toiwo älytöinä
Herran armon awaruutta.[iii]

Muista musta padan pohja
sauwun kautta saastuneena;
synnin sauwu saastuttaapi
sielun sitä mustemmaksi.

---

[i] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

[iii] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan ”Runon Tähteiden” toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

Kuljettaissa kunnon tiellä
rakkaus on siemen siellä
itäwäinen ihmisille
tuonelahan tulewille.

Tähden tuskan muille tuodun
ombi hirmun oma rauha
tuhlattuna tuonelassa,
kussa kurjat walitukset,
huudot, hywät huokaukset
kohisewat korwissansa
kowin niin kuin kosket kaikki.

Nähtäwästi näillä mailla
wiisaus on wielä wailla,
jos ei sielumme sisällä
löydy lähdettä hywällä;
Luojallakin laupiutta,
hartautta, hurskautta
kaikki-wiisaus waluupi,
hywän puolesta puhuupi.

Walolla on woitto,
koska päiwän koitto
yömme hämärätä häwittää,
niimbä lämmin loiste,
pahan menon poiste,
järki wiisauden wirittää.

Luonnon luja Ryöstö-wouti,
kutsuttuna kuolemaksi,
lainan wiepi laksohonsa,
waan ei waadi arwoamme,
eikä kunniaa kukista.

Eipä luowu elämästä
kuolo muita murtawainen;
wasta loppu wanhan luonnon
kuolemangin kukistaapi.

Hywin hurskas, hywä Luoja
ombi meille onnen suoja,
armas niitä auttamaan,
joilla rinnan rakkautta,
hengellistä hartautta
halpanakin hawaitaan;
mutta hywän hyljätessä,
synnin luola sydämessä,
kukin kurja kostetaan[39].

Sydän sula syttyneenä
Luojan luoksi ylenee,
ilkeyttä imeneenä
arwotoina alenee.[i]

Ensimmäinen ehto ombi
ihmisellä ilman alla
saada sydämen hywäksi,
sitte ombi toiwo tulla
armon kautta autuaaksi.

Armosta elo aljetaan
onneksi olennoille,
armosta aina kuljetaan
autuuden asunnoille;
waan jonne wasta joudutaan
ja kunne kukin kutsutaan,
kuin sielu säilywäinen
on hywä, hedelmäinen.[ii]

Kuule kansa kuolewainen,
tuonelahan tulewainen!
älä ehdon erhetysten,
wäärän woiton wiettelysten
kautta katso hyödytystä,
etsi onnen enennystä.
Ajattele alahalla
koto-maata korkealla,
ettäs tunnon tuomiossa
isän suuren suosiossa
löydät lewon pysywäisen,
armon aina säilywäisen.

---

[i] Huom. tätä runoa ei julkaistu uudestaan "Runon Tähteiden" toisessa painoksessa: Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

[ii] Tämä julkaistiin vuonna 1844 myös arkkikirjallisuusvihkossa N:o 5.

Juteinin arkkikirjallisuus 1844.[i]

N:o 1. Neljä Wirren Koetusta Jak. Juteinilda.
Armon owi. 166
N:o 3. Hengen Herätyksiä. Jak. Juteini.
Kuolemattomuus. 166
N:o 4. Jak. Juteinin Pieniä Piirroksia.
Piirroksia Kirkon Asioissa. 167
Hauta Piirroksia. 167
N:o 11. Jak. Juteinin Hupauksia. 170
N:o 13. Pieniä Runoja Jak. Juteinin Kirjoista.
Jäniksen walitus syksyllä. 173
Hewoisen huokaus Luojalle. 173
N:o 15. Rakkauden Lauluja. Jak. Juteini.
Naiman neuwo. 173
N:o 16. Juoma-Lauluja. Jak. Juteini.
Laulu syötäissä ja juotaissa. 174
N:o 18. Seka-Sanomia, Joita on kokoillut Jak. Juteini. 174
N:o 19. Sydämen Sulatuksia Ihmiselle. Jak. Juteini.
Kehoitus armahtamaan kanssa-luotuja. 176
N:o 22. Mainioita Suomessa. Jak. Juteini.
Suomen suku. 177
Wiipurin pamaus 1495. 177

[i] Juteini julkaisi vuonna 1844 22 pientä vihkosta, joissa ilmetyi lähinnä vanhoja runoja ja lauluja, mutta myös joitain uusia tuotoksia. Luettelossa mainitaan ainoastaan tässä teoksessa julkaistut kirjoitukset. Täydellinen luettelo vihkojen sisällöstä löytyy teosluettelosta.

Armon owi.

Autuuden portti ahdistaa
wirheissä wiipyneitä;
ei woida sinne walmistaa
synnille sala-teitä.

Surkeudella suljetaan
rietasten riemun retket,
kuin paatuneina kuljetaan
hyljäten hywät hetket.

Rikosten muisto musertaa
ehdolla eksyneitä
ja poskillensa pusertaa
kylläldä kyyneleitä.

Siis ehdi, sielu, etsimään
pyhyyttä maamme päällä,
hywässä kiini kestämään,
uudista usko täällä.

Näin armon owi awataan
huudossa huolewalle,
lunastus wielä luwataan
kansalle katuwalle.

Tuskaisen toiwo walkenee
syndinsä syistä päästä,
sulaksi sydän raukenee
kuin järwi talwen jäästä.

Ei liiku liitto Laupiaan,
warottu wakawasti,
jos taito, woima taritaan
hänelle hartahasti.

Ei lopu elo kuolemaan
Luojaansa luottawalla,
waan tie on tietty tuonelaan,
autuuden toiwon alla.

Wanhurskas wiimein waikuttaa
kuolossa päiwän koiton,
ja waikeudet waiwuttaa,
suo meille suuren woiton.

Kuolemattomuus.

Niin kuin sen toiwo todistaa
ja usko warsin wahwistaa,
ei haita hauta meitä.
Waiwat waan
woitetaan;
kalma kungin
wangitungin
paulat päästää,
sielun säilytetyn säästää.

Nyt kuljeskellen kuolemaan
ja tullen tääldä tuonelaan
juon wirwoitusta wielä;
autuaan
aamun saan,
koska kerran
huuto Herran
korwin kuullaan,
tuonen tieldä jälle tullaan.

Siis syy on syitä estämään,
pyhyyttä aina pyytämään
matkalla maailmassa.
Hyödyttäin
nyörä näin
laihon lailla,
waikka wailla,
kaswun kandaa,
joka arwon jalon andaa.

Piirroksia Kirkon Asioissa.

Kirkolle.

Koska sielun säilytystä
elämässä etsitään,
tässä hengen herätystä,
pyhitystä pyydetään.[i]

Kirkon owen päälle.

Tämän kautta kuljeskellen
kulje aina ajatellen
kuinga taiwas tawataan,
armon owi awataan.[ii]

Saarna-tölkille.

Sana suuren Jumalan,
walo tiellä tuonelan,
järjelle[40] on johdatus,
toiwollemme todistus.

Alttarille.

Aina armon alttarilla
uhrina on uskowilla
hywä hengen parannus,
puhdas, pyhä waellus.[iii]

Kirkon kello.

Minä kutsun, kuolewaiset,
teitä Herran temppeliin;
huojennusta, huolewaiset,
siellä saatte sydämiin.[iv]

Kalmiston portin päälle.

Siunattu on tämä tie,
rauhan majoin maalda wie.[v]

Hauta.

Armosta alkawat elämän retket,
haudassa hukkuwat huolemme hetket;
tuskan ja tuonelan erona meillä
waaksalla wäli on mitattu heillä.

Muisto-merkki.

Mies on mennyt manalaan,
mutta työnsä muistetaan,
joita maassa mainitaan.[vi]

Hauta Piirroksia.

Nyt riennän riemuisesti
matkalle maailmasta
ja tulen turwaisesti
armosta awarasta
autuutta alkamaan.[vii]

Lautoinensa lahowainen
ruumis maassa raukenee,
sielu siitä muuttawainen
Luojan luoksi lähenee.[viii]

Ottakat wastahan kutsumus warhain,
koska on aika ja parannus parhain.[ix]

---

[i] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Piirroksia pyhitetyille paikoille.” -luvussa.
[ii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Piirroksia pyhitetyille paikoille.” -luvussa.
[iii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Piirroksia pyhitetyille paikoille.” -luvussa.
[iv] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Piirroksia pyhitetyille paikoille.” -luvussa.
[v] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Piirroksia pyhitetyille paikoille.” -luvussa.
[vi] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s. 84.
[vii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s.71.
[viii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s. 71.
[ix] Julkaistu ensimmäisen kerran: Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 25. 19.6.1824.

Kautta kuolon kulkewaisen,
waiwat wasta sulkewaisen
hengen paulat päästetään,
koska päiwät päätetään.[i]

Ruumis-raukka riutuwainen
käsketty on kärsimään,
mutta Herran heimolainen,
sielu palkan perimään.[ii]

Toiwolla kärsiwä kuoleman woittaa,
armongin auringo toiwossa koittaa.[iii]

Kulkewainen kuolemaan!
wiiwy tässä, tutki tätä,
tähän loppui tuskan hätä;
hauta tie on tuonelaan.[iv]

Jywän maassa murtuwaisen
itu jälle ilmestyy,
ruumihingin ruupuwaisen
hengi wielä wirkistyy.[v]

Isän tykö ikäwöiten
hengi harras halajaa,
kiittäwänä kipinöiten
Luojan luoksi palajaa.[vi]

Waikka ruumis wäsywäinen
mullan luoksi muutetaan,
kyllä sielu säilywäinen
arwohonsa autetaan.[vii]

Koska kuolo woitetaan,
luonnon laina maksetaan,

kohta Herra herättää
sielun ja sen säilyttää.[viii]

Kerran on kullakin wuoronsa kuolla,
kuitengin toiwottu kirkkaus tuolla
kuoleman takana kuumoittaa,
ihanan elämän ilmoittaa.[ix]

Lakastuwa lapsukainen
ombi Herran heimolainen,
jonga kuolo jouduttaa,
tasaisesti taluttaa
ilon pyhän perimään,
Luojan luona elämään.

Lapsi on lewossa löytänyt onnen,
tawannut taiwaan,
joka on joutunut käsillä kuolon
helmasta hautaan.[x]

Aine maasta alkawainen
mullaksi on murtuwainen;
mutta sielu siirretään
elämästä elämään.[xi]

Sielun kehä siirrettiin,
muldahan nyt muutettiin.
Keweänä kestä maa,
kussa kukin lewon saa.[xii]

---

[i] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s. 72.
[ii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s. 72.
[iii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s. 73.
[iv] Julkaistu ensimmäisen kerran: Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 25. 19.6.1824.
[v] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s. 78.
[vi] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s. 78.
[vii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s. 78.
[viii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s. 78–79.
[ix] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s. 79.
[x] Julkaistu ensimmäisen kerran: Sanan Saattaja Wiipurissa N:o 35. 6.9.1834.
[xi] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s. 79.
[xii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V,

Ei synny syytä huolemaan,
kuin ehdin minä kuolemaan;
näin wasta woitin waiwat,
nyt raajat rauhan saiwat.[i]

Käsky tullut tuonelasta
kerran täällä täytetään,
matkustellen maailmasta
huolen hetket heitetään,
koska armon awaruutta
taiwahasta tarjotaan,
että eloakin uutta,
toista wielä toiwotaan.[ii]

Auki wielä waiwan alla
ombi taiwas toiwowalla;
sillä sielu menestyy,
ilo sille ilmestyy.[iii]

Elon toisen toiwowainen
sielu sinne saatettiin,
ruumis-raukka ruupuwainen
laksohonsa laitettiin.

Sinun muuttos ilon maille
teki meillä majan waille,
tuotti tuskan sydämiin
riemuta nyt riutuwiin.[iv]

Ystäwäni! yllyttellen
itkewäinen ilman alla,
älä huole huokaellen
waellusta wainajalla,
ettän olen erilleni
sinun luoldas luopuneena;
sillä nyt on sielulleni
armon owi auenneena.[v]

Jos hengen walossa waelletaan,
kuin kuolon kutsumus sielulle suodaan,
niin Herran helmahan se sitte tuodaan,
engelin kuwana kuljetetaan.[vi]

Lapsi! lahja Laupiaalda,
matkustaissas täldä maalda
yksi engeli enemmän
saapi liittonsa likemmän
Isän kanssa iäisesti
suojelduna suloisesti.

Murheessa olen murtunut,
waiwoissa kuollen waipunut;
nyt, Herra! niistä päästit
ja sielun rauhan säästit.[vii]

Kuin kuolemahan kuljetaan,
niin silmät sitte suljetaan;
waan toiwo warjot poistaa
ja lohdutusta loistaa.[viii]

Tundeneena tuskan tulda
ruumis-raukka ombi mulda;
waan elo toinen walkenee,
armosta taiwas aukenee.

Waikeudet näin nyt wasta
wainajalda woitettiin,
sielu, tuotu taiwahasta,
sinne jälle siirrettiin.[ix]

1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s. 79.

[i] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s. 79.

[ii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s. 80.

[iii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s. 79.

[iv] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s. 80.

[v] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s. 80.

[vi] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s. 80.

[vii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s. 81.

[viii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa, s. 81.

[ix] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa”, s. 81.

Kyllä kaikki maasta saatu
maaksi jälle muutellaan;
sillä se on luonnon laatu;
mutta sielu suojellaan.[i]

Jak. Juteinin Hupauksia.

Niin on se naitaissa,
kuin on se kuoldaissa;
toiwossa alkawat armahat hetket,
rinnalle rakkahat, riemuiset retket.[ii]

Katsottaissa kauneutta
hengen lahjat hyljätään,
ajatellen ahneutta
moni pian petetään.[iii]

Kyllä miehen kylki-luusta
waimo ombi walmistettu,
mutta pahan parikunnan
riita itse ilmoittaapi,
että mies ei mieldä myöden
ole löytänyt omaansa.[iv]

Naitawa nainen on omena-puu,
kukkana kulkewa, sokeri-suu;
waan wasta waimona nääwelit näyttää,
miehensä sydämen surulla täyttää.[v]

Niin kuin niitut aidattomat,
owat siskot siiwottomat.[vi]

Joka hame hellän wipu,
kuitengan ei rinnan kipu.[vii]

Miehen mieli on siteessä
waljun waimonsa ikeessä.[viii]

Morsian monin kosittu
on kuin olut laimistunut.[ix]

Jolla monda morsianda,
wailla waimoa alati.[x]

Muinen oli miesten rinda
rakkauden tulda täynnä,
waan nyt, turhin tupakoiten,
sauwu suusta pöllyääpi.[xi]

Joka konstin kokewalle
harwa hywin menestyy,
naisen kungin kosialle
harwoin hywä häirähtyy.[xii]

Ilon tiellä ihanalla
naiman neuwot aljetaan,
ehkä elon kaljamalla
kauan sitte kuljetaan.[xiii]

---

[i] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja V, 1857, ”Hauta-piirroksia” -luvussa”, s. 82.
[ii] Julkaistu ensimmäisen kerran teoksessa Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 38. 18.9.1824.
[iii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[iv] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[v] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[vi] Julkaistu ensimmäisen kerran teoksessa Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 38. 18.9.1824. Täysin sama versio.
[vii] Julkaistu ensimmäisen kerran teoksessa Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 38. 18.9.1824. Täysin sama versio.
[viii] Julkaistu ensimmäisen kerran teoksessa Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 38. 18.9.1824. Täysin sama versio
[ix] Julkaistu ensimmäisen kerran teoksessa Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 38. 18.9.1824.
[x] Julkaistu ensimmäisen kerran teoksessa Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 38. 18.9.1824.
[xi] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[xii] Julkaistu muokattuna myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[xiii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.

Kaunis on, kuin taiwaan kaari,
moni kaukaa katsoa,
mutta muista, ota waari,
läsnä wailla waloa.[i]

Eipä auta awiossa
lukut lujat laitettuina
wasten waimon wiekkautta,
koska silmät siiwotoina
wilkuttawat wierahalle.[ii]

Missä mies on mieldä wailla,
siellä waimo wallan saapi,
ehkä elo sillä lailla
miehen arwon alendaapi.[iii]

Harwasti on ennen häitä
riita riiwanneena päitä;
wasta waimot miehinensä
saawat sodan wälillensä.[iv]

Puoli mieldä puuttuu
sildä, joka suuttuu,
että muoto muuttuu.

Koukullinen sota-konsti
ombi opittu kukolda,
joka, tarkka tappelussa,
kumarrellen, kurkistellen,
noukka maata nopsimassa,
wihollisen wietteleepi
kannuksia karttamasta.[v]

Sodaksi on tetrin soima,
jossa woiton saapi woima;
niin se myös on naimisessa
kahden yhtä kosiessa.[vi]

Käsi oikea on miehen
tila wielä wihjittäissä,
mutta joskus muutokseksi
Wallitseepi waimon walda
häiden häyrystä heräillen.[vii]

Rakkaus on rauenneena
raskas suulla säilyttää,
niin kuin puusta palaneena
tuhka työläs sytyttää.[viii]

Suotta mies on sammaloinnut,
saanut karwat kaswoillensa,
jota waimo wallitseepi,
taikka pilkkana pitääpi. [ix]

Kannuksita ombi kukko
kehno kaitsia kanoille;
kuin on mieskin mieldä wailla,
niin on waimo waldiaana.[x]

Tyttöja on tandereella
kosiata kokottain,
mansikoita mandereella
ottajata odottain.[xi]

---

[i] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[ii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[iii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[iv] Piste säkeistön lopussa on toimittajan lisäämä. Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[v] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[vi] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[vii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[viii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[ix] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[x] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[xi] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.

Kuules, kuinga mutamalla
tukittuna tupakalla
nuuska-nenä nuhisee,
pilattuna pihisee.

Tulen kautta pieni piippu
tuhlaileepi tupakoita,
wiepi tawarat talosta,
taikka polttelee talongin.[i]

Työläs työ on tekiöille,
koska nenä-nykeröille
lasi-silmät laitetaan,
satuloiksi saatetaan.

Lyhyt näkö näytteleepi
miehen mieldä lyhemmäksi,
koska tapa, waan ei tarwe,
lasi-silmät sioittaapi
suotta selkähän nenänsä.[ii]

Tyttö wiisas wielä
naiman-neuwon tiellä
onnen oman itse walitsee,
ollen alembana
ennen kukon kana
kuin hän kotkan kanssa korkenee.[iii]

Tähden tytön ynseyden,
liewitetyn lembeyden
inhimillisesti
tunsin totisesti
rinnassani riehuwina
huolen, huokauksen,
mutta toisen towerina
löysin lohdutuksen.[iv]

Naisen raha rakkautta
hembeällä herättää,
mutta harwoin hartautta
sydämessä sytyttää.[v]

Rinnan rakas tiki taki,
joka myös on luonnon laki,
wiepi naiset naimiseen,
miehet liittoon[41] likiseen.[vi]

Pohjolan perällä
kaiketi kesällä
päiwä on pitkä ja sulana maa,
kuin siellä auringo ajella saa;
niin myös on neidoilla
riemua rinnoilla
sulhaisen tullessa suutelemaan,
sydändä sywästi sulailemaan.[vii]

Tuosta saapi turhat häät,
koska käywät kosimaan,
waimoakin waatimaan
tuoro-tukat, pörrö-päät.[viii]

Onni ja rakkaus raukkakin harwoin
tietäwät tiensä,
jos johtajansa on tunnoton tuhmuus
matkalla maassa.[ix]

Enemmästi ombi ensin
rinnan kytö rakkauskin,
synnytetty silmätöinä,

---

[i] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[ii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[iii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[iv] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[v] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[vi] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[vii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[viii] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.
[ix] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.

sitte silmät saatuansa
tuopi riemun taikka riidan.[i]

Jäniksen walitus syksyllä.

Syksyllä on syytä kyllä
wainon tähden walitella,
koska miehet koirinensa
ajelewat ahdistellen
jälle metsästä jänistä,
karkoittawat kaiken rauhan
pojes minulda, poloinen!
ehkä wietän wiatoina
aina aikaani elossa,
engä tahdo tarkoitellen
tuoda muille turmelusta.
Kennen liene syy ja syndi,
koiran taika käskiänsä,
tosin tunnota molemmat?
koska kilwan kiljumalla,
alla ilon ilkeämmän,
haawoittawat hara-huulen,
pieni-koipisen pilaawat;
wailla näljän waatimusta
raatelewat raukan raajat
riemun hirwiän himossa.
Tuomioni minä tunnen:
kuolewainen olen kyllä;
mutta Luojan luja säändö
rikotahan riiwatuilda
tällä tuhmalla tawalla.

[i] Julkaistu myöhemmin teoksessa Juteinin Kirjoja VII, 1858, ”Hupailemia” -luvussa.

Hewoisen huokaus Luojalle.

Luoja suuri kaiken luonnon!
älä lue luodun syyksi
huminata huokauksen
kawioita kandawalda,
walitusta warsin suurta
siitä syystä syndyneenä,
että ombi ehdollista
ilkeyttä ihmisellä,
että hän on elämässä
saanut hewon hellä-suisen
warsana jo waldahansa,
jota hän nyt joka lailla
rasittaapi raskahasti.
Moni ruma ruoskimalla
sildä wäen wäsyttääpi,
taikka kalwain kannuksilla
kyljet kyllä puhkaiseepi.
Koskas olet onnen tähden,
Herra! luonut hewoisengin
kumppaniksi ihmis-kunnan,
täytä taidon tawaroilla
tyhjä kallo tyhmän miehen,
joka aiwan joutawasti
hewoisensa hengen kanssa
oman onnen häwittääpi;
anna wielä armos kautta
puuttuwalle toinen puoli
järjen lahjan jäännöksistä,
sydän sytytä hywällä.

Naiman neuwo.

Ah! tätä aikaa,
armasta aikaa;
rakkaus ruskonsa ilmoittaa,
kuldani poskilla kuumoittaa,
towerin tytöstä toimittaa.

Linduni laulaa,
laksossa laulaa,
toiwoa, riemua riennättää,
ennen kuin elämä ennättää
luondohon lumensa lennättää.

Katsoppas kukkaa,
kaunista kukkaa,
joka jo warahin walmistuu,
poimian powelle kallistuu.
Samaten tyttökin suosittuu.

Sydän sen syttyy,
sytenä syttyy,
indokin kipinät kilkuttaa,
walona silmistä wilkuttaa,
tunnossa tulena tuikuttaa.

Kullekin kelpaa;
kuldansa kelpaa!
oksasta omena taitellaan,
neitoinen kaiketi naitellaan,
hänelle häitäkin laitellaan.

Laulu syötäissä ja juotaissa.

Eine on emännän tuoma,
waan wiina isännän suoma;
syönnön ja juonnon
ja hywän-suonnon
on täyte juhlana juoma.

Jolla on joukossa mieldä,
kilwassa kastakon kieldä,
kaatain pois kaljan
maistakon maljan,
tyhjendäin astiat tieldä.

Seka-Sanomia[i]

Waeldaja erhettyi walda-tieldä ja alkoi wäärää tietä ajamaan. Mutta kohtasi miehen, jolda hän kysyi: meneekö tämä tie posti-paikkaan? Menee se hittolaan, wastasi mies tylysti, se on meidän kirkko-tie.

Huliwili, tawaten irstaisen miehen Raamattua lukemassa, ihmetteli ja sanoi: kuingas nyt asiat owat, kuin sinäkin Raamattua tutkit? Minä ajattelen kuolewaisuutta ja etsin tässä itselleni sopiwaista hauta-piirrosta, wastasi hän. Mitäs turhaa teet, mainitsi toinen; löydäthän sen wähemmälläkin toisesta Uskon kappaleesta Lasten Kirjassa, jossa owat sinulle sopiwaiset sanat: Kuoletettiin ja haudattiin. Ales astui helwettiin.

Köyhäldä mieheldä, jolla oli kiwulloinen waimo ja monda piendä lasta, kysyttiin: kuinga woit sinä elää kurjassa tilassas? Mies wastasi: niin kuin taiwaassa, jossa ei syödä eikä juoda.

Mies Oikeuden edessä, kesällä tapahtuneesta hewoisen warkaudesta, tunnusti käyneensä metsässä linnun pesää etsimässä, ja kuin hän nousi puuhun, taittui oksa, että hän putosi ales hewoisen selkään, joka puun alla ruohoja söi. Hewoinen karkasi pois, sanoi hän, ja wei minun mukaansa. Tästä mahtaa korkea Oikeus hawaita, että minä en ole hewoista warastanut, waan hewoinen on syyn alainen, joka on minun ryöwännyt. Tunnustus oli kyllä sukkela; mutta kuin ei

[i] Kaikki ”Seka-Sanomien” tarinat julkaistiin uudestaan vuonna 1858 teoksessa ”Juteinin Kirjoja IX”, ”Tarinoita” –osassa. Osa tämäntyyppisistä tarinoista oli julkaistu ensimmäisen kerran jo vuonna 1819 teoksessa Huwitus-Sanomia jotka on kokoillut Jak. Juteini. Tähän on painettu ainoastaan sellaiset kirjoitukset, joita ei oltu julkaistu ennen vuotta 1844.

ollut todistusta hewoisen rikokseen, tuli mies itse syy-pääksi.

Turun kaupungissa oli suomalainen Porwari, jonga ikkunan alla, hänen kauniin tyttärensä tähden, muutama herrainen nuorukainen piti liikaa huwitusta. Porwari suuttui siitä ja tahtoi heitä kepillä rangaista. Hän sai kiini Maaherran pojan, joka Ruotsin kielen murteella ilmoitti olewansa Maa-herran sonnin. Wai niin, junkkari! sanoi Porwari lyödessänsä, mutta sinua pitää ihmiseksi opetettaman.

Maalda lähetti herra ystäwällensä kaupungissa talon-pojan muassa kirjan ja korillisen marjoja. Tuldua kartanolle laski mies korinsa maahan, niin kauaksi kuin hän ilmoitettiin isännälle. Nyt tuli pari talon apiniaa, lapsen waatteissa, syömään ja wiskomaan marjoja, jota talon-poika ei rohjennut estää, eikä ne kiellosta huolineet. Mies pääsi wiimein kammariin, jossa isändä luki kirjan ja kysyi: miksi kori on waillinen, koska kirja ei puhu puolesta, waan täysinäisestä korista? Hywä herra! wastasi talon-poika, täysihän se oli, mutta wallattomat lapsenne tahtoiwat kartanolla perin pohjin kaikki repiä.

Akka kandoi porsaita helmassansa Koulun siwuitse, josta koulu pojat ulos tuliwat ja pilkaten sanoiwat akalle: hywää päiwää, porsasten emä! Johonga akka wastasi: suokon Jumala, siunatut sikiäni!

Koska talossa emännän synnytys-hetki lähestyi, sanoi isändä rengille, jonga nimi Pekko oli: Pekko mene pian kylään ja ilmoita Warpanalle, että meille on perillinen tulossa. Rengi wiiwytteli ja kysyi: ongo se poika taikka tyttö? Mene hölmö! en minä sitä wielä itsekän tiedä, tiuskasi isändä. Rengi meni mieli-pahoillansa haukku-sanasta ja höpisi hammasten wälistä: itse on se hölmö, joka ei tiedä mitä hän tehnyt on.

Heikko-päänä kulkewainen mies tuli wieraaseen kirkkoon ja meni Lukkarin penkkiin istumaan. Koska nyt Lukkari wirren alkoi ja seurakunda rupesi laulamaan, löi hän kädellänsä Lukkaria suuta wasten ja sanoi: jos olisit suus kiini pitänyt, niin ei olisi tuota pauhua nousnut.

Markkinoilla waati talon-poika Nimismiehensä kahweelle, jota keittäjä kohta kaatoi astiasta kuppiin. Waan talon-poika, jolle se näytti weteläksi, otti astian käsiinsä, pyöritti sitä ja sanoi: suon minä herralle sakeambaakin. No, nyt sinä porongin sekoitit! huusi keittäjä. Porohan rahan maksaa, toisti talon-poika.

Herra meni käwelemään puu-tarhaan ja tapasi työ-miehensä makaawana puun warjossa. Tiuskaten sanoi herra hänelle: niingö sinä, konna, työ-palkan ansaitset? Ei sinua kohden pitäisi päiwängän paistaman. Tähän heränneenä wastasi mies: hywä herra! sembä tähden minä olengin mennyt warjoon lewolle.

Ratsas-mieheldä, joka hewoistansa waan yhdeldä siwulda ahkerasti kannusti, kysyi toinen: eikö sinulla ole kannuksia molemmissa jaloissas? Ei tarwitse, wastasi hän; kuin minä saan yhden siwun kulkemaan, niin toinengin mukaan menee.

Tuhma mies tapasi angeriaan hernemaassansa järwen rannalla ja luuli sen käärmeeksi. Tämän sai hän suljetuksi tuohi-konttiinsa ja wei paatilla upottaaksensa järween. Angerias, weteen päästyä, ui siellä kimmarellen, jota katsellen mies sanoi; ähäh! nyt on sillä kurja kuolema.

Kehoitus armahtamaan kanssa-luotuja.

Luoja! armas ainiaan,
sulje täällä synnin tie,
joka wielä maalda wie
kadotuksen kattilaan.

Koska Luoja tahtoi kaikki eläwät maan päällä elämän nautinnosta osallisiksi tehdä ja sitä warten sukukunnat säilyttää, andoi hän heille, runsaan hywän siwussa, waikeutta tundewan luonnon, jota wailla ei kukaan huolisi, ei tietäisi kawahtaa turmelustansa, josta olennot jälle peräti hukkuisiwat. Kuin nyt ihminen oli erittäin Luojansa rakkauden pää-maali ja hänelle lahjoitettiin järki, tieto hywästä ja pahasta tahdon wapaudessa, että hän hywyyttä harjoittaisi ja pahuutta poistaisi, niin on hänen welwollisuudensa, ehkä omaksi hywäksensä, suojella ja sääliä luondo-kappaleita, ja tarpeen tähden näitä lopetettaissa heidän kuolemansakin hetken liewittää, ei pitkistäin ja lisäten tuskaa raatelemisella, eikä petojakan häwitettäissä niitä ehdolla kiusata, wielä wähemmän etsiä huwitusta julmuudessa, waan kussakin tilassa wähendää taikka pikaisella kuolettamisella waikeudet päättää. Toisin tehden owat ihmiset Wanhurskauden angaran koston alaiset, ilman toiwoa laupiutta löytämään, kuin ei itse laupiaat olla. Totisesti on sen työläs armoa rukoilla, joka kiusaten raatelee kanssa-luotujansa; sille on armon owi suljettuna, jota ei awata julman ja paatuneen ruikutukselle. Eikös siis jo pitäisi julmuutta hillittämän ja hywän Jumalan suosioksi pahuutta ja ilkeyttä kungin wäistämän? Ei ainoastansa itse wäistämän, waan muitakin niistä estämän, jos me suomme itsellemme ihmisen arwoa ja tahdomme Herralle otolliset olla; sillä hän lukee kaiken sen tehdyksi itsellensä, olkon hywä taikka paha, mitä hänen luoduillensa osotetaan, etengin ihmisille ihmisildä, jotka monella muotoa owat yhtä kandaa ja siinäkin toinen toisensa wertaisia, että he kaikki armon lähteestä hywyyttä ammendawat, jota enemmän, sitä suurembi on siitä tilin teko toisessa elämässä.

Hirwiä on synnin hinda,
kuin ei rietas, kurja rinda
laske muille laupiutta,
eikä huoli, ehkä täällä,
koston nähden päänsä päällä,
walmistuupi waikeutta.

Suomen suku.

Suomen suku ombi suuri
Aasiassa alkaneena,
jossa oli jalo juuri
kansalla nyt kaswaneena;
mutta siellä muutti mielen,
lähti länsi-asundoonsa,
otti myötä oiwan kielen,
kandeleengin kainaloonsa.
Täällä taisi tarpehissa
ensin joutsen jännitellä,
sitte laihon laitoksissa
metsät wanhat wähennellä,
walmistella waroksensa
sekä melan että miekan,
pehmitellä pelloksensa
sekä sawen että hiekan.

Wiipurin pamaus 1495

Suojattaissa Suomen maata
raitis, raju Ruotsalainen
P o s s e poisti wendolaisen,
wihollisen W i i p u r i s t a,
kaupungista Karjalassa,
peräytti, peljästytti
kautta pahan pamauksen,
joka jätti järistyksen
tosin surman toweriksi,
murennellen tornin muurit,
syösten pirstot pilwihingin
särki siinä suuren suojan,
että kiwet kiirehesti,
wihaisesti wiskottuina,
puskettuina kaikin puolin
turmeliwat tuhannetkin
ihmisistä ilman alla,
että raajat rauniossa
surmattuina, sullottuina
kamoittiwat kauheasti.

Jak. Juteinin
Kirjoja.
Ensimmäinen Osa.

Kandeleen Kaksoiset
elli
Laulu ja Runo-Kokous.

Jak. Juteini.

Wiipurissa.
J. Alfthanin Kirja-painosta,
wuonna 1856.

Sisällys[i]

Esipuhe. 181

Lauluja.
Markkina-laulu. 181

Runoja.
Tuli-palo huolimattomuudesta. 182
Herran armo. 182
Neuwo autuuteen. 182

[i] Tämä, kuten muutkin vuosina 1856–1858 postuumisti ilmestyneet Juteinin valitut teokset, sisältää lähinnä vanhoja kirjoituksia, mutta myös joitain aiemmin julkaisemattomia, jotka on lueteltu tässä sisällysluettelossa. Teoksen alkuperäistä sisällysluetteloa ei ole julkaistu tässä yhteydessä. Teoksen tarkempi koostumus selviää teosluettelosta.

— — Pictoribus atque poëtis
quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.
Scimus et hanc veniam petimusque
damusque vicissim.
H o r a t i u s.

Esipuhe.

Ihmiselle, joka maan päällä hywän ja pahan waiheilla ehdon retkillä waeldaa, on taiwaasta suotu järjen lahja waikuttamaan hengen walistusta, että se ei ainoastansa estäisi meitä eksymästä ilkeyden harha-teille ja tapausten alloissa joutumasta turmeluksen haaksi-rikkoon, waan myös johdattaisi jokaisen tundoa totuudessa ja oikeudessa; sillä hengen walistus on elämän auringo, joka sydändä lämmittäin sielua wirwoittaa ja kaswattaa kansoille riemuksi rakkauden hedelmiä. Lohdullinen on siis waellus tässä walkeudessa; herättäin hartautta hywyyteen saattaa se meitä totiseen arwoon ja oikeaan onneen armon aikaa wietettäissä. Toiwo sinne tarkoittawa on ilmoittanut kytönsä ja lisännyt minullekin indoa kotoisella kielellä, ehkä wähällä woimalla, walmistamaan tietä walistukselle, jonga lämmin loiste on kaikille otollinen. Sekä hyödytystä haluten että huwitusta etsien olen minä, waiwalloisengin wiran toimitusten wälillä, wähäisiä kirjoja suomeksi kirjoitellut; waan, suurta kulungia wältellen, andanut niiden aiwan wähä-lukuisina kirja-painosta ilmestyä. Koska nekin owat jo hajollen häwinneet, niin olen minä, wiimein wapaana wiran töistä, alkanut heitä parannettuina ja lisäten näin wihkoina walmistamaan. Yhdistettyinä ja kansilla warustettuina woiwat pienetkin kirjat, niin kuin linnun poikaiset emänsä siipein alla, paremmin säilyä.

Isän-maani mainioita
indoisena ilmoitellen
olen minä oman onnen
unhotellut useasti,
wirastakin wiimeiseldä
ehdollani erinneenä
palwelen nyt palkatoina
suomen kielen suloisuutta.[i]

Suomen suku ombi suuri
Aasiassa alkaneena,
jossa oli jalo juuri
kansalla nyt kaswaneena;
mutta siellä muutti mielen,
lähti länsi-asundoonsa,
otti myötä oiwan kielen,
kandeleengin kainaloonsa.
Täällä taisi tarpehissa
ensin joutsen jännitellä,
sitte laihon laitoksissa
metsät wanhat wähennellä,
walmistella waroksensa
sekä melan että miekan,
pehmitellä pelloksensa
sekä sawen että hiekan.

Markkina-laulu.

Muhkeilda miehildä,
isoilda isildä
markkinat woitolla wietettiin,
etua elämän etsittiin.

Ystäwät yhdessä,
wierahat wieressä
ynnäpä kulkiwat Kaupungiin,
minnekä markkinat määrättiin.

---

[i] Tämä runo ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1844 teoksessa: Lauseita Jak. Juteinin Kirjoista, esipuheen yhteydessä.

Mutta nyt mielessä,
kurjassa kielessä
paha on paatumus parhaillaan,
että jo halpana harhaillaan.

Tuhma, se tunnota,
hölmö, se huoleta
hewoisen kylkiä kannustaa,
huonolla huonomman waihettaa.

Tawalla turmalla,
juonella julmalla
wannoja, pettäjä waikuttaa,
synnillä syndiä saawuttaa.

Hullu nyt hummaten,
tundonsa tuhlaten
wiinalla aikansa wiiwyttää,
suuresti Suomea hirwittää.

Humala hukassa
tuhmalla tukassa
raadollisuudella rangaisee,
riidalla riitoja ratkaisee.

Moittoa monella
syystä on sanella
siitä kuin turmiot tuotellaan,
poikia porsaina juotellaan.

Tuli-palo huolimattomuudesta.

Huoletoina moni hölmö
tuli-palot tuotteleepi,
waikuttaapi waarat suuret,
tuskan tulistaa monelle,
ehkä saa ja saawuttaapi
sillä lailla sielullensa
itse tuskansa iäisen,
kuin ei luowu korwistansa
huuto hirwiä hädässä.

Herran armo.

Ihmis-parka! ilman alla
synnin syitä jo kawahda,
niistä kansa kaikkialla,
Luoja laupias! wapahda.

Herran armo ombi aina,
niin kuin armas auringoinen,
lämmin, meille loistamassa;
mutta musta ehdon syndi,
pimittäwä niin kuin pilwi,
wasta hämmendää walonsa.
– Kuitengin ja kuin on tullut
parannuksen pouta-päiwä,
jähtymätä aina jälle
aldis ombi armon paiste,
eikä muu kuin oma muisto
sitte sielua muserra.

Neuwo autuuteen.

Onnen orja elämässä!
älä paitsi parannusta
huoli huokaillen kysellä:
kuinga tainnen taiwahassa
olla autuuden alainen?
Jos ei poista povestansa
ihminen nyt ilkeyttä,
niin on toiwo totisesti
turha tulla autuaaksi
ilman indoa suloista.
Rakkauden rauhoittaissa
ensin harrasta hywyyttä,
Herran armo, aiwan runsas,
sitte turwa on sinulle.

Jak. Juteinin
Kirjoja.
Toinen Osa.

Leikki-Lauluja
ja
Pila-Puheita.

Jak. Juteini

Wiipurissa.
J. Alfthanin Kirja-painosta,
wuonna 1856

Sisällys[i]

Alku-sanat. 185

Leikki-Lauluja.
Sulhaisen laulu tytölle. 185
Soitto-laulu. 185

Pila-Puheita.
Piirros Hittolan portin päälle. 185
Nyt ja muinen. 186
Hauta-piirros Muiden moittajalle. 186
Toinen Wanhalle talon koiralle. 186
Suomen sanan rakkauden moittajalle, wieras isän-maassa. 186
Unhotus. 186
Tarina Puuskarista. 187
Kilwan ajo. 187
Kerskaus ennen sotaa. 188
Hauta-piirros laiskalle. 188
Paatumus. 188
Parikunnan riita. 188
Pukin händä. 188
Waatimus toista runo-lauluun. 188

[i] Tämä, kuten muutkin vuosina 1856–1858 postuumisti ilmestyneet Juteinin valitut teokset, sisältää lähinnä vanhoja kirjoituksia, mutta myös joitain aiemmin julkaisemattomia, jotka on lueteltu tässä sisällysluettelossa. Teoksen alkuperäistä sisällysluetteloa ei ole julkaistu tässä yhteydessä. Teoksen tarkempi koostumus selviää teosluettelosta.

Alku-sanat.

Tämä kirja on kaswanut leikki-lauluista ja pila-puheista, ei pahassa aiwoituksessa, waan huwitusta warten. Älkön siis yksikän, wasten tekijän tarkoitusta, siitä pahennusta ottako. Kowat sanat ja pisto-puheetkin, ilkeyden ja epä-luulon esteeksi, ei mahda tässä lijaksi luettaa; sillä petoen parissa keihästäkin tarwitaan. Jos ei pilkan teko sowi aina nykyisiin aikoin, olkon se kuitengin wasta-tulewaisille waroitukseksi järjen häpäisemisestä.

Laulawa ja lukewainen!
älä huoli tässä huolla
tähden pienen, pistäwäisen
kärjen lauloissa, loruissa;
katsos, kukkaingin seassa
ombi joskus ohdakkeita,
orjan tappuran okaita.
Jos ei waikuta waroitus,
leikki löytäkön siansa,
pila poistakon pahuutta.
Siitä syystä saawat olla
koukku-sanat koskewaiset
ehdon syihin elämässä,
waan ei wasten ihmisyyttä,
eikä pilkaten pyhyyttä.

Laadullinen leikki-laulu
waiwan muistot waiwuttaa,
pila-puhe, pilkan taulu,
epä-luulot luowuttaa.

Sulhaisen laulu tytölle.

Tyttöni lauhkeus, lembeä luondo,
sielussa siweys ja hywän-suondo
tunnolleni tuottelewat riemua, rauhaa,
ehkä meno maailmassa paljokin pauhaa.

Yksin on elämä waikea, wailla
nähtynä silmäten näilläkin mailla.
Puolisota puuttuwana aamuni alkaa;
kulkewana tarwitahan kahtakin jalkaa.

Tytölle tyynälle siis kihlat kannan,
hengeni hänelle aldis jo annan,
koska kowin poweani rakkaus pakkaa,
syttywänä sydämeni harras nyt hakkaa.

Ratkulla alkawat awion retket
ohjaten onnelle hedelmän hetket,
hämmennellen häwittäwät huoleni harmaan,
että tulen tundemahan aikani armaan.

Soitto-laulu.

Suu on suotu laulamaan,
joka sormi soittamaan,
että kukin kuulla saa
kandeletta kaikuwaa.

Siitä rinda riemastuu,
indo hywä ihastuu;
syystä sydän wirkenee,
koska käyrä kumisee.

Mutta kaula muistuttaa
juhlallista juotawaa.
Täytä, weikko, tuoppi waan,
saata jano sammumaan.

Piirros Hittolan portin päälle.

Raukka! kuin et rakkautta
lämmitteeksi lähimmäises
ennen elossa hawainnut,
niin nyt wasta waristuksen
tulet tundemaan tulessa.

Nyt ja muinen.

Muinen oli maailmassa
kyllä kiittämättömyyttä,
mutta nyt jo syitä siihen
hawaitahan harwemmasti,
koska aika koweneepi,
harwa harjoittaa hywyyttä.

Hauta-piirros Muiden moittajalle.

Tässä H a l l i haukkuwainen,
kaikin puolin purewainen,
wiimein, lauhduttain wihansa,[42]
ombi saaneena siansa.

Toinen Wanhalle talon koiralle.

Wartiana talon wahti
elossani olin ennen,
isändäni, hywä itse,
minun suojeli susilda.

Suomen sanan rakkauden moittajalle, wieras isän-maassa.

Kuules, kurja wendolainen,
joka lihot leiwästämme,
suotta moitat Suomen kieldä,
että moni sana suuri,
rakkauskin riemullinen
kiwistääpi kinu-suuta,
korwiasi kolkuttaapi.
Sydämessä syttyneenä
rakkaus on meillä runsas,
joka kutkuu kynnen alla,
warpaitakin waristaapi,
joka waatii wahwan kielen,
tulkitsian tunnollemme.
Muista tästä, muukalainen,
sora-kieli, kiero-silmä,
pulskeutta puheissamme,
miesten miehuutta menoissa.
Suomen rakkaus on suuri,
lausuttawa laweasti,
kieli aina kiitettäwä,
puhuttawa puhtahasti.
Siis on sana, rakkauskin,
riemun runsahan kuwainen,
warsin mielemme mukainen.

Unhotus.

Onnen owen kolkuttajat,
matkustajat mandereella!
unhotus on tapa teillä,
otollinen, onnellinen,
lewollinen, lohdullinen,
lahja suotu sopiwainen
hellä-mielisten hywäksi.
Jälkeen waaran, wahingongin,
maistain maljaa unhotuksen,
ombi aina onni aldis,
päiwä paras paistawainen
jälle sytyttää säteensä.
Kuin on kuwa kowan onnen
unhotukseen upotettu,
surman jälkeen surkeamman,
mustan murheengin perästä,
ilo kohta ilmestyypi,
riemastuwat rinnat kaikki,
owat onnelle omaiset.
Katsos, näimbä katoaapi
lewottoman lesken huoli,
koska toiwo toisinanasa
ilmoittaapi ilo-hetket,
kuin on turwa tulemassa,
toinen puoliso parembi.
Usein tiellä unhotuksen
welwolliset weron makson
lyöwät laimihin monesti,
welka-miehet muistotoina
welat lainalla lisääwät.
Waan ei unda unhotuksen
suoda töille täytetyille
tulewassa tuonelassa,
tilin tehtäwän tilassa

Tarina Puuskarista.

Kukon lailla kannustetun
laulan minä woiton wirttä
paranneena pohmelosta,
taudin tuskasta kowasta.

Lukiani! jos on luondos
taipuwainen tarinalle,
kohta minä koko lorun
mielin mainita sinulle.

Minä käwin kärsiwänä
pitkin tietä pimeällä,
kuljin kohden Kaupungia,
jonne waiwalla waelsin.

Tulduani Tullin luoksi
oli tauti turmelewa,
waiwuttawa wallan saanut
jäsenissäni järeissä.

Pian oli maja-paikka,
lepo-sia löydettäwä,
lendo-sana Lääkärille
lähetettäwä lewolda.

Mutta miestä mainittua
ei nyt löydy lähi-mailla.
Puuskaria oli paljon,
waikka Kaupungi wähäinen.

Noituminen ombi näillä
runsas rohto ruumihille,
lujembi kuin luonnon laki,
waan ei paranna pahasta.

Eipä auta loihto-luku
tuskan alda, turmiosta,
taudin puuskat puhaldaingan
lähde sanoilla sywillä.

Ah, ah! uskon uupumista
erhetysten etä-maassa.
Jäseneni järisewät
epä-jumalan ewäästä.

Siis en luullut epä-luulon
tuowan tässä terweyttä,
taikka taudin liewitystä
ahdistetulle awuksi.

Waan nyt päätin waipan alla
luolassakin loihto-miesten
odotella onneani,
muistin Herrani hywyyttä.

Aamun tullen ehti armo,
waiwa luopui, lewon löysin
lorutakkin loihto-miehen,
wailla waaroja waleesta.

Kilwan ajo.

Julma suotta surkeasti
Luojan luomat turmelee,
riiwattuna riettahasti
perkelettä palwelee.

Woiton halwan wietellessä
miehet julmat mieletöinä
turmelewat Luojan luodut
kilwan angaran ajolla,
koska ombi kiistan kiiret
puoli-hulluille hupainen,
josta myöskin piru-joukot
riemuitsewat riettahasti,
innossansa ilkeässä
hyppelewät hywin mielin
tosin toiwossa otansa.

Kerskaus ennen sotaa.

Moni sodan syttyessä
kyllä kerskaten kehuupi,
ehkä sieldä enemmästi
aiwan arkana palaapi,
kokonansa koiran lailla,
kuin on händä häilymästä
reitten wälihin wedetty.

Hauta-piirros laiskalle.

Laiska löysi lewon tässä
unehensa uupuneena,
että työ on työläs kyllä
händä heti herätellä
tulewalle tuomiolle.

Paatumus.

Tutkittaissa tuonelata
kirjan opin kiikarilla,
näkö-torwella totuuden,
tunnetaan nyt tuhmildakin,
että kowa koston miekka,
laki wanha wasarana
owat siellä silmissänsä,
josta pahan paatumuksen
pehmiämän jo pitäisi;
mutta sydän syndisellä
ombi wielä willa-säkki,
johon ei nyt kowa koske,
jonga wasta koston walda
surkeuden uunin suussa
kerran käristää tulella.

Parikunnan riita.

Riita nousee nopeasti
parikunnalle pahalle,
kuin ei ole kumbainengan
mieldywäinen, myöndywäinen
toinen toisensa tawoille.
Tuota kaikki tunnustawat,
että ombi enemmästi
waimon pila pieni poika,
waimo wanha wastukseksi
jääpi miehelle jalolle,
eikä ole iso ihme,
että owat eri-luonnot
wailla sowinnon wakuutta.

Pukin händä.

Härsytetty hännän päästä
pukki käden koskemista
suotta siihen ei suwaitse.
Mies, ei pukkia parembi,
wihastuupi wierahalle,
joka hänen häpiänsä
ombi ottanut puheeksi.

Waatimus toista runo-lauluun.

Lauhkeasti laulawalla
suu on suotta joutilaana.
Laskiana runo-laulun
anna siis nyt alku työlle;
minä mielin kertomalla
olla poika puoldawainen.
Tuossa laulu-laawitalla
saamme sanat sowitella.
Suuta suin on souto siinä,
polwi wasten polwi-päätä.
Solmittuina sormi-hangot,
kädet käywät käppyröihin.
Kuin on kämmen kämmenessä,
koura kouran hangahassa,
sitte saapi taiwutella
selkä-luita luondewasti.

Jak. Juteinin
Kirjoja.
Kolmas Osa.

Runo-Wihko.

Jak. Juteini.

Wiipurissa.
J. Alfthanin Kirja-painosta,
wuonna 1856.

Sisällys[i]

Esipuheesta. 193
Sota ja rauha. 195
Elämän turmio. 196
Rakkaus. 196
Sana saaliista. 196
Oppineen haudalla, kuoldua heikko-päänä. 196
Leskelle puolison kuoldua. 197
Kaksi ehtoa elämässä. 197
Herran pelko. 197
Ihminen ja eläwäiset. 198
Kombastus. 198
Wertaus. 198
Soimu-sanat Onnen sortajalle. 198
Ilman osain nimet suomeksi arwiolda. 198
Elämä ja kuolema. 199
Kuolewaisen lohdutuksia. 199
Toiwo. 199
Hauta Ruhtinaalle sangarina olduansa. 199
Elämän waiheet. 199
Ihmeitä luonnossa. 200
Wäinämöisen itku. 200
Onnen orja. 200
Epä-tieto. 201
Peldo-miehet. 201
Laulun laatu, jossa joka toinen riwi puoldajalda kerrotaan. 201
Hewoisten raatelioille. 202
Ansio. 202
Kiitos Sanan Saattajalle Wiipurissa 1835. 203
Kynäys Yli-Opettajan ja Tähti-miehen Herran Sjögrenin Muisto-kirjaan 1835. 203
Kynäys Kuuluisan Nuotittajan Saksan maalda Herran Kaufmannin Muisto-kirjaan 1837. 203
Muisto-malja Herran Tohtorin, Pispan ja Tähti-kunnan jäsenen Ottelinin lähteissä Wiipurista 1838. 203
Partalan Pekolle, waatiwa tietoa hammas-taudin woiteesta. 204
Suomessa waeldajan, Herran Regulin muisto 1841. 204
Tehtäwä kanawa Saimasta Wiipuriin. 204

---

[i] Tämä, kuten muutkin vuosina 1856–1858 postuumisti ilmestyneet Juteinin valitut teokset, sisältää lähinnä vanhoja kirjoituksia, mutta myös joitain aiemmin julkaisemattomia, jotka on lueteltu tässä sisällysluettelossa. Teoksen alkuperäistä sisällysluetteloa ei ole julkaistu tässä yhteydessä. Teoksen tarkempi koostumus selviää teosluettelosta.

Endisen Lehtorin, Herran Rowastin Alopaeuksen lähteissä Wiipurista Juwan Pitäjääseen Kirkko-herraksi 1847. 204
Kauppian, Herran Heinon ja hänen puolisonsa Wihkimys-juhlana 1847. 205
Kauppa-Kirjaajan Herran Aatami Wilken Hauta-piirros 1847. 205
Kanawain kaiwannot Suomessa. 205
Runo-weitsi taulussa 1847. 205

◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇

Laulun lapsia, loruja,
woipi totinen toruja
tunnollansa tutkistella,
tuolla, täällä tukistella.

Suloinen on suomen kieli,
kansan kesken puhe kaunis,
joka käypi keweästi,
pulskeasti, puhtahasti,
niin kuin weisu W ä i n ä m ö i s e n ,
wisertäwän linnun laulu.

Esipuheesta.

Esipuhe pieni, pitkä,
asioita aljettaissa
ombi turha tulkitsia
miehen tyhmille teoille;
esipuhe, jälki-juttu
eiwät wirheitä wähennä.
Alku-sana waan on aina
niin kuin awain ajatusten
taikka pundari puheelle.
Jota wastaan joutawasti
wäärä luulo lukialla
tiirikka on tungettaissa
sala-teitä temppeliimme,
temppeliimme tarkoitusten, –
tarkoitusten ja totuuden.

Kyllä tässä tarpehelle
olisi nyt omainengin
esipuhe puolestani,
joka laulun laitumelle
lähdin muinen lewotoina,
tulin turhana takaisin,
joka jätin W ä i n ä m ö i s e n ,
isän iloisen hywästi,
jonga luolda luopuneena
etsin wielä wirwoitusta
oman tahtoni tawalla;
ehkä elo huikennellen
on kuin meno monen miehen,
joka majan muutoksissa
itse häwittää hywänsä.

Älä anna ajatuksen
tästä wielä wäärin luulla,
älä luule, lukiani,
että olen ehdon tehnyt
julman juomarin tapaisen.
Juomaratti rawistunut,
karsinoinnut kaulastansa,
jano polttawa powessa,
aiwan lujan lupauksen
tehden joskus tunnossansa
heittämähän wiinan herkun,
juopi sitte julmemmasti.
Näin on wesi wuotawainen
suljettuna, säästettynä,
wiimein porttinsa puhaisnut.

Minä luowuin laulun tieldä
warsin turhan työni tähden, –
tähden woimani wähäisen.
Katsos, kehno kandeleeni
naulalle on nostettuna
kuun ja päiwän kuiwamahan,
niin kuin kuulee kansakunda
Lähtö-laulussa lähemmin.
Hedelmäni owat heikot,
runo-lapset aiwan laihat,
raaja-rikot poika raukat,
eikä anna aika myöden
lewotoina leiwän tähden
niitä, niin kuin penikoita,
nurkassani nuoleskella.
Riemutoina runon tiellä
hartaus on häwinneenä
kohtaan näitä nuija-päitä
alhaisessa arwossansa.
Wailla ombi indo wanha,
engä etsi etusuutta
orjan tappuran okaista.

Näin nyt maassa martahana
lewon warjossa lepäisin;
mutta meno murehessa,
itku pahan ikäwyyden
herättääpi hengeäni,
siirtää silmistä unengin;
lapsen parku pakoittaapi
äidin laiskankin lewolda.

Minä itken, ikäwöitsen
Suomen kielen kunniata,
onnen alkua omaista;
sillä ehkä eriäisi
maasta kuukin kuumoittawa,
kylmettyisi päiwän kylki,
eipä kylmety elossa
sydämeni suomalainen
kohden kotoa isäimme.

Olkon ääni oiwallinen,
kaunis miesten kandeleessa,
taikka kumaus kowembi,
korwan kalwon kolkuttaja,
haawoittaja halwan tunnon,
olkot järjen jännitykset
walmistukseksi walolle,
—minä soitan sokeana
ilman iloista asetta
niin kuin mehto metsistössä,
lorutellen, lirutellen
piendä pilliä puhallan,
hyräelen huulillani
suotta mieli-suosioksi,
taikka huudan hölö-suuna
waroitusta waikeasti
sokeana soutawalle
elon myrskyisen merellä.

Kyllä wanha W ä i n ä m ö i n e n ,
aina sula sydämestä,
ehkä kiiwas käytöksissä,
kielsi muinen kiljumasta,
missä meno hiljaisuuden
hywän waikuttaa wäleimmin;
waan ei särje sääsken ääni
korwan kettä kondiolla,
eikä ehdi norja noukka
karhun karwaisen iholle.
Kylmembi kuin muurin kylki, –
kylki kallion kowemman
ombi rinda riiwatuilla
kohden Suomea suloista.
Orjat oman woiton pyynnön
lukewat, kuin lumottuina,
häpiäksi hyödytyksen,
oman kielemme opilla.
Ei ne maista makeutta
miehuuttamme muistettaissa,
waan ne owat wahingoksi
istutetut isän maahan
niin kuin ohdakkeet oraassa.

Koska kansa paatuneena
synnin porttoa syleillen
nähtynä on nukkumassa,
häpiähän hämmenneenä,
eipä silloin liene liika
taiwaan torwi torkkuwille,
järjen ämyri jalombi,
herättäwä hengeämme.
Wiisauden wäläykset,
niin kuin isku I l m a r i s e n ,
tuokot tunnoille totuutta;
lyököt järjen leimaukset
kaswoille jo kawaluuden
wakaisuutta wainottaissa,
niin kuin tuli taiwahasta
saatettuna salamaksi
S a u l i n silmille sähähti.
Tarpeellinen totisesti
waikutteeksi waroitusta
ombi liekin leimahtaissa
itse jylinä isäisen.

Kyllä wiisas W ä i n ä m ö i n e n
kielsi muinen kiljumasta,
waati hiljaista hywyyttä;
waan ei tiennyt wanha ukko,
mitä täällä tapahtuman
piti päiwäinsä perästä.
Järjen woimalla jalolla
woitti wanha W ä i n ä m ö i n e n

nurjan, nuoren J o u k k a w a i s e n ,
Kalewista karkeamman,
ylpeän ja ynseämmän,
woitti kaikissa kokeissa.
Mutta nyt on meno outo,
waarallinen wallan saanut,
syndi tullut syngeäksi
kansan paatuneen pakeilla.

Jospa olis` J o u k k a w a i s e n
woittaja nyt wielä täällä,
kiirehesti, kiiwahasti
kohta ukko kandeleella
päitä kolhaisis` kowasti,
että säröt säpäleinä
silmiin sirahtelisiwat,
epä-luulon, erhetyksen
kaihin puhaisten pahimman.

Kuin on tundo toisi-silmä,
järjen walo wainottuna
hämmennetty hämäräksi,
silloin syndyy surkeasti
sulan suosion sekoitus.
Hämärässä hirwiässä
kansa käypi kauheaksi
S i m s o n i n a silmätöinä.
Wailla järjen walistusta
näkö näin on tontun silmä,
pahan päässä pyöriwäinen,
katsomata kahden puolen
asioita arwattaissa;
edun lijan etsiäldä
hyljätähän toisen hyöty.
Oman woiton pyyndö ombi
elon epä-jumalana,
kowa niin kuin korwessakin
I s r a e l i n ilon aine,
warsin kuldainen wasikka.
Walo wasta waikuttaapi
oikeuden osotukset,
hywän-suonnon sulawaisen
kohden kanssa-olendoja,
kohden kansaamme kotoista.
Kussa laki laimistunut
ombi wäärä ehdon waaka,
siellä kuorma keweäkin
paljon painaa olka-päitä
niin kuin rautainen rasitus;
sillä se on silmin nähden
alku wanha wahingoille,
se on syndy irtaisuuden
taikka orjuuden okaisen,
joista jääpi arwo aina
autiona alhaiseksi.
Yhden elo ehdollinen,
toisen wailla wapautta
halun hywän häwittääpi,
waiwuttaapi wakaisuuden.
Eihän järki jähtyneenä,
hallaisena hartauskan
täytä täällä indoisesti
wapauden waatimusta,
töitä tunnon ja totuuden,
eikä ole orjallinen
kansa karjaansa ylembi.
Wasta mieli wapahana
walistuksen waikuttaissa
ombi Suomelle omainen.

Sota ja rauha.

Ensimmäinen

Rauha säästöt säilyttää,
sota häijy häwittää,
wiepi wiljan ihmisildä,
elatuksen eläwildä.

Toinen.

Rauha, tullut taiwahasta,
riemun maahan riennättää,
sota, saatu hittolasta,
kyyneleitä kylwättää.

Kolmas.

Rauha rakas, rinnan riemu,
ombi kaikille omainen,
mutta sota muukalainen
tuopi turmion monelle.

Neljäs.

Hittolasta hirwiästä
piru sodan sortawaisen
kansan kiusaksi lähetti,
mutta järki jännitetty,
rakendaja rauhan, riemun,
jälle lohduttain lopetti.

Wiides.

Maailmassa mailla näillä
riemu ombi rinda-päillä,
koska sota sowitettu
rauhaksi on rakennettu.
Lapsetkin nyt laulawaiset,
joilla pilli pirisee,
sirkan lailla sirisee,
owat tuon jo tundewaiset.

Kuudes.

Ei woi wieras wainollansa
olla siellä säilywäinen,
kussa ombi kaikki kansa
yhtä puolda pitäwäinen,
sodan allot alendaa,
rauhan jälle rakendaa.

Seitsemäs.

Lembeä on lepo aina,
sota surkeus sukumme;
syystä siis on järjen jänni
joutsen jänniä jalombi.

Elämän turmio.

Siitä on elämän turmio tullut,
kuin owat ihmiset ilkeät, hullut;
pahassa paatuen parhaillaan
retkillä riettailla harhaillaan.

Rakkaus.

Rakkaus ja sielun rauha
owat suurin suloisuus;
silloin siis ei kostain pauha
oman tunnon tuskaisuus.

Sana saaliista.

Luondo luja itsestänsä
luopi riemun, tuopi tuskan,
ehkä epä-tasaisesti
monen mielestä elossa.
Mutta, ohho! muoto outo,
syystä särkewä sydändä,
koska Luojan monet luodut
syöwät toinen toisiansa,
saatuansa saalihiksi
raatelewat raukan raajat,
muita murtawat rumasti.

Oppineen haudalla, kuoldua heikko-päänä.

Autuutehen, armas weikko,
ehkäs olet ollut heikko,
pääsit armon auttamalla,
sydämelläs sulawalla.

Itkulla on ihmis-parka
ensin ehtiwä eloonsa,
horjuwana huolen alla
sitte tuonelaan tuleepi.
Tosin ombi toisinansa
onnen päiwä paistawainen
wielä waiwaingin wälillä;
mutta missä lohdullinen,
wasta löydetään wakuutus?

Kuolo maata kulkewainen
musertaapi meildä muodot,
kalma kerran kokoileepi
heikot, wahwat helmahansa,
waiwuttaapi Waldiaatkin
maahan monella tawalla.

Ottamassa Oppinetta
willittiimbä wiisauskin,
tuli tunnolle sekoitus.

Lahjoitettu Laupiaalda
onnen osa oli runsas
walmistunut wainajalle
järjen awoimen awulla,
jota jalo joka aika
koki warahin walaista;
tutkiwainen tiesi, taisi
opin teitä ojennella,
saada selwäksi totuuden.

Waan ei walo kestäwäinen
ollut oiwan Oppineengan,
eikä elämä etuinen;
musta hengi heränneenä,
liehuwainen liika löyhkä
riensi, itse riehuwainen,
sekoitellen seulomahan
potilasta pohmelolla,
taudin tuskalla kowalla.

Houra, tunnon turmelia,
synnyttäjä syngeyden
lendämässä lewotoina
siwalsi nyt siiwellänsä
miehen mieldä merkillistä,
sulki walon sielustansa,
kallon peitti kalwehella,
hämärällä hämmendeli,
järjen jähdytti jalomman.

Wiimein käwi Herran käsky
kuuluwainen kuolemalle
siirtämähän sielu raukan
runnellusta ruumihista
rauhan riemuisen majoille,
jossa armon aamu-rusko
kohdensa on koittamassa,
loistamassa lohdutusta
onnen, autuuden owelda.

Leskelle puolison kuoldua.

Kyllä on kuolema kaikille karwas,
waikea potewa pieningin warwas,
waan lepo wiimehin waiwamme woittaa,
kuin armon auringo kohdemme koittaa.

Leski! älä lewotoina
tunne huolen tuskaisuutta,
toweris, ei toiwotoina,
etsi elämätä uutta.

Kaksi ehtoa elämässä.

Joka tahtoo taiwahassa
olla autuuden alainen,
ei se mahda maailmassa
olla hywässä hitainen.

Olla suoja olendonsa,
se on ehto ensimmäinen
matkalla nyt maailmassa;
wailla palkan waatimusta
Luojaldamme laupiaalda
toinen, sula hywän-suondo,
täytettäwä töillä aina
joka tietyssä tilassa.
Sitte ero elämästä
owen armohon awaapi.

Herran pelko.

Pahalle on Herran pelko
sana sangen sopiwainen,
koskemata kowin siihen,
jolla hengi, ehkä heikko,
raukkanakin rakastaapi
aina iäistä Isänsä;
rikkominen mielen sillä
wasta peloittaa wakaista.

Ihminen ja eläwäiset.

Jolla tundo turma
suotta ombi surma
ehtinetten tähän elämään,
työllä täytetyllä
saa se sitte kyllä
synnin syystä koston kestämään.

Ihminen on ihanainen,
kaunis ruunu kaiken luonnon,
tosin onnelle omainen.
Mutta muutkin eläwäiset
owat siitä osalliset,
luodut Luojalda samalda.
Kaiketi on Kaikkiwalda
asettanut armostansa
kungin onnen omaiseksi,
lujan luomisen lisäksi,
ehkä järki jännitetty,
walistettu, walwowainen
andaja on wasta arwon
ihmisyydelle ikuisen.
Luojan tahdon täyttäjänä
osottaa se oikeutta,
hyödytystä ja hywyyttä;
muutoin ombi muoto meillä
eläimistä enemmistä
pieni eroitus elossa,
wailla järjen waikutusta
arwon alhaisen alainen.

Kombastus.

Korkealda kombastuupi
moni suuri maailmassa,
waan ei woinut wiekas hengi
wiedä J e s u s t a wipuunsa,
waikka warsin kirkon harjan,
wielä wuoren kukkulangin
tuota warten jo walitsi.

Wertaus.

Walistetut Waldioina
waikuttawat wakawasti
hyödytystä ja hywyyttä
aina, niin kuin auringoinen
lämbymällä loistehella
maassa herättää hedelmät.

Soimu-sanat

Onnen sortajalle.

Ei ole elämä iloa wailla
merillä, mailla,
waan sinä suottakin surulla jatkat
maailman matkat.

Ilman osain nimet suomeksi arwiolda.

I t ä.

Itse päiwäkin itääpi;
siitä on se sana saatu.

L ä n s i.

Lennosta on länsi tullut
päiwän mennessä majoille.

P o h j a.

Lahden pitkän pää on pohja,
alku auttawa nimelle.

E t e l ä (louna).

Etä, tehty eteläksi,
merkitseepi meren puolda.

Elämä ja kuolema.

Elämässä eri-teillä
ensin kyllä kuljetaan,
kuolon kautta yhtyneillä
silmät sitte suljetaan.

Maassa kaksi matkalaista,
elämä edellä käywä,
kuolo kulkewa perässä
owat toinen toisellensa
tehdyt täällä toweriksi;
yksi ilmestyy iloksi,
toinen pelastaa pahasta.

Kuolewaisen lohdutuksia.

Keweä on kerran kuolla
ehdon wirheistä wakaana,
kuin ei anna armo huolla
syytä synnistä wapaana.

Hywin kyllä huokenewat walitus ja woiwo, jolla owat kestäwäiset kärsimys ja toiwo.

Herran armo auttawainen
lohdutus on loistawainen;
sillä Luoja laupias
ombi aina armias.

Näin kuolo warahin waiwani poistaa;
taiwahan walo jo wastaani loistaa.

Kussa kuolema kulkee,
waiwat sieldä se sulkee,
autteleepi ainiaan
sielut siiwot kunniaan.

Mieluisesti minä lähden
maailmasta manalaan,
tulemata turhan tähden
tuskaisena tuonelaan.

Toiwo.

Luojan armon awaruus
ombi onnen wakawuus,
jonne toiwo johdattaa,
kaiken hywän kaswattaa.

Maassa jalo matkalainen,
toiwon ombi tundemainen,
että armas, auttawainen
Herra hengen wahwistaa,
huolet monet huojistaa,
ehkä aika ahdistaa.

Hauta Ruhtinaalle
sangarina olduansa.

Pojes ei kuoleman kourista päästä,
eikä se säätyä yhtäkän säästä,
waan warren wahwangin taiwuttaa,
muotoja muldahan waiwuttaa.

Ruunattuna, Ruhtinaana,
sangarina samowainen,
joka woitti wallat wahwat,
otti maita omaksensa,
tilansa on tähän saanut
kolmen kyynärän pituisen.

Elämän waiheet.

Ilo, murhe ilman alla
muuttelewat muotoansa:
terweys on toisinansa
riemun lisä rinda-päillä,
toisinansa taudit, tuskat
tuowat turmiot mukaansa,
että wasta kuolon walda
woipi waikuttaa wakuuden.

Ihmeitä luonnossa.

Ei nyt laki luonnon kaiken
tule ilmi ihmiselle,
tosi tuolda tuonelasta
wielä sitäkin wähemmän.

Ihme-töitä ilman alla
owat ensin eläwäiset,
sekä suuret että pienet,
sitte kaswut kaikkialla,
jotka tuowat todistuksen
merkillisistä menoista.
Koko luondo luominensa
käypi yli ymmärryksen
heikon ihmisen iässä.
Siis on syytä syndisellä,
nähden näissä järjestyksen,
polwet notkistaa nopeingin.

Mestaria muistellessa
Luonnon Luoja näin on suuri,
ihme-töitänsä isombi.

Wäinämöisen itku.

Muinen wanha Wäinämöinen
weisasi ja wuodatteli
kyyneleitä yldä kyllin
aamu-kastehen aluksi;
sormin soitellen somasti
kandeletta kaikuwaista
itki ilon kyyneleitä,
karpaleita kaikkialla;
karpaleista kaswoit wirrat, –
kaswoit wirrat, jäiwät järwet,
meret sywät, lahdet laajat,
kandamahan kaupan tähden
lastinensa laiwat suuret,
joissa touwit tuulen tullen
kiitos-wirttä wiheldäwät,
laulelewat lapsillemme
isän muistoa iloisen.

Onnen orja.

Onnea täällä ongitaan,
taiwaalle töitä taritaan,
wähästä paljo waaditaan.

Monella on maailmassa
onnen halu hartahambi
hengen hyötyä hywässä,
Luojaldansa laupiaalda
rukoileepi runsahasti
lijaksikin lisäystä
armo-lahjoille ajassa,
ehkä tässä elämässä
rukousten ruikutukset,
ilman indoa hywyyden,
owat aiwan arwotoina
Herran hurskahan edessä.
Arwattawa siis on siitä:
joka, paitsi parannusta
Luojan armoa anoopi,
saapi työstä tyhjän hyödyn.
Raukka, ilman rakkautta,
hywän-suondoa suloista,
näin on aina onnen orja, –
orja oman woiton pyynnön,
waatimusta warsin täynnä,
juonitellen Jumalaakin
palwelewa palkan tähden,
ehkä kanssa Kaikkiwallan
kaupan-teko kylmendääpi
hywän innon ihmisellä,
haaskaileepi niin kuin halla
hengen hedelmän wilulla.
Kuitengin nyt, koiran lailla,
käyristywän käpälöille,
onnen orja nöyrtyneenä,
huokumalla huokausta,
notkistellen norjat polwet,
pakitseepi palkinnosta,
että taiwas tarjottaisi
työstä hinnaksi hänelle,
waikka Luoja waan on armas
halulliselle hywässä,
pyhitystä pyytäwälle
armo-helmansa awaapi.

Epä-tieto.

Epä-tieto ennen muinen
synnytteli lujat luulot,
että joka elementti
olendoja oli täynnä,
joiden päähän kansa päätti
waikutukset kaiken woiman,
waikka owat woima, walda
yhden hengen yksinänsä,
hurskaus ja hywä tahto
julkisesti Jumalalla.

Peldo-miehet.

Jywästä ottawa oikean waarin
siitä nyt saapuwan siemenen saa,
että woi täytellä lawean laarin,
riistasta riemuita Suomengin maa.

Miehet jalot, jaksawaiset
owat oiwat pellollansa,
walmistawat wainioita,
wiisahasti wiljeldäissä
niittelewät laihon niistä,
syöwät leipänsä lewossa;
puhumata puutoksista
poistelduina portahilda
warahin jo waimoinensa
huomaitsewat huolen siitä,
että elättimet saawat
holhousta, hoitamista,
kukin rauhassa rawinnon;
sillä karja kaswawainen
ombi oiwa pellon hyöty
imettäwän isän-maata.
Keksittyä kelpo karjan
hywän-suonnon suojan alla
menestywät kaswut meillä,
wäsymätä wäellänsä
hepo hywä, hellä-suinen
apuna on askareissa,
kylwö-pellon pehmittääpi,
kuljettaapi matka-kuormat
talon tawaran lisäksi.

Peldo-miehet perheinensä
ahkeroina joka aika,
retkillänsä rehellisnä
onnelliset owat itse,
awun muille andawaiset,
wahwa tuki waldakunnan,
arwon awaran alaiset.

Laulun laatu,

jossa joka toinen riwi
puoldajalda kerrotaan.

Laulu ombi hengen herkku,
huwitus ja huolen woide.

Ystäwillä yksi mieli
huojendaapi huolet kaikki :,:
huojendaapi huolet kaikki.

Laulukin on kaksin kaunis,
ilon lisä ihmisille :,:

Siitä sielun huwitukset
enenewät elämässä :,:

Sillä sydän syttywäinen
rawitseepi rakkautta :,:

Rakkaus on rauhan siemen,
oiwallinen onnen lahja :,:

Lahja sitä laweambi
ombi toiwo elon toisen :,:

Ei se liiku liiwistellen,
eikä mahdu maailmaangan :,:

Sen on koto korkealla,
maja pitkän matkan päässä :,:

Hewoisten raatelioille.

Hywällä ja hurskahalla
hepo ombi Herran lahja,
pahalla ja paatuneella
piiska perindö pirulda.

Tundo jalo, tutkiwainen
ajatellen ahdistuupi
nähdessämme näillä mailla
pahan juonen juurrutusta,
kaswatusta kauhistuksen
kohden tuskan tundewaista,
koska suotta, surkeasti
raadellahan juhta-raukan
lakastuwa, laiha warsi, –
koska miehet mieldä wailla
sillä lailla siiwotoina
menettäwät menollansa
awun hywän askareissa,
kyllin wahwan kyndäjänsä
turmelewat tuolla, täällä;
leiwätä ja lewotoina
walittawat sitte wasta
puutostansa kaikin puolin,
ruikuttawat rukousta,
naukumista naapurille
andamahan armon tullen
einettä ja elatusta
heille Herran nimen tähden,
ehkä ennen ilkeästi
hylkäsiwät hywät työnsä,
käytteliwät käskyt wäärin.

Warottuna näin on walmis
kerju-keppi, saando sauwan, –
näin on nälkä tulemassa
kostajaksi kowan, julman,
kuin nyt kuormin kuljettaissa,
ajettaissa angarasti
runnellahan hewon ruumis,
wiuhkumalla, wauhkumalla
annetahan aina piiskan,
ruoskan naukua nahassa.

Mutta, kutka owat kurjat,
hölmöt, hullut huoletoina
näitä töitä näyttämässä?
Ongo heillä joskus ollut
waimon kohtu koto-maana?
taikka lienee liekistänsä
paha hengi paiskanneena,
syösnehenä sywemmäldä
nämät häijyt häwytöinä
kiusan syyksi syyttömille.

Jos on jälle Luoja luonnon
herättänyt hengen heille,
ehkä tuowat turmelusta
willittyinä wiekkahalda,
palatkot jo paatuneetkin
kaikki kautta parannuksen
etsimähän elämässä
kohta sielun siiwistystä,
ennen kuin on kuolduansa
loppuneena armon aika.

Ansio.

Armon owi ombi ahdas
sille, joka joutawasti
ombi luonnon olennoille
hiton hirwiän tapainen.

Auttamahan armiaasti
Luojan luondo-kappaleita
muinen M o s e s jo opetti[(*)],
mutta maassa mainiolla
todistawat wirstan-to1pat,
että miehet mieletöinä
ansaitsewat ajollansa
tulla hullun hewoiseksi
tuolla toisessa elossa,
josta näillä joskus ombi
esi-maku maailmassa,
koska pahat painajaiset
ajelewat angarasti
heitä helwetin tawal1a.

(*) 2 Mos. Kirj. 23: 5. ja 5. Mos. Kirj. 22: 4.

K i i t o s
Sanan Saattajalle Wiipurissa 1835.

Tulisena jalo tundo,
jota johdattaapi kundo,
walistusta waikuttaa,
tahdot hywin taiwuttaa.

Lendo-lehti Wiipurissa
Sanan Saattaja omainen!
Ota wastaan waillisengin
ystäwällinen ylistys.
Sinä liität sanain solmet
järjen taitawan tawalla,
olet walon walmistusta
suonut Suomelle hywäksi,
kansan kieldä kartutellen
tuotat tunnoille totuutta,
tuotat tiedot, laitat lahjat,
kaikki suomennat sulaksi.
Siitä Suomen suosiolla
kannan kiitoksen sinulle.

K y n ä y s

Yli-Opettajan ja Tähti-miehen
Herran
S j ö g r é n i n Muisto-kirjaan
1835.

Weljeni wakainen!
taiwahan tasainen
kunnias Suomessa kuumoittaa,
arwoas alati ilmoittaa.

K y n ä y s

Kuuluisan Nuotittajan Saksan
maalda
Herran Kaufmannin Muisto-
kirjaan
1837.

Soitto saatti Saksalaisen
kunnialla kulkewaisen
sekä Suomen suosioon,
että arwon ansioon.

Muisto-malja

Herran Tohtorin, Pispan ja Tähti-
kunnan
jäsenen Ottelinin lähteissä
Wiipurista
1838.

O t t e l i n' on oiwa aiwan
Pispan kaawun kandamaan,
jalo, walmis kanssa waiwan
lauman kaiken kaitsemaan.

Neuwoillansa nesteisillä
Hiippakunnan hallitsee,
hywin hengen hedelmillä
Raamatusta rawitsee.

Sinun, saarna-miehen suuren,
muistos meillä menestyy;
kiitokselle jätit juuren,
ehkä lähtös lähestyy.

Suo nyt seuran seisoalla
muisto-maljas tyhjendää.
Walwo Herran wallan alla,
joka waiwat wähendää.

Parkalan Pekolle,

waatiwa tietoa hammas-taudin woiteesta.

Benzoes unc: quatuor.
Colophonii unc: unam et dimidiam.
Balsami Peruviani drachmas duas.
Spir: Vini rectificatissimi uncias sex.
Degere per triduum et cola.

Rakas, runsas runo-niekka,
Pekko paras Parkalasta!
joka, tundein julman tuskan,
huokailet nyt huonon lailla,
huudat waiwan huojennusta
hambaitasi haaskattaissa,
saata sanat latinaiset,
nämät ensin näkywäiset
Apoteikin asiaksi,
sitte woipi woitamalla
tehdä niin kuin näet näistä
suomennetuista sanoista:

Tällä woiteella kostutetaan rahtu puumulia, joka sitte painetaan wialliseen hambaaseen, taikka pannaan hambaan ymbärille, jos ei wika ole näkywäinen, ja lisätään woidetta oljen korrella taikka muulla neuwolla. Siinä se kowettuu ja kestää kiini useasti monda päiwää.

Suomessa waeldajan, Herran Regulin muisto 1841.

Kuuluisana kulkewainen,
uusi weikko U n g e r i s t a!
Näöstäsi nähtäwästi
olet Suomen sukulainen.
Koskas heität heimolaiset,
ota muistomme mukaasi,
niin kuin itse iloksemme
olet aina ansiolla
muiston, arwongin alainen.

Tehtäwä kanawa

S a i m a s t a W i i p u r i i n.

Aika nyt oiwembi aikoja ennen
kaswuja kansalle kartuttaa,
kanawa kaiwettu merehen mennen
tawarat S a i m a s t a saawuttaa.

Woittanut wesildä wanhangin wallan
Suomi jo säästöjä suurendaa,
häwittämisellä harmahan hallan
raskahat huolensa huojendaa.

Sawo ja Karjala kaiketi saawat
peldoa laiholle laitettaa,
petäjän kuoret ja pehmeät haawat
jättäwät jänisten kalwettaa.

Onnelle joutuwat julkiset juuret,
rindoja riemulla täytellään,
mailda ja soildakin, Suomessa suuret,
einettä enemmän wiljellään.

Endisen Lehtorin, Herran Rowastin Alopaeuksen lähteissä Wiipurista Juwan Pitäjääseen Kirkko-herraksi 1847.

Wiipyessäs Wiipurissa,
Opettaja ollen täällä
olit sekä Oppineilda
että opin ottawilda
aina aiwan rakastettu,
ylistetty ystäwildä.
Kaiwattu nyt kaupungissa
onnellinen ole siellä,
kunne olet kutsumuksen
saanut Sawon mandereella,
tullut tunnon johtajaksi,
auttajaksi armon tielle
kautta opin oikeamman,
rakkahamman Raamatussa.

Kauppian, Herran Heinon ja hänen puolisonsa Wihkimys-juhlana 1847.

Etsien hywässä elämän wettä
maistakat suosion maljasta mettä,
jonga nyt rakkaus riemulla tuo,
ja onni tarjoten teillekin suo.

Kauppa-Kirjaajan Herran Aatami Wilken Hauta-piirros 1847.

Tawaroilla tallellansa
W i l k k e wielä kuollessansa
pyysi kansan kaswatusta,
suomen kielen suojelusta,
autti muita ainiaan,
kulki itse kunniaan.

Kanawain kaiwannot Suomessa.

Wedet wäljät wähennellen,
Suomen maata suurennellen
kanawia kaiwetaan,
allot ales ajetaan;
soissa, joilla sorsat uiwat,
jääwät miesten jäljet kuiwat,
koska niitä niitetään,
kylwöksikin kynnetään.

Runo-weitsi taulussa 1847.

Kuin on weitsi kuluneena,
miehen mieldä palwelleena
kauan työssä kandeleen,
niin on huono halwenneena,
pännän päitä leikanneena
laulun lainen lauhtuneen.

Jak. Juteinin
Kirjoja.
Neljäs Osa.

Jak. Juteinin
Huwitus-Kirja.

Wiipurissa.
J. Alfthanin Kirja-painosta,
wuonna 1857.

Sisällys[i]

Juljistus. 209
Hauta-kiwi pahalle puolisolle. 209
Hauta-piirros Pahalle Wirka-miehelle. 209
Runon aineita. 209
Pari sanaa suomeksi 1844. 212

[i] Tämä, kuten muutkin vuosina 1856-1858 postuumisti ilmestyneet Juteinin valitut teokset, sisältää lähinnä vanhoja kirjoituksia, mutta myös joitain aiemmin julkaisemattomia, jotka on lueteltu tässä sisällysluettelossa. Teoksen alkuperäistä sisällysluetteloa ei ole julkaistu tässä yhteydessä. Teoksen tarkempi koostumus selviää teosluettelosta.

◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇

Täytettyä täällä työmme
huwitus on hengen herkku,
joka huolet huojendaapi,
wielä wirwoittaa jokaista.

Juljistus.

Kuin on tullut tunnetuksi
miesten meno moninainen,
luiskarien tapa, taika,
wanhan wuoden waipuessa,
uuden ehtien eteemme
suoda suusta sanoillansa,
ilman indoa sydämen,
tuulen tuomat toiwotukset,
hunajaisten huulden löyhkän
muille mielen muutteheksi;
siis nyt Suomen suosiolla
juoksu, peuhu juhlan alla,
toimi toisen onnen tähden
oman halwassa halussa,
narrin menot naurettawat
owat aiwan osawasti,
mukawasti muutettuina
Tammi-kuusta Huhti-kuuhun,
että juhla julkisembi,
wuoden alku, armas hetki,
aina pyhänä pysyisi.
Tieto tästä tällä lailla
suotuna on Suomen maalle.

Hauta-kiwi pahalle puolisolle.

Leski lewon saatuansa
toimitteli towerille
tähän tähteillä perinnön
hauta-kiwen kowan kyllä,
kosti kärsityn kowuuden.

Hauta-piirros Pahalle Wirka-miehelle.

Ilosta itkemme,
huoleta huudamme,
päästyämme petturista,
juonistansa joutawista.

Runon aineita.

Ihanainen on awio-sääty, jossa keskinäinen suosio liiton perustaa, jossa rinnat rakkautta huokuwat. Hiljain naineet, joiden silmät koin-tähden tawalla wilkuttawat toinen toisillensa, nautitsewat elämän suloisuutta, jonga metinen malja on riemulla täytettynä.

Toiwon[43] ylenewä auringo ennustaa heille onnen etuutta, jonga aamu-rusko jo lewittää simaiset siipensä elämän äärille. Engelit, ne autuaat taiwaan asujamet, ihmehtelewät ja ihmehdellen iloitsewat, että maangin piirissä rakkauden hedelmät menestywät.

Me kuulemme kuitengin waliteldawan, että palawakin rakkaus on usein kyllä warhain sammunut, alussa loistawainen silmistä niin kuin tuli-palo ikkunoista syttyneessä huoneessa, että suosio on harwoin wiipynyt awio-liitossa, tosin tehty rakkauden päiwän paisteessa; waan kuin ei ole yhdistäwän ystäwyyden lämmindä lepo-kammiossa, niin riidan halla suosion häwittää ja lembeys kiukuksi muuttuu.

Älkän kuitengan walittako onnettomuutta. Huikendelewaisuus on maailman meno. Syksy ja talwi seurailewat kewättä ja kesää. Älkän wielä walittako, ehkä rakkauden aamu-

kaste hyytyisi wiimein awio-käskyn jääksi ja riidan pakkaiset paukkuisiwat perhe-kunnan korwissa. Ei pahakan ilman hyötyä tapahdu. Tämäkin tapaus on kuin ukkoisen woima, joka puhdistaa ilman lijoista aineista, että se suloisemmaksi muuttuu. Ensin leimaus, jyrinä ja sade, sitte pouta seuraa. Ensin tora, sitte sowindo. Rakkaus riidan ratkaisee, tuli pehmittää teräksen.[i]

Sateen aikana metsässä oli pyssy-mies warjossa kuusen oksain alla ja näki ylembänä linduisen lendelewän hytykäisten perässä, hawaitsemata, että linduhaukka tahtoi händä keksiä. Mies ei pitänyt lindua raateliana, waan haukan, jonga hän ambusi. Haukka putosi maahan, ja pamausta seurasi sade-pisareita, jotka langesiwat ambujan päälle. Hän ajatteli wasta: miksi en minä suonut haukan elää, turwana hytykäisille, ettän[44] olisin itse pääsnyt kastumata?[ii]

Laiska mies aiwoi kuolemalla wälttää pahoja päiwiä. Tähän tarpeeseen osti hän pyssyn, jonga piti hädän hetkellä hänen pahasta pelastaman. Sywissä ajatuksissa illalla nukkui hän uneen ja luuli tästä asiasta Jumalan kanssa puhuwansa. Jumala sanoi hänelle: woi pyssy pahasta päästää waan ei hywää waikuttaa, woi se hengen ottaa, ei herättää. Mutta, jos mielit onnea nautita, niin ole wiisas ja työssä ahkera, sitte saat siunauksen elämälles. Herättyänsä aamulla muisti mies nämät sanat,[45] tutki niitä tunnossansa, teki työtä ja tuli autetuksi.

Wanhan sanoman mukaan usein pahastakin hywää wiljellään, ehkä se mahdottomaksikin näyttäisi. Niimbä on se nykyiseengin aikaan. Ylpeillen andaa moni mies hihainsa tyhjinä riippua, ajattelemata, että niistä kerju-pussit säästywät.

Ne, jotka wuoroin kestiä käyden itsensä häwittäwät, owat niin kuin aasit ja hewoiset, jotka toinen toisensa lapoja kopsutellen karwat harwendawat.[iii]

Kaksi ahnetta miestä olisiwat, toiwonsa mukaan, saaneet lahjan Jumalalda, jos kumbikin olisi suonut sen toiselle kaksin kertaisesti omansa suhteen; mutta kateuden hengi esti molemmin puolin heidän toiwonsa tayttämisen.

Ilkeä on tosin enin osa ihmis-kundaa maan päällä, että Luojalla olisi kyllä syytä tulwalla sitä toistain wähendää; mutta kuin ei se ennengän Noan aikana auttanut, niin luullaan nyt hänen kaikki wiimein tulella häwittäwän.

---

[i] Edellinen kirjoitus (4 ensimmäistä kappaletta) ilmestyi ensimmäisen kerran nimellä ”Awio-liitto”, vuonna 1826 teoksessa ”Jak. Juteinin Runon Tähteitä”.
[ii] Tämän kappaleen teksti ilmestyi ensimmäisen kerran nimellä ”Tarina”, vuonna 1826 teoksessa ”Jak. Juteinin Runon Tähteitä”.
[iii] Tämä kappale ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1824, osana ”Tutkinnon aineita” –nimistä lehtikirjoitusta. Ks. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 52. 24.12.1824.

Maailman mammona paljokin maksaa
niin kauan kuin sitä nautita jaksaa,
waan wielä wiimehin arwota jää
wanhalle, jolla on waljennut pää.

Kuin owat ihmiset tunnota turmat,
niin niille syndywät sodat ja surmat.

Riita työ turha,
josta miesten murha
useasti kyllä uudistuu,
että kansa tuosta kauhistuu.

Ihmiset, eläwät, kaswannot kaikki
ihme-töiksi itsestänsä
tutkialda tunnetaan.

Kuin on töillä tekiöitä,
niin on niillä näkiöitä:
tundo oma totisesti,
Jumalakin julkisesti.

Onni ombi maailmassa
muuttelewa muotoansa,
mutta tuolla tuonelassa
wasta wailla waiheitansa.

Jos nyt joskus paha hengi
woisi miestä mieletöinä
ojennella onnen tielle,
kunniahan koroitella,
niin se kohta kokonansa
sille sielunsa lupaisi.

Awaruus on aukko runsas,
jossa laki laajan luonnon
waikuttaapi wapahasti,
aika alati asuupi.

Luojan luondo-kappaleita
owat itse ihmisetkin,
ehkä Herra ombi heille
herättänyt hengen lahjat
elon toisengin eduksi.

Wiekas luondo luiskarilla
ilkeällä inhottaapi
rehellistä retkillänsä,
waelluksessa wakaista.

Wiinasta nyt willityllä
jähtynyt on järki kyllä,
waikka weri waristuu,
oma tundo tulistuu.

Mies woi olla mieletöinä,
waan ei kita kieletöinä,
jolla kukin kuhertaa,
sanat suusta pusertaa.

Wirheissä harhaillen wiipyä täällä
ombi kuin liikkua liukkaalla jäällä,
jossa käy waellus waarahan päin,
tuotellen monesti turmiot näin.

Joka tuopi tuskaisuutta,
pahennusta paisumaan,
ei se elon tietä uutta
joudu joskus toiwomaan.

Hädän tähden häijy waristuu,
kuin nyt waara sille walmistuu,
waan on itse walmis jälle jähtymään,
koska onni kowa käypi kääntymään.

Wiisas neron neuwomalla
lapsi-joukot johdattaa,
hölmö wielä witsomalla
karjan lailla kaswattaa.

Pahat juonet juurtuwaiset,
mureheksi muuttuwaiset
kukistawat arwon, kunnon,
turmelewat oman tunnon.

Sekä täällä että tuolla
kunnia on siellä kuolla,
kussa Suomen maata suojellaan,
wapautta wielä warjellaan.

Pari sanaa suomeksi 1844.

Warsin[46] *waillinen on mieli,*
kulkemata kunniaan,
sillä, jolle koto-kieli
outo ombi ainiaan.

Näihin aikoin on aljettu enemmän kuin ennen puhumaan suomen kielestä, jota moni moittaa, useambi kiittää, niin että jo kuitengin on tullut tutkindoon sen sopiwaisuus yhteisille kirjallisuuden töille. Tätä yksi toiwoo Suomalaisten hywäksi, tietäin oman kielen olewan kullekin kansakunnalle walistuksen ja onnen wäli-kappaleen, ja toinen pelkää Suomessa asettunetten Ruotsalaisten puolesta. Mutta sekä toiwo että pelko owat tässä molemmat kyllä puolinaiset. Edellisen täytyy siihen tytyä, että tämä kieli, sitte kuin se maan osain laweuden tähden ja lähemmän kanssa-käymisen puutteessa kansan kesken on erinäiseksi tullut, ja nyt ei missäkän maan paikassa ole wirheistä wapaana, ei suingan yhteiseksi kirjoitus-kieleksi nykyisessä tilassansa wielä hywin kelpaa, niin kauan kuin kirja-miehet sitä eri-tawalla, kukin oman puheensa parren mukaan ja siihen tutkimata tottuneena, ilman yhteyttä kirjoittawat. Ei kuorma kulje matkan päähän, jos ei wetäjät yhtä pidä. Taas jälkeinen, joka luulee siitä wääryyttä maan Ruotsalaisille tapahtuwan, jos suomen kieli wiimeingin wallan saisi ja arwoonsa ylennettäisi, muistakon ensiksi, että wirka-miehet täällä kyllä kauan sengin jälkeen ruotsin kielen osaawat, ja että se rasitus Ruotsalaisilda poistuu, jota Suomalaisilda tähän asti on kärsitty, koska ei kaikki palkan ottajat ja syöjät Suomen leipää ole suomea ymmärtäneet eikä huolineet ymmärtää. Toiseksi, ja sitte kuin muutos tapahtuu, on hänellä se lohdutus, että wiisas ja armollinen Hallitus woi asettaa ruotsin kielessä tarkasti koetellut wirka-miehet niille maakunnille, joissa se kieli on tawallinen, ehkä hekin suomeksi työnsä toimittawat. Näin on kaikki aiwan oikein; waan ei ollut muinen niin oikein, kuin ei waadittu wirka-miehildä suomen kielen oppia suomalaisen kansan hyödyksi, jonga luku on meillä suurin muiden suhteen. Ei ole siis Ruotsalaisillamme ensingän syytä näistä asioista wääryyttä walittaa, eikä Suomalaisilla, ehkä owat maan alkuasujamet, suurta toiwoa, ennen kuin he kielensä moninaisen murteen parandawat ja auttawat sen kirjalliseen yhteyteen, selwistäin meille puhtaan ja suloisen kirja-kielen omalle perustuksellensa, niin että lapsemme woisiwat joskus laulella:

Kauan on jo Suomen kansa
ollut wailla onneansa,
walistusta waljennetta,
kanssa kielen karttunetta;
mutta nyt on muuttuneena
aika, toiwo alkaneena,
että riemu rinda-päillä
nähtäwä on mailla näillä;
nyt on kohta koto-kieli,
selwä niin kuin miesten mieli,
walmis walistuksen töille,
sielun, hengen sikiöille.

Jak. Juteinin
Kirjoja.
Wiides Osa.

Kirja
Wakaisissa Aineissa
ja
Piirroksia.

Jak. Juteini.

Wiipurissa.
J. Alfthanin Kirja-painosta,
wuonna 1857.

Sisällys[i]

Tuomarin sanat kansakunnalle Oikeuden istundoa aljettaissa. 215

Piirroksia.
Piirros Keisari-wainajan Aleksanderin I:sen Muisto-kiwelle, Pystytettynä Pietarissa. 216
Piirroksia pyhitetyille paikoille. 216
Hauta-piirroksia. 217
Lapsille. 228
Lisäys. Nimellisiä hauta-piirroksia. 230

[i] Tämä, kuten muutkin vuosina 1856–1858 postuumisti ilmestyneet Juteinin valitut teokset, sisältää lähinnä vanhoja kirjoituksia, mutta myös joitain aiemmin julkaisemattomia, jotka on lueteltu tässä sisällysluettelossa. Teoksen alkuperäistä sisällysluetteloa ei ole julkaistu tässä yhteydessä. Teoksen tarkempi koostumus selviää teosluettelosta.

Wakaisuuden waikuttaissa
rakkaus ja tunnon rauha
suojelewat sielujamme,
owat onnemme wakuutus.

Tuomarin sanat kansakunnalle Oikeuden istundoa aljettaissa.

Oikeus on oiwa lahja,
jossa ombi osa kungin,
itse ilkeän pirungin.

Jokainen tuomari on asetettu wäli-mieheksi asianomaisille, sekä riita-jutuissa, joissa sowindo aina paras olisi, että rikos-asioissa, joita yhteinen wakuus lain alaisiksi waatii. Näitä tuomari tutkii ja laki päätöksellä ratkaisee, jota warten tämäkin Oikeus on tällä erällä alkawa määrätyn istundonsa. Siinä ei pidä unhotettaman Luojan meille annettua ensimmäistä lakia, joka on kohtuuden waaka kungin omassa tunnossa ja jota nytkin tarwitaan, että päätökset, langetettawat Wanhurskauden puolesta, olisiwat puhtaat erhetyksistä. Näitä estäin owat todistajatkin, walan tehtyä ja sielunsa pantiksi pandua, welwolliset ilman wiekkautta ja puolen pitoa totuutta waloon saattamaan, jos he mieliwät uskalluksella turwata Jumalaan ja wiimeisellä tuomiolla hänen armostansa osalliset olla. Waan jos totuus juonitellen salataan taikka ehdolla wäärin todistetaan, niin on se walapattoisuus, jolla yhteistä wakuutta ihmisten kesken wähennetään, ja on hirmuinen walhe Wanhurskauden edessä, jota ei jätetä kostamata; sillä siitä syndyy lähimmäisen wahingo ja siinä Jumala pilkaten hyljätään. Walapattoisuudessa on siis kahden kertainen rikos, ansaitsewa kahden kertaisen koston: häpiän elämässä ja kuoldua kadotuksen. Waan totinen rehellisyys on Jumalalle otollinen ja ihmisille hyötyinen elämän retkillä, jota asian-omaiset, todistajat ja tuomarit aina muistakot.

Piirros
Keisari-wainajan
Aleksanderin I:sen
Muisto–kiwelle,
Pystytettynä Pietarissa.

Kiwi saatu Suomen mailda,
paras muisto-patsahaksi,
nostettu on Nikolailda
weljen kuulun kunniaksi.

Armas Aleksanderimme,
aiwan kelpo Keisarimme,
runsahambi Ruhtinoita,
wahwembikin Waldioita,
joka ennen elossansa
armiaasti aikanansa
etsi Suomen etusuutta,
wahwistusta, wakawuutta,
neuwosta nyt weljen woiwan
meildä muisto-merkin oiwan,
kiwisen sai kuolduansa,
tuonelahan tulduansa;
mutta muisto kestäwämbi,
särkymätä säilywämbi
ombi Suomen sydämissä
syystä meillä syttywissä.

Piirroksia pyhitetyille paikoille.

Jos nyt paikka pyhitetty
sydämiä sytyttää.
niin jo hengi herätetty
muiston siitä säilyttää.

Kirkolle.[i]

Koska sielun säilytystä,
elämässä etsitään,
tässä hengen herätystä,
pyhitystä pyydetään.

Kirkon owen päälle.[ii]

Tänne käsin kuljeskellen,
kulje aina ajatellen
kuinga taiwas tawataan,
armon owi awataan.

Saarna-solalle.

Tästä toiwon täytteheksi
tunnon walo tuotetaan,
sielun pellon siemeneksi
sana pyhä saatetaan.

Alttarille.[iii]

Aina armon alttarilla
uhrina on uskowilla
hywä hengen hartaus,
puhdas pyhä vaellus.

Kaste-maljalle.

Tästä wettä waletaan,
koska kallo kastetaan,
armo-liitto aljetaan.

---

[i] Ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1844 Juteinin arkkikirjallisuusvihkossa No. 4., osana ”Piirroksia Kirkon asioissa”.

[ii] Ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1844 Juteinin arkkikirjallisuusvihkossa No. 4., osana ”Piirroksia Kirkon asioissa”.

[iii] Ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1844 Juteinin arkkikirjallisuusvihkossa No. 4., osana ”Piirroksia Kirkon asioissa”.

Herran ehtoollisen astioille.

Syöden armo-atriasta,
juoden juhla-astiasta
usko selwä uudistuu,
wanha liitto wahwistuu.

Kirkon kellolle.[i]

Minä kutsun, kuolewaiset,
teitä Herran temppeliin;
huojennusta, huolewaiset,
siellä saatte sydämiin.

Kalmiston portin päälle.[ii]

Siunattu on tämä tie,
rauhan maille wiimein wie.

Hauta-piirroksia.[iii]

Pyhä on kalmisto peldona Herran
kandawa kaswua kylwöstä kerran.

Autuas nyt aikanansa
muuttoansa muistelee,
tuonelahan tuloansa
tundohonsa tuottelee.

Hautahan hukkuwat huolemme hetket,
päätetyt päiwät ja riemungin retket,
waan hengi warjosta wapahdetaan,
uupunut olendo uudistetaan.

Ainehesta alkawainen
kukin ombi kuolewainenen,
lakastuupi lahomaan,
lainan maalle maksamaan.

Näin kuolo ruumiin kukistaa
muldahan maailmassa,
waan Herra hengen uudistaa
taas tuolla tuonelassa.

Maailmassa matkalaiset,
kaikki, kansat kuolewaiset!
ottakat wastahan kutsumus warhain,
kosta on aika ja parannus parhain.[iv]

Aamun aljetun sumusta
päiwä päällä walkenee,
elon surkean surusta
armon taiwas aukenee.

Itkusta on ilo-laulu
walmistunut wainajalle,
ehkä näytti elon taulu
huolen kuwan kuolewalle.

Kyllä kuolo helmassansa
nuoret, wanhat nukuttaa,
waan ei siinä sielujansa
woi se heildä hukuttaa.

Eipä esty säilymästä
sie1u, tullen tuonelaan,
ehkä ruumis e1ämästä
kutistuupi kuolemaan.

---

[i] Ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1844 Juteinin arkkikirjallisuusvihkossa No. 4., osana ”Piirroksia Kirkon asioissa”.

[ii] Ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1844 Juteinin arkkikirjallisuusvihkossa No. 4., osana ”Piirroksia Kirkon asioissa”.

[iii] Mukana vain ensi kertaa tässä Juteinin teoksessa ilmestyneet ”hauta-piirrokset”. Vuonna 1844 Juteinin arkkikirjallisuusvihkossa No. 4. ilmestyneet 23 hauta-piirrosta, sekä yksi vuonna 1824 (Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt 25/1824) ilmestynyt hauta-piirros on karsittu pois.

[iv] Kaksi viimeistä säettä (ottakat…) ensi kerran Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 25. 19.6.1824.

Elämän merellä myrskystä päästetty
mullassa lepo on minulle säästetty.

Huolewainen,
kuolewainen
tundein tuskan, ahdistuksen
löytänyt on lohdutuksen.

Kalma, loppu katkeruuden,
wiimein wainajalle uuden
olon tuotti onneksensa,
riutumata, riemuksensa.

Surkeus on suuri
kuolemassa kungin näändyneen,
ehkä elon juuri
siinä myös on sielun säilyneen.

Muoto maassa murenee,
sielu yksin ylenee,
muiston muille jättelee.

Ruumis, heikko hengen suoja,
murtuneena murenee,
sielun hywän siitä Luoja
autuaaksi auttelee.

Täällä toiwo elon toisen
wahwistaapi waiwalloisen
kiwut kurjat kärsimään,
epäilykset estämään.

Taiwahan jo nähden tuolla
keweä on kungin kuolla,
jota toiwo johdattaa,
armon loiste lohduttaa.

Sielu, saanut lohdutusta,
koska koitti toiwon tähti,
tuuli Herran kutsumusta,
matkallensa maalda lähti.

Tullehena tundemaan
armo lahjain awaruuden
kuljin minä kuolemaan,
löysin lewon, elon uuden.

Elämän retkillä riemua rinnan
työ hywä hyödyttäjälle jo tuo,
waan taiwas, tarjoten hywästä hinnan,
palkinnon suuremman hänelle suo.

Hengi harras Herrallensa
kulki ylös kunniaan,
onnen sai nyt osaksensa,
asunnongin autuaan.

Koto-maille sielu kulki
tääldä pojes päästyänsä,
silmänsä jo ruumis sulki
nauru-suuna näöldänsä.

Ennen tätä eläneenä
olin armon alainen,
elämästä erinneenä
olen Luojan omainen.

Uni ja kuolema, weljekset wanhat,
ehtiwät alati awuksi meille;
uni on wirkistys wäsywän warren,
kuolema uudistus uupuvan hengen.

Kerran kukin uupuu,
ruumihinsa ruupuu,
mutta sielu säilytetty
pysymään on pyhitetty.

Hengen maja maahan lyöty
ruumis käypi ruupumaan,
sitte kuin on sielun hyöty
saatu siinä saapumaan.

Hengi hywä, hedelmäinen
säästetään, on säilywäinen,
ehkä ruumis raukenee,
muoto maassa murenee.

Huokea on huoli täällä,
koska lepo lähenee,
wie1ä wiimein päämme päällä
armon taiwas aukenee.

Armo ombi aldis meille
mainioksi maailmassa,
armo, tullen tuonen teille,
loppumata loistamassa.

Käsky Kaikkiwaldiaalda
waati minun pojes maalda.
Terwe tuldua perässä
kukin hyöriwä hywässä.

Tässä tämän ristin (kiwen) alla
maa jo omisti osansa,
koska taiwas korkealla
oli perinyt omansa.

Sielu maalda siirtyneenä
onnehensa ohjattiin,
aine, jäännös jähtyneenä
tänne kohta korjattiin.

Jälkehensä jäänehildä
hywän menot muistellaan,
itse hauta itkewildä
kyyneleillä kastellaan.

Pois on wiisas wierestämme,
waan ei mene mielestämme,
ehkä kulki kuolemaan,
ehti haudan haminaan.

Kuolo kungin pelastaapi
tuskan täällä tundemasta,
nuoret, wanhat nukuttaapi
waiwoissansa walwomasta.

Kalma waiwat kaikki wasta
ehti sildä estämään,
joka muutti maailmasta,
kuollen kulki elämään.

Woimatoina olen woiton
saanut, kulkein kuolemaan,
pääsnyt uuden päiwän koiton
tuonelasta tundemaan.

Ristissänsä riippuneena
J e s u s kuoli kunnialla,
minä raukka rauenneena
lewon löysin ristin alla.

Hae hauta,
laita lauta;
kylläs tulet tundemaan
wuoros kerran kuolemaan.

Oiwanakin olduansa
kaikki täällä kaatuneena
lakastuu kuin laksossansa
lehti puusta pudonneena.

Ruumis, laina lahowainen,
kuolemaan on kulkewainen,
mutta sielu siirretään
elämästä elämään.

Luojan armo, aina suuri,
onnelleni oli juuri,
josta sain jo hedelmät
endisiä enemmät.

Onneksensa ombi oiwa
erinneenä elämästä,
mutta muille mureheksi
pojes warahin waelsi.

Hywän meno maailmassa
muuttumata muistetaan,
arwonsa nyt awarassa
tuonelassa tunnetaan.

Sanan saanut Laupiaalda
ruumis kulki kuolemaan,
mutta sielu muutti maalda
onnellisna olemaan.

Tuskassa turwa on tuonelan retki,
huoleta haudassa huokaus hetki,
jossa ei rasita rauhattomuus,
endisen elämän lewottomuus.

Endinen elo on tulewan wuoksi
walmistus waan
waeldamaan
herätän Herran ja Luojamme luoksi.

Waaran, waiwan myrsky-säällä
murhetta on mullan päällä,
täynnä huolda elo täällä,
mutta turwa tunnetaan,
koska taiwas tawataan,
armon owi awataan.

Sielu siivo, taiwahalle
walmistunut warahin,
oiwa oli maailmalle,
aina meille armahin.

Arwon oiwan ansainneena
mies on mennyt manalaan,
kunnialla kulkeneena
tiennyt tiensä tuonelaan.

Kaiwattuna katkerasti
hurskas tähän haudattiin,
haudallensa hartahasti
kyyneleitä kylwettiin.

Kyyneleitä kylvämällä
elon tiellä eritään,
matkan päähän pääsemällä
ylähällä yhdytään.

Kalma, jos on kaatawainen,
niin on niitä auttawainen,
joissa waiwa waikuttaa,
tuskan tulda saawuttaa.

Wälillä taiwahan ja tämän maan
kuolo on käskyjen käwiä waan;
hengen hän ohjaten onnehen päästää,[47]
tuomion tulohon ruumista säästää.

Täällä tuskan taipaleella
kuolo kungin kukistaa,
wiepi, niin kuin wiikatteella
kaikki maahan kallistaa,
mutta sielun muuttelee,
Luojan luoksi laittelee.

Lewon löysi näändyneenä
ruumis haudan haminassa,
hengi hywä heränneenä
tallella on taiwahassa.

Haudan sywän syngeyttä
toiwon tähti walaiseepi;
kaiwohongin katsottaissa
silmä taiwahan tapaapi.

Itkulla ihmiset huolensa haawat
ystäwän lähdössä lääkitä saawat,
engelit walmihit owat nyt waan
ilolla sielua suutelemaan.

Elämästä erinneille,
hywin aina hyörineille
toiwo tosin walkenee,
armon owi aukenee.

Rehellinen retkillänsä
keweä on kerran kuolla,
kuin ei kuolin-hetkillänsä
Herran armo anna huolla.

Lepo, ehkä elämässä
puolinainen,
puuttuwainen,
täydellinen ombi tässä.

Toiwon todistaapi usko,
ehkä päiwä pimenee,
että elon aamu-rusko
toinen wielä walkenee.

Tuskan tulda kärsineenä
ruumis näin on näändyneenä
koska sielu siitä niin
Luojan luoksi laitettiin.

Luojan armon awaruus
ombi suuri suloisuus,
jossa turwa tunnetaan,
koska maalda muutetaan.

Elo, ehkä nurja,
opettaapi onnen löytämään,
kuolo, vaikka kurja,
viepi hengen wielä elämään.

Ku1jettaissa kuolon teille
toiwo todistus on meille,
että sielu saatetaan
ilohonsa ihanaan.

Ei se tullut turmioon,
joka kaatui kamioon,
waan on pääsnyt waiwastansa
tawanneena taiwahansa.

Herra jo helpotti hengeni huolet,
taitte1i tuskani tuliset nuolet,
lewon ja rauhan nyt raajani saiwat
unena unhotan waarat ja waiwat.

Minä tunsin kyllä tuskan
luonnon lainan luopuessa,
waan ei wailla lohdutuskan
ollut armon auetessa.

Turhat owat tuskan nuolet
ehtineelle elämään,
jolda häwiäwät huolet
päästen toisen perimään.

Toiwo, täynnä walkeutta,
hengen huolet huojendaa,
waikka, tuoden waikeutta,
kuolo kungin masendaa

Koska päiwät päätetään,
luonnon laki täytetään
kärsimys on waiwan woitto,
toiwo toisen päiwän koitto.

Moniasti maailmassa
elon myrsky enenee,
huolen pilwi pimenee,
mutta haudan haminassa,
jonne kuollen kuljetaan,
wahwa turwa tunnetaan.

Tässä on maallisen matkamme pää,
näin murhe muistosta jälkehen jää.

Kurja ennen elämässä
löysin minä lewon tässä.

Toiwolla jo totisesti
surun sumu poistetaan,
koska kärsiwällisesti
waiwat ensin woitetaan.

Sekä kuolon kurja retki
että eron raskas hetki
täältä päästen päätetään,
lepo maassa löydetään.

Luonnon laina lakastuu,
mutta sielu menestyy;
sil1ä siemen haurastuu,
josta itu i1mestyy.

Ruumis tässä raukenee
jäänehenä jähtymään,
Herra hengen suojelee
säästettynä säilymään.

Hengi täällä herännenä,
hywän tähden hyörineenä
erinnyt on elämästä,
käynyt pojes kärsimästä.

Herra hurskas taiwahassa
sielun rauhan suopi sille,
joka muinen maailmassa
Oli turwa tuhansille.

Ruumis, ruupu maailmassa,
warjon lailla waeldaa,
hengi hywä taiwahassa
onnellisen olon saa.

Unen näkö näännyttäissä
ombi ikä ihmisyyden,
mutta ilo iäisyyden
luja lewon löydettässä.

Elämähän ei nyt päästä
tulemata tuonelaan.
Siellä, Herra! sielu säästä
kuljettua kuolemaan.

Kunniasta, jalon kuollen,
muistoa ei murra aika,
ennen murtelee muruiksi
raudat, rauniot kiwistä.

Wasta tähdet walon saawat,
kuin on auringo alennut,
kuolduansa kuulun miehen
menot muistuwat monelle.

Mies on muita hyödyttäin
wainajaksi waipuneena,
lähimmäistä lämmittäin
lampun lailla sammuneena.

Koska tuska tulistuu,
ajan loppu ahdistuu,
wiimein sitte waiwaton
pako maahan paras on.

Kuolemahan ku1keneena
hywä muilda muistetaan,
rakastetun rauenneena
lepo-sia siunataan.

Walmis wanhalle on woitto,
koska uuden päiwän koitto
loppumata loistaa,
potemiset poistaa.

Lapsilla on huoli,
kuin nyt isä (äiti) kuoli;
mutta taiwahassa jälle tawataan,
koska armon helma heille awataan.

Ruumis löysi lewon tässä
waadittuna wiipymään,
koska käwi käskemässä
kuolo sielun siirtymään.

Ruumis näin on nukkuneena,
waan ei hengi hukkuneena,
joka ensin erinään
pääsi riemun perimään.

Maailmasta matkustellen,
toiwon tietä waeldain,
kuolemaangin kuljeskellen
lewon löysin, rauhan sain.

Älä sure surkeasti,
walittele waikeasti;
toiwo tuskat liewittää,
hauta huolet häwittää.

Kuolo heikon kukistaa,
koska aika ahdistaa,
waan sen tullen tuonelaan
awaruudet awataan.

Sielun maja maahan jää,
kuin on kuolo matkan pää,
mutta hengi muutetaan
asundohon awaraan.

Herra on hengeni huolesta päästänyt,
armonsa awannut, sieluni säästänyt.

Näin ombi omansa ottanut maa,
waan taiwas sielua suojella saa.

Maasta olen minä saanut
aineheni aikanansa,
maalle näin nyt maksan jälle
wanhan welkani takaisin.

Hengen herätessä
joka jäsenessä
maassa elo ensin aljetaan,
sitte tullen sieldä,
walmistuksen tieldä
sielu autuaaksi autetaan.

Elämästä ero
tuonen tielle kyllä tunnetaan,
koska kungin wero
maalle näin nyt kerran maksetaan.

Käskyn käyden taiwahasta
matkustaja maailmasta
ombi ottanut eronsa,
maalle maksanut weronsa.

Pojes owat paenneina
esi-isät edellämme,
katoawat kaatuneina
lasten lapset jäljessämme.

Aina aika ajatella
kulkua on kuolemaan,
waan ei suotta walitella
tuloamme tuonelaan.

Matkallani maailmassa
wähitellen wäsyneenä
lewon löysin tuonelassa
elämästä erinneenä.

Kynttiläni kytewäisen
sammuttaa on kuolo saanut,
koska armon auringosta
loisti lohdutus minulle.

Turwa on tuonen tiellä
waiwoissa wahwa usko
ja tosin toiwo siellä
autuuden aamu-rusko.

Waikeudet waiwalloinen
kuollen kyllä woittaa,
koska armon auringoinen
kohtahansa koittaa.

Muotoa muutellen kaswawa kaatuu,
murtuen maatuu,
warjona wartemme häwiten häilyy,
waan sielu säilyy,

Näin on ruumis näändyneenä,
josta sielu siirtyneenä
kulki ylös kunniaan,
luoksi Luojan laupiaan.

Elon ilda, ilon aamu
lyöwät kättä kuolessamme,
niin kuin keski kesä-kuuta
yhdistywät yö ja päiwä.

Päästen pojes kärsimästä
luottawana Luojaan
ehdin minä elämästä
Isän suuren suojaan.

Kuolo muodon murtelee,
ruumihingin rundelee,
mutta sielun säästelee,
pauloistansa päästelee.

Kuullen kuolon kutsumuksen
muutin minä manalaan,
löysin lewon, lohdutuksen,
tulduani tuonelaan.

Erittäissä elon teildä
meno pyhä, pysywäinen
tawatahan taiwahassa,
jossa rakkaus on runsas,
ilo hywästä iäinen.

Koska wiimen kotiansa
luondo wiepi lapsiansa,
lepo-sia ombi – – lauta,
äidin syli – – sywä hauta.

Kulkenetta kunnialla
mainitahan maangin alla,
jonne jalo kätketään,
muisto jälkeen jätetään.

Haudassa wasta on wakawa rauha,
kussa ei waikea walitus pauha.

Tässä patsas perustettu,
wainajalle walmistettu
miehen mieldä merkitsee,
kunnon töitä tulkitsee.

Kuolewa manalan majohin kulkee,
ystäwä hautansa huolella sulkee;
waan wielä yhtywät ystäwät[48] kerran
heräten ilolla huudossa Herran.

Ystäwät! ei sowi haudalla huolla;
kerran on vuoroni waan ollut kuolla;
nyt hengen wapaus wallita saa,
koska on omansa ottanut maa.

Walmistus aika on elämä waan,
opetus onnea nautitsemaan;
onnensa oiwa jo toiwolla täyttää,
Luojansa käskyjä hywästi käyttää.

Warjotoina walon maita
taiwahassa tawataan,
kunne kuolon owi kaita,
ahdas meille awataan.

Jota sielu siweämbi
sitä kuolo keweämbi,
koska päiwät päätetään,
elämästä eritään.

Tauti waiwan waikuttaa,
koska kuolo kolkuttaa,
woiman wiimein wäsyttää,
mutta sielun säilyttää.

Kuolema on turwa kurjan,
päätös elon ennen nurjan;
siinä huokenewat huolet,
taitetahan tuskan nuolet.

Kuolemahan kulkeneena
tulin minä tuonelaan,
löysin armon auenneena,
ohjauksen onnelaan.

Ei huoli hywä huolla,
kuin wuoronsa on kuolla;
jos elon päiwä pimenee,
niin armon aamu walkenee.

Sielu jalo säilyneenä
Luojan luoksi palajaa,
koska sydän syttyneenä
hurskautta halajaa.

Luonnon lainan lahowaisen
kuolo meildä kukistaa,
mutta siitä muuttawaisen
hengen Herra uudistaa.

Näin on ruumis näändyneenä,
mutta sielu säilyneenä
riensi riemun perimään,
Luojan luoksi ehtimään.

Kyllä kalma kuolewalda
kurjat päiwät päättelee,
elon toisen toiwowalda
surun pojes suutelee.

Toiwo, loiste taiwahalda,
huolen pilwet poistelee,
kipu kaikki kuolewalda
lähdön tullen liewenee.

Totisesti toiwowainen,
kuollen tääldä kulkewainen
ehtiwä on elämään,
pyhitystä pyytämään.

Mies nyt näändyi nukkumaan,
waan ei waiwu hukkumaan;
sillä maalda matkalainen
tuonelaan on tulewainen.

Liika tuska liewenee,
koska kuolo lähenee,
sitte sielu säilywäinen
riemuhun on riendäwäinen.

Tuonela on turwa kungin
surullisen, sorretungin,
koska päiwät päätetään,
huolen hetket heitetään.

Käskyn käyden taiwhasta
muuttamahan maailmasta
näin nyt täällä näännytään,
koska wiimein wäsytään.

Erinnyt on elämästä
siunattawa, hywä sielu,
jota jalot engelitkin
suutelewat suosiolla.

Tuskan tuoden edellänsä
murhe pian pilwellänsä
peitti päiwäni waloisen,
mutta Herra hengellänsä,
kiildäwällä kilwellänsä
toiwon suojeli suloisen.

Hywä hywässä ilonsa
löysi muinen maailmassa,
nyt on autuas olonsa
armosta jo alkamassa.

Kutsumisen kuulduansa
sielu siirtyi majastansa,
kulki ylös kunniaan
auttamalla Armiaan.

Muinen muita auttawainen,
itse kuorman kandawainen,
tunsi kohta kuolduansa
armollisen auttajansa.

Osottaja onnen muille,
suoja aina sorretuille
kulki kesken kuolemaan,
huonot jätti huolemaan.

Hywän tähden hyörineenä,
lewon tässä löytäneenä
kelpo miestä kaiwataan,
maassa kauan mainitaan.

Aika armas kulumalla
huolet kaikki huojendaa,
arwon wanhan wainajalla
surma itse suurendaa.

Kunnia on ollut kuulu
tämän wainajan wakaisen,
jonga kuulun kunniansa
kuolo pysymään pyhitti.

Paitsi palkan pyytämistä,
edun oman etsimistä
hywä muita hyödyttäin
näändynyt on itse näin.

Isän maalle indoisesti
urho uhrasi elonsa,
josta Suomi suloisesti
ombi muistawa menonsa.

Wiisas wielä kuolduansa
muilda kyllä muistetaan,
tuone1ahan tulduansa
arwo sille annetaan.

Wiisahalla arwo wielä
kuolduansa korkeneepi;
kauembana katsojasta
torni taiwahan tapaapi.

Aika aina elon teillä
muodot kaikki muuttelee,
waan ei hywän muisto meillä
muutu, waikka wanhenee.

Kuljettua kunnialla
walmis tällä wainajalla
oli arwonsa omainen,
jota muistelee jokainen.

Ennen oiwa olduansa
mies on löynnyt lewon näin,
mutta kuulu kunniansa
purjehti nyt ylös päin.

Minä maassa matkalainen,
muille maille muuttawainen
tunsin tuskan kuolemassa,
löysin lewon tuonelassa.

Hurskas huollen haudataan,
sieluansa siunataan.

Tässä luuni lewon saiwat,
koska kuolo päätti waiwat.

Kuolo tääldä kuljettaissa
warjohonsa kungin wie,
sieldä sitte palattaissa
taiwahalle käypi tie.

Mullasta on muota luotu,
mullaksi se murenee,
mutta sielu sille suotu
Luojan luoksi ylenee.

Näin kuolo endisen elämän päättää,
waan Herra hengelle paremman säättää.

Laupias ja suuri Luoja
itse ombi sielun suoja,
waikka ruumis raukenee,
mullaksikin murenee.

Pyytäwä pyhyyttä,
hyötyä, hywyyttä
toiwossa eriten elämän tieldä
tullut on tuonelan majohin sieldä.

Elon toisen toiwowaista
kalma ei woi kamoittaa,
kuin hän wiimein kuolewaista
maahan täällä majoittaa.

Katoaapi kaikki woiwo
käwiäldä kärsimään,
jota johdattaapi toiwo
lohdutuksen löytämään.

Sinulla on säilymässä
koto kirkas korkealla,
siitä, ettäs elämässä
ku1jeskelit kunnialla.

Toiwon tähti koittawainen,
lohdutusta loistawainen
surun sumut poistelee,
epäilykset estelee.

Kuin kuolo ruumiin käsittää
ja hengen siitä hellittää,
niin sielu säilywäinen
on lewon löytäwäinen.

Kuolema wiimehin elämän woitta,
waan armon auringo sielulle koittaa,
onnehen olonsa uudistetaan
iloa iäti nautitsemaan.

Tänne kulki kuolewainen,
tuonelahan tulewainen,
jossa toiwo täytetään,
huolen hetket päätetään.

Kuolemassa kungin haawat
waikeatkin woidellaan,
suuret, pienet suojan saawat,
potemiset poistellaan.

Tällä lailla lähtein tääldä
ruumis näändyi nukkumaan,
sielu pääsi mullan päältä
Luojan luona asumaan.

Kerran kehä jätetään,
muutetahan ruumis maaksi,
sielu pojes päästetään,
autetahan autuaaksi.

Sielu walmis waiwatusta
lahostansa luopumaan
kuuli kuolon kutsumusta
Luojan luoksi joutumaan.

Tuskaisuuden tundemalla
kuljin minä kuolemaan,
mutta maalda muuttamalla
tulin taiwaan tundemaan.

Näin nyt kuolo kulkewainen,
surkeudet sulkewainen
pojes kutsui potewaisen,
tuonelahan tulewaisen.

Ilman illan pimeyttä
aamuhun ei ehdi aika,
paitsi kuolon kohtausta
ilo ilmesty iäinen.

Kuolema elämän jäljillä kulkee
onnea hengelle osottamaan,
ruumihin runnellen hautahan sulkee
tuomion tuloa odottamaan.

Kuolo meildä korjuhun
luonnon lainan laittelee,
mutta sielun suotuhun
asundoonsa auttelee.

Nyt päiwäni on paennut
elämän ehtoholla
ja aamu uusi alkanut
Suurimman suosiolla.

Ehkä kuolo ensimmäldä
kaikkia nyt kamoittaa,
kuitengin se kärsiwäldä
huolen wiimein hajoittaa.

Tawallansa tauti nurja
waikeutta waikut-taa,
kuolema, ei aina kurja,
waiwat kaikki waiwuttaa.

Matkustellen maailmassa
lepo kuollen löydetään,
mutta tuolla tuonelassa
wasta toiwo täytetään.

Tuonelaan on hywä tulla
sydämellä sulatulla,
koska taiwahan tapainen
ombi hengemme omainen.

Ei hurskas kuole hukkumaan,
waan autuudessa asumaan,
koska kerran
huuto Herran
käypi sinne kutsumaan.

Kulla ombi kuolemassa
toiwo, turwa tuonelassa,
hätä sildä häviää,
liika tuska liewiää.

Tuskan tundo wähenee,
koska kuolo lähenee;
sillä se on ahdistuksen
loppu, – – alku lohdutuksen.

Unen näkö ombi ollut
elämäni ensimmäinen,
walwowana wietän wasta
toista taiwahan ilossa.

Sielu pääsnyt sitehestä,
elämästä endisestä,
riensi riemun perimään,
pyhäin luoksi pyrkimään.

Hywällä on hyöty kuolla,
jota engelit jo tuolla
alenewat auttamaan,
omaiseksi ottamaan.

Helposti waiwa waikuttaa
ruumiissa riutuwassa,
kuin armon loiste lohduttaa
tarjona taiwahassa.

Waiwan alla waipuneena,
kuolemaangin kulkeneena
olen saanut suuren woiton,
nähnyt pyhän päiwän koiton.

Tuska ombi turma,
surkeasti surma
woipi woimattoman käsittää,
waan ei hengeänsä häwittää.

Täällä ruumis raukenee,
tuolla taiwas aukenee,
jonne sielu siirretään,
koska päiwät päätetään.

Murhe on musta juuri,
kuin elämästä eritään,
waan ilo sangen suuri
on taas kuin taiwas peritään.

Ruumis ombi ruupuwainen,
mutta sielu muuttawainen
armon helmaan asumaan,
laupiutta lausumaan.

Sielun siiwon hukkumasta
Herran hengi wapahtaa,
itse Isä taiwahasta
aina sitä armahtaa.

Näin jo aika ahdistui,
warhain sielu walmistui
pyhitystä pyytämään,
jota lähti löytämään.

Nyt taiwahan on tawannut
sieluni säi1yneenä
ja armo-helman awannut
Luojani leppyneenä.

Taas on juhla taiwahassa,
koska käwi kutsumassa
kuolo sinne sielun täältä,
muutti pojes mullan päältä.

Itkulla ihminen elohon kulkee,
surussa wiimehin silmänsä sulkee,
waan elon paremman periä saa,
laulellen loputa – – hallelujaa.

Riemun maille riendäneenä,
päästyäni ylös päin,
murhe musta päättyneenä
jälkeheni jäi nyt näin.

Lapsille.

Kuulduamme kuollin-kellon
lapsukainen laitetaan,
kalmistohon kannetaan
siemeneksi pyhän pellon.

Kukka kaunis kallistui,
lapsen ruumis lakastui,
mutta sielu säästetään,
Luojan luona löydetään.

Haamussa lapsen lauhkean
engeli ehti elämään,
waan walmis oli maailman
hywästi jälle jättämään.

Näin on lapsi näändyneenä
pian löytänyt leponsa,
kunne wanha kuljeskella
saapi sauwansa nojalla.

Wapahana wahingoista,
tulewista turmioista
lapsi pojes laskettiin,
autuaaksi autettiin.

Langennut on lapsukainen
taudin orjan-tappuraan,
hengen Herra auttawainen
saatti armon satamaan.

Wiatoina waiwatulle
pahat päiwät palkittiin,
sikiälle siunatulle
armon helma awattiin.

Lapsen ruumis laitettiin
lewon tässä löytämään,
mutta sielu siirrettiin
engelinä elämään.

Lapsi! sinä synnyit meille
ilon syyksi itsellemme,
mutta muuttos tuonen teille
käänsi ilon itkuksemme.

Elämästä erinneenä
lapsi maahan laitetaan,
hengi jälle heränneenä
taiwahassa tawataan.

Koska kulkein kuolemaan
lapsi tuli tuonelaan,
yksi engeli enemmän
sai jo liittonsa likemmän
Isän kanssa iäisesti
suojelduna suloisesti.

J e s u s ennen elämässä
siunannut on sikiöitä;
siis on nytkin siunatansa
lapsi laskettu tykönsä.

Lapsi wielä wiatoina
oli J e s u k s e n omainen;
siitä syystä on hän suonut
sen nyt riendäwän syliinsä.

Tähän lapsi langenneena
huolewilda haudattiin,
hengi maalda muuttaneena
korkealle korjattiin.

Itse Herra iäisyyden,
Isä armas ihmisyyden
otti lapsen omaksensa
suoden lewon luodullensa.

Lakastuwa lapsukainen
ombi Herran heimolainen,
jonga kuolo jouduttaa,
tawallansa taluttaa
ilon pyhän perimään,
kirkkahana kiildämään.

Kurja on kuolema silmillä nähden,
ehkä ei tule se turmion tähden
lapselda hengeä häwittämään,
waan sitä siiwona säilyttämään.

Wiatoina waiwan alla
kuljit sinä kuolemaan,
muiden kanssa kunnialla
yhdyt ylös nousemaan.

Lapsi on lewossa löytänyt onnen,
tawannut taiwaan,
joka on joutunut käsillä kuolon
helmasta hautaan.[i]

Sikiä on siunauksen
saanut kohta kuolduansa,
Luojan luona lohdutuksen
löynnyt wailla waiwojansa.

Lapsen waku jäi nyt waille,
kuin se riensi riemun maille,
jossa armo awataan,
taiwas kirkas tawataan.

Nuorukainen nukkui,
huolewilda hukkui,
mutta hengi heränneenä
elämään on ehtineenä.

Käsky Kaikkiwaldiaalda
kutsui minun pojes maalda
autuasten asundoon
tulemata turmioon.

---

[i] Ilmestyi ensimmäisen kerran: Sanan Saattaja Wiipurista N:o 35. 6.9.1834.

Luojan luona laupiaan,
Isän aina armiaan
löysi lapsi lahjan uuden,
onnen osan, suloisuuden.

Lakastuwa lapsukainen
wiimein jälle wirkistyy,
koska päiwä koittawainen,
armon aamu ilmestyy.

Lapsi kulki kuolon tiellä
ensin päiwät päättämään,
sitte löysi lewon siellä,
ehti jälle elämään.

Äidin helma, heikon suoja,
oli onneksi minulla,
luoksensa nyt saatti Luoja
minun armonsa awulla.

Tuolla on tuonela ja tässä hauta,
lapsella suojana – – lahowa lauta;
mutta, o! mainio, kuin sen kuoldua
engelit huusiwat: terwe tuldua!

Nuorena nukkunut,
unehen uupunut
lapsi on kuolossa woittanut waiwan,
ollen nyt armosta autuas aiwan.

Lapsi onnen omainen,
kaunis, niin kuin kukkainen,
alkoi elon autuaan
tuonelahan tulduaan.

Tänne lapsi laitettiin,
paikka sille siunattiin,
mutta sielu muutettiin
autuaaksi autettiin.

Kuollen lapsi kaunis lähti
riemun maille riendämään,
kiildämään kuin kirkas tähti,
wiatoina wiipymään.

Lopuksi:

Rakkaan wanhemman
huolda huojendain.

Äiti harras! älä huole,
ehkä lapses lakastuu;
sillä eihän sielu kuole,
waika muoto musertuu.

Äiti! heitä pojes huoli,
isä! ole iloinen;
kukan lailla lapsi kuoli,
säilyi sielu suloinen.

Waikea on wanhemmille
pojes lähtö lapsukaisen,
mutta kuin he muutettaissa
maailmasta ilon maille
siunattuna sikiänsä
Herran helmassa tapaawat,
niin on niillä riemu runsas,
paras palkindo surunsa.

Lisäys.

Nimellisiä Hauta-piirroksia.

Jolla sydän on suloinen,
ei sen tarwitse epäillä
päästä päiwäinsä perästä
armon helmahan awoina.

Ruhtinaalle.

(Nimi).

Arwon saanut awarasti,
kaiwattuna katkerasti
waipunut on Waldias,
rakas rauhan Ruhtinas.

Toinen.

Isä armas alammaisten,
suojelia Suomalaisten
muutti maalda manalaan,
alkoi elon autuaan

Kolmas.

Suomen Suuri Ruhtinas
olit aiwan armias,
mainioksi isän-maan
autit onnen alkamaan.

Wapa–sukuiselle.
(Nimi ja elon keino).

Suku-arwo oli suotta
wanha tällä wainajalla,
joka itse jalommasti
uuden ansaitsi awuilla.

Saarna–miehelle.
(Nimi ja wirka).

Armon oppi oli tällä
Herran käskyn käwiällä
aina suussansa suloinen,
toiwon todistus iloinen.

Sota–sangarille.
(Nimi ja wirka).

Sowinnoksi sotimalla
mies on kuollut kunnialla,
tullut tääldä tuonelaan,
oikeahan onnelaan.

Toinen.

Tämä joukot johdatellen,
sodan wainot waiwutellen
kulki itse kuolemaan,
tuotti tunnot huolemaan.

Oiwalle miehelle.
(Nimi ja sääty).

Oiwallisna olduansa
kuulu mies on kuolduansa
tässä löytänyt leponsa.
– – Kauan muistetaan menonsa.

Toinen.

Mies, se muisti muuttoansa,
ollen oiwa ainiaan,
kutsumisen kuulduansa
kulki ylös kunniaan.

Oppineelle.
(Nimi).

Opissansa ollut suuri
tämän miehen järjen juuri
löysi tiensä tietohon
luottamata luulohon.

Toinen.

Opin tiellä olduansa,
tiedot, taidot saatuansa,
miehen arwo muistetaan.
tuhansilda tunnetaan.

Nuorelle Oppineelle.
(Nimi).

Oppimassa olduansa,
tiedon tielle tulduansa
näin nyt nukkui nuorukainen,
muinen walpas walwowainen.

Meri–miehelle.
(Nimi).

Muinen walmis meren pääldä
muuttamahan manalaan
meri-mies on mennyt tääldä
maitse haudan haminaan.

Nuorukaiselle.
(Nimi).

Nukutetun nuorukaisen,
kukan muinen kulkewaisen
sielu siirtyi säilymään,
riensi riemun perimään.

Toinen.

Nuorukainen nukkumalla
päättänyt on päiwät näin,
jolda sielu joutumalla
yksin nousi ylös päin.

Palkolliselle.
(Nimi).

Paennut on palkollinen,
kuuliainen, kunnollinen
tuonen majat tundemaan,
onnellisna olemaan.

Köyhälle.
(Nimi ja sääty).

Waiwoistansa wapahdettu
köyhä tähän kätkettiin,
Luojaldansa lohdutettu
armo sille annettiin.

Kurjana eläneelle.
(Nimi ja sääty).

Kurjana kulkenut
tuskangin tundenut
en minä epäillen eksynyt waiwaan,
kuin ylös yritin toiwossa taiwaan.

Wanhalle.
(Nimi ja sääty).

Wanha wiimein wäsyneenä,
elämästä erinneenä
toiwoen toista on ristinsä kandanut,
Herralle wapahan hengensä andanut.

Toinen.

Kiitos! kiitos! kuolemalle,
joka minun, wanhan miehen,
esti suotta elämästä,
päästi päiwildä pahoilda.

Warsin wanhalle.
(Nimi ja sääty).

Kunnialla kulkeneena,
ahdistettuna ajalda
warsin wanha waipuneena
nyt on sauwansa nojalda.

Toinen.

Kuolo kulki päiwät pitkät
wanhan waiwatun siwuitse;
näin nyt wiimein näändyneenä
otti minungin mukaansa.

Weteen uponneelle.
(Nimi ja sääty).

Läpi weden lähdit tääldä
kulkemahan korkealle,
ollen oma taiwahalle
pääsit pojes synnin sääldä.

Syndyessä kuolleelle sikiälle.

Matkallasi maailmaan
kuljit sinä kuolemaan,
koska Luoja kohdastansa
otti sinun suojahansa.

Toinen.

Lapsi ei ehtinyt elämän waiwaan,
kuin sille armo on awannut taiwaan,
jonne se warahin waadittiin,
Jesuksen siunata siirrettiin.

Kauan kituneelle lapselle.

(Nimi).

Kärsimises kyllä kesti,
ehkä kuolo sen jo esti,
saatti sielus säilymään,
Luojan luona pysymään.

Toinen.

Tuskat täällä tundewana
synnyit sinä kärsimään,
waan nyt niistä wapahana
pääsit riemun perimään.

Kolmas.

Kuolo käwi kutsumassa
lapsen pojes potemasta,
jolle itse Isä armas
pani palkinnon iäisen.

Lapsen syndyessä kuolleelle äidille.

(Nimi ja sääty).

Kuullen kuolon kutsumusta
äiti heitti hedelmänsä,
tieten Luojan lohdutusta
suowan sille iässänsä.

Hywän–suowalle.

(Nimi).

Hywän-suonnon suloisuus
oli sielus omaisuus,
josta armon awaruus
on nyt onnes wakawuus.

Armeliaalle.

(Nimi).

Sydämes on syttywäinen
ollut kanssa-kärsiwäinen,
aina armias, suloinen,
toisen ilossa iloinen.

Toinen.

Tämä, taiwahan tapainen,
oiwa, Luojalle omainen
oli aina armas muille,
turwa, suoja sorretuille.

Jak. Juteinin
Kirjoja.
Kuudes Osa.

Kynä-Kokeita
ja
Kirja-Kokous.

Jak. Juteini.

Wiipurissa.
J. Alfthanin Kirja-painosta,
wuonna 1858.

Sisällys[i]

Wirsiä.
Uhkaus ja lohdutus käsky-sanoissa. 237
Kehoitus käsky-sanoja seuraamaan. 237
Wiran walwominen. 237
Sairaan sanat Kuolema-wuoteella. 237

Kirja-Kokous.
Opettajan alku-sanat lapsille koulussa. 238
Opettajan sanat kuritusta tarwittaissa. 238

[i] Tämä, kuten muutkin vuosina 1856–1858 postuumisti ilmestyneet Juteinin valitut teokset, sisältää lähinnä vanhoja kirjoituksia, mutta myös joitain aiemmin julkaisemattomia, jotka on lueteltu tässä sisällysluettelossa. Teoksen alkuperäistä sisällysluetteloa ei ole julkaistu tässä yhteydessä. Teoksen tarkempi koostumus selviää teosluettelosta.

Suomen kieli kilisewä
W ä i n ä m ö i s e n wäellä,
herkeästi helisewä
kansakunnan keskellä
puhuen on pulskea,
laululleki lauhkea;
suomen kielen kumina
on kuin huilun humina.

Uhkaus ja lohdutus käsky-sanoissa.

Minä olen Herra hurskas,
itse Jumala iäinen,
kannan kowan koston miekan,
pahat rangaisen rajusti;
lahjoittelen laupiutta,
onnen osotan hywille.
Syytöinäkin isän syistä
lapset kärsiwät kowuutta,
mutta saawat siunauksen
kautta wanhemman wakaisen.

Kehoitus käsky-sanoja seuraamaan.

Luottawainen Luojahansa
käskyt käytellen hywästi
aina pakenee pahuutta.

Isän suuren suosiossa
sydän sula, sielu, mieli
rakkahaksi rauetkon!
sitä likin lähimmäistä
kohden, itse iloksensa,
armas rinda auetkon!

T o i n e n.

Muista Luojan laupiutta,
riennä rindas rakkautta
händä kohden koittamaan,
ole myöskin Luojan lailla
lähimmäistäs, wielä wailla,
aina walmis auttamaan.

Wiran walwominen.

Kuin, Herra! wiran walwottaa
suot saada sopiwaisen,
suo armoaskin anottaa
waroksi walwowaisen.
Ei ilman täällä täyttämään
woi tulla toimitusta,
ei käskyjäsi käyttämään
kuin tahtos tarkoitusta.
Sinulda, Luoja! lahjan saan,
saan siihen siunausta;
muutoin on onni puoli waan,
jos kiellät johdatusta.
Ah, auta, Isä! wälttämään
wirheitä wiran töissä,
ja kaikki hywin käyttämään
eineengin etsinnöissä.
Kuin murhe mieldä murendaa
ja woiman waiwuttaapi,
niin halu työni huojendaa
ja tahdon taiwuttaapi.
Siis mielin minä waeldaa
retkillä rehellisten
ja armostasi ammendaa
osuutta onnellisten.

Sairaan sanat Kuolema-wuoteella.

Armosta alkawat elämän retket,
haudassa hukkuwat huolemme hetket;
tuskan ja tuonelan erona meillä
waaksalla wäli on mitattu heillä.

Näin näändyneenä lopun nähden
nyt maailmasta minä lähden
armoa ensin etsimään
ja lewon sitte löytämään.

Opettajan alku-sanat lapsille koulussa.

Opin hywän ottawainen
arwohon on astuwainen,
kunniaangin kulkewainen.

Nuorukaiset! Teille olen minä nyt asetettuna neuwon andajaksi hywyydessä ja johdattajaksi opin tiellä, joka on ahdas alussa, waan lewenee lopulda ja on sitte keweä kulkea ensin elämän waiheita ja wiimein iäistä autuutta kohden. Jos keskinäinen rakkaus meitä lämmittää ja me otamme järjen itsellemme tässä johdatus-tähdeksi, niin te olette itse taipuwaiset tarkasti kuulemaan ja halulla oppimaan, niin kuin minäkin ilolla neuwomaan ja opettamaan, hywin tieten hengen walon tarpeelliseksi kaikissa tiloissa, jota warten myös waldakunnan armollinen hallitus ja teidän rakkaat wanhembanne, säästämätä huolda ja kulungia, owat me näin yhdistäneet. He toiwowat siitä teille ja maailmalle menestystä elämässä. Tämä toiwo on teildä täytettäwä, että se teille hywäksi, waldakunnalle hyödyksi ja wanhemmillenne riemuksi muuttuisi, se on täytettäwä sillä tawalla, että te opitte ja tulette järjellisiksi ihmisiksi maan päällä, olette aina siiwolliset ja rakastatte hywyyttä, joka juurruttaa ihmisen arwon, josta wiimein onnea wiljellään ja josta, onnengin huikennellen, on wakuutus omalle tunnolle.

Opettajan sanat kuritusta tarwittaissa.

Jos lapsen luondo julmistuu,
niin kunniansa kukistuu
ja wahingonsa walmistuu.

Pitkä-mielisyys on pikaisuutta parembi kuritustakin tarwittaissa, että kohtuudesta aina waari otettaisi, jonga pikaisuus pian hämmendää. Rakas lapsi! tämän tähden olen minä tahtonut hiljaisesti taiwuttaa sinun paatunetta luondoas hywyyteen. Sinä olet saanut nuhteita pahuudesta, joka ihmisen arwon alendaa, waan wielä ilman parannusta. Joka siis ei huoli hywästä, sille seuraa waikeus. Ajattele sen katkeruutta, johon ei sowi sinua wähitellen totutella; se on ansios mukaan kowaksi tehtäwä, niin kowaksi kuin kangeudes waatii. Minun welwollisuudeni on pelastaa sinua pahennuksen onnettomuudesta, ennen kuin paha itsensä wahingolla kostaa. Sinä taidat, kuka tiesi, rangaistuksella itses parandaa; – – mutta kuinga rangaistuna häpiän estää ja kunnias säilyttää? Kuitengin woit sinä rangaistuksen kurjat waikutukset wielä wälttää. Paranna itses ja ole harras hywälle. Tämä on rakkauden wiimeinen waroitus. Jos sekin on turha, niin olet sinä ansiosta angaran kurituksen alainen, waikka waan minäkin särjetyllä sydämellä murheesta kyyneleitä wuodattaisin; minulla on sinusta tili tehtäwänä Jumalan ja ihmisten edessä.

Jak. Juteinin
Kirjoja.
Seitsemäs Osa.

Ajatuksia
ja
Hupailemia.

Jak. Juteini.

Wiipurissa.
J. Alfthanin Kirja-painosta,
wuonna 1858.

Sisällys[i]

”Silmin nähden, korwin kuullen…” 241
Hupailemia. 277

[i] Alkuperäisessä teoksessa ei ole sisällysluetteloa.

◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇

Asioita ajatellen
terwe mieli terästyy,
että, ehkä wähitellen,
hywä meillä menestyy.

Hyödyn hywän etsiälle
ajatus on auttawainen,
joka järjen johdattaissa
tuopi tutkinnon mukaansa.

Silmin nähden, korwin kuullen
tiedon tie nyt walkenee,
mutta tundo turhin luullen
perin pian pimenee.

Paitsi tiedon perustusta
useasti uskotaan,
koska wailla walistusta
luulohongin luotetaan.

Luulo wiekas wietteleepi
hassut, tuhmat harha-teille,
siellä sitte siitteleepi
ehdon synnit eksyneille.

Arwella, ei ajatella,
tapa ombi tuhman tunnon,
luulot siitä luowutella
walistaapi wasta kunnon.

Wakawasti järjen walda
walollansa waikuttaa,
wiipymätä wiisahalda
epä-luulot luowuttaa.

Tundo tutkiwa totuutta
wasta wahwistaa wakuutta,
josta walhe wapisee,
turha luulo tutisee.

Walhe siellä waipuu,
missä mieli taipuu
luulosta jo luopumaan,
saaden tiedot saapumaan.

Järki tunnon tutkinnolla
tehtäwä on teräwäksi,
että woipi oiwa olla,
tulla työhön pystywäksi.

Syngeydet sydämissä
järjen loiste lopettaa,
kansan kaiken käytöksissä
ojennusta opettaa.

Oikeutta osotellen
mieli mettä maistaa,
walistusta waikutellen
järjen päiwä paistaa.

Oikeus on outo siellä,
waillinainen walistuskin,
kussa waan on wäki-walda
kowa kohtuuden sialla.

Luulo luja lendeleepi
toden oiwangin ohitse,
jos ei sille johtajaksi
tule tundohon walistus.

Aina kuin on asiamme
ymbäri jo ymmärretty,
niin on huokea, hupainen
sitä saatella sanoiksi.

Kirjoittajan kielen, kunnon,
johdatus on tuli tunnon,
waan ei kyde kynäisessä
syttymätä sydämessä.

Ajatus on ajawainen
liikkuwainen, liehuwainen,
jolle matala on maa,
sitte kuin se siiwet saa.

Oman hyödyn halu harras
sitonut on toiwon siihen,
että ero elämästä
owen onnehen awaapi.

Matkustajan maailmassa
arwo aina kukistuu,
kuin on sydän, kuin on suu
saanut olla saastumassa.

Syndi pian syndyneenä
kaswattaapi katumuksen
kauan kalwamaan sydändä.

Rietas ombi rikos aina,
ehdon rikos riettahambi.

Riehussa ei riemu säästy,
mutta itku ilmestyypi.

Kulla ombi kundo meillä,
ei se eksy tunnon teillä.

Kussa kundo wahwistuu,
hengen walo walmistuu,
sieldä paha pakenee,
wäärä meno wähenee.

Ei se palwele pahuutta,
joka tottelee totuutta.

Hyljänneildä hywän-suonnon,
perineildä pedon luonnon,
turwattomat turmellaan,
moni raukka raadellaan.

Joka ylös yrittää
autuaana asumaan,
käskyn se jo käsittää
synnin syistä luopumaan.

Wiisas tahdon taiwuttaa
täällä hywän täyttämään,
tuhma tunnon waiwuttaa
käskyt wäärin käyttämään.

Hywät teot hyljättäissä
armon owi ahdistuu,
pahat tieten täytettäissä
tunnon waiwa walmistuu.

Meno turha menettääpi
rahamme ja tunnon rauhan.

Kaikki kauneus on laina,
sielun siweys omainen.

Kalma kaikki kadottaapi,
waan ei sielun siweyttä,
joka pyhänä pysyypi.

Kullekin on kunniansa
iän kaiken lahja kallis,
kallihimbi kauneutta,
joka kukkana katoopi.

Rakkaus rindamme riemulla täyttää,
toiwossa tosin jo taiwahan näyttää;
waan kussa wiipywät wiha ja waino,
siellä on siunaus outo ja kaino.

Siunausta sielussamme
wäärä meno wähendää,
tuonelahan tulduamme
tunnon tuskan enendää.

Sielun täällä siiwotoina
tuskaisuus ei tuonelassa
lopu, kuin ei siellä kuolla.

Ehdon rikos riettahalla
tuonelaangin tulduansa
on kuin paksu pilwen höyry
poistajana onnen poudan.

Herran hengi, ehkä hurskas,
unhottaisi syyt ja synnit,
mutta muisto tuopi tuskan,
rauhatoina rasittaapi
ehdon syndisen sydändä.

Kandawana katumusta
hengen heikon erhetykset
andeheksi annetaan,
mutta paitsi parannusta
ehdon synnin synnytykset
kowin kyllä kostetaan.

Pilwi täällä pimittääpi
päiwän paistehen paraangin,
ehdon syndi näin on este
armon auringon säteille.

Tyhjä tytymättömälle
ombi onni maailmassa,
taiwaskan ei taida olla
tälle täydeksi iloksi.

Hywä harjoittaa hywyyttä
paitsi palkan muistamista,
josta hän on huoletoina
Luojan lukua pitäissä.

Hywästä on hyöty suuri,
ilo runsas itsestänsa,
riemu rinnassa jalossa.

Sielunsa se hukuttaa,
joka järjen nukuttaa.

Rundelia ruumihinsa
tuskan tundemaan tuleepi,
turmelia oman tunnon
itse waiwansa walaapi.

Synnin syitä estäwäiset
uskot, ehkä erinäiset,
yhdistywät tuonen tiellä,
owat onnen siemen siellä.

Uskon-opit owat meillä
wiitat, ehkä eri-teillä,
tulla tääldä tuonelaan
kuljettaissa kuolemaan.

Turhasti se tunnustaa
uskon-opin onneksensa,
joka, julma, juurruttaa
synnin syitä tuskaksensa.

Uskon-oppi warsin wailla
nyt on wielä niillä mailla,
kussa kansa karmias
aina on, ei armias.

Armon-opin oiwa laatu
suotta ombi sinne saatu,
kussa hywä hyljätään,
järjen walo jätetään.

Uskon pyhimmän perustus
ombi rakkaus opissa,
johon kaikki kansakunnat
woiwat luotella lujasti.

Rakkauden lämmin liemu,
rinnan riemu
owat onnen alku meillä
taiwaan teillä.

Rakkautta wielä wailla
pyhitystä ei se pyydä,
jolla mieli waan on myydä
hywät työnsä tyhmän lailla.

Se on aina selwä usko,
että armon aamu-rusko
wasta walkenee hywille,
ilo ilmestyy pyhille.

Tuhmia nyt tunnotoina
ilki-walda imettää,
sielujansa siiwotoina
synnin syillä rywettää.

Kuin ei syndi sydämestä
luowu wielä Luojan tähden,
niin on tauti tarpehelle;
sillä ahjossakin aina
raudan ruoste heldiääpi.

Oma tundo on se kukko,
joka hengen herättää,
mutta syndi, musta ukko,
sielun unda säilyttää.

Nuoren elonsa etuisen
moni uhraa maailmalle,
sitte surkean, suruisen,
wanhan wasta Jumalalle.

Ales käsin käypi tie,
turmioon se tunnon wie,
koska wiha willitsee,
wainon hengi wallitsee.

Riettaus on riiwatulla
ilon loppu itsestänsä,
loppu ilon, itkun alku,
kuohu kurja kyyneleille.

Ruumis-raukan rasittaa
tauti pääsnyt tarttumaan,
syndi tunnon tulistaa
saatua sen saastumaan.

Warsin wailla kärsimystä,
lijan huolen liewitystä
waiwa täällä waikenee,
tuskan tundo enenee.

Ei se ole onnetoina,
rinnassansa riemutoina,
jota waara wahwistaa,
ehkä aika ahdistaa.

Niin kuin N o a arkissansa
pääsi tulwan turmiosta,
niimbä ombi nytkin meillä
Herran armossa apumme.

Jo se juurruttaa jokaista
pahennusta paisumaan,
joka saawuttaa salaista
himoansa hiilumaan.

Kosken lailla kiehuu
rinda, joka riehuu
tuhlattaissa turhin elämää,
etsimätä hengen hedelmää.

Aina sula armon neste
hengen heikon wirwoittaa,
ehdon syndi, onnen este,
tuskan nuolet teroittaa.

Koska julma juonillansa
turwattomat turmelee,
tuskan sitte tunnossansa
wiimein siitä wiljelee.

Kuin ei itse ihmis-parka
ole armas olennoille,
niin on turha turwaksensa
Herran armoa anella.

Paha, jolda paatuneena
Luojan luomat kiusataan,
julma, jolla juurtuneena
koston pyyndö kohdataan.

Joka piinan pidendää,
ehdollansa enendää,
kaikkia se kauhistaa,
koston kowan itse saa.

Tuoja muille turmelusta,
waiwan, tuskan waikutusta,
wasta itse waiwataan,
koska konnat kostetaan.

Jo on joka siitetyllä
kiusausta täällä kyllä,
ilman että ihmis-parka,
itkewäinen, itse arka,
suotta sitä suurendaa,
tuskan tulen kuumendaa.

Moni peto murhan töissä
lemmon lailla leikitsee,
kynsissänsä kyperöissä
saalis kuollen kitisee,

josta sydän sääliwäinen
ombi kanssa-kärsiwäinen.

Tosi ombi totisesti
selwä, aina seisowainen,
ehkä joskus elämässä
tieto siitä on sekainen.

Ratsastaja ombi raukka,
kuin ei hepo händä kuule,
miehen mieli hellä, heikko,
jos ei johdata sydändä.

Työlähästi joka työssä
käywät kädet sidottuina,
näin on työläs järjen työkin
wailla hengen wapautta.

Ilmata ei taida täällä
tulla tuli syttyneeksi,
wapaudeta walistus.

Ajan tietä tiedustellen,
awaruutta ajatellen,
joka järki jähmistyy,
mieli maassa hämmästyy.

Yli älyn ääretöinä
awaruus on aina ollut
ajan lailla alutoina
löytämätä loppuansa.

Rehellinen, hywä retki,
rauha, rakkaus ja riemu
owat oiwat otollisna
Isän suuren suosiolle.

Walistus wakawa, oikea oppi,
sulana sydämen jokainen soppi
matkahan saattawat maassakin rauhan,
tuottawat tunnoille yhdistys-nauhan.

Parembi on parannusta
tehdä syistä sydämessä,
kuin nyt suotta kumarrella,
notkistella norjat polwet
onnen suljetun owella.

Palkinnon wuoksi on palwelus Herran
kelwoton kerran,
jossa ei sielukan siiwoksi myödy,
hywässä hyödy.

Petos on peräti Jumalan palwelus
…. silloin?
kuin ombi kurjalla pahassa paatumus
silloin.

Useasti uskoansa
moni kerskaten kehuupi,
ylistääpi yldä kyllin,
waan ei saata sanojansa
töillä täydeksi todeksi.

Oppi oiwa uskottaissa
kansat kaikki yhdistää,
totiseksi tunnettaissa
henget heillä siiwistää.

Sen nyt selwittääpi kundo,
että ehdon syndisellä,
ilkeällä ihmisellä
Luojasta on turha tundo.

Hywän tähden hyörimätä,
ehdon syitä estämätä
ombi usko uupuwainen,
kylmä, kyllä puuttuwainen,
warsin wailla hedelmää,
etsiälle elämää.

Jos on usko jollakulla
ilman indoa hywyyden,
niin on pyyndökin pyhyyden
petos pääldä kullatulla.

Armon runsas aamu-rusko
sitä kohden koittaa,
jolla puhdas, pyhä usko
synnin wallan woittaa.

Herran armo awarasti
lohdutusta loistaa
pyydettäissä parahasti
synnin syitä poistaa.

Waikka waan on kirwes-warren
ollut metsässä menestys,
wäärä wäli-kappaleena
metsän itse menettääpi.
Näimbä muutkin murha-miehet
owat surmaksi sukunsa.

Jos sota suotta aljetaan
ja syytön sillä poljetaan,
niin pyhindäkin pilkataan,
kuin woiton wirttä weisataan.

Moni mies on mielimässä
tiedon tielle tulemaan,
waan ei ehdi elämässä
tulewaista tundemaan;
wasta toiwo walaisee
mitä mieli kuwailee.

Täysi tieto tulewasta
osana ei ole meillä;
täydemmät nyt owat täällä
toiwo, rakkaus ja rauha.

Toiwo on loistawa lohdutus meillä
tuonelan teillä,
waan ei se ilkeän walona kestä,
itkua estä.

Ihminen ei ilkeäksi
ole luotu luonnostansa;
paha tahto, mieli taiten
itse syitä synnytellen,
hänen häijyksi tekeepi.

Onneksensa olennoilla
ombi osa ymmärrystä,
ilon wasta ihmisille
järjen walo waikuttaapi,
taikka tuopi tunnon waiwan
ehdon syistä syndyneenä.

Järki ombi meillä oiwa,
lahja suuri Laupiaalda;
mutta jos ei sitä sielu
käytä käskyn mukaisesti,
niin on härkä händinensä
wielä wertainen hänelle.

Kaiken kansan yritellen
yksin mielin yhtä kohden
ohjatahan onnen waunu
aina hywin asioissa.

Walo waiwan waikuttaapi
silmän kipeän sisällä,
waikea on walistuskin
pahan-elkisen pakeilla.

Walistuksen waikutusta
moni wielä wiiwyttää,
kapinangin kauhistusta
sillä syyllä sytyttää.

Kuin on Jumalan kuwaksi
luotu luondo ihmisellä,
niin ei sitä siiwotoina
sowi synnillä soaista.

Lahjat meille laupiaasti
luonnon Luoja laittelee,
mutta moni karmiaasti
wäärin kyllä käyttelee,
waillisuutta walittaa,
kateutta kaswattaa.

Luoja lahjat andaa,
kiitollinen kandaa
näistä osan näändywille,
onnetoina olewille.

Awun tuoja tuskaiselle
ombi Herran heimolainen,
jonga laatu tällä lailla
on jo taiwahan tapainen.

Kieli puhdas, puhuwainen,
iso lahja ihmisellä

ombi hänen onnen tiellä
ylendänyt yli muita
Luojan luotuja elossa.

Kunnon isän kuritusta,
säästämätä selkää,
paha lapsi pelkää,
mutta mielen pahoitusta
arkanakin andaa,
kawaluutta kandaa.

Einettänsä etsiwäinen
ihminen on iso hauta,
surma suuri eläwäisten,
mutta muuton löytäwäinen,
lahowainen niin kuin lauta,
itse eine eläwäisten.

Tuli turma syttyneenä
aina syöpi ainehensa,
himo hirmu heränneenä
onnen oiwan riemuinensa.

Hengen hywän hedelmistä,
ainehista ajatuksen
wirkistyypi sielu wiisas,
ruumis muistakin muruista.

Laupiaalda lahjoitettu
eine ombi näljän este,
Jumalalda juljistettu
sana pyhä sielun neste.

Jos ei ole oppineelle
opistansa ojennusta,
niin on tieto nisätöinä,
herumata hengen lahja.

Aina alla woiton pyynnön
Herran palwelus on paitsi
rawindoa sielu raukan;
sillä eihän siitä synny
hengen hedelmää, hywyyttä.

Wailla järjen johdatusta
luulo siiwin liehutellen,
lepsutellen lendeleepi
tosin todengin siwuitse.

Luulo paljon paisuneena,
turwonneena tuhmuudessa
ahdistaapi ajatusta
tiellä tiedon ja totuuden.

Koska miehet mieletöinä,
tarpeheta, taidotoina,
tähden hurjan huwituksen,
suotta, aiwan surkeasti
menettäwät menoillansa
luonnon lapset, Luojan lahjat,
niin on niillä nero nurja,
walistuskin wielä wailla.

Peto perin muukalaisen
murhaten nyt murtelee,
mutta myöskin heimolaisen
ihmis-raukka raatelee.

Luja ombi kiwen luondo,
miehen lupaus lujembi;
sillä sitä muu ei murra,
jos ei hengi helwetistä.

Wakawan woi waiwutella
wäki-walda wahingoon,
waan ei taida taiwutella
tundoansa turmioon.

Ehdon tie on elämässä
kaksi-haaraksi hawaittu:
onni ombi yhden päässä,
toisen warrella wahingo.

Joka jo hywälle arwonsa andaa,
itsekin alati arwoa kandaa.

Ajatellen hywä aina
kohden taiwasta kokeepi,
ei kuin wirta wierywäinen,
ajelewa alangoille
warsin koskena kohisten.

Ylös käsin tuli käypi
korkeutehen kohoillen;
se on meille aiwan selwä
toiwon totisen kuwaillus.

Ehdollista erhetystä,
häijyäkin häwäistystä
jättäwänä jälkehensä
paha saapi saastuneena,
kuolon tietä kulkeneena
koston kowan itsellensä.

Pahan alku aiwan pieni
waaran suuren waikuttaapi:
tuli tullut kipinästä
kadottaapi kaupungitkin,
synnin himo syndyneenä
kauhistusta kaswattaapi,
tuopi turmion iäisen.

Laki ombi lahjoitettu
neuwon meille näyttämään,
jota tahto taiwutettu
käypi hywin käyttämään.

Rukous ei ruoki täällä,
eikä auta armon tielle,
jos ei sydän syndisellä
tahdo taipua hywäksi.

Luottamaton Luojahansa,
kuuro händä kuulemaan,
kurjan olon kuolduansa
tulewa on tundemaan.

Kuin on päässä pimeyttä,
sydämessä hengi hellä,
niin ei ilman ilkeyttä
ole indo ihmisellä.

Synnillä on syndyneenä
terwan tapa tarttumaan,
sielun, siihen ryhtyneenä,
saapi kyllä saastumaan.

Eipä ole onnellisna
ihmis-raukka raadollisna;
sillä hywän hyljänneellä
paha saapi suuren wallan,
käskyt wäärin käyttäneellä
herättääpi hengen hallan.

Ymmärrys ei yksinänsä
anna arwon ylennystä,
jos ei järjen johdattaissa
hywä sytytä sydändä.

Waikka wailla synnin syitä
ehdollisna elettäisi,
mutta hywä hyljättäisi,
sittekin on sielu parka
puolda wielä puuttuwainen.

Paitsi kiellon kuulemista
täytettäwä ombi täällä
Luojan käsky kahtalainen:
sekä harjoittaa hywyyttä
että estellä pahuutta.

Hurskaangin on huokeambi
täällä kieldoja totella,
kuin nyt kuulla käskyt kaikki,
joista jääpi joka päiwä
welka welangin lisäksi.

Ihminen ei taida täällä
olla ansion alainen;
sillä työnsä täysimmätkin
owat werot waan welasta.

Wertaisia welka-miesten
ei nyt auta muu kuin armo,
josta owat osallisna
nöyrät, Herran heimolaiset,
henget hywät, sielut siiwot,
harjoittajat hartautta,
hartaudessa hywyyttä.

Welwoitetun työ on täällä
synnin säällä
aiwan turha ansioksi,

tahto hywä taiwahasta
walmis wasta
Isän suuren suosioksi.

Hengen lahjat Laupiaalda
owat onnen osotukset
kaiken hyödyn kaswatteeksi,
waan ei näe wiisas näissä
arwoansa ansaituksi
Herran hurskahan edessä.

Lämmin waatiwa on wasta
kukan kungin ylös päin,
sydämestä sulawasta
heräjääpi hywä näin.

Palkindoa palawasti
onnen orja odottaa,
huolen siitä huokeasti
hengi hywä unhottaa,
joka, työhön tytywäinen,
pyhänä on pysywäinen.

Hywän työmme täyttämisen
palkan halu halwendaa,
pyhitystä pyytämisen
arwostansa alendaa.

Pahan hengen paatuneena
wietellyt on woiton pyyndö,
joka wielä wietteleepi
monen paatumaan pahassa.

Turha ombi tunnon riemu
itse taiwahan ilossa,
kuin ei syty lämmin liemu
ensin hywästä elossa.

Taiwas armosta awattu
ombi hywille omainen,
mutta muille, wielä wieras,
ei se riemua enennä.

Hywän halussa pyhässä
ombi alku onnen suuren
lailla laihomme jywässä,
josta itu saapi juuren.

Jota järki johdattaa,
tahto hywä taiwuttaa,
ei se luowu Luojastansa,
anna ylen arwoansa.

Järjen walo waikuttaapi
aina hyödyksi hywyyttä,
että mustat epä-luulot
owat outoja menoissa.

Ehkä joskus eksyneillä
turha ilo tunnetaan,
kyllä kerran kyyneleillä
riemu rietas maksetaan.

Maailman mammona jälkehen jää,
koska on edessä elämän pää;
hywässä waan ombi hyötymme suuri,
jossa on iäti ilongin juuri.

Työ hywä, täytetty himossa hinnan,
joka ei jouduta riemua rinnan,
arwossa halwaksi ajatellaan,
kuin sitä tunnolla tutkistellaan.

Niin kuin kerran kaunis kukka
laksossansa lakastuu,
niimbä itse ihmis-rukka
haudassansa haurastuu.
Sielu, sitä muistawainen,
walmis on ja walwowainen, –
walmis päiwät päättämään,
jäljet hywät jättämään.

Matkustellen maailmassa
ajattele, armas sielu,
muuttoasi mullan pääldä;
muiston töistä, waan ei muuta,
raukenewa ihmis-raukka
tuopi tuonelaan mukaansa.

Heikolla on Herran armo
turwanansa tuonelassa,
mutta muisto musertaapi
ehdon syndisen sydändä.

Arwo ahdas puuttuwassa
työssä täällä tunnetaan,
tahto hywä taiwahassa
siihen luoksi luetaan.

Erhetystä estäwälle,
pyhitystä pyytäwälle
onnen osa luwataan,
armon owi awataan.

Hurskas on alati luottawa Luojaan,
palkangin pyynötä palkinnon tuojaan.

Ihmeheksi Herran hengi
ombi hywä olennoille;
wielä wiimein kiitollisten
palawuuden palkitseepi.

Wähän siellä siunausta
wiisahasti wiljellään,
kussa wailla walistusta
riettahasti riidellään.

Rakkaus on rauhan mailla
johdattawa joka lailla
toisen toista auttamaan,
kuormat kaksin kandamaan.

Rakkauden raittiutta
elämässä ei se tunne,
jolla, hyljäten hywyyden,
ombi ynseys ylinnä.

Rauha ei raukene rakastawalda;
waan jolla wiha nyt rinnassa riehuu,
werensä wetelä kiukusta kiehuu,
sillä on waillinen järkensä walda.

Ihmisiä ilman alla
owat kansat kaikkialla;
siitä syystä rakkautta
näiden kesken kestäkön,
rauha wainon waikeutta
elämästä estäkön.

Anowainen andeheksi
on jo tiellä oikealla,
andeheksi andawainen
itse ilonsa lisääpi.

Tuotettua turwan muille
etu oma enenee,
apu suotu sorretuille
armon tieksi aukenee.

Toisen huolda huojennellen
oma huoli huokenee,
mutta suotta suurennellen
kosto kowa lähenee.

Eläwän pienengin pahasta päästää
se, joka hengensä Herralle säästää.

Hengen walon waikuttaissa
autuaalla armas rinda
ombi luonnon olennoille,
ihmisille ihanainen.

Walistuksen wanhin poika
ombi oikeus nimeldä,
jota wäärä woiton pyyndö
wielä wainoten wihaapi.

Murhe muille ilmoitettu
huolewalda huokenee,
niin kuin kaksin kannatettu
paino puolin kewenee.

Himo ombi hiiluwainen
walmis syyksi syttymään,
syynä sitte saattawainen
surkeutta syndymään.

Enin esimerkillänsä
äiti lapsen lauhduttaa,
itse isä järjellänsä
taidon tielle taiwuttaa.

Suurten jäljet suorat, wäärät,
esimerkit elämässä
owat pienille opiksi,
waikuttawat joko waaran
taikka hyödyn ja hywyyden.

Täällä toiwo elon toisen
loistawa on lohdutusta
niin kuin armas aamu-rusko
tuoden walosta wakuutta.

Yhdä-päin ja yhtäläinen
tiemme käypi tuonelaan,
Keisari ja kerjäläinen
kuljeksiwat kuolemaan.

Kuolewatpa Kuningaatkin,
wallastansa waipuwat,
wiisahat ja Waldiaatkin
kaikki maahan kaatuwat;
siis ei huoli siiwo huolla,
koska wuoronsa on kuolla.

Aika, tuonen apulainen,
wanhan wiimein waiwuttaa,
mutta kuolo kulkewainen
nuoren itse nukuttaa.

Yö on wäli parin päiwän,
kuolo kahden iäisyyden.

Kalma kaikki tasoittaa,
säädyt, seurat sekoittaa;
sillä kukin kuolewainen
mullaksi on murtuwainen.

Tuonelahan tuloamme
tauti muistuttaa monesti,
mutta muita haudattaissa
kuolo kolkuttaa kowemmin.

Murhe musta wähitellen
wanhenneena walkenee,
aika armas lohdutellen
epäilyksen estelee.

Toiwo ei lopu nyt lohduttamasta,
waikka on uskossa luottamus wasta,
waan enin rakkaus rauhoittaa,
sielua wiimehin wirwoittaa.

Jolla rahtu rakkautta
juurtunut on Jumalaan,
ei se ehdon wapautta
kanna syyhyn kauheaan.

Turha on Jumalan tunnustus siellä,
kussa on pahassa paatumus wielä.

Kuin on uhri uskowaisen
lahja Luojalda hänellä,
niin on työnsä aiwan tyhjä
sitä tarjota takaisin.

Luojallemme laupiaalle,
joka armonsa awaapi,
otollisin ombi uhri
puhdas parannus pahasta.

Usko, uhri elon teillä
eiwät auta autuaaksi,
jos ei syty sydän meillä.
luondo lauhdu laupiaaksi.

Oiwallinen on sen usko,
armas niin kuin aamu-rusko,
joka töillä Jumalansa
tunnustaapi tundewansa.

Jolla tahdo taipuwainen
ombi pyytämään pyhyyttä,
sillä, waikka waillinainen,
woima waikuttaa hywyyttä.

Järki päässä jännitetty,
hywän-suondo sydämessä
otolliset owat aina
Luojallemme laupiaalle.

Useasti uskokunnat
toinen toistansa wihaawat,
koska hassut harha-tiellä
owat mieletä molemmat.

Rakkaus on lämmin lähde,
josta sula hywän-suondo
aina warmasti waluupi.

Rakkauden, tunnon tie
Luojan luoksi wasta wie,
jonne joskus joutumaan
opit owat wiitat waan.

Oiwallisin on se oppi,
joka enin esteleepi
sydämistä syyt ja synnit,
tunnon turmiot, pahuudet,
johdattaapi joka hengen
tielle hyödyn ja hywyyden.

Uskon oppi useasti
niildä wäärin wäännetään,
joilda aiwan joutawasti
hywä töissä hyljätään.

Jos ei hywä joka aika
ilahuta itseämme
niin ei tule tuonen tiellä
meille siitä menestystä.

Wäli-puhe kaksin puolin
pidettynä waan on wahwa,
armo-liitostakin aina
wasta hyötywät wakaiset.

Turwa ombi tosin turha
tawattawa taiwahassa,
kuin on sydän syndisellä
pesä täynnä perkeleitä.

Jo se käypi käpälöillä,
arwostansa alenee,
joka suotta surman töillä
Luojan luomat turmelee.

Wainon julman waikuttaissa
kaikki luondo kauhistuu,
kuolemaangin kuljettaissa
armo siitä ahdistuu.

Engelinä elämässä
hywän-suondo hyödyttääpi,
huojendaapi huokaukset,
sydämessä syndyneenä
wiepi sielun wiimeiseldä
armon helmahan ajasta.

Sydän sula, armas aina,
syystä syndiä wihaapi,
waan ei sulje suuttuneena
wielä syndistä wihaansa.

Järki, jos on jännitetty,
kielen lailla kiinitetty,
woipi waikuttaa wakuutta,
waan ei palwella pahuutta.

Järki, este elon halwan,
neuwo kuinga kuljetaan,
walmistaapi wahwan salwan
synnin portit sulkemaan.

Joka on wäärästi wetänyt weljen
tuskahan, waiwoja walittamaan,
tehnyt on taiwahan owelle teljen
itsensä ilosta eroittamaan.

Kuin on sielu siiwo, jalo,
niin on aldis armon walo
händä kohden koittamaan,
lohdutusta loistamaan.

Joka waiwan waikeutta
jollekulle jouduttaa,
itse, raukka, raskautta
kuormaksensa kuljettaa.

Oudosti kyllä ja onnea wailla
ihminen itsensä pedoksi näyttää,
wapahan tahtonsa wäärästi käyttää,
ehkä on kahleita kaikilla mailla.

Wäärin käyttäin wapautta
ilki-walda walmistuupi,
walmistaja ilki-wallan
ombi orjaksi omansa.

Joka joskus wapautta
häijyn töillä häwäiseepi,
muille waikuttaa wahingon,
ainakin se ansaitseepi
kahle-koirana siteensä.

Häijy hywän hämmennellen,
ehdon syitä enennellen
waikeutta waikuttaa,
palkan pahan sitte saa.

Heikkous hengessä rauhata raukan
syndiä siittää,
katuwa kuitengin armohon aina
leponsa liittää,
waan koska ehdongin riettaus rauhan
rinnasta estää,
sitte on siunaus kadonnut kauas,
kirous kestää.

Ehdon rikos ensimmäinen
ombi outo ihmiselle,
toinen oma towerinsa,
kolmas koko ystäwänsä.

Ei auta elämän loppua huolla;
kerran on kullakin wuoronsa kuolla;
päiwänsä päättäwät ihmiset näin,
kulkewat keskensä hautahan päin.

Ainehessa asuneena
sielu siitä ylenee,
munastakin murtuneena
lindu siiwin lendelee.

Taiwahan laina on tawara maan
suotuna elämän waroksi waan;
samaten wälkkywät wedessä tähdet,
ehkä on korkeus loistehen lähdet.

Hyöty on hywästä sielulle suotu
wakailda wastakin wiljeldää,
waikeus pahasta palkaksi tuotu
tuskana tuhmilda kärsittää.

Hywä on armahan auringon loiste
hallan ja huurtehen hautelemaan,
parembi walistus, pahasta poiste,
wihangin wilua poistelemaan.

Etsi, weikko, walistusta,
täytä hywän harjoitusta;
päästen pimeyden yöstä
pääset pahastakin työstä.

Silmän sokeus on täällä
kyllä surkeus suruinen,
surkeambi surkeutta
sielun sokeus monella.

Eri-lahjat lapsillensa
Luoja armas andaa,
ehkä tuhma tuskaksensa
kateutta kandaa.

Joka ehdon erhetystä
elämässä estelee,
ei se tunne epäilystä,
koska kuolo lähenee.

Haaskalla nyt peto, haukka
saalihiksi saatetaan,
synnin syillä sielu raukka
turmiohon tuotetaan.

Synnin syistä pelastettu,
tullut jälle turmioon,
on kuin porsas puhdistettu
riendäneenä rapakkoon.

Jos ei indo ihmisellä
hae hyötyä hywällä,
niin on sillä hengi hellä,
sydän kylmänä sywällä.

Riehu paha, riutuwainen
tuhmuudeksi tunnetaan,
leikki, ilo ihanainen,
luondewaksi luetaan.

Katon pääldä katsottaissa
sylen kymmenen sywyyttä
weri wärisee powessa.
Kumma, kuin ei kadotuksen
kuoppa wäristä kowemmin.

Päätettyä päiwän työllä
löydetähän lepo yöllä;
näin on hywä hyödyttäin
tulla tuonelaangin päin.

Tuulis-pääksi tulduansa
harwoin himo hillitään,
koska kerran alkuansa
siiwotoina siitetään.

Kunnia on niin kuin kukka,
jonga halla häwittää.
Koe sitä, sielu rukka,
säästywänä säilyttää.

Mies ei usko uljautta
ohjatoina olemaan,
eikä heitä heikkoutta
turmioihin tulemaan.

Joilla owat rewon retket,
pahat keinot kestäwämmät,
walmistawat waaran hetket
itsellensä ilkeämmät.

Humalasta heränneellä
kipu päätä kiwistää,
ennen wäärin eläneellä
kiro mieldä kiristää.

Järki, Herran heimolainen,
tarjona on taiwahasta
hengen hywän herätteeksi,
johtajaksi joka sielun
kohden taiwasta takaisin.

Koska Luoja ombi luonut
armostansa awarasta
ihmis-kunnan kuuliaisna
täällä täyttämään hywyyttä,
niin on kukin, kurja muille,
wieteldynä wirastansa,
palwattawa pahan tähden
oman tundonsa tulessa.

Murhan menot maailmassa
hirwittäwät hirmun lailla,
mutta murha-mies on suurin
se, kuin sodan sytyttääpi
suotta surmaksi sukunsa.

Kussa on rinnoilla riettaus suuri,
siellä on tulewan turmion juuri;
leponsa wasta on löytäwä maa,
kuin sitä siweys hallita saa.

Hekumaa ja hembeyttä
rinda rietas rakastaa,
raitis sielun siweyttä,
hengen arwon andajaa.

Luojan käskyn käwiällä,
hywän tähden hyöriwällä
woipi woima puuttuwainen
olla töitä täyttämään,
waan ei tahto waillinainen
pyhitystä pyytämään.

Waikea on waiwa kaikki;
mutta toiwo muistuttaapi
loppua ja lohdutusta;
syndi, tunnon turmelleena,
aina paitsi parannusta,
tuopi wasta tuskan pitkän
lohduttamata lopulla.

Niin kuin wirta wieriää
taikka kiwi kieriää
ales käsin angarasti,
niimbä rietas riendelee,
paulatoina pakenee
surmahansa surkeasti.

Näändyessä näljän tähden
taikka kuolla kullan päällä
sama tie on tietty täällä,
se on selwä silmin nähden.

Walistuksen waikuttaissa
wäärät juonet wältetään,
niin kuin kuopat kuljettaissa
walon tullen wäistetään.

Onni ombi riiwatulla
työstä wäärästä wähäinen,
sielulla nyt siunatulla
ilo hywästä iäinen.

Syystä rietas synnin kärnä
tuonelahan tulewalda
kaiken arwon kadottaapi;
puku wailla puhtautta
häissäkin on häpiäksi.

Hywän tähden hyljätyn
huoli lewon häwittää,
tähden pahan täytetyn
tuska tunnon käsittää.

Rukousten ruikutusta
woipi woiton pyytäjällä
olla onnensa halussa,
waan ei taida taiwahalle
nousemahan sitä saada
ilman indoa hywyyden.

Kukin kuolemattomuutta
ombi tarkka tahtomaan,
waan ei kaikki kawaluutta
kauheaksi katsomaan.

Onnen osat luonnon Luoja
suonut ombi suurten, pienden
hyödytykseksi, hywäksi.
Joka siis nyt siiwotoina,
tunnotoina turmeleepi
onnen toisella omaisen,
se on muille muukalainen,
riitelewä riettahasti
wasten yhteistä wakuutta.

Wailla hengen walkeutta
ombi sillä uskon oppi,
joka, julma, joutawasti
waiwan, tuskan waikeutta
luonnon lapsille lisääpi.
Luojastansa luopuneena
ei se itse ihmistengän
huolda huojenna hywällä.

Waikka wailla käsitystä
Jumala on järjellemme,
niin on tuotu meille tundo
awarambi, autuaambi
Herran hengestä hywästä,
wallasta ja woimastansa
täyttämähän täydellisnä
täydellisesti tekonsa,
että siis on syytä meillä
koetella händä kohden
nousta armonsa nojalla.

Luottawainen Luojahansa
turwan saapi tuonen tiellä,
mutta sauwa murtuwainen
oma neuwo ombi siellä.

Hywän-suondo sydämessä,
rakkauskin rinnan alla
johdattawat joka sielun
luoksi Luojansa pyhimmän.

Huokea on huolen hetki
elon toisen toiwojalle,
mutta kurja kuolon retki
hurjan lailla hukkuwalle.

Riemua warten on rindamme luotu,
onnesta meillekin osamme suotu,
huwitus huolemme huojendamaan,
siiwosti sieluja wirwoittamaan.

Herran tahto taiwahassa
ombi meille riemun määrä;

sitä wailla on se wäärä
matkallamme maailmassa.

Tarpeheta tappawainen
ombi suden sukulainen,
joka joukot turmelee,
rauhatoina raatelee.

Laskewainen luonnon lasten
tuskan itse tundohonsa
aina saapi autuasten
riemun rinda-rustohonsa.

Se, joka poikansa pienenä suo
surmaten sullowan eläwät maan,
himoa tosin se hänelle tuo
suurena weljengin surmailemaan.

Toisten tawat, työt ja toimet
owat wiitat wiisahalle
tulla tundemaan hywyyttä,
pakenemahan pahuutta.

Työläs ombi tunnon tuska
Laupiaangin lauhdutella,
kuin ei muutu kurja muisto
ilkeydestä iloksi.

Oman tunnon oiwa taulu,
Luojan luoma käskyinensä,
sywällä on sydämessä,
että käskyn käsitystä
wasta waikuttaa walistus.

Ensin ombi eläwille,
sitte itse ihmisille
kansa kauhea menoissa,
jos ei ole oman tunnon
laki lahjana powessa.

Elettyä ehdon syissä,
paitsi hengen parannusta,
lunastus on turha luulo,
nukuttawa nurjan tunnon
synnin unehen sywästi.

Waimolla on warsi kaunis,
ehkä luotu kylki-luusta,
sielu sitä kaunihimbi,
jos on hengessä hywyyttä.

Hiilestä nyt hiiluwasta
syttywä on tuli turma,
synnin syystä polttawasta
tunnon tuska, sielun surma.

Sokea on sormin tehty
kuwa kukin Jumalasta,
sokeana sielu soukka
sitte sitä palweleepi.

Jonga ei jo elämässä
rinda riemastu hywästä,
eikä sielu syttymässä
ole pyynnöstä pyhästä,
se ei löydä lepoansa
tuonelaangan tulduansa.

Sielua ei siiwotoina
auta usko autuaaksi,
kuin ei sillä kytemässä
ole ollut rakkautta,
hywän-suondoa suloista.

Armon owi ombi yksi,
aina hywille awoina,
ehkä owat eri-uskot
eri-teitä taiwahalle,
niin kuin ne nyt kaupungiingin
käywät kaikista kylistä.

Pahalle taiwas on peräti turha,
koska hän itse on ilonsa murha.

Tuonela on maja musta,
warsin wailla lohdutusta
sille, joka siiwotoina
hywästä on huoletoina.

Kuin ei hinnata hywyyttä
raukka ihminen rakasta,
ei sen sydämen sywyyttä
usko puhdista pahasta.

Kumarassa kuljeskella,
rukousta ruikutella,
mutta hyljätä hywyyden
pian pilkka on pyhyyden.

Ei se huoli hurskas olla,
joka julki Jumalaansa
palkan tähden palweleepi
woiton halwassa halussa.

Hurskaus ja hywä tahto
owat Herran omaisuudet
täydellisessä tilassa,
joita kohden joka sielun
heikollakin hengellänsä
pyhin pyrkimän pitääpi.

Ilmassa, maassa ja meressä saawat
eläwät kärsiä kiwut ja haawat,
waan sitä wastahan meillä on aina
toiwossa lääkitys, Luojalda laina.

Kuiwa kerran kuolduamme
ombi meillä onnen juuri,
jos ei säily sielussamme
hywän-suondo sangen suuri.

Paras on Jumalan palwelus meillä
pysyä alati pyhillä teillä,
halua harrasta hywässä näyttää,
töitäkin taiwahan tawalla täyttää.

Jolla tundo tulistuu
täällä toisten tuskan tähden,
sielu sillä ihastuu
myöskin näillä riemun nähden.

Waikeaksi toisen waiwa
käypi kanssa-kärsiwälle,
mutta huwituskin muilla
ombi hywälle hupainen.

Kussa rinda riemastuupi
yli hyödyn ystäwillä,
siinä ombi siunausta
onnen omangin lisäksi.

Jos joskus ihminen ilonsa wuoksi
luotuja leikiten kiusailee,
kurjasti suottakin surmailee,
niin on hän luettu petoen luoksi.

Hittolassa hirwiässä
tulen liekki liehuwainen
walistus on wasta sille,
joka hywän hyljänneenä
järjen waloa wihaapi.

Muutoksissa elon muodon
onneksemme ombi aina
paras unhottaa pahuuden,
mutta muistella hywyyttä.

Syystä hywän sydämellä
arwo ombi aiwan suuri,
jot'ei korkeus koroita
eikä alhaisuus alenna.

Alhaiselda arwon kaiken
menettäwät menot wäärät,
ylimmängin ylhäisyyden
kukistawat kunniasta.

Kuljettaissa kuolemaan
tuskan nuolet tundemaan
synnin kuorma ombi kurja,
raskas, joka rasittaa,
ehkä huoletoina hurja
suotta sitä suurendaa.

Siiwet linnun lendäwäisen
kohoittawat korkealle,
toiwo sielun säilywäisen
wiepi woiton kukkulalle.

Tiedon tie on alku uskon
tullen toden tundemaan,
walo alku aamu-ruskon
päiwän päästen nousemaan.

Opit oikein ymmärrellen
tieto tielle johdattaa,

tunnon niitä tutkistellen
järki walon waikuttaa.

Usko, wailla wahwistusta,
turhuudeksi tunnetaan,
paitsi tiedon perustusta
luuloksi se luetaan.

Järjen walon jättäneenä
uskowainen useasti
waeldaapi waaran tiellä
erhetyksen etä-maissa.

Wihan wilu, sielun waara,
niin kuin halla hedelmille,
meille waikuttaa wahingon.

Yhden sula hywän-suondo
toiseldakin wihan wiepi;
lumikan ei kestä kauan
lämbymällä lähtehellä.

Autuuteen ei auta meitä
oma wäkemme wähäinen,
kuitengan ei sowi suotta
hyljätä hywiä töitä,
koska armo korkealla
wasta warotaan hywille,
waan ei hywän hyljänneille.

Työnsä hywän täyttäjälle
aina tiellä tilaisuuden
suopi Herra suosionsa,
wailla tätä tilaisuutta
hywälle ja hurskahalle
armon kuitengin awaapi.

Tahtomata taidettaissa
täällä täytellä hywyyttä
merkitseepi sitä meillä,
että paha on pakeilla.

Hywät teot hyljättäissä
on jo hyljätty hywyyskin,
jota wailla joka sielu
pyhityksetä pysyypi.

Wasta moni wapautta
koston kourista anoopi,
waan ei huoli synnin syistä
sitä siiwosti rukoilla.

Opetus on oiwa päästä
tunnon tuskasta wapaaksi,
waroitus jo waaran tieldä
sitä oiwembi opiksi.

Jonga järki jähtyneenä
kylmännyt on kyllä rinnan,
ei se itke ihmisyyttä
eikä sääli eläwäistä,
ehkä kukin kurja muille
aina arwonsa pilaapi.

Peto kurja kuolettaapi
syötäwänsä näljän syystä,
mutta itse ihmis-parka
surmat suottakin lisääpi.

Joka suotta surkeasti
raukat täällä raatelee,
kamalasti, kauheasti
turwattomat turmelee,
sille siitä lewotoina
oma tundo tulistuu,
sielullensa siiwotoina
armon owi ahdistuu.

Petos pyhissä sanoissa
turha tuki on totuuden,
menestymätä menoissa
wielä waarakin wakuuden.

Luottaminen Luojahamme
hywän pyynnössä pyhässä
perustus on opin oiwan
aina uskon asioissa,
joissa lijat lisäykset
tuowat tunnon sokeutta,
järjen jättäwät hywästi.

Kussa on kato jo kunnian juurten,
siinä on sisällä häwyttömyys,

turmion tuottawat, pienden ja suurten,
ilkeys iso ja järjettömyys.

Onni outo pikaisesti
tunnon turmioon wetääpi,
wiepi hassun harha-teille,
waan ei wiettele wakaista.

Hywä hywän juurruttaa,
paremmalla palkitaan,
konna, ehkä kostetaan,
pahennusta paisuttaa.

Lähtehelle lähtemällä
kukin janon jähdyttää,
Luojan luoksi ehtimällä
armon aina käsittää.

Mieldä wailla miehen walda
wahingoita waikuttaa;
wasta walo taiwahalda
onnen oiwan saawuttaa.

Wailla owat oppi, taito,
ymmärryskin ylimmäinen,
jos ei waikuta walistus
wielä hedelmää hywyyden.

Uskoa ei eläwää
saada sanasta pyhästä,
jos ei hengi hedelmää
hae halulla hywästä.

Hywä rakastaa hywyyttä,
joka töillä täytetään,
aina palwelee pyhyyttä,
ehkä työkin estetään.

Innon pyhän ehjä purje,
järjen komppassi jalombi
owat aina auttawaiset
ensin elämän merellä,
tuowat sitte tunnon rauhan
haudan haminaa hakeissa.

Turhin tuhma tunnustaapi
julki uskon Jumalaansa
pakenemata pahuutta;
sillä lailla uskon laatu
ombi ilkeys ikuinen.

Parannusta wielä wailla
huokaus on huono, halpa
Luojan luoksi lähetellä;
– – ammuminen ombi aina
neljä-jalkaisen jalombi.

Jota auringo alembi
sitä warjo wartewambi,
jota walistus wähembi
sitä paha paisuwambi.

Outona on armon oppi,
walistuskin waillinainen,
koska aiwan armotoina
suotta pirun suosioksi
tunnetahan riemu rietas
raukan raadellun hädässä.

Hywä tieten hyljättäissä
hyljätähän Herran hengi,
joka ombi onnen alku,
lähde lämbymän hywyyden.

Woitoksensa paha woipi
ruikutella rukousta
Luojallensa laupiaalle,
hywä aina ajatukset
kiitoksehen kiinittääpi
hartaudella, halulla.

Auringoinen ombi aina
loistawainen lämbymästi,
kelpo wiisas waikuttaapi
hyödytystä ja hywyyttä.

Elämähän ehdittäissä
liukkahalla liikutaan,
epä-luulon eksyttäissä
harha-teillä horjutaan.

Wasta järjen walistus
ombi onnen wahwistus.

Jos on järjen johdattaissa
sielu siittäwä hywyyttä,
niin se ombi onneksensa
kuwa Jumalan jalomman.

Kussa Jumalan kuwaksi
hengi ombi heränneenä,
siellä sielukin sulaksi
elossa on ehtineenä.

Pahakin nyt palkan nähden
kelpo töitä täyttelee,
mutta hywä Herran tähden
käskyt hywin käyttelee.

Hywästymätä hywästä,
pahastumata pahasta
ihmis-raukka on kuin raawas
wailla järjen walkeutta.

Työ jo yksi tuhma, turma,
josta arwo alenee,
ombi kaiken onnen surma,
tunnon rauhan turmelee.

Lembeyden lämmin loiste
kaswojakin kaunistaapi,
rinda kylmä riettahalla
muodon muuttelee rumaksi.

Jumalata julkisesti,
ehkä eri-nimellänsä,
palwelewat kaikki kansat,
joukot, jotka wirwoitusta
saawat lähteestä samasta.

Eksymätä elon teillä
menestywä on se meillä,
jolla järki enenee,
wäärä luulo wähenee.

Tahto tulla autuaaksi
ombi joka joutawalla,
mutta huoli hurskahalla
saada saapumaan hywyyttä.

Onnellinen woipi olla
tulewalla tuomiolla
armon alla Kaikkiwallan
se, kuin hylki synnin hallan,
tunsi hywän tunnossansa,
sitä etsi elossansa.

Kautta wäärän kaswatuksen
lapsen wiat wiipywäiset,
juurtuwaiset pahat juonet
saawat synnyn muiden syistä.

Äidin suojassa suloinen,
isän polwella iloinen
elämä on ensin meillä,
sitte johdattaa jokaista
waelluksessa wakaista
oma tahto onnen teillä.

Lapselle on lahja suuri,
oiwa opetus kotoinen,
koska, estäin epä-luulot,
isä järjen istuttaapi,
äiti herättää hedelmät.

Lapsi hywä hoiteleepi
wanhembaansa wanhenneena,
joka händä joka hetki
ensin hoiteli enemmän.

Komppassi ja kartta kauas
meitä johtawat merellä,
ymmärrys ja taito tarkka
wiewät waarata edemmä.

Awun muille andamalla
rikas riemunsa lisääpi,
huonommasti huolen alla
ilo köyhällä itääpi.

Menestyksen tuowat meille
wapaus ja järjen walda,

joita wailla walistus ja
arwo jääwät alhaisiksi.

Järki jalo johtajaksi
tullut meille taiwahasta
onnen tielle ohjausta
tuopi maailman menoissa.

Oiwa lailla ombi itse
Isä suuri suonut meille
hyödyn syndywän hywästä,
koston paisuwan pahasta.

Onnen lahja ombi halpa,
riemutoina rikkauskin
ilman iloista hywyyttä.

Rakkaus on rinnan riemu
iän kaiken ihmisellä,
himo hiiliksi palaapi.

Lewollinen lembeys
saapi onnen saapumaan,
mutta hellä hembeys
huikennellen hukkumaan.

Käsitys on kyllä tylsä,
tundo tuhma Jumalasta,
jos ei ole joka aika
hengi meillä hedelmäinen
hänen tahtonsa tawalla.

Olendo Herran on hengellisyys,
pyhä ja pysywä täydellisyys,
jota ei lähene riettaus rinnan,
ei elo hywäkän himossa hinnan.

Waatimata wapautta
synnin syistä sydämessä
pelastus on perin turha
niiden kostosta kowasta.

Kussa on rakkaus, siellä on rauha
walmis jo riemua waikuttamaan,
ei siellä suosion sitowa nauha
ehdi nyt elossa katkeamaan.

Waikea on kuolo kungin,
majan muutto maailmasta,
kuin ei tunne tulewaista,
eikä tiedä tietä sinne.

Tiellä tietämättömällä
ombi usko luulon luoma;
toden tieto, walo wasta
tutkiwaiselle tuleepi.

Uhrista ei uskowalla
ole hyötyä hywänsä,
jos on ilkeä ikänsä,
pahembi kuin pakanalla.

Walmistusta warten Luoja
itse tuotti ihmisyyden
elämähän ehdon teillä,
ehkä moni elämästä
kesken kerkiää takaisin.

Arwota se ombi aina,
joka ehdota elääpi,
mutta ehdon erhetykset
ilmoittawat ilkeyttä.

Elon toisen etsiälle
onnen halu tuopi toiwon,
toiwo luopi lujan uskon
sitte sielunsa iloksi.

Keino kehno, juoni julma,
joista tundo tuskan saa,
owat niin kuin kiwen kulma,
joka hahden hajoittaa.

Pian paha tapa
onnen kaiken meildä kadottaa;
niellen weden napa
laiwan lainehilda upottaa.

Hengeänsä herätellen
hywä tottelee totuutta,
arwoansa ajatellen
aina pakenee pahutta.

Kuin täällä kuoleman kutsumus kuullaan,
että jo elämän loppuwan luullaan,
niin tundo pahalla tuskasta taipuu,
waan hywä huoleta hautahan waipuu.

Päiwä, pääsnyt korkealle,
luopi lämmindä enemmän,
walistuskin waljenneena
hywän hyötyä lisääpi.

Järjen walo waikuttaapi
sydämessä hywän-suonnon,
tawat hywin taiwuttaapi,
lämmittääpi lujan luonnon.

Mies, jos hän jokea sulkea mielii,
sulkekon ohessa ojatkin siihen;
se, joka estettä synnille etsii,
estäkön ensisti himotkin hirmut.

Halpa on Herramme palwelus, paitsi
indoa hywässä ihmisen luona;
mutta ei indokan ilmesty itse,
jos ei jo rakkaus johdata mieldä.

Ehkä esi-rukousta
joskus pyydetään pyhildä,
kuitengin on helppo kungin
itse käydä Isän luoksi
ajamahan asiansa;
sillä tie on sinne auki,
Luojan laupius iäinen.

Palwella on paras aina
julkisesti Jumalaamme,
itse isändä jokaisen,
pitämätä pitkällistä
palwelusta palkollisten,
kumartamata kuwille.

Yhden pelko, toisen toiwo,
erinäiset tawat, taidot, –
taidot, tahdot, taipumukset
luowat luulot moninaiset,
että niistä eri-uskot
ilmestywät ihmisille.

Luulo luopi hämärässä
eri-uskot useasti,
mutta walon waikuttaissa
ymmärrys ne yhdistääpi
hyödyn yhteisen hywäksi;
sillä yhteinen ja yksi
ombi Luojangin olendo.

Useasti uskollansa
moni järjen jättelee,
tutkimata tunnollansa
luulohonsa luottelee.

Wäärä ombi wäki-walda
aina uskon asioissa,
joissa hengen herätystä
wasta waikuttaa walistus.

Työlähästi tyhjä usko,
wailla rinnan rakkautta,
tahdon hywän hartautta,
ombi armon aamu-rusko.

Usko ombi useasti
eksywäinen elämässä,
sydän syttynyt hywäksi
tiensä oikean osaapi.

Joka ei hywästä huoli,
ei sen sydän syttyneenä
Herran hengeä rakasta,
eikä taida taiwahalle
otollinen olla maassa.

Jolla ombi onneksensa,
ainaiseksi arwoksensa
täysi määrä miehen mieldä,
ei se eksy tunnon tieldä.

Hywän indo ihmisellä
ohjaus on onnen tielle,
suosiohon Isän suuren,
armon awaran tilaangin.

Rehellinen retkillänsä
pahan poistelee jalosti,

mutta harras halajaapi
saada saapumaan hywängin.

Köyhästä ei köyhä hyödy,
mutta rikkahan muruista,
jos on sillä sielu raitis,
harras hywille teoille.

Raha, paitsi rakkautta,
riemuta on rikkahalla,
saattamata sielullensa
sillä autuuden awainda.

Maailman läpitse yksi on matka,
tuonelan majohin tulewat kaikki,
kunne on kulkewa muassa muisto
endisen elämän retkildä maassa.

Onnettoman oma tundo
nuhjuksena nukkuneena
wasta koston waikuttaissa
hengen wainoksi herääpi.

Kuolduansa kirkastusta
pahakin on pyytämässä,
ehkä muotonsa on musta
ehdon syistä elämässä.

Töillä wäärin täytetyillä
oma tundo turmellaan,
surkeasti synnin syillä
sielu raukka runnellaan.

Kannettaissa katumusta,
heränneenä heikon työstä,
armo woipi aldis olla,
mutta ehdon rikos rietas
rasittaapi raskahasti.

Turha ombi synnin orjan
toiwo tulla autuaaksi,
kuin ei ensin elämässä
tässä totellut totuutta.

Jolla rahtu rakkautta
kohden toista kohoilee,
sille Luojan laupiutta
pilwistäkin pisoilee.

Tuhma olon tulewaisen
autuaaksi arwelee,
ehkä elon ihanaisen
tuhlatengin turmelee.

Tuonelassa ombi tuhman
onni oudossa tilassa,
kuin on synkkä synnin pilwi,
rietas ehdon rikoksista
armon auringon edessä.

Tuska tosin tunnettaisi,
jos nyt aika arwattaisi,
koska kukin kuolee,
siis ei olla onnetoina,
ehkä tästä tiedotoina
maassa moni huolee.

Ajatellen alkuansa,
lähtöänsä, loppuansa
lepo wiipyy wiisahalla,
tuska turhin huolewalla.

Kussa wielä kuolon pelko
hämmendääpi hämärällä
toiwon toisesta elosta,
siellä usko uupuneena
ombi waillinen waroksi.

Tauti ruma rutistaa
nuorta kuollen nukkumaan,
ikä wanhan walmistaa
waiwatoina waipumaan.

Tahto ombi tautisella
tulla jälle terweheksi,
waan ei synnin sairautta
huoli paha parannella.

Kukin palwellen pahuutta
saapi surman itsellensä,
waan ei onnesta osuuttaa,
hedelmätä hengellensä.

Ilkeällä ihmisellä
ombi usko umbi-silmä,
tundo wailla walkeutta,
järki seulottu sekaisin.

Se on wasta usko wahwa,
joka tunnon tutkimalla
järjen wakaisen walossa
aina arwossa pysyypi.

Ehtimätä eläwäksi,
paitsi palawaa hywyyttä
ombi usko ulkonainen,
sytyttämätä sydändä.

Armas auringo ylennen
loistehella lämmittää,
usko eläwä enennen
hywällä nyt hyödyttää

Kyllä ulko-kullatulla
sydän wielä on wiluinen,
niin kuin kuulla kylmä kylki,
laatu lainatun walonsa.

Pahan hengen palwelusta
raaka rinda rakastaa,
waikka paitsi parannusta
Luojan luoksi halajaa.

Oman waiwan waikutus
meille ombi muistutus
toisen tuskan tundemaan,
hätä-huudon kuulemaan.

Rauhallinen rakkaus
jähtymätä,
jäätymätä
on kuin Luojan laupius.

Armon helma ombi ahdas
sille, joka siiwotoina
tuskan muille tuotteleepi
julman juonilla pahoilla.

Joka täällä joutawasti
Luojan luomat turmelee,
sitä aiwan angarasti
koston woima kohtelee.

Moni raukka raadellaan
joukon joutawan iloksi,
mutta tunnot turmellaan
siinä sielulle kiroksi.

Surkea on surma
koska tuhma, turma
tunnotoina raukan turmelee,
suotta ratkuksensa raatelee.

Toisen tuskan tundewainen
auttamaan on aina walmis,
sekä suuren että pienen
soisi waiwoista wapaaksi.

Hawaitsia julman juonen
estämätä, ehkä woisi,
osallinen ombi siihen
tunnon tuomarin edessä.

Kuin ei kuule isändäänsä
palwelia paatuneena,
niin ei ole syytä sillä
palkastansa pakinoita.
Näin on tullen tuonelaangin
turha palkindo pahalle.

Ihmiset on Luoja luonut
onnellisna olemaan,
waan ei suingan niiden suonut
turmiohon tulemaan;
wasta ulko-waikutukset
saawat tuskat saapumaan,
halwat omat harhaukset
onnen warsin waipumaan.

Oikeus on oiwa siellä,
kussa waikuttaa walistus,
jota wailla juonet wäärät
saawat juurtua salassa.

Walistus ja julma juoni
owat ottaneet eronsa,
että aukko awaraksi
näiden wälillä näkyypi.

Niin kuin peili näytteleepi
kyllä kullekin kuwansa,
niimbä tuopi oma tundo
ilmi ihmisten teotkin.

Oman tunnon tuska saapi
synnyn synnistä omasta
pääsemätä sitte siitä
toisen waiwalla wapaaksi.

Katumus on kaiken synnin
kostajaksi kohennettu,
josta wieras wiatoina
ei nyt taida tahtoengan
tulla ottamaan osuutta.

Kosto kowa synnin syystä
ombi outo syyttömälle,
kuin ei muutu muisto siitä
tunnon tuskaksi hänelle.

Tulduamme tuomiolle
oikeus on selwä siellä,
koska kukin kuolduansa
tuopi tunnon todistukset
itse muistossa mukaansa.

Armo on awara
taiwahan tawara,
jota nyt Jumala kaikille suo,
että se hengelle hedelmän tuo.

Eihän Luoja eksyneildä
armon awaruutta sulje,
waan ei kunnottomat kulje,
ehdi sinne synnin teildä.

Paha taikka mieli-puoli
on se, joka Jumalansa
käskyt wäärin käytteleepi
huolimatoina hywästä.

Herra hywä, armas aina
lahjoittaisi laupiutta
hengillekin helwetissä,
mutta paitsi parannusta
ombi toiwo tuosta turha.

Kuin on kurja piru parka
warsin wailla rakkautta,
niin ei auta autuaaksi
händä usko eikä uhri.

Nuorelle on kuolo nurja,
jolda muodon muuttelee,
wanhalle ei warsin kurja,
jolle turwan tuottelee.

Kuolo jalon, kuolo kurjan
päiwät täällä päättelee,
työnsä hywän, työnsä nurjan
tundo näille näyttelee.

Heikkouden rikos hellä
andeheksi annetaan,
koska sydän syndisellä
katuwaksi katsotaan.

Ehkä myöskin ehdon synnit
andeheksi annettaisi,
kuitengin on kurja muisto
niistä mustana muassa.

Syndi kerran syttyneenä
synnyttääpi syitä kyllä;
merelläkin tuulen tullen
laine lainetta lisääpi.

Walo päässä wirinneenä
hywin kyllä hyödyttää,
mutta sydän syttyneenä
lähimmäistä lämmittää.

Kuin on kuiwa joka juuri
ansiomme ahtahan,
niin ei teillä tuonelan
auta muu, kuin armo suuri.

Hartaudella ja halulla aina
tarwe on Luojamme tahtoa täyttää,
joka nyt armonsa alati näyttää,
jolda on meillä jo lahja ja laina.

Kaikki hywä kansan kesken
maassa waan on weron makso
Luojallemme laupiaalle;
siis ei taida täällä töiden
arwo tulla ansioksi;
mutta armon awaruudet
aina awataan hywille.

Oikeus ja wäärä woitto
owat oudot keskenänsä;
yhden waikuttaa walistus,
syngeys on toisen syndy.

Indo wäärä ihmisellä
waikeutta waikuttaapi,
oikeuden oiwa tundo
ombi onni ja wakuutus.

Paha, hywän hyljänneenä,
ombi outo taiwahalle,
jonne toiwokin on turha
ilman indoa hywyyden.

Pitkällinen pisto-tauti
ombi tuska oman tunnon,
jota aina joka aika
peljättämän jo pitäisi.

Synnin syistä saastaisista
oma tundo tulistuupi,
jota ei nyt estä uhri,
lahja liewitä lewoksi.

Syystä pedon sywät jäljet
kamoittawat kauheasti,
mutta synnin synkkä polku
ei nyt kaikkia kamoita.

Harwalla on halu päästä
syistä, synnistä wapaaksi,
waikka kukin wapautta
soisi kostosta kowasta.

Ehdon synnin sywät haawat
owat pahat parannella;
rauhatoina raukat saawat
aina niitä ajatella.

Ehdon syndi, sielun surma,
tuopi tuskan tuonelassa,
heikkouden syytkin hellät
turmelewat tunnon rauhan,
jos ei kautta katumuksen
auta meitä Herran armo.

Tahdon wapaus on warsin
suuri lahja, meille suotu,
mutta waaran waikuttaapi
ilman järjen johdatusta
pojes poluilda pahuuden.

Wailla tahdon wapautta
ahdistuisi arwo meillä,
waikka wäärin käyttäjälle
siitä walmistuu wahingo.

Walollansa järki wasta
wäärät luulot wähendää,
tullehena taiwahasta
toden tiedot enendää.

Mikä waan on mieldä wasten
Luojallemme laupiaalle,
se on tieten täytettäissä
koston angaran alainen.

Käskyt hywin käytettäissä,
täytettäissä Luojan tähden
rahtuinengin rakkautta
andawa on työlle arwon,
waan ei pelko, waikka suuri,
eikä halu oman hyödyn.

Palkan pyyndö, koston pelko
wieraita on wiisahalle,

jolla sula hywän-suondo
aina pyhänä pysyypi.

Hartaus ja hywän-suondo
owat siellä oudot wielä,
kussa pelkkä koston pelko
mielen paloittaa pahasta,
taikka paljas palkan pyyndö
ombi alkuna awuilla.

Kennen kowa koston pelko
wasta warjelee pahasta,
taikka kennen kehoittaapi
palkka pyytämään pyhyyttä,
sillä ombi sielu wailla
hywän indoa iloista.

Raaka pelkää rangaistusta
enemmän kuin synnin syitä,
parembana parannusta
woiton pienengin pitääpi.

Heikkona nyt horjahdellen,
huollen epä-huomioissa,
hywä harrastaa hywyyttä,
rakas, luottain Luojahansa,
sydämellä syttyneellä
woipi armoa anella
wailla muuta wawistusta
paitsi peljäten pahuutta.

Hölmö hywän-tekiäänsä
puhutteleepi pelolla;
siitä syystä Jumalangin
palwelus on paras aina
rinnan rakkahan kyteissä.

Rakkaus, parembi pelkoa, saattaa
sielulle Jumalan suosion suuren;
isängin lauhkeus lastansa kohtaan
alati ombi nyt alkawa siitä.

Rakkaus on rinnan riemu,
herkku hengelle hywälle,
mutta mielen myrkyttääpi
kaikki kainous kirottu.

Kyllä täällä kungin tieten
hywät teot hyödyn tuowat,
waan ei auta ansioksi
luulla niitä Luojan luona,
koska laimihin ne lyöden
kosto luetaan kowaksi.

Se on seuraus hywästä,
että onni enenee,
niin kuin juurtuen jywästä
laihon laatu ylenee.

Kaswu kaikki mandereella
ylös käsin yrittääpi,
sinne indo ihmisengin
tietä haluten hakeepi.

Ei se säästä sielullensa
armon nestettä ajassa,
joka, outo onnellensa,
juonet juurruttaa pahassa.

Riehu paha riettahalla
nurjan tunnon nukuttaa,
tuomiolla tulewalla
huolettoman hukuttaa.

Riemu toisen riemun tähden
tapana on taiwahassa,
mutta kateus on kaikki
heränneenä – – helwetissä.

Jolla sula hywän-suondo
lähimmäistä lämmittääpi,
sitä armon auringosta
loiste lohduttaa jalosti.

Ihmisyyden Isä suuri
syystä siitäkin jo ombi
aina kiitoksen alainen,
että hän on hywän-suonnon
lahjoittanut laupiaasti
meille autuuden aluksi.

Onneksemme ombi meillä
hywän tundo, pahan tieto,

joista saamme johdatusta
sekä seuraten hywyyttä
että paeten pahuutta.

Wähäinen on wäärä woitto,
wahingoittawainen muita,
kuin ei kuollin-päiwän koitto
riemastuta rinda-luita.

Hywän-suonnon siemenestä
ilmestyypi ilon kaswu,
josta tuopi tuonelaangin
hengi hedelmät mukaansa.

Sielu siiwo hywän tähden
heikkonakin hyödyttää,
mielimätä muiden nähden
sydändänsä sytyttää.

Jos ei sielu sillä lailla
ole harras Herrallensa,
että hän on etsiwäinen
hyötymätäkkin hywyyttää,
niin se aiwan alahalla
woiton pyynnössä pysyypi.

Turha ombi tunnon tiellä
woiton pyynnössä waellus;
palkan halu niin kuin halla
hengen hedelmät pilaapi.

Ansio ei anna meille
Luojan lahjoista osuutta,
kuin on kukin kerjäläinen,
armon almusta elääpi.

Ehdon syistä muisto musta
tunnon rauhan turmelee,
lepoa ja lohdutusta
elämästä estelee.

Muisto muassa hywästä
riemun lähde ombi oiwa,
mutta murehen lätäkkö
synnin syistä saastuneena.

Sydämessä syttyneenä
hywä tahdon taiwuttaa,
tahto työhön myöndyneenä
sitte hyödyn saawuttaa.

Hyödyttäjän hywät työt
ylendäwät päiwät, yöt
händä arwon ansioon,
Isän suuren suosioon.

Oma tundo ombi tehty
walwojaksi wiran kolmen:
pahan päälle-kandajaksi,
tuomariksi totiseksi,
kostajaksikin kowaksi.

Katumus ei sitä säästä,
auta ahdistus wakaaksi,
jota parannus ei päästä
synnin wallasta wapaaksi.

Toiwo sen jo todistaa,
että Luoja lohduttaa,
koska sille suosioksi
käskyt hywin käytetään,
pahan työngin palkinnoksi
armon aika wietetään.

Laupius Luojalla, johon woi luottaa,
armosta autuuden hywille tuottaa.

Loiste nyt luonnossa warjo on waan
taiwahan alkaissa aukenemaan.

Onni maassa ombi turha
ilon suhtehen iäisen;
tulen liekki tummistuupi
aina auringon säteissä.

Sisällinen onni oiwa
tunnon rauhasta tuleepi,
ulkonainen useasti
pyöriwäisenä pysyypi.

Outona on onni siellä,
kussa wielä tiedon tiellä

walistusta wainotaan,
tundo hywä tuhlataan.

Ilman järjen johdatusta
tiedon tiellä eksytään,
wailla tunnon walistusta
synnin syissä wiiwytään.

Walistus on tunnon tähti,
joka johdattaa wakaista,
mutta piesten pimeyttä
häijyt häpiään wetääpi.

Waikuttama walistuksen
kohtuus ombi koko kallis,
oiwa oikeus menoissa,
wasta rakkaus wakaisin.

Rakkaus rinnassa riemu on suuri,
onnengin jalo ja oikea juuri,
joka nyt hengelle hedelmän kandaa,
hyötyä hywässä alati andaa.

Raitis, täynnä rakkautta
ombi selwä uskon oppi,
jota oman onnen pyyndö
wäärä hämmendää häwäisten.

Rakkauden rahtu meille
rinnan riemun saattelee,
tulduamme tuonen teille
armohongin auttelee.

Armohon ei auta niitä
ulkonainen, wieras uhri,
joita ei nyt ehdon syistä
oma parannus paloita.

Synnistä tarttuwan katumus-taudin
liewitys paras on parannuksessa
– – alati awulla Jumalan armon.

Armon loiste lohduttaa,
koska heikko horjahtaa,
mutta ehdon rikos musta
kaswattaapi kauhistusta.

Laupias on armo-liiton
suonut sukumme hywäksi,
ehkä sen on ehdon syndi
rietas rikkonut monesti.

Ollen oiwa aika lailla
hywän-suonnossa sulassa
onnea ei olla wailla
armon tietyssä tilassa.

Tuskan muilla tundewainen
armas on ja auttawainen,
huolen heildä huojendaa,
rinnan riemun suurendaa.

Hengi hywä, hedelmäinen,
hywän tähden hyöriwäinen
oudoillekin onnen suo,
itsellensä ilon tuo.

Esi-maku elämässä
ilostamme iäisestä
ombi riemu rinnassamme
työstä hywästä herännyt.

Isän suuren suosiosta,
armosta, ei ansiosta,
hywästä on hyöty meillä
wielä tuonelangin teillä.

Jota toiwo johtelee,
ei se hämmästy hädästä;
sillä sitä kohtelee
riemu päiwäingin perästä.

Hukattua Herran armon
tuomitsewa oma tundo
muistollansa murtawalla
raadollisen rangaiseepi.

Syndiä ja syitä kyllä
monda ombi maailmassa,
erittäin ja enin aina
laimiin lyödystä hywästä.

Rakkaus ja rauha
owat onnen nauha,
joka sielut siiwot yhdistää,
enin elämätä wirkistää.

Woiton pyyndö wiettelee,
ahneuskin ajelee
onnen orjat harha-teille
häpiäksi aina heille.

Ei ole ihminen orjaksi luotu,
waan sille siunattu wapaus suotu
itseä ilolla huwittamaan,
muillekin onnea osottamaan.

Ei se eksy ehdon teillä,
joudu tunnon turmioihin,
jota järki johdattaapi
neron neuwolla jalolla.

Jumala on järjen juuren
suonut sukukunnallemme,
kansan kaswatettawaksi
kungin hyödyksi hywäksi.

Ilkeä on ihmiseksi,
joka järjen jättelee,
itkuksensa iäiseksi
oman tunnon turmelee.

Niitä syitä surkeasti
iän kaiken itketään,
joita tieten joutawasti
ehdon töillä täytetään.

Joka ei jo täällä tunne
itse indoa hywyyden,
sillä ombi onni soukka,
turha ilonsa iäinen.

Indo hywä ihmisellä
tahdon hywin taiwuttaa,
waikka waan on hengi hellä,
wasten sitä waikuttaa.

Eipä sen ihmisen indoa luulla
hywäksi hyötyä saawuttamaan,
joka ei Jumalan käskyjä kuulla
tahdo ja taiwu jo tottelemaan.

Waikka on waiwassa waan pieni warwas,
niin ombi sydängin siitä jo karwas.
Näimbä nyt wähingin wääristä töistä
pois wiepi lepomme päiwistä, öistä.

Sydämellä sulawalla
toisen tuska tunnetaan,
riemustansa rinnan alla
osa myöskin otetaan.

Oman tunnon puhdas puku
siellä tosin tarwitaan,
kussa töistä täysi luku
wakawasti waaditaan.

Herra heikon horjauksen
unhotukseen upottaa,
jos hän kanssa katumuksen
pahan työnsä parandaa.

Tuskaiseksi tunnon kyllä
saapi työllä täytetyllä
wasten järjen waatimusta
löytämätä lohdutusta.

Hakewainen harhaillengin
hyödytystä ja hywyyttä
kauhistuu jo katsellengin
synnin saastaista sywyyttä.

Äly kirkas kipinöiten
walistusta waikuttaa,
jossa hywä hedelmöiten
onnen oiwan saawuttaa.

Eksyneenä elämässä
pojes tieldä taiwahan
kukin käypi hämärässä
ahdistuksen ansahan.

Hywän-suondo on se siemen,
josta heräjää hedelmä
muille murheen poisteheksi,
mutta itselle iloksi.

Riemu woipi olla runsas,
autuaskin aikanansa,
waan ei woita mettä mielen,
koska itketään ilosta.

Oman tunnon tulistusta
perin myöhä peljätään,
koska paitsi parannusta
hywän-suondo hyljätään.

Silmiä palwellen pahakin näyttää
itsensä hywäksi, hyödyksi täyttää
julkiset tekonsa juhlallisesti,
salassa taistellen tawallisesti.

Ihminen ehdolla ilkeä täällä
liikkuupi järjetä liukkaalla jäällä,
arwonsa alati myrkyllä juottaa,
monelle waaran ja wahingon tuottaa.

Ehkä ombi eksyneenä
oma tundo ollut outo
ilkeälle ihmiselle,
niin kuin pedolle pahalle,
kuitengin hän kuolduansa
tuskan tundemaan tuleepi.

Ei nyt paha ihmis-parka
synnin syille ole arka,
kuin waan kosto wältettäisi,
taiwas pyhä perittäisi.

Sielunsa se siiwotoina
saastaiseksi saattelee,
joka joskus tunnotoina
turwattoman turmelee.

Kuin Luoja, aina armias,
on lapsillensa laupias,
niin siinä siis on syytä meillä
jo kuulla käskyt tunnon teillä.

Ahtaaksi aiwu näytetään,
kuin käskyt wäärin käytetään,
niin että elo turma
on suotta sielun surma.

Koska järjen kipinästä
sielu saapi walistusta,
sydän lämmindä lisäksi,
niin on syytä sytytellä
tuota tunnossa tulelle.

Joka järjen johdatuksen
hyljännyt on hyödytöinä,
sille kyllä sikiääpi
epä-luuloja elossa.

Jos ombi Jumalan palwelus meillä
woittoa pyytäwä pyhillä teillä,
niin on se turha ja tunnoton työ,
joka jo järkeä wastahan lyö.

Järjen walo waikuttaapi,
että sana pyhä saapi
tahdot hywin taipumaan,
synnin wallan waipumaan.

Eksywäinen ehdon teillä
onnen oman lyhendää,
hywästäkin hyödyn meillä
wäärin käytös wähendää.

Herran armon awaruus
ombi suuri suloisuus,
että siis on syytä meillä
olla oiwat tunnon teillä.

Onnen osat armostansa
Luoja luoduille jakaapi,
tuopi lahjat lapsillensa
niin kuin hywäksi näkeepi;
waan ei tuohon tytywäinen
ole wielä woiton pyyndö;
sillä moni siiwotoina,
rukousta ruikutellen,
ilman kieldä kiitollista
aina enembää anoopi.

Onnessa on osa kungin,
waikka täällä waiwatungin;
yksikän ei yli määrin
kärsi kiusausta wäärin,
kuin sen kuolo käsittää,
lijat waiwat liewittää.

Turha ombi tunnustella
syndi paitsi parannusta,
tahtoakin taiwutella
wailla järjen waikutusta.

Työ on tyhjä palkan tähden
täällä palwella pyhyyttä
sielun ollen silmin nähden
wailla wakaista hywyyttä.

Sille, jolla sielu harras
Luojahan on luottawainen,
hengi hywässä haluinen,
armon helma aukeneepi
tuolla tuonelan majoissa.

Tahto ombi oma aina,
woima wasta Luojan laina
meillä hywin hyörimään,
pyhin edes pyrkimään.

Otollinen ombi kungin
turhaksi nyt tunnetungin
tahto hywä taiwahalle,
armon aldis andajalle.

Luoja ombi järjen lahjan
suonut sukumme hywäksi,
tahdon wapauden wielä
siihen liittänyt lisäksi.

Halullista hartautta
luonnon laki saawuttaa,
ratki hengen rakkautta
wasta taiwas waikuttaa.

Rauhallinen rakkaus
ombi rinnan rikkaus,
jolla hywä hyödyttää,
lewotonda lepyttää.

Ihminen ei itseänsä
silloin siiwosti rakasta,
kuin ei koe käytöstänsä
wielä parandaa pahasta.

Sydän sula, onnen juuri,
Luojalda on lahja suuri,
joka hywin hyödyttää,
lähimmäistä lämmittää.

Suotta hywän-suonnotoina,
raakana ja rauhatoina
taiwasta nyt toiwotaan,
armo saada aiwotaan.

Ilkeä on ihmisellä
kateuden karsas silmä,
ilkeämbi indo saada
onnen toiselda omaksi.

Rangaistengin rauhaisuutta
elon teillä etsitään,
mutta tunnon tuskaisuutta
synnin syystä kärsitään.

Kurjanakin kulkewalla
ombi maja mullan alla,
jonne joukot kätketään,
koska päiwät päätetään.

Kuolon muisto kukistaapi
monen riemun rikkahalda,
huolen kaiken huojendaapi
kurjana nyt kulkewalda.

Luonnon kirjaa lukemalla,
tunnon sitä tutkimalla
wäärä luulo wähenee,
warjo moni walkenee.

Luominen ja koko luondo,
olennot ja kaswut kaikki,
sekä suuret että pienet,

ilmoittawat ihme-töitä
Jumalaldamme jalolda.

Kulkewainen kunnialla
arwon saapi maangin alla,
mutta halpa ombi hauta
eläneellä niin kuin nauta.

Riemullansa riehuwalla
rietahalla
moni muita rasittaa,
oman onnen turmelleena,
tuhlanneena
wasta itse walittaa.

Harwa muille hartautta
näkymätä näyttelee,
ehkä Luoja laupiutta
tällä lailla täyttelee.

Kuolema elämän perässä kulkee,
waan kerran kuitengin jälkehen jää;
wiimeinen tuomio tien sildä sulkee,
maailman loppu on matkansa pää.

Kosto kowa peloittaapi
yhden paljosta pahasta,
palkan pyyndö kehoittaapi
toisen toimehen pyhäängin,
wasta jalo waikuttaapi
hyödyn muidengin hywäksi.

Wasta koston kolkuttaissa,
palkan halwassa halussa
paha etsii parannusta
ilman indoa hywyyden.

Kyllä owat kymmenesti
riitaisina pää ja rinda,
waikka wasta yhtyneinä
hyödyn hywässä lisääwät.

Eipä itse epäilyskän
uuwu tuota uskomasta,
että hyöty on hywästä,
häpy häijystä menosta

Niin kuin aina auringosta
kiildäwä on kuungin kylki,
niimbä meille nähtäwästi
arwon waikuttaa walistus.

Eksywäisen ehdollansa
murhe mieldä musertaa,
kyyneleitä kuollessansa
poskillensa pusertaa.

Sokeana soudettaissa
waara pian walmistuu,
kunnotoina kuljettaissa
onnen owi ahdistuu.

Waaran miestä wainotessa
pelko arwon alendaa,
kowan onnen kohdatessa
toiwo huolen huojendaa.

Tosin woipi toimitella
töitä tuttawan edestä,
waan ei kandaa katumusta
toisen towerin siassa.

Päiwä, päästen ylemmäksi,
warjon waatii lyhemmäksi;
kuin walistuskin walkenee,
niin wäärä meno wähenee.

Walistuksen waikuttaissa
lämbymällä loistehella
menestywät meillä maassa
hengen kallihit hedelmät.

Osottaja onnen muille
aina ombi apulainen
Luojallensa laupiaalle,
itsellensäkin iloksi.

Olendoja onnehensa
auttamahan armas Luoja
maahan ihmiset majoitti,
waikka moni waikeutta
luonnon lapsille lisääpi.

Se jo syndiä tekeepi,
joka näändyneen näkeepi
tutisewan tuskassansa,
waan ei auta aikanansa.

Kuka kuulee hätä-huudon,
waan ei auta, waikka woisi,
se ei taida taiwahalle
otollinen olla maassa.

Julma, joka ei nyt säästä
toista, ei se taida päästä
Isän suuren suosioon,
autuasten asundoon.

Suotta suloinen on suu,
kuin on sydän luja luu
wailla kanssa-kärsimystä,
hengen hywän herätystä.

Joka pian parannusta
hartaudella hakeepi,
siihen saa se siunausta,
riemun tundemaan tuleepi.

Hywän-suondo hengen hallan
sydämestä sulattaa,
järjen walo, saanut wallan,
kaiken hywän kaswattaa.

Wainottaissa walistusta
woiton pimeys pitääpi,
juonet saawat juurrutusta,
itse ilkeys itääpi.

Tunnon tuska synnin syistä
ombi kosto kohtalainen,
rinnan riemu ihanainen
Luojan suuren suosiossa
paras palkindo hywästä.

Ahdas on se onni aiwan,
mikä maassa tawataan;
wasta woitettua waiwan
awarambi awataan.

Tilan tuoden tulewille
kutsumus käy kuolewille
maalda pojes muuttamaan,
ajan toisen alkamaan.

Jos on meno meillä nurja,
pahennusta paisuttaa,
niin on kuolon hetki kurja,
sielun waaran waikuttaa.

Alloilla ajellen waarassa hukkuu
se, joka merellä myrskyssä nukkuu;
niimbä on asia alati täällä
seilaten huoleta synningin säällä.

Oiwa ombi opetella
aina ajattelemaan,
luulot lijat luowutella,
tulla todet tundemaan.

Tulduamme tuonen teille
paitsi tunnon parannusta
ombi taiwas outo meille,
wailla riemun waikutusta.

Armo sekä alhaisille
että suuri-sukuisille
ombi lahja Laupiaan,
Isän aina armiaan.

Kansa kukin kuolewainen
taiwasta on toiwowainen,
waan ei sinne wasta wie
muu kuin tietty armon tie.

Ei nyt paitsi parannusta
saada tahdon taipumusta
täällä taiwaan tapaiseksi,
päästä armon alaiseksi.

Maailma on Herran huone
paras, pandu temppeliksi,
niin kuin itse iäisyyskin
aina palwelus-ajaksi.

Awaruus on aukko suuri,
jossa aikakin asuupi,
ainaisena aika pitkä
muutteleepi muotoansa.

Hywällä hywät palkataan
ja armo heille awataan,
waan wäärille se suljetaan,
kuin kunnotoina kuljetaan.

Sydämelle sulawalle
tie on tietty taiwahalle,
waan ei wiekas ja wihainen
ole taiwahan omainen.

Wailla rinnan rakkautta
kuollut ombi usko kungin,
että jääpi elämänsä
ilman indoa hywyyden.

Huoletoina huokeasti
kowa onni kohdataan,
ehdon syillä surkeasti
tunnon rauha tuhlataan.

Ilkeänä ihmis-parka,
synnille ei aiwan arka,
pyhä waan on pääldä nähden,
polwillansa palkan tähden.

Mies ei luule mielellänsä
ilkeäksi itseänsä,
waikka wasten Luojan mieldä
eriääpi tunnon tieldä.

Huolen hetket,
riemun retket
jälkehemme jätetään,
koska päiwät päätetään.

Tuhlattua tunnon rauhan
paha ombi parannusta
tehdä tauti-wuotehella
kuolon kurjassa tilassa.

Syytöinä syndynyt,
ehdolla eksynyt
ihminen, joka nyt ilonsa tuhlaa,
ei taida tawata taiwahan juhlaa.

Jolla owat joka aika
wakaisuus ja tunnon waaka
muuttelemata muassa,
sitä odottaapi onni
päiwän wiimeisen perästä.

Luottawainen Luojahansa
rehellisten retkillä
kewendääpi kuolemansa
päiwän päätös-hetkillä.

Muutto-linnun mukaisesti
sielut owat siirtywäiset
sinne, jossa jokaisella
ombi autuas asundo.

Joka on palannut pahoilda teildä,
hywän jo hyödyksi huomaitsee,
suosion sulawan saapi se meildä,
arwongin wiimehin ansaitsee.

Murhe mieldä murendaa,
toiwo huolen huojendaa;
toiwossa jo totisesti
ombi onni ainaisesti.[i]

Kyllä kukin kuolemassa
puutoksista pelastuu,
koska meille manalassa
päiwä pyhä kirkastuu.

Onnen suoden olennoille
hywä harrastaa hywyyttä,
palkan pyyndö, koston pelko
owat outoja hänelle.

---

[i] Kaksi ensimmäistä säettä Ilmestynyt myöhemmin sananlaskuna teoksessa Juteinin Kirjoja VIII, 1858.

Jolla on waellus wakawa meillä,
turwan se tundeepi tuonelan teillä,
jonne hän jalona walmistuu,
kuin aika kuolossa ahdistuu.

Hywä, tehty palkan tähden
ilman indoa hywyyden,
työ on tyhjä taiwahassa,
mutta hyöty laimiin lyöty,
ehdon rikos, aina rietas,
koston saattawat kowaksi.

Kiweä ei kalliimbaa,
suloisuutta suurembaa
ole saatu ostamalla
kuin on riemu rinnan alla
awun muille andajalla.

Hullun lailla huwitellen
raaka, julma raateleepi
Luojan luondo-kappaleita,
waikka tuosta walmistuupi
tuska tundohon omaangin.

Paras ombi pahan neuwon
unhotukseen upottaa,
hywästä nyt hyötymällä
onneansa odottaa.

Kullakin on kuollen
maassa lyhyt matka,
jota ei hän jatka
huokaillen ja huollen.

Meille owat muukalaisten
uskon opit oudollaiset,
mutta itse muukalaiset
weljen wertaiset elossa.

Uskon opit woiwat olla
erinäiset elämässä,
mutta armon owi aina
ombi yksi ylähällä,
jonne toiwo johdattaapi
sielut siiwot ja wakaiset.

Aina uskon asioissa
wäärä luulo wähenee,
koska tunnon tutkinnoissa
järjen walo wirkenee.

Usko uusi taikka wanha
eiwät auta autuaaksi
ilman indoa hywyyden.

Indo hywä ihmisellä
synnyttääpi riemun syitä,
mutta paha paaduttaapi
synnin pesäksi sydämen,
jossa sitte sikiääpi
katuminen kalwawainen
tunnon tuskaisen tilassa.

Katkera on kaikki tauti,
mutta muita katkerambi,
wielä ruttoa rumembi
ombi tuska oman tunnon.

Meillä owat omaisuudet
oiwat, suodut onneksemme,
joista järki ombi oiwin,
korkeudesta kotoisin.

Luonnon lahjat lainataan
meille hyödyksi hywäksi,
onnen aarre awataan
wielä lahjoille lisäksi.

Järjen lahja ombi laina
Kaikkiwaldiaan walosta,
jonga suomasta jalosta
arwo on se meille aina.

Walistuksen waikuttaissa
wiisautta wiljellään,
pimeyttä puollettaissa
wäärin kaikki wäännellään.

Alenewa auringoinen
jälle ilmestyy iloksi,
näimbä henget, ehkä heikot,
kohta kuoldua herääwät.

Hywän syndy sydämessä
ilo on jo itsestänsä,
pahat juonet paatuneelle
kaswattawat karwautta.

Rakkauden lämmin liemu
wihan wilut häwittää,
että rauha, elon riemu,
lewon maassa lewittää.

Syyt ja synnit owat suuret,
ilkeätkin ihmisillä,
mutta muita ilkeämmät
ehdon riettahat rikokset.

Jolla waan nyt waaran pelko
mielen paloittaa pahasta,
taikka jolla palkan pyyndö
wasta waikuttaa hywyyttä,
sillä ei woi sielu raukka
olla taiwahan tapainen.

Hywässä on hywän hinda,
rauhoitettu, rakas rinda
on jo työhön tytywäinen,
waan ei woiton pyytäwäinen.

Wakaisuus ei wahwa näänny,
waiwu täällä wainottaissa,
kelpo mieli wäärin wäänny
lahjojakan laitettaissa.

Maassakin jo matalalla
armon aika tawataan,
waikka wasta korkealla
onnen owi awataan.

Hupailemia[i]

L u k i a l l e.

Nerollasi tutki näitä
wähäisiä wärsyn päitä,
ehkä, taitoni tapaiset,
owat huonosti hupaiset.

Hupailema, huolen poiste,
rinnoille on riemun loiste,
että elo huokenee,
murhe maahan masenee.

Satuja on saatu kuulla,
waan ei kaikissa wakuutta
eikä eläwää totuutta
anna niissä aiwu luulla.

Luomisessa näki Luoja,
että oli E e w a t o i n a
aika pitkä A a t a m i l l e;
mutta nyt jo ombi muija
liika miehelle monesti.

Ennen E e w a n walmistusta
kylki-luusta luodun miehen
oli kieldo omenasta
annettu jo A a t a m i l l e,
että syndi siitä syöden
oli waimolle wähembi.

Kyllä miehen kylki-luusta
waimo ombi walmistettu,
mutta pahan parikunnan
riita itse ilmoittaapi,

---

[i] Mukana vain ensi kertaa tässä Juteinin teoksessa ilmestyneet ”hupailemat”. Vuonna 1844 Juteinin arkkikirjallisuusvihkossa No. 11. ilmestyneet 27, sekä kuusi vuonna 1824 (Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt 38/1824) ilmestynyttä runonpätkää on karsittu pois.

että mies ei mieldä myöden
ole löytänyt omaansa.[1]

Ollen oiwa järjeldänsä
kelpo mies on mielellänsä
aina armas akallensa
niin kuin kukko kanallensa.

Yksi mieli ylendääpi
aina onnen awiossa,
kahtalainen kaswattaapi
riidan riemungin perästä.

S a l o m o n i ombi saanut
olla wiisas oiwa lailla,
waikka oli waimo-joukko
yöt ja päiwät ymbärillä;
mutta meillä moniasti
yksikin on yldä kyllin
älyn seulowa sekaisin.

Mies on pandu waimon pääksi,
mutta miehen päätä warten
waimo harjaksi hawaittu.

Isännällä, ilman mieldä,
walda waan on parrassansa
haittamata hallitusta
kelpo emännän käsissä.

Tytön tyynän käytöksissä
sydän silmistä näkyypi,
mutta kiukku kiiwahalla
saapi näkymään sapengin.

Kaikki muoto kaunistuu
sillä, jolla siiwo suu,
tottumata torumaan,
walmis waan on nauramaan.

Työ on työläs yhtä puuta
saada ilmi syttymään,
wasta suukin wasten suuta
saapi riemun syndymään.

Miesten ollen miekkasilla
wuodon saawat werellensä,
niin kuin kukot kannuksilla
häwittäwät höyhenensä.

Hellästi heiluwa, temppuja tehden,
tyttö on laatuinen liehuwan lehden;
waimona wasta on luondonsa luinen,
miehensä kyljestä keksitty muinen.

Parta-metsä menestyypi,
ehkä edes-takaisesti
ylös käsin käywät juuret,
ales lakoawat latwat.

Toimellinen talossansa
emändä on ensimmäinen
aina aamu-askareissa,
heti herättää kukongin.

Makea on mesi-marja,
mesi-marjaa makeambi
tytön huuli hunajainen.

Niin kuin kuu ei turhan tähden
anna kiini auringolle,
niimbä myös ei kelpo nainen
laske outoa lähelle.

Tosin woipi tontun silmän
olewaisen otsassansa
luulla wähä-lukuiseksi,
koska moni miehen poika
tuskin neljällä näkeepi.

Wihko-parta wiisautta
muinen merkitsi menoissa,
waan nyt mielen wanha merkki
nähtäwä on nääwelissä.

Nainen hellä, hekumainen
rahan tähden rakastuu,

---

[i] Ensimmäisen kerran vuonna 1844 Juteinin arkkikirjallisuusvihkossa N:o 11.

mutta mieheen suostuwainen
rakastaissa rikastuu.

Luotu muita myöhemmäksi
mies on menestynyt maassa;
siis on warsin werratoina
waimo wiimeksi walettu.

Waimon arwon, waikka suuren,
hassu halpana pitääpi;
hamehesta saapi housut,
waan ei housuista hametta.

Miehen arwo alenee,
koska laki laittelee
waimon wallan sille pääksi,
syystä hänen syöttilääksi.

Likinen on liitto kyllä
awiossa aikanansa,
waikka wälin waikuttaapi
tora siinä toisinansa.

Sana saatu Luojan suusta,
ett'ei ole hywä olla
yöt ja päiwät yksinänsä,
ihmisildä iloisesti
ombi wartehen otettu.

Rakkaus ja rinnan riemu
owat itse ihanaiset,
kaunistawat kungin kaswot
silmät sytyttäin tulelle.

Maksamahan joka miehen
welka-kirja kiinittääpi,
samaten jo suungin ando
naiset naimiseen sitoopi.

Lauhkeana niin kuin lammas
nainen moni naitetaan,
ehkä pian pedon hammas
tuima suussa tunnetaan.

Mahtaneekko maassa olla
reijän wertaista waroilda?
sillä siitä otettaissa
aukko aina suureneepi.

Ahneus ei auta miestä
oikealle onnen tielle,
koska kohta kuolduansa
perilliset, peikot, wiewät
raha-arkun ja awaimen.

Tuli ombi aika ahma
aina niin kuin ahneuskin;
jota enemmän se saapi,
sitä enemmän se syöpi.

Ahneuden kuwa kurja
ombi julma, juoksewainen
susi surmaten enemmän
kuin se kohta syödä woipi.

Ukon woiman uhatessa
sade myrskyn masendaa,
kowan onnen kohdatessa
itku huolen huojendaa.

I l m a r i s e n itse-päisen
aiwastaissa angarasti
tunnetahan tulen isku
ukon pilwissä useingin.

I l m a r i s e n iso mylly,
wettä wiskowa kesällä,
wasta talwen tarpeheksi
lumi-jauhonsa jakaapi.

Waikka wettä wiljemmäldä
ombi meloa merellä,
kuitengin se kuullen, nähden
saapi sadetta lisäksi,
rikkahangin aarre aina
lisän weroista wetääpi.

Itse ensin elämässä
ihminen on itkewäinen,
mutta muilda eläwildä
wiepi wiimehin nahangin,
toisen lihasta lihoopi.

Ihmisyyden iso walda
ombi kaikki ottamassa,
warastaapi wasikalda
maidon hywän maailmassa,
lykyn suopi lypsyllensä,
mutta murheen lehmällensä,
päähän lyöden päälliseksi
lihan syöpi särpimeksi.

Tuhman tunnon paljastaa
se, kuin warsan waljastaa
kuonoin kohden kuormahansa.
Näin nyt narri naurattaa,
joka töitä johdattaa
taka-perin talossansa.

Mies on kurja mieldä wailla;
tehden työtä tyhmän lailla
puutos sille sikiää,
kerju-keppi kerkiää.

Nerokkaat jo neuwomalla
saapi toden tundemaan,
narrit wasta nauramalla
luulostansa luopumaan.

Työläs saada salaisuutta
wiipymähän wierahalla,
kuin ei sillä säilytystä
ole omassa nahassa.

Eipä aiwun ajatusta
kiellettynä kiini saada,
jos ei saateta sanoiksi,
taikka täytetä teoilla.

Ajatukset alkaneina
ilmi saadaan sanomalla,
käyttämällä kynän kärjen
wasta näyttäwät näkönsä.

Maassa kaksi matkalaista,
kumppanina kuljeskellen,
käywät herraingin howissa:
laiskuus lalluna edellä,
pitkä ikäwyys perässä.

Laiska ombi sekä lainan
että puutosten pulassa,
joka pian jouduttaapi
monen hassun harha-tielle.

Sokeana syndyneenä
kissan-pojan kiilu-silmät
aukenewat aikanansa,
niimbä nytkin lapsukaisten
ottawaisten opetusta
järki wiimein walkeneepi.

Ennen kissa silmät saapi
kuin nyt mieldä miehen poika,
joka hullu huoletoina
hyljännyt on hywän neuwon.

Kussa luja epä-luulo
päähän saanut on pesänsä,
siellä ombi työläs sitte
tulla tundemaan totuutta.

Jouten ollen ombi työläs
saada kullan kukkaroonsa,
työläs säärtä säälittäissä
päästä jäljille jäniksen.

Miesten sodan sortawaisen
saapi sade sammumaan,
koirain riidan riehuwaisen
weden loisku loppumaan.

Silmät, korwat kaksittaisin
ilmestywät ihmiselle
närkimmästi nähdä, kuulla
kaikki kaksin-kertaisesti,
waan ei suulle ole suotu
kieldä kaksi-haaraiseksi.

Lesken itkewän ilosta
huokea on kyllä huoli,
koska erkanee elosta
puolisoista kurja puoli.

Kortit owat konnan kirjat
Raamattua rakkahammat
auttamata autuaaksi.

Arwon wiewät wiimein kortit,
häwittäwät häwyn portit.

Peli-woiton pyytäminen
turmion tuo sydämeen,
että P e i k o n pettäminen
sielun saapi satimeen.

Waaralliset owat warsin
hämähäkin häijyt werkot,
käärin-liinat kärpäisille;
juonetkin näin junkkarilla,
petturilla pelissänsä
tuowat toiselle wahingon.

Petollinen pelin woitto
jälle jätetään pelissä;
mitä laine lahjoittaapi,
wesi wiepi sen takaisin.

Joka päiwä tuulis-päissä
onnen oudolla merellä
haaksi-rikota on harwa
haudan haminan tawannut.

Waiwan loppu waan on hauta,
suotu suureksi hywäksi;
siinä pahan paatuneengin
synnit kätketään sywälle.

Hauta ombi aiwan oiwa
rauhan maja mandereella;
hirtettyä hirwiästi
tuulen hengi heiluttaapi.

Sillä wara waan on yksi,
kerju-keppi, kehno turwa,
joka kaksi kadottaapi:
kukkaron ja kunniansa.

Kohta, koska sydämistä
hywän-suondo suljetaan,
isommatkin ihmisistä
mullikoiksi muutetaan.

Kuin ei poika eikä piika
tahdo totella totuutta,
niin on niille neuwo liika,
ilman elämän etuutta.

Jos ei järjen johdatusta
tunne miehet tunnossansa,
niin on hengi heillä halpa,
ansiosta härjän arwo.

Akka toran alkawainen
saapi toiset torumaan,
niin kuin H a l l i haukkuwainen
H a l l i t kaikki haukkumaan.

Haukku-sanat kukin saapi
huokeasti huulillensa,
waan ei järjen jännitystä
ole kohdastaan käsillä.

Morsianda monda meillä
nauru-suuna naitetaan,
huiwi-päinä wasta heillä
tawat toiset tunnetaan.

Onnen osat kämmenessä,
wiiwat wiidet, kuorut kuudet
tietäjälle hyödyn tuowat,
waan ei walheen uskojalle.

Wiinan woiman waikutusta
moni raukka rakastaa,
niellen tuosta turmelusta,
waikka hinnan warastaa.

Miehen kallo-kammarissa
olewassa olka-päillä
wiinan löyhkä ombi löyly
julma, joka pyöryttääpi,
turmeleepi tunnon lahjan,
järjen hämmendää häwäisten.

Puoli-mies ja puoli-koira
hyödytöinä hyljätään,
mutta kuin on koko koira,
sitte nahka nyljetään.

Kehnon kielen moitto, kiitos
owat turhat todistukset;
koirat haukkuwat hywääkin,
pahallekin palkan tähden
hännät häilywät monesti.

Wäärä wähän auttelee
arwoansa häwyn alda,
ehkä muita moittelee,
kaulan leikkaa kunnialda.

Kohta, koulun käytyänsä,
moni moittaa oppinetta,
händä häwäistä kokeepi;
pendu, pääsnyt pesästänsä,
H a l l i a on haukkuwainen.

Niin kuin peldo pehmitetty
sonnan kautta kaswun saapi,
niimbä häijyn häwäistyskin
kunnia on kuulun miehen.

Syystä owat synnin orjat
hellän mielen heimolaiset,
puolittain kuin puutkin norjat
tuulen tullen heiluwaiset.

Työnsä pahan ihmis-parka
sanowainen sallituksi
– – saapi sitte sallituksi
selkä-saunangin sanella.

Hengensä on helwetille
orjaksi jo moni myynyt,
mutta myydä ymmärryksen
tyhjän, se on työlähämbi.

Tundo tuhma syy on siihen,
että oppi, waikka wailla,
rikkaus ja suku suuri
yllyttäwät ylpeyttä.

Haapa-puu on haperainen,
mutta paukkuen palaapi,
kehnonakin kehuwainen
kowin kitansa awaapi.

Eiwät ehdi ruostumaan
tuonen lukut, lujat salwat
waadittaissa waipumaan
sinne sielut hywät, halwat.

Paitsi työtä tyhjän-päistä
tuhmalla on tunnus-merkki:
puhe joko puuttuwainen
taikka liika taidotoina.

Wasta puusta pudonneena
käypi käpy pistäwäksi,
arwostansa alenneena
ihminengin ilkeäksi.

Indo ilman järjestystä,
koska työtä täytetään,
saapi siihen wiiwytystä,
ehkä päiwä päätetään.

Jota waimo joutuisambi,
laatu sillä lauhkeambi,
sitä siiwokin jalombi,
ilo miehellä isombi.

Miehen arwon ansaitungin
waimo wakainen lisääpi,
niin kuin luondo luonaisengin
summan suureksi tekeepi.

Ystäwien yhtyessä
hywä ombi ennen häitä
tutkittuna tunnon laatu
miehen, naisen mielewästi,
että sitte elämässä
woiwat olla onnellisna.

Oma hyöty opettaapi
taiten työhön taipumaan,
jossa orja odottaapi
päiwän päätä joutumaan.

Pimeässä pistäwäinen
puhe sala-purialla
käypi niin kuin kärmehellä
kieli suussa sukkelasti.

Myrkystä makea on monen kieli,
harwalla hywä ja metinen mieli.

Waimon kuollen miehen mieldä
murhe musta musertaa,
ennen kuin hän toiwon tieldä
kohden toista kuhertaa.

Wailla sielun siweyttä,
tahdon, tawan yhteyttä
awio on alku huolen
puolisoilla kahden puolen.

Työtä, waan ei unda, wailla
kukin säästön kuluttaa;
moni lallu sillä lailla
huoletoina huolen saa.

Koska mies on kotonansa
walmis työhön taipumaan,
niin ei tulla talossansa
puutoksesta puhumaan.

Puutos pian taiwuttaa
heikot wäärin wäändymään,
mutta wahwa waikuttaa,
että saa sen estymään.

Wastuksissa miehet warmat
saawat työhön saman innon,
kuin nyt kuormin kelpo juhdat
wasta-maata waeldaissa.

Kyllä raha-rauniosta
köyhä ylen katsotaan,
waikka itse wahingosta
useasti ulwotaan.

Moni uljas uupuneena,
wallastansa waipuneena
säilytellen selkää
pennun lailla pelkää.

Korkeuden kannen alla
pilwi-sää ja päiwän paiste
wuoroilewat joka wuosi,
ilo, murhe ihmisellä
muuttelewat muotoansa.

Elämän retkillä, majoissa maan
itke ja laulele, lapseni waan;
lyöden ja lääkiten hirwiät haawat
murhe ja riemu nyt muutella saawat.

Arwohon ei auta suu,
ehkä kielin kerskataan;
hedelmästä hywä puu
tutkialda tunnetaan.

Poika pieni on kuin porsas
puhdas, nätti näöldänsä,
mutta miehenä monesti
sitte sikana elääpi.

Miehen mieli tyhjä, turha,
useasti umbi-silmä,
ei nyt luule eksywänsä,
ehkä on jo eksymistä
täynnä itse tämä luulo.

Luottawainen luulohonsa
tyhjäängin on tytywäinen,
kuin ei ehdi kundohonsa
täällä tieto täysinäinen.

Susilla, koirilla kainous kauan
keskensä kestää,
kainous mieletä miestengin rauhan
elosta estää.

Mammonasta riidan riehu
ilmestyypi ihmisille,
niin kuin luusta koirain kesken
turma tappelu tuleepi.

Riidastakin rikkautta
meni moni etsimään,
waiwaisena waikeutta
wiimein käwi kärsimään.

Koska mies on mielestänsä,
ylpeyden yllyttäissä,
arwossansa aiwan suuri,
kyllä sitte käypi sille
armon owi ahtahaksi.

Armo-lahjat awaratkin
uppi-niska unhottaa,
koira kielin litkin latkin
opin toisen osottaa.

Jota ei johdata Jumalisuus,
ei sitä peljätä petollisuus.

Silmiä palwellen pyhäksi taipuu
häijykin, waikka hän arwossa waipuu.

Pahan suussa hywän-suondo
wielä monen wiettelee,
peitettynä pedon luondo
saalihiksi saattelee.

Turhin uhka usealla
kehnollakin kestää;
sorkka-sotku lambahalla
ei woi sutta estää.

Perin toinen toisehensa,
ulos käsin kärsä kungin
eipä laske sika-lauma
sutta surmaksi sekaansa;
miehetkin näin yksin mielin
saawat waarassa wakuuden.

Jos nyt Jumalaa jokainen
palwelisi palawasti
niin kuin maallista mahaansa,
niin jo pysywä pyhyyskin
waatimata wallan saisi.

Kuin ei saita kulungilla
tahdo harjoittaa hywyyttä,
niin se aiwoo autuaaksi
rukoillen ja ruikutellen
päästä waiwalla wähällä.

Kehtoansa keikutellen
lapselle nyt lauletaan,
maahan maalda kuljetellen
wanhallekin weisataan.

Itse isän, itse äidin,
turwan kuoldua talosta,
lehmä kuudes, waan ei lapsi,
wielä wiedähän papille.

Lepo-päiwiä papille
kullekin on suotu kuusi,
mutta muille seitsemännes
wiikko-kautta wietettäissä.

Waikka on wartehen walmistus luonnon
kuutena päiwänä kiireesti käynyt,
ihmeitä suuria ilmestyneinä
tutkiat sittekin tundewat siinä.

Lauhkeasti lausumalla
papin puhe lohduttaa,
waimon saarna waipan alla
miehen mieldä liikuttaa.

Suu on suuri torujalla,
aika reijäksi rewennyt,
wielä sitä suuremmaksi
haukkujalla se hajoopi.

Kyllä kiukku kiiwahalla
rinnan pian riehuttaa,
mutta mieli wiisahalla
lijan liekin lauhduttaa.

Se metsät meillä harwendaisi,
jos kelmit kaikki witsottaisi,
rangaistaisi,
raadeldaisi.

Jospa tundo Jumalasta
katoaisi kansan luolda,
sitte kyllä kuulla saisi
raippa-witsan wingumista,
kalinata kahlettengin.

Usko jalo Jumalaan
ehdon syitä estyttää,
toiwo tulla tuonelaan
siweyttä säilyttää.

Tyhjin päin on työläs päästä
oppineeksi oiwa lailla,
turha tulla mestariksi
ilman auttawaa asetta.

Ylen työläs silmä yksi
ombi tehdä osawangin,
waikka kaksi walmistellen
laitteleepi lapsellensa.

Rietaskin on ristityksi
tullut aikansa alussa,
waan ei wielä kristityksi
wäärän woittonsa halussa.

Pedon pojat penikkoina
owat wielä wiatoina,
mutta murhan tekiää
monda heistä heräjää.

Katsellessa korkealda
huimaus on huonon päässä,
ylhäisyys ja onni oiwa
heiluttawat hellän mieldä.

Monella on mielestänsä
oma wika wielä pieni,
toisen wirhe suotta suuri,
– – wasta arwon ansiossa
ombi osansa isombi.

Paisuma on paha kyllä,
arka koskea kowasti;
lähimmäisen wian woipi
saman laiseksi sanella.

Huokeasti oma huoli
kylwön saapi kyyneleille,
waan ei aina muiden murhe
wedä wettä puolehensa.

Keritsiä aiwan ahma
ombi nylkewä nahangin,
isändänä iso-saita
wiepi wiitangin weroista.

Kuormat kaikki yhden päällä
tuowat onnen tielle haaran;
paino liika järwen jäällä
waikuttaapi kohta waaran.

Laitettuna laki yksi,
sowelias kungin kuorma
kansan kaiken hartioilla,
waran wertaiset werotkin
wahwistawat waldakunnan,
sulan suosion lisääwät.

Syksy-ilma synnyttääpi
pian pilwet taiwahalle,
sota huolet, huokaukset
heti herättää monelle.

Työläs ombi tytywäksi
lyöden tehdä lyödyn mieldä,
piesten lasta lepytellä.

Jota ahjo angarambi,
sitä pihditkin pidemmät,
oiwat owat tarpehelle;
tällä lailla lauhduttaapi
miehen pitkä-mielisyyskin
kiukun kipinät monesti.

Kiukku on jo synnin siemen,
wiha itu ilki-wallan,
waino helwetin hedelmä.

Hukassa on hurskauskin,
kuin on toiwo torkkumassa,
mutta narri naurattaapi
toiwon innossa isossa.

Oikeus on outo siellä,
kussa lahja langettaa,
taikka uhka uuwuttaa
tuomarimme tunnon tiellä.

Kuin on tundo tuomarilla
puhdas niin kuin pundarilla,
niin ei tuhlata totuutta,
eikä wainota wakuutta.

Olka-päillä pää on pieni,
jossa kyllä joukottaingin,
aina ilman ahdistusta,
tiedot löytäwät tilansa.

Kallo ombi maja kallis,
asuttawa ajatusten;
silmät siinä ikkunoina
walon saattawat sisälle.

Otsan taka jalo järki
ombi ottanut asunnon,
saaden sieldä tirkistellä
silmäin terweillä terillä.

Taiwas, ollen taiwutettu
yli maamme ymbäristön,
kutsutahan korkeaksi,
waikka siitä wasta-puoli
kerran joka wuoro-kausi
ombi sywembi sywyyttä.

”Syödä toinen toisiansa”,
se on puhe puolin turha;
sillä siinä jääpi aina
syöjä wielä syötäwäksi.

Puolittain on puhe walhe,
koska linnun (kissan) lapset kaikki,
naaraksetkin nimeldänsä
suotta sanotaan pojiksi.

Kuin nyt kukin wanhenneena
ombi ensin nuori ollut,
niin on nuoruus ihmisellä
wanhembi jo wanhuuttansa.

Laiska äiti lapsiansa
kohden korwat lukitsee,
pääsky parka poikiansa
rakkahasti rawitsee.

Niin kuin pieni linnun poika,
pojes pääsneenä munasta,
talumista tarwitseepi,
niimbä itse ihmisengin
sikiä on syndyneenä
awun aikaisen alainen.

Eipä tuota epä-luulo,
tarha-pöllön tapa suo,
että näkö, että kuulo
tunnon walistusta tuo.

Kamala on kynän kärki
häijyn käyttäjän kädessä,
niin kuin hammas hullun koiran,
waaran waikuttaa monesti.

Ainoa ja armas lapsi
harwoin meillä menestyypi.
Wapahtaja oli wasta
ainoana aika poika.

Luondo, aina armas äiti,
kaiken iän imettääpi
lapsiansa laupiaasti;
oma äiti onnellisten
waan on ammana alussa.

Huolen pito huomenesta
tuopi turwan tarwittaissa,
mutta hullu huoletoina
tänäpänä on jo tyhjä.

Awun muille andawainen
rikas riemua lisääpi,
koska köyhät keskenänsä
olisiwat onnetoina
kaikki puutosten pulassa.

Hywin ombi hywä Luoja
asettanut asiamme,

kuin ei riista rikkahalla
mahdu puolingan mahaansa;
näin nyt jääpi nälkäiselle
tässä tähteistä rawindo.

Nälkä kaikki nielewäinen
tuopi turmion mahalle,
ahneuskin aiwan suuri
woipi waikuttaa wahingon.

Wesi suotta seisowainen
laimistuupi lammikossa,
mieskin, jos on joutilaana,
työhön tylsäksi tuleepi.

Anna sala-asiasta
tieto muijalle mukaansa,
kyllä sitte kylä-kunda
saapi siiwet sanomalle.

Menestywät meillä narrit
joka aika joutawasti,
waan ei wiisaita, wakaita
saada saapumaan kosolda.

Eipä maassa, maailmassa
nähdä narria enemmän,
kuin nyt muotoja mukaillen
peili näitä näytteleepi.

Ystäwyys on yhdeksällä
lyhyt kyllä kymmenesti,
mutta kauan kahden kesken
wiipywänä wiisahilla.

Missä maassa terwe mieli
hembeästi heitetään,
kyllä siellä koto-kieli
hyödytöinä hyljätään.

Waarallinen warkahalle
ombi walossa waellus,
sopimaton sortajalle
kansan warona walistus.

Nuorena jo nöyrtyneeksi
lapsi taiten laitetaan,
samaten kuin saatetaan
wesa-puukin wembeleeksi.

Jos ei wanhemman waroitus
estä lasta ehdon syistä,
laita la-in kuuliaksi,
niin on sillä sielun waara,
wiimeiseldä wielä saapi
kannustella kaakin-puuta.

Syndywä on lapsen syystä
waikeutta wanhemmalle,
niin kuin aina aroistaapi
sormen kipukin sydändä.

Moni hellä heiluwainen
ombi omalla tawalla,
joko irstainen ilossa
taikka hullu huolessansa.

Ajollansa angaralla
julma juhdan turmeleepi,
ombi outo ihmiseksi,
heimolainen helwetille.

Pois on syndi sydämestä,
hengestäkin hewoisella,
mutta kyllä kymmenesti
raatelian ratsastaissa
synnin tundee seljässänsä.

Kussa tuhmin turmeleepi
lurjus luondo-kappaleensa,
siellä keino kerjäläisen
warahin jo walmistuupi.

Awiossa armahassa
rakkaus on rikkaus,
riemun malja maailmassa
kahden hywän hartaus.

Naista naida mieliessä,
liitossakin likisessä

harwoin, ehkä haetaan,
onnen taiwas tawataan.

Kautta naisen kauneuden
poika parka petetään,
koska kynnet kiiwauden
käpälöihin kätketään.

Sido mieles mihin muuhun,
waan ei waimon andamaan,
jota mies, kuin pukki puuhun,
kytketähän kalwamaan.

Matkan maassa alkawalda
wakawasti järjen walda
ilki-wallan waiwuttaa,
tahdon hywin taiwuttaa.

Wiisas wiljan laittelee
siemenestä siemeneen,
tyhmä työnsä jättelee
huomenesta huomeneen.

Tekiälle ombi oiwa
tänäpänä työnsä täyte,
kuin ei ole onnen tiellä
huomen wielä huomassansa.

Arwoa ei aiwan suurta
saada suurilla waroilla,
jos ei niistä jakoellen
synny hyötyä, hywyyttä.

Suku-korkeus on suuri
monen mielestä menoissa,
mutta sydän syttyneenä
kohden korkeaa hywyyttä
ombi suuri-sukuisembi.

Tytymättömänä tyhmä
luulewa on lujan onnen
yksin ylhäisten osaksi,
ehkä maassa matalalla
waellus on waaratoina,
mutta moni korkealda
niin kuin parwesta putoopi.

Pyörimällä kärryn pyörä
jättäwä on jäljet pitkät,
hurja moni huikennellen
juonet pitkiä pidemmät.

Tuolla tukka walkenee,
missä mieskin wanhenee,
waan ei aina wanhendunut
ole wielä wiisastunut.

Sisällys on kirjan sielu,
niin kuin itse ihmisengin
hengi aineessa asuupi.

Weisu, tehty weteläksi,
ei se maista makealle;
sillä neron nesteheksi,
rawinnoksi rakastaapi
Suomi suurusta sanoissa.

Ilman sanan selweyttä
wiisaus on päässä wielä
ahtahalla arwotoina;
sillä eihän kulda kiillä
wuoren watsassa sywällä.

Parembi on pitkistystä
lyhyt meiningi mehuinen,
täynnä hywän hyödytystä
sitä enemmän etuinen.

Toden selwän sekoittaapi
pöllö pitkällä puheella,
wiisas walohon sen woipi
saada sanalla parilla.

Kunniahan kunnon miehen
tarwitahan tunnon tulda,
mutta lasta lausuttaissa
kiitellään jo kipinääkin.

Pilkan piikki puhkaisee
pahat tunnon paisumamme,
ehkä ensin kimailee
koukku-sana korwissamme.

Niin on neidon kuin kukangin
luondo lähdettä lähellä:
kukka tuulen tuutimalla
siinä suutelee kuwaansa,
neito katsoo kaswojansa.

Jokaisella joukossamme
ymmärrystä yldä kyllä
ombi luulossa omassa,
tietämätä elon tiellä
waillisuutta waikeroita
paitsi onnensa osassa.

Ei se ole warsin wailla
wielä miehen wiisautta,
joka joskus älyääpi
heikkouden hengessänsä.

Tytymätä ombi tyhjä,
waillisembi waillisuutta
moni mielessä omassa,
tyhjänäkin tytywäinen
aina rikkaambi rikasta.

Oma tarwe ombi täällä
pieni pienessä iässä,
mutta muiden hyödyn tähden
toinda tarwitaan enemmän.

Luja luulossa omassa
työhönsä on tytywäinen,
uskowainen useasti
warjonsakin jo waloksi.

Itsekäs on ihmisistä
tytymätön toisen työhön,
mutta oma ombi aina
warsin werraton hänelle.

Oma nenä, waikka wäärä,
moniasti on se määrä,
jolla mieldä mitataan,
koska muita mainitaan.

Syyttömästi selkä parka
kowan saunan kohta saa,
kuin ei sydän syille arka
ole, waan ne waikuttaa.

Tarwe taiten pehmitellä
sydändä on seljän kautta,
kuin on rinda riiwatulla
wielä kowembi kowuutta.

Siellä riemu ombi rietas,
meno wailla walistusta,
kussa tuskan tundewaisten
taistehella, tappelulla
hullun joukon huwitusta
hullut hupaillen lisääwät.

Ei paha ihminen ilosta itke,
hywä ei ensingän huolesta naura

Hywän itku ilon tähden
syndywä on sydämessä,
hullun nauru huolen nähden
päässä, järjen pyöriessä.

Wiallista wiskattaissa
turman tuomion kiwellä
waara suuri waeldaissa
ombi omakin likellä.

Suotta syytä suuremmaksi
pelko waaran paisuttaapi,
luulo hellä heikon luona
kissan karhuna pitääpi.

Kuka on kulkenut liukkaalla jäällä,
tuo ombi tundewa elämän täällä
saattawan satoja horjahtamaan,
ihmisen lapsia langeamaan.

Paha hengi pakinoiten
kielet oudotkin osaapi,
koska kansa kaikkialla
ymmärtää sen yllytykset.

Käsky neljäs kymmenestä
puolin waan on wakawasti
kuuldawana kungin lapsen
imetetyn isätöinä.

Wiides käsky nytkin wielä
maahan sotketaan sodassa;
sillä tapota ei taida
weri purskua punainen.

Rikottuna kuudes käsky
saatteleepi teko-synnin
kaswamahan kapalossa.

Lahjan tuodun tuutimalla
tunnon saapi tuomarilla
torkkumahan toisinansa,
waan ei niin Wanhurskautta,
joka tosin torkkuwaisen
tuomaringin tuomitseepi.

Wierahalle wihainengin
koira tutuksi tuleepi,
waan ei lepy tundo tuima
ehdon synnille elossa.

Onnehen on omaisuus
meille jalosti jaettu,
waan ei tuohon tilaisuus
aina ongehen otettu.

Kuin on ennen kuolemaa
onnen muoto muuttuwainen,
niin ei tunne tutkiwainen
tuota warsin wakawaa.

Luonnon laki luondewasti,
wakawasti waikuttaa,
jota ei woi joutawasti
miehen tahto taiwuttaa.

Kussa ei ylene ymmärrys heikko,
siellä nyt silmähin käändäjä, peikko,
syyt sywät salaten ihmehet täyttää,
tahtonsa tawalla tuhmille näyttää.

Ihme-työ on iso täällä
silmän käändäjän käsissä,
useasti usko siihen
itse ihmettä isombi.

Siitä suureneepi ihme
walehestakin walettu,
kuin on usko umbi-silmä,
wailla waloa totuuden.

Usealla ombi usko
warsin wailla perustusta
andamata ajatuksen
ensin tutkia totuutta.

Aina joka asiassa
waikutuksesta on waari
otettawa osawasti:
suka, joka suorittaapi
karwat kaswaneet ihossa,
tuopi tuskan rupiselle.

Rakastaissa rauhatongi
kaunistuupi kaswoildansa,
mutta wihan wiipyessä
tuimistuwat sillä silmät,
otsa rypistyy ojille.

Laumat kaikki lapsinensa
ymmärtäwät yksi toisen,
waan ei iso ihmis-kunda
oppimata oikeasti
ole kieliä osaawa.

Oma indo opittaissa
hywin aina hyödyttää,
niin kuin puita poltettaissa
tuuli tulen sytyttää.

Tuhma tunnon walkeutta
wielä elossa wihaapi,
tarha-pöllö päiwän koiton
soisi sammuwan idässä.

Wäärille ja wiekkahille
waaran waikuttaa walistus,
joka piesten pimeyttä
ilmi tuopi konnan koukut
häwäistykseksi hänelle.

Kelpo kynä kiitteleepi
waikutuksia wakuuden,
taikka puhki pisteleepi
monet paisumat pahuuden.

Paisuwat ja pahat juonet
waikuttawat waikeutta
kowin niihin koskettaissa,
jonga tähden moni täällä
niitä peittelee pelolla.

Luulo luja laitteleepi
torkkuwaisen toiwomaan,
wielä mielen wietteleepi
uniakin uskomaan.

Turha luulo tunnetaan,
koska unet uskotaan,
tuoden ennen erhetystä,
kuin nyt järjen jännitystä.

Juoksu julma juhta raukan
työhön tylsäksi tekeepi,
jolla sitte joka aika
käypi kyndökin hitaasti.

Kunnollinen kulkewainen
aina armahtaa hewoista,
turmioon sen tuottawainen
wiepi wiljangin majoista.

Kiirehtien kiljuttaissa
raaka hewon raateleepi,
hiljembääkin hihtäwainen,
joka warhain waljastaapi,
ombi ehtiwä edemmä.

Perittyä pedon luonnon,
hyljänneenä hywän-suonnon
miestä woipi wartioita,
petona sen piirittää,
walmistajan wahingoita
kahlehita kiinittää.

Luja luondo-kappaleille
ombi kowa omillensa,
taipuwainen tappohongin
werta weljensä himoiten.

Welka on kuin wesa maassa,
jonga warjo joka wuosi
laweneepi weron lailla.

Asioissa ahtahissa
joskus järki järisee,
niin kuin neula komppassissa
sinne tänne tärisee,
mutta wielä wiiwähtyy,
pian jälle pisättyy.

Yritysten yli woiman
laatu ombi lasten leikki,
koska kokewat hypellä
yli warjonsa walossa.

Häijy on kotonsa häpiä, waikka
syytöinä siihen on syndymä-paikka.

Luonnon lujan waikutusten
mukahan on moni muinen
kummat Jumalat kuwaillut,
mutta suuri Suomalainen
täydellisemmästi täällä
yhden äkännyt älyllä.

Welhon walhe walmistaapi
häijyn häpiän hänelle;
uskojalle unduneena
on se häijymbi häwäistys.

Jolda järki puuttuu,
walistusta wielä wailla,
sillä mieli muuttuu
joka hetki heikon lailla.

Tuuli wiirit wäändää,
mukahansa muuttelee,
halu hellät käändää,
wipuhungin wiettelee.

Kyllä kirjasta jalosta
miehen mieli wiisastuu;
aina auringon walosta
kuungin kylki kirkastuu.

Wiisas waaran waikutukset
tundewa on tulemassa,
hölmö wasta wahingosta
niitä tundemaan tuleepi.

Joka täällä joutawasti
ensin härkänä elääpi,
härkänä se häwiääkin
maalda, muistosta jokaisen.

Waldakunnan wahwitteeksi
kukin wetäkön weronsa;
sillä otot owat sille
hyödyn yhteisen hywäksi;
wasta watsan einehestä
jäsenetkin jännin saawat.

Waras, joka waeldaapi,
hihteleepi hiton lailla
yksin yösillä ajoilla,
luulohon on luottawainen,
että händä hämärässä
ei nyt siinnä Luojan silmä.

Kurjaksi kyllä jo kutsua woi sen,
joka on tunnota turmio toisen,
warsingin wahingon tarkoittajaa
peräti pahaksi sanoa saa.

Kyllä käskyt kymmenetkin
rikkoa jo rietas woipi,
koska kerran yli yhden
ehdolla on ehtineenä.

Joka walhetta walaapi,
se on peikko pettämäängin;
joka joskus warastaapi,
taipuwa on tappohongin.

Kaikki owat onneksensa
waatiwaiset wanhennusta,
waikka moni wanhenneena
soisi nuoreksi näkönsä.

Aika ombi aina ollut,
mutta ajan mitat maassa
luetahan luomisesta.

Tietoja on elon tiellä
ilmestynyt ihmisille,
mutta tietämättömyyttä
ombi edessä enemmän.

Ylpeyden yldywäisen
tundo tuhma synnyttää,
pöyheänä pysywäisen
sikiänsä säilyttää.

Wesi-tauti wiipywäinen
paljon wartta paisuttaa,
ylpeyskin yldywäinen
tunnon kowin turwottaa.

Turwonneena tuhmuudessa
ylpeys on yhtä rietas
kohta sekä korkehilla
että maassa mataloilla,
jotka sillä joutawasti
pian arwonsa pilaawat.

Sekä itse ihmisillä
että muilla eläwillä
ombi armo alkunansa,
kuolemakin yhtä kurja;
yksinänsä ylpeyttä
waan on syndisen sisällä.

Jos ei kuolo kukistaisi
ylpeitä ja ynsiöitä
kunnotoina kulkemassa,
niin jo maata mainittaisi
houra-huoneeksi isoksi.

Kyllä kuolo kulkewaisen
köyhän pelastaa pahasta,
rikkahangin riehuwaisen
kowin raskaasta rahasta.

Waikka wähän näkewäiset
owat yöllä yhden silmät,
toisi-silmänäkin toinen
luulon kautta kamalatkin
kummat kuitengin näkeepi.

Ihmisten on itseänsä
työläs tulla tundemaan,
mutta muita moittimaan
keweämbi keskenänsä.

Kandawainen kateutta
saapi neuwoa nenäldä,
joka suopi herkun suulle,
ehkä siitä sieramille
löyhkä turha waan tuleepi.

Kuin ei salli Luoja suuri,
awulla nyt apulaisen
täällä koston täyttämistä,
niin on turha tuota luulla
että piru piestä saapi
syndisiä syiden tähden,
joilla ombi oma tundo
kostajana kowemmasti.

Pirua ei piiskuriksi
panna pahan-elkisengän
tämän maailman menoissa;
sillä hän on itse häijy,
ylin ystäwä pahoille.

Kilwan ajo, hewon kiusa,
ombi woittajan wakuutus,
että hän on ensimmäinen
ehdittäissä elämästä
tuonne helwetin tuleengin.

Tuhma, ei se tunnotoina
pidä luodusta lukua,
waan on kurja, kunnotoina
itse sudelle sukua.

Lurjus ombi luulewainen
Luojan silmän sokeaksi,
koska suotta surkeutta,
iloitengin ilkeästi,
luonnon lapsille lisääpi.

Kuin ei laki lausumalla
kiellä luodun kiusausta,
estä ehdon hirmuisuutta,
niin on wielä waillinainen
järjen wakaisin walistus.

Alkajoiksi aawistusten,
kaiken laisten kauhistusten
aina henget arwellaan,
waan ei näe silmä näitä;
wasta waikka sarwi-päitä
kautta luulon katsellaan.

Rohkea peto on paha jo paljon,
pahembi kaiketi kawala wasta.
Näin ombi wiekkaus wihollisengin
häijjymbi julkista wainoa julman.

Wiekas, päältä wilpitöinä,
asiansa ajelee,
miehen monen mieletöinä
wipuhunsa wiettelee.

Arkissansa ahtahassa
N o a saatti nopeasti
eri-laitkin eläwistä
kesyneiksi keskenänsä
tulwan tullehen ajalla.
– Kehno, kuin ei kelpo rauha
tullut tuosta kestäwäksi
luonnon lapsien wälillä.

Synnin syitä osto, myyndö
andeheksi ei nyt anna,
ehkä muinen Paawin maissa
taiwahita tarjoittaissa

joskus wäärä woiton pyyndö
syille pyysi hinnan panna.

Yhdestä juuresta kaswawat kaksi:
syndi ja kosto,
waikeat, joista ei wapahda meitä
myyminen, osto.

Turhin tuota walitamme,
että A a t a m i ja E e w a
eiwät totelleet totuutta,
koska itse ilkeästi,
ehkä ehdolla samalla,
järjen jätämme hywästi.

Laiska lallun kerjun käyndö
inhottaapi ihmisyyttä;
näin on riettaan rukouskin,
paitsi tunnon parannusta,
Herran edessä häwäistys.

Yököt yöllä lendäwäiset
pakenewat päiwän nousten
pian pimeään pesäänsä,
walistuksen waljetessa
häwiäwät häijyt juonet
pojes ihmisen powesta.

Toisen töitä tirkistellen
wieras wikoja näkeepi,
waan ei siinnä silmä niitä
kesken keinoissa omissa.

Narrille nyt naurettaissa
rohkeus sen raukenee,
piruakin pilkattaissa
wäki sildä wähenee.

Tehden teitä itsellensä
kunniangin kukkulalle
moni muita moitteleepi,
mutta muita moitellessa
jääpi häpiä hänelle.

Terwata ei paha parka
taida kuuta taiwahalla,
eikä saastuttaa sanoilla
kunniata kuulun miehen.

Kallis arwon ansiossa
ombi toiselda todistus,
halpa kiitos oman kielen
suussa tyhjäksi sulaapi.

Nähtäwästi närkimmätkin
puolin owat puuttuwaiset,
työnsä täydellisimmätkin
walmihina waillinaiset.

Piiskat, ehkä pienimmätkin,
lasten leikki-tawaroina,
merkitsewät sitä meillä,
että wasta ei woi tulla
piiskurien puutos maassa.

Riemullansa riehuwalla,
riettahalla
moni muita rasittaa,
oman onnen turmelleena,
tuhlanneena
wasta itse walittaa.

Elon taulun etu-puoli
ilon meille ilmoittaa,
mutta musta, niin kuin huoli,
toinen taho kamoittaa.

Meno pyhä, pysywäinen
arwona on aiwan oiwa,
koska konnakin kokeepi
sillä peitellä petosta.

Tyhjästä on kaikki tullut
muinen maailman alussa,
waan ei meille menestystä
lähde lähteestä samasta.

Onnen lahjat owat aiwan
muuttawaiset muotoansa,
eikä kestä elämässä
muu kuin arwo ansiosta.
Rikas, oiwa olduansa

tonttukin on totisesti
nyt jo keppi-kerjäläinen
käyrä-niskana käwellen.

Endisistä eläwistä
moni suku ombi suora,
mennyt maalda matkahansa,
männingäiset, hitot, hiisit
kaikki owat kadonneina.

Almanakan arwiolda
kuu on uusi useasti,
mutta armas auringoinen
aina wanha ja wakainen.

Kahta kuolemattomuutta
mainitaan, ei maassa uutta,
yhtä kungin kuolemassa,
toista tosin kunniassa.

Paha pahan sanomansa
siiwotoina siiwittää,
niin kuin haaska haisuansa
lendämähän lewittää.

Moni konna koston tähden
kohta kyllä nöyristyy,
niin kuin koira kepin nähden
käpälöille käyristyy.

Usea urho on elonsa aikana
parralda miehenä, mieleldä poikana.

Tyhmä onnen tyköänsä
pakenemahan paneepi,
wiisas tämän wierahansa
aina arwossa pitääpi.

Monen miehen elo kurja
ombi täällä outo, nurja,
koska hammas heldiää,
ehkä leipä lewiää,
pääkin päällä paljastuu,
waikka parta wahwistuu.

Rikkahan ja kyllä köyhän,
wiisahan ja warsin löyhän,
kaatuneina kallellensa,
tuoni saapi tallellensa.

Halut, järjen hallitessa,
owat orjat sielun siiwon,
mutta raawas on se raukka,
jota hallitaan haluilda.

Kyllä ombi onneksemme
yksi aina apu toisen,
niin kuin kungin kulkewaisen
jalka toiselle jalalle.

Auttawa on asiassa
miesten yksi-mielisyys,
awiossa armahassa
yhdistäwä ystäwyys.

Kuin ei isä itsellensä
pojan waimoa walitse,
eikä emä wäwyänsä
ota omaksi waraksi,
niin on neuwo, waan ei walda,
näin nyt nähtäwä hywäksi.

Huolimata huutamalla
suruansa suurendaa,
aika aina kulumalla
parahin sen parandaa.

Työssä ja toimessa,
menossa monessa
tahto ja taipumus auttawat aina,
kuin woima kungin on Luojalda laina;
innolla isätkin woittiwat waiwat,
arwosta osansa alati saiwat.

Tawaroista ombi taidon
säästö aina säilywäisin,
jok' ei joudu warkahalle,
tule turmioon tulessa,
eikä koske koikan siihen.

Kyllä kirjoja kosolda
woipi olla oppineella,
mutta wasta wiisahalla
pää on paras kirja-kaappi.

Indo, saatu syndymään,
töissä toimen näyttää,
paino, pandu wetämään,
seinä-kellon käyttää.

Paha parka hyljätään,
petollista peljätään,
mutta hywä muistetaan,
arwo sille annetaan.

Wältettäwät owat wäärät
esi-merkit elämässä,
niin kuin waarat waeldaissa
silmin nähtyä siwuilla.

Hywän luolda luopuneina,
paenneina pahan luoksi
kaikki owat karkulaiset,
raukat aina rauhatoina.

Sangaria on jo saatu
nähdä monda maailmassa,
mutta se on niistä suurin,
joka pakenee pahuutta.

Ylös päin ei wesi wuoda,
wetelänä miehen mieli
kulje arwon kukkulalle.

Wiekas wäärän woiton pyyndö,
joka petti perkeleengin,
tuopi turmion monelle.

Wiina weren waristaa,
mutta järjen jähdyttää,
arwoakin ahdistaa,
koska päätä pyörryttää.

Wiina kielen wietteleepi
puuttumata puhumaan,
mutta tunnon tuotteleepi
kauan sitä katumaan.

Pian pukki pilkattaissa
puskewa on puolestansa,
narri moni naurettaissa
kohta kiiwastuu kowasti.

Paha sana suuttuneelle
ombi kiukkunsa kihoitus;
kiwi koskeen wieritetty
kohta kohua lisääpi.

Konnahan on koskewainen
puhe puolikin pahasta;
huudettaissa huomaitseepi
kohta koirakin nimensä.

Ensimmäinen ombi ollut
meillä sääty meikäläinen,
wasta wapa-sukuisuutta
haluawat halwat miehet
oman onnensa lisäksi.

Suotta wapa-sukuisuutta
elämässä etsitään,
kuin ei kuolemattomuutta
päästä siitä perimään.

Luonnon laki ei se estä
kuolemasta korkeaakan,
eikä anna alhaisengan
kuolla kahdesti kiwulla.

Pirut owat pienimmätkin
herrat suuret helwetissä,
ylen täynnä ylpeyttä
synnin orjahin seassa.

Työn ja hyödyn hyljänneenä
eipä huoli hölmö huolla,
kuitengan ei tahdo kuolla
nälkähänsä näändyneenä,
waan nyt kyljet kyyristää,
kerju-kepin käsittää.

Hepo ombi sekä heikko
että laiha laiskan miehen,
wiimeiseldä waihtuwainen
kerju-kepiksi hänelle.

J e s u s kulki kunniaansa
muinen aasilla ajellen;
meillä moni ratsastaapi
helwettihin hewoisella.

Syykin pieni syndyneenä
työmme tyhjäksi tekeepi,
niin kuin rakon raiskiolle
saapi neulangin nenäinen.

Synnin syihin sieluansa
waatia nyt waipumaan,
terwata on tappuransa
paremmasti palamaan.

Oma murha on se syndi,
jonga tähden ei jo täällä
kalwa katumus sydändä,
eikä rasita epäilys.

Suotu suuta andamalla
neidon kiitos ombi oiwa,
kielen kiitosta parembi.

Waimo siiwo suosiolla
miehellensä myöndywäinen
on kuin waate wartta myöden
saatu sopimaan somasti.

Katsowainen kauneutta,
waan ei järjen walkeutta,
naisen luonnon lauhkeutta,
suotta siihen mielistyy,
ehkä kerran kyllästyy,
petettynä peljästyy.

Harwoin hengen hartautta
naiman sääty säilyttää,
koska raha rakkautta
sydämessä sytyttää.

Wiisas waimon walitseepi
waillisenakin waroilda,
wikoja ja wirheitänsä
peittämätä perinnöillä
naipi naisen alastoina
oman mielensä mukaisen.

Kyllä owat kymmenesti
riitaisina pää ja rinda,
waikka wasta yhtyneinä
hyödyn hywässä lisääwät.

Aina hywät ajatukset
owat engelit elomme,
mutta mustat houraukset
pirut, poistajat ilomme

Pilwinen aamu on alkuna
paistawan päiwän,
murehet muuttuwat monesti
riemuksi rinnan.

Jos laki yhden langettaa
ja toisen warsin wapahtaa,
niin on se outo säändö, –
jos edut yhden enendää
ja toisen toiwon wähendää,
niin wäärin käy sen wäändö.

Tosin woipi toisinansa
wäki-walda wainollansa
miestä pauloissa pidellä,
waan ei sielua sidellä.

Täydellisyyttä ei tawata täällä
maan, mullan päällä;
löytywä luulossa waan se on wielä
turmion tiellä.

Nuolen tila warsin wäljä
ombi aina ambujalla
maassa maalinsa siwuitse;
tästä syystä työläs täällä
ombi osata totuuskin.

Wielä kaksi wihollista
taistelewat tandereella:
walhe yksi, tosi toinen,
joilla owat joka aika
puolustajat kahden puolen.

Tundo tuhma synnyttääpi
luulot lijat liehuwaiset,
niin kuin herättääpi höyry
kesä-yönä keijusetkin.

Useasti uskon tähden
järki jätetään hywästi,
jota sitte silmin nähden
täällä peljätään pyhästi.

Jumalansa kuva kuulu
ombi ihmisen olendo,
joka jälle Jumalalle
kokenut on kuwan tehdä
oman muotonsa mukaisen.

Peto raukka raateleepi,
murhaa muita näljän tähden;
mutta miksi miehet julmat
surmailewat sukuansa,
kuin ei kelpaa liha syödä,
nylkemätä nahka jääpi?

Nälkä paha pakoittaapi
pedot muita murtamaan,
kehno woitto kehoittaapi
kansat suotta sotimaan.

Lapsi, wailla synnin syitä,
ensin hambaita elääpi,
sekä hammas että syndi
sitte löytäwät siansa.

Aina kohden kadotusta
ales-käsin ajellessa
keweä on keikutella,
mutta ylös yrittäissä,
waeldaissa wasta-maata
työläs päästä matkan päähän.

Luondo isä-lurjuksella
hyljänneellä hywän lapsen
ombi koiralda otettu –
heittäwäldä hedelmänsä
emän huolehen elossa.

Osa, waikka waillinengin
tytywäisellä on täysi,
raha, riista, rikkauskin
tyhjä tytymättömällä.

Tytymätön, aina tyhjä,
waatimusta waan on täynnä
ensin tässä elämässä,
sitte manalan majoissa.

Kyyneleillä woipi kyllä
huokaukset huojennella;
turmat, kowat tuulen puuskat
sade saatu lopettaapi.

Tuldua turmion angaran aiwan
ei ole walitus estäjä waiwan;
kärsimys kestäwä käypi nyt waan
huolda ja waiwoja huojendamaan.

Puhallellen pullistettu
rakko pian raukenee,
paha juoni paisutettu
pikemmästi pienenee.

Waikea on walhe kyllä
oikeana olewalle,
mutta tosi toisinansa
walhettakin waikeambi
ilkeälle ihmiselle.

Kuin on köyhä, köyry-selkä,
tarpehensa taidotoina
suotta suureksi lisännyt,
sitte ombi sille työläs
päästä puutosten pulasta,
josta hassu harha-tielle
pian wietellään pirulda.

Miehen kallo, täynnä mieldä,
arwon saapi niin kuin aina
tähkä täytetty jywillä.

Awiossa armahassa
miesnä mies on naisen turwa,
seipääsehen sitomalla
saapi wesakin wakuuden.

Oppi, wailla walistusta,
hyödyn tuopi aiwan turhan;
se on silmä tarha-pöllön
pääsemätä päiwän sinne.

Enemmän kuin hölmön hengi
rakastawat kärpäs-raukat
walistuksen walkeutta,
koska kohden kynttilääkin
siiwin syöksewät siwulda.

Eri-äänen eläwistä
joka suku ombi saanut
ilmoitella iloansa,
waiwojansa walitella,
kala waan on äändä wailla

Ehkä eri-laatuisilla
eläwillä eri-äänet
owat oudot keskenänsä,
kuitengin nyt kukin toisen
hätä-huudon huomaitseepi,
ymmärtääpi yldä kyllin.

Itku, nauru ihmisillä
owat yhtä yli maata,
mutta kielen muutoksissa
tosin tawataan eroitus.

Onnen osa ombi täällä
yhden wailla, toisen täynnä;
wasta kuolo kulkewainen
tasa-jakoa tekeepi.

Totisesti elo toinen
ombi oiwa tuonelassa,
kuin ei sieldä karkulaista
tule yhtäkän takaisin.

Kyllä warat isän wanhan
poika perimään tuleepi,
mutta opit oiwat saapi
itse kunnolla kokoilla.

Saastaisina saastaisuutta
harrastawat häijyt henget,
sika-laumangin sisälle
kerran tungiwat kedolla.

Arwo täällä ansiosta,
waan ei suurten suosiosta,
ombi kungin kunniaksi,
muistossa ei muuttuwaksi.

Moni suuri suojeleepi
alhaistakin, joka aina
myypi mielensä hänelle;
piru suopi suosionsa
sille, jonga sielun saapi
kerran myöndymään mukaansa.

Paha hengi saatti synnin
maahan maailman alussa,
että ombi ollut työläs
saada pojes saastaisuutta
wesi-tulwangan tulolla.

Oiwa ombi kallis kulda,
joka kaikki kiilluttaa,
mutta oiwembi on mulda,
joka jywän juurruttaa.

Wäärä ombi sota, surma,
niin kuin muukin meno turma,
paitsi, koska karkoitellen
wainon walda poistellaan,
wihollista wastustellen
wapautta warjellaan.

Sillä lailla sikiääpi
ylpeyttä ynsiöille,

koska heikot hellän mielen
arwon annolla pilaawat.

Kussa miesten mieletöinä
tuhmuus turpoaa isoksi,
siellä tarwe ombi tehdä
nämät neljä-jalkaisiksi
painon kandamaan paremmin.

Laiska pian lakastuupi,
maseneepi suotta maaten,
niin kuin puukin pitkällänsä
maassa lewäten lahoopi.

Ahdas pää ei myöden anna
tulla mieldä tundemaan;
tyhjänä on työläs panna
säkkiäkin seisomaan.

Ylen suotta ylpeälle
arwo annetaan monesti;
sillä arwon ansaitseepi
wasta nöyrä ja wakainen.

Kateus on kaikkialla
kurja kuolewan nahassa,
niin kuin toukka tuohen alla
kuorta kalwellen salassa.

Welka-miehen wertaisesti
kiildäwänä käypi kuukin,
jolle aina auringolda
loiste lainataan waloksi.

Säästämätä wara wanha
kunnottomalda kuluupi,
laina uusi laweneepi
sitte suureksi hänelle.

Pyörälle kulkeissa kitinä kaswaa,
kuin se on kuiwana, saamata raswaa;
näimbä nyt ihminen itsekin huokaa,
jolla on nälkä ja niukalda ruokaa.

Armo-leipä ombi aina
suulle katkera, suruinen,
mutta oma muruinengin
raitis, riemuinen rawindo.

Wiekkaus on raha wäärä:
päällin puolin kiildäwäinen,
aina arwota sisäldä.

Sydän sula, käytös siiwo
ansaitsewat arwon suuren
kunniaksi kungin säädyn
eroitukseta elossa.

Kissat, koirat kekenänsä
woiwat sopia somasti,
waan ei suositu walistus
kanssa menon wielä wäärän.

Ehkä kohta kokonainen
ombi laatu pienen lahjan,
kuitengin on kungin luullen
puoli suuresta parembi.

Täytettäissä täällä töitä
wanha wähästä wäsyypi,
mutta yksin yli öitä
wielä walweilla pysyypi.

Monella on mielestänsä
iso luulo itsestänsä,
waikka ombi weitsi wyössä
aiwan tylsä aika työssä.

Kyllä mielen mitat saadut
kielestä jo keksitään,
eläwäingin eri-laadut
äänestänsä älytään.

Turhin werta wuodatellen
jouto-jahti huwittaapi
maassa miehiä monesti,
ombi opetus piruille
ajamahan ahdistellen
heitä helwetin tiloilla.

Sopiwa on sonnin kiista
Hittolan Hispaniassa

julmuudessa juurtuneille,
kussa itse kurjat miehet
owat sonnien siassa.

Pahastakin paikoittaisin
ombi hyödytys hawaittu;
laastarina pirun p–ska
monen terweeksi tekeepi.

Pahalla on paatuneena
lupa kirkossa käwellä,
pirullekin paratiisi
oli oudosti awoina.

Ruikutus woi ruma olla
kadotuksen kattilassa,
waan ei siellä wanhan suusta
kuulu hammasten kiristys.

Eipä auta aina luulla
leiwän puutosta pahaksi,
sillä se on neuwo selwä,
työhön muistutus monelle.

Iso walda ilkeällä
oman edun etsiällä
waaran waikuttaa monelle,
häwyn saawuttaa hänelle.

Se on pirun welji-puoli,
joka järjestä ei huoli,
waan nyt walon estyttäisi,
pimeyttä pitkistäisi.

Moni järjen jähdyttäisi,
jos sen saisi sammumaan,
arwon meildä menettäisi
alkamalla ammumaan.

Ei se waadi walistusta
pieksemähän pimeyttä,
jolle hyöty hämärässä
muiden waiwasta waluupi.

Ilkeä ihminen järkeä moittaa,
koska sen loiste jo kansalle koittaa,
hämärän wieläkin wiipywän soisi,
jossa hän woittoa wiljellä woisi.

Ihmisiä innossansa
hyöriwinä hywän tähden
enin löydetään elossa,
paljoutta pahan joukon
seuran seassa wähemmän;
muutoin maa jo muutettaisi
warsin petojen pesäksi.

Kadehtia kauhistuupi
nähden onnen naapurilla,
wasta toisen wahingosta
rinda riemastuu hänellä.

H i t t o l a s s a hirwiässä
tuhansien tunnon waiwa
kandawalle kateutta
ombi liewitys omansa;
mutta muiden riemu runsas,
tawattawa taiwahassa,
tuskan tuottaisi hänelle.

Peto kandaa karwojansa
ulos käsin käännettyinä,
mutta moni miehen poika
näyttelee waan nääwelinsä.

Jolla ombi raaka rinda,
se ei toista säästää huoli;
pyhä waan on oma pinda,
aiwan arka taka-puoli.

Arwotoina alhaisesti
hassu kohta harrastaa:
Jumalata julkisesti,
salaisesti saatanaa.

Pimeyden, pirun wallan
järjen loiste lopettaa,
hauteleepi hengen hallan,
epä-luulot luowuttaa.

M i k a e l i woitti muinen
P e i k o n paisuneen pahaksi,

waan ei, waikka woimatoina,
häijyn wiekkaus häwinnyt,
johon hellät, heiluwaiset
wielä luottawat lujasti.

Oikeutta opittaissa
wäärä meno wähenee,
kaikki tasan kannettaissa
kuorma kukin kewenee.

Kumma! kuin ei Kaikkiwalda
woinut parandaa pahuutta,
jonga tuotti turmioksi
piru A a t a m i n awulla.

Auttamalla alammaisten
Waldias on wasta wahwa,
joka sitte jokaiselle
ombi onnensa wakuutus.

Tutkimata, tunnotoina
ahdas mieli arweleepi
onnen oma-tekoiseksi,
pirun wainoksi wahingon.

Arwo oiwa ansiosta,
suurten, pienden suosiosta
kelpo miestä kohtelee,
jota järki johtelee.

Sileällä siallansa
kanan muna ei nyt kestä
pystyisenä pysymässä,
mieli heikko, heiluwainen
wielä sitäkin wähemmän.

Onnen ratas ombi meillä
pyöriwänä pysywäinen,
waihe wasta tuonen teillä
wiimein lopun löytäwäinen.

Meikäläinen matalalla
hiljallensa hihtelee,
koska suuren korkealla
tuulen puuska turmelee.

Sielun puhdas puku,
waan ei suuri suku,
elon kaiken täällä kaunistaa,
ansiolla arwon wahwistaa.

Lahjoilla ei lepy luondo,
kalma katso korkeutta
tuhansia tuomittaissa
maalda tuonelan majoille.

Hassujakin haudataan
maahan menolla pyhällä;
mutta sitä siunataan,
joka hyödyttää hywällä.

Waaran tullen wastahansa
pako pelastaa jäniksen,
jalo-peuran jaksawaisen
ombi woimassa wakuutus.

Kyllä koirat keskenänsä
riitelewät riettahasti,
mutta wasta sutta wasten
yhdistywät ynseätkin.

Waarassakin waikeassa
rohkeus on rinda-luissa
huojennukseksi hawaittu,
wielä ajan ahdistaissa
murhe-päiwän pimeängin
woimme toiwolla walaista.

Huokeambi haukkumalla
ombi suotta saarnattaa,
kuin nyt järjen johtamalla
sydämiä sulattaa.

Joka täällä joutawasti
Herran puolesta puhuupi,
se, se händä häpäiseepi
saastutetuilla sanoilla.

Walhe yksi tosi toinen
sanomina saawat siiwet,
waikka walhe wiimeiseldä
wäärin lennellen wäsyypi.

Weron ottajoita ombi
ollut monda maailmassa,
waan ei kuolon wertaiseksi
ole yksikän ylennyt.

Kewät kaunis keikutellen
siitteleepi sikiöitä,
joita suwi suojeleepi,
mutta syksy tuopi surman,
talwi tappaapi tuhannet.

Tautia ja tuskaisuutta
ombi kylläldä kylissä,
mutta kuolo kulkewainen,
lähetetty lääkäriksi,
kaikki pelastaa pahasta.

Wiisas, tullen myötä-tuulen,
seilin siimat hellittää,
waikuttaissa wasta-tuulen
hölmö liinat lewittää.

Kerskaten on kukin oiwa,
waikka siellä wähän woiwa,
missä miestä waaditaan,
tarkkautta tarwitaan.

Järjen jalon jännissänsä
kirja kehnokin pitääpi,
sonda saatu säästöstänsä
laihon kaswua lisääpi.

Häijy hengi heiluttaapi
elämässä ensin niitä,
joita käypi keksimässä;
kissakin nyt hiiren kanssa
leikitseepi lemmon lailla,
syöpi sitte saalihinsa.

Petoja nyt pyydettäissä
pyssyä ei suotta suurta
täällä tarwitse tapailla,
wasta warten ihmisyyttä
owat tehtyinä tykitkin.

Kuin on maassa kaikki kansa
rauhan puolda pitäwäinen,
niin ei wieras wäijywäinen
woita sitä woimallansa.

Ahma mies on aina wailla,
peljättäwä pedon lailla,
joka wielä woipi niellä,
jos ei tuota kahle kiellä.

Isändäänsä ilkeääkin
kurjan kuuleman pitääpi,
mutta moni ehdollansa
ombi orjana himonsa.

Puoli wiisas, puoli hullu
puolda puuttuwat molemmat,
ehkä edellinen ombi
puolinaisena parembi.

Moni mies on warsin walmis
andamahan aina neuwon,
waikka ei se wakawasti
auta neuwon andajaakan.

Ahdas meillä maailmassa
ombi onnen tilaisuus,
wäljä tuohon tuonelassa
iso iän-kaikkisuus.

Sekalaiset seurakunnat
woiwat tulla tuonelaan,
waan ei wasta kelmi-kunnat
oikeahan onnelaan.

Pahan hengen palwelusta
pimeässä pidetään,
jota warten walistusta
elon tieldä estetään.

Parembi on pahan hengen
wiha meille wiatoina,
kuin nyt sula suosionsa
synnin syngeän tilassa.

Porsahana moni poika
ombi koulun käwiäksi
warustettu wanhemmilda,
saatu sikana takaisin.

Toisen työtä tutkittaissa
katehella karsas silmä
työssä taikka tekiässä
wiisi wirhettä näkeepi.

Wirhe wieras syyttömälle
useasti tuskan tuopi;
selkä raukka raippa-witsat
saapi syystä sydämessä.

Aina lahjan andamalla,
osan siitä ottamalla
käypi tosi torkkumaan,
oikeuskin ondumaan.

Kiukun hiilet kiiwahalla
syykin pieni sytyttää,
mutta mielii wiisahalla
jälle pian jähdyttää.

Oma waiwa opettaapi
toisen tuskan tundemaan,
tahtoakin taiwuttaapi
huonon kanssa huolemaan.

Armas toista auttelee,
weikon haawat woitelee,
mutta muulla kondiolla
raaka rinda woipi olla.

Moni hellä-mielisesti,
moni suotta suruisesti
tällä maalla matelee,
yhden werran woittelee.

Huwitus on huolen este,
nuorten nerollekin neste
wirwoittawa wiisautta,
taitoa ja tarkkautta.

Tyhmällä on tyhjä kallo,
täysinäinen näöldänsä,
warsin niin kuin waski-pallo,
tornin nuppi nimeldänsä.

Kuin on suonut suuri Luoja
ilon ihmisten hywäksi,
niin ei tuosta turhin täällä
sowi murhetta mukailla.

Ruostumahan ruwenneena
rauta ruupuna hajoopi,
laiskuudessa lahoneena
mieskin maaldansa katoopi.

Täyttämätä työnsä heitti
moni hölmö huomeneen,
mutta huomis-päiwä peitti
työhön tilan ehtyneen.

Muutettua werot muille,
rasitukset raskahatkin,
wapa-sukuisten nyt warsin
keweä on keikutella
kuorman kandajain siwulla.

Monella on suku suuri,
aiwan kuulu kunniassa,
waan ei siitä saapumassa
ole oman arwon juuri.

Hywän-suondo sydämessä
ennen saapi sauwallansa,
kepillänsä kerjäläinen
autuutehen owen auki,
ennen kuin nyt Kuningaana
moni, muille kowin kylmä,
waldikalla ja waroilla.

Toiwo lendäin lepsutellen
kohden taiwasta kokeepi,
siiwillänsä sipsutellen
sian sielulle hakeepi.

Usko ombi useasti
saanut petokseen pesänsä,
josta wasta järjen walda
hänen walohon wetääpi.

Pettäjöildä Luojan laina,
järki jalo hyljätään,
waikutusta walon aina
peitetään ja peljätään.

Riita riemun häwittää,
syitä suotta sytyttää,
mutta mieli sammuttaa,
kiukun hiilet hiiwuttaa.

Ihme! että sille suuret
luonnon lahjat lainataan,
jolla omat juonden juuret,
tahto paha tawataan.

Uskot usein maailmassa
owat oudot, erinäiset,
todet tuolla tuonelassa
yli äärten yhtäläiset.

Onnen merta melowaiset,
waiwan suota sotkewaiset
yhdistywät tuonen tiellä,
saawat sitte lewon siellä.

Jak. Juteinin
Kirjoja.
Yhdeksäs ja wiimeinen Osa.

Tarina ja Kummitus-
K i r j a.

S u o m a l a i s t e n
Walittuja Sanan Laskuja.

J a k. J u t e i n i.

W i i p u r i s s a.
J. A l f t h a n i n Kirja-painosta,
wuonna 1858.

Aineet.[i]

Tarinoita 309
Kummituksia
Suomalaisten Walittuja Sanan Laskuja 317

[i] Tämä on jäljennös teoksen alkuperäisestä sisällysluettelosta, jonka sivunumerot on muutettu. Kursiivilla painettua Kummituksia -osaa ei ole julkaistu lainkaan tässä yhteydessä, koska se oli ilmestynyt kokonaisuudessaan jo vuonna 1819. Ks. ”Kummituksia, elli Luonnollisia Aawis-Juttuja, Walistuksen lisäksi. Lyhykäisesti ja wapaasti Saksan Kielestä Suomeksi tulkitut J. J___da.”

Tarinoita.[i]

Taitawa jo tarinoilla,
maallisilla mainioilla
järjen lahjan jännittää,
lijat huolet liewittää.

Kuuluisa Kenraali, jonga jalka sodassa niin haawoitettiin, että se täytyi poikki leikattaa, sanoi palweliallensa, joka seisoi lähellä ja itki: älä itke; nyt on sinulla waan yksi saapas puhdistettawa.

Itse naimaton wanhembi mies waati toista nuorembaa kaikella tawalla naimiseen, josta toinen wiimein kiiwastui ja sanoi: no, anna sitte tyttäres minulle waimoksi.

Ministeri, joka muinen, riitaisen asian tähden, piti lähetettämän wieraan waldakunnan Howiin, jossa oli aiwan kiiwas Waldias, sanoi Kuningaallensa: minua peloittaa, että Waldias siellä andaa minun hengeni lopettaa. Ei suingan, mainitsi Kuningas. Waan jos, niin annan minä kaikkein hänen alammaistensa päät täällä poikki hakata. Armollisin Kuningas! toisti Ministeri, niiden päät ei sowi minun olka-päilleni niin hywin kuin omani.

Korttia löytäissä sanoi yksi, jota ei tahtonut onni auttaa: minun tuolini alla mahtaa olla koira kuopattuna. Niimbä se näkyy muisto merkistä haudalla, mölähti toinen.

Kerran tapahtui, koska Kuningas piti sota-wäen kokousta, että yksi hewos-wäen Luutnantti, joka muutoin oli kelpo mies, erhettyi, josta Kuningas, myös ratsastain, kiiwastui ja nosti keppinsä lyömiseen. Waan Luutnantilla oli hywä hewoinen ja wältti Kuningaan, joka perässä kiirehti. Luutnantti waati samana päiwänä kirjallisesti eroa sota-palveluksesta.
Mutta kuin Esimiehet, päiwän päätettyä, oliwat händä suuresti kiittäneet Kuningaalle, niin toisena päiwänä, samassa kokouksessa, ratsasti Kuningas hänen tykönsä ja kysyi: Kapteini, mitä sinulle kuuluu? Muutoin kaikki hywää, armollisin Majesteetti! wastasi hän, mutta minä olen waan Luutnantti. Sinä olet Kapteini, toisti Kuningas; jo eilän olisin minä sen sinulle ilmoittanut, waan sinä karkasit edelläni riiwatun tawalla.

Ranskan kuuluisa Keisari, Napoleon nimeldä, tuli waldakundain yhdistetyllä woimalla wiimein woitetuksi ja, kukistettuna Hallitus-istuimelda, saatetuksi Elban saareen, waan jota yhteinen kansa maassa wielä suuresti rakasti. Sieldä, ehkä wähäisellä joukolla, rohkeasti takaisin tulduansa, tapahtui yhdessä warustetussa kaupungissa etelä puolella maata, että kansa tahtoi awata hänelle kaupungin portit, waikka Komendantti oli sitä wastoin ja piti portit suljettuina. Wäki-wallalla wäänsi kansa portit pojes pieleksistänsä ja kandoi ne Keisarille, näin sanoen: armollisin Keisari! ei saatu awaimia, waan tässä owat portit.

Yli-Opettaja, joka Lääkäri oli, kuulusteli nuorta oppinetta, joka aiwoi myös Lääkäriksi. Hän kysyi: mitä pitää ensin tehtämän, jos joku putoaa korkealda? Andaman hänen maahan ehtiä, oli wastaus. Opettaja

---

[i] Tähän on painettu ainoastaan sellaiset tarinat joita ei oltu julkaistu ennen vuotta 1858, muut on karsittu. Alkuperäisen julkaisun tarinoista osa oli julkaistu jo aiemmin seuraavissa teoksissa: Huwitus-Sanomia, jotka on kokoillut Jak. Juteini, 1819. Edellisen "Toinen Ylöspano", 1827. Juteinin arkkikirjallisuusvihko N:o 18, 1844.

närkästyi wastauksesta ja toisti: mutta, mitkä jäsenet tulewat liikkumaan, koska teitä taka-puoleen potkaistaan? Oikea käsi warteni nyrkkinensä, wastasi toinen.

Arwossa olewainen mies oli joutunut suureen rikokseen, jonga tähden hän hengeldä pois tuomittiin. Mutta armosta andoi Ruhtinas hänelle ehdon itse walita wälikappaleen kuolemaansa. Koska tämä armo hänelle ilmoitettiin, sanoi hän: jos niin lienee, walitsen minä wanhuuden hengeäni lopettamaan.

Warhain aamulla noustuansa löysi mies, weljensä wielä maatessa, raha-kukkaron maan tieldä, josta hän oli iloinen ja näyttäin sitä mainitsi myöhemmin heränneelle: katsos, mitä warhain nousnut löytää. Hywä kyllä, sanoi toinen; waan jos sekin, jonga kukkaro katosi, olisi wuoteella wiipynyt, ei olisi hänelle niin warhain wahingo tapahtunut.

Pappi, joka oli pelastanut monda seurakundansa jäsendä weden hädästä, olisi työstänsä palkinnon ansainnut; mutta hän ei huolinut siitä, waan, puhuttaissa asiasta, sanoi: paimenen pitää laumaansa suojeleman.

Tuhma mies kielsi Oppinetta kirjaa lukemasta, ja päätti lukemisesta monen tulewan hulluksi. Waan useambi saa siitä wiisautta, mainitsi Oppinut; mutta ennen tulee lukiastakin hullu kuin sinusta wiisas.

Hallitukselda sai Sihtieri rindaansa kunnia-merkin, jota ei Tuomarilla wielä ollut. Tuomari, kadehtien närkästyneenä siitä, kysyi Sihtierildä: mikä on eroitus wasikan ja Sihtierin wälillä? En minä tiedä, wastasi Sihtieri. Wasikalle pannaan merkki otsaan, waan Sihtierille rindaan, sanoi Tuomari.Mutta, mikäs lienee eroitus härjällä ja Tuomarilla? kysyi Sihtieri puolestansa. En minä tiedä, wastasi Tuomari. En minäkän; ne owat siis yhden wertaiset, mainitsi tämä kysyjä.

Naimaton nainen Englannissa kysyi neuwoa ystäwäldänsä, kuinga hänen pitäisi kohtaaman kosiaa, joka rasitti händä waatimisella awioon. Ystäwä wastasi: ota händä puolisokses. Warjele Jumala! ennen minä soisin hänen joutuwan hirsi-puuhun, huusi neuwon kysyjä. Noh, ota siis kuitengin, toisti ystäwä, joka tunsi naisen luonnon; kyllä sen sitte hirteen turwata täytyy.

Kuningas kohtasi talwella köyhän miehen, jolla oliwat melkein kepeät waatteet pakkaista wastaan. Kuningas alkoi puheen ja walitti wiluansa. Jos te, armollisin Majesteetti! tekisitte niin kuin minäkin, -ei sitte wilu teitä haittaisi, sanoi köyhä. Kuingas sinä teet? kysyi Kuningas. Minä kannan nyt päälläni kaikki waatteeni, wastasi köyhä.

Rakkari sai nuhteita Hallitus-herralda, joka uhkasi pois ottaa hänen wirkansa. Ottakai waan, sanoi rakkari, jos luulette sen omaanne paremmaksi.

Nuoren waimon, miehestänsä leskeksi jääneenä, sanottiin wielä wuoden perästä saaneen kaksoiset. Koska tämä sanoma tuli hänengin korwiinsa, oli hän siitä mieli-pahainen ja walitti asiaa toiselle waimolle, päättäin kaikki turhaksi puheeksi. Niin kyllä, mainitsi toinen; harwoin on sellaisista sanomista muuta kuin puoli uskottawa.

Petollisesti korttia lyöden joutui nuori herra riitaan peli-huoneessa, joka yli-kerrassa oli ja jossa towerit tahtoiwat hänen ikkunasta ulos syöstä. Päästyä kuitengin pakoon walitti hän tapausta wanhemmalle herralle ja kyseli häneldä neuwoa kostoon. En minä woi tässä neuwoa andaa, wastasi toinen; waan älä mene peliin yli-kerrassa, jos tahdot hengeäs säilyttää.

Aamu-puolella päiwää kaiweli herra tikulla hambaitansa ja kiiwastellen sanoi: sondako sinne on tarttunut! Jokos siis olet murkinoinnut? kysyi läsnä olewainen towerinsa.

Seilattaissa merellä angarassa myrskyssä kysyi pelkuri mies perän-pitäjäldä: eiköhän tässä liene waan hengen waara lähellä? Kyllä kaiketi, oli wastaus; jos tätä ilmaa kauan kestää, niin olemme kohta kaikki taiwaan waldakunnassa. Jumala kaikkiwaldias siitä warjelkon! huusi pelkuri huokaillen.

Arka-luondoinen herra kaupungissa sai haawan sormeensa ja andoi suurella kiireellä kutsua Lääkärin werta sulkemaan. Lääkäri tuli ja, nähtyänsä pienen haawan, lähetti kutsujan samalla kiireellä Apoteikistä lääkitystä tuomaan. Tämän tähden kysyi haawoitettu: ongo haawa aiwan waarallinen? Ei suingan, wastasi Lääkäri; waan jos ei joutua tehdä, niin se paranee lääkityksetä.

Waldakunnan Howissa aterialle istuttaissa kielsi Kuningas, pilalla, panemasta lusikkaa yhdelle herralle, jonga hän tiesi sukkelaksi mieheksi, ja kuin liemi-ruokaa eteen annettiin sanoi hän: se on konna, joka ei liendä syö. Herra ei huolinut lusikkaa waatia, waan teki sen itsellensä leiwän kuoresta, jonga hän myös söi ja sitte mainitsi: se on mies, joka lusikkansa syö.

Warakkaalla talon-pojalla oli jotengin tuhma poika, jota naapurin isändä kuitengin toiwoi wäwyksensä ja andoi hänelle asian ilmoittaa. Waan poika ei tahtonut siihen suostua eikä ensingän huolia naimisesta. Wiimein sanoi hänelle joku: nai pois; onhan isäskin nainut. Kyllä minä sen tiedän, wastasi tämä. Hän sai äitini waimoksensa, mutta minä tulisin saamaan wendo-wieraan.

Ennen kuin waeldaja andoi ajaa yli huonon sillan, kysyi hän kyyti-pojalda: eiköhän tässä liene kukaan weteen hukkunut? Ei suingan, wastasi kyyti-poika. Menneellä wiikolla upposi tähän weljeni; waan sekin löydettiin jälle toisena päiwänä.

Sateisen ja lämbymän ilman aikana kewäillä mainitsi mies toiselle, joka hiljain oli waimonsa haudannut: jos tämä ilma on muutaman päiwän pysywäinen, niin kaikki pian maasta nousee. Ai, ai, huusi toinen, eihän waan paha waimoni takaisin tulle.

Riitainen parikunda sopi tekemään tappelun keskensä, koska Kirkko-herra taloon tuli ja metelin kuuli. Hän kysyi naapurin mieheldä, joka tuwasta ulos kiirehti: mitä melskaa siellä pidetään? Siellä tappelee isändä emännän kanssa, wastasi mies. Miksi et sinä heitä eroittanut? kysyi jälle Kirkko-herra. Mitä Jumala yhteen sowitti, ei pidä ihmisen eroittaman, oli wastaus.

Seurassa pilkkasi mies toista ylellisesti, josta se wiimein närkästyi ja muistutti: jos et nyt pidä suutas kiini, niin minä mainitsen sinusta sitä, jota ei maailma woi uskoa. No, mitäs on minusta mainittawaa? kysyi pilkkaaja. Minä sanon suorasti, että sinä olet kelpo mies, ja sitä ei kukaan usko, wastasi toinen.

Akka haasteli ihmeitä toiselle ja sanoi myös nähneensä kalmistossa aawiin, joka päätöinä irwisti hänelle. Kuinga se sitte irwisti, kuin ei sillä päätä eikä hambaita ollut? kysyi toinen. No, sanoppas sitä ihmettä, kaima kulda, wastasi akka.

Opettaja kysyi lapselda: mingä tähden neljännessä rukouksessa sanotaan: anna meille joka päiwäinen ja ei koko wuotinen leipämme? Sen tähden, että ei se homehtuisi, wastasi lapsi.

Saita mies, waeldain jäällä, wajosi järween. Ihmisiä tuli awuksi, ja yksi waati hän-

dä kättänsä andamaan; mutta endisen tawan mukaan wastasi mies: en minä woi mitään andaa.

Juomarilda kysyttiin: kuinga hän woi olla niin halukas wiinaan? Enhän minä tuosta suuresti huolisi, wastasi hän, mutta watsan kipu sitä waatii, ja minun watsani on aina kipeä.

Molembain ripillä käytyä kysyi mies toiselda: mitä sinä sait Herran ehtoollisessa? Mitäs muuta, wastasi toinen, kuin Wapahtajan ruumista ja werta. Jaa, jaa, mainitsi kysyjä, - mutta ruumiista sain minä waan pelkkää luuta. Se olikin tosi; sillä muutama luinen peli-merkki oli sekaundunut Pappilassa rippi-leipiin.

Lembeän laatuinen mies näki toisen jäykemmän hakkaawan hewoistansa wetämässä raskasta kuormaa, ja nuhteli händä siitä näillä sanoilla: älä Jumalan luomaa raatele. Johon hakkaaja äkäillen wastasi: miksi hän on ruwennut hewoiseksi.

Mitkä owat kasteessa pää-kappaleet? kysyi pappi nuorelda mieheldä kylä-lukua pidettäissä. Kuin ei saanut tähän kohta wastausta, sanoi hän itse: wesi ja Jumalan sana. Wielähän siinä lastakin tarwitaan, kuului ääni joukosta.

Kaksi miestä soimasiwat keskensä toinen toistansa kelwottomaksi, ja waatiwat kolmannen tuomariksi wälillensä. Kolmas päätti heidän asiansa olewan molemmin puolin jotengin toden mukaisen.

Kaupungissa leiwän ostettua katseli mies sitä ja kysyi Pakarilda: Mingä tähden owat toisen Pakarin leiwät tätä suurembia? Sen tähden, wastasi Pakari, että se panee niihin enemmän taikinaa.

Warakas talon-poika ihmehteli ja sanoi naapurillensa: minulda kuoli ensin lehmä ja sitte waimo. Nyt tarjotaan minulle sieldä ja tääldä toista waimoa, waan lehmää ei kukaan taritse. Se ongin oikein, mainitsi naapuri; sinulla on wielä muitakin lehmiä, waimoa ei yhtäkän.

Puhdistus-walan luettua, joka päättyi näillä sanoilla: niin totta minua Jumala auttakon hengen ja sielun puolesta, kysyi Tuomari päälle-kannetulda: woitko sinä tehdä sen walan? Woin kyllä, Herra Pää-tuomari, wastasi hän. Ei siinä ole ensingän epäilemistä, huusi päälle-kandaja; mutta wannokon niin, että perkele saa ottaa hänen kohta kesin karwoin, jos ei hän totuutta ilmoita. Sellaista walaa en minä mene tekemään, yrähti toinen.

Miehen angarasti hosuessa kuormaa wetäwää hewoistansa moitti händä toinen ja sanoi: ei tuokan työ jää kostamata Jumalalda; jos et waan joudu siitä wielä helwettiin. Onhan siellä muitakin, wastasi hosuja huoletoina.

Warkaan yöllä tuldua köyhän miehen majaan ja nurkissa etsien jotakin saadaksensa, mainitsi köyhä wuoteelda: mitäs, weikkoinen, siellä pimeässä turhaa etsit, kussa en minä päiwälläkän mitään löydä!?

Pappi ja muu herra joutuiwat yöksi posti-paikkaan, jossa heille, tilan wähyyden tähden, laitettiin ahdas lepo-sia yhteen sängyyn; waan herra, joka tahtoi siinä yksinänsä lewätä, kysyi papilda: ongo teissä ollut taikka ongo nyt pahaa tautia? Ei, kiitos Jumalan! wastasi pappi. Mutta minussa on, sanoi herra. Tästä peljästyi pappi ja meni pois koko huoneesta.

Torppari, joka lähetettiin kandamaan ruohoilla peitetyssä korissa rapuja isändänsä ystäwälle toisessa kylässä, tahtoi tien wie-

ressä korinsa siwulla wähän lewähtää; mutta nukkui uneen, ja sillä aikaa meniwät rawut korista tiehensä. Surkeilla silmillä katseli hän nyt tyhjää koria ja lähti kori kädessä kuitengin kirjaa wiemään. Kirjan saaja luki sen ja sanoi siinä rapujakin olewan. Kiitos Jumalan! että ne owat siellä, huusi Torppari; minä luulin niiden tiellä häwinneen.

Miksi on walmistettu laastaria ihmisen tarpeeksi waan pirun p--sta, ja ei myös tontun sonnasta? kysyi hölmöläinen Lääkärildä. Johonga se wastasi: koska piru on ihmisen turmellut, niin pitää hänen sen parannukseengin ainetta andamaan.

Iäkäs isändä ja emändä talossa teettiwät kuolemaa warten itsellensä yhtäläiset ruumis-arkut, joita he säilyttiwät aitassa kummallakin siwu-seinällä ja pitiwät niissä tallella yhtä ja toista sopiwaa tawaraa. Kuin nyt emändä ensin kuoli ja käärittiin yhteen arkkuun, tapahtui hautaus-päiwänä kandomiesten epähuomiosta, että se jätettiin ja toinen otettiin wietäwäksi hautaan. Palattua haudalda meni talon piika jätetystä arkusta jotakin noutamaan, mutta näki haudatun emändänsä lepääwän wielä kannen alla, josta hän kauhistui ja huutain ilmoitti muillekin asian, johon epä-huomioinen syy oli kohta arwattawa ja wasta ruumiin haudaten parannettawa.

Pappi tahtoi peloittaa miestä wiinan juomingista ja sanoi sen olewan ihmiselle wihollisen wertaisen. Niin kaiketi, wastasi mies; mutta Raamattu käskee meitä rakastamaan wihollistakin.

Warakas mies kylässä eli ylpeästi ja kielsi tarwitsewansa toisen apua; mutta heikolla jäällä joutui weden hätään, jossa hän rupesi angarasti apua huutaamaan. Naapuri, joka äänen kuuli, juoksi nuora kädessä awuksi ja pelasti miehen, jolle hän sitte sanoi: jopa sinäkin, weikkoinen, sanas takaisin otit.

Rawindolassa kaatoi wieras wettä wiinaansa. Ei sitä tehdä tarwitse, huusi palwelia-poika nurkasta; isändä on sen jo wedellä sekoittanut.

Nuori Kynäiliä oli pitänyt pero-kirjoituksen, jonga hän, lakia istuttaissa, wei Tuomarille, Kihla-kunnan säästöön tallelle pandawaksi. Koska nyt Tuomari näki siinä, siiwo-sanoja waliten, sikain olewan nimitettyinä nurkan nuuskioiksi, sanoi hän närkästyneenä Kynäiliälle: kirjoita siat sioiksi ja ole itse nurkan nuuskia.

Yksi pyysi toiselda rahaa lainaksi ja tarjosi hänelle pantiksi Pyhää Raamattuansa. Mutta toinen kysyi takausta. Ethän sinä takausta tarwinne, kuins saat wakuudeksi Jumalan ja minun sanani, wastasi lainan pyytäjä.

Mies, jolle Räätäri Kaupungissa wähästäkin aineesta jakun teki, sanoi sille: Te woitte walmistaa waatteita wähemmistä waroista kuin Kaupungin toinen Mestari. Noh, wastasi hän, sen poika ongin minun poikaani suurembi.

Tyttö kysyi akalda neuwoa, jos naiminen hänelle hywä lienee. Ole waan naimata niin kuin äitiskin, wastasi akka.

Hulluna ollut mies laskettiin paranduneena Houra-huoneesta kotia menemään. Mutta muutaman ajan perästä tuli hän jälle heikko-pääksi ja waati kotonansa toista miestä itseänsä hirttämään, jota warten nuora jo oli hänellä warottuna. Toinen esteli ja sanoi: ei sitä sowi tehdä; minä tulisin siitä syyn alaiseksi. Jos et tahdo, tiuskasi heikko-pää, näyttäin pyssyä, niin minä sinun läpitse ambuan. No, jos et wiiwytystä suwaitse, sanoi toinen, niin anna sitte wielä nuoraa, että ensin kätes sidon, niin kuin hirtettäissä tawallista on. Heikko-pää toimitti, mitä waadittiin siteeksi käsillensä, jotka hirttäjä

nioi kowasti yhteen seljän taka ja alkoi ikkunasta apua huutamaan. Apu tuli ja hullu wietiin takaisin Houra-huoneeseen.

Wiekas konstailia teki kuuluksi kaupungissa, että hänellä oli piru maksolla näytettäwänä. Kansaa tuli kosolda kokoon tätä ihmettä näkemään. Tämä konna awasi tyhjän kukkaron käskein yhtä ja toista sinne katsomaan. Yksi katsoja sanoi: eihän siellä mitään näy. Tähän wastasi hän: no, se on piru, kuin ei kukkarossa rahaa löydy.

Kaksi ylhäistä herraa, joista yksi oli suuri-sukuinen ja toinen paimenen poika, suuttuiwat keskensä. Soimaten kysyi nyt ensimmäinen toiselda: eikös teidän isänne ole aikanansa paimen ollut? On kaiketi, wastasi toinen; mutta jos teidän isänne olisi pitänyt sitä wirkaa, niin olisi teistäkin paimen tullut.

Pappi kysyi tuhmalda ukolda: ongo sinulla wahwa usko Jumalaan? On, wastasi ukko rohkeasti. Ja hänen ainoaan poikaansa? toisti pappi. Eihän nuoriin woi niin luottaa, oli wastaus.

Mies walitti Lääkärille poikansa kiwulloisuutta, josta ei saunakan ole auttanut, ja kysyi häneldä neuwoa sen parandamiseen. Wahwista händä ammeessa wilulla wedellä, sanoi Lääkäri. Eikö weteen mitäkän lisäksi panna? toisti mies. Ei muuta kuin poika, wastasi Lääkäri.

Kaupungin Porwari, jonga waimolla oli silmä-tauti, tuli parannuksen neuwoa Lääkärildä pyytämään. Lääkäri sanoi, että silmä pitäisi wiinalla woideldaman. Porwari kiitti ja meni matkaansa. Muutaman päiwän perästä kohtasi hänen Lääkäri ja kysyi: ongo waimos silmiä woideldu wiinalla? Porwari wastasi: olen minä sille wiinaa andanut, waan ei se ole saanut sitä suutansa ylemmäksi.

Joku sanoi kerran syyttömästi saaneensa korwa-puustin. Eikö siitä sinun puolestas mitäkän seurannut? kysyttiin häneldä. Seurasi kyllä, wastasi hän; siitä turposi toinen poskeni.

Kiiwas ja epä-tasainen isä, jonga juonikas poika, ensin syyn kieldäin, mutta kowan nähtyä sen sitte tunnustain, oli sillä tawalla usein pulasta pääsnyt, kysyi häneldä: kuka on maailman luonut? En minä ole sitä tehnyt, wastasi poika. Isä tiuskasi kowemmin: kuka on luonut maailman? Poika peljästyi ja sanoi: minä; waan en tahdo enää koskaan niin tehdä.

Juostessansa kaupungin turulla kaatoi poika akalda omena-korin. Tule tänne, poika-nulkki! minä annan sinulle korwapuustin, huusi akka. En sittekän, waikka kaksi lupaisitte, wastasi poika.

Mies ostellen wirsi-kirjaa, sanoi siinä olewan kowin pienet kirjaimet, joita on työläs lukea. Eihän wirsiä lueta; niitä pitää laulettaman, mainitsi Kirja-kauppia.

Lääkäri, wanhaa kipeä naista parandain, jota ei hän kohta woinut auttaa ja joka siitä oli nurruinen, sanoi: älkäi nurisko; en minä woi teitä nuoreksi tehdä. Enhän minä sitä waadikkan, wastasi nainen; waan sen soisin, että saattaisitte minun wielä wanhenemaan.

Kaakin-puuhun ylennettäissä rukoili waras piiskuriansa: älä, weikkoinen, wedä minua aiwan korkealle. Joka itsensä alendaa, se ylennetään, wastasi piiskuri Raamatusta.

Pahoista sanoista wasen-käsisen korwapuustin saatuansa walitti mies sitä toiselle, joka kysyi: kummalle puolelle sinua lyötiin? Oikealle, wastasi mies. Oikeinhan se sitte olikin wasen-käsiseldä, sanoi toinen.

Oikeudessa ahdistettiin ukkoa riita-asialla; mutta, wailla täyttä todistusta händä wastaan, piti hän laskettaman puhdistuswalalle. Täldä kysyi Tuomari: Taidatkos sinä wannoa tässä asiassa? En, Herra, Päätuomari, wastasi ukko; mutta minulla on poika sota-miehenä, joka osaa sekä kirota että wannoa.

Mies sai waimon, joka, kolme kuukautta awiossa oldua, synnytti hänelle perillisen. Tätä asiaa oudostellen kysyi hän Lääkärildä, kuinga se woi niin pian häiden jälkeen mahdollista olla. Lääkäri wastasi: woi kyllä ensi-kerran, waan ei toista.

Älä ole älytöinä
syystä pienestä pikainen,
älkä turhasta äkäile,
sanoi lapsen saatuansa
waimo miehelle wakaasti,
kuin ei kiiwas kiukussansa
tuota tundenut omaksi.

Kuolduansa Paawi parka
tuli taiwahan owelle,
rukoili nyt ruikutellen
P i e t a r i a pikaisesti
auttamahan awaimella
itseänsä ilon maille;
mutta P i e t a r i pakitsi:
koska autuuden awaimet
owat omassa piwossas,
astu siiwosti sisälle.
Ei ne auta, armas weikko!
toisti Paawi pahoin mielin,
kuin on lukku, Lutheruksen
jännittämä, perin jäykkä.

Suomalaisten

Walittuja Sanan Laskuja,

joita on kokoillut

Jak. Juteini.

Toinen painando,
parannettuna ja runsaasti lisättynä[i].

[i] Alkuperäisessä teoksessa ilmestyneistä sananlaskuista on karsittu sellaiset, jotka oli julkaistu jo ensimmäisessä painoksessa vuonna 1818. Vain uudet ja ensimmäisen painoksen sananlaskuista poikkeavat variantit on painettu tähän. Lopusta on karsittu ensimmäisen painoksen jälkipuhe. Vain tämän toisen painoksen jälkipuhe on jätetty.

Sanan laskut,
kansan kaskut
owat meillä oiwalliset,
wiisahat ja woimalliset,
joista tosi tunnetaan,
arwo meille annetaan.

A.

Aatto juhlaa julkisembi.

Aattona kaikilla kiire.

Ahkeruus kowan onnen woittaa, ahkeruus unengin estää.

Ah! kuldaista kotoa, jos on ruokaa niukemmalda, niin on unda wiljemmäldä.

Aika aikaa kutakin; hetki riemua rakasta, mutta murhetta enemmän.

Aika menee arwellessa, päiwä päätä käännellessä.

Aina siihen korsi jää, kussa kuorma kaatuu.

Aisoin hywäkin hewoinen, nawettaan kauniskin nainen.

Ajallansa työn teko, hetkellänsä heinän niitto.

Akka autuas kotona, ukko kurja kulkemassa.

Alahalla allin mieli uidessa wilua wettä, alembana armottoman käydessä kylän wäliä.

Alaisin raudan, juoma mielen koettelee.

Ales wiisas katsoo, mutta ylös ajattelee.

Alkajalda puuttuu, waan ei säästäjäldä.

Alussa apua tarwitaan.

Ambua hiljaa K i i s k i n e n, sanoi Sawolainen jäniksen ajossa.

Ammatti kapan andaa, wirka toisen toimittaa.

Anna Jumala andamista, kyllä ombi ottajoita.

Anna woitto wäkewälle, ole itse wiisahambi.

Apu hiiren pojastakin, jywän syö, p–skan jättää.

Arka lyöty, hellä purtu.

Arka niitä pelkää, waan ei aika mies.

Aseesta mies tunnetaan, ei silmistä.

Asia niin kuin ajetaan, laki niin kuin luetaan.

Asia on riita-mies, ei la-in käwiä.

Auta akka hädässä, alä miestä milloingan.

Auta J e s u s köyhää miestä, rikas riidoingin elää.

Autuas lopuuansa ajattelee.

E.

Edestä se löydetään, kuin takana säästetään.

Ei ajettu tie ruohoitu.

Ei auringo kauan yhdeldä puolelda paista.

Ei auta yhdestä hywästä ihastua, eikä kahdesta pahasta wihastua (peljästyä).

Ei elää, waan oppia on ikä ihmisellä.

Ei endisellä kauan eletä, jos ei wuodet waraa lisää.

Ei ennen saadulla kauan eletä, jos ei Jumala wastaista anna.

Ei halla haosta lähde, kaste kalweesta katoa päiwän P e r t t u l i n perästä.

Ei haukku haawoita, jos ei puulla päähän lyödä.

Ei hiiri heinä-kuorman alla kuole.

Ei housut hulluutta estä.

Ei hullu huttua sääli, waikka watsa repeäisi.

Ei hulluja kylwetä eikä kynnetä, itsestänsä niitä kaswaa.

Ei huoli opettaa sorsan poikaa uimaan.

Ei hukkunetta hirtetä, waiwata waipunetta.

Ei hullu hywää tunne, eikä sika suolaista suwaitse.

Ei hullulla huoda ole.

Ei huolda häwinneellä, työtä maansa myyneellä.

Ei hywyys kiellä kuolemasta, pahuus kauan elämästä.

Ei hywä hylyksi joudu, eikä arwossa alene.

Ei hywä sanoma wiipyen halpene, eikä paha paremmaksi tule.

Ei hywä sana haawoita, mieli miestä häwäise.

Ei hätä häwetä anna, kiire sanan kiinitellä.

Ei jaksa laulaa, jos ei saa kastaa kaulaa.

Ei jouda jouten olla, kuin seunat tulessa owat.

Ei kaakon jäätä kauan ajeta.

Ei kahden puolen leiwälle woita panna.

Ei kaikkia waiwoja pundariin panna, eikä kaikkia karwaisia korwenneta.

Ei kaikki ole tosi kuin on toden muotoinen.

Ei kaksi herraa yhteen linnaan sowi.

Ei kalua saaden rikkaaksi tulla (rikastuta), waan säästäin.

Ei karhua neulalla tapeta.

Ei kehu-sana suuta särje, p– –ru per– –tä rewäise

Ei kieldokan estä kahta nuorta nuolemasta, toistansa tokaisemasta, juopunetta laulamasta.

Ei kiireellä kauas mennä.

Ei kiitos säkkiä täytä.

Ei kirja kiwuista kiellä, paperi pahoilda teildä.

Ei kirjan suuruudesta ,eikä miehen wähyydestä.

Ei kirweskän kiween pysty, napakaira kallioon.

Ei kiwi keittäin kypsy, waimo pieksein (piesten) parane.

Ei kiwi kipuja itke, paasi waiwoja walita.

Ei koiraa karwaan katsota, waan kuonoon.

Ei koiraa luu koske.

Ei korppi kiroin kuole, paha lindu lausumiin.

Ei kumartawan päätä poljeta.

Ei kyndäjä hewoista eikä kala-mies wenettä muille lainaa.

Ei kynsitöinä puuhun nousta, eikä opita papiksi päästä.

Ei kysywä tieldä eksy.

Ei kynttilä tuleta loista, oppi järjetä walista.

Ei käki tuoreessa puussa kuku.

Ei köyhän welka kauaksi jouda.

Ei lapset lakia tiedä, eikä waimot Wallan töitä.

Ei lapsi isätä synny, työ tekijätä tapahdu.

Ei liika lihota, jos ei kohtuus elätä.

Ei liikkuwa kiwi sammaloitu.

Ei luulo ole tiedon wertainen.

Ei luutonda lihaa eikä päätöndä kalaa.

Ei lämmin luuta särje, rakkaus rauhaa häwitä.

Ei maata werotonda eikä wiljaa waiwatonda.

Ei mies merta syö, waan ei elä tyhjälläkän.

Ei narria kylwetä eikä kynnetä; itsestänsä niitä kaswaa.

Ei naurain naimaan mennä, eikä wirskuen wihille päästä.

Ei nauris-maan kautta tie wäärä ole.

Ei niin kauan hätää ole kuin neuwo auttaa.

Ei niin kauan lapsesta huolda ole kuin se poikki-puolin penkillä pysyy.

Ei niin pahaa, ett' ei joku kiitä, eikä niin hywää, ett' ei joku moita.

Ei niin piendä päätä, ett' ei wähää mieldä.

Ei niin pitkää päiwää, ett' ei ehtoota perästä.

Ei niin wiisasta, ett' ei wertaista löydy.

Ei nälkäistä nukuta eikä naurata.

Ei ole aittaan asiaa, kuin on suossa suurus-pala, leipä männyssä mäellä.

Ei ole kuwussa, ehkä kynsissä.

Ei ole paimenella pyhää eikä emällä lepoa.

Ei ole taitoa parembata eikä wiisautta kalliimbata.

Ei ole warkaan walasta eikä juopuneen Jumalan kiitoksesta.

Ei oppi ojaan kaada, neuwo wäärään wedä, mieli syrjään sysää.

Ei pahaldakan muuta puutu kuin järkeä.

Ei p–ska punniten parane.

Ei perhe sakeata soimaa eikä paksua pakene.

Ei perindö-kalu pesää tee, jos ei toimi toista tuota.

Ei pidä parandaa pahaa puolda pahemmalla.

Ei puskewan härjän sarwia uskota.

Ei pyystä kahden jakaa, orawasta kolmen syödä.

Ei pyytä saada pyytämätä, mehtoa metsään menemätä.

Eipä anna murhe maata, wäärä leikillä lewätä.

Eipä muoto mieldä kiellä, eikä anna ajatusta.

Ei pähkinä puusta kauas putoa.

Ei päiwäkän yhdeldä puolelda aina paista.

Ei päiwä niin pitkä, ett' ei yö perästä.

Ei riidasta rahoja tule.

Ei riidat anna rikastua.

Ei ruoka syöden lopu, waan saamata.

Ei räkkää herkkua watsan täysi.

Ei räkkää juusto Rättärille, kuin on Pappia kylässä.

Ei sakeus makeutta estä.

Ei salli sawinen peldo sukan wartta walkeata, miestä wertaista waolla.

Ei sana luuta särje.

Ei sanoma siiwitä lennä, puhumata kauas kuulu.

Ei se ole koiralda purtu, joka on mieheldä woitettu.

Ei se ole ystäwä, joka kättä andaa, waan se, joka auttaa.

Ei se säästä selkäänsä, joka watsallensa wallan andaa.

Ei se anna, joka kysyy.

Ei siemen maassa mätäne, äly aiwussa pahene.

Ei siinä ilolla eletä, kussa kuollut on kotona, lasten wanhin lattialla.

Ei siinä ole kyllä, josta ei tähteitä jää.

Ei silakka suolasta mätäne.

Ei silmä ota, jos ei käsi kohtaa.

Ei sitä häwetä saa, jota ei parandaa woi.

Ei sota yhtä miestä kaipaa.

Ei syndywä siaa etsi, kuolema aikaa walitse.

Ei synny sywälle mennä, kuin on laalda lahnan saando.

Ei taito taakkana[49] ole eikä oppi ojaan kaada.

Ei taukoa akka torumasta, ennen kuin itkee, eikä itä tuulemasta, ennen kuin sataa.

Ei tie kysy käwiäänsä, jos ei käwiä tietä.

Ei tora toista turmele.

Ei totuus pala tulessakan.

Ei tuki suowaa alenna, wara wenettä kaada.

Ei tuli kylläynny eikä tuhlaaja rikastu.

Ei tyhjä mitään T u r u s s a k a n maksa.

Ei tyhjä pala piipussakan.

Ei työ miestä häwäise, jos ei mies työtä.

Ei työ tekiää häwäise, taito tapoja pahenna.

Ei työstä kesken tulla, p– –ten pas– –da päästä.

Ei työt tehden lopu, wirret laulain wähene.

Ei tähätöndä H e l l u n t a k i a eikä jywätöndä J u h a n n e s t a. (Wanhaa lukua).

Ei waara auttajaa peloita.

Ei wanhasta säästäingän ole.

Ei wariksen wanhuudesta eikä miehen mustuudesta.

Ei waris kiroin kuole, korppi (kaarne) kuiwiin sanoin.

Ei warkaan walasta eikä huoran kunniasta.

Ei wasikka rukoillen elä, korppi kiroin kuole.

Ei wesi kassissa kestä, taito päässä tyhmän miehen.

Ei wihoin wihjille saada eikä wäkisin wäwyksi, ylen mielin ystäwäksi.

Ei wuohen wiemisestä, kuin lypsettää kotia tulee.

Ei yhdestä hywästä saa ihastua eikä kahdesta pahasta peljästyä.

Ei yksin kauan naureta.

Ei ystäwyys yksin puolin kestä.

Ei yö niin pitkä, ett' ei päiwää perästä.

Eloon on eläwän silmä wielä haudan wierelläkin.

Elää wasikka juomallakin.

Emändä hywä kotona, ehkä jouten istukon, kattila hywä tulella, ehkä wettä kiehukon.

Ennen mies maansa myypi, ennen kuin sanansa syöpi.

Ennen puu taittuu kuin taivaaseen ylettyy.

Ennen rikkaan ruoka jäämään kuin köyhän watsa repeämään.

Ensin mies opetetaan, sitte wirkaan wihitään.

Eteensä eläwä ajattelee, suotta kuollut katselee.

H.

Halla hanhen siiwen alla, talwi joutsenen takana.

Halla matalan meren kylmää, wähä köyhän juowuttaa.

Halla panee leiwän uunissakin pahan emännän käsissä.

Halpa waimo haldiaton, awoin pieletön weräjä.

Halpa waimo lapsetoina, paha hännätön hewoinen.

Hambaissa on koiran ase.

Harwaan wenehen souto, tiheeseen tien käyndö.

Harwoin hywänä, kauan pahana, iän päiwän ilkeänä.

Hellät työttömän kädet, arat armoin kaswatetun, rupi laiskan p– –ssä.

Herne-maan kautta on tie suora.

Hewoiselle heinä-tukko, piippu miehelle piwohon.

Hiki hellän, lämmin laiskan, pakkainen pahan urohon.

Horjahtaa hewoinen neljäldä, saati ihminen kahdelda jalalda.

Huliwili hyppelee niin kuin kukko tappuroissa.

Hullu kiittää hewoistansa, mieli-puoli poikiansa, warsin tuhma waimoansa.

Hullukin hywän tundee, ma-un maistaapi sokea.

Hullu puuroa puree, hullu kalwettua kalwaa, häwinnetta hätöittää.

Hullu saapaa wihaa; siitä saapi saamatongin.

Hullut riidassa eläwät, koirat kohta tappelewat.

Hullu tyynälle toruu, tasaiselle tappelee.

Hullu wirtensä tyyni laulaa, hullu kaiken taitonsa ilmoittaa.

Huoli emän pojistansa, waiwa waimon lapsistansa.

Huoran itku, warkaan wala, juopuneen Jumalan kiitos.

Huowaa wariskin wasta tuuleen, mies woittaa wahingonsa.

Hupa leipä lämbymanä syöty.

Huuto hätäisen toweri.

Hywä kaikkiin kelpaa.

Hywä kello kaus kuuluu, paha sanoma edemmä.

Hywä lapsen lasna olla, kuin on wanhembi warona.

Hywä olla hymbyrällä, kaunis kamburajalalla: ei sitä sotaan wiedä eikä tahdota tappeluun.

Hywä löyly wanhan saunan, wanhan wiisaus wakawa.

Hywä nöyrää käskeä, wäännettyä wäändää.

Hywä on menewätä ajaa, peljättää pakenewata.

Hywä on rikkaana olla, terweenä kauan elää.

Hywä puusta puhua, mäen päältä mällötellä.

Hywässä puussa hywät hedelmät, hywät hywän lapsukaiset.

Hywä suulas, paha kieläs, wait on olewa kaikki woittaa.

Hywä syönettä syöttää, paha kuolletta kostuttaa.

Hywä tapa tappelussa, se lyö, joka ennättää.

Hywä toista torua, paha itseä panetella.

Hywä tyynä tyttö-lapsi, raisuna orithewoinen.

Häijy kotonsa häwäisee, paha lindu pesäänsä pask– –ndaa.

Häpiä hewon purema, häpiämbi waimon lyömä.

Häpiä häistä lähteissä juoda joelda wettä.

Häpiä sanoa, kipeä kärsiä, kuin tytöt turmellaan.

Hätä andaa härjän juosta, pakko paimenen paeta.
Hätä neuwon andaa, neuwo leiwän lisää.

I.

Ikäwä eläwää kuolettaa.

Ikäwä odottajan aika, päiwä pitkä saaliitoina.

Illoin ilmat kiitetään, huomenin hywät emännät.

Ilo siinä kussa nuoret, sauwan kolke kussa wanhat.

Itkein emolda ruoka, waan rukoillen wieraalda.

Itketään kuolleita, nauretaan naineita, wuosikausi kumbiakin.

Itku pitkästä ilosta, nikka kauan nauramasta.

Itse kiitän itseäni, itse mä tapani tiedän.

Itse repo händänsä kandaa, itse häijy häpiänsä.

J.

Joka ei ota saadessansa, ei se saa tarwitessansa.

Joka hiljemmin hiildyy, se paremmin lämmittää.

Joka hylkää hywän welllin, kaalin liendä latkikon.

Joka härjällä ajaa, se härjästä haastaa.

Jokainen risuisen aidan ylitse hyppää.

Joka itsensä joukkoon andaa, seuransa mieldä se noutaa.

Joka keitetyn paistaa, se makean maistaa.

Joka kesällä ongii, sitä nälkä tongii.

Joka kurita kaswaa, se kunniata kuolee.

Joka kyllin kylässä elää, se huolen kotia saattaa.

Joka kyllin kylässä syö, se on saita kotonansa.

Joka myötäisen makaa, se wastaisen soutaa.

Joka pitää keweän käden, pitäkön raskaan kukkaron.

Joka sateella niittää, se poudalla kokoo.

Joka sutta pakoo, se karhua kohtaa.

Joka syöpi joutuisasti, se on työllekin teräwä.

Joka säästää särwindänsä, sillä ombi otettawa.

Joka terwaan koskee, siihen terwa tarttuu.

Joka uhalla kuolee, se häwyllä haudataan.

Joka woittaa akan torumassa, se woittaa wasikan juoksemassa.

Joka wähän hylkää, se paljon hukkaa.

Joko kuolo rohkeambi, ellikä elo parembi.

Jok' on kannoilda kawala, se on wiekas warpaildakin.

Jok' on laiska lauwantaina, se on musta sunnuntaina.

Jok' on ylen ylpee, sitä nälkä nylkee.

Jonga rukka ruumenissa, sen on parta wierehessä.

Jo on kirkko täynnä, kuin ei sinne Pappi mahdu.

Jo se aikaa kuoli, joka itseänsä moitti.

Jo se meni kuin meni, ota wettä kaatunetta.

Jos on hirmua, niin on armoakin.

Jos on wirsussa waraa, omba tielläkin tilaa.

Jota enemmän sondaa liikutellaan, sitä enemmän se haisee.

Jotain juomarille tapahtuu; joko kissat kengät wiewät, taikka kindaat katoawat.

Jota pojat pienimmällään, sitä lindu laihimmallaan.

Jota wiina wiiwyttää, sitä nälkä näännyttää.

Joutuu wiisaskin wipuhun, hullu huhtoopi siwuitse.

Jumala mielen andaa, humala mielen ottaa.

Jumala warjele kannuksia kanan jaloissa, kukon suusta hambaita.

Juodaan joki-wedetkin, kuin ei läsnä lähde-wettä.

Juomarilla monda juonda, ei yhtäkän hywää juonda.

Juomari on täynnä juonia kuin koira kirppuja.

Juota mies juowuksiin, jos tahdot tietää tapojansa.

Juuresta puuhun noustaan.

Jätetty tehdä taidetaan, ei haaskattu.

Jääwät hywätkin, naidaan pahatkin naiset.

K.

Kaatuu kerran kituwa puu, kuolee kauan sairastanut.

Kaatuessa korkealda ombi kombastus kowembi.

Kahden hywin kauppa käy, toinen myy toinen ostaa.

Kahden todistus riidangin ratkaisee.

Kaikissa näissä ollaan, sanoi akka kuin kuoppaan käwi.

Kaikki kauniit kotona, ihanat isän majassa, kempit kirkko-waattehissa.

Kaikki karhun tundewat, ei karhu ketäkän tunne.

Kaikki köyhät hiljaiset, kaikki rikkaat rohkeat.

Kaikki naitawat koreat, kaikki sulhaiset rikkaat.

Kaiwa silmä katehelda, kaiwa konnalda molemmat.

Kaksi ehtoa ennustajalla, joko tosi taikka walhe.

Kaksi on aittaa köyhällä, wehka suossa, kuori männyssä (elli petäjässä).

Kaksi weistä warkaalla, tyhjä tuppi toisen wyöllä.

Kaksin kerroin köysikin kestää.

Kaksi päätä makkaralla, yhden muotoiset molemmat.

Kala etsii kussa sywembi, mies missä parembi.

Kala kuolee seljällensä, mutta mato mahallensa.

Kallis wiisas köyhänäkin, alastoina Jesus armas.

Kaswoin piikaa, hewoista jalkoin katsotaan.

Kattila pataa soimaa, musta kylki molemmilla.

Kauas hywä sanoma kuuluu, paha paljoa edemmä.

Kauas käetään, pihalda palataan.

Kauas wiisas näkee, edemmäksi ajattelee.

Kaunis kaakku päältä nähden, akanainen alda puolen, täynnä sirkkoja sisältä.

Kaunis nuori, wanha wiisas.

Kaunis katto tähti-taiwas, maa sildana parembi.

Kaunis on kandokin, kuin kaunistetaan.

Kawala wiekkaan pettää, wiekas kawalan jättää.

Kennen jalka tassaa, sen suu massaa.

Kielen kandaja juoksee kuin kana räkänoukassa.

Kieli liikkuu, mieli puuttuu.

Kiireesti kissa poikii, waan sokeina pojat synnyttää.

Kiitä miestä, miniätä wasta wuoden parin päästä.

Kiitä piendä kumppanilles, ota itselles isombi.

Kiitä wasta saatuas, pyhji suuta syötyäs.

Kirkon kirwes ja rauta-lapio köyhän welan maksawat.

Kissa elää kiitoksella, koira pään silityksellä.

Kissa kiitellen elää, katin poika kaunistellen.

Kissan tullessa tupahan hiiret rekihin pakoowat.

Koira kopea kotona, waan ei wiisas wierallensa.

Koiran woitto ensimmäinen, miehen woitto wiimeinen.

Koira on koira kuolduansakin.

Koirat kutsuen tulewat, hywät wieraat kutsumata (ei kuitengan kestiin).

Kolmannesta kowasta pahakin palajaa.

Kolmea ei tule uskoa: wenettä wesille, hewoista tielle, waimoa aitan wartiaksi.

Kolme on koskea kowaa: Kuhan koski, Ämmän koski, Wuoksen wirta werrattomin.

Kolme lapsella tapaa: ime, itkee, taikka makaa.

Kolmi-säinen Jumalan köysi, kolme kohtansa pitääpi.

Kombastuu hepo neljäldäkin jalalda, saati mies kahdelda.

Kombastuu hewoinen kulkeissansa, saati mies sanoissansa.

Konstin kiedän kontilleni, kuin ei käy, niin mä kannan.

Korpi kaswaa kowan kuusen, kangas hongan hohtawaisen.

Korwalla on kaunis tapa: kyllä kuulee, waan ei wirka.

Korwilla hepo, hännällä koira suosionsa näyttää.

Koska kissasta karhu kaswaa, kaitse silloin karja-laumas.

Koska koirat tappelewat, niin jänis pakoon pääsee.

Koska tippui tynnyrini, ystäwiä yldä kyllä; tynnyrini tyhjettyä, ystäwät' ei yhtäkän.

Koskee se koiraan jos kalikkaangin.

Kostuttaa kewäinen heinä, kuolettaa talwinen takku.

Kotkan tiet taiwaalla, wenehen wesillä, pojan tyttönsä tykönä owat tietämättömät.

Kotoansa koira haukkuu.

Koto karjan kokoo.

Kowin pohjainen porottaa, etelä enemmin liehtoo.

Kuhun kakku kannetaan, sieldä toista toiwotaan.

Kuin ei W a p p u n a waossa (herni ja papu), niin ei pouka pohtimessa.

Kuin kauhalla aljetaan, niin lusikalla lopetetaan.

Kuin kissa karhuksi pääsee, niin surma suurenee.

Kuin on kaukana, niin ammuu, kuin on pakeilla, niin puskee, se on tapa häijyn härjän.

Kuin on kuusen kaataja, kyll' on oksan ottajoita.

Kuin on wamba warpaassa, sydämeen se sylkähtää.

Kuin on lääwässä, niin on lääwän takanakin.

Kuin on suden suussa, niin on suden hännässä.

Kuin owat Otawan sarwet suorasti suwea kohden, pyrstö perin pohjaiseen, niin on nuoren nousun aika.

Kuin on päiwä puolessa, niin on nälkä suolessa.

Kuin pää kaatuu, niin pesä häwiää.

Kuin sä kuulet kuikon äänen, älä usko järwen jäätä.

Kuin warkaat riitelewät, niin talon-poika saa hewoisensa.

Kuka mitä kaappii, se mitä saapi.

Kuka uhaten sotaan menee, se häpiällä takaisin tulee.

Kukko päällä kurjanakin, kana aina alimmainen.

Kukko kus–mata juopi.

Kuluu ikä itkussakin, riemussakin riendelee.

Kuluu päiwä pilwessäkin, menee aika murheessakin, ikä pitkä piikanakin.

Kuollen koira tapansa heittää, ei paha koira kuolduakan.

Kuolewat Kuningaatkin, waipuwat Waldiaatkin, saati minä meikäläinen.

Kuolo kowa rikkahalle, nälkä köyhälle kowembi.

Kussa kakku leiwotaan, siellä nälkä näännetään.

Kussa puu kaatuu, siinä oksa taittuu.

Kussa työ tehdään, siinä leipä syödään.

Kuu kiurusta kesään, puoli toista peippoisesta, wästäräkistä wähäisen.

Kuuro päiwää kuluupi laiskan kauan kengiessä.

Kuusehen kuroittaa, katawaan kapsahtaa.

Kyll' on työtä tekewällä, wettä kyllä soutamalla, maata kyllä kyndäjällä.

Kyllä eläwä palawan tundee.

Kyllä herroilla huomenia on.

Kyllä joka hewoisella ajetaan, waan ei kaikilla toista woiteta.

Kyllä korppi haaskan haitaa, tundee hywin tuulen alla.

Kyllä koto karjan kokoo, lauma siansa löytää.

Kyllä kukolla wirsiä on, kuin waan weisata tahtoo.

Kyllä laki riidan ratkaisee.

Kyllä matka kuormaa lisää, aika waiwoja walaa.

Kyllä mustakin pesten puhdistuu, waan ei walkene.

Kyllä neula syöpi, mitä neula saapi.

Kyllä orit tamman poikimisen tundee.

Kyllä pijat piikoina pysyiwät, jos ei poikia olisi.

Kyllä rukki ruokaa tuo, kehrä-warsi keittämistä.

Kyllä sen päiwä kuiwaa, kuin yö kastelee.

Kyllä se oras tunduu, josta hywä laiho kaswaa.

Kyllä se wirheitä löytää, joka wirheitä etsii.

Kyllä sopu siaa andaa.

Kyllä sukka suuta andaa, wirsu wieriä wenyy.

Kyllä tarpeessa kehnokin kelpaa.

Kyllä tyynässäkin wedessä kaloja on.

Kyllä wuosi weronsa wie, ajast'aika andimensa.

Kylmä kulda kumppaniksi, walju waimo hopiainen.

Kylmä ryysyjä kysyypi, wilu willa-waattehita.

Kyläin kautta tiet käywät, miehet käywät tietä myöden.

Kynsistänsä kotka syöpi, sormistansa Suomalainen.

Kypenästä maa kytee, sanasta wiha syttyy.

Kärnässä porsas kaswaa, läskinä se syödään.

Käsi kädellä pestään, mutta silmät molemmilla.

Käypi wiikon wirsuillakin, kuin paljon parsitaan.

Käy wiisaskin wipuhun, hullu huhtoopi siwuitse.

Köyhyyttänsä köyhä werassa käy, ryysyillänsä tikas ylpeilee.

L.

Laari langat kehrää, aitta kangaat kutoopi.

Laatien asiat suoriawat,

Lahja lahjaa waatii, käsi kättä lämmittääpi.

Laiha peldo laiskan miehen.

Lahjat la-in lumowat, tuudittawat Tuomaria, raswa pyörän pyörittääpi.

Laihosta laulutkin kaswawat.

Lainaa keihääsi kylälle, sohi sormellas kotona.

Lainalla laiska elää.

Laiska lapsille parembi, raisu työlle rohkeambi.

L a l l i etsi lakkiansa, L a l l i n lakki pään-laella.

Lasna lapset Ruhtinaangin, warsana hywätkin hewoiset.

Laulunsa mukaan lindu, tapainsa mukaan mies nimitetään.

Leipä kaswaa lepistöstä, kala koskessa, heinät nousewat norosta.

Leipä lehdistössä, kala koskessa, liha linnun siiwen alla.

Lepää laiska syötyänsä, istuu ilman olduansa.

Lijan liikkuwa näkee muiden ihmisten menoissa.

Liikkuu tuppi Linnan työssä, käsi-warsi Wallan työssä, olka-pää omassa työssä.

Lippu liinaa, lappu lautaa kuoldua mukaan saadaan.

Lisänä rikka rokassa, sisä-lisko taikinassa.

Luotu lindu lendämään, terwe työtä tekemään.

Lupaus tyhjäksi tekee, takaus takittomaksi.

Luu lihan jakajalle, nainen paha naittajalle.

Lyö taikka pese porsasta, yhdellä lailla se winguu.

Lähimmäistänsä lehmäkin (lembokin) nuolee.

Lähtee kesä, lähtee talwi, waan ei lähde laiska J a a k k o.

Lähtemätä saa olla, waan ei wiiwytellä.

Lämmin laiskan syödessä, wielu työtä tehdessä.

M.

Maahan katsoo maattu piika, ales ajettu hewoinen.

Maa kaswaa maatessakin, pelko pehtaroitessakin,

Maan tähden tyhmätkin, pellon tähden naidaan.

Maassa on matalan työ, pellolla hywän perehen.

Maassa on rikkahan ruoka, syö köyhä puungin kuorta.

Maassa työ matalamman, ei puussa pidemmängän.

Maata matkainen syötyänsä, matkalle lewättyänsä.

Mahdoton on makkaraksi, jota kangilla käännellään.

Malttaa köyhä keittää, waan ei malta jähdyttää.

Menemätä saa olla, waan ei wiiwytellä.

Menestywät kelpo lapset, ehkä tielle tehtäkön.

Mennä määrätyn, käydä käsketyn tulee.

Merellä on matka suora, mutta maalla mukawambi.

Merellä silmät, metsällä korwat.

Mesi-marja mielittäissä, omena otettaissa, wiha-pussi wihittynä.

Mielin kielin mieletöndä, houkutellen hullun kanssa.

Mies häijy: kylän hywä, kodon kondio.

Mies kaswaa, hammas karkenee.

Mies mennyt, liha lahonut, töitä maassa mainitaan.

Mies merta soutelee, onni waarat woittelee.

Mies musta, leipä walkea.

Mies paikkansa pitää.

Mies puolensa pitää.

Mies se, joka mielensä malttaa.

Mies tulee räkä-nenästä, waan ei tyhjän naurajasta.

Miestä myöden miekka wyöllä, kilpi kandajan mukahan.

Mies wieras wian näkee talon toisen tyttärellä.

Mikä jääpi teräldä, se jääpi hamaralda.

Mikä meren täyttää, ahneutta ahdistaa?

Mikä on köyhää köyhembi, waiwaista waiwaisembi, jos ei ahne tytymätön?

Milloin liendä leiwän kanssa, milloin leiwätä lihaa.

Missä miehiä, siellä koiria.

Missä miekka hullun wyöllä, siellä waara waikuttaapi.

Missäs köyhä häwiää, jos ei toiwossa rikastuwansa?

Missä wirka, siellä mies, kussa haaska, siellä korppi.

Mistäs köyhä p– –ree, jos ei nauriista?

Mistäs wiisas wirren saisi, jos ei joutawan tawoista?

Mitä enemmän koiria koossa, sitä riita lähemmällä.

Mitä kukko kutkahtaa, se kanaan kajahtaa.

Mitä lehmän lypsystä, joka maitonsa (kappansa) kaataa?

Mitä nuori oppii, sen hän wanhana muistaa.

Mitä puusta putoo, se juurelda löydetään.

Mitäs mielit pudottaa, pane powelles; mitäs mielit salata, älä ilmoita akalle.

Mitä wuohen määkimästä, kuin ei pukki päin käänny.

Monda juonda joutilaalla, ikäwällä ilda pitkä.

Moninainen miehen nuotta; milloin tuopi tullessansa, milloin tuomata tuleepi.

Mykkä mielewä, hullu wäkewä.

N.

Naapuri naittaa, naapuri laittaa.

Naapuri neidon naittaa, naapuri pitää naittamata.

Naiman nuorena pitää oman wanhuuden waroksi.

Naisesta naurawasta, orihista onduwasta, wenehestä wuotawasta, miehestä makaawasta warjele tuli punainen!

Naista nähdä toiwotaan, awioksi aiwotaan.

Naitaissa kalua kyllä, killingiä kihlattaissa.

Narri nimen andaa, mies nimen kandaa.

Nauris-maan kautta tie oikein (suorin) on.

Nauruksi on narrattawa, pilkaksi pilan tekiä.

Nenään neitoa katsotaan, jalkoin jaloa miestä.

Neste jywän juurruttaa, lämmin laihon walmistaa.

Neuwo tuhmaa, ei saa mieldä; keitä munaa, et saa liendä.

Niin korpi wastaa kuin mäellä huuhutaan.

Niin kuin metsässä huuhutaan niin metsä kaikuu; niin kuin tyhmälle puhutaan niin tyhmä wastaa.

Niin monda mieldä kuin päätäkin miehistössä.

Niin se meni kuin tina tuhkaan.

Nilkin nalkin naisen kirwes, milloin puuhun, milloin maahan, milloin keskelle kiweä.

Noista wiisas wirren otti hullun pitkistä puheista.

Nosta konna mättäälle, niin se niskaas hyppää.

Nuolee petokin poikiansa.

Nälkä laiskan langoissansa joka päiwä juostessansa.

Nälkä syöjän paras suola.

O.

Odotellen ahwen ongeen tulee, wiwytellen wirkaan päästään.

Odottain aika pitkä.

Oikein Otawa käypi käändämätä, wääntämätä.

Olin nuori, notkui miekka, wanhana nyt wapisewa notkui sauwani nojalla.

Ollaan wuosi onnetakkin, waan ei leiwätä.

Olut ei tiedä juojaansa ammeessa eikä piika wiejäänsä wa-ussa.

Oma hengi hädässä kalliin on.

Oma kungin kaunis, sammakongin nuijapäänsä.

Oma löytty, wieras warastettu.

Oma ruoska, wieras hewoinen on paras matkalla.

Oma suu on tikan pojan surma.

Omat maat makuisimmat, omat metsät mehuisimmat.

On hengi köyhälläkin, ei kahta rikkaallakan.

On joukossa jotakin, jos hywiä niin huonojakin.

On kanallakin sydän, sisu waimolla wähällä.

On leikillä siaa, pilkka suututtaa pikemmin.

Onnen jäljet owat hywät, retket suorat rehellisen.

Onni miehen edellä käy, tapa tallaa takana.

Opiksi on ikä pitkä, wiisaudeksi wahingo.

Oppinut on tyhmäin seassa, kuin wieras härkä karjassa.

Orja soisi yön tulewan, wangi päiwän walkenewan.

Osa yhdellä, kesä kaikilla, Jumala jokaisella.

Ota siitä kussa on, pane siihen kuin tarwitaan.

Otawassa köyhän kello, ei kuussa, ei kukossa.

Ottaja odottelee, andaja ajattelee.

P.

Paha lapsi lasna kanan, warsana häijy hewoinen.

Paha lindu pesäänsä pask– – daa.

Pahalla pahat juonet hywänäkin pidettäissä.

Paha mieli miehellä, on kuin ilma sumuisena.

Paha mies makaawainen, waimo paljon naurawainen, paha wuotawa wenetkin.

Paha nahatonda nylkeä.

Paha on paljas-pään kanssa tukka-nuottaa wetää.

Paha on purewa koira, waimo wihainen pahembi.

Pakanat tulewat papita aikoin, waan ei sepätä.

Pakkainen, puhurin poika! älä kylmää kynsiäni, älä päätäni palella.

Paljo pahasta työtä, iso waiwa ilkeästä.

Palo-kärki paljon puita hakkaa, waan wähän pinoja tekee.

Pane paha matkaan, mene itse mukaan.

Pane pukki kaali-maan wartiaksi, poika piikain paimeneksi.

Parembi hywän neuwo kuin pahan apu.

Parembi jäämään kuin puuttumaan.

Parembi katsoa naurawan silmiin kuin itkewän suuhun.

Parembi kuolla kuin kerjätä, parembi kerjätä kuin warastaa.

Parembi leikattu kuin lyöty, prembi lyöty kuin palanut haawa.

Parembi löydetty kuin warastettu.

Parembi oma olkinengin kuin wieras wiljainen.

Parembi on omalla maalla juoda wettä tuohisesta, kuin wieraalla tuopista olutta.

Parembi on haawa haljennut kuin paikka palanut.

Parembi on pala suussa kuin leipä wartaassa.

Parembi ottaa kuin andaa.

Parembi pala leipää kuin kappale kuldaa kato-wuonna.

Parembi petäjäinen ilossa kuin wehnainen surussa.

Parembi reppu re-essä kuin ystäwä kylässä.

Parembi rukiinen waimo kuin kaurainen rouwa.

Parembi suwen sumu kuin pakkaisen pouta.

Parembi syönettä syöttää kuin kuolletta kostuttaa.

Parembi wähä waatteessa kuin watsassa.

Parembi wähän mieldä kuin paljon syndiä.

Pata kattilaa soimaa, yhden muotoiset molemmat.

Pelko koira paljo haukkuu, uhkaa akka arkanakin.

Pian on hellä houkuteldu, petetty penikkakoira.

Pian on syöty puhdas leipä, ajettu hywä hewoinen.

Pian on souttu (soudettu) soukka salmi, mitattu matala meri, lyhyt mieli liikutettu.

Pian pitkä lyhetään, kauan lyhyttä jatketaan.

Pian työ tehdään, hangiten aika kuluu.

Pian wieras wian näkee talon toise tyttärellä.

Pidä puoles urakassa, älä petä pundarilla, älä milloingan mitalla.

Pieni pala watsan wara, suuri pala suun rewäisee.

Pihdit sepällä pitkät, kourat kowat kuolemalla.

Pikarista pijat juowat, ämmät wanhat ämbäristä.

Pikemmin lyöty kuin palanut haawa paranee.

Pimeä isätön pirtti, ehkä päiwä paistakon.

Pistelewä pilkka-puhe, peljättäwä pedon hammas.

Pitkä aika odottaissa.

Pitkän pinon wiereldä on hywä lastuja poimia.

Pojalla isän asemet, emän eljet tyttärellä.

Porsas kaswaa kärnässäkin, rupi-päänä moni poika.

Puheesta puheet tulewat, kipinästä (kypenästä) maat kytewät.

Puhu suuttuneelle, enemmän se toruu; pane puita tuleen, enemmän se palaa.

Puoli orpo isätön, koko orpo äiditön.

Puulla tuhma asian ajaa.

Puussa toisen kipu on; ei se pahan sydäntä särje.

Puuta myöden siirto käypi, emän eljet tyttärellä.

Pyry pakkaisen perästä, tora kiukusta tuleepi.

Pyyt syödään pyydettäissä, turha woitto tuhlataan.

Päästä pino aljetaan, hywä asia alusta.

Pöllö puhuu, mitä sylki suuhun tuopi, wesi kielelle wetääpi.

R.

Raha kaikki rakendaa.

Rata maansa myynneellä, tien wieri wäsyneellä.

Rauha eläwille, lepo kuolleille.

Riemu on rauhan tytär, surma weljenä sodalla.

Riita rakkaudella, teräs tulella pehmitetään.

Rikas laulaa riemuisesti, köyhä nurkassa nuristen.

Rikki pieletön weräjä, halpa talo haldiaton.

Rohkea ruoan saa, kaino ei saa kaljaakan.

Rohkea ruokansa saa, kehno nälkää näkee.

Routa porsaan kotia ajaa, tarwe miehen työhön waatii.

Ruma työlle rohkeambi, kaunis katsoo karwaansa.

Ruoassa työn alku on.

Ruskia on repo kuolduakin.

Räyskywät räystäätkin siitä kuin pijat pilataan.

S.

Sade sammuttaa sodatkin, wesi kohta koirain riidat.

Saalis miehen yllyttää paljoakin pyytämään.

Saaneella sia on, ei aina ansainneella.

Saanut saappaat pitää, käy köyhä kengätäkkin.

Saapi tyhjän pyytämätä, kowan onnen ostamata.

Saapi wettä waiwatakkin, tuskatakkin turhan neuwon.

Saiwaria täi munii, pahat siittäwät pahoja.

Sakoisambi sawi kuin hiekka pellolla.

Sallii Jumala suuttua, waan ei wihaa pitää.

Sana seuralle sanottu on kuin kärppä pinoon pääsnyt.

Sana suusta suilahtanut työläs on takaisin saada.

Sataapi sawinen pilwi, musta muutoin hirwittääpi.

Sateheksi päiwän sappi, poudaksi suun kehä.

Sauwat maata paljon käywät, sanat paljoa enemmän.

Sekalainen kerjäläisen säkki on.

Se kypsen syö, joka keitetyn paistaa.

Se makean maistaa, joka keitetyn paistaa.

Se meni kuin sepän ewäs.

Sen tietää kuin kuwussa on, ei sitä kuin noukassa.

Sen tähden seppä pihdit pitää, ett' ei sormet pala.

Sen tähden repo tien ylitse hyppää kuin ei alitse pääse.

Se on huono hiiri, joka waan yhden reijän tietää.

Se on huono lindu, joka ei jaksa höyheniänsä kandaa.

Seppä syö selwän leiwän, selwemmän sepän emändä.

Se saa walitun waimon, joka nai jätetyn naisen.

Siellä paha kussa panetellaan.

Siinä leipä syödään, kussä työ tehdään.

Siinä tarkkaa tarwitaan, kussa wiisasta wastataan.

Siinä wuohi kalwaa, kuhun se kytketään.

Siitä siasta kiini pidetään, joka aidan raossa tawataan.

Siiwillä sanoma lendää, puhumalla purjehtii.

Sika köyhän (laiskan) pellon kyndää.

Sika paljon maata kyndää, ei kuitengan jouluna olutta juo.

Silloin itkin ilman syytä, silloin waiwata walitin, koskan itkin isän sylissä, äidin helmassa hywässä.

Silloin kala kiiskistä, kuin mies mielettömästä.

Silloin paras lakata, kuin leikki korkein on.

Silloin takoa tulee, kuin rauta kuumana on.

Sillä juttu julkisembi, jolla puoldaja parembi.

Sinne mieletön menee, kunne järjetön käskee.

Sinne waaja waipuu, kuin nuija (kurikka) waatii.

Sitä juttu julkisembi, jota kandaja parembi.

Sitä laki luondewambi, jota lukia lujembi.

Sitä myöden mieldä päässä, kuin on otsakin leweä.

Sitä puuta pukki kalwaa, kuhun kiini kytketään.

Sitä wieras kehuu, mitä lähteissänsä maistaa.

Siweys maan perii, arwo ansaitaan hywällä.

Siweys maan perii, rakkaus la-in täyttää.

Soimansa mukaan lindu nimitetään.

Sonni kotoa nai, waan ei mies milloingan.

Sonda sakona talossa.

Sopii kaksi pataa yhdelle tulelle, waan ei neitoa kahta yhden yljän wuotehelle.

Sopu hywin hyödyttää, woide pyörän pyörittää.

Sota sotkee jaloillansa, nälkä murtaa muodollansa.

Sukuansa sudet naiwat.

Suoja (suwi) suuresta lumesta, pakkainen pyryn perästä.

Suo siellä, wetelä täällä, ei kuiwaa kussakan.

Suo siellä, wetelä täällä huonon miehen menoissa.

Suotta susi ulwoo, paha itkee pahuuttansa.

Suuhun lapsi kukkaisensa, watsaan köyhä wakkaisensa.

Suuni itki, sydän nauroi, koska kuoli kumppanini, waipui waippani alainen.

Suu on sydämen tulkki.

Suuri pala suun rewäisee pian pieneldä pedolda.

Suu saattaa suden ritaan, kieli kärpän lautaiseen.

Suusta röykkä moni raukka, ruumihilda ruikkamoinen.

Suusta syönyt tunnetaan, silmistä pahan tekiä.

Suustas Jumalan korwiin, mielestäs ei mihingän.

Suwi warsan sukii, talwi tekee takkuiseksi.

Syy-pää sakon wetää, häwytön häpiän saapi.

Syö koira oksennuksensa, otta konna andimensa.

Syö syöjä paljokin, ehkä elää wähemmällä.

Syöty leikattu pala, annettu luwattu lahja.

Syö wähä, juo wähä, osta weitsi wyölles, tarwe-kalu taldehesi.

Säkki suuri ottajalla, andajalla kappa kaita.

Säästö säkissä apuna, waikka saaliista wähästä.

Söisi kattikin kalaa, waan ei kasta käpälänsä.

T.

Tahto wapaa warkahalla, hembeällä heikko mieli ombi syynä syndihinsä.

Taito työtä kiittää, oppi rahaa maksaa.

Takansa kana munii, kukko katselee eteensä.

Takaus-miehellä pitää oleman suuri kukkaro.

Tallelle wanha panee (talleldaa wanha), waan ei muista.

Talon-poika kyndää tawallaan, porsas käändää kärsällään.

Talo työlle, wieras tielle juhlan päätetyn perästä.

Tapaa karhukin jäniksen, jos ei ennen niin kattilassa.

Tapa endinen taluu, wanha tottumus wetää.

Tappelulla sota aljetaan, sateella syksyinen ilma.

Tasan naiset taipaleella, tasan matkoissa ewähät.

Tasan naiset talkoissa.

Tee niin kuin käsketään, ei niin kuin hywä on.

Tee säkki saadessas, kylläs sauwan aina saat.

Tekewä toruwa waimo, närkki haukkuwa penikka.

Tekewä työn löytää, laiska uneen uupuu.

Tekiä työn täyttää, laiska kesken jättää.

Teräwä on täillä kärsä, mutta kirpulla kowempi.

Tie käy kyliä myöden, mutta mies tietä myöden.

Tiellä ombi pitkä piippu halkoja hakattaissa.

Tiettynä ikä eletty, elämätä tietämätön.

Tihiä werkko wahingoksi, surma kaikille kaloille.

Tikka hakkaa paljon puita, waan ei walmista pinoja.

Toinen päiwä, toinen toimi.

Toinen pää, toiset hambaat.

Toinen mies, toinen mieli.

Toista toinen naittelee, itse naida ajattelee.

Toista toisen wehkainengin.

Toisin tuhma luulee, toisin merellä tuulee.

Toiwo toweri hupainen.

Toiwotaan hywiä, peljätään pahoja.

Toiwotaan wetten takaa, waan ei tuolda tuonelasta.

Tora tappelun tekee, tappelu mies-tapon.

Tukala tuleta olla, tukalambi tuli-palossa.

Tuki nuoresta tuleepi, wara wasta kaswawasta.

Tulee häiriö hywällekin, tapaturma taitawalle.

Tulee mies meren takaa, waan ei tule turpeen alda.

Tulee nälkä rikkaallekin ja on köyhälle kamala.

Tulee wahingo wisaallekin, ehkä tyhmälle enemmin.

Tulee wesi sudenkin silmään, kuin kuoppaan joutuu.

Tundekat mullista mies; hywällä hywät, huonolla huonot härjät.

Tunnetaan hitto hatustakin.

Tunne tyttö tawaroista, hyppysistä hywä nainen.

Tuosta tunnen tuhman miehen: nykäpuukko, nyrhi-kirwes.

Tuosta tunnen tuhman waimon: ahtoi riihen ripsumata.

Turkki tuulella parembi, nahka waate wastaisella.

Tuska neuwon andaa.

Tutkien työt tunnetaan, haastellen asian haarat.

Tuulee tuwan takana, ei tuwassa tunnukkan.

Tyhmä kauas käkee, ennen kuin lopun näkee.

Tyhmän sydän aina suussa, wiisaan suu on sydämessä (*).

Tyhmä puhuu pöllötellen, mitä sylki suuhun tuopi, wesi kielelle wetääpi.

Työlle mies syötetään, naisen luoksi naitetaan.

Työlle pakko, ei ruoalle.

Työllä työtkin kewenewät, waiwoilla woitetaan waarat.

Työläs on koiran suusta luuta ottaa.

Työläs leski lepytellä, kauan nainut nauratella.

Työläs on teräa wasten potkia, paha lakia polkea.

Työläs on järjetönsä opettaa, työläs hännätöndä nostaa.

Työläs on wanhaa opettaa.

Työnsä täyttääpi tekewä lohon liemen lämmitessä.

Työ tehty aljettuna, walmis waimo kosittuna.

Tänäpän sinun, huomena minun wuoroni, sanoo saita.

(*) Se on: tyhmä puhuu kaikki mitä hän ajattelee, wiisas ajattelee ja tietää mitä hän puhuu taikka hänen puhuman pitää.

U.

Unda täynnä makaawan watsa, wiljaa wireän watsa.

Unet menewät, työt alkawat.

Unhotettu wanha welka ombi uusi maksettaissa.

Usein lasna laitetaan, ehkä miesnä mainitaan.

Uusi luuta uunin lakaisee.

W.

Wahingosta wiisaaksi tullaan, ei rikkaaksi.

Waikea welkana waunu, kengä kuluu, wero kaswaa.

Waikka mies pilwiä pitäisi, ei hän pääse päätänsä ylemmä.

Waimo äänetön, wakainen on kuin kelloton hewoinen.

Wait olewa kaikki woittaa.

Waiwainen hätäyndynyt on.

Waiwainen lindu, joka ei höyheniänsä kandaa jaksa.

Waiwainen wasta wahingosta wiisastuu.

Waiwaisella waimo kaunis, sitä kaikki kaulailewat; hullulla hywä hewoinen, sitä kaikki kannustawat.

Waiwa suuri wanhetessa, waiwa wanhana eläissä.

Wakka kandensa, mies wirkansa waatii.

Wala ase warkahalla.

Walju ombi hölmön walda, naisen walda warsin hullu.

Wanha elää niin kuin märkä palaa.

Wanha (täysi) määrä Pappilassa: kuus' sikaa, seitsemän liikkiöä.

Wanhemmalla waiwa suuri, kuin poika pahoin tekee.

Wanhuus ja walitus.

Waras woi kiittää makaawata, waan ei walwowata.

Warhain myllyyn, myöhä kyytiin.

Warhain waris jalalla, waan warhemmin leski-waimo.

Waris, waikka sonda-noukka, toista sonnasta toruupi.

Waris waakkuu illalla hywää ilmaa huomeneksi, waan aamulla pahaa säätä päiwäksi.

Wastako waimona pahat tawat tarttuwat? sappi oli jo saataissa sisällä.

Wasten seinää tuulen tyynä, ehkä katto kahiseepi.

Watsa waan on orjan oma, wieras walda seljässänsä.

Watsa wanhin pyydyksistä, pata paras astioista.

Watsa warkaita walaapi, jos ei estä ennen saatu, eikä wältä wiisauskan.

Watsasta warkaus syndyy, ahkeruus pois ajaa.

Weitsi wanhan hammas on.

Wene waipuu watsallansa, kala kuolee seljällensä.

Werka-waate warjo hywä, turkit tuulella paremmat.

Wero maan pundari on.

Wesi wanhin weljeksistä, paju puista pienderällä.

Wetelä wesi wanhanakin.

Wetelä wesi waraksi, turha kiitos kunniaksi.

Wiekas walhetta walaa, hullu walheen uskoo.

Wieras silmä wian näkee.

Wiha saapuupi sanasta, tuli kyllä kypenästä.

Wiidesti wireä käypi, laiska kerralla wäsyy.

Wiina miehet willitseepi, wäkewildä woiman wiepi.

Wiinan woima willitseepi, olut tuopi toisen mielen.

Wiisas kawalan woittaa, wiekas wiisaan willitsee.

Wiisas ombi korwa kaikki, waan ei wirka kennellekän.

Willainen isällä witsa, äidin witsa willaisembi, witsa wierahan werinen.

Wilu wiljan kaswattaa, lämmin terän tekee.

Wilu wiiden, kylmä kuuden, kahden paras keskenänsä.

Witsa wirkuksi, watsa warkaaksi tekee.

Wuohen woi ja waimon tawara ei taloa rakenna.

Wuohi waiwaisen eläin, waimo turwa wanhan miehen.

Wuoroin wieraissa käydään, harwoin hywänä pidetään.

Wuosi wiepi wuoden waran, päiwä-kausi päiwä-palkan.

Wähin ruoska waikeambi, pitkä peloittaa enemmän.

Wähitellen paljokin karttuu.

Wähä lapsen mielen hywittää.

Wähällä hullun mieli muutetaan.

Wähän mieldä hölmön päässä, ei sengän siaa.

Wähän warjosta waraa, tyhjä turwa toisen takana.

Wäli-puhe la-ingin wäändää.

Wäli wäännetyllä witsalla, wäli wäändämättömällä.

Y.

Yhdellä nuotilla kukko kaikki wirret laulaa.

Yhtä paljon on mieldä kiiskillä kuin mursullakin.

Yksi hullu woi enemmän kysellä kuin yhdeksän wiisasta wastata.

Yksin ylkä paras on, kaksin kaikki katoawat.

Yksi sanoo ystäwälle, ystäwä koko kylälle.

Yksi suu, kaksi korwaa; sen tähden pitää enemmän kuuleman kuin puhuman.

Yksi susi monda ulwomaan yllyttää.

Yksi tie tuonelaan, yksi iäiseen ilohon.

Ylen katse lapsen itkettää, ei osan wähyys.

Yli aidan miehen alku, pääse porsaskin raosta.

Ylpeys haisee häpiäldä.

Ylpeys langeamaan saattaa.

Ylpeys on ruma ylhäisellä, alhaisella aiwan outo.

Yötyri nuorena, waiwainen wanhana.

Ä.

Älytön äänetön tyttö, paha paljo naurawainen, ilkeä iso toruja.

Älyä ämmätkin tarwitsewat, jos ei ennen niin leipoessa.

Älä ennen löydä kuin katoaa.

Älä ennen tappele kuin tarwitaan.

Älä hullun kanssa kinaile, jos et tahdo tappelua.

Älä hulluun mieldäs waiheta.

Älä hywästä hywästy, älkä pahastu ensimmäisellä erällä.

Älä itke ilman syytä, älkä waiwata walita.

Älä juokse juhlan alla naiman teillä naapurissa; silloin owat siskot siistit, pijat puhtaina pahatkin.

Älä mene suurustamata suden jäljille.

Älä moita wanhaa ennen kuins uuden tawat tunnet.

Älä wanhaa koiraa kauan pilkkaa; se puree luuhun saakka.

Älä wähääkän hylkää, älkä köyhääkän ylen katso.

Äreä ämmä leipoessa, kiukkuinen kirnutessa, pannen olutta äkäinen.

Äreä älytön akka, toruwainen toimessansa.

Äyri äyristä, jywä jywästä kaswaa.

Äyrittäin tuhannet tulewat.

Äänetön hulluista wiisain on.

Jälki-puhe toiselle painolle.

Ehkä muidengin kokoilemia Sanan laskuja on enemmän näitä Suomessa jo ilmestynyt, tunnen minä wieläkin itseni welwolliseksi tämän kokouksen lisättynä kirjapainosta toistain ulos andamaan, niin kuin minä edellisessä Jälki-puheessa luwannut olen; sillä minun siinä ilmoitettua anomustani täyttäin owat wiisaat ja Suomen maalle rakkaat miehet(*) wielä Suomalaisten Sanan laskuja kokoilleet ja tähän tarpeeseen minulle lahjoittaneet. Iloinen muisto olkon iäti heillä palkkana tästä hywästä työstä, niin kuin he itsekin minun kiitollisessa muistossani aina säilywät.

Sanan laskut owat kansan yhteinen omaisuus, jonga tähden niitä pitäisi yksin mielin etsittämän, niin kuin kotoista kieldäkin Suomessa enemmän holhottaman, joka on Ruotsin monen wuosi-sataisen wallan aikana joutunut murteeseen. Tätä on siis tarwe ojendaa ja auttaa. Mutta kuinga? koska walistuksen neuwot owat meillä wieraisiin kieliin kätkettyinä. Tässä tilassa on työläs sen omaa arwoa ylendää, ja kuka woinee sitä wanhalle perustukselle kokonansa parandaa? Kuitengin on meidän kielemme nykyinengin helisewä laatu säilytettäwä muistoksi jälkeen tulewaisille, jotka kerran ihmehdellen hawaitsewat siinä monda etuutta, joita he muissa kielissä turhaan etsiwät.

Wierastunut on tosin meille isän maa; äidin kieli on unhotettuna laimiin lyöty ja sen holhous wieläkin wälistä hyljäten ylen katsotaan. Mutta monen toimellinen hartaus Suomea kohtaan on kuin päiwän lämmitys kylmälle kedolle. Toiwo ennustaa, että wieras jää näin kerran sulatetaan ja omaiset hedelmät wiimein kaswamaan herätetään. Tätä warten on tämäkin uudistettu kokous Sanan laskuista ilmestynyt; sillä niin kuin auringon säteet, joita poltto-lasilla yhdistäin woimistetaan, sytyttäwät aineen, niin on wiisauskin, Sanan laskuun suljettuna, woimallinen waikuttamaan. Wiipurissa 1 päiwänä Toukokuuta 1842.

(*) Näistä minä erittäin, suomen kansan puolesta, hartaasti mainitsen Herroja: Tuomari Grénqwist Käki-salmen Kaupungissa, Rowasti Roschier Kikko-herrana Lemin Pitäjäässä ja Meri-Kapteini Wacklin Oulussa.

Saatteeksi Sananselityksiin

Maija Moilanen

Juteinin kielestä

Juteinin teksteissä on paljon sellaisia sanoja, jotka eivät ole käytössä nykykielessä, esimerkiksi vanhojen, jo käytöstä poistuneiden työkalujen nimiä. Toisaalta monilla nykykielessä esiintyvillä sanoilla on Juteinin teksteissä eri merkitys, esimerkiksi sana *ehkä* tarkoittaa Juteinilla 'vaikka'.

Juteinin kielioppi eroaa monin tavoin nykykielen kieliopista. Samaa tarkoittavissa Juteinin ja nykykielen sanoissa saattaa olla sama kanta, mutta eri johdin, tällaisia ovat esimerkiksi *iällinen* ja *iäkäs*. Juteinin kielessä käytetään prepositioita ja postpositioita sellaisissa rakenteissa, joissa nykykielessä käytettäisiin sijapäätteitä, esimerkiksi *mies oli Kuningaan käskyn **jälkeen** kowan syyn **tähden** wangiudessa* (nykykielellä: *mies oli Kuninkaan käsky**stä** hyvä**stä** syy**stä** vankeudessa*).

Verbin taivutus eroaa osittain nykykäytännöstä, esimerkkejä: *syökäi (syökää), katoopi (katoaa), meidän **pitää** tästä lähin wuoroin juowuksissa **oleman** (meidän **pitää** tästä lähtien **olla** vuorotellen juovuksissa, me **tulemme olemaan** tästä lähtien vuoroin juovuksissa), minun **pitää waroman itseäni** wastauksiin (minun **pitää varautua** vastaamaan), Kuningaan **kuljeskellen** yksinänsä (Kuninkaan **kuljeskellessa** yksinänsä), pehmeät haawat [Sawo ja Karjala] **jättäwät** jänisten **kalwettaa** (pehmeät haavat [Savo ja Karjala] **jättävät** jänisten **kalvettaviksi**), Jänis **löytään** jäljistänsä (Jänis **löydetään** jäljistänsä), Sulttaani **tuli** kerran toise**lda** Sulttaani**lda** sodassa wangiksi otetuksi (Sulttaani jäi kerran sodassa toisen sulttaanin vangiksi), Paha, **jolda** paatuneena Luojan luomat **kiusataan** (paha, **joka** paatuneena **kiusaa** Luojan luotuja)*. Lukija löytänee paljon lisää kiinnostavia eroavaisuuksia.

Kysymyksissä on Juteinilla usein kysyvän liitteen *ko* tai *kö* asemesta sana *jos*, kuten ruotsin kielessä: *Sen jälkeen kysyy hän, **jos** hän saa lainnata minun weneini (Sen jälkeen kysyy hän, saa**ko** hän lainata minun venettäni)*. Astevaihtelu eli *k*:n, *p*:n ja *t*:n vaihtuminen saman sanan eri taivutusmuodoissa kaksoiskonsonanteista yksittäiskonsonanteiksi tai päinvastoin ja yksittäisen *k*:n, *p*:n tai *t*:n vaihtuminen eri äänteeseen tai päinvastoin toimii osin eri tavoin kuin nykykielessä, esimerkiksi *härkä, härjän (härkä, härän), lepo, lewonsa (lepo, leponsa)*.

Juteini saattaa käyttää eri sijamuotoa kuin nykykielessä käytettäisiin: *Ahwen armas tuorehe**lda** (Ahven hyvä tuoree**na**), Pistäsin mä – – Helmen werra**lda** häpyä kerjäläisen kepin päähän, jok' on tuhlaaja tawaran (Pistäisin mä helmen verran häpeän tunnetta sen kerjäläisen kepin päähän, jok' on tuhlaaja tavaran), Ihmiset luulewat **me** – – pahemmiksi ja ilkeimmiksi kuin me olemme (Ihmiset luulevat **meitä** pahemmiksi ja ilkeämmiksi kuin me olemme)*. Jos Juteinin sijamuoto on sama kuin nykykielessä käytettävä, hänellä saattaa olla tekstissään siitä eri variantti: *lahjain (lahjojen), Minä tuon hän**en** huomena kirkosta tullessani (Minä tuon hän**et** huomenna kirkosta tullessani)*.

Sanajärjestykset eroavat monin paikoin nykykielen tavallisista sanajärjestyksistä, etenkin runomuotoisissa jaksoissa runomitan vuoksi, mutta myös suorasanaisissa teksteissä: *Talonpoika, joka itse läsnä oli (Talonpoika, joka oli itse läsnä); Joukossa juteldiin muinen hywästä muistosta, jossa yksi sanoi wielä muistawansa äitensä morsius-waatteissa (Muinoin juteltiin hyvästä muistosta joukossa, jossa yksi sanoi vielä muistavansa äitinsä morsiusvaatteissa)*.

Oikeinkirjoitus on erilaista kuin nykyisin. Juteinin *b* on nykykielessä yleensä *p* ja *w v, d* usein *t* ja *g k*. Esimerkkejä: *pahembi (pahempi), waan (vaan), silda (silta) ja jonga (jonka)*. Juteinin tapa käyttää pitkiä ja lyhyitä vokaaleja sekä yksittäis- ja kaksoiskonsonantteja poikkeaa usein nykykäytännöstä, esimerkiksi *jähdyttääpi (jäähdyttää), jokuu (joku), tutkimata (tutkimatta) ja elli (eli)*. Yhdyssanojen kirjoittaminen on myös erilaista: Juteinilla yhdyssanoihin kuuluu yleensä yhdysmerkki, sellaisissakin sanoissa, joissa osien rajalla ei ole kahta samaa vokaalia, esimerkiksi *wilja-pellot (viljapellot)*. Sanojen yhteen ja erilleen kirjoittamista ohjailivat eri säännöt kuin nykyisin: *eri-tawaus (eri tavut), oma tundon (omantunnon)*. Juteinilla on käytössään myös joitakin nykyisin kirjakielestä murteellisina pois jätettyjä kirjoitustapoja, kuten *näljän (nälän)*. Tekstissä on lisäksi jonkin verran erikoisia sanoja, jotka saattavat olla painovirheiden tuotoksia, esimerkiksi *kuunihimman* (pitäisi todennäköisesti olla *kaunihimman*).

Sananselityksistä

Sananselitysten kohteiksi on valittu sellaisia sanoja tai ilmaisuja, joiden merkitysten on arveltu mahdollisesti olevan vieraita tavalliselle lukijalle, sellaiselle, joka ei ole kielitieteen, historian tai vanhan kirjallisuuden ammattilainen tai asiantuntija. Lukijalle on pyritty tarjoamaan sanojen tai ilmaisujen nykykielisiä vastineita tai tietoja niiden merkityksestä. Oikeinkirjoitukseltaan, johtamistavaltaan ja taivutustavaltaan nykykielestä poikkeavia sanoja ei ole otettu mukaan sananselityksiin, jos sanat ovat sellaisia, että niiden merkityksen pystyy helposti päättelemään tekstiyhteydestä.

Sananselityksissä on ensin hakusanana Juteinin tekstissä oleva sana tai ilmaus. Sitten seuraa selitys tai viittaus toiseen hakusanaan, josta selitys löytyy. Sanan tai ilmauksen merkitys on puolilainausmerkkien sisällä. Viimeiseksi sananselityksessä on suluissa tieto, mistä merkitys on saatu: sanakirjan nimen lyhenne ja hakusana, jonka kohdalta tieto merkityksestä on löydetty. Jos lähdeviitteen alussa on lyhenne vrt., selitettävän sanan merkitys on päätelty tai johdettu viitteessä ilmoitetun sanan merkityksen pohjalta. Näin on menetelty esimerkiksi, kun lähdeteoksissa ei ole ollut Juteinin käyttämää sanaa, mutta on kuitenkin ollut jokin samankantainen tai muuten läheinen sana, esimerkiksi sanan *hembeys* merkitys on päätelty sanan *hempeä* merkityksen perusteella.

Lähteinä on käytetty pääasiassa seuraavia sanakirjoja:

Ahlman = Ahlman, Ferd. 1865: Svenskt-Finskt Lexikon – Ruotsalais-Suomalainen sanakirja. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 38. Finska Litteratur-Sällskapet, Helsingfors. Sähköinen versio: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, aineistopalvelu Kaino Internet-osoitteessa http://kaino.kotus.fi.
Eurén = Eurén, G. E. 1860: Finsk-Svensk Ordbok. G. E. Eurén, Hämeenlinna.
Ganander = Ganander, Christfrid 1997. Nytt Finskt Lexicon. Alkuperäiskäsikirjoituksista ja sen näköispainoksista toimittanut Liisa Nuutinen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 676. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 95. SKS, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki.
Häkkinen = Häkkinen, Kaisa 2004: Nykysuomen etymologinen sanakirja. WSOY, Porvoo.
KS = Kielitoimiston sanakirja. Sähköinen, päivittyvä versio (käytetty tammikuussa 2009). Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki.
Lönnrot = Lönnrot, Elias 1958 [1874–1880]: Suomalais-ruotsalainen sanakirja. Kolmas manus-menetelmällä jäljennetty painos. Osat I A–M ja II N–Ö sekä lisävihko. WSOY, Porvoo.
NS = Nykysuomen sanakirja. 1957–1961. Valtion toimeksiannosta teettänyt Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Osat I A–I–VI Ts–Ö. WSOY, Porvoo.
SMS = Suomen murteiden sanakirja. 1985–2008. 1. osa A–elää–8. osa konkeri–kurvottaa. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki.
VKS = Vanhan kirjasuomen sanakirja 1985–1994. 1. osa A–I ja 2. osa J–K. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki.
Vuorela = Vuorela, Toivo 1979: Kansanperinteen sanakirja. WSOY, Porvoo.

Joidenkin Juteinin tekstien sanojen merkitykset on saatu selville etsimällä näitä sanoja muista saman tai varhaisemman ajan teksteistä; usein sanan käyttöyhteys paljastaa sen merkityksen. Sanoja on etsitty muun muassa Kansalliskirjaston Internet-sivuilla olevasta Historiallisesta Sanomalehtikirjastosta (http://digi.lib.helsinki.fi/sanomalehti/secure/main.html), johon on digitoitu lähes kaikki Suomessa julkaistut sanomalehdet vuosilta 1771–1890, ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen Internet-sivuilla olevasta aineistopalvelu Kainosta (http://kaino.kotus.fi/), joka sisältää laajan kokoelman suomenkielisiä tekstejä 1500-luvulta alkaen.

Sanakirjojen tarjoamista monista merkityksistä on sananselityksiin otettu mukaan vain ne, joiden voidaan ajatella sopivan Juteinin tekstiin. Juteinin kielessä samalla sanalla saattaa olla eri yhteyksissä eri merkitys, siksi yksittäisten sanojen selitykset sisältävät useita vaihtoehtoja. Joitakin sanoja Juteini käyttää toisinaan samassa merkityksessä kuin niitä nykyisinkin käytetään ja toisinaan jossakin muussa merkityksessä. Tällaista sanoista on sananselityksissä esitetty yleensä vain nykykielestä poikkeavat merkitykset.

Sananselityksiä

A

aawiiksi ks. *aawis*
aawiin ks. *aawis*
aawiista ks. *aawis*
aawiit ks. *aawis*
aawiita ks. *aawis*
aawis 'aave, kummitus' (Lönnrot, *aawis*, *aawe*)
aawistelemaan ks. *aawistella*
aawisteleminen 'esiintyminen kummituksena, aaveena tai kummituksen, aaveen tavoin, aaveileminen, haamuileminen' (vrt. NS, *kummitella*)
aawistelemisia ks. *aawisteleminen*
aawistelewa 'kummituksena, aaveena tai kummituksen, aaveen tavoin esiintyvä, aaveileva, haamuileva' (vrt. NS, *kummitella*)
aawistelewan ks. *aawistelewa*
aawistella 'esiintyä kummituksena, aaveena tai kummituksen, aaveen tavoin, aaveilla, haamuilla' (NS, *kummitella*)
aawisten ks. *aawis*
ahdas 'ahdas, rajoittunut, niukka, vajaa, vaikea, tukala' (Lönnrot, *ahdas*)
ahdistua 'käydä ahtaaksi' (NS, *ahdistua*)
ahdistumaan ks. *ahdistua*
aidaksen ks. *aidas*
aidas 'tavallisesti halkaistu puu, jollaisia käytetään lape- tai pisteaitojen pääaineksena' (NS, *aidas*)
aihe 'seikka, joka aiheuttaa tuloksen, seurauksen' (NS, *aihe*)
aiheet ks. *aihe*
aihetten ks. *aihe*
aine 'käsitettävänä oleva aihe, teema' (NS, *aine*)
aineeksi ks. *aine*
aineen ks. *aine*
aineet ks. *aine*
ainehessa ks. *aine*
aineita ks. *aine*
ainetta ks. *aine*
aiwo 'aivot, pää, järki, ymmärrys' (VKS, *aivo*)
aivoa 'aikoa' (VKS, *aivoita, aivota*)
aiwoi ks. *aiwoa*
aiwoin ks. *aiwoa*
aiwoituksemme ks. *aiwoitus*
aiwoituksen ks. *aiwoitus*
aiwoitukseni ks. *aiwoitus*
aiwoitukses ks. *aiwoitus*
aiwoituksessa ks. *aiwoitus*
aiwoituksestansa ks. *aiwoitus*
aiwoitukset ks. aiwoitus
aiwoitus 'aie, ajatus, suunnitelma, tarkoitus' (VKS, *aivoitus*)
aiwoitusta ks. *aiwoitus*
aiwoitustansa ks. *aiwoitus*
aiwoiwat ks. *aivoa*
aiwon ks. *aivoa*
aiwonut ks. *aivoa*
aiwoo ks. *aivoa*
aiwotaan ks. *aivoa*
aiwottu ks. *aivoa*
aiwowaisen 'aikova' (vrt. VKS, *aivoita, aivota)*
aiwu 'aivot, pää, järki, ymmärrys' (VKS, *aivo, aivu*)
aiwua ks. *aiwu*
aiwuin ks. *aiwu*

aiwullansa ks. *aiwu*
aiwun ks. *aiwu*
aiwussa ks. *aiwu*
ajattomalla 'ajan puolesta väärällä tai sopimattomalla, esim. liian varhainen' (NS, *ajaton*)
aldis 'jonkun vaikutukselle esteetön, suojaton, turvaton jotakin vastaan; vaaran, (menettämis)uhan alainen' (NS, *altis*)
alinen 'jonkin alapuolella oleva, ala-, alhaalla, alempana oleva' (NS, *alinen*)
alisen ks. *alinen*
aljeta 'alkaa, aloittaa' (Ganander, *aljan, alan, alotan, aljetaan*)
aljetaan ks. *aljeta*
aljetahan ks. *aljeta*
aljettaan ks. *aljeta*
aljettaissa ks. *aljeta*
aljettaman ks. *aljeta*
aljettawa ks. *aljeta*
aljettu ks. *aljeta*
aljettuna ks. *aljeta*
aljetuksi ks. *aljeta*
aljetun ks. *aljeta*
aljuna 'kesytettynä eläimenä, elättinä; kesytettynä, kesynä' (VKS, *aljo, -u*)
alku-asujamet 'alkuasukkaat' (VKS, *alku, asujain*)
allo '*aalto*' (SMS, *allo*)
alloilla ks. *allo*
alloja ks. *allo* (SMS, *allo*)
allot ks. *allo*
amma 'imettäjä, elättäjä' (VKS, *amma*)
ammana ks. *amma*
anna ylen 'hylkää, luovu jostakin, oksenna' (Lönnrot, *antaa ylen*)
appelleringiä 'vetoamista, joka siirtää riitakysymyksen käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi ylempään oikeusasteeseen, apellia' (NS, *appellaatio*)
arwella 'arvata' (Lönnrot, *arwella*)
arwo 'jonkun nauttima kunnioitus, arvovalta; arvokas merkitsevä asia' (NS, *arvo*) 'arvoaste, -asema; arvovalta, kunnia; pitää arvossa, merkitys, tärkeys' (VKS, *arvo*)
arwolle ks. *arwo*
arwon ks. *arwo*
assessori 'viraston, varsinaisesti kollegisen oikeus- tai hallintoviraston vakinainen jäsen, hovioikeuden, tuomiokapitulin asessori' (NS, *asessori*)
asujamet 'asukkaat, asujat' (NS, *asujain*)
Auma 'pyöreä, harv. pitkulainen, tav. ylöspäin keilamaisesti levenevä, huippuun supistuva leikatun viljan, herneen tms. säilytyskeko' (NS, *auma*)
auman ks. *auma*
aumat ks. *auma*
awendo 'avanto' (NS, *avento*, *avanto*)
awendoon ks. *avanto*
awenndoon ks. *avendo*
awiisi 'sanomalehti' (NS, *aviisi*)
awiisia ks. *awiisi*
awiisin ks. *awiisi*
awullinen 'auttava, kunnollinen' (NS, *avullinen*)

E

edes 'eteen, eteenpäin' (NS, *edes*)
ehdoksi ks. *ehto*
ehdolla ks. *ehto*
ehdollansa ks. *ehto*
ehdollinen 'tahallinen' (NS, *ehdollinen*), 'vapaaehtoinen, halukas' (Lönnrot, *ehdollinen*)
ehdollis'na ks. *ehdollinen*
ehdolliset ks. *ehdollinen*
ehdollisista ks. *ehdollinen*
ehdollisna ks. *ehdollinen*
ehdollista ks. *ehdollinen*
ehdollisten ks. *ehdollinen*
ehdon ks. *ehto*
ehdon ks. *ehto*
ehdongin ks. *ehto*
ehdostansa ks. *ehto*
ehdota ks. *ehto*
ehk' ks. *ehkä*
Ehkä 'vaikka, joskin, jos kohta, kenties' (NS, *ehkä*)
ehkän 'ehkä minä' (Lönnrot, *ehkä*)
ehkäs 'ehkä sinä' (Lönnrot, *ehkä*)
ehto 'edellytys, määräehto, varaus, (oma

tai vapaa) tahto, ratkaisuvalta, tahdon tai valinnan vapaus' (VKS, *ehto*),'vapaa tahto, vapaa valinta, parhaaksi näkemänsä menettelytapa, mielivalta, aikomus, aie, tarkoitus; varaus, rajoitus' (Lönnrot, *ehto*)
ehtoa ks. *ehto*
ehtoakan ks. *ehto*
ei waaria oteta ks. *ottaa waari*
eineisistä 'ravitsevista' (Lönnrot, *eineinen*)
elli 'tai, vai, eli' (NS, *eli*)
elo-waunun 'viljavaunun, kylvövaunun (sädesvagn)' (vrt, Lönnrot, *elovankkurit*)
eläwille ks. *eläwä*
eläwillä ks. *eläwä*
eläwistä ks. *eläwä*
eläwä 'eläin, elossa oleva ihminen' (NS, *elävä*)
eläwäinen 'pieni eläin, hyönteinen, syöpäläinen' (Lönnrot, *eläwäinen*), 'elävä' (NS, *eläväinen*)
eläwäingin ks. *eläwä*
eläwäiset ks. *eläwäinen*
eläwäisiä ks. *eläwäinen*
eläwäisten ks. *eläwäinen*
eläwäistengän ks. *eläwäinen*
eläwäistä ks. *eläwäinen*
eläwät ks. *eläwä*
ennätellen ks. *ennätellä*
ennätellä 'ehtiä, keretä, joutaa, ehättää' (NS, *ennätellä, ennättää*)
epä-huomio 'varomattomuus, tarkkaamattomuus, erehdys, virhekäsitys, väärinymmärrys' (Lönnrot, *epähuomio*)
epä-huomion ks. *epä-huomio*
epä-luulo 'epäileminen, epäilys, pahan ajatteleminen jostakin, ennakkoluulo, harhaluulo' (VKS, *epäluulo*), 'epäily, epäusko, harhausko, taikausko' (Lönnrot, *epäluulo*)
epä-luuloa ks. *epä-luulo*
epä-luuloen ks. *epä-luulo*
epä-luuloillansa ks. *epä-luulo*
epä-luuloille ks. *epä-luulo*
epä-luuloinen 'epäuskoinen, harhauskoinen, taikauskoinen' (Lönnrot, *epäluuloinen*)
epä-luuloista ks. *epä-luulo*
epä-luuloja ks. *epä-luulo*
epä-luulon ks. *epä-luulo*
epä-luulossa ks. *epä-luulo*
epä-luulot ks. *epä-luulo*
epä-tieto 'tietämättömyys, epätietoisuus, epäilys, arvelu, pelko' (Lönnrot, *epätieto*)
epä-tietoiset 'tietymättömät, epävarmat, epäselvät' (NS, epätieto, epätietoinen)
erin 'erillään'
erinomainen 'erityinen, erikoinen' (NS, *erinomainen*)
erinomaisella ks. *erinomainen*
erinomaista ks. *erinomainen*
erinomaisten ks. *erinomainen*
erinomattain 'etenkin, varsinkin' (NS, *erinomattain*)
erinomattoin 'erityisesti, varsinkin, nimenomaan, erikseen' (VKS, *erinomattain, -oin*)
erinäinen 'eri, erillinen, erilainen' (Lönnrot, *erinäinen*)
erinäiseksi ks. *erinäinen*
erinäiset ks. *erinäinen*
eri-tawaus 'eri tavut'
eri-tawaus-merkki 'eri tavujen merkki, tavuviiva'
erittäisin 'erityisesti, erikseen' (VKS, *erittäisin*)
erä 'kerta' (NS, *erä*)
erällä ks. *erä*
*erälläns*ä ks. *erä*
erän ks. *erä*
eteen ottamiset 'johonkin ryhtymiset' (NS, *eteen*, *ottaa eteensä*)
eteen-ottamisia 'johonkin ryhtymisiä' (NS, *eteen*, *ottaa eteensä*)
etuisessa 'etumaisessa, etu-' (NS, *etuinen*)

H

haahdessa ks. *haahti*
haahti 'alus, laiva' (NS, *haahti*, *haaksi*)
haaksi 'alus, laiva, pursi, vene' (NS, *haahti, haaksi*)
haaskio 'haaskautuminen, haaskuu, hukkaanmeno, hukka, häviö' (NS,

haaskio)
haaskioilla ks. *haaskio*
hahden ks. *haaksi*
hahdessa ks. *haaksi*
hahti 'alus, laiva, pursi, vene' (NS, *haahti, haaksi*)
haikeasti 'tuskaisesti, vaikeasti, raskaasti' (NS, *haikea*)
hailu 'hailakka, haalea' (SMS, *hailu*)
hailun ks. *hailu*
hailuton 'hännätön' (vrt. Lönnrot, *hailu*)
hailuttomat ks. *hailuton*
hako 'havupuun oksa, suossa tai veden pohjassa oleva puu, lieko' (NS, *hako*)
hakoa ks. *hako*
hakoen ks. *hako*
hakojen ks. *hako*
haksi 'alus, laiva, pursi, vene' (NS, *haahti, haaksi*)
hallawa 'vaalean harmaa, harmahtava, haljakka, hallakka; vaalistunut, haaltunut' (NS, *haaltunut*)
hallawammat ks. *hallawa*
hallawana ks. *hallawa*
halli-parta 'harmaapartainen' (VKS, *halliparta*)
hallistua 'menettää väri(ä)nsä, muuttua vaalea(mma)ksi, haalistua, kauhtua, virttyä, harmaantua' (SMS, *hallistua*)
hallistuupi ks. *hallistua*
hallistuwat ks. *hallistua*
halpaus-tauti 'halvaus' (NS, *halpaus*)
halpaus-tautia ks. *halpaus-tauti*
halpaus-tautiin ks. *halpaus-tauti*
halwattawa haukkuma- ja voimasana (SMS, *halvattava*)
halwattawan ks. *halwattawa*
hamina 'satama' (NS, *hamina*)
haminaa ks. *hamina*
haminan ks. *hamina*
hangita 'valmistella, puuhata, aikoa, suunnitella' (NS, *hankita*)
hangitessa ks. *hangita*
hangitsee ks. *hangita*
hangittu 'valmisteltu, puuhattu, aiottu, suunniteltu' (NS, *hankita*)
hartaudesta ks. *hartaus*
hartaus 'harras, lämmin mielenkiinto, antaumus; jonkin tavallista ja äärellistä korkeamman, jalomman asian synnyttämä ylevä tunne, mielenylennys' (NS, *hartaus*)
hautoa 'pitää lämmön tai kosteuden vaikutuksen alaisena, lämmittää, kuumentaa (usein liiallisesti, haitallisesti)' (NS, hautoa), läimäyttää, mäiskiä' (Ahlman, hautoa)
hautoen ks. *hautoa*
hautoi ks. *hautoa*
heimolainen 'saman heimon tai myös suvun jäsen, sukulainen' (NS, *heimolainen*), 'sukulainen, liittolainen' (VKS, *heimolainen*)
heimolaiset ks. *heimolainen*
heimolaisten ks. *heimolainen*
hekumainen 'aistillinen, epäsiveellinen, nautiskeleva' (VKS, *hekumallinen*)
hekumaiselle ks. *hekumainen*
hellä 'arka, kipeä, hellä, lempeä, herkkä, tunteellinen, pehmeä, myöntyväinen, leväperäinen' (Lönnrot, *hellä*)
helläin ks. *hellä*
hellän ks. *hellä*
hellät ks. *hellä*
hembeille ks. *hembeä*
hembeyden ks. *hembeys*
hembeys 'lempeys, hellyys, höllyys, pehmeys, hento-, hellämielisyys' (vrt. NS, *hempeä*), myös 'aistillisuus, kevytmielisyys' (vrt. Lönnrot, *hempeä*)
hembeyttä ks. *hembeys*
hembeä 'lempeä, hellä, höllä, pehmeä, hento-, hellämielinen' (NS, *hempeä*), myös 'aistillinen, kevytmielinen' (Lönnrot, *hempeä*)
hembeällä ks. *hembeä*
hembeämbi ks. *hembeä*
hembeämmät ks. *hembeä*
hembeässä ks. *hembeä*
hembeästi 'lempeästi, hellästi, höllästi, pehmeästi, hento-, hellämielisesti' (vrt. NS, *hempeä*), myös 'aistillisesti, kevytmielisesti' (vrt. Lönnrot, *hempeä*)

hengellinen aawis 'aineeton, ruumiiton aave' (Lönnrot, *aavis, hengellinen*)
hengiwiä 'hengittäviä' (vrt. VKS, *hengätä*)
hengiwäiset mahdollisesti 'hengittävät' (vrt. VKS, *hengätä*)
hengiwät 'hengittävät' (VKS, *hengätä*)
hepakin todennäköisesti 'hevonen' (SMS, *heppa*)
herkullinen 'suurta nautintoa tarjoava, nautittava, viehättävä, houkutteleva, mainio' (NS, *herkullinen*)
herkullisen ks. *herkullinen*
herkullisesti ks. *herkullinen*
hiilua 'hehkua, loistaa, kiilua, välkehtiä' (NS, *hiilua*)
hiilumaan ks. *hiilua*
hiiluwainen 'hehkuva' (VKS, *hiiluvainen*)
hiirikka '(hevon) hierakka (kasvi)' (VKS, *hiirikka, hevonhiirikka, hevonhierikka*)
hiiwa-nuutti 'alkuaan loppiaisen jälkeinen, myöhemmin tammikuun 13. päivä, jolloin on vietetty joulunpyhien lopettajaisia mm. juomalla sahtitynnyrit tyhjiksi' (NS, *hiivanuutti*)
hillikka 'suomuuraimen marja kypsänä, lillukka; lieritömästä ja lipattomasta lakista' (SMS, *hillikka*)
hirskua 'nauraa, tirskua' (SMS, *hirskua*)
hirskui ks. *hirskua*
hirskuwainen 'nauravainen, tirskuvainen' (vrt. SMS, *hirskua*)
hirskuwat ks. *hirskua*
Hispaniassa 'Espanjassa ja Portugalissa'
Hitolle ks. *Hitto*
Hiton, hiton ks. *Hitto*
Hitto, hitto 'hiisi, paha olento, paholainen' (NS, *hitto*, *hiisi*)
Hittola, hittola ' Hiton koti' (Lönnrot, *Hittola*), ks. *Hitto*
Hittolan ks. *Hittola*
Hittolassa ks. *Hittola*
Hittolasta, hittolasta ks. *Hittola*
hiwowaiset 'hankaavat, hierovat, teroittavat (vrt. VKS, *hioa*)
holoissa 'koloissa, onkaloissa' (SMS, *holo*)
hongelossa 'kolossa, hinkalossa' (Lönnrot, *hongelo*)
horitellen 'hörppien, särpien' (NS, *horia*)
hosua 'hakata tai piestä jotakuta, jotakin, suomia, ruoskia, piiskata; hakata tai piestä umpimähkään sinne tänne, viuhtoa, huitoa, huiskia, sohia' (NS, *sohia*)
hosuengan ks. *hosua*
hosui ks. *hosua*
hosuttaisi ks. *hosua*
huikendelewainen 'kevytmielinen, häilyväinen, epävakaa, moraaliltaan horjuva' (NS, *huikentelevainen*, *huikennella*)
huikendelewaisuuden ks. *huikendelewaisuus*
huikendelewaisuudessa ks. *huikendelewaisuus*
huikendelewaisuus 'kevytmielisyys, häilyväisyys, epävakaus, moraalinen horjuvuus' (NS, *huikentelevainen*, *huikennella*)
huikennella 'elää kevytmielisesti, häilyväisesti' (NS, *huikennella*)
huikennellen ks. *huikennella*
huima 'mielipuoli, hullu, järjetön' (NS, *huima*), 'hurja' (VKS, *huima*)
huittu 'huippu' (VKS, huittu)
huojendaa 'lieventää, lievittää, helpottaa, pienentää, keventää' (NS, *huojentaa*)
huojendaapi ks. *huojendaa*
huojendain ks. *huojendaa*
huojendamaan ks. *huojendaa*
huojendamassa ks. *huojendaa*
huojendawat ks. *huojendaa*
huojenna ks. *huojendaa*
huojennella ks. *huojendaa*
huojennellen ks. *huojendaa*
huojennettu ks. *huojendaa*
huojeta 'lieventyä, lievittyä, helpottua, pienentyä, keventyä' (NS, *huojeta*, *huojentua*, *huojentaa*)
huokea 'helppo, vaivaton, kevyt' (NS, *huokea*)
huokeaksi ks. *huokea*
huokeambi ks. *huokea*
huokeasti 'helposti, vaivattomasti, kevyesti' (vrt. NS, *huokea*)

huokene ks. *huojeta*
huokenee ks. *huojeta*
huokenewat ks. *huojeta*
huoldawa 'surettava' (vrt. NS, *huolla*)
huolden ks. *huolla*
huolewa 'sureva, huolehtiva' (vrt. NS, *huolla*)
huolevainen 'surevainen, huolehtivainen' (Lönnrot, *huolevainen*, *huolla*)
huolewaisen ks. *huolevainen*
huolevaiset ks. *huolewainen*
huolewalda ks. *huolewa*
huolewalle ks. *huolewa*
huolewilda ks. *huolewa*
huolla 'surra, murehtia' (VKS, *huolla*)
huomaitsi 'huomasi, havaitsi' (NS, *huomaita*)
huomio 'yllätys'
huomioksi ks. *huomio*
huomion ks. *huomio*
huone 'itsenäinen rakennus, talo' (NS, *huone*)
huonettengin ks. *huone*
huowi 'sotamies, vars. ratsumies' (NS, *huovi*)
huowilla ks. *huowi*
huowit ks. *huowi*
hupa 'nopeasti kuluva, hupeneva, tuhlaava, keveästi omaisuuttaan käsittelevä, hauska, rattoisa, hupaisa' (NS, *hupa*)
hupaa ks. *hupa*
hupainen 'hauska, rattoisa, hupaisa' (NS, hupa)
hupaisen ks. *hupainen*
hupaiset ks. *hupainen*
hyhmä 'vetinen lumi- tai jääsohju' (NS, *hyhmä*)
hylky 'hylkiö, heittiö' (NS, *hylky*)
hymbyrä 'kampura, vääräsääri' (VKS, *hympyrä*, *kampurajalka*), 'kampurajalka, nilkuttava' (Eurén, *hympyrä*)
hymbyrällä ks. *hymbyrä*
hywän suomuudella ks. *hywän-suondo*
hywän suomuuden ks. *hywän-suondo*
hywän suomuudesta ks. *hywän-suondo*
hywän suomuutta ks. *hywän-suondo*
hywän suonnosta ks. *hywän-suondo*
hywänsuomuuden ks. *hywän-suondo*
hywän-suondo, hywän suondo, hyvän suondo, *hywänsuonto*, *hywän-suonto*, *hywæn suondo* 'hyvänsuopuus, hyväntahtoisuus' (Lönnrot, *hywänsuonto*)
hywän-suondoa ks. *hywän-suondo*
hywän-suondonsa ks. *hywän-suondo*
hywän-suondos ks. *hywän-suondo*
hywän-suonnon, hywän suonnon, hywän-suonon ks. *hywän-suondo*
hywän-suonnossa ks. *hywän-suondo*
hywän-suonnotoina 'ilman hyvänsuopuutta'
hyyry-miehen ks. *hyyry-mies*
hyyry-mies 'vuokralainen' (VKS, hyyrymies)
häilymästä ks. *häilyä*
häilymään ks. *häilyä*
häilywät ks. *häilyä*
häilyä 'heilua, häälyä, huojua, liikahdella, väreillä' (NS, *häilyä*)
häilähtämään ks. *häilähtää*
häilähtää 'heilahtaa, huojahtaa, vilahtaa, liikahtaa, häivähtää' (NS, *häilähtää*)
häiläseepi ks. *häilähtää*
häirähtyy ks. *häirähtyä*
häirähtyypi ks. *häirähtyä*
häirähtyä 'häirähtää, erehtyä, eksyä, harhautua, langeta' (Lönnrot, *häirähtyä*)
hämmendeli ks. *hämmendää*
hämmendyypi ks. *hämmendää*
hämmendäjä 'häiritsijä' (VKS, *hämmentäjä*)
hämmendäwät ks. *hämmendää*
hämmendää 'sekoittaa jotakin ainetta; moittia, nostaa moitekanne; tukahduttaa, hillitä; sumentaa, himmentää' (VKS, *hämmentää*); 'aiheuttaa sekaannusta, sekoittaa, sotkea, hämätä, häiritä' (NS, *hämmentää*)
hämmendääpi ks. *hämmendää*
hämmennellen ks. *hämmendää*
häpiä 'häpeä' (Lönnrot, *häpeä*)
häpiähän ks. *häpiä*
häpiäksi ks. *häpiä*
häpiälle ks. *häpiä*

häpiällinen 'häpeällinen'
häpiällisiksi ks. *häpiällinen*
häpiällä ks. *häpiä*
häpiän ks. *Häpiä*
häpiänsä ks. *häpiä*
häpiässä ks. *häpiä*
häpiää ks. *häpiä*
häpiään ks. *häpiä*
häpy 'sopimattoman teon, hairahduksen, tms. aiheuttama huonouden tunne, alennuksen tila, kunnian menetys, häpeän tunne, häveliäisyys, kainous' (VKS, *häpy*, *häpeä*),'häpeä, häveliäisyys, kainous, häpeän tunne' (Lönnrot, *häpy*), myös 'häpeäminen, häpeily' (NS, *häpy*)
häpy-patsaassa mahdollisesti 'häpeällisestä asiasta muistuttavassa patsaassa tai muistomerkissä' tai 'häpeäpaalussa, kaakinpuussa' (vrt. NS, *häpeä, patsas, kaakinpuu*)
häpäillisyyttä 'häpeällisyyttä'
härsytetty 'ärsytetty' (NS, *härsyttää*)
hätäyndynettä 'hätään tai pulaan joutunutta' (vrt. Lönnrot, *hätäytyä, hätääntyä*)
häwyllä ks. *häpy*
häwyn ks. *häpy*
häwyssä ks. *häpy*
häwystä ks. *häpy*
häyry 'häkä, katku' (NS, *häyry*)
häyrystä ks. *häyry*
höriläinen 'ampiainen tms.' (VKS, *höriläinen*)
höriläisten ks. *höriläinen*
hötkää 'tekee jotakin kiihkeästi, "hötkässä"' (SMS, *hötkä*)

I

ies 'vetohärkäparin, joskus yksinäisen härän tai muidenkin juhtien valjastuslaite; vallasta, jonka alaisena joku tai jokin on; orjuus, sorto, pakko (valta); rasitus, kuorma, taakka' (NS, *ies*)
ikeen ks. *ies*
ikeeni ks. *ies*
ikeessä ks. *ies*
ikeestä ks. *ies*
ikehessä ks. *ies*
ikä-welji 'saman ikäinen mies, ikätoveri' (SMS, *ikäveli*)
ilmoita ks. *ilmoittaa*
ilmoittaa 'sanoa, kertoa, ilmaista, paljastaa, osoittaa' (NS *ilmoittaa*)
ilmoittanut ks. *ilmoittaa*
interessi 'korko, etu' (VKS, *intressi*, *interessi*)
interessit ks. *interessi*
irstaiset 'vallattomat, rajut, vauhkot, pahantapaiset, vikuroivat, pahat, hankalat' (SSA, *irstas*)
irtain 'irti, vapaa' (Lönnrot, *irtain*), 'vilkas, vallaton, villi' (SMS, *irtain, irtanainen*)
irtaisuudessa ks. *irtaisuus*
irtaisuus 'irrallisuus, vapaus' (Lönnrot, *irtaisuus*)
isoili ks. *isoilla*
isoilla 'isotella, rehennellä' (Lönnrot, *isoilla*)
isoillen ks. *isoilla*
isosi 'oli nälissään, halusi, kaipasi, himoitsi jotakin, piti kiinni jostakin' (Lönnrot, *isota*)
istä mahdollisesti painovirhe, tarkoitettu kieliasu ehkä *sitä*
itse-haldia 'itsevaltias'
itsensä käytti ks. *käyttää itsensä*
itsensä käyttämän ks. *käyttää itsensä*
itsensä käyttää ks. *käyttää itsensä*
itsensä menettiwät 'käyttäytyivät' (Lönnrot, *menettää*)
iällinen 'iäkäs' (NS, *iällinen*, *iäkäs*)
iällisyydestä ks. *iällinen*

J

jakoopi 'jakaantuu, jakautuu' (Lönnrot, *jakoa*, *jaota*)
jalo 'henkisesti suuri, puhdas, hyvä, siveellisesti arvokas, ominaisuudeltaan tai laadultaan hieno, arvokas; suuri, komea, uhkea, uljas, rivakka, voimakas, mainio, taitava' (NS, *jalo*)
jalo-peura 'hirvi, leijona' (NS, *jalopeura*)

janoowa 'haluava' (NS, *janota*)
jarmuttaa 'jankuttaa' (VKS, *jarmuttaa*)
joskussa 'joskus'
jouhtuneet 'juolahtaneet, muistuneet, tulleet mieleen' (vrt. NS, *joukahtaa*, *johtua*; vtr. Lönnrot, *juoht…johtua*)
Joukkawainen 'Joukahainen' (Lönnrot, *Joukahainen*)
Joukkawaisen ks. *Joukkawainen*
Joukkawaiset ks. *Joukkawainen*
julkinen 'tunnettu, kuuluisa; arvossa pidetty, verraton, loistava; julkea, hävytön' (VKS, *julkinen*)
julkisemmat ks. *julkinen*
julkiset ks. *julkinen*
jullahani ks.'veneeseeni' (Lönnrot, *julla)*
Junkkari 'alkuaan lippua kantava aliupseeri, myöhemmin upseerikokelas muutamien maiden armeijoissa; itsepäinen tai vallaton poika tai nuorukainen' (NS, *junkkari*)
Junkkarien ks. *junkkari*
junkkarilla ks. *junkkari*
Juomaratti 'juomari' (SMS, *juomaratti*)
juurita 'repiä juurineen, juuria' (vrt. VKS, *juurittaa*)
juuritella 'repiä juurineen, juuria' (vrt. VKS, *juurittaa*)
juuritettaman 'repiä juurineen, juuria' (vrt. VKS, *juurittaa)*
jyry 'jyrinä, jymy, melu' (NS, *jyry*)
jyryllä ks. *jyry*
jyryn ks. *jyry*
jyrytä ks. *jyry*
jyryän ks. *jyry*
jällen ks. *jälsi*
jälsi 'paljassiemenisissä ja kaksisirkkaisissa kasveissa varren puuosan ja kuoren nilaosan välinen kasvusolukon muodostama pehmeä kerros; juureksista, hedelmistä kaavittu raaste' (NS, *jälsi*)
jälttä ks. *jälsi*
jälttää 'safva, valuttaa mahlaa puusta'; 'kaapia jälttä' (NS, *jälttää*)
jältän ks. *jälttää*
jänni 'jäntevyys' (NS, jänni)
jännin ks. *jänni*
jännissänsä ks. *jänni*
jännitöinä 'ilman jäntevyyttä' (NS, jänni)
jänniä ks. *jänni*

K

kaakin puussa ks. *kaakin-puu*
kaakin-puu 'paalu, johon rikoksentekijä, asetettiin ruoskittavaksi tai häpeämään' (NS, *kaakinpuu*)
kaakin-puuta ks. *kaakin-puu*
kaase s. 'kaaso, morsiamen seuralainen ja pukija vanhoissa kosinta- ja häämenoissa' (NS, *kaase*, *kaaso*)
kaasen ks. *kaase*
kaha 'pyöreäseinäinen, maahan pistetyistä seipäistä tehty linnun pyydys' (NS, *kaha*); 'riita, kahina' (SMS, *kaha)*
kahain ks. *kaha*
kaharassa 'kiharassa' (VKS, *kahara)*
kahveli 'haarukka' (NS, *kahveli*)
kahwelin ks. *kahveli*
kahwelinsa ks. *kahveli*
kaikki käyttämään ks. *käyttää käsky*
kaikki-wiisaan ks. *kaikki-wiisas*
kaikki-wiisas 'viisaudessaan kaiken käsittävä' (NS, *kaikkiviisas*)
kaikki-wiisaus 'kaiken käsittäminen viisaudessaan' (NS, *kaikkiviisas*)
kaino 'ujo, usein varsinaisesti sellainen, joka haluaa välttää kaikkea säädyllisyyttä loukkaavaa, häveliäs, vaatimaton' (NS, *kaino*)
kainot ks. *kaino*
kainulainen 'alavan maan, rannan asukas, (savolaisen vastakohtana) pohjalainen, kveeni' (Lönnrot, *kainulainen*)
kakarin 'kaakurin' (VKS, *kakari*)
Kalewa 'mytologinen olento, yleensä = Kalevanpoika' (NS, *Kaleva*), 'jättiläinen, vuorenpeikko' (VKS, *kaleva*)
Kalewan ks. *Kalewa*
Kalewansa ks. *Kalewa*
Kalewat ks. *Kalewa*
Kalewista ks. *Kalewa*
kaljama 'liukas jää, varsinaisesti tielle

suojasään aikana muodostunut jäätikkö, iljanne' (NS, *kaljama*)
kaljamalda ks. *kaljama*
kaljamalla ks. *kaljama*
kaljamilla ks. *kaljama*
kallihin ks. *kallis*
kallis 'hyvin tärkeä, kiireinen, suuriarvoinen, arvokas, merkittävä; jalo, pyhä' (NS, *kallis*)
kallon halla 'vaaleat hiukset' (NS, *kallo*; SMS, *hallava*)
kalma 'kuolema, manala' (NS, *kalma*)
kalwe 'katve, varjopaikka' (NS, *kalve*); 'varjo' (Lönnrot, *kalwe*)
kalwehella ks. *kalwe*
kalwehessa ks. *kalwe*
kalwesta ks. *kalwe*
kamio 'kammio, makuuhuone, aitta, hauta' (Lönnrot, *kamio*, *kammio*), 'pieni huone, makuukamari; hauta, hautaholvi; olinpaikka, asuinsija (VKS, *kammio*)
kamoita ks. *kamoittaa*
kamoittaa 'kammottaa' (vrt. Lönnrot, *kamota*; vrt VKS, *kamoittaa*)
kamoittawa 'kammottava' (vrt. Lönnrot, *kamota*; vrt VKS, *kamoittaa*)
kamoittawat ks. *kamoittaa*
kamoitti ks. *kamoittaa*
kamoittiwat ks. *kamoittaa*
kamoituksen ks. *kamoitus*
kamoitus 'kammotus' (vrt. Lönnrot, *kamotus*), 'kaihtaminen' (VKS, *kammotus*), 'kauhistus' (vrt. VKS, *kamoittaa*, *kammottaa*)
kamoitusta ks. *kamoitus*
kamppauksen ks. *kamppaus*
kamppaukset ks. *kamppaus*
kamppaus 'kamppailu, kampitus; väittely, kiista' (NS, *kamppaus*)
kamraati 'toveri, kaveri' (NS, *kamraati*)
kamraatiin ks. *kamraati*
kamraatistansa ks. *kamraati*
kananeus 'Simon Kananeus, apostoli'
Kananteri 'Ganander, Christfried' (1741–1790), pappi, sanakirjanlaatija, kansankulttuurin kerääjä. Ganander julkaisi useita teoksia, mm. suomalaisten kansanuskon hakuteoksen Mythologia Fennican. Hän laati ensimmäisen laajan suomen kielen sanakirjan Nytt Finsk Lexiconin (valmistui 1787, julkaistiin 1937–1940).
kangea 'taipumaton, tottelematon' (Lönnrot, *kankea*)
kangeana ks. *kangea*
kanhela 'kamala' (Lönnrot, *kanhela*)
kannustaa 'painaa kannukset ratsunsa kylkeen, innostaa, kiihottaa, yllyttää, rohkaista, syyttää' (NS, *kannustaa*)
kannustamaan ks. *kannustaa*
kanssa-kärsimys 'auttaminen, myötäeläminen, myötätunto, sääli' (VKS, *kanssakärsimys*)
kanssa-puhe 'keskustelu' (NS, *kanssapuhe*)
kanssa-puheessa ks. *kanssa-puhe*
kapitalin 'pääoman' (Lönnrot, *kapitaali*)
kapittelia '(kirjan) lukua' (NS, *kapitteli*)
kappaldengin ks. *kappale*
kappale 'olevainen, olio, (luotu) olento' (VKS, *kappale*)
karhe 'pitkänomainen kasa, harjanne, palle, tavallisesti heinänluokoa, joskus muutakin' (NS, *karhe*)
karkehella ks. *karhe*
karkehelle ks. *karhe*
karkkamustu 'pakene, väisty' (VKS, *karkkamustua*)
karkku 'tulusrauta' (NS, *karkku*)
karkuille ks. *karkku*
karkujamet 'karkulaiset' (Lönnrot, *karkujain*)
karmiaasti ks. *karmias*
karmias 'karmea' (Lönnrot, *karmia*, *karmias*)
karpale 'karpalo' (Lönnrot, *karpale*)
karpaleina ks. *karpale*
karpaleissa ks. *karpale*
karsas 'epäsuopea, nurja(mielinen), ynseä, tyly' (NS, *karsas*)
karsia 'hakata tai leikata irti oksia' (NS, *karsia*)
karsiipi ks. *karsia*

karsinoinnut 'ravistunut, tullut kuivuessaan harvaksi, hataraksi, rakoiseksi, haristunut' (NS, *karsinoitua*, *ravistua*)
kartu 'käry, katku' (VKS, *kartu*)
karwa-hassut 'pörröiset karhut' (Lönnrot, *karvahassu*)
kasa-pukin 'vanhan pukin' (Lönnrot, *kasapukki*)
kaseammat 'kookkaammat' (VKS, *kasea*)
kasket ks. *kaski*
kaski 'viljelyä varten kaadettu metsäala, jonka puut ja muu kasvillisuus poltetaan maan kasvuvoiman lisäämiseksi; kypärä' (NS, *kaski*)
kaskiksensa ks. *kaski*
kaswando 'kasvu, kasvi' (VKS, *kaswando*)
kaswannoilla ks. *kaswando*
kaswannolla ks. *kaswando*
kaswannot ks. *kaswando*
kaswu 'kasvi; se, mikä on kasvamassa tai kasvanut, kasvamisen tulos, tuotto' (NS, *kasvu*)
kaswuja ks. *kaswu*
kaswut ks. *kaswu*
kaswutkin ks. *kaswu*
katawa 'kataja' (NS, *katava*)
katsando 'ulkonäkö' (Lönnrot, *katsanta*)
kauhistella 'saattaa kauhistumaan, pelästyttää' (VKS, *kauhistella*)
kauhistellut ks. *kauhistella*
kaunistelisi mahdollisesti painovirhe [osa I s. 207], tarkoitettu kirjoitusasu ehkä *kauhistelisi*
kehjitti 'päästi irti, vapautti' (Lönnrot, *kehittää*)
keili 'kirjakkeen korkeus ladelmassa' (NS, *keili*)
kekri 'vanha kansallinen syysjuhla' (NS, *kekri*)
kempit 'kauniit, somat' (NS, *kemppi*)
kengiessä ks. *kengiä*
kengii ks. *kengiä*
kengiä 'panna kengät jalkaan, hyöriä työn touhussa' (VKS, *kenkiä*)
kenkki-hewoisen 'lahjahevosen' (NS, *kenkkihevonen*)
keskustuksen 'keskustelun, mielipiteiden vaihdon' (VKS, *keskustus*)
kielewän 'puheliaan, suulaan, liukaskielisen' (NS, *kielevä*)
kieli-lakkari 'juoruämmä, kielikello' (NS, *kielikello*)
kieli-lakkarit ks. *kieli-lakkari*
kiiliäiset 'saivartajat, nautapaarmat' (NS, *kiiliäinen*)
kiinan kuorta 'kiinapuun kuorta, josta valmistetaan mm. kiniiniä' (NS, *kiinankuori*)
kiirta 'pahaa henkiolentoa' (Vuorela, *kiira*)
kiista 'kilpa, ottelu' (NS, *kiista*)
kimailee ks. *kimailla*
kimaileepi ks. *kimailla*
kimailla 'kirvellä, kirveltää, vihavoida, karvastella, polttaa, koskea' (Lönnrot, *kimailla*)
kimarrellen 'kiemurrellen' (SMS, *kimarrella*)
kindurilla 'loukulla, satimella' (NS, *kinturi*)
kinu-leuka 'ulkoneva leuka, kaksoisleuka' (SMS, *kinuleuka*)
kiperyydestä ks. *kiperä*
kiperä 'kiverä, jyrkän kaaren tai mutkan tekevä, täpärä, tiukka' (NS, *kiperä*)
kiperänä ks. *kiperä*
kirja-huone 'kirjasto' (VKS, *kirjahuone*)
kirjahuoneet ks. *kirja-huone*
kirja-huoneet ks. *kirja-huone*
kirja-kokous 'kirjakokoelma' (vrt. Lönnrot, *kokous*)
kirjan 'kirjeen' (Lönnrot, *kirje*)
kirwoitettiin ks. *kirwoittaa*
kirwoittaa 'irrottaa, hellittää, vapauttaa' (NS, *kirvoittaa*)
koe 'yritä, koe, pyri' (NS, *koettaa*)
koetellut 'kokenut' (NS, *kokea*)
koettelemisestansa 'kokemisestansa, kokemuksestansa' (vrt. NS, *kokea*)
koetuksen ks. *koetus*
koetuksia ks. *koetus*
koetus 'kokeilu, yritys' (Lönnrot, *koetus*)
koetusta ks. *koetus*

kohdastansa 'suoraan, välittömästi' (NS, *kohdastaan*)
kohtaat 'kohtelet' (Lönnrot, *kohdata*)
kohtaukset ks. *kohtaus*
kohtaus 'kohtelu' (VKS, *kohtaus*)
kohtausta ks. *kohtaus*
kohtelee 'kohtaa' (Lönnrot, *kohdella*)
koittaa 'sarastaa, valjeta' (NS, *koittaa*)
koittamaan ks. *koittaa*
kokea 'pyrkiä, yrittää, kokeilla, koettaa' (Lönnrot, *kokea*)
kokeepi ks. *kokea*
kokemassa 'pyrkimässä, yrittämässä, kokeilemassa, koettamassa' (Lönnrot, *kokea*)
kokewana 'pyrkivänä, yrittävänä, kokeilevana, koettavana' (Lönnrot, *kokewa*, *kokea*)
kokous 'kokoelma, kokoontuminen' (Lönnrot, *kokous*)
kolmi-säinen 'kolmisäikeinen' (NS, *-säinen*)
komendanttikin 'sotilasupseeri, jonka tehtävänä on valvoa sotilaallista järjestystä jollakin paikkakunnalla tai jossakin laitoksessa' (NS, *komendantti*)
komisarjus 'komissaari, henkilö, jolle on uskottu jokin erityinen, varsinaisesti julkinen (valvonta)tehtävä' (NS, *komisarjus*)
kondu 'koti, asumus' (NS, *kontu*)
kone 'keino, konsti' (NS, *kone*)
koneista ks. *kone*
kongi 'pitkä, suhteellisen kapea kulkutila, käytävä' (NS, *konki*, *käytävä*)
kongonokka, *kongo-nokka* 'konkonenä' (NS, *konkkanenä*)
konwentsio 'kokous' (NS, *konventti*)
konwentsioni 'kokous' (NS, *konventti*)
kopeista mahdollisesti painovirhe, tarkoitettu kirjoitusasu ehkä *hopeista*
koppelo 'metsonaaras' (NS, *koppelo*)
korpin kynä 'siipisulka kirjoitusvälineenä' (vrt. Vuorela, *kynä*)
korsteini 'savupiippu' (NS, *korsteini*)
korsteinia ks. *korsteini*
korweta 'korventaa' (NS, *korveta*)
kosk' 'kun, sitten kun, jahka' (NS, *koska*)
koska 'kun, sitten, jahka' (NS, *koska*)
koskan 'koska minä' (Lönnrot, *koskan*, *koska*), ks. *koska*
koskas 'koska sinä' (Lönnrot, *koskan*, *koska*), ks. *koska*
koturina 'loisena, joutolaisena, kestinä' (NS, *koturi*)
koukku-sana 'piikittelevä puhe' (Lönnrot, *koukkusana*)
kouko 'kuolleen henki, kuolema, aave, karhu' (NS, *kouko*)
kowa 'vaikea, kipeä' (Lönnrot, *kowa*)
kowembi ks. *kowa*
krapina 'kopina, kolina, röminä, rapina' (Lönnrot, *krapina*)
kuin 'kun, kuin, joka, jotka' (NS, *kuin*)
kulkiamen 'kulkijan' (NS, *kulkijain*)
kullaan mahdollisesti painovirhe [osa I s. 450], tarkoitettu kirjoitusasu ehkä *kuullaan*
kundo 'jonkun henkilön ruumiillinen tai henkinen kelpoisuus, siveellinen ryhdikkyys' (NS, *kunto*)
kundohonsa ks. kundo
kuollin-laudan 'ruumislaudan' (SMS, *kuolli-*, *kuolinlauta*); leveä lauta, jolle vainaja asetettiin ennen arkkuun panemista' (vrt. Vuorela, *ruumislauta*)
kuorsua 'korskua, kuorsata' (NS, *kuorsua*, *kuorsata*)
kuorsuessa ks. *kuorsua*
kuorsui ks. *kuorsua*
kuorsuwat ks. *kuorsua*
kuorut 'urat, kourut' (NS, *kouru*, *kuoru*)
kupiias 'kansan omista virkamiehistä käytetty nimitys: vouti, kymmenys-, päämies, päällikkö' (NS, *kupias*)
kuri 'kuje, kepponen' (NS, *kuri*)
kurikan 'lyhyehkön, tukevan lyöntipuun, kartun, kapulan, nuijan' (NS, *kurikka*)
kurit 'kujeet, kepposet' (NS, *kuri*)
kurjetoina ks. *kurjeton*
kurjeton 'kuriton, mielivaltainen' (vrt. VKS, *kurjettomuus*)
kuukkua 'viettää jyrkästi, nousta ja laskea,

kaatua' (Lönnrot, *kuukkua*)
kuukus' ks. *kuukkua*
kuukusi ks. *kuukkua*
kuulustaa 'ottaa selvää (kuuntelemalla), tiedustaa, kuulostaa' (NS, *kuulustaa*)
kuulustamaan ks. *kuulustaa*
kuunihimman mahdollisesti painovirhe [osa I s. 159], tarkoitettu kieliasu ehkä *kaunihimman*
Kuurin 'Kuurinmaan'
kuurnassa 'pituuteensa verraten kapeassa syvennyksessä, kourussa, uurteessa, urassa, varhossa, vaossa; päältä avoimessa astiassa, jossa on kuurna' (NS, *kuurna*)
kuuro'hetki, tuokio, tovi, kotva' (NS, *kuuro*)
kuusan kuusamen (*kuusammen*) 'kuusama (kasvi)' VKS, (*kuusan kuusain*)
kyllä 'runsaasti, kylliksi, tarpeeksi' (Lönnrot, *kyllä*)
kylläldä 'kylläksi, kylliksi, tarpeeksi' (NS, *kyllä*)'
kyllän ks. *kyllä*
kylläyndyä 'kyllästyä' (Lönnrot, *kylläyntyä*, *kylläytä*)
kylläynny ks. *kylläyndyä*
kymi 'iso, mahtava joki' (NS, *kymi*)
kymin ks. *kymi*
kyngyämään 'liikkumaan tynkäjalkaisena tai jaloilla, joista toinen on lyhyempi kuin toinen tai epätavallisen lyhyt' (vrt. Lönnrot, *kynkkäjalka*)
kynä-weitsi 'kynänteroitusveitsi' (NS, *kynäveitsi*)
kyperöissä 'käyrissä' (Lönnrot, *kyperä,* NS, *kiperä*)
kypsi 'kypsä' (NS, *kypsi*)
kyssäselkä (*kyssä-selkä*) 'kyttyräselkä' (NS, *kyssäselkä*)
kyyny-silmä 'pieni silmä, sirri-, tihrusilmä' (NS, *kyynysilmä*)
kyynärö-puu 'kyynärän pituinen puinen mittausväline, kyynäräkeppi; Suomessa ja Ruotsissa kyynärä oli 0,594 m' (NS, *kyynäräpuu*, *kyynärä*)
käeten ks. *käetä*
käetä 'aikoa, luvata, uhata' (NS, *käetä*)
käkee ks. *käetä*
kärnä 'kaarna' (Lönnrot, *kärnä*)
kärsimys 'kärsivällisyys' (NS, *kärsimys*)
kärsimystä ks. *kärsimys*
kärsimällisys toden näköisesti painovirhe, tarkoitettu kirjoitusasu ehkä *kärsiwällisys*
käsi-ala 'käsien aikaansaannos, käsien teko' (Lönnrot, *käsi-ala*), *käsi-ala* 'työ, teko, luomus, aikaansaannos' (VKS, *käsiala*)
käsi-alaksi ks. *käsi-ala*
käsi-alansa ks. *käsi-ala*
käsi-alas ks. *käsi-ala*
käsi-alat ks. *käsi-ala*
käsialoilleni ks. *käsi-ala*
käsi-kirja 'käsikirje, kirje (Lönnrot, *käsikirje*, *käsikirjaus*); omakätisesti kirjoitettu tai henkilökohtainen tai yksityinen kirje'
käsi-kirjan ks. käsikirja
käsittää 'saada kiinni, saavuttaa, tavoittaa; sulkea piiriinsä, sisältää' (NS, *käsittää*), 'ottaa kiinni, saada kiinni, tavoittaa, vangita; tarttua kiinni johonkin, kosketella käsin; saada, saavuttaa, löytää' (VKS, *käsittää*)
käsitä ks. *käsittää*
käskyjäsi käyttämään ks. *käyttää käsky*
käskyt käytellen ks. *käytellä*, *käyttää käsky*
käskyt käytettäissä ks. *käyttää käsky*
käskyt käytetään ks. *käyttää käsky*
käskyt käyttelee ks. *käytellä*, *käyttää käsky*
käskyt käytteleepi ks. *käytellä*, *käyttää käsky*
käskyt käyttämään ks. *käyttää käsky*
käskyt käyttäneellä ks. *käyttää käsky*
kätyläisens' ks. *kätyläiset*
kätyläiset 'pienet kädet' (VKS, *kätyläinen*)
käyrä 'kantele'
käyrän ks. *käyrä*
käyräni ks. *käyrä*
käytellen käskynsä ks. *käytellä*, *käyttää käsky*
käytellen ks. *käytellä*
käytellä 'noudattaa, täyttää' (Ahlman,

käytellä, *käyttää käsky*)
käytetähän ks. *käyttää*
käytteliwät käskyt ks. *käytellä, käyttää käsky*
käyttäkön itsensä ks. *käyttää itsensä*
käyttämään itsensä ks. *käyttää itsensä*
käyttää 'käyttäytyä' (NS, *käyttää*), 'täyttää (käsky), noudattaa (käskyä)' (Ahlman, *käyttää käsky*), 'käydä laatuun' (Lönnrot, *käyttää*)
käyttää itsensä 'käyttäytyä' (Lönnrot, *käyttää*)
käyttää käsky 'täyttää käsky, noudattaa käskyä' (Ahlman, *käyttää käsky*)
käytä ks. *käyttää*

L

Laari '(aitassa, kellarissa yms.) seinämillä erotettu säilytyspaikka, hinkalo, purnu' (NS, *laari*)
laarin ks. *laari*
lahtari 'teurastaja' (NS, *lahtari*)
lahtarille ks. *lahtari*
lahtarit ks. *lahtari*
lai 'laji, lajitelma' (Lönnrot, *lai*, *laji*)
laiden ks. *lai*
laija ks. *lai*
laina 'lajina' (Lönnrot, *lai*, *laji*)
laistot 'lastut (Ganande, *laisto*, *laikka*), 'lastat, säleet, lastut, laikkareet' (NS, *laikka*)
laita ks. *lai*
laita ks. *laittaa*
laitoksia ks. *laitos*
laitos 'aikaansaannos, teko, teos' (Lönnrot, *laitos*) 'järjestely, järjestys' (Häkkinen, *laitos*)
laittaa 'moittia, järjestää' (NS, *laittaa*)
laittaman 'järjestää' (NS, *laittaa*)
laittawat ks. *laittaa*
laitten ks. *lai*
laki 'oikeus' (vrt. Lönnrot, *laki* [esimerkkilauseet])
lakiin ks. *laki*
lako 'sateen tai myrskyn maahan painama lakoutunut vilja tai heinä' (NS, *lako*)
lakoni ks. *lako*
lakoon ks. *lako*
lallu 'pehmeästä, veltosta, saamattomasta henkilöstä: vätys, vetelys, nahjus, nuhjus' (NS, *lallu*)
lalluna ks. *lallu*
lamburiksi 'lammaspaimeneksi' (NS, *lampuri*)
laon ks. *lako*
lape 'jonkin litteän esineen tai esineenosan leveä sivu' (NS, *lape*)
lapoin '*lapoihin*'
lappeen ks. *lape*
lasierata 'lasittaa' (Lönnrot, *lasierata*)
latoja 'laatija' (vrt. Lönnrot, *latoa*)
lauhtuneen ks. *lauhtunut*
lauhtunut 'heikentynyt, vähentynyt, tyyntynyt' (vrt. NS, *lauhtua*)
laulu-laawitalla 'laululavalla' (vrt. Lönnrot, *laavitsa*, *lavitsa*)
laupiolle 'väli-, sisäkattoon; pystypuihin vaakasuoraan kyntetyistä hirsistä, laudoista tms. tehtyyn seinään tai seinämään' (NS; *laupio*, *laipio*)
lausuttaa 'ylistää' (Lönnrot, *lausua*, *lausuttaa*)
lausuttaissa ks. *lausuttaa*
lausuttawa 'ylistettävä' (vrt. Lönnrot, *lausua*, *lausuttaa*)
lausuttawan ks. *lausuttawa*
leho-silmä 'loistavat silmät' (vrt. NS, *lehottaa*)
Leipsin 'Leipzigin'
leiwäksistä 'leipäaineista, leipäjauhoista' (NS, *leiväs*)
lekiö 'suuri lukematon joukko' (Lönnrot, *lekio*, *legio*)
lekiöissä ks. *lekiö*
lekiöitä ks. *lekiö*
lekiöt ks. *lekiö*
lekkeri 'leili' (NS, *lekkeri*)
lembo 'paha olento, paholainen', lievähkö voimasana (NS, *lempo*); 'Kalewan poika, peikko' (Ganander, *Lempo*, *Lembo*)
lemmon ks. *lembo*
lendo-lehden ks. *lendo-lehti*

lendolehdet ks. *lendo-lehti*
lendo-lehteen ks. *lendo-lehti*
lendo-lehti 'vähäinen painotuote (yksi lehti tai vihko), joka tavallisesti käsittelee jotakin ajankohtaista kysymystä (vrt. NS, *lentolehtinen*)
lengät mahdollisesti painovirhe [osa I s. 129], tarkoitettu kieliasu ehkä *hengät*
lenkku 'silmukka, silmus, rengas, raksi, (ketjun) nivel' (NS, *lenkku*, *lenkki*)
lenkun ks. *lenkku*
lepo 'rauha, mielenrauha, -tyyneys, tasapaino, levollisuus, sopusointu' (NS, *lepo*)
leppiäs 'hyväntahtoinen, ystävällinen, herttainen, säyseä, sävyisä' (NS, *leppeä*)
Lewiittaat 'leeviläiset' (NS, *leviitta*)
lewoksi ks. *lepo*
lewon ks. *lepo*
lieheällä 'liehittelevänä' (Ganander, *liehiällä*, *lieheellä*)
liekiöille 'liekeille' (NS, *liekiö*)
lieko 'ainavihanta liekokasvi; suossa tai veden pohjassa oleva puu, hako' (NS, *lieko)*
liemu 'palo, leimu, loimu' (vrt. Ganander, *ljemoaa*), 'tulenliekki' (Lönnrot, *liemu*, *leimu*)
lieon (*liion*) ks. *lieko*
lierua 'liikkua kiemurren' (NS, *lierua*)
lierui ks. *lierua*
lierunut ks. *lierua*
liikkiö 'kinkku' (NS, *liikkiö*)
liikkiöille ks. *liikkiö*
liikkiöä ks. *liikkiö*
liikundo 'liike' (Lönnrot, *liikunto*)
liikundos ks. *liikundo*
liikunnon ks. *liikundo*
liikunnossa ks. *liikundo*
liipin 'liepeen, helman, helmuksen' (vrt. Lönnrot, *lieppi, liepen, liepe l. liepes, lieppeen, liewe*)
liippu 'haavi lipolla kalastettaessa' (Lönnrot, *liippu*, *lippo*; NS, *lippo*, *lippoa*)
liipun ks. *liippu*
liiwastumaan 'tehdä epävarmaksi' (Ganander, *lijwin*, *lijwastun*), 'saattaa lipeämään' (NS, *livetä*, *livettää*)
liiwistellen 'livistäen päätöksistään' (Lönnrot, *liiwistää*, *liiwistellä*, *liwistää)*
lijatengin 'lähinnä' (Lönnrot, *lija*), 'erityisesti' (Ganander, *lijjjatengin*)
lijoille 'tarpeettomille, joutaville' (vrt. Ganander, *lijjan*)
lijoitengin 'erityisesti' (Ganander, *lijjjoitengin*)
limpsiöstä 'piikivi' (Ganander, *limsiö*, *limpsiän*)
lipilaari 'lavertelija, tyhjänpuhuja, suupaltti; epäitsenäinen, mielipiteitään vaihtava tuulenpieksäjä' (NS, *lipilaari*)
lipilaarinen 'lavertelija, tyhjänpuhuja, suupaltti; epäitsenäinen, mielipiteitään vaihtava tuulenpieksäjä' (NS, *lipilaari*)
lonkata, *lonkkaan* 'kulkea ontuen, nilkuttaa, lenkata' (NS, *lonkata*)
lorituksiinsa 'loruihinsa, löpinöihinsä, lörpötykseensä' (vrt. NS, *lorista*)
lotkotellen 'rennosti, veltosti' (vrt. Lönnrot, *lotko*, *lotka*)
loukata 'törmätä' (Häkkinen, *loukata*), 'sysätä' (Ganander, *loukkaan*; Lönnrot, *loukata*)
loukataan ks. *loukata*
loukkahassa 'sopissa, sivuhuoneessa' (Lönnrot, *loukka*, *loukko*)
luiskari 'hutilus' (vrt. Lönnrot, *luiskahuttaa*, *luiskia*, *luiskija*)
luiskaria ks. *luiskari*
luiskarien ks. *luiskari*
lukea 'lausua siunaus, loitsu yms.' (NS, *lukea*)
lukein ks. *lukea*
lukemaan ks. *lukea*
lukemisessa ks. *lukea*
lukewat ks. *lukea*
luki ks. *lukea*
lukisitte ks. *lukea*
lukku 'lukko' (Lönnrot, *lukko*, *lukku*)
luku 'loitsu, loitsuluku' (NS, *loitsu*)
lukua ks. *luku*
lukuja ks. *luku*
lukuks` ks. *lukku*

lukuksi ks. *lukku*
lukun ks. lukku
Luku-sioissa '(luku)kinkereillä, lukusissa' (NS, *lukusijat*)
lunkata 'lönkytellä' (Lönnrot, *lunkata*, *lunkkaan*)
lunkkaan ks. *lunkata*
luonaisengin mahdollisesti painovirhe [osa II s. 282], tarkoitettu kirjoitusasu ehkä *luomaisengin*, mahdollisesti 'luodun, luomuksen' tai 'siemenen' (vrt. NS, *luoma*, *luomainen*)
luondewaksi 'luonnolliseksi, sopivaksi' (NS, *luonteva*)
luondo 'luonne, luomus (Lönnrot, *luonto*)
luonnistawat 'ovat sopivia, onnistuvat' (Lönnrot, *luonnistaa*)
luonnot ks. *luondo*
luota todennäköisesti painovirhe, tarkoitettu kirjoitusasu ehkä *tuota*
luu-huoneeseen 'luutaloon' (Lönnrot, *luuhuone*), 'ruumishuoneeseen' (NS, *luuhuone*), ks. *luu-tarhasta*
luulemaan ks. *luulla*
luuli ks. *luulla*
luulla 'epäillä' (Lönnrot, *luulla*)
luu-tarhasta 'luukarsinasta, luutalosta' (Lönnrot, *luutarha, luukarsina*); kirkkomaalla oleva varastorakennus, jonne siirrettiin haudoista otettuja luita säilytykseen, kun haudat täyttyivät (kun hautaa kaivettaessa tuli esiin samaan paikkaan aikaisemmin haudatun vainajan luita, tai kun vanha, käytössä oleva hautapaikka myytiin uudelle omistajalle, joka halusi haudata paikkaan uuden vainajan) tai kun eläimet kaivoivat haudoista luita ylös; 'ruumishuoneesta' (Vuorela, *luukarsina*; NS, *luuhuone*)
lyötä 'lyö, aiheuta hiertymää tai hankaumaa' (NS, *lyöttää*, *lyöttymä*)
lyötään 'lyödään' (Lönnrot, *lyöttää*, *lyötän*, *lyödä*)
lähetys-kirja 'kirje' (Lönnrot, *lähetyskirja*)
läikkäyksen ks. *läikkäys*
läikkäys 'läikähdys' (vrt. NS, *läikähdellä*, *läikähtää*; Ganander, *läikkywä*, *läikkywäinen*)
länseämmät 'leudommat, lienteämmät, lämpimämmät' (NS, *lenseä*)
lästä 'läheltä' (NS, *lästä*)

M

mahomettiläinen 'muhamettilainen' (NS, *mahomettilainen*)
mahongin 'hedelmättömänkin, steriilin' (NS, *maho*)
mainio 'huhu, maine, seuraamus' (Häkkinen, *mainio*), 'maineteko' (SSA, mainio), 'kunnia' (Ganander, *maine*, *mainio*)
mainioihin ks. *mainio*
mainioille ks. *mainio*
mainioinen 'maineikas' (vrt. Häkkinen, *mainio*)
mainioissa ks. *mainio*
mainioista ks. *mainio*
mainioita ks. *mainio*
mainioksi ks. *mainio*
mainiolla ks. *mainio*
mainion ks. *mainio*
mainiot ks. *mainio*
mainiotkin ks. *mainio*
mainitamme ks. *mainittaa*
mainittaa 'kertoa, kehua' (Lönnrot, *mainittaa*, *mainia*)
mainoita ks. *mainio*
makoitetaan 'maustetaan, tehdään maistuvaksi' (vrt. Lönnrot, *makoinen*, *makuinen*)
maksa ks. *maksaa*
maksaa 'olla hintainen, arvoinen, kannattaa, maksaa vaivan' (Lönnrot, *maksaa*)
malda mahdollisesti painovirhe [osa I s. 177], tarkoitettu kirjoitusasu ehkä *walda* 'valta'
manala 'kuolleiden olinpaikka, tuonela' (NS, *manala*)
manalaan ks. *manala*
manasteri 'luostari' (Lönnrot, *manasteri*)
marras 'kuollut, kuolleen kaltainen' (NS,

marta, *marras*)
marsierata 'marssia' (Lönnrot, *marsierata*)
martaana ks. *marras*
martahaksi ks. *marras*
martahana ks. *marras*
martahangin ks. *marras*
masenee ks. *maseta*
maseneepi ks. *maseta*
maseta 'lannistua, kuihtua' (NS, *maseta*)
matkia 'matkia, jankuttaa, sanoa yhtä ja samaa' (Lönnrot, *matkia*), 'toistaa, siteerata'
matkien ks. *matkia*
matkimasta ks. *matkia*
matkitaan ks. *matkia*
matkituksi ks. *matkia*
mehto 'metso'
Mehtolaansa 'metsä, Tapiola (Tapion, metsän kuninkaan, asunto, valtakunta)' (NS, *Metsola*, *Tapiola*, *Tapio*)
meiningi 'aie, puuha, hanke, suunnitelma, yritys, tarkoitus; meno, järjestys, komento' (NS, *meininki*); 'merkitys, ajatus' (Lönnrot, *meininki*)
meiningien ks. *meiningi*
meiningille ks. *meiningi*
meiningin ks. *meiningi*
meiningisä ks. *meiningi*
meiningissä ks. *meiningi*
meiningiä ks. *meiningi*
menetti ks. *menettää*
menettiwät itsensä 'käyttäytyivät' (Lönnrot, *menettää*)
menettäwät ks. *menettää*
menettää 'hävittää, surmata, menetellä' (NS, *menettää*), 'käyttäytyä' (Lönnrot, *menettää*)
menetys 'menettely' (NS, *menetys*)
menetystä ks. *menetys*
meno 'yksilön tai yhteisön (varsinkin sopimaton) käyttäytyminen tai elintapa' (NS, *meno*)
menoillansa ks. *meno*
menoissa ks. *meno*
menonsa ks. *meno*
menot ks. *meno*
merkillinen 'huomattava, merkityksellinen, merkille pantava, tähdellinen, erinomainen, etevä' (NS, *merkillinen*)
merkillisestä ks. *merkillinen*
merkilliset ks. *merkillinen*
merkillisten ks. *merkillinen*
merkillistä ks. *merkillinen*
mesiäisten 'kimalaisten' (NS, *kimalainen*)
mestermannin 'pyövelin' (Ganander, *mestermanni*)
metikamentit 'lääkkeet, rohdot' (NS, *medikamentti*)
mettyneen 'metsittyneen, uudestaan metsäiseksi muuttuneen' (vrt. NS, *metsittyä*)
mieleksi ks. *mieli*
mielewä 'viisas, ymmärtäväinen, järkevä' (NS, *mielevä*)
mielewämbi ks. *mielewä*
mielewästi ks. *mielewä*
mieli 'halu, mieliteko, toive, tahto, terve järki' (NS, *mieli*)
mieli-taiten 'tahallaan, ehdoin tahdoin, uhallakin' (vrt. Lönnrot, *taiten*)
moni-tawauksisessa 'monitavuisessa' (Lönnrot, *monitawauksinen*, *monitawuinen*)
mukama mahdollisesti painovirhe [osa II s. 162], tarkoitettu kirjoitusasu ehkä *mukana*
mukaman 'mokoman' (NS, *mukama*)
murtaa 'murtaa, nujertaa' (NS, *murtaa*)
murtamaan ks. *murtaa*
mustan malmin 'magneettisen rautamalmin, magneettimalmin' (NS, *mustamalmi*, *musta malmi*)
muunoin 'vuoroin…vuoroin' (vrt. Ganander, *muunas*)
muurainen 'muurahainen' (Lönnrot, *muurainen*)
muuraisista ks. *muurainen*
myriseepi 'murisee, mörisee' (NS, *myristä*)
myrryinen 'äkäinen, ärtyinen, nyrpeä, myrtynyt' (NS, *myrryinen*)
myrskätä 'murskata' (vrt. Lönnrot, *myrskä*, *murska*)
myödyttääpi 'myönnyttää' (Lönnrot,

myödyttää)
myötää 'on myötäinen' (NS *myöttää*)
mällötellä 'elämöidä kimakasti' (Lönnrot, *mällötellä*, *mällitellä*)
mändä 'mäntä, käsikirnussa käytetty, alkuaan porkkamainen (suksisauvamainen) hämmennysväline' (NS, *mäntä*; KS, *porkka*)

N

napakaira 'kiinteillä vääntösarvilla varustettu kaira, jonka varsi päättyy rintaan painettavaan, pyörivään kehrään (kiekkoon, vauhtipyörään)' (NS, *napakaira*, *kehrä*)
naskalin 'tavallisesti puuvartisen, etupäässä jalkinetyössä käytetyn piikin' (NS, *naskali*)
nationaliteelle 'kansalaisoikeudelle, kansalaisuudelle, kansallisuudelle' (ransk. *nationalité*)
nautitsia '*nauttija*'
nelikko, *neliko* 'vetomitta, ¼ tynnyriä, Suomessa nykyään 30 litraa; aikaisemmin kuivan tavaran mittana noin 41 ja nestetavaran noin 31 litraa; tämän vetoinen liereä (lieriömäinen, sylinterimäinen) astia; neljän henkilön ryhmä' (NS, *nelikko*; KS, *liereä*)
nelikon ks. *nelikko*
nenäinen 'nenän saanut'; nenän uskottiin olevan suoraan luonnosta saatu tartuntasairaus, tartuttajaksi on myös kuviteltu tavalla tai toisella suututettu haltijaolento (vrt. Vuorela, *nenä*)
nepaa 'serkku' (NS, *nepaa*)
nepaalle ks. *nepaa*
nepaan ks. *nepaa*
nepaansakin ks. *nepaa*
nepaita ks. *nepaa*
nepaitten ks. *nepaa*
nero 'lahjakkuus, lahjat, kyvyt, äly, älykkyys' (NS, *nero*)
nerolla ks. *nero*
nerollasi ks. *nero*
nerollekin ks. *nero*
neuwo 'keino, menettelytapa (NS, *neuvo*)
neuwoin ks. *neuwo*
neuwolla ks. *neuwo*
neuwon käyttämään ks. *neuwo, käyttää käsky*
nie 'nide' (Lönnrot, *nije*)
nikeen ks. *nie*
nikeeni ks. *nie*
nikeldyypi 'nikertyy' (Lönrot, *nikertää*)
nikka 'nikotus, hikka' (NS, *nikka*)
niweräiset 'vääntyneet, visakoivun tapaan nystyiset' (NS, *niveräinen*, *nikarainen*)
noita-lukuja 'loitsuja' (NS, *noitaluku*)
Nominan 'nominin tai substantiivin'
norisi 'valui' (Lönnrot, *norista*)
norja 'notkea, joustava, taipuisa, vetreä, nuortea' (NS, *norja*)
norjat ks. *norja*
norosta 'kosteasta notkosta, notkelmasta, painanteesta, alhosta' (NS, *noro*)
noskai 'nouskaa' (Lönnrot, *nousta*)
nosnut 'noussut' (Lönnrot, *nousta*)
noukahtaa 'nokkaista' (vrt. Lönnrot, *noukka*)
noukassa ks. *noukka*
noukka 'nokka' (NS, *noukka*)
nulja 'luiskahtava' (vrt. NS, *nuljua*, *nuljahtaa*)
nuorukainen 'nuorukainen, neitokainen' (NS, *nuorukainen*)
nuorukaiset ks. *nuorukainen*
nuorukaisetkin ks. *nuorukainen*
nykä-puukko 'kulunut pieni puukko' (Vuorela, *nykä*)
nykä-weitsi 'kulunut pieni veitsi' (Vuorela, *nykä*)
näkö 'näky' (NS, *näkö*)
näköisä 'näkyvä' (NS, *näköisä*)
näköjä ks. *näkö*
näkö-torwen 'kaukoputken, kiikarin' (Lönnrot, *näkötorvi*)
närkimmästi ks. *närkki*
närkimmätkin ks. *närkki*
närkki 'nopea, nokkela, kärsimätön' (Lönnrot, *närkki*)
näyttö 'näytös'
nääveli 'viikset' (NS, *nääveli*)

nääwelinsä ks. *nääveli*
nääwelissä ks. *nääveli*
nääwelit ks. *nääveli*
näköni ks. *näkö*
näköä ks. *näkö*
näön ks. *näkö*
näät ks. *näkö*

O

ojaistuttaa ojaistutella ojaista ojaistaa 'oikaisuttaa, oikaista, oikaistaa' (vrt. Lönnrot, *ojaise*…)
ojanut mahdollisesti painovirhe, tarkoitettu kirjoitusasu ehkä *ajanut*
oldermanni 'ammattikunnan esimies eli vanhin, kaupungin oltermanni, kylänvanhin' (NS, *oltermanni*)
oldermanniksi ks. *oldermanni*
olendo 'oleminen, olo, elämä' (NS, *olento*)
olendoni olemukseni (NS, *olento*)
olkenee 'lähtee pois, poistuu, kaikkoaa, loittoaa, eriää' (NS, *oljeta*)
omainen 'tuttu, läheinen, oma' (NS, *omainen*)
omaisen ks. *omainen*
omaisesta ks. *omainen*
omaisuuden ks. *omaisuus*
omaisuudet ks. *omaisuus*
omaisuus 'ominaisuus'
omaisuutta ks. *omaisuus*
oman woiton pyyndö 'oman hyödytyksen halu', 'oman voiton tavoitteleminen, itsekkyys' (NS, *omanvoitonpyynti*)
ometta 'navetta' (NS, *ometta*)
on ottanut waarin ks. *ottaa waari*
on waari otettawa ks. *ottaa waari*
on waarin otettawa ks. *ottaa waari*
onnesti suotuisasta onnesta jossakin (yrityksessä tai vastaavassa) (NS, *onnistaa*, *onnestaa*)
oppi-huoneissa 'luokissa, oppisaleissa' (NS, *oppihuone*)
ora 'erilaisista piikkimäisistä tai piikkikärkisistä työaseista: naskali; suippo rautapuikko, jolla puuhun poltetaan reikiä, polttorauta' (NS, *ora*)
oran ks. *ora*
osaawat ks. *osata*
osaillen 'pannen parastaan osuakseen, tähdäten' (Lönnrot, *osata*)
osasi ks. *osata*
osata 'tietää tai tuntea tie tai pystyä löytämään tie jonnekin, perille, saada jokin (ammuttu, heitetty tms.) esine osumaan tarkoitettuun kohtaan, kohteeseen, maaliin, osua' (NS, *osata*)
osataan ks. *osata*
osataissa ks. *osata*
ota 'piikki, kärki' (NS, *ota*)
ota waari ks. *ottaa waari*
otaa ks. *ota*
otaansa ks. *ota*
otansa ks. *ota*
otollinen 'hyväksyttävä, kelvollinen, sovelias' (NS, *otollinen*)
otollista ks. *otollinen*
ottaa waari 'panna merkille, ottaa huomioon, noudattaa, kuulla, totella' (NS, *ottaa vaari*)
ottain waarin ks. *ottaa waari*
ottakai waari 'ottakaa waari, pankaa merkille, ottakaa huomioon, noudattakaa, kuulkaa, totelkaa' (NS, *ottaa vaari*)
ottawa waarin ks. *ottaa waari*

P

paatua 'tulla parannukseen, katumukseen haluttomaksi' (KS, *paatua*)
paatuen ks. *paatua*
paatumaan ks. *paatua*
paatumata ks. *paatua*
paatumus 'paatuneisuus, haluttomuus parannukseen, katumukseen' (KS, *paatumus*, *paatuneisuus*, *paatua*)
paatumusta ks. *paatumus*
paatuneella ks. *paatunut*
paatuneelle ks. *paatunut*
paatuneen ks. *paatunut*
paatuneena ks. *paatunut*
paatuneengin ks. *paatunut*
paatuneessa ks. *paatunut*
paatuneet ks. *paatunut*

paatuneetkin ks. *paatunut*
paatuneilla ks. *paatunut*
paatuneille ks. *paatunut*
paatuneina ks. *paatunut*
paatunetta ks. *paatunut*
paatunetten 'paatuneitten' ks. *paatunut*
paatunut 'tullut taipumattomaksi, uppiniskaiseksi, vastaanottamattomaksi moraaliseen parannukseen tähtääville vaikutuksille, kovettunut (NS, *paatunut*), 'parannukseen, katumukseen haluton, tunteeton, sydämetön, kova' (KS, *paatunut*)
paatunutkin ks. *paatunut*
paatuu ks. *paatua*
paatuwainen ks. *paatua*
paatuwaisen ks. *paatua*
paatuwaiset ks. *paatua*
paatuwalle ks. *paatua*
paatuwat ks. *paatua*
pahalainen 'paholainen' (Lönnrot, *pahalainen*)
pahalaisen ks. *pahalainen*
paistaa 'paistattaa' (NS, *paistaa*)
pakaisen 'pakkasen' (Lönnrot, *pakainen*)
pakinoita 'puhella jonkun kanssa (huolettoman kevyesti), pakinoida, haastella, jutella, rupatella, tarinoida, turinoida' (NS, *pakista*)
pakinoiten ks. *pakinoita*
pakita 'vaatia, kerjätä, pakottaa' (Lönnrot, *pakita*)
pakitsee ks. *pakita*
pakitseepi ks. *pakita*
paljin 'soljen neula tai kieli' (NS, *paljin*)
palkimen ks. *paljin*
paloita ks. *paloittaa*
paloittaa 'palauttaa' (Lönnrot, *palottaa*, *palauttaa*)
paloitusta ks. *paloittaa*
palte 'päärme' (NS, *palte*, *palle*)
paltteen ks. *palte*
Para 'pohjoismaiden uskomuksissa: (tavallisesti erilaisista aineksista kissan, sammakon, ihmisen tms. muotoiseksi varta vasten valmistettu) uskomusolento, jonka on kuviteltu omistajalleen kantavan elintarvikkeita, erityisesti karjantuotteita tai muuta omaisuutta (NS, *para*)
parata 'parantua' (Lönnrot, *parata*)
parataan ks. *parata*
paraten ks. *parata*
paratut 'parantuneet' (Lönnrot, *parata*)
passarilda 'passaajalta, palvelijalta, tarjoilijalta' (NS, *passari*)
patsaalla ks. *patsas*
patsas 'kannattimena tai takana oleva tukeva pystypuu tai vastaavanlainen kivi, metalli-, tms. kappale tai rakennelma, pylväs, pilari, paalu, tolppa' (NS, *patsas*)
paula 'kiinnipitimenä, siteenä käytetty nuora, nyöri tai nauha' (NS, *paula*)
paulan ks. *paula*
paulat ks. *paula*
paulatoina 'paulattomana', ks. *paula*
paulattomat ks. *paula*
pauloin ks. *paula*
pauloissa ks. *paula*
pauloista ks. *paula*
pauloistansa ks. *paula*
pauloitettuna ks. *paula*
pauloja ks. *paula*
pehtaroida 'piehtaroida' (NS, *pehtaroida*)
pehtaroitessakin ks. *pehtaroida*
pehtaroitsee ks. *pehtaroida*
pehtaroitsi ks. *pehtaroida*
perin 'selin, takaperin' (Lönnrot, *perin*)
perindö-mies 'perintötilallinen' (vrt. Lönnrot, *perintötilan-mies*)
Perttulin 'Pertun päivän, elokuun 24:nnen, joka on tärkeä merkkipäivä kansanomaisessa ajanlaskussa' (NS, *Perttuli*)
peräyttää 'peräännyttää, peruuttaa' (NS, *peräyttää*)
pienderäldä 'pientareelta' (vrt. Lönnrot, *pientere*)
pienderälle 'pientareelle' (vrt. Lönnrot, *pientere*)
pihatto 'navetta, ometta, läävä' (NS, *pihatto*)
piika 'tyttö, piika, neitsyt' (Lönnrot, *piika*,

piian)
piikuutta ks. *pikuus*
piirikka 'piiri' (Lönnrot, *piirikka*)
piiritettiin 'muodostettiin (estävä, eristävä) piiri jonkin tai jonkun ympärille' (NS, *piirittää*)
pijasta ks. *piika*
pikemmästi 'pikemmin' (Lönnrot, *pika*, *pian*, *pikempi*)
pikuus 'impeys, neitsyys' (Lönnrot, *piikuus*)
pila 'turmeleva, vahingoittava teko tai asia, vahinko, turmio, turmelus, pilaus, paha; loitsimalla, taikakeinoin aikaansaatu vahinko, vahingollinen vaikutus tai tila, riena, kirot' (NS, *pila*, *pilaus*)
pilaksi ks. *pila*
pilata 'pilata; aiheuttaa jotakin vahinkoa loitsimalla tai muilla taikakeinoilla; koskemattoman naisen vietteleminen, raiskaaminen, turmeleminen' (NS, *pilata*)
pilataan ks. *pilata*
Pileami 'Bileam'
pinttua pintun 'pinttyä pintyn' (Lönnrot, *pinttyä*, *pintyn*; *pintua pinnun*)
pisoilee 'pisartelee, pisaroi' (Lönnrot, *pisota*, *pisoilla*, *pisottaa*)
pistä mahdollisesti painovirhe, tarkoitettu kirjoitusasu ehkä *pistää*
pisätetään 'pysäytetään' (Eurén, *pisyn*, *pysyn*)
pisätti 'pysäytti' (Eurén, *pisyn*, *pysyn*)
pisättywät 'pysähtyvät' (Eurén, *pisyn*, *pysyn*)
pisättyy 'pysähtyy' (Eurén, *pisyn*, *pysyn*)
pisättäneet 'pysähtyneet' (Eurén, *pisyn*, *pysyn*)
pisättänyt 'pysähtänyt' (Eurén, *pisyn*, *pysyn*)
pisättäwät 'pysäyttävät' (Eurén, *pisyn*, *pysyn*)
pisätys 'pysähdys' (vrt. Eurén, *pisyn*, *pysyn*)
pitkäisen 'ukkosen' (NS, *pitkäinen*)
pitsieri 'sulkea sinetillä' (Lönnrot, *pitseerata*)
pitäkän waari 'pitäkää huolta, kiinnittäkää huomiota' (vrt. NS, *ottaa vaari*)
pitää waari otettaman 'pitää ottaa waari, pitää ottaa huomioon, pitää huolehtia' (vrt. NS, *ottaa vaari*)
pitää waari ottaman 'pitää ottaa waari, pitää ottaa huomioon, pitää huolehtia' (vrt. NS, *ottaa vaari*)
piwo 'koura' (NS, *pivo*)
piwon ks. *piwo*
piwossa ks. *piwo*
pohdin 'ohuesta haapalaudasta painettu, toiselta puolen loivasyrjäinen soikea astia, jossa puitua viljaa ravisteltiin, jotta siitä saatiin erotetuksi viskuun jäljeltä siinä vielä oleva pöly ja roskat' (NS, *pohdin*)
pohmelo 'kohmelo, krapula' (NS, *pohmelo*)
pohmelolla ks. *pohmelo*
pohmelossa ks. *pohmelo*
pohmelosta ks. *pohmelo*
pohtimen ks. *pohdin*
pohtimessa ks. *pohdin*
pois-jättö-puu mahdollisesti 'karsikko- tai uhripuu, tai pihalle koristeeksi jätetty elättipuu' (vrt. Vuorela, *karsikko*, *uhripuu*, *elättipuu*)
polskat 'alkuaan Puolassa kehittyneet kaksiosaiset tanssit' (NS, *polska*)
poroisen 'roskaisen, likaisen' (NS, *poroinen*)
pouka 'pouka, poukahtele' (NS, *poukkia*); 'hypittellä jyviä pohtimessa' (vrt.Vuorela, *pohtaa*)
priiskoitus 'pirskotus' (vrt. NS, *priiskottaa*)
puhaisnut '*puhkaissut*'
Punapartin ks. *Punapartti*
Punapartti 'Napoléon Bonaparte'
puoldaa 'olla jonkun vahvistuksena, tukea' (NS, *puoltaa*)
puoldajalda 'henkilöltä, joka vanhoja kansanrunoja esitettäessä laulaen toisti esilaulajan säkeen, säestäjältä' (NS, *puoltaja*)
puoldawainen ks. *puoldaa*
purisi 'lorisi, pörisi' (Lönnrot, *purista*)
puumulia 'pumpulia, puuvillaa' (Lönnrot, *puumuli*)

puuskari 'puoskari' (Lönnrot, *puuskari*)
puuskaria ks. *puuskari*
puuskarista ks. *puuskari*
puustawi 'kirjain, aakkonen' (SSA, *puustavi*)
puustawia ks. *puustawi*
puustawien ks. *puustawi*
puustawikan ks. *puustawi*
puustawiksi ks. *puustawi*
puustawilla ks. *puustawi*
puustawimme ks. *puustawi*
puustawin ks. *puustawi*
puustawina ks. *puustawi*
puustawista ks. *puustawi*
puustawit ks. *puustawi*
pyleämmät 'suuremmat' (Lönnrot, *pyyleä*)
pyydä ks. *pyytää*
pyynnössä 'tavoittelussa, pyydystyksessä, pyynnissä' (NS, *pyyntö*),
pyysi 'tavoitteli, halusi, tahtoi, pyrki, koetti, yritti' (NS, *pyytää*)
päiwä-kunda 'olla jossakin päiväkunnissa, viipyä jossakin koko päivä; matka, jonka mies tavallisesti kulki päivässä, 2–3 peninkulmaa, erämaa-alue, jonka pyydykset mies ehti päivässä kokea' (NS, *päiväkunta*)
päiwä-kunnan ks. *päiwä-kunda*
päiwä-wäkeä 'päiväpalkalla työskenteleviä (varsinkin maatalous)työläisiä, päivätyöläisiä' (vrt. NS, *päiväläinen*)
pälssit 'turkit' (Lönnrot, *pälsi*)
pännä 'kynä' (NS, *pännä*)
pännällänsä ks. *pännä*
pännän ks. *pännä*
pännäs ks. *pännä*
päälle-katsannoista 'huomio, havainto' (vrt. Lönnrot, *katsanto*; vrt. ruotsin sanat *uppsyn*, *uppsigt* ja *uppseende*)
pää-omaisuudet 'pääominaisuus'
pääsön 'pääsyn' (Lönnrot, *pääsö*)
pöyristellen 'nostellen karvojaan pystyyn' (NS, *pöyristellä*, *pöyristää*, *pöyristyttää*)
pöyristyksen 'puistatuksen, kylmät väreet' (Lönnrot, *pöyristys*)
pöyristywät 'karvat nousevat pystyyn puistatuksesta' (Lönnrot, *pöyristyä*, *pöyristää*)

R

raawas 'nauta, raavaseläin' (NS, *raavas*)
raha-rauniosta 'rahakasasta, rahaläjästä, rahapinkasta' (Lönnrot, *raharaunio*)
raidin ks. *raiti*
raiskiolle 'pilalle hakatulle metsälle' (NS, *raiskio*)
raiti 'lakana' (NS, *raiti*)
rakettu 'rakennettu' (NS, *rakettu*)
rakettua 'rakennettua' (NS, *rakettu*)
rakkari 'rankkuri, lurjus, ilkiö, veijari, kelmi' (NS, *rakkari*)
ramahuta 'ramista, rämistää' (NS, *ramauttaa*, *ramista*, *rämistä*)
rata '(kulku)tie' (NS, *rata*)
rati 'rivi' (NS, *rati*)
ratki 'aivan, yleti, peräti, kerrassaan' (NS, *ratki*)
ratku 'haluton, apea; retku' (Lönnrot, *ratku*)
ratkuksensa ks. *ratku*
ratkulla ks. *ratku*
rehetys 'ylvästely, ylpeily' (Lönnrot, *rehetys*, *rehettää*)
ridoingin 'riidoinkin'
riemu-huoneen 'huvimajan' (vrt. ruotsin *lusthus*)
rikisteri 'rekisteri' (Lönnrot, *rikisteri*)
rikkiömäin 'rikkinäisten' (Lönnrot, *rikki*)
Riksi 'riikintaalari' (NS, *riksi*)
Riksillä ks. *riksi*
Riksiä ks. *riksi*
ritkuwainen 'sellainen, joka elää tai toimii töin tuskin, kitkuttaa' (NS, *ritkua*)
rohwaisee ks. *rohwaista*
rohwaisi ks. *rohwaista*
rohwaisin ks. *rohwaista*
rohwaisis' ks. *rohwaista*
rohwaista 'rohkaista' (Lönnrot, *rohwaista*)
rohwaistuilla 'rohkaistuilla' (Lönnrot, *rohwaistus*)
rohwaistuina 'rohkaistuina' (Lönnrot, *rohwaista*)

rohwaistuna 'rohkaistuina' (Lönnrot, *rohwaista*)
roimahousu (*roima-housu*) 'avarat housut' (NS, *roimahousu*)
Ronomina 'pronomini'
ruikamoinen 'jotenkin pieni' (Lönnrot (*ruikammainen*, *ruikkamainen*)
ruko 'heinänkorjuun aikana heinämaalle tehty tilapäinen kekomainen heinäkasa' (NS, *ruko*)
ruoille ks. *ruko*
ruoka-luku 'ruokarukous' (NS, *ruokaluku*)
ruoka-lukuja ks. *ruoka-luku*
ruon ks. *ruko*
rupuli 'rokko, rokkotauti, isorokko' (NS, *rupuli*)
rupuliksi ks. *rupuli*
rupulissa ks. *rupuli*
rupulista ks. *rupuli*
rutainen 'mutainen, murainen, ruoppainen' (NS, *ruta*)
ruukata ruukkaan 'pitää tapana pidän tapana' (NS, *ruukata*)
ruumenista 'viljaa puitaessa muodostuvista kevyistä oljen, tähkien yms. jätteistä' (NS, *ruumen*)
ruumihin-laudan 'leveän laudan, jolle vainaja asetettiin ennen arkkuun panemista' (Vuorela, *ruumislauta*)
ruupu 'rupa, törky, roska, sakka' (NS, *ruupu*)
ruupuja ks. *ruupu*
ruupuna ks. *ruupu*
ruupuwista 'riutuvista, rusentuvista' (Lönnrot, *ruuppuinen*)
ryskääwät 'meluavat, rähisevät' (Lönnrot, *ryskätä*)
ryty 'rytinä, rytäkkä; rysy' (NS, *ryty*)
ryypin ks. *ryyppiä*
ryyppiä 'ryypätä' (NS, *ryyppiä*, *ryypätä*)
ryökiä 'rykiä, röyhtäillä' (Lönnrot, *ryökiä*)
räkkää 'riittää, liietä' (NS, *räkätä*)
räkningit 'laskut, luvut, rätingit' (NS, *räkninki*)
rääpäleissä 'räsyissä, räteissä, rievuissa, riekaleissa, lumpuissa' (NS, *rääsy*)
räätin ks. *räätti*
räätit ks. *räätti*
räätti 'ruokalaji' (Lönnrot, *räätti*)
röykkä 'pöyhkeä, kopea, ylpeä, röyhkeä' (Lönnrot, *röykkeä*)

S

saakais 'ottakaas' (vrt. NS, *saada*)
saamaton 'avuton, kykenemätön, aikaansaamaton (NS, *saamaton*)
saamattoman ks. *saamaton*
saapaa 'sitä, joka saa' (Ganander *saapa*)
saapas-puu 'mahdollisesti saapasrenki, lovipäinen, maahan jalalla tuettava lauta, jolla helpotetaan saappaiden ottamista jalasta' (vrt. NS, *saapasrenki*)
saapas-puulla ks. *saapas-puu*
saapas-puuta ks. *saapas-puu*
saapuilla 'läsnä, paikalla' (NS, *saapusalla*, *saapuvilla*)
saarna-tölkille mahdollisesti 'saarnatuolille'
saawutettu 'hankittu' (Lönnrot, *saawuttaa*)
saawuttaa 'järjestää, että jotakin saadaan' (Lönnrot, *saawuttaa*) 'tavoittaa' (NS, *saavuttaa*)
Saimi 'Saimaa'
saineella 'hereällä, vuolaalla' (NS, *saine*)
sakoilit 'sakosivat' (NS, *sakoa*)
sakoillen 'saoten' (NS, *sakoa*)
Saksa 'kauppias' (Lönnrot, *Saksa*)
Saksat ks. *Saksa*
sapas' 'sai, onnistui saattamaan'
sappi 'auringon tai kuun toisella tai molemmilla puolilla (rengasilmiön yhteydessä) toisinaan näkyvä erityisen valoisa kohta, sivu-, vasta-aurinko tai kuu' (NS, *sappi*)
se 'katso tuossa, ota vastaan, tässä sinulla on!' (Lönnrot, *se*)
seili 'purje' (NS, *seili*)
seiliksi ks. seili
seilin ks. *seili*
seilit ks. *seili*
semmengin 'varsinkin, etenkin, eritoten, erityisesti, nimenomaan' (NS, *semmenkin*, *semminkin*)

seulotun 'seulotun, eritellyn, erotellun, valikoidun' (NS, *seuloa*)
seurat 'tilaisuus' (vrt. NS, *ompeluseurat*)
seuroin ks. *seurat*
seuroihin ks. *seurat*
seuroissa ks. *seurat*
siiwotoina ks. *siiwoton*
siiwoton 'siveellisesti sopimaton, siveetön, säädytön, hävytön, ruokoton, sikamainen; erittäin paheksuttava tai tuomittava, törkeän sopimaton, sikamainen, alaarvoinen, kehno, viheliäinen' (NS, *siiwoton*)
sikiä 'jälkeläinen, poikanen, pentu (Lönnrot, *sikiä*, *sikiö*)
sikiän ks. *sikiä*
sikiänne ks. *sikiä*
sikiö 'jälkeläinen, poikanen, pentu' (Lönnrot, *sikiö*)
sikiöidensä ks. *sikiö*
sikiöille ks. *sikiö*
sikiöillensä ks. *sikiö*
sikiöillensä ks. *sikiö*
sikiöitä ks. *sikiö*
sikiöitä ks. *sikiö*
sikiöitänsä ks. *sikiö*
silmä-laudat '(varsinkin ylempi) silmäluomi' (NS, *silmälauta*)
sisän-lisko 'sisilisko'
sitte 'sitten, niin, siis, silloin' (NS, *sitte*, *sitten*)
sitä likin 'seuraavaksi, lähinnä' (Ganander, *sitälikin*)
soaista 'liata, parjata, saastuttaa' (Lönnrot, *soaista*, *sokaista*)
soaisten ks. *soaista*
soimiaisin todennäköisesti painovirhe [osa I s. 263], tarkoitettu kirjoitusasu mahdollisesti *solmiaisin* 'solmisin' (Lönnrot, *solmit*, *solmian*, *solmitsen*)
solmen 'solmun' (Lönnrot, *solmi*)
solmes' 'solmi' (Lönnrot, *solmit*, *solmian*, *solmitsen*)
solmet 'solmut' (Lönnrot, *solmi*)
solmi 'solmu' (Lönnrot, *solmi*)
solmian 'solmin' (Lönnrot, *solmit*, *solmian*, *solmitsen*)
solmistansa 'solmustansa' (Lönnrot, *solmi*)
solmita 'solmia' (Lönnrot, *solmit*, *solmian*, *solmitsen*)
sorkeambi 'kookkaampi, vartevampi, salskeampi' (Lönnrot, *sorkea*)
sorkka-sotku mahdollisesti 'risusorto tai sortoaita, kaadetuista, oksikkaista puista tehty rytö'. Rungot jäivät kantojensa varaan nojalleen. Latvapäitä voitiin tukea niiden alle ristiin pannuilla seipäillä eli "sian sorkilla". (Vrt. Vuorela, *aita, sorto*)
sorwallakin 'särjensukuinen ja näköinen kala' (NS, sorva)
soukat ks. *soukka*
soukistuwat 'tulla soukemmaksi, soukeutua, kaveta' (NS, *souketa*)
soukka 'kapea, kaita' (NS, *soukka*)
suiwasa 'ikävä, vaikea' (Lönnrot, *suiwasa*)
sula 'hellä, lämmin, puhdas, pelkkä' (NS, *sula*)
sulassa ks. *sula*
sulloa 'murskata, rikkoa' (Lönnrot, *sulloa*)
sullomata 'murskaamatta, rikkomatta' (Lönnrot, *sulloa*)
sullottaa 'murskata, rikkoa' (Lönnrot, *sullottaa*, *sulloa*)
sullottuna ks. *sulloa*
sullotun ks. *sulloa*
sullowan ks. *sulloa*
suonnen 'suoden'
suosittuu 'tulee hyväntahtoiseksi, hyvänsuovaksi' (Lönnrot, *suosittua*)
sutkia 'hutkia, huimia, suomia, piestä' (NS, *sutkia*)
suulaapi mahdollisesti 'sulaapi'
suutitsi ks. *suutitsia*
suutitsia 'kiristää tai kiinnittää suuteella, suuteilla, suudita, kiilata (kirveenvarren suuditseminen kiiloilla)' (NS, *suutia suudita*)
sydessä ks. sysi
syhelmä 'syyhy; syyhyävä täplä tai läiskä ihossa' (NS, *syhelmä, syyhelmä*)
syldä ks. *syli*
sylen ks. *syli*

syli 'levitettyjen tai jonkun/jonkin ympäri kierrettyjen käsivarsien ja vartalon etupuolen (rinnan) väliin jäävä tila' (NS, *syli*)
sysi 'puun hiillon eli kuivatislauksen kiinteä tuote, jota saadaan puuta runkoina tai saharimoina miilussa tai hiiltouuneissa siten kuumentamalla, ettei ilmaa pääse puun yhteyteen, paja-, puuhiili' (NS, *sysi*)
sysi-säkkiä '*paja-*, *puuhiiliä sisältävää säkkiä*' (vrt, NS, *sysi*)
syöttiläs 'elätti' (NS, *syöttiläs*)
syöttilääksi ks. *syöttiläs*
säkeinen 'kipinöivä, räiskyvä' (Lönnrot, *säkeinen*)
särkö 'särky, särkeminen' (Lönnrot, *särkö*)
särwää 'juo, ryyppii, hörppii, imeä, ryystää, särpää' (NS, *särpiä*)
särön ks. *särkö*
säteinen 'sädehtivä, hohtava, säteilevä' (Lönnrot, *säteinen*)

T

taikauksia ks. *taikaus*
taikauksiin ks. *taikaus*
taikauksissa ks. *taikaus*
taikaus 'menettely(tapa), jollaisilla on uskottu saatavan luonnonvoimat tms. hallintaan' (NS, *taika*, *taikaus*)
taikausten ks. *taikaus*
taindio 'tainnostila' (NS, *tainio*), 'voimaton, tajuton, tiedoton' (Lönnrot, *taintio*, *tainio*)
taindiomaksii 'tainnostilaan' (NS, *tainio*; Lönnrot, *taintioma*, *taintiomaksi lyöty*)
taindiona ks. *taindio*
taintiomaksi 'tainnostilaan' (NS, *tainio*; Lönnrot, *taintioma*, *taintiomaksi lyöty*)
talumista 'taluttamista, vetämistä, johdattamista' (NS, *talua*)
taluu 'taluttaa, vetää, johdattaa' (NS, *talua*)
tampin ks. *tamppi*
tamppi 'pukimessa molemmista päistään kiinni oleva, sitä kokoon vetävä tai vain koristeena käytetty vyömäinen kangaskaistale' (NS, *tamppi*)
tamppuinen 'tähkäinen, akanainen, olkinen' (vrt. NS, *tamppu*)
tapa-turma 'sattuma, onnettomuus' (Häkkinen, *tapaturma*); 'onnettomuus, odottamaton tapahtuma (erityisesti paha)' (Lönnrot, *tapaturma*)
tapa-turmainen 'tapaturmasta johtuva' (NS, *tapaturmainen*), 'yllätyksellinen, satunnainen' (Lönnrot, *tapaturma*, *tapaturmainen*)
tapaturmaiset ks. *tapaturmainen*
tapa-turman ks. *tapa-turma*
tapaus 'tapahtuma' (NS, *tapaus*)
tapausten ks. *tapaus*
tappura 'päistäreistä pellavan, hampun tms. puhdistusjätettä (kuitua puhdistettaessa siitä irronneita puuosia sisältävää) tai rohdinta (puhdistettua pellavaa huonolaatuisempia lyhyitä ja karheita kuituja), joista saadaan karkeaa lankaa' (NS, *tappura*, *päistär*; KS, *rohdin*, *aivina*)
tappurainen 'karkea, takkuinen' (NS, *tappurainen*)
tappuraisessa ks. *tappurainen*
tappuroissa ks. *tappura*
tarittuina 'tarjottuina' (NS, *tarita*)
tarittuna 'tarjottuna' (NS, *tarita*)
tarkka 'tiukka, ehdoton' (NS, *tarkka*)
tarkoittaa 'tähdätä, kohdistaa' (Häkkinen, *tarkoittaa*), 'olla päämääränä, aikoa' (Lönnrot, *tarkottaa*), 'tähdätä, suunnata, tavoitella' (NS, *tarkoittaa*)
tarkoittaapi ks. *tarkoittaa*
tastii 'estää, pidättää, hiljentää, taltuttaa' (Lönnrot, *tastia*)
tattari 'mustalainen' (Ganander, *tattari*)
taula 'tavallisesti taulakäävän sisuksesta lipeällä käsittelemällä, kiehauttamalla ja kuivattuna takomalla valmistettu kevyt ja kuohkea massa, jota käytettiin etenkin sytykkeenä tuluksilla tulta iskettäessä ja haavalääkkeenä' (NS, *taula*)
taulu 'näky' (NS, *taulu*)
tawata 'saavuttaa' (Lönnrot, *tawata*)
tawataan ks. *tawata*
tawauksessa ks. *tawaus*
tawaukset ks. *tawaus*

tawauksissa ks. *tawaus*
tawauksista ks. *tawaus*
tawaus 'tavu' (Lönnrot, *tawaus*)
tawausta ks. *tawaus*
tekevät lapetta mahdollisesti 'kiepittävät köyttä kiekolle, kiepittävät suitsia vyyhdelle' (vrt. Vuorela, *lappaa*)
teko-sana 'yhdyssana'
teko-sanat ks. *teko-sana*
telannut 'haavoittunut, saanut haavan' (Ganander, *telaan*)
teperrellä 'lyhyin (ja kevein, terhakoin) askelin kävellä tai paikallaan liikehtiä, teperrellä, tepikoida, teppailla' (NS, *teperrellä*, *tepastella*)
tepersiwät ks. *teperrellä*
tetrin 'teerin'
tiendä mahdollisesti painovirhe, tarkoitettu kirjoitusasu ehkä *tiensä*
tiettäwä 'tiedettävä' (Lönnrot, *tiettävä*)
tiettäwällä ks. *tiettäwä*
tiettäwätä ks. *tiettäwä*
tila 'tilaisuus' (Ganander, *tila*)
tilaisuuden ks. *tilaisuus*
tilaisuudessa ks. *tilaisuus*
tilaisuus 'tilanne' (Ganander, *tilaisuus*)
tilaisuuteen ks. *tilaisuus*
tilaisuutta ks. *tilaisuus*
tiloissa ks. *tila*
tiusku 'tiuskiva, äkäinen, kiukkuinen, kitisevä' (Lönnrot, *tiusku*)
Tiwisjoni, *tiwisjoni* 'divisioona'
toe 'pienehkö pato, tammi' (NS, *toe*)
toimellinen 'viisas, järkevä, kohtuullinen, huolellinen, toimelias' (Ganander, *toimellinen*)
toimelliset ks. *toimellinen*
toimituksiin ks. *toimitus*
toimitus 'tehtävä, toimi, toiminta' (NS, *toimitus*)
toisi-silmä 'silmäpuoli olento' (Lönnrot, *toissilmä*)
toisi-silmänäkin ks. *toisi-silmä*
tokaiseepi ks. *tokaista*
tokaista 'tökkäistä, töykkäistä, sohaista, söhäistä, survaista' (NS, *tokaista*)
tokeen ks. *toe*
tolpparin 'torpparin' (NS, *tolppari*)
toro-suuna 'suu törröllään' (vrt. NS, *toro*, *torvi*)
touko 'touonteko, (kasvamassa oleva) vilja, varsinkin kevätvilja' (NS, *touko*)
touwi 'hyvin paksu, kolmesta tai neljästä köydestä muötäpäivään kierretty köysi' (NS, *touvi*)
touwia ks. *touwi*
touwit ks. *touwi*
tuhma 'tyhmä, tuhma' (Ganander, *tuhma*)
tuhmaa ks. *tuhma*
tuhmalla ks. *tuhma*
tuhman ks. *tuhma*
tuhmat ks. *tuhma*
tuhmille ks. *tuhma*
tuhmista ks. *tuhma*
tuhmuus 'tyhmyys, tuhmuus' (Ganander, *tuhmuus*)
tuhmuuttansa ks. *tuhmuus*
tuima 'raju, hurja, kiivas, kiihkeä, vinha, tulinen, vihainen, tiukka, armoton, tyly, ankara, kova, voimakas' (NS, tuima)
tuimilla ks. *tuima*
tukaatilla ks. *tukaatti*
tukaatin ks. *tukaatti*
tukaatti 'ennen useissa maissa käytössä ollut kultaraha' (NS, *dukaatti*)
tukela 'tukala' (NS, *tukela*)
tukelat ks. *tukela*
tukit mahdollisesti painovirhe [osa I s. 112], tarkoitettu kirjoitusasu ehkä *tukat*
tukuhuttain mahdollisesti painovirhe [osa I s. 417], tarkoitettu kirjoitusasu ehkä *tukahuttain*, 'tukahduttaen'
tulee ottaa waarin ks. *ottaa waari*
tulee pitää waari 'tulee kiinnittää huomiota' (vrt. NS, *ottaa vaari*)
tuleundua 'varsinaisesti (vilja)kasveista ja siemenistä: valmistua, kypsyä, joutua' (NS, *tuleentua*)
tuleundumaan ks. *tuleundua*
tuleunduu ks. *tuleundua*
tuleunduwat ks. *tuleundua*
tuleunnuttaa ks. *tuleundua*

tuleuntuu ks. *tuleundua*
tuonela 'kuolleiden olinpaikka, manala' (NS, *tuonela*)
tuonelaan ks. *tuonela*
tuonen ks. *tuoni*
Tuoni, tuoni 'kuolema, mana; kuolleiden olinpaikka, tuonela, manala' (NS, *tuoni*)
tuonikan ks. *tuoni*
tuoro-tukat 'hiukset, jotka muistuttavat saraa kasvavaa turvemätästä' (vrt. Lönnrot, *tuoro*)
tuppurainen sekaisesta, pörröisestä, takkuisesta kimpusta (NS, *tuppura*)
turilo 'kovakuoriainen, turjake, turikka, turjus, turilas' (NS, *turila(s)*, *turjake*)
turiloita ks. *turilo*
turiloita ks. *turilo*
turiloksi ks. *turilo*
turilot ks. *turilo*
turku 'tori, markkinapaikka' (NS, *turku*)
turmalla 'turmiota tuottavalla, erittäin vahingollisella, tuhoisalla, turmiokkaalla' (NS, *turmiollinen*)
turulla ks. *turku*
turulle ks. *turku*
Tutentti 'ylioppilas' (Lönnrot, *tutentti*)
Tutenttiä ks. *tutentti*
tutkindo 'tutkinta, tutkinnan alle ottaminen' (Lönnrot, *tutkinto*)
tutkindoon ks. *tutkindo*
tutkinnoista ks. *tutkindo*
tuttawasti 'ystävällisesti, läheisesti, luottamusta herättävästi' (Lönnrot, *tuttavasti*)
tyly 'karu, ylpeä, äkäinen, kylmä' (Lönnrot, *tyly*)
tylyilla ks. *tyly*
tylyillä ks. *tyly*
tyrät 'kohjut' (NS, tyrä)
tytyä 'tyytyä' (NS, *tytyä*)
tähätön 'tähkätön'

U

Ukko 'Ukko ylijumala, perimmältään sääjumala, joka asuu korkealla ja hallitsee pilviä' (Vuorela, *Ukko*)
ukon naula 'kiviase, varsinkin kivikirves tai taltta, joka kansan keskuudessa vallinneen käsityksen mukaan on pudonnut maahan salaman mukana, ukkos(en)vaaja, ukonnuoli, -taltta' (vrt. NS, *ukonvaaja*)
ukon naulasta ks. *ukon naula*
ukon pilwet 'ukkospilvi' (NS, *ukonpilvi)*
ukon pilwissä ks. *ukon pilwet*
ukon pilwistä ks. *ukon pilwet*
Ukon woiman 'Ukko ylijumalan voima' (Vuorela, *Ukko*)
ukurasilmä 'syvällä kuopissaan olevat silmät'
ulosandaa 'julkaista, päästää markkinoille' (NS, *ulosantaa*)
umbi 'tietön hanki' (NS, *umpi*)
umbinainen 'aukoton' (Lönnrot, *umpinainen*)
unduneena 'tuudittautuneena johonkin uskoon' (Ganander, *unnun*)
uudella 'vasta tehdyllä' (NS, *uudis-*)

W

waaja 'maahan pystyyn lyöty paalu, puuliitokseen vahvikkeeksi lyöty ukonvaaja' (NS), 'kiila, paalu' (Lönnrot, *waaja*)
waaja-puuta 'puista vaajaa, mahdollisesti maahan tai veden pohjaan pystyyn lyötyä kiinnityspaalua tai seivästä' (vrt. NS, *vaaja*)
waajat ks. *waaja*
waaka 'vaaka, punnus, paino' (Lönnrot, *waaka*)
waaksa 'levitetyn kämmenen peukalon ja etu- tai keskiormen päiden väli pituuden mittana' (NS, *vaaksa*)
waaksalla ks. *waaksa*
waari ks. *ottaa waari*
waari ota ks. *ottaa waari*
waari ottakai 'ottakaa waari, pankaa merkille, ottakaa huomioon, noudattakaa, kuulkaa, totelkaa' (NS, *ottaa vaari*)
waari ottaman 'ottaa waari, panna merkille, ottaa huomioon, noudattaa, kuulla, totella' (NS, *ottaa vaari*)

waaria ks. *ottaa waari*
waaria otettaisi ks. ottaa waari
waarin ks. *ottaa waari*
waa-ussa ks. *waku*
waiheella 'vaihdoksessa tai käännekohdassa, välissä, lähellä, lähes, likipitäen, noin, suunnilleen' (Lönnrot, *waihe*)
waiheta ks. *waihettaa*
waihettaa 'vaihtaa' (NS, *vaihettaa*, *vaihtaa*)
waihetusta 'vaihtamista, vaihtoa' (NS, *vaihetus*)
waipan ks. *waippa*
waippa 'peitto' (Lönnrot, *waippa*)
waippani ks. *waippa*
wakainen 'vakava, sopiva, kelvollinen' (Lönnrot, *wakainen*)
wakaisessa ks. *wakainen*
wakawuus 'vakaisuus, pysyvyys' (Lönnrot, *wakawuus*)
wakawuutta ks. *wakawuus*
waksi 'vaha' (NS, *vaksi*, *vaha*)
waksista 'vahasta' (NS, *vaksi*)
waku 'kehto, kätkyt' (NS, *vaku*; Lönnrot, *waku*, *wakku*, *waku*, *wa'un*)
wakuudelle ks. *wakuus*
wakuunsa ks. *waku*
wakuus 'vakavuus, järkkymättömyys, luotettavuus' (Lönnrot, *wakuus*)
walakka 'vaalea' (NS, *valakka*)
walatti 'valeli, valoi' (NS, *valella*, *valaa*; Lönnrot, *walattaa*)
walda-suonet 'valtimot; suuret, tärkeät suonet' (NS, *valtasuoni*)
waldaweri, *walda-weri* 'valtimossa oleva veri' (vrt. NS, *valtasuoni*)
walistaa 'valaista, paistaa, loistaa' (NS, *valistaa*)
walistakon ks. *walistaa*
walju 'kolkko, kalsea, tyly' (NS, valju), 'tyytymätön' (Lönnrot, *walju*)
waljulla ks. *walju*
waljun ks. *walju*
waljut ks. *walju*
walkeus 'selwyys, tieto, valistus' (NS, *valkeus*)
walkeutta ks. *walkeus*
wamba 'wamma' (Lönnrot, *wampa*)
wampa 'vamma' (Lönnrot, *wampa*)
wannehtia 'ympäröidä jotakin tai pitää koossa tai kireällä (suurehkolla) renkaalla' (vrt. NS, *vanne*)
wantin ks. *wantti*
wantti 'mastoa sivusuunnassa tukeva köysi, joka kulkee mastosta aluksen laitaan' (NS, *vantti*)
wapsahaisen 'vaapsahaisen' (NS, *vapsa(ha)inen*), 'ampiaisen' (Lönnrot, *wapsahainen*)
warain 'varhainen, varhain' (Lönnrot, *warain*)
wari 'kuuma (vesi)' (NS, *vari*)
warilla ks. *wari*
waristaa 'varsinkin pienten (usein kuivuuttaan, kypsyyttään tai muuten helposti irtautuvien kappaleiden putoilemisesta: karista, ropista, tippua; kuumentaa' (NS, *varistaa*)
waristaapi ks. *waristaa*
waristu 'lämpene, kuumene' (vrt. NS, *varistaa*)
waristuksen ks. *waristus*
waristus 'lehmille annettava kuumennettu ruoka' (Lönnrot, *waristus*)
warjelusrupuli, *warjelus rupuli*, *warjelus-rupuli* 'rokote' (Lönnrot, warjelusrokko)
warjois' 'varjosti' (NS, *varjota*)
waroitan 'kehotan, neuvon tekemään jotakin' (NS, *varoittaa*)
waroitus 'kehoitus, neuvo' (Lönnrot, *waroitus*)
waroo 'varoo, varaa' (NS, *varoa*)
warottu 'pelätty, epäilty, aavisteltu' (Lönnrot, *warottu*)
warottuna ks. *warottu*
wartewambi '(varreltaan) pitempi, kookkaampi' (NS, *varteva*)
warustaa 'varustautua, valmistautua' (Lönnrot, *warustaa*)
warustamaan ks. *warustaa*
waskella ks. *waski*
waskessa ks. *waski*
waskesta ks. *waski*

waski 'kupari, joskus myös kuparia sisältävä metalliseos, varsinkin pronssi' (NS, *vaski*)
waski-harjan mahdollisesti 'kuparikaton'
wasta 'edes' (Lönnrot, *wasta*)
wasta-maa 'kulkusuuntaan nouseva maa, ylämaa, vastale' (NS, *vastamaa*)
wasta-maata ks. *wasta-maa*
wasta-maatakin ks. *wasta-maa*
watsa-kedellä 'vatsanahkalla' (vrt. NS, *kesi*, *kalvo*)
wa-ussa ks. *waku*
weden napa mahdollisesti 'merennapa, paikka, jossa meren liikojen vesien kuvitellaan juoksevan maan alle' (NS, *merennapa*)
wehka-taikinasta 'suovehkaa sisältävästä taikinasta' (vrt. NS, *vehkaleipä*)
wehka-wellingiä 'suovehkan juurta sisältävää velliä' (vrt. NS, *vehkaleipä*, Lönnrot, *vellinki*)
wellingi 'velli' (NS, *vellinki*)
welwollisillemme 'niille, jotka ovat meille velkaa' (NS, *velvollinen*)
wembeleeksi 'rysän tai merran kaareksi' (Vuorela, *vemmel*), 'luokiksi' (NS, *vempele*)
wendolainen 'vieras' (Lönnrot, *wentolainen*); 'aivan vieras ihminen, paikka, seutu' (NS, *ventovieras*)
wendolaisen ks. *wendolainen*
wendolaistengin ks. *wendolainen*
Werpa 'verbi'
werralda ks. *werta*
werralle ks. *werta*
wersy mahdollisesti painovirhe [osa I s. 106], tarkoitettu kirjoituasu ehkä *wärsy*
werta 'vertaisuus, vertainen' (NS, *verta*)
wesi-tauti mahdollisesti 'vesipöhö, kudoksiin, varsinkin ihoon kerääntyneen kudosnesteen aiheuttama turvotus' (vrt. NS, *vesipöhö*)
wiehe 'ongessa tai uistimessa houkuttimena käytetty usein kalan, perhosen tms. muotoinen osa' (NS, viehe)
wieksettäwä 'vieteltävä' (Lönnrot, *wieksettää*)
wieldäs mahdollisesti painovirhe [osa I s. 325], tarkoitettu kirjoituasu ehkä *mieldäs*
wiheliäinen 'kurja, säälittävä, köyhä, paha' (Lönnrot, wiheliäinen)
wiheliäisen ks. *wiheliäinen*
wiheliäisille ks. *wiheliäinen*
wiheliäistäkän ks. *wiheliäinen*
wiheliäisyyden 'kurjuuden, säälittävyyden, köyhyyden, pahuuden' (Lönnrot, wiheliäisyys)
wihko-parta 'heinätukkoa muistuttava parta' (vrt. Lönnrot, *wihko*)
wiiksohon 'syrjään, sivulle' (Lönnrot, *wiikso*)
wiisas 'sellainen, jolla on oman kokemuksen, opiskelun perusteella kyky ajatella' (NS, *viisas*); oppivainen
wiita 'tiheä (nuori) lehtipuumetsä tai vesakko' (NS, *viita*)
wika 'vioittuma, virhe, puute, heikkous' (NS, *vika*)
wikahutit 'vikauttivat, vahingoittivat, vaurioittivat, vikautuivat' (Lönnrot, *wikauttaa*)
wika-päildä ks. *wika-pää*
wika-pää 'syyllinen, syypää' (NS, *vikapää*)
wika-päänä ks. *wika-pää*
wika-päätä ks. *wika-pää*
wikohin ks. *wika*
wikoja ks. *wika*
wiljain mahdollisesti painovirhe [osa I s. 348], tarkoitettu kirjoitusasu ehkä *witjain*
wiljemmäldä 'runsaammin, enemmän' (NS, *viljemmälti*)
wiljemmängin ks. *wiljemmäldä*
wilkistelee 'katsoo nopeasti, kurkkaa, kurkistaa, tirkistää, tirkistelee, pilkistää' (Lönnrot, *wilkistellä*, *wilkistää*)
winga 'kylmä tuuli' (NS, *vinka*)
wipsuhuuli 'riippuvahuulinen' (Lönnrot, *wipsuhuuli*)
wipu 'ansapyydys' (NS, *vipu*)
wipuaapi 'vääntää tai nostaa vivulla, kankeaa, kampeaa' (NS, *vivuta*)

wipuhungin ks. *wipu*
wipuhunsa ks. *wipu*
wipuunsa ks. *wipu*
wirsku 'tirsku' (NS, *virskua*)
wirskuwat 'tirskuvat' (NS, *virskua*)
wirsta 'etäisyyksistä ja matkoista käytetty vanha pituusmitta, varsinkin niin sanottu Suomen virsta 1069 m' (NS, *virsta*)
wirstaa ks. *wirsta*
wirstan ks. *wirsta*
wisu 'tarkka, huolellinen, täsmällinen' (NS, *visu*)
wisusti 'tarkasti, täsmällisesti, huolellisesti' (KS, *visusti*)
woistawat 'voittavat' (Lönnrot, *woistaa*)
woiwo 'valitus, tuskanhuudot, voivotus' (Lönnrot, *woiwo*, *woiwotus*)
wotsa mahdollisesti 'irstas nainen tai mies' (vrt. Lönnrot, *votsi*)
wuotain 'virraten' (Lönnrot, wuotaa)
wäellänsä ks. *wäki*
wäen ks. *wäki*
wähäluuloisena 'vähäuskoisena'
wähä-näköinen 'heikkosilmäinen, heikkonäköinen' (Lönnrot, *wähänäköinen*)
wäkemme ks. *wäki*
wäki 'ihmisistä, epälukuisesta ihmisjoukosta: ihmiset, kansa, yleisö; voima' (NS, *väki*)
wäkä ks. 'nuolen, keihään, kalakoukun tai muun sellaisen kärjestä takaviistoon ulkoneva teräväkärkinen piikki' (NS, *väkä*)
wälein 'nopeasti, pian' (Lönnrot, *wäleä*)
wälemmin 'nopeammin, pikemmin' (Lönnrot, *wäleä*)
wäli-kappale 'väline, ominaisuus' (Lönnrot, *wälikappale*)
wäli-kappaleet ks. *wäli-kappale*
wäli-kappaleilla ks. *wäli-kappale*
wäli-puhe 'sopimus, kontrahti, stipulaatio' (NS, *välipuhe*)
wälähyttäin 'väläyttäen'
wärsy 'säkeistö, jae' (NS, *värsy*)
wärsyissä ks. *wärsy*
wärsyjä ks. *wärsy*
wärsyn ks. *wärsy*
wä-än ks. *wäkä*

Y

yhtä kaikki 'samantekevä' (NS, *yhtä kaikki*)
yksin yhtyäni 'tulla yhteen, tavata toisensa' (vrt. Lönnrot, *yhtyä*, *yhdyn*)
yksin yhtyänsä 'tulla yhteen, tavata toisensa' (vrt. Lönnrot, *yhtyä*, *yhdyn*)
yksittäisin 'yksitellen' (Lönnrot, *yksittäin*) 'yksittäisesti, kukin erikseen' (NS, *yksittäinen*)
ylellisesti 'runsaasti, ylenmääräisesti, ylenpalttisesti' (NS, *ylellinen*)
ylen annetun 'hyljätyn' (NS, ylenantaa, Lönnrot, *ylenantaa*)
ylendyä 'yletä, kohota, varttua' (Lönnrot, *ylentyä*)
ylös-walo 'valistus' (Lönnrot, *ylösvalaista*)
yreiksi 'äreiksi, yrmeiksi' (NS, *yreä*)
yöttyri 'yökulkija' (NS, *yötyri*)
yöttyrillä ks. *yöttyri*
yöttyrin ks. *yöttyri*

Ä

äes 'monenlaisia hevosvetoisia maataloudessa käytettyjä työvälineitä, joilla muokataan, kuohkeutetaan, hienonnetaan ja tasoitetaan maata varsinkin kynnön jälkeen' (NS, *äes*)
äilehtiwät 'kiiltäwät, kimaltelevat, välkkyvät' (Lönnrot, *äilehtiä*)
äkeen ks. *äes*
ämyri 'tuohi tms. torvi' (NS, *ämyri*)
ängötelkö 'vängätkö, itsepintaisesta, väkisin tapahtuvasta tunkeutumisesta' (vrt. Lönnrot, *ängätä*)

Lähdeluettelo

Painamattomat lähteet

Kansallisarkisto.
Kansliatoimituskunnan arkisto. Kirje- ja anomusaktit.
Jaakko Juteinin hakemus kielenkääntäjän virkaan hallituskonseljiin (Turussa) 10.2.1810.

Jaakko Juteinin painettu kirjallinen tuotanto 1804–1858

Luettelossa on mainittu sellaiset painetut kirjalliset tuotteet, jotka on tunnistettu Jaakko Juteinin kirjoittamiksi tai toimittamiksi. Myös Juteinin valitut teokset (Juteinin Kirjoja I-IX), jotka ilmestyivät hänen kuolemansa jälkeen vuosina 1856–1858, on huomioitu. Tiedot perustuvat pääosin Kuuno A. Talviojan ja Jouko Teperin julkaisemiin teosluetteloihin.[i] Teosten vertailu on suoritettu toimitustyön yhteydessä.

Juteinin kirjoituksista ilmestyi myös sellaisia toisintoja ja muunnelmia, mm. tekijänoikeuksien puuttumisen vuoksi, sanomalehdissä ja arkkiveisukokoelmissa, joista ei varmuudella voi sanoa onko ne julkaistu Juteinin tieten. Tällaisia julkaisuja ja muita vastaavia lähteitä ei ole systemaattisesti käyty läpi tai vertailtu toisiin versioihin, mutta joitain huomioita on kerätty kunkin luettelossa mainitun teoksen myöhemmistä vaiheista kertovien tietojen yhteyteen.

Julkaisutietoihin on merkitty nimiösivuilta täydellinen nimi, julkaisupaikka ja –aika, sekä mahdollinen Juteinin käyttämä nimimerkki sekä luettelossa muualla käytetty lyhenne (suluissa). Teoksen tai yksittäisen kirjoituksen ensimmäisen painetun version kohdalle on lisäksi merkitty tiedot myöhemmistä versioista, ensin julkaisun nimi lyhenteenä, sen jälkeen yksittäisen kirjoituksen nimi tuossa julkaisussa, mikäli se poikkeaa alkuperäisestä, sekä vertailun yhteydessä niiden sisällöstä tehdyt huomiot. Myöhempien uusintapainosten ja varianttien kohdalla on viittaus ensimmäiseen painettuun versioon, sekä tuon ensimmäisen version nimi, mikäli se poikkeaa myöhemmästä. Sivunumeroista tehdyt huomiot viittaavat alkuperäisteosten sivuihin.

---

[i] Kuuno A. Talvioja, ”Jaakko Juteini ja hänen kirjallinen toimintansa”, 1915. Kirjallisuusluettelo. Jouko Teperi, ”Arvon mekin ansaitsemme. Jaakko Juteinin aatemaailman eräät päälinjat”, 1972. s. 159-166.

Edesmenneen muistoxexi. Åbo Tidning n:o 26. 31.3.1804. Nimim. ”Hämäläinen.” (ÅT 26/1804).
- Kirjoituksia 1810. ”Wainajan muistoksi”. Hieman muokattu.
- Lausumisia 1817. ”Lausuminen Yli-Opettajan Porthanin muistoksi”. Hieman muokattu.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 133-136. ”Lause Yli-Opettajan Porthanin Muistoksi 1804”. Hieman muokattu.

Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa. TURUSSA Painettu Frenckellin Kirjapainossa Wuonna 1810. (Kirjoituksia 1810)

Teurastamisesta elli Lahtaamisesta.
- Lausumisia 1817. ”Mainio Teurastamisesta”. Hieman muokattu.
- Arkkikirjallisuus 7/1844. ”Mainio teurastamisesta”. Edelleen hieman muokattu.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 124-127. ”Mainio teurastamisesta”. Edelliseen verrattuna hyvin vähän muokattu.

Wainajan muistoksi.
- Ks. ÅT 26/1804. ”Edesmenneen muistoxexi”.

Rupulista.[i]
- Ajan Wiete 1817. Hieman muokattu.
- Juteinin Kirjoja IV 1857, s. 136-138. ”Rupuli”. Huomattavasti muokattu.

[i] Runo lähes samanlaisena myös Juteinin hakemuksessa hallituskonseljin kielenkääntäjän virkaan vuonna 1810. Talviojan mukaan kirjoitettu alun perin jo vuoden 1806 tienoilla. Ks. Talvioja 1915, s.10j.

Wilutaudista. (Lystikirjoitus.)[ii]
- Ajan Wiete 1817. ”Wilu-taudista”. Hieman muokattu.
- SS 24/1833. ”Wilu-Taudista”. Lähes sama versio kuin vuonna 1817, joitain sanastollisia muutoksia.
- Arkkikirjallisuus 8/1844. ”Wilu-taudista”. Edellisiä versioita pidempi ja paikoin huomattavasti muokattu.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 34-37. ”Wilu-tauti”. Vuoden 1844 jälkeen joitain säkeitä lisätty ja sanoja vaihdettu.

Nuuskasta. (Ylimaan miehelle.)
- Pila-Kirjoituksia 1816. Hieman pidempi versio.
- SS 7/1834. ”Nuuskasta”, sama versio kuin vuonna 1816, vain paria kirjainta muutettu.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 73. ”Nuuskasta”. Kohtalaisen erilainen versio aiempiin verrattuna.

Kehoitus tupakkia Polttamaan
- Pila-Kirjoituksia 1816. ”Kehoitus tupakkaa polttamaan”. Hieman pidempi versio.
- SS 7/1834. ”Kehoitus tupakkaa polttamaan”. Edelleen hieman muokattu.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 74-75. ”Kehoitus tupakoitsemaan”. Edelleen huomattavasti muokattu ja pidennetty .

Wiinasta
- Pila-Kirjoituksia 1816. Noin puolet lyhyempi versio.
- SS 42/1834. Hieman muokattu. Kaksi riviä lisätty ja muutama sana vaihdettu.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 75-76. Edelleen hieman muokattu.

[ii] Talviojan mukaan kirjoitettu alun perin jo vuoden 1806 tienoilla. Ks. Talvioja 1915, s. 10e-f.

Lahjain ottamisesta
- Pila-Kirjoituksia 1816. Vain hyvin pieniä muutoksia.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 69-70. ”Lahjan ottaminen”. Lyhennetty ja hieman muokattu.

Prowastin Polwianderin muistoksi. (Hattulaisille.)[i]
- Lausumisia 1817. ”Lausuminen Pää-Rowastin Polwianderin muistoksi. (Hattulaisille.)”. Huomattavasti muokattu vuoden 1810 versiosta.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 137-139. ”Lause Pää-Rowastin Polwianderin Muistoksi 1806”. Edelleen kohtalaisesti muokattu ja pidennetty.

Nuoren Rouwan haudalla[ii]
- Lausumisia 1817. ”Lausuminen Nuoren Rouwan haudalla”. Kohtalaisesti muokattu.
- Juteinin Kirjoja III 1856, s. 68-69. ”Lause nuoren äidin haudalla”. Edelleen kohtalaisesti muokattu ja lyhennetty.

Huokaus Nuorukaisen haudalla
- Lausumisia 1817. Kohtalaisesti muokattu.
- SS 15/1836. ”Rukous Nuorukaisen haudalla”. Lähes sama versio kuin vuonna 1817, muutama sana vaihdettu.
- Juteinin Kirjoja III 1856, s. 71-72. ”Huokaus nuorukaisen haudalla”. Edelleen kohtalaisesti muokattu.

Riita
- Pila-Kirjoituksia 1816. ”Eripuraisuudesta”. Pidennetty ja hieman muokattu.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 66-68. ”Eripuraisuus”. Pidennetty ja huomattavasti muokattu.

Waroitus
- Ajan Wiete 1817. Hieman pidennetty ja muokattu.
- Arkkikirjallisuus 13/1844. Edelleen kohtalaisesti muokattu ja pidennetty.
- Juteinin Kirjoja III 1856, s. 100. Paljolti samanlainen kuin vuonna 1844, hieman pidempi.

Putellille
- Ajan Wiete 1817. Hieman pidennetty ja muokattu.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 60. ”Pullo”. Edelleen hieman pidennetty ja muokattu.

Kerjupoika
- Ajan Wiete 1817. Hieman muokattu.
- SS 43/1833. ”Kerju-poika.” Sanastoa muokattu huomattavasti, kokonaisia säkeistöjä muutettu ja lopusta jätetty kaksi säkeistöä pois.
- Arkkikirjallisuus 7/1844. ”Kerju-poika”. Hieman muokattu, mutta hyvin samankaltainen kuin vuonna 1833.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 121-122. ”Kerju-poika”. Hieman muokattu, mutta melkein samanlainen kuin vuonna 1844.

Uutena Wuotena
- Pila-Kirjoituksia 1816. ”Uutena wuotena”. Hieman muokattu.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 70-72. ”Uutena wuotena”. Huomattavasti muokattu.

---

[i] Talviojan mukaan kirjoitettu alun perin jo vuoden 1806 tienoilla. Ks. Talvioja 1915, s. 10e.

[ii] Talviojan mukaan kirjoitettu alun perin jo vuoden 1806 tienoilla. Ks. Talvioja 1915, s. 10j.

Armeliaisuus
- Pila-Kirjoituksia 1816. Hieman muokattu.
- Juteinin Kirjoja IV 1857, s. 148-149. ”Awullisuus”. Edelleen hieman muokattu.

Turun uuden Akatemian rakennettua
- Waikutuksia 1816. ”Turun uuden Akatemian rakennuksesta”. Huomattavasti muokattu.

Kysymys
- Pila-Kirjoituksia 1816. Hieman muokattu.
- SS 47/1833. Sama versio kuin vuonna 1816.
- SS 46/1840. ”Kysymys. Toistain tehty.” Pidennetty ja huomattavasti muokattu.
- Arkkikirjallisuus 13/1844, ”Kysymys”. Sama versio kuin vuonna 1840.
- Juteinin Kirjoja IV 1857, s. 144-145. Yksi rivi lisätty, muuten sama versio kuin vuonna 1844.

Oppineen ystäwän matkaan lähteissä.

Kiwipiirros. (Kirjan muotoisessa Muistopatsaassa.)

Koetus Kiwipiirrokseen Yliopettajan Porthanin Muistopatsaassa.

Suomalaisten Laulu Suurelle-Ruhtinaallensa. (på ton af Folksången). Åbo Allmänna Tidning n:o 8 19.1.1813. Kirjoittajan nimeä ei mainita. (ÅAT 8/1813)
- Suomalaisten Laulu 1814. ”Suomalaisten Laulu Suurelle Ruhtinaallensa. Weisatan kuin: Bewara, Gud, wår Kung.” Suomenkielinen versio lähes sama kuin vuonna 1813.
- Muisto-Patsas 1815. ”Suomalaisten Laulu Suurelle Ruhtinaalle”. Hieman muokattu.
- Uusia Lauluja 1819. ”Suomalaisten Laulu Suurelle Ruhtinaalle. Lauletaan kuin: Gott save the King.” Hieman muokattu.
- SS 1/1833. ”Laulu Suurelle Ruhtinaalle”. Loppuun lisätty säkeistö.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 1-2. ”Laulu Suurelle Ruhtinaalle ja Suomelle.” Huomattavasti muokattu ja pidennetty.
- Ilmestynyt myös seuraavissa arkkiveisuissa: Kolme Uutta Suomalaista Laulua. Pränätätty tänä vuonna. Koottuja suomalaisia Lauluja. Ensimmäinen osa. Oulu 1828, s. 7-8. Laulu Keisarille laulettu Urkuin vihkiäisissä Tyrön kirkossa sinä 7 nä päivänä Januari kuussa vuonna 1834. Laulu Keisarille, laulettu uuden Kirkon vihkimisessä Ingeröllä sinä 30 päivänä Marras kuussa vuonna 1830. Laulu Hänen keisarilliselle Korkeudellensa Perintöruhtinalle Aleksanderille, 25 vuotta Suomen Yliopiston Kanslerina oltuansa, Kuopio 1851.

Suomalaisten Laulu Suurelle Ruhtinaallensa. Weisatan kuin: Bevara, Gud, wår Kung.
Ur Åbo Tidning. TURUSA 1814, Prändätty J. C. Frenckellin tykönä. (Suomalaisten Laulu 1814)
- Ks. ÅAT 8/1813

Muisto-Patsas Suomessa Aleksanderille I Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle. Koetus Jac. Juteinilda. TURUSA, 1815. Painanut J. C. Frenckell ja Poika. (Muisto-Patsas 1815)

”Moni mies on menoissansa…”
- Denk-Rune 1815. ”Denk-Rune ALEXANDER dem Ersten Kaiser und Großen Fürsten”.
- Lauseita 1844. ”Muisto-Patsas Suomessa Aleksanderille I:selle Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle”. Huomattavasti muokattu.

• Juteinin Kirjoja I 1856, s. 47-58. ”Muisto-Patsas Suomessa Aleksanderille I:selle Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle”. Edelleen hieman muokattu, joitain sanoja vaihdettu, joitain säkeitä poistetttu ja joitain lisätty.

Kiitos-Laulu Rauhan Rakendajalle.
• Uusia Lauluja 1819. Hieman muokattu.
• Lauseita 1844. ”Kiitos-weisu rauhasta”. Huomattavasti muokattu.
• Juteinin Kirjoja I 1856, s. 79. ”Kiitos-weisu rauhasta”. Otsikon alle lisätty sananlasku, muuten sama kuin vuonna 1844.

Laulu Aleksanderille I.
• Uusia Lauluja 1819. ”Laulu Aleksanterille I. Lauletaan kuin: Skön som Cyperns Herskarinna.” Hieman muokattu.
• Lauseita 1844. ”Laulu Rauhan Ruhtinaasta”. Runossa on paljon samaa mutta huomattavasti muokattuna ja lyhennettynä. Vuoden 1815 versiossa on 8 säkeistöä ja tässä vuoden 1844 versiossa vain 5.
• Juteinin Kirjoja I 1856, s. 58. ”Laulu Rauhan Ruhtinaasta”. Sama versio kuin vuonna 1844.

Suomalaisten Laulu Suurelle Ruhtinaalle.
• Ks. ÅAT 8/1813.

Denk-Rune ALEXANDER dem Ersten Kaiser und Großen Fürsten. Aus dem Finnischen, mit Beihülfe des Verfaßers. Wiburg, gedruckt bei A. Cederwaller, 1815. (Denk-Rune 1815)
• Ks. Muisto-Patsas 1815.

Uusia Sanan Laskuja. Jak. Juteini. Wiipurissa, Walmistettu A. Cederwallerin Kirja-painossa wuonna 1815. (Uusia Sanan Laskuja 1815)
• Uusia Sanan Laskuja II 1817. 148 sananlaskua. Mukana vuodelta 1815 kaikki 77 sananlaskua, joista joitain hieman muokattu, vain yhtä niin paljon, että sitä voidaan pitää omana erillisenä sananlaskunaan.
• Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä 1844. 255 sananlaskua. Mukana melkein kaikki vuosien 1815 ja 1817 sananlaskut, joista joitan edelleen muokattu.
• Arkkikirjallisuus 12/1844. Kaikki 50 sananlaskua julkaistu myös Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä-teoksessa.
• Juteinin Kirjoja VIII 1858, s. 1-28. 260 sananlaskua ilman erillistä otsikkoa. Melkein kaikki samoja ja samassa järjestyksessä kuin Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä-teoksessa vuonna 1844, vain joihinkin tehty pieniä muutoksia. Lisäksi yksi sananlasku oli sellainen, joka oli julkaistu aiemmin osana lyhyttä runoa teoksessa Juteinin Kirjoja VII 1858, Ajatuksia-osassa. Vain seuraavat 5 sananlaskua olivat aivan uusia: ”Tuska haawasta tuleepi, / tunnon waiwa synnin syystä.”, ”Tuskassa on tundi pitkä, / lyöden leikkiä lyhembi”, ” Rakkaus ja hengen rauha / onnen oikean lisääwät”. ”Ylembi on ylpeyttä / ylpeyden ylen-katse” ja ” Saaden synnyn tuhmuudesta / ylpeys on ylhäisengin / alhaisuuttakin alembi”.

ANMÄRKNINGAR UTI FINSKA SKALDEKONSTEN AF JAC. JUDEN. Wiborg, 1816. Tryckt hos And. Cedervaller. (Anmärkningar 1816)
• Grammatik 1818. ”Anmärkningar” -teos muodostaa yhden luvun Juteinin kielioppia vuodelta 1818, tosin siitä on jälkipuhe jätetty pois.
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 97-98. Vain jälkipuhe, nimellä ”Kirjoittajalle”. Jonkin verran pidennetty ja huomattavasti muokattu versio.

KRITIK ÖFVER LÅN-BOKSTÄFVERNA UTI FINSKA SPRÅKET AF JAC. JUDEN. Wiborg 1816. Tryckt hos And. Cedervaller.
(Kritik 1816)

- Grammatik 1818. ”Kritik”-teos muodostaa yhden luvun Juteinin kielioppia vuodelta 1818. Edelleen hieman muokattu. Molempien versioiden lopussa suomenkielinen runo: ”Suomen Kielestä, elli Sana-Armeijan Kokous, Perustus-suomeksi”, joka julkaistiin edelleen muokattuna myös vuonna 1856 (Juteinin Kirjoja I 1856, s. 100-105) nimellä ”Sana-armeijan kokous Suomen kielessä, yli-maan puheen parrella”.

Lasten Kirja. Koetus Jak Juteinilda. Wiipurissa, Walmistettu A. Cederwallerin Kirja-painossa wuonna 1816.
(Lasten Kirja 1816)

- Lasten Kirja II 1819. Toiseen painokseen lisätty paljon uutta materiaalia. Mukaan liitetty mm. ”Lyhyt neuvo lapsen opettajalle”, joka ilmestyi erillisenä teoksenaan jo vuonna 1816 (ks. Lyhyt Neuwo 1816). Lisänä myös ”Jumalan kymmenen käskyä”, jotka on julkaistu myös Lasten Kirjan kolmannessa painoksessa (Lasten Kirja III 1826), sekä vuonna 1858 (Juteinin Kirjoja VI 1858 s. 10-11) runomitassa. Mukana myös lyhyt runo: ”Autuuden perustus”.
- Lasten Kirja III 1826. Edelleen muokattu. Ilman Lyhyt neuvo lapsen opettajalle -teosta. Sisältää myös runon Yhteinen Siunaus (ks.WWB 15/1824. Herran Siunaus. Runoksi muutettu). Lisänä myös ”Jumalan kymmenen käskyä”.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 73-105. Muistuttaa eniten kolmatta painosta, mutta siitäkin edelleen muokattu.

Lasten kirjan sisältämä ”Laulu” julkaistu myöhemmin seuraavasti:

- Lasten Kirja II 1819. ”Laulu Lapselle”
- Uusia Lauluja 1819. ”Laulu Lapselle”. Yhden sanan ero vuoden 1816 versioon ja täysin sama kuin Lasten Kirjassa vuonna 1819.
- Huom. Lasten Kirjan kolmannessa painoksessa (Lasten Kirja III 1826) on ”Lapsen Laulu”, mutta se on täysin erilainen kuin aiemmat versiot. Se on samanhenkinen kuin ”Lapsen Laulu” vuodelta 1835 (SS 42/1835), mutta poikkeaa täysin myös siitä.
- Vuonna 1836 ilmestyi ”Laulu Lasten Kirjassa” (SS 11/1836), mutta sekin on on aivan eri laulu kuin aiemmin mainitut. On kuitenkin huomautettava, että se on painettu vuonna 1858 (Juteinin Kirjoja VI 1858, s.99) ilmestyneeseen Lasten Kirjaan nimellä: ”Laulu”. Juteinilla oli siis mahdollisesti jo vuonna 1836 suunnitteilla uusi versio Lasten Kirjasta.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 27-28. ”Laulu lapselle”. Lisätty kaksi säkeistöä, sekä otsikon alle pieni värssy. Muuten melko samanlainen kuin aiemmat versiot.
- Juteinin Kirjoja VI 1858. ”Laulu” -nimellä, mutta täysin erilainen kuin aiemmat versiot. Sama kuin ”Laulu Lasten Kirjassa” vuodelta 1836 (SS 11/1836).

Lyhyt Neuwo Lapsen Opettajalle. Jak. Juteini. Wiipurissa, Painettu A. Cederwallerin Kirja-painossa wuonna 1816.
(Lyhyt Neuwo 1816)
Huom. tästä teoksesta on löytynyt kaksi eri versiota samassa painoksessa vuodelta 1816.

- Lasten Kirja II 1819. Teos ilmestyi osana Lasten kirjan toista painosta, mutta ei enää sen myöhemmissä painoksissa.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 106-117. Esipuheella täydennettynä ja hieman muokattuna, mutta ilman runoa ”Kirjoituksen kallis konsti” – teoksen lo-

pusta –, joka ilmestyi toisen kerran vuonna 1856 hieman muokattuna nimellä ”Kirjoituksen alku”. (Juteinin Kirjoja III 1856, s. 99).

Pila-Kirjoituksia. JAK. JUTEINI. Wiipurissa, Painettu A. Cederwallerin tykönä wuonna 1816.
(Pila-Kirjoituksia 1816)

Kieldo panettelemisesta
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 31. ”Panettelialle”. Kohtalaisesti muokattu.

Luojan teoista
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 65-66. Kohtalaisesti muokattu.

Lääkitykset
• SS 48/1833. Sama versio muutamaa sanaa lukuun ottamatta.
• Arkkikirjallisuus 13/1844. Hieman muokattu.
• Juteinin Kirjoja IV 1857, s. 144. Edelleen hieman muokattu.

Eripuraisuudesta
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Riita”.

Armeliaisuus
• Ks. Kirjoituksia 1810.

Kieldo
• Juteinin Kirjoja IV 1857, s. 147. ”Kyseliälle”. Kohtalaisesti muokattu.

Kysymys
• Ks. Kirjoituksia 1810.

Tutkinnon perustus
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 68. ”Tutkinnon aine”. Kohtalaisesti muokattu.

Lahjain ottamisesta
• Ks. Kirjoituksia 1810.

Perukista
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 68-69. ”Peruukista”. Hieman muokattu.

Uutena wuotena
• Ks. Kirjoituksia 1810.

Nuuskasta. (Yli-maan miehelle.)
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Nuuskasta. (Ylimaan miehelle)”

Kehoitus tupakkaa polttamaan
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Kehoitus tupakkia Polttamaan”.

Wiinasta
• Ks. Kirjoituksia 1810.

Kysymys ja wastaus
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 76-77. Kohtalaisesti muokattu.

Perän kuulutus
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 30. ”Kuulutus”. Huomattavasti muokattu.

Juttu ylpeydestä turhan taidon ylitse
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 77-79. ”Tarina Ylpeydestä turhan taidon wuoksi”. Pidennetty ja huomattavasti muokattu.

Maa-ilman turmeluksesta
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 79-81. ”Maa-ilman turmio”. Lyhennetty ja huomattavasti muokattu. Runon lopusta on erotettu osa ja julkaistu nimellä ”Paha lammas”. (Juteinin Kirjoja II 1856, s. 82).

Haksi-rikko unessa
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 83-87. ”Haaksi-rikko unessa”. Jonkin verran pidennetty ja huomattavasti muokattu.

Kieli-lakkarit
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 87-90. Hieman pidennetty ja kohtalaisesti muokattu.

Nuorasta
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 93-94. Pidennettty ja huomattavasti muokattu.

Palwelian lähtö-runo pahasta paikasta.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 94-95. ”Palwelian lähtö-runo, päästyä pahasta palweluksesta wanhaan aikaan”. Hieman muokattu.

Tapaus
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 91-93. Kohtalaisesti muokattu.

Almusta
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 95. Hieman muokattu.

Pahennus ja kiitos
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 96. Pidennetty ja huomattavasti muokattu.

Kukkarosta
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 97. ”Kukkaro”. Hieman pidennetty ja huomattavasti muokattu.

Sielun paimenen wiran toimituksesta
- Vuonna 1856 ilmestyi runo nimellä ”Paatumus”. (Juteinin Kirjoja II 1856, s. 98). Se on kuitenkin niin erilainen, että sitä on pidettävä uutena runona.

Lahjain jaosta
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 98. ”Lahjain jako”. Hieman muokattu.

Juoma-rahan ja lahjan eroitus
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 100. Kohtalaisesti muokattu.

Juoma-Laulu
- Uusia Lauluja 1819. Täysin sama versio.
- SS 28/1836. Hieman muokattu, joitain sanoja vaihdettu.
- Arkkikirjallisuus 16/1844. ”Juoma-laulu”. Edelleen hieman muokattu.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 5. ”Juoma-laulu”. Edelleen hieman muokattu.

Kesti Laulu
- Uusia Lauluja 1819. ”Kesti-Laulu”. Sama versio muutamaa lausetta lukuun ottamatta. Lisänä kertosäe.
- SS 23/1834. ”Kesti-Laulu”. Lähes sama versio kuin vuonna 1819. Pari sanaa ja tavua vaihdettu, muutama ero kirjoitusasussa.
- Arkkikirjallisuus 16/1844. ”Kesti-laulu”. Yhtä säkeistöä lyhyempi ja paikoin huomattavasti muokattu.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 5-6. ”Kesti-laulu”. Yhtä sanaa lukuun ottamatta sama versio kuin vuonna 1844.

Suomalainen, elli Runo Ahkeruudesta Suomessa. JAK. JUTEINI. Wiipurissa, Walmistettu A. Cederwallerin Kirja-painossa wuonna 1816.
(Suomalainen 1816)

”Suku kunda suomalainen…”
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 81-99. ”Suomalainen”. Kohtalaisesti muokattu, lopusta jätetty monta sivua pois. Runon eteen lisätty kaksi värssyä.

Laulu Suomessa
Teoksen ensimmäisen tunnettu käsikirjoitusversio löytyy nimellä ”Suomen Laulu”. Juteini liitti sen työhakemukseensa hallituskonseljin kielenkääntäjän virkaan vuonna 1810. Se on hyvin erilainen kuin kaikki myöhemmät painetut versiot.
- Uusia Lauluja 1819. Täysin sama versio kuin vuonna 1816, muutaman sanan

kirjoitusasua lukuun ottamatta.
- SS 35/1835. Hieman muokattu.
- Arkkikirjallisuus 2/1844. Edelleen hieman muokattu.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 1. Lähes sama versio kuin vuonna 1844.
- Edellisten lisäksi ilmestynyt seuraavasti: Helsingfors Morgonblad N:o 75. 28.9.1835, jossa laulu myös ruotsiksi. Arkkiveisut: Kolme Uutta Suomalaista Laulua, Pränätätty tänä vuonna., Viisi tuttua laulua, Turku 1847 ja Suomalaisia lauluja, Hämeenlinna 1858.

Waikutuksia Suomalaisen sydämessä.
JAK. JUTEINI. Wiipurissa, Painettu A. Cederwallerin tykönä wuonna 1816. (Waikutuksia 1816)
Juteini liitti vuonna 1810 hakemukseensa hallituskonseljin kielenkääntäjän virkaan runon ”KEISARILLE. (Fragment af ett längre Stycke kalladt: Suomalainen.)”. Jos hänellä oli runo nimellä ”Suomalainen”, sitä ei löydy ainakaan Juteinin painettujen teosten joukosta. ”Suomalainen, elli Runo Ahkeruudesta Suomessa.”-teos (Suomalainen 1816) on aivan erilainen, mutta ”Waikutuksia Suomalaisen sydämessä” –teoksessa (Waikutuksia 1816) ilmestyivät runot ”Aleksanderille I. Keisarille ja suurelle ruhtinaalle Suomen kansalda” ja ”Suomalaisille”, joissa molemmissa näyttäisi olevan lyhyitä pätkiä tästä kyseisestä runosta vuodelta 1810, ”Suomalaisille”-runossa eritoten.

Aleksanderille I. Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle Suomen Kansalda.
- SS 36/1834. ”ALEXANDERILLE I:lle Kejsarille ja Suurelle Ruhtinaalle Suomen Kansalda”. Hieman muokattu. Säkeiden järjestystä vaihdettu, joitakin säkeitä poistettu ja joitakin uusia lisätty, myös joitain sanastollisia muutoksia.
- Lauseita 1844. ”Kiitos-Uhri Aleksanderille I:selle Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle elin aikanansa Suomen Kansan puolesta”. Huomattavasti muokattu.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 41-45. ”Kiitos-Uhri Aleksanderille I:selle Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle elin aikanansa Suomen kansan puolesta”.
  Täysin sama kuin vuonna 1844.

Suomalaisille

Turun uuden Akatemian rakennuksesta
- Ks. Kirjoituksia 1810. ”Turun uuden Akatemian rakennettua”

Runo-niekoille elli Runolaisille Suomessa. Kirjoitettu leiwättömyydessä.[i]
- Juteinin Kirjoja III 1856, s. 41-48. ”Runolaisille Suomessa. Kirjoitettu leiwättömyydessä”. Kohtalaisesti muokattu.

Laulu Elämän nautinnosta.
- Uusia Lauluja 1819. ”Laulu Elämän nautinnosta. Lauletaan kuin: Пожалуйте Судрыня. Poschaluite Sudarina.” Käytännöllisesti katsoen täysin sama versio. Vain muutama hyvin pieni muutos kirjoitusasussa.
- Laulu Elämän Nautinnosta 1827. Käytännöllisesti katsoen täysin sama versio kuin vuosina 1816 ja 1819. Vain muutama hyvin pieni pieni muutos kirjoitusasussa.
- Laulu Elämän Nautinnosta 1828. Käytännöllisesti katsoen täysin sama kuin aiemmat versiot. Vain muutama hyvin pieni muutos kirjoitusasussa.
- SS 26/1833. ” Laulu Elämän Nautinnosta. Lauletaan kuin:Poschaluite Sudarina”. Lähes samanlainen versio kuin aiemmin ilmestyneet.
- Arkkikirjallisuus 2/1844. ”Laulu elä-

[i] Talviojan mukaan kirjoitettu ilmeisesti jo vuonna 1810. Ks. Talvioja 1915, s. 10 s-t.

män nautinnosta". Lähes samanlainen versio kuin aiemmin ilmestyneet.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 2-3. "Laulu elämän nautinnosta". Lähes samanlainen versio kuin aiemmin ilmestyneet.
- Ilmestyi edellisten lisäksi myös seuraavasti: "Laulu Elämän Nautinnosta. Lauletaan kuin: Poschaluite Sudarina. Präntätty tänä Wuonna" (Lähes täysin sama versio kuin vuonna 1816).Turun Viikko-Sanomat n:o 18 5.5.1821. Oulun Viikko-sanomat N:o 29. 18.7.1840. Arkkiveisut: "Kolme Uutta Suomalaista Laulua, Präntätty tänä vuonna." sekä "Viisi tuttua laulua, Turku 1847."

Wenäläinen elli Runo Pohjan Sodasta, Aljettu Wenäjässä ja Päätetty Parisissa Yhteiseksi Rauhaksi. JAK. JUTEINI. Wiipurissa, Walmistettu A. Cederwallerin Kirja-painossa wuonna 1816.
(Wenäläinen 1816)

"Myrskyinen on maamme piiri…"
- Lauseita 1844. "Runo Pohjan Sodasta, Aljettu Wenäjässä ja Päätetty Parisissa Yhteiseksi rauhaksi." Kohtalaisesti muokattu.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 59-78. "Runo Pohjan sodasta. Aljettu Wenäjässä ja Päätetty Parisissa Yhteiseksi rauhaksi," Edelleen hieman muokattu.

Walitus-laulu sodan ylitse.
- Uusia Lauluja 1819. "Walitus-weisu soan ylitse". Hieman muokattu.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 25-26. "Walitus-weisu sodasta". Joitain sanoja ja säkeitä muutettu, otsikon alle lisätty sananlasku.

Ajan Wiete, elli Moninainen Runo-kokous. Jak. Juteini. Wiipurissa, Ulos annettu And. Cederwallerin Kirja-painosta, wuonna 1817.
(Ajan Wiete 1817)

Rupulista
- Ks. Kirjoituksia 1810.

Kolme aikaa
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 43-44. Hieman muokattu.

Kerjupoika
- Ks. Kirjoituksia 1810.

Waroitus
- Ks. Kirjoituksia 1810.

Tohtorista elli Lääkäristä
- Juteinin Kirjoja IV 1857, s. 149-150. "Tohtori". Kohtalaisesti muokattu.

Näkö Tika-puista
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 44-46. "Näkö tika-puista". Kohtalaisesti muokattu.

Sana-sota
- Juteinin Kirjoja IV 1857, s. 140-143. Pidennetty ja kohtalaisesti muokattu.

Kasteesta
- Juteinin Kirjoja IV 1857, s. 139-140. Kohtalaisesti muokattu.

Kiiwauden Waikutus
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 117-118. "Kiiwauden waikutus". Hieman muokattu ja otsikon alle ennen runoa on lisätty värssy.

Muuraisista
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 47-51. "Muurahaiset". Pidennetty ja huomattavasti muokattu.

Kiwi-piirros Häpy-patsaassa Suomen Oppineille.

Pahat sikiät
- Juteinin Kirjoja IV 1857, s. 145. Huo-

mattavasti muokattu. Otsikon alla lisäys: ”(Myös kysymys)”.

Lohdutus
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 51-52. Kohtalaisesti muokattu.

Matka-miehistä
• Arkkikirjallisuus 13/1844. ”Matka miehistä”. Kohtalaisesti muokattu.
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 102. ”Matka-miehet.” Sama versio kuin vuonna 1844.

Kewän tulosta
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 103. ”Kewään tulo”. Kohtalaisesti muokattu.

Wilu-taudista
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Wilutaudista. (Lystikirjoitus.)”

Imatran Koski
• SS 25/1834. ”Imatran Koski, Ruokolahden Pitäjässä, Wiipurin Lääniä”. Muutama rivi lisätty eri kohtiin runoa, muuten lähes sama versio.
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 104-106. ”Imatran koski, elli Wuoksen wuoto Ruokolahden Pitäjäässä Wiipurin Lääniä”. Huomattavasti muokattu.

Kateus
Huom. Toinen Kateus –niminen runo julkaistu vuonna 1826 (Runon Tähteitä 1826), mutta se on eri runo.
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 104. ”Kateuden syndy”. Lyhennetty ja huomattavasti muokattu.

Kuoharista elli Salwajasta
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 52-55. ”Kuohari elli Salwaja”. Kohtalaisesti muokattu.

Isällinen waroitus naimisessa
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 55-57. Pidennetty ja kohtalaisesti muokattu.

Weljellinen waroitus naimisessa
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 58-59. Kohtalaisesti muokattu.

Kaipaus ja lohdutus

Putellille
• Ks. Kirjoituksia 1810.

Hiljain naineille
• Uusia Lauluja 1819. Täysin sama versio
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 13. Vain muutaman sanan ero.

Toiwotus nuorelle waimolle
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 60. Hieman muokattu.

Nimi-päiwän lahja
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 61. ”Nimipäiwän lahja tytölle.” Hieman muokattu.

Omenasta
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 61. ”Eewa”. Hieman muokattu.

Kielletystä puusta
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 62. ”Aatami”. Hieman muokattu.

Hauta-piirros Korpin kuwassa, Orhin muisto-patsaana.
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 62. ”Orhiin hauta-piirros, tehty pilalla wakaista waadittaissa”. Huomattavasti muokattu.

Huliwili
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 63-65. Lyhennetty ja kohtalaisesti muokattu.
• Julkaistu myös seuraavassa arkkiveisuvihkossa: ”Kuusi Uutta Rakkau-

den Laulua. Präntätty tänä vuonna."

Pojan Laulu Tytöllensä
- Uusia Lauluja 1819. Vain muutama pieni muutos.
- Arkkikirjallisuus 15/1844. Joitain muutoksia sanastossa.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 9-10. "Pojan laulu tytöllensä". Sama versio kuin vuonna 1844.
- Julkaistu myös seuraavassa arkkiveisuvihkossa: "Kuusi Uutta Rakkauden Laulua. Präntätty tänä vuonna".

Laulu Rakkaudesta
- Uusia Lauluja 1819. "Laulu Rakkauesta. Lauletaan kuin Gubben Noach, gubben Noach." Sama versio, vain muutaman kirjaimen tai tavun ero.
- SS 20/1833. "Laulu Rakkaudesta. Lauletaan kuin: Gubben Noach." Ero vain muutamassa kirjaimessa sekä säkeistöjen aluissa, jotka lauletaan kahteen kertaan.
- Arkkikirjallisuus 15/1844. "Laulu Rakkaudesta". Sama versio kuin vuonna 1833.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 10-11. "Laulu rakkaudesta". Yhtä sanaa lukuun ottamatta sama versio kuin vuosina 1833 ja 1844.
- Julkaistu myös seuraavassa arkkiveisuvihkossa: "Kuusi Uutta Rakkauden Laulua. Präntätty tänä vuonna."

Naima-Laulu
- Uusia Lauluja 1819. "Naima-Laulu. Lauletaan kuin: Tästä menee poikain polku." Vain muutama pieni ero, lähinnä kirjoitusasussa.
- SS 15/1834. "Naima-Laulu. Lauletaan kuin: Tästä menee poikain polku." Edelleen hieman muokattu, lähinnä kirjoitusasua.
- Arkkikirjallisuus 15/1844. Kohtalaisesti muokattu.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 11-12. "Naima-laulu". Lähes sama versio kuin vuonna 1844.
- Julkaistu myös seuraavassa arkkiveisuvihkossa: "Kuusi Uutta Rakkauden Laulua. Präntätty tänä vuonna."

Kewä-Laulu
- Uusia Lauluja 1819. "Kewät-Laulu". Vain muutama hyvin pieni ero, lähinnä kirjoitusasussa.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 26. "Kewätlaulu". Hieman muokattu ja yksi säkeistö sekä kertosäe poistettu.

Isän ja Pojan Laulu
- Uusia Lauluja 1819. Vain muutama hyvin pieni ero.
- SS 11/1834. Lähes identtinen vuoden 1819 version kanssa.
- Arkkikirjallisuus 14/1844. Vain hyvin vähän muokattu.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 13-14. "Isän ja pojan laulu". Hieman erilainen versio kuin aiemmin julkaistut.
- Julkaistu myös seuraavassa arkkiveisuvihkossa: "Kuusi Uutta Rakkauden Laulua. Präntätty tänä vuonna."

Jälki-puhe
- Juteinin Kirjoja III 1856, s. 134-135. Huomattavasti muokattu, suurin osa säkeistä kokonaan erilaisia, mutta poljento samanlainen.

Jak. Juteinin Wilpittömiä Kirjoituksia. Wiipurissa. Painettu A. Cederwallerin Kirja-painossa wuonna 1817. (Wilpittömiä Kirjoituksia 1817)

Huokaus Jumalalle
- SS 44/1833. ”Uhri Luojalle”. Kohtalaisesti muokattu.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 20. ”Uhri Luojalle”. Edelleen hieman muokattu.

Walistuksesta
- SS 37/1833. ”Sanan Walo”. Huomattavasti muokattu.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 21. ”Sanan walo”. Edelleen kohtalaisesti muokattu.

Jumalan armosta
- SS 1/1834. ”Julistus Jumalan kunniasta”. Hieman muokattu.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 21-22. ”Jumalan kunnia”. Hieman muokattu.

Saarna-Wirsi
- SS 4/1834. ” Saarna-Wirsi. Lauletaan kuin: Kul’ Jumal’ rukouksemme. eli: Ah, Herra, älä wihassas.” Ensimmäistä säkeistöä muokattu hieman, toinen säkeistö täysin erilainen.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 22. ”Saarna wirsi”. Edelleen kohtalaisesti muokattu.

Rukouksen jälkeen
- SS 9/1834. Kohtalaisesti muokattu.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 23. Täysin sama kuin vuonna 1834, vain joitain eroja välimerkeissä.

Rukous Esiwallan edestä
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 23. ”Rukous Esiwallan puolesta”. Hieman muokattu.

Siunaus Esiwallan ylitse
- SS 1/1836. Ilman nimeä, muuten täysin sama versio.
- Juteinin Kirjoja VI, 1858, s. 24. ”Siunaus Esiwallalle”. Pari sanaa muutettu.

Tytywäisyydestä. Lauletaan kuin: Hädäsän’ huudan Herraa.
- SS 29/1835. ” Tytywäisyydestä. Lauletaan kuin: Hädäsän huudan Herraa.” Hieman muokattu.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 24-25. ”Tytywäisyys.” Edelleen hieman muokattu.

Järjestä ja Tyhmyydestä. Lauletaan kuin: Ah! mik’ ombi elom’ tääl’.
- SS 23/1836. ”Järjestä ja Tyhmyydestä”. kohtalaisesti muokattu, säkeistöjen järjestystä muutettu, sanoja vaihdettu ja yksi säkeistö lisätty.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 14-15. ”Wiisaasta ja Tyhmästä”. Huomattavasti muokattu.

Tyhmästä
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 15-16. ”Tyhmä”. Otsikon alle on lisätty värssy. Muuten lähes sama versio.

Tuomarille. Lauletaan kuin: Miksis wiiwyt kauan ulkon’.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 26-27. ”Wirsi Tuomarille.” Yksi säkeistö lisätty ja hieman muokattu.

Katumus-Wirsi. Lauletaan kuin: Ah! Herra, älä wihasas.
- SS 13/1835. ”Katumus-Wirsi. Lauletaan kuin: Ah! Herra, älä wihassas.” Hieman muokattu.
- Arkkikirjallisuus 3/1844. ”Katumuswirsi”. Yksi säkeistö lisätty ja kohtalaisesti muokattu.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 27-28. ”Katumus-wirsi”. Sama versio kuin vuonna 1844.

Kuolemasta.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 29. ”Kuolema”. Kohtalaisesti muokattu.

Lähimmäisen kuollessa
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 86. ”Lähtö tuonelaan”. Kohtalaisesti muokattu.

Hautaus-Wirsi. Lauletaan kuin: Mun silmän’, käten’ nostan.
• SS 46/1836. Hieman muokattu.
• Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 30. ”Haudattaissa”. Kohtalaisesti muokattu.

Sielusta. Lauletaan kuin: O! hywä Jumala.
• SS 49/1836. Kohtalaisesti muokattu.
• Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 31. ”Sielusta”. Edelleen hieman muokattu.

Päätös-Wirsi Kirkossa.
• SS 5/1834. Lisätty yksi säkeistö ja osittain huomattavasti muokattu.
• Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 39-40. ”Päätös-wirsi kirkossa”. Edelleen kohtalaisesti muokattu.

Luojan kunniaksi
• SS 10/1835. ”Luojan Kiitos”. Muutamaa kirjainta lukuun ottamatta täysin sama versio.
• Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 40. ”Luojan kiitos”. Hieman muokattu ja otsikon alle lisätty värssy.

Lausumisia, ja muita Wakaisia Runo – Kirjoituksia. JAK. JUTEINI. Wiipurissa. Painettu And. Cederwallerin tykönä, wuonna 1817. (Lausumisia 1817)

Lausuminen Yli-Opettajan Porthanin muistoksi
• Ks. ÅT 26/1804. ”Edesmenneen muistoxexi”.

Lausuminen Pää-Rowastin Polwianderin muistoksi. (Hattulaisille.)
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Prowastin Polwianderin muistoksi (Hattulaisille)”.

Lausuminen Nuoren Rouwan haudalla
• Ks. Kirjoituksia 1810.”Nuoren Rouwan haudalla”.

Lapsukaisen kuolemasta
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 70-71. ”Lapsukaisen kuolema”. Hieman muokattu.

Huokaus Nuorukaisen haudalla
• Ks. Kirjoituksia 1810.

Ruumiin haudalla
• SS 14/1834. ”Ruumiin Haudalla”. Lähes identtinen versio.
• SS 32/1836. ”Ruumiin Haudalla”. Täysin sama kuin vuonna 1834.
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 72. Hieman muokattu.

Näkö Wiimeisestä Tuomiosta
• SS 46/1834. ”Näkö Wiimeisestä Tuomiosta ajatuksen silmillä”. Huomattavasti muokattu.
• Juteinin Kirjoja I 1856, s. 110-117. ”Näkö wiimeisestä tuomiosta ajatuksen silmillä”. Suurilta osin huomattavasti muokattu, myös jonkin verran pidempi kuin aiemmat versiot.

Uusi Luominen
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 19-30. ”Uusi luominen unessa”. Kohtalaisesti muokattu.

Mainio Teurastamisesta
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Teurastamisesta elli Lahtaamisesta”.

Kehto-Laulu. Ulos-weto onnettoman elämänsä kirjoituksesta.
• Uusia Lauluja 1819. ”Kehto-Laulu. Ulos-weto onnettoman elämänsä kirjoituksesta”. Täysin sama versio, mutta kirjoitusasu eroaa niin että d:t muutettu t-kirjaimiksi ja b:t p-kirjaimiksi.

- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 29-30. ”Kehto-laulu, Cyhäistys onnettoman elämänsä kirjoituksesta”. Hieman pidempi ja kohtalaisen paljon muokattu versio.

Lapsen Laulu Leskelle, Isän kuoldua.
- Uusia Lauluja 1819. ”Lapsen Laulu Leskelle, Isän kuoltua”. Täysin sama versio. Vain kirjoitusasu eroaa niin että d:t muutettu t-kirjaimiksi.
- SS 34/1836. Hieman muokattu, joitakin sanoja vaihdettu.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 31. ”Lapsen laulu leskelle”. Edelleen hieman muokattu.

Perhe - Kunda. Pila-Kirjoitus Epä-Luuloista, Kolmessa Osassa, JAK. JUTEINILDA. Wiipurissa. Painettu A. Cederwallerin Kirja-painossa wuonna 1817.
(Perhe-Kunda 1817)
- Juteinin Kirjoja IV 1857, s. 43-75. ”Perhekunda. Pila-kirjoitus Epä-luuloista Kolmessa Jaossa”.
  Kohtalaisesti muokattu.

Sisältää laulut: [Talon-pojan Laulu] ”(Lauletaan kuin: Ecce novum gaudium etc.)” ja [”Pelto-miehen Laulu”]. Nimiä, paitsi huomautus: (Lauletaan kuin: Ecce novum gaudium etc.), ei ole esillä. Nämä laulut Juteini julkaisi myöhemmin seuraavasti:
- Uusia Lauluja 1819: ”Talon-pojan Laulu. Lauletaan kuin: Ecce novum gaudium”. Täysin sama versio kuin vuonna 1817, vain muutama ero kirjoitusasussa. ”Pelto-miehen Laulu. Lauletaan kuin: Gref Adam på Eden.” Sama versio kuin vuonna 1817, sillä erotuksella, että vuoden 1817 versiossa se on vuoropuhelun tai vuorolaulun muodossa.
- SS 6/1833. ”Talon-pojan Laulu. Lauletaan kuin: Ecce novum gaudium.” Lähes sama versio kuin vuosina 1817 ja 1819, muutama ero sanastossa.
- Juteinin Kirjoja IV 1857, s. 43-75. ”Perhekunda. Pila-kirjoitus Epä-luuloista Kolmessa Jaossa”. Sisältää myös Talon-pojan Laulun, edelleen hieman muokattuna.
- Lisäksi Talon-pojan Laulu ilmestyi seuraavissa arkkiveisukokoelmissa: Nuorten Miesten Lauluja, Turku 1834 ja Nuorten Miesten Lauluja toinen Ylospano, Turku 1837. Pelto-miehen Laulu taas ilmestyi seuraavissa arkkiveisukokoelmissa: Koottuja Suomalaisia Lauluja, Oulu 1830., Muutamia Suomalaisia lauluja, Vaasa, s.a.

Pila Pahoista Hengistä, Kolmessa Kanssa-puheessa, Uskon Wahvistukseksi. Jak. Juteini. Wiipurissa, Ulos annettu And. Cederwallerin Kirja-painosta wuonna 1817.
(Pila Pahoista Hengistä 1817)
- Pila Pahoista Hengistä II 1827. Vain joitain eroja taitossa ja muutamissa sanoissa.
- Juteinin Kirjoja IV 1857, s. 79-132. ”Matkalaiset. Pila Pahoista Hengistä Kolmessa Kanssa-puheessa.” Pidennetty ja huomattavasti muokattu.

Puhe Lapsen kaswatuksesta. Siweys ja Jumalan tundo onnen tuowat. Jak. Juteini. Wiipurissa. Painettu A. Cederwallerin Kirja-painossa wuonna 1817.
(Puhe Lapsen kaswatuksesta 1817)
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 143-156. ”Puhe Lapsen Kaswatuksesta”. Lisätty alkusanat ja paikoitellen huomattavastikin muokattu. Kirjan luku ”Muutama tutkinnon aine Lapsen kaswatuksessa” erikseen, oman otsikon alla (Juteinin Kirjoja VI 1858, s.157-159).

Tutkindo Kuolewaisuudesta. Elämän toiwo Kuolemangin woittaa. Jak. Juteini. Wiipurissa. Painettu A. Cederwallerin Kirja-painossa wuonna 1817.
(Tutkindo Kuolewaisuudesta 1817)
• Juteinin Kirjoja V 1857, s. 49-60. Hieman muokattu.

Tutkinnon Aineita. JAK. JUTEINI. Wiipurissa. Painettu A. Cederwallerin Kirja-painossa wuonna 1817.
(Tutkinnon Aineita 1817)
Jak Juteinin Runon Tähteitä-teoksessa vuonna 1826 ilmestyi Tutkinnon aineita niminen lyhyt kirjoitus, jolla ei kuitenkaan ole mitään tekemistä tämän teoksen kanssa.
• Arkkikirjallisuus 17/1844. Huomattavasti lyhennetty ja muokattu.
• Juteinin Kirjoja V 1857, s. 1-21. Hieman ensimmäisestä painoksesta eroava versio.

Uusia Sanan Laskuja. Toinen Parannettu ja lisätty ulos-ando JAK. JUTEINILDA. Wiipurissa. Painettu And. Cederwallerin Kirja-painossa wuonna 1817. (Uusia Sanan Laskuja II 1817)
• Ks. Uusia Sanan Laskuja 1815.

FÖRSÖK TILL UTREDANDE AF FINSKA SPRÅKETS GRAMMATIK.
JAC. JUDEN. WIBORG, Tryckt hos AND. CEDERWALLER, 1818.
(Grammatik 1818)
Sisältää mm. jo vuonna 1816 ilmestyneet teokset ”Anmärkningar uti finska skaldekonsten ja Kritik öfver lån-bokstäfverna uti finska språket”. Ks. Anmärkningar 1816 ja Kritik 1816.

Walittuja Suomalaisten Sanan laskuja, Jotka on kokoillut ja ulos andanut Jak. Juteini. Wiipurissa Painettu And. Cederwallerin Kirja-painossa wuonna 1818.
(Suomalaisten Sanan laskuja 1818)
Tähän teokseen on kerätty 1135 kpl. suomalaisten sananlaskuja, jotka eivät ole Juteinin omia, niin kuin vuosina 1815 ja 1817 ilmestyneet (Uusia Sanan Laskuja 1815 ja Uusia Sanan Laskuja II 1817).
• Juteinin Kirjoja IX 1858, s. 67-138. ”Suomalaisten Walittuja Sanan Laskuja, joita on kokoillut Jak. Juteini. Toinen painando, parannettuna ja runsaasti lisättynä.” 1576 kpl. sananlaskuja, joista suuri osa on samoja kuin ensimmäisessä painoksessa, monet hieman eri muodossa.

Huwitus-Sanomia, jotka on kokoillut Jak. Juteini. Wiipurissa And. Cederwallerin Kirja-painosta annettu wuonna 1819.
(Huwitus-Sanomia 1819)
• Huwitus – Sanomia II 1827. Täysin sama, kuin ensimmäinen painos, vain muutaman kirjaimen tai painovirheen ero.
• Arkkikirjallisuus 18/1844. Osa vuosina 1819 ja 1827 ilmestyneistä lyhyistä tarinoista uusien samantyyppisten joukossa. Kaikki vuonna 1844 julkaistut ilmestyivät uudestaan myös vuonna 1858 (Juteinin Kirjoja IX 1858).
• Juteinin Kirjoja IX 1858, s. 1-41. Osa lyhyistä tarinoista vanhoja ja osa uusia. Vanhat yleensä hieman muokattuina.

Kummituksia, elli Luonnollisia Aawis-Juttuja, Walistuksen lisäksi. Lyhykäisesti ja wapaasti Saksan Kielestä Suomeksi tulkitut J. J - - - da. Wiipurissa And. Cederwallerin Kirja-painosta annettu wuonna 1819.
(Kummituksia 1819)
• Juteinin Kirjoja IX 1858, s. 43-65. Kirjoituksia muokattu jonkin verran, mutta pääosin ne ovat samanlaisia ja samassa järjestyksessä, kuin vuonna 1819.

Lasten Kirja. Toinen Paino, jonga on Parannettuna ja lisättynä ulos andanut Jak. Juteini. Wiipurissa, Painettu And. Cederwallerin tykönä wuonna 1819. (Lasten Kirja II 1819)
• Ks. Lasten Kirja 1816.

Lähtö-Laulu, elli Hywästi-Jättö Wäinämöiselle. Jak. Juteinilda. Annettu Wiipurissa A. Cederwallerin Kirja-painosta wuonna 1819.
(Lähtö-Laulu 1819)

”Wiisas Wanha Wäinämöinen...”.
• Juteinin Kirjoja II 1856. ”Lähtö-laulu, elli Hywästi-jättö Wäinämöiselle 1819”. Kohtalaisesti muokattu ja lyhennetty.

Sowindo-Laulu
• Uusia Lauluja 1819. ” Sowinto-Laulu”. Täysin sama versio, vain joitain eroja kirjoitusasussa.
• SS 49/1834. Hieman muokattu, vain joitain sanoja vaihdettu.
• Juteinin Kirjoja I 1856, s. 36-37. ”Sowindo-laulu”. Edelleen hieman muokattu.

Min Öfwertygelse, eller Reflexion om Fritänkeri.
• Anteckningar 1827. ”Betraktelse om Fritänkeri” .
• Huomattavasti muokattu.

Neuwo-Kirja, elli Lyhykäinen Oppi Hywiin ja Siiwollisiin Ihmisten Tapoin; Nuoruudelle. Toinen Paino, jonga on parannettuna toimittanut Wanha Suomalainen. Wiipurissa And. Cederwallerin Kirja-painosta wuonna 1819. (Neuwo-Kirja 1819)
Ensimmäinen painos: ”Lyhykäinen neuvo hyvihin ja sijvollisihin ihmisten tapoin”, Turussa 1761.
• Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 119-141. ”Neuwo-Kirja, jossa on Lyhykäinen johdatus Tapain siiwollisuuteen. Wanhasta parannettu.” Hieman muokattu, mm. lukujaottelu osin erilainen.

Uusia Lauluja, Perustus-kielellä. Walitut Jak. Juteinin Teoista. Wiipurissa, A. Cederwallerin Kirja-painosta annettu wuonna 1819.
(Uusia Lauluja 1819)

Esi-Puhe.

Suomalaisten Laulu Suurelle Ruhtinaalle. Lauletaan kuin: Gott save the King.
• Ks. ÅAT 8/1813. ”Suomalaisten Laulu Suurelle Ruhtinaallensa”.

Laulu Aleksanterille I. Lauletaan kuin: Skön som Cyperns Herskarinna.
• Ks. Muisto-Patsas 1815.

Walitus-weisu soan ylitse
• Ks. Wenäläinen 1816. ”Walitus-laulu sodan ylitse”.

Kiitos-Laulu. Rauhan Rakentajalle.
• Ks. Muisto-Patsas 1815.

Laulu Suomessa
• Ks. Suomalainen 1816.

Laulu Elämän nautinnosta. Lauletaan kuin: Пожалуйше Судрыня Poschaluite Sudarina.
• Ks. Waikutuksia 1816.

Talon-pojan Laulu. Lauletaan kuin: Ecce novum gaudium.
• Ks. Perhe-Kunda 1817.

Kesti-Laulu. Taitaan laulettaa tawallisella meri-miehen nuotilla.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816.

Juoma-Laulu.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816.

Pojan Laulu Tytöllensä.
• Ks. Ajan Wiete 1817

Laulu Rakkauesta. Lauletaan kuin: Gubben Noach, gubben Noach.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Laulu Rakkaudesta”.

Naima-Laulu. Lauletaan kuin: Tästä menee poikain polku.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Naima-Laulu”.

Hiljain naineille.
• Ks. Ajan Wiete 1817.

Kewät-Laulu.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Kewä-Laulu”.

Isän ja Pojan Laulu.
• Ks. Ajan Wiete 1817.

Pelto-miehen Laulu. Lauletaan kuin: Gref Adam på Eden.
• Ks. Perhe-Kunda 1817.

Laulu Lapselle. Samalla nuotilla kuin: Sota särki surullinen.
• Ks. Lasten Kirja 1816. ”Laulu”.

Kehto-Laulu. Ulos-weto onnettoman elämänsä kirjoituksesta.
• Ks. Lausumisia 1817. ”Kehto-Laulu”.

Lapsen Laulu Leskelle, Isän kuoltua.
• Ks. Lausumisia 1817. ”Lapsen Laulu Leskelle, Isän kuoldua”.

Sowinto-Laulu.
• Ks. Lähtö-Laulu 1819. ”Sowindo-Laulu”

Huilun Humina, elli Takaisin Tulo Wäinämöisen Hywästi Jätöstä. Jak. Juteini. Wiipurissa, Annettu And. Cederwallerin Kirja-painosta wuonna
1820. (Huilun Humina 1820)
”Suomen pojat, pohjan miehet…”
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 13-41. ”Huilun humina, elli Takaisin tulo Wäinämöisen hywästi jätöstä”. Hieman muokattu.

Elämän Muoto.
16-säkeistöinen runo.
• WWB 17/1824. ”Elämän muoto”. Seitsemän säkeistöä. Samat kuin vuoden 1820 version alku-osassa. Yhtä hieman muokattu.
• WWB 20/1824. ”Toiwo”. 11 säkeistöä. Hieman muokattuina samat kuin vuoden 1820 version loppuosassa, ja lisäksi kaksi aivan uutta säkeistöä.
• Runon Tähteitä 1826. Kahdessa osassa, erikseen runot ”Elämän muoto” (7 säkeistöä) ja ”Toiwo” (11 säkeistöä). Parin sanan eroa lukuun ottamatta samat versiot kuin vuonna 1824.
• SS 14/1833. ”Elämän muoto ja toiwo.” 22 säkeistöä. Runot jälleen yhdistettyinä, samat säkeistöt, kuin vuonna 1826, mutta jotkut niistä edelleen muokattuina ja eri järjestyksessä. Lisäksi neljä aivan uutta säkeistöä.
• Arkkikirjallisuus 3/1844. ”Murhe ja lohdutus”. Seitsemän säkeistöä, jotka on ikään kuin poimittu sieltä täältä vuoden 1833 versiosta ja edelleen hieman muokattu.
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 84. ”Toiwo”. Tässä ei ole juurikaan muuta samaa kuin nimi sekä säkeistön viisirivisyys ja samanlainen poljento. Myös aihe sama, mutta yhtään samankaltaista riviä ei ole. Voidaan siis selvästi pitää eri runona.
• Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 16-19. Kaksi runoa, molemmat samasta alkulähteestä syntyneitä: ”Murhe ja lohdutus” ja ”Elämän muoto ja toiwo”. Edelleen muokattuina.

Nimi-Päiwä, elli Hywä Elämä Howissa, jonga on kirjoittanut joutilaana JAK. JUTEINI. Wiipurissa, And. Cederwallerin Kirja-painosta wuonna 1824. (Nimi-Päiwä 1824)

Esi-puhe.

”Iloisessa paikassa Suomen maassa…”
- Juteinin Kirjoja IV 1857, s. 5-22. ”Nimi-päiwä. Jutelma Hywästä elämästä Howissa.” Hieman muokattu.

Työ- ja Ilo-Laulu.
- SS 33/1834. ”Työ ja Ilo-Laulu”. Yksi säkeistö lisätty ensimmäisen jälkeen, muuten lähes identtinen versio.
- Arkkikirjallisuus 14/1844. ”Työ ja ilo-laulu”. Paikoin kohtalaisesti muokattu.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 19-20. ”Työ ja ilo-laulu”. Alkuun lisätty yksi säkeistö, muuten sama versio kuin vuonna 1844.

Sota-Laulu.
- SS 28/1834. Hieman muokattu, muutamaa lausetta muutettu.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 24-25. ”Sota-laulu”. Hieman muokattu.

Wiburgs Wochenblatt-lehden liitteet. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt 1824. (WWB)

Lähetys-Kirja hekumaiselle Tytölle. Nimimerkki: J-i. WWB N:o 9. 28.2.1824. (WWB 9/1824)
17-säkeistöinen runo.
- Runon Tähteitä 1826. 17 säkeistöä. Paria kirjoitusasun eroa lukuun ottamatta sama versio kuin vuonna 1824.
- SS 20/1834. ”Lähetys-Kirja Hekumaiselle Tytölle”. 14 säkeistöä, jotka samoja kuin aiemmissa versioissa.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 21-22. ”Lähetys-kirja tytölle. ”Huomattavasti lyhyempi versio, ja muutenkin hieman muokattu. Kolme säkeistöä siirretty teoksen seuraavaan runoon: ”Jälkikirjoitus miehille.” (Juteinin Kirjoja I 1856, s. 22-23), johon Juteini on kirjoittanut vielä kaksi säkeistöä lisää.

Elämän waikeudesta. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 10 6.3.1824. (WWB 10/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Täysin sama versio.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s.5-6. ”Elämän waikeus”. Kohtalaisesti muokattu, yksi säkeistö lisätty ja lauseita muutettu paikoitellen kokonaan tai osittain.

Haudan Kaiwajan Laulu. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 11 13.3.1824. (WWB 11/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Täysin sama versio.
- SS 38/1836. ”Haudan Kaiwaja”. Hieman muokattu, kaksi säkeistöä vaihtanut keskinäistä järjestystä, muuten vain yhden sanan ero.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 34. ”Haudan kaiwaja”. Kohtalaisesti muokattu, mm. yksi säkeistö vaihdettu kokonaan.

Ensimmäinen Rikos. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 11 13.3.1824. (WWB 11/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Täysin sama versio.
- Arkkikirjallisuus 13/1844. ”Ensimmäinen rikos”. Hieman muokattu.
- Juteinin Kirjoja III 1856, s. 79. ”Ensimmäinen rikos”. Edelleen hieman muokattu.

Luotuen Arwo. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 12 20.3.1824. (WWB 12/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Parin sanan eroa lukuun ottamatta sama versio kuin vuonna 1824.
- Arkkikirjallisuus 19/1844. ”Luotuen arwo”. Hieman muokattu.

- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 6-8. ”Luotuen arwo”. Otsikon alle ennen runoa on lisätty värssy, muuten sama versio kuin vuonna 1844.

Kirkko-tarha. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 14 3.4.1824. (WWB 14/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Yhden sanan eroa lukuun ottamatta sama versio kuin vuonna 1824.
- SS 4/1833. ”Kirkko-Tarha”. Hieman muokattu, joitakin sanastollisia eroja, ja kahden säkeistön järjestystä on vaihdettu.
- Arkkikirjallisuus 1/1844. ”Kirkko-tarha elli kalmisto”. Edelleen hieman muokattu.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 35-36. ”Kirkko-tarha elli kalmisto”. Edelleen hieman muokattu.

Tähdein syndy. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 14 3.4.1824. (WWB 14/1824)
- Runon Tähteitä 1826. ”Tähtein syndy”. Sama versio.
- Juteinin Kirjoja III 1856, s. 82 ”Tähtein syndy”. Hieman muokattu.

Neuwoksi elämässä. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 15 10.4.1824. (WWB 15/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Sama versio.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 8. Hieman muokattu.

Herran Siunaus. Runoksi muutettu. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 15 10.4.1824. (WWB 15/1824)
Huom. Lasten Kirjan toisessa painoksessa (Lasten Kirja II 1819) julkaistu ”Yhteinen Siunaus”on yleisesti tunnettu Herran siunaus. Nämä myöhemmät Juteinin versiot ovat samanhenkisiä mutta muokattuja.
- Runon Tähteitä 1826. Sama versio.
- Lasten Kirja III 1826. ”Yhteinen Siunaus”. Sama versio.
- SS 15/1833. ”Yhteinen Siunaus”. Sama versio, pieni ero kirjoitusasussa.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 9-10. ”Yhteinen siunaus”. Hieman muokattu.

Elämän muoto. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 17 24.4.1824. (WWB 17/1824)
- Ks. Huilun Humina 1820. ”Elämän Muoto”.

Toiwo. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 20 15.5.1824. (WWB 20/1824)
- Ks. Huilun Humina 1820. Osa runoa ”Elämän Muoto”.

Ystäwyyden Muisto-merkki Appellöwille, Meri-Kapteini, kuollut rutto-tautiin Hawanassa 1819. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 22 29.5.1824.
(WWB 22/1824)
- Runon Tähteitä 1826. ”Muisto-merkki Appellöwille, Meri-Kapteini, kuollut rutto-tautiin Hawanassa 1819”. Sama versio muutamaa kirjoitusasun eroa lukuun ottamatta.
- Juteinin Kirjoja III 1856, s. 74-76. ”Muisto-merkki Appellöwille Meri-Kapteinina Kuollut rutto-tautiin Hawanassa 1819” .Kohtalaisesti muokattu.

Äidin helma. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 23 5.6.1824. (WWB 23/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Täysin sama versio.
- SS 39/1835. ”Äidin Helma”. Täysin sama versio.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 9. ”Äidin sydän”. Kohtalaisesti muokattu.

Sairaan Laulu. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 24 12.6.1824. (WWB 24/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Täysin sama versio.
- Arkkikirjallisuus 3/1844. ”Sairaan wirsi”. Yhtä säkeistöä muokattu, muu-

ten paria sanaa lukuun ottamatta samanlainen versio.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 36-37. ”Sairaan wirsi”. Paria kirjoitusasun eroa lukuun ottamatta sama versio kuin vuonna 1844.

Hauta-Piirroksia. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 25 19.6.1824.
(WWB 25/1824)
4 ”piirrosta”
- Runon Tähteitä 1826. Sama versio kuin vuonna 1824.
- SS 10/1834. Hieman muokattu, ensimmäisen ”piirroksen” jälkeen lisätty kaksi uutta, muilta osin lähes sama versio.
- SS 35/1834. 3 ”piirrosta”. Täysin eri runoja.
- SS 41/1836. ”Lohdutus kuolemassa”-runossa kaksi samaa ”piirrosta” (”Maatuu ruumis, murtuu jywä; / mutta sielu, siemen hywä, / tarkoittaapi taiwaaseen” sekä ”Raajat täällä raukenewat, / tuolla taiwaat aukenewat / sielun eteen säilyneen”), osittain hieman muokattuina ja kertosäkeellä varustettuina.
- Arkkikirjallisuus 4/1844. ”Hauta Piirroksia”. Kaksi samaa ”piirrosta” osittain hieman muokattuina (Waeldaja wakainen! / wiiwy tässä, tutki tätä, / tähän loppui tuskan hätä; / taiwaan tie on tasainen (ensimmäistä ja viimeistä riviä muutettu) sekä ”Ottakat wastahan kutsumus warhain, koska on aika ja parannus parhain”). Muuten paljon enemmän runoja, noin viisi sivua, kun vuosina 1824 ja 1826 vain neljä runoa.
- Juteinin Kirjoja V 1857, s. 70-100. ”Hauta-piirroksia”. Runoja peräti kolmekymmentä sivua. Yksi myös kokoelmassa ”Lapsille” s. 101-105.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 37-38, ”Lohdutus kuolemassa”. Hieman muokattu, verrattuna vuoden 1834 (SS 10/1834) versioon.

Napoleon hauta. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 25 19.6.1824. (WWB 25/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Täysin sama versio.
- Juteinin Kirjoja III 1856, s. 127. ”Kynäys Oppineen Waeldajan Parisista Herran Gaimardin Muisto-kirjaan 1839.” Huomattavasti muokattu.

Luonnon kurjuus Luojata. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 27 3.7.1824.
(WWB 27/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Muutamaa kirjoitusasun eroa lukuun ottamatta täysin sama versio.
- Juteinin Kirjoja III 1856, s. 86-89. Kohtalaisesti muokattu.

Luondo hywä lapsillensa. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 29 17.7.1824.
(WWB 29/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Lähes sama versio.
- Juteinin Kirjoja III 1856, s. 90-91. Hieman muokattu.

Kellon lyöminen.[50] Nimimerkki: J – i. WWB N:o 31 31.7.1824.
(WWB 31/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Sama versio, yksi muutos kirjoitusasussa.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 10-11. Otsikon alle lisätty värssy. Itse runossa vain parin sanan ero.

Ahneelle wanhalle. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 31 31.7.1824.
(WWB 31/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Sama versio.
- Juteinin Kirjoja III 1856, s. 92. Huomattavasti muokattu.

Ihmisen arwo. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 34 21.8.1824. (WWB 34/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Sama versio, vain yksi muutos kirjoitusasussa.

- SS 31/1836. ”Ihmisen Arwo”. Hieman muokattu, joitain sanoja vaihdettu.
- Arkkikirjallisuus 19/1844. Joitain säkeitä ja sanoja muutettu, pääosin sama versio.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 11-12. Täysin sama versio kuin vuonna 1844.

Äidin hartaus. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 36 4.9.1824. (WWB 36/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Täysin sama versio.
- SS 26/1836. ”Äidin Hartaus”. Kaikkiin säkeistöihin lisätty kertosäe ”syndymä on suloinen, itkussakin iloinen”. Muuten lähes sama versio.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 10. Edelleen hieman muokattu, mm. kertosäettä muutettu.

Sanan laskuja. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 36 4.9.1824. (WWB 36/1824)
Kolme sananlaskua.
- Runon Tähteitä 1826. ”Sanan laskuja”. Kolme sananlaskua: 1. ”Taipuu oksa omenainen, nöyrtyy wiisas nuorukainen”. 2. ”Tyhmyys pyörii päällin puolin, niin kuin noki weden päällä”. 3. Pahuus paisuu tyhmyydessä, warjo päiwän waipuessa”. Vuonna 1824 ensimmäinen ja kolmas olivat täysin samat mutta toinen on jossain määrin erilainen: ”Tyhmät owat tyhmän tawat; noki nousee weden päälle”. Sellaisena sitä ei ole julkaistu myöhemmissä teoksissa.
- Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä 1844. Sananlaskut 1, 2 (muodossa: ”Tyhmyys pyörii päällin puolin, niin kuin noki nestehessä”) ja 3 (muodossa: ”Paha paisuu tuhmuudessa, / warjo päiwän waipuessa”) esiintyvät näiden sananlaskujen ”ensimmäinen lai” -osassa.
- Arkkikirjallisuus 12/1844. Mukana sananlasku n:o 1.
- Juteinin Kirjoja VIII, 1858. Sananlaskut 1, 2 (muodossa: ”Tyhmyys pyörii päällin puolin, niin kuin noki nestehessä”) ja 3 (muodossa: ”Paha paisuu tuhmuudessa, / warjo päiwän waipuessa”) esiintyvät myös näiden sananlaskujen joukossa.

Hupauksia. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 38 18.9.1824. (WWB 38/1824)
11 ”hupausta”
- Runon Tähteitä 1826. Yksi uusi ”hupaus” (”Kehnot owat kerskaukset / kehnon laulun laulettua, / niin kuin kanan kaakotukset / nahka-munan munittua.”) ja toisaalta kolme sananlaskua puuttuvat verrattaessa vuoden 1824 versioon.
- Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä 1844. ”Runon tähteitä” osassa seuraava ”hupaus”: Kehnot owat kerskaukset, / kehnon laulun laulettua, / niin kuin kanan kaakotukset, / nahkamunan munittua.
- Arkkikirjallisuus 11/1844. 6 samaa ”hupausta”. Tässä on paljon enemmän ”hupauksia”, kuin aiemmissa teoksissa. Osa on täysin samanlaisia kuin aiemmin, osaa muokattu ja osa uusia.
- Juteinin Kirjoja VII 1858, s. 95-169. 6 samaa ”hupausta”. Tässä on paljon enemmän ”hupauksia” kuin aiemmissa teoksista, 504 kpl.

Laulu Ruhtinoille. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 40 2.10.1824. (WWB 40/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Kaksi säkeistöä pidempi kuin vuonna 1824.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 13-14. Alkuun lisätty värssy.

Wiheliäisen Laulu. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 43 23.10.1824. (WWB 43/1824)

- Runon Tähteitä 1826. Paria kirjoitusasun eroa lukuun ottamatta sama versio kuin vuonna 1824.
- SS 39/1834. ”Wiheliäisen wirsi. Lauletaan kuin: Kuul’ Jumal’ rukouksemme”. Huomattavasti muokattu, mm. yksi säkeistö lisätty ja muita säkeistöjä muutettu monilta osin.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 32-33. ”Wiheliäisen wirsi”. Edelleen hieman muokattu.

Mieli maan-kulkeudessa. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 46 13.11.1824. (WWB 46/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Yksi rivi erilainen, lisäksi muutama ero kirjoitusasussa, muuten samanlainen versio kuin vuonna 1824.
- Juteinin Kirjoja IV 1857, s. 135-136. ”Mieli maan kulkeudessa.” Hieman muokattu.

Elämän juoksu. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 48 27.11.1824. (WWB 48/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Muutama ero kirjoitusasussa, muuten sama versio kuin vuonna 1824.
- SS 7/1833 ”Elämän Juoksu”. Hieman muokattu, lähinnä sanastollisesti.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 12-13. Edelleen hieman muokattu, joitain säkeitä ja sanoja muutettu.

Wiinan syndy. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 50 11.12.1824. (WWB 50/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Paria kirjoitusasun eroa lukuun ottamatta sama versio kuin vuonna 1824.
- SS 28/1835. ”Wiinan Syndy”. Loppuun lisätty kolme riviä, muuten vain muutama, lähinnä sanastollinen, muutos.
- Arkkikirjallisuus 8/1844. Hieman muokattu.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 31-33. Edelleen hieman muokattu, etenkin alkua. Loppuun lisätty sananlasku (”Päätös”): ”Wiina järjen jähdyttää, neron wäärin wäännyttää, mutta tunnon tulistaa, riitaiseksi riehuttaa”.

Hautajaiset. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 51 18.12.1824. (WWB 51/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Ensimmäinen rivi erilainen, muuten täysin samanlainen versio kuin vuonna 1826.
- Juteinin Kirjoja IV 1857, s. 145-146. Lisätty muutama rivi.

Wainotun Testamentti. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 52 24.12.1824. (WWB 52/1824)
- Runon Tähteitä 1826. Täysin sama versio.

Tutkinnon aineita. Nimimerkki: J – i. WWB N:o 52 24.12.1824. (WWB 52/1824)
Huom. Tutkinnon Aineita nimisellä teoksella vuodelta 1817 ei ole mitään tekemistä tämän kanssa.
- Runon Tähteitä 1826. Täysin sama versio.
- Juteinin Kirjoja IV 1857, s.153. Yksi lyhyistä kirjoituksista ilmestyi osana laajempaa koostetta nimeltään ”Runon aineita” (Juteinin Kirjoja IV 1857, s. 151-157). Tuolloin hieman erilaisena.

Jak. Juteinin Runon Tähteitä. Wiipurissa A. Cederwallerin Kirja-painosta, 1826. (Runon Tähteitä 1826)
Huom., näitä runoja ei pidä sotkea Runon Tähteisiin vuodelta 1844 (Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä 1844).

Esipuhe Runon Tähteille.

Epäilys ja toiwo Suomessa.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 101-106. Huomattavasti muokattu.

Markkinat.
- Arkkikirjallisuus 21/1844. Paikoin huomattavasti muokattu, mutta myös samanlaisia osia.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 127-133. Lähes sama versio kuin vuonna 1844.

Markkina-Laulu.
- SS 10/1833. ”Miehen Arwo. Lauletaan kuin: Skön som Cyperns Herrskarinna.” Huomattavasti muokattu.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 17-18. ”Miehen arwo”. Kaksi säkeistöä pidempi kuin vuonna 1833, muuten suurimmaksi osin samanlainen versio, eroja lähinnä sanastossa. Otsikon alle lisätty värssy. Samassa teoksessa ilmestyi myös ”Markkina-laulu” (Juteinin Kirjoja I 1856, s. 20-21), mutta se on aivan erilainen.

Lähetys-Kirja hekumaiselle Tytölle.
- Ks. WWB 9/1824

Elämän waikeudesta.
- Ks. WWB 10/1824

Haudan Kaiwajan Laulu.
- Ks. WWB 11/1824

Ensimmäinen Rikos.
- Ks. WWB 11/1824

Tuonela.
- Juteinin Kirjoja III 1856, s. 80-81. Hieman muokattu.

Luotuen Arwo.
- Ks. WWB 12/1824

Kirkko-tarha.
- Ks. WWB 14/1824

Tähtein syndy.
- Ks. WWB 14/1824. ”Tähdein syndy.”

Neuwoksi elämässä.
- Ks. WWB 15/1824

Herran Siunaus. Runoksi muutettu.
- Ks. WWB 15/1824.

Elämän muoto.
- Ks. Huilun Humina 1820. ”Elämän Muoto”

Toiwo.
- Ks. Huilun Humina 1820. Osa runoa ”Elämän Muoto”

Muisto-merkki Appellöwille, Meri-Kapteini, kuollut rutto-tautiin Hawanassa 1819.
- Ks. WWB 22/1824. ” Ystäwyyden Muisto-merkki Appellöwille, Meri-Kapteini, kuollut rutto-tautiin Hawanassa 1819”.

Äidin helma.
- Ks. WWB 23/1824

Sairaan Laulu.
- Ks. WWB 24/1824

Hauta-Piirroksia.
- Ks. WWB 25/1824

Napoleon hauta.
- Ks. WWB 25/1824

Luonnon kurjuus Luojata.
- Ks. WWB 27/1824

Luondo hywä lapsillensa.
- Ks. WWB 29/1824

Kellon lyöminen.
- Ks. WWB 31/1824

Ahneelle wanhalle.
- Ks. WWB 21/1824

Ihmisen arwo.
• Ks. WWB 34/1824

Kateus.
Huom. toinen Kateus-niminen runo on ilmestynyt vuonna 1817 (Ajan Wiete 1817), mutta on täysin eri runo.
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 92-93. Hieman pidennetty ja muokattu versio.

Hupauksia.
• Ks. WWB 38/1824

Äidin hartaus.
• Ks. WWB 36/1824

Sanan laskuja.
• Ks. WWB 36/1824

Laulu Ruhtinoille.
• Ks. WWB 40/1824

Wiheliäisen Laulu.
• Ks. WWB 43/1824

Mieli maan-kulkeudessa.
• Ks. WWB 46/1824

Elämän juoksu.
• Ks. WWB 48/1824

Lewottomuus.
• Juteinin Kirjoja I 1856, s. 31-32. Muokattu kohtalaisesti sanaston osalta.

Wiinan syndy.
• Ks. WWB 50/1824

Hautajaiset.
• Ks. WWB 51/1824

Synnistä.

Uuden wuoden lahja Wiipurilaisille.
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 94-97. Hieman muokattu.

Oma murha.
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 97. Hieman pidennetty ja muokattu.

Wainotun Testamentti.
• Ks. WWB 52/1824

Tutkinnon aineita.
• Ks. WWB 52/1824

Awio-liitto.
• Juteinin Kirjoja IV 1857, s. 151. ”Runon aineita”-luvun yhteydessä ilman erillistä otsikkoa. Hieman muokattu.

Tarina.
• Juteinin Kirjoja IV 1857, s. 152. ”Runon aineita”-luvun yhteydessä ilman erillistä otsikkoa. Hieman muokattu.

Kissan Poika. Jak. Juteinilda. Wiipurissa, A. Cederwallerin Kirja-painosta wuonna 1826. (Kissan Poika 1826)

Esipuhe.

”Aine ombi aiwan raskas…”
• Arkkikirjallisuus 20/1844. Paikoin huomattavasti muokattu, mutta myös samanlaisia osia. Joidenkin kappaleiden järjestystä muutettu.
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 49-57. ”Kissan poika”. Loppuun lisätty lyhyt ”jälki-muistutus”, muuten lähes samanlainen versio kuin vuonna 1844.

Lisäys.
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 58-60. ”Julmuus”. Huomattavasti lyhennetty ja muokattu. Sisältää kuitenkin joitain täysin tai lähes samanlaisia osia, joiden perusteella tekstin voi identifioida. Osa siirretty omaksi runokseen nimeltä ”Wihollisen julmuus wieraassa maassa wanhaan aikaan” (Juteinin Kirjoja III 1856, s. 62-63). Tätäkin osiota on

muokattu ja lyhennelty huomattavasti. Toisesta osasta taas on muodostetttu runo nimeltä ”Murha. (Tapaus lähellä Wiipuria 1823.)” (Juteinin Kirjoja III 1856, s. 64-65). Tätäkin lyhyehköä runoa (14 riviä) on muokattu huomattavasti alkuperäiseen tekstinpätkään verrattuna.

Huokaus.
- SS 15/1833. Huomattavasti muokattu.
- Arkkikirjallisuus 3/1844. Sama versio kuin vuonna 1833.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 12-13. Yhden kirjaimen eroa lukuun ottamatta sama kuin vuosien 1833 ja 1844 versiot.

Lasten Kirja. Kolmas Paino, jonga on Parannettuna toimittanut Jak. Juteini. Wiipurissa, And. Cederwallerin Kirja-painosta wuonna 1826.
(Lasten Kirja III 1826)
- Ks. Lasten Kirja 1816.

Sangari Sionissa, elli Walistuksen Woitto Pimeyden Wallan ylitse. Jak. Juteini. Wiipurissa, A. Cederwallerin Kirja-painosta 1826.
(Sangari Sionissa 1826)
”Sangari Sionissa”, joka julkaistiin toisen kerran vuonna 1858 (Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 41-70) sisältää esipuheen ja varsinaisen tekstin. Loput osat on julkaistu uudelleen muualla Juteinin Kirjoissa I-IX.

Esipuhe.
- Juteinin Kirjoja VI 1858. Huomattavasti muokattu.

”Sangari on Sionissa…”
- Juteinin Kirjoja VI 1858. Hieman muokattu.

Lisäys, Tutkinnoksi Uskon laadusta Autuuden Opissa.
- Juteinin Kirjoja V 1857, s. 39-42. ”Tutkindo Uskon Tundo-merkistä Kansain Autuuden Opissa”. Hieman muokattu.

Uskon laatu Autuuden Opissa.
- Juteinin Kirjoja V 1857, s. 42-47. ”Uskon tundo-merkki autuuden opissa”. Hieman muokattu.

Päätös.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 33. ”Walistus ja hywän-suondo”. Hieman muokattu.

Wiisauden Waellus Maan päällä. Jak. Juteinin Kirjoittama. Wiipurissa A. Cederwallerin Kirja-painosta wuonna 1826. (Wiisauden Waellus 1826)

Esipuhe.

”Arweldaissa ihmisyyden alkua…”
- Juteinin Kirjoja IV 1857, s. 23-42. Hieman muokattu.

Laulu Wiisaudesta
- SS 33/1836. ”Laulu Wiisaudesta. L. k: Etkös ole ihmisparka.” Hieman muokattu.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 4. Lähes sama versio kuin vuonna 1836. Ennen laulua otsikon alle lisätty värssy.

Anteckningar af Tankar uti Warianta Ämnen af Jac. Judén. Wiborg, hos And. Cederwaller år 1827.
(Anteckningar 1827)
Sisältää mm. luvun ”Betraktelse om Fritänkeri”, joka on muokattu versio vuonna 1819 julkaistusta kirjoituksesta ”Min Öfwertygelse, eller Reflexion om Fritänkeri”. (ks. Lähtö-Laulu 1819.).

Erhetyksen Waikutus elli Lapsen Murha. Jak. Juteini. Wiipurissa, And Cederwallerin Kirja-painosta Wuonna 1827. (Erhetyksen Waikutus 1827)
• Juteinin Kirjoja V 1857, s.23-37. Hieman muokattu, esim. päähenkilön nimi on Wendla, ensimmäisessä versiossa Teresia.

Huwitus – Sanomia, jotka on kokoillut [Jak. Juteini.] Toinen Ylöspano. Wiipurissa And. Cederwallerin Kirja-painosta. annettu wuonna 1827.
(Huwitus – Sanomia II 1827)
Huom. tekijän nimeä ei ole painettu nimiösivulle.
• Ks. Huwitus-Sanomia 1819.

Laulu Elämän Nautinnosta. Lauletaan kuin: Poschaluite Sudarina. Wiipurissa, Painettu A. Cederwallerin tykönä; 1827. (Laulu Elämän Nautinnosta 1827)
• Ks. Waikutuksia 1816. ”Laulu Elämän nautinnosta”.

Pila Pahoista Hengistä, Kolmessa Kanssa-puheessa, Uskon Wahvistukseksi. Jak. Juteini. Toinen Ylöspano. Wiipurissa, Ulos annettu A. Cederwallerin Kirja-painosta wuonna 1827. (Pila Pahoista Hengistä II 1827)
• Ks. Pila Pahoista Hengistä 1817.

Laulu Elämän nautinnosta. Lauletaan kuin: Пожалуйше Судрыня. Poschaluite Sudarina. Wiipurissa 1828.
(Laulu Elämän Nautinnosta 1828)
• Ks. Waikutuksia 1816. ”Laulu Elämän nautinnosta”.

Awiisin Alku-sanat. Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt N:o 52. 29.12.1832. (WWB 52/1832)
Kirjoituksen allekirjoittajana on Andreas Cederwalleri, Kirjan Painaja, mutta todennäköisesti tämä lienee Juteinin kirjoittama.

Sanan Saattaja Wiipurissa 1833-1841. (SS)

Laulu Suurelle Ruhtinaalle. SS N:o 1. 5.1.1833. (SS 1/1833)
• Ks. ÅAT 1813.

Kirkko-Tarha. SS N:o 4. 26.1.1833. (SS 4/1833)
• Ks.WWB 14/1824. ”Kirkko-tarha”.

Talon-pojan Laulu. Lauletaan kuin: Ecce novum gaudium. SS N:o 6. 9.2.1833. (SS 6/1833)
• Ks. Perhe-Kunda 1817, s. 31-32. ”[Talon-pojan Laulu] (Lauletaan kuin: Ecce novum gaudium.)”

Elämän Juoksu. SS N:o 7. 16.2.1833. (SS 7/1833)
• Ks. WWB 48/1824. ”Elämän juoksu.”

Kirkon Rakennus Helsingin Kaupungissa. SS N:o 8. 23.2.1833. (SS 8/1833)
• Juteinin Kirjoja I 1856, s. 139-140. ”Kiwi-kirkko rakennettuna Helsingin Kaupungissa 1840”. Hieman muokattu.

Miehen Arwo. Lauletaan kuin: Skön som Cyperns Herrskarinna SS N:o 10. 9.3.1833. (SS 10/1833)
• Ks. Runon Tähteitä 1826. ”Markkina-Laulu.”

Herran Rukous. SS N:o 12. 23.3.1833. (SS 12/1833)
• Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 8-9. ”Herran rukous”. Hieman muokattu.

Elämän muoto ja toiwo. SS N:o 14. 6.4.1833. (SS 14/1833)
• Ks. Huilun Humina 1820. ”Elämän Muoto”.

Julkinen Jumalan kiitos. SS N:o 15. 13.4.1833. (SS 15/1833)
- SS 50/1841. ”Julkinen Jumalan kiitos elli Latinaksi: Te Deum laudamus”. Lähes sama versio.
- Arkkikirjallisuus 1/1844. Täysin sama versio kuin vuonna 1841.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 13-14. Täysin sama versio kuin vuosina 1841 ja 1844.

Huokaus. SS N:o 15. 13.4.1833. (SS 15/1833)
- Ks. Kissan Poika 1826.

Yhteinen Siunaus. SS N:o 15. 13.4.1833. (SS 15/1833)
- Ks. WWB 15/1824. ”Herran Siunaus. Runoksi muutettu.”

Usko Jumalaan. SS N:o 18. 4.5.1833. (SS 18/1833)
- Arkkikirjallisuus 1/1844. Hieman muokattu, mm. kertosäe poistettu.
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 7-8. Sama versio kuin vuonna 1844.

Laulu Rakkaudesta. Lauletaan kuin: Gubben Noach. SS N:o 20. 18.5.1833. (SS 20/1833)
- Ks. Ajan Wiete 1817. ” Laulu Rakkaudesta”.

Wartian yö-huuto kellon lyötyä. Tekijän nimeä ei mainita. SS N:o 23. 8.6.1833. (SS 23/1833)

Wilu-Taudista. SS N:o 24. 15.6.1833. (SS 24/1833)
- Ks. Kirjoituksia 1810. ”Wilutaudista. (Lystikirjoitus.)”

Laulu Elämän Nautinnosta. Lauletaan kuin:Poschaluite Sudarina. SS N:o 26. 29.6.1833. (SS 26/1833)
- Ks. Waikutuksia 1816. ”Laulu Elämän nautinnosta”.

Maljan Juomingi. SS N:o 28. 13.7.1833. (SS 28/1833)
- Arkkikirjallisuus 16/1844. ”Maljan juomingi”. Hieman muokattu.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 3. ”Maljan Juomingi”. Sama versio kuin vuonna 1844.

Sanan Walo. SS N:o 37. 14.9. 1833. (SS 37/1833)
- Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Walistuksesta”.

Kunnian Osotus Wäinämöisen Kuwalle Wanhassa Wiipurissa wuonna 1831. SS N:o 39. 29.9.1833. (SS 39/1833)
- Juteinin Kirjoja III 1856, s. 113. ”Terwe tuldua Wäinämöisen kuwalle Wanhassa Wiipurissa 1831”. Hieman muokattu, pari riviä pidempi versio.

Kerju-poika. SS N:o 43. 26.10.1833. (SS 43/1833)
- Ks. Kirjoituksia 1810. ”Kerjupoika”.

Uhri Luojalle. SS N:o 44. 2.11.1833. (SS 44/1833)
- Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Huokaus Jumalalle”.

Kysymys. SS N:o 47. 23.11.1833. (SS 47/1833)
- Ks. Kirjoituksia 1810.

Lääkitykset. SS N:o 48. 30.11.1833. (SS 48/1833)
- Ks. Pila-Kirjoituksia 1816.

Julistus Jumalan kunniasta. SS N:o 1. 5.1.1834. (SS 1/1834)
- Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Jumalan armosta”.

Saarna-Wirsi. Lauletaan kuin: Kul' Jumal' rukouksemme. eli: Ah, Herra, älä wihassas. SS N:o 4. 25.1.1834.
(SS 4/1834)
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. "Saarna-Wirsi".

Päätös-Wirsi Kirkossa. SS N:o 5. 1.2.1834.
(SS 5/1834)
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817.

Kehoitus tupakkaa polttamaan. SS N:o 7. 15.2.1834. (SS 7/1834)
• Ks. Kirjoituksia 1810. "Kehoitus tupakkia polttamaan" .

Nuuskasta. SS N:o 7. 15.2.1834.
(SS 7/1834)
• Ks. Kirjoituksia 1810. "Nuuskasta. (Ylimaan miehelle.)"

Rukouksen jälkeen. SS N:o 9. 1.3.1834.
(SS 9/1834)
• Ks.Wilpittömiä Kirjoituksia 1817.

Hauta-Piirroksia. SS N:o 10. 8.3.1834. (SS 10/1834)
• Ks. WWB 25/1824.

Isän ja Pojan Laulu. SS N:o 11. 15.3.1834.
(SS 11/1834)
• Ks. Ajan Wiete 1817.

Ruumiin Haudalla. SS N:o 14. 12.4.1834.
(SS 14/1834)
• Ks. Lausumisia 1817. "Ruumiin haudalla".

Naima-Laulu. Lauletaan kuin: Tästä menee poikain polku. SS N:o 15. 19.4.1834.
(SS 15/1834)
• Ks. Ajan Wiete 1817.

Lähetys-Kirja Hekumaiselle Tytölle. SS N:o 20. 24.5.1834. (SS 20/1834)
• Ks. WWB 1824. "Lähetys-Kirja hekumaiselle tytölle".

Kesti-Laulu. SS N:o 23. 14.6.1834.
(SS 23/1834)
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816.

Imatran Koski, Ruokolahden Pitäjässä, Wiipurin Lääniä. SS N:o 25. 28.6.1834.
(SS 25/1834)
• Ks. Ajan Wiete 1817. "Imatran Koski".

Sota-Laulu. SS N:o 28. 19.7.1834.
(SS 28/1834)
• Ks. Nimi-Päiwä 1824.

Työ ja Ilo-Laulu. SS N:o 33. 23.8.1834.
(SS 33/1834)
• Ks. Nimi-Päiwä 1824. "Työ- ja Ilo-Laulu".

Hauta-Piirroksia. SS N:o 35. 6.9.1834.
(SS 35/1834)
Kolme aiemmin julkaisematonta "hauta-piirrosta" (ks. myös WWB 25/1824).
• Arkkikirjallisuus 4/1844. "Hauta Piirroksia"-osassa yksi vuonna 1834 ilmestyneistä; "Lapsi on lewossa löytänyt onnen, tawannut taiwaan, / joka on joutunut kuoleman kautta helmasta hautaan", mutta siinä toinen säe seuraavasti: "joka on joutunut käsillä kuolon helmasta hautaan". Ilmestyi myös vuonna 1857 "Lapsille"-kokoelmassa, samanlaisena kuin vuonna 1844 (Juteinin Kirjoja V 1857, s. 107-113).

ALEXANDERILLE I:lle Kejsarille ja Suurelle Ruhtinaalle Suomen Kansalda. SS N:o 36. 13.9.1834. (SS 36/1834)
• Ks. Waikutuksia 1816. "Aleksanderille I. Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle Suomen Kansalda".

Wiheliäisen wirsi. Lauletaan kuin: Kuul' Jumal' rukouksemme. SS N:o 39. 4.10.1834. (SS 39/1834)
• Ks. WWB 43/1824. "Wiheliäisen Laulu."

Wiinasta. SS N:o 42. 25.10.1834.
(SS 42/1834)
• Ks. Kirjoituksia 1810.

Näkö Wiimeisestä Tuomiosta ajatuksen silmillä. SS N:o 46. 22.11.1834.
(SS 46/1834)
• Ks. Lausumisia 1817. ”Näkö Wiimeisestä Tuomiosta”.

Sowindo-Laulu. SS N:o 49. 13.12.1834.
(SS 49/1834)
• Ks. Lähtö-Laulu 1819.

Laki ja Armo-liitto. SS N:o 51.
27.12.1834. (SS 51/1834)
• Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 35. ”Laki ja armo-liitto”. Yksi säkeistö lisätty, kaksi muuta alkuperäisessä asussa.

Uuden wuoden lahja. SS N:o 1. 3.1.1835.
(SS 1/1835)
• Juteinin Kirjoja I 1856, s. 34. Täysin sama versio.

Luojan Kiitos. SS N:o 10. 7.3.1835.
(SS 10/1835)
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Luojan kunniaksi”.

Katumus-Wirsi. Lauletaan kuin: Ah! Herra, älä wihassas. SS N:o 13. 28.3.1835.
(SS 13/1835)
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Katumus-Wirsi Lauletaan kuin: Ah! Herra, älä wihasas”.

Turun ja Oulun Wiikko-Sanomain Muisto. Sanan Saattajalda Wiipurista. SS N:o 16. 18.4.1835. (SS 16/1835)
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 118-121. ”Turun ja Oulun Wiikko-Sanomain muisto, Sanan Saattajalda Wiipurissa 1835”. Hieman muokattu.

Tulipalo Wiipurin Linnassa kewäillä wuonna 1834. SS N:o 25. 20.6.1835.
(SS 25/1835)
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 114-118. ”Tuli-palo Wiipurin Linnassa kewäillä 1834”. Kohtalaisesti muokattu.

Wiinan Syndy. SS N:o 28. 11.7.1835.
(SS 28/1835)
• Ks. WWB 50/1824. ”Wiinan syndy”.

Tytywäisyydestä. Lauletaan kuin: Hädäsän huudan Herraa. SS N:o 29. 18.7.1835.
(SS 29/1835)
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Tytywäisyydestä. Lauletaan kuin: Hädäsän’ huudan Herraa”.

Laulu. SS N:o 32. 8.8.1835. (SS 32/1835)
Huom. tämä ei ole se ”Laulu”, joka ilmestyi Lasten kirjassa (ks. Lasten Kirja 1816).
• Arkkikirjallisuus 2/1844. ”Menestys Suomessa”. Lähes sama versio, kahden sanan ero.
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 2. ”Menestys Suomessa”. Sama versio kuin vuonna 1844, mutta joidenkin säkeistöjen paikkaa vaihdettu.

Laulu Suomessa. SS N:o 35. 29.8.1835.
(SS 35/1835)
• Ks. Suomalainen 1816.

Äidin Helma. SS N:o 39. 26.9.1835.
(SS 39/1835)
• Ks. WWB 23/1824. ”Äidin helma”.

Lapsen Laulu. SS N:o 42. 17.10.1835. (SS 42/1835)
Huom. samanhenkinen kuin Lasten kirjan kolmannen painoksen (Lasten Kirja III 1826) ”Lapsen laulu”, mutta selvästi eri laulu.
• SS 27/1836. Täysin sama versio.
• Juteinin Kirjoja I 1856, s. 23-24. Hieman muokattu.

Leikki-Laulu Saksan wiinasta ja kaljasta. SS N:o 44. 31.10.1835. (SS 44/1835)
- Arkkikirjallisuus 16/1844. ”Saksan wiinasta ja kaljasta”. Kaksi säkeistöä on vaihtanut järjestystä, muuten täysin samanlainen.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 3-4. ”Saksan wiinasta ja kaljasta”. Hieman muokattu.

Neitoisen Laulu Meri-miehelle. SS N:o 47. 21.11.1835. (SS 47/1835)
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 9. ”Neitoisen laulu meri-miehelle”. Hieman muokattu.

[Siunaus Esiwallan ylitse]. SS N:o 1. 2.1.1836. (SS 1/1836)
Huom. julkaistu ilman otsikkoa.
- Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Siunaus Esiwallan ylitse”.

Keisarinnalle ALEKSANDRALLE, Tuldua, iloksi Isämme maan, Suomelle onnea osottamaan, ensi-kerran 10. päiwänä kesäkuuta wuonna 1833. SS N:o 4. 23.1.1836. (SS 4/1836)
- Juteinin Kirjoja III 1856, s. 114. ”Kunnia-kynäys Korkealle Keisarinnalle Aleksandralle Käytyä Suomessa 1833”. Huomattavasti muokattu.

Toistain heränneelle Oulun Wiikko-Sanomalle Sanan Saatajalda Wiipurista. SS N:o 7. 13.2.1836. (SS 7/1836)
- Juteinin Kirjoja III 1856, s. 122-123. ”Toistain heränneelle Oulun Wiikko-Sanomalle Sanan Saattajalda Viipurissa 1836”. Hieman muokattu.

Wanhan Pijan Laulu. SS N:o 9. 27.2.1836. (SS 9/1836)
- Arkkikirjallisuus 15/1844. ”Wanhan pijan laulu”. Täysin sama versio.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 12. ”Wanhan pijan laulu”. Täysin sama versio.

Laulu Lasten Kirjassa. SS N:o 11. 12.3.1836. (SS 11/1836)
- Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 99 (Lasten Kirja). ”Laulu”. Hieman muokattu. Huom. tämä ei ole sama ”Laulu”, joka ilmestyi varhaisemmissa Lasten Kirjan painoksissa. Ks. Lasten Kirja 1816

Mies. SS N:o 14. 2.4.1836. (SS 14/1836)
- Arkkikirjallisuus 14/1844. Lähes samanlainen versio.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 16-17. Sama versio kuin vuonna 1844.

Rukous Nuorukaisen haudalla. SS N:o 15. 9.4.1836. (SS 15/1836)
- Ks. Kirjoituksia 1810. ”Huokaus Nuorukaisen haudalla”.

Järjestä ja Tyhmyydestä. SS N:o 23. 4.6.1836. (SS 23/1836)
- Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Järjestä ja Tyhmyydestä Lauletaan kuin: Ah! mik’ ombi elom’ tääl’”.

Äidin Hartaus. SS N:o 26. 25.6.1836. (SS 26/1836)
- Ks. WWB 36/1824. ”Äidin hartaus”.

Lapsen Laulu. SS N:o 27. 2.7.1836. (SS 27/1836)
- Ks. SS 42/1835.

Juoma-Laulu. SS N:o 28. 9.7.1836. (SS 28/1836)
- Ks. Pila-Kirjoituksia 1816.

Ihmisen Arwo. SS N:o 31. 30.7.1836. (SS 31/1836)
- Ks. WWB 34/1824. ”Ihmisen arwo”.

Ruumiin Haudalla. SS N:o 32. 6.8.1836. (SS 32/1836)

• Ks. Lausumisia 1817. ”Ruumiin haudalla”.

Laulu Wiisaudesta. L. k: Etkös ole ihmisparka. SS N:o 33. 13.8.1836. (SS 33/1836)
• Ks. Wiisauden Waellus 1826. ”Laulu Wiisaudesta”.

Lapsen Laulu Leskelle Isän kuoldua. SS N:o 34. 20.8.1836. (SS 34/1836)
• Ks. Lausumisia 1817.

Laulu Lapselle ja Opettajalle Koulussa. SS N:o 35. 27.8.1836. (SS 35/1836)
• Juteinin Kirjoja I 1856, s. 28-29. ”Laulu Lapselle ja Opettajalle koulussa”. Joitain sanoja ja säkeitä muutettu, pääosin samanlainen versio.

Haudan Kaiwaja. SS N:o 38. 17.9.1836. (SS 38/1836)
• Ks. WWB 11/1824. ”Haudan Kaiwajan Laulu”.

Lohdutus kuolemassa. SS N:o 41. 8.10.1836. (SS 41/1836)
• Ks. WWB 25/1824. ”Hauta-Piirroksia”.

Linnun Pesä. SS N:o 44. 29.10.1836. (SS 44/1836)
• Arkkikirjallisuus 19/1844. ”Linnun pesä”. Vain parin lauseen ero, muuten samanlainen versio.
• Juteinin Kirjoja I 1856, s. 34-35. ”Linnun pesä”. Otsikon alle ennen runoa lisätty värssy. Muuten sama versio kuin vuonna 1844.

Hautaus-Wirsi. Lauletaan kuin: Mun silmän’, käten’ nostan. SS N:o 46. 12.11.1836. (SS 46/1836)
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817.

Suosio. SS N:o 48. 26.11.1836. (SS 48/1836)
• Arkkikirjallisuus 14/1844. Hieman muokattu.
• Juteinin Kirjoja I 1856, s. 34-35. Otsikon alle ennen runoa on lisätty värssy. Muuten sama versio kuin vuonna 1844.

Sielusta. Lauletaan kuin: O! hywä Jumala. SS N:o 49. 3.12.1836. (SS 49/1836)
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817.

Hammas-taudin woiteesta. Nimimerkki ”Itse Kokenut”. SS N:o 25. 20.06.1840. (SS 25/1840)
• Juteini Juteinin Kirjoja III 1856, s. 128 . ”Hammas-taudin woiteesta 1840”. Hieman muokattu ja otsikon alle lisätty pieni värssy.

Höyry-laiwa Wiipurissa 1839. Nimimerkki ”Wanha suomalainen.” SS N:o 41. 10.10.1840. (SS 41/1840)
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 125-126. Sama versio.

Kysymys. Toistain tehty. Nimimerkki W-s-. [Wanha suomalainen] SS N:o 46. 14.11.1840. (SS 46/1840)
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Kysymys”.

Nuija-sota Suomessa. 1597. Nimimerkki W-s-. SS N:o 50. 12.12.1840. (SS 50/1840)
• Arkkikirjallisuus 22/1844. Hieman muokattu.
• Juteinin Kirjoja I 1856. s. 107-110. Lähes sama versio kuin vuonna 1844, vain pari pientä muutosta. Lisäksi runon alussa oleva värssy on muutettu.

J - - n wanha kynä-weitsi tauluun liitettynä. 1840. Nimimerkki W-s-. SS N:o 51. 19.1.1840. (SS 51/1840)
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 128. ”Wanha kynä-weitsi tauluun liitettynä 1840”. Täysin sama versio.

Löytö-lapsi. Nimimerkki W-s-. SS N:o 7. 13.2.1841. (SS 7/1841)
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 118-121. Hieman muiokattu, ja otsikon alle ennen runoa lisätty värssy.

Hopia-häissä. Nimimerkki W-s-. SS N:o 10. 6.3.1841. (SS 10/1841)
- Juteinin Kirjoja III 1856, s. 99. ”Hopia-häissä puolisoille”. Lähes sama versio, kahden sanan ero.

Wanha ystäwä kaukaa ystäwälle. Nimimerkki W-s-. SS N:o 14. 3.4.1841. (SS 14/1841)
- SS 32/1841. Täysin sama versio.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 32. ”Ystäwä kaukaa ystäwälle”. Lähes sama versio, vain muutaman sanan ero.

Herran Tohtorin Lönnrotin tuldua Wiipuriin 27 päiwänä Toukokuuta 1841. Kirjoittajaa ei mainita. SS N:o 22. 29.5.1841. (SS 22/1841)
- Juteinin Kirjoja III 1856, s. 130. ”Herran Tohtorin Lönnrotin tuldua Wiipuriin 27 päiwänä Touko-kuuta 1841”. Sama versio.

Tuonelasta tulleen tarina Suomen kielestä. Nimimerkki W-s-. SS N:o 23. 5.6.1841. (SS 23/1841)
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 105-107. Hieman muokattu.

Elämä. Nimimerkki W-s-. SS N:o 26. 26.6.1841. (SS 26/1841)
- Arkkikirjallisuus 14/1844. Täysin sama versio.
- Juteinin Kirjoja I 1856, s. 33. Täysin sama versio.

Palkollisen laulu. Nimimerkki W. s. SS N:o 27. 3.7.1841. (SS 27/1841)
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 15. Vain hieman muokattu.

Tanssi-laulu. Nimimerkki W-s-. SS N:o 31. 31.7.1841. (SS 31/1841)
- Arkkikirjallisuus 2/1844. ”Tanssi laulu”. Sama versio.
- Juteinin Kirjoja II 1856, s. 6-7. Yksi säkeistö lisätty, muuten yhtä sanaa lukuun ottamatta sama versio.

Wanha ystäwä kaukaa ystäwälle. Nimimerkki W-s. SS N:o 32. 7.8.1841. (SS 32/1841)
- Ks. SS 14/1841.

Kiwi-piirros Suomen Kirkolle Wiipurissa 1831. / Wanha muiste, koska Suomen Kirkkoa Wiipurissa toistain rakennettaissa 1831 etelä puolella muurin sisään suljettuina ihmisen raajat löydettin. Nimimerkki W-s-. SS N:o 48. 27.11.1841. (SS 48/1841)
- Juteinin Kirjoja III 1856, s. 112. ”Kiwi-piirros suomen kirkolle Wiipurissa 1831” sekä ”Wanha muiste, koska suomen kirkkoa Wiipurissa toistain rakennettaissa 1831 etelä puolella muurin sisään suljettuina ihmisen raajat löydettiin”. Hieman muokattu versio, varsinkin Wanha muiste -runo.

Julkinen Jumalan kiitos, eli Latinaksi Te Deum laudamus. Nimimerkki ”Wanha Suomalainen”. SS N:o 50. 11.12.1841. (SS 50/1841)
- Ks. SS 15/1833. ”Julkinen Jumalan kiitos”.

Lauseita Jak. Juteinin Kirjoista. Wiipurissa, Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844. (Lauseita 1844)

Apologie för Återtagen afsägelse från författareyrket.

Kiitos-Uhri ALEKSANDERILLE I:selle Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle elin aikanansa Suomen Kansan puolesta.

• Ks. Waikutuksia 1816. ”Aleksanderille I. Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle Suomen Kansalda”.

Laulu Suomelle.
• Arkkikirjallisuus 2/1844. Sama versio.
• Juteinin Kirjoja I 1856, s. 46. Lähes sama versio, vain pari sanaa muutettu.
• Ilmestynyt myös seuraavasti: Maamiehen Ystäwä N:o 29. 17.7.1847.

Muisto-Patsas Suomessa ALEKSANDERILLE I:selle Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle.
• Ks. Muisto-Patsas 1815. ”Muisto-Patsas Suomessa Aleksanderille I Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle”.

Laulu Rauhan Ruhtinaasta.
• Ks. Muisto-Patsas 1815. ”Laulu Aleksanderille I”.

Runo Pohjan Sodasta, Aljettu Wenäjässä ja Päätetty Parisissa Yhteiseksi rauhaksi.
• Ks. Wenäläinen 1816. ”Venäläinen elli Runo Pohjan Sodasta, Aljettu Wenäjässä ja Päätetty Parisissa Yhteiseksi Rauhaksi”.

Kiitos-weisu rauhasta.
• Ks. Muisto-Patsas 1815. ”Kiitos-Laulu Rauhan Rakendajalle”.

Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä. Jak. Juteini. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844. (Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä 1844)

Sanan laskun koetuksia [255 kpl.]
• Arkkikirjallisuus 12/1844. 50 sananlaskua, jotka sisältyvät kaikki myös Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä -teokseen. Vain muutama hieman eri muodossa.
• Juteinin Kirjoja VIII 1858 ”Ajatuksen Alkeita ja Runon Tähteitä”, s. 1-28. Sananlaskuja 260 kpl. ilman erillistä otsikkoa. Melkein kaikki samoja ja samassa järjestyksessä kuin Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä-teoksessa, vain pieniä muokkauksia.
• Ks. myös Uusia Sanan Laskuja 1815 sekä WWB 36/1824.

Runon tähteitä [621 kpl.]
Myöhemmissä versioista jotkut hieman muokattuja, mutta pääsääntöisesti samanlaisia versioita.
• Arkkikirjallisuus 5/1844. 35 runoa, kaikki samoja kuin ”Runon tähteissä” vuonna 1844.
• Arkkikirjallisuus 6/1844. 38 runoa, kaikki samoja kuin ”Runon tähteissä” vuonna 1844.
• Arkkikirjallisuus 9/1844. 35 runoa, kaikki samoja kuin ”Runon tähteissä” vuonna 1844.
• Arkkikirjallisuus 10/1844. 36 runoa, kaikki samoja kuin ”Runon tähteissä” vuonna 1844.
• Arkkikirjallisuus 13/1844. Yksi yhteinen runo: ”Kannustajat”. Yhden sanan ero.
• Juteinin Kirjoja VIII 1858. ”Ajatuksen Alkeita ja Runon Tähteitä”, ”Runon Tähteitä”-osa, s. 29-119. 565 kpl. vain samoja runoja kuin ”Runon tähteissä” vuonna 1844. Suurimmaksi osaksi samoja versioita ja samassa järjestyksessä, joihinkin tehty muokkauksia.
• Ks. myös WWB 38/1824. ”Hupauksia.”

Juteinin arkkikirjallisuus 1844.
22 kpl. kahdeksan sivun mittaisia vihkoja. (Arkkikirjallisuus 1-22/1844)

N:o 1. Neljä Wirren Koetusta Jak. Juteinilda. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844. (Arkkikirjallisuus 1/1844)

Usko Jumalaan.
• Ks. SS 18/1833.

Julkinen Jumalan kiitos, elli Latinaksi: Te Deum laudamus.
• Ks. SS 15/1833. ”Julkinen Jumalan kiitos.”

Kirkko-tarha, elli kalmisto.
• Ks. WWB 14/1824. ”Kirkko-tarha”.

Armon owi
• Juteinin Kirjoja VI 1858 s. 14-15. Lähes sama versio, vain yhden sanan ero.

N:o 2. Wiisi Laulun Laitosta Jak. Juteinilda. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844. (Arkkikirjallisuus 2/1844)

Laulu Suomelle
• Ks. Lauseita 1844.

Laulu Suomessa
• Ks. Suomalainen 1816.

Menestys Suomessa
• Ks. SS 32/1835. ”Laulu”.

Laulu elämän nautinnosta
• Ks. Waikutuksia 1816. ”Laulu Elämän nautinnosta”.

Tanssi laulu
• Ks. SS 31/1841. ”Tanssi-laulu”.

N:o 3. Hengen Herätyksiä. Jak. Juteini. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844. (Arkkikirjallisuus 3/1844)

Huokaus
• Ks. Kissan Poika 1826.

Katumus-wirsi
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Katumus-Wirsi”.

Murhe ja lohdutus
• Ks. Huilun Humina 1820. ”Elämän Muoto”.

Sairaan wirsi
• Ks. WWB 24/1824. ”Sairaan Laulu”.

Kuolemattomuus
• Juteinin Kirjoja VI 1858, s. 38-39. Lähes sama versio, vain kahden sanan ero.

N:o 4. Jak. Juteinin Pieniä Piirroksia. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844. (Arkkikirjallisuus 4/1844)

Piirroksia Kirkon Asioissa.
Monet julkaistiin uudestaan vuonna 1857 (Juteinin Kirjoja V 1857 s. 68-69) luvussa ”Piirroksia pyhitetyille paikoille”, usein hieman muokattuina.

Kirkolle
• Juteinin Kirjoja V 1857, s. 68-69.

Kirkon owen päälle
• Juteinin Kirjoja V 1857, s. 68-69.

Saarna-tölkille

Alttarille
• Juteinin Kirjoja V 1857, s. 68-69.

Kirkon kello
• Juteinin Kirjoja V 1857, s. 68-69.

Kalmiston portin päälle
• Juteinin Kirjoja V 1857, s. 68-69.

Hauta

Muisto-merkki

Hauta Piirroksia
• Juteinin Kirjoja V 1857 s. 70-100. ”Hauta-piirroksia”. Suurin hautapiirros

kokoelma, jossa myös osa vuonna 1844 ilmestyneistä, yleensä hieman muokattuina.
• Ks. myös WWB 25/1824 ”Hauta-Piirroksia” ja SS 35/1834 ”Hauta-Piirroksia”

N:o 5. Wakaisia Wärsyn Päitä Jak. Juteinilda. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844. (Arkkikirjallisuus 5/1844)
• Ks. Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä 1844, ”Runon tähteitä”-osa.

N:o 6. Leikillisiä Wärsyn Päitä Jak. Juteinilda. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844. (Arkkikirjallisuus 6/1844)
• Ks. Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä 1844, ”Runon tähteitä”-osa.

N:o 7. Kaksi Wakaista Runoa. Jak. Juteini. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844. (Arkkikirjallisuus 7/1844)

Mainio teurastamisesta.
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Teurastamisesta elli Lahtaamisesta”.

Kerju-poika.
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Kerjupoika”.

N:o 8. Kaksi Leikillistä Runoa. Jak. Juteini. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844. (Arkkikirjallisuus 8/1844)

Wilu-taudista
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Wilutaudista. (Lystikirjoitus.)”

Wiinan syndy
• Ks. WWB 50/1824.

N:o 9. Wakaisia Runon Päitä. Jak. Juteini. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844. (Arkkikirjallisuus 9/1844)
• Ks. Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä 1844, ”Runon tähteitä”-osa.

N:o 10. Leikillisiä Runon Päitä. Jak. Juteini. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844. (Arkkikirjallisuus 10/1844)
• Ks. Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä 1844, ”Runon tähteitä”-osa.

N:o 11. Jak. Juteinin Hupauksia. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844. (Arkkikirjallisuus 11/1844)
• Ks. WWB 38/1824. ”Hupauksia”.

N:o 12. Jak. Juteinin oma-tekoisia Sanan-Laskuja. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844.
(Arkkikirjallisuus 12/1844)
• Ks. Uusia Sanan Laskuja 1815 ja WWB 36/1824 ”Sanan laskuja”.

N:o 13. Pieniä Runoja Jak. Juteinin Kirjoista. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844. (Arkkikirjallisuus 13/1844)

Lääkitykset
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816.

Ensimmäinen rikos
• Ks. WWB 11/1824. ”Ensimmäinen Rikos”.

Waroitus
• Ks. Kirjoituksia 1810.

Matka miehistä
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Matka-miehistä”.

Jäniksen walitus syksyllä

• Juteinin Kirjoja III 1856, s.111. ” Jänisten walitus syksyllä jahtia pidettäissä”. Kohtalaisesti muokattu ja pidennetty, otsikon alle lisätty pieni runo.

Hewoisen huokaus Luojalle
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 109. ”Huokaus Luojalle hewoisen puolesta”. Hieman muokattu ja otsikon alle lisätty pieni runo.

Kysymys
• Ks. Kirjoituksia 1810.

Kannustajat
• Ks. Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä 1844, ”Runon tähteitä”-osa.

N:o 14. Huwitus-Lauluja. Jak. Juteini. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844. (Arkkikirjallisuus 14/1844)

Työ ja ilo-laulu
• Ks. Nimi-Päiwä 1824. ”Työ- ja Ilo-Laulu”

Mies
• Ks. SS 14/1836.

Isän ja pojan laulu
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Isän ja Pojan Laulu”

Elämä
• Ks. SS 26/1841.

Suosio
• Ks. SS 48/1836.

N:o 15. Rakkauden Lauluja. Jak. Juteini. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844. (Arkkikirjallisuus 15/1844)

Laulu rakkaudesta
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Laulu Rakkaudesta”.

Naiman neuwo
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 7-8. Sama versio.

Naima-laulu
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Naima-Laulu”.

Pojan laulu tytöllensä
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Pojan Laulu Tytöllensä”.

Wanhan pijan laulu
• Ks. SS 9/1836. ”Wanhan Pijan Laulu”..

N:o 16. Juoma-Lauluja. Jak. Juteini. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844. (Arkkikirjallisuus 16/1844)

Maljan juomingi
• Ks. SS 28/1833. ”Maljan Juomingi”.

Saksan wiinasta ja kaljasta
• Ks. SS 44/1835. ”Leikki-Laulu Saksan wiinasta ja kaljasta”.

Laulu syötäissä ja juotaissa
• Juteinin Kirjoja II 1856, s. 4. Hieman muokattu, muutaman sanan ero.

Juoma-laulu
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816. ”Juoma-Laulu”.

Kesti-laulu
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816. ”Kesti laulu”.

N:o 17. Muutama Ajatus Jak. Juteinin Tutkinnon Aineista. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844.

(Arkkikirjallisuus 17/1844)
• Ks. Tutkinnon Aineita 1817.

N:o 18. Seka-Sanomia, Joita on kokoillut Jak. Juteini. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844.
(Arkkikirjallisuus 18/1844)
• Ks. Huwitus-Sanomia 1819.

N:o 19. Sydämen Sulatuksia Ihmiselle. Jak. Juteini. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844. (Arkkikirjallisuus 19/1844)

Kehoitus armahtamaan kanssa-luotuja
• Juteinin Kirjoja V 1857, s. 61-62. Sama versio.

Ihmisen arwo
• Ks. WWB 34/1824.

Luotuen arwo
• Ks. WWB 12/1824. ”Luotuen Arwo”.

Linnun pesä
• Ks. SS 44/1836. ”Linnun Pesä”.

N:o 20. Kissan Poika. Heikommatkin hengiwäiset, / epä-pienet eläwäiset / owat Herran heimolaiset, / Luojan suuren sukulaiset / armon kautta kaswaneina. Jak. Juteini. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844.
(Arkkikirjallisuus 20/1844)
• Ks. Kissan Poika 1826.

N:o 21. Markkinat. Tullen, mennen tiedä ties, / ostain, myyden ole mies. / Tiedä ties, / ole mies. Jak. Juteini. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844.
(Arkkikirjallisuus 21/1844)
• Ks. Runon Tähteitä 1826.

N:o 22. Mainioita Suomessa. Jak. Juteini. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, wuonna 1844.
(Arkkikirjallisuus 22/1844)
Suomen suku

Wiipurin pamaus 1495
• Juteinin Kirjoja III 1856, s. 77. Hieman muokattu.

Nuija-sota Suomessa 1597
• Ks. SS 50/1840.

Jaakko Juteinin Kirjoja I – IX.

Jak. Juteinin Kirjoja. Ensimmäinen Osa. Kandeleen Kaksoiset elli Laulu ja Runo-Kokous. Jak. Juteini. Wiipurissa. J. Alfthanin Kirja-painosta, wuonna 1856.
(Juteinin Kirjoja I 1856)

Esipuhe.

Lauluja.

Laulu Suurelle Ruhtinaalle ja Suomelle.
• Ks. ÅAT 8/1813. ”Suomalaisten Laulu Suurelle Ruhtinaallensa”.

Laulu elämän nautinnosta.
• Ks. Waikutuksia 1816. ”Laulu Elämän nautinnosta”.

Laulu wiisaudesta.
• Ks. Wiisauden Waellus 1826. ”Laulu Wiisaudesta”.

Elämän waikeus.
• Ks. WWB 10/1824. ”Elämän waikeudesta”.

Luotuen arwo.
• Ks. WWB 12/1824. ”Luotuen Arwo” .

Neuwoksi elämässä.
• Ks. WWB 15/1824.

Äidin sydän.
• Ks. WWB 23/1824. ”Äidin helma”.

Äidin hartaus.
• Ks. WWB 36/1824.

Kellon lyöminen.
• Ks. WWB 31/1824.

Ihmisen arwo.
• Ks. WWB 34/1824.

Elämän juoksu.
• Ks. WWB 48/1824. ”Elämän juoksu”.

Laulu Ruhtinoille.
• Ks. WWB 40/1824.

Wiisaasta ja Tyhmästä.
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Järjestä ja Tyhmyydestä. Lauletaan kuin: Ah! mik’ ombi elom’ tääl’”.

Tyhmä.
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Tyhmästä”.

Mies.
• Ks. SS 14/1836.

Miehen arwo.
• Ks. Runon Tähteitä 1826. ”Markkina-Laulu.”

Työ ja ilo-laulu.
• Ks. Nimi-Päiwä 1824. ”Työ- ja Ilo-Laulu”.

Markkina-laulu.

Lähetys-kirja tytölle.
• Ks. WWB 9/1824. ”Lähetys-Kirja hekumaiselle Tytölle”.

Jälki-kirjoitus miehille.
• Ks. WWB 9/1824. ”Lähetys-Kirja hekumaiselle Tytölle”.

Lapsen laulu.
• Ks. SS 42/1835.

Sota-laulu.
• Ks. Nimi-Päiwä 1824. ”Sota-Laulu” .

Walitus-weisu sodasta.
• Ks. Wenäläinen 1816. ”Walitus-laulu sodan ylitse”.

Kewät-laulu.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Kewä Laulu”.

Laulu lapselle.
• Ks. Lasten Kirja 1816. ”Laulu”.

Laulu Lapselle ja Opettajalle koulussa.
• Ks. SS 35/1836. ”Laulu Lapselle ja Opettajalle Koulussa”.

Kehto-laulu, Cyhäistys onnettoman elämänsä kirjoituksesta.
• Ks. Lausumisia 1817. ”Kehto-Laulu”.

Lapsen laulu leskelle.
• Ks. Lausumisia 1817. ” Lapsen Laulu Leskelle, Isän kuoldua”.

Lewottomuus.
• Ks. Runon Tähteitä 1826.

Ystäwä kaukaa ystäwälle.
• Ks. SS 14/1841. ”Wanha ystäwä kaukaa ystäwälle”.

Elämä.
• Ks. SS 26/1841.

Uuden wuoden lahja.
• Ks. SS 1/1835.

Linnun pesä.
• Ks. SS 44/1836. ”Linnun Pesä” .

Suosio.
• Ks. SS 48/1836.

Sowindo-laulu.
• Ks. Lähtö-Laulu 1819. ”Sowindo-Laulu”.

Runoja.

Kiitos-Uhri Aleksanderille I:selle Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle elin aikanansa Suomen kansan puolesta.
• Ks. Waikutuksia 1816. ”Aleksanderille I. Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle Suomen Kansalda”.

Laulu Suomelle.
• Ks. Lauseita 1844.

Muisto-Patsas Suomessa Aleksanderille I:selle Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle.
• Ks. Muisto-Patsas 1815.

Laulu Rauhan Ruhtinaasta.
• Ks. Muisto-Patsas 1815. ”Laulu Aleksanderille I”.

Runo Pohjan sodasta. Aljettu Wenäjässä ja Päätetty Parisissa Yhteiseksi rauhaksi.
• Ks. Wenäläinen 1816. ”Wenäläinen elli Runo Pohjan Sodasta, Aljettu Wenäjässä ja Päätetty Parisissa Yhteiseksi Rauhaksi”.

Kiitos-weisu rauhasta.
• Ks. Muisto-Patsas 1815. ”Kiitos-Laulu Rauhan Rakendajalle”.

Suomalainen.
• Ks. Suomalainen 1816. ”Suomalainen, elli Runo Ahkeruudesta Suomessa”.

Sana-armeijan kokous Suomen kielessä, yli-maan puheen parrella.
• Ks. Kritik 1816. ”Sana-armeijan kokous”.

Tuonelasta tulleen tarina Suomen kielestä.
• Ks. SS 23/1841.

Nuija-sota Suomessa 1597.
• Ks. SS 50/1840.

Näkö wiimeisestä tuomiosta ajatuksen silmillä.
• Ks. Lausumisia 1817. ”Näkö Wiimeisestä Tuomiosta”.

Kiiwauden waikutus.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Kiiwauden Waikutus”.

Löytö-lapsi.
• Ks. SS 7/1841.

Kerju-poika.
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Kerjupoika”.
Tuli-palo huolimattomuudesta.

Herran armo.

Neuwo autuuteen.

Mainio teurastamisesta.
• Ks. Kirjoituksia 1810.”Teurastamisesta elli Lahtaamisesta”.

Markkinat.
• Ks. Runon Tähteitä 1826.

Lause Yli-Opettajan Porthanin Muistoksi 1804.
• Ks. ÅT 26/1804. ”Edesmenneen muistoxexi”.

Lause Pää-Rowastin Polwianderin Muistoksi 1806.
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Prowastin Polwianderin muistoksi. (Hattulaisille.)”

Kiwi-kirkko rakennettuna Helsingin Kaupungissa 1840.
• Ks. SS 8/1833. ”Kirkon Rakennus Helsingin Kaupungissa”.

Jak. Juteinin Kirjoja. Toinen Osa. Leikki-Lauluja ja Pila-Puheita. Jak. Juteini Wiipurissa. J. Alfthanin Kirja-painosta, wuonna 1856
(Juteinin Kirjoja II 1856)

Alku-sanat.

Leikki-Lauluja.

Laulu Suomessa.
• Ks. Suomalainen 1816.

Menestys Suomessa.
• Ks. SS 32/1835. ”Laulu”.

Maljan Juomingi.
• Ks. SS 28/1833.

Saksan wiinasta ja kaljasta.
• Ks. SS 44/1835. ”Leikki-Laulu Saksan wiinasta ja kaljasta”.

Laulu syötäissä ja juotaissa.
• Ks. Arkkikirjallisuus 16/1844.

Juoma-laulu.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816. ”Juoma-Laulu”.

Kesti-laulu.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816. ”Kesti Laulu”.

Tanssi-laulu.
• Ks. SS 31/1841.

Naiman neuwo.
• Ks. Arkkikirjallisuus 15/1844.

Sulhaisen laulu tytölle.

Neitoisen laulu meri-miehelle.
• Ks. SS 47/1835. ”Neitoisen Laulu Meri-miehelle”.

Pojan laulu tytöllensä.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Pojan Laulu Tytöllensä”.

Laulu rakkaudesta.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Laulu Rakkaudesta”.

Naima-laulu.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Naima-Laulu”.

Wanhan pijan laulu.
• Ks. SS 9/1836. ”Wanhan Pijan Laulu” .

Hiljain naineille.
• Ks. Ajan Wiete 1817.

Isän ja pojan laulu.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Isän ja Pojan Laulu”.

Palkollisen laulu.
• Ks. SS 27/1841.

Soitto-laulu.

Pila-Puheita.

Uusi luominen unessa.
• Ks. Lausumisia 1817. ”Uusi Luominen”.

Kuulutus.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816. ”Perän kuulutus”.

Panettelialle.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816. ”Kieldo panettelemisesta”.

Wiinan syndy.
• Ks. WWB 50/1824.

Piirros Hittolan portin päälle.

Wilu-tauti.
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Wilutaudista (Lystikirjoitus.)”

Nyt ja muinen.

Hauta-piirros Muiden moittajalle.

Toinen Wanhalle talon koiralle.

Suomen sanan rakkauden moittajalle, wieras isän-maassa.

Unhotus.

Tarina Puuskarista.

Kolme aikaa.
• Ks. Ajan Wiete 1817.

Näkö tika-puista.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Näkö Tika-puista”.

Kilwan ajo.

Kerskaus ennen sotaa.

Muurahaiset.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Muuraisista”

Lohdutus.
• Ks. Ajan Wiete 1817.

Kuohari elli Salwaja.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Kuoharista elli Salwajasta”.

Isällinen waroitus naimisessa.
• Ks. Ajan Wiete 1817.

Weljellinen waroitus naimisessa.
• Ks. Ajan Wiete 1817.

Pullo.
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Putellille”.

Toiwotus nuorelle waimolle.
• Ks. Ajan Wiete 1817.

Nimi-päiwän lahja tytölle.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Nimi-päiwän lahja”.

Eewa.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Omenasta”.

Aatami.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Kielletystä puusta”.

Orhiin hauta-piirros, tehty pilalla wakaista waadittaissa.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Hauta-piirros Korpin kuwassa, Orhin muisto-patsaana”.

Huliwili.
• Ks. Ajan Wiete 1817.

Luojan teoista.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816.

Hauta-piirros laiskalle.

Eripuraisuus.
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Riita”.

Tutkinnon aine.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816. ”Tutkinnon perustus”.

Peruukista.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816. ”Perukista”.

Lahjain ottaminen.
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Lahjan ottamisesta”.

Uutena wuotena.
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Uutena Wuotena”.

Nuuskasta.
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Nuuskasta. (Ylimaan miehelle)”

Kehoitus tupakoitsemaan.
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Kehoitus tupakkia Polttamaan”.

Wiinasta.
• Ks. Kirjoituksia 1810.

Kysymys ja wastaus.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816.

Tarina Ylpeydestä turhan taidon wuoksi.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816. ”Juttu ylpeydestä turhan taidon ylitse”.

Maailman turmio.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816. ”Maa-ilman turmeluksesta” .

Paha lammas.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816. Paha lammas osana laajempaa runoa ”Maailman turmeluksesta”.

Haaksi-rikko unessa.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816. ”Haksi-rikko unessa”.

Kieli-lakkarit.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816.

Tapaus.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816.

Nuorasta.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816.

Palwelian lähtö-runo, päästyä pahasta palweluksesta wanhaan aikaan.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816. ”Palwelian lähtö-runo pahasta paikasta”.

Almusta.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816.

Pahennus ja kiitos.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816.

Kukkaro.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816. ”Kukkarosta”

Paatumus.

Lahjain jako.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816. ”Lahjain jaosta”.

Parikunnan riita.

Pukin händä.

Juoma-rahan ja lahjan eroitus.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816.

Waatimus toista runo-lauluun.

Epäilys ja toiwo Suomessa.
• Ks. Runon Tähteitä 1826.

Lähtö-laulu, elli Hywästi-jättö Wäinämöiselle 1819.
• Ks. Lähtö-Laulu 1819. ”Lähtö-Laulu, elli Hywästi-Jättö Wäinämöiselle”. Huom. ”Sowindo-Laulu” ja ”Min Öfwertygelse, eller Reflexion om Fritänkeri”, jotka olivat lisänä vuoden 1819 julkaisussa, eivät sisälly vuoden 1856 (Juteinin Kirjoja II) versioon.

Jak. Juteinin Kirjoja. Kolmas Osa. Runo-Vihko. Jak. Juteini. Wiipurissa. J. Alfthanin Kirja-painosta, wuonna 1856. (Juteinin Kirjoja III 1856)

Esipuheesta.

Huilun humina, elli Takaisin tulo Wäinämöisen hywästi jätöstä.
- Ks. Huilun Humina 1820. ”Huilun Humina, elli Takaisin Tulo Wäinämöisen Hywästi Jätöstä”. Huom. Elämän Muoto-runo, joka oli lisänä vuoden 1820 julkaisussa, ei sisälly vuoden 1856 (Juteinin Kirjoja III) versioon.

Runolaisille Suomessa. Kirjoitettu leiwättömyydessä.
- Ks. Waikutuksia 1816. ”Runo-niekoille elli Runolaisille Suomessa. Kirjoitettu leiwättömyydessä”.

Kissan poika.
- Ks. Kissan Poika 1826. ”Kissan Poika”.

Julmuus.
- Ks. Kissan Poika 1826, ”Lisäys”-niminen osa.

Sota ja rauha.

Wihollisen julmuus wieraassa maassa wanhaan aikaan.
- Ks. Kissan Poika 1826. ” Lisäys”-niminen osa.

Elämän turmio.

Rakkaus.

Murha. (Tapaus lähellä Wiipuria 1823).
- Ks. Kissan Poika 1826. ” Lisäys”-niminen osa.

Sana saaliista.

Oppineen haudalla, kuoldua heikkopäänä.

Lause nuoren äidin haudalla.
- Ks. Kirjoituksia 1810. ”Nuoren Rouwan haudalla”.

Leskelle puolison kuoldua.

Lapsukaisen kuolema.
- Ks. Lausumisia 1817. ”Lapsukaisen kuolemasta”.

Huokaus nuorukaisen haudalla.
- Ks. Kirjoituksia 1810. ”Huokaus Nuorukaisen haudalla”

Ruumiin haudalla.
- Ks. Lausumisia 1817.

Kaksi ehtoa elämässä.

Herran pelko.

Muisto-merkki Appellöwille Meri-Kapteinina Kuollut rutto-tautiin Hawanassa 1819.
- Ks. WWB 22/1824. ”Ystäwyyden Muisto-merkki Appellöwille, Meri-Kapteini, kuollut rutto-tautiin Hawanassa 1819”.

Wiipurin pamaus 1495.
- Ks. Arkkikirjallisuus 22/1844.

Ihminen ja eläwäiset.

Ensimmäinen rikos.
- Ks. WWB 11/1824. ”Ensimmäinen Rikos”.

Kombastus.

Wertaus.

Soimu-sanat Onnen sortajalle.

Tuonela.
• Ks. Runon Tähteitä 1826.

Tähtein syndy.
• Ks. WWB 14/1824. ”Tähdein syndy”.

Ilman osain nimet suomeksi arwiolda.

Elämä ja kuolema.

Kuolewaisen lohdutuksia.

Toiwo.
• Aiemmin julkaistut Toiwo-nimiset runot ovat täysin erilaisia. Ks. Huilun Humina 1820. ”Elämän Muoto”.

Hauta Ruhtinaalle sangarina olduansa.

Elämän waiheet.

Lähtö tuonelaan.
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Lähimmäisen kuollessa”.

Luonnon kurjuus Luojata.
• Ks. WWB 27/1824.

Ihmeitä luonnossa.

Luondo hywä lapsillensa.
• Ks. WWB 29/1824

Wäinämöisen itku.

Ahneelle wanhalle.
• Ks. WWB 31/1824.

Kateus.
• Ks. Runon Tähteitä 1826.

Onnen orja.

Uuden wuoden lahja Wiipurilaisille.
• Ks. Runon Tähteitä 1826.

Oma murha.
• Ks. Runon Tähteitä 1826.

Kirjoittajalle.
• Ks. Anmärkningar 1816. ”Jälkipuhe”.

Kirjoituksen alku.
• Ks. Lyhyt Neuwo 1816. ”Kirjoituksen kallis konsti”

Hopia-häissä puolisoille.
• Ks. SS 10/1841. ”Hopia-häissä”

Epä-tieto.

Waroitus.
• Ks. Kirjoituksia 1810.

Peldo-miehet.

Matka-miehet.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Matka-miehistä”.

Kewään tulo.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Kewän tulosta”.

Kateuden syndy.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Kateus”.

Imatran koski, elli Wuoksen wuoto Ruokolahden Pitäjäässä Wiipurin Lääniä.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Imatran Koski”.

Laulun laatu, jossa joka toinen riwi puoldajalda kerrotaan.

Hewoisten raatelioille.

Huokaus Luojalle hewoisen puolesta.
• Ks. Arkkikirjallisuus 13/1844. ”Hewoisen huokaus Luojalle”.

Ansio.

Jänisten walitus syksyllä jahtia pidettäissä.
- Ks. Arkkikirjallisuus 13/1844. ”Jäniksen walitus syksyllä”.

Kiwi-piirros suomen kirkolle Wiipurissa 1831.
- Ks. SS 48/1841. ”Kiwi-piirros Suomen Kirkolle Wiipurissa 1831” .

Wanha muiste, koska suomen kirkkoa Wiipurissa toistain rakennettaissa 1831 etelä puolella muurin sisään suljettuina ihmisen raajat löydettiin.
- Ks. SS 48/1841. ”Kiwi-piirros Suomen Kirkolle Wiipurissa 1831”. Kyseisen runoelman lopussa erillinen osa nimellä: ”Wanha muiste, koska Suomen Kirkkoa Wiipurissa toistain rakennettaissa 1831 etelä puolella muurin sisään suljettuina ihmisen raajat löydettiin”.

Terwe tuldua Wäinämöisen kuwalle Wanhassa Wiipurissa 1831.
- Ks. SS 39/1833. ”Kunnian Osotus Wäinämöisen Kuwalle Wanhassa Wiipurissa wuonna 1831”.

Kunnia-kynäys Korkealle Keisarinnalle Aleksandralle Käytyä Suomessa 1833.
- Ks. SS 4/1836. ”Keisarinnalle ALEKSANDRALLE, Tuldua, iloksi Isämme maan, Suomelle onnea osottamaan, ensi-kerran 10. päiwänä kesä-kuuta wuonna 1833”.

Tuli-palo Wiipurin Linnassa kewäillä 1834.
- Ks. SS 25/1835. ”Tulipalo Wiipurin Linnassa kewäillä wuonna 1834” .

Turun ja Oulun Wiikko-Sanomain muisto, Sanan Saattajalda Wiipurissa 1835.
- Ks. SS 16/1835. ”Turun ja Oulun Wiikko-Sanomain Muisto. Sanan Saattajalda Wiipurista” .

Kiitos Sanan Saattajalle Wiipurissa 1835.

Kynäys Yli-Opettajan ja Tähti-miehen Herran Sjögrenin Muisto-kirjaan 1835.

Toistain heränneelle Oulun Wiikko-Sanomalle Sanan Saattajalda Wiipurissa 1836.
- Ks. SS 7/1836. Toistain heränneelle Oulun Wiikko-Sanomalle Sanan Saatajalda Wiipurista.

Kynäys Kuuluisan Nuotittajan Saksan maalda Herran Kaufmannin Muisto-kirjaan 1837.

Muisto-malja Herran Tohtorin, Pispan ja Tähti-kunnan jäsenen Ottelinin lähteissä Wiipurista 1838.

Höyry-laiwa Wiipurissa 1839.
- Ks. SS 41/1840.

Kynäys Oppineen Waeldajan Parisista Herran Gaimardin Muisto-kirjaan 1839.
- Ks. WWB 25/1824. ”Napoleon hauta”.

Wanha kynä-weitsi tauluun liitettynä 1840.
- Ks. SS 51/1840. ”J - - n wanha kynäweitsi tauluun liitettynä. 1840” .

Hammas-taudin woiteesta 1840.
- Ks. SS 25/1840. Hammas-taudin woiteesta.

Partalan Pekolle, waatiwa tietoa hammastaudin woiteesta.

Suomessa waeldajan, Herran Regulin muisto 1841.

Herran Tohtorin Lönnrotin tuldua Wiipuriin 27 päiwänä Touko-kuuta 1841.
• Ks. SS 22/1841. ”Herran Tohtorin Lönnrotin tuldua Wiipuriin 27 päiwänä Toukokuuta 1841”.

Tehtäwä kanawa Saimasta Wiipuriin.

Endisen Lehtorin, Herran Rowastin Alopaeuksen lähteissä Wiipurista Juwan Pitäjääseen Kirkko-herraksi 1847.

Kauppian, Herran Heinon ja hänen puolisonsa Wihkimys-juhlana 1847.

Kauppa-Kirjaajan Herran Aatami Wilken Hauta-piirros 1847.

Kanawain kaiwannot Suomessa.

Runo-weitsi taulussa 1847.

Jälki-puhe.
• Ks. Ajan Wiete 1817.

Jak. Juteinin Kirjoja. Neljäs Osa. Jak. Juteinin Huwitus-Kirja. Wiipurissa. J. Alfthanin Kirja-painosta, wuonna 1857. (Juteinin Kirjoja IV 1857)

Nimi-päiwä. Jutelma Hywästä elämästä Howissa.
• Ks. Nimi-Päiwä 1824. ”Nimi-Päiwä elli Hywä Elämä Howissa, jonga on kirjoittanut joutilaana Jak. Juteini”. Työ- ja Ilo-Laulu ja Sota-Laulu, jotka olivat teokseen liitettyinä vuonna 1824, on jätetty pois vuoden 1857 (Juteinin Kirjoja IV) versiosta.

Wiisauden Waellus Maan päällä.
• Ks. Wiisauden Waellus 1826. ”Laulu Wiisaudesta”-runo, joka oli teokseen liitettynä vuonna 1826, on jätetty pois vuoden 1857 (Juteinin Kirjoja IV) versiosta.

Perhekunda. Pila-kirjoitus Epä-luuloista Kolmessa Jaossa.
• Ks. Perhe-Kunda 1817. ”Perhe-Kunda. Pila-Kirjoitus Epä-Luuloista, Kolmessa Osassa, Jak. Juteinilda.”

Matkalaiset. Pila Pahoista Hengistä Kolmessa Kanssa-puheessa.
• Ks. Pila Pahoista Hengistä 1817. ”Pila Pahoista Hengistä, Kolmessa Kanssa-puheessa, Uskon Wahvistukseksi”.

Lisäys.

Mieli maan kulkeudessa.
• Ks. WWB 46/1824. ”Mieli maan-kulkeudessa”.

Rupuli.
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Rupulista”.

Kasteesta.
• Ks. Ajan Wiete 1817.

Sana-sota.
• Ks. Ajan Wiete 1817.

Lääkitykset.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816.

Kysymys.
• Ks. Kirjoituksia 1810.

Pahat sikiät.
• Ks. Ajan Wiete 1817.

Hautajaiset.
• Ks. WWB 51/1824.

Juljistus.

Kyseliälle.
• Ks. Pila-Kirjoituksia 1816. ”Kieldo”.

Hauta-kiwi pahalle puolisolle.

Hauta-piirros Pahalle Wirka-miehelle.

Awullisuus.
• Ks. Kirjoituksia 1810. ”Armeliaisuus”.

Tohtori.
• Ks. Ajan Wiete 1817. ”Tohtorista elli Lääkäristä”.

Runon aineita.
• Osa julkaistu aikaisemmin, ks. WWB 52/1824 ”Tutkinnon aineita” sekä Runon Tähteitä 1826, ”Awio-liitto” ja ”Tarina”.

Pari sanaa suomeksi 1844.

Jak. Juteinin Kirjoja. Wiides Osa. Kirja Wakaisissa Aineissa ja Piirroksia. Jak. Juteini. Wiipurissa. J. Alfthanin Kirja-painosta, wuonna 1857.
(Juteinin Kirjoja V 1857)

Tutkinnon Aineita.
• Ks. Tutkinnon Aineita 1817.

Erhetyksen Waikutus, elli Lapsen Murha.
• Ks. Erhetyksen Waikutus 1827.

Tutkindo Uskon Tundo-merkistä Kansain Autuuden Opissa.
• Ks. Sangari Sionissa 1826. ”Lisäys, Tutkinnoksi Uskon laadusta Autuuden Opissa”, sekä ”Uskon laatu Autuuden Opissa”.

Tutkindo Kuolewaisuudesta.
• Ks. Tutkindo Kuolewaisuudesta 1817.

Kehoitus armahtamaan kanssa-luotuja.
• Ks. Arkkikirjallisuus 19/1844.

Tuomarin sanat kansakunnalle Oikeuden intundoa aljettaissa.

Piirroksia.

Piirros Keisari-wainajan Aleksanderin I:sen Muisto-kiwelle, Pystytettynä Pietarissa.

Piirroksia pyhitetyille paikoille.
• Osa julkaistu aiemmin, ks. Arkkikirjallisuus 4/1844, ”Piirroksia Kirkon asioissa”.

Hauta-piirroksia.
• Suurinta osaa ei ole julkaistu aiemmin, ks. WWB 25/1824, ”Hauta-Piirroksia” .

Lapsille.
• Yksi ”piirros” julkaistu aiemmin, ks. SS 35/1834, ”Hauta-Piirroksia”.

Lisäys. Nimellisiä hauta-piirroksia.

Jak. Juteinin Kirjoja. Kuudes Osa. Kynä-Kokeita ja Kirja-Kokous. Jak. Juteini. Wiipurissa. J. Alfthanin Kirja-painosta, wuonna 1858.
(Juteinin Kirjoja VI 1858)

Wirsiä.

Usko Jumalaan.
• Ks. SS 18/1833.

Herran rukous.
• Ks. SS 12/1833. ”Herran Rukous”.

Yhteinen siunaus.
• Ks. WWB 15/1824. ”Herran Siunaus. Runoksi muutettu”.

Jumalan Kymmenen käskyä.
• Ks. Lasten Kirja II 1819.

Uhkaus ja lohdutus käsky-sanoissa.

Kehoitus käsky-sanoja seuraamaan.

Huokaus.
• Ks. Kissan Poika 1826.

Julkinen Jumalan kiitos elli Latinaksi: Te Deum laudamus.
• Ks. SS 15/1833. ”Julkinen Jumalan kiitos”.

Armon owi.
• Ks. Arkkikirjallisuus 1/1844.

Murhe ja lohdutus.
• Ks. Huilun Humina 1820. ”Elämän Muoto”.

Elämän muoto ja toiwo.
• Ks. Huilun Humina 1820. ”Elämän Muoto”.

Uhri Luojalle.
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Huokaus Jumalalle”.

Sanan walo.
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Walistuksesta” .

Jumalan kunnia.
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Jumalan armosta”.

Saarna wirsi.
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Saarna-Wirsi”.

Rukouksen jälkeen.
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817.

Rukous Esiwallan puolesta.
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Rukous Esiwallan edestä”.

Siunaus Esiwallalle.
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Siunaus Esiwallan ylitse”.

Tytywäisyys.
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Tytywäisyydestä. Lauletaan kuin: Hädäsän’ huudan Herraa”.

Wiran walwominen.

Wirsi Tuomarille.
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Tuomarille. Lauletaan kuin: Miksis wiiwyt kauan ulkon’”.

Katumus-wirsi.
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Katumus-Wirsi. Lauletaan kuin: Ah! Herra, älä wihasas”.

Kuolema.
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Kuolemasta”.

Haudattaissa.
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Hautaus-wirsi. Lauletaan kuin: Mun silmän’, käten’ nostan”.

Sielusta.
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Sielusta. Lauletaan kuin: O! hywä Jumala”.

Wiheliäisen wirsi.
• Ks. WWB 43/1824. ”Wiheliäisen Laulu”.

Walistus ja hywän-suondo.
• Ks. Sangari Sionissa 1826. ”Päätös”.

Haudan kaiwaja.
• Ks. WWB 11/1824. ”Haudan Kaiwajan Laulu”

Laki ja armo-liitto.
• Ks. SS 51/1834. ”Laki ja Armo-liitto”.

Kirkko-tarha elli kalmisto.
• Ks. WWB 14/1824. ”Kirkko-tarha”.

Sairaan wirsi.
• Ks. WWB 24/1824. ”Sairaan Laulu”.

Lohdutus kuolemassa.
• Ks. WWB 25/1824. ”Hauta-Piirroksia”.

Kuolemattomuus.
• Ks. Arkkikirjallisuus 3/1844.

Sairaan sanat Kuolema-wuoteella.

Päätös-wirsi kirkossa.
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Päätös-Wirsi Kirkossa”.

Luojan kiitos.
• Ks. Wilpittömiä Kirjoituksia 1817. ”Luojan kunniaksi”.

Sangari Sionissa.
• Sisältää vuoden 1826 painoksessa (ks. Sangari Sionissa 1826) ilmestyneistä osista esipuheen ja varsinaisen tekstin. Muut osat julkaistu uudelleen toisaalla Juteinin Kirjoissa I-IX.

Kirja-Kokous.

Lasten Kirja.
• Ks. Lasten Kirja 1816.

Lyhyt Neuwo Lapsen Opettajalle.
• Ks. Lyhyt Neuwo 1816.

Neuwo-Kirja, jossa on Lyhykäinen johdatus Tapain siiwollisuuteen. Wanhasta parannettu.
• Ks. Neuwo-Kirja 1819.

Puhe Lapsen Kaswatuksesta.
• Ks. Puhe Lapsen kaswatuksesta 1817.

Muutama tutkinnon aine lapsen kaswatuksessa.
• Ks. Puhe Lapsen kaswatuksesta 1817.

Opettajan alku-sanat lapsille koulussa.

Opettajan sanat kuritusta tarwittaissa.

Jak. Juteinin Kirjoja. Seitsemäs Osa. Ajatuksia ja Hupailemia. Jak. Juteini. Wiipurissa. J. Alfthanin Kirja-painosta, wuonna 1858. (Juteinin Kirjoja VII 1858)

[**”Ajatuksia.”**]
Otsikko puuttuu alkuperäisestä teoksesta. Muutaman rivin runonpätkiä 627 kpl. Samankaltaisia kuin ”Sanan laskun koetuksia ja Runon tähteitä”-teoksessa, runon tähteitä-osassa vuonna 1844, mutta täysin uusia. Yhden runon osa ilmestynyt sananlaskuna teoksessa: Juteinin Kirjoja VIII 1858.

Hupailemia.
Muutaman rivin runonpätkiä 504 kpl. Alussa joitain aiemmin julkaistuja, ks. WWB 38/1824, ”Hupauksia” sekä Arkkikirjallisuus 11/1844.

Jak. Juteinin Kirjoja. Kahdeksas Osa. Ajatuksen Alkeita ja Runon Tähteitä. Jak. Juteini. Wiipurissa. J. Alfthanin Kirja-painosta, wuonna 1858.
(Juteinin Kirjoja VIII 1858)

[**”Ajatuksen alkeita”**]
Otsikko puuttuu alkuperäisestä teoksesta. Sananlaskuja 260 kpl. Lähes kaikki vanhoja, ks. Uusia Sanan Laskuja 1815 sekä Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä 1844.

Runon Tähteitä.
Lyhyitä runoja 565 kpl. Kaikki vanhoja, ks. ”Runon tähteitä” vuodelta 1844 (Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä 1844)

Jak. Juteinin Kirjoja. Yhdeksäs ja wiimeinen Osa. Tarina ja Kummitus-Kirja. Suomalaisten Walittuja Sanan Laskuja. Jak. Juteini. Wiipurissa. J. Alfthanin Kirja-painosta, wuonna 1858.
(Juteinin Kirjoja IX 1858)

Tarinoita.
- Osa julkaistu aiemmin, ks. Huwitus-Sanomia 1819.

Kummituksia.
- Ks. Kummituksia 1819.

Suomalaisten Walittuja Sanan Laskuja, joita on kokoillut Jak. Juteini. Toinen painando, parannettuna ja runsaasti lisättynä.
- Sananlaskuja 1576 kpl. Valtaosa jo 1818 julkaistuja, mutta usein hieman eri muodossa, ks. Suomalaisten Sanan laskuja 1818.

Tutkimuskirjallisuus

Talvioja, Kuuno A. Jaakko Juteini ja hänen kirjallinen toimintansa I. Heinola 1915.

Teperi, Jouko. Arvon mekin ansaitsemme. Jaakko Juteinin aatemaailman eräät päälinjat. Forssa 1972. Suomen historiallinen seura (Historiallisia tutkimuksia 85).

Loppuviitteet

[1] Sanan *åtlöje* keskimmäinen kirjain näyttää alkuperäisessä fraktuuratekstissä enemmän *å*:lta kuin *ä*:ltä. Muste on myös saattanut levitä niin että *ä*:n pisteet vaikuttavat pallolta. Huomautus koskien koko teosta: Tekstissä käytetyt kirjasimet ovat ilmeisesti olleet hyvin kuluneet tai muuten vialliset, sillä tekstissä on paljon kirjaimia, jotka muistuttavat sekä prototyyppistä *ä*:tä että *å*:ta (*Ä*:tä ja *å*:ta muistuttavan kirjaimen päällä ei ole selkeästi kaarta tai täyttämätöntä palloa vaan pystyviiva tai täytetty pallo tai läikkä). Tämän painojäljen epätasaisuuden takia suuri osa transkription *ä*- ja *å*-kirjaimista on tulkinnanvaraisia, eikä niistä jatkossa enää huomauteta.
[2] Alkuperäisessä tekstissä lukee *werksama*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[3] Alkuperäisessä tekstissä lukee *magt*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[4] Sanan *ock* 1. ja 3. kirjain ovat alkuperäisessä tekstissä epäselviä. 1. kirjain näyttää c:ltä, mutta se on todennäköisesti o. josta puuttuu osa. Viimeisessä kirjaimessa muste on levinnyt.
[5] Sanan *ångerfulle* 1. kirjain on alkuperäisessä tekstissä epäselvä. Siinä on kirjaimen päällä 2 pistettä, millaista merkkiä ei ole normaalisti käytössä tekstin kirjasintyypissä. *Å*-kirjaimen päällä pitäisi olla pallo ja *ä*:n päällä oikealle avonainen kaari.
[6] Sanan *återwända* 1. kirjain on alkuperäisessä tekstissä *ä*.
[7] Alkuperäisessä tekstissä lukee *påbegynt*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[8] Alkuperäisessä tekstissä lukee *förelagt*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[9] Sana *Ur* on hyvin epäselvä alkuperäisessä tekstissä. Tulkinta hieman epävarma.
[10] Sanassa *förmågan* viimeinen kirjain on alkuperäisessä tekstissä joko *u* tai *n* nurinpäin.
[11] Sanassa *äfwen* *e*-kirjain on alkuperäisessä tekstissä vajaa.
[12] Alkuperäisessä tekstissä saattaa pilkun asemesta olla kaksi tahraa.
[13] Sanassa *är* 1. kirjain on alkuperäisessä tekstissä *å*.
[14] Sanassa *äro* 1. kirjain on alkuperäisessä tekstissä *å*.
[15] Alkuperäisessä tekstissä lukee *ächtzt*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Rättelser-otsikon alla.
[16] Sanassa *ära* 1. kirjain on alkuperäisessä tekstissä *å*.
[17] Sanan *infödingarna* viimeinen kirjain on alkuperäisessä tekstissä hyvin epäselvä.
[18] Sanan *prålande* 2. ja 3. kirjain ovat alkuperäisessä tekstissä vajaita.
[19] Sanan *försök* 2. ja 5. kirjain ovat alkuperäisessä tekstissä *å*-kirjaimia.
[20] Sanan *djupet* viimeinen kirjain on alkuperäisessä tekstissä epäselvä.
[21] Sanan *öde* viimeinen kirjain on alkuperäisessä tekstissä epäselvä.
[22] Sanan *frdet* 1. kirjain on alkuperäisessä tekstissä epäselvä. Todennäköisesti se on s, ja tekstin pitäisi olla muodossa *fer det* (= *ser det*).
[23] Sanan *skingrar* toiseksi viimeinen kirjain on alkuperäisessä tekstissä epäselvä.
[24] Sanassa *känslan* 2. kirjain on alkuperäisessä tekstissä *å*.
[25] Pilkku saattaa alkuperäisessä tekstissä olla myös tahra.
[26] Sanat *eri huoneessa* on alkuperäisessä tekstissä kirjoitettu yhteen.
[27] Alkuperäisessä tekstissä lukee *Ei hän*.
[28] Alkuperäisessä tekstissä lukee *aianastansa*.
[29] Alkuperäisessä tekstissä lukee *kiussaus*.
[30] Alkuperäisessä tekstissä lukee *niikuin*.
[31] Alkuperäisessä tekstissä lukee *woistawat*.
[32] Alkuperäisessä tekstissä lukee *Carlalle*.
[33] Alkuperäisessä tekstissä on *murtehita* sanan *t* ja *e* kirjainten kohdalla mustetahra, ja

sanan tulkitseminen on sen tähden hankalaa. Vuoden 1856 versiossa *murtehita* sanaa on käytetty, siksi se on otettu myös tähän ensimmäiseen versioon (Ks. Jak. Juteinin Kirjoja. Ensimmäinen Osa. Kandeleen Kaksoiset elli Laulu ja Runo-Kokous. 1856.).

[34] Sanan *lauhkeassa* viidenneksi viimeinen kirjain *e* on alkuperäisessä tekstissä vaillinainen, se saattaa yhtä hyvin olla *o*.

[35] Alkuperäisestä tekstistä puuttuu tämä rivi (*laupiaaksi lauhtuwainen*,) kokonaan. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla.

[36] Alkuperäisessä tekstissä lukee *walitusta*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla.

[37] Alkuperäisessä tekstissä lukee *mahan*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla.

[38] Alkuperäisessä tekstissä lukee *tnndohon*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla.

[39] Sanan *kostetaan* toiseksi viimeinen kirjain on alkuperäisessä tekstissä niin vaillinainen, että ei voi olla varma, mikä kirjain se on.

[40] Alkuperäisessä tekstissä lukee *järjälle*.

[41] Alkuperäisessä tekstissä lukee *littoon*.

[42] Alkuperäisessä tekstissä lukee *wisansa*.

[43] Alkuperäisessä tekstissä lukee *Taiwon*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Paino-wirheitä -otsikon alla.

[44] Alkuperäisessä tekstissä lukee *että*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Paino-wirheitä -otsikon alla.

[45] Alkuperäisessä tekstissä on tässä kohdassa tahra, eikä mahdollista pilkkua ole näkyvissä.

[46] Alkuperäisessä tekstissä lukee *Warsia*. Huomautus painovirheestä on alkuperäisen teoksen viimeisellä sivulla Paino-wirheitä -otsikon alla.

[47] Alkuperäisessä tekstissä lukee päästä.

[48] Alkuperäisessä tekstissä lukee yhtäwät ystywät.

[49] Alkuperäisessä tekstissä lukee takkana.

[50] Alkuperäisessä tekstissä lukee: Kellon kyöminen.